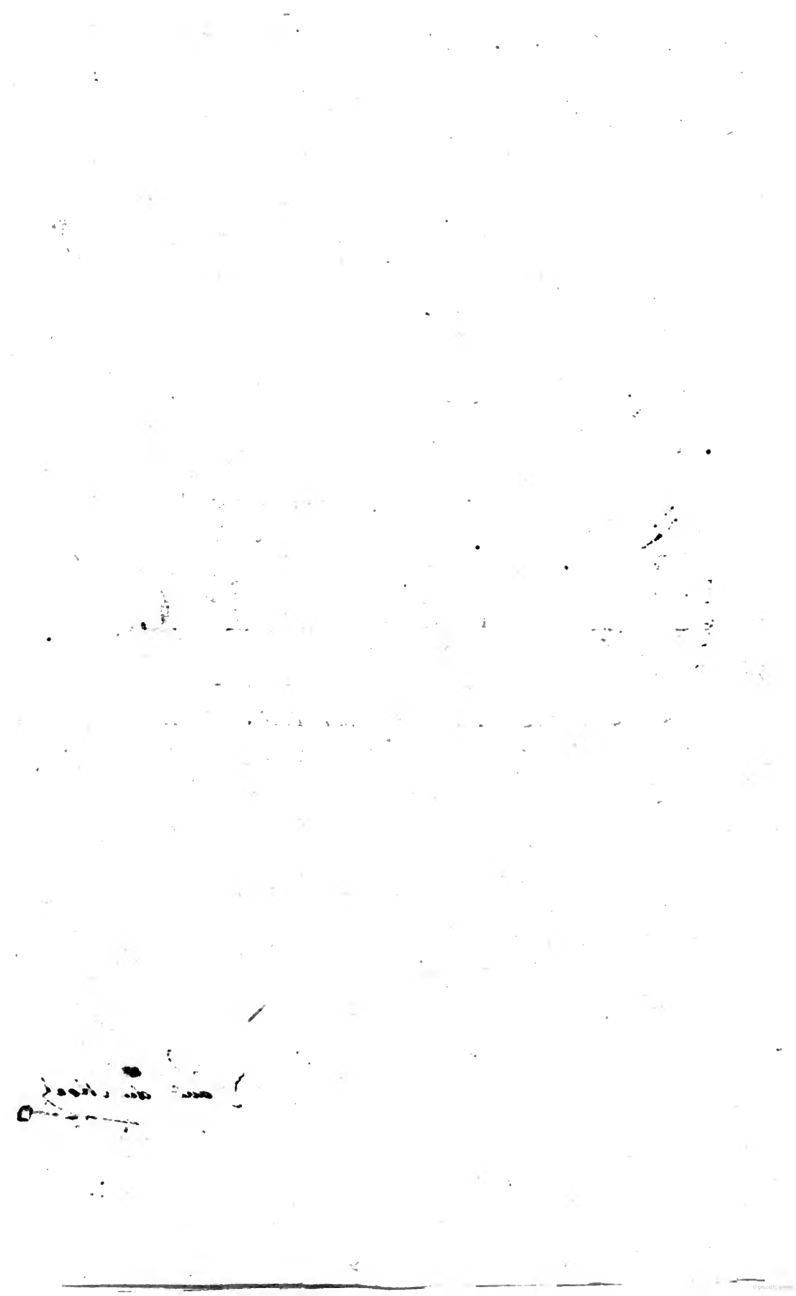
D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI.

OPERA OMNIA.

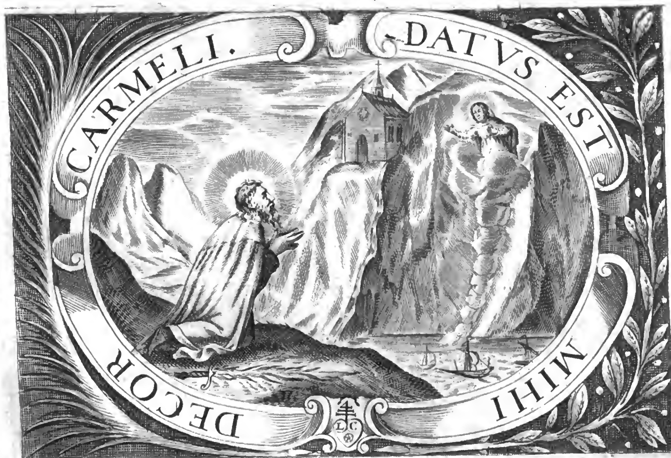
D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI OPERA OMNIA

IN DVAS PARTES DISTRIBVTA,

PRIOR CONTINET EXIMIVM ILLVD DECRETORVM opus quod DECRETVM IVONIS vulgò nuncupatur, ad exemplar Manuſcriptum inſignis Bibliothecæ S. Victoris Pariſienſis reuiſum, & ab infinitis quibus ſcatebat mendis repurgatum. Additis quibuſdam notulis & Indice locupletiſſimo.

POSTERIOR COMPLECTITVR EPISTOLAS CVM NOTIS Doctiſſimorum virorum Iureti Canonici Carnotenſis: SERMONES quibus additi duo ex MSS. Bibliothecæ Regiæ & Petauianæ: Et breue CHRONICON de Regibus Francorum. Ad hæc omnia Index copioſiſſimus.

PRÆFIXA EST HVIC OPERI VITA AVTHORIS à multis iamdiu deſiderata.

PARISIIS,

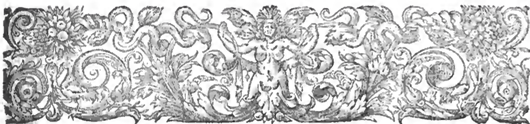
Apud LAVRENTIVM COTTEREAV, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Montis Carmeli.

M. DC. XLVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO REVERENDISSIMOQVE

D. D. IACOBO LESCOT

CARNVTVM EPISCOPO.

LAMINVM, Sacerdotum, Druidum, & si quod alud nomen priscis sacrorum præfectis, hoc moris fuit & potestatis (Præsul Illustrissime) *vbique terrarum ac gentium Deum & hominum iura componere: atque inter vtrosque ita contemperato versari consortio, vt modò cœlitum instar terreant, detonent, eminentur: modò verò* ἐπιχθονίοις, *accensiti, apud aras suplices orent, gemant, aduoluantur. Nempe qui Sacerdotem agit, Deum quadantenus induit & hominem,* μεσίτης *vtrimque factus, vt nihil magnum, quod non audeat; nihil infimum, quod defugiat. Quamobrem ad id muneris euectos diuinarum humanarumque rerum peritissimos oportuit, vt superûm inferûmque procliue dignoscentes, & illorum placita, horum commoda prospicientes, ijs prompto sese obsequio aptare, & facili in vtramque partem flexu conformare possint. Et quidem apud veteres, Ægyptios maximè, quorum* ἐφείθη σχολάζειν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος, *Sacerdotes scientias accersebant, & illustrabant. Nunc verò qui Sacerdotijs diuinitùs destinantur, scientiarum prius Antistites quam sacrorum esse debent. Illic teste Philosopho, Sacerdotes scientiarũ parentes: hic scientiæ ad Sacerdotia sunt* προόδια *quædam, & quasi certa* πρόκλησις. *Et quod Gallos attinet,* (Præsul Illustrissime) *non nuperus est amor quo reipublicæ litterariæ ciues ac senatores persequuntur, sacrisque præficiunt. Diu est cum ipsis* φιλόσοφοί τε τινες εἰσὶ καὶ θεολόγοι περίττως τιμώμενοι. *Et quod non possum non mirari, quondam* ἔθος αὐτοῖς μηδένα θυσίαν ποιεῖν ἄνευ φιλοσόφου· *addo & Theologum, sequentia enim fauent:* διὰ γὰρ τῶν ἐμπείρων τῆς θείας φύσεως, ὡσπερεί τινων ὁμοφώνων, τὰ χαριστήρια τοῖς θεοῖς φασὶ δεῖν προσφέρειν, καὶ διὰ τούτων οἴονται δεῖν τἀγαθὰ αἰτεῖσθαι.

Arist. 1. Metaph.

1. Metaph.

Diodor. lib. 5.

Pomponius Mela lib. 3 cap. 2. *Sacerdotes itaque Gallorum, atque adeo Carnutum* sapientiæ Magistri, *inquit vetus author: & quia cœlorum contemplationi incumbunt,* quid Dij velint, scire se profitentur. *Ex quo non miramur si quam promittunt sydera, futuram adorant: aut si dum astra sollicito venantur intuitu,* Virginem *inueniunt, non spicam tantum, vt vulgus Astrologorum, sed* Panem *ipsum mundo proferentem. Tanti est sacrificos sapientiam colere, & cœlos intendere! Hi Druidæ appellati sunt, dubio procul* ἀπὸ τῆς δρυὸς: *quia eius visco nihil sacratius habuere, sine cuius fronde nulla sacra conficiebant. Et quia conceptum fœminarum adiuuat & partum, diceres ea vsos, maturando illius partui, quam parituram coluere. Et vnde porro Laërtio* Σεμνόθεοι *dicuntur? nisi quia & apud ipsos erat* Σεμνὴ θεά. Σεμνὰ *namque,* τὰ τῆς παρθένυ μυστήρια. *Et* Σεμνὴ, *pudicam ac castam natiuo significatu habet. Aut vero dum* Virginem *colunt* Parituram, *quod humanæ rationi imperuium,* τὰ Σεμνὰ, *hoc est,* τὰ ἄῤῥητα καὶ ἀνεξήγητα μυστήρια; *vel vt alius,* θαυμαστὰ καὶ ἀνεξιχνίαστα *celebrare ac venerari dicuntur. Et quidem de ipsis scriptum, quod clam, & in specu, aut in abditis saltibus multa docerent. Hoc Numen ipsorum fecit* σιωπηλὸν *quod idem ac* Σεμνὸν, *proindéque & ipsos* Σεμνοθέους. *Theologi ergo Gallorum Sacerdotes. A quo nec Ecclesiæ veteris mores abiere. Vt enim iidem olim populis Iudices qui Reges, sic in primoribus Ecclesiæ annis iidem* ἐπίσκοποι καὶ διδάσκαλοι· *nec maiori frequentiorique* ἐπικλήσει *Os aureum Antiochenum suum Patriarcham vocat quam* διδασκάλου. *Vnde fit autem, vt inter paucos qui suo in genere primas habent, sint & præsules* Σκηπτῦχοι? *ex eo est profectò, quod* σημεῖον βασιλείας καὶ λόγων καὶ δίκης κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὸ σκῆπτρον ἦν: *quæ tria vtcumque licet Episcopo conueniant, medium tamen maximè & propriè eius est, à quo ius habet baculum ferendi. Et si rerum primordia relegimus, inauguratio Episcoporum in Ecclesia successit illi, qua apud Hebræos ad Magisterium promouebantur initiationi. Hæc enim gradibus quibusdam fiebat, &* χειροθεσίᾳ *tandem ac verbis conceptis peragebatur, qua nihil postea sublimius habuere. Quamobrem est vnde Galliæ gratulemur, quod diuino prorsus inspirata Genio fecit, vt Academiarum Principes, essent Præsules Ecclesiarum. Redeunt pristina tempora: æmulamur veterum mores: & grande posteris relinquimus exemplum quod aut imitentur, aut mirentur. Thales Pythagoram sibi operam dantem,* προετρέψατο εἰς αἴγυπτον διαπλεῦσαι, καὶ τοῖς ἐν Μέμφει, καὶ Διὸς μάλιστα συμβαλεῖν ἱερεῦσι: *quod vetustissimum sacerdotum decus est. Fortunatior Gallia quæ non ad exteros ablegat quos sacris vult imbui: sed habet Hierarchas tanta eruditione refertos, vt eorum domûs* διδασκαλεῖα *esse possint. Verum enim vero superat omnes hac laude, vltraque Memphim ipsam est Carnutum ciuitas, seu* τὰ πάλαι, *seu seriora tempora consideremus. Illic sedes quondam* ἱεροθεολόγων: *illic floruere*

Margin notes: Plin. lib. 16. c. 44. — Plin. lib. 24. c. 4. Mathiol. in Diosc. — In Prolego. — Hesychius. — Glossarium vetus. Hesych. — Etymolog. Magnum. — Pompo. Mela lib. 3. c. 2. antiquæ recensionis. — Scholiastes gr. Aristoph. in nubibus. — Chrysost. in Homiliis ad populum Antioch. — Eustath. Il. α. — Iamblicus de vita Pytag. lib. 1, c. 2.

Præsules, pietate, & doctrina longe maximi. Testes huius rei Fulbertus, Gauffridus, & Ioannes Saresberiensis, aliique quibus, vel opera edita, vel obita munia, vel authores celeberrimi fidem faciunt. Testis es ipse, (Præsul sapientissime *) postremus omnium, & tamen æqualis; omnes vt Maiores tuos reueritus, nec illis minor; multùm ante Episcopatu dignus, quàm Episcopus. Literarum omnia decora habens, & ipsarum decus; sacræ ac venerandæ Theologiæ alumnus, & Parens.* TE *multæ optarunt Ecclesiæ, sed ea vicit quæ vincere debuit: & cum vnum ac eundem plures habere non poßint, quod poſſunt, optant similem. Fœlices Academiæ, quæ Ecclesijs principes conferunt! Fœlices Ecclesiæ quæ ab Academijs Patres accipiunt! An tantis Carnutum Pontificibus, à me accenseri, ijsque comparari, ægre tibi est? Modestiæ tuæ morem geram: venio ad alterum: vereor tamen ne adhuc de* TE *loqui videar. Testis est, sed omni exceptione maior,* IVO *quem hic exhibemus: cuius doctrina nihil solidius: cuius pietate nihil sincerius: cujus animo nihil majus ac fortius esse potuit. Quærat fortè aliquis, quid nouerit? Omnia quæ Pontificem scire oportuit. Ita Patrum, Conciliorum, Canonum, Consuetudinum peritus, vt his vnis pugnet, hæc sola fere loquatur & scribat. Quærat, cuius virtutis? Antiquæ prorsus, & Canonicæ, quam cum maximo candore coluit, & candidatis eius efficacißimè persuasit. Quærat, cujus fortitudinis? quæ crimina debellaret, etiam regia; quæ homines ad meliora cogeret, etiam Principes, quæ imbelles ac meticulosos animaret, etiam Pontifices. Hunc virum à suis tandem &* TVIS *simul, rediuiuum effectum, cuinam dicatum oportuit, quam Illi qui authoritatem eius & mores per sese reuiuiscere facit? Munus hoc, opinor, non despicies: quia continet, & quo alijs præcellis, summam eruditionem; & quod plurimùm diligis, Canonum obseruationem; & quod seriò amplecteris, Ecclesiarum curam & sollicitudinem; & quod omnibus quà verbo, quà opere suades, pietatem, & amplißimæ virtutis vsum. Medium* TE *inter Deum & homines constitutum agnoscimus, illorum* ὁμόφωνον, *& idcirco per* TE χαριστήρια *nostra Deo offerimus,* Iuonis *nempe sudores, vigilias, labores pridem Deo deditos, & quos nunc à nobis suo iure reposcit. Habes quod inuitet nos & alliciat, vt hanc à* TE *operam exoptemus. Solenne fuit Sacerdotibus antiquis, Deorum suorum insignia sibi vindicare, arcus, vittas, sceptra, frameas, radios, & si quæ alia, quibus venerationem populorum sibi conciliarent. Dei Magni, nascentis ex Virgine Sacerdos factus, quodnam ab ipsô habebis insigne? Non illic fulmina, non frameæ, non spicula, quæ* TIBI *aſſumas. Lac tantum est quod ab filio sugitur, à matre sufficitur. Symboli illius partem in nobis confirmauit* IVO, *nempe candorem. Confirmasti &* TV *ipse etiam Canonicorum re-*

gularium Abbas : Obseruatio enim Canonica Catalaunensi omnium Sanctorum Monasterio restituta, Tibi *& sollicitationi* Tuæ *omnia debet, ne vel hac in re* Te Iuoni *absimilem dicere possimus. Dulcedinem vero lactis sibi reseruarunt Episcopi. Hac vna nixus, (* Præsul Illustrissime *) ausus sum* Tua *limina accedere, & Canonicorum regularium qui* Tua *in ditione sunt, nomine, Nomini* Tuo *hoc operis consecrare.*

Illustrissimæ Dominationis TVÆ,

Humillimus & addictissimus
F. J. FRONTO,
Canonicus Regul. S. Genouefæ Paris.

VITA D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI.

INTER eos qui Iuonis nomine in Gallia appellati sunt, longè omnibus excelluit Iuo Carnotensis. Hic in agro Bellouacensi natus, nobili à sanguine nobilem animum traxit. Patrem habuit Hugenem de Altoylo, & matrem Hilemburgim dictam. Adolescens litteris humanioribus imbutus, atque in Philosophia versatus, Lanfranco Doctore Abbate Beccensi Theologiæ sacræ operam dedit in Monasterio Beccensi, quam & ipse docuit, ætate factus prouectior. Cum autem seriò Patrum Conciliorumque lectioni incumberet, & è diuersis decreta Ecclesiastica congereret, indignanti quod tantis interuallis obessent à Canone suo Canonici, commodum affuit Guido Bellouacensis. Hic quondam Augustæ Veromanduorum in Ecclesia S. Quintini Decanus, Cæsaromagi Bellouacorum factus Episcopus, in memoriam sancti Quintini Monasterium construxit, concessisque prædiis Canonicos illic constituit an. ML.XXVIII. His præfectus Iuo Monasterium paternis possessionibus auxit, & quo illud omni ope iuuaret secum, legibus ad id conditis, vitam regularem intulit, vir Canonum peritissimus, & eorum obseruationis studio flagrantissimus. Erant quidem iam olim Canonici regulares passim in Gallia, atque in aliis Prouinciis. Diu est cùm Chrodegangus peculiarem Metensibus suis Canonicis regulam conscripsit. In Concilio autem Aquisgranensi omnibus regulam Ludouicus pius edendam curauit, opera Amalarij Diaconi, misitque in singulas prouincias obseruandam. In qua, maximam partem, Chrodegangi regula continetur. Verùm lapsu temporis cum relaxata esset disciplina, ei denuò instaurandæ multi laborarunt, in quibus Iuonis opera præ cunctis excelluit. In Monasterio prædicto præfuit annos plus minus xiiij. modò Prælatus eius, vt in Priuilegio Philippi Regis: modò Præpositus, vt in Bulla Gregorij VII. modò Abbas, vt sæpius dictus: hìc procul dubio dum sancto otio fruitur Collectionem Canonum fecit, quam postea in Compendium Hugo Catalaunensis contulit, & Pannomiam siue Pannormiam vocauit. Præterea Theologiam docuit: moris enim fuit tunc vt sacræ Theologiæ studia in Monasteriis maximè vigerent: neque id oneris Abbates ipsi Monasteriorum defugerunt, vt ante vidimus in Lanfranco, hìc in Iuone nostro. Hoc autem muneris quo defunctus est Iuo in causa fuit cur in antiquissimis monumentis magister & doctor appelletur. Tanta fuit autem Monasterij illius & Iuonis ipsius pietatis ac Canonicæ obseruationis fama vt multa Monasteria accitis inde Canonicis aut ædificata, aut instaurata fuerint, & ex ijs celebres aliqui ad Episcopatum peruenerint. Interea rerum sedebat id temporis Aûtrici Carnutum Gaufridus, quem cùm pridem Gregorius VII. Romam simoniæ accersiuisset, quòd deessent testes ad tantam rem comprobandam, remissum sedem obtinere permisit. Verùm Vrbanus II. hunc iterum sibi delatum, tandem multis criminibus conuictum sede sua mouit, & apud Clerum Populumque Carnutum, vt sibi Iuonem nostrum doctrina & pietate insignem deligerent, suis (vt ait ipsemet) monitis effecit. Votis ipsorum non illico cessit Iuo, quietis amans, nec inhians dignitatibus: sed iubente Philippo Rege, parere coactus est. Verùm Richerius Senonensis Archiepiscopus, assentientibus ei è suffraganeis nonnullis, nec electioni subscribe-

In instrumento antiquo S. Quintini Bellouac.

Magister Petrus Cantor in summa sua manuscr. in monasterio S. Ioannis de Iardo canonic. reg.

Fuit Pepini regis ex sorore nepos. Sigeb.

Hæc scribuntur ab Ademaro monacho.

Authoris huius compendij nomen inueni in historia Monast. Heriuallensis ad an. 1091.

Vide S. Anselmum l. 3. epist. 106.

Sic scribit Iosephus Scaliger bis. Alij tamen scribunt Auctricum.

Epist. 1 & 2. Ep. 8 & 40.

Vide Sirmundum in epist. Gaufridi Vindocinensis. Epist. 8 & 11.

re, nec electo manus imponere voluit: ob id quod in depositione Gauffridi contra ius suum actum diceret, quo ad se pertinuit tanquam ad proximum Iudicem, causam eius dignoscere & iudicare. Egit diu precibus & solicitationibus apud ipsum Clerus Populusque Carnutum, sed frustra se esse videns, facit vt Iuo Vrbanum conueniat: & ille in Italiam profectus animo se ab illis difficultatibus liberandi, volens nolens ab eo χειροθεσίαν Capuæ finiente anno M. XCII. recepit. Inde graues discordiæ ipsum inter & prædictos Episcopos, qui factam majestati Regis iniuriam, & iura Galliæ ab Iuone violata contendentes Stampis collecti Iuonem reiicere & Gauffridum sedi restituere aggrediuntur, zelo procul dubio in insontem Iuonem exerto, minimè tamen nouo & multis tum ante, tum post exemplis confirmato. Contra autem Iuo sedem Apostolicam appellare, spretam temeratamque eius authoritatem altè conqueri, vir cæteroqui minimè seruilis, nec potestatum adulator etiam summarum. Verùm cum ei quod summum est, & ipsum nomen Religionis accedit, cedant omnia necesse est: quare Richerius ipse vsu pallij interdictus, Gauffridus iterum pulsus & sedi suæ Iuo constitutus est. Hic quidnam egerit narrant eius Epistolæ ad summos Pontifices, ad Reges, ad Cardinales, Legatos, Primates, Episcopos, virosque Primarios; narrant quotquot ab illo vsque exaratæ fuerunt historiæ. Dum verò inde authoritatem tuetur, inde virtutem colit sese non modo Galliæ, sed Ecclesiæ toti conspicuum reddidit, & sane vtraque hac opus habuit cum primis, tum ad obsistendum vitiis, nusquam non grassantibus; tum ad perferendum mala, quæ ipsemet zelo suo vehementi, & publicorum erratorum (si grauia sunt) minimè tolerantì in caput suum accersiuit. Philippus tunc Galliæ Rex Bertradæ amore captus eam Fulconi Andium Comiti eius marito abstulit, vel sane illam à Fulcone tacitè se subducentem sibi matrimonio coniunxit: aliis ex Episcopis Galliæ conniuentibus, silentibus aliis: adeo procliue est majestati obsequi, quocunque inclinet; aliis denique Episcopatu cedentibus, quod nollent vel amicum vel iratum habere Regem contra fas agentem. Mandatur Iuoni vt Parisios se recipiat celebritati nuptiarum adfuturus: sed ire detrectat, & quà voce quà literis Regi ipsi, summo Pontifici ac Præsulibus Galliæ scriptis illicitum hoc coniugium constanter occlamat: quæ sibi Philippi & Bertradæ infensissimum odium pepererunt. Sed huius odium insuper habuit, à qua nec amari vellet: aduersùs illum autem ita feruorem animi temperauit, vt licet illius libidinem acriter coërcuerit, majestati tamen Regiæ cætera obsequibilē se præstiterit, & rerum illius, atque adeo totius regni amantissimum. Fugit diu Regis conspectum, & in Aulam aduentare, etiam vocatus renuit, ne si adsit & taceat, fauere; sin verò obloquatur, regem offendere videretur. Haud quidem impunè tulit magna illa eius παῤῥησία. Non defuere etiam inter Præsules qui *abruptæ contumaciæ* eum accusarent, dum ipsi sese *deformi obsequio* dedunt. Ministri verò regis, per fas & nefas ei addicti, bona Iuonis diripere, Ecclesiæ reditus intercipere, eum modis omnibus, & omnibus exemplis affligere, vt ne panis quidem ei esset, quo vesceretur. Sed inter alios hac in re primas tulit Hugo Puteacensis Dominus, Carnutum Vicecomes, qui dum regi morigeratur, & adulteris vel etiam incestis abblanditur, Iuonem nostrum carceri impingit, ac in quodam castello diu detinet, quo frangat animum ni Saxo fortior esset. Perstat enim vbique inuictus. Cúmque ad aures eius peruenisset, Primates vrbis Carnutum ac ciues armis eum liberare velle, prohibuit, noluitque libertate potiri sanguine, & detrimento suorum redempta: patientia prorsus omni laude digna, & antiquorum deffensorum Ecclesiæ, ac sanctissimorum virorum nulla in re absimili. Et quidni illis parem fecerim cùm eum Guillelmus Fiscanensis Abbas ἰωάννῃ, Ioanni & Eliæ comparauerit? Non omni prorsus caruisset ope, si alter in Gallia fuisset Iuo, qui erga se ageret aduersus Hugonem Vicecomitem, quod ipsemet aliquanto pòst egit Iuo pro Hildeberto Cenomanensi contra Rotrocum Comitem, qui hunc etiam carcere incluserat. Post enim quàm frustra preces adhibuit, dicto anathemate, diris eum deuouit. Hæc agens vir magnus μεγαλῶν ψυχῶν inimicam, & perpetuo illas insectantem τὴν διαβολὴν vitare non potuit. Atque in primis non desit fortè aliquis, qui eum iræ & suspicioni nimio plus indulgentem fuisse existimet, qui contra regem indignationem summi Pontificis & fulmen prouocauerit. Verùm licet mihi de regibus benè mereri videātur qui maculas eorũ homini temerè impressas vel minuere, vel eluere conantur: tamē nec Philippum vndequaque innoxium quisquam affirmare audeat: nec satis rationum haberē possit, vt ostendat Iuonem parum illi aut regno eius fuisse fauentem. Quod ad Philippum adtinet, factum eius præcessere exempla secutaque sunt, multa quidem, non tamen similia omnino, & quæ peccatum eius magis obruunt quàm excusant. Nam vt

Vide glabrum Rodulphum L. 1. c. 4. & Abbatem Stadensem in chronico. Imo ipsum Iuonem passim in epistolis.

Vide Paulum Æmilium in Philippo I.

Epist. 20.

Hildebert. epist. 39.

concedatur quod à Berta diuortium nulli reprehensioni sit obnoxium, (quod tamen constare debuit & Iuoni & aliis, vt illud in dubium non reuocarent) at certè initum cum Bertrada matrimonium, quæ nullo Ecclesiæ iudicio se à Fulcone subtraxerat, quæque eodem consanguinitatis nexu, quem cum Fulcone prætexere potuisset, à Philippo absterreri debuit, nullo modo excusari potest. Et vt omittam autores συγχρόνους, viros magnos, rerum testes oculatos, qui Iuonem mirum in modum celebrant ac laudant, vt nemo quisquam sit contra illum hac de re obloquutus, licet inimicis non caruerit, & criminatoribus, ipsi Philippus & Bertrada, quando absolutionem excommunicationis à Lamberto Atrebatensi Episcopo Romani Pontificis vices agente receperunt, reos se esse fassi sunt, & nunquam deinceps conuenturo coram præsentibus Episcopis promiserunt, sicut legi ego ipse in Epistola manuscripta eiusdem Lamberti ad Paschalem II. summum Pontificem. Non defuere inter Principes & Præsules qui regi assentarentur nempe de genere eorum, *quibus omnia Principum, honesta atque inhonesta laudare mos est.* Nam si quid rationis in eis, quid, ni reclamant, dum ista & tot alia fiunt in testificationem nuptiarum illicitarum? Cur non aut manu aut voce Regis innocentiam tutantur? Inuitant omnia, Rex, vexata innocentia, exempla, Iuonis feruor immodicus, eius criminandi licentia. Et tamen silent, neque quicquam contra Iuonem pronuntiant: tot verò & toties collecti Episcopi, Cardinales, Legati, Principes, nihil-ne vident, qui vna voce regis peccatum condemnant; excusant autem nunquam aut minuunt aut tegunt? Cum autem Iuo dicat Philippum Richardo Albanensi S. Pontificis Legato promisisse à Bertrada se discessurum, vsque ad dispensationem Romani Pontificis quod contigit an. Dom. M C II. & ipse roget summum Pontificem vt cum Rege temperet & dispenset; & aliunde certum sit nullam dispensationem intercessisse ex laudata Lamberti Epistola, signum est in nuptias illas inquisitum fuisse iterum, neque dispensationi locum vllum inuentum esse. Addo neque Iuonem habuisse vnde Regi Philippo minus bene vellet, cùm multis beneficiis sese ei obstrictum sciret, nec verò diffitetur. Episcopi dignitatem ei fert acceptam non semel, propter quam, si quid humani pateretur, & vulgo similem gereret animum, Regi præ cœteris eiusque libidini assentiri debuit. Sed & antequam ad Episcopatum perueniret, Regi maxima debebat. Constructo S. Quintini Monasterio, atque inibi collocatis religiosis Canonicis, Rex priuilegio concesso & institutionem & largitiones ei factas regia autoritate communiuit. Deinde rogatus ab Iuone, Canonicis S. Quintini apud Veromanduos misit Epistolam, qua petit vt cognomini Ecclesiæ Bellouacensi præbendam concedant. Vtrumque monumentum regium, quia ineditum est, ne desideretur hic apponendum censui. Priorïs igitur hæc verba sunt: *Instituta regia & rebus Ecclesiasticis aut secularibus publica vel priuata sine vlla iuris controuersia priorum Regum iussu & authoritate firmata non violare, sed inconcussa seruare, nostra quoque nulla iuris parte reclamante præsentibus ac posteris seruanda mandare, Regij culminis est opus implere. Vnde notum volumus esse cunctis orthodoxis Ecclesiæ filijs tam præsentibus quàm longè positis, viuentibusque & nascituris, quod sanctæ Beluacensis Ecclesiæ Guido reuerendus antistes, orator aures adierit nostræ pietatis, suppliciter nobis intimans, decentissimam Basilicam se fundasse in honore & memoria gloriosissimi Quintini Martyris; à qua nostræ sublimitatis decreto ita dominium postulat vniuersæ potestatis exterminari, vt grex dominicus in eadem Basilica Deo seruiens nullius extraneæ potestatis ibidem sæuientis possit infestatione turbari. Cuius petitioni libenter assensum præbemus, & Regiæ Majestatis authoritate sancimus, vt deinceps in prædicta Basilica, vel in vico eidem adiacente non Episcopus, non aliqua quæcunque potestas aliquid sibi iuris vsurpet, præter eiusdem loci Prælatum, aut eos qui ab eo potestatem acceperint; excepto quòd Beluacensis sedis antistes, defuncto eiusdem loci Prælato, electione fratrum alium ibidem substituet, qui res Ecclesiæ strenuè & fideliter administret. Ea quoque quæ eidem Ecclesiæ à prædicto Episcopo, vel ceteris fidelibus donata sunt, vel quandoque donanda, præsenti testamento Deo & Ecclesiis debita libertate donamus, & irreuocabiliter de cetero possidenda qua precellimus potestate mandamus: quod si quis contra hoc authoritatis nostræ decretum quidquam moliri præsumpserit, quodque pro reuerentia tanti Martyris, tam piè sancitum est violare tentauerit, Regiæ Majestatis reus iudicabitur, & sacrilega eius peruasio irrita penitus habeatur. Vt autem testatior authoritas huius nostri possit esse præcepti, sigillo nostro subter illud fecimus sigillari, & nomina sublimium personarum, in quarum præsentia confirmatum est, cum nota cuiusque pariter assignari.*

Ego Philippus ✠ Rex Francorum mea manu subscripsi. *Ego Guillelmus ✠ Rex Anglorum mea manu subscripsi.*

S. Roberti Regis Dapiferi. S. Galerandi Camerarij. S. Heruei Buticularij. S. Adam Constabularij.

Hildebertus, Goffridus Abbas, Anselmus, Lisiardus, Gaufridus Malaterra, Gaufridus Crossus, Sugerius. Author historia Ecclesiæ quæ in Monast. Heriuall. vocat Iuonem sanctum.

Ea est in manibus R. P. Sirmondi.

Epist. 144.

Ex antiquo codice MS. S. Quintini Bellou.

De his litteris quas Pragmaticam sanctionem vocat, mentionem facit Iuo in epist. 193. ad Gaufridum Beluacensem Episc. Et hoc tenore in peruetusta membrana concepta leguntur.

S. Anselmi Beccensis Abbatis. S. Rodulfi Beluacensis Ecclesiæ Thesaurarij. S. Comitis Hugonis, fratris Regis. S.

Interfuerunt autem & alij, quorum nomina subscripta sunt, Iuo eiusdem Ecclesiæ Prælatus. Alulfus Monachus. Comes Iuo de Belmonte. Albericus de Cociaco. Gaufridus de Calmonte. Lanscelinus Casatus Ecclesiæ Beluacensis. Rodulfus Casatus Beluacensis Ecclesiæ. Ansoldus Meldensis. Ascelinus de Bullis.

S. † Manasse Rhemorum Archiepiscopi.
† Thetboldi Suessorum Episcopi.
† Vuidonis Beluacensis Episcopi.
† Gerardi Cameracensis Episcopi.
† Rotgeri Catalaunensis Episcopi.
† Ratbodi Nouiomensis Episcopi.
† Iuonis Siluanectensis Episcopi.
† Huberti Taruanensis Episcopi.

S. Gaudefridi Cancellarij. S. Vuarini Archidiaconi. S. Arnulfi Archidiaconi. Actum publicè in obsidione prædictorum Regum videlicet Philippi Francorum, & Gulelmi Anglorum Regis circa Gerborredum, anno Incarnati Verbi millesimo septuagesimo nono, anno verò regni Philippi Regis Franc. nono decimo. Recitatum verò & confirmatum est sub præsentia prædicti venerabilis Manasse Remorum Archiepiscopi, & plurimorum sanctorum Patrum, Suessionis in Concilio, quod sub eodem Episcopo celebratum est in Ecclesia sanctorum Martyrum Geruasij & Prothasij 16. Kalend. Maij.

† Ego Manasses Rhemensis Archiepiscopus mea manu subscripsi. Quicumque hoc firmamentum de cetero violare præsumpserit Christi Martyris Quintini accusationem apud districtum iudicem incurrat & nostra authoritate nostræque Congregationis in idipsum tandiu anathema sit donec dignè satisfaciat. Ego Gillebertus ad vicem Rogerij Cancellarij Regis relegendo subscripsi.

Posterius sic habet.

Rescriptum Philippi Regis ad Capitulum Ecclesiæ S. Quintini Veromanduorum pro præbenda quam Quintiniani Beluacenses in dicta Ecclesia, concessione eiusdem Philippi possidēt. Datum, vt creditur, an. 1089.

Philippus Dei Gratia Francorum Rex, O. Decano & ceteris Canonicis nostris Ecclesiæ sancti Qintini, salutem & gratiam nostram. Notum facimus vobis quod Iuo Abbas Beluacensis Ecclesiæ B. Quintini nostræ mansuetudinis aures adierit, supplicans nobis tam per se quam per fideles nostros, vt Ecclesiæ sibi commissæ Præbendam vnam in vestra Ecclesia pro remedio animæ patris mei & matris meæ perpetuò habendam concederemus. Cuius petitioni ideo libenter assensum præbuimus: quia vos id in Capitulo vestro iam collaudasse per quosdam ex vobis audiuimus. Quapropter mandamus vobis vt sicut inter vos determinatum est, inuestituram, quæ ad vos pertinet, prædictæ Ecclesiæ per prædictum Abbatem faciatis. Valete.

Ex his nemo non videt Iuonem Philippum præ cunctis obseruare debuisse, nisi ab eo quod humano sensu & Regia dignitate altius est, reuocaretur. Multos exinde sibi fecit inimicos, qui nomini suo tum apud Regem tum apud summos Pontifices detractum iuere. Apud Vrbanum ποιματικὸν αὐτοῦ πατέρα calumniis appetitus, non aliis argumentis ijs obuiam ire voluit quàm abdicato Episcopatu: sed prohibuit summus Pontifex: quippe Iuone ἡ ἐπισκοπὴ non Iuo τῆς ἐπισκοπῆς indiguit. At cum Vrbanus diem suum vltimum obiisset; resque semper in peius ruerent, Romam Iuo se conferre statuit, animo se omni onere exuendi: sed insidias inter Alpes sibi structas intelligens pedem retraxit. Paschalis autem summus Pontifex sciens quid illi esset animi, in præsidio manere iussit. Haud tamen euitare potuit, quin etiam eius indignationem incurreret, quia cùm probe sciret quid discrepent obseruantia & adulatio, dum illam exhibet, istam amandat, non semper placet. Delatos Richardo Albanensi Episcopo S. R. E. Legato simoniæ nomine Canonicos suos, ita crimen illud repulit, vt ostenderit, simul taxandos eodem crimine summi Pontificis ministros, qui ab Episcopis, Abbatibus, & aliis pretia exigunt sanè immensa, specie chartulas & alias id genus minutias repensandi. Fatendum sanè tunc temporis, & paulò antè, adeo crimen simoniæ in clericis inoleuisse, tantumque ei extirpando summos Pontifices insudasse, vt quicquid vel vmbram illius præ se ferebat in suspicionem veniret. Verùm nemo telum contorquet qui contra se idem retorqueri libenter patiatur: atque infirmum semper excusationis genus visum est, crimen regerere. Neque Iuo id fecit, sed quid Canonici responderent ingenuè retulit. Agnoscunt plerique omnes, solum propè Iuonem ea tempestate contra exundantium vitiorum torrentem se obtulisse. Ipse est qui ne malæ famæ homo Ioannes Archidiaconus, Aurelianorum fieret Episcopus, apud Hugonem Lugdunensem, Pontificis Romani Legatum pro virili laborat. Ipse est qui Stephano Galardensi, ne in sedem Bellouacensem eueheretur obsistit. Et ne Gallia virtuti eius satis ampla sit, ipse est qui apud Paschalem II. & Robertum

Vide epistolas Gaufridi Vindocinensis lib. 2.

Ep. 133.

Epist. 66.

Epist. 87.

Robertum Comitem Mellentinum conqueritur, quod Ranulfus Dunelmensis Epis- *Epist. 154.*
copus Lexouiensem Ecclesiam nouo genere inuasionis occupat, ei filios præponens *157.*
adhuc pueros more Iudaico alterum alteri successurum. Ipse est qui Henrico Regi *Ep. 55. 60. 87*
Angliæ semel ac iterum scripsit, tum ob multa alia, tum etiam ne incestis nuptiis *109. & 110.*
filiam suam alligaret. Ipse est qui cum Pontificibus summis, modestè tamen, Lega-
torum qui dicuntur à latere auaritiam, importunasque ad sedem Apostolicam ap-
pellationes eorum qui propriorum Pastorum sententia constringuntur, expostulauit.
Nempe sedis illius obseruantissimus ægrè ferebat passim ipsi detrahi: vnde abscissas *Ep. 46. 250.*
voluit detractionum ansas quoad fieri posset. Florebat tunc temporis Gauffridus Ab- *259.*
bas Vindocinensis, vir sanè simplex & bonus, quem inter & Iuonem amicitia nexa *Vide epistolas*
est. Scribit tamen hic Paschali II. se multa pati ab Episcopo Carnutum, Iuone nem- *Gaufridi*
pe nostro: & ex vtriusque Epistolis simultatem quandam inter illos natam videre est *Vindocin. lib.*
ob exemptũ Vindocinense Monasterium ab Episcoporum potestate. Hæc enim est ra- *1. & 2.* *Ep. 195.*
dix similium discordiarum ab antiquo feracissima, etiam inter quoscunque sanctita-
te & doctrina claros. Et sicut illi nulla virorum etiam piissimorum authoritas hacte-
nus finem facere potuit; ita nec illa integritati ac sanctitati vtriusque partis disce-
ptantis quicquam officere visa est. Dum autem vndequaque Iuo in vitia omnium in- *Ep. 12. 25. 60.*
uehitur, quid mirum si aliis oneri, aliis odio sit? quis obstrepentem perpetuò tu-
bam illam æquo animo audire possit? & si quosdam fecit gradus atque ἡ ἐξουσία supe-
riores, quis non irascatur, aut toties lancinatam non vindicet dignitatem? Profectò
qui ad mores hominum illius æui animum aduerterit, mirabitur non quod clamaue-
rit Iuo, sed quòd solus exclamauerit, & tot alij silere potuerint: cùm opus fuisset cla-
more valido ad veternum hominum excitandum. Ne mihi tamen fingas Iuonem vi-
rum austerum, ac ferreum qui *Contumaciâ ac inani iactatione libertatis famam fatum-
que prouocaret.* Qui legerit eius epistolas, moderatum agnoscet. Sæpe namque cano- *Epist. 25.*
num rigorem temperauit, aut alios temperare monuit. Sępe Pontifices aut Legatos
eorum, aliosque Præsules à pronuntiando anathemate dehortatus est. Denique mul-
to plura tolerauit, quam increpauit: vt de ipso dicere possimus quod olim de Pontifice
sed profano dictum *nullius seruilis sententiæ sponte auctor, & quoties necessitas ingrueret
sapienter moderans.* Dictum ab Vrbano II. anathema contra Philippum, diu celatum
detineri voluit, beneuolentia ac propensione quadam erga principem, nec quid in re-
gno tumultus fieret. Bellouacensi Clero, sciscitanti vtrum reum quendam Canoni-
cum tribunali Ecclesiastico, vt fert Canonica lex, an ciuili vel regio, vt Rex ipse
imperabat, sisteret: illud quidem melius & ex iure, istud tamen faciendum censuit,
ob ea quæ imminebant mala, nisi patientiam ad omnia duratam paratamque habe-
rent. Similia fere scribit Turgedo ingenæ Abrincantorum Episcopo, dubio senten-
tiæ, num Legato summi Pontificis aut Regi obtemperaret. Illi quidem morem ge-
stum oportere dicit: at si non satis ei sit animi, neque iratum Regem habere velit,
mittat ad summum Pontificem qui factum contra eius voluntatem excusent. Apud
Cononem autem Prænestinum Episcopum, sanctæ Sedis Apostolicæ Legatum, orat vt
Episcopus Baiocensis censura Ecclesiastica non inuratur, quippe qui sub alieno iure, cui
seruiat necesse est, distinetur. Sed inter moderationis, & erga suos superiores pro-
pensionis argumenta non omittendum, quod ait Ordricus de illo verba eius offe-
ram. An. M. C. III. Paschalis Papa in Gallias venit, &c. Tunc venerabilis Iuo
Carnotenæ vrbis Episcopus inter præcipuos Franciæ Doctores eruditione literarum
tam diuinarum quam sęcularium floruit. A quo inuitatus Papa solennitatem Pas-
chæ apud Carnotum celebrauit. Porro autem dum iis sedulus vacat, inde disciplinæ
Ecclesiasticæ assertor, inde eiusdem cum id exigit locus, temperator maximus, non
prætermittit ea quæ & Regi & Patriæ debet: & licet sacrorum sedis Apostolicæ iurium
defensor fuerit acerrimus, nihil tamen contra Gallicanæ Ecclesiæ iura commisit vn-
quam aut committi passus est, in vtrisque seruandis ac propugnandis mirum quantum
prudens & circumspectus. Id sensit Ludouicus VI. statim ab eo quo regnare cœpit.
Post enim aliquot dies quàm fato Philippus functus est, suboluit Iuoni, multos sacræ
Regis vnctioni moram nectere velle nouandarum rerum studio. Quamobrem in- *Epist. 189.*
stitit vt quam primum ea Genabi Aurelianorum perageretur, reclamantibus nec-
quicquam Rhemorum Clericis: qua in re haud dubium, & Regi & regno consul-
tum iuit. Quid referam curam eius, qua egit ne Rex Ludouicus parum honestis se *Superius in*
nuptiis commacularet, quas illi Hugo Trecensis Comes suadebat, & destinatam *vitâ Ludoui-*
sponsam sine mora sibi copularet vt successoris spes impendentes regni scissuras reti- *ci VI. c. 13.* *Epist. 209.*
neret? Certè magni à Rege æstimatus est, ita vt præ cunctis illi esset à consiliis. Ho- *Ep. 239.*
minem anathemate percussum, & mensæ Regis participem effectum, ab Episcopo

Epist. 190. recipiendum censuit, & recepit ipse: tanti fecit Regi acceptum esse. Cùm mandasset Paschalis II. Radulfo sedi Rhemensium designato, ne se Regi vllo sacramento obligaret, scripsit minimè obtemperatum fuisse, quòd hoc mandatum & contra consuetudinem Episcoporum Galliæ, & contra ius Regis esset; neque aliunde profectum, quàm ab eo quod in hominibus σαρκικὸν, & quod quærit τὰ σαρκὸς non quæ Dei sunt. Eidem summo Pontifici scribens rogat vt nunquam ab amicitia Regis Galliæ, temerè discedat, ne Galliæ alioqui religiosissimæ, & Rom. Pontif. amantissimæ, dissidij ac schismatis, quo tunc germania misere lacerabatur, causam det. *Epist. 61.* Quare sensit res humanas incolumes, & tutas esse non posse, nisi consenserint inter se Regnũ & Sacerdotium: cui rei alterum alteri de suo nonnunquã cedat necesse est. Sed nulla res est, in qua ingenium ac sapientia Iuonis magis emicuerit, quàm in quæstione de inuestituris vt appellant. Ea hoc temporis agitata est cum tanto calore inter Imperatores, Reges, Pontifices, vt qua parte steterit victoria neque nunc, neque tunc dicere possis. Iuo de his pronuntians licet modò Baronio placeat, modò displiceat, ita tamen disseruit, vt nec Pontifici Romano, nec Regibus ac Imperatoribus notam vllam hæreseos, aut erroris, aut schismatis, aut ignauiæ inuri passus sit: cum nec hęreseon errorumque ea sit materia, & cætera si nulla sit diuisio, pro loco, tempore, ac aliis circonstantiis minui, augeri, tolli, apponi possint, quæ varias deinde acceptiones & appellationes subire queant. Itaque censuit factas à principibus non continuo damnandas; eisdem à Pontificibus summis permissas minime reiiciendas; ex natura rei, si id fert bonum pacis, ab solo summo Pontifice accipiendas, antehac autem sæpe non sine Regibus datas acceptasve. Hoc inquam censuit & magno conatu affirmauit, atque si tempora nostra consulis non pœnitendo. Noluit libertatem Ecclesiasticam sæcularibus potestatibus subiici: vti nec se ita attollere, vt has despiceret, aut offenderet. Diceres ex his alium esse Iuonem ab eo quem ante descripsi increpantem ac detonantem. Tamen is ipse est, æqualis erga omnes, si æquales erga se habuisset: moderatus sanè, si eo tempore luxuriæ, ambitioni, auaritiæ modus vllus fuisset. Ludouicum Regem eiusque Aulicos à direptione bonorum Ecclesiæ seu minis, seu censuris audacter deterruit: ab his tamen abstinuit, quando illas satis esse existimauit: mansuetudinem ergo seueritate temperauit, nisi fortè cum Ludouicum ipsum, vile nescio quid à se petentem, ita seuerè coërcuit, quod futilia ab Episcopo requireret, vt diceres regium induisse animum, quia regem alloqueretur. Maximis his distentus minora non neglexit, atque inprimis vt fratres suos secum semper haberet, eorumque frueretur consortio, ecclesiam sancti Vincentij, propè vrbem Carnutum à Realdo quodam presbytero An. Dom. M. XXXVIII. circiter ædificatam, in qua Canonicorum cœtus degebat, eis tribuit, addito sancti Stephani collegio; & his An. D. M. XCIX. cum consensu Canonicorum suorum claustrum, templumque extruxit sancto Ioanni præcursori sacrum, ex quo Monasterium nomen sancti Ioannis Varliacensis traxit. Stetit id ad annum vsque 1568. quo sortem multis aliis parem, segreguim & hæreticorum furore expertum est: quamobrem religiosi Canonici sese in vrbem recipientes in prædicti S. Stephani ædibus habitarunt; ni malis dicere in ruderibus, adeo omnia vetustate & squalore confracta ruinæ appetebant, donec An. Dom. M. DC. XXIV. Illustrissimi Domini Destampes tunc Carnutum Præsulis opera, illuc acciti Canonici regulares, qui recens Siluanecti Consilio & autoritate Eminentissimi Cardinalis de la Rochefoucauld eiusdem vrbis Episcopi se meliori vitæ ac sanctiori reformauerant, domum eandem à fundamentis ædificarunt. Præterea ecclesię S. Andreæ eiusdem vrbis Decanum de Capituli sui consensu Collegio Præposuit, dominum nempe Odonem virum venerabilem, in ecclesiasticis & sæcularibus bene eruditum, qui suas ipsius vices obiret. Abbatem antiqua acta vocant, quod nomen quia olim Canonicis & Monachis commune fuit etiam post diuisionem sæcularium Canonicorum à regularibus his vtrisque aliquando attribuitur. Amicos habuit dum vixit Robertum de Abressello B. Mariæ de Reta Ordinis sanctimonialium Fontis Ebrardi auctorem, & Bernardum S. Cypriani Quinciasensis ad Augustoritum Pictonum Monachorum etiam quorundam Institutorem & Abbatem. His sua in diocesi Monasteria ædificasse dicitur. Monachis quidem Bernardi Tironum Monasterium. Mulieribus autem Roberti hoc quod vocatur Altabruyeria. Leprosis domum magni Belliloci extruxit. Cluniacensibus Magdalenæ parui Belliloci Prioratum dedit, Caritatemque (Antissiodorensis diocesis est oppidum) Monasterio eorum addixit. Ambonem Ecclesiæ Carnutum veteris nouique Testamenti historiis eleganter pro tempore illo exornari fecit. Tandem de Ecclesia optime meritus supremo fato fungitur x. Kalend. Ianu. An. Dom. M. C. XV. contra quam sensit Matthęus Paris, aut

Sirmondus in Notis ad serm. 2. Gaufridi Vindocin. scribit Valiacensis.

Etiam antiquam Canonici in occidente dicerentur legitimus Abbates Clericorum.

Sed incerta sunt hæc omnia nisi titulis fundationum inspectis ac collatis constet.

Papirius Massonius: sed huius fidem faciunt Necrologia tum Ecclesiæ Carnutum, tum Monasterij sancti Ioannis, quorum elogia intra descripta habes. Non me fugit aliquos Iuonem nostrum purpuratorum numero accensuisse, sed decepti sunt ex eo quod eodem ferè tempore vigeret Iuo Cardinalis, qui & in Gallia Legatus fuit Innocentij II. S. P. An. Dom. M. C. XLII. Hæc de Iuone dicenda habui: qui epistolas eius legerit, plura deprehendet. Ampliores eius laudes nemo hic requirat. Viam instituit quà itur ad cœlos. Vir illis quibuscum vixit magnus; posteris tamen maior, quia his nihil oblocutus est. Stirpe & dignitate æqualis multis, inferior nonnullis, at virtute & doctrina omnium maximus. Conditione quidem & obedientia Principibus & Pontificibus summis subiectus: at animi celsitudine & constantia ne suppar quidem, sed si quid vltra. Ad summa natus & qui summus esset dignus, nisi cum summis tractare difficilius aliquid esset. Regum fauorem nec spreuit nec quæsiuit: beneuolentiam illorum æstimauit propter hoc quod ipsis bene vellet. Nobilis, Theologus, Canonicus, Abbas, Episcopus: vt quodam modo omnium sit qui tantus est, nec vllus vlli propter ipsum quicquam inuideat. Natiuitati eius locum dedit Belgica, dignitati Celtica, virtuti tota Gallia, Italia, Anglia Regibus ac Principibus fidus & vtilis, non tamen semper placens quia vtrunque difficile. Pontificum summorum filius addictissimus: sed aliquando eorum vt hominum quasi pater: adeo cum res exigeret altos induebat spiritus. Denique sic in terris versatus est, vt cœlum proximè attigerit: & corpore solutus dubio procul, consecutus sit. Memoriam eius semper quidem venerati sunt Christiani, haud vero vllo die festo celebrarunt per multos annos. Post mortem tamen eius in ipsum ossaque illius grassati sunt hæretici, quod non solent nisi in Sanctos. Et Pius V. fœlicissimæ memoriæ Pontifex Canonicis regularibus Lateranensis Congregationis diem eius festum celebrare permisit XX. Maij, Bulla data xviij. Decembris MDLXX. Pontificatus V.

Obituarium S. Quintini Bellou. ponit eius mortem an. 1116 quia tam vrius mensis erat eius anni sed quia 10. Kal. Ianuar. recidit in 23 Decemb. Meirco propriè de natus an. 1.13.

TESTIMONIA VETERVM
DE IVONE CARNOTENSI EPISCOPO.

Glorioso & sapienti Iuoni Carnotensi Episcopo, frater Hugo Monachus S. Benedicti Floriacensis Cœnobij sempiterna pace & felicitate perfrui.

Ex vet. chiro. P. Petauij Senat. Paris.

ECCE tibi, præcellentissime Pater & domne duo humilitatis meæ opuscula transmitto, vt si quid ibi videris indecens & incultum, lima prudentiæ tuæ corrigas, & exornes, & quod tibi placuit corrobores, & confirmes arma mea aduersus otium sunt hæc opuscula quæ nunc vides. nam malo studio vacare, quàm in ocio & torpore sicut pecus inutile vitam exigere. Sed hæc omnia vestro desidero iudicio discuti & vestra sapientia condiri, quoniam vacillare non poterit quod semel auctoritatis vestræ nodus corroborauerit. At mihi forsitan aliquis dicet; tam vilia & inutilia cur viro prudenti, & in summa arce Philosophiæ sedenti mittere non erubuisti? cum scias scriptum quia orationi & carmini est parua gratia nisi eloquentia sit summa. Ego verò ad hæc respondeo, quoniam malo iusto sapientis iudicio comprobari, quàm arrogantium sententia condemnari. laboriosum tamen est, Pater honestissime, tuæ integritatis adiectiones & detractiones huic adhibere volumini: sed fructus laboris preciosior auro caritas est. Vale.

Sugerius Abbas S. Dionysij in lib. de vita Ludouici Grossi, Regis Francorum.

*Consultè ergo agitur, & potissimum dictante venerabili & sapientissimo viro Iuone Carnotensi Episcopo, vt ad refellendam impiorum machinationem citissimè Aurelianis conueniant, eiusque exaltationi operam dare maturè festinent: Senonensis igitur Archiepiscopus Daimbertus inuitatus cum comprouincialibus videlicet * Galone Parisiensi Episcopo; Manasse Meldensi, Ioanne Aurelianensi, Iuone Carnotensi, Hugone Niuernensi, Humbaldo * Autissiodorensi accessit.*

* al. Vvalone.

* al. Altissiodorensi.

Idem paullopost.

Recedentibus Prælatis Ecclesiæ, Archiepiscopo Senonensi Episcopo Aurelianensi, Carnotensi venerabili Iuone, qui tentus fuerat carcere, quem coactus fecerat pingi in eodem castello multis diebus.

Andreas vetus scriptor lib. 3. hist. Francorum ad P. Atrebatensis Ecclesiæ Episcopum.

Ex prisco codice manuscripto.

Anno Domini M. C. IX. *Episcopi qui ad exequias Philippi Regis conuenerant, post exequias statim Aurelianis conuenerunt, & propter turbatores regni, salubri accepto consilio, Ludouicum iuuenem, religionis amatorem, moribus mansuetum, armis strenuum, bello acerimum, in die inuentionis Protomartyris Stephani, in Regem vnxerunt, ante altare S. Crucis, & coronam regni capiti eius imposuerunt Daimbertus Senonensis Archiepiscopus, Iuo Carnotensis, Ioannes Aurelianensis, Hubertus Siluanectensis, Vualo Paris. Manasses Meldensis, Hugo Niuernensis Episcopi, & Episcopus Autissiodorensis.*

Eadem verba extant in manuscripto exemplari alterius veteris auctoris qui sequentia adiicit. *Prouocati plurimis exemplis aliorum Regum, qui diuersis in locis propter imminentes turbas à diuersis Episcopis consecrati sunt.*

Sigebertus in Chronico sub anno 1078.

Ab hoc tempore cœpit reflorere in Ecclesia B. Quintini Beluacensis canonicus ordo, primùm ab Apostolis, posteà à B. Augustino Episcopo regulariter institutus, sub magistro Iuone venerabili eiusdem Ecclesiæ Præposito, postea Carnotensium Episcopo.

Idem sub anno 1092.

Dominus Iuo S. Quintini Beluacensis Præpositus à Papa Vrbano consecratus, fit Carnotensis Episcopus.

Idem lib. de illustribus Ecclesiæ scriptoribus, Cap. CLXVIII.

*Iuo Carnotensis Episcopus scripsit ad Hugonem Lugdunensem Archiepiscopum & Apostolicæ Ecclesiæ Legatum, epistolam * non multum prolixam, sed multum Canonicis & Ca-*

* Intelligit epist. 60.

tholicis testimoniis auctorizatam, pro dissidio regni & sacerdotij, & pro inusitatis Ecclesiæ Romanæ decretis. Scripsit & ad diuersos amicos vtiles valdè epistolas; composuit etiam insigne volumen Canonum.

Mattheus Paris hist. Angl. in Vuilielmo sec. sub ann. Dom. M.XCIII.

Hoc quoque anno Iuo Beluacensis Præpositus, à Papa Vrbano consecratus est Episcopus Carnotensis.

Idem in Henrico primo.

Anno Dom. M.C.XVII. venerabilis vir Iuo Carnotensis antistes, & in scripturis sacris ad plenum eruditus, diem clausit extremum.

Robertus de monte in supplemento Sigeberti sub anno 1114.

Post Iuonem qui vita atque doctrina sua Carnotensem Ecclesiam illustrauit, quique inter cætera opera sua illud volumen quod decreta Iuonis dicunt, vtiliter compilauit, Gaufridus vitæ merito ac prudentia venerabilis Carnotensem Ecclesiam rexit.

Guillermus de Nangis in gestis Philippi tertij audacis ad annum M.CC.LXXV.

* Epist. 183. *Quia sicut legitur in quadam * epistola Iuonis quondam Episcopi Carnotensis.*

Vetus & anonymus scriptor chronologiç Autissiodorensis ad an. Dom. 1154.

* Ibid. *Quodquidem Iuo Carnotensis, decretorum ac legum peritissimus * in epistolis suis tam rationibus astruit quàm exemplis.*

Ex antiquo manuscripto codice Ecclesiæ Laudunensis.

In vigilia Natiuitatis sanctæ Mariæ ante vesperas Carnotum venerunt, & honorificentissimè suscepti sunt à domno Iuone Carnotensi Episcopo, totaque Canonicorum processione extra vrbem vsque ad vineas eis occurrente, feretrumque positum est in maiori Ecclesia super altare sanctæ Mariæ.

Priscus Monachus maioris Monasterij agens de priuilegio concesso ab Vrbano Papa II. in Concilio Claromontano M.XCIII.

*Præter hos assidebant dominus Hugo Legatus & Primas Galliarum idem ipse Lugdunensis Archiepiscopus, & domnus Amatus Legatus, & Burdegalensis Archiepiscopus, Rainaldus Remensis Archiepiscopus, Richerius Senonensis Archiepiscopus, Hildebertus Bituricensis Archiepiscopus, Rollandus Dolensis Archiepiscopus, Narbonensis Archiepiscopus, Axiensis Archiepiscopus, Toletensis Archiepiscopus & Legatus Hispaniarum, Hoellus Cenomanensis Episcopus, Gaufredus Andegauensis Episcopus, Nannetensis Episcopus, * Pitauensis Episcopus, Iuo Carnotensis Episcopus, Ioannes Aurelianensis Episcopus, Rogerius Beluacensis Episcopus. Episcoporum quoque & Abbatum procerumque & diuersarum dignitatum maxima multitudo, quorum incertus numerus, omnibus his ad auctoritatem & confirmationem priuilegij nostri, fiat, fiat, acclamantibus.* * Pictauensis.

Ex Martyrologio Ecclesiæ Carnotensis.

*Idibus Decembris anno Incarnationis Domini M.C.XV. obijt Pater Iuo huius sacratissimæ sedis antistes, vir magnæ religionis, ecclesiasticorum & secularium negotiorum prudentissimus, mitis affatu, patientia insignis, castitate pollens, & tam in diuinis quam in philosophia eruditissimus. Qui sex pallia bona, & septem cappas, & infulas tres, & tapetia tria decori huius Ecclesiæ contulit: librum Missarum, & epistolarum, & textum euangeliorum, & vnum lectionarium matutinalem dedit, & omnes argento parauit. Pulpitum miri decoris construxit, scholas fecit: domum episcopalem, quam vilem & ligneam (quam in obitu Episcoporum vel discessu * quibusdam prauis consuetudinibus per violentiam Carnotensium Comitum inductis ancillatam inuenerat) speciosam & lapideam à fundamento refecit, & cum omnibus ad ipsam pertinentibus siue mobilibus siue immobilibus ex ancilla liberam reddidit, libertatemque ipsam adstipulatione priuilegiorum & Romanæ sedis, & Regis, & Comitis, quæ in archiuis huius Ecclesiæ habentur, confirmauit. Terram etiam quandam contiguam eidem domui ad amplitudinem ipsius domus à Vicedomino adquisiuit, & muro clausit. Apud Pontem Gaudinum alias domos ad vsus episcopales ædificauit: eandemque villam in multis meliorauit. Abbatiam S. Ioannis ex seculari in regularem conuertit, instituit & auxit: consilio & auxilio ipsius monasterium infirmorum apud Bellum locum constitutum fuit. Minoratas omnes huius ecclesiæ, & præcarias in communes redegit vsus, & eas in posterum personis * distribui tam suo, quàm Apostolico priuilegio vetuit. Angarias, & iniustas exactiones, & prauas seruientium distensiones fieri per præposituras iisdem priuilegiis prohibuit. Ad augmentandam tabulam altaris idem moriens centum modios vini reliquit, & in aliis pluribus suæ Ecclesiæ & Clericis suis multa bona fecit.*

* Vide epist. 94.

* Mentio fit epist. 271.

Ex prisco Kal. S. Quintini Beluacensis.

Kalend. Ianuarij obiit venerandæ memoriæ magister Iuo, præ alijs sui temporis doctor insignis, primus Abbas huius Ecclesiæ, postea Carnotensis Episcopus. Dedit nobis triginta volumina, calices quatuor, textum aureum, crucem auream, phylacteria quatuor, cruces argenteas, & auratas quatuor, dexteram beati Callixti Papæ, thuribula duo argentea. Obiit autem tantus vir iste anno Incarnationis Christi 1116. pro cuius anima damus ad eleemosynam vnum frumenti modium.

Ex Kalendario Ecclesiæ S. Ioannis Carnotensis in Valle.

Decimo Kal. Ianuarias anno ab Incarnatione millesimo, centesimo decimo quinto obiit bonæ memoriæ Iuo Carnotensis Episcopus, qui Canonicorum regularium ordinem in hac ecclesia constituit, & eandem rebus suis ampliauit, dans fratrum vsibus Ecclesiam† sanctæ Fidis, Ecclesiam sancti Stephani cum rebus ad eam pertinentibus, Ecclesiam de Luciaco, Ecclesiam de Pontegodano, & terram vltrà stagnum, triginta quoque volumina librorum suorum, & multa alia.

† vide epist. 286.

Ex eodem Kalendario.

Centum mille minus vno currentibus annis
Floruit hic primùm locus ordine canonicali.

Epitaphium Iuonis Carnot. ex vetere membrana B. Brissonij.

Mente, manu, linguâ, doctrinâ, corporis vsu,
Prudens, munificus, affabilis, vtilis, insons,
Prima columna domus Domini quã iure salubri
Fouit, muniuit, instruxit, iugiter auxit
Consilio scriptis, quo viueret ordine, rebus
Cuius opem gratis æger, rem sensit egenus
Istius vrbis apex memorandus Episcopus Iuo
Hac situs expectat aduentum Iudicis vrna.

Nic. de Clamengiis Cantor Baiocensis, epist. ad Galiotum de Petramala Cardinalem, quæ incipit: Quod in superiore: qua contra Petrarchæ dictum probare vult, nunquam caruisse Galliam eloquentibus viris.

Si rerum gestarum scriptores postulant; Gregorium Turonensem accipe, Seuerumque Sulpitium gestorum beatissimi Martini luculenta descriptione relatorem. Possem alios permultos & antiquos & recentiores commemorare: ex antiquioribus Irenæum Lugdunensem, Hilarium Arelatensem, Gennadium Massiliensem, Radulphum Flauiacensem, Prosperum & Cassianum. Ex recentioribus autem primò Bernardus occurrit, deinde Ildebertus Cœnomanensis, Iuo Carnotensis, Odilo, Hugo, & Petrus venerabilis Abbates Cluniacenses, Hugo denique & Ricardus canonici sancti Augustini regulæ sectatores.

Tritemius Abbas libro de scriptoribus Ecclesiasticis.

Iuo Episcopus Carnotensis ex Præposito sancti Quintini Beluacensis, ordinis Canonicorum regularium diui Patris Augustini, vir in diuinis scripturis exercitatus, & Canonum sanctorum Patrum, ac generalium Conciliorum cautissimus interpres: nec minùs sanctitate quàm scientia reuerendus, ordinem suum diu collapsum magnificè reformauit. Scripsit post Burchardum Vuormaciensem Episcopum, ex canonibus sanctorum compendiosum Decretum, quo ante Gratiani tempora vtebantur iuristæ, quod prænotauit Pannoniam † lib. 10. epistolarum ad diuersos lib. 1. & alia quædam. Claruit sub Henrico IV. an. Dom. M. XC.

† pannomiã al. pannormiam.

Ex aliis quæ Iuo scripsit hæc reperimus, de ecclesiasticis sacramentis ac officiis, & præcipuis per annum festis Sermones XXI. De Regibus Francorum breue Chronicon, quod Epistolis subiecimus ex P. Massoni I C. libro.

Superioribus videntur etiam adiiciendi loci Hildeberti de Lauardino, Cenomanensis Episcopi, qui Carnotensis Episcopi meminit: quem licet non nominet, tamen probabile est de Iuone intelligi, cuius epistolæ ad ipsum Hildebertum extant in hoc libro.

Hildebertus epist. 26. ad Comitissam.

Episcopo Carnotensi conductum, sicut fertur, prouidisti ad concilium profecturo, quod si ita est, præfatæ gratiæ beneficium mihi communices, exoro.

Idem epist. 39. ad Clerum, cum in carcerem detrusus esset ab Huberto Comite.

In turre Cenomanensi Comes † Rotrocus tenebatur in vinculis: mater Comitis in osculo me suscepit, applausit testamento. Et paulopost: *Porro in illo castello in quo hæc acta sunt, Carnotensis erat Episcopus, venerandæ vir auctoritatis: sed apud sceleris auctores sine auctoritate fuit auctoritas. Is in spiritu Hubertum conueniens (hoc enim Pharisæorum*

† huius meminit Iuo epist 168. & conseqq.

principi nomen est) primò blanditus illi bestiæ: sed bestia rationem non admittit. Dehinc illum sacrilegij liberè arguit, obsecrauit opportunè, importunè increpauit. Postremo tradidit eum sathanæ in interitum carnis, anathematis vinculo quo debuit alligatum.

Idem Epist. 61. ad Monachos.

Errastis & vos foris, cum fores vestras Carnotensi Episcopo clausistis, cum exclusistis Christum Iesu Christi, obliti pariter bonum hospitalitatis & præmium. Hunc & per vos via transire coegerat, & apud vos hospitari temporis articulus. Nox imminens & aeris intemperies Pontificem hospitio instare perurgebant.

Ex veteri membrana S. Quintini Beluac. nunc primùm prodit.

Præclarum Elogium ex litteris societatis, cuiusdam seu confraternitatis quam Canonici Regul. S. Ioannis in Valle apud Carnotenses cum Canonicis itidem Regul. S. Quintini Beluacensis ante annos 400. contraxere, excerptum.

Vniuersis Christi fidelibus & præsentem paginam inspecturis, Guarinus Ecclesiæ B. Ioannis de Valleia Carnotensis Abbas, totusque eiusdem loci conuentus, Salutem in Domino. Cum secundum Apostolum omnes simus vnum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra, sicut nec corpus à capite, ita nec membra corporis censeri debent à membris capitis aliena. Cum igitur à longè retroactis temporibus à visceribus matris nostræ Ecclesiæ B. Quintini Beluacensis fuimus propagati, & ab ipsa tanquam à fonte sacræ religionis fluenta sumpserimus per venerabilem Patrem ac venerandæ memoriæ Iuonem; qui cùm floreret in eadem Ecclesia religionis nouella plantatio sub B. Augustini regula, dignè omnipotenti militans, fratribus ibidem Deo seruientibus Abbas præfuit. Sed tanti patris sanctitas eminens tanquam ciuitas in virtutum cacumine constituta diu latere non potuit: Quinimò eius religionis celebri fama longè latèque diffusa, Dei voluntate præambula, adeptus est cathedram Ecclesiæ Carnotensis; qui Ecclesiæ nostræ patronus & fundator extitit. Et inter alia beneficia quæ nobis paterna pietate contulit, ad vltimum in signum dilectionis & perpetui fœderis thesauro sui corporis ac suæ sepulturæ præsentia nostram Ecclesiam illustrauit. Vnde cùm internæ dilectionis affectu nos pius pater, opifex, & patronus dilexerit, sicut in fine patuit, dignum fuit vt Canonici S. Quintini eius spirituales filij à patris actibus non degenerent, &c. Actum anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo octauo.

Epitaphium Iuonis à Philippo Bon-Spei Abbate, scriptum.

Reddidit affectus Patrē, Doctrina Magistrum
Regula Canonicum, Pontificemque gradus.
Famosum probitas, humilem natura, verendum
Vita serena, senem longa, pudica sacrum.
Præsule defuncto sua tollere mos erat olim
Principis, hunc morem Principis, emit Iuo.
Huius opem læsus, plebs dogmata, fræna malus Rex
Sensit, egenus opes, pro grege vota Deus.

Aliud Epitaphium quod Seuertius ex Tauelli manuscripto sumpsit, & in sua Chronologia descripsit.

Mente, manu, linguâ, doctrinâ, corporis vsu,
Prudens munificus, præstabilis, vtilis, insons,
Firma columna domus Domini quā iure salubri
Fouit, muniuit, instruxit, iugiter auxit
Consilio scriptis, quo viueret ordine, rebus
Cuius opem gratis æger, rem sensit egenus
Istius vrbis apex memorandus Episcopus Yuo
Hàc situs expectat aduentum iudiciorum.

REVERENDO ADMODVM
IN CHRISTO ET DEI AMANTISSIMO
PATRI ET DOMINO, F. BERNARDO A FRESNEDA

ab arcanis confessionibus Regiæ Catholicæ Majestati, Domino & Mecœnati suo colendissimo, Ioannes Molinæus, eiusdem Decretorum Louanij Professor.

S. D. P.

VOTIES calamitosissimum catholicæ ecclesiæ statum, eaque tempora quæ religionis Christianæ necdum compositis dissidiis, cùm ortum tum progressum præbuere, memoria repeto, Reuerende ac Religiosissime pater Confessor: tanta me corripit admiratio, tantus incessit stupor, vt existimem fidem olim defuturam, etiam iis rebus gestis, quarum non tam lectores, auditoréue, quam spectatores hodiè omnes constituimur. Non quidem quòd in summa hominum, ac naturali propè ad dissentiendum propensione & facultate, hæreseos schismatisue nomen, sit, vnquámue fuerit, nouum inter nos, proh dolor, aut insolens, quæ etiam non modò familiaria aut domestica Dei ecclesiæ fore mala, sed necessaria, vt credi possint prorsus ineuitabilia, Paulus electionis ille vas prædixerat ac præsenserat: verùm quòd nullius vnquam sectæ quàm Lutheranæ, cùm difficilior origo, tum grandior successus extiterit. Equidem si condita primum Religione, ac præsertim Apostolis primisque Christi discipulis, puta τοῖς αὐτόπταις καὶ αὐτηκόοις τοῦ λόγου in cælum sublatis, omnia fuerint errorum ac contentionum plena, nemini ni fallor admodum mirum videri debet, quisquis imprimis secum reputauerit, quàm sint omnium rerum ingentium ac memorabilium primordia operosa ac difficilia. deinde quantæ molis fuerit, inter tot vanas, peruersas & falsas quidem, sed à multis retro sæculis receptissimas Deastrorum superstitiones & cultus, vnam veram illam quidem veri Dei notitiam & religionem, sed ignotam & inauditam, omnésque notas religiones euertentem (ne dicam vel ob solam crucis ac Crucifixi ignominiam parùm credibilem ac verosimilem) fundare ac stabilire. Mitto quòd eius primi præcones & architecti iudicio humano, nec celebres, nec illustres, nec verò potentes sapientésue fuerint, sed obscuri omnino homines, viles & abiecti, sed Philosophiæ, eloquentiæ, vrbanitatis, externarúmque omnium ac communium literarum planè rudes & imperiti, sed vt vno verbo dicam, planè, vt inquit Paulus περικαθάρματα καὶ περιψήματα τοῦ κόσμου. Neque enim multos sapientes secundùm carnem, neque multos potentes, neque multos nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vtique vt confunderet sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia & nobilia mundi: & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt idem ait ad Corinthios scribens, & rectè. scriptum enim erat, Perdat sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Quid dicam obstante sæuissima persecutione, Episcoporum conuentus (in quibus maximum præcidendarum fidei litium & controuersiarum præsidium positum semper fuit) commodè tùm haberi non potuisse? Quid denique, quòd Romani principes, quorum tum amplissimum erat imperium, & si qui præterea erant reges alij, omnes suas vires ac vniuersam potentiam in exitium Christiani nominis converterent? Nec mirum: ecquis enim indulgeret, parcerétue, & non exscinderet ἀθεότητος, θυεστείων δείπνων, καὶ οἰδιποδείων μίξεων reos? quæ

quæ tria atrocissima scelera, nostræ genti, id temporis, quanquam falsò & iniuria, impingebantur. Iam verò quas post Constantinum Magnum hæreses, perpetuus humanæ salutis hostis, Diabolus, ad turbandam Ecclesiæ, iam tum ab externis bellis respirantis, pacem & concordiam, immisit: omnes vel ab Imperatoribus, vel à præcipui aliquot nominis Episcopis, coortas defensásue reperies: quorum potentia & conatus etsi ad veritatem opprimendam extinguendámque fuerit inualidus & inefficax, tamen facilè perfecit, vt decretis Synodicis, sin minus vis & authoritas, saltem iusta ac legitima executio defuerit. Quod si iam ad nostræ tempestatis hæresiarchen te animo conuerteris, omnia inuenies fuisse, cùm impietatis suæ scholam aperiret Lutherus, diuersissima. Summa erat imprimis per vniuersum orbem Christianum in doctrina fidei consensio. Incredibile quoque principum omnium & populi, ad seruandam ac defendandam auitam religionem, quam quisque à maioribus suis perpetua serie acceperat, studium. Mitto quòd nulla vnquam natio, antiquitatis priscorúmque institutorum amantior fuerit, quàm vbi hic Satanæ antesignanus primùm virus suum disseminauit, Germanica. Quod amplius est, huius dogmata Leo decimus id temporis Pont. Max. non solùm impietatis protinus damnauit, verumetiam diro anathematis mucrone, quotquot ea amplecterentur, cum ipso authore iugulauit. Cuius sententiæ nequaquam inuiti subscripserunt, quotquot vbique terrarum extabant studiorum Rectores & Academiæ, vnà cùm religiosissimis ciuitatum Episcopis. Imperator verò, qui tum erat faustissimæ memoriæ Carolus quintus, Regis nostri Philippi parens, pontificia decreta in constitutiones retulisse, vt legum etiam vim habere inciperent, exemplo piissimorum principum Constantini, Theodosij, Iustiniani aliorúmque non contentus: insuper grauissimas pœnas in præuaricatores adjecit, quem imitati sunt Germaniæ, Galliæ, Poloniæ, Pannoniæ, Britanniæ, & ad vnum omnes Christianorum reges ac principes. Quas quidem pœnas ne quis fortè constitutionibus additas esse, metus incutiendi duntaxat causâ suspicaretur, (vti olim Theodosio Augusto maiori seu seniori factum fuisse Ecclesiastica prodit historia) crebra mox, nec minus atrocia supplicia de reis sumpta, satis supérque edocuerunt: quinimo tantum pœnis recipiendis indultum est, vt diu, damnatis quanquam resipiscentibus, & ad pristinam fidem reuersis, nec vitæ, nec bonorum, venia gratiáque facta sit. Vnde certissimum euadebat, maiorem omnino esse iram & odium Christianorum principum in hæreticos, quam vnquam fuisset Paganorum in Christianos & catholicos: quippe quos deprehensos conuictos & condemnatos, quin ad supplicij etiam locum abductos, huiusmodi verbis demulcere consueuisse, legimus, τὶ γὰρ κακόν ἐστιν εἰπεῖν, κύριε καῖσαρ, καὶ θῦσαι, καὶ διασώζεσθαι. *itaque illos sola inficiatio ac abnegatio Christi, quanquam simulata, discrimini eripiebat: cùm tamen his erroris ac seductionis pænitudo, etiam vera ac sincera, eò non profuerit, non magis quàm parricidis, sacrilegis, veneficis, raptoribus, latronibus, aliisue facinorosis hominibus. Quid iam dicam Episcoporum, fideique Quæstorum, ciuilisque Magistratus, vbique in perquirendis reis diligentiam? Quid doctorum virorum non minùs multa, quàm docta, tam in defensionem & demonstrationem orthodoxæ fidei, quàm in confutationem & redargutionem adulterinæ perfidiæ, diabolicæque fraudis, scripta? Quid denique totius Imperij ordinum, de religione comitia, nec minus rara virorum eruditorum, vtrinque instituta colloquia? Adeo nihil omissum est eorum omnium, quæ ad hanc pestem eruditionis, animarúmque profligandam coërcendámue aliquid præsidij conferre posse videbantur: & tamen tam abest quòd extincta abolitáque sit, vt vires perpetuò assumpserit, ac in immensum excreuerit. Sanè vti exitus rerum edocuit, nihil ad deletionem excidiúmque exitialis doctrinæ valuisse: ita an in medijs fuerint, quæ hactenus excogitata sunt remedia, non perinde omnibus fortasse est exploratum. Est certè compertissimum in magna Christianarum prouinciarũ paucitate, nullam esse quæ ab hac contagione prorsus intacta ac immunis perseuerauerit, ne quid dicã amplissima regna & populos, quos hęc animarum lues ita ademit nobis: vt de recipiendis iterum*

aliquando, vix ulla spes superſit. quin magis formidandum cenſeo, ne tandem inteſtinis inter ſeſe tumultibus ac diſſenſionibus (quæ inter eos qui à nobis defecerunt ſunt grauiſſimæ) agitati, mutuum conficiant: quàm ſperandum, vt è diuerticulis vnquam in viam reuocentur, vtue eiuratis omnibus erroribus catholicam veritatem tandem amplectantur: vt nemo non poſſit meritò vnà cum Polycarpo martyre exclamare, O bone Deus, in quæ me tempora ſeruaſti, vt hæc feram, hæc patiar, hæc ſinam. Dixerit aliquis, nihil ne ſupereſt igitur aduersùs hanc (quam extrema tempora pepererunt) ſectam opprimendam conſilij? nunquid nullum eſt antidotum? ſiccine fatale & incurabile malum eſt, vt nullis machinis, nulla vi, nulla deniqueratione queat ſuperari? Abſit profectò. Portæ inferorum, quarum voce proculdubio hæreſes & ſchiſmata ſignificantur, nunquam vincent Eccleſiam Dei. Nauicula Petri non mergitur fluctibus. Neque verò deſunt auxilia, eáque non minus præſentia, quam olim vſitata, & frequentata. Quin cogitur Epiſcoporum œcumenica ſynodus? Quin imitamur Apoſtolos, quin priſcos Patres, quos ſcimus de controuerſiis religionis, conuentu habito, ſemper ſtatuiſſe? Quonam enim alio modo, Arrij, Macedonij, Ennomij, Eutychetis, aliorúmque hæreticorum fraudes, impoſturæ, impietatéſque retectæ damnatæque ſunt? Cæterum vti certiſſimum exploratiſſimúmque eſt, concilijs ac præſertim vniuerſalibus ſeu plenarijs, vt vocant, nihil vnquam habitum fuiſſe, ad diſcutiendas hæreticorum nubes & caligines, opportunius ac potentius: ita quia illius conuocatio omnium non eſt, nec vnquam fuit: ſed ſingulari iure hodiè ad Romanum Pontificem pertinet, ſempérque ſaltem à tranſlatione, ſiue veriùs ſectione Imperij Romani (quod extra omnem controuerſiæ eſt aleam) pertinuit, conſequens eſt, non eſſe cuiuſuis concilij habendi, exercendiue poteſtatem facere, ſed ſolius Romani Pontificis. Idcirco non iniuria ſciſcitabitur quiſpiam, nunquid aliud nullum ſuperſit finiendis religionis tumultibus remedium, cuius facultas pluribus communis ſit, ab vnius ſedis Apoſtolicæ arbitratu neutiquam dependens? ſiquidem omnium eſt rectè (ni fallor) nedum ſapere, rectámque in Deum fidem profiteri, verumetiam pro virili tueri ac defendere, ſaluámque & incolumem præſtare. Equidem parum eſt, imò planè nihil, veterum aduerſus nouos religionis morbos, commonſtraſſe curationem, ſi ea in præſens comparabilis non ſit: paria quippe ſunt, non eſſe quid, & non apparere, iuxta tritum Iureconſultorum prouerbium. Ad quam quidem quæſtionem difficilis admodum non eſt reſponſio: neque enim deeſt cùm ad hæreſium proſcriptionem, tum ad fideī orthodoxæ munitionem remedium alterum, quod vt promptum eſt atque expeditum, ita priore fortaſſe nihilo eſt inferius. Neque enim tam neceſſariæ ſunt nouæ Epiſcoporum ſynodi & comitia, ad conſtituendam religionem, quàm priſcarum & hactenus habitarum obſeruatio diligens, quarum nunquam maior (ni fallor) quàm nunc neglectus contemptúſque (quod ſine graui dolore dicere non poſſum) extitit: atque hinc fit, vt nullibi vel ſimulachrum quodpiam germanæ ac vernaculæ Eccleſiæ appareat. Itaque qui rerum humanarum diuinarúmq; paulò peritiores ſunt, deſperato, deploratóq; ſynodicorum conuentuum penè auxilio, omnem ſpem inſtaurandæ ordinandæq; Eccleſiæ, iamdudum in veteris diſciplinæ eccleſiaſticæ ſanctione collocarunt. Quos ſi opinio non fallit (vt certè nequaquam fallere poteſt) incredibile, Religioſiſſime pater Confeſſor, quantùm tibi debeat, perpetuóque debitura ſit, vniuerſa Chriſtiana Reſpublica, puta cuius hortatione & auſpicijs perfectum ſit, vt ampliſſimus eccleſiaſticæ diſciplinæ theſaurus, iam quadringentis ampliùs annis abditus ac ſepultus, nunc demum in tempore quàm maximè neceſſario, omnibus vtendus, fruendus, proponatur. Nemo ſanè ſiue præcedentium, ſiue ſequentium ſcriptorum, ſiue Græcorum, ſiue noſtrorum, aut fuſiùs, aut concinniùs, aut meliùs pertractauit hanc eruditionis pontificiæ portionē, quam hodie Decretorum vulgò appellitant, quàm fecerit IVO noſter, dum vixit, Eccleſiæ Carnotenſis in Gallia antiſtes, cuius huc pertinentes lucubrationes, hactenus magno Eccleſiæ malo ignoratas, hodie primi, quod fœlix fauſtúmque ſit, diuulgamus. Plures, ſcio, in hac ſtudiorum palæſtra decertarunt: at qui gloriæ palmam meruerint, de noſtris loquor,

citra omnem controuersiam, & sunt, & creduntur hi quatuor, Isidorus Hispalensis, Burchardus (qui Italis ac Gallis non rectè est Brocardus) VVormatiensis, Iuo Carnotensis, & Gratianus, quorum tres priores à ciuitatibus quibus praerant Episcopi, cognomina sortiti sunt: at extremus caret cognomine: Isidorus autem epistolas Canonicas Romanorum Pontificum, conciliorúmque acta & Canones, initio ab Apostolorum constitutionibus facto, Latinorum omnium primus, consarcinauit, & veluti in vnum corpus vniuersum ius pontificium compegit, nullum in texendo, digerendóq; ordinem secutus, quàm temporum, rerúmq; gestarum, vt ipse de se locupletissimus est testis: quanquam interdum veluti sui oblitus, non tam ad diem & Consulem quàm ad regiones & loca in quibus patres coijssent, instar Appiani Alexandrini rerum Romanarum scriptoris, operis in progressu respexerit. Hunc igitur historiam iuris pontificij conscripsisse meritò quispiam dixerit, quam etiam ad sua vsque tempora nempè ad Honorium Papam eius nominis primum perduxit, vt potuerit ad sextam Synodum œcumenicam, quæ aduersùs Monothelitas habita est Constantinopoli, in Trullo palatio Cæsaris, spiritum ducere: & proinde liquet eum hinc, licet laboris ac diligentiæ aliquam laudem tulerit, nullam tamen ingenij eruditionísue habere posse, quanquam alioqui fuerit sæculi sui longè doctissimus, cui rei eius varia opuscula argumento esse debent. Annis inde fermè quadringentis Burchardus VVormatiensis Præsul, Othonis tertij ac Henrici Secundi Bauari Imperatorum temporibus hanc ὕλω & molem canonum Isidori, sub idoneos locos sedésque proprias singulas materias conuehens, adscriptis etiam Orthodoxorum Patrum, veluti Basilij, Chrysostomi, Hieronymi, Augustini, Ambrosij, Gregoriíque Romani sententijs, in venustiorem & œconomicam formam ius omne Pontificiū composuit. Cui hoc nomine parem proculdubio gratiam refert catholica Ecclesia, atque Iustiniano Augusto Romana Respublica. Equidem vt hic ius omne Quiritum, primum in libros, deinde in titulos & tandem in capita digessit: ita & ille vniuersi iuris pontificij quo vtimur, artem, Iustinianæam methodum quàm proximè imitatus, duodecim libris, tomísue elegantissimè exarauit. Dixi duodecim, nam quod extat opusculum huius nomine, nihil est quàm authoris quem præfert epitome, quæ quanquam numero libellorum superet archetypum: sui tamen amplitudine ac mole, vix sextam illius portionem attingit. Quapropter idem Burchardo quod & Iuoni vsu venit, siquidem vtriusque compendia pro primis scriptoribus passim habentur & frequentantur, quippè Burchardus ipse nullius typographi literarum formis subactus est, quem etiam propediem edere decreuimus, modò præsentis in Iuone Carnotensi castigando laboris aliqua, penes huius scientiæ cultores fuerit gratia reposita, ne quod desit Spartæ, quam nactus sum, fortè ornamentum. Hic igitur primus totum ius pontificium in artem redegit, cui argumentum & materiam commentandi, Isidori credo promptuaria suppeditauerant: ordinem verò tradendi siue œconomiam, eorum quæ apud Isidorum rudia, indigesta, ac confusa iacebant, ipse de suo contulit, & adiecit: quippe qui omnia certis classibus ac locis distinxerit ac separauerit. Quod quidem perfecit tam fœliciter, vt non existimem quenquam cooriturum fuisse, qui idem argumentum retexeret, nisi hæreses postmodùm enatæ, aliquam accessionem operis fieri postulassent, quam etiam solam causam fuisse arbitror, quæ Iuonem nostrum ad nouam Canonum rapsodiam incitarit. Siquidem medio tempore quum Berengarius Ecclesiarum omnium pacem, nouis quibusdam & peregrinis opinionum commentis turbasset, accidit vt Decretorum Burchardi opus, mancum ac mutilum videretur, quoad priscorum catholicorum scriptorum testimonia, nouatorum paradoxis opposita, commodis locis insererentur. Neque (vt ingenuè fatear) video, quid post Burchardum IVO Pontificiæ scientiæ præstiterit prætereà. cæteroqui enim omnia (si hanc dogmatum appendicem exceperis) totidem verbis, ne ordine quidem tradendi admodum diuerso, penes Burchardum reperias. Nam quæ penultimo libro, qui de laïcorum causis siue negotijs, ad Ecclesiam tamen pertinentibus inscribitur, multa sanè adfert IVO è iure Romano

testimonia, idque ex omnibus omnino totius Iuris ciuilis libris, tam ex Pandectis quàm Codice, tam ex Institutionibus, quàm Nouellis Iustiniani principis constitutionibus, (quorum in Burchardo, nulla memoria extat) vel ob id ab eo omnia omissa sunt, quòd parum ad præsens institutum pertinere (vti verè non pertinent) iudicaret, vel quòd tunc maior esset vsus legum Caroli magni, quàm Romanarum, vel quòd non modò vis & authoritas, verumetiam libri omnes Iuris Romani, in occidente, id temporis, intercidissent: vtique huius iuris Burchardus ne meminit quidem, nisi quòd semel iterúmue Codicis Theodosiani testimonium protulerit. Cui coniecturæ accedit & hoc, quod Lotharius II. Cæsar, quem ferunt leges ac instituta Romanorum propè ab inferis exciuisse, fuerit aliquot sæculis Burchardo posterior. Causa igitur locupletioris canonum compilationis, vt vocant, quam IVO Carnotensis Beato Bernardo σωήχρονος, antè annos ampliùs quadringentos, dum coniurationis Berengaricæ reliquias persequeretur, emisit, hæc fuit, quam attigimus: nimirum vt hæreticorum nouæ nebulæ per Ecclesiæ solem discussæ procul facesserent, vnde accidit vt in hanc quam nunc cernere est vastitatem, Decretorum arx tandem surrexerit. Vincit enim libri magnitudine, omnes aliorum rapsodias, & centones, non Burchardi tantum, verumetiam Gratiani, & si qui sunt prætereà Decretorum concinnatores alij: quod ex pura puta, nudáque omnium inspectione, detractis glossematum exuuijs perspicit poterit liquidissimè. Quod verò ad methodum pertinet, eadem planè hîc est quæ in Burchardo, quo ne prolixior quidem copiosiórque sit futurus, modo dogmatum corollarium ademeris. Cæterùm quum librorum prolixitate ac magnitudine, non omnes perinde (vt fit) afficerentur, non defuit qui in arctiorem formulam protinus vniuersum authorem contraheret, quo compendiolo cùm studiosi plurimùm vterentur, facilè accidit, vt Iuonis labores in obliuionem venerint, & tantùm non interciderint, adeo vt in hanc horam omnibus creditum sit, exiguum illum libellum, qui titulo Pannormiæ Iuonis, incerto authore (nisi quod quidam Hugonem Cathalanum fuisse suspicantur) passim circumfertur, esse ipsum autographum: quod hactenus omnes latuit, & etiamnum lateret, nisi tu Reuerende pater Confessor id è tenebris in lucem, omnium mortalium primus, vindicasses. Porro quod huius authoris vita ac memoria, omnium opinione breuior fuerit, etiam vt omnis alia deesset probatio, fidei faciendæ vel id suffecerit, quod Gratianus annis circiter quinquaginta insecutus, qui extremam huic canonicæ scientiæ manum admouit, Iuonis Decretorum synopsin (vt nec Burchardi) nunquam viderit: quanquam vtriusque compendijs adiutum fuisse, nemo possit ire inficias. Equidem si de sacris fontibus ipsis canonum, primísue riuis eorum, & minimè de compendiariorum fęce hausisset, hic non hospes, at contubernalis meus Gratianus, profectò purius meraciúsque bibissemus omnes: aut si omnino aditus patebat ad Burchardi Iuonísue limpidissimos canonum fluuios, mirum quod huiusmodi potus auidos ac sitibundos, eo non perduxerit, vnde etiam ipse biberet longè purius & suauius. Planè id credibile nequaquam est, Gratianum eo vecordiæ vnquam processisse, vt existimarit suorum centonum & farraginum aliquod operæpretium futurum, quoad alterutrius horum Burchardi inquam aut Iuonis volumina superessent. Etsi altera pręterea Gratiano exceptio competit, quæ omni criminatione eum facilè liberauerit. Illi enim simplicissimam eámque optimam discendi docendíque Iuris pontificij viam ac rationem callentes, sub conuenientes singula titulos sedésque, comportarant: nihil de suo narrationi interjiciendo, nihil item altercationibus indulgendo. At mox recentiore Academia (disputatrice, illa nimirum) instaurata, pulchrum sibi Gratianus duxit, si eam in Canonum sacrosanctas possessiones inferret primus: ac proinde videmus non hoc ei studio fuisse in tractatione, vt methodum aliquam sectaretur, siue vt artem quampiam iuris pontificij daret, (qui fuerat priorum tractatorum omnium vnicus scopus) quin totus in eo versatur, vt constitutionum ecclesiasticarum diuersitatem, ac antinomiam (quàm potest commodissimè) componat ac conciliet. Itaque non tam selectorem siue compilatorem, (vt aiunt) canonum, vbique agit, quàm disceptatorem & cognitorem,

seu iudicem: utique sine exemplo etiam id, quod vetustioribus religio erat, canonum texturam, proprijs sententijs interiectis abrumpere. Quò ad extremum pertinet, quod nec aliud, nec amplius primæua Gratianici codicis inscriptio pollicetur, quæ est: Canonum dissidentium concordia. Tunc enim dialecticæ argutiæ & captiunculæ, omne doctrinarum genus inuaserant, cœperúntque omnes artes liberaliores esse digladiatoriæ: quum maioribus methodo, facilitate, ac simplicitate tradendi, nihil fuisset antiquius. Quamobrem qui in Gratiani volumine methodum (sine qua διδακτικὸς esse nemo potest) vestigant, videntur mihi non absimiles iis, qui delphini in syluis, aut in fluctibus apri venationem instituunt: aut vt propius eloquar, quod sentio, qui ea quærunt, quæ nusquam sunt: quòd manifestissimum sit Gratianum nullam artis rationem obseruasse: vt subinde me non potuerit non pigere præceptoris, quanquam non omnino pessimi: tamen confusi valdè, impediti & inconditi, omnique tractandi docendíque dexteritate & Venere vt sic dicam, carentis. Quemadmodũ satis demirari nequeo, quo fato, iudiciorúmue peruersitate acciderit, vt hoc vno in scholis retento, alij omnes ita exulent, vt ne priuatim quidem legantur: quum tamen certò certiùs sit rerum docendarum rationem & viam (quam methodum vocant) vt taceam reliqua omnia, in his duobus (Burchardo inquam & Iuone) quàm Gratiano meliùs constare. Nihilominus si qui erunt qui ita Gratiani lectioni insueuerint, vt alium magistrum admittere recusent, vti non desunt fortasse, qui glandes non reliquerint etiam repertis frugibus) ne cum hisce quidem quidquam contendendum duximus, dum agnoscant maximum, quod ipsorum præceptori hinc accessurum est, beneficium ac commodum: quod infinita sint apud eum vitia ac menda, ne quid lacunas dicam, falsásque authorum inscriptiones, quæ aliundè restitui ac suppleri nequeunt. Quid aliis acciderit nescio, quid mihi, paucis referam. Cùm primùm huic disciplinæ operam darem, nec alium præceptorem quàm communem omnium Gratianum haberem, tantum inueni vbique sentium ac tenebrarum, vt omnino diffiderem me aliquando ad optatam studiorum metam tali duce pertingere posse: nec destiti de harum rerum cognitione adipiscenda desperare, quoadhuic σκοτεινῷ ἡμῶν Delij natatores, quos superius commemoraui, & in ijs imprimis Iuo noster, accessissent. Quinetiam ausim affirmare, inter omnes eos qui in Gratianum extant commentarios, nullum esse qui plus illi lucis ac fidei conferre possit, quàm hæ Iuonis Decretorum Pandectæ. Tam igitur abest, quod Gratianum, qui vnus totius iuris pontificij, alteram prope paginam conficit, aut Gymnasijs aut Bibliothecis exigi velimus: vt instauratores verius, per hanc Iuonis Carnotensis editionem, dici mereamur; vt nullo pacto opera nostra in reprehensionem venire possit, ne apud illos quidem, qui in vnius Gratiani magistri verba iurarunt. Verum enimuero vti compertum habeo huic Pontificiæ professioni, nostro hoc munere nullum edi potuisse majus aut præstantius, nullum item exulceratæ ecclesiæ vtilius, nullum denique his extremis miserrimísque temporibus salutarius, morbi grauitate faciente vt omnes huius medicinæ egeamus: ita vt gratum iucundúmque plerisque futurum sit, vehementer ambigo. Nam vti proculdubio τὰ δογματικὰ, cuiusmodi hîc sunt sanè quàm multa, veluti de eucharistia, baptismo, pœnitentia, purgatorio, ieiunijs, missa, Romanæ sedis primatu, &c. hereticis nostræ tempestatis, qui hisce omnibus obsistunt, non probabuntur: ita magnopere vereor vt in hac morum non minore licentia, quàm corruptione, τὰ ἠθικὰ, nostris hominibus, catholicis inquam, nihilominus displiceant. Neque enim video nósue à pristina virtute, quod dispudeat, an illi à fide longius recesserint & degenerarint, adeo vt ne vestigium quidem vetustatis alicubi appareat. De fide vtrimque acerrima contentio est, sed operibus nuda & vacua, metuo, quam beatus Iacobus mortuam non ineleganter, quod sit ad salutem sola inutilis, appellauit: adeo vt subinde mecum cogitem, simile omnino inter Christianos certamen exarsisse nunc, quale olim Troianis ac Græcis, de Patroclo, sed mortuo, nimirum de eius cadauere digladiantibus, Homerus adfinxerat. Cæterum nemo hic à me expectet, vt quicquid vbique peccatur, siue intus siue foris percenseam, siue vt

cuiusquam opprobria vitiáque, instar diri Chami, eliminem. Vnum interim reticere nequaquam possum, vnde veluti è fonte, quicquid est malorum, putatur scaturire. quanquam id notius omnibus sit, quàm vt quisquam dissimulare possit. Inter religionis presides Episcopos, quotus quisque ac presertim per Galliam, ac Germaniam vicinas nobis prouincias, quotus quisque obsecro vnquam vel portiunculam aliquam officij attigit sui? ecquis altaria vnxit, Ecclesias dedicauit, virgines sacrauit, pœnitentibus illustrat ísue manum imposuit? ecquis vnquam parœciam visit ac lustrauit suam? denique quis vnquam suggestum ad populum clerúmue verba diuina facturus, conscendit? An non omnia quanquam sui natura ferè huiusmodi sint, vt mandari nequeant, nouo inauditóque more, ac citra vllum maiorum exemplum, in aliorum ferè humeros rejiciunt? quorum vsus adeo vetustus non est, vt huiusmodi τοποτηρήται, in toto iure Pontificio vix dum nomen inuenerint. Si enim Episcopos, Coepiscopósue, vocare tentaueris, ilico in Canonem Nicænum impinges, qui non patitur eidem ciuitati plures præfici antistites. Sin Chorepiscopos malis, nihilo poteris rectius: quod manifestissimum sit horum olim fuisse multò arctiorem, quàm sit hodie istorum propontificum potestatem: Et tamen hos ipsos Chorepiscopos ἀπὸ τῆς χώρας, quasi vicanos villanósue Episcopos dictos, Damasus Papa sustulit, ne Pontifices ocio ac quieti dediti, aliquam quamuis non omnem muneris sui partem in has veluti vicarias operas auerterent, quos etiam infami fœdáque similitudine, meretricibus quæ enixæ partus alendos aliò amandare consueuerunt, exæquauit. Sic & isti (inquit) infantes suos, id est, populos sibi commissos alijs educandos tradunt, vt suas libidines expleant, id est, vt pro suo libitu sæcularibus curis inhient, & quod vnicuique visum fuerit liberiùs agant, & subdit idem continuò. Pro talibus enim animæ negliguntur, oues pereunt, morbi crescunt, hæreses & schismata prodeunt, Ecclesiæ destruuntur, sacerdotes vitiantur, & reliqua mala proueniunt. Vbi beatissimus idémque doctissimus Papa Damasus, apertissimè ostendit hæreses, schismata, cleri, populiq; corruptionem, denique totius Ecclesiæ desolationem ac deformationem, nec non vniuersam quæ nos circumstat, malorum Iliadem, non aliàs quàm ex antistitum socordia, negligentia ac supina ignauia, veluti ex equo quodam Troiano prosilire. Sed ad rem: ne Chorepiscopi igitur quidem nomen, his Vicarijs Episcoporum accommodari poterit: quòd Chorepiscopis fas non fuerit sacerdotes, Diaconos, Virginésue consecrare: qui etiam aras non erigebant, Ecclesias non dedicabant, chrisma non conficiebant, nec eo baptizatorum frontes ab Episcopo fortè confecto, signabant: denique nullum ferè pontificium munus exercebant; quum tamen titulares seu Vtopienses nostri, procurent omnia. Vulgus Latinorum suffragatores seu suffraganeos appellitat: sed ineptiùs, quàm vt confutationem mereatur: quod intelligentes fortasse Galli alia voce conficta, crediderunt rectiùs portatiuos, & per ludibrium omisso R. nonnunquam potatiuos Episcopos posse nuncupari, quòd cùm sint ἀπόλιδες, tabulas pontificias, quas solas habent, quocunque commeant, sine incommodo secum gestent & circumferant, (ni fallor.) quod nomen etsi veriùs possit his Episcoporum Vicarijs attribui quàm Suffraganeorum: tamen apparet magis iocosum esse quàm serium. Mihi sanè placet vt ἀνώνυμοι maneant qui sunt ἀνόμιμοι: quibusque saluis, si Damaso Papæ creditur, Ecclesia satis salua esse non poterit. Atque vtinam nulla grauior in Episcoporum plerosque accusatio competat, quàm hæc sit quam nunc incessimus inertiæ ac ignauiæ. quanquam hæc sit longè grauissima, vtcunque consuetudine longa effectum sit, vt vitij grauitas minùs fortasse sentiatur. Petrus Apostolorum coripheus apud Clementem scitè Ecclesiam naui comparauit, cuius magister sit Episcopus: nautæ, clerici: vectores, populus: Deus bone, quomodo poterit hæc nauis naufragium vitare, & non in scopulos, vadáque impingere, ijs in puppi sedentibus, clauúmq; tenentibus, quibus ne in sentina debuit esse locus? Imò quod deterius est, qui ne conscendunt quidem nauim vnquam? profectò perquàm ridiculum est, vt aliquando portum inueniat sperare, nisi aut alij gubernacula susceperint, aut qui præficiuntur naucleri, alium prorsus animum curámque induerint. Neque tamen communis est aduersùs omnes

huius ordinis viros hæc quærimonia. Siquidem vti inprimis ad eos qui verè ἐπισκοποῦντες, id est inspectores & superintendentes sunt, non pertinet: ita ne eos quidem contingit, qui operam nauant, aut Pontifici maximò, aut Reipublicæ, aut quibus aliqua alia iusta vacationis excusatio competit. quin tantùm eos petere intelligitor, qui ocij sui ac temporis nullam necessariam imò ne honestam quidem rationem probare possint: & vix aliud sunt, si dicere fas est, ne quid grauiùs, quàm ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, quales si nulli reperiuntur, placet vt temerè accusantium querentiúmue pœnas subeam. Jam verò nemo mihi dixerit id facile emendatum iri, quum nihil prohibeat eos ecclesiis regendis admoueri, quorum eruditio ac virtus antè perspecta probatáq; sit. Est quidem id omnibus vehementer exoptandum, at quantopere sperandum sit, alij viderint. Illud vnum scio difficilius id esse quàm multorum ferat opinio. Vetus est sanè quod Romanis Cannæ: id Hannibali Capua. Vnde intelligitur summos viros magis fatigari ac frangi rebus prosperis, quàm aduersis. Fingamus igitur iam Episcopos candidatum ad vnguem factum, sit honestis, pijs, sanctisq; moribus, sit insigni rerum diuinarum humanarúmq; prẹditus eruditione, sit matura ætate, sit ciuibus aliisq; omnibus Reipublicæ ordinibus, comprimis gratus & acceptus, sit denique omnibus numeris absolutus, & ad Paulinam ideam planè fabrefactus, (cuiusmodi in hac bonorum virorum orbitate, morúmque dissolutione aut nulli sunt: aut si qui sint, vix perquiruntur) is igitur vbi iam omnia in sua voluntate, ne dicam libidine, posita esse perspexerit, vbi nemini vnquam rationem quicquid gesserit, vel non gesserit, reddendam esse scierit, vbi denique solum se ἀνεύθυνον ἐξουσίαν, eámque perpetuam, consecutum esse animaduerterit, quî poterit quæso in hac humanæ naturæ fragilitate, in tanta vitæ voluptatúmq; omnium licentia & impunitate, assentatorum ad hęc grege perpetuo stipatus, quî poterit inquam non insolescere, moderationisque prioris non protinus obliuisci? Hæc sanè aliáq; complura sunt, quæ de ecclesia formanda nos sperare nequaquam sinunt, quin magis ruinam & exitium impendere (vtinam sim falsus vates) portendunt. Quę omnia quisquis per Synodum œcumenicam, cuius ipsius necdum satis certa signa sunt, curata ac emendata iri confidit, prę terquam quod miserè fallitur, etiam antiquitatis ecclesiasticæ ignorationem turpissimè (meo quidem iudicio) prodit. Non quin synodus habenda non sit, quam consultissimum erat nascenti morbo, priusquàm tam altas radices ageret, ac tam longè latéque diffunderetur opponere: Sed quod sperandum non sit, vt factionum principes, eorúmq. sequaces aliquando eò vnde deflexerunt, reuertantur: quin magis metuendum, ne plures indies à nobis deficiant, & aduersariorum castris sese jungant: nisi alia fuerit Episcoporum cura, alia mens, alius animus. Integritas enim præsidentium, salus est subditorum, & totius familiæ domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite, vt inquit eleganter Leo Magnus. Nam quales principes ciuitatum sunt, tales consequens est & reliquos esse ciues: quemadmodum è diuerso, nihil potest esse verius, vetere Hebræorum verbo כעם ככהן, *id est, qualis populus talis & sacerdos. Quapropter imprimis necessarium est ad Ecclesiam (quæ nunquam adeo afflicta corruptáque eheu existit) sarciendam restituendámque, diligentissimum omnino delectum, in ijs qui dominicis castris prẹficiendi sunt, haberi. Nemo iuxta sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, ad hoc honorum ecclesiasticorum fastigium idoneus censeatur, nisi cuius ætas omnis à puerilibus exordijs, vsque ad prouectiores annos, per disciplinæ ecclesiasticæ stipendia cucurrerit, vt vnicuique testimonium anteacta vita prębeat, néue possit de eius integritate ac fide à quoquam dubitari, quippè qui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuus celsioris loci prę mium quodammodò debeatur. Nam, vt elegantissimè ratiocinatur idem Leo primus, Si ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini regenda credatur, qui*

legitimarum institutionum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt habere principium? cùm valdè iniquum sit & absurdum, vt imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis? Quapropter quum plurimùm referat quales constituantur ecclesiarum antistites, nemo non videt nunquam nimis exactam in his legendis cautionem esse posse. Cui proximum est vt Synodorum prouincialium iamdudum obliteratus mos, iterum in vsum reuocetur, alioqui enim (vt reliquas ecclesiæ necessitates, quæ quotidiè emergunt taceam) officium facturi non sunt Episcopi, minus sanè cogentur in ordinem, quotquot illud aliqua ex parte fortè deseruerint. Quibus addam & tertium, nimirum vt ordo hierarchicus pristinæ suæ integritati aliquando restituatur. Sic enim & confusio vbique cessabit, & inter ecclesias earúmque præsides summa futura est pax atque tranquillitas, qua in re optarim Pontificem Maximum perpetuò cogitare, se huius ordinis defensorem ac tutorem esse constitutum, & ad ipsius religionem pertinere, ne à quoquam termini & cancelli patrum perturbentur: quemadmodum certissimum est ad eiusdem tendere reatum, si à quoquam paternarum regulas sanctionum, violari contingat; alioqui enim ecclesia Dei Penelopeæ telæ non erit absimilis, siquidem quicquid alij omnes ædificauerint, fas sit vni diruere & euertere, quod est vehementer (ni fallor) ridiculum, nec minus absurdum. Non sum nescius infinita esse alia in hac morum corruptela ac abusuum fœcunditate, & paternarum constitutionum sopore, emendationis reformationísue indiga, sed quæ prouisis prioribus, non inuita omnia sequentur, quæ quidem hîc vel ideo repetenda non sunt, quòd in his decretorum libris, cuilibet in medio futura sint. Accipe igitur tandem Iuonem tuum, quem non sine fœnore remittimus, habiturus es enim nitidiorem habitiorémque multò, Reuerende pater Confessor, quàm dum à Barbaris (scis quos velim) primùm redimeres. Quicquid sanè operæ in castigando, corrigendóque impensum est, id omne tuæ Reuerendæ paternitati, cui iamdudum sum deuotus, lubens consecro. Quin si aliquid aliud à me voles: tuum erit explorare quid optes, meum perpetuo iussa capescere. Valere te opto diu in Christo Iesu Domino nostro beatum & incolumem: cuius dilectioni me totum dedo dedicóque.

Datum Louanio, Calendis Augusti, Anno M. D. LXI.

LECTORI,

Sequentem Notam Iureti in Epistolam quandam, quæ habetur ad calcem Epistolarum Iuonis, fortè fortuna ibi prætermissam, ne periret & quia lectu digna est, hic excudi maluimus, quàm penitus omitti.

AD EPISTOLAM HVGONIS PONT. & Bernardi Clar. ad Abbatem & Conuentum Maioris Monasterij.

V*El cupiditate cæcos.*) Iuo supra epist. 266. scribit monachos maioris monasterij multis multa & magna tunc temporis promisisse, vt litigantem secum Iuonem superarent. Ideo mouebat Conoñem Legatum Apostolicum, qui futurus erat inter vtrosque iudex, vt consiliarios sibi adhiberet qui nec precio nec precibus vincerentur. Et paulopost ait noluisse habere alios vicinos monachos. Mox sub finem eiusdem epist. dicit dæmoniaca inuidia motos voluisse illum priuare suo iure Episcopali. Denique epist. 268. ait se non posse ferre impetum eiusmodi monachorum, & longè lateque clamaturum de illorum iniuriis. Goffridus Vindocinensis Abbas sæpè conqueritur de illorum rapinis. Cuius verba ex manuscripto codice subiicio, in epist. ad Goffridum Carnotensem Episcopum. *De monachis maioris vt dicitur monasterij, quos beati Martini humilitas superbos, & eius paupertas pecuniosos fecit, sæpiùs conquesti adhuc conquerimur, & de ipsis in præsentia vestra die festiuitatis beati Egidij iustitiam accipere desideramus.* Sed longè acerbiùs eosdem reprehendit alia epistola. *De monachis maioris monasterij sæpiùs conquesti, adhuc conquerimur: qui sagittas rapinæ & sæcularis violentiæ in nos assiduè iaculantur. Decimam quam fratres nostri à primo Abbate monasterij sui pacificè tenuerunt, & de qua eis vobis præsente obtulimus iustitiam, contra interdictum vestrum cum gladiis & fustibus quasi etiam Herodianis adductis secum nobis auferunt, & alteram etiam quam anteà non auferebant: & sic mala nobis quæ possunt faciunt: & quæ faciunt licere putant. Vos eis verbo & eorum Abbati scripto interdixistis ne vlteriùs caperent decimam illam, eosque admonuistis vt venirent in curiam vestram, inde habituri omnem iustitiam. Ipsi verò verbi & scripti vestri pariter contemptores, magis ac magis nos infestare conantur, & vestram auctoritatem persequi, & vobis derogare videntur. Vnde paternitati vestræ humiliter supplicamus, quatinus ex aduerso ascendatis, & murum pro domo Israël inobedientibus opponatis. quod nobis necessarium, & vobis honorificum esse minimè dubitatis. Mirari tamen nec possumus nec debemus, si in nos & in vos quasi in arido hoc faciunt, qui in viride lignum in pastorem scilicet proprium Turonensem Archiepiscopum sulphureo igne quondam exarserunt, nec malè accensum sulphuris ignem posteà extinxerunt. Quos vtinam superbi Saulis mors digna, & Mariæ sororis Aaron lepra, atque Iudæ peruersi discipuli pœna deterrerent: & sic mortua in ipsis superbia quæ mater est & nutrix totius iniquitatis, & maximè cupiditatis, à monastica fraternitatis infestatione desisterent: nec pontificalem vt Iudas Christum, persequerentur dignitatem: nec pontifici sicut Maria Moysi derogarent.* Quæ verba lucem capient ex historia quam retuli in obseruationibus ad epist. 108.

Qua audacia ô monachi præsumitis.) Iuo epist. 192. refert illo sæculo fuisse nonnullos scrupulosos monachos qui nolebant approbare vsum decimarum & oblationum quas quidam Abbates acquisierant suis monasteriis, cum illæ propriè deberentur clericorum militiæ & pertinerent ad Episcoporum dispensationem. Fuerunt etiam plures Episcopi qui monachos illas habere noluerint. Cuius generis conquestio Goffridi Vindocinensis Abbatis, de quodam Episcopo qui abstulerat decimas salinarum, quas monasterium Vindocinense possederat per annos sexaginta, & ad illum scribens addit. *Nobis dictum est quia dicitis quod Ecclesia non debet decimam dare. Hoc verum est vbi Ecclesia nihil habet in Parochia alterius Ecclesiæ. Vbi verò ecclesia in alterius ecclesiæ parochia possessionem aliquam habet, vel quidpiam quod decimari debeat, ibi ecclesia ecclesiæ decimam reddere debet, si illud iustè possidere desiderat. Hoc tenet Italia, hoc tenet Gallia. Ibi enim nouimus ecclesias ecclesiis decimas reddere, & maiores minoribus & minores maioribus, vbi altera earum possessionem obtinet in iure alterius. Hoc facimus nos ecclesiis, & hoc ecclesiæ faciunt nobis. Hos etiam bonæ vitæ & bonæ memoriæ vestri prædecessores qui vos præcesserunt ad sydereas mansiones, fecerunt. Decimas scilicet quas sine iudicio & sine audientia nobis aufertis, reddiderunt. Sed illi beati viri forsitan idiotæ fuisse putantur: quoniam caritatem habuerunt, & vitauerunt rapacitatem. & neminem mole suæ magnitudinis premere voluerunt. Non enim conuenit matri ecclesiæ, aliarum ecclesiarum iura vel decimas sibi vsurpare. Parentum est enim Paulo testificante Apostolo, thesaurizare filiis, non quæ sunt filiorum auferre.* Tradunt autem historiæ, Episcopos nonnunquam vitæ periculum incurrisse, cum molirentur decimas subtrahere vsibus monachorum, qui maiorem populi fauorem adepti erant. Aimoinus monachus in lib. de vita S. Abbonis Floriacensis Abbatis, cap. 7. *In illis sanè diebus*, inquit, *in monasterio sancti Dionysij haud procul à Parisiis, Concilium aggregatum est quamplurimorum Episcoporum. Qui cum de fidei puritate, de corrigendis tam suis quàm subditorum prauis moribus sermocinari debuissent, iuxta vulgare prouerbium, cunctum suum sermonem ad decimas verterant ecclesiarum: quas laicis ac Deo seruientibus monachis auferre moliti, resistente eis in hac re venerabili Dei cultore Abbone, promiscuam in se vulgi concitauêre manum: ortaque subitò seditione, tantus in Episcopos timor irruit, vt publica statione relicta, pessim quisque diffugeret. Inter quos Seguinus Senonum Archiepiscopus, Primatum Galliæ in ea synodo sibi vsurpans, primatum quoque fuga arripuit. & inter fugiendum securi inter scapulas ictus, lutoque à popularibus oblitus, ægrè euasit, &c.* Id autem accidisse sub Rege Roberto, ex verbis quæ paulopost sequuntur, dicto cap. 7. colligitur.

Liceat & hoc ex dono Episcopi.) Huc spectat etiam conquestio eiusdem Goffridi Abbatis in

epist. ad Petrum Sanctonensium Episcopum, & Goscelinum Archidiaconum. *Peruenit ad nos quòd oblationes confessionum in ecclesia Surgeriarum nobis abstulistis. Quod si ita nos absentes de hoc quod per xxx. annos nullo Episcopo vel Archidiacono reclamante tenuimus, atque Romanorum Pontificum licentia nobis concessum est, ex inuestitis, & Presbytero nostro, quod nostrum erat, nobis nolentibus contulistis.* Et paulopost. *Si dicitis quia ille oblationem confessionis habere debet, cui pœnitens confitetur: simili modo dicere potestis vt oblationem altaris habeat à quo missa cantatur, & oblationem mortui à quo mortuus sepelitur: & sic minister noster totum accipiet, & nihil oblationum in ecclesiis quibus die ac nocte seruimus, nobis relinquat. Pro reuerentia vestræ religionis hoc iniustum non dicimus, sed iustum esse penitùs ignoramus. Nam lex Moysi non præcepit, Prophetæ minimè prædixerunt, sanctum Euangelium inde siluit, auctores canonum aut noluerunt dicere, aut obliuioni tradiderunt.*

ARGVMENTA
SINGVLARVM PARTIVM TOTIVS VOLVMINIS.

PRIMA PARS continet de fide & sacramento fidei, id est, Baptismate, & ministerio baptizandorum & baptizatorũ: Consignandorum & consignatorum: & de obseruatione singulorum: Et quid conferat Baptisma, quid Confirmatio.

Secunda pars continet de sacramento Corporis & Sanguinis Domini, & de perceptione & obseruatione: & de Missa; & aliorum sacramentorum sanctitate.

Tertia pars continet de Ecclesia, & de rebus ecclesiasticis, & earundem reuerentia & obseruatione.

Quarta pars continet de obseruandis Festiuitatibus, & Ieiuniis legitimis: de Scripturis canonicis, & consuetudinibus: & de celebratione Concilij.

Quinta pars continet de primatu Romanæ ecclesiæ, & de iure Primatum & Metropolitanorum atque Episcoporum, & de ordinatione eorum, & de sublimitate Episcopali.

Sexta pars continet de Clericorum conuersatione, et ordinatione, et correptione, et caussis.

Septima pars continet de Monachorum & Monacharum singularitate & quiete: & de reuocatione & pœnitentia eorum, qui continentiæ propositum transgrediuntur.

Octaua pars continet de legitimis Coniugijs: de Virginibus & viduis non velatis; de raptoribus earum: & de separatione eorum: de concubinis, &

transgressione coniugij, & pœnitentia singulorum.

Nona pars continet de incesta Copulatione, & fornicatione diuersi generis: & in qua linea fideles coniungi et separari debeant: et de correctione, et pœnitentia singulorum.

Decima pars continet de Homicidijs spontaneis et non spontaneis, de Parricidijs, et fratricidijs, et de occisione legitimarum vxorum, et seniorum, et clericorum: & quòd non omnis hominem occidens homicida sit: et de eorum pœnitentia.

Vndecima pars continet de Incantatoribus, de auguribus, de diuinis, de sortilegis, de sortiarijs, et variis illusionibus diaboli, et de singulorum pœnitentia.

Duodecima pars continet de mendacio et periurio: de accusatoribus, de iudicibus, de defensoribus, de falsis testibus, et de singulorum pœnitentia.

Tertia decima pars continet de raptoribus, de furibus, de venatoribus, de maledicis et contentiosis, de comessationibus et ebrietatibus, de furiosis, de Iudæis, et eorum correctione.

Quarta decima pars continet de Excommunicatione iusta vel iniusta: et quibus de caussis, et quo ordine facienda sit excommunicatio.

Quinta decima pars continet de Pœnitentia sanorum & infirmorum: Et qua commutatione leuiari possit eorum pœnitentia.

Sexta decima pars continet de officiis Laïcorum, et caussis eorumdem.

Septima decima pars continet speculatiuas sanctorum Patrum sententias de Fide, Spe et Charitate.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI PROLOGVS,

IN DECRETVM A SE CONCINNATVM, ET PARTIBVS seu libris septem ac decem digestum

EXCERPTIONES Ecclesiasticarum regularum partim ex epistolis Romanorum Pontificum, partim ex gestis Conciliorum Catholicorum Episcoporum, partim ex tractatibus orthodoxorum patrum, partim ex institutionibus Catholicorum Regum, nonnullo labore in vnum * corpus adunare curaui: vt qui scripta illa, ex quibus ista excerpta sunt, ad manum habere non poterit, hinc saltem accipiat, quod ad commodum causæ suæ valere perspexerit. A fundamento itaque Christianæ religionis, id est fide inchoantes, sic ea quæ ad sacramenta ecclesiastica, sic ea quæ ad instruendos vel corrigendos mores, sic ea quæ ad quæque negotia discutienda vel definienda pertinent, sub generalibus titulis distincta congessimus, vt non sit quærenti necesse totum volumen euoluere, sed tantùm titulum generalem suæ quæstioni congruentem notare, & ei subiecta capitula sine interpolatione transcurrere. In quo prudentem lectorem præmonere congruum duximus, vt si fortè quæ legerit, non ad plenum intellexerit, vel sibi inuicem aduersari existimauerit, non statim reprehendat: sed quid secundùm rigorem, quid secundùm moderationem, quid secundùm iudicium, quid secundùm misericordiam dicatur, diligenter attendat: quæ inter se dissentire non sentiebat, qui dicebat: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Et al bi: Vniuersæ viæ Domini, misericordia & veritas. Habet enim omnis Ecclesiastica disciplina principaliter hanc intentionem, vel omnem ædificationem aduersus scientiam Christi se erigentem destruere: vel ædificationem Dei, fidei veritate, & morum honestate constantem construere: vel eandem si contaminata fuerit, pœnitentiæ remediis emundare. Huius ædificationis magistra est Charitas, quæ saluti proximorum consulens, id præcipit aliis fieri, quod sibi quisque vult ab aliis impendi. Quicunque ergo Ecclesiasticus doctor ecclesiasticas regulas ita interpretatur aut moderatur, vt ad regnum Charitatis cuncta quæ docuerit, vel exposuerit, referat, nec peccat, nec errat: cùm saluti proximorum consulens, ad finem sacris institutionibus debitum peruenire intendat. Vnde dicit beatus Augustinus de disciplina ecclesiastica tractans: Habe charitatem, & fac quicquid, vis. Si corripis, corripe cum charitate. Si, parcis, parce cum charitate. sed in his adhibenda est summa diligentia, & mundandus oculus cordis, quatenus in puniendo, vel parcendo, sanandis morbis charitas sincera subueniat: & nemo ibi vænalium medicorum more, quod suum est quærat: & Propheticam illam reprehensionem incurrat: Mortificabant animas quæ non moriebantur: & viuificabant animas quæ non viuebant. Sicut enim ratio corporalis medicinæ vel depellere morbos, vel curare vulnera, salutem seruare, vel augere intendit: nec medicus contrarius sibi videtur esse, cùm pro qualitate vel quantitate ægritudinis, vel ægrotantis, nunc mordentia, nunc mollientia ægrotanti medicamina apponit: & nunc ferro secat, cui fomento subuenire non poterat: & econuersò ei nunc subuenit fomento, quem ferro secare non audebat; Ita spirituales medici, doctores videlicet sanctæ Ecclesiæ, nec à se, nec inter se dissentiunt, cũ illicita prohibent necessaria iubent, summa suadent, venialia indulgent: cùm secundùm duritiam cordis delinquentium pro correctione eorum, vel cautela cæterorum seueras pœnitentiæ leges imponunt: vel cùm secundùm deuotionem dolentium & resurgere volentium, considerata fragilitate vasis quod portant, indulgentiæ malagma superponunt. Nam qui indulgent, maioribus morbis amouendis prouident: & qui illicita prohibent, à morte deterrent: qui verò necessaria iubent, salutem cupiunt conseruare: qui autem summa suadent, salutem student augere. Hoc attendens diligens lector intelliget vnam faciem esse eloquiorum sacrorum, cùm distinctè considerabit, quid sit admonitio, quid sit præceptum, quid prohibitio, quid remissio: & hæc nec se inuicem impugnare, nec à seipsis distare, sed omnibus sanitatis remedium pro sua moderatione dispensare. Sed hæc singula quid ponderis habeant, quibúsve conueniant, quæ sint remissibilia, quæ irremissibilia, & quando, vel quibus de causis sint remittenda, paulò latiùs est distinguendum. Et prima quidem admonitio pœnam non inferat, si quis post eam non eat, sed præmium sibi adquiescentibus pollicetur. Vnde Dominus dicit in

Margin notes: * opus. — * instituendos. — Psal. 100. Psal. 24. — Augustinus. — Ezech. 13. — Admonitio. Matth. 19.

Matth. 19. euangelio, Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Ecce lectio ista Euangelica in voluntate hominis perfectionem ponens non cogit, non minas intentat: sicut nec illa quæ spadones laudans, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, subinfert: Qui po- *Ibid. suprà.* test capere, capiat. Attamen cùm ad perfectionem voto se quis adstrinxerit: vel gradum, quem nullus absque continentiæ virtute ascendere debet, ascenderit; iam fit necessarium & pœnale, si non teneatur, quod ante hanc ascensionem fuerat voluntarium. Vnde & Dominus *Luc. 9.* dicit: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & retro aspiciens, aptus est regno Dei. Poterat enim ante Ascensionem esse inferior, non tamen deterior: post Ascensionem verò inferior est, & deterior. Hæc de admonitione. *Indulgentia.* Indulgentia verò (quantùm nobis videtur) quia meliora non eligit, remedium quidem habet, non præmium: sed ab hoc si quis declinauerit, *1. Cor. 7.* meretur exitiale iudicium. Verbi gratiâ: Scimus, sicut ab Apostolo didicimus, humano generi propter vitandam fornicationem indultum esse coniugium: cuius violator meretur æternum (eodem Apostolo testante) supplicium. *Hebr. 13.* Dixit enim: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Et hic gradus, sicut de admonitione diximus, nullum cogit, nisi eum qui se ei primitus alligauerit. Voluntarius enim est, non necessarius. Alioquin transgressor esset, quicunque vxorem non duceret. Postquàm verò se alligauerit, audiat Apostolum dicen- *1. Cor. 7. Ibid.* tem: Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Idem quoque Apostolus cùm de nuptiis loqueretur, non dixit, mulier si nupserit, præmium meretur: sed tantùm dixit, non peccat, si nubat. Ita quoque si quis aliquem ad quotidiana ieiunia inuitet, rem quidem remuneratione dignam adquiescenti & perseueranti suadet: sed qui non adquieuerit, non fit seipso melior: sed licet maneat faciente inferior, non fit tamen seipso peior. Sed si à voto* ceciderit, *(* exciderit.)* fit seipso inferior & peior. Si verò intra metas sobrietatis & mensæ frugalis se cohibuerit, summorum præmia non assequitur: sed si ad comessationes & ebrietates prolapsus fuerit, rem reprehensione & confusione dignam fecisse perhibetur. Isti itaque duo status, vnus superior, alter inferior, qui ante votum sunt voluntarij, post votum verò necessarij, habent modos & institutiones suas, quæ obseruatæ, sicut iam dictum est, aliis remedium, aliis adquirunt præmium, non obseruatæ verò æternum merentur supplicium. In his itaque ante susceptionem est deliberandum, post susceptionem verò perseuerandum. His ita breuiter prælibatis, de præceptione & prohibitione aliqua nobis dicenda sunt. *Præceptio.* Præceptiones itaque & prohibitiones, aliæ sunt mobiles, aliæ immobiles. *Immobilis.* Præceptiones immobiles sunt, quas lex æterna sanxit: quæ obseruatæ salutem conferunt: non obseruatæ, eandem auferunt: Qualia sunt, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum: & honora patrem tuum & matrem tuam: & si qua sunt his similia. *Deut. 6. Leuit. 19. Exod. 20.* *Præceptio mobilis.* Mobiles verò sunt, quas lex æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia ratione vtilitatis inuenit: non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutiùs muniendam: Quale est illud Apostoli: Hæreti- *ad Tit. 3.* cum hominem post primam & secundam correptionem deuita: non quòd eorum colloquium per se saluti obesset: sed quòd frequentatum ex obliquo quorundam simplicitatem corrumpere posset. Et multa reperies in Canonicis institutionibus in hunc modum. *Prohibitio immobilis.* Similiter immobiles prohibitiones sunt, quæ aduersus vitia loquuntur; qualia sunt: Non occides: Non mœchaberis: & cætera. *Exod. 20.* Hæc sunt illa minima præcepta, de quibus Dominus dicit: quia qui ea soluerit, & sic docuerit, in regno cœlorum minimus erit: *Matth. 5.* Qui verò obseruauerit, non statim regno Dei dignus erit, quia inchoantia sunt hæc, non perficientia. *Prohibitio mobilis.* Sunt alia interdicta, in quibus si interdicta non fuissent, nec mors operaretur, nec salus periclitaretur. Sed ad hoc ea sanctorum patrum authoritas reuerenda ita decreuit, vt & præsentibus non obesset, & compescendis maioribus malis vel cauendis, charitas sincera prouideret; Quale est illud: Clericus post actam de crimine * damnali pœnitentiam, clericus non maneat, vel ad clericatum *(* damnabili.)* non accedat. Quod, vt ait beatus Augustinus, *Dist. 50. c. vt constituentur* dictum est rigore disciplinæ, non desperatione indulgentiæ. *Ep. 50. ad Bonifac.* Alioquin contra claues Ecclesiæ disputaretur, de quibus dictum est: Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cœlo. *Matth. 16.* Sed ne forsitan spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbè ageret pœnitentiam, seuerissimè placuit, vt post actam pœnitentiã nemo fiat clericus, vel maneat clericus. Quæ posteriorũ non est superuacua putanda diligentia; qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderũt, quo salus tutiùs muniretur, experti credo aliquorũ fictas pœnitẽtias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inueniri medicinas multorũ experimenta morborũ. Tale est & illud in Euãgelio: Sit sermo vester, est, est, non, non; Quod autem amplius est, à malo est, *Matth. 6.* non iurantis, sed iurare cogentis. Non quòd malum sit in contractibus humanis ex necessitate iurare: sed quòd longius sit à periurio, qui nunquam iurat, quàm ille qui qualicumque occasione iurat. Nam & de Domino dicitur: *Psalm. 109.* Iurauit Dominus. Et Apostolus dicit: Omnis *Heb. 6.* controuersiæ eorum finis est iuramentum. Et idem Apostolus iurans ita dicit: Est veritas *2. Cor. 11.* Christi in me. *1. Cor. 15.* Et alibi: Quotidie morior per vestram gratiam fratres. *In immobilibus.* In his igitur, in quibus obseruatis salus acquiritur vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est admittenda dispensatio: sed ita sunt omnia mandata, vel interdicta seruanda, sicut sunt æterna lege sancita. *In mobilibus.* In his verò quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem, posteriorum sanxit diligentia, si honesta vel vtilis sequatur compensatio, potest præcedere authoritate præsidentium diligenter deliberata dispensatio. Multa enim talia in Euangelica historia, in Actibus Apostolorum, in gestis Conciliorum & contigisse legimus, & postmodum Apostolicorum virorum authoritate roborata cognouimus. *Exemplum dispensationis de Euangelio.* Assumamus itaque primum exemplum de Euangelio. Dominus quippe mittens discipulos ad prædicandum, interdixit eis & peram & sacculum. *Lucæ 10.* Et quia vita Domini IESV in terris disciplina est morum, instante tempore passionis suæ & peram reddit & sacculum: *Lucæ 22.* in seipso primo dans exemplum, quòd in huiusmodi traditionibus necessitati temporis sit cedendum. Similiter Paulus quum per Corinthios se transiturum promisisset in Macedoniam: & præsensisset hoc eis minimè profu- *De actibus Apostolorũ.*

rum, mutauit dispositionem suam, non tamen
2. Cor. 1. sententiam. Vnde se ita excusat dicens: Cùm ergò hoc voluissem, nunquid leuitate vsus sum? aut quod cogito, secundùm carnem cogito, vt sit apud me, est, & non? Non enim sententiam suam se mutasse intelligebat, qui in veniendo ad eos, & non veniendo salutem eorum quærebat. Vnde & in sequentibus dicit: Ego autem testem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis vltrà non veni Corinthum. Secundùm carnem quoque dispositionem suam se mutasse non putabat, quoniam qui secundùm carnem cogitat, tunc non implet quod disponit, quando personis maioribus defert, aut certè lucris, aut apparatibus vincitur. Spiritualis autem tunc dispositum non implet, quando consultiùs aliquid pro salute eorum quibus prodesse vult, prouidet. Per Apostolos etiam communi sententia Hierosolymis confirmatum est, & per Paulum & Barnabam fratribus per Asiam destinatum: ne quisquam ad fidem ve-
Act. 15. niens, circuncisioni legis haberetur obnoxius.
Galat. 5. Ipse etiam Apostolus ad Galatas scribens, ita dicit: Si circuncidamini, Christus vobis nihil
Galat. 2. proderit. Et idem Paulus cum Petro restitisset in faciem, quòd simulationi quorundam Iudæorum consensisset, qui circuncisionem saluti
Act. 16. putabant esse necessariam, tamen necessitati temporis cedens, Timotheum Lystris circuncidit, vt scandalum Iudæorum ibi commoran-
1. Cor. 9. tium deuitaret, ostendens actu quod alibi de se testatur: Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem. Quod dixisse intelligendum est, non astu mentientis, sed affectu compatientis: cuíque ita cupiens subuenire, quemadmodum sibi subueniri voluisset, si ita
De institutione patrū. affectus esset. Multa quoque Principes Ecclesiarum pro tenore Canonum districtiùs iudicant: multa pro temporum necessitate tolerant: multa pro personarum vtilitate, vel strage populorum vitanda dispensant. Multa etiam à Sanctis Patribus imminuta scripturarum testimoniis comprobantur. Sicut sanctæ Romanæ Ecclesiæ Sanctus Pontifex Leo neophytos ad summum sacerdotium permisit as-
1. Tim 3. cendere: quos Paulus publica prædicatione ab eodem officio studuit remouere. Sicut etiam Arrianos, postquàm conuersi fuerunt, legimus in suis officiis fuisse susceptos. Inde etiam prætaxatus Papa Leo de stabilitate non mutandorum, & discretione temperandorum, ita scribit Rustico Episcopo Narbonensi: Sicut quædam, sunt, quæ nulla ratione possunt conuelli, ita, multa sunt quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatum oportet temperari: illa semper consideratione seruata, vt in, his quæ dubia fuerint, aut obscura, id nouerimus sequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis sanctorum pa-
Augustinus. trum inueniatur aduersum. Vnde & Augustinus in Epistola ad Bonifacium: In huiusmodi, causis vbi per graues dissensionum scissuras, non huius aut illius hominis est periculum, sed populorum strages iacent, detrahendum, est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis, charitas sincera subueniat. Idem in, eadem aduersus Hæreticos: Si, inquiunt, oportet, vt nós extra Ecclesiam fuisse pœniteat, vt, salui esse possimus, quomodo post istam pœnitentiam apud vos Clerici, vel etiam Episcopi, permanemus? Hoc non fieret, quoniam re-, uera (quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compassione sanaretur. Sed sibi hoc dicant, & multò maximè humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis iacent; vt isto quodam vulnere matris Catholicæ reuiuiscant. Cùm enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi vt viuat, qui sine vita radicis peribat. Sed cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor consequitur & fructus; Si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, vt nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur: non tamen nullo, sed vel leuissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti cùm ad radicem Catholicam veniunt, nec eis quamuis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus, aut Episcopatus aufertur: fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris, contra integritatem seueritatis. Verumtamen quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus fusis, coalescente insitorum pace ramorum, charitas cooperit multitudinem peccatorum. De hac eadem dispensatione corripiendorum & temperandorum dicit idem
Augustinus in secundo libro contra epistolam Augustinus. Parmeniani. Cùm quisque fratrum & Christianorum intus in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt anathemate dignus habeatur, fiat, hoc vbi periculum schismatis nullum est. Infrà idem: Quando cuiusquam crimen notum, est, & omnibus execrabilis apparet: vt vel, nullos prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non, dormiat seueritas disciplinæ. Infrà: Neque, enim potest esse salubris à multis correctio, nisi cùm ille corripitur, qui non habet sociam, multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis restat, quàm dolor & gemitus: vt per illud signum, quod Ezechieli sancto reuelatur, illæsi euadere ab illorum vastatione mereantur. Infrà:, Reuera cùm contagio peccãdi multitudinem, inuaserit, diuinæ disciplinæ seuera misericordia necessaria est: nam consilia separationis &, inania sunt & perniciosa, atque sacrilega, quia & impia & superba fiunt: & plus perturbant, infirmos bonos, quàm corrigant animosos malos. Infrà: Turba autem iniquorum, cùm facultas est populorum promendi sermonem, generali obiurgatione ferienda est, & maximè si, occasionem atque opportunitatem præbuerit, aliquod flagellum desuper domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare. Item in Epistola ad Marcellinum: Soleo audire, in potestate esse iudicis, mollire sententiam, & mitiùs, vindicare, quàm leges. Inde Innocentius Ru- Innocentius. fo & Eusebio & cæteris episcopis Macedonibus: Nostræ lex est Ecclesiæ, venientibus ab, hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per, manus impositionem laïcam tantùm tribuere, communionem: nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare. Peruideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse: & aduertite quòd vtique vt dicitis necessitas imperauit, in pace iam ecclesias constitutas non præsumere. Sed vt sæpe accidit, quotiens à populis aut à turba peccatur, quia in, omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum soleat transire. Idem eisdem:, Sacerdotum summa deliberatio hæc fuit, vt, quos Bonosus ordinauerat, ne cùm eodem re-,

manerent, ac fieret non mediocre scandalum, ordinati reciperentur. Vicimus, vt opinor, ambigua. Iam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse: ac fuisse regulas veteres, quas ab Apostolis, aut ab Apostolicis * traditas Ecclesia Romana custodit, custodiendásque mandat his qui eam audire consueuerunt. Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas pro remedio reperit, cessante necessitate, debet vtique cessare pariter quod vrgebat. Quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit. Sed hoc Canones apud Niceam constituti de Nouatianis fieri permiserunt. Priùs ille Canon à patribus institutus ponendus est, vt possimus aduertere, vel quid vel qualiter ab eisdem sensum sit, vel præceptum. De his, (inquit) qui nominant seipsos catharos, id est, mundos, & aliquando veniunt ad Catholicam Ecclesiam: placuit sanctæ & magnæ synodo, vt accepta manus impositione, sic maneant in clero. Simili dispensatione beatus Papa Gregorius à Nestoriana hæresi reuertentes in suis gradibus recipi iubet, ita scribens ad Episcopos in Hibernia Catholicæ Ecclesiæ: Igitur veritatem natiuitatis Christi quicumque à peruerso errore Nestorij reuertuntur, coram sancta fraternitatis vestræ congregatione fateantur, eundem Nestorium cum omnibus suis sequacibus, ac reliquas hæreses anathematizantes. Venerandas quoque synodos, quas vniuersalis Ecclesia recipit, se recipere & venerari promittant: & absque vlla dubitatione sanctitas vestra eos, seruatis eis proprijs ordinibus, in suo cœtu recipiat: vt dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per scientiam veram recta quæ tenere debeant, docetis, & per mansuetudinem nullam eis contrarietatem vel difficultatem de proprijs suis ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Habemus simile quid ex epistola Cyrilli missa Maximo Diacono Antiocheno: Didici à diligendo mihi Paulo Monacho, quia recusat pietas tua vsque hodie communionem reuerendissimi Episcopi Ioannis amplecti, pro eo quòd quidam in Antiochena Ecclesia malè adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel iam senserint quidem, sed forsitan resipuerint. Probet igitur tua modestia, vtrum aliquando colligi nudè ac irreuerenter cum Nestorio sentiant, & inuicem colloquantur, licet aliquando cauteriatam habuerint conscientiam: colligantur autem * nec acta pœnitentia super iis in quibus surrepti sunt, quamuis confiteri fortasse reuereantur excessum. Infrà: Vt autem non æstimemur amare contentionem, amplectamur Episcopi reuerendissimi Ioannis communionem, indulgentes ei, & causâ dispensationis, eius negotium non subtilius vel districtius, siue vehementius erga se recognoscentis agatur. Dispensationis enim gratiâ, sicut dixi, eget negotium multum. Eiusdem ad Gennadium presbyterum & Archimandritam: Dispensationes rerum nonnunquam cogunt parùm quid à debito quosdam foras exire, vt maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim ij qui mare nauigant tempestate vrgente, nauique periclitante anxiati quædam exonerant, vt cætera salua permaneant; ita & nos cùm non habemus saluandorum omnium negotiorum penitus certitudinem,

** viris.*

Conc. Nicenum. Can 8.

Cyrillus Alexand.

** meliùs, nũc, quia in Græco nũ.*

1. q 7. c Dispensationes.

despicimus ex his quædam, ne cunctorum patiamur dispendia. Et infrà: Et hoc scribo cognoscens quòd pietas tua tristetur in sanctissimum & Dei cultorem fratrem & comministrum nostrum Proculum Episcopum, eò quòd admiserit Heliensium Eguminum, quem quidem Ecclesiæ leges Palestinæ præpositum non nouerunt. Et infrà: Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi & Deo amicissimi Proculi Episcopi communionem. Vna enim fuit cura mihi & sanctitatis eius, & dispensationis modus, nulli sapientium displicuit. Eadem discretionis moderatione Romani Pontifices, qui translationes Episcoporum, quæ districtè Apostolicis & Canonicis sanctionibus prohibitæ antè fuerant, maiori Ecclesiæ vtilitati consulentes fieri permiserunt. Alij etiam quosdam Episcopos à prædecessoribus suis depositos, propter honestatem personarum & necessitatem populorum in suis officijs reconciliauerunt: quorum nomina inferiùs annotata reperientur. Quidam quoque Romani Pontifices decreuerunt, ne filij presbyterorum assumerentur ad presbyteratum; non quòd personarum acceptio apud Deum alicuius sit momenti; vel natura, quæ omnium par est genitrix, ab aliquo possit reprehendi; vel filij pro iniquitate parentum condemnari, dicente Propheta: Filius non portabit iniquitatem patris: Et Apostolo: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Et beato Augustino: Vndecunque nascantur homines si vitia parentum non sequantur, honesti & salui erũt. Sed ad reprimendam quorundam presbyterorum incontinentiam, vel tutiùs muniendam aliorum continentiam. Sed quia ex ijs quasdam personas, non tantùm religiosas, sed etiam Ecclesiæ Dei necessarias esse cognouerunt, decretum temperauerunt: & ita genitos, quorum conuersatio in monasterijs vel religiosis Ecclesijs probata fuerit, non solùm ad presbyteratum, sed etiam ad summum sacerdotium promoueri permiserunt. Et vt de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum Pontificum, Felix tertius, natione Romanus, ex patre Felice presbytero fuit à temporibus Odoacri Regis vsque ad tempora Theodorici Regis. Item Agapitus natione Romanus, ex patre Gordiano presbytero summus Pontifex fuit. Gelasius, natione Afer, ex patre Valerio Episcopo sedit annos iij. menses octo, dies xviii. Siluerius natione Campanus, ex patre Ormisda Romano episcopo sedit annum vnum, menses v. dies xxi. Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano subdiacono, sedit annos iij. dies xxiij. Theodorus natione Græcus, ex patre Theodoro Episcopo, sedit annos vj. menses v. dies xxiiij. Quia verò Episcoporum plurimi ex alijs ciuitatibus ad alias propter necessitatem seu vtilitatem temporum sunt transmutati, ex subiectis manifestum est. Perigenes in Petris est ordinatus Episcopus: sed quoniam ciues eius ciuitatis eum suscipere noluerunt, Romanæ ciuitatis Episcopus iussit eum intronizari in Corintho metropoli, defuncto eius Episcopo: eique donec aduixit, Ecclesiæ præfuit. Dosideum Seleuciæ Episcopum Alexander Antiochenus Episcopus in Tharsum Ciliciæ transmutauit. Reuerentius ab Archis Phœniciæ in Tyrum transmutatus est. Ioannes de Gordolinia, mutatus est in Prochonixum, & ei præsedit Ecclesiæ. Palladius ab Helinopoli, mutatus est in Asponam. Alexander ab alia Helinopoli, in

Ezech. 18.

Rom. 8.

Augustinus.

In quibusdam personis decretum temperatum.

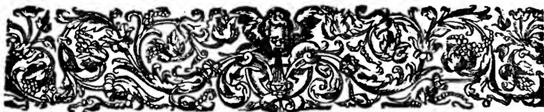
Qui Episcopi translati.

Adrianopolim mutatus est. Gregorius Nazianzenus priùs ciuitatis Cappadociæ fuit Episcopus, quæ Sasima dicitur; deinde à beato Basilio & aliorũ Episcoporũ consensu, in Nazianzo cõstitutus est. Melenus, priùs Sebastiæ Ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ præsul est constitutus. Theusebius ab Apamia Asiæ transfertur in Eudoxiopolim, quæ dudũ Salabria vocabatur. Polycarpus de vrbe Antapristena Mysiæ in Nicopolim Thraciæ, mutatus est. Hierophilus de Trapezopoli Phrygiæ, transinuatus est in Platinopolim Thraciæ. Optimus ab Agadarmia Phrygiæ, in Antiochiam Pisidiæ transmutatus est. Siluanus à Philiopoli Thraciæ, mutatus est in Troadam. Plurimos etiam Episcopos depositos, à sede Apostolica restitutos exempla subiecta declarant. *Qui restituti.* Ioannes Chrysostomus à duabus Synodis orthodoxorum Episcoporum fuit diiudicatus, sed iterum fuit restitutus. Marcellus Episcopus Anchiræ Galatiæ depositus fuit, sed postmodum proprium recepit Episcopatũ. Asclepius diiudicatus est à synodo, Ecclesiam suam posteà recepit. Lucianus Episcopus Adrianopolites damnatus à Papa Iulio, recepit ecclesiam sui episcopatus. Cyrillus Ierosolymitanus Episcopus depositus fuit, posteà reconciliatus est ecclesiæ suæ. Simili modo & Polycronium eiusdem Ierosolymitanæ ecclesiæ Pontificem Sixtus Papa damnauit, & iterum ipse cum reconciliauit. Innocentius Papa Photinum damnauit Episcopum, sed ipse posteà eum in proprium restituit locum ecclesiæ suæ. Misenum Episcopũ à Felice Papa damnatum, Gelasius Papa successor illius & communicauit, & ecclesiæ suæ restituit. Leontius dum esset presbyter, depositus fuit: sed posteà in Antiochia patriarcha extitit. Gregorius verò quartus Papa, Theodosium quem Eugenius eius antecessor presbyterij honore priuauerat, sanctæ ecclesiæ Signinę consecrauit Episcopum. Ybas quoque Episcopus diiudicatus fuit, sed sancta synodus canonicè suam illi restituit ecclesiam. Rhotadũ verò Episcopum sanctæ Suessionis ecclesiæ à Synodo, cui Carolus interfuit Rex, condemnatum: & Sofrenum Placentinum Episcopum meritò reprobatum, Nicolaus Papa ambos reconciliauit. Sic Ioannes Papa VIII. Photium Neophytum, à Papa Nicolao depositũ, Augustorũ interuentu Basilij, Leonis, Alexãdri, in Patriarchatu Cõstantinopolitano restituit, scribens prædictis Augustis in hæc verba: Scripsistis nobis dilectissimi filij, vt Apostolica & compassionis viscera aperientes, omnes qui in ecclesia quæ apud vos est correptionibus subiacent, recipiamus: pacique & vnanimitati studentes, ipsum dominũ Photium Archiepiscopum communicantem nobis, in summam sacerdotum dignitatem & honorẽ Patriarchatus restituamus: ne diutiùs ecclesia Dei vt schismate & scandalo conturbata permaneat. Nos ergo petitionẽ vestrã, vt iustã & Deo placentem amplexi, & opportunũ tempus quòd diu desiderauim⁹, nos inuenisse gauisi, misimus apocrisiarios nostros voluntatẽ vestrã implere: quãuis pietas vestra antequã aduenirent, ipsum virũ præoccupauerit violenter restituere. Quod tamen & nos libenter recipimus. Et quãuis hoc faciendi potestatẽ habentes, non tamen ex potestate nostra eũ restituere volumus, sed ex apostolicis decretis & paternis constitutionibus restimonia proferimus, non leges ecclesiæ antiquitus datas soluentes: sed in quibus gratiarũ diligentia inconuertibiliter obseruata, ecclesiæ corpus euellit ac dissipat, ad vtilitatem eius omnia reducere cupientes. Synodus enim Nicena secundo capitulo dicit, quoniã frequenter siue ex necessitate, siue alio quolibet modo trãsgredi cõtingit homines Ecclesiasticos Canones. Et Papa Gelasius dicit, quoniã vbi necessitas nõ est, inconuertibilia maneant sanctorũ patrum decreta. Et sanctissimus Papa Leo in eodẽ spiritu præcepit dicens: Vbi necessitas non est, nullo modo violẽtur sanctorũ patrũ statuta. Vbi verò necessitas fuerit, ad vtilitatẽ Ecclesiæ qui potestatẽ habet, ea dispenset. Ex necessitate enim fit mutatio legis. Et Felix Papa: Cõtẽplari oportet, quòd vbi occurrit necessitas, sæpe cõstitutiones Patrũ transgredimur. Et Carthaginẽsis Synodus xxxv. capitulo dicit: Præcipim⁹ vt clerici rursus in Ecclesiã recipiantur, quãuis primũ in synodo depositi fuerint. Synodus etiam synodũ soluit propter vnitatem & pacem Ecclesiæ. *Synodus synodum soluit.* Et Innocẽtius Papa V. Capitulo dicit: Qui promoti sunt à Bonoso hæretico, recipiantur iterum, ne scandala in Ecclesia pullulent. Non solùm autem pro hæresi depositis apostolica sedes hęc paci Ecclesiasticæ studens, adiutorij manũ porrexit: sed & orthodoxis sacerdotibus & patriarchis ad eam confugientibus, sicut & nunc Photio fecit, vsitata miseratione subuenit. Nostis enim quòd magnũ Athanasiũ Alexandrinum Episcopum, & Cyrillũ, & Polycroniũ Ierosolymitanos, & Ioannem, quẽ charitas vestra Chrysostomum vocat, & Flauianũ, à synodo depositos Apostolica sedes in pristinũ honorem restituit. Si igitur qui à Donatistis & Bonoso ordinati, & à liminibus orthodoxæ Ecclesiæ à synodo plenaria sequestrati, ab alia synodo recipiuntur, & in Catalogo sacerdotũ habentur: ne Ecclesia diminutionẽ vel diuisionem patiatur; quantò magis orthodoxæ fidei viros, & immaculatæ vitæ non oportet contemnere, sed ad pristinũ honorẽ reuocare? Sicut enim Apostolica sedes hæc, semel accipiens claues regni cœlorũ, à primo & magno Pontifice Iesu per principem Apostolorum Petrum, dicente ad eum: Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris super terrã, erit ligatũ & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutũ & in cælis; habet potestatem vniuersaliter ligandi & soluendi, & secundùm Ieremiam, euellendi & plantandi: *Matth. 16.* *Ier. 1.* Et propter hoc & nos eiusdem potestate principis Apostolorum Petri vtentes, cum omni Ecclesia nostra mãdamus vobis, & sanctissimis fratribus nostris Patriarchis Alexandriæ, Antiochiæ, & Ierosolymorũ, & cæteris episcopis, & omni plenitudini Constantinopolitanæ Ecclesiæ, secundùm petitionem vestram Photiũ Patriarcham fratrem & consacerdotẽ nostrũ nos in communionem recipere. Item: Recipite eum sine excusatione: nullus excuset pro synodis contra eũ peractis, nullus sanctorum prædecessorum meorum Nicolai & Adriani sententias contra eum causetur. De ipso enim subreptum est illis, nullus contra eum subscriptiones vestras occasionem schismatis habeat: omnia enim vt infecta & irrita facimus, & quæcunque sunt contra eũ in manibus principis Apostolorum ponimus: & per eum in humeris Iesu Christi agni Dei, qui tollit peccata mundi. Item: Et hoc confirmare vos volumus, vt post mortem Photij fratris nostri, nullus ex dignitate mundana ad Pontificalem honorẽ ascendat: sed ex presbyteris Cardinalibus eiusdem Ecclesiæ, vel ex diaconibus, aut ex alijs sacerdotibus, qui sub Ecclesia Constantinopolitana consistunt. Item: Et quoniã nos pro pace Ecclesiæ solliciti, Photium fratrem no-

strũ recipimus, ſicut & Adrianus Papa Tharaſium, nullus cõputet Canonicũ vſum. Priuilegia enim paucorum cõmunem legẽ non faciũt. Si quis verò tale quid amodo facere præſumpſerit, ſine venia erit. Ita quoque cùm eſſet antiquis regulis præfinitum, vt nullus qui eſſet in clero, extranearum conſortiũ haberet mulierũ: ſed earum tantùm quę omnẽ ſuſpicionẽ excluderẽt: Beatus Papa Gregorius hunc rigorem ita modificauit clericis Anglorum, vt ſi qui eſſent extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſent, vxores ſortirentur, & ſtipendia ſua foris acciperent: intelligens leuiorẽ eſſe caſum, ſi ruentes coniugali vinculo exciperentur, quã ſi vago cõcubitu interminatæ libidinis voragine abſorberentur. Sic aliæ diſpenſationes ſalubri deliberatione admiſſæ, ceſſante neceſſitate, debent & ipſæ ceſſare: nec eſt pro lege habendũ quod aut vtilitas ſuaſit, aut neceſſitas imperauit. Vnde legitur in epiſtola beati Papæ Leonis ad Epiſcopos Africæ: Supereſt fratres, vt concorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus: & nihil per contentionẽ agentes, ſed ad omne ſtudium deuotionis vnanimes diuinis & Apoſtolicis cõſtitutionibus pareatis: & in nullo patiamini prouidentiſſima Canonum decreta violari. Quę enim hactenus certarum remiſimus conſideratione cauſarũ, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne quòd ad tẽpus pia lenitate conceſſimus, iuſta pòſt vltione plectamus. Nec tantùm hoc in Eccleſiaſticis obſeruandum eſt regulis, ſed etiam in ipſis legibus. De venerandis legibus legitur Romanis. Quodcũq; Imperator per epiſtolã conſtituit, vel cognoſcens decreuit, vel edicto præcepit, legẽ eſſe conſtat. Hæ ſunt, quæ Conſtitutiones appellantur. Planè ex his quædam ſunt quæ perſonales appellantur, quæ nec ad exemplũ trahuntur, quoniam nec hoc princeps vult. Nã quod alicui ob merita indulſit, vel ſi cui pœnam irrogauit, vel ſi cui ſine exẽplo ſubuenit, perſonã non tranſgreditur. Poſſemus de huiuſmodi plurimas rationes, plurima exẽpla colligere, ſed prudẽti lectori, & ei qui nouit de paucis plurima intelligere, debent prædicta ſufficere. Quod tamen iam monuimus, iterũ monemus: vt ſi quis quod legerit de ſanctionibus ſiue diſpenſationibus Eccleſiaſticis, ad charitatẽ, quæ eſt plenitudo legis, referat, non errabit, non peccabit: & quando aliqua probabili ratione à ſummo rigore declinabit, charitas excuſabit: ſi tamen nihil contra Euangelium, nihil cõtra Apoſtolos vſurpauerit. Si quæ verò ſentẽtiæ de forenſibus legibus inſertæ ſunt, quæ iudiciũ ſanguinis contineant, non ad hoc inſertæ ſunt, vt Eccleſiaſticus Iudex per eas aliquem debeat condẽnare: ſed vt ex eis aſſertionẽ canonicorũ faciat decretorum. Hinc attẽdens quãta pœnitentia puniendum ſit facinus illud vel flagitium, quod iudicant iudices ſæculi, morte, vel membrorum mutilatione mulctandum. Hanc enim rationem Romani Pontifices in aſſertione decretorum ſuorum frequenter interponunt. Nam ſi hoc leges ſæculi continent, quantò magis diuinæ? Hæc hactenus. Deinceps ſingularum partium titulos totius voluminis intentionem continentes breuiter perſtringẽmus, vt hinc prudens lector aduertat, quid in vnaquaque parte ſibi neceſſarium quærere debeat.

De clericis vt qui ſe cõtinere non poſſunt ſtipendia foris accipiant.

D.
IVONIS CARNOTENSIS
EPISCOPI
DECRETI PARS PRIMA.

DE FIDE, ET SACRAMENTO FIdei, ideſt, Baptiſmate, et Miniſterio baptizandorum et baptizatorum: Conſignandorum et conſignatorum: et de obſeruatione ſingulorum. Et quid conferat Baptiſma, quid Confirmatio.

Quædam in ſcripturis ſanctis ſic eſſe poſita, vt ſcirentur & crederentur: quædam ſic iuſſa, vt obſeruarentur: quædam prohibita, ne fierent. De ſpeculo Auguſtini.

¶ CAPVT PRIMVM.

QVis ignorat in ſcripturis ſanctis, id eſt, legitimis, Propheticis, Euangelicis, & Apoſtolicis, auctoritate canonica prædictis, quædã ſic eſſe poſita, vt tantùm ſcirentur & crederentur: vt eſt, quòd, In principio fecit Deus cœlum & terrã. Et quòd, In principio erat verbum; & quæcũque facta diuina vel humana tãtummodo cognoſcenda narrantur. Quædã verò ſic eſſe iuſſa, vt obſeruarentur, prohibita ne fierent. Vt eſt: Honora patrem & matrem: Et, Non mœchaberis. Horum autem quæ iubendo & vetando ſcripta ſunt, alia ſunt ſacramentorum velata myſteriis: quæ multa veteris teſtamenti populo illi facienda mandata ſunt: neque à populo Chriſtiano nunc fiunt: ſed tantummodo intelligenda requiruntur atque tractantur: ſicut eſt Sabbatum ad viſibilem vacationem: ſicut eſt Azyma in pane ſine fermento: Paſcha in ouis occiſione: ſic tot genera ſacrificiorum ciborúmque vetandorum, & neomeniæ, & annuæ ſolemnitates, quas obſeruant nuncuſque Iudæi: & illæ iuſtificationes, quæ non ad opera iuſtitiæ propriè pertinent, ſed aliquid ſignificare intelliguntur. Quis enim Chriſtianus ſeptimo anno cogitur ſeruum reddere libertati, & ſi diſcedere ille noluerit, eius auriculam ſubula pertundere ad poſtem, & cætera huiuſmodi? Alia verò etiam nunc facienda ſunt, ſi facienda præcepta ſunt: nec faciẽda, ſi prohibita, qualia ſunt illa, quæ dixi: Honora patrem & matrem, &, Non mœchaberis. De his igitur quæ ita ſunt poſita in literis ſacris, vel iubendo, vel vetando, vel ſinendo, vt etiam nunc, id eſt, tempore noui teſtamenti ad vitam piam exercendam moréſque pertineant, hoc opus quod in manus ſumpſi, componere aggreſſus ſum: vt quantum me Deus adiuuat, omnia talia de Canonicis libris colligam: atque vt facilè inſpici poſſint, in vnum tanquam ſpeculum congeram. Oportuit enim ſic ea poni ab authoribus noſtris, quemadmodum poſita ſunt; Vt præcepta narrationibus vel diſputationibus propriis figurata, & figuratis propria miſcerentur, dum rerum geſtarum ordo ſeruatur, aut reſpondetur aduerſis: aut qui docendi ſunt inſtruuntur, aut occultorum inuentione quodammodo renouantur hi qui prompta & aperta faſtidiunt.

Genes. 1. Ioan. 1. Exod. 20. Ephes. 6. Exod. 21.

Quæ eſſe propria diuinæ Trinitatis ſenſerunt Catholici tractatores: Auguſt. l. 1. de Trin. c. 4.

¶ Cap. 2.

OMnes quos legere potui, qui ante me ſcripſerunt de Trinitate, quæ Deus eſt, diuinorum librorum veterum, & nouorum catholici tractatores hoc intenderunt ſecundùm ſcripturas docere, quòd Pater & Filius, & Spiritus ſanctus, vnius eiuſdémque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate diuinã inſinuent vnitatem. Ideoque non ſint tres dij, ſed vnus Deus. Quamuis Pater Filium genuerit, & ideo Filius non ſit qui Pater eſt: Filiúſque à Patre ſit genitus, & ideo Pater non ſit qui Filius eſt: Spiritúſque ſanctus nec Pater ſit nec Filius, ſed tantummodo Patris & Filij ſpiritus, & Patri & Filio etiam ipſe coæqualis, & ad Trinitatis pertinens vnitatem. Non tamen eandem Trinitatem natam de virgine Maria, & ſub Pontio Pilato crucifixam & ſepultam, & tertia die reſurrexiſſe, & in cœlum aſcendiſſe, ſed tantummodo filium. Nec eandẽ Trinitatem deſcendiſſe in ſpecie columbæ ſuper Ieſum baptizatum, aut die Pentecoſtes poſt Aſcenſionem Domini ſonitu facto de cœlo, quaſi ferretur flatus vehemens, & linguis diuiſis velut ignis ſediſſe ſuper vnumquemque eorum,

De cõſecrat. diſt. 3 c. omnes quos. Matth. 3. Act. 2.

sed tantummodo Spiritum sanctum. Nec eandem Trinitatem dixisse de cœlo, Tu es Filius meus, siue cùm baptizatus est à Ioanne: siue in monte quando cum illo erant tres discipuli: aut quando sonuit vox dicens, Et clarificaui,& iterum clarificabo: sed tantummodo Patris vocem fuisse ad Filium factam. Quamuis Pater & Filius & Spiritus sanctus sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur. Nam quo intellectu homo Deum capit, qui ipsum intellectum suũ, quo eum vult capere, nondum capit? Si autem hunc iam capit, attendat diligenter, nihil in eo esse in sua natura melius, & videat vtrum ibi videat vlla lineamenta formarum, nitores colorum, spaciosam granditatem, partium distantiam, molis distensionem, aliquas per locorum interualla motiones, vel aliquid huiusmodi. Nihil istorum inuenimus certè in eo, quo in natura nostra nihil melius inuenimus, id est, in nostro intellectu, quo sapientiam capimus, quãtò capaces sumus. Quod ergo non inuenimus in meliore nostro, non debemus in illo quærere quod longè melius est meliore nostro. Vt sic intelligamus Deum, si possumus quantùm possumus sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnia continentem, sine loco vbique totum, sine tempore sempiternum, sine vlla sui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem. Quisquis Deum ita cogitat, & nondum potest omnimodo inuenire quid sit, piè tamen cauet quantùm potest aliquid de eo sentire quod non sit. Est tamen sine dubitatione substantia, vel si melius hoc appellatur, essentia quam Græci οὐσίαν vocant.

Marc. 1. Matth. 3. Matth. 17. Ioan. 12.

Symbolum Ephesini Concilij ducentorum Episcoporum. ¶ Cap. 3.

Credimus in vnum Deum, Patrem, omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium conditorem, & in vnum Dominum Iesum Christum filium Dei, natum de Patre, vnigenitum, hoc est, de substantia Patris: Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, ὁμοούσιον Patri, hoc est, vnius cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt in cœlo & in terra: qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus passus est, & resurgens tertia die, ascendit in cœlos: inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, erat tempus quando non erat: & antequam nasceretur non erat: & quia ex nullis existentibus factus est, aut ex alia substantia vel essentia esse dicunt, aut τρεπτὸν, hoc est conuertibilem, seu commutabilem Dei filium: anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia. Sequẽtes itaque omnium per omnia sanctorum patrum confessiones, quas loquẽte in eis sancto Spiritu protulerunt, & intẽtioni, quæ est in eorum intellectibus, æquis vestigiis inhærentes: atque iter ambulantes regium, profitemur quòd ipsum vnigenitum Dei verbum, natum ex ipsa Patris essentia, de Deo vero Deus verus: lumen de lumine, per quem omnia facta sunt, siue in cœlis, siue in terra, salutis nostræ causâ descendens ad exinanitionẽ sese dignatus est inclinare. Natus autem & homo factus, id est, carnem de Virgine sancta suscipiens, eamque propriam faciens, natiuitatem nostram ex vulua sustinuit homo de muliere procedens, non quod erat abijciens. Nam licet factus sit in assumptione carnis & sanguinis: tamen seruauit quod erat, Deus scilicet natura & veritate persistens. Nec carnẽ itaque dicimus in naturã deitatis esse conuersam, nec in substantiã carnis ineffabilẽ Dei verbi essentiã cõmutatam. Incõuertibilis enim est incõmutabilis, idémque ipse iuxta scripturas iugiter permanens. Visus est autem & paruulus, positus adhuc in cunabulis. Et in sinibus genitricis virginis constitutus vniuersam creaturã replebat, vt Deus genitori suo indiuisus existens. Quod diuinum est enim, sine quantitate & sine mole cognoscitur, nec vllis terminis continetur. Vnitum ergo carni verbum Dei, secundùm substãtiam confitentes, vnum adoramus Filium & Dominum Iesum Christum, non seorsum ponentes & determinantes hominem & Deum, velut inuicem sibi dignitatis & authoritatis vnitate coniunctum. Hoc enim nouitas vocis est, & aliud nihil. Nec item Christum specialiter nominantes Deum verbum quod ex Deo est: nec alterum similiter Christũ qui specialiter de muliere natus est: sed vnum solummodo Christum Dei patris verbum cum propria carne cognoscimus. Tunc enim iuxta nos vnctus est, quamuis spiritum ipse dignis contulerit; & non ad mensuram, sicut beatus Euangelista Ioannes asseruit. Sed nec illud dicimus, quòd Dei verbũ, velut in homine cõmuni, qui de sancta Virgine natus est, habitauerit, ne Deum homo Christus habitatorem possidere credatur. Quãuis enim verbum habitauerit in nobis, & dictũ sit in Christo habitare omnem plenitudinem deitatis corporaliter: tamen intelligimus verbum quod caro factum est: non sicut in sanctis habitare dicitur: nec talem in ipso habitationẽ factam definire tentabimus. Sed vnitus iuxta naturam, nec in carnem penitus commutatus, talem sibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad proprium corpus. Vnus igitur est Christus filius & Dominus, non velut coniunctionem quamlibet in vnitatem dignitatis & authoritatis hominis habens ad Deum. Non enim potest vnire naturas sola dignitatis æqualitas. Denique Petrus & Ioannes æqualis sunt ad alterutrum dignitatis, propter quod & Apostoli & sancti, discipuli esse monstrantur. Verumtamen vterque non vnus est. Nec iuxta collationem vel connexionem, modum coniunctionis aduertimus. Hoc enim ad vnitatem non sufficit naturalem, nec secundùm participationis effectum: sicut nos etiam adhærentes Deo, vnus cum eo spiritus sumus, immo potius coniunctionis nomen euitamus, tanquam non existens idoneum quod significet vnitatis arcanum. Sed neque Deum aut Dominum Christi, verbum Dei patris asserimus, ne iterum manifestius in duos diuidamus vnum Christum Filium & Dominum, & in crimen sacrilegij decidamus, Deum illi seipsum facientes & Dominum. Vnitus quippe, sicut superiùs diximus Deus verbum carni secundùm subsistentiam, Deus quidem est omnium & dominator vniuersitatis: Verumtamen nec seruus est sibi ipse nec dominus: quia ineptum est, vel potius impium hoc sentire vel dicere. Quamuis enim Deum suũ patrem dixerit: cùm Deus sit etiam ipse naturâ, & de illius essentia: tamen nullatenus ignoramus quòd manẽs Deus homo quoq; factus sit, qui sub Deo iuxta debitã legẽ naturę humanitatis existeret. Ipse verò sibi

Ioan. 3.

Coloss. 2.

1. Cor. 6.

quomodo vel Deus poterit esse, vel dominus? Ergo sicut homo quantùm decenter exinanitionis mensuræ congruit, sub Deo se nobiscum esse asseruit. Hoc etiam modo sub lege factus est, quamuis ipse promulgauerit legem, & legislator vt Deus extiterit. Caueamus de Christo dicere: Propter assumentem veneror assumptum, & propter inuisibilem adoro visibilem. Horrendum verò super hoc, etiam illud dicere: Is qui susceptus est, cum eo qui suscepit, connuncupatur Deus. Qui enim hoc dicit, diuidit iterum in duos Christos eum qui vnus est, hominem seorsum in parte, & Deum similiter in parte constituens. Euidenter enim denegat vnitatem, secundùm quam non alter cum altero coadoratur, aut connuncupatur Deus, sed vnus intelligitur Christus Iesus Filius Dei vnigenitus, vna seruitute cum propria carne venerandus. Confitemur etiam quòd idem ipse qui ex Deo patre natus est, Filius vnigenitus Deus, licet iuxta naturam suam expers omnis passionis extiterit, pro nobis tamen secundùm scripturas carne passus sit. Et erat in crucifixo corpore, propriæ carnis impassibiliter ad se referens passiones. Gratiâ enim Dei pro omnibus gustauit mortem: tradens proprium corpus, quamuis naturaliter ipse vita sit, & resurrectio mortuorum. Nam vt mortem ineffabili potentia pro- *Heb. 2.*
1. Corin. 15. culcaret, ac priùs in sua carne primogenitus ex mortuis fieret, & primitiæ dormientium, viámque faceret humanæ naturæ ad incorruptionis recursum: gratiâ Dei, sicut supradictum est, pro omnibus gustauit mortem, & tertia die resur-
1. Corint. 15. gens exspoliauit infernum. Idcirco quamuis dicatur quòd per hominem facta sit resurrectio
Heb. 2. mortuorum, tamen intelligimus hominem fa-
Psal. 98. ctum verbum quod ex Deo est: & per ipsum mortis imperium fuisse destructum. Veniet autem temporibus præfinitis, sicut est vnus Filius, & dominus in gloria patris, vt iudicet orbem terrarum in æquitate, sicut scriptura testatur. Necessariò igitur & hoc adijcimus. Annuntiantes enim secundùm carnem mortem vnigeniti Filij Dei, id est, Iesu Christi & resurrectionem eius, & in cœlos ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in ecclesijs sacrificij seruitutem. Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrorum redemptoris effecti; non vt communem carnem percipientes, quod absit, nec vt viri sanctificati & verbo coniuncti secundùm dignitatis vnitatem, aut sicut diuinā possidentis habitationem: sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter vt Deus existens, quia propriè carni vnitus est, viuificatricem eam esse professus
Ioannis 6. est. Et ideo quamuis dicat ad nos: Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non tamen eam vt hominis vnius ex nobis existimare debemus. Quomodo enim iuxta naturam suam viuificatrix esse caro hominis poterit? Sed vt verè propriam eius factam, qui propter nos filius hominis est factus & vocatus. Eas autem voces, quas Saluator noster in Euangeliis protulit, non in duabus subsistentiis, aut personis omnino partimur. Non est enim duplex, vnus Christus & solus, quamuis ex duabus diuersisque rebus ad vnitatem cognoscitur indiuiduam conuenisse. Sicut homo quoque ex anima constans & corpore, non duplex potius, sed vnus est ex vtroque. Humanas ergo & diuinas insuper voces ab vno Christo dictas animaduertentes, rectè sentimus. Cùm enim hæc duo dignissimè loquitur de se ipso, Qui me videt, videt & *Ioan. 14.*
patrem, & Ego & pater vnum sumus: diuinam *Ioan. 10.*
eius intelligimus ineffabilémque naturam, secundùm quam vnum est cum patre suo, propter vnam, eandémque substantiam, imago & character splendórque eius gloriæ existens. Cum verò humanæ naturæ mensuram nullatenus ignorans, Iudæos alloquitur, Nunc me *Ioan. 8.*
quæritis occidere hominem, qui veritatem vobis locutus sum: item non minus eum qui in similitudinem & æqualitatem patris est, Deum verum etiam in mensuris humanitatis eius agnoscimus. Si enim necessariò creditur, quòd naturâ Deus existens factus sit caro, immo potius homo animatus anima rationali: quæ causa est, vt in eius vocibus quilibet erubescat, si eas homine dignas effatus est? Quod si sermones homini congruentes abijcit, iuxta nos hominem fieri quid coegit? Cùm verò se propter nos ad exinanitionem spontaneam misericorditer inclinauerit, quam ob causam dignos exinanitione sermones effugeret? Vni igitur personæ cuncta eius in Euangelio adscribimus, vni hypostasi seu subsistentiæ verbi scilicet incarnati, quia vnus est Dominus Iesus Christus, vt scriptum est. Appellatum verò ab Apostolo *1. Cor. 8.*
Pontificem confessionis nostræ tanquam sacrificantem Deo & Patri fidei nostræ confessionem, quæ à nobis ipsis per ipsum Deo & Patri incessanter offertur: iterum eum dicimus, qui ex Deo secundùm naturam filius est vnigenitus, nec homini præter eum alteri, sacerdotij nomen & officium deputamus. Factus est enim mediator Dei & hominum, & reconciliator ad pacem, semetipsum Deo & Patri pro nobis offerens in odorem suauitatis. Ideóque dicebat: Sacrificium & oblationem noluisti, holocausta *Psal. 39.*
pro peccato non tibi placuerunt, corpus autem perfecisti mihi. Tunc dixi: Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam. Obtulit enim proprium corpus non pro se, sed pro nobis, in odorem suauitatis. Nam qua pro se oblatione vel sacrificio indigeret, ab omni peccato liber vt Deus existens: Quod si omnes peccauerunt & egent *Rom. 3.*
gratia Dei, secundùm hoc quod sumus ad mutabilitatis excessum proniores effecti, peccatis ægrotauit humana natura, ipse verò non ita; ideóque nos gloria eius eguimus: cur erit vltrà iam dubium quòd agnus verus pro nobis sit immolatus? Qui dicit autem, quia seipsum tam pro se, quàm pro nobis obtulerit: nullatenus impietatis crimen effugiet, cùm nihil prorsus ille deliquerit, nec vllum fecerit omnino peccatum. Qua igitur eguerat oblatione: nullo *Esaiæ 53.*
suo extante facinore, pro quo si esset, satis admodum conuenienter offerret. De spiritu quo- *Ioan. 16.*
que cùm dicit: ille me clarificabit, hoc rectissimè sentientes, vnum Christum & filium, non velut alterius egentem gloria, confitemur à Spiritu sancto gloriam consecutum: quia Spiritus eius nec melior, nec superior ipso est. Sed quia humana opera faciens, ad demonstrationem suæ deitatis virtute proprij Spiritus vtebatur, ab ipso glorificari dicitur, quòd virtus sua vel disciplina quælibet vnumquemque clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus eius, & intelligatur in persona proprietas iuxta id quod Spiritus est, & non filius, attamen

Ioan. 14. alienus non est ab illo. Nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Vnde & ab isto similiter, sicut ex Deo patre procedit. Denique hic ipse spiritus etiam per sanctorum manus Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificauit Iesum Christum, postquam ascendit in cœlum. Nam creditus est Christus naturâ Deus existens, per suum spiritum virtutes efficiens. Ideóque dicebat: De meo accipiet, & annunciabit vobis. Nequaquam verò participatione alterius, idem spiritus sapiens aut potens dicitur, quia per omnia perfectus est, & nullo prorsus indigens bono. Nam paternæ virtutis & sapientiæ, id est filij Spiritus creditur: & ideo ipsa re & subsistentia virtus & sapientia comprobatur. Igitur quia Deum carni vnitum iuxta subsistentiam sancta virgo corporaliter peperit, idcirco eam Dei genitricem esse profitemur. Non quòd verbi natura existendi principium de carne sortita sit: Erat enim in principio verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & ipse est conditor sæculorum, patri coæternus, & vniuersitatis creator. Sed quòd, vt superiùs diximus, iuxta subsistentiam sibimet vniens humanam naturam, natiuitatem sustinuerit ex ipsa vulua corporea. Non quòd eguerit necessariò ea propter suam naturam natiuitate quæ est in extremis sæculi facta temporibus, sed vt ipsas benediceret substantiæ nostræ primitias: & dum Deum carni vnitum mulier edidisset, illa quæ aduersus omne genus humanũ maledictio fuerat prolata desineret, nec iam morti nostra corpora destinaret. Illud quoque quod dictũ est: In tristitia paries filios, ipse dissoluens, verum esse monstraret quod Prophetæ voce prædixerat: Absorpta est mors in victoria. Et iterũ: Abstulit Deus omnem lachrymam ab omni facie. Propter hanc enim causam dicimus eum dispensatoriè, & ipsis benedixisse tunc nuptiis, cũ in Cana Galileæ cum sanctis vocatus Apostolis adesse dignatus est. Hæc sapere sumus edocti à sanctis Apostolis & Euangelistis, & ab omni scriptura diuinitus inspirata, nec non & à beatis patrum confessionibus veritate subnixis. His omnibus etiam religionem tuam concordare, & præter aliquem dolum consentire iam conuenit. Quæ verò religioni tuæ anathematizare necesse est, huic Epistolæ nostræ subiecta sunt.

Ioan. 16. *Ioan. 1.* *Gen. 3.* *1 Corint. 15.* *Esaiæ 25.* *Apoc. 7.* *Ibidem 21.* *Ioannis 2.*

I. Si quis non confitetur Deum esse veraciter Emmanuel, & propter hoc ipsam Dei genitricem sanctam Virginem (peperit enim secundùm carnem, carnem factum Dei verbum, secundùm quod scriptum est: Et verbum caro factum est) anathema sit. *Ioan. 1.*

II. Si quis non confitetur carni, secundùm substantiam vnitum Dei Patris verbum, vnum quoque esse Christum cum propria carne, & eundem ipsum sine dubio Deum simul & hominem, anathema sit.

III. Si quis in vno Christo diuidit subsistentias post vnitionem, sola societate contingens ea, quæ secundùm dignitatem est, vel etiam authoritatem aut potestatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus est naturalem, anathema sit.

IV. Si quis in duabus personis vel subsistentiis diuidat eas voces, quæ tam in Euangelicis, quàm Apostolicis literis continentur: vel etiam eas, quæ de Christo à sanctis dicuntur, vel ab ipso Christo de seipso: & aliquas quidem ex his tanquam homini, qui præter Dei verbum specialiter intelligatur, applicandas crediderit: aliquas verò tanquam Deo dignas, soli verbo Dei Patris deputauerit, anathema sit.

V. Si quis audet dicere Christum hominem θεόφορον id est, deiferum, & non potius Deum esse veraciter dixerit, tanquam vnicum filium per naturam, secundùm quod Verbum caro factum est, & participauit nobis similiter carne & sanguine, anathema sit.

VI. Si quis Deum vel Dominum esse Christi Dei Patris verbum, & non magis eundem ipsum confitetur Deum & hominem simul, propterea quod verbum caro factum est, secundũ scripturas, anathema sit.

VII. Si quis tanquam hominem Iesum operante Deo verbo dicit adiutum, & vnigeniti dignitatem, tanquam alteri præter ipsum existenti, tribuit, anathema sit.

VIII. Si quis audet dicere adsumptum hominem coadorari cũ Deo verbo oportere, & connuncupari Deum tanquam alterum cum altero, (adiectio enim vnius syllabæ con, hoc cogit intelligi) & non magis vna reuerentia veneratur Emmanuelem, vnámque ei glorificationem dependit, iuxta quod verbum caro factum sit, anathema sit.

IX. Si quis vnum dominum Iesum Christum glorificatum dicit à Spiritu sancto, tanquam ab aliena virtute, qua per eum vteretur, & ab eo acceperit efficaciam contra immundos spiritus, & per eum implesse diuina signa, & non magis proprium eius esse spiritum dicit, sicut & patrem, per quem signa operatus est, anathema sit.

X. Pontificem & Apostolum confessionis nostræ factum esse Christum, diuina scriptura cõmemorat. Obtulit enim semetipsum pro nobis Deo Patri in odorem suauitatis. Si quis ergo Pontificem & Apostolum nostrum alium dixerit esse factum, præterquam ipsum Deum Dei verbum, quando factum est caro, & secundùm nos homo, sed quasi alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere; & si quis dicit, quia propter se obtulit seipsum in oblationem, & non magis pro nobis solis (Non enim indiguit oblatione, qui peccatum nesciuit) anathema sit. *Ephes. 5.*

XI. Si quis non confitetur carnem Domini viuificatricem esse, tanquam propriam ipsius verbi Dei Patris, sed quasi alterius cuiuspiam, præter ipsum, coniuncti eidem secundùm dignitatem, aut secundùm quod solam diuinam habitationem habuerit, & non potius, vt diximus, viuificatricem esse, quia facta est propria verbo Dei, cui omnia viuificare possibile est, anathema sit.

XII. Si quis non confitetur Dei verbum carne passum esse, & carne crucifixum, & mortem carne gustasse, factúmque primogenitum ex mortuis, secundùm quod est & vita & viuificator, vt Deus, anathema sit.

Augustinus in libro de Fide ad Petrum Diaconum.

Vnus Deus. ¶ CAPVT 4.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium, & Spiritũ sanctum, vnũ esse naturaliter Deũ, in cuius nomine baptizati sumus: cũ enim aliud nomen sit pater, aliud filius aliud Spiritus sanctus: hoc est vtique vnũ naturæ nomẽ horum triũ quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte, videte, quoniam ego sum Deus, & non est alius præter me; Et de quo *Deuter. 32.* *Matth. 4.*

dicitur: Audi Israel, dominus Deus tuus, Deus vnus est: Et, dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Dominus. ¶ Capvt 5.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem, esse solum naturaliter verum Deum Dominum: quia quum tres deos nobis colere non liceat, nisi vnum solum verum Deum: tamen sicut Pater verus Deus dicitur, *1. Thess. 1.* testante Apostolo, qui ait: Conuersi estis ad Deum à simulachris, seruire Deo viuo, & vero, & expectare Filium eius de cœlis, quem suscitauit à mortuis Iesum: ita quoque Filium verum Deum Ioannes commendat Apostolus, di- *1. Ioan. 5.* cens: Scimus, quia filius Dei venit, & dedit nobis intellectum, vt cognoscamus verum Deum: Et scimus in vero Filio eius Iesu Christo, hic est verus Deus, & vita æterna. Qui vtique quoniam verus Deus est, etiam veritas est, sicut ipse nos edocet, dicens: Ego sum via, veritas & vita. *Ioan. 14.* De Spiritu quoque sancto Ioannes Apostolus ait: Quia Spiritus est veritas. Et vtique non potest naturaliter verus Deus non esse, qui veritas est. Quem etiam Deum Paulus *1. Corint. 5.* Apostolus confitetur dicens: Membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, *1. Corint. 6.* quem habetis à Deo, & non estis vestri. Empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.

Sempiternus. ¶ Capvt 6.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Patrem & Filium, & Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem vnum verum Deum sine initio sempiternum esse, propter quod Scriptũ *Ioan. 1.* est: In principio erat verbum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Hæc denuò sempiternitas intimatur in Psalmo, vbi *Psalm 73.* dicitur: Deus autem Rex noster ante sæcula. *Rom. 1.* Et alio loco: Sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.

Incommutabilis. ¶ Cap. 7.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem, solum verum Deum, sicut æternum, ita solum naturaliter incommutabilem esse. Hoc enim significat, cùm dicit famulo *Exod. 3* suo Moysi: Ego sum qui sum. Huic in Psalmo *Psalm 101.* dicitur: In principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnia sicut vestimentum veterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es.

Omnium Creator. ¶ Cap. 8.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum verum Deum, rerum omnium esse visibilium & inuisibilium *Psalm. 145.* creatorem. De quo in Psalmis dicitur: Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in domino Deo ipsius, qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt. De quo etiam Apostolus dicit, quoniam ex ipso, & per ipsum, *Rom. 11.* & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum.

Tres personæ. ¶ Cap. 9.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Patris & Filij & Spiritus sancti, vnam quidem esse naturam, tres verò esse personas. Patrémque solum esse, qui dixit: Hic est filius meus *Matth. 17.* dilectus, in quo mihi complacui; & filium solũ esse, super quem illa vox solius patris sonuit, quando in Iordane secundùm hominem baptizatus est, & hunc esse vnigenitum, qui carnem solus accepit, & Spiritum sanctum Patris & Filij, solum esse qui in specie columbæ super Christum baptizatum, & ascendentem de aqua, *Matth. 3.* *Act. 1.* descendit: & quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in vno loco positos, in linguarum ignearum visione adueniens repleuit. Illam verò vocem, quam solus locutus est Deus Pater: & illam carnem, qua solus homo factus est, vnigenitus Deus: & illam columbã, in cuius specie Spiritus sanctus super Christum descendit: illásque linguas igneas, in quarum visione fideles vno loco constitutos repleuit, opera esse totius Trinitatis, id est, vnius Dei, qui fecit omnia in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia.

Filius solius Patris, Spiritus amborum. ¶ Cap. 10.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites solum Deum Filium, id est, vnam ex Trinitate personam, solius Dei Patris esse filium. Spiritum verò sanctum, ipsum quoque vnam ex Trinitate personam, non solius patris, sed simul & Patris & Filij esse Spiritũ. Ostendẽs enim Deus filiũ solũ esse de Patre genitũ, ait: Sic enim Deus dilexit *Ioan. 3.* mundũ, vt Filium suum vnigenitũ daret: Et paulò pòst: Qui autem nõ credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. Spiritum verò sanctum & Patris & Filij esse Spiritum Apostolus docet, qui ait: Vos autem *Rom. 8.* non estis in carne, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Et sequitur: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius.

Semper procedens ab vtroque. ¶ Cap. 11.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum qui Patris & Filij *Ioan. 15.* vnus Spiritus est, de Patre & filio procedere. Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis, qui à patre procedit, vbi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est veritas. De Filio quoque procedere Spiritum sanctum, prophetica atque Apostolica nobis doctrina commendat. Isaias *Isaiæ 11.* enim dicit de Filio: Percutiet terrã virga oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet impium. De quo & Apostolus ait: Quem interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui. *2. Thess. 2.* Quem etiam ipse vnigenitus Dei filius spiritum oris sui esse significans, post resurrectionem suam insufflans in discipulos, ait: Accipite Spiritum sanctum. *Ioan. 20.* De ore verò Domini Iesu ait Ioannes in Apocalypsi: *Apocal. 1.* quia gladius vtraque parte acutus procedebat. Ipse verò Spiritus oris eius, ipse est gladius qui de ore eius procedit.

Deus immensus virtute non mole. Cap. 12.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, immensum esse, virtute non mole, & omnem creaturam spiritualem atque corporalem virtute eius & præsentia contineri. Dicit enim Deus pater: Cœlum & terram ego *Ierem. 23.* impleo. Dicitur ergo de sapientia Dei, qui Filius *Sapient. 8.* eius est: quia attingit à fine vsque ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter. De Spiritu quoque sancto legimus: quia Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. *Sapient. 1.* Et Dauid Propheta di- *Psalm. 138.*

cit: Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, & si descendero in infernum, ades.

Solus Filius incarnatus. ¶ CAP. 13.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, vnam ex Trinitate personam, id est, Deum filium, qui de natura Dei patris solus natus est: & vnius eiusdémque naturæ cum Patre est, ipsum in Spiritu, in plenitudine temporis secundùm susceptionem formæ seruilis: voluntariè, in virgine conceptum: & de virgine natum: verbum carnem factum: ipsúmque esse, qui essentialiter natus est de Patre, & essentialiter conceptus natúsque est de Virgine: Ipsúmque vnum esse, & vnius naturæ cum Patre, & vnius naturæ cum Virgine, qui ait de Deo Patre: Ante sæcula fundauit me, & ante omnes colles genuit me. De quo etiam dixit Apostolus, quia quum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege.

Galat. 4. Prouerb. 8. Galat 4.

Verus Deus, Verus homo. ¶ CAP. 14.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, Iesum Christum Filium Dei, sicut de Deo Patre, plenum perfectúmque Dominum, sic de Maria Virgine, plenum perfectúmque hominem genitum, id est, Verbum Dominum, habentem scilicet sine peccato veram nostri generis carnem, & animam rationabilem. Quod ipse Dei filius euidenter ostendit, dicens de carne sua: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Animam quoque se habere, his verbis ostendit: Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meã, & iterum sumam eam. Intellectum quoque animæ se habere ostendit in eo quod dicit: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Et de ipso Deus per Prophetam dicit: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valdè. Nam & beatus Petrus secundum sãcti Dauid Prophetiam in Christo carnem atque animam confitetur. De ipso enim loquens beatus Petrus ait. Propheta igitur cum esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere super sedem eius, prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelicta est anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

Lucæ 24. Ioan. 10. Matth. 11. Isa. 52. Act. 2. Psal. 15.

Vnum verbum fecit omnia tempora, dedit legem, factus sub lege. ¶ CAP. 15.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, vnum atque ipsum esse Deum verum verbum, qui cum patre Deo & Spiritu sancto Deo fecit omnia tempora, & in monte Sina legem dedit Moysi ordinatam per Angelos, & ipsum verbum Deũ carnem factum, qui veniente plenitudine temporis missus à Patre & Spiritu sancto, solus factus est ex muliere quam fecit: solus factus est sub lege, quam dedit.

Exod. 20. Galat 4.

Vnus inconfusus & inseparabilis. ¶ CAP. 16.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites Dei verbi quod caro factum est, duas naturas inconfusibiliter atque inseparabiliter permanere: vnam veram diuinam quam habet communem cum patre, secundùm quam dicit, Ego & pater vnum sumus: Et qui videt me, videt & patrem: Et, ego in patre, & pater in me est; secundùm quam eum Apostolus dixit, splendorem gloriæ & figuram substantiæ Dei: alteram veram humanam, secundùm quam ipse Deus incarnatus dicit, Pater maior me est.

Ioan. 10. Ioan. 14. Ibidem. Hebræ 1. Ioan 14.

Vna Persona. ¶ CAP. 17.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, Deũ verbum carnem factum: vnam habere diuinitatis suæ carnisque personam. Deus enim verbum plenam naturam humanam ita sibi veraciter vnire dignatus est: & permanente diuinitate sua, ita verbum caro factum est, vt quamuis naturaliter non hoc sit verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo: secundùm vnam tamen personam idem verbum caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim verbum, non accepit personã hominis, sed naturam: & in æternam personam diuinitatis, accepit temporalem substantiam carnis. Vnus est ergo Christus verbum caro factum: qui & ex patribus secundùm carnem, & super omnia Deus benedictus in sæcula vnus est Iesus. Cui & pater dicit: Ex vtero ante luciferum genui te. Vbi significatur ante omne tempus sine initio æterna natiuitas. De quo & Euãgelista dicit, Quia vocatum est nomen eius Iesus: quod dictum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur.

Psal. 9. Lucæ 2.

Verbum Conceptum. ¶ CAP. 18.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero Virginis, priusquam susciperetur à verbo: sed ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem verbi Dei incarnatione conceptam.

Dei verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium. ¶ CAP. 19.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum Deum verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiam Deo in odorem suauitatis: cui cum patre & Spiritu sancto, à Patriarchis & Prophetis, & Sacerdotibus tempore veteris testamenti animalia sacrificabantur: & cui nunc, id est, tempore noui testamenti cum patre & Spiritu sancto, cum quibus illi est vna diuinitas, sacrificium & panis & vini in fide & charitate sancta Catholica Ecclesia per vniuersum orbem terræ offerre non cessat. In illis enim carnalibus victimis significatio fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus, & sanguinis quem erat effusurus in remissionem peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, & sanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in Actibus Apostolorum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam adquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificiis quid nobis esset donandum, figuratè significabatur: in hoc sacrificio quid nobis iam donatum sit, euidenter ostenditur. In illis sacrificijs prænuntiabatur Filius Dei, pro impijs occidendus: in hoc autem pro impijs annuntiatur occisus. Testante Apostolo, quia Christus, dum adhuc essemus infirmi secundùm tempus, pro impijs mortuus est. Et quia cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius.

Act. 20. Rom 5.

Verbum

Verbum semper habet veram carnem. § Cap. 20.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, verbum carnem factum, eandē humanam carnem semper verā habere, qua de Virgine verbū Deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cœlum ascendit, & in dextera Dei sedet, in qua etiam venturus est iudicare viuos & mortuos. Propter quod ab Angelis Apostoli audierunt: Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Et beatus Ioannes ait: Ecce veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum crucifixerunt, & videbit eum omnis tribus terræ. *Act. 1.* *Apoc. 1.*

Ad cuncta creaturę bona. § Cap. 21.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id est, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incommutabile bonum, & ab ipso creatas esse omnes naturas. Bonas quidem, quia à summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quia de nihilo factæ sunt. Nullamque esse malam naturā, quia omnis natura, inquantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum & minui & augeri potest: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi priuatio boni. Vnde constat geminum esse creaturæ rationalis malum, id est, vnum, quo voluntariè ipsa deficit à summo bono creatore suo: alterum quo inuita punietur ignis æterni supplicio. Illud passura iustè, quia hoc admisit iniustè. Et quæ ordinem in se non seruauit diuinæ institutionis, ordinem non effugiet diuinæ vltionis.

Nihil præter Deum eiusdem esse naturæ. § Cap. 22

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, neq; angelos, neque quamlibet aliam creaturam eiusdem naturæ esse, cuius est secundùm naturalem diuinitatem suam, summa Trinitas, qui est vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neque enim vnius naturæ esse poterant, ille qui fecit, & ea quæ fecit.

De immutabili & mutabili. § Cap. 23.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam: nec tamen posse iā quamlibet Angelorum sanctorum creaturam in deterius commutari, quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruūtur, vt ea carere non possint. Sed hoc ipsum quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt beati, mutari in deterius nullatenus possunt, non eis naturaliter insitū: sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent: nunquam de eorum consortio diabolus & eius Angeli cecidissent.

De differentia rationalis & irrationalis. § Cap. 24.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritualem atq; corporeā summa Trinitas fecit, solos spiritus Angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Cæteros verò spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse: & ob hoc omnino habere nō posse. Propter quod dicitur hominibus: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et ideo nec animas pecorum in homines, nec animas hominum in pecora posse aliquando transire. *Psal. 31.*

De libero arbitrio. § Cap. 25.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, primos homines, id est, Adā & mulierē eius, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cū libero arbitrio, quo possent si vellent, Deo semper humili & bona voluntate seruire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent, propria voluntate peccare: eósque non necessitate, sed propria voluntate peccasse: illóque peccato sic in deterius mutatam humanam naturā, vt non solùm in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed etiam in omnes homines transiret peccatū, mortísque dominium. *Rom. 5.*

De originali peccato, eiúsque remedio. § Cap. 26.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites omnē hominem qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortíque subiectū, & ob hoc naturā iræ filium nasci, de quo dicit Apostolus: Eramus enim & nos naturā filij iræ, sicut & cæteri. A qua ira nullus liberatur, nisi fide mediatoris Dei & hominū, hominis Iesu Christi, qui sine peccato conceptus sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatum pro nobis factum est, id est, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamento peccata dicebantur sacrificia, quæ pro peccatis offerebantur. In quibus omnibus fuit significatio Christi, quia ipse est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. *de cons. dist. 4. c. firmissime.* *Ephes. 2.* *Ioan. 1.*

De Baptismo. § Cap. 27.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non solùm homines iam ratione vtentes, verùm etiam paruulos, qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue iam de matribus nati, sine Sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt, ignis æterni supplicio sempiterno puniendos: quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt. *de cons. dist. 4. c. firmissime.*

De Iudicio. § Cap. 28.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, ideo Christum ad iudicandos viuos mortuósque venturum, vt homines quos hîc dono gratię suę gratis iustificat per fidem, & eisdem iustificatis in fide & charitate sanctę matris Ecclesiæ vsque in finem perseuerantiam donat, in suo aduentu resuscitet, glorificet, & secundùm promissionem suam æquales sanctis angelis faciat, & ad eum statum perducat, in quo perfectè, quantùm vnicuique donat, boni sunt: & ab ipsa perfectione mutari deinceps non possunt: vbi diuersa erit sanctorum gloria, sed vna erit omnium vita æterna. Diabolum verò & angelos eius in ignem æternum à Christo esse mittendos: vbi nunquā carebunt pœna, quam eis preparauit diuina iustitia. Cum ipso diabolo impios & iniquos homines, de quibus scriptura dicit: imitantur autem eum qui sunt ex parte illius, pro eo quod eum in malis operibus imitati sunt, & ante finem præsentis vitæ congruam pœnitentiam non egerunt: resumptis corporibus supplicio æternæ combustionis arsuros. *Sap. 2.*

Ante finem præsentis vitæ pœnitentiam agendam. ¶ CAP. 29.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, omnibus hominibus, & bonis & malis resurrectionem carnis in aduentu Domini futuram esse communem: retributionē verò iustitiæ Dei esse bonis malisque dissimilem: secundū quod Apostolus ait, Quia omnes resurgemus, sed nō omnes immutabimur. Mutabuntur autem iusti, qui ibunt in vitam æternā. Quod Apostolus ostendit dicens: Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et ostendens quæ erit ipsa immutatio, adiecit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatē. In eorū corporibus fiet, quod ipse Apostolus ait: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Quod propterea dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia viuificante spiritu immortale, atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spirituale corpus, cùm nō spiritus sit, sed permaneat corpus, sicut nunc animale dicitur, cùm tamen inueniatur anima non esse, sed corpus.

1. Cor. 15.

Ibidem.

De Martyrio, & Pœnitentia, & Baptismo. ¶ CAP. 30.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum accepturū vitam æternam, qui non hîc à malis suis fuerit per pœnitētiam fidémque conuersus. Et per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id est, per baptismum liberatus. Et maioribus quidem necessarium est, & pœnitentiā de malis suis agere, & fidem catholicam secundùm regulam veritatis tenere, & Sacramentū baptismatis accipere. Paruulis verò qui nec propria voluntatē credere, nec pœnitentiam pro peccato quod originaliter trahunt, agere possunt, Sacramentum fidei, quod est Sanctum baptisma, quamdiu rationis ætas eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

De gratia pœnitentiæ. ¶ CAP. 31.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, neminem hîc hominum posse pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita miseratione conuerterit. Apostolus enim dicit: Ne fortè det Deus illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis.

2. Tim. 2.

De gratia obedientiæ. ¶ CAP. 32.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas, verba sancta legis & Euangelij siue legere, siue ex ore cuiusquam prædicatoris audire, sed diuinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratiâ suâ præuenerit: vt quod audit corpore, etiam corde percipiat, & accepta diuinitus bona voluntate, atque virtute, mandata Dei facere & velit & possit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: quia etiam operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate.

1. Corint. 3. Philip. 2.

Deum incommutabiliter omnia nosse. ¶ CAP. 33.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solùm præterita, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur: Qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant.

Daniel. 13.

De scientia. ¶ CAPVT 34.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites. Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atque operum tam suorum quàm humanorum certissimum cognitorem, & ante omnia sæcula scire quibus esset per fidem gratiam largiturus, sine qua nemo potuit ab initio mundi, vsque in finem à reatu peccati tam originalis quàm actualis absolui. Quos enim Deus præscijt, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij eius.

Rom. 8.

De prædestinatione. ¶ CAP. 35.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, omnes, quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos à Deo: neque perire posse aliquem eorū quos Deus prędestinauit ad regnum cœlorum: nec quem quā eorum quos Deus non prædestinauit ad vitam vlla posse ratione saluari. Prædestinatio enim illa gratuita donationis est præparatio, qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christum in ipsum.

Eph. 1.

Extra Ecclesiam non prodesse baptisma. ¶ CAP. 36.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, Sacramentum baptismatis, non solùm intra Ecclesiam Catholicam, sed etiam apud hæreticos qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizant, esse posse: sed extra Ecclesiam Catholicam prodesse non posse. Immo sicut intra Ecclesiam rectè credentibus per Sacramentum baptismi conferri salutem: sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem baptismate cumulari perniciem. Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis vnitas ad salutem, vt baptismo non saluetur, cui non ibi datur, vbi oportuit vt detur. Inesse tamen homini baptismum etiam extra Ecclesiam baptizato, sed ad iudicium inesse separato. Sed quia manifestum est vbicunque datum fuerit hoc baptisma semel esse dandum, ideo etsi ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit datum, venerabiliter agnoscendum, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim ait: Qui semel lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet.

Ioan. 13.

De eodem. ¶ CAP. 37.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem extra Ecclesiā Catholicam baptizatum participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finē vitæ huius catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus Ecclesiæ. Quia si habeam, inquit Apostolus, omnem fidem, & nouerim omnia sacramenta, charitatem autem non habeā, nihil sum. Nam in diebus diluuij, neminem legimus extra arcam potuisse saluari.

1. Corint. 13.

Gen. 7.

De hæreticis & schismaticis. ¶ CAP. 38.

FIrmissimè tene, & nullatenus dubites, non solùm omnes paganos, sed & omnes Iudæos, hæreticos atque schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam finiunt vitam, in ignem

æternum ituros, qui paratus est diabolo & angelis eius.

De eodem. ¶ CAP. 39.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, quemlibet hæreticum siue schismaticū, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quātascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesiæ non tenet vnitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, quando in eo vel hæretica vel schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortem.

De Catholicis criminosis. ¶ CAP. 40.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, non omnes qui intra Ecclesiā Catholicam baptizantur, accepturos esse vitam æternam, sed eos qui percepto baptismate rectè viuunt: id est, qui se abstinuerunt à vitiis & concupiscentiis carnis. Regnum enim cœlorum sicut infideles hæretici atque schismatici non habebunt: sic Catholici criminosi possidere non poterunt.

De necessitate Remissionis. ¶ CAP. 41.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, etiam iustos atque sanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli mortui sunt, sine peccato hic neminem viuere posse: semperque omni homini esse necessarium, & peccata sua vsque in finem vitæ præsentis eleemosynis diluere, & remissionem humiliter à Deo ac veraciter postulare.

De Escis & Nuptijs. ¶ CAPVT 42.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnē creaturam Dei bonam esse, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Et
1. Timot 4. Dei seruos qui à carnibus aut vino se abstinent, non tanquam immunda, quia a Deo facta sunt, respuere, sed à fortiori cibo & potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque diuinitus institutas & benedictas. Et melius quidem esse, si quisquam sine coniugio sit, vt liberiùs atque pleniùs cogitet, quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo. Tamen illis qui conti-
1. Cor. 7. nentiam non vouerunt, nullum esse peccatum, si vel mulier nubat, vel vir vxorem ducat. Nec solas primas nuptias à Deo institutas, sed etiā secundas & tertias pro eorum qui se continere nō possunt, infirmitate concessas. Verum qui siue coniugati, siue à coniugio liberi continentiam Deo vouerūt, ad nodū esse damnabiles, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, quò se non accessuros, vel illi repetere, à quo se recessuros, illi libera, hi communi professi sunt voluntate.

¶ CAP. 43.

Firmissimè tene, & nullatenus dubites, aream Dei esse Catholicam Ecclesiam, & intra eam vsq; in finem sæculi frumento mixtas paleas cōtineri: hoc est, bonos ac malos sub sacramentorum communione misceri, & in omni professione siue monachorum, clericorum, siue laicorum esse bonos, esse simul malos. Nec pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, inquantum fides exigit & charitatis ratio, tolerandos: Id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semen aspergunt, vel fratres ad aliquod malum mortifera imitatione nō ducunt. Nec posse aliquē intra Ecclesiam Catholicā rectè credentem, benéque viuentē alieno vnquam maculari peccato, si cuiusquā peccatis nec consensionem præbeat, nec fauorem. Vtiliterque malos à bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cū eis benè viuendo, & benè manēdo agatur: Vt & videntes & audientes quę bona sunt, mala sua respuant, & iudicandos se à Deo pro suis malis operibus scientes resipiscāt. Atque ita præuenti dono gratiæ de suis iniquitatibus cōfundantur, & ad bonā vitam per Dei misericordiā conuertantur. Bonos verò à malis intra Ecclesiā duntaxat Catholicā constitutos, non debere nisi operū dissimilitudine separari: vt cum quibus diuina cōmunicant Sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, cōmunia. In fine verò sęculi bonos à malis etiā corpore separandos, quando veniet Christus habens ventilabrū in manu sua, & permundabit areā suā, & congregabit triticum suum in horreū: paleas autē cōburet igni inextinguibili, Matth. 3.
quando per iudicium iustū segregabit iustos ab iniustis, bonos à malis, rectos à peruersis: bonos cōstituet à dextris, malos à sinistris: Et eius ore iusti æternique iudicij sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniqui omnes ibunt in combustionem æternam: iusti autem in vitam æternam: iniqui semper arsuri cum diabolo, iusti autem regnaturi cum Christo.

Capitula vera fidei firmissimè tenenda. ¶ CAP. 44.

Hæc interim quadraginta Capitula ad regulā veræ fidei firmissimè pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterq; defende. Et si quē contraria his dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuge & tanquā hæreticum abijce. Ita enim ista quæ posuimus fidei Catholicæ cōgruunt, vt si quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & fidei Christianæ inimicus: atque ex omnibus catholicis anathematizandus appareat.

Leo vniuersis Episcopis per Siciliam de Baptismo. Epistola 4.
¶ CAP. 45.

Propriè in morte Crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismatis nouā creaturā condit ex vetere, vt in renascentibus & mors Christi operetur & vitā, dicēte Apostolo: An igno- Rom 6.
ratis quia quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Cōsepulti enim sumus cum illo, per baptismū in mortē, vt quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriā Patris, ita & nos in nouitate vitę ambulemus. Si enim cōplātati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Et cætera quæ latius magister Gentiū ad cōmendandum Sacramentū baptismatis disputauit, vt appareret ex huius doctrinæ spiritu regenerandis filijs hominū, & in Dei filio adoptandis, illū diem, & illud tempus electū, in quo per similitudinē formámq; mysterij ea quæ gerūtur in membris iis quæ in ipso sunt capite gesta, congruerent, dum in baptismatis regula, & mors interuenit interfectione peccati, & sepulturā triduanam imitatur trina dimersio, & ab aquis eleuatio resurgētis instar est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ diē legitimū eum esse, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis. Ad cuius rei con-

firmationē plurimum valet, quòd ipse Dominus Iesus Christus posteaquā resurrexit à mortuis, discipulis suis, in quibus omnes Ecclesiarū præsules docebātur, & formā & potestatem tradidit baptizandi, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. De quo vtique eos etiam ante passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiā ex sua resurrectione cœpisse. Additur sanè huic obseruantiæ etiā Pentecostes ex aduentu sancti Spiritus sacrata solennitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo. Et cùm ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui in resurrectione Domini est, insignis occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & eos quos à die Paschæ, aut molestia infirmitatis aut longinquitas itineris, aut nauigationis difficultas interclusit, inuitans vt quibuslibet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono sancti Spiritus consequantur. *Matth 28.*

Idem de eodem. ead. epist. iij. ¶ CAP. 46.

Hoc autem nos non ex nostra persuasione defendere, sed ex Apostolica authoritate seruare, satis idoneo probamus exemplo, sequentes beatum Apostolum Petrum, qui in ipso die, quo omnē credentium numerum promissus sancti Spiritus repleuit aduentus, triū millium populū sua prædicatione conuersum lauacro baptismatis consecrauit. Quod sancta scriptura, quæ Apostolorum actus continet, fideli historia docet dicens: His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrū & reliquos Apostolos, Quid faciemus viri fratres? Petrus autem ad illos, Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum, in nomine Domini nostri Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum sancti Spiritus. *Act. 2.*

*Idem non esse celebrandū Baptismum in Epiphania. Leo vniuersis Episcopis per Siciliam. * epist. iiij.* ¶ CAP. 47. *[* ead. epist. c. vi.]*

Si quis autem Epiphaniæ festiuitatem, quæ in suo ordine debito honore veneranda est, ob hoc existimat priuilegium habere baptismatis, quia hoc quidam putant, quòd in eadē die dominus ad baptismum sancti Ioannis accesserit, sciat illius baptismi aliam gratiam, aliam fuisse rationem, nec ad eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum sanctum renascuntur, de quibus dicitur: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex volūtate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quærens remedium renascendi, sic voluit baptizari quomodo & voluit circuncidi, hostiámque pro se emundationis offerri. Vt qui factus fuerat ex muliere, sicut Apostolus ait, fieret & sub lege, quam non venerat soluere, sed implere, & implendo finire, sicut beatus Apostolus prædicat, dicens: Finis autem legis Christus, ad iustitiā omni credenti. Baptismi autem sui in se condidit sacramentum, quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principium. Et tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua Baptismatis. *De cons. dis. 4. c. si quis autem.* *Ioan. 1.* *Galat 4.* *Rom 10.*

Idem Leo primus Leoni Episcopo Rauennati, Epist. xxxvij. c. i.
De his qui vtrum baptizati sunt nescitur.
¶ CAP. 48.

Cùm itaque Baptismi sui nihil recordetur qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit qui sciat consecratum, nihil est in quo peccatum possit obrepere, cùm in hac parte cōscientiæ suæ nec ille reus sit qui consecratur, nec ille qui cōsecrat: scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorum dogma, contra sanctorum patrum instituta, cogitur aliquis lauacrum quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sentētia, qui nobis vnam prędicat in trinitate Deitatē: vnā in fide confessionem, vnū in baptismate Sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod factum esse omnino nescitur. Atq; ideo quoties persona talis inciderit, solicita primum examinatione discutite, & longo tēpore, nisi fortè supremus finis immineat, indagate, vtrū nemo penitus sit, qui testimonio suo iuuare possit ignorantiam nescientis. Et cùm constiterit hunc qui baptismatis indiget Sacramēto, sola inaniter suspicione prohiberi, accedat intrepidus ad consequendā gratiam, cuius in se nullum scit esse vestigium. Nec vereamur huic ianuam salutis aperire, quam nunquam docetur ingressus. *De cons. dist. 4. c. cū itaq.* *Ephes. 4.*

Gregorius in Moralibus lib. 4. cap. 2.
Quòd apud veteres idem fides, virtus sacrificij, mysterium circuncisionis, quod apud nos baptisma, valebat. ¶ CAP. 49.

Quod apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circuncisionis. *de cons. dist. 4. c. quod autem.*

De eodem. August. ad Valerium contra Iulianum, De nuptijs & concup. l. ij c. xi ¶ CAP. 50.

Ex quo instituta est circuncisio in populo Dei, quod erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad significationem purgationis, valebat & paruulis originalis veterísq; peccati, sicut & Baptismus ex illo valere cœpit, ad innouationem hominis, ex quo institutus est. *August de nuptijs & concupiscentia, l. 2. c. 11. Gra. de cons. dist 4 c. ex quo.*

Bracarense concilium j cap. xxiij. ¶ CAP. 51.

Placuit vt nullus eum baptizandi ordinem prætermittat quem & antea tenuit Metropolitana Bracaracensis Ecclesia, & pro amputanda aliquorum dubietate profuturus Episcopus, scriptum sibi & directum à sede beatissimi Petri Apostoli suscepit.

De eadem re, Victor Papa Theophilo Episcopo, cap. j.
Quòd gentiles ad fidem venientes à quocunque, quacunque hora, in quocūnque flumine baptizandi sunt.
¶ CAP. 52.

Si necesse fuerit, aut mortis periculū ingruerit, gentiles ad fidem venientes, quocunque loco vel momento, vbicunque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus, tantùm Christianæ confessionis credulitate clarificata baptizentur. Ipsum quoque quod in Baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum, ne infideles, sed fideles inueniantur. Ipsi verò qui infidelitatis nota asperguntur, infames efficiuntur, atque inter fideles minimè reputantur.

Augustinus de lxx. Hæresibus. ¶ CAP. 53.

* Lectiani hæretici negant esse visibilem paradisum, & baptismum in aqua non accipiunt. *[* Selectiani.]*

Haymo super primam epistolam ad Romanos.
¶ CAP. 54.

Fortassis quæret aliquis quare in aqua solum-

modo, & non aliquando in vino baptismus consecretur. Cui respondit beatus Ambrosius: Idcirco vniformiter hoc fieri in aqua, vt intelligatur quòd sicut aqua sordes corporis, aut vestimenti abluit, ita illud Baptisma animæ maculas sordésque vitiorum emundando abstergit.

Secundino Tauromini-tano Episcopo.

Gregorius Fortunato Episcopo Neapolis.
¶ CAP. 55.

Gratianus 18. q. 2. c. pridem, hoc caput Gelasio attribuit.

Pridem præcepimus, vt de Monasterio sancti Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter Monachorum insolentias debuisset auferri atque in eodē loco, quo fontes sunt, altaria fundari. Cuius rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus itaque fraternitatē tuā, vt nullam iam moram post susceptas præsentes literas nostras inferas: sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mystica, illic sine aliqua dilatione fundetur.

Gelasius Sabino Episcopo. ¶ CAP. 56.

Nec enim numerus baptizandis iustè creditur imponendus, cùm quanti fortè petierint, vel ad regenerationem festinauerint, non sint pro alterius voluntate pellendi. Et ideo superfluam constitutionem modis omnibus refutantes, volumus vt vnusquisque aut in vicina sibi Ecclesia, aut in electa, pro suæ mentis baptizetur arbitrio.

Ex libro Pontificali. ¶ CAP. 57.

Marcellus xxv. titulos in vrbe Roma constituit, quasi diœceses propter Baptismum, & pœnitentiam multorum.

Siricius Papa Himerio Tarraconensi Episcopo, cap. ij. ¶ CAP. 58.

De consc. dist. 4. c. non ratione.

Non ratione authoritatis alicuius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim & liberè natalitio Christi, seu apparitione, nec non Apostolorum seu Martyrum festiuitatibus, innumeræ (vt asseris) plebes baptismi mysterium consequantur: cùm hoc sibi priuilegium apud nos, & apud omnes Ecclesias, dominicum Pascha specialiter cum sancta Pentecoste defendat. Item: Infantibus qui necdum loqui possunt per ætatem, uel his qui sunt in qualibet necessitate, si opus fuerit, sacri baptismatis vnda, omni volumus celeritate succurri.

Leo Papa Episcopis per Siciliam, Epist iiij cap. vj.
¶ CAP. 59.

dist. 4 c. duo tempora & c. non potest.

Euidenter agnoscitis in baptizandis electis, qui secūdùm Apostolicam regulam & exorcismis scrutandi, & Ieiuniis sanctificandi, & frequentibus prædicationibus imbuendi, duo tantùm tempora, id est, Pascha & Pentecosten esse seruanda.

Gerundense concilium, cap. iij. ¶ CAP. 60.

De consc dist. 4. c de catechumenis.

De Catechumenis baptizandis id decretum est, vt in Paschæ solennitate vel Pentecostes ad baptizandum veniant. Cæteris solennitatibus infirmi tantummodò debeant baptizari.

Gregorius Fantino defensori. ¶ CAP. 61.

Si Iudæis baptizandis longum vel triste videtur solennitatem sustinere Paschalem: & eos nunc ad baptisma festinare cognoscis, ne, quod absit, longa dilatio retrò possit eorum animos reuocare, cum fratre nostro Episcopo loci illius loquere, vt pœnitentia ac abstinentia xl. diebus indicta, aut die dominico, aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet.

Gregorius respondens Augustino. *Ep. xxxj.*
¶ CAP. 62.

dist. 5 parte prima. c. Baptizari

Baptizari, vel enixam ipsam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo vrgetur, vel ipsam hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur eadem hora qua natum est, nullo modo prohibetur.

Gregorius clero & plebi Tarensi. ¶ CAP. 63.

** Venerabilis. De con dist. 4 c. venerabilis.*

* Generalis baptismi Sacramentum, nisi in festiuitate Paschali & Pentecostes tradere non præsumat Episcopus, exceptis ægritudine laborantibus, quibus mortis vrgente periculo, talibus oportet ne in æternum pereant, remediis subueniri.

Gelasius Episcopis per Lucaniam, Brutios & Siciliam, cap. ix. ¶ CAP. 64.

De con. dist. 4 c. in necessitate.

Laicis Christianis baptizare plerunque conceditur.

Concilium Carthaginense iiij. cap. c. ¶ CAP. 65.

Mulier baptizare non præsumat.

Isidorus de officijs, lib. ij. cap. xxiiij. ¶ CAP. 66. c. xxiij.

Illud quod nec priuatis, nec clericis * baptizare liceat, nisi tantùm sacerdotibus in Euangelio legimus Apostolis tantùm permissum.

** adde sine gradu. Ioan. 20.*

Ibidem. ¶ CAP. 67.

Item. Constat baptisma solis sacerdotibus * traditum, eiúsque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum absque Episcopo vel presbytero, nisi his procul absentibus vltima languoris cogat * necessitudo: quod & laicis fidelibus plerumque permittitur, ne quisquam sine remedio salutari de sæculo euocetur.

** adde esse.*
** necessitas.*

Rabanus de Institutione clericorum, lib. i. cap. vij.
¶ CAP. 68.

Apostoli septem diacones propter Sacramentum eiusdem numeri ordinauerunt ad ministerium, & ad officium altaris, qui leguntur etiam & prædicasse & baptizasse non paucos.

Quod Acolytus non baptizet. ¶ CAP. 69.

Ex libro Pontificali. Bonifacius tertius constituit, vt Lateranus Acolytus non baptizet, sed diaconus & subdiaconus sequentes.

Ambrosius super 1. Epist. ad Corinthios. cap. j.
¶ CAP. 70.

Maius est euangelizare quàm baptizare, ideo Apostolus non se missum baptizare dicit, sed euangelizare, quia in Episcopo omnium ordinationum dignitas est. Caput est enim cæterorum membrorum. Per quod & illos humiliat, quibus Corinthij multum dabant, propterea quòd ab illis fuerant baptizati, vt ex eo scirent non magnum esse baptizare, quia non omnis qui baptizat, idoneus est & euangelizare. Verbi enim solemnia sunt, quæ dicuntur in baptismate. Denique Petrus Apostolus credentem Cornelium cum suis iussit baptizari, nec dignatus est ministris astantibus hoc opus facere. Si enim defuissent, ipse hoc ageret necessitate compulsus.

Leo Nonus in synodo habita Remis, cap. iiij. ¶ CAP. 71.

Ne quis pro sepultura vel baptismo, seu pro Eucharistia, aut infirmorum visitatione quicquam exigat.

Gelasius Episcopis per Campaniam & Brutios constitutis. ¶ CAP. 72.

Baptizandis consignandisque fidelibus pretia nulla præfigant aliqui: nec illationibus quibuslibet impositis, exagitare cupiant renascentes.

Toletanum concilium xj. cap. viij. ¶ CAP. 73.

1. q. 1. c. quicquid. Quicunque in ecclesiastico ordine constituitur, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus, aut pro collatione Chrismatis, aut promotionibus graduum pretia quælibet vel præmia nisi voluntariè oblata, pro huiusmodi ambitione susceperit; equidem si sciente loci Episcopo tale quicquam à subditis perpetratur, idem Episcopus duobus mensibus excommunicationi subiaceat, pro eo quod & scita mala contexit, & correctionem necessariam non adhibuit. Sin autem eorum quispiam eodem nesciente quodcunque pro supradictis capitulis accipiendum sibi esse crediderit, si Presbyter, trium mensium excommunicatione plectatur. Si Diaconus, quatuor; Subdiaconus verò vel clericus his cupiditatibus seruiens, & competenti pœna, & debita excommunicatione plectendus est.

Bracarense concilium ij. cap. vij. ¶ CAP. 74.

Si qui infantes suos ad baptismum offerunt, suscipiantur à clericis.

Ibidem, cap. j. ¶ CAP. 75.

10. q. 1. c. placuit omnibus Episcopis. Per singulas Ecclesias Episcopi, & per diœceses ambulantes, primùm discutiant clericos, quomodo ordinem baptismi vel missarum teneant, & qualiter quæcunque officia in Ecclesia peragunt, & si rectum quid inuenerint, Deo gratias agant. Si autem minimè, docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui Canones iubent, vt ante xx. dies baptismi ad purgationem exorcismi catechumeni currant, in quibus xx. diebus omnino symbolum, quod est, Credo in Deum patrem omnipotentem, specialiter doceatur. (de consecr. dist. 4. c ante 20. dies.)

Augustinus de pœnitentia c. 11. ¶ CAP. 76.

1. 2. c. 2. Gra. de consec. dist. 4. c. Omnis qui. Omnis qui iam suæ voluntatis arbiter constitutus est, cùm accedit ad Sacramentum fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non potest inchoare. Ab hac pœnitentia cùm baptisantur soli paruuli immunes sunt: nondum enim vti possunt libero arbitrio.

*Augustinus ad * Seleutianam, Epist. cviij.* ¶ CAP. 77. (*Solestianum.)

de con. dist. 4. c Agunt. Agunt homines ante baptismum pœnitentiam de prioribus peccatis, ita tamen vt etiam baptizentur sicut scriptum est in actibus Apostolorum loquente Petro ad Iudæos, ac dicente: Agite pœnitenam & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Domini Iesu Christi. (Act. 2.)

Rabanus de institutione clericorum. lib. i. cap xxvij. ¶ CAP. 78.

Primùm interrogetur paganus, si abrenunciet diabolo & omnibus damnosis eius operibus, atque fallaciis cunctis, vt primùm respuat errorem, sic appropinquet ad veritatem, possitque iuxta Apostolum deponere veterem hominem secundùm veterem conuersationem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris, abnegans impietatem, & sæcularia desideria. (De con. 4. dist 4 c. Primum. — Ephes 4. — Ad Tit. 2.)

Ambrosius de Sacramentis l. 1. c. 11. ¶ CAP. 79.

Quando te interrogauit Leuita, abrenuntias diabolo & omnibus operibus eius: quid respondisti? Abrenuntio. Abrenuntias sæculo, & omnibus voluptatibus eius: quid respondisti? Abrenuntio. Memor esto sermonis, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis.

Gregorius i. Homilia xxiiij. de eod. ¶ CAP. 80.

In die baptismatis omnibus nos actibus antiqui hostis, atque omnibus pompis abrenuntiare promisimus. Itaque vnusquisque vestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: consideret si seruet post baptismum, quod ante baptismum spopondit.

Rabanus, de inst. cler. ¶ CAP. 81.

Post abrenuntiationem Apostolicæ fidei, ostenditur ei symbolum, & exquiritur ab eo, si credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum, & in Spiritum sanctum vnum Deum in trinitate & vnitate: si confiteatur vnam esse sanctam Ecclesiam Catholicam, & si credat remissionem peccatorum & vitam æternam. Hæc ergo omnia si se verè profitetur credere, iam incipit per fidem induere nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis, quò tamen plenè imbuitur, quando per baptismi lauacrum regeneratur. (Ephes. 4.)

Cap. xxv. lib. i. ¶ CAP. 82.

Ante baptismum cathechisandi debet * hominem præuenire officium, vt fidei primum catechumenis accipiat rudimentum. (* al. in hominem peruenire off.)

¶ CAP. 83.

Item. Priùs ipse Iesus cæci nati oculos luto, ex sputo facto superliuit, & sic ad aquas Siloë misit, quia priùs debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui, & sic ad baptismum iam credulus admitti, vt sciat cuius gratiæ in eo est particeps, & cui iam debitor fiat deinceps. (c ante baptismum de consec. dist. 4. — Ioan 9.)

cap. xxvj. ¶ CAP. 84.

Baptizandis traditur salutare symbolum, quasi commonitorium fidei, & sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant.

Beda super Esdram. lib. ij. ¶ CAP. 85.

Pulchrè in Ecclesia hic salubris mos doctrina patrum inoleuit, vt his qui catechisantur, quatuor Euangeliorum sacramentum explanetur, ac recitentur exordia.

¶ CAP. 86.

Item nouæ vitæ auditoribus symbolum fidei tradimus, quod per xij. Apostolos ordinatum est, & totidem sententiis comprehensum.

Nicolaus Papa Ioanni Archiepiscopo Rauennæ.
¶ CAP. 87.

De consf. dist. 4. c. catechismi. Catechismi baptizandorum à sacerdotibus vniuscuiusque Ecclesiæ possunt fieri, sicut in sancta hac Romana (cui deo auctore ministerium famulatus nostri exhibemus) Ecclesia, solenniter fieri comprobatur.

Isidorus de officijs lib. ij. cap. xj. ¶ CAP. 88.

Competentibus Salutare symbolum traditur quasi commonitorium fidei & sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant, qualesiam ad gratiam Christi exhibere se debeant

Augustinus de symbolo lib. i. cap. i.
¶ CAP. 89.

Accipite regulam fidei, quod symbolum dicitur, & cùm acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos: antequam dormiatis, antequam procedatis, symbolo vestro vos munite.

Rabanus de institutione clericorum lib. i. cap. xxvij. ¶ CAP. 90.

De consf. dist. 4 c. postquã. Postquam se baptizandus per confessionem veræ fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenuntiationem à prioris possessoris se alienauerit seruitio, exsufflatur ab eo sæua potestas, vt per pium sacerdotis ministerium Spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus.

Beda super Regum. lib. iij. ¶ CAP. 91

Recti ordinis est, vt doctores veritatis priùs ab auditorum præcordijs omnem spiritum immundum exsufflando, & catechizando abigant: & sic eos qui fuerant castra dæmonum, sed facti iam possessio spiritualis Israël, societati sortis sanctorum mysterijs salutaribus imbuendo aggregent.

Augustinus contra Iulianum. lib. iij.
¶ CAP. 92.

Aug. de ecclesiast. dog. cap. 31. Exsufflantur paruuli in exorcismo, priusquàm baptizentur.

Lib. iij. ¶ CAP. 93.

Ab eis qui renascuntur in Christo, princeps mundi mittitur foras, quod mysteria significant, quando paruuli baptizandi exorcizantur, & exsufflantur.

Augustinus de symbolo lib. i. cap. i. ¶ CAP. 94.

De consf. dist. 4 c sicut nostis. Sicut nostis, Paruuli & exsufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, vt possideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exsufflatur, sed ille, sub quo sunt qui sub peccato nascuntur.

Rabanus de instit. clericorum. lib. i. cap. xxvij.
¶ CAP. 95.

De consf. dist. 4 c postea. Postea signatur baptizandus signaculo sanctæ crucis, tam in fronte, quàm in corde, vt ipse apostata diabolus in vase suo pristino suæ interemptionis cognoscens signum, iam sibi deinceps sciat illud esse alienum.

Augustinus de symbolo. lib. ij. cap. i. ¶ CAP. 96.

Nondum adhuc per sacrum baptisma renati estis, sed per crucis signum in vtero sanctæ matris Ecclesiæ iam concepti estis.

Rabanus Ibidem. ¶ CAPVT 97.

Exin iam dicuntur super eum orationes, vt fiat Catechumenus.

August. de symbolo. lib. iij. cap. i ¶ CAP. 98.

Omnia Sacramenta quæ acta sunt & aguntur in vobis per ministerium seruorum Dei exorcismis, orationibus, canticis spiritualibus, insufflationibus, cilicio, inclinatione ceruicum, humilitate pedum, pauor ipse omni securitate appetendus. Hæc omnia, vt dixi, escæ sunt quæ nos reficiunt in vtero, vt renatos ex baptismo hilares vos mater exhibeat Christo.

Rabanus ibid. ¶ CAPVT 99.

Tunc datur baptizando sal benedictum in os, vt per sal typicum sapientiæ sale conditus, fætore careat iniquitatis, & nec à vermibus peccatorum vltrà putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam.

*Beda super * Regum, lib. ij. c. ix.* ¶ CAP. 100. * Esdram.

Sal cœlestis sapientiæ quo initiantur Catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificijs offerre iubemur. *Lib. 1 c. 27. de consf. dist. 4 c Sal cœlestis.*

Isidorus de Officijs. lib ij. cap. xix. ¶ CAP. 101.

Sales in ministerio Catechumenis dandos à patribus ideo est institutum, vt eorum gustu condimentum sapientiæ percipiant, neque desipiant à sapore Christi, nec sint fatui, vt retrò respiciant sicut vxor Loth. *Gen. 19.*

Rabanus ibid. ¶ CAP. 102.

De hinc iterum exorcizatur diabolus, vt suam nequitiam cognoscens, & iustum super se Dei iudicium timens recedat ab homine, nec iam contendat eum arte sua subuertere, ne baptismum consequatur, sed magis honorem Deo creatori suo exhibens reddat opus Deo factori suo. *De consf. dist. 4. c. dehinc.*

Gregorius homilia xxiv. ¶ CAP. 103. *Greg hom. 29. super euangelia de consf. dist. 4 c sacerdotes.*

Sacerdotes cùm per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia eijciunt?

Rabanus, ibid. ¶ CAP. 104.

Postea tanguntur ei nares, & aures cum saliua, & dicitur ei verbum euangelicum, quod Iesus quando surdum & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos in auriculas eius, dixit: Effeta quod est, adaperire. Hoc enim Sacramentum hic agitur, vt per saliuam typicam, & sacerdotis tactum sapientia, & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur: vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur illi aures, ad audiendum mandata Dei, sensuque intimo cordis reponendum. *De consf. dist. 4 c postea. Marci 7.*

*Beda in libro primo homilia xix.** ¶ CAP. 105. * homilia in Domin. XII post. Trinit.

Mos increbuit Ecclesiæ, vt sacerdotes illius his quos percipiendis baptismi sacramentis præparant, priùs inter cætera consecrationis exordia, de saliua oris sui nares tangant & aures, dicentes, Effeta. Per saliuam quidem oris sui gustum, quo initiãdi sunt, supernæ sapientiæ

designantes: per tactum verò narium, vt abiectis delectationibus noxijs, solum Christi semper amplectantur odorem.

Ambrosius de Sacramentis l. 1. c. 1. ¶ CAP. 106.

Quid egimus in sabbatho? Nempe apertionem, quia mysteria celebrata sunt apertionis, quando tibi aures sacerdos tetigit & nares:
Marci 7. Quod significauit in Euangelio Dominus noster Iesus Christus, cùm ei oblatus esset surdus & mutus, tetigitque aures & os eius. Aures, quia surdus erat. Os, quia mutus erat, & ait Effeta hebraïcum verbum, quod latinè dicitur, adaperire. Ideo igitur tibi sacerdos tetigit aures, vt aperirentur aures tuæ ad sermonem, & ad eloquium sacerdotis. Item. Propter gloriam muneris & operis non os tangit Episcopus, sed nares, vt bonum odorem accipias pietatis æternæ.

Nicenum concilium. cap. xiiij. ¶ CAP. 107.

De Catechumenis lapsis sancto & magno concilio placuit, vt tribus annis sint inter audientes: post hæc autem cum catechumenis orent.

Pro Catechumenis. Rabanus ibid. ¶ CAP. 108.

de consf. dist. 4. c. deinde. Deinde à sacerdote inungitur, vt sacrum baptisma cum fide accepta custodiatur. Vngitur illius tunc pectus de oleo sanctificato, cum inuocatione sanctæ trinitatis mens eius confortetur. Vngitur & inter scapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur.

Ambrosius de sacramentis l. i. c. ij. ¶ CAP. 109.

Lib. 1. c. 2. de consf. dist. 4. c. venisti. Venisti ad fontem, ingressus es, considera quos videris, quid locutus sis, repete diligenter. Occurrit tibi Leuita: occurrit tibi Presbyter: vnctus es quasi athleta Christi, vt ad baptismum cathecumenus accedas.

Rabanus eod. l. c. xxviij. ¶ CAP. 110.

Consecratur fons, & ad ipsum baptismum cathecumenus accedit.

Ambrosius de Sacramentis, tract. ij cap. v. ¶ CAP. 111.

de consf. dist. 4. c. venit. Venit sacerdos ad fontem, dicit precem, inuocat patris nomen, præsentiam filij & spiritus sancti: vtitur verbis cœlestibus, quæ Christi sunt, quod baptizetur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

Capitularium. lib. vi. cap lxxvij. ¶ CAP. 112.

In sabbatho sancto Paschæ vel Pentecostes, si quis velit aquam consacratam ad aspersionem in domo sua recipere, ante Chrismatis infusionem accipiat.

Augustinus de symbolo, l. j. c. j. ¶ CAP. 113

Lib 2. c. 1. Hac nocte circa nos actum est, quod cæteris noctibus actum non est, vt ex locis secretis singuli produceremini in conspectu totius Ecclesiæ. Ibique ceruice humiliata, quæ malè fuerat antè exaltata, in humilitate pedum Cilicio substrato in vobis celebraretur examen, atque ex vobis extirparetur diabolus superbus, dum
* humilis super nos inuocatus est * humiliter altissimus Christus.

Stephanus v. Stiliano Archiepiscopo. ¶ CAP. 114.

Nunquid non omnia Charismata sacerdotalis ministerij crucis figurâ perficiuntur? Nunquid ne baptismatis vnda nisi cruce sanctificata peccata relaxat? Et vt cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotij gradus ascendit.

Augustinus de vnico baptismo, lib. vi. ¶ CAP. 115. *De baptismo contra Donatistas l. vi. c. xxv. de consf. dist. 4. si non sanctificatur.*

Si non sanctificatur aqua, cùm aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit, multi non solùm mali sed etiam boni fratres in ipsa ecclesia non sanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, si doctoribus fuerint recitatæ, & multa in eis repetiuntur cōtra Catholicā fidem. Nunquid si manifestetur aliquos baptizatos, cùm illæ preces dictæ super aquam fuissent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? Quia plerumque precis vitium superat precantis affectus, & quia certa illa verba euangelica, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantùm valent, vt per illa sic euacuentur, quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium nomine Christi excluditur. Nam vtique hæreticus si afferat precem vitiosam, nec bonum habeat charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari, & ideo similis est ei quicunque in ipsa catholica inuidus & maleuolus quales illic arguit Cyprianus. Afferat etiam vt fieri solet, aliquam precem, in qua loquatur contra regulam fidei: multi quippe irruunt in preces, non solùm ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hæreticis compositas, & per ignorantiæ simplicitatem non eas valentes discernere vtuntur eis, arbitrantes quòd bonæ sint, nec tamen quod in eis peruersum est, euacuat illa quæ ibi recta sunt, sed ab eis potius euacuatur.

Libro iij. ¶ CAP. 116.

Non est aqua prophana & adultera, super quam Dei nomen inuocatur, etiamsi à profanis & adulteris inuocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est. *Cap. 10. de consf dist. 4. c. non est aqua.*

Libro v. ¶ CAP. 117.

Quomodo aquam mundat, & sanctificat homicida? quomodo oleum benedicunt tenebræ? Si autem Sacramentis adest & verbis suis, per quoslibet administrentur, & sacramenta Dei vbique recta sunt, & mali homines, quibus nihil prosunt, vbique peruersi sunt. *Cap. 19.*

Augustinus contra Iulianum. lib. iiij. ¶ CAP. 118.

Recole quemadmodum in Ecclesia Christi baptismatis mysteria celebrentur, & inuenies, quod abrenuncient & paruuli per ora gestantium, sicut per ora gestantium credunt. Item.

¶ CAP. 119.

Quisquis negat Paruulos credere per ora gestantium, neget eos & accipere baptismum, quia in manibus gestantium reluctantur.

Augustinus de libero arbitrio. lib. iij. cap. xxiij. ¶ CAP. 120.

Illud perscrutari homines solent, Sacramentum baptismi Christi quid paruulis prosit, cùm eo accepto, plerumque moriantur, priusquam *de consf. dist. 4. c. illud perscrutari.*

ex eo quicquam cognoscere potuerint. Qua in re, satis piè rectéque creditur prodesse paruulo eorum fidem, à quibus consecrandus offertur, Et hoc ecclesiæ commendat saluberrima authoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum quoque beneficio, qui propriam nondum habent potestatem, commoda sit.

Augustinus de pœnitentiæ medicina cap. 11.
¶ CAP. 121.

Paruulis ad consecrationem remissionemque originalis peccati prodest eorum fides à quibus offeruntur, vt quascunque maculas delictorum per alios ex quibus nati sunt, contraxerunt, aliorum etiam interrogatione purgentur.

Augustinus super Ioannem. tract. lxxx.
¶ CAP. 122.

Verbum fidei tantùm valet in ecclesia Dei, vt per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, vngentem, etiam tantillùm mundet infantem, quamuis nondum valentem corde credere ad iustitiam, & ore confiteri ad salutem.

Isidorus de officijs libro ij. cap. xxiij.
¶ CAP. 123.

de consecr. dist. 4 c Aegrotantes. Ægrotantes si pro se respondere non possunt, cùm voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum.

Augustinus de baptismo vnico. ¶ CAP. 124.

Contra Donat l. iiij. c. xxiiij. de con dist. 4 c cum propa- nuin.. Si pro eo qui respondere potest in Baptismo alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cùm legitur, naturaliter mouet, Ætatem habet ipse, pro se loquatur.

Augustinus de adulterinis coniugijs ad Pollentium libro 1. cap 28. tomo 6. operum. ¶ CAP. 125.

Ego non solùm alios catechumenos, verùm etiam ipsos qui viuentium coniugijs copulati retinent adulterina consortia, cùm saluos corpore in his permanentes non admittamus ad baptismum, tamen si desperati, & intra se pœnitentes iacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos esse puto, vt etiam hoc peccatum cum cæteris lauacro regenerationis abluatur. Quis enim nouit, vtrum fortassis adulterinæ carnis illecebra vsque ad Baptismum statuerant detineri? Si autem ab illa desperatione recreati potuerint viuere, aut facient quod statuerant, aut edocti obtemperabunt, aut de contemptoribus fiet; quod fieri etiam de Baptizatis talibus solet. Quæ autem Baptisandis, eadem & reconciliationis est causa, si fortè pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupauerit. Nec enim ipsos ex hac vita sine arra suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia.

Ambrosius de Sacramentis Tract. ij. cap. vij.
¶ CAP. 126.

Interrogatus es, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixisti, Credo, & mersisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es, Credis & in Deum nostrum Iesum Christum, & in crucem eius? Dixisti, Credo: & mersisti. Ideò & Christo es consepultus. *Rom 6.* Qui enim Christo consepelitur, cum Christo resurgit. Tertiò, interrogatus es, Credis & in Spiritum sanctum? Credo, & tertiò mersisti, vt multiplicem lapsum superioris ætatis absolueret trina confessio.

Gregorius iij. Papa Bonifacio. ¶ CAP. 127. *Epistola 3*

Quosdam Baptizatos absque interrogatione symboli, ab adulteris & indignis Presbyteris fassus es. In his tua dilectio teneat antiquum morem Ecclesiæ: quia quisquis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatus est, *Matth. 28.* cum rebaptizari minimè liceat. Non enim in nomine baptizantis, sed in nomine Trinitatis huius gratiæ donum percepit.

Canones Apostolorum Capitulo l. ¶ CAP. 128.

Si quis presbyter trinam mersionem vnius mysterij non celebret, sed semel mergat in baptismate quod dare iubetur in Domini mortem, deponatur. *de consec. dist 4. c. si quis.* Non dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed, euntes docete omnes gentes, *Mat 28.* baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.

Toletanum Concilium iiij. cap. v. ¶ CAP. 129.

Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsum, simplam teneamus baptismi mersionem. *De conf. dist. 4 c propter.*

Gregorius Leandro Episcopo. ¶ CAP. 130. *Lib 1. c. 41.*

De trina mersione Baptismatis nihil responderi verius potest, quàm ipsi sensistis, quia in vna fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa. *De consec. dist 4. c. de trina.* Nos autem quòd tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ Sacramenta signamus: vt dum tertiò ab aquis infans educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd si quis fortè, etiam pro summæ Trinitatis veneratione æstimet fieri, neque hoc aliquid obsistit Baptizandum semel in aquis mergere. Quia dum tribus subsistentiis vna substantia est, reprehensibile esse, nullatenus potest infantem in Baptismate, vel ter, vel semel mergere, quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari.

Rabanus super Epist. ad Ephes. Lib. ij.
¶ CAP. 131.

Eodem modo in Patrem & Filium & Spiritum sanctum baptizamur, & ter mergimus. vt Trinitatis vnum appareat Sacramentum. *Item.* Licet ter baptizemus propter mysterium Trinitatis; tamen vnum Baptisma reputatur.

Antissiodorense Concilium, cap. xxv.
¶ CAP. 132.

Non licet Abbati, nec monachis de Baptismo suscipere filios, nec commatres habere. *de conf. dist. 4 c non licet*

Capitularium, libro vij. cap. ccccxciij.
¶ CAP. 133.

Monachi sibi compatres commatrésue non faciant, nec osculentur fœminas.

Augustinus dominica prima post Pascha, qui sic incipit, hodiernus dies. ¶ CAPVT 134.

Vos ante omnia tam viros quàm fœminas, qui filios in Baptismo suscepistis moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum extitisse, *de conf. dist. 4 c vos ante omnia.*

pro illis quos visi estis de sacro fonte suscipere, ideo semper eos admonete, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, hoc omnib⁹ faciãt quod sibi fieri volũt, auguria non seruent, & ad arbores, & ad fontes vota non reddant, incantatores, aut caragios, sacrilegia, phylacteria, velut diaboli venena fugiant, nec furtum faciant, nec falsum testimonium dicant. Ante omnia symbolum & orationem dominicam & vos ipsi tenete, & illis quos excepistis ostendite.

Nicolaus ad Consulta Burgarorum. ¶ CAP. 135.

Ita diligere debet homo eum, qui se suscepit ex sacro fonte, sicut patrem. *Item.* Est inter patres & filios spirituales gratuita & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos nõ arbitramur fieri *posse quodlibet cõiugale connubiũ, quódoquidem nec inter eos qui natura, & eos qui in adoptione filij sunt venerandæ Romanæ leges matrimonium contrahi permittunt. *Item.* Si inter eos contrahitur matrimonium quos adoptio iungit: quãtò potius à carnali oportet inter se cõtubernio cessare, quos per cœleste Sacramentum regeneratio sancti Spiritus iunxit. Longè igitur congruentiùs filius patris mei vel frater meus appellatur is quem gratia diuina, quàm quem humana voluntas, vt filius vel frater meus esset, elegit: prudentiũsque ab alterna corporis commixtione secernimur.

* aliàs esse.

Idem Salemonio Episcopo. ¶ CAP. 136.

Nosse desideras vtrum mulier quæ viri filium ex alia filia genitum de sacro fonte leuauerit, postmodum possit eum eodem viro copulari? Quos ideo iungi posse decernimus, quia secundùm sacros Canones nisi amborum consensu nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens vxoris exitium, quæ habens odio virum vel infirmitatem eius non considerans, quasi causâ pietatis operatur impietatem: maximè cùm præcipiat Apostolus, Nolite, inquiens, fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus vt vacetis orationi. Et iterum: Reuertimini in idipsum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam vestram. Ergo si non ex consensu vtriusque coniugis hoc esse factum probatur, non fraudentur inuicem, sed reuertantur in idipsum: præsertim cùm dicat Apostolus, vxor sui corporis potestatem non habet, sed vir: sic vir potestatem non habet sui corporis, sed mulier.

1 Corint. 7.

Idem Salamoni Constantiensi Episcopo. ¶ CAP. 137.

Sciscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas spirituales commatres habere valeat, vnam post alteram. In quo fraternitas tua meminisse debet scriptum esse, Erunt duo in carne vna. Itaque cùm constet quia vir & vxor vna caro per connubium efficiuntur: restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri cui in matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur: & idcirco liquet virum illi fœminæ non posse iungi in copula quæ commater erat eius, cum qua idem vna fuerat caro effectus.

Gen. 2.

Idem Carolo Archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ CAPVT 138.

Si quis cum commatre spirituali fuerit fornicatus, anathematis vt scitis percutitur* ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante Episcopum tenuerit cùm sacro chrismate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit scelus: legitimam tamen si habuerit vxorem, non dimittit.

* iaculis.

Ex decretis Gregorij iunioris. ¶ CAP. 139.

Si quis spiritualem commatrem in coniugium duxerit, anathema sit.

Rabanus eodem libro capit. xxviij. ¶ CAP. 140.

Postquam ascenderit baptizatus de fonte, statim signatur in cerebro à presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, vt Christi regni particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari.

de consf. dist. 4 c. postquam.

Ambrosius de Sacramentis, tractatu ij. cap. 7. ¶ CAP. 141.

Emersisti, venisti ad sacerdotem; quid tibi dixit? Deus, inquit, pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritu, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam. Vide vbi vnctus es, in vitam, inquit, æternam.

de consf. dist. 4 c. Emersisti.

Tractatu iij. eiusdem. c. 1. ¶ CAP. 142.

Accipis mysterium, hoc est, vnguentum super caput. Quare super caput? quia sensus sapientis in capite eius. Sequitur spirituale signaculum, quod post fontem superest, quo perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.

Ambr. de ijs qui mysteriis initiantur. Cap. 6. de consf. dist. 4. c accipis.

Rabanus eodem libro, cap. xxix. ¶ CAP. 143.

Post baptismum traditur Christiano vestis candida, quæ significat innocẽtiam, & puritatem Christianam, quam post ablutas veteres maculas, studio sanctæ conuersationis immaculatam seruare debet, ad præsentandum ante tribunal Christi. Cuncti verò renati albis induuntur vestibus, ad mysterium resurgentis Ecclesiæ. *Item.* Vtuntur baptizati albis vestibus, vt quorum primæ natiuitatis faciem vetusti erroris pannus fuscauerat, habitus secundæ generationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur enim post sacram vnctionem caput eius mystico velamine, vt intelligat se diademate regni, & sacerdotali dignitate potiri.

de consf. dist. 4 c post baptismum.

Ambrosius de mysterijs initiandis. cap. vij. ¶ CAP. 144.

Accepisti post baptismum vestimenta candida, vt esset indicium quòd exueris inuolucrum peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina.

Sanctus August. in Octauis Paschæ, qui sic incipit. ¶ CAP. 145.

Paschalis festiuitas hodierna festiuitate concluditur, & ideo hodie neophytorum habitus commutatur; ita tamen, vt candor qui de habitu deponitur, semper in corde teneatur.

Gregorius iij. Bonifacio. ¶ CAP. 146.

Paruulos qui à parentibus subtracti sunt, & an baptizati sint, an non, ignoratur, vt hos baptizare debeas, secundùm patrum traditionem, si non fuerit qui testificetur, ratio poscit.

de consf. dist. 4 c paruulos.

Carthaginense Concilium, Capitulo vj.
¶ Cap. 147.

De con. dist. 4 c. placuit. Placuit de infantibus quotiens non inueniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere, absque vllo scrupulo eos esse baptizandos. Similiter & de Ecclesijs, quoties super earum hæsitatur consecratione, agendum est, id est, vt sine trepidatione consecrentur.

Nicolaus ad Consulta Bulgarorum, cap. ciiij.
¶ Cap. 148.

De conse. dist. 4 c. à quodam. A quodam Iudæo, nescitis vtrum Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid inde sit consulitis agendum. Hi profectò, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Christi, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt, vnum quippe, idémque est, vt sanctus exponit Ambrosius, constat non esse denuò baptizandos. *Actor. 2. & 10.*

Gregorius ij. Bonifacio, Epistola iiij.
¶ Cap. 148.

Illi qui baptizati sunt per diuersitatem, & declinationem linguarum gentilitatis, tamen quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, oportet eos per manus impositionem, & sacri Chrismatis vnctionem confirmari.

Idem Bonifacio. ¶ Cap. 150.

De illo falso Episcopo, quem dixisti quòd adulterati clerici & homicidæ filius in adulterio natus, & absque disciplina nutritus esset, & cætera mala horribilia, quæ per singula enarrasti, ac per hoc sui similes sacerdotes consecrauit, de hoc meminit tua reuerenda fraternitas, quia tribus iam vicibus scripsimus, vt nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeat attrectare. De baptizatis verò ab illo seu Ecclesijs consecratis, quod requirit tua fraternitas, scito Ecclesias, quas in nomine sanctæ Trinitatis consecrauit, & paruulos similiter quos baptizauit, qualiscunque sit qui sacerdotio fungebatur, non esse denuò eas per alium consecrandas, aut hos paruulos baptizandos.

In dec. c. 7. c. Sancta ecclesia catholica dist 19. par prima. *Anastasius Papa ij. Anastasio.* ¶ Cap. 151.

Sacratissimum serenitatis tuæ pectus agnoscat, quòd nullum de his vel quos baptizauit Acatius, vel quos sacerdotes vel Leuitas secundùm Canones ordinauit, vlla ex nomine Acatij portio læsionis attingat, quod forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minùs firma videatur. Nam & baptisma, quod procul sit ab Ecclesia, siue ab adultero, vel à fure fuerit datum, ad percipientem munus peruenit illibatum.

Concilium iiij. Carthaginense. cap. xli.
¶ Cap. 152.

De conf dist. 4 c. nō liceat. Non liceat fieri rebaptizationes, reordinationes, vel translationes Episcoporum.

Gregorius Quirinó Episcopo in Hibernia, libro ix. epist. lxj. ¶ Cap. 153.

De conf dist. 4 c. ab antiqua. Antiqua patrum institutione didicimus, vt qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut vnctione Chrismatis, aut manus impositione, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesiæ reuocentur. Vnde Arrianos per manus impositionē occidens, per vnctionem verò sancti Chrismatis, ad ingressum sanctæ Catholicæ Ecclesiæ oriens reformat: *Monophysitas verò & alios ex sola vera confessione recipit, quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per manus impositionem Spiritum sanctum acceperint: vel isti per confessionem veræ fidei sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ visceribus fuerint vniti. Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine baptizantur, sicut sunt Bonosiaci & Cataphrygæ, quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti Spiritum sanctum peruerso sensu esse quendam prauum hominem Montanum credunt, quorum similes multi sunt alij, cùm ad sanctam Ecclesiam veniunt baptizantur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi, in sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt, nec potest ipsum baptismum dici iteratum, quod (sicut dictum est) in Trinitatis nomine non erat datum. ** Monothelitas.* *De conf. dist. 4. c. hi verò.*

Augustinus de verbis Domini, tractatu ix.
¶ Cap. 154.

Ille non est dicendus esse in Ecclesia, id est, ad societatem spiritus pertinere, qui ouibus Christi corporali tantùm commixtione ficto corde miscetur. Spiritus enim disciplinæ effugiet fictum. Quapropter quotquot in schismaticis vel hæreticis congregationibus, vel potiùs segregationibus baptizantur: quamuis non sint renati spiritu, tanquam Hismaëli similes, qui secundùm carnem natus est Abrahæ, non sicut Isaac, qui secundùm spiritum, quia per repromissionem; tamen cùm ad catholicam veniunt, & sociati spiritus aggregantur, quem foris proculdubio non habebant, non eis repetitur lauacrum carnis. Non enim defuit etiam foris positis ista forma pietatis, sed absuit eis, quæ nisi intus non potest dari vnitas spiritus, in vinculo pacis. *Sap. 1.* *Gen. 21.*

Tractatu eiusdem lxiij. ¶ Cap. 155.

Hæretici & schismatici de fiscis Dominicis peculia sibi fecerunt, & greges non Christi, sed suos contra Christum pascere voluerunt. Planè in ipsis *damnationibus suis, titulum illius posuerunt. Vt prædæ illorum defenderentur quasi per titulum potentis. Quid facit Christus, quando tales conuertuntur, qui foris ab Ecclesia titulum eius baptismatis acceperunt? Eijcit prædatorem, & titulum non deponit: Sed possidet domum, quia inuenit ibi titulum quid opus est, vt mutet nomen suum? ** dominationibus.*

Augustinus super Ioannem parte j. tract. v.
¶ Cap. 156.

Baptismus talis est, qualis est ille, in cuius potestatem datur, non qualis ille est per cuius ministerium datur. *De conf. dist. 4 c. baptismus.*

Item in eodem. ¶ Cap. 157.

Quid nouerat Ioannes Baptista? Dominum. Quid non nouerat? Potestatem Baptismi dominici in nullum hominem à Domino transituram, sed ministerium plane transiturum. Potestatem à Domino in neminem, sed ministerium in bonos & in malos. Non exhorreat columba ministerium malorum, respiciat domini potestatem. Quid tibi facit minister malus, vbi bonus est Dominus? Quid te impedit

malitiosus præco, si beneuolus est iudex?

Item, in eodem tractatu. ¶ Cap. 158.

1 Cor. 3. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui verò superbus fuerit minister, cū diabolo computatur, sed non contaminatur donum Christi. Quod per illum fluit, purum est, quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest, sed per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generat, sed hortus fructus plurimos affert. *Item in eodem.* Ego dico, & nos dicimus omnes, quia iustos oportet esse, per quos baptizatur, quia iustos oportet esse tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si volunt. Si autem noluerint esse iusti qui in cathedra Moysi sedent, securum me fecit Magister meus, de quo spiritus eius dicit, Hic est qui baptizat. *Matth. 15.*

Item in eodem. ¶ Cap. 159.

De cons. dist. 4. c. cum baptismus. Quos baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Si ergo quos baptizauit ebriosus, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptismus Christi erat, Christus baptizauit: Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. *Ioan. 1.* *Item.* Homicida dedit baptismum Christi, quod sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur.

i. Tract. vi. ¶ Cap. 160.

de cons. dist. 4. c. cum baptizat. Dum baptizat malus ex aliqua vel ignorantia ecclesiæ vel tolerantia: aut enim ignorantur mali aut toleratur palea, quousq; in vltimo ventiletur area. Illud quod datū est, vnū est, nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter hūc qui baptizat. *Augustinus de Ecclesiasticis regulis.* Hi qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis cōfessione baptizantur, & veniunt ad catholicam, recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio vel confessio annulletur. *August. de Eccle. dog. cap. 52.* Sed doceantur integrè & instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur: & si consentiunt credere, vel adquiescunt confiteri, purgati fidei integritate, firmentur manus impositione. Si verò paruuli sunt, & hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, & sic per manus impositionem chrismate communiti, cū Eucharistiæ mysterijs admittantur. *L. 2. quæst. 65. in dialogo.* *Solutio Augustini ad quæstionem Orosij.* Quamuis vnum baptisma sit hæreticorum, eorum scilicet qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizant, & ecclesiæ Catholicæ: tamen quia foris ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem: habentes nimirum formam sacramenti, virtutem autem eius abnegantes. *De cons. dis 4. c. baptismus.* Et ideo eos Ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt: ipsa est profectò forma sacramenti. Ideo dum reuersi fuerint, accipient virtutem Spiritus sancti, quam hi qui foris ecclesiam baptizantur, nondum habent. *Augustinus contra Cresconium grammaticum. l. xi.* Hoc est verū, hoc sanum, hoc catholicum, quod Christus mundet accipientiū conscientias, siue per bonos ministros baptismi sui siue per malos. *Item cap. ij.* Si quæris quomodo baptizent quos damnauit Ecclesia: Respondeo sic eos baptizare, quomodo baptizant, quos damnauit Deus, antequam de illis quicquam iudicaret Ecclesia. *Lib. iij. cap. vi.* Si inter bonos ministros, cùm sit aliu s alio melior, non est melior Baptismus, qui per meliorē datur: nullo modo est malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptismus datur; & ideo per ministros dispares Dei munus æquale est, quia non illorum, sed eius est. *de cons dist. 4. c. si inter.*

Pelagius PP. Gaudentio Episcopo. ¶ Cap. 161.

De hæreticis, ex quibus per Paulinum filium tuum virum clarissimum nos consulendos esse duxisti: vt si quidam ex ijs reuerti volunt ad Catholicam fidem, vtrum baptizandi sint, an tantummodo reconciliandi, hæc tuam volumus fraternitatem custodire, quæ circa Sirmiæ & Simgidunæ aliáque vicina loca (vbi istius hæresis homines multi sunt) nouimus custodiri, vt quia in nomine solummodo Christi, vna etiā mersione se asserunt baptizari. Euangelicum verò præceptum (ipso Deo Domino, & Saluatore nostro Iesu Christo tradente) nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam mersione baptisma vnicuique tribuere: dicente Domino nostro discipulis suis: Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Mat. 28.* Si reuera hi de præfatis hæreticis, qui in locis dilectioni tuæ destinatis vicinis commorari dicuntur: solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur, sine cuiusdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes, sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud dilectionē tuam eorum qui conuerti volunt, manifesta confessione claruerit, quod in Trinitatis nomine fuerint baptizati, solâ conciliationis gratiâ impensâ, catholicæ reconciliare fidei maturabis, vt tali dispositione seruata, nihil aliter quàm quod euangelica iubet authoritas, temeritatis cuiusdam spiritu videatur effectum.

Augustinus de baptismo libro vij. ¶ Cap. 162.

Aug. de baptismo contra Donatistas l. 7. c. 53. de cons. dist. 4. c. solet etiam quæri. Solet etiam quæri vtrum approbandum sit baptisma, quod ab eo qui non accepit, accipitur: si fortè hoc curiositate aliqua didicit * quomodo dandum sit: Et vtrum nihil intersit, quo animo accipiat ille, cui datur cum simulatione, an sine simulatione. ** quemadmodū.* Si cum simulatione, vtrum fallens, sicut in Ecclesia, vel in ea quæ putatur Ecclesia, an iocans sicut in mimo. Et quid sit sceleratius in Ecclesia fallaciter accipere, an in hæresi vel schismate sine fallacia, id est, animo non simulato. Et vtrum in hæresi fallaciter, an in mimo cum fide: si quisquam inter agendum repentina pietate moueatur. Quamquam talem, si etiam illi conferamus, qui in ipsa Catholica fallaciter accipit, mirū si dubitatur quis cui præferendus sit. Quid enim prosit animus veraciter dantis fallaciter accipienti, non video. Sed arbitremur aliquem etiam fallaciter dantem: cùm & tradens & accipiens, fallaciter agant in ipsa vnitate Catholica, vtrum hoc magis baptisma sit acceptandum, an illud quod in mimo datur: si quis existat, fideliter, subitò commotus accipiens: an quantùm ad ipsos quidem homines attinet plurimùm distat inter credentem in mimo, & in Ecclesia irridentem: ad ipsius autem sacramenti integritatem nihil interfit. Si enim nihil interest ad integritatem sacra-

sacramenti in ipsa Catholica, vtrum id aliqui fallaciter an veraciter agant: cũ tamen hoc idẽ vtrique agitur: extra interfit non video: quãdo ille qui accipit, non simulatione palliatus, sed religione mutatus est. An plus valent ad confirmandum sacramentum illi veraces inter quos agitur, quàm ad frustrandum illi fallaces à quibus agitur, & in quibus agitur. Et tamen si postea prodatur, nemo repetit, sed aut excommunicando punitur illa simulatio, aut pœnitendo sanatur. Sed nobis tutum est in ea nõ progredi aliqua temeritate sententiæ, quæ nullo in catholico regionali concilio cœpta, nullo plenario terminata sunt. Id autem * fiducia securæ vocis asserere, quod in gubernatione Domini nostri Iesu Christi vniuersalis Ecclesiæ consensione roboratum est. Verumtamen si quis me fortè in illo concilio constitutum, vbi talium rerũ quæstio versaretur, non procedentibus talibus, quorum sententias sequi mallem, vrgeret vt dicerẽ, quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem, quo eram, cùm ea dictarem, nequaquam dubitarem habere baptismum eos, qui vbicunque & à quibuscunque illud verbis Euangelicis consecratum, sine sua simulatione, & cum aliqua fide accepissent: quanquam eis ad salutem spiritualem non prodesset, si Charitate caruissent, qua catholicæ insererentur Ecclesiæ. Si enim, inquit, habeam fidem, vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Sicut iam præteritis maiorum statutis, non dubito etiam illos habere baptismum, qui quamuis id fallaciter accipiant in Ecclesia, tamen id accipiunt vel vbi esse putatur Ecclesia ab eis in quorum societate id accipitur, de quibus dictum est: Ex nobis exierunt. Vbi autem neque societas vlla esset ita credentium, neque ille qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicrè & mimicè & iocularitet ageretur, vtrum approbandus esset baptismus qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione gemitibus implorandum esse censerem. Ita sanè vt post me dicturos sententias, si quid iam exploratum & cognitum afferrent, humiliter expectarem. *Lib. i. Cap. i.* Ostenditur illos impiè facere, qui rebaptizare conantur orbis vnitatem: & nos rectè facere, qui Dei sacramenta improbare, nec in ipso schismate audemus. In quo enim nobis consentiunt, in eo etiam nobiscum sunt. In eo autem à nobis recesserunt, in quo à nobis dissentiunt. *Item Ibidem.* Sacramentum baptismi est, quod habet qui baptizatur: & sacramentum dandi baptismi est, quod habet qui ordinatur. Sicut enim baptizatus si ab vnitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus, si ab vnitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim Sacramento iniuria facienda est: si discedit à malis, vtrumque discedit: si permanet in malis, vtrumque permanet. Si ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere qui ab vnitate discesserat, sic acceptãdus est baptismus, quem dedit ille qui sacramentum dandi cùm discederet, non amiserat. *Item cap. xij. eiusd. libri.* Si ad baptismum fictus accessit, dimissa sunt ei peccata, an non dimissa? Eligant quod volunt, vtrumlibet elegerint, sufficiet nobis. Si dimissa dixerint, quomodo ergo Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, si in isto ficto remissionem operatus est peccatorum? Si dixerint non esse dimissa, quæro, si postea fictionem suam corde concusso & vero dolore fateretur, denuo baptizandus iudicaretur. Quod si dementissimum est dicere, fateatur vero baptismo Christi baptizari posse hominem, & tamen cor eius in malitia vel sacrilegio perseuerans peccatorum absolutionem non sinere fieri, atque ita intelligant in communionibus ab Ecclesia separatis posse hominem baptizari, vbi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur & sumitur: qui tamen tunc prosit ad remissionem peccatorum, cùm quisque reconciliatus vnitati sacrilegio dissensionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur.

* sit cura

1. Corint. 13.

1. Ioan. 2.

de cons. dist. 4 c. ostenditur.

Sap. 1.

Item ibidem. ¶ Cap. 163.

Nam impeditur baptismi gratia, quo minus omnia peccata dimittat, etiam si odium fraternum in eius cui dimittuntur, animo perseuerat. Soluitur enim hesternus dies, & quidquid superest, soluitur etiam ipsa hora momentúmque ante baptismum & in baptismo. Deinceps autem continuò reus esse incipit, non solùm consequentium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus quæ dimissa sunt. *Item cap. 13. eiusd. lib.* Illa quæ schismatici vel hæretici non aliter habent, non aliter agunt, quàm vera Ecclesia, cùm ad nos veniunt non emendamus, sed potius approbamus. In quibus enim non dissentiunt à nobis, in eis non disiunguntur à nobis. Sed tamen quia nihil eis prosunt, quamdiu schismatici vel hæretici sunt: propter alia, in quibus à veritate dissentiunt, & propter ipsum separationis immanissimum scelus, siue permanserint in eis peccata, siue continuò dimissa redierint, vt ad salutem pacis atque charitatis veniant adhortamur.

de cons. dist. 4. c. quomodo exaudit Deus & P. Lom. l. 4. d. 4 c. qui vero.

Lib. iij. cap. x. ¶ Cap. 164.

Baptismus verò Christi verbis euangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamuis illi sint impudici & immundi, quia & ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo diuina virtus assistit, siue ad salutem benè vtentium, siue ad perniciem malè vtentium. *Item.* Catholica verò propterea non debet iterare Baptismum, qui apud hæreticos datus est, ne iudicare videatur ipsorum esse quod Christi est, aut eos non habere, quod intus cùm acciperent amittere vtique foras exeundo non possent. *Item.* Non autem sicut hæresis hæreticorum est, sicut error ipsorum est, sicut sacrilegium dissensionis ipsorum est: Sic etiam baptismus qui Christi est, debet dici ipsorum. *Item.* Nos hæreticorum esse baptismum dicimus verbis Euangelicis consecratum, commoti factis eorum etiam quæ Dei sunt, eis tribuere volumus quasi ea contaminare potuerint, aut propterea sua facere quæ Dei sunt, quia ipsi Dei esse noluerunt.

de consecr. dist 4 c. non est aqua. Aug. li 3. contra epistolam Parmeniani cap 11. 1. q. 1. c. quod quidam. Ibid Aug. de cons dist. 4 c non autem. Ca 13 eiusdem libri August.

Libro iij de baptismo cap. iiij. ¶ Cap. 165.

Sicut vrgeri videor cùm mihi dicitur, Ergo hæreticus dimittit peccata? sic & ego vrgeo cùm dico, Ergo qui cœlestia mandata non seruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis sæculo non factis renuncians, dimittit peccata? Si per vim sacramenti Dei, sicut ille, ita & ille. Si per meritum suum, nec ille, nec ille. Illud enim sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur. *Item.* Si in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, non fit

Eod. cap.

tamen templum Dei, si ab hæresi non recesserit, quomodo neque in auaritia, in eodem nomine baptizatus sit templum Dei, si ab auaritia non recedat, quæ est idolorum seruitus. *Item.* Sed si possunt (vt dixi) amborum peccata æqualiter appendantur, ignorantis blasphemia & scientis idololatria, & eadem sententia iudicentur, ille qui Christum quærendo in verisimilem sermonem falsitatis incurrit; et ille qui sciens Christo resistit loquenti per Apostolum: quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Cur in illo baptismus & euangelica verba improbantur, in isto autem approbantur, cùm ab illius columbæ membris vterque inueniatur alienus? *Item c. xi.* Perfidus autem & blasphemus, si in perfidia & blasphemia permanserit: nec extra Ecclesiam, nec intra ecclesiam remissionem accipit peccatorum. Aut si propter vim sacramenti ad punctum temporis accipit, & foris & intus eadem vis operatur: sicut vis nominis Christi expulsionem dæmoniorum etiam foris operabatur. *Item c. xv.* Satis ostendimus ad baptismum, qui verbis Euangelicis consecratur, non pertinere cuiusquam vel dantis vel accipientis errorem, siue de Patre, siue de Filio, siue de Spiritu sancto aliter sentiat, quàm doctrina cœlestis insinuat. *Item c. xvi.* Constituamus ergo duos aliquos isto modo. Vnum eorum verbi gratiâ id sentire de Christo quod Photinus opinatus est, & in eius hæresi baptizari extra Ecclesiæ catholicæ communionem. Alium verò hoc idem sentire, sed in catholica baptizari, existimantem ipsam esse catholicam fidem. Istum nondum hæreticum dico, nisi manifestata sibi doctrina catholicæ fidei resistere maluerit, & illud quod tenebat elegerit. Quod antequam fiat, manifestum est illum qui foris baptizatus est, esse peiorem. Itaque in hoc sola falsa opinio, in illo autem etiam ipsa diuisio corrigenda est: sed in neutro ipsorum sacramenti veritas repetenda.

Ephes. 5. Capite 5. eiusdem lib. Ephes. 5. De conf. dist. 4. c. nullus autem. de conf. dist. 4. c satis ostendimus.

Cap. 17. *Item.* ¶ CAPVT 166.

Potest nobis & hæreticis Baptisma esse commune, cum quibus potest & Euangelium esse commune, quamuis à fide nostra error distet illorum, siue aliud de Patre, vel de Filio, vel de Spiritu sancto sentiant quàm veritas habet, siue ab vnitate præcisi non colligant cum Christo, sed spargant.

Matth. 12.

Libro v. cap. xiij. ¶ CAP. 167.

Cùm tantùm valet baptismus per hominem contemptibilem, quantùm per Apostolum datus, ita nec illius, nec illius, sed Christi esse cognoscitur. *Item* Inuenimus dictum ab Apostolo, & gloriam meam, quamuis vtique in Domino, & ministerium meum, & prudentiam meã, & euangelium meum, quamuis vtique à Domino impertitum atque donatum. Baptismum autem meum, nemo eorum dixit omnino. Neque enim omnium æqualis est gloria, nec ministrant omnes æqualiter, nec æquali prudentia sunt omnes præditi, & in euangelizando alius alio meliùs operatur. Et ideo dici potest alius alio doctior, & ipsa doctrina *spirituali, alius autem alio maiùs minúsue baptizatus dici non potest, siue ab inferiore, siue à maiore baptizetur. *Item* Si ius baptizandi non habuit qui baptizat, tamen Christi est quod dedit, & ille Christi est qui accepit. Multa enim contra ius dantur, nec tamen ideo vel nulla, vel non data dicuntur. *Item.* Cum ergò & intus sint mortui, neque latentes, nam non de illis tanta diceret Cyprianus, qui vel non pertineant ad illam viuam columbam, (vel nondum pertineant) & foris sint mortui, qui manifestiùs ad eam vel non pertineant, vel nondum pertineant: verúmque sit, non posse ab eo viuificari alterum, qui ipse non viuit: manifestum est eos qui intus à talibus baptizantur, si vera conuersione cordis accedunt, ab eo viuificari, cuius est baptismus. *Item.* Illud autẽ quale est, vt ideo putetur hæreticus nõ habere baptismũ, quia non habet Ecclesiam? Et vtique cùm baptizatur, etiam de sancta Ecclesia interrogatur. Quasi verò ille qui intus nõ factis, sed verbis sæculo renuntiat, non hoc in baptismo interrogetur. Sicut ergo huius falsa responsio non efficit, vt baptismus non sit quem percipit: Et sicut ille si postea quod fallaciter responderat, veraciter impleat, non ei baptismus repetitur, sed vita corrigitur: Sic & ille si postea veniat ad Ecclesiam, de qua interrogatus falsum responderat, quia eam se habere, dum non haberet, putabat, ipsa, quam non habebat, ei datur, non quod acceperat, iteratur. Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ possit Deus tamen oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt non possit, nescio.

Aug. de baptismo lib. 5. ca. 13. de conf. dist. 4 c cum tantùm Cap 14. lib. 5 contra Donatistas. 1. Tessal 2. Rom. 11. * Salutari Aug lib. 5. de baptismo contra Donatistas c. 15. c. 18 eiusdem. Ca. 20. eiusdem.

Libro vi. cap v. ¶ CAP. 168.

In homine iusto & in homine iniusto semper sanctum est Baptisma, quod neque alicuius æquitate augetur, neque alicuius iniquitate minuitur.

Zacharias Bonifacio Episcopo. ¶ CAP. 169.

In synodo Anglorum decretum & iudicium firmissimè præceptum & diligenter demonstratum esse dinoscitur, vt quicũque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, quòd sacramentũ regenerationis non haberet, quod omnino verũ est, quia si mersus in fonte baptismatis quisfuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit baptizatus. De Presbyteris scripsisti, qui tauros vel hircos diis Paganorum immolabant, manducantes sacrificia mortuorum, habentes & pollutum ministerium: ipsique adulteri esse inuenti sunt postea, & defuncti. Modò verò incognitum est, vtrum baptizantes Trinitatem dixissent, an non: & timent illi qui viui sunt, quòd in tali ministerio non sunt baptizati: quibus respondens, iussisti omnes baptizare. Hoc quoque obseruari in supradicta synodo sacerdotes voluerunt: vt qui vel vnam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum esse non posset, quod pro certo verum est, quia qui vnum ex sancta Trinitate confessus non fuerit nomen, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem & Filium, si confessus non fuerit & Spiritum sanctum, nec patrem habet nec Filium. Et qui confessus fuerit Patrem & Spiritum sanctũ, & Filium non fuerit confessus, nec Patrem habet nec Spiritum sanctum, sed vacuus est à diuina gratia. Interea scripsit reuerenda fraternitas tua reperisse te quendam presbyterum genere Scotum, nomine Sampson, errantem à via veritatis, dicentem & affirmantem, quòd sine

de conf. dist 4. c. in Synodo.

mystica inuocatione, aut lauacro regenerationis posset fieri catholicus Christianus per episcopalis manus impositionem. Hic autem qui hoc dicit, vacuus est Spiritu sancto, & alienus à gratia Christi, atque à consortio sacerdotali abijciendus. Quis enim nisi baptizetur iuxta præceptum Domini, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & sic per manus impositionem consecretur, potest esse catholicus? Hunc nequissimum virum talia prædicantem ab Ecclesia Dei sancta condemnatum expelle: in illos autem qui ab hæreticis baptizati sunt, hoc sine dubio iuxta prædecessoris nostri beatæ memoriæ Gregorij Papæ, & sacrorum Canonum traditum tibi mandatum implere non omittas, ne in æternum pereant, sed potius euangelica consecratione saluentur.

Matth. 28.

Augustinus de Baptismo Vnico. Libro j.
¶ Cap. 170.

De Bap contra Donat. lib 1. cap 2. 24 q 1 c Si quem forte.

Si quem fortè extrema coëgerit necessitas, vbi Catholicum, per quem accipiat, non inuenerit: & in animo pace catholica constituta per aliquem extra vnitatem catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa catholica vnitate percepturus, si statim etiam de hac vita migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm se catholicæ congregationi etiam corporali præsentia reddiderit, vnde nunquàm corde discesserat, non solùm non improbamus quod fecit, sed etiam securrissimè verissiméque laudamus: quia præsentē Deum cordi suo vnitate ibi seruabat, & sine sancti baptismi sacramento, (quod vbicūque inuenit, non hominū, sed Dei esse cognouit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem cùm possit in ipsa catholica accipere, aliqua mentis peruersitate eligit in schismate baptizari, etiam si postea venerit ad catholicam, quia certus est ibi prodesse sacramentum, quod alibi accipi potest, prodesse non potest, proculdubio peruersus & iniquus est & tantò perniciosior, quantò scientior.

Epistola Augustini ad Bonifacium. ¶ Cap. 171.

Epi Au 23. De cons dist. 4 c no illud.

Non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed eos putant hoc remedio temporalem retinere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

Epistola Augustini ad Maximinum.
¶ Cap. 172.

Epist 203. De cons dist. 4 c Rebaptizare.

Rebaptizare hæreticum hominem qui hæc sanctitatis signa perceperit quæ Christiana tradidit disciplina, omnino peccatum est. Rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est.

Beda in Libro Homiliarum, Homilia xxxvj.
¶ Cap. 173.

In caput 3. Ioannis. De cons. dist 4. c Siue hæreticus.

Siue hæreticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille qui baptizatus est, à bonis catholicis rebaptizari, ne confessio, vel inuocatio tanti nominis videatur adnullari.

Haymo super primam epistolam ad Corinthios.
¶ Cap. 174.

In tantum retinuit sibi Christus potestatem baptizandi, vt sicut dimittuntur ei peccata omnia, qui à sancto & innocente viro tingitur in aqua: ita illi qui à peccatore & scelerato, tantùm, vt in nomine sanctæ Trinitatis illud fiat. Meritum enim vitæ baptizantis siue agentis nec prodest, nec obest in hac parte illi qui baptizatur.

Capitulorum Libri v. Capitulo vj. ¶ Cap. 175.

Si quis baptizatus fuerit à presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo inuocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius papa dixit, impositione verò manus indiget.

Augustinus super primam epist. ad Corinthios.
¶ Cap. 176.

Scimus Spiritum sanctum sine manus impositione datum à Deo, & non baptizatum consecutum remissionem peccatorum. Nunquid non Cornelius inuisibiliter baptizatus est, quando donum baptismatis consecutus est?

Augustinus de Vnico Baptismo, libro iiij.
¶ Cap. 177.

Aug de baptismo contra Donat. li 4. cap. 22. De consec. dist. 4. c. baptismi.

Baptismi vicem aliquando implere passionē, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, hodie mecum eris in paradiso, Beatus Cyprianus non leue documentum assumit. Quod etiam atque etiam considerans inuenio non tantùm passionem pro nomine Christi, id quod ex Baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem, conuersionémque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporum, succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum, nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili baptismi Sacramento quod ait Apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur inuisibiliter, cùm mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et sicut in illo latrone quod de baptismi sacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia, vel contemptu, sed necessitate defuerat: sic infantibus qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis explere credenda est, quòd non ex impia voluntate, sed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iustitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cùm pro eis oratur, vt impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet vtique ad eorum celebrationem, quia ipsi respondere non possunt. Alienum quippe opus est, cùm credit per alterum, sicut alienum opus fuit, cùm peccauit in altero.

Rom. 10.

ca. 23. eiusdem lib.

Item Augustinus. ¶ Cap. 178. *Eodem c. 23.*

Si autem in latrone * per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter affuit: Sic & cùm ipse præsto est, si per necessitatem desit, quod latroni affuit, perficitur salus, quod traditum tenet vniuersitas Ecclesiæ, cùm paruuli infantes baptizantur, qui certè nondum possunt credere ad iustitiam & ore confiteri ad salutem quod latro potuit: quin etiam flendo, & vagiendo cùm in eis mysterium celebratur, ipsis mysticis vocibus obstrepunt, & nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari. *Item.* Quibus omnibus rebus ostenditur aliud esse sacramentum

* quia.

baptiſmi, aliud conuerſionem cordis, ſed ſalutem hominis ex vtroque compleri: nec ſi vnum horum defuerit, ideo putare debemus, conſequens eſſe, vt & alterum deſit, quia & illud ſine iſto poteſt eſſe vt in infante: & illud ſine illo potuit eſſe, vt in latrone, complente Deo, ſiue in illo, ſiue in iſto, quod non voluntate defuiſſet. Cùm verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui, & baptiſmus quidem poteſt ineſſe, vbi conuerſio cordis defuerit. Conuerſio autem cordis poteſt quidem ineſſe, non percepto baptiſmo, ſed contempto baptiſmo non poteſt. Neque vllo modo dicenda eſt conuerſio cordis ad Deum, cùm Dei ſacramentum contemnitur.

Gregorius Landulpho principi Salernitano.
¶ CAP. 179.

Licet ex deuotionis ſtudio non dubitamus procedere, quòd nobilitas tua Iudæos ad Chriſtianum cultum diſponit adducere, tamen quia id inordinato videris ſtudio agere, neceſſarium duximus admonendo tibi literas noſtras dirigere. Dominus enim noſter IESVS Chriſtus nullum legitur ad ſui ſeruitium violenter coëgiſſe, ſed humili exhortatione reſeruata vnicuique proprij arbitrij libertate, quoſcunque ad vitã prædeſtinauit æternam non vindicando, ſed proprium ſanguinem fundendo ab errore reuocaſſe. *Item.* Beatus Gregorius ne eadem gens ad fidem violentia traheretur, in quadam ſua epiſtola contradicit.

*Virgilio & Theodoro * Epiſcopo Maſſiliæ.*
¶ CAP. 180.

* Epiſcopis.
Lib. 1. regiſtri epiſtolarum cap. 45.

Plurimi Iudaïcæ religionis viri in hac prouincia commorantes, ac ſubinde ad Maſſiliæ partes pro diuerſis negotiis ambulantes, ad veſtram produxere notitiam, multos conſiſtentium in illis partibus Iudæorum, vi magis quã prædicatione ad fontem baptiſmatis perductos. Nam intentionem quidem huiuſcemodi, & laude dignam cenſeo, & de Domini noſtri dilectione deſcendere profiteor. Sed * in hac eadem intentione niſi competens ſcripturæ ſacræ comitetur effectus, timeo ne aut mercedis opus exinde non proueniat, aut iuxta aliquid animorum, quædam diſpendia (quod abſit) conſequantur. Dum enim quiſpiam ad baptiſmatis fontem non prædicationis ſuauitate, ſed neceſſitate peruenerit, ad priſtinam ſuperſtitionem remeans, inde deteriùs moritur, vnde renatus eſſe videbatur.

* hanc eand. intent.

Nicolaus Papa ad Conſulta Bulgarorum, cap. xlj.
¶ CAP. 181.

De his qui Chriſtianitatis bonum ſuſcipere renuunt, & idolis immolant, vel genua curuant, nihil aliud poſſumus ſcribere vobis, niſi vt ad fidem rectam monitis & hortationibus, & ratione eos potius quàm vi quod vanè ſapiunt, conuincatis.

Item. ¶ CAP. 182.

Nulla cum his, qui non credunt, idoláque adorant, miſcenda communio eſt. Porrò illis vt credant, violentia nulla inferenda eſt; Nam omne quod ex voto non eſt, bonum eſſe non poteſt. *Capitulo ſecundo.* Non eſſe inferendam pagano violentiam, vt Chriſtianus fiat, ſuprà docuimus.

In vita beati Gregorij, lib. iiij. cap. xlij.
¶ CAP. 183.

Quemadmodum Iudæos baptizari violenter Gregorius denegabat, ita Chriſtianos eis quoquo modo ſubijci nullatenus permittebat.

Auguſtinus contra Iulianum. ¶ CAP. 184. Lib. 6. ca. 5.

Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertineret, ita vt eius pars deputaretur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt, aliquo mortis vrgente periculo, cùm eum geſtaret in vtero. Nunc verò cùm etiam ipſe baptizaretur, non vtique bis baptizatus habebitur. Non vtique ad maternum corpus cùm eſſet in vtero, pertinebat. *Item.* Si quicquid eſt in homine quando baptizatur & ſanctificatur, baptizari & ſanctificari putandum eſt. Dicturus es & ipſa in illo baptizari & ſanctificari, quę in inteſtinis & veſica, per digeſtiones corporis digeruntur. Dicturus es baptizari & ſanctificari hominem in matris vtero conſtitutum, ſi ad hoc Sacramentum accipiendum neceſſitas cogat grauidam, & ideo baptizari iam qui naſcitur non debere. Poſtremò dicturus es baptizari & ſanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

De conſ. diſ. 4. c. Si ad matris.
Eiuſdem li. cap. 6.

*Iſidorus Sententiarum lib. 1. cap. xviij. **
¶ CAP. 185.

* c. 21. Iſidor. li. 1. de ſummo bono c. 25.

Qui in maternis vteris ſunt, ideo cum matre baptizari non poſſunt, quia qui natus adhuc ſecundùm Adam non eſt, ſecundùm Chriſtum non poteſt renaſci: neque enim dici regeneratio in eum poteſt, quem generatio non præceſſit. Qui ſcelerate viuunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant nihil ad emundationem proficere ſibi.

de conſ. diſt. 4 c. qui in maternis.

Gregorius reſpondens Auguſtino ¶ CAP. 186. Cap. 10.

Mulier prægnans cur non debeat baptizari ignoro, cùm ante omnipotentis Dei oculos non ſit culpa aliqua fœcunditas carnis.

De conſ. diſt. 4 c. Si qua mulier.

Auguſtinus. ¶ CAP. 187.

Nihil eſt aliud credere quàm fidem habere: ac per hoc cùm reſpondetur credere paruulus, qui fidei nondum habet affectum, reſpondetur fidem habere propter fidei Sacramentum, & conuertere ſe ad Deum propter conuerſionis Sacramentum: quia & ipſa reſponſio ad celebrationem pertinet Sacramenti. *Item.* Paruulum & ſi nondum fides illa quę in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit, ſicut credere reſpondetur: ita etenim fideles vocantur, non rem ipſam mente abnuendo, ſed ipſius rei Sacramentum percipiendo.

Aug. Bonifacio epiſt. 23 de conſ. diſt. 4. c. nihil eſt.

Auguſtinus ad Renatum de Anima. ¶ CAP. 188.

Myſterium credulitatis in paruulis per eorum reſponſionem à quibus geſtantur, impletur.

Aug. de anima & eius origine lib. 1. ca. 12.

Auguſtinus de Symbolo, libro ij. cap. j.
¶ CAP. 189.

Vos profeſſi eſtis renuntiare diabolo, pompis & angelis eius. Videte dilectiſſimi quia hanc profeſſionem veſtram in curiam profertis angelicam, nomina profitentium in libro excipiuntur vitæ, non à quolibet homine, ſed à ſuperiore cœlitus poteſtate.

Cap. 88. *Ambrosius super Lucam, libro decimo.* ¶ CAP. 190.

Si catechumenum quis vel hæreticus, vel schismaticus, tanquam de vtero vel animæ vel Ecclesiæ parturientis, excusserit: leuiùs punitur, si fidelem, grauiùs.

Augustinus in libro ad Fortunatum. ¶ CAP. 191.

De conf. dist. 4. c. Sanctum est. Sanctum est baptismum per se ipsum quod datum est, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: ita vt in eodem Sacramento sit etiam authoritas traditionis per dominum nostrum ad Apostolos, per illos autem in Episcopos & alios sacerdotes, vel etiam laïcos Christianos ab eadem origine ac stirpe venientes. *De conf. dist. 4. c. in necessitate.* Namque in necessitate cùm episcopi, aut presbyteri, aut quilibet ministrorum non inueniuntur, & vrget periculum eius qui petit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam laicos dare solere, sacramentum quod acceperunt, solemus audire. Nam cùm illa historia narratur, omnes qui audiunt propè ad lachrymas mouet. Cùm in naui quadam fidelis nullus esset, præter vnum pœnitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam salutis suæ non immemor, & sacramenti vehementissimus flagitator, nec erat aliquis qui dare posset, nisi pœnitens ille: acceperat enim de peccato de quo agebat pœnitentiam. Amiserat de senioribus sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam si hoc amittunt peccantes cùm reconciliantur post pœnitentiam, quare non iterum baptizantur? Dedit ergo quod acceperat, & ne periculosè vitam finiret non reconciliatus, petit ab ipso quem baptizauerat, vt eum reconciliaret. Et factum est, euaserunt naufragium. Cognitum habes quod fecerant, nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, vt consiliis eorum in illo periculo dominum crederet abfuisse. Motus enim animus religiosus & supplex ab homine exegit Sacramentum, à Deo impetrat sanctitatem. Quod si fortè hoc quod narraui qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere: non enim hoc scripturarum diuinarum authoritas, sed incerto authore fama commendat, non repugnabo: sed interrogo si tale aliquid contingat, quid futurum est? Non enim potest quisquam dicere, relinquendum illum esse, qui morte imminente baptizari desiderat, quem baptizatum à pœnitente quisquis non credit contigisse, oportet vt credat, posse contingere.

Augustinus de animæ origine, ad Victorem lib. 1. ¶ CAP. 192.

August. de anima & eius orig. ne ad Renat. lib. 1. cap. 9. Latro quamuis poterit diuino iudicio inter eos deputari, qui martyrij confessione purgantur: tamen etiam vtrum non fuerit baptizatus ignoras. Nam vt omittam quod creditur, aqua simul cum sanguine exiliente de latere Domini iuxta confixus potuisse perfundi, atque huiusmodi sanctissimo baptismate dilui. Quid si in carcere fuerat baptizatus? quod & postea persecutionis tempore nonnulli clanculo impetrare potuerunt. Quid si antequàm teneretur? neque enim propterea illi publicæ leges parcere poterant, quantùm attinet ad corporis mortem, quoniam diuinitus remissionem acceperat peccatorum.

Augustinus homilia ad Neophytos, quæ sic incipit: Omnis quidem de hu sermo. ¶ CAP. 193.

Recordetur ergo vnusquisque vestrûm singulas mysteriorum species, quas per nostrum, donante Domino, estis ministerium consecuti, & ea quæ tunc suppliciter ac fideliter suscepistis, nunc intelligite prudenter, vt meliùs possitis intellectu seruare. In primis certè aures vestras oleo benedictionis oblinimus. Sed ob quam causam secundùm Ecclesiasticam traditionem ab omnibus catholicis Christi sacerdotibus fiat agnoscite. Introitus fidei & totius sanctæ doctrinæ ad animum per aures admittitur: & de auditu intellectus exoritur. Neque enim potest aliquis fidei Sacramenta cognoscere, nisi audiat prædicantem. *Item.* Ergo adhibita auribus vnctio sancta significat, vt omnes extra disciplinam sermones, quasi doctrinæ Christi obloquentes aduersentur ac fugiant: sed ad sola Dei verba audienda conuertant, qui illico illo oleo, auditum suum Christi eloquiis consecrarunt. *Item.* Vos autem postquam vestræ aures oleo benedicto sunt illitæ, designati estis in numero auditorum sapientium, vt rectè retinentes Dei verba, id est, quæ auditis implentes, in die iudicij audiatis vobis Christum dicentem: Venite benedicti Patris mei, suscipite paratum vobis Regnum à constitutione mundi. *Matth 25* Illud autem non ociosè, nec absque certa ratione mysterij factum putetis, quod nares quoque vestras oleo benedictionis vnximus. Quod iccirco fieri intelligitur, vt ij qui ad baptismum veniunt, admoneantur tanti mysterij sacramentum vsque ad mortem inuiolatum atque integrum custodire, vt quamdiu spiritum vitæ huius naribus suis attrahunt, à Christi Domini nostri cultura & seruitio non recedant. *Item.* Sed adhuc subtilior intellectus in narium vnctione signatur. Illius enim olei odor, quod in Christi nomine & virtute benedictum est, ad odoratum vos prouocat spiritualem, vt non corporis, sed mentis sensibus Christum inæstimabili suauitate sentire possitis, & delectati notitia odoris eius ipsius vestigia subsequentes dicere valeatis illud quod ad Deum credentium chorus loquitur: Post te in odorem vnguentorum tuorum currimus. *Cantic. 1.*

Homilia ij. ¶ CAPVT 194.

De conf. dist. 4. c. prima igitur. Prima ergo & secunda prædicatione de ijs tantùm locuti sumus, quæ vobis priusquam ad fontem sanctum veniretis, iuxta catholicæ regulæ instituta tradidimus, & quid significaret vnctio, quæ diuersis corporis nostri adhibita partibus diuersum intellectum designat, prout dominus donare dignatus est, interpretati sumus, cùm ostenderemus vos per oleum sanctificationis ad auditum plenæ fidei præparatos, & bonum Christi odorem vocatos ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc verò de interioribus iam mysteriis locuturi sumus, quæ in ipso sancto fonte celebrata sunt. Emissa enim certissima cautione, qua vos abrenuntiare omnibus pompis, & operibus eius, & omni fornicationi diabolicæ spopondistis descendentes in fontem, fontem sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificatum virtute cœlesti. *Item.* In hoc ergo fonte antequàm vos toto corpore tingeremus, interrogauimus: Credis in Deum patrem omnipotentem? Res-

pondistis, Credo. Rursum interrogauimus, Credis & in Iesum Christum, Filium eius, qui natus est de Spiritu sancto ex Maria virgine. Respondistis singuli, Credo. Iterum interrogauimus, & in Spiritum sanctum? Respondistis similiter, Credo. Hoc autem fecimus secundùm Domini nostri Iesu Christi Saluatoris imperium. Qui cùm ad Patrem in cœlos ascenderet, discipulis suis, id est, Apostolis mandauit, dicens: Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Item.* Quod autem interrogauimus, Credis sanctam Ecclesiam & remissionem peccatorum, & carnis resurrectionem, non eo modo interrogauimus: vt quomodo in Deum creditur, sic & in Ecclesiam sanctam & catholicam. Propterea sancta & catholica est, quia rectè credit in Deum. Non ergo diximus, vt in Ecclesiam, quasi in Deum crederetis: sed intelligite vos dicere, & dixisse vt in Ecclesia & sancta & catholica cõuersantes in Deum crederetis, crederetis etiã resurrectionẽ carnis quæ futura est. *Item.* Postquã vos credere promisistis, tertiò capita vestra in sacro fonte demersimus. Qui ordo baptismatis duplici mysterij significatione celebratur. Rectè enim tertiò mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Trinitatis. Rectè tertiò mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui tertia die resurrexit à mortuis. Ita enim tertiò repetita demersio typum dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo, & cum Christo resurrexistis in fide, vt peccatis abluti in sanctitate virtutum, Christum imitando viuatis.

Matth. 28.

de consecr. dist. 4. c. postquam.

Rom. 6.

Homilia iij. ¶ CAP. 195.

Hucusque de mysterijs locuti sumus quę per sacramentum in ipso baptismate celebrantur. Nunc verò de his acturi sumus quæ iam de baptizatis sancta institutione complentur. Impleto enim baptismate, caput vestrum chrismate, id est, oleo sanctificationis infundimus: per quod ostenditur baptizatis regalem & sacerdotalem conferri à domino dignitatem. Nam in veteri testamento hi qui eligebantur in sacerdotio, vel in regno, sancto vngebantur oleo: & vnctione capitis, alij regnandi in populum Dei, alij sacrificia offerendi Deo, accipiebant à domino potestatem. *Item.* Completis autem omnibus sacramentis, etiam mandatum vobis & exemplo, & sermone tradimus. Lauimus enim singulorum pedes, ad imitationem vos nostram, imo ipsius Domini & Saluatoris nostri prouocantes, vt quemadmodum nos vestros pedes lauimus, ita etiam vos pedes fratrum & hospitum lauare debeatis.

Anastasius Epitello Episcopo. ¶ CAP. 196.

Gabriel mittitur ad Mariam, non transitoriè virginem, sed ad virginem desponsatam viro; vt sponso ostenderet Mariam verè hominem fuisse, & partus meminit scriptura, & dicit: Inuoluit puerum, & beata sunt vbera quæ suxit, & oblatum est sacrificium, quoniam aperuit qui natus est vuluam. Hæc autem omnia parturientis virginis erant indicia.

Luca 2.
Ibidem 11.

Leo primus. *Vt præter Pascha & Pentecosten, nisi morte periclitantibus baptisma non fiat. Ex epistola Leonis Papæ. cap. xj.* ¶ CAP. 197.

Vnde quia manifestissimè patet baptizandis in ecclesia electis, hæc duo tempora, id est Pascha & Pentecosten esse legitima: dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruationi misceatis, quia etsi sunt alia quæque festa quibus in honore Dei multa reuerentia debeatur, principalis tamen & maximi sacramenti custodienda nobis est mystica & rationabilis exemplatio: non interdicta licentia, qua in baptismo tribuendo, quolibet tempore periclitantibus subuenitur; ita enim ab his duabus festiuitatibus connexis sibimet atque cognatis incolumium, & pacis securitate degentium libera vota differimus: vt in mortis periculo, in obsidionis discrimine, aut persecutionis angustia, in timore naufragij, nullo tempore hoc veræ salutis singulare præsidium cuiquam denegemus.

Quo tempore baptisma celebrandum sit. Ex decretis Victoris Papæ, fratribus per Alexandriam constitutis. ¶ CAP. 198.

In Paschali verò tempore & Pentecostes baptisma celebrandum est Catholicum: sed si necesse fuerit, aut mortis periculum ingruerit, gentiles ad fidem veniẽtes quocunque loco, vel momento, vbicunque euenerit, siue in flumine, siue in mari, siue in fontibus, tantùm Christianæ confessionis credulitate clarificata baptizentur. Ipsum quoque quod in Baptismo polliciti sunt, summopere attendendum est ne infideles, sed fideles inueniantur. Ipsi verò qui infidelitatis nota adsperguntur infames efficiuntur, atque inter fideles minimè reputantur.

Victor papa epist. 1 ad Theophilũ, de cons. dist. 5. c. celebritatem.

De duobus temporibus baptismatis. Ex decretis Gelasij Papæ x. ¶ CAP. 199.

Baptizandi sibi quispiam passim quocunque tempore nullam credat inesse fiduciam, præter Paschalis festi & Pentecostes venerabile sacramentum, excepto duntaxat grauissimi languoris incursu, in quo verendum ne morbi crescente periculo sine remedio salutari fortassis ægrotans exitio præuentus excedat.

Gelasius papa 1. epistola ad episcopos Lucaniæ & Brutios, &c. de cons. dist. 4. c. baptizandi.

De eodem. Ex decretis Siricij Papæ. cap. ij. ¶ CAP. 200.

Sequitur de diuersis baptizandorum prout cuique libitum fuerit improbabilis & emendanda confusio, quæ à nostris consacerdotibus quod commoti dicimus, non ratione authoritatis vllius, sed sola temeritate præsumitur, vt passim ac liberè natalitijs Christi seu apparitionis, nec non apostolorum seu martyrum festiuitatibus innumeræ, vt asseris, plebes baptismi mysterium consequantur, cùm hoc priuilegium sibi apud nos & apud omnes Ecclesias, dominicum specialiter Pascha cum sua Pentecoste defendat.

Syricius papa epistola 1. ad Himerium Terraconeum episcopum. De cõs. dist. 4. c. non ratione authoritatis.

De eodem. Ex concil. apud compendium. cap. iiij. ¶ CAP. 201.

Vt extra statuta tempora canonum id est in Pascha & Pentecoste baptisma non celebretur: quia sancti canones hoc modis omnibus, nisi aliquod periculum institerit fieri prohibent; in tantum vt etiam eos qui alio tempore baptizant, à gradibus ecclesiasticis abstineant, nec ad clerum admittantur.

Item de eodem. Ex concilio VVormatiensi. cap. x.
§ Cap. 202.

Sacrosancti baptismi sacramentum non nisi in Paschali festiuitate & Pentecoste vnusquisque fidelium nouerit esse præbendum, excepto quod his qui mortis periculo vrgente, ne in æternum pereant talibus oportet remediis subuenire.

Vt xx. dies ante baptismum ad purgationem exorcismi Catechumeni veniant. Ex concilio Bracarensi. cap. iiij. § Cap. 203.

Conc. Braca. 2. cap. 1. de cons. dist. 4. c. ante dies 20.

Hoc omnibus modis præcipimus, & antiqui Canones iubent, vt ante baptismum xx. dies ad purgationem exorcismi catechumeni veniant, & in illis xx. diebus iuxta canonicum præceptum & erudiantur & consecrentur.

Quod omnes ad baptismũ venientes v. feria maioris hebdomadæ, fidem episcopo vel presbytero reddere debeant. Ex concilio Laodicensi. cap. xlvi.
§ Cap. 204.

Quod oporteat eos qui ad baptisma veniunt, fidem discere, & quinta feria septimanæ maioris, episcopo vel presbyteris reddere.

Vt omnes baptizandi prius sint exorcizandi. Ex decretis Celestini PP. Galliarum Episcopis missis. cap. xij. § Cap. 205.

Illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta ecclesia vniformiter agit, non ocioso contemplamur intuitu: cùm siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non priùs fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exsufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur, vt tunc verè appareat, quomodo princeps huius mundi mittatur foras.

Vt baptizandi nomine dato à carne & vino abstineant. Ex concilio Carthaginensi. 4. cap. lxxv.
§ Cap. 206.

de cons. dist. 4. c. baptizandi.

Baptizandi nomen suum dent sub abstinentia vini & carnium, ac manus impositione crebrò examinent baptismum.

Quod neophyti à lautioribus cibis ad aliquod tempus & à coniugibus abstinere se debeant. Ex eodem concilio, cap. lxxvj. § Cap. 207.

de cons. dist. 4. c. neophyti.

Neophyti aliquandiu à lautioribus epulis & spectaculis & coniugibus abstineant.

Vt omnis presbyter vas baptismale habeat. Ex concilio Meldensi. cap. vj.
§ Cap. 208.

de cons. dist. 4. c. omnis presbyter.

Omnis presbyter qui fontẽ lapideum habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandum, & ad pallas altaris propria habeantur vasa, in quibus nihil aliud fiat.

Vt nullus presbyter nisi in ciuitatibus baptizare debeat, excepta causa infirmitatis. Ex concilio eod. cap. xlviij. § Cap. 209.

Nemo presbyterorum baptizare præsumat, nisi in ciuitatibus atque temporibus constitutis, nisi caussa ægritudinis, aut certè necessitatis & in illis locis quæ authoritatem & priuilegia debita retineant.

Qualiter ei qui fidelis existere voluerit, baptismum sit tribuendum. Ex decretis Clementis Papæ, cunctis fidelibus missis. § Cap. 210. Epistola 3.

Si quis ergo fidelis existere voluerit, & desiderat baptizari, vt exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœlestium, fiat, accedat ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cœlorum. Ieiuniis frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tres menses iam consummando, in die festo possit baptizari. Baptizetur vnusquisque in aquis perennibus nomine trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primò oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus percipere possit locum cum sanctis.

De martyribus, qui sine batismo martyrium susceperunt. Ex dictis Augustini Episcopi. Aug. de ecclesiast. dog. cap. 74.
§ Cap. 211.

de cons. dist. 4. c. Catechumenum.

Catechumenum quamuis in bonis operibus defunctum, vitam habere non credimus, excepto duntaxat, nisi martyrij sacramentum compleat. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, & interrogatus respondet. Hoc idem martyr coram persecutore suo facit, qui & confitetur fidem, & interrogatus respondet. Ille post confessionem aspergitur aqua, hic verò aspergitur sanguine, vel tingitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit Spiritum sanctum, hic habitaculum efficitur Spiritus sancti, dum non est ipse qui loquitur, sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille communicat Eucharistiæ in commemoratione mortis domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renunciare, hic ipse renuntiat & vitæ. Illi omnia peccata remittuntur, isti extinguuntur.

Quod Catechumenis sacramentum in pascha non liceat dari. Ex concilio Carthaginensi. cap. v.
§ Cap. 212.

Item placuit vt per solennissimos paschales dies sacramentum catechumenis non detur, nisi solitum sal; quia fideles per illos dies sacramentum non mutant, nec catechumenis oportet mutari.

De catechumenis à baptisterio remouendis. Ex concilio Arausico I. cap. xiij.
§ Caput 213.

Ad baptisterium catechumeni nunquam admittendi sunt, nisi priùs baptizentur.

De catechumenis segregandis & informandis. Ex eodem concilio. cap. xiiij.
§ Cap. 214.

A fidelium benedictione catechumeni etiam inter domesticos ordines, inquantum caueri potest, segregandi sunt, informandique sunt, vt se signandos vel benedicendos semotim offerant.

De catechumenis peccantibus. Ex concilio Neocæsariensi. cap. v. § Cap. 215.

Catechumenus si ingrediatur ad Ecclesiam, in ordine eorum qui verbo instruuntur, assistat. Hic deprehensus peccans, siquidem genu fle-

ctit, audiat, vt non delinquat vlteriùs. Si verò & audiens peccauerit, expellatur.

De his qui nuper sunt baptizati quòd promoueri non debeant. Ex concilio Laodicensi. cap. iij.

¶ CAP. 216.

De his qui nuper sunt illuminati baptismate, quòd eos in sacerdotali non conueniat ordine promoueri.

De presbyteris, si in Trinitate iuxta præceptum Domini non baptizauerit. Ex canone Apostolorum. Canon. 49.

¶ CAP. 217.

Si quis Episcopus aut presbyter iuxta præceptum Domini non baptizauerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, sed in tribus sine initio principiis, aut in tribus filijs, aut in tribus paracletis, abijciatur.

Quod in baptismo & in confirmatione, si necesse fuerit, vnus patrinus possit esse. Ex decretis Hygini PP. cap. x.

¶ CAP. 218.

de conf. dist 4. c. in catechismo. In catechismo & baptismo, & in confirmatione vnus patrinus potest fieri, si necessitas cogit: non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt.

Vt vnus patrinus vel patrina ad suscipiendum infantem accedat. Ex decretis Leonis PP. apud sanctum Medardum.

¶ CAP. 219.

De consec. dist 4 c. non plures. Vt non plures ad suscipiendum de baptismo infantem accedant quàm vnus, siue vir siue mulier. In Confirmationibus quoque id ipsum fiat.

Vt ille qui non est Confirmatus, ad baptismum nullum recipiat. Ex concilio Mogontiensi. cap. ij.

¶ CAP. 220.

de consec. dist 4 c. in baptismo. In baptismo vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.

Vt nullus fiat patrinus, nisi rectè credat. Ex concilio Parisiensi.

¶ CAP. 221.

Vt nemo à sacro fonte aliquem suscipiat, nisi orationem dominicam, & symbolum iuxta linguam suam, & intellectum teneat, & coram presbytero decantet, & vt intelligant omnes pactum, quod cum Deo pepigerunt.

Vt Presbyteri à patrinis requirant, si symbolum sapiant. Ex concilio VVormatiensi. cap. i.

¶ CAP. 222.

Caueant presbyteri, vt neque viri neque fœminæ de sacro fonte filiolos vel filiolas suscipiant, nisi memoriter symbolum & orationem dominicam tenuerint.

De Symbolo octo dies ante pascha publicè in omnibus ecclesiis recitando. Ex concilio Agathensi. cap xij. Cap. 13.

¶ CAP. 223.

de conf dist. 4. c. symbolum. * al. prædicari. Symbolum etiam placuit ab omnibus Ecclesijs vna die, id est, octauo die ante dominicam resurrectionis publicè in Ecclesia competentibus * tradi.

De Gentilibus infirmis, si baptismum desiderant. Item ex eodem. cap. iij.

¶ CAP. 224.

Gentiles si in Trinitate desiderauerint sibi manum imponi, si fuerint ex aliqua parte honestæ vitæ, placuit eis manum imponi, & fieri Christianos.

De grauida baptizanda. Ex concilio Neocæsariensi. cap. vi.

¶ CAP. 225.

Grauidam baptizari oportet quando voluerit. Nihil enim in hoc quæ parit nascenti communicat, propterea quòd vniuscuiusque propositum in confessione declaretur. de conf dist. 4 c. si qua mulier.

De paruulis infirmis baptizandis. Ex concilio Gerundensi. cap. v.

¶ CAP. 226.

De paruulis verò qui nuper materno vtero editi sunt, placuit constitui: vt si infirmi (vt assolent) fuerint, & lac maternum non appetunt, etiam eadem die qua nati sunt, si allati fuerint, baptizentur.

De illis qui in ægritudine baptizantur. Ex concilio Neocæsariensi. cap. xij.

¶ CAP. 227.

Si quis ergo in ægritudine fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius est voluntaria, sed ex necessitate descendit, nisi fortè postea ipsius studium & fides probari videatur, aut hominum paucitas cogat.

De illis qui paruulos recentes negant esse baptizandos. Ex concilio Africano. cap. lxxvij.

¶ CAP. 228.

Item placuit, vt quicunque paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, aut dicit in remissionem peccatorum eos non baptizari, sed & nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lauacro regenerationis expietur: vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur, anathema sit. Quoniã aliter intelligendum non est, quod ait Apostolus: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ, & per peccatum mors: & ita in omnes homines pertransijt in quo omnes peccauerunt, nisi quẽadmodum Ecclesia Catholica vbique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei etiam paruuli, qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere potuerunt: ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur quod generatione traxerunt. de conf. dist. 4 c placuit. Rom. 5.

De infirmis baptizatis, ex concilio Laodicensi, cap lxxij.

¶ CAP. 229.

Quòd oporteat eos qui in ægritudine percipiunt baptisma, postquam conualuerint fidem discere & scire, cuius muneris participes facti sunt. Cap. 47.

De illis ægrotantibus qui baptismum desiderant, & post obmutescunt. Ex concilio Africano. cap. xij.

¶ CAP. 230.

Vt ægrotantes si pro se respondere non possunt, cùm voluntati eorum testimonium respondeat, qui si ex periculo proprio esse dixerint, baptizentur: & vt scenicis & histrionibus cæterisque huiusmodi personis reconciliatio non negetur.

De mortuis non baptizandis. Ex concilio Carthaginensi. iii. cap. vi.

¶ CAP. 231.

Cauendum est etiam ne mortuos baptizari posse, fratrum infirmitas credat, quibus nec Eucharistiam dari animaduertat.

De subitò obmutescente, si testes habuerit, baptizando. Ex concilio Arausica. cap. xi.
¶ CAP. 232.

17 q. 4. c qui recedunt. Subitò obmutescens prout statutum est, baptizari, & pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.

De his qui apud hæreticos baptizantur in nomine sanctæ Trinitatis. Ex concilio Rotomagensi. cap. v.
¶ CAP. 233.

Baptisma vnum est in Ecclesia Catholica, cuius nos membra effecti sumus, vbi vna fides est, vbi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti datur. Et ideo qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem quasi baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio & confessio annulletur: sed doceantur integrè, & instruantur sensu sanctæ Trinitatis & mysterio, quod in sancta Ecclesia tenetur. Et si consentiunt credere, vel acquiescunt confiteri purgatæ fidei integritatem, manus impositione firmentur. Si verò paruuli sunt hebetes, qui doctrinam non capiant, respondeant pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, & ita interrogentur vt sciant quid respondere debeant, & sic manus impositionem accipiant.

De eadem re. Ex concilio VVormatiensi. cap. v.
¶ CAP. 234.

Quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nullo modo rebaptizari debet, sed per solam manus impositionem purgandus est.

Vt baptismus in Trinitate susceptus non iteretur. Ex concilio Carthaginiensi. i. cap. i.
¶ CAP. 235.

Vt baptisma in Trinitate susceptum non iteretur. Ergo si vobis placet, consideremus primitus titulum de rebaptizatis, & sanctitatem vestram postulo, vt mentis vestræ intuitum placidè, producatis ad descendentem in aquam, & interrogatum in Trinitate secundùm Euangelij fidem, & Apostolorum doctrinam, & confessum bonam conscientiam in Deum de resurrectione Iesu Christi, an liceat iterum interrogari in eadem fide, & in aquam iterum tingi. Vniuersi Episcopi dixerunt, Absit, absit, illicitam sancimus esse rebaptizationem, & satis esse alienam à sincera fide, & à Catholica disciplina.

De illis qui nesciunt qua fide baptizati sunt. Ex decretis Leonis Papæ, Episcopis per Siciliam constitutis missis, cap. xxix.
¶ CAPVT 236.

Leo primus Epist. 92. ad Rusticum, ca. 15.

de conf. dist. 4. c. hi de quibus. Hi autem de quibus scripsisti qui se baptizatos sciunt, sed cuius fidei fuerint qui eos baptizauerint se nescire profitentur, quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt, rebaptizandi non sunt: sed per manus impositionem, virtutem Spiritus sancti accipientes, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi sunt.

De Presbytero qui grammaticam ignorabat, & tamen in Trinitate baptizabat. Epistola Zachariæ ad Bonifacium Magontiensem Archiepiscopum.
¶ CAP. 237.

Virgilius & Sodulius, religiosi viri apud Baioariorum prouinciam degentes, suis apud nos literis vsi sunt, per quas intimauerunt, quòd tua reuerenda fraternitas iniungeret Christianos rebaptizare. Quod audientes nimis sumus conturbati & in admirationem quandam incidimus si haberetur vt dictũ est. Retulerũt quippe quòd fuerit in eadem prouincia Sacerdos, qui Latinam linguam ignorabat penitus; & dũ baptizaret nesciens Latino eloquio infringere linguam, diceret, baptizo te in nomine patria, & filia & spiritu sancta, ac per hoc tua reuerenda fraternitas considerauit rebaptizare. Scias sanctissime frater, si ille qui baptizauit non introducens errorem aut hæresim: sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, vt suprà fati sumus baptizans dixisset, non possumus consentire vt denuo baptizentur, (quia quod benè compertum habet fraternitas tua) quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, nullo modo rebaptizari debet, sed per solam manus impositionem purgari debet. Nam, sanctissime frater, si ita est vt nobis relatum est, non amplius à te illud prædicetur, nec aliquid huiusmodi, sed vt sancti patres docent & prædicant, tua fraternitas studeat seruare. de conf. dist. 4. c. retulerunt.

De illis qui aliquam habent dubitationem baptismatis vt rebaptizentur. Ex decretis Leonis Papæ ad Rusticum Narbonensem episcopum, cap. xxviij. Epist. 92. cap. 15.
¶ CAP. 238.

Si nulla extant indicia inter propinquos & familiares, nulla inter clericos aut vicinos quibus, hi de quibus quæritur baptizati fuisse doceantur, agendum est vt renascantur ne manifestè pereant, in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit iteratum. Qui autem possunt meminisse quod ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari an quod parentibus eorum dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab ipsa memoria alienum est, conferendum eis videtur quod collatum esse nescitur, quia non temeritas interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis. De conf dist. 4. c. Si nulla.

Quid agendum sit de infantibus de quibus non inueniuntur certissimi testes vtrum baptizati sint. Ex concilio Africano, cap. xxxix. Concil. Carthag. 5. cap. 6.
¶ CAP. 239.

Item placuit de infantibus quotiens non inueniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem de traditis sibi sacramentis idonei respondere, absque vllo scrupulo esse baptizandos, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione priuari. Hinc enim legati * vestrorum, fratres nostros consuluerunt, qui tales multos à barbaris redimunt. De conf. dist. 4. c. placuit. * Maurorum.

De Presbyteris per quorum negligentiam sine baptismo aliquis mortuus fuerit. Ex decretis Xisti papæ cap. v.
¶ CAP. 240.

Perpendant Presbyteri, quanti discrimini

sit animas innocentium per eorum negligentiam per[ire], ianuásque paradisi innocentibus claudi. [Et] ideo presbyteri summa diligentia caueant, ne animas pro quibus sanguis Christi [effusus] est, per suam incuriam à cœlesti bea[titudine] separent; Et si (quod absit) euenerit, graui pœnitentiæ luctui diebus vitæ suæ se submittat per cuius euenerit neglectum.

Vt nullus Presbyter cuiquam infirmo in propria prouincia vel alicubi baptismum denegare præsumat. Ex decretis Martiani Papæ, cap. iij. ¶ CAP. 241.

Quicunque Presbyter in prouincia propria, aut in alia, vel vbicunque inuentus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel in profectione itineris de aliqua excusatione, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

De his qui ad iterandum baptismum vel metu coacti vel errore traducti sunt. Ex decretis Leonis Papæ ad Nicetam episcopum Aquiliensem. cap. xlvij. ¶ CAP. 242.

His verò de quibus similiter dilectio tua nos credit consulendos, qui ad iterandum baptisma vel metu coacti vel errore traducti sunt, & nunc se contra catholicæ fidei Sacramentum egisse cognoscunt, ea est custodienda moderatio, qua in societatem nostram, non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem episcopalis manus communionis recipiant vnitatem. Temporis autem pœnitudinis habita moderatione tuo custodienda iudicio, prout conuersorum animos inspexeris esse deuotos, pariterque etiam habens senilis ætatis intuitum, & periculorum quorumcunque autem ægritudinum dispiciuntur necessitates. In quibus si quis ita grauiter vrgeatur, vt dum adhuc pœnitet de salute ipsius desperetur, oportet ei per sacerdotalem sollicitudinem communi gratia subuenire.

Non esse negandum baptismum paruo ægroto etiam de alterius parochia allato. Ex decretis Eugenij papæ cap. vj. ¶ CAP. 243.

Si paruus ægrotans ad quemlibet Presbyterum baptismi gratiâ de cuiuslibet parochia allatus fuerit, ei baptismi Sacramentum nullo modo denegetur. Si quis hoc munus petenti concedere detractauerit, nouerit se ille qui eum non baptizauerit, pro eius anima rationem redditurum, & apud synodum acerrimè corrigendum.

Non esse iterandam Confirmationem. Ex concilio Taraconensi, cap. vi. ¶ CAP. 244.

de cons. dist. 5. c. Dictum est.

Dictum est nobis quòd quidam de plebe bis vel ter aut eo ampliùs ab Episcopis confirmantur. Vnde nobis visum est eandem Confirmationem, sicut nec Baptismum iterari minimè debere, quia bis vel amplius baptizatos aut confirmatos non sæculo, sed soli Deo sub habitu regulari vel clericali religiosissimè famulari decretum est.

Quod ignoranter rebaptizati absque magna necessitate ordinari non possunt. Ex pœnitent. Theodo. cap. xiij. ¶ CAP. 245.

de cons. dist. 4. c. quibus.

Qui bis ignoranter baptizati sunt non indigent pro eo pœnitere, nisi quòd secundùm canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari baptizati sunt, quasi iterum Christum crucifixerunt, per annos septem pœniteant quarta feria & sexta, & tres quadragesimas pœniteant. Si pro vitio aliquo * fuerit, similiter. Si pro munditia putauerint, tribus annis similiter pœniteant.

* fecerint

De paruulorum animabus qui sine baptismo moriuntur. Ex Epistola Gregorij Papæ ad Secundinum Seruum Dei inclusum. ¶ CAP. 246.

In registro li. 7. epist. 53.

In extremo verò epistolæ requisisti, quid eis respondendum sit qui dilectionem tuam de paruulorum animabus requirunt, qui sine gratia baptismatis moriuntur, dicentes si corpus originali culpa tenetur, vnde anima quæ à Deo datur rea erit, quæ adhuc in actuali delicto non consentit corpori. Sed de hac re dulcissima fraternitas sciat, quia de origine animæ inter sanctos patres requisitio non parua versata est. Sed vtrum ab Adam descenderit, an rectè singulis detur incertum remansit, eamque in hac vita insolubilem fassi sunt esse quæstionem. Grauis est enim quæstio nec valet ab homine comprehendi, quia si de eadem substantia anima cum carne nascitur, cur etiam non cum carne moritur? Si verò cum carne quæ ab Adam prolata est obligata peccato, peccatis tenetur. Sed cùm hoc sit: incertum non est, quia nisi sacra baptismatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati est vinculis obstricta. Hinc enim scriptum est: Non est mundus in conspectu eius, nec vnius diei infans super terram. Hinc Dauid ait: In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipsa veritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Hinc Paulus Apostolus ait: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Cur ergo infans qui nihil peccauit in conspectu Dei omnipotentis, esse mundus non valet? Cur psalmista ex legitimo coniugio prolatus in iniquitate conceptus est? Cur hæc? nisi quia quis aqua baptismatis mundatus non fuerit, mundus non est. Cur in Adam omnis homo moritur, si originalis peccati vinculis non tenetur? Sed quia genus humanum in parente primo velut in radice putrum ariditatem erexit in ramis, & inde omnis homo cum peccatis nascitur, vnde primus homo permanere voluit in peccato. De his autem subtilius ac latius loqui debueram: sed dum & curarum cumulus premit, & earum portitor vt laxaretur importunus extitit, vnde multa debui, pauca loquutus sum.

Iob. 14 iuxta 70. interp. Psal. 50. Ioan. 3. 1. Cor. 15.

De Energumenis baptizandis. Ex concilio Arausicano, cap. xiij. ¶ CAP. 247. Cap. 14.

Energumeni iam baptizati de purgatione sua curantes, si se sollicitudini clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodis communicent, sacramenti ipsius virtute, vel muniendi ab incursu dæmonis, quo infestantur, vel purgandi quorum iam ostenditur vita purgatior.

De eodem. Ex eodem capite xxij. ¶ CAP. 248. Cap. 15.

In Energumenis catechumenis, in quantum

vel necessitas exegerit vel oportunitas permiserit de baptismate consulendum.

Quod rebaptizatis non sit communicandum. Ex concilio Ilerdensi, cap xiiij. ¶ CAP. 249.

Cur rebaptizatis fideles religiosi participent?

De Presbytero qui rectè baptizatum denuo baptizauerit, & non rectè baptizatum ab hæreticis non baptizauerit. Ex concilio Lugdunensi, cap. xlvij. ¶ CAP. 250.

Episcopus autem vel presbyter si eum qui secundùm veritatem habuerit baptisma, denuò baptizauerit, aut si pollutum ab impiis & non rectè baptizatum non baptizauerit, deponatur, tanquam deridens crucem & mortem Domini, nec sacerdotes veros à falsis sacerdotibus verè discernens.

Vt non ordinatus temerè baptizare non præsumat. Ex decretis Hormisdæ papæ, cap. iiij. ¶ CAP. 251.

Si quis baptizat, aut aliquid diuinum per temeritatem exercuerit non ordinatus, abijciatur ab Ecclesia & nunquam ordinetur.

Quod Diaconi officium presbyterorum non vsurpent. Ex decretis Gelasii papæ, cap. vi. ¶ CAP. 252.

Part. I. dist. 93 diacones. §. prima. Diacones quoque propriam constituimus obseruare mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum, quippiam attentare permittimus, nihilque eorum suo ministerio penitus applicare quæ primis ordinibus propriè decreuit antiquitas, absque Episcopo & presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis fortassis officiis longiùs constitutis necessitas extrema compellat, quod & laicis Christianis facere plerumque conceditur.

Vt Presbyteri populum admoneant, vt suos infantulos ad Confirmationem Episcopo præsentent. Ex concilio VVormaciensi, cap. ij. ¶ CAP. 253.

Annuncient Presbyteri populis, vt quàm citiùs potuerint suos infantulos ad Confirmandum suo Episcopo præsentari faciant. Quod si neglexerint, & presbyter & populus canonicis disciplinis subiaceant.

Cap 3. *Vt omnes perfectæ ætatis ieiuni ad Confirmationem veniant. Ex concilio Aurelianensi, cap. vi.* ¶ CAP. 254.

De consf dist. 5. c. vt ieiuni. Vt ieiuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confessiones facere priùs, vt mundi donum sancti Spiritus valeant accipere, & quia nunquam erit Christianus, nisi in confirmatione Episcopali fuerit chrismatus.

De Sacramento Baptismatis & Confirmationis vtrum maius sit, Melchiades Papa Hispanorum Episcopis, cap. vi. ¶ CAP. 255.

de consf dis. 4. c. de his. De his verò super quibus rogatis vos informari, id est, vtrum maius sit sacramentum manus impositionis episcoporum, aut baptismus, scitote vtrumque magnum esse sacramentum, & sicut vnum à maioribus est, id est summis pontificibus, quod à minoribus perfici non potest, ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari: & vnum sine altero ritè perfici non potest.

Vt omnes Christiani ad Confirmationem veniant. Ex concilio VVormaciensi cap. iij. ¶ CAP. 256.

Ad prædicationem & ad Confirmationem episcopi, omnes deuotè conueniant, eique fideliter ministrent & obediant.

Item de Manus impositione. Eusebius Papa fratribus per Campaniam & Tusciam constitutis. cap. xxij. ¶ CAP. 257. *Epist. 3.*

Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab alijs quàm ab ipsis apostolis legitur aut scitur peractum esse, nec ab alijs quàm qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. *de consf dist. 5. c. manus.*

Item de Confirmatione. Ex concil. Mogontiensi. cap. ij. ¶ CAP. 258.

Præcipimus vt ad accipiendum per manus impositionem Pontificis, Spiritus sancti donum sollicitè & deuotè omnes concurrant, & Episcopo quæ necessaria sunt fideliter ministrent, eique in omnibus & per omnia obediant.

Quod omnes fideles accepto baptismate, chrisma cæleste accipere debeant. Ex concilio Laodicensi. cap. xlviij. ¶ CAP. 259.

Quod oporteat eos qui baptizantur post lauacrum cœleste chrisma percipere, & regni Christi participes inueniri.

Vt omnes renati fonte baptismatis, donum Spiritus sancti, per manus impositionem accipere debeant. Ex epistola Antheri Papæ, cap xv. ¶ CAP. 260. *Ex epistola 1. Vrbani primi papæ.*

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum, post baptismum accipere debent Spiritum sanctum, vt pleni Christiani inueniantur. De spiritu accipimus, vt spirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus sancti Dei, quia cum Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. De Spiritu sancto accipimus, vt sapiamus, inter bonum & malum discernere, iusta diligere, iniusta respuere, vt inuidiæ ac superbiæ repugnemus, vt luxuriæ ac diuersis illecebris & fœdis indignísque cupiditatibus resistamus. De Spiritu sancto accipimus, vt amore æternæ gloriæ & ardore succensi, erigere à terrenis mentem ad superna & diuina valeamus. *de consf. dist. 5. c omnes fideles.*

Vt Episcopi nonnisi ieiuni Confirmationem faciant. Ex concilio Meldensi. cap. iij. ¶ CAP. 261.

Vt Episcopi non nisi ieiuni per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant, exceptis *de consf dist. 5. c. vt episcopi.*

infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus Pascha videlicet & Pentecoste à ieiunis celebrari debet baptismus, ita etiam traditionem Spiritus sancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.

Quod Episcopis liceat, si necesse sit in campo Confirmare. Ex concilio Remensi. cap. x.

¶ CAP. 262.

Episcopo liceat in campo sit necesse si confirmare.

Quod à solis Episcopis baptizati sint consignandi. Ex decretis Innocentij Papæ missis. cap. iij.

¶ CAP. 263.

De consignandis verò infantibus manifestum est non ab alioquàm ab Episcopo fieri licere. Nã Presbyteri, licet sint secundi sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis Pontificibus debetur: vt vel consignent, vel Paraclitum Spiritum sanctum tradant. Non solùm consuetudo Ecclesiastica monstrat, verùm illa lectio actuum apostolorum quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, quòd iam baptizatis tradant Spiritum sanctũ. Nam presbyteris seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo, cùm baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat: sed quod ab episcopo consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis cùm tradunt Paracletum.

Act. 8. De consec. dist. 4. c. Presbyteris.

Vt Presbyteri baptizatos in frontibus chrismate non debeant signare. Ex registro Gregorij ad Iannarium Episcopum Caralitanum. cap. xc.

lib. 3. cap. 9.

¶ CAP. 264.

Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus non præsumant sancto chrismate, sed presbyteri baptizatos tangant in pectore, vt Episcopi postmodum confirment in fronte.

de consec. dist. 4. c. presbyteri.

De Presbyteris qui de baptismate pretium quærunt. Ex Epistola Gelasij PP. cap. v.

¶ CAP. 265.

Cap. 7. 1. q. 1. c. baptizandis.

Baptizandis consignandisque fidelibus pretia nulla præfigant, nec alligationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes, quomodo quod gratis accepimus gratis dare mandamur. Et ideo nihil à prædictis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate agente deterriti, vel indignatione reuocati redemptionis suæ causas adire despiciant, certum habentes quòd qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa sponte non correxerint, periculum subituri proprij sunt honoris.

De Presbyteris qui de veteri Chrismate baptizare præsumunt. Ex concilio Lugdunensi. cap. iij.

¶ CAP. 266.

Si quis ab alio chrismate quàm de illo nouo quod proprij Episcopi largitione vel confessione accepit, baptizare non præoccupante morte, tentauerit, pro temeritatis ausu ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur.

de cons. dist. 4. c. si quis de alio.

Quod Presbyter in sua plebe sine Chrismate non debeat ire. Ex concilio Vasensi. cap. v.

¶ CAP. 267.

Nullum Presbyterorum in plebe sibi commissa sine chrismate vnquam debere progredi, quia inter nos placuit semel in baptismate quacunque necessitate faciente, qui non chrismatus fuerit, in confirmatione sacerdotis perficiatur.

De Presbytero qui se deprehenderit non esse baptizatum. Ex concilio apud Compendium. cap. v.

¶ CAP. 268.

Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non baptizatum esse, baptizetur & ordinetur iterum, & omnes quos priùs baptizauit.

Ad marginem codicis regij vetustissima litera adscribitur hic dubitatur.

De Presbyteris quomodo in cœna domini de chrismate, de oleo sanctificato, de oleo infirmorum facere debeant. Ex Meldensi concilio. cap. i.

¶ CAPVT 269.

Presbyter in cœna Domini ampullas tres secum deferat, vnam ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam apostolicam, vt quando quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesiæ, &c.

Iac. 5.

De eodem. Ex concilio apud Valentias, cap. ij.

¶ CAP. 270.

Presbyteri qui diœcesanas Ecclesias regunt, non à quibuslibet Episcopis, sed a suo, nec per iuniorem clericum, sed per seipsos, aut per illum qui eiusdem ordinis sit, ante Paschæ solemnitatem chrisma petant.

de cons. dist. 4. c. presbyteri.

Item de eodem. Ex Meldensi concilio. cap. v.

¶ CAP. 271.

Nemo Episcoporum vel quilibet ministrorum Ecclesiasticus propter sacrum chrisma aliquid muneris accipiat denarium, vel quælibet munuscula, quæ per ministros episcoporum à presbyteris inordinabiliter exiguntur.

Item de eodem. Ex concilio Vasensi. cap. x.

¶ CAP. 272.

Per singula territoria Presbyteri vel ministri ab Episcopis, non prout libitum fuerit à vicinioribus, sed à suis proprijs per annos singulos petant Chrisma, appropinquante solemnitate Paschali, nec per quemquam alium quàm per seipsos aut per vicarios eiusdem ordinis, quia inhonorum est inferioribus summa committi. Optimum est autem, vt ipse accipiat qui in tradendo vsurus est.

De Presbyteris qui pro accipiendo Chrismate ad ciuitates venire solent Ex concilio Meldensi. cap. vi.

¶ CAP. 273.

De Presbyteris qui accipiẽdi chrismatis gratiã ad ciuitates in cœna Domini venire soliti sunt, sancitum est, vt de his qui longè positi sunt de octo vel decem millibus, vnus ab archidiacono eligatur, qui acceptum chrisma sibi & socijs diligenter perferat. Hi verò qui non longiùs à ciuitate quàm quatuor aut quinque millibus habitant, more solito ad accipiendum chrisma per se veniant. Discendi verò gratiâ aliò non quadragesimali tempore ad ciuitatem conuocentur, propter plebes sibi commissas.

De Chrismate quod semper sub sera esse debeat. Ex concilio Turonensi. cap iij. ¶ CAP. 274.

Præterea & illud omnimodis obseruandum est, vt sacrum Chrisma, & oleum consecratum semper

semper sub sera sit, ne illud vnde Christo incorporamur, & vnde omnes fideles sanctificantur, vnde Reges & Sacerdotes inunguntur, aliquis infidelis aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei iudicium subuertendum subripiat, quod experimento didicimus.

De Iudæis quomodo examinari debeant ante baptisma. Ex concilio Agathensi, cap. xxxv.

¶ Cap. 275.

de conf. dist. 4. c. Iudæi. Iudæi (quorum perfidia frequenter ad vomitum redit,) si ad leges Catholicas venire voluerint, septem menses inter catechumenos Ecclesiæ limen introeant, & si pura fide venire noscũtur, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quod si casu aliquod periculum infirmitatis intra scriptum tempus incurrerint, & desperati fuerint, baptizentur.

Conc. Tol 4. c. 5. *De Iudæis, quòd nullus eis vim ad credendum inferre debeat. Ex concilio Toletano v. cap. vi.*

¶ Cap. 276.

dist 45 c. de Iudæis. Rom. 9. De Iudæis autem hæc præcepit sancta synodus nemini deinceps vim credendi inferri; Cui enim vult Deus miseretur, & quem vult indurat. Non enim inuiti tales saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ: Sicut homo propria voluntate arbitrij serpenti obediens periijt, sic vocante se gratia Dei, propriæ mentis conuersione homo quisque saluatur credendo. Ergo non vi, sed libera arbitrij facultate, vt cõuertantur qui saluandi sunt, non potius impellendi. Qui autem iam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisemandi, quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis & sanguinis Domini extitisse participes, oportet vt fidem etiã quam vi vel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, fidésque quam susceperunt vilis & contemptibilis habeatur.

Eod. conc 4. c 59. *Vt Iudæorum filij baptizati ab eorum consortio separari debeant. Ex eodem concilio, v. cap. xl.*

¶ Cap. 277.

28 q. 1. c. Iudæorum. Iudæorum filios vel filias baptizatos, ne parentum vltra inuoluantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, tradique aut monasterijs, aut christianis viris, aut mulieribus dominum timentibus, vt sub eorum cura & conuersatione cultum fidei discant, atque in melius constituti, tam in moribus, quàm in fide proficiant.

Vt nulla communio sit Hebræis ad fidem christianam translatis, cum alijs nondum baptizatis. Ex eodem conc. v. cap. lxij.

Conc. Tolet. 4. cap 61.

¶ Cap. 278.

28. q. 1 c. Sæpe malorum. Sæpe malorum consortia etiam bonos corrumpunt, quantò magis eos qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur communio vltra sit Hebræis ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne fortè eorum participatione subuertantur. Quicunque igitur amodò ex his qui baptizati sunt, infidelium consortia non vitauerit, & hi Christianis donentur, & illi publicis sedibus deputentur.

De Iudæis qui apostatauerint. Ex eod conc. v cap. lxix. ¶ Cap. 279.

Plerique qui ex Iudæis dudum ad christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes Christum, non solùm Iudaïcos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam abominandas circuncisiones exercere. De quibus consultum ipi ssimi ac religiosissimi Domini nostri Sisemandi regis, hoc sanctum decreuit Concilium, vt huiusmodi transgressores Pontificali authoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis reuocentur, vt quos voluntas propria non emendat, animaduersio sacerdotalis coërceat. Eos autem quos circunciderunt, si filij eorum sunt, à parentibus separentur, si serui, pro iniuria corporis sui, libertati tradantur. Conc. Tolet. 4. c. 58. de consec. dist. 4. c. plerique.

De Iudæorum seruis. Ex eodem. cap. ix.

¶ Cap. 280.

Item vt si Iudæorum serui necdum conuersi, ad Christi gratiam conuolauerint, libertati donentur. dist. 54. c. etsi.

De Iudæorum mancipijs qui ad baptismum confugiunt. Ex concilio apud Auernas. cap. lxxx.

¶ Cap. 281.

Licet, prioribus canonibus iam fuerit definitum, vt de mancipiis paganis quæ apud Iudæos sunt, si ad Ecclesiam confugerint, & baptismum petierint, etiam ad quoscumque Christianos confugerint, taxato & oblato à fidelibus iusto pretio ab eorum Domino liberentur: Ideò statuimus hæc vt tam iusta constitutio ab omnibus Catholicis conseruetur.

Item de mancipijs Iudæorum aut Christianis aut ad fidem Christianam venire desiderantibus. Ex concilio Matisconensi, cap. xvj. ¶ Cap. 282.

Præsenti concilio, Deo authore, sancimus, vt nullum Christianum mancipium Iudæo deinceps seruiat, sed datis pro quolibet bono mancipio xij. solidis ipsum mancipium quicũque seu ad ingenuitatem, seu ad seruitium licentiã habeat redimendi; & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat, quia nefas est quem Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemum Christianæ religionis in vinculis tenere. Quod si adquiescere his quæ statuimus quicumque Iudæus noluerit, quandiu ad pecuniam statutam venire distulerit, liceat mancipium ipsum cum Christianis vbicumque voluerit habitare. dist. 54. c. præsenti.

De illis qui ad fidem Christianam de hæresi venire desiderant. Ex concilio Arelatensi, cap. 9.

¶ Cap. 283.

Si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum de Symbolo, & si viderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei imponatur tantùm, vt accipiat Spiritum sanctum.

De Iudæis si mancipium circunciderint. Ex concilio apud Theodonis villam habito. cap. iij.

¶ Cap. 284.

Si quis Iudæorum Christianum mancipium, vel cuiuslibet sectæ alterius emerit, & circunciderit, à Iudæi ipsius potestate sublatus, in libertate permaneat.

Quid sanctus Gregorius de Iudæis præcipiat. Ex registro Gregorij ad Ioannem Terracinensem Episcopum. § CAP. 285. *lib. 1. epistola 34.*

Ioseph præsentium lator, Iudæus, insinuauit nobis de loco quodam quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracinensi castro consistentes conuenire consueuerant, quòd tua eos fraternitas expulisset, & in alium locum pro colendis similiter festiuitatibus suis, te quoque noscente & consentiente migrauerint, & nunc de eodem loco etiam expulisse denuò conqueruntur. Quod si ita est, volumus vt tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & loco quem sicut prædiximus cum tua conscientia quo congregentur adepti sunt eos (sicut mos fuit) liceat conuenire: Hos enim qui à Christiana religione discordant, mansuetudine, benignitate, admonendo, suadendo, ad vnitatem fidei necesse est congregare, ne quos dulcedo prædicationis, & præuentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur. Oportet ergo vt ad audiendum de te Verbum Dei benignè conueniant, quàm austeritate quæ suprámodum extenditur, expauescant.

De illis qui pro periculo mortis à Diaconibus baptizati fuerint Ex concilio Turonensi, cap. iij.

§ CAP. 286.

Si quis Diaconus regens plebem sine Episcopo vel Presbytero aliquos pro mortis occursu baptizauerit, Episcopus eos per benedictionem & confirmationem perficere debebit, sub fide, qua quisque credendo poterit esse iustus.

De his qui cogunt Presbyteros denarios pro balsamo dare. Ex concilio Cabilonensi, cap. v.

§ CAP. 287. *Con. Cabilo. 2. cap. 16.*

Quidam fratres dixerunt consuetudinis antiquæ fuisse in eorum Ecclesijs, vt pro balsamo emendo ad chrisma faciendum, siue pro luminaribus Ecclesiæ concinnandis, binos vel quaternos denarios Presbyteri darent. Vnde omnes vno consensu statuimus, vt sicut pro dedicandis Basilicis, & dandis Ordinibus nihil accipiendum est, ita etiam pro Balsamo siue pro luminaribus emendis, nihil Presbyteri chrisma accepturi *1. q. c. statuimus.* dent. Episcopi itaque Ecclesiasticis facultatibus balsamum emant, & luminaria singuli in Ecclesijs suis.

De Chrismatis panno. Ex concilio apud Beluacum, cap. viij. § CAP. 288.

de conf. dist. 4. c. si quis. Si quis voluerit Chrismatis pannum iterum linire, & super alium baptizatum mittere, non est absurdum.

Quod Catechumeni cum baptizatis manducare non debeant. Ex concilio Magontinensi, cap. v.

§ CAPVT 289.

Catechumeni manducare non debent cum baptizatis, neque eis osculum dare, quantò magis gentiles?

De Scrutinio faciendo. Ex concilio Romano, cap. xv. § CAP. 290.

De Scrutinio faciendo decreuimus, vt Episcopus & vbi conuentus est populi & cleri, & possibilitas permittit ibi celebretur.

De Baptisterio. Ex concilio Magontinensi, cap. ix.

§ CAP. 291.

Baptisterij & catechumenorum ventilata est ratio, vt Sacerdotes pleniùs intelligant, qualiter cum dignis ordinibus efficiant Christianum.

Quod bigamus vocetur qui ante baptismum vxorem vnam, & post baptismum aliam habuerit. Ex decreto Innocentij Papæ, cap. ij. *Epist. Inn. 22. ad Episcopos Macedoniæ. Dist. 26 c. deinde ponitur.*

§ CAP. 292.

Deinde ponitur non dici digamum oportere eum, qui catechumenus habuerit atque amiserit vxorem, si post baptismum aliam sortitus est, quia illud coniugium per baptismi sacramentũ cum cæteris criminibus sit ablutum. Quod enim de vna vtique dicitur, certè si tres habuerit in veteri positus homine vxores, erit ea quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus, prima. Virginis æquè nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis oro istud non videat contra Apostoli esse præceptum, qui ait, vnius vxoris virum oportere fieri sacerdotem? Sed *1. Tim. 3. ad Tit. 1.* obijcitur, quod in baptismo totum quicquid in veteri homine gestum est sit solutum. Dicite mihi (cum pace vestra loquar) crimina tantùm in baptismo dimittuntur, an & illa quæ secundùm Domini præcepta ac Domini instituta complentur? Vxorem ducere crimen est? an non est crimen? Si crimen est, ergo author erit in culpa, qui vt crimina committerentur, in paradiso cùm ipse eos iungeret, benedixit. Si verò non est crimen, quia quod Deus iunxit, nefas sit crimen appellari, & Salomon *Gene. 1. Gene. 2. Prouerb. 19.* addidit, etenim à Deo præparatur viro vxor: quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod Deo authore legitur consummatum? Quid de filiis talium percensetur? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis consortium, qui ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit vxor? eruntque appellandi, vel naturales, vel spurij, quia non est legitimum matrimonium, nisi illud, vt vobis videtur, quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus *Matth. 19.* cùm interrogaretur à Iudæis, si licere dimittere vxorem, atque exponeret fieri non debere, addidit, Quod verò Deus coniunxit, homo non separet. Ac ne de his locutus esse credatur quæ post baptismum sortiuntur, meminerit hoc verè & à Iudæis interrogatum esse, & Iudæis esse responsum. Quæro verò, & sollicitus quæro, si vna eadémque sit vxor eius qui ante catechumenus, postea fidelis sit, filiósque ex ea cum esset catechumenus susceperit, ac postea alios cùm fidelis, vtrum sint fratres appellandi, an nõ? Habebunt postea defuncto patre cum cæteris hæreditatis herciscundæ consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abstulisse. Quod cùm ita sentire atque iudicare absurdum est, quæ ratio est, hoc malum defendi, & vacua magis opinione iactari, quàm aliqua authoritate roborari? cùm non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit & Deus coniunxit. Nunquid si quis catechumenus virtutibus studuerit, humilitatem secutus fuerit, patientiam tenuerit, eleemosynas fecerit, morti destinatos qualibet ratione eripuerit, castitatem seruauerit, quæro si hæc (cùm factus fuerit fidelis) amittit, quia per baptismum totum quod vetus homo gesserit

Actor. 10. putatur auferri? Aspiciamus gentilem hominem Cornelium orationibus & eleemosynis Petrum ipsum reuelatione vidisse. Nunquid per baptismum hæc illi ablata sunt, propter quæ ei baptisma concessum esse videtur? Si ita creditur, mihi credite non modicùm erratur: quia quicquid benè gestum fuerit, & secundùm præcepta legalia custoditum, non potest facientibus deperire. Nuptiarum ergo copula quia Dei mandato perficitur, non potest dici peccatum, & quod peccatum non est, inter peccata omnino credi non debet dimissum.

Felix 3. Epist. 3.

De Episcopis & Presbyteris & Diaconibus rebaptizatis. Ex decretis Fœlicis Papæ, cap. j.

¶ CAP. 293.

Communis dolor & generalis est gemitus, quod intra Africam rebaptizatos etiam Episcopos vel Presbyteros, Diaconósque cognouimus: quæ res sine dubio ad vestræ quoque peruenit notitiam sanctitatis, qualiter in Africanis regionibus astutia diaboli sæuierit in populum Christianum, atque in id multiplici deceptione proruperit, vt non modò vulgus incautum, sed etiam ipsos in mortis profunda demerserit Sacerdotes: vt nullus orbis non ingemuerit, nulla terra nesciuerit. Vnde in grandi mœrore positi, dissimulare non possumus pereuntium, atque nobis exigendarum discrimen animarum. Quapropter competens adhibenda est talibus medela vulneribus, ne curandi immatura facilitas, mortifera captis peste nihil prosit: sed segniùs tracta pernicies reatu non legitimæ curationis inuoluat sauciatos pariter & medentes. Inprimis itaque venientis ad nos & remedium postulantis, sollicitè discutienda est professio & persona decepti, vt medela possit congruens exhiberi, & qui satisfacturus Deo per pœnitentiam rebaptizatum se legitimè doluerit, vtrum ad hoc facinus concurrerit, an impulsus accesserit requiratur: sciens quòd se decipiat ipse qui fallit: nihilque per nostram facilitatem tribunalis excelsi iudicio derogari cui illa sunt rata, quæ pia, quæ vera, quæ iusta sunt: & aliter necessitas, aliter tractanda est ratio voluntatis: deterior est autem causa illius, qui fortè pretio sollicitatus est vt periret. Nihil intentatum enim reliquit inimicus, cui ne de sua liceat gaudere captura, succurrendum est irretitis, & conterendus est venantis laqueus, vt infucatum sine dolo lamentantibus lapsum tam iustitiæ moderatione, quàm compunctione pietatis ad aulam quam reliquerant, sit ingressus, Nec pudeat forsitan aut pigeat, in dictis ieiuniorum gemituúmque temporibus obedire, aut aliis obseruantiæ salubrioris obtemperare præceptis, quia humilibus datur gratia, non superbis. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis in Christo fieri quærit electus: & per dispensationis nostræ ministerium quod vestram sequi conuenit charitatem, nec alicui fas est vel velle, vel posse transcendere causam eius, qui contra Apostolicam doctrinam, iterationem infaustâ baptismatis dedit: vel eius qui aliquibus argumentis excusandum callidè proprium putauerit esse consensum: sacerdotali vigore & humanitate tractemus, vt eius fides, quæ nisi vna, nulla est, adiutorio Domini iudicis, ad salutem sine nostræ properationis offensione, reparetur, quia cùm peccatoris à nobis satisfactio protrahitur: non præter nostram laudem atque lætitiam mens eius ad veniam purgatior inuenitur, & ideo memineritis hanc super his nos habere sententiam, vt seruata discretione peccantium non eadem cuncti qui lapsi sunt lance pensentur: quod maiori castigatione est exigendum: nostra cui in Domino commissa fuerit disciplina. Vt ergo ab Ecclesiæ summitatibus inchoëmus, eos quos Episcopos, vel Presbyteros, aut Diaconos fuisse constiterit, & seu optantes forsitan, seu coactos lauacri illius vnici salutarísque claruerit fecisse iacturam, & Christum, quem non solum dono regenerationis, verumetiam gratiâ percepti honoris induerant, exuisse: cùm constet neminem ad secundam tinctionem venire posse, nisi se palàm Christianum negauerit, & professus fuerit esse paganum, quod cùm generaliter in omnibus sit execrandum, multò magis in Episcopis, presbyteris & diaconibus auditu saltem, dictúque probatur horrendum: Sed quia idem Dominus atque Saluator clementissimus est, & neminem vult perire, vsque ad exitus sui diem in pœnitentia, (si resipiscant) iacere conuenict: nec orationi non modò fidelium, sed nec catechumenorum quidem omnimodis interesse. Quibus communio laica in morte reddenda est. Quam rem diligentius explorare vel facere, probatissimi sacerdotis cura debebit. De monachis autem & clericis, & puellis Dei aut sæcularibus seruari præcipimus hunc tenorem, quem Nicena synodus circa eos qui lapsi sunt, vel fuerint seruandum esse constituit, vt scilicet qui nulla necessitate, nullius rei timore atque periculo, se hæreticis vt rebaptizentur impiè dediderunt, si tamen eos ex corde pœniteat, tribus annis inter audientes sint, septem verò annis subiaceant inter pœnitentes manibus sacerdotum, duobus etiam annis oblationes omnibus modis non finantur offerre, sed tantummodo * popularibus in oratione socientur: nec confundatur Deo colla submittere, qui eum non timuit abnegare. Quòd si vtpotè mortales inter metas præscripti temporis cœperit vitæ finis vrgere, subueniendum est implorantj, & seu ab Episcopo qui pœnitentiam dederit, seu ab alio qui tamen datam esse probauerit, aut similiter presbytero, viaticum abeunti de sæculo non negetur. Pueris autem quibus quòd adhuc in veste sunt à paritate vocabulum est, seu clericis, seu laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquandiu sub manus impositione detentis, reddenda communio est, nec eorum expectanda pœnitentia, quos excipit à coërtione censura. Quod est à nobis prouidè constitutum: ne hi quibus in terreni labe contagij plus minúsue restat ad vitam, dum adhuc in pœnitentia sunt, pœnitentiam committant. Quod si ante præfinitum tempus pœnitentiæ desperatus à medicis ob euidentia mortis indicia, recepta quisquam communionis gratia conualescit, seruemus in eo quod Niceni canones ordinauerunt, vt habeatur inter illos qui oratione sola communicant, donec impleatur spacium temporis eidem præstitutum. Nec catechumenos nostros qui sub tali confessione baptizati sunt præterimus: quia nō est causa dissimilis, sicut iidem sancti canones ordinarunt, eius qui quolibet modo Christum, quem semel confessus est, abiurarit, Tribus

De cons. dist. 4. c. eos quos

* sæcularibus.

annis inter audiētes sint, & posteà cum catechumenis permittantur orare, per manus impositionem, communionis Catholicæ gratiam recepturi: exceptis tantummodo Episcopis presbyteris & diaconibus, quos solo mortis suę tempore reconciliandos esse iam diximus: cæteros, id est siue clericos, siue laicos, vel monachos sexus vtriusque personas, quos violentia & periculo coactos iterationem baptismatis subisse constiterit, vel qui aliquo * modo huius se facinoris piaculis dixerint non teneri, in pœnitentia per triennium durare decernimus, & per manus impositionem ad societatem recipi sacramenti, illo per omnia custodito, ne ex his vnquam qui in qualibet ætate alibi quàm in Ecclesia catholica baptizati aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam prorsus permittantur accedere. Quibus satis esse non debet, quòd in catholicorum numero sunt recepti: quomodo de suo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quisquis hæc violauerit antistitum: vel qui non remouerit eum, quem ex his ad ministerium clericale obrepsisse cognouerit. Curandum verò maximè, & omni cautela est prouidendum, ne quis fratrum coepiscoporúmque nostrorum, aut etiam presbyterorum in alterius ciuitate, vel diœcesi pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixerit, sine Episcopi, vel presbyteri testimonio & literis, aut in parochia presbyter, aut Episcopus in ciuitate suscipiat. Quod aliqua simulatione neglectum, culpam tangit etiam clericorum, qui in locis in quibus hoc minus curatum fuerit, commorantur. His itaque ritè dispositis, & ad Ecclesiarum nostrarum notitiam nostra deliberatione perlatis parere vos conuenit. Quibus licet ad animarum reparationem nihil deesse videatur, tamen si cui aliquid noui & quod præterire nos potuit, reuelatum fuerit, secundùm beatum Paulum Apostolum tacente priore fideliter insinuet, quia spiritus vbi vult spirat, maximè cùm eius causa tractatur: nec nos pigebit audire, & si qua sunt omissa non arroganter abnuere, sed rationabiliter ordinare. Data est Iduum Martiarum die, Dinanuo, & Sibidio iiij. Coss.

* commento

1. q. 7. c. qui in qualibet ætate.

1. Cor. 14. Io. 3.

De eo qui per ignorantiam ordinatur antequàm baptizetur. Ex dictis Isidori Episcopi.

¶ CAP. 294.

1. q. 1. si quis per ignorantiam, vide Ib. annotationem. Item de cons. dist. 4. c. romanus.

Si quis per ignorantiam ordinatur antequàm baptizetur, debent ab eo baptizati rebaptizari, & ipse non ordinetur, sed Romanus Pontifex non hominem iudicat qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam credit baptismi, licet paganus sit qui baptizat.

De illis qui gratiam Sancti Spiritus vendere conantur. Ex Concilio Triburensi, cap. xxvj. cui interfuit Arnulphus Rex. ¶ CAP. 295.

1. q. 1. c. dictum est.

Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari, pro baptismo quoque & communione, hoc Simoniacæ hæresis semen est detestata sancta synodus, & anathematizauit, & vt de cætero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura vel communione quicquam exigatur, sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

A quibus manus impositio perfici debeat. Vrbanus Papa omnibus Christianis, cap. vij.

¶ CAP. 296.

Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.

De eodem, Eusebius Papa Episcopis per Campaniam & Tusciam, cap. ij. epistola iij.

¶ CAP. 297.

Manus impositionis sacramentum magna authoritate tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab aliis quàm ab ipsis Apostolis legitur ac scitur peractū esse, nec ab aliis, sicut iam dictum est, quàm ab ipsis qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur ac vacuum, nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta.

De cons. dist. 5. c. manus.

Item de eodem. Beda super Actus Apostolorum.

¶ CAP. 298.

In cap. 8.

Philippus qui Samariæ euangelium prædicabat, vnus de septem diaconibus fuit. Si enim Apostolus esset, ipse vtique manum imponere potuisset, vt acciperent Spiritum sanctum. Hoc enim solis pontificibus debetur. Nam presbyteris siue extra Episcopum, seu præsente Episcopo, cum chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontes ex eodem oleo signare, quod solis Episcopis debetur, cùm tradunt Spiritum sanctum paracletum baptizatis.

De eodem Isidorus Etymologiarum, lib. vij. cap. xx.

¶ CAP. 299.

Presbyteri licet sint sacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec Spiritum sanctum dant: quod solis Episcopis deberi, lectio Actus Apostolorum indicat.

Item de eodem: Rabanus de institut. cleric. lib. 1. cap. xxx. ¶ CAP. 300.

Nouissimè à summo sacerdote per impositionem manus Paracletus traditur baptizatis, vt roborentur per Spiritum sanctum ad prædicandum aliis, idem donum, quod ipsi in baptismate consecuti sunt, per gratiam, vitæ donati æternæ. Signatur enim cum chrismate baptizatus per Sacerdotem in capitis summitate, per Pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione significetur super ipsum Spiritus sancti descensio, ad habitationem Deo consecrandam. In secunda quoque vt eiusdem Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis, & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

De cons. dist. 5. c. nouissimè.

Quid liceat Episcopo alterius Ecclesiam ingresso. Haimo super Deuteronomium.

¶ CAP. 301.

Ingressus Episcopus alicuius Ecclesiam, potest ibi aliquos corrigere, vel etiam confirmare, totam autem plebem non licet ei disponere.

Ab uxore sua separari debere eum qui filiastrum suum, vel filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuerit. Capitularium libro v. cap, vij. ¶ Cap. 302.

Si quis filiastrum vel filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuerit, ab vxore sua separetur, & alteram non accipiat.

Non licet Confirmatum denuò confirmari Gregorius ij. Bonifacio. ¶ Cap. 303.

Homini qui à Pontifice confirmatus fuerit: denuo talis rei iteratio prohibenda est.

Vtrum separandus sit ab uxore sua qui filiastrum suum, vel filiastram suam coram Episcopo ad Confirmationem inscienter tenuerit. Nicolaus Papa Rudolpho Biturensi Episcopo.

¶ Capvt 304.

30.q.1.c.de his qui. De his quis filiasttos suos ad confirmationem coram Episcopo tenent, id est, qui filios vxoris suæ de priori marito dum chrismantur ab Episcopis super se sustinent, si inscienter vt asseritur fit, licet sit peccatum, tamen non vsque ad separationem conjugij puniendum est. Lugeant tamen & digna pœnitentia hoc diluentes Domino dicant, Delicta ignorantiæ nostræ ne memineris.

Vtrum separari debeant ab vxoribus suis, qui filios suos ex lauacro sancto suscipiunt. Ex decreto Desiderij Papæ, Deusdedit Gordiano episcopo.

¶ Cap. 305.

30 q.1.c. peruenit ad nos. Deusdedit sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedis Episcopus Gordiano Hispalensis Ecclesiæ coepiscopo & fratri charissimo. Peruenit ad nos Diaconus sanctitatis vestræ epistolam deferens, quòd quidam viri & mulieres præterito sabbato Paschali die præ magno populorum incursu nescientes filios suos suscepissent ex lauacro sancto. Cupis ergo scire si pro tali ratione accidenti debeant viri ac mulieres ad proprium vsum redire, an non. Nos verò ex hac re mœsti, inquisiuimus priorum dicta. Inuenimus autem in archiuis huius apostolicæ sedis iam talia cõtigisse in Ecclesia Hisautiæ, Ephesiorum, simúlque Hierosolymæ, aliarum etiam Ecclesiarum Episcopis, & earum ciuitatum, ab hac Apostolica sede scire volentibus, vtrum viri ac mulieres redirent ad proprium thorum. Beatæ memoriæ sanctissimi patres Iulius, Innocentius, & Cælestinus cum Episcoporum plurimorum & sacerdotum consensu in Ecclesia beati Apostolorum principis, prohibentes talia perscripserunt & confirmauerunt, vt nullo modo coniugio se reciperent mulieres ac viri quicunque aliqua ratione susceperint natos suos, sed separarent se, ne suadente diabolo tale vitium inolescat per mundum. Scitis quia quomodo sunt septem dona Spiritus sancti: ita sunt septem dona baptismi. A primo ergo pabulo salis sacramenti & ingressu Ecclesiæ, vsque ad confirmationem per chrisma, hoc est à primo vsque ad septimum, nullus Christianus suam commatrem in coniugium suscipere debet, & qui præsumpserit, tandiu anathematis vinculo religetur, donec pœnitentiam dignè egerit.

Item de eodem Ioannes Anselmo Lemozinæ Ecclesiæ Episcopo. ¶ Cap. 306.

Ad limina beatorum Petri & Pauli apostolorum principum, hic præsens homo nomine Stephanus orationis causâ veniens, nostro Præsulatui suggerendo innotuit: quòd filium suum in extremo vitæ positum, nec baptismatis vnda lotum, absentia scilicet sacerdotum necessitate cogente baptizasset, eúmque proprijs manibus retinendo suscepisset. Atque pro huius rei negotio notitiæ tuæ patefacto reuerentia tua quasi zelo rectitudinis flagrans præfatum hominem à sua iudicauerit coniuge separandum, quod fieri nullatenus debet, dicente scriptura: à Deo iunctam esse viro vxorem: & quod Deus iunxit, homo non separet. Vnde & Dominus in Euangelio ait: Nemo dimittere potest vxorem suam, nisi causâ fornicationis. Quapropter & nos tantæ authoritatis iussione præcipuè freti, dicimus omittendum esse & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit. Nam baptizandi hoc opus etiam laicis fidelibus iuxta canonicam sanctionem, si necesse fuerit facere liberè conceditur. Vnde si supradictus genitor filium suum corpore morientem adspiciens, ne animam morte perpetua pereuntem dimitteret, sacri vndâ baptismatis lauit, & eum de potestate authoris mortis & tenebrarum eripuit, & in regnum Christi iam regeneratum indubitanter misit, benè fecisse laudatur: & idcirco suam vxorem sibi iam olim optimè sociatam, impunè quamdiu vixerint iudicamus manere coniunctam: neque ob hoc contra præfatas authoritates diuinas aliquatenus separari debuisset.

30.q.1.c ad limina. Prou.19. iuxta 70. Matth. 19.

Non licere aliquem filiastram patris sui in matrimonium ducere, & si duxerit separari debere. Zacharias Papa Theodoro Ticinensi Episcopo.

¶ Cap. 307.

Zacharias Episcopus seruus seruorum Dei, reuerendissimo & sanctissimo fratri Theodoro Episcopo Ecclesiæ Ticinensi. Pytacium nobis tua reuerenda fraternitas obtulit, per quod nos sciscitari curasti, si liceat filium, cuius pater alterius filiam ex sacro fonte susceptam, id est spiritualem eiusdem patris filiam, (quod dici crudele est) in matrimonio accipere, quod apud te enormiter asseruisti contigisse. Sed benè tua sancta fraternitas compertum habet, quòd Dominus Moysi præcepit dicens: Turpitudinem patris tui ne reueles: & turpitudinem matris tuæ non reuelabis: turpitudinem sororis tuæ non reuelabis, turpitudo enim tua est. Turpitudinem enim non reuelare dicitur: dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere: multò magis à spirituali patris nostri filia omni occasione, aut argumento seposito sub nimia districtione nos cauere conuenit, ne iram diuini examinis incidat, si quis tali facinori mixtus minimè restrinxerit fræna luxuriæ. Vnde & omnes omnino cauendi sunt à talis sceleris commixtione, ne in æternum pereant. Sed hunc qui huius pernicios æ temeritatis animæ suæ salutem despicientes impio se miscuerunt matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & pœnitentiæ dignè submittere, quatenus ab æterna eruti damnatione animas eorum lucreris præstante Domino. De filijs autem qui ex eis nati esse probantur retulisti si liceat eos coniugio copulari. Sed hi cur prohibeantur à coniugio, aut pro huiusmodi pœnitentiam agere compellantur, dum ex hoc absque damnatione esse perhibentur: quia non pater pro filio, neque filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Do-

30. q.3.c. Pytacium. Leui.18.

mino per prophetam: Anima patris mea est, & *Ezech. 18.* anima filij mea est, anima quæ peccauerit ipsa morietur. Sed & frater charissime de his dixisse sufficiat. Caue autem ne aliter agere subiectis concedas, ne à recto tramite inueniaris deuiare.

Quod in baptismo non aqua mundat, sed verbum. Augustinus super Ioannem, homilia xxvj.

Tract 80. § CAP. 308.

Dominus dixit discipulis suis: Iam vos mundi estis, propter verbum quod locutus sum vobis. *Ioan. 13.* Quare non ait mundi estis propter baptismum, quo abluti estis, sed ait propter quod locutus sum vobis, nisi quia & in aqua verbum mundat.

De cons. dist. 4. c. quando. *Apostolos baptizatos fuisse. Augustinus in epistola ad Seleucium. cviij.* § CAP. 309.

Quando ab Hierosolymis exiit Dominus Iesus, cum discipulis suis in Iudæam terram, & ibi morabatur cum eis, baptizabat non per seipsum, sed per discipulos suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis sicut nonnulli arbitrantur: siue (quod magis credibile est) baptismo Christi. Item respondit *Ioan. 13.* Dominus Petro: Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Vnde intelligitur quod iam fuerit baptizatus Petrus.

De eodem. Augustinus ad Vincentium victorem. § CAP. 310. *Lib. 3. de anima & eius origine cap. 9. de cons. dist. 4. c. si eos.*

Si eos de quibus scriptum non est vtrum fuerint baptizati, sine baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumniamur Apostolis: qui præter Paulum apostolum, quando baptizati fuerint ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit, quod beato Petro Dominus ait: Qui locus est, non indiget nisi vt pedes lauet.

Diuites baptizatos non priuari regno Dei. Augustinus ad Paulinum Nolanum episcopum de Pelagio. § CAP. 311. *Epist. 106.*

Confiteatur Pelagius diuites baptizatos, etiamsi diuitiis suis non careant, & sint tales, quales ad Timotheum scribit Apostolus dicens: Præcipe diuitibus huius sæculi non superbè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, *1. Tim. 6.* sed in Domino viuo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum: vt sint diuites in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futuro, vt apprehendant vitam æternam, nec eos regno Dei posse priuari.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI,

DECRETI PARS SECVNDA.

DE SACRAMENTO CORPORIS & sanguinis Domini: & de perceptione, & obseruatione: De Missa, & aliorum Sacramentorum sanctitate.

L. 20. contra Faustum c. 13.

QVOD PANIS ET CALIX NON QVALIBET SED CERTA consecratione fit corpus Christi. Augustinus in libro de Catechizandis rudibus. cap. 1.

¶ CAPVT PRIMVM.

Grat. de cõsecr. dist. 2. cap. panis & calix.

PANIS & Calix, non qualilibet sed certa consecratione, mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde quod non ita fit nobis, quamuis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis, nisi quòd benedicimus gratiásque agimus Domino, in omni eius munere, non tantùm spiritali, verùm etiam corporali. *Item ex sermone de sacramentis.* Quia passus est pro nobis commendauit nobis in isto sacramento sanguinem suum & corpus, quod etiam fecit nosmetipsos. Nam & nos corpus ipsius facti sumus, & per misericordiam ipsius, quod accepimus, nos sumus. Recordamini, & vos non fuistis, & creati estis, ad aream Dominicam comportari estis, laboribus boum, id est annuntiantium Euangelium, triturati estis. Quando Catechumeni deferebamini, in horreo seruabamini, nomina vestra dedistis, cœpistis moli ieiuniis, & exorcismis: postea ad aquam venistis, & conspersi estis, & panis dominicus facti estis. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo vnum videtis esse quod factum est, sic & vos vnum estote diligentes vos, tenendo vnam fidem, vnam spem, indiuiduam charitatem. Hæretici quando hoc accipiunt, testimonium contra se accipiunt: quia illi quærunt diuisionem, cùm panis iste indicet vnitatem. Sic & vinum in multis racemis fuit, & modò vnum est. Vnum est in sua natiuitate, calix post pressuram torcularis; & vos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem & contritionem, iam in nomine Christi tanquam ad calicem venistis, & ibi vos estis in mensa, & in calice nobiscum vos estis, simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul viuimus. *Item in sermone de infantibus.*

de cons dist 2. c. quia passus est.

Ita Dominus noster IESVS CHRISTVS nos significauit, nos ad se pertinere voluit. Mysterium pacis & vnitatis nostræ in mensa sua consecrauit. Qui accipit mysterium vnitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Nulli est ambigendum aliquatenus, vnumquemque fidelium corporis sanguinisque Dominici tunc esse participem, quando in baptismate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedat calicémque bibat, de hoc sæculo migrauerit, in vnitate corporis Christi constitutus. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non priuatur, quando in se hoc, quod illud sacramentum significat, inuenitur.

Ibidem. Gratianus.

Petr Lom. li. 4. dist 9. §. 4.

Cap. 20. *Item ex libro de ciuitate Dei x.* In forma serui maluit Dominus esse sacrificium quàm sumere, ne vel hac occasione quisquam existimaret cuilibet sacrificandum esse creaturæ, per hoc, & sacerdos est ipse offerens. ipse & oblatio. Cuius rei sacramentum quotidianum voluit Ecclesiæ esse sacrificium, quæ cum capitis ipsius sit corpus, se ipsam per ipsum discit offerre.

Quod manna à patribus sumptum non liberauit à morte sed qui figurabatur in manna: in sermone de vtilitate agendæ pœnitentiæ. cap. j.

§ Cap. 2.

Manna de cœlo (inquit) apertè ab ipso Domino exponitur: Patres vestri (inquit) mannũ manducauerat in deserto & mortui sunt. Quando enim viuerent, figura prænunciare vitam posset, vita esse non posset. Manducauerunt (inquit) manna & mortui sunt: id est, manna quod manducauerunt, non eos potuit de morte liberare, non quia manna ipsum mors illis fuit, sed quia à morte eos non liberauit. Ille autem à morte eos liberaturus erat, qui per manna figurabatur. Breuiter ergo dixerim, quicunque in manna Christum intellexerunt, eundem quem nos, cibum spiritualem manducauerunt. Ioan. 6. Exod. 16. Num. 11.

Quamuis res visibiles Sacramentorum corrumpantur, non tamen id quod per eas agitur, corrumpi posse. In libro de vnico baptismo.

§ Cap. 3.

An verò (inquit) solis, vel etiam lucernæ lux cùm per cœnosa diffunditur, nihil inde sordidum attrahit, & baptismus Christi potest cuiusquam sceleribus inquinari? Si enim ad res ipsas visibiles quibus ipsa sacramenta tractantur animũ conferamus, quis nesciat eas esse corruptibiles? Si autem ad id quod per eas agitur, quis non videat non posse corrumpi? quamuis homines per quos agitur, pro suis moribus vel præmia percipiant vel pœnas luant.

Non mentiri eum qui dicit Christum impaßibilem & immortalem quotidie in sacramento immolari, & quomodo intelligendum sit sacramentum corporis Christi, corpus Christi esse. In Epistola Augustini ad Bonifacium Episcopum.

Epistola 23. § Cap. 4.

De cons. dist. 4 c quæris, sub finem. Ecce facio (inquit post multa) quantùm possum. Dominus adiuuet, vt quod postulas possim. Nempe sæpe ita loquimur, vt Pascha appropinquante dicamus crastinam vel perendinam Domini esse passionem, cùm ille ante multos annos passus sit, nec omnino nisi semel illa passio facta sit. Nempe ipso die dominico dicimus, Dominus hodie surrexit, cùm ex quo resurrexit tot anni transierint. Cur nemo tam ineptus est, vt nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia dies istos secundùm illorum quibus hæc gesta sunt similitudinem nuncupamus, vt dicatur ipse est dies, qui non est ipse, sed reuolutione temporis similis ei, vt dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed olim factum est. Nonne semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen in sacramento non solùm per omnes paschæ solennitates, sed omni die populo immolatur, nec vtique mentitur, qui interrogatus eum respondet immolari. Si enim sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt, non haberent, omnino sacramenta non essent. Ex hac autem similitudine plerunque iam sacramenta ipsarum rerum nomina accipiunt. Sic ergo secundùm quendam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita sacramentum fidei, fides est.

In libro de pœnitentiæ remedio. Hoc (inquit) Cap. 7. altare quod nunc in Ecclesia est in terra positũ, terrenis oculis expositum, ad mysteriorum diuinorum signacula celebranda, ad hoc multi etiã scelerati possunt accedere, cùm Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, vt in futuro exerat seueritatem suam. Vt quid paras (inquit beatus Augustinus in expositione Euangelistæ) dentes & ventrem? Credere in eum, hoc est manducare panem viuum, qui credit in eum, manducat eum. Inuisibiliter saginatur, quia inuisibiliter renascitur. Infans intus est, nouus est intus, vbi nouellatur, ibi satiatur. Non enim buccella Domini, venenum fuit Iudæ, quam cùm accepit, inimicus in eum intrauit, non quia malum accepit, sed quia bonum malus malè accepit. Videte ergo fratres panem cœlestem, spiritualiter manducate, innocentiã ad altare apportate: peccata & si sunt quotidiana, non sint mortifera. Antequam ad altare accedatis attendite quid dicatis: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Dimittas dimittetur tibi. Securus accede, panis est non venenum. Hic panis est, qui descendit de cœlo. Hunc panem significat manna: hunc panem significat altare Domini. Sacramenta illa fuerunt, in signis diuersa sunt, in re quæ significatur paria sunt. Omnes (inquit) eandem escam spiritualem manducauerunt, spiritualem vtique eandem. Nam corporalem aliam, quia illi manna, nos aliud, spiritualem verò eandem, quam nos, adiungit. Et omnes eundem potum spiritualem biberunt: aliud illi, aliud nos, sed specie visibili, quod tamen hoc idem est virtute spirituali. Quomodo enim eundem potum? bibebant, inquit, de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus, idem potus, idem panis. Petra Christus in signo, verus Christus in carne & verbo. Hic est ergo panis de cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit non moriatur, quod pertinet ad virtutem sacramenti, non quod pertinet ad visibile sacramentum: qui manducat intus, non foris: qui manducat corde, non qui premit dente. Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam. Hanc ergo non habet qui istum panem non mãducat, nec istum sanguinem bibit. Nam temporalem vitam sine illo, homines habere possunt. Qui ergo eius non manducat carnem, nec bibit eius sanguinem, non habet in se vitam: & qui manducat eius carnem, & bibit eius sanguinem, habet vitam æternam. Ad vtrumque autẽ respondet, quod dixit æternam. Hunc ergo cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia sancta. Huius rei sacramentum, id est vnitatis, corporis Christi & sanguinis, alicubi quotidie alicubi certis interuallis dierum, in Dominica mensa præparatur, & de mensa Dominica sumitur: aliquibus ad vitam, aliquibus ad exitium. Res verò ipsa cuius sacramentum, omni homini ad vitam, nulli homini ad exitium, qui-

Tract. 26. in Ioannem de cons. dist. 2. c. vt quid paras. & P. Lom lib. 4. dist. 9 § 4 Ioan. 13. Matth. 6. Num. 9. Exod. 13. 14. 16. 17. Num. 20. 1. Cor. 10. Ioan. 6.

Ex epistola conc. Ephesini ad Nestorium.

cunque participes eius fuerint. *In symbolo Ephesini Concilij.* Necessariò, inquiunt, & hoc adijcimus, annunciantes enim secundùm carnem mortem vnigeniti filij Dei, & resurrectionem, incruentam celebremus sacri officij seruitutem. Sic enim ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis & pretiosi sanguinis Christi, omnium nostrum redemptoris effecti, non vt communem carnem percipientes, quod absit, nec viri sanctificati, & verbo coniuncti, secundùm dignitatis vnitatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter vt Deus existens, qua propriæ carni vnitus, & viuificatricem professus est, & ideò quamuis dicat: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non tamen vt hominis cuiusquam existimare debemus. Quomodo enim iuxta naturam suam viuificatrix esse poterit caro hominis? Sed vt verè eius propriam factam, qui propter nos filius hominis factus est, & vocatus. In actione pœnitentiæ vbi tale commissum est, vt is qui commisit à Christi etiam corpore separetur: non tam consideranda est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum non despicit Deus. *Hilarius in libro de Trinitate.* Eos inquiens qui inter Patrem & Filium voluntatis ingerunt vnitatem, nec interrogo vtrúmne per naturæ veritatem hodie Christus in nobis sit: an per concordiam voluntatis. Si enim verè verbum caro factum est, & verè verbum carnem cibo Dominico sumimus: quomodo non naturaliter in nobis manere existimandus est: qui & naturam carnis nostræ, iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis nostræ ad naturam æternitatis, sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim omnes vnum sumus: quia & in Christo pater est, & Christus in nobis, vnum in his esse nos faciunt. Si verè ergo carnem corporis nostri Christus assumpsit: & verè homo ille qui ex Maria natus fuit, Christus est, nósque verè sub mysterio carnem corporis sumimus, & per hoc vnum sumus, quia pater in eo est, & ille in nobis: quomodo voluntatis vnitas asseritur, cùm naturalis per sacramentum proprietas, perfectæ sacramentum sit vnitatis? Non est humano aut sæculi sensu in Dei rebus agendum, neque per violentiam, atque imprudentem prædicationem cœlestium dictorum, sanitati alienæ, atque impiæ intelligentiæ, extorquenda peruersitas est. Quæ scripta sunt legamus, quæ legimus intelligamus: & tunc perfectè fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate quæ dicimus, nisi ab eo didicimus, stultè atque impiè dicemus. Ipse enim ait: Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis, non est relictus ambigendi locus. Nunc enim ipsius Domini professione, & fide nostra, verè caro est, & verè sanguis est, & hæc accepta, atque hausta id efficiunt, vt nos in Christo, & Christus in nobis sit. An ne hæc veritas non est? Contingat planè iis verum non esse, qui Christum IESVM verum Deum esse negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secundùm hoc quod nos sumus, in Deo est. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem, per carnem Christum habemus, victuris

Ioan. 6.

Aug in Enchiridio. ca. 65. Gra de pœni. dist 1. cap. in actione. P. Lomb. l. 4. dist 20. §. c.

Psal. 50.

Ioan. 1.

Ioan. 6.

nobis per eum, ea conditione qua viuit ipse per patrem. Si ergo nos naturaliter secundùm carnem per eum viuimus, id est, naturam carnis suæ adepti, quomodo non naturaliter secundùm spiritum in se patrem habeat, cùm viuat ipse per patrem? *Eusebius Emisenus. Ex sermone de corpore, & sanguine Domini.* Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis & illaturus sideribus, necessarium erat, vt die cœnæ sacramentum nobis corporis & sanguinis consecraret: vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretiū, vt quia quotidiana, & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset redemptionis oblatio, & perennis victima illa viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Verè vnica & perfecta hostia fide æstimanda, non specie, neque exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Vnde cœlestis confirmat authoritas: quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem qui author est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam & inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens. Accipite & comedite. HOC EST CORPVS MEVM: & sanctificatione repetita, Accipite & bibite; Hic est sanguis meus. Ergo ad nutum præcipientis Domini, repentè, ex nihilo substiterunt excelsa cœlorum, profunda fluctuum, vasta terrarum. Pari potentia in spiritualibus sacramentis vbi præcipit virtus, seruit effectus. Quanta itaque, & quàm celebranda beneficia vis diuinæ benedictionis operetur: & quomodo tibi nouum & impossibile esse non debeat, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur, teipsum qui in Christo es regeneratus interroga. Dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via, intrinsecùs mortuus, exulabas: subitò initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innouatus, in corpus Ecclesiæ non videndo, sed credendo transisti: & de filio perditionis adoptiuus Dei fieri occulta puritate meruisti. In mensura visibili permanens, maior factus es te ipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento. Cùm idem atque ipse esses, multò aliter fidei processibus extitisti. In exteriore nihil additum est, & totum in interiore mutatum est: ac sic homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu præterita vilitate deposita, subitò nouam indutus es dignitatem: & sicut hoc quòd Deus læsa vitæ curauit, infecta diluit, maculata detersit, non oculis tuis, sed sensibus tuis sunt credita: ita & cùm reuerendum altare cibis spiritualibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus, & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente contingę, cordis manu suscipe, & maximè totum haustu interioris hominis assume.

De cons. dist. 2. c. quia corpus. & lib. 4 sent. narum. dist. 8. § b.

Gen. 1.

Panem quem Dominus fregit, & dedit discipulis suis, esse corpus Domini saluatoris: & calicem quem porrexit eis, esse sanguinem eius, & quomodo intelligi debeat Caro & sanguis Christi. Hieronymus ad Edibiam.

§ CAP. 5.

Quæst. 2.

Nos autem audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque discipulis suis, esse corpus Domini saluatoris: ipso dicente ad eos, Accipite

Matth. 26. Mar. 14.

& comedite, Hoc est corpus meum, & calicem illum esse, de quo loquutus est iterum: Bibite ex hoc omnes; Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hic est calix de quo in Propheta legimus, Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Et alibi: Et calix meus inebrians, quàm præclarus est. Si ergo panis qui de cœlo descendit corpus Domini est, & vinum quod discipulis dedit, sanguis est illius noui testamenti, qui effusus est in remissionem peccatorum, Iudaicas fabulas repellamus, & ascendamus cum Domino cœnaculum magnum stratum atque mundatum, & accipiamus ab eo sursùm calicem noui testamenti, ibique cum eo Pascha celebrantes, inebriemur vino sobrietatis. Non enim est regnum Dei esca & potus: sed iustitia, & gaudium, & pax in Spiritu sancto. Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus IESVS ipse conuiua, & conuiuium est: ipse comedens, & qui comeditur. Illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus: & quotidie in sacrificiis eius de germine vitis veræ, & vineæ Sorech, quæ interpretatur electa, rubentia musta calcamus, & nouum ex his vinum bibimus in regno patris: non in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus, canentes canticum nouum, quod nemo potest canere, nisi in regno Ecclesiæ, quod est regnum patris. *Item in Epistolam ad Ephesios.* Dupliciter (inquit) intelligitur caro Christi, & sanguis in Ecclesia, vel spiritualis illa atque diuina, de qua ipse ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: & nisi manducaueritis carnem meam, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam æternam, vel caro quæ crucifixa est, & sanguis qui militis effusus est lancea. *Item in Esaiam. in ca. 66.* Secundùm Tropologiam possumus dicere, omnes voluptatum amatores magis quam Dei sanctificari in hortis & liminibus, quia mysteria veritatis non valent introire: & comedunt cibos pietatis, dum non sunt sancti & corpore & spiritu, nec comedunt carnem Iesu, nec bibunt sanguinem eius, de quo ipse loquitur: Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam. Etenim pascha nostrum immolatus est, Christus qui non foris sed in domo vna & intus comeditur. *Item in quadam homilia super Leuiticum. cap. xiij.* His ex authoritate Euangelica atque Apostolica comprobatis, vide quomodo vnusquisque vel mundus, vel immundus possit ostendi. Omnis homo habet in se aliquem cibum, quem accedenti ad se proximo suo præbeat. Non enim fieri potest, vt cùm accesserimus ad inuicem nos homines, & consueuerimus sermonem, non aliquem ex interrogatione vel ex responsione, velut ex aliquo gustu, aut capiamus, aut præbeamus cibum: & siquidem quem bonæ mentis gustu capimus, mundum sumimus cibum, si verò immundus est quem contingimus, immundum. Vnde Apostolus de talibus dicit: cum huiusmodi nec cibum sumere. Et vt tibi euidentius hæc patescant, de maiori sumamus exemplum, vt inde ad inferiora veniamus. Dominus ait: Nisi manducaueritis carnem meã, & sanguinem meum biberitis, non habebitis vitam: Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, quia omne opus eius sanctum est, & omnis sermo eius verus. Carnibus enim, & sanguine agni tanquam cibo mũdo & potu, potatur & reficitur omne hominum genus. Secundo loco post illius carnem mundus cibus est Petrus & Paulus, & omnes Apostoli. Tertiò Discipuli eorum, & sic vnusquisque pro meritorum puritate proximo mundus fit cibus. Hoc qui audire nescit, auertit forsitan auditum secundùm eos qui dicebant: Quis potest eum audire? Sed si filij estis Ecclesiæ, si Euangelicis imbuti mysterijs, si Verbum caro factum, habitat in vobis, agnoscite quæ dicimus quia Domini sunt: ne qui ignorat ignoretur. Agnoscite quia figuræ sunt, quæ in diuinis voluminibus scriptæ sunt: ideo tanquam spirituales, & non carnales, intelligite quę dicuntur. Si enim tanquam carnalia ista suscipitis, lædunt vos non alunt. Est enim & in Euangelijs litera quæ occidat. Non solùm in veteri testamento litera occidens deprehenditur, est & in nouo testamento litera quæ occidat eum, qui non spiritualiter aduertit. Si enim secundùm literam sequaris hoc ipsum quod scriptum est: Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem: occidit hęc litera. Vis & tibi aliam proferri de Euangelio literam quæ occidit? Qui nõ habet gladium (inquit) vendat tunicam suam, & emat gladium. Ecce hæc litera euangelium est: sed occidit. Si verò eam spiritualiter intelligas, non occidit, sed spiritus viuificans est in ea: & ideo siue in lege, siue in Euangelijs, quæ dicuntur spiritualiter suscipe, spiritualiter diiudica. Vt ergo diximus, omnis homo aliquem habet in se cibum, ex quo qui sumpserit siquidem bonus est, & de bono thesauro profert bonum, mundum cibum prębet proximo suo. Potest enim quis innocens & rectus corde, mũdum videri animal, & præbere audienti se mundum cibum, tanquam ouis, quæ est animal mundum, similiter & in cæteris. Et ideo omnis homo cùm loquitur proximo suo, siue prodest ei ex sermonibus, siue nocet, mundum ei aut immundum efficitur animal, ex quibus vel mundis vtendum est, vel immundis præcipitur abstinendum. Si secundùm hunc intellectum dicamus summum Deum leges hominibus promulgasse, digna videbitur humana maiestate legislatio. Si verò assideamus literæ, & secundùm quod vel Iudæis, vel vulgò dicitur, accipiamus quæ scripta sunt, erubesco confiteri Deum tales leges dedisse. Videbuntur enim magis elegantes leges hominum, verbi gratiâ, Romanorum, Atheniensium, Lacedæmoniorum.

Psal. 115. Psalm. 22. Rom. 14. Rom. 7. Apoc. 14. De consec. dist. 2. c. dupliciter, & P. Lom. lib. 4. dist. 8. c. 3. Ioan. 6. 1. Corint. 5. 1. Cor. 5. Ioan. 6. Ioan. 1. 1. Corinth. 14. 2. Corinth. 3. Ioan. 6. Lucæ 22.

Quod in lege fuerit vmbra, in Euangelio veritas: & quòd deuoto animo, & cum timore ad communionem sit accedendum. Ambrosius in libro de Officiis. cap. 14. ¶ CAP. 6.

Illa igitur sunt nobis expetẽda, in quibus veritas est. Hîc vmbra, hîc imago est, illic veritas, vmbra in lege, imago in Euangelio, veritas in cælestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nũc offertur Christus, sed quasi homo offertur: quasi recipiens passionẽ: & offert se ipse quasi sacerdos, vt peccata nostra dimittat, hîc in imagine, ibi in veritate. Ibi apud patrem quasi aduocatus pro nobis interuenit. *Item in Epistolam ad Corinthios.* Deuoto animo, & cum timore accedendum ad communionem docet, vt sciant omnes se reuerentiam debere ei, ad cuius corpus sumendum accedunt. Hoc enim debent apud se iudicare, quia Dominus est cuius in ministerio sanguinem potant. *Item in Epistolam ad Hebræos.* Sed in ista carne ac sanguine nil cruen-

In priorem ad Corinth. cap. 19. In 5. caput.

tum, nil corruptibile mens humana concipiat: sed viuificatricem substantiam, atque saluatricem in pane & vino, per quæ si dignè sumuntur, nobis est remissio peccatorum collata. *Item in*
In 10 cap. *eandem.* Vna est Ecclesiæ hostia, illi autem multæ sunt. Propter hoc enim nec fortes erant quia multæ. Quid autem opus erat multis dic mihi, vna sufficiente? Proinde quòd multæ offerebãtur, ostendit eos nunquam purgari, sicut medicamentum forte, & valens, & efficax, cunctam repellit valetudinem. Si ergo semel impositum totum operatum fuerit, ostendit virtutem, vt non vlteriùs apponatur. Si verò semper apponitur, manifestum indicium est, minùs illud præualuisse medicamentum, virtus quippe illius est, vt semel apponatur & non frequenter, sicut etiam hîc. Si enim ab omnibus essent liberati peccatis, nequaquam per singulos dies offerret quis sacrificia. Proinde peccati com-
De consf dist. 2. c. in Christ. P. Lom l. 4. sen. dist. 12. §. g. memoratio fuit, non absolutio, quia quotidie eisdem purgantur hostijs, etiam ipsi sacerdotes, & populus pariter. In Christo è contrario semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus, sed ad recordationẽ mortis eius, & vna est hostia, non multæ. Quomodo vna & non multa? Quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius, idipsum semper idipsum, proinde vnũ hoc est sacrificium, alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? Nequaquam sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus. Sicut enim quod vbique offertur, vnum corpus est, & non multa corpora: ita & vnum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsam verò offerimus etiam nunc, quæ tunc oblata cõsumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit eius, quod factum est. Hoc enim facite (ait) in meam commemorationem, non aliud sacrificium, sed ipsum semper offerimus, magis autem sacrificij recordationẽ operamur.
August. Vnde etiam beatus Augustinus in decimo libro de ciuitate Dei eisdem verbis penè inquit. Dona eius in nobis, nosque ipsos vouemus, & reddimus, & beneficiorum eius solemnitatibus, festis, & diebus statutis dicamus, sacramúsque memoriam ne volumine temporum ingrata subrepat obliuio. Vnde etiam in Psalmo 80. fratribus ait: Ecce innouauit nos Christus, donauit omnia peccata, cùm non obliuiscimur munus saluatoris. Nonne Christus quotidie immolatur? & semel pro peccatis immolatus est. Cum credimus, ecce cogitatio. Ex ipsius reliquijs cogitationis quotidie nobis sic immolatur, quasi quotidie nos innouet, quia primâ gratiâ suâ nos innouauit.

Quod Christum lapidat, qui audire non potest, Ego & pater vnum sumus: sicut Iudæi hoc audientes tulerunt lapides, vt lapidarent eum. Et quod diuinitas in suæ veritatis claritate videri non po-
Cap. 18. *test. Ambrosius in iij. de Spiritu sancto.*

¶ Cap. 7.

Ioan. 10. Iudæi audientes: Ego & Pater vnum sumus, tulerunt lapides, vt lapidarent eum. Qui hoc audire non potest Iudæus est: qui hoc audire non potest lapidat Christum omni caute asperioribus perfidiæ suæ saxis, & si mihi creditis,
2. Corinth. 5. vulnerat Christum. Nam etsi ille vulnus iam sentire non possit, nunc enim secundùm carnem iam non nouimus Christum, tamen Arrianorũ impietate lapidatur, qui Ecclesiæ pietate litatur. De hac litatione sanctus Ioannes in Epistola: Et misit (inquit) filium suum litatorem pro peccatis nostris. *Item in sermone de Abel &*
Cain. Denique Spiritus sanctus in specie colũbæ visus est, quia videri diuinitas in suæ veritatis claritate non poterat. Noli igitur, & tu secundùm naturam interpretari, quod præter naturam diuinitatis est. Nam & si credas, à Christo carnem fuisse susceptam, & offeras transfiguratum corpus altaribus, non distinguas tamẽ naturam verbi & corporis, & tibi dicitur: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. 1. Ioan. 4.
Item in libro de Mysterijs initiandis. Vera autem caro Christi, quę crucifixa, quæ sepulta est, verè illius carnis sacramentum verum est. *Item in eodem.* Ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem corpus significatur. *Item.* In illo sacramento Christus est. *Item.* Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum. *Item.* Non est esca ista corporalis. *Item.* Non est iste panis qui in corpus vadit. *Item.* Esca ista vitæ æternę substantiam subministrat. *Item.* Talibus Ecclesiam pascit, quibus animę firmatur substantia. *Item.* Denique cor nostrum esca ista confirmat, & vinum hæc lætificat cor. *Item.* Vidisti sacramenta super altare posita, & ipsam miratus es creaturã, creatura tamen solennis & nota. *Item* Si tanta vis est in sermone Christi, vt inciperent esse quæ non erant, quantò magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur. *Item.* Sicut similitudinem mortis bibisti, ita similitudinẽ pretiosi sanguinis bibis. *Item.* Fac nobis hanc oblationem acceptabilem, quod est figura corporis & sanguinis Domini. *Item.* Figura corporis, altare est. *Item.* Ne horror cruoris esset, ideo in similitudinem accipis sacramentum. *Item.* Offerimus tibi immaculatam hostiam, rationabilem hostiam, incruentam hostiam, hunc panem sanctum. *Item.* Non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi, quia iam corpus Christi est. *Item.* Præueni in maturitate. Plures filios habuit Abraham, nullum alium ablactauit, in hoc solo dicitur fecisse epulum magnum, & benè magnum, quia tempus erat eius, quem semper epulantur corda sanctorum. *In libro de Trinitate ad Gratianum.* Absit vt se quisque tali impietate maculet, vt dicat frequenter creari Spiritum sanctum, aut vnquam creari. Cur enim creari videatur frequenter non intelligo, & nisi eum mori credam frequenter, & frequenter recreari. *Item in Epistolam ad Corinthios.* Quia morte Domini liberati sumus. Huius rei memores, in edendo & potando carnem & sanguinem Domini quæ pro nobis oblata sunt, significamus. *Item in eodem cap.* Beneficij diuini sanguis testis est, in cuius typum nos calicem mysticum ad tuitionem corporis & animæ percipimus. *Dominica quinta post Theophaniam.* Singuli accipiunt Christum dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis. *Beatus Hilarius.* Corpus Domini Christi quod sumitur de altari, figura est, dum panis & vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur. *Ambrosius de sacramentis.* Non igitur humani sed diuini est muneris sacramentum quod acci-

Cap. 9. de cons. dist. 2. c. ante benedictionem de sacramẽtis li 4. c. 5.

De myster. initian c 9. lib. 4 cap. 3.

lib. 4. de sacra. cap 4. cap. 5.

lib. 4. de sacra. cap 2. lib. 4 cap 6.

lib. 4. cap. 5.

Item Ambr. l. 1 de spiritu sancto cap. 7. cap. 58. de consecr. dist. 4. c. quia morte.

de cons. dist. 2. c. Singuli P. Lomb. li 4. d. 12. §. e. de cons. dist. 2. c corpus Christi.

De Mysterijs initiandis cap. 8.

pis, ab eo prolatum, qui benedixit fidei patrem Abraham illum, cuius gratiam,& gesta miraris. Probatum est antiquiora esse Ecclesiæ sacramẽta, nunc cognosce potiora. Reuera mirabile quòd manna Deus pluerit patribus, & quotidiano cœli pascebantur alimento. Vnde dictũ est: Panem angelorum manducauit homo: sed tamen panem illum qui manducauerunt, omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca quam accipis, iste panis viuus, qui de cœlo descendit, vitæ æternæ subministrat substantiam: & quicunque hunc manducauerit non morietur in æternum, & corpus est Christi. Considera nunc vtrum præstantior sit panis angelorum, an caro Christi, quæ vtique corpus est vitæ. Manna illud de cœlo, hoc supra cœlum. Illud cœli hoc Domini cœlorum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum seruaretur, hoc alienum ab omni corruptione. Quod quicumque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis ex Christo. Illos ad horam satiauit aqua, te sanguis diluit in æternum. Iudæus bibit & sitit, tu cum biberis sitire non poteris: & illud in vmbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris vmbra est, quãtum istud est, cuius & vmbram miraris? Audi quia vmbra est, quæ apud veteres facta est. Bibebant, inquit, de consequente petra, petra autem erat Christus. Sed non in pluribus beneplacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. Hæc autem in figura facta sunt nostri. Cognouisti præstantiora. Potior est lux quàm vmbra, veritas quàm figura, corpus authoris, quã manna de cœlo. Fortè dicas, aliud video, quomodo tu mihi asseris quod corpus Christi accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis vt probemus hoc non esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit, maioremque vim esse benedictionis, quàm naturæ: quia benedictione etiam ipsa natura mutatur. Virgam tenebat Moyses, proiecit eam & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides propheticâ gratiâ bis mutatam esse naturam, & serpentis, & virgæ? Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, subitò de fontium venis sanguis cœpit erumpere: non erat potus in fluuijs. Rursus ad Prophetæ preces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumclusus erat vndique populus Hebræorum, hinc Ægyptijs vallatus, inde mari conclusus. Virgam leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum specie congelauit, atque inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus, contra naturam in sui fontis conuertitur exordium. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuialis cursus esse mutatam? Sitiebat populus patrum, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata est gratia, vt aquam vomeret quam non habebat natura? Mara fluuius erat amarissimus, vt sitiens populus bibere non posset. Misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subitò gratia temperauit. Sub Elisæo sancto Propheta, vni ex filijs prophetarum excussũ est ferrum de securi, & statim mersum est: rogauit Elisæum qui amiserat ferrum, & misit Elisæus lignum in aquam, & ferrum natauit. Vtique & hoc præter naturam factum agnoscimus: grauior est enim ferri species, quàm aquarum

Psal. 77. *Exod. 16* *Numer. 10.* *Ioan. 6.* *Cap. 9.* *Exod. 16.* *Exod. 17.* *1. Corinth. 10* *Exod. 7.* *Exod. 15.* *4 Reg. 6.*

liquor. Aduertimus igitur maiorem esse gratiã quàm naturam: & adhuc Propheticæ benedictionis gratias numeramus. Quòd si tantùm valuit humana benedictio, vt naturam verteret: quid dicimus de ipsa consideratione diuina, vbi verba ipsa Domini saluatoris operãtur? Nam sacramentum istud quod accipis, Christi sermone conficitur. Quòd si tantùm valuit sermo Eliæ, vt ignem de cœlo depromeret, non valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legistis: quia ipse dixit & facta sunt: Ipse mandauit & creata sunt. Sermo igitur Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat: non potest ea quæ sunt in id mutare quod non erant? Non enim minus est nouas res dare, quàm mutare naturas. Sed quid argumentis vtimur? Suis vtamur exemplis, Incarnationisque nouitate astruamus mysterij veritatem. Nunquid naturę vsus præcessit cùm Dominus Iesus de Maria nasceretur. Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare consueuit. Liquet igitur quòd præter ordinem naturæ virgo generauit, & hoc quod conficimus, corpus ex virgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cùm præter naturam sit ipse Dominus partus de virgine? Vera vtique caro Christi, quæ crucifixa est, quæ sepulta est, verè carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Iesus, Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem sanguis nuncupatur. Tu dicis Amen, hoc est, verum est. Quod sermo sonat, affectus sentiat. *Item.* Sicut verus est Deus, Dei filius, Dominus noster Iesus Christus non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris, ita vera caro Christi, (sicut ipse dixit) quam accipimus, & sanguis, quo potamur. Sed fortasse dicas, quod dixerunt tunc temporis discipuli Christi audientes dicẽtem, Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non manebit in me, nec habebit vitam æternam, forte dicas? Quomodo vera caro, quomodo verus sanguis, qui similitudinem non video carnis, non video sanguinis veritatem? Primò omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur vt possit mutare, & conuertere genera, & instituta naturæ. Deinde vbi non tulerunt sermonem Christi discipuli eius, sed audientes quòd carnem suam daret manducare, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant: solus tunc Petrus dixit: Verba vitæ æternæ habes, & ego quomodo à te recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, & ne veluti quidam esset cruoris horror, sed maneret gratia redemptionis, ideo in similitudinem quidem accipis sacramentum, sed veræ naturæ * gloriam virtutémque consequeris. Ego sum, inquit, panis qui de cœlo descendi.

4. Reg. 1. *lib. 4. sent. dist. 10. c. d.* *Psal. 148.* *Gene. 1.* *4. Reg. 9.* *Gene. 1.* *Psal. 22.* *Lucæ 1.* *Amb. lib. 6. de Sacramen. cap. 1.* *Ioan. 6.* *Ioan. 6.* *c forè dicas* *De cons. dist. 2.* *Ioan. 6.* *li. 4 senten. dist. 12. §. c.* *Ioan. 6.* *gratiam

Hierusalem captiuam ab huius sæculi Babylonia debere liberari, & signacula rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari, & plurima in hunc modum. Augustinus de Catechizandis rudibus.

¶ Cap. 8.

Cap. 11.

Nonnunquam etiam, cùm rectè omnia verè dicantur: aut non intellectum aliquid, aut contra

contra opinionem, aut consuetudinem veteris erroris ipsa nouitate asperum offendit& perturbat audientem. Quòd si apparuerit & sanabilẽ se præbet anthoritatum rationúmque copia, sine vlla dilatione sanandus est. Si autem occulta offensio est, Dei medicina opitulari potest. At si resilierit & curari recusauerit, consoletur nos Dominus illo exemplo, qui offensis hominibus ex verbo suo, & tanquam durum refugientibus, etiam his qui remanserant ait: Nunquid & vos vultis abire? Satis enim fixum, & immobile decet corde retineri, Hierusalem captiuam ab huius sęculi Babylonia decursis temporibus liberari: nullúmque esse ex illa periturum, quia qui perierit non ex illa erat. *Item*. De sacramẽto quod accepit, cum benè ei commendatum fuerit, signacula quidem rerũ diuinarum esse visibilia: sed res ipsas inuisibiles in eis honorari, nec sic habendã esse illam speciem benedictione sanctificatam, quemadmodum habetur in vsu quolibet: dicendum etiam quid significet, & sermo quẽ audiuit quid in illo condatur, cuius illa res similitudinẽ gerit: Deinde monendus est ex hac occasione, vt si quid etiam in scripturis audiat, quod carnaliter sonet, etiamsi non intelligat, credat tamen spirituale aliquid significari, quod ad sanctos mores, futurámque vitã pertineat. Hoc autẽ ita breuiter discat, vt quicquid audierit ex libris canonicis, quod ad dilectionem æternitatis & sanctitatis, & ad dilectionem proximi referri non possit figuratè dictum vel gestum credat, atque ita conetur intelligere, vt ad illam geminam referat dilectionem. *Item de catechizandis rudibus, cap. ix.* De sacramento autem sufficit prudentioribus audire, quid res illa significet, cum tardioribus autem, aliquanto pluribus verbis, & similitudinibus agendum est, ne contemnant quod vident. *Item contra Faustum. libro xix. cap xvj.* Quid enim sunt aliud quæque sacramenta corporalia, nisi quædam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, verũtamen mutabilia & temporalia. *Item in libro decimo de ciuitate Dei.* Qui autem putant hæc visibilia sacrificia diis alienis congruere, illi verò tanquàm inuisibili inuisibilia, & maiora maiori, meliorique meliora, qualia sunt purę mentis, bonæque voluntatis officia: profectò nesciunt hæc ita signa esse illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes, ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus: ita sacrificantes, non alteri sacrificium visibile offerendũ esse nouerimus, quã illi cuius in cordibus nostris inuisibile sacrificiũ, nos ipsi esse debemus. *Item in libro decimo de ciuitate Dei.* Sacrificium visibile, inuisibilie sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est. *Et alibi:* Sacramentum inuisibilis gratiæ visibilis forma. *Item libro secundo de doctrina Christiana.* Signum est res, pręter speciem, quam ingerit sensibus aliud aliquid ex se faciens in cognitionem venire. *Ibidem libro tertio.* Christiana libertas eos, quos inuenit sub signis vtilibus, tanquam propè inuentos, interpretatis signis quibus subditi erant, eleuatos ad eas res quarum illa signa sunt, liberauit. Ex his factæ sunt Ecclesiæ sanctorum Israëlitarum. Quos autem inuenit sub signis inutilibus, non solùm seruilem in operationem sub talibus signis, sed etiam ipsa signa frustrauit, remouítque omnia, vt à corruptione multitudinis simulatorum deorum, (quã sæpe ac propriè scriptura fornicationem vocat) ad vnius Dei cultum gentes conuerterentur: nec sub ipsis iam signis vtilibus seruituræ, sed excitaturæ potiùs animum in eorum intelligentia spirituali. Sub signo enim seruit, qui operatur, ait veneratur aliquam rem nesciens quid significet. Qui verò operatur aliquod signum diuinitus institutum, cuius vim significationémque intelligit, non veneratur quod videtur & transit, sed illud potius, quo talia cuncta referenda sunt. Talis autem homo & spiritualis, & liber est tempore seruitutis, quo carnalibus animis, nondum oportet signa illa reuelari, quorum iugo edomandi sunt. Tales spirituales erant Patriarchæ ac Prophetæ omnésque in populo Israel, per quos nobis ipsa scripturarum solatia & auxilia ministrauit. Hoc verò tempore postea quàm resurrectio Domini nostri, manifestissimum indicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorum quæ iam intelligimus, operatione graui onerati sumus, sed quædam pauca pro multis eadémque factu facillima, & intellectu augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina. Sicut est baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini, quæ vnusquisque cùm perceperit, quò referantur imbutus agnoscit, vt ea non carnali seruitute, sed spirituali potius libertate veneretur. *Et paulo inferiùs.* Seruabitur, inquit, in locutionibus figuratis regula huiusmodi, vt tamdiu verseretur diligenti ratione quod legitur, donec ad regnum charitatis interpretatio perducatur. Si autem hoc iam propriè sonat, nulla putetur figurata locutio. Si præceptiua locutio est, aut flagitium aut facinus vetans: aut vtilitatem aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut vtilitatem aut beneficentiam vetare, figurata est. Nisi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habebitis vitam in vobis: facinus videtur aut flagitium iubere. Figura ergo est, præcipiens passioni Domini esse communicandum, & suauiter atque vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa est, & vulnerata. Ait scriptura: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hic nullo dubitante beneficentiam præcipit. Sed quod sequitur: Hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius: maliuolentiæ facinus putes iuberi. Ne igitur dubitaueris figuratè dictum: & cùm possit dupliciter interpretari, vno modo ad nocendum, altero ad præstandum, ad beneficentiam charitas te potius reuocet, vt intelligas carbones ignis, esse vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus superbia sanatur eius, qui dolet se inimicum fuisse hominis, à quo miserię eius subuenitur. Item cùm ait Dominus: Qui amat animam suã perdet eam: non vtilitatem vetare putandus est, qua debet quisque conseruare animam suam, sed figurè dictum: perdat, id est, perimat atque amittat eius vsum quem nunc habet, peruersũ scilicet atque præpostetum, quo inclinatur temporalibus vt æterna non quærat. Scriptum est? Da misericordi, & ne suscipias peccatorem. Posterior pars huius sententiæ videtur vetare beneficentiam. Ait enim: Ne suscipias peccatorem. Intelligas peccatorem figuratè dictum, pro peccato, vt peccatum eius non suscipias. *Item in Psal. 3. tractans de Iuda traditore Domini.* Eum, inquit, adhibuit ad conuiuium, in quo corporis,

Marginal notes (left): *Cap 11.* — *Ibid. cap. 16.* — *Cap 19.* — *cap 5.* — *De consf. dist. 2. c. sacrificium. & li. 4. sent. dist. 1. §. 1.* — *Cap. 1.* — *Cap. 8. & 9.*

Marginal notes (right): *Cap. 15.* — *Ca. 16. eiusdem lib.* — *Ioan. 6.* — *Prouer. 25.* — *Rom. 12.* — *Ioan. 12.* — *Eccles. 12.* — *de cons. dist 2 c semel.* — *lib. 4 senten.*

dist. 12 §. g. 1. Pet. 3. Rom. 6. & sanguinis sui figuram discipulis commendauit & tradidit. *Item in præf. 2. in Psal 21.* Semel Christus mortuus est iustus pro iniustis, & scimus, & certum habemus, & spe immobili retinemus, quia Christus resurgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Verba ista Apostoli sunt, tamen ne obliuiscamur quod semel factum est, in memoria nostra omni anno fit. Quotiens Pascha celebratur, nũquid totiẽs Christus occiditur? Sed tamen anniuersaria recordatio repræsentat quod olim factũ est, & sic nos facit moueri, tanquam videamus præsentem dominum in cruce. *Item in expos. priori, Psal. xxj.* Vota mea reddam. Sacramenta corporis & sanguinis Domini mei reddam. Edent pauperes & saturabuntur. Edent contẽptores sæculi, & mutabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Laus Domini eructatio saturitatis eius, viuent corda eorum in sæculum sæculi, nam cibus ille est cordis. *In expositione Psalmi liij. & xcviij* Prima, inquit, hæresis in discipulis Christi, velut à duritia sermonis eius facta est. Cùm enim diceret: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam æternam: illi non intelligentes, dixerunt ad inuicem, Durus est hic sermo, quis potest eum audire: Dicentes quia durus est hic sermo, separauerunt se ab illo, remansit cum duodecim, discedentibus illis instruxit eos qui remanserant. Spiritus est, inquit, qui viuificat, caro nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis spiritus & vita sunt, id est spiritualiter intelligenda sunt. Intellexisti spiritualiter? Spiritus & vita sunt: intellexisti carnaliter? etiam sic illa Spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt. Spiritualiter intelligite quæ locutus sum. Non hoc corpus quod videtis mãducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendaui, spiritualiter intellectum viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt. Carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere venditur, aut in macello dilaniatur. **Augustinus tract. 27. in Ioannem.** Sciens autem Iesus ait: Hoc vos scandalizat, quia dixi vobis, do vobis carnem meam manducare, & sanguinem meum potare? Si ergo videritis filium hominis ascendentem vbi priùs erat. Quid est hoc? Hinc soluit quod illos mouerat, hinc aperuit vnde fuerant scandalizati. Hinc planè, si intelligerent. Illi autem putabant erogaturum corpus suum, ille dixit se ascensurum in cœlum, vtique integrum. Cùm videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius, certè vel tunc videbitis, quia non eo modo, quo putatis erogat corpus suum, vel tunc intelligetis, quia gratia eius non consumitur morsibus. *Item tractatu 50. in Ioannem.* Dum finiatur sæculum sursum est Dominus, sed tamen hic etiam nobiscum est veritas Dominus. Corpus enim in quo resurrexit, vno loco esse oportet, veritas autem eius vbique diffusa est. *Item tractatu 121. in Ioannem.* Quia tetigit hominem, confessus est Deum, & Dominus consolans nos, qui in cœlo iam Christum sedentem manibus contrectare non possumus, sed fide contingere, ait illi, Quia vidisti me Thoma credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt. *Item in sermone quod im de verbis Euangelij.* Inuitat Dominus seruos, præparauit seipsum cibum. Quis audeat manducare Dominum suum? Et tamen ait, qui manducat me viuit propter me. Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur vt manducetur, sed mortuos viuificat quando manducatur, quia resurrexit occisus: nec quando manducatur, partes de illo facimus, & quidem in sacramento sic fit. Norunt fideles, quemadmodum manducent carnem Christi, vnusquisque partem suam accipit, per partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur in sacramento, manet integer totus in cœlo, manet interger totus in corde tuo. *Item.* Quod videtis in altari panis est & calix, quod etiam oculi vestri vobis renunciant: quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus, calix est sanguis. Breuiter quidem hoc dictum est, quod fidei forsitan sufficere debeat, sed fides instructionem desiderat Dicit enim Propheta, Nisi credideritis, non intelligetis. *Esaiæ 6.* Potestis ergo dicere mihi: Præcepisti vt credamus, expone vt intelligamus. Potest enim animo cuiuspiam cogitatio talis oboriri. Dominus Iesus Christus nouimus vnde accepit carnem, de virgine scilicet Maria: infans lactatus est, nutritus est, creuit, ad iuuenilem ætatem perductus est, ligno suspensus est, interfectus, de ligno depositus, sepultus est, tertia die resurrexit, quo die voluit ascendit in cœlum. Illuc leuauit corpus suum, vnde venturus est iudicare viuos & mortuos, ibi est modò sedens ad dexteram patris. Quomodo ergo panis est corpus eius & calix, vel quod habet calix, quomodo est sanguis eius? Ista fratres, ideò dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur speciem habet corporalem, quod intelligitur fructum habet spiritualem. *Item lib. vij. de baptismo contra Donatistas cap. 50. Inducit autem B. Cyprianum sic dicentem.* Nam quando Dominus vocat corpus suum panem, de multorum granorum adunatione congestum, populum nostrum quem portabat de gentibus indicat adunatum: & quando sanguinem suum vinum appellat, de botris atque acinis plurimis expressum, atque in vnum coactum, gregem item nostrum significat commixtione adunatæ multitudinis copulatum. *Ioan. 6.* *Item.* In præsenti per fidem, in præsenti per signum, in præsenti per baptismatis sacramentum, in præsenti per altaris cibum & potum. *Item in eodem Euangelio.* De his sermo erat, inquit cum hoc Apostolus diceret, qui Domini corpus velut alium quemlibet cibum indiscretè negligentérque sumebant, & quid dixerit corpus Domini in sequentibus manifestans, intelligendum est, inquit, quod eis iam omnibus distribuerat sacramentum corporis & sanguinis sui. *Et alibi*: Videte fide manente signa variata. Ibi petra Christus, nobis Christus quod in altari Dei ponitur. Et illi pro magno sacramento eiusdem Christi biberunt aquam fluentem de petra, nos quid bibamus norunt fideles. Si speciem visibilem attendas, aliud est: si intelligibilem significationem, eundem potum spiritualem biberunt. *Item in sermone de verbis Euangelij, Tract. 26. in Ioannem.* Quid est Christum manducare? Non est hoc solùm in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus, qui manducat & bibit calicem Domini indignè, iudicium sibi mandu-

Marginal notes: *De conf. dist. 2. c. prima. & lib. 4. sentent. dist. 10. §. a.* — *eod. c. & de conf. dist. 2, c. nõ hoc.* — *L. 4 sentent dist. 10. §. a.* — *Ioan. 20. Huius sermonis Aug. initium est. Veritas quæ est Christus Sed necdum typis excusus est.* — *De cõs. dist. 2. c. quid est li. 4 sentent. dist. 9 §. a.* — *1. Corinth. 11*

cat & bibit. Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Si in me manet & ego in eo, tunc bibit: qui autem in me non manet, nec ego in illo, & si accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum. *Item ex tractatu Euangelij secundum Ioannem.* Talis erat Iudas, & tamen cum sanctis Apostolis vndecim intrabat, & exibat, ad ipsam cœnam Dominicam pariter accessit. Conuersari cum illis potuit, eos inquinare non potuit. De vno pane accepit & Iudas, accepit & Petrus, & tamen quæ pars fideli cum infideli? Petrus enim accepit ad vitam, & Iudas accepit ad mortem. *Item in libro sententiarum Prosperi.* Escam vitæ accepit, æternitatis poculum bibit, qui in Christo manet, & cuius Christus inhabitator est. Nam qui discordat à Christo, nec carnem Christi manducat, nec sanguinem bibit, etiamsi tantæ rei sacramentum ad iudicium suæ præsumptionis quotidiè indifferenter accipiat.

Ioan. 6. *Sentent. 339.*

Sicut in sermone Domini, ea quæ non erant esse cœperunt, sic operatione eius, ea quæ sunt in aliud commutari: præterea sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, id est, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Lanfrancus.

De sacramento cor. cap. 5. cum sequentibus.

¶ Cap. 9.

Si tanta vis est in sermone Domini, vt inciperent esse, quæ non erant, quantò magis operatorius est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Esse quidem quæ erant, testatur secundùm visibilem speciem: commutari verò, secundùm interiorem essentiam, in naturam illarum rerum quæ antè non erant. Hoc est quod dicimus, quod modis omnibus approbare contendimus, sacrificium Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine, sacramento, & re sacramenti, id est corpore Christi: sicut Christi persona constat & conficitur Deo & homine, cùm ipse Christus verus sit Deus, & verus homo? quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ duobus, sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramenti, id est, corpus Christi. Christus enim resurgens à mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Sed sicut dicit Andreas Apostolus: Cùm verè carnes eius in terris sint comestæ, & verè sanguis eius sit bibitus, ipse tamen vsque in tempora restitutionis omnium, in cœlestibus ad dexteram patris, integer perseuerat & viuus. Si quæris modum quo id fieri possit, breuiter ad præsens respondeo. Mysterium fidei credi salubriter potest, vestigari vtiliter non potest: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Absit enim vt sic intelligamus Christum manducare, quemadmodum illi intellexerunt, qui cùm audirent Dominum dicentem: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: continuò responderunt, Durus est hic sermo, quis potest eum audire.

De consf. dist. 2. c. hoc est quod dicimus. & sententiarum lib. 4. dist. 10. 5. b.

Ioan. 6.

Putauerunt namque sicut beatus Augustinus dicit in multis locis, quod in terris degentem Dominum in frusta essent concisuri, & sic carnes eius, aut elixas in lebetibus, aut assas in verubus essent comesturi: aut si hoc nollent, non possent eius esse discipuli, propterea elegerunt abire, & iam amplius cum eo non ire. Procul auertat Deus ab Ecclesia sua talem sententiam. Sic nempe in terris immolatum Christum manducamus & bibimus, vt in cœlestibus ad dexteram patris integer semper existat & viuus. Dum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur: quid aliud quàm Dominici corporis in cruce immolatio eiúsque sanguinis de latere effusio designatur? Nos autem in specie panis & vini quam videmus, res inuisibiles, id est Christi carnem, & sanguinem honoramus, nec similiter pendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem pendebamus: cùm fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & vinum, quod natura formauit, post consecrationem verò carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecrauit. Sacramentum ergo corporis Christi quantùm ad id spectat, quod in cruce immolatus est, Ipse Dominus Iesus Christus, Caro eius est, quam formâ panis opertam accipimus in sacramento, & sanguis eius quem sub vini specie ac sapore potamus: caro videlicet carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis. Carne & sanguine vtroque inuisibili, intelligibili, spirituali significatur corpus visibile Domini nostri & palpabile, plenum omnium gratia virtutum, & diuina maiestate. Quorum alterum dum frangitur, & in populi salutem diuiditur, alterum verò effusum de calice ab ore fidelium sumitur, mors eius in cruce, & sanguinis eius de latere emanatio figuratur. Vtrunque beatus Gregorius solerter attendit, & enucleatè in quarto libro dialogorum exponit dicens. Eius quippe caro ibi sumitur, eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Pensandum ergo est quale hoc sacrificium sit, quod pro absolutione nostra mortem vnigeniti filij Dei, semper imitatur. Imitatur dixit, non operatur, quia resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Caro ergo & sanguis, quibus ad impetrandam pro peccatis nostris misericordiam quotidie alimur, Christi corpus & sanguis vocantur, non solùm quia essentialiter id sunt qualitalibus multùm discrepantes, verùm etiam eo locutionis modo, quo res significans significatæ rei vocabulo solet nuncupari. Nec iustè quisquam mouebitur, si eadem caro, idémque sanguis sui ipsorum sacramenta existant, secundùm aliud atque aliud accepta, cùm ipse Dominus Iesus post resurrectionem suam sui ipsius diuersa temporum ratione, typum gesserit, & figuram. Apparens enim duobus discipulis locutúsque eis quantùm satis esse iudicauit, dum finxit se longius ire, sicut beatus Augustinus dicit, significauit se post paucos dies in cœlum ascensurum. Quod iter longè remotum est à communi hominum vita, quæ ipsis est duobus discipulis euidentissimè figurata. Christus ergo Christi est sacramentum longiùs videlicet ire se fingens, longiùs suo tempore ascendéris in cœlum: idem eiusdem, nec tamen vsquequaque eiusdem. Verus namque Deus, & verus homo, & fingens & ascendens. Veruntamen aliud est figmentũ ter-

de consf. dist. 2. c. cum frangitur. *de consf. dist. 2. c. nos aut. & l b. 4. se. tent. dist. 10 5. d.* *Greg lib. 4. dialogorum cap. 58.* *Rom. 6.* *Luca 24.*

reni itineris, aliud in cœlum ascendentis veritas. Nec aliquis ita desipuerit, vt propterea abnegare præsumat fingentem se longius ire, esse verum Christum quia figmento longioris itineris [*August. ad Bonifacium epist. 23.*] significauit verum Christum ascensurum in cælum. Porrò sacramentum fidei in ipsa ad Bonifacium epistola beatus Augustinus baptismum vocat. Verus autem baptismus constat, non tam ablutione corporis quàm fide cordis: quemadmodum Apostolica doctrina tradit dicens, fide mundans corda eorum. Et alibi. Saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio ad Deum, alterum tamen significatur per alterum. Nam per ablutionem qua corpori extrinsecus adhibetur, purgatio animæ exprimitur, quam fides interior operatur, vocatúrque fides baptismus, secundùm eam locutionis figuram, qua mysterium eius rei, cuius mysterium est, censeri nomine consueuit. Huius rei causa est similitudo, quam in sacramento & in re sacramenti reperiri semper necesse est, sicut in baptismo & in fide; vtrumque enim lauat, purgat, purificat, illud carnem, istud mentem. Sicut ergo cœlestis panis, qui verè Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cum reuera sit sacramentũ corporis Christi, illius videlicet quod visibile, palpabile, mortale, in cruce positum est, vocatúrque ipsa carnis immolatio, quæ sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significanti mysterio, sic sacramentum fidei quod baptisma intelligit, fides est.

[*de consecr. dist. 2. c. semel, & lib. 4. Sentent. dist. 12. § g.*] Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento, quod ita intelligendum est, quia manifestatione sui corporis in distinctione membrorum suorũ omnium, verus Deus, & verus homo, semel tantũ in cruce pependit, offerens patri seipsum hostiam viuam, passibilem, mortalem, viuorum & mortuorum redemptionis efficacem, eorum scilicet quos altitudo diuini consilij redimendos iudicauit, prædestinauit, vocauit modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat. Quonã modo panis efficiatur caro, vinúmque conuertatur in sanguinẽ, vtriusque essentialiter mutatâ naturâ, vel vtrum in secessum vadant more ciborum communium, [*Abacuc. 2.*] iustus qui ex fide viuit, scrutari argumentis & concipere ratione non quærit. Mauult enim cœlestibus mysteriis nunc fidem adhibere, vt ad fidei præmia valeat quandoque peruenire, quàm in his quæ comprehendi non possunt, superuacuè laborare, sciens scriptum: [*Eccles. 3.*] Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Si credimus verò salubritérque manducari in terris à dignè percipientibus dominum Iesum Christum, vt certissimè teneamus existere illum in cœlestibus incorruptum. Ineptis enim, si dicas propterea Sareptanam viduam non potuisse comedere oleũ, quo plenus erat lechyus suus, quia sacra téstante historia lechyus olei imminutus non est, cum eadem scriptura dicat: [*3. Reg. 17.*] Abiit & fecit iuxta verbũ Heliæ, & comedit ipse & illa, & domus eius. Non dissimili grauaris vecordia, si idcirco moliaris astruere, non posse ab ecclesia sumi carnem & sanguinem redemptoris, quia Apostolus dicit: [*Rom. 6.*] Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltrà non dominabitur. Corporali quidem ore manducamus & bibimus, quotiens de altari Dominico, ipsum dominicum corpus per manum sacerdotis accipimus. Spirituali verò ore cordis spiritualiter comeditur & hauritur, quando suauiter & vtiliter, sicut beatus Augustinus dicit, in memoria reconditur, quòd vnigenitus filius Dei pro salute mundi carnẽ accepit, in cruce pependit, resurrexit, apparuit, ascendit. Ego sum, inquit, panis viuus qui de cœlo descendi: sed caro non descendit de cœlo, hoc est carnem assumpsit in terris ex virgine. [*Ioan. 6.*] Quomodo ergo panis descendit de cœlo, & panis viuus? Quia idem Dominus noster Iesus Christus consors est diuinitatis & corporis: & tu qui accipis carnẽ diuinæ illius substantiæ, in illo participaris alimento. *Ambrosius epist. 62. lib. 8. ad Irenæum.* Quæris à me cur Dominus Deus pluerit manna populo patrũ, & nunc non pluat. Si cognoscis, pluit, & quotidie pluit manna de cœlo seruientibus sibi. Et corporeũ illud manna hodie plerisque in locis inuenitur: sed nunc non est tanti res miraculi quia venit quod perfectũ est perfectũ autẽ panis de cœlo, corpus ex virgine, de quo satis Euangeliũ te docet, quantò præstantiora hæc superioribus. *Item in homilia vndecima Psalmi xxxiij.* Accesserunt Iudæi vt Christum crucifigerent, nos ad eum accedamus, vt corpus & sanguinem eius accipiamus. Illi de crucifixo tenebrati sunt, nos manducando crucifixum & bibendo, illuminamur. *Et post pauca.* Verè magnus Deus, & magna misericordia eius, verè qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpessus est, & sanguinem suum bibere. *Item in homilia Psalmi lxv.* Modò homicidis donatus est fusus sanguis innocentis, & ipsum sanguinem quem per insaniam fuderunt, per gratiam biberunt. *Item in homilia Psalmi xxviij.* Suscepit Christus de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ virginis carnẽ accepit, & quia in ipsa carne hîc ambulauit, & ipsam carnem ad manducandũ ad salutẽ dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adorauerit. *Item in eadem.* Non hoc [*de consecr. dist. 2. c. non hoc corpus.*] corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent, ipsum quidem & non ipsum, ipsum inuisibiliter, non ipsum visibiliter. *Vnde subditur.* Et si necesse est illud visibiliter celebrari, necesse est tamen inuisibiliter intelligi. *In sermone ad Neophytos.* Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce, & hoc accipite in calice, quod effusum est de Christi latere. Erit enim illi mors non vita, qui æstimauerit mendacem vitam. *Leo Papa in sermone de ieiunio septimi mensis.* Hanc confessionem dilectissimi toto corde pronuntes, impia hæreticorum commenta respuite, vt ieiunia vestra & eleemosynæ nulla cogitatione erroris polluantur. Tunc etenim sacrificij munda est oblatio, & misericordiæ sancta largitio, quando si qui ista dependunt, quod operantur intelligunt. Nã [*Ioan. 6.*] dicente Domino; nisi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis, sic sacræ missæ cõmunicare debetis, vt nihil prorsus de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis, hoc enim ore sumitur quod fide creditur, & frustrà ab illis Amẽ dicitur, à quibus contra id quod accipitur disputatur. *Item in Epistola Anatholio Episcopo missa.* [*Leo primus epistola 40. & 1. q. 1. in Ecclesia Dei.*] Aliter enim in Ecclesia Dei quæ corpus est Christi, nec rata sũt sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate naturæ verus nos Pontifex recõciliet, verus immaculati agni sanguis emũdet. Qui licet in patris dextera cõstitutus, in eadẽ

tamen carne quam assumpsit ex Virgine, sacramentum propitiationis exequitur. *Item in sermone de passione Domini.* Fefellit ergo illum malignitas sua, intulit supplicium filio Dei, quod cunctis filijs hominum remedium verteretur, fudit sanguinem iustum, qui reconciliando mundo & præmium esset & poculum. *Sanctus Gregorius in homilia paschali.* Quidnam sit sanguis agni, non iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super vtrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. Dicet aliquis: Quod tu asseris verum corpus Christi, in sacris litteris appellatur species, similitudo, figura, signum, mysterium, sacramentum. Hæc autem vocabula ad aliquid sunt. Nulla verò quæ ad aliquid sunt possunt esse id quod sunt ea, ad quæ referuntur: non est ergo corpus Christi. Verùm his vocabulis in nullo præscribitur fidei, qua credimus, & veritati quam defendimus. Species nãque & similitudo illarum rerum vocabula sunt, quæ ante fuerunt panis & vini. Vnde in fine cuiusdam Missæ, oratur & dicitur. Perficiant in nobis Domine, quæsumus, tua sacramenta quod continent, vt, quod nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus. Postulat quippe sacerdos, vt corpus Christi, quod sub specie panis ac vini nunc geritur, manifesta visione sicuti reuera est, quandoque capiatur. De qua visione Dominus in Euangelio secundùm Ioannem ait: Qui diligit me diligetur à patre meo, & ego diligã eum, & manifestabo ei meipsum. Quamuis non improbabiliter quidem exponant hoc loco, carnis & sanguinis veritatem, ipsam eorundem efficientiam, id est peccatorum remissionem. Illis namque modis omnibus vera caro & sanguis existit, qui dignè percipiunt. Vnde Sanctus Gregorius in quarto dialogorum libro: Tunc vera pro nobis Deo hostia erit, cum nosmetipsos hostiam ferimus. Est quidem etiam peccatoribus, & indignè percipiẽtibus vera Christi caro, verúsque sanguis, sed essentia non salubri efficientia. Huius rei testis beatus Augustinus in quinto libro de baptismo dicens; Sicut enim Iudas cui bucellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locũ in se diabolo præbuit, sic indignè quisque sumens dominicum sacramentum non efficit, vt quia ipse malus est, ipsum malum sit, aut quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus etenim Domini erat nihilominus his quibus dicebat Apostolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Inuenitur etiam species, similitudo, & figura pro veritate. Vnde Apostolus ad Corinthios: Per fidẽ ambulamus, & non per speciem. Ambrosius in libro de sacramentis: Speciem autem & pro veritate intelligendam inuenimus, & de Christo, specie inuẽtus vt homo, & de patre Deo, neque speciem eius vidistis. Apostolus ad Philippenses. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Idem ad Hebræos: Qui cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius. Porro hæc nomina, Dominicæ passionis designatiua sunt, si tamen sacramentum sacrum signum accipimus. Vnde beatus Gregorius in quarto dialogorum libro: Hæc namque singularis hostia, ab interitu æterno animam saluat, quę illam nobis mortem vnigeniti reparat, per sacramentum. Et post aliqua: Qui passionis Dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod colimus. Quod verò panis dicitur consueto sacræ scripturæ more id fit, quæ res quaslibet vocat nominibus illarum rerum, ex quibus seu quæ esse putantur, & non sunt, seu quibus similes aliquomodo existunt. Vnde beatus Hieronymus in secundo explanationum libro super Oseæ: Post quam reuersa fuerit terra in terram suam. Et superbo homini à sapiente dicitur. Quid superbis terra & cinis? Et Abraham tres viros vidisse legitur, cùm essent Angeli. Et beatus Hieronymus in supradicto explanationum libro Oseæ. Quasi tinea efficitur & putredo, non quòd Deus tinea sit aut putredo, sed sustinentibus pœnas, hæc vniuersa videantur. Et in Euangelio secundùm Matthæum: Si ergo cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris. De qua sententia beatus Augustinus in secundo libro de sermone in monte sic disputat: Quomodò mali dant bona? Sed malos vocat mundi amatores. Bona verò quæ dant, secundũ sensum eorum bona dicenda sunt: qui hæc pro bonis habent. Adhuc instat aliquis & dicit: Ambrosius de sacramentis dicit. Sicut similitudine mortis sumpsisti, ita similitudinem pretiosi sanguinis bibis. Vnde infert & dicit, non esse verum sanguinem in sacramento, cùm non sit vera mors in baptismo. Sed fallitur. Neque enim similitudinis aduerbia, identitatem semper significant, aut æqualitatem. In Euangelio namque Saluator ait: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. Non tamen eadẽ siue æqualis Deo & hominibus potest inesse misericordia. Et in Euangelio secundùm Ioannẽ: Ego, inquit, charitatem quam dedisti mihi dedi eis, vt sint vnum sicut & nos. Et alibi: Dilexisti eos, sicut me dilexisti. *Vnde beatus Augustinus in expositione eiusdem Euangelij ait.* Neque enim semper æqualitatem significat, qui dicit sicut illud, ita & illud. Sed aliquando tantum quia est illud, est & illud: aut quia est illud, vt sit & illud. Est adhuc aliud, quod obijcitur. Si panis in veram Christi carnem conuertitur, aut panis sustollitur in cœlum, vt illic in Christi carnem transferatur, aut Christi caro ad terram defertur, vt hîc in eam panis commutetur, aut nec panis sustollitur, nec caro defertur. Non est igitur vera caro in quam panis conuertitur. Hoc colligitur secundùm humanam sapientiã, & non secundùm diuinam. Humana autem sapientia opera diuina perquiri prohibet Apostolus ad Romanos dicens: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et ad Corinthios: Sermo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Et ad Colossenses: Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa mundi. *Et beatus Gregorius homilia in octauis paschæ.* Sciendum, inquit, nobis est, quòd diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis, nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Faciendum est, quod legislator agi oportere ostendit dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. *Et beatus Augustinus in primo libro de sermone Domini in mõte.* Quod verò aut obscurum aut absurdum illic sonat, non inde concitet contradictionum certamina, sed oret vt intelligat. *Et in libro iiij. de Trinitate.* Mihi autem, ait, vtile est, vt meminerim virium mearum, fratrésque meos ad-

Marginalia (left column): *Leo serm 11.* — *Greg. hom 22 in euangelia* — *Exod. 12.* — *Lanfrancus.* — *De consecr. dist. 2. c. species.* — *lib. 4. Sent. dist. 9. §c.* — *Ioan. 14.* — *Greg li. 4. dialo. ca. 59.* — *Au. lib. 5. de baptismo cõtra Donatistas cap 8.* — *De cons. dis 2 c. sicut Iudas & li. 4. sent. dis 9. §. 6.* — *1. Corinth 11.* — *2. Corinth 5.* — *ad Philip. cap. 2.* — *Hebræ. 1.* — *Greg lib. 4. dial. cap. 58. idem c. 59.*

Marginalia (right column): *In cap 5.* — *ecclesiast. 10.* — *Gen 18.* — *Ibidem.* — *Matth. 7.* — *Ambr. li 4. de sacramentis c 4.* — *Lucæ 6.* — *Ioan. 17.* — *Ioan. 17.* — *Tract. 110.* — *Rom. 12.* — *1. Cor. 2.* — *Colos. 2.* — *Li. quadraginta homiliarum homilia 26.* — *Prou. 22.* — *Cap. 10.*

Aug. lib. de unitate Trinitatis ad Optatum contra Fœlicianum Arrianum cap. 2.

moneam, vt meminerint suarum, ne vltrà quàm tutum est humana progrediatur infirmitas. *Et in libro contra Fœlicianum hæreticum.* Scripturarum authoritate contentus, simplicitati potius obedire studeo, quàm tumori. *Et paulò pòst.* Quam rationem afferre potes, si partum prædicas virginis? si redditos oculos non negas cæcis? si sepultos ostendas rediisse à mortuis? Si ergo horum & incomprehensibilis est ratio, & veritas prompta, faciliùs in negotiis fidei testimoniis creditur, quàm ratione vestigatur. His præmissis, videamus nunc quid consequitur errorē illorum, qui credunt panem & vinum Dominicæ mensæ inter sacrandum, quantùm ad substantiam, immobilia permanere. Quòd si ita est, præstantiora & diuiniora fuerunt sacramenta Iudæorum, sacramentis Christianorum. Quis enim nesciat manna quod de cœlo pluebat Dominus, seu animatas sēsibilésq; creaturas, quas populus ille consecrare consueuerat, parua buccella panis, modicóque vini præstantiores extitisse? Rursus quis non intelligat diuinius fuisse futura prænunciare, quàm narrare præterita? cùm illud non possit nisi spiritu Dei plenus, hoc autem faciat etiam idiota, vel quilibet imperitus. Sed absit hoc à fidelium corde & Christiana intelligentia. Christi namque miles Ambrosius, illa inferiora, hæc potiora, & digniora esse in libro de mysteriis confirmat dicens: Summo studio comprobare volumus, quia antiquiora sunt sacramenta Ecclesiæ quàm synagogæ & præstantiora quàm manna. *Et iterum in quarto de sacramentis.* Accipe quæ dico, diuiniora esse sacramenta Christianorum, quàm Iudæorum. Ergo falsa sunt quæ proponis. Amplius autem si verum est quod isti de corpore, & sanguine Domini credunt, & astruunt, falsum est quòd ab Ecclesia vbique gentium, de eadem re creditur & astruitur. Omnes enim qui Christianos se esse, & dici lætantur, veram Christi carnem, verúmque eius sanguinem vtraque sumpta de virgine, in hoc sacramento percipere lætantur. Interroga omnes qui Latinæ linguæ nostrarúmue literarū notitiā perceperunt. Interroga Grecos & Armenos, seu cuiuslibet nationis quoscunque Christianos, vno ore hanc se fidem habere testantur. Porrò si vniuersalis Ecclesiæ fides falsa extitit, aut nunquam fuit catholica Ecclesia, aut periit. Nihil namque efficacius ad interitum animarum, quàm perniciosus error. Si autem non fuisse, aut periisse catholicus nemo consenserit: alioquin non est quod Abrahæ promisit veritas: In semine tuo benedicentur omnes gentes. *Item in Psal. 2.* Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. *Item Psal. 21.* Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ. *Et alibi* Quos redemit de manu inimici, & de regionibus congregauit eos, à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. *Item beatus Augustinus in prima expositionis psalmorum parte.* Ecclesia magna, quid est fratres? nunquid exigua pars orbis terrarum? Ecclesia magna totus orbis est. *Item in eadem.* Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia magna. Quàm magna? Toto orbe terrarum. Quàm magna? In omnibus gentibus. Cur in omnibus gentibus? Quia in omnem terram exiuit sonus eorum. *Item in tertia eiusdem operis parte.* Corpus Christi constat ex multis credentibus in toto orbe terrarum. *Item in eodem.* Tabernaculum Domini est ipsa Ecclesia in toto orbe terrarum diffusa. *Et alibi.* Corpus Christi iam totus mundus est. Corpus Christi ab oriente in occidentem consonat. *Item in libro de agone Christiano.* Nec eos audiamus qui sanctam Ecclesiam, quæ vna catholica est, negant per orbem terrarum esse diffusam. Et Dominus in Euangelio: Ager est hic mundus. Et paulò post: Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Aduersus tam præclara Spiritus sancti testimonia, obijciunt isti tales: Prædicatum est euangelium in omnibus gentibus, credidit mundus, facta est Ecclesia, creuit, fructificauit, sed imperitiā malè intelligentium peribit. Hanc sacrilegam vanitatem euertit Euangelica veritas, & prophetarum non violanda authoritas. Pollicetur enim Dominus Ecclesiæ suæ dicens. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad, consummationem sæculi. *Augustinus in secunda parte expositionis psalmorum.* Spes omnium finium terræ. Non vnius anguli, non Pannoniæ, aut Iudææ, aut Africæ, non orientis aut occidentis, sed omnium finium terræ. *Item in eadem.* Hæc prophetia propter eos promissa est, qui putant religionem nominis Christiani vsque ad certum tempus in hoc mundo victuram, & postea non futuram. Permanebit autem cum sole, id est, quandiu sol oritur & occidit. Falsum est igitur quod ab istis de corpore Christi creditur & astruitur. Ergo vera caro eius est quam accipimus, & verus sanguis quem potamus.

De myster. initiand. cap. 8 — *Cap. 3.* — *Psalm. 39.* — *Cap. 29.* — *Matth. 13.* — *Obiectio.* — *Solutio.* — *Matt. vlt.* — *In Psal. 5[illegible]* — *In Psal. 71.*

Professio Berengarij quomodo consentiat sanctæ Romanæ Ecclesiæ de corpore & sanguine Domini. Berengarius. ¶ CAP. 10.

De cons. dist. 2. c. ego Berengarius.

Ego Berengarius indignus Ecclesiæ sancti Mauricij Andegauensis Diaconus, cognoscens veram, catholicam, & apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam de qua hactenus infamatus sum, quæ astruere conatur; panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodò sacramentū, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedi, & ore & corde profiteor, de sacramentis dominicæ mensæ eam fidem tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta synodus authoritate Euangelica & Apostolica, tenendam tradidit, mihique firmauit, scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse, & sensualiter non solùm sacramento, sed in veritate, manibus sacerdotū tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri, iurās per sanctam & omousion Trinitatem, & per hæc sacrosancta Christi Euangelia. Eos verò qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuntio. Quòd si ego ipse aliquando aliquid contra hoc sentire ac prædicare præsumpsero, canonum seueritati subiaceam. Lecto & perlecto sponte subscripsi. Hanc confessionem suæ fidei de corpore & sanguine Domini à Berengario Romę corā centū viginti Episcopis factā, misit Papa Nicolaus per vrbes Italiæ, Galliæ, & Germaniæ, & ad quæcūq; loca fama prauitatis eius antea peruenire potuit, vt Ecclesiæ

quæ priùs doluerant de aduerso, atque peruerso, postea gauderent de reuerso atque conuerso, *Item in Homilia Psalmi xlv. ad Iudæos loquens.* En illius nomine quem occidistis baptizamini, & dimittuntur vobis peccata vestra, modicum vel postea cognouistis, securi iam bibite sanguinem quem fudistis. Videtur sanctus ille panis quo corpus Domini consecratur, & visibiliter ore percipitur: sed virtus verbi Dei vel diuinitas qua anima percipientis sanctificatur, videri non potest. Elementum panis videtur, sed verissimè corpus Christi est? Inde Paulus Apostolus: Panis quem frangimus nónne corpus Domini est, & calix cui benedicimus, nónne sanguis Domini est. Nos perendiè accipimus visibilem cibum, sed aliud est sacramentũ, aliud virtus sacramenti. Quam multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendo indignè moriuntur. Ipsa Veritas dicit: Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo. Signum quia manducat & bibit, hoc est, si manet, & manetur, si habitat & inhabitatur, si hæret vt non deseratur. Verba Christi si spiritualiter intelligantur, spiritus & vita sunt: si verò carnaliter accipiantur, sunt quidem in seipsis spiritus & vita, sed illis non sunt qui carnaliter intelligunt, & ex fide non venerantur. Nam sicut spiritus hominis, id est anima, non viuificat, nisi ea membra quæ vnitate corporis continentur, recisa verò membra non viuificat: sic nisi eos qui in corpore Christi, hoc est in vnitate consistunt Ecclesiæ. Sciendum est enim, valdéque timendum, quod quicunque fuerit superbus minister cum Zabulo computatur, sed non contaminatur donum Christi. Quod per illum fluit purum, quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram. Spiritualis verò virtus sacramenti ità est, quæ ab illuminandis pura excipitur, & si per immundos transeat, tamen non inquinatur.

Aug. in expos. psal. 45. — *1. Cor. 11.* — *Aug tract. 26. in Ioan. c. 16.* — *Aug. tract. 27. in Ioan. Ioan. 6.* — *Lib. 4. sent. di. 11. §. b. Aug ser. 28. ad fratres in eremo.*

Quod omne crimen sacrificijs Deo oblatis expiatur. Ex decreto Iulij Papæ, Episcopis per Ægyptum missis. ¶ CAP. 11.

Cùm omne crimen atque peccatum oblatis Deo sacrificiis deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificij oblatione erratur? Audiuimus enim quosdam schismatica ambitione detentos, contra diuinos ordines & Apostolicas institutiones lac pro vino in diuinis sacrificiis dedicare, alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento Communionis porrigere, quosdam etiã expressum vinum in sacramento Dominici Calicis offerre: alios verò pannum lineum musto intinctum per totum annum reseruare, & in tẽpore sacrificij aquâ partem eius lauare, & sic offerre. Quod quàm sit Euangelicæ atque Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini Ecclesiasticæ aduersum, non difficilè ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cùm enim magister veritatis verum salutis nostræ Sacrificium suis commendaret discipulis, nulli lac, sed panem tantùm & calicem sub hoc sacramento cognoscimus dedisse. Legitur enim in Euangelica veritate: Accepit Iesus panem & calicem, & benedicens, dedit discipulis suis. Cesset ergo lac sacrificando offerri, quia manifestum & euidens exemplum Euangelicæ veritatis illuxit, quòd præter panem & vinum aliud offerri non liceat. Illud verò quòd pro complemento communionis intinctã tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Euangelio testimonium receperunt, vbi Apostolis corpus suum & sanguinem commendauit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illi tantùm discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non quæ sacramenti huius institutionem signaret. Nam quòd de expresso botro, id est de vuarum granis populus communicat, valdè est omninò confusum, sed si necesse fuerit botrus in calice comprimatur: & aqua misceatur, quia Calix Dominicus iuxta canonum præcepta vino & aqua permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cùm in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentiũ plebs ei in quem credidit copulatur, & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, vt mixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis, si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo botrus solus offertur, in quo vini efficientia tantùm demonstratur, salutis nostræ sacramentum negligitur, quod aquâ significatur. Non enim potest Calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque misceatur. Et ideò quia iam ex hoc plurima & multiplex maiorum manauit sententia, deinceps omnis talis error atque præsumptio cessare debet, ne peruersorum inordinata compago, statutum veritatis eneruet. Et ideò nulli deinceps licitum erit aliud in diuinis sacrificiis offerre, nisi iuxta antiquorum sententiam conciliorum panem tantũ, & calicem vino & aqua permixtum. De cætero aliter quàm præceptum est faciens tamdiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitima pœnitentiæ satisfactione correptus, ad gradus sui officium redeat, quod amisit.

De cons. dist. 4. c. cum omne crimen. Concilij Bracear. 3. cap. 1. — *Matth 26. 1 Corinth. 11 Ioan. 13.* — *Ioan. 13.*

Quod in Eucharistia, nec pura aqua, nec purum vinum, offerri debeat, Ex concilio Vormatiensi, cap. 4. ¶ CAP. 12.

In Eucharistia non debet pura aqua offerri, vt quidam sobrietatis causâ falluntur, sed vinum cum aqua mixtum, quia & vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio cùm dicit, Non bibam de genimine vitis, & aqua mixtum quod post cœnam dabat. Sed de latere eius aqua cum sanguine egressa, vinum de vera carnis eius vita cum aqua expressum, ostendit. Cùm igitur veritas verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, panem tantùm, & calicem sub hoc sacramento præbuisse cognoscimus. Ideóque præter panem, & vinum cum aqua mixtum, aliud non debet offerri. Calix enim Dominicus vino & aqua commixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi, Ergo quando in calice vinum, & aqua miscetur, Christus populúsque adunatur: & credentium plebs ei in quem credidit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, vt commixto illa non possit separari, Nam si vinum tantùm, quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: Si verò aqua sit sola, plebs esse incipit

Cõcil. Vormac. cap. 4. — *Matth. 26.* — *Idem habetur supra cap. 11.*

sine Christo. Non potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi vtrumque sibi misceatur.

De eodem. Ex concilio Carthaginensi, iij. cap. xxiij.

¶ Cap. 13.

De consf. dist. 2. c. vt in sacramentis. Vt in sacramentis corporis & sanguinis Domini, nihil ampliùs offeratur, quàm quod ipse Dominus dicit: hoc est, panis & vinum aqua mixtum, nec ampliùs in primitiis offeratur Deo, vino & frumento.

Item de eodem. Ex concilio Africano iij. cap. iiij.

¶ Cap. 14.

de conscr. dist. 2. c. vt in sacramentis. Vt in sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm quod ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum. Primitiæ verò ceu mel, & lac quod vno die solennissimo infantum mysterio solet offerri, quamuis in altari offerantur, suam tamen habeant propriam benedictionem: vt à sacramento Dominici corporis & sanguinis distinguantur, nec ampliùs in primitiis offeratur, quàm de vuis & frumentis.

De Passione Domini in consecratione corporis miscenda. Ex decretis Alexandri Papæ, c. v.

¶ Cap. 15.

de conf. dist. 2. c in sacramentorum. In Sacramētorum quoque oblationibus quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, vt vbi corpus eius & *Lucæ 22.* sanguis cōficitur, passio celebretur: ita vt repulsis opinionibus superstitionū, panis tantū & vinū aquâ mixtum in sacrificio offerantur. Non debet, vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permixtum, quia vtrumque ex latere eius in sua passione *Matth. 26.* profluxisse legitur. Ipsa verò veritas nos instruit, calicem & panem in sacramento offerre, quando ait: Accepit Iesus panem, & benedixit, deditque *1. Corinth. 11* discipulis suis dicens: Accipite & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter postquàm cœnauit, accepit calicem, deditque discipulis suis dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes, quia hic est calix sanguinis mei qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Crimina enim atque peccata, oblatis his Domino sacrificiis delentur: Idcirco, & passio eius in his commemoranda est: qua redempti sumus, & sæpius recitanda, atque hæc Domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur, ** ingentia* & placabitur Dominus, & peccata dimittet * indulgentia. Nihil enim in sacrificiis maius *de conf. dist. 2. c. nihil in sacrificijs.* esse potest, quàm corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est, sed omnes præcellit, quæ pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente consummanda est. Et sicut potior est cæteris, ita potiùs excoli & venerari debet.

Quæ species ad altare non ad sacrificium, sed ad benedictionem simplicem offerantur. Ex canone Apostolorum, cap iiij.

¶ Cap. 16.

Offerre non licet aliquid ad altare præter nouas spicas, & vuas, & oleum ad luminaria, & fabas, & thymiamata ad incensum, tempore quo sacra celebratur oblatio.

De eodem. Ex decreto Melchiadis papæ, cap j.

¶ Cap. 17.

Hæ species quas non licet offerre super altare, iuxta constitutionem Apostolorum, eorúmque successorum: ad domum sacerdotum deferantur, & à sacerdotibus benedicantur, & simplici benedictione benedicta, demùm à populis sumantur. Fabæ tantùm & vuæ, spicę nouæ, oleū, & odoramenta ad incensum, & cætera quæ Apostoli constituerunt, super altare offerantur.

Nihil in sacrificio præter quæ Dominus statuit, offerendum. Ex Canone Apostolorum cap. iij.

¶ Cap. 18.

Si quis Episcopus aut Presbyter præter ordinationem Domini alia quædam in sacrificio offerat super altare, id est mel aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem faciens, deponatur.

Vt Presbyteri vas mundum habeant, vbi corpus Dominicum diligentia recondatur. Ex concilio Turonico, cap. iiij.

¶ Cap. 19.

Omnis Presbyter habeat pyxidem, aut vas tanto sacramento dignum, vbi corpus Dominî cum diligentia recondatur, ad viaticum recedentibus de sæculo. Quæ tantum sacra oblatio intincta debet esse in sanguine Christi, vt veraciter Presbyter possit dicere infirmo, Corpus, & sanguis Domini nostri Iesu Christi proficiat tibi in remissionem peccatorum, & vitam æternam. Sempérque sit super altare obserata, propter mures & nefarios homines, & de septimo in septimum mutetur semper, id est à Presbytero illa sumatur, & alia quæ eadem die consecrata est in loco eius subrogetur, ne fortè diutiùs obseruata, mucida (quod absit) fiat.

Vt Presbyter semper Eucharistiam propter infirmos habeat paratam. Ex concilio VVormatiensi, cap. v.

¶ Cap. 20.

Presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, aut paruulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur. *de conf. dist. 2 c. Presbyter.*

Tanta in altari holocausta offerenda, quanta populo sufficere possint, & quod remanserit, cum timore, & tremore, magna diligentia clericorum sumendum. Ex epistola Clementis papæ. *Epist. 2. ad Iacob. fratrē Domini.*

¶ Cap. 21.

Tanta in altari holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod remanserit, in crastinum non reseruetur, sed cum timore, & tremore, clericorum diligentia consumatur. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt sumunt, non statim ad communes cibos sumendos conueniant, ne putent sanctæ portioni commiscere cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum emittitur. Si ergo mane dominica portio editur, vsque ad sextā *De conf. dist. 2. c. tribus gradibus.*

ieiunent ministri qui eam sumpserunt, & si tertiâ vel quartâ horâ acceperint ieiunent vsque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione æterna custodienda sunt sacramenta.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap. iiij.

¶ Caput 22.

Illud etiam annectendum videtur, vt oblata quæ in altari offeruntur, de sabbato in sabbatũ semper innouentur: quia panes propositionis, qui super mensam Domini ponebantur à sabbato in sabbatum semper mutabantur, ne diu seruati mucidi fiant, & vt quidam * sæuiunt, igni concrementur. Quod si aliquis Diabolo instigante hoc facere præsumpserit, anathema sit.

* sentiũt.

Vt præsente & præcipiente Presbytero, Diaconus populum communicet. Ex concilio Carthaginensi, iiij. cap. xxxviij.

¶ Cap. 23.

Distinct 93. c. diaconi.

Vt Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam corporis Christi, populo, si necessitas cogit, iussus eroget.

Quod discretio magna esse debeat in perceptione corporis & sanguinis Domini. Ex epistola Clementis Papæ. ¶ Cap. 24.

Epist 2 ad Iacob fratrẽ Domini.

In perceptione corporis & sanguinis Dominici magna discretio adhibenda est. Cauendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si verò indiscretè accipiatur, timendũ est illud, quod ait Apostolus: Qui manducat, & bibit corpus & sanguinem Domini indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Iuxta eiusdem verò Apostoli vocem: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: vt videlicet abstinens aliquantis diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animámque suam, præparet se ad percipiendum tantum sacramentum, exemplo Dauid, qui nisi confessus fuisset se abstinuisse ab opere coniugali ab heri, & nudius tertius, nequaquam panes Propositionum à sacerdote accepisset.

Ioan 6. 1. Corinth. 11. 1. Reg 21.

De quotidiana perceptione corporis & sanguinis Domini. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 25.

L. de Eccles. dogm. c 53. de cons. dist. 2 c. quotidie

Quotidie Eucharistiæ communionem accipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen diebus Dominicis communicandum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi est, grauari magis dico Eucharistiæ perceptione, quam purificari. Et ideò quamuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen de cætero non habeat voluntatem, communicaturus satisfaciat lachrymis & orationibus, & confidens de Domini misericordia accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. Sed hoc de illo dico, quem mortalia peccata non grauant.

Lib. 4 sententiarum, dist. 12. § b.

De eadem re. Ex dictis eiusdem. Ad Ianuarium.

¶ Cap. 26.

Aug. epist. 118. ead. dist. 2.

Dixerit quispiam non quotidie accipiendam Eucharistiam, alius affirmet quotidie. Faciat vnusquisque quod secundùm fidem suam piè credit esse faciendum. Neque enim litigauerunt inter se, aut quisquam se alteri præposuit Zachæus & ille Centurio, cùm alter eorum gaudens in domo sua susceperit Dominum: alter dixerit, Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum. Ambo saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consequuti. Valet etiam ad hanc similitudinem quòd in primo populo vnicuique manna secundùm propriam voluntatem in ore sapiebat: sic in ore cuiusque Christiani sacramentum illud quomodo sumatur æstimandum.

Lucæ 19. Matth 8.

De laicis, vt si non ampliùs, saltem ter in anno communicent. Ex epistola Fabiani papæ, cap. iij. ¶ Cap. 27.

Vt si non frequentiùs saltem in anno ter homines communicent, (nisi fortè quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini.

de consec dist 2. c. etsi non frequentius.

De Eucharistia, vt qui semper peccant, semper accipere debeant. Ex dictis Cypriani & aliorum sanctorum Patrum.

¶ Cap. 28.

Sanctus Cyprianus dixit, Eucharistia quotidiè ad cibum salutis accipitur. *Sanctus Ambrosius dixit*, Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere, qui semper pecco, debeo semper accipere medicinam. *Sanctus Hilarius dixit*. Si non tanta sunt peccata, vt excommunicetur quis, non debet à medicina corporis Domini separari: Vnde timendum est ne diu abstractus à Christi corpore alienus remaneat à salute. Nam manifestum est viuere, qui corpus attingunt Christi, ipso Domino dicente: Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui enim iam peccare quieuit, communicare non desinat.

In serm cœnæ Domini. Lib. 4. de sacram. cap. 6.

Quòd in singulis diebus dominicis in Quadragesima fideles communicandi sint Ex decretis Siluerij Papæ, cap. iij.

¶ Cap. 29.

Singulis diebus Dominicis in Quadragesima, præter hos qui excommunicati sunt, & præter illos qui in publica pœnitentia sunt, sacramenta corporis & sanguinis Christi sumenda sunt: & in Cœna Domini: in vigilia Paschæ: & in die Resurrectionis Domini & in Pentecoste: & in Natali Domini, pœnitus ab omnibus communicandum est.

Vt in Cœna Domini Eucharistiæ perceptio non negligatur. Ex decretis Soteris Papæ, cap. v.

¶ Cap. 30.

In Cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur. Quæ quoniam in eadẽ die ab omnibus fidelibus, exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibitum est, percipienda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat: cùm etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & sanguinis dominici sacramenta, reconcilientur

de consi dist. 2. c. in cœna.

De histrionibus, si communionem cum cæteris fidelibus accipere debeant. Ex Epistola Sancti Cypriani ad Eucratium.

10 lib. 1. epistolarum.

¶ CAP. 31.

de consec. dist. 2. c. Cyprianus.

Cyprianus Eucratio confratri salutem. Pro dilectione tua verecundia mutua consulendum me existimasti frater charissime, quid mihi videatur de histrione illo, qui apud vos constitutus, in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister, & doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id quod malè didicit, cæteris quoque insinuat: an talis debeat communicare nobiscum. Puto ego nec Maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

Quamdiu vnusquisque ante sacram communionem ab vxore abstinere debeat. Ex concilio Eliberitano.

¶ CAP. 32.

De consec. dist. 2. c. omnis homo.

Omnis homo ante sacram communionem à propria vxore abstinere debet tres, aut quatuor, aut septem dies.

Vt inter Catholicos non connumeretur qui in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini non communicauerit. Ex concilio Agathensi, cap. xviij.

¶ CAP. 33.

de consec. dist. 2. c. Seculares.

Sæculares qui Natali Domini, Pascha & Pentecoste non communicauerint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

Vt oblatio altaris singulis diebus dominicis fiat. Ex decretis Fabiani Papæ, cap. v.

¶ CAP. 34.

Decreuimus, vt in omnibus Dominicis diebus, oblatio altaris ab omnibus viris vel mulieribus fiat, tam panis quàm vini, vt per has immolationes à peccatorum suorum fascibus liberentur.

De eodem. Ex decretis eiusdem, cap. x.

¶ CAP. 35.

Oblationem quoque & panem in Ecclesia facere iugiter admoneatur populus Christianus, quia in ipsa oblatione sibi & suis magnum remedium est animarum, & ipsa vera pace, vnanimitas & concordia demonstratur.

De Diaconibus quòd Presbyteris Communionem dare non debent. Ex concilio Niceno. cap. xviii.

¶ CAP. 36.

Dist. 93. c. peruenit ad sanctum.

Peruenit ad sanctum magnúmque Concilium, quod in quibusdam locis & ciuitatibus Diaconi Presbyteris gratiam sacræ communionis porrigant, quod nulla regula tradidit, vt ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt Christi corpus accipiant. Nec non & illud innotuit, quod quidam Diaconi ante Episcopos sacram oblationem contingant. Hæc igitur omnia resecentur, & in sua Diaconi mensura permaneant: scientes quòd Episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem Presbyteris habeantur. Per ordinem ergo post Presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut Episcopo aut Presbytero eis porrigente. Sed nec sedere in medio presbyterorum Diacono liceat, quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has definitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debebit.

De Eulogijs populo à Presbyteris dandis. Ex decretis Pij Papæ, cap. iiij.

¶ CAP. 37.

Vt de oblationibus, quæ offeruntur à populo, & consecrationi supersunt, vel de panibus quos offerunt fideles ad Ecclesiam, vel certè de suis, Presbyter conuenienter partes incisas habeat in vase nitido, vt post Missarum solennia qui communicare non fuerunt parati, Eulogias omni dominico die, & in diebus festis inde accipiant, & illa vnde Eulogias Presbyter daturus est, antea his verbis benedicat. *Oratio simplex Eulogiæ.* Domine sancte, Pater omnipotẽs, æterne Deus benedicere digneris hunc panem; tua sancta & spirituali benedictione: vt sit omnibus salus mentis & corporis, atque contra omnes morbos, & vniuersas inimicorum insidias tutamen. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum panem vitæ, qui de cœlo descendit, & dat vitam & salutem mundo, & tecum viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De Pane qui offerendus est. Ex decretis Aniceti Papæ, cap. iij. ¶ CAP. 38.

Panes quos Deo sacrificium offertis, aut à vobismetipsis, aut à vestris pueris coram vobis, nitidè ac studiosè fiant, & diligenter obseruentur: vt panis, & vinum, & aqua sine quibus Missæ nequeunt celebrari, mundissimè atque studiosè tractentur, & nihil in eis vile, nihil non probatum inueniatur, iuxta illud quod ait scriptura: Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite. 2. Paral 19

De Presbyteris qui corpus dominicum ad deferendum infirmis, Mulieribus tradunt. Ex concilio Remensi, cap. ij.

¶ CAP. 39.

Peruenit ad notitiam nostram, quòd quidam Presbyteri in tantum paruipendunt diuina mysteria, vt laico aut fœminæ sacrum corpus Domini tradant ad deferendũ infirmis: & quibus prohibetur ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta sanctorum cõmittuntur. Quod quàm sit horribile, quamque detestabile, omnium religiosorum animaduertit prudentia. Igitur interdicit per omnia Synodus, ne talis temeraria præsumptio vlteriùs fiat, sed omnimodis Presbyter per semetipsum infirmum communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

de consecr. dist 2. c. peruenit.

Vt Defunctis Eucharistia non detur. Ex concilio Carthaginensi iij. cap. vj.

¶ CAP. 40.

Item placuit, vt corporibus defunctorum Eucharistia non detur. Scriptum est enim: Accipite & comedite. Cadauera autem nec accipere pos- Matth. 26.

sunt, nec edere. Et nec iam mortuos homines baptizari faciat Presbyterorum ignauia.

Vt Oblationes in maioribus festis æquanimiter fiant. Ex concilio Matisconensi ij. cap. iiij.

¶ CAP. 41.

In synodo Matisconensi decretum est: vt in omnibus diebus Dominicis, aliisque festiuitatibus, ab omnibus oblatio qui ad missam conuenerint vtriusque sexus, offeratur in Ecclesia, singulis singulas oblationes offerentibus, finitâ missâ à Presbytero oblationes accipiantur. Omnis autem qui hanc diffinitionem per inobedientiam euacuare præsumpserit, anathemate percellatur.

Vt solis ministris altaris super altare communicare liceat. Ex concilio Laodicensi, cap. xix.

¶ CAP. 42.

Solis autem ministris sacro ordini debitis ad altare accedere & communicare liceat.

Vt nullus infra Presbyterum ordinatus, rem à Presbytero consecratam in altari porrigat. Ex decretis Siluestri Papæ, cap. vij.

¶ CAP. 43.

Nullus Acoluthorum, vel Subdiaconorũ rem consecratam à Presbytero iam aliis porrigat, quia aliud est minister, aliud assistens: nisi tantùm supportet quod ei sacerdos imposuerit ore suo benedictum.

Vt Presbyter illiteratus Missam non celebret. Ex decretis Fabiani Papæ, cap. x.

¶ CAP. 44.

Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis, qui orationes, vel lectiones, & reliquas obseruationes in missa secundùm ritum implere non potest.

De illis qui post aliquam degutationem, sacrificium acceperint. Ex decretis Eutychiani Papæ, cap. ij.

¶ CAP. 45.

Qui acceperint Sacrificium post cibum, aut post paruissimam aliquam refectionem, nisi pro viatico, pueri tres dies, maiores septimanam, clerici viginti dies pœniteant.

Pro vnius oblatione alterius non spernendam. Ex decretis Eugenij Papæ, cap. xvij.

¶ CAP. 46.

Presbyter pro vnius oblatione alterius non spernat.

Vt dissidentium fratrum oblationes non recipiantur. Ex concilio Carthaginensi iiij. cap. xciij.

¶ CAP. 47.

dis. 90. c. oblationes. Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario, neque in gazophylacio recipiantur.

Quod refutanda sunt dona eorum qui pauperam opprimunt. Ex eodem concilio, cap. xciiij.

¶ CAP. 48.

dis. 90 c. eorum qui. Eorum qui pauperes opprimunt dona à Sacerdotibus refutanda sunt.

De Presbyteris immolantibus. Ex concilio Ancyrano. cap. i. ¶ CAP. 49.

Presbyteros immolantes, & iterum luctamen adeuntes, si hoc non per illusionem aliquam, sed ex veritate fecerunt nec ante parentes & affectantes atque suadentes vt æstimarent quidem tormentis aptari: sed his tantùm visu & habitu subiici: hos placuit quidem honorem retinere propriæ sedis: offerre autem, aut alloqui populum, aut omnino sacerdotalibus fungi officiis, non licere. dis. 50. c. presbyteros qui.

De Diaconibus immolantibus. Ex eodem concilio, cap. ij. ¶ CAP. 50.

Diaconi similiter qui immolauerunt, honorem quidem habeant: cessent verò ab omni sacro ministerio, siue à pane siue à calice offerendo. Quod si quidam Episcoporum, conscij sunt laboris eorum & humilitatis, & mansuetudinis, & voluerint eis aliquid ampliùs tribuere vel adimere penes ipsos erit potestas, dis. 50. c. presbyteros qui.

Interrogatio Augustini Anglorum Episcopi de Presbyteris, quibus dormientibus solet nonnunquam semen effluere.

¶ CAP. 51.

Si post illusionem quæ per somnium solet contingere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat, vel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare. dist. 6. c. testamentum. Lib. epist. 11 cap. 11.

Responsio Gregorij Papæ de eadem re.

¶ CAP. 52.

Hunc quidem, testamentum veteris legis, sicut superiori capitulo iam diximus, pollutum dicit, & nisi lotum aquâ etiam vsque ad vesperam, intrare Ecclesiam non concedit. Quod tamen aliter populus spiritualis intelligens, sub eodem intellectu accipiet, quem præfati sumus: quia quasi per somnium illuditur, qui tentatus immunditia vanis imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aquâ, vt culpas cogitationis lachrymis abluat, & nisi priùs tentiones recesserint, reum se quasi vsque ad vesperum cognoscat. Sed est in eadem illusione necessaria valdè discretio, qua subtiliter pensari debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Nã aliquando ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cùm ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnino hæc illusio timenda non est, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quàm fecisse. Cùm verò vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque ideirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi corporis Christi, vel missarum solennia celebrandi. Et cùm fortasse aut festus dies exigit exhiberi mysterium, pro eo quod sacerdos alius in loco eodem deest, ipse si necessitas compulit, mutatis vestibus cantet. Nam si adsunt alij qui implere ministerium valeant, illusio per crapulam facta, à perceptione sacri mysterij prohiberi non debet, sed ab immolatione sacri mysterij abstinere vt arbitror, humiliter debet: si tamen dormientis

mentem turpitudo non concusserit. Nam sunt quibus ita plerumque illusio nascitur, vt eorum animus etiā in somno corporis positus, turpibus * imaginibus non fœdetur. Qua in re ostenditur mens rea non tuo, vel suo iudicio libera, cùm se etsi dormienti corpore nihil meminit vidisse, tamē invigiliis corporis meminit in ingluuiē cecidisse. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis, patet animo suus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit, qui quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens: propter talem pollutionem sacro mysterio eo die abstinere oportet. Sed pensandum est, ipsa cogitatio vtrum in suggestione, an delectatione, vel quod maius est peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippè fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum: quia cùm primam culpam serpens suggessit, Eua velut caro delectata est, Adam velut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, vt inter suggestionem, delectationem atque consensum, iudex sui animus præsideat. Cùm enim malignus Spiritus peccatum suggesserit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur peccatum omnino perpetratum non est. Cùm verò delectari caro cœperit, tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ad consensum ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione ergo peccati * initiū, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpe contingit, vt hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatióne, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat: & cùm caro delectari sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquomodo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat nec consentiat: & tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Vnde & ille cœlestis exercitus præcipuus miles gemebat dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Si autem captiuus erat minimè pugnabat: Quapropter & captiuus erat & captiuus non erat, & * pugnabat. Igitur legi mentis eius, lex quæ in membris est repugnabat. Si autem pugnabat, captiuus non erat. Itaque est homo (vt ita dixerim) & captiuus & liber: liber ex iustitia quam diligit, captiuus ex delectatione, quam portat inuitus.

* imaginationibus

Ead. dist. c. sed pensandum est.

* semen

Rom. 7.

* repugnabat

De Presbyteris villanis ne in ciuitate offerre audeant. Ex concilio Neocæsariensi, cap. xiij.

¶ Cap. 53.

Presbyteri ruris in Ecclesia ciuitatis, Episcopo præsente vel Presbyteris vrbis ipsius, offerre non possunt, nec panem sanctificatum dare calicemque porrigere. Si verò absentes hi fuerint, & ad dandam orationem vocentur, soli dare debebunt.

De eadem re. Ex decretis Soteris papæ, cap. xiij.

¶ Caput 54.

Presbyteri qui conregionales non sunt, in Ecclesiis præsentibus Episcopis, vel Presbyteris ciuitatis, offerre non poterunt: nec panem dare in oratione, aut calicem bibere. Quòd si absentes sunt ciuitatis sacerdotes, & fuerint inuitati in orationem, soli possunt dare.

De illo qui per ebrietatem Eucharistiam euomuerit. Ex pœnitentiali Bedæ Presbyteri.

¶ Cap. 55.

Si quis per ebrietatem vel voracitatem, Eucharistiam euomuerit, quadraginta dies pœniteat, si laicus est. Clerici vel monachi, seu diaconi & Presbyteri septuaginta. Episcopi nonaginta. Si pro infirmitatis causa euomuerint septem dies pœniteant.

de consi dist. 2. c. si per ebriet.

De hoc, si aliquid de Calice sacri sanguinis stillauerit. Ex decretis Pij Papæ, cap. iij.

¶ Cap. 56.

Si verò per negligentiam de calice Domini aliquid stillauerit in terram, linguâ lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula, vt non conculcetur locus, corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare condatur, & Sacerdos quadraginta dies pœniteat. Si super altare stillauerit Calix, sorbeat minister stillam, & tres dies pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit, quatuor dies pœniteat: si vsque ad tertium, nouem dies pœniteat, si vsque ad quartum viginti dies pœniteat? & linteamina quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice supposito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur.

De cons. dist. 2. c. Si per negligentiam.

De illo qui vomuerit sacrificium, & à canibus consumitur. Ex pœnitent. Theodori.

¶ Cap. 57.

Qui euomuerit sacrificium, & à canibus consumitur, annum vnum pœniteat: sin autem, quadraginta dies pœniteat. Si in die quando communicauerit sacrificium euomuerit si ante mediam noctem, tres superpositiones faciat, si post mediam noctem, duas, si post matutinum, vnam.

de cons. dist. 2. c. qui non bene.

De eodem. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 58.

Si verò sacrificium euomuerit, quadraginta dies pœniteat: Si in ignem proiecit, centum psalmos cantet: Si verò canes lambuerint talem vomitum, centum dies qui euomuit, pœniteat.

De Eucharistia inueterata. Ex iij. concilio Arelatensi cap. v. ¶ Cap. 59.

Omne sacrificium sordida vetustate perditum, igne comburendum est: & cinis iuxta altare sepeliendus.

De illis qui non benè custodiunt Corpus & sanguinem Domini. Ex eodem cap. vi.

¶ Cap. 60.

Qui non benè custodierit Sacrificium, & mus vel aliquod aliud animal comederit illud, quadraginta dies pœniteat, Qui autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars eius ceciderit & inuenta non fuerit, triginta dies pœniteat. Perfundens aliquid super altare de Calice, quando offertur, sex dies pœniteat: aut si abundantiùs, septem dies pœniteat: Qui autem perfundit dum solennitas Missæ celebratur, quadraginta dies pœniteat. Si verò celebratâ missâ, Presbyter negle-

neglexerit accipere sacrificium, similiter quadraginta dies pœniteat. Et qui accipit sacrificiũ pollutus nocturno tempore, septem dies pœniteat. Diaconus si obliuiscens * orationem offerre, donec offeratur linteamen, quando recitantur nomina pausantium, similiter pœniteat. Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, vt in eo vermis consumptus sit, & ad nihilum deuenerit, tres quadragesimas cum pane & aqua pœniteat. Si integrum inuentum fuerit, in eo vermis comburatur: & cinis sub altare recondatur: & qui neglexerit, quaternis diebus suam negligentiam soluat. Si cum amissione saporis decoloratur sacrificium, viginti dies expleantur ieiunio, conglutinatum verò septem dies qui meiserit, pœniteat.

* oblationem

De eadem re. Ex pœnitentiali Romano.

¶ CAP. 61.

Si ceciderit sacrificium de manibus offerentis terra tenus vt non conculcetur, omne quodcunque inuentum fuerit in loco in quo ceciderit comburatur, & cinis, vt suprà, abscondatur, & cui acciderit medium annum pœniteat: Si verò sacrificium inuentum fuerit, locus scopis mundetur, & stramen, vt suprà, igni detur, & cinis, vt suprà, recondatur, & Sacerdos viginti dies pœniteat.

De muliere quæ peperit, vt communicet si voluerit. Ex concilio Carthaginensi. ¶ CAP. 62.

Mulier enixa, si voluerit Communionem percipiat.

Qui Passionem Domini in precatione sacerdotum miscuerint. Ex Pontificum decretis.

¶ CAP. 63.

Alexander Passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quando missæ celebrantur. Siricius constituit, vt nullus Presbyter missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratum Episcopi loci designati susciperet declaratum, quod nominatur fermentum. Leo primus constituit, vt intra actionem sacrificij diceretur, Sanctum sacrificium, & cæt.

De custodibus sacramentorum. Clemens in secunda ad Iacobum Epistola. ¶ CAP. 64.

De conf dist. 2. c. tribus.

Tribus gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est Presbytero, Diacono, & ministro, qui cum timore & tremore clericorum reliquias corporis Dominũ debent custodire fragmentorum.

Sindonem sacram non esse vendendam. Item in eadem Epist. ¶ CAP. 65.

17 q 4. c. Si forte.

Si fortè quispiam Presbyter siue Diaconus sacrarij sindonem vel velum subtracta vendiderit, Iudæi Iscariotis similis æstimabitur.

Quid faciendum sit de vestibus altaris inueteratis. Ibidem. ¶ CAP. 66.

de conf dist. 1. c. altaris palla.

Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur.

Quòd Deo perfectè sacrificantes, testes secum habere debent dum sacrificant: Episcopus verò plures quàm alij. Anacletus Papa tertius à Petro in primo decretali suo.

¶ CAP. 67.

de conf dist. 2. c. Episcopus Deo sacrificans.

Deo perfectè sacrificantes, quando Domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, vt Domino perfectè in locis Deo sacratis, sacrificare probentur. Ait namque authoritas legis diuinæ: Vide ne offeras holocausta tua, in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus. Episcopus Deo sacrificans testes, (vt præfixum est) secum habeat, & plures quàm alius sacerdos. Sicut enim maioris honoris gradu fruitur, sic maioris testimonij * incremento indiget. In solennioribus verò diebus, aut quatuor, aut quinque, aut tres Diaconos, qui eius oculi dicuntur, & subdiaconos, atque reliquos ministros secũ habeat, qui sacris induti vestimentis à fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra læuáque contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stẽt vultu, custodientes eum à malis hominibus, & consensum eius præbeant sacrificio. Peracta autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus.

Deuter. 12.

* incrementatione

Quòd aqua cum vino misceri debeat in Calice. Ex epistola j. decretali Alexandri primi.

¶ CAP. 68.

Non debet, vt à patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in Calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrumque permixtum: quia vtrũque ex latere eius in sua passione profluxisse legitur. *Item.* Nihil enim in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi. Nec vlla oblatio hac potior est, sed hæc omnes præcellit. Quæ purâ conscientiâ Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda, & sicut potior est cæteris, ita potiùs excoli & venerari debet. Aquam salẽ conspersam populis benedicimus: vt ea cuncti aspersi sanctificentur, ac purificentur, quod & omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat atque mundabat: multò magis aqua sale aspersa, diuinísque precibus sacrata, populum sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Eliseum prophetam sterilitas aquę sanata est: quãtò magis diuinis precibus sacratus, sterilitatem aufert humanarum rerum, & coinquinatos sanctificat atque purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit & à phantasmatis versutiis homines defendit?

de cons. dist. 2. c. nihil in sacrificiis.

de cons. dist. 3. c. aquam sale.

Hebr. 9.

2. Reg. 4.

Sacerdotes suis precibus peccata populi delere atque consumere. Ex secunda eiusdem decretali.

¶ CAP. 69.

Ipsi sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precibus ea delent, atque consumunt: qui quantò digniores fuerint, tantò faciliùs in necessitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.

1. q. 1. c. ipsi sacerdotes. Osee 4.

Sacra vasa non ab alijs, quàm à consecratis Domino hominibus esse tractanda. Sixtus à Petro papa vj. in primo decretorum suorum Omnibus in Christo dilectis fratribus.

¶ CAP. 70.

A nobis & reliquis Episcopis, cæterisque Domini sacerdotibus statutũ est, vt sacra vasa non ab aliis, quàm à sacratis Dominóque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valdè est, vt sacra Domini vasa, quæcunque sint, humanis vsibus seruiant, & ab aliis quàm à Domino famulantibus eique dicatis tractentur viris, ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagam imponat populo suo.

de cons. dist. 1. c. in sancta hac Apost.

Nullis aliis temporibus, nisi in Natiuitate Domini, Missam nocte celebrandam. Telesphorus septimus à Petro in decretali sua epistola.

¶ Cap. 71.

de consec. dist. 1. c. nocte sancta. Nocte verò sancta Natiuitatis Domini saluatoris missas celebrent, & hymnum Angelicũ in eis solenniter decantent: quoniam & eadem nocte ab Angelo enunciatus est pastoribus. *Et infrà.* Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum & dicentiũ, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *Luce 2.* Reliquis verò temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiã, minimè sunt celebrandæ, quia in eadem hora, & dominus crucifixus est, & Spiritus sanctus super Apostolos legitur descendisse. *Luce 15. Act. 2.*

Sacratas Deo fœminas, vel monachas sacra vasa vel pallas altaris non debere contingere. Soterus Papa undecimus à Petro, in secunda decretali sua epist.

¶ Cap. 72.

23. dist. c. sacratas. Item infrà ꝑ 3. c. 265. Sacratas Deo fœminas vel monachas, sacra vasa vel sacratas pallas penes vos contingere, & incensum circa altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam sedem. Quæ omnia reprehensione & vituperatione plena esse, nulli rectè sapientium dubium est. Quapropter huius sanctæ sedis authoritate hęc omnia vobis resecare funditus, quantò citiùs poteritis, censemus.

Singulis annis in cœna Domini Chrisma conficiendum esse. Fabianus Papa 18. à Petro in secundo suo decreto.

¶ Cap. 73.

De consecr. dist. 3. c. literis vestris. Literis vestris inter cætera insertum inuenimus, quosdam regionis vestrę Episcopos à vestro nostróque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini Chrisma conficere. *Infrà.* Errant verò qui talia excogitant, & mente vesana potius quàm recta sentientes, hæc audent. *Item.* Sicut ipsius diei solennitas per singulos annos celebranda est, ita ipsius sancti Chrismatis confectio per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos in iam dicta die innouandum, & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum. Ita à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, vobisque tenenda mandamus.

Vestimenta Ecclesiastica quibus Domino seruitur sacra debere esse & honesta Stephanus papa. xxij. à Petro, in decimo decreto suo.

Ep. 1. c. 3. ¶ Cap. 74.

De cons. dist. 1. c. vestimenta. Vestimenta Ecclesiastica quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta: quibus in aliis vsibus non debet frui, quàm Ecclesiasticis & Deo dignis officiis. Quæ nec ab aliis debent contingi aut ferri, nisi à sacratis hominibus, ne vltio quæ Balthasar percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat diuina, & corruere eos faciat ad imum. *Daniel. 5.*

Quòd non solùm Episcopis sed etiam Presbyteris liceat infirmos oleo sancto inungere. Innocentius primus in prima sua decretali epist cap. viij.

¶ Cap. 75.

Dist. 95. c. illud superfluum. Illud superfluum videmus adiectum, vt de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco Presbyteris dictũ est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Cæterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquẽ à se visitandum, & benedicere & tangere Chrismate sine cunctatione potest, cuius est ipsum Chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi?

Missam nunquam nisi pro magna necessitate in locis non sacratis cantandam. Fœlix Papa omnibus Episcopis. *Fœlix 4. ep. 1.*

¶ Cap. 76.

Satius est Missam non cantare aut non audire, quàm in his locis vbi fieri non oportet, nisi (vt sæpe dictum est) pro summa contingat necessitate, quando necessitas legem non habet. Vnde scriptum est: Vide ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in loco quem elegerit dominus Deus tuus. *De cons. dist. 1. c. sicut non alij.* *Deuter. 12.*

De ordine Præfationum secundùm Romanam Ecclesiam. Pelagius ij. Papa, epist. iiij.

¶ Cap. 77.

Pelagius 2. Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedis Episcopus, vniuersis Galliarum atque Germaniarum Episcopis. Cùm in Dei nomine in Romana Ecclesia Synodum Episcoporum siue cæterorum consacerdotum Dei fidelium congregatam habuissemus, & de Ecclesiasticis statutis, vt sunt ab Apostolis & à sanctis patribus tradita, diligentiùs tractaremus: superuenere literæ vestræ, & vt magis essent authoritatiuæ, etiam viuæ voces processerũt rogantes, vt ordinem Præfationum quem sancta Romana Ecclesia hactenus haberet, nostris literis vobis mandaremus. Tunc de vestra voluntate, & studio tam bono multùm gauisi sumus, sacrum ordinẽ Romanum, sacráque constituta nostrorum antecessorum solerter relegentes, inuenimus has nouem Præfationes in sacro catalogo tantummodo * receptas, quas longa retrò vetustas in Romana Ecclesia hactenus seruauit; Id est, vnã in albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de natali Domini, quintam de apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de sancta Trinitate, octauam de sancta Cruce, nonam de Ieiunio in quadragesima tantùm dicendam. Has Præfationes tenet & custodit sancta Romana Ecclesia, has tenendas vobis mandamus. ** recipiendas* *De cons. dist. 1. c. inuenimus has. Sed titulo Gelasii.*

Epistola Gregorij ad Ianuarium Episcopum de messe cuiusdam exarata. ¶ Cap. 78. *Li. 7 registri. indictione 2. epist. 1. Distin. 86. c. tanta.*

Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, quòd Dominico die, priusquàm missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentiũ perrexisti, & post exarationem eius, missarum solennia celebrasti. Post solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. *Item infrà.* Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Eos uerò, quorum consilio hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus, ita vt si quid eis intra duorum mensium spatium humanitus euenerit, benedictione

viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe, te quoque sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuæ vlterius, nec senectuti parcamus.

Li 4 regist. cap 88. siue epist 44. Dist. 92. In sancta.

Quòd Diaconi non debeant seruire modulationi vocis. Item. ¶ Cap. 79.

In hac sancta Romana Ecclesia cui diuina dispensatio præesse me voluit, dudum consuetudo est valdè reprehensibilis exorta, vt quidam ad sacrum altaris ministerium cantatores eligantur, & in Diaconatus ordine constituti, modulationi vocis inseruiant, quos ad prædicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat. Vnde fit plerumque vt ad sacrum ministerium, dum vox blanda quæritur, quæri congrua vita negligatur, & cantor minister Domini,* moribus stimulet, cùm populum vocibus delectat. Qua de re præsenti decreto constituo, vt in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant, solúque Euangelicæ lectionis officium inter missarum solennia exoluāt. Psalmos verò ac reliquas lectiones censeo per Subdiaconos, vel si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit, anathema sit.

* Deum

Quòd potior vsus Ecclesiæ sit tenendus. Gregorius Augustino. ¶ Cap. 80.

Gregorius ad interrogat Aug. Anglorum Episc. ca. 3. dist. 12. c. nouit.

Nouit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit esse nutritā. Sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in Gallicana, seu in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas: & in Anglorum Ecclesia quæ adhuc in fide noua est, institutione præcipua, quæ de multis Ecclesiis colligere poteris infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

De numero Missarum. Alexander Papa.

¶ Cap. 81.

Sufficit sacerdoti Missam vnam in die vna celebrare, quia Christus semel passus est, & totū mūdum redemit. Non modica res est vnam Missam facere, & valde fœlix est qui vnam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciūt, & alteram de die, si necesse sit. Nam quicumque pro pecuniis, aut adulationibus sæcularium, vna die præsumunt plures facere Missas, non existimo euadere condemnationem.

De non abijciendis à populo Presbyteris coniugatis. Responsio Nicolai j Papæ ad consulta Bulgarorum ad fidem conuersorum, cap. lxx.

¶ Cap. 82.

dist 28 c. consulendū.

Consulendum decernitis vtrum Presbyterū habentem vxorem debeatis sustentare, & honorare, an à vobis proiicere. In quo respondemus, quoniam licet ipsi sint valde reprehensibiles, vos tamen Deum conuenit imitari, qui solem suum (vt Euangelium testatur) oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Deijcere verò eum à vobis ideo non debetis: quoniam nec Iudam Dominus, cùm esset mendax discipulus, de numero Apostolorum deiecit. Verùm de Presbyteris, vobis qui laici estis, nec iudicandum est, nec de vita illorum quicquam inuestigandum, sed Episcoporum iudicio quicquid id sit reseruandum est.

Math. 5. 6

Quòd polluti Sacerdotes non polluant diuina sacramenta. Item titulo xi. cap. v. ¶ Cap. 83.

Sciscitantibus vobis si à Sacerdote qui siue deprehensus est in adulterio, siue de hac sola fama respersus est, debeatis Cōmunionem suscipere nec ne, respondemus. Non potest aliquis quantumcunque pollutus sit, sacramenta diuina polluere, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Nec potest solis radius per cloacas & latrinas transiens, aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiscunque sit sacerdos, quæ sancta sunt coinquinari non possunt. Idcirco ab eo, vsquequò Episcoporum iudicio reprobetur, Communio percipienda est, quoniā mali bona ministrando se tantummodò lædunt: & cerea fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis verò lumen in tenebris subministrat: & vnde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. Sumite ergo ab omni sacerdote intrepidè Christi mysteria, quoniam omnia in fide purgantur. Fides est enim quæ vincit hūc mundum. Et quia non dantis meritum sed accipientis fit, dicente beato Hieronymo ad credendum in omni anima baptismus est perfectus, & in omni sacerdote corpus est perfectum. Qui rursus sacræ scripturæ concordans ait: Priusquā audias, ne iudicaueris quemquàm, atque ante probationem accusationis illatæ neminem à tua communione suspendas, quia non statim qui accusatur reus est, sed qui conuincitur criminosus.

1. Ioan. 5.

De Simoniacis. Ex decretis Paschalis Papæ, cap xviij.* ¶ Cap. 84.

* Paschasij

Fraternæ mortis incurrit crimen, quisquis potest & fratrem à morte minimè defendit. Nos quoque qui excellentiæ vestræ summum crimē audiuimus, summam reatus pœnam incurrimus si tacemus; Domino terribiliter attestante, quia profectò sanguinem fundit qui impietatem iniquorum tacendo dissimulat. Audiuimus enim (quod valdè miramur) quòd sacri apud vos ordines pecuniis *distrahūtur. Dū quicunque tale aliquid attentauerint, omnino hæretici probentur, Spiritu sancto per Gregorium intimante, quia quisquis per pecunias ordinatur, ad hoc vt fiat hæreticus, promouetur. Et vt huius nostræ paginulæ non præsumptionis, sed timoris causam fuisse monstremus, Beatus idem prosequitur: Quisquis contra Simoniacam, & Neophytorum hæresim pro officij sui loco vehementer non arserit, cum eo se non dubitet habiturum portionē, qui priùs commisit hoc* periculosum flagitiū. Quibus in verbis cùm hæreticus ex Simoniaca & Neophytorum hæresi exprimatur, quòd æterna morte dignissimum crimen sit, apertissimè declaratur, diuino oraculo per Augustinum protestante ac dicente: Firmissimè tene & nullatenus dubites, omnem hæreticum & schismaticum quamuis multas eleemosynas faciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo & angelis eius æterni ignis incendio mancipandum, nisi ante finem huius vitæ, Catholicæ Ecclesiæ fuerit incorporatus, & redintegratus. Hinc est quòd Dominus vendentes & ementes de templo eiecit. Dathan & Abiron ambientes terra deglutiuit. Simonémque tentantem Petrus damnauit, om-

* al. detrahūtur, forte distribuuntur.

Greg. li. 4. in regist. cap. 99.

* piaculare flagitium.

Aug lib. de fide ad Petrum ca. 39.

Math. 21. Num. 16. Act. 8.

nes in eo Simoniacos Ecclesiasticis iaculis perpetuo anathemate condemnauit. Et turpe nimium est, vt plenissimo vigore iam confirmata Ecclesia tam ferali inimico succumbat, de quo in primordio suæ infantiæ tanta virtute triumphabat. Si quis autem obiecerit non consecrationes emi, sed res ipsas quæ ex consecratione proueniunt, penitus desipere probatur. Nàm cùm corporalis Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, tale aliquid sine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter viuit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum haberi prouenit, neutrum vendere non derelinquit. Quam tamen obiectionem sacer penitus Canon exterminat, cùm procuratorem vel defensorem Ecclesiæ, vel regulæ subiectum, adeò per pecunias ordinari prohibeat, vt mediatores quoque huius sceleris anathematis mucrone incidat. Quid plura? Si anathematizati, & excommunicati, & vt verè hæretici, Simoniaci, & Neophyti, numero sunt fidelium Ecclesiæ separati, quis non videat, quòd huiusmodi sacerdotum vel clericorum Missæ, & orationes Dominum super populum ad iracundiam prouocent, quem placari talibus credunt? Scriptum est enim:
Rom. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est: & veri sacrificij locus non est extra Ecclesiam Catho-
Tit. 3. licam. Vnde & dicitur: Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita. Quomodo ergo tales Episcopos & Abbates, vel reliquos clericos deuitamus, si eorum Missas audimus, cum quibus si vel simul oramus, excommunicationem subimus? Quos quidem sacerdotes esse, saltem credere, omnino errare est,
Actu. 8. cùm Simoni dicat Petrus: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecuniis possidere. Vbi cùm dicitur existimasti, patet quòd non pro eo quòd fecerit, sed facere se posse crediderit condemnatur, cùm tamen minus sit existimare quàm credere, cùm quidem hæreticum qualemcunq; esse sit certa & indubitata dãnatio. Quid valet Arrianos, Sabellianos, Photinianos, impiósque Manichæos vrbe pepulisse, si Simoniaca & Neophytorum hæresis, quæ vt beatus Gregorius dicit, ante omnes in sancta Ecclesia diabolica fraude subrepsit, quasi primã & maximam castitatem Ecclesiæ non solũ corporali, sed animi pollutione cõtaminet? Igitur in Deum & propter Deum, vestram excellentiam, & omnes fideles Christi rogamus & obtestamur, si habere in Christo partem cupitis, summopere instate, vt tam sæua pestis, quæ innumeros iam populos vsquequaque sæuiendo æterna morte damnauit, vestra authoritate & exemplo peni-
Matth. 12. tus destruatur. Vt vlteriùs (quod absit) in Spiritu sancto peccare, neque hîc neque in futuro sæculo remittatur.

Quod hostia intincta non sit porrigenda. Ex decretis Iulij Papæ. ¶ CAP. 85.

Eadem habentur suprà c. 11. Illud quòd pro complemento Communionis quidam intinctam tradunt Eucharistiam populis, non hoc prolatum Euangelio testimonium reppererunt, vbi Apostolis corpus & sanguinem suum Dominus commendauit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio comme-
Ioan. 13. moratur. Nam intinctum panem aliis præbuisse Christum non legimus, excepto illo tantùm discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non quod huius sacramenti institutionem signaret.

Quibus non sunt danda reliquiæ. Item ex ij. epistola Clementis Papæ. ¶ CAP. 86.

Præcipimus ne vnquam extero Ecclesiæ siue laico, de fragmentis oblationum Domini ad mensam ponatur. Vnde scis tu qui passim sacrarij panes indignis impendis, vnde nosti, si à mulieribus mundi sunt? Hinc & Dauid ab Abimelech sacerdote interrogatus, cùm panes sibi ad comedendum posceret, si mundus esset à muliere, cùm se mundum à triduo profiteretur panes Propositionis manducauit. *D. consf. dist. 2. c. tribus.* *1. Reg. 21.*

Non plus quàm vnam Missam faciendam in die. Leo Dioscoro Alexandrino Episcopo.

¶ CAP. 87.

Necesse est autem, vt quædam populi pars sua deuotione priuetur, si vnius tantùm Missæ seruato more sacrificium offerre non possunt, nisi prima diei parte conuenerint. Studiosè ergo fraternitatem tuam familiariter admonemus, vt quod nostræ consuetudini, ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, vt per omnia nobis fide & actibus congruamus. Propter quod remeante filio nostro Possidonio Presbytero hanc ad dilectionem tuam epistolã dedimus perferendam, qui nostris professionibus atq; actionibus frequenter interfuit, & totiens ad nos missus, quid in omnibus Apostolicę sedis authoritas teneret, agnouit.

Non esse commitenda mysteria vexatis dæmone vel passione. Gelasius papa eius nominis primus cap. xxi. ¶ CAP. 88.

Vsque adeò sanè comperimus illicita quæque prorumpere, vt dæmonibus aliisque passionibus irretitis mysteria sacrosancta tractare tribuatur. Quibus si in hoc opere positis aliquid propriæ necessitatis occurrerit, quis de sua ac fidelium salute confidat, vbi ministros ipsos curationis humanæ tanta perspexerit calamitate vexari? Atque ideo necessariò remouendi sunt, ne quibuslibet (pro quibus Christus mortuus est) scandalum generetur infirmis. Postremò si corpore sauciatum fortassis, aut debilem nequaquàm sancta contingere lex diuina permittit, quantò magis doni cœlestis dispensatores esse non conuenit, quod est deterius, mente perculsos? *dist. 33. c. vsque adeo.*

Non esse sumendum corpus Domini sine calice. Gelasius Maiorico & Ioanni Episcopis.

¶ CAP. 89.

Comperimus autem quòd quidam in eadem regione, sumpta tantùm corporis sacri portione, à Calice sacri cruoris abstineant. Qui procuidubiò, quoniã nescio qua superstitione docentur obstringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdemque mysterij, sine grandi sacrilegio non potest prouenire. *de consf. dist. 2. c. comperimus.*

Nulli reprobo Sacerdoti ad diuini sacramenti mysteria accedendum esse. Gelasius Helpidio Episcopo.

¶ CAP. 90.

Sacrosancta religio quæ Catholicam * tenet disciplinam, tantam sibi reuerentiã vendicat, vt ad eam quilibet nisi purã conscientiã nõ audeat peruenire. Nã quomodo ad diuini mysterij consecrationẽ cœlestis spiritus inuocatus adueniet ** cõtinet* *1 q. 1. c. Sacrosancta.*

si sacerdos,& qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus reprobetur?

Omnia figurâ crucis Christi sanctificari. Stephanus Papa Hilario, Anastasio, Eusebio, Ioanni, Paulo, Episcopis, &c. ¶ CAP. 91.

Nunquid non omnia charismata sacerdotalis ministerij crucis figurâ perficiuntur? Nunquidne baptismatis vnda nisi cruce sanctificata peccata relaxat? Et vt cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotij gradus ascendit?

Nihil pro communicandis fidelibus exigendum esse. Ex sexta Synodo Constantinopolitana. ij cap. xxiij.

¶ CAP. 92.

1. q. 1. c. nullus Episcopus. Nullus Episcopus, aut Presbyter, aut diaconus, qui sacram dispensat Communionem, à percipiente gratiam communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritus sancti damus, sed dignis munere sine defraudatione * participamus. Si quis verò eorum qui connumerantur in clero exegerit ab eo cui sacram communionem dispensat, aliquod pretium, deponatur, sicut imitator Simoniacæ fraudis.

* participare concedimus.

Sacramenta Christi Ecclesiæ semper veneranda esse, quamuis à malis ministris administrentur. Augustinus de vnico baptis.

¶ CAP. 93.

Au. de baptismo contra Donati. lib. 4. ca. 4. Aliud est non habere aliquid, aliud non iure habere, vel illicitè vsurpare. Non ideò itaque non sunt sacramenta Christi, & Ecclesiæ, quia eis illicitè vtuntur, non hæretici solùm, sed etiã omnes iniqui, & impij: sed tamen illi corrigendi aut puniendi, illa verò agnoscenda & veneranda sunt.

Ibidem. ¶ CAP. 94.

Sicut autem vrgeri videor cùm mihi dicitur, Ergo hæreticus dimittit peccata; sic & ego vrgeo, cùm dico, Ergo qui cœlestia mandata non seruat, auarus, raptor, fœnerator, inuidus, verbis sæculo non factis renuntians, dimittit peccata. Si per vim sacramenti Dei, sicut ille, ita & ille: si per meritum suum, nec ille, nec ille. Illud enim sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur. *Item.* Sic in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, non fit tamen templum Dei si ab hæresi non recesserit, quomodo neque in auaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, si ab auaritia non recedat, quæ est idolorum seruitus. *Item.* Frustrà quidam qui ratione vincuntur, consuetudinẽ nobis obijciunt, quasi consuetudo sit maior veritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à sancto Spiritu reuelatum. Hoc planè verum est, quia si ratio & veritas consuetudini suffragatur, nihil oportet firmiùs retineri. Fortè in populo Dei stat iuxta te auarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nosti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur, non eum potes de Ecclesia pellere. Non habes aliquem aditum, castigando, & corripiendo corrigere. Accessurus est tecum ad altare, noli timere, vnusquisque proprium onus portabit. *Item* Quomodo, inquit, ferrem quem noui malum? Nonne meliùs ipsum ferres, quam te foras efferres? Ecce quomodo ferres, attenderes Apostolum dicentem: Vnusquisque proprium onus portabit,

Ibidem.

cap. 5. eiusd. lib. dist. 8. c. frustra. vide parte 4. c. 235.

Galat. 6. Aug. lib. de vnico baptismo contra Petilianum cap. 17.

liberaret te ista sententia. Non enim cum illo communicares auaritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit: Qui enim manducat & bibit indignè iudicium sibi manducat & bibit: sibi, non tibi. Sanè si iudex es, si iudicandi potestatem accepisti, Ecclesiastica regula si apud te accusatur, si veris documentis testibúsque conuincitur, coerce, corripe, excommunica, degrada. Omnis Christianus dilectissimi, qui à sacerdotibus excommunicatur, Sathanæ tradi dicitur. Quomodo? Scilicet quia extra Ecclesiam est diabolus, sicut in Ecclesia Christus, ac per hoc quasi diabolo tradi dicitur, qui ab Ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos quos tunc Apostolus Sathanæ esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

1. Corinth. 11.

Au. de verbis Apostoli, serm. 68. 11. q. 3. c. omnis Christianus.

1. Cor. 5.

Non esse communicandum hypocritis & seductoribus populi. Bonifacius martyr Zachariæ Papæ.

¶ CAP. 95.

Antecessor etenim prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, & ad prædicandum verbum Dei fidei, Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, vt canonicis & iustis Episcopis & Presbyteris in verbo facto & consensu adstipulator & adiutor fierem, hoc autem cum diuina gratia implere studui: falsos autem Sacerdotes hypocritas, & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem, & abstinerem à communione ipsorum, quod ex parte seruaui, & ex parte custodire & implere non potui, sed spiritualiter impleui sacramentum, quia in consensum, & in consilium illorum non venit anima mea, corporaliter autem ab eis omninò abstinere non potui. Dum venissem ad principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, non tales ibi reperi quales volui, sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicaui.

11. q. 3. c. antecessor.

Nulli esse detrimentum conuersari cum seductoribus, & Pseudopresbyteris corpore si non consenserit voluntate. Zacharias Papa Bonifacio martyri. ¶ CAP. 96.

Quod prędecessor noster beatæ memoriæ Gregorius huius sedis Apostolicæ præsul, dum ad prædicandum verbum Euangelij tuam misisset fraternitatem, in Germaniæ partibus & gentibus illis paganis, verbo pollicitationis illam voluit ante esse munitam, ita vt orthodoxos Episcopos, Presbyteros, vel quoscunque reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos, ampliùs confirmares, & eis communicares, quod & factum est: si quos verò seductores Episcopos, aut pseudopresbyteros, vel quosque alios à recto fidei tramite deuiantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communio, quod te solo Deo * solante vsque ad præsens spiritualiter seruasse te confessus es. Vel si omninò propter principalem, & humanum fauorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente necessitate Ecclesiarum Dei, & tamen in eorum consilio, & consensu communionis anima tua non est coinquinata. Itaque propter hoc, quòd cum eis conuersatus es, non consentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo.

11. q. 3. c. quod prædecessor.

*solatiante

Sacramentum quod offertur ab impijs, sibi obesse, non his pro quibus offertur. Augustinus libro ij. contra epistolam Parmeniani. cap. v.

¶ Cap. 97.

1.q.1.c.per Esaiam. Esai. 66. Per Esaiam Dominus dicit: Facinorosus qui sacrificat mihi vitulum, quasi qui canem occidat; & qui ponit similaginem, quasi qui sanguinem porcinum; & qui offert thus, quasi qui benedicat idolo. *Post pauca.* Quilibet vbilibet offert sacrificium tale, corde, vel factis, hæc vt audire mereatur, perniciem sibi infert, non illis bonis qui accipiunt ab eis sacramenta eadem, *Ezech. 4.* qui secundùm prophetam Ezechielem gemunt & mœrent peccata & iniquitates, quæ fiunt in medio eorum, quamuis se non inde corporaliter separent. *Ibidem cap. vj.* Sacrificia impiorum, eis ipsis oberunt, qui offerunt impiè. Nam vnum atque idem est sacrificium propter nomen Domini quod inuocatur, & semper sanctũ est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. *1. Cor. 11.* Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Non ait *cap.10.eiusd. libri.* aliis, sed sibi. *Et infra.* Hoc penè in omnibus talibus quæstionibus intelligendum admonemus: quia scilicet omnia sacramenta cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamẽ per eos dignè sumentibus. *Ac infrà.* Spiritus sanctus in Ecclesiæ præposito vel ministro sic inest, vt si fictus *cap.11.eiusd.* non est, operetur per eum Spiritus sanctus, & ad eius mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum siue consecrantur, siue euangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissimè scriptum *Sapiens. 1.* est, Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictum, deest quidem saluti eius, vt auferat se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu: ministerium tamen *c.13.eiusd.* eius non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum. *Infrà.* Vtrumque sacramentum *1.q.1.c. quod quidam.* est, & quadam consecratione vtrumque homini datur, illud cùm baptizatur, illud cùm ordinatur: ideoque in Catholica vtrumque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam præpositi, pro bono pacis, correcto schismatis errore suscepti sunt: & si visum est esse, vt eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi: sed sicut Baptismus in eis, ita Ordinatio mansit integra: quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum est, non in sacramentis, quæ vbicunque sunt, ipsa vera sunt. Et cùm expedire Ecclesiæ iudicatur, vt præpositi eorum venientes ad Catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur: sed manent super eos, ideóque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. *Paulò post in eodem c.* *Infrà.* De his qui ab Ecclesiæ Catholicæ vnitate separati sunt, nulla iam quæstio est, quin & habeant & dare possint, & quin perniciosè habeant, perniciosèque tradant extra vinculum *Post aliquot versus.* pacis. *Et infrà.* Neutri sacramento iniuria facienda est. *Infrà.* Sicut non rectè habet qui ab vnitate discedit, sed tamen habet, & ideò redeunti non redditur: sic etiam non rectè dat, qui ab vnitate discedit, sed tamen dat, & ideò quod ab eo accepit venienti ad vnitatem non iteratur. *Infra.* Sicut redeunti non redditur, quod & foris habebat: sic venienti non repetendum est, quod foris acceperat. Vnde consequenter intelligitur, peruersitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem sacramentorum in nullo peruerso esse violandam. Constat enim eã in peruersis hominibus & sceleratis, siue in eis qui intus sunt, siue in eis qui foris, impollutam atque inuiolabilem permanere: sed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad iudicium. *Infrà.* Quomodo Catholici non clarificant Dominum qui sacramenta eius tam debita veneratione prosequuntur, vt ea si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua peruersitate damnatis illa intemerata sanctitate permanere demonstrentur. *Cap.19.eiusdem.* *Infrà.* Cùm quisque fratrum, id est Christianorum in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc, vbi periculum schismatis nullum est, atque id cum ea dilectione de qua ipse (Paulus) alibi præcipit dicens, vt inimicum eum non existimetis, sed corripite vt fratrem. *Aug. contra epistolam Parmeniani li.3.ca.1.23 q.4.c cum quisque. 2.Thess.3. Eodem ca.* *Infrà.* Quando ita cuiusquam crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorsus vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinæ.

Aliorum immunditiam mundis obesse non posse. Augustinus contra Petilianum in dialogo. *Aug. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 30. 1.q.1.c. Dominus.*

¶ Cap. 98.

Dominus declarauit in vno cœtu hominum eadem sacramenta sumentium, aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. Item Petilianus dixit: Aut si quisquam carmina sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde sacerdos est, quòd ore sacrilego carmen publicat Sacerdotis?

De eodem. Responsio Augustini. ¶ Cap. 99.

Ita istud dicis, quasi modò quæramus, quis sit verus Sacerdos, & non quid sit verum Baptisma. Vt enim quisque sit verus sacerdos, oportet vt non solo sacramẽto, sed iustitia quoq; induatur, sicut scriptum est, Sacerdotes tui induantur iustitiam. *Psalm.131. Ioã.11.& 18* Qui autem solo sacramento sacerdos est, sicut fuit Pontifex Caiphas persecutor vnius & verissimi Sacerdotis, quamuis ipse non sit verax, quod dat tamen verum est, si non det suum, sed Dei. *Item paulò post.* Si ergo Apostolus nescio cuius alienigenæ testimonium, quia verum comperit, etiam ipse attestatus est: cur nos apud quemlibet inuenerimus quod Christi est, & verum est, etiam si ille apud quem inuenitur, peruersus & fallax est, non discernimus vitium quod homo habet, & veritatem, quam non suã, sed Dei habet: & dicimus sacramentum hoc verum est: sicut ille ait, testimonium hoc verum est: nunquid ideò dicimus etiam ipse homo verax est, quia dicimus, sacramentum hoc verum est? *Item eodem cap.* Vos autem necesse est, vt semper erretis, quamdiu propter hominum vitia, Dei sacramenta violatis, aut nos propter Dei sacramenta, quæ in vobis violare nolumus, etiã vestri schismatis sacrilegium assumere putatis. *Item.* Baptismi ergo puritas, à puritate, vel immunditia conscientiæ siue dantis, siue accipientis omnino distincta est. *Aug ca 35. eiusd. libri.* *Item.* Memento sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quò illa vel omninò non sint, vel minùs sancta sint. *cap.47. eiusdem.* *Item.* Si non habebat Saul sacramenti sanctitatem, quid in eo Dauid venerabatur? *Cap.48. eiusdem.* Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequebatur? Nam eum propter sacrosanctam vnctionem & honorauit viuum,

& vindicauit occisum: & quia vel panniculum ex eius veste præscidit, percusso corde trepidauit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat sanctitatem non vitæ suæ, nam hæc sine innocentia esse non potest, sed sacramenti Dei, quod & in malis hominibus sanctum est. *Item.* Tu dixisti, laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omninò non pertinet. Neque enim veneramur nomine Martyrum, eos qui sibi collum ligauerunt. *Item.* Nos dicimus tale cuique fieri sacrificium, qualis accedit, vt offerat, & qualis accedit, vt sumat, & eos de sacrificiis talium manducare, qui ad illam tales accedunt quales & illi sunt. Itaque si offerat Deo malus, & accipiat inde bonus, tale cuique est, qualis quisque fuerit, quia & illud scriptum est: Omnia munda, mundis. Per hanc sententiam veridicam & Catholicam etiam vos optati sacrificio non estis polluti, si facta eius displicebant vobis. Nam vtique panis illius panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat, sed panem luctus omnibus vobis communem esse, omnium vestrum malum schismatis facit. *Item.* Gratias Deo, quia tandem confessus es, posse valere inuocatum nomen Christi ad aliorum salutem, etiamsi à peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intelligite cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti aliena peccata.

Cap. 49. eiusdem 23. q. 5. c. tu dixisti. — *Aug. cap. 51. li. 2. contra literas Petiliani.* — *Ad Tit. 1.* — *Ca 54. eiusdem lib.*

Quanta sit dignitas ordinis Sacerdotalis. In libro quæstionum veteris testamenti. cap. xi.

§ CAP. 100.

Dictum est à Domino in Numeris ad Moysen & Aaron: Vos ponite nomen meum super filios Israel, ego Dominus benedicam eos, vt gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec voluntas sacerdotis obesse aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem dignitas sit ordinis Sacerdotalis, hinc aduertamus. Dictum est autem de nequissimo Caipha interfectore saluatoris inter cætera: Hoc autem à semetipso non dixit, sed cùm esset princeps sacerdotum anni illius, prophetauit. Per quod ostenditur Spiritum sanctum gratiarum, non personam sequi digni aut indigni, sed ordinem traditionis: vt quamuis aliquis boni meriti sit, non possit tamen benedicere, nisi fuerit ordinatus, vt officium ministerij exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benedictionis.

1. q. 1. Dictum est Num. 6. — *Ioan 11.*

Quòd separatus ab Ecclesia quamuis laudabiliter viuat, vitam habere non possit. Item in epistola concilij ad Donatistas.

§ CAP. 101.

Quisquis à Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter viuere se æstimet, hoc solo scelere quòd à Christianitate disiunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac Ecclesia benè vixerit; nihil ei præiudicant peccata aliena: quia vnusquisque in ea proprium onus portabit, sicut Apostolus ait. Ergo communio malorum non maculat quemquam participatione sacramentorum, sed consensio factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam, & personam suam, nec præiudicat alteri, quem in confessione mali operis socium non habet criminis.

Galat 6.

Quòd duobus modis non maculant mali cohabitantem, si non consentiat, & si redarguat. Idem de verb. Dom. serm. xviij.

§ CAP. 102.

A malis corde semper disiungimini ad tempus cautè corpore copulamini. Duobus modis non te maculat malus: si non consentias, & si redarguas: hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippè, quando facto eius consortium voluntatis, vel approbationis adiungitur. Neque ergo consentientes sitis malis, vt approbetis: neque negligentes, vt non arguatis: neque superbientes, vt * insolenter arguatis.

Paulò post. — *Post aliquot versus.* — ** insultanter.*

Quomodo intelligendum sit, Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis. Ibidem.

§ CAP. 103.

Recedite, exite indè, & immundum ne tetigeritis, sed cum tactu cordis, non corporis. Quid enim est tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est exire inde, nisi facere quod pertinet ad correctionem illorum, quantum pro vniuscuiusque gradu atque persona salua pace fieri potest? Displicuit tibi quòd quisquam peccauerit, non tetigisti immundũ: redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam (si res exigit) congruam & quæ vnitatem non violet, disciplinam, existi inde. Clamauit ista Moyses, clamauit Esaias, clamauit Ieremias, clamauit Ezechiel. Videamus si dimiserint populum Dei, & se ad gentes alias transtulerint. Quàm multa, & quàm vehementer Ieremias increpauit in peccatores & sceleratos populi. Inter eos tamé erat, vnum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione viuebat: sed clamando exibat indè. Hoc est ergo exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

Isa. 52.

Quid sit dicere verbum contra Spiritum sanctum. Item in sermone de verbis Domini.

§ CAP. 104.

Ita dicitur verbum contra Spiritum sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem nunquã venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum sanctum. Ad quam congregationem, etiamsi per malum Clericum, sed tamen Catholicum, ministrum reprobum, & fictum, aliquis accesserit corde non ficto, in ipso Spiritu sancto accepit remissionem peccatorum: qui spiritus in Ecclesia hac etiam in isto tempore, quo velut area cum palea trituratur, sic operatur, vt nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur: atque ita reprobos fugiat, vt etiam per eorum ministerium probos colligat.

Serm 11. sub finem.

Dona Dei peruenire ad eos qui cum fide accipiunt, etiamsi talis sit per quem accipiunt qualis Iudas fuit. Augustinus in expositione Psalmi x.

§ CAPVT 105.

Christus quid fecit vobis, qui traditorem suũ tanta patientia pertulit, vt ei primùm Eucharistiam confectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut cæteris Appostolis traderet? Quid vobis fecit Christus, qui eundem traditorem suum quem Diabolum nominauit, qui ante traditionem Domini nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris discipulis ad

1. q. 1. c. Christus. — *Matth. 25.* — *Ioan. 14.* — *Ioan. 6.*

prædicandum regnum cœlorũ misit, nisi vt monstraret dona Dei peruenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiamsi talis sit per quem accipiunt, qualis Iudas fuit? *Io. 12. & 13.*

Non minus reum esse eum qui verbum Dei negligenter audierit, quàm eum qui corpus Christi ad terram sua negligentia cadere permiserit. Item. ¶ CAP. 106.

August. lib. quinquaginta homiliarũ, hom. 26. 1 q 1. c interrogo.

Interrogo vos fratres & sorores, dicite mihi, quid vobis plus esse videtur corpus Christi, an verbum Christi? Si vultis verum respondere, hoc dicere debetis, quòd non sit minus verbum Dei, quàm corpus Christi. Et ideò quanta sollicitudine obseruamus, quando nobis corpus Christi ministratur, vt nihil ex ipso de manibus nostris in terram cadat: tanta sollicitudine obseruemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus aut loquimur, de corde nostro depereat, quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui corpus Christi suâ negligentiâ in terram cadere permiserit.

Non posse ritè offerri, nisi per Sacerdotem iustum & sanctum. Idem. ¶ CAP. 107.

1. q. 1. c neq potest ritè.

Neque enim id potest ritè offerri, nisi per Sacerdotem iustum & sanctum, nec nisi ab eis accipiatur quod offertur pro quibus offertur, atque id sine vitio sit, vt pro vitiosis mundandis possit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificium Deo volunt.

Quòd Deus odit & à se proijcit festiuitates hæreticorum. Hieronymus in Amos Prophetam.

¶ CAP. 108.

In c. 5. amos. 24. q. 1. c. odi

Odi & proieci Festiuitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum. Quòd si obtuleritis mihi holocautomata, & munera vestra, non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam. Odit autem Deus, & non solùm odit, sed proiicit festiuitates eorum, qui non celebrant festiuitates Dei, sed suas. *Et post pauca.* Odit Deus sacrificia hæreticorum, & à se proiicit, & quotiescunque sub nomine Dei fuerint congregati, detestatur fœtorem eorum, & claudit nares suas. Odisse autem, & non odorari, & proijcere, humana loquitur similitudine, vt nos affectum Dei nostris sermonibus agnoscamus. Et si holocausta obtulerint, vt videantur ieiunare, dare eleemosynas, pudicitiam polliceri, quæ holocausta sunt vera, non ea suscepit Dominus. Non sacrificiorum magnitudinem, sed offerentium merita causasque diiudicat. Unde & Vidua quæ in corbonam duo minuta miserat, omnibus à Saluatore præfertur, quia Dominus non ea quæ offeruntur, sed voluntatem respicit offerentium. *Lucæ 21.*

Quòd apud Deum non sententia Sacerdotum, sed vita reorum quæritur. Item super Matthæum, cap. xvj. ¶ CAP. 109.

Quæcunque ligaueritis super terram & cætera. Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur, cùm apud Dominum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæratur.

Quòd Sacerdotes sine macula accedere debent ad sacrificium. Item in Sophoniam. *In caput 3.*

¶ CAP. 110.

Sacerdotes qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini populis eius diuidunt, impiè agunt in legem Christi, putantes Eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam: & necessariam esse tantùm solennem orationem, & non sacerdotum merita, de quibus dicitur, Et sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino. *1. q. c. 1 sacerdotes.* *Leu. 21.*

De Pascha & Quadragesima, quomodo celebranda sint. Beatus Augustinus in libro responsionum ad Ianuarium.

¶ CAP. 111.

In scripturis quidem veteribus ad agendum Pascha non est præceptum tempus, nisi ex mense nouorum luna decima quarta vsque ad vigesimam primam. Ex Euangelio tamen quia manifestum est, quo etiam die Dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit, & resurrexerit, adiuncta est etiam ipsorum dierum obseruatio per patrum concilia, & orbi vniuerso Christiano persuasum, eo modo Pascha celebrari oportere. Quadragesima ieiuniorum habet authoritatẽ, & in veteribus libris ex ieiunio Moysi & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. In persona quippè Moysi lex, in persona Eliæ Prophetæ accipiuntur. Inter quos in monte gloriosus apparuit Dominus, vt euidentius emineret, quod de illo dicit Apostolus, testimonium habens à lege & Prophetis. In qua ergo parte anni congruentiùs obseruatio Quadragesimæ constitueretur, nisi confinis atque contigua Dominicæ passioni? quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est hac continentia, vt ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, quæ vtique fallaciter blandiri, & illecebrarum succos circumspargere, atque iacere non cessat. *Epistol nu. 119. cap 15.* *1. Reg 19.* *Exod. 19.* *Matth. 4.*

Quòd homo ieiunus sumere debet Corpus Domini. Item. ¶ CAP. 112.

Liquidò apparet quando primò acceperunt Discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quòd à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti priùs in os Christiani Dominicum corpus intraret, quàm cæteri cibi. Nam ideò per vniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit, & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Saluator quò vehementiùs cõmendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ Discipulorum, à quibus ad passionẽ digressurus erat. Et ideò non præcepit quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis per quos Ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo quòd eum morem nemo * variasset. Cùm verò ait Apostolus de hoc sacramento loquens: Propter quod fratres cùm conuenitis ad manducandum inuicem expectate: si quis *Aug. epist. 118. ad Ianuarium. De consecr. dist. 2. c. liquido & P. Lom. lib. 4. dist. 8. 9. c.* * mutasset *1. Corinth. 11*

esurit, domi manducet, vt non ad iudicium conueniatis: statim subtexuit, Cætera autem cùm venero ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum erat, vt in epistola totum illis agendi ordinem insinuaret, quem vniuersa per orbem seruat Ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla * horarum diuersitate variatur.

* morum varietate mutatur.

Quod omnibus pro quibus fiunt non prosunt oblationes, & obsecrationes, sed his tantum quibus dum viuunt, comparantur vt prosint. Item ex libro pro defunctis secundo.

¶ CAP. 113.

August. li. de cura pro mor. gen. cap. 18.

Non æstimemus ad mortuos pro quibus curã gerimus peruenire, nisi quòd pro eis siue Altaris, siue orationum, siue eleemosynarum sacrificiis solenniter supplicamus: quamuis non pro quibus fiunt omnibus prosint, sed his tantùm pro quibus dum viuunt, comparatur, vt prosint. Sed quia non discernimus qui sint, oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint & debeant peruenire. Melius enim semper erunt ista his quibus nec obsunt, nec prosunt, quàm eis deerunt quibus prosunt: diligentiùs tamen facit hoc quisque pro necessariis suis, quod pro illo fiat similiter à suis. Corpori autem humano quicquid impenditur non est præsidium salutis, sed humanitatis officium, secundùm affectum quo nemo vnquam carnem suam odio habuit. Vnde oportet, vt quàm potest pro carne proximi curam gerat, cùm ille inde recesserit qui gerebat: & si hæc faciunt qui carnis resurrectionem non credunt, quantò magis debent facere qui credunt? vt corpori mortuo, sed tamen resurrecturo, & in æternitate mansuro impensum huiusmodi officium, sit etiam quodammodo eiusdem fidei testimonium. Quòd verò quisque apud memorias Martyrum sepelitur, hoc tantùm mihi videtur prodesse defuncto, vt commendans eum etiam martyrum patrocinio, affectus pro illo supplicationis augeatur.

Toties Communicandum esse Presbytero, quoties Missam in vna die celebrauerit. Ex concilio Toletano xij. cap. v.

¶ CAPVT 114.

De cõs. dist. 2. c. relatum est.

Relatum est nobis quosdam ex Sacerdotibus non tot vicibus Communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia vna die videntur offerre, sed in vna die si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à Communione suspendunt, & in sola tantùm extremi sacrificij oblatione, Communionis sanctæ gratiã sumunt: quasi non sit toties illi vero, & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi immolatio facta constiterit. Nam ecce ait Apostolus:

1. Cor. 10.

Nónne qui edunt hostias participes sunt altaris? Certum est, quòd hi qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominici sacramenti. Quicunque ergo Sacerdotum deinceps diuino altario sacrificium oblaturus accesserit, & se à Communione suspenderit, ab ipsa qua se indecenter priuarit gratia Communionis, anno vno repulsum se nouerit. Nam quale illud erit sacrificiũ, cuius nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergò modis omnibus tenendum, vt quotiescunque sacrificans corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

Nihil pro balsamo exigendum esse, cap. iiij.

¶ CAP. 115.

Placuit vt parum balsami quod benedictum pro baptismi sacramento per Ecclesias datur, quia à singulis tremisses pro ipso exigi solent, nihil vlterius exigatur, ne fortè quod pro salute animarum per inuocationem sancti Spiritus consecratur, sicut Simon Magus donum Dei pecuniâ voluit emere, ita nos vænundantes damnabiliter vænundemur. Act. 8.

Timendum esse, ne sicut in Heli, propter vitia Sacerdotum, sanctuarium Dei destituatur. Idem in Epistola ad hominem qui se dicit pœnitentem in sæculo conuersantem.

¶ CAP. 116.

Heli Sacerdos sanctus fuit, sed habuit filios qui, vt in Hebræorum voluminibus legimus, fornicabantur cũ mulieribus in tabernaculo Dei, & in similitudinem tui impudenter sibi Dei ministerium vendicabant. Vnde & locus tabernaculi ipse subuersus est, & propter vitia sacerdotum, Dei sanctuarium destitutum est, quanquã & ipse Heli dum est nimium lenis in filios, offendit Deum: tantámque habeat potestatem te Episcopi tui iustitia liberare: vt timendum sit ne propter te de solio suo corruens, pereat insanabilis. Oza leuites arcam Domini, quam portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare voluit, & percussus est. Quid de te futurum putas, qui stãtem arcam Domini præcipitare conatus es? Quantò Episcopus qui te ordinauit probabilis est: tantò tu amplius detestandus, quòd talem hominem fefellisti. Solemus mala nostra scire nouissimi, ac liberorum, ac coniugum vitia, vicinis canentibus ignorare. Nouerat te omnis Italia, vniuersi ante altare Christi stare ingemiscebant, nec tu tam callidus eras, vt prudenter tua vitia celares, sic æstuabas, sic subantem te, & lasciuientem huc atque illuc rapiebat voluptas: vt quasi quosdam triumphos, palmámque vitiorum, de expletis libidinibus subleuares.

1. Reg. 4.

2. Reg. 6.

Vt nullus Presbyter absque sacerdotalibus vestimentis Missam celebret. Ex concilio Remensi, cap iiij.

¶ CAP. 117.

Vt nullus Presbyter absq; amictu, albâ, & stola, & fanone, & casula, vllatenus præsumat Missam celebrare, & hæc sacra vestimenta mundissima sint, & in nitido loco infra Ecclesiam collocentur: nec vnquam Presbyter his indutus extra Ecclesiam exeat, quia hoc diuina lex prohibet. Burchardus li. 2. cap. 50.

Vt omnis Presbyter in sua Ecclesia Dominicis diebus Aquam benedicat. Ex concilio Nannetensi, cap. v.

¶ CAP. 118.

Omnibus diebus Dominicis quisque Presbyter in sua Ecclesia ante Missarum solennia aquam benedictam faciat in vase mundo, & tanto * mysterio conuenienti; de aqua populus intrans Ecclesiã aspergatur: & atrium eiusdem Ecclesiæ cum crucibus circumeundo similiter aspergatur, & pro animabus ibidem quiescentibus oret. Et qui voluerit in vasculis suis accipiat ex ipsa aqua, & per mansiones, & agros, & vineas, super pecora quoque sua, atque super pabula eorum, nec non super cibos & potum suum, conspergat.

*ministerio.

Vt Missæ peculiares in diebus solennibus non fiant. Ex dictis Augustini. ¶ CAP. 119.

Et hoc attendendum est, vt Missæ peculiares, quæ per dies solennes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, vt per eas populus à publicis missarum solennibus, quæ horâ tertiâ canonicè fiunt, abstrahatur: quia pessimus vsus est apud quosdam in Dominicis diebus, siue in quibuslibet festiuitatibus mox missam celebrare, quamuis & si pro defunctis sit, cùm audierit abscedat: & per totum diem à primo manè ebrietati & comessationi potiùs quàm Deo deseruiat. Admonendus est populus, vt ante publicũ peractúmque officium ad cibũ non accedat, sed omnes publica ad sanctam matrem Ecclesiã missarum solennia, & prædicationem audituri conueniant. Et vt Sacerdotes Missas celebrent horà tertiâ, vt populus à publicis solennibus non abstrahatur. Sed & Sacerdotes qui in circuitu vrbis sunt, aut in eadem vrbe, & populus, (vt prædiximus) in vnum ad publicam Missarum celebrationem conueniant: exceptis Deo sacris fœminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed *claustris monasterij contineri.

* clausis monasteriis.

Vt omnes Presbyteri in diebus festis admoneant populos quas preces fundere debeant. Ex concilio Aurelianensi cap. iij.

¶ CAP. 120.

Oportet vt in diebus Dominicis vel Festis post Sermonem missarum intra solennia habitũ, plebem Sacerdos admoneat, vt iuxta Apostolicam institutionem, omnes in commune pro diuersis necessitatibus preces fundant ad Dominum, pro Rege, & Episcopis, & Rectoribus Ecclesiarum, pro pace, pro peste, pro infirmis qui in ipsa Parochia lecto decumbunt, pro nuper defunctis, in quibus singulatim precibus plebs orationem Dominicam sub silentio dicat. Sacerdos verò orationes ad hoc pertinentes persingulas admonitiones solenniter expleant. Post hæc sacra celebretur oblatio, Ait enim Apostolus: Obsecro primum omnium fieri orationes &c.

1. Timot. 2.

Vt Presbyteri plebes admoneant, vt bubulcos atque porcarios in principalibus Festis ad Missam venire permittant. Ex concilio Rotomagen. cap. v. ¶ CAP. 121.

Burchardus lib. 2. cap. 71.

Admonere debent Sacerdotes plebes subditas sibi, vt bubulcos, atque porcarios, & alios pastores vel aratores, qui in agris assiduè commorantur, vel in siluis, & ideò more pecudum viuunt, in Dominicis & in aliis Festis diebus saltem vel ad missam faciant, vel permittant venire. Nam & hos Christus pretioso sanguine suo redemit. Quod si neglexerint pro animabus eorum absq; dubio rationẽ se reddituros sciant. Siquidem Dominus veniens in hunc mundum non elegit honoratiores atque nobiliores quosque, sed piscatores atque idiotas sibi Discipulos asciuit: vt ostenderet in facto quod ipse verbis in Euangelio affirmat dicens: Quod hominibus est altum, abominabile est apud Deum. Et salua altiori intelligentia, natiuitas nostri Redemptoris primò omnium pastoribus ab Angelo nunciatur.

Lucæ 2. Luc. 16.

De alterius Presbyteri Parochiano. Ex concilio Nannetensi, cap xix. ¶ CAP. 122.

16. q. 1. c. cunctis fidelibus.

Vt Dominicis vel festis diebus Presbyteri antequam Missas celebrent plebem interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire. Quem si inuenerint, statim ab Ecclesia eijciant, & ad suam parochiam redire compellatur. Similiter interrogent si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant: & si inuenti fuerint statim reconcilientur. Quòd si noluerint pacem suscipere, ab Ecclesia eijciantur, vsquequò ad charitatem redeant. Non enim possumus munus vel oblatam ad altare offerre, nisi priùs fratri reconciliemur. His ita peractis Sacerdotes missarum solennia ritè peragant.

De Ordinatis, & reliquis fidelibus, quòd sine licentia sui Episcopi nihil agere debeant. Ex Epist. Clementis Papæ cunctis fidelibus missa. ¶ CAP. 123. Ep. 3.

Quapropter cunctis fidelibus & summopere omnibus Presbyteris & diaconibus ac reliquis Clericis attendendum est, vt nihil absque licentia proprij Episcopi agant. Non vtique Missas sine iussu eius quisquam Presbyterorum in sua Parochia agat, non baptizet, nec quicquam quod ad Episcopum pertineat absque eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi maiores scilicet & minores, per eius licentiam quicquid agendum est agant, nec sine eius permissu à sua Parochia abscedant, vel in ea aduentantes morari præsumant. Animæ eorum ei creditæ sunt, ideo omnia eius consilio agere debent, & eo inconsulto nihil. Quicunque obediunt ei, Deo obediunt, quicunque autem ei non obediunt, indubitanter rei & reprobi existunt.

De sacerdotibus si Missarum tempore aliquis euentus ægritudinis accesserit. Ex concilio Toletano vij. cap. ij. ¶ CAP. 124.

Nihil contra * ordinem statutum temeritatis ausu præsumatur, nec illa quæ summa veneratione censentur, vel minimo præsumptionis * tactu soluantur, cùm ad hoc tantùm fieri iussa sunt, nec interrupta noscuntur, nec languoris præuentu, robore salutis natura priuetur. Non solùm ergo fragilitati consulitur humanæ, sed etiam sacris ministeriorum Dei prouidetur habere sollicitudinem. Censemus ergo conuenire, vt cùm à Sacerdotibus missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis accidat quilibet euentus, quo cœptum nequeat cõsecrationis expleri mysterium: sit liberum Episcopo vel Presbytero, vt alter expleat consecrationem officij cœpti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit, quàm aut incipientis aut consequentis complenda benedictione sacerdotis: quæ nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur. Cùm enim omnes simus vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Quod etiam consultum cuncti ordinis clerici * indictum vel indultum esse sibi non ambigant: sed vt permissum est præcedentibus statim alij pro complemento succedant. Nec tamen quod naturæ languoris causâ consulitur, in præsumptionis perniciem conuertatur. Nullus post cibum potúmque siue quodlibet minimum sumptum Missas facere, nullúsque absque patentis prouentu molestiæ minister vel Sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hęc temerare præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

* ordinis statum. 7. q. 1. c. nihil contra. * actu

* indiuiduũ esse.

De Presbyteris qui dæmonibus variisque paßionibus vexantur, quòd illis sacra tractare non liceat. Ex decretis Pij Papæ, cap. v.

¶ CAPVT 125.

dist. 33. c. cõmuniter. Benè siquidem maiorum regulis diffinitum est, vt Dæmoniacis alijsque passionibus irretis ministeria sacra tractare non liceat. Cui præcepto, consulto rationis adhibito, id communiter diffinimus, vt nullus de his qui aut in terra arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscusse se diuinis ingerant sacramentis: exceptis illis qui corporum incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus in terram probantur elisi, qui tamen & ipsi tandiu erunt ab officio suo, & ordine & loco suspensi, quousque vnius anni spatio per discretionem Episcopi inueniantur ab incursu dæmonum * alieni. *liberati

De eadem re. Ex decretis Soteris Papæ, cap. viij.

¶ CAP. 126.

de cons. dist. 1. c. vt illud. Eccles. 4. Vt illud diuini oraculi monentis singuli præcaueant quo scribitur, væ soli, quia cum ceciderit non habet subleuantem. Summopere verendum est nobis & cauendum, ne horis illis atque temporibus quibus Deo psallitur, vel sacrificatur, vnicuique diuinis singulariter officiis insistenti, perniciosa passio, vel corporis quælibet valetudo occurrat, quæ aut corpus subitò subrui faciat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro huiusmodi ergo casibus præcauentes necessarium duximus instruere, vt vbi temporis vel loci siue cleri copia suffragatur, habeat quisquis ille canens Deo atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem, vt si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat, qui eius vicem exequatur intrepidus, & officium inceptum adimpleat.

De Presbyteris ne soli Missam celebrent. Ex eodem, cap. x. ¶ CAP. 127.

De cons. dist. 1. c. hoc quoque. Hoc quoque statutum est, vt nullus Presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus ipse tertius habeatur, quia cùm pluraliter dicitur ab eo: Dominus vobiscum, & illud in secretis Orate pro me: apertissimè conuenit, vt & ipsius respondeatur salutationi.

De illis qui coniugati Presbyteri oblationem spreuerint. Ex concilio Agathensi. ¶ CAP. 128.

Si quis discernit Presbyterum coniugatum, tanquam occasione nuptiarum quòd offerre non debeat, & ab eius oblatione ideo se abstinet, anathema sit.

Vt Presbyteri communicent quotiescunque Missas celebrauerint. Ex concilio Rotomagensi, cap. ij. ¶ CAP. 129.

Dictum est nobis quòd quidam Presbyteri celebratâ missâ detrectantes ipsi sumere diuina mysteria quæ consecrarunt, Calicem Domini mulierculis quæ ad missas offerunt, tradunt, vel quibusdam laicis qui iudicare corpus Domini nesciunt, id est discernere inter cibum spiritualem atque carnalem. Quod quantum sit omni Ecclesiasticæ religioni contrarium, pietas fidelium nouit. Vnde omnibus Presbyteris interdicimus, vt nullus in posterum hoc facere præsumat, sed ipse cum reuerentia sumat, & diacono, aut subdiacono ministris altaris colligenda tradat. Illud enim attendat, vt eos propria manu communicet. Nulli autem laico aut fœminæ Eucharistiam in manibus ponat, sed tantùm in os eius cum his verbis ponat, Corpus Domini & sanguis prosit tibi ad remissionem peccatorum, & ad vitam æternam. Si quis hæc transgressus fuerit, quia Deum omnipotentem contempsit, & quantùm in ipso est inhonorat, ab altari remoueatur.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap. x.

¶ CAP. 130.

Auditum est aliquos Presbyteros Missam celebrare & non communicare omninò: quod in canonibus Apostolorum interdictum esse legitur: vel quomodo rectè dicere possunt si non cõmunicauerint, Sumpsimus Domine sacramenta, &c. *Ibidem cap. xi.* Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex sacerdotali catalogo facta oblatione non communicauerit, aut causam dicat, & si rationabilis fuerit veniam consequatur, aut si non dixerit communione priuetur, tanquam qui populo causa læsionis extiterit.

Vt Calix, & patena ex auro vel argento aut saltem ex stanno fiat, ex ære verò vel aurichalco nunquam. Ex concilio Remensi, cap. vi.

¶ CAP. 131.

Vt Calix Domini cum patena, si non ex auro, omninò ex argento fiat. Nec causentur Presbyteri auaricia suadente, de paupertate vel impossibilitate, cùm quarta pars ex omnibus quæ ad Ecclesiam pertinent in fabricis ipsius Ecclesiæ sit impendenda. Admonendus est etiam populus, vt aliquid in donariis Domini offerat, sicut ille antiquus populus sub Moyse in tabernaculo Domini fecisse legitur. Si quis autem tam pauper est, saltem stanneum Calicem habeat, de ære autem, aut aurichalco non fiat calix, quia ob vini virtutem æruginem pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, aut in vitreo Calice præsumat cantare. Burchardus lib. 3. cap. 96. de cons. dist. 1. c. vt calix.

De obseruanda mensa Christi. Ex eodem cap. v.

¶ CAP. 132.

Obseruandum est, vt mensa Christi, id est, Altare vbi Corpus dominicũ consecratur, vbi sanguis eius hauritur, vbi sanctorum reliquiæ recõduntur, vbi preces & vota populi in conspectu Dei à Sacerdote offeruntur, cum omni veneratione honoretur: & mundissimis linteis & palliis diligẽtissimè cooperiatur, nihilq; super eo ponatur, nisi Capsæ cum Sanctorum reliquiis, & quatuor Euangelia. Expletâ missâ Calix cum patena & sacramentorum liber, cum vestibus sacerdotalibus, in mundo loco sub sera recondantur.

Vt Corporale ex purißimo linteo sit, & vnius materiei. Ex eodem cap. iij. ¶ CAP. 133.

Corporale super quod sacra oblatio immola-

tur, ex mundissimo linteo fit: nec in eo alterius generis materia pretiosior aut vilior misceatur, & nunquam super altare maneat, nisi in tempore Missæ, sed aut in sacrario cum libro ponatur, aut cum Calice & patena in mundissimo loco recondatur, vel quādo abluitur à sacerdote, diacono vel subdiacono, primò in Ecclesia in loco & vase ad hoc præparato abluatur, eò quòd ex Dominico corpore & sanguine infectum sit. Post hæc à lauandario in mundo loco ponatur.

Vt sacrificium altaris non in serico vel tincto panno celebretur. Ex epistola Eusebij Papæ, cap. li. ¶ CAP. 134.

de consf. dist. 1. c. consulto. Hic inter cætera prædicta consulto omnium statuimus vt sacrificium altaris non in serico panno, aut intincto quisquam celebrare præsumat, sed in puro linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus Domini nostri Iesu Christi in sindone linea munda sepultum fuit.

Vt mulieres ad altare non accedant, & de officiis virorum se non intromittant. Ex concilio Laodicensi, cap. xliij. ¶ CAP. 135.

Quod non oportet mulieres ingredi ad altare, & ea contingere quæ virorum officiis deputata sunt.

De eadem re. Ex decretis Gelasij Papæ eius nominis primi, cap. xxvij. ¶ CAP. 136.

Nihilominus impatienter audiuimus, tantum diuinarum rerum subisse despectum, vt fœminæ sacris altaribus ministrare ferantur, cunctáque non nisi virorum famulatui deputata, sexui cui non competit, exhiberi.

Vt Laici iuxta altare non sedeant. Ex concilio Mogont. cap. xiij. ¶ CAPVT 137.

Vt laici secus Altare quo sancta mysteria celebrantur inter Clericos tam ad vigilias, quàm ad missam, stare vel sedere penitus non præsumant, sed pars illa quæ cancellis ab altari diuiditur, tantùm psallentibus pateat clericis. Ad adorandum verò & communicandum laicis & fœminis, sicut mos est, pateant sancta sanctorum.

De illis Sacerdotibus qui in Ecclesia dum Euangelia leguntur, sedere præsumunt. Ex epistola Anastasii primi Papæ Episcopis Germaniæ ac Burgundiæ directa, cap. i.

¶ CAP. 138.

Anastasius Episcopus cunctis Germanicis & Burgundiæ regionis Episcopis in Domino salutem. Exegit dilectio vestra charissimi, vt ex authoritate sedis Apostolicæ vestris deberemus consultis respondere. Et quamuis non prolixè, sed succinctè hoc agere propter quasdam alias occupationes festinaremus, denuò tamen si necesse fuerit, ob has & alias necessitates quasi ad caput, mittere charitatiuè non dubitetis, quia vestras preces & nunc, & tunc acceptabiles habemus. Significastis enim quosdam Sacerdotes in Ecclesia quando Euangelia leguntur sedere, & Saluatoris Domini verba non stantes, sed sedentes audire: & hoc ex maiorum traditione se accepisse narratur. Quod nullatenus deinceps fieri sinatis Apostolica authoritate mandamus; sed dum sancta Euangelia in Ecclesia recitantur, Sacerdotes & cæteri omnes, non sedentes; sed venerabiliter in conspectu Euangelij stantes, Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent.

Vt nullus Calicem vel patenam vel vestimenta sacerdotalia in vadimonio tabernario præstare præsumat. Ex concilio Remensi, cap. xi.

¶ CAP. 139.

Vt nullus Presbyter præsumat Calicem vel patenam, vel pallium altaris, vel vestimentum Sacerdotale, aut librum Ecclesiasticū tabernario vel negotiatori, aut cuilibet laico vel fœminæ, in vadimonio dare, nisi iustissima necessitate vrgē-te: quia tanta est sanctitas sacri ministerij, vt saluā altioris mysterij intelligentiā, etiam Dominus per prophetam prohibuerit, ne cum sanctis vestimentis sacerdos procedat ad populum, sed illa intra sancta dimittat à colloquio diuino rediens. Et cui in tabernas ad bibendum à sacris canonibus ingredi prohibetur, sanctificata sacro mysterio nec ad contingendum immundis, quātò minus in vadimonium exhibere debet? Sicut Stephanus sanctus Papa & martyr sanctam Hilarium in suis decretis docuit. Burch. li. 3. cap. 104.

Ex concilio Aurelianensi, cap. ix.

¶ CAP. 140.

Nullus Sacerdos seu laicus Calicem aut patenā aut quælibet vasa sacra, & diuino cultui mancipata ad alios suos vsus retorquere præsumat. Nam quicunq; de Calice sacro aliquid aliud bibit præter Christi sanguinem qui in sacramento accipitur, & patenam ad aliud officium habet quàm ad altaris ministerium, deterrendus est exemplo Balthasar, qui dum vasa Domini in vsus communes assumpsit, vitam pariter cum regno amisit.

Quod licitum sit Episcopis cum consilio cleri de thesauro Ecclesiæ, suæ familiæ in necessitate subuenire. Ex concilio Aurelianensi, ca. v.

¶ CAP. 141.

Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & diaconibus de thesauro Ecclesię, familiæ & pauperibus eiusdem ecclesiæ secundùm canonicam institutionem iuxta quod indiguerint erogare.

De Coopertorio altaris nullum corpus dum ad tumulum defertur tegendum esse. Ex concilio Aurelianensi, cap. xxx. ¶ CAP. 142. Aruernensi cap. 3.

De opertorio Dominici corporis vel altaris, nunquam corpus dum ad tumulum euehitur, obtegatur, & sacro velamine dum corpora honorantur, altaria polluantur.

Ne ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur. Ex eodem, cap. viij.

¶ CAP. 143. De consf. dist. 1. c. ad nuptiarum.

Nec ad nuptiarum ornatum ministeria diuina præstentur, * ne dum improborum tactu vel pompa secularis luxuriæ polluuntur, ad officia sacri * ministerij videantur indigna.

* vt
* mysterij

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI;

DECRETI PARS TERTIA:

DE ECCLESIA, ET DE REBVS Ecclesiasticis, Et earumdem reuerentia & obseruatione.

ECCLESIAE STATVM SIMILEM NAVI MAGNAE, QVAE per mare vndosum, diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni vrbem properantes. Clemens Petri successor Apostoli ad Iacobum fratrem Domini, Hierosolymitanum videlicet Episcopum.

¶ CAPVT PRIMVM.

Clemens epistola 1 ad Iaco. fratrē Domini.

Imilis est omnis Ecclesiæ status naui magnæ, quæ per pelagus vndosum, diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnam potentis regni vrbem properare cupientes. Sit ergo nauis huius Dominus ipse omnipotens, gubernator verò sit Christus. Tunc deinde proretæ officium Episcopus impleat, Presbyteri nautarum, Diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui Catechisant nautologis conferantur, Epibatis autem totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoque mare hic mundus habeatur, ventorum verò varietates & turbinum, diuersis tentationibus conferātur: persecutiones, tribulationes, siue pericula, fluctibus exæquentur. Terreni verò spiritus, qui vel de torrentibus, vel de conuallibus spirant, pseudoprophetarum, & seductorum, seu prauæ doctrinæ verba docentur. Promontoria verò & loca confragosa, hi qui in potestatibus sæculi sunt iudices, & pericula minantur & mortes. Bithalassa verò loca quæ duplicibus vndæ fallacis æstibus verberantur, dubiis mente, & de promissionum veritate nutantibus conferantur. Hypocritæ verò & dolosi, pyratis similes habeantur. Iam verò rapidus vortex, & tartarea Charybdis, & saxis illisa naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliud æstimanda sunt quàm peccata? Restat igitur vt hæc nauis cursu prospero, tuta possit portum desideratæ vrbis intrare, & ita Deo precem effundere, vt nauigantes mereantur audiri.

Vt Ecclesia domusque Dei à populis honoretur, canibus autem peruia non sit. Ex concilio Remensi, cap. 4. ¶ CAP. 2.

Vt Ecclesia domusque Dei à populis iuxta dignitatem honoretur, canibus autem peruia non sit. Sæcularia iudicia, negotia, vel vaniloquia, in ea non exerceantur, quia domus Dei, domus orationis debet esse, non spelunca latronum, vel placita mulierum: nec inde exeant, donec compleatur benedictio. *Matth. 21.*

Quid sit Ecclesia. Ex decretis Iulij Papæ, cap. 6.

¶ CAP. 3.

Ecclesia, Græcum nomen est, quod in Latinum vertitur conuocatio, propterea quod omnes ad se vocet. Catholica, id est, vniuersalis ideò dicitur, quia per vniuersum mundum est constituta: vel quoniam Catholica, hoc est generalis in eadem doctrina est, ad instructionem. *Isidorus lib. 1. de Ecclesiast. off. cap. 1.*

Quare Apostoli in Iudæa prædia ad extruendas Ecclesias non collegerint. Ex decretis *Melchiadis Papæ capite viij. de primitiua Ecclesia.*

¶ CAPVT 4.

Acto. 4. 12. q. 1. c. futuram Ecclesiam. Nemo qui scripturas diuinas legit, ignorat, quòd in principio nascentis Ecclesiæ, Discipuli in vnū congregati sunt cum multitudine credentium, quibus erat cor vnum & anima vna: qui que vendentes prædia & possessiones suas, afferebant pretia: & diuidebant singulis prout cuique opus erat. Futuram namque Ecclesiam in gentibus Apostoli præuidebant, maximéque quia Dominus illis prædixerat, Euntes in mundum vniuersum prædicate euangelium: (Mar. 16.) vel quia expellendos à Iudæa nouerant se, & in gentibus dispergendos, Ecclesiámque congregandam ex rudi populo: idcircò prædia in Iudæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fouendos egenos. At verò cùm inter turbines, & aduersa mundi succresceret Ecclesia, adeò vsque peruenit, vt non solùm gentes, sed etiam Romani principes, qui penè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi & baptismi sacramenta concurrerent.

Quòd Sacerdotes & cæteri fideles agros quos vendere solebant, decreuerunt plus vtilitatis conferre, si Ecclesiis traditi, de annuis reditibus fideles pascerent, quàm si venderentur. Ex decretis *Vrbani Papæ, cap. ij.*

¶ CAP. 5.

12. q. 1. c. videntes. Videntes autem Sacerdotes, & leuitæ, atq; reliqui fideles plus vtilitatis posse afferre, si hæreditates & agros quos vendebāt, Ecclesiis quibus præsidebant Episcopi, traderēt, eo quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quàm futuris temporibus plura & elegantiora possent ministrare fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio ipsorum, cœperunt prædia & agros quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere.

Quo tempore viri religiosi seipsos Domino consecrarint, ædificantes Basilicas in suis fundis. Ex decretis *Melchiadis Papæ, cap. xij.*

¶ CAP. 6.

Ab illo tempore, & deinceps viri Religiosi non solùm possessiones & prædia quæ possederant, sed etiam semetipsos Domino consecrarunt, ædificantes Basilicas in suis fundis in honore sanctorum Martyrum, ac per ciuitates monasteria, in quibus cœtus Domino seruientium conueniret. Denique reges, & præsides, ac magistratus non solùm adiacentia tribuēre, sed etiam ipsi propria largiti sunt per vniuersa regna terrarum, vnde alerentur egentes, qui nihil in mundo possidebant, Ecclesiæque fabricarentur atque restaurarentur. Deóque, & Ecclesiæ eius ritè famulantibus, seruísque illius supplementa, vt absque necessitate essent, tribuerētur.

Quòd Constantinus primus Imperatorum fidem Christianam patenter adeptus, fabricandi Ecclesias omnibus potestatem dederit. Ex *eodem, cap. x.*

¶ CAP. 7.

Ex quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per vniuersum orbem in suo degentes imperio, non solùm fieri Christianos, sed etiam fabricandas Ecclesias, & prædia tribuenda constituit. Denique idem præfatus Princeps donaria immensa & fabricam templi primæ sedis beati Petri principis apostolorum instituit: adeò vt sedem imperialem cui quique Romani principes præsidebant, relinqueret, & beato Petro suisque successoribus profutura concederet.

Vt nullus Ecclesiam ædificet, nisi ei Episcopus locum designauerit, & ipse dotem paratam habeat. Ex *concilio Aurelianensi, cap. iij.*

¶ CAP. 8.

Nemo Ecclesiam ædificet, antequàm ciuitatis Episcopus veniat: & ibidem crucem figat publicè, & atrium designet: & antè præfiniat qui ædificare vult, quòd ad luminaria & ad custodiam, & stipendia custodum sufficiat: & ostensa donatione, sic domum ædificet. Et postquam consecrata fuerit, atrium eiusdem Ecclesiæ sanctâ aquâ conspergat. de consf. dist. 1. c. nemo ecclesiam.

De illo qui in suo prædio Ecclesiam ædificare desiderat. Ex *concilio VVormaciensi, cap. vj.*

¶ CAP. 9.

Quicunque voluerit in sua proprietate Ecclesiam ædificare, & consensum & voluntatem Episcopi habebit, in cuius Parochia fuerit, licitum sit. Veruntamen omninò præuidendum est Episcopo, vt aliæ Ecclesiæ antiquiores, propter nouas, suam iustitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persoluatur.

Quòd omnes Basilicæ constructæ in potestate eius Episcopi esse debeant, in cuius territorio sunt. Ex *concilio Aurelianensi I. cap. xix.*

¶ CAP. 10.

Omnes Basilicæ, quæ per diuersa loca constructæ sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundùm priscorum canonum regulam, vt in eius Episcopi potestate, in cuius territorio positæ sunt, consistant. 6. q. 7. c. omnes basilicæ.

De Ecclesiis & altaribus, vbi aliqua dubitatio de consecratione est, vt consecrentur. Ex *eodem concil. cap. xlv.*

¶ CAP. 11.

Vt Ecclesiæ vel altaria, quæ ambigua sunt, & de consecratione dubitatur, consecrentur, & superflua altaria destruantur. de cons. dist. 1. c. Ecclesiæ.

Vt Ecclesiæ antiquitus constructæ, nec Decimis nec aliquibus possessionibus priuentur, vt nouis tribuantur. Ex *concilio Meldensi, cap. xlvi.*

¶ CAP. 12.

Vt Ecclesiæ antiquitus constructæ, nec decimis, nec vlla possessione priuentur, ita vt nouis oratoriis tribuantur.

Quòd denuò consecranda est Ecclesia, si altare fuerit motum. Ex decretis *Higinij papæ, cap. iiij.*

¶ CAP. 13.

Si motum fuerit Altare, denuò consecretur Ecclesia: si parietes mutantur & non altare, salibus tantùm exorcizentur. de cons. dist. 1. c. si motis.

Quòd Ecclesia denuò consecranda sit, si homicidio vel adulterio fuerit polluta. Ex decretis eiusdem, cap. vi. ¶ CAP. 14.

De consecr. dist. 1. c. si motum — Si homicidio vel adulterio Ecclesia fuerit violata, diligentissimè expurgetur, & denuò consecretur.

Quòd Ecclesiam vbi paganus est sepultus, non liceat consecrari, nisi eo eiecto. Ex concilio Aurelianensi, cap. vij. ¶ CAP. 15.

de consecr. dist. 1. c. ecclesiam — Vt Ecclesiam, vbi paganus est sepultus, non liceat consecrari, neque missas in ea celebrari, sed iactari foras & mundari oportet.

Vt in Ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur, Altare non liceat consecrari: sed si prius consecratum fuit, missas in eo celebrari liceat. Ex concilio eodem, cap. vi.

¶ CAP. 16.

In Ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur, sanctificare Altare non liceat. Si autem consecratum prius fuit, missas licet celebrare in ea.

Vt loca semel Deo dicata perpetuò sic permaneant. Ex concilio Chalcedonensi, cap. xxiij.

¶ CAP. 17.

19. q. 3. c. quæ semel. — Vt loca quæ semel Deo dicata sunt, aut monasteria fuerunt, maneant perpetuò sic: nec possint vltrà fieri sæcularia habitacula.

Ne monasteria fiant Clericorum habitacula. Ex decretis Gregorij Papæ missis ad Ioannem Rauennensem Episcopum. ¶ CAP. 18.

lib. 4. in registro epistola 1. 18. q. 2. c. peruenit. 16. q. 1. c. nemo. — Peruenit ad me quod in Ecclesiis fraternitatis tuæ, aliqua loca monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum facta sunt: dumque hi qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiosè viuere, monasteriis præponi appetunt, & per eorum vitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest Ecclesiasticis obsequiis deseruire, & in Monachica regula ordinatè persistere, vt ipse districtionem monasterij teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior vt loca sacra per Clericorum ambitum destruantur.

Vt loca dudum consecrata, & postea fœdata reformentur. Ex concilio Aquisgrani habito, ca. vi.

¶ CAP. 19.

Placuit, vt loca iam dudum consecrata, & nunc spurcitiis fœdata, iuxta possibilitatem in antiquum statum reformentur.

Vt nullus aliud Altare erigere præsumat, nisi quod ab Episcopo consecratum est. Ex decretis Hormisdæ Papæ, cap. x.

¶ CAP. 20.

Vt nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud Altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci, vel eiusmisso sanctificatum est: vt sit discretio inter sacrum, & non sacrum. Nec dedicationem fingat nisi sit: quod si fecerit, si clericus est degradetur: si laicus, anathematizetur. — De consecr. dist. 1. c. vt nullus.

Vt pauimentum domorum Energumeni verrant. Ex concilio Carth. iiij. ca. xci. ¶ CAP. 21.

Pauimentum domorum Dei Energumeni verrant.

Vt Monasteria semel dedicata, & res eis collatæ, perpetuò sic permaneant. Ex concilio Chalcedonensi. cap. xxiiij. ¶ CAP. 22.

Quæ semel dedicata sunt monasteria consilio Episcoporum qui ciuitates tenent, manere sic placuit perpetuò Monasteria: & res quæ ad ea pertinent, monasteriis reseruari debere, nec posse ea vltrà fieri sæcularia habitacula. Qui verò hæc fieri permiserint, canonum sententiis subiacebunt.

Dotem Ecclesiæ ad ordinationem & potestatem Episcopi pertinere. Ex concilio Vormatiensi. cap. v. ¶ CAP. 23.

Multi contra canonum constituta sic Ecclesias quas ædificauerunt, postulant consecrari, vt dotem quam Ecclesiæ contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem pertinere. Quod factum, & præteritum displicet, & in futuro prohibetur: sed omnia secundùm consuetudinem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

Quòd solennitates Dedicationum Ecclesiarum singulis annis octo diebus sunt celebrandæ. Ex decretis Fœlicis papæ.

¶ CAP. 24.

Solennitates verò dedicationum Ecclesiarum, & sacerdotum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ, ipso Domino exemplum dante: qui ad festa dedicationis templi omnibus id faciendum dans formam, cum reliquis populis eandem festiuitatem celebraturus venit, sicut scriptum est: Facta sunt encænia Hierosolymis, & hiems erat, & ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis. Quòd autem octo dierum sint Encænia celebranda, in libro regum peracta dedicatione templi reperietis. De Ecclesiarum verò consecratione quotiens dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, à quibus consecratio sciatur, absque vlla dubitatione scitote eas esse sacrandas, nec talis trepidatio iterationem incurrit: quia non monstratur esse iteratum, quod nescitur esse factum. — Fælix papa 4. epistol. 1. De consecr. dist. 1. c. solennitates. Ioan. 10. 3. Reg. 8. 2. Paral. 7.

De fabrica cuiuslibet Ecclesiæ si diruta fuerit instauranda, & si consecrationis solennitas debeat iterari vbi sanctuaria non fuerint. Euterio fratri Vigilius papa, cap iiij. ¶ CAPVT 25.

De fabrica cuiuslibet Ecclesiæ si diruta fuerit instauranda, & si in eo loco consecrationis solennitas debeat iterari, in qua sanctuaria non fuerint, nihil indicamus officere: si per eam minimè aqua exorcizata iactetur: quia consecrationem cuiuslibet Ecclesiæ, in qua Spiritus sancti ara non ponitur, celebritatem tantùm scimus esse Missarum. Et ideò si qua sanctorum Basilica à fundamentis etiam fuerit innouata, sine aliqua dubitatione, cùm in ea missarum celebrata fuerit solennitas, totius sanctificatio consecrationis implebitur. Si verò sanctuaria quæ habebat ablata sunt, rursus eorum repositione,

& missarum solennitate reuerentiam sanctificationis accipiet.

Vt Ecclesiæ destructæ non maiores readificentur, quàm ex rebus ad eas pertinentibus instaurari possunt. Ex decretis Higinij papæ, cap. v.

¶ Cap. 26.

Vt Ecclesiæ destructæ vbi aut plures quàm necesse sit, aut maioris magnitudinis, quàm vt ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint, Episcopi prouidentiâ modus inueniatur, qualiter consistere possint.

Quomodo terminandum sit, si contentio de terminatione duarum matricum Ecclesiarum orta fuerit. Ex concilio apud Aquisgranum, cap. v.

¶ Cap. 27.

Plures baptismales Ecclesiæ vna terminatione esse non possunt, sed vna tantummodò cum subditis capellis, & si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes vtrarúmque discernatur.

Quòd nulli Regum vel cuiquam hominum liceat proprium monasterium cuiquam nisi alij Ecclesiæ tradere: vel cum aliquo, nisi cum alia Ecclesia commutare, vel pro aliquo commodo vendere. Ex decretis Siluerij papæ, cap. i.

¶ Cap. 28.

Nemini regum aut cuiquam hominum proprium liceat Monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium: vel commutare nisi cum alio monasterio, vel quocunque commodo vendere. Hoc etiam diuina & Apostolica atque canonica sub anathematis pœna sanxit authoritas. Quod si factum fuerit non valebit, sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

Quòd non liceat Episcopo vel Abbati rem vnius Ecclesiæ alteri tradere, quamuis ambæ in potestate eius sunt. Ex conc. Lugdunensi, cap. v.

¶ Cap. 29.

Non liceat Episcopo vel Abbati terram Ecclesiæ vertere ad aliam, quamuis ambæ sint in eius potestate. Tamen si commutare voluerint terras earum, cum consensu ambarum fiat.

Quòd Altaria non sint chrismate vngenda, nisi lapidea, & quòd ordinem Metropolitanorum comprouinciales obseruare debent. Ex concilio Hipponensi, cap. x.

¶ Capvt 30.

de conf. dist. 1. c. altaria & primo. Altaria si non sint lapidea, chrismatis vnguine non consecrentur. Ad celebranda autem diuina officia, ordinem quem metropolitani tenent, comprouinciales eorum obseruare debebunt.

Quòd non debet Monasterium de loco in locum transferri sine consilio Episcopi vel fratrum. Ex decretis Bonifacij papæ, cap. v.

¶ Cap. 31.

Si quis vult Monasterium suum ad meliorandum in alium locum ponere, fiat cum consilio Episcopi, & fratrum suorum: & dimittat Presbyterum in priori loco ad ministeria Ecclesiæ.

Quòd omnes Basilicæ cum missa debent consecrari. Ex decretis Euaristi papæ, cap. iij. de conf. dist. 1. c. omnes Basilicæ.

¶ Cap. 32.

Omnes Basilicæ cum missa debent semper consecrari.

Vt nullum Episcopus nec gentilem, nec hæreticum, nec Iudæum prohibeat ingredi ecclesiam, quando verbum Dei annunciatur populo. Ex concilio apud Valentiam, cap. xvi.

¶ Cap. 33.

Vt nullum Episcopus prohibeat ingredi Ecclesiam & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum, siue Iudæum vsque ad missam catechumenorum. Con. Carth. 4. cap. 14 De conf dist. c. episcopus.

Quòd populus qui ad celebrandam missam conuenerit, non nisi ea finita & benedictione accepta discedere debet. Ex conc. Arelatensi, cap. j.

¶ Cap. 34.

Item cùm ad celebrandam missam in Dei nomine conuenit populus, non antè discedat, quàm missæ solennitas compleatur, & vbi Episcopus defuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

Quòd tecta Ecclesiæ restaurare debent qui Ecclesiasticum habent beneficium. Ex concilio Magontiensi, cap. xlj. ¶ Cap. 35.

Quicunque Beneficium ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendas omninò adiuuent, & *numisma, & decimam reddant. *nonam

Quomodo administrandæ sint Ecclesiæ inter barbaros constitutæ. Ex concilio Constantinopolitano j. ca. iiij. ¶ Cap. 36.

Ecclesias autem Dei in barbaris gentibus constitutas, gubernari & administrari oportet secundùm consuetudinem, quæ est à patribus obseruata.

De Ecclesiis Arrianorum quòd à Catholicis Catholicè consecrandæ sunt. Ex decretis Ioannis j. papæ, Episcopis Italiæ missis.

¶ Cap. 37.

Ecclesias verò Arrianorum, vbicunque inueneritis, Catholicas eas diuinis precibus, & operibus absque vlla mora consecrate: quia & nos quando fuimus Constantinopoli, tam pro religione Catholica, quàm & pro regis Theoderici causa negotij, suadente atque hortante Arrianósque exstirpante piissimo atque Christianissimo Iustino Orthodoxo imperatore, quascunque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas Domino opem ferente consecrauimus.

Quid agendum sit de Diœcesana Ecclesia si destituta fuerit. Ex concilio Terraconensi, ca. viij.

¶ Cap. 38.

Multorũ casu experiẽtia magistrãte reperimus,

10.q 1.c decreuimus. nonnullas Diœcesanas Ecclesias destituras. Pro qua re id constitutione decreuimus, vt antiquæ consuetudinis ordo seruetur, & annis singulis ab Episcopo diœceses visitentur: & si qua fortè Basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur, quia tertia pars ex omnibus per antiquam traditionem, vt accipiatur ab Episcopis, ex principibus nouimus statutum.

De translatione Minturnensis Ecclesiæ ad Formianam Ecclesiam. Ex registro Gregorij ad Bacandam episcopum Formiensem.

§ Cap. 39.

Et temporalis nos perurget necessitas, & imminutio exigit personarum, vt destitutis ecclesiis salubri ac prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideò quoniam ecclesiam Minturnensem funditus tam cleri quàm plebis destitutam desolatione cognouimus, tuámque pro ea petitionem, quatenus Formianæ ecclesiæ, in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cuique fraternitas tua præsidet, adiungi debeat, & pium esse ac iustissimum præuidentes, necessarium duximus consulentes tam desolationi loci illius, quàm tuæ Ecclesiæ paupertati, redditus supradictæ ecclesiæ Minturnensis, vel quicquid ei antiquo, modernóque iure vel priuilegio potuit potestatiuè qualibet ratione competere, ad tuæ ecclesiæ potestatem hac præcepti nostri authoritate concedimus, vt à præsenti tempore, sicuti ex propria quippe ecclesia, debeas cogitare, eique competentiâ tuâ disponere: quatenus deinceps quod perire nunc vsque potuit, pauperum ecclesiæ vtilitatibus clerique proficiat.

Picturas in Ecclesia non esse adorandas, sed quod adorandum est, mentibus fidelium per eas ad memoriam reuocandum. Ex concilio Eliberitano, cap. xxxvi. § Cap. 40.

De cons dist. 4 c placuit. Placuit picturas in Ecclesiis fieri non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.

De eodem. Ex epist. Gregorij papæ secundino seruo Dei recluso.

§ Cap. 41.

Aliud est picturam adorare: aliud per picturæ historiam, quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc Idiotis patet picturam cernentibus, quia in ipsa ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt: vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere tu qui inter gentes habitas attendere debueras, ne dum recto zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi ergo non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed instruendas solummodo mentes nescientium fuit collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condisses, sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius poteras congregare, vt pastoris intemeratum excelleret nomen, non culpa dispersoris incumberet.

Vt non pro debito, Episcopus de consecratione aliquod munus requirat. Ex concilio VVormatiensi, cap. iij. § Cap. 42.

Placuit, vt quotiens ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopus inuitatur, nō quasi ex debito munus aliquod à fundatore requirat: sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur. Attamen vnusquisque Episcopus meminerit, vt non priùs dedicet Ecclesiam, nisi anteà dotem Basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulę confirmatum accipiat. Nam non leuis est temeritas ista, si sine luminaribus, vel sine substantiali sustentatione eorum qui ibidem seruituri sunt, quasi domus priuata, consecretur ecclesia.

Quòd non licet consecrari Ecclesiam vbi cadauera infidelium mortuorum sepulta fuerint, nisi eis eiectis & parietibus rasis. Ex concilio Agrippinensi, cap. iij. § Cap. 43.

Ecclesiam in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet. Sed si apta videtur ad consecrandum, inde euulsis corporibus, & rasis parietibus & lignis eius loci, reædificetur. Si hæc consecrata priùs fuit, Missas in ea celebrare licet: si tamen fideles fuerint, qui in ea sunt sepulti.

Ad quos vsus verti debeant ligna dedicatæ Ecclesiæ. Ex decretis Higinij papæ, cap. ij.

§ Cap. 44.

Ligna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus iungi, nisi ad aliam ecclesiam: vel igni comburenda: vel ad profectum in monasterium fratribus: in laicorum verò opera non debent admitti. De cons dist. 1 c ligna.

Quid Episcopo agendum sit si plures heredes de vna contenderint Ecclesia. Ex conc. Triburiensi c. xx.

§ Cap. 45.

Si plures hæredes contenderint de communi Ecclesia, auferri iubeat Episcopus reliquias sacras & Ecclesiam claudi: donec communi consensu, & consilio Episcopi statuant inde Presbyterum, & vnde viuat. 16.q.7.c.si plures.

Item Gregorius Papa in decretis cap. v.

De Ecclesiis quæ inter cohæredes sunt diuisæ considerandum est, quatenus si secundùm prouidentiam & admonitionem Episcopi ipsi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, in Episcopi potestate maneat, vtrum eas ita consistere permittat, aut reliquias inde auferre velit. 16 q 7.c. considerandum est.

De eadem re. Ex concilio Mediomatricensi. cap. xi. § Cap. 46.

Perlatum est ad sanctam Synodum, quòd inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ diuidantur, & tanta per eandem diuisionem simultas oriatur, vt de vno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes singulos habeant Presbyteros. Quod sine discordia & simultate nullo modo fieri potest. Vnde nobis visum est, quòd huiuscemodi Ecclesię inter hęredes diuidi non debeant, & si in contentionem venerint, & simultates inter eos surrexerint, per quas Sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit, præcipiatur ab Episcopo ciuitatis, vt nullo modo ibi Missarum solennia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque consilio Ecclesia illa sacerdotem canonicè habeat, qui liberè ibi ministerium suum peragere possit.

Vnum esse Parochianas Ecclesias more Romanæ Ecclesiæ ordinari, & custodiri. Ex ij. epist. Dionysii, ad Seuerum episcopum.

¶ CAP. 47.

De Ecclesiis ergo Parochianis, vnde Apostolicam sedem consulere voluisti, qualiter sint custodiendæ per Cordubensem prouinciam, ac prouidendæ sacerdotibus, nihil tuæ charitati melius nobis videtur intimare, quàm vt sequaris quod nos in Romana Ecclesia nuper egisse cognoscitur. Ecclesias verò singulas singulis Presbyteris dedimus, & vnicuique ius proprium habere statuimus: ita videlicet vt nullus alterius Parochiæ terminos aut ius inuadat, sed vnusquisque suis terminis sit contentus, & taliter ecclesiam & plebem sibi commissam custodiat, vt ante tribunal æterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, vt non iudicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat. Hanc quoque normam, charissime, te & omnes episcopos sequi conuenit, & quod tibi scribitur omnibus quibuscunque potueris notum facias, vt non specialis, sed generalis fiat ista præceptio.

Vt vnusquisque Presbyter vnâ Ecclesiâ sit contentus. Ex concilio Remensi, cap. iij.

¶ CAP. 48.

Vnusquisque Presbyter ecclesia vna ad quam ordinatus est, contentus sit, & nullus in duabus ecclesiis ministrare præsumat.

Vt vna Ecclesia inter plures Presbyteros non diuidatur. Ex eodem concilio, cap. ix.

¶ CAP. 49.

21. q. 2. c. sicut in vnaquaque. Sicut in vnaquaque Ecclesia Presbyter debet esse, ita ipsa quæ sponsa vel vxor eius dicitur, nō potest diuidi inter plures presbyteros: sed vnum tantummodò habebit sacerdotem, qui eam castè & sinceriter regat. Vnde interdicimus, vt nullus præsumat Ecclesiam inter duos vel plures diuidere: quia Ecclesia Christi vxor & sponsa esse debet, non scortum, sicut Calixtus Papa testatur. Epist. 2. c. 3.

Item vt vnusquisque Presbyter vna sit ecclesia contentus. Ex eodem concilio, cap. x.

¶ CAPVT 50.

Statutum est, vt vnaquæque Ecclesia suum Presbyterum habeat, vbi id fieri facultas prouidente episcopo permiserit.

Item de eadem re. Ex concilio Nannetensi, cap. viij. ¶ CAP. 51.

Sicut enim Episcopus non plus habere potest quàm vnam ciuitatem, & vir vnam vxorem: ita Presbyter vnam tantùm Ecclesiam. Itaque nullus Presbyter habere præsumat duas ecclesias, si de statu suo gaudere desiderat.

Quòd nullus Presbyter relicta sua Ecclesia ad potiorem aspirare debet. Ex concilio Meldensi, cap. x. ¶ CAP. 52.

7. q. 1. c. Si quis. Si quis de ordine Sacerdotali, contemptu minoris Ecclesiæ, ambitiosè & improbè ad potiorem aspirauerit, canonica erga eum diffinitio conseruetur, id est, vt vtraque careat.

Quòd sicut viuente viro vxor eius alteri nubere non permittitur, sic viuente Presbytero Ecclesia sibi commissa ab altero iudicari aut disponi non conceditur. Ex decretis Calixti Papæ, cap. iiij.

¶ CAP. 53.

Sicut alterius vxor, nec adulterari ab altero, nec iudicari, aut disponi, nisi à proprio viro eo viuente permittitur, sic nec vxor Episcopi vel Presbyteri, (quod eius Ecclesia vel Parochia indubitanter intelligitur) eo viuente ab altero diiudicari, vel disponi, aut eius concubitu perfrui permittitur. Vnde ait Apostolus: Alligata est vxor legi, quādiu vir eius viuit: eo defuncto soluta est à lege viri. Similiter & Ecclesia, quæ vxor Sacerdotis dicitur, eo viuente ei alligata est: eo defuncto nubat in Domino, id est regulariter. Si enim eo viuente alteri nupserit, adultera iudicabitur. Ib. c. sicut alterius. 1. Cor. 7.

De Ecclesiis vel sanctis nouiter inuentis. Ex concilio Agrippinensi, cap. v. ¶ CAP. 54.

De Ecclesiis seu sanctis nouiter inuentis, sine authoritate inuentoris, nisi Episcopo probante, in eius territorio minimè venerentur, salua etiam de hoc, & de omnibus Ecclesiis canonica authoritate.

Quòd Presbyter de dotali manso nullum seruitium facere debet, nisi Ecclesiasticum. Ex concilio VVormac. cap. l. ¶ CAP. 55.

Sancitum est, vt vnicuique Ecclesiæ vnus mansus integer absque vllo seruitio attribuatur: & Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de prescripto manso aliquod seruitium faciant, præter ecclesiasticum. Et si quid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendant. 23. q. 8. c. mansus.

Vt nullus mortalium de dotali manso, vel mancipiis, vel decimis, vel oblationibus fidelium, vel de redditibus qui Ecclesiis collati fuerint, quemquam Presbyterorum aliquem censum persoluere cogat. Ex concilio Meldensi, cap. viij. ¶ CAP. 56.

Iuxta Synodalia præcepta decreuimus, vt nullus mortalium de agro Ecclesiastico & manso, & mancipiis, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus fuerit Ecclesiæ, neque de decimis & oblationibus fidelium quemquam Presbyterorum aliquem censum persoluere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis aut dignitatis sit, exinde quicquam substrahat, & redditionem quamcunque exigat temporalem. Quod si fecerit, communione vsque ad satisfactionem priuetur.

Vt nulla memoria Martyrum probabiliter accipiatur, nisi vbi corpus aut reliquiæ certæ sunt, aut vbi origo alicuius habitationis vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Ex concilio Africano, cap. l.

¶ CAP. 57.

Item placuit vt Altaria quæ passim per agros, de consec. dist. 1. c. placuit.

& per vias tanquam memoriæ Martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur, ab Episcopis qui locis eisdem præsunt, si fieri potest, euertantur. Si autem hoc per tumultus populares non sinitur, plebes tantùm admoneantur, ne illa loca frequententur, vt qui rectè sapiunt, nulla ibi superstitione deuincti teneantur. Et omninò nulla memoria Martyrum probabiliter accipiatur, nisi aut vbi corpus aut reliquiæ certę sunt, aut origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi reuelationes quorumlibet hominum vbicunque constituuntur altaria, omninò reprobentur.

Vt Martyrum dignitatem nullus profanus infamet. Ex concilio Carthaginensi i. cap. ij.

¶ Cap. 58.

Martyrum dignitatem nemo profanus infamet, neque ad passiua corpora, quæ sepulturæ tantùm propter misericordiam ecclesiasticam commendari mandatum est, redigat: vt aut insaniā præcipitatos, aut aliquo tali pacto aut alia ratione peccati * discretos, non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrantur, martyrum nomine appellet. At si quis ad iniuriam martyrum, claritati eorum adiungat infamiam, placet eos si laici sunt, ad pœnitentiam redigi; si autem clerici post commonitionem & post cognitionem honore priuari.

* disiunctos.

Vt Missarum solennia non vbique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, fiant. Ex concilio Triburiensi, cap. iiij.

¶ Cap. 59.

de cons. dist. 1. c. missar ii & c. concedimus.

Missarum solennia non vbicunque, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Cōcedimus etiam, vt sicubi (quod nostris peccatis exigentibus per plurimum est factum) à Normanis, & * Flauis, & à Bulgaris, & à malis Christianis seu alio qualicunque modo Ecclesiæ fuerint incensæ & combustæ, in capellis cum tabula consecrata, missas interim celebrare permittimus, donec ipsæ Ecclesiæ restaurari queant. In itinere verò positis, si ecclesia defuerit, vt sub dio, seu in tentoriis, item si tabula consecrata altaris, cæteráque sacra ministeria ad id officium pertinentia affuerint, Missarum solennia celebrare concedimus, aliter omninò interdicimus.

* Sclauis.

Missam nisi ex magna necessitate, non nisi in sacrato loco esse celebrandam. Ex decretis Fælicis Papæ omnibus Episcopis directis.

¶ Cap. 60.

Fælix papa 4. epist. 1 c. 1. de cons. dist. 1. c. Consecrationem. c tabernaculum. Num. 7.

Scripta sanctitatis vestræ, quæ ad sedem Apostolicam misistis super quibusdam consultis, quasi ad caput, vt inde reciperetis responsa, vnde omnis Ecclesia totius religionis sumpsit exordium, gratanter suscepi, & breuiter vobis respondere curaui. De ecclesiarum enim consecratione, & de missarum celebrationibus, non alicubi quàm in sacratis Domino locis absque magna necessitate fieri debere, liquet omnibus, quibus sunt nota noui & veteris testamenti præcepta. Tabernaculum verò Moysen Domino præcipiente fecisse, & sacrasse cum mensa, & altari eius, & cæteris vasis & vtensilibus, ad diuinum cultum explendum legimus: & non solùm diuinis precibus ea sacrasse, sed etiā sancti olei vnctione Domino iubente perlinisse nouimus. Qualiter autē hæc facta sunt, & quomodo ipsa sacra non alij quā sacerdotes vnctione delibuti, dominóque cum vestibus sanctis sacrati & Leuitæ tractabant, ferebant, erigebant & deponebant, in ipsis institutionibus quæ iubente Domino per Moysen conscriptæ sunt, in lege Domini reperitur. Qualiter ergo regum piissimus Dauid amplificauerit cultum Dei, & templum Domini ædificare voluit, sed propter multum sanguinem quem effuderat prohibitus est, & ipse collegerat expensas: Salomon quoq; filius eius idipsum quod ipse facere optauerat, iubente & auxiliante Domino perfecit, & templum cum altari & reliquis ad diuinum cultum peragendum, consecrauit, in libro regum legitur.

Leu. 8. 2. Reg. 7. 1. Par. 22. 3. Reg. per totum.

De eadem re. Ex epistola Fælicis papæ quarti diuersis Episcopis missa. ¶ Cap. 61.

Ibidem.

Iudæi ergo loca in quibus sacrificabant Dominino diuinis habebant supplicationibus consecrata, nec in aliis quàm Deo dicatis locis munera Domino offerebant. Si enim Iudęi qui vmbrę legis deseruiebant hoc faciebant, multò magis quibus veritas patefacta est, & gratia & veritas per Iesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout meliùs possumus ornare, eáque diuinis precibus, & sanctis vnctionibus suis cum altaribus & vasis, vestibus quoque & reliquis ad diuinum cultum explendum vtensilibus deuotè & solenniter sacrare, & non in aliis locis quàm Deo sacratis ab Episcopis, & non à Chorepiscopis, qui sępe prohibiti sunt, nisi, vt prędictum est, summa exigente necessitate, Missas celebrare nec sacrificia Domino offerre debemus. Et hoc cū summa necessitas agere compulerit: non in domibus, quia in sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt, sed in tabernaculis, diuinis precibus à pontificibus dedicatis, & in mensis Domino sacratis, & sacra vnctione à pontificibus delibutis, pro summa vt prefixum est necessitate, & non pro libitu cuiusquam & pigritia agatur. * Sanctius est enim missam non cantare aut non audire, quàm in his locis vbi fieri non oportet, nisi vt sępe dictum est, pro summa contingat necessitate, quoniā necessitas legem non habet. Vnde scriptum est: Vide nos offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in omni loco quem elegerit Dominus Deus tuus. Et in exodo legitur, Vos vidistis quia de cœlo loquutus sum vobis. Non facietis deos argenteos, neque deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi, & offeretis super illud holocausta & pacifica vestra, oues vestras & boues in omni loco in quo fuerit memoria nominis mei. Et sicut non alij quàm Domino sacrati sacerdotes debēt missas cantare, nec sacrificia super altare offerre, sic nec in aliis quàm in prefatis Domino sacratis locis missas cantare, aut sacrificia offerre* licet. Sic autem legitur in concilio Laodicensi capitulo vigesimo sexto. Quod si hi qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in ecclesiis quàm in domibus exorcisare non possunt: multò magis maioris gradus ministeria, nisi ab eis qui ad eos gradus sunt sacrati, quibus fungi debent, vel officia agi vel sacrificia offerri non licet.

Ioan. 1. De cons dist. 1. c. sicut non non alij. * Satius. Deut. 12. Exod. 20. * licebit Dist. 69. c. non oportet.

Quòd autem vt paulò superiùs prælibatum est: oblationes in domibus offerri non debent, in eodem concilio capitulo 58, prohibitum habetur ita: Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopis vel Presbyteris.

Epist. 3. *Item de eadem re. Ex decretis Clementis Papæ, cap. xxxij.* ¶ CAP. 62.

De consf. dist. 1. c. hic ergo, id est. Hic ergo, hoc est, in præsenti vita positos, oportet vos agnoscere voluntatem & præceptum Dei, vbi agendi & sacrificandi sit locus; quoniam in aliis locis sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in his quibus proprius Episcopus iusserit, aut ab episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet ciuitatem, * consecrati fuerint. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec ritè celebranda, docente nouo & veteri testamento. Hæc Apostoli a Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, vobisque & omnibus absque reprehensione tenere, & docere, quibus agendum est, mandamus.

* consecratus fuerit.

Item de eodem. Ex concilio Laodicensi, cap. lviij.

¶ CAP. 63.

Quod non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopis, vel Presbyteris.

Item de eodem. Ex concilio Aurelianensi, cap. iiij.

¶ CAP. 64.

Audiuimus quòd quidam laici in domibus propriis præcipiant Presbyteris suis Missas celebrare, vt inter canum discursus, & scortorum greges sanctitatis mysteria polluantur magis quàm consecrentur. Quapropter præcipimus, vt nullus Presbyter extra Ecclesiam præsumat Missam cantare, nisi fortè itineris necessitas exposcat in tentorio, aut sub * dio in loco nitido, & longè ab omni immunditia remoto, Missas permittimus celebrare, & hæc nullatenus sine tabula consecrata.

* diuo

Quòd ante horam diei tertiam Missæ non sint celebrandæ. Ex epistola Telesphori papa, cap. vi.

¶ CAP. 65.

Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ; quia eadem hora & Dominus crucifixus est, & super Apostolos sanctus Spiritus descendisse legitur: excepta nocte natiuitatis.

Cabilon. 2. *Quòd singulis diebus Missas in memoriam fidelium defunctorum liceat celebrare. Ex concilio Cabilonensi, cap. xxxix.*

¶ CAP. 66.

de consf. dist. 1 c. visum prætereà nobis. Visum prætereà nobis est, vt in omnibus Missarum solennitatibus pro Defunctorum spiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet necessitatibus deprecetur: ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in missarum solennibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, vt Missarum solennibus & aliis precibus, Domino spiritus quiescentium commendentur, dicente beato Augustino: Non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate laudamus. Defunctis etiam tantis hominibus, eorum sub generali commemoratione suscepit Ecclesia memoriam, vt quibus ad ista desunt parentes aut filij, aut quicunque cognati vel amici, ab vna eis exhibeatur pia matre communi.

L. de cura pro mortuis agenda, c. 4.

Quòd Missa mortuorum pro omnibus Christianis sit cantanda. Ex dictis Dionysij Areopagitæ.

¶ CAP. 67.

Dionysius Areopagita dicit, blasphemias Deo facere, qui missas offert pro malo homine. *Augustinus dicit*, Pro omnibus Christianis esse faciendum: quia vel eis proficit, aut offerentibus proderit.

Vt sicut Missarum institutiones in Metropoli, sic in omnibus comprouincialibus Ecclesiis fiant. Ex concilio Gerundensi, cap. primo.

¶ CAP. 68.

Vt institutiones missarum, sicut in Metropolitana Ecclesiâ fiunt, ita in Dei nomine in omnibus comprouincialibus Ecclesiis, tam ipsius missæ ordo, quàm psallendi vel ministrandi consuetudo seruetur. de consf. dist. 2. c. institutio.

Vt preces & præfationes quæ in Concilio probatæ non fuerint, non celebrentur. Ex concilio Affricano, cap. lxiij. ¶ CAP. 69. Sub Bonifacio 1. & Cælestino 1. c. 70.

Placuit etiam hoc, vt preces quæ probatæ fuerint in concilio siue præfationes, siue commendationes, seu manus impositiones ab omnibus celebrentur, nec aliæ omninò contra fidem proferantur: sed quæcunque cum prudentioribus fuerint * collatæ dicantur.

* collectæ.

Vt nullus Presbyter solus Missam audeat celebrare. Ex concilio Nannetensi, cap. xxx.

¶ CAP. 70.

Definiuit sanctum Concilium, vt nullus Presbyter solus præsumat missam * celebrare; Cui enim dicit, Dominus vobiscum, Sursum corda, aut Gratias agamus Domino Deo nostro, cùm nullus sit qui respondeat: aut in Canone, Et omnium circumstantium, cùm nemo adsit. Aut quem inuitat ad orationem, cùm dicit Oremus, cùm nullus sit qui secum oret? Aut ergo ista penitus reticenda sunt: & non solùm non erit perfectum sacrificium, verùm etiam incurret (quisquis ille est) illam terribilem sententiam: Si quis tulerit de hoc, tollat Deus partem eius de libro vitæ: aut si hæc muris & parietibus insusurrauerit, ridiculosum erit. Quapropter illa periculosa superstitio, maximè à monasteriis monachorum exterminanda est. Prouideant autem prælati, vt Presbyteri in cœnobiis & in aliis ecclesiis cooperatores habeant in celebratione missarum. Si quis hæc transgressus fuerit, ab officio suspendatur. 17. q. 4. c. definiuit. * cantare

Vt in Ecclesia nil aliud agatur, nisi ad quod facta est. Ex dictis sancti Benedicti. Cap. 52. sua regulæ.

¶ CAP. 71.

Oratorium hoc sit quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur aut condatur, quàm quod ministeriis conuenit, Dist. 42. c. oratorium.

De eadem re. Ex dictis sancti Augustini.

¶ Cap. 72.

In oratorio præter orandi psallendique Deo cultum, penitus nihil agatur, vt nomini huic & opera iugiter impensa concordent.

Item de eadem re. Ex concilio Laodicensi, cap. xxviij. ¶ Cap. 73.

Quòd non oporteat in domiciliis diuinis, id est in Ecclesiis Agapes fieri, & intra domum Domini comedere, & accubitus sternere. *dist. 42. c. non oportet.*

Vt nullus in Ecclesia tabernas constituat. Ex concilio Carthaginensi, cap. xxvij.

¶ Cap. 74.

Vt nulli Episcopi vel clerici in Ecclesia conuiuentur, nisi fortè transeuntes hospitij necessitate illic reficiantur: populi etiam ab huiusmodi conuiuiis, quantum fieri potest, prohibeantur.

De eodem Ex concilio Turonensi, cap. ij.

¶ Cap. 75.

Perlatum est ad sanctam Synodum, quòd quidam Presbyteri in Ecclesiis sibi commissis tabernas (quod nefas est) constituunt, ibique per caupones vinum vendant, aut vendere permittant: & vbi tantummodo orationes & verbum diuinum, deique laus debuerat resonare, ibi comessationes & ebrietates fiunt, ibi risus, & plausus, & verba turpia, ibi rixæ & contentiones resultent. Quod quàm sit Deo contrarium, Dominus Iesus demonstrat: qui cùm venisset in templum, vendentes & ementes, & nummularios sedentes, facto funiculo omnes eiecit de templo. Si enim ea quæ licitè vendi videbantur in templo, & ad hoc emebantur, vt in eodem templo offerrentur Domini, ipse foras eiecit: quid putas de tàm pestifera præsumptione & Dei contemptu fiet? Et si non solùm sacerdotibus, sed etiam omnibus clericis præcipitur ne tabernas ingrediantur: quis audire potest, vt Ecclesiæ Dei tabernæ fiant? Itaque interdicit per omnia Synodus, ne hoc in posterum vllatenus fiat. Quod si factum fuerit, Presbyter deponatur, laici communione priuati ab Ecclesia quam dehonestauerunt, expellantur. *De eadem re ex eodem concilio, cap. iij.* Si enim domus Dei domus orationis vocatur, hoc debet esse quod dicitur, nec ibi aliud debet geri aut recondi. Vbi enim corpus Domini consecratur, vbi Angelorum præsentia non dubitatur adesse, vbi sanctorum reliquiæ reconditæ venerantur, nec quicquam inhonestum appareat, quod oculos ad oraculum venientium offendat, ne quid videatur ibi quod ad lucrum temporale pertineat, sed omnia sancta, omnia munda, & tantummodo ad Ecclesiasticum ministerium pertinentia.

Quòd vnicuique fidelium licet Oratorium in domo sua habere, Missas autem ibi non licet celebrare. Ex concilio Aurel, cap. ij.

¶ Cap. 76.

de cons. dist. 1. c. vnicuique. Vnicuique fidelium in domo sua oratorium licet habere, & ibi orare, missas autem ibi celebrare non licet.

Canticum luxuriosum circa Ecclesias & atria omnino prohibendum est. Ex concilio Magontiensi 1. cap. xlviij. ¶ Cap. 77.

Canticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias, atque in atrijs ecclesiæ omninò contradicimus, quod vbique vitandum est.

Sanctorum reliquias in oratorijs villaribus sine præsentia clerici Parochiani, non esse ponendas. Ex concilio Epaunensi, cap. xxv.

¶ Cap. 78.

Sanctorum reliquiæ in oratoriis villaribus non ponantur, nisi forsitan clericum cuiusque Parochiæ vicinum esse contingat, qui sacris * pignoribus psallendi frequentiâ famuletur. * cineribus.

Sedes Episcoporum ad securiora loca propter diuersas necessitates posse transferri. Ex registro Gregorij papæ, ad Ioannem Bellitranensem episcopum. ¶ Cap. 79. *L. 2. epist. 11.*

Temporum qualitas admonet Episcopum sedes antiquitus certis ciuitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus eiusdem Diœceseos loca transponere, quò & habitatores securiùs degere, & barbaricum possit periculum faciliùs declinari. Propterea te Ioannem fratrem coëpiscopúmque nostrum Bellitranensis ciuitatis, sedémque tuam, in loco qui appellatur Renati ad sanctum Andream Apostolum præcipimus exinde transmigrare: quatenus, & ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinem solennium festorum disponas. *17. q. 1. c. temporis.*

Tribus de causis loca sanctorum transmutanda esse. Diuus Augustinus.

¶ Cap. 80.

Tribus causis loca sanctorum transmutanda sunt. Primò cùm necessitas persecutorum loca eorum grauauerit. Secundò cùm difficultas locorum fuerit. Tertiò cùm malorum societate grauantur. *de cons. dist. 1 c. tribus ex causis.*

Quòd in translatione Martyrum honor cum eis transmigrat. D. Hieronymus.

¶ Cap. 81.

Notandum cùm transferuntur aliqui de martyribus, cum his honor commigrat: alijs verò transmutatis honor in locis eorum esse non cessat.

Quòd sanguis Martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 82.

Sanguis martyrum consecrat locum, non locus sanguinem. Si aliquis dixit, mea est Ecclesia: dices illi, quod in Cantico legitur: Vna est columba mea, & vnus dilectus meus, & dices illi: Apertum est, filium occidi in sinu matris & nutricis suæ: tamen scias nutricem tantùm pollutam esse pro hac pollutione consecratam, filium autem mortuum esse. *Cantic. 6.*

Vnde dicta sit Basilica. Isidorus. ¶ Cap. 83.

Basileon Græcorum rex erat. Hinc etenim Ba-

silica, regalis, quia in primis temporibus reges tantùm sepeliebantur in ea. Ideo nomen sortita est. Nam illis temporibus cæteri homines, siue igne combusti, siue aceruo lapidum sepulti sunt.

De illis qui domum Dei contemptibilem faciunt. Ex concilio Gangrensi, cap. v.

¶ Cap. 84.

dist. 30. c. si quis docet. Si quis docet domum Dei contemptibilem esse, & conuentus qui in ea celebrantur, anathema sit.

Quid faciendum sit Episcopo qui Ecclesiam per sæculares potestates obtinuerit. Ex canone Apostolorum, cap. xxxi. ¶ Cap. 85.

16. q. 7. si quis episcopus. Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus vsus, Ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur & segregetur, omnésque qui illi communicant.

Quid agendum sit de Presbytero, qui alium presbyterum de Ecclesia ad quam legitimè ordinatus est, per pecuniam abstulerit. Ex concilio Magontiensi secundo, cap. v.

¶ Cap. 86.

Quicunque Presbyter per pretium Ecclesiam fuerit adeptus, quando contra Ecclesiasticæ regulæ disciplinam agere dignoscitur, & qui alium Presbyterum legitimè ad Ecclesiam ordinatum per pecuniam expulerit, eámque sibi taliter vendicauerit, omnimodis deponatur.

Vt Laici Presbyteros de Ecclesiis non eijciant. Ex eodem conc. cap. xxix. ¶ Cap. 87.

Vt Laici Presbyteros non eijciant de Ecclesiis, neque constituant sine consensu Episcoporum suorum.

Vt nulli absque consensu Episcopi liceat Presbytero Ecclesiam dare vel auferre. Ex concilio Cabilonensi ij. cap. xlij. ¶ Cap. 88.

Inuentum est quòd multi arbitrij sui temeritate, & (quod est grauius) ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet, absque consensu Episcoporum suorum Ecclesias dant, vel auferunt. Vnde oportet vt canonicâ regulâ seruatâ, nullus absque consensu Episcopi cuilibet Presbytero ecclesiam det. Quam si iustè adeptus fuerit, hanc non nisi culpa graui, & coram Episcopo canonica seueritate amittat. — 16. q. 7. c. inuentum est.

Vt nullus à Presbytero propter commendationem Ecclesiæ munus aliquod exigat. Ex concilio Magontiensi ij. cap. xxx. ¶ Cap. 89.

Vt nullus omninò munera exigat à Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ.

Quòd deponendus est Presbyter qui alicui vel clerico vel laico pro inuestitura Ecclesiæ aliquid dederit. Ex conc. Rotomag. cap. v.

¶ Cap. 90.

Sancitum est atque omnibus modis prohibitum, vt si quis Presbyter inuentus fuerit alicui clerico aut laico munera dare aut dedisse, aut * aliquam pecuniam tribuere, vt alterius Presbyteri Ecclesiam vacantem pretio redimat: pro hac cupiditate seu rapina, seu præsumptione, turpis lucri gratiâ, deijciatur à clero, & alienus existat à regula.

* aliam

Vt Presbyteri per Parochias fœminas admoneant. vt ad altaria linteamina præparent. Ex concilio Remensi, cap. iiij.

¶ Cap. 91.

Vt Presbyteri per plebes suas fœminis, prædicent vt linteamina in altaria præparent.

Vt Episcopi prauideant quem honorem Presbyteri pro Ecclesiis dominis suis debeant. Ex concilio Arelatensi, cap. iij.

¶ Cap. 92.

Vt Episcopi prauideant, quem honorem presbyteri pro Ecclesiis dominis suis debeant.

Vt nullus Presbyter ad introitum Ecclesiæ pretia donet. Ex concilio Aurelianensi, cap. x.

¶ Cap. 93.

Vt nullus Presbyter ad introitum Ecclesiæ xenia donet.

Quòd prædia quæ Presbyter emerit Ecclesiæ esse debent, ad quam nihil habens accessit. Ex concilio Remensi, cap. vi.

¶ Cap. 94.

Inuestigandum est, si nihil patrimonij habens Presbyter quando prouectus est ad ordinem ecclesiasticum, postea emerit prædia, cuius iuris sint, quoniam Ecclesiæ ad quam de nihil habenti promotus est, esse debent, iuxta canonicam authoritatem.

De eadem re. Ex concilio Agathensi, cap. liiij.

¶ Cap. 95.

Presbyter cũ diœcesim tenet, de his quæ emerit ad ecclesiæ nomen, scripturam faciat, vt ab eius quam tenet ecclesiæ ordinatione non discedat. — 12. q. 4. c. Presbyter.

Vt Episcopi, Presbyteri, diaconi, vel quicunque clerici prædia, quæ comparauerint, post quàm ad aliquam Ecclesiam titulati sunt, ecclesiæ relinquere debeant; de his autem quæ iure hæreditario, vel aliquorum largitione habuerint ad voluntatem suam disponant. Ex conc. Carthag. iij. cap. xlix. ¶ Cap. 96.

Placuit vt Episcopi, Presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus vel clericatus sui, agros vel quæcunq; prędia sui nominis cõparant tanquam rerum Dominicarum inuasionis crimine tenantur obnoxij, nisi ad Ecclesiam quam titulati sunt, eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propria liberalitate alicuius, vel successione cognationis, aliquid euenerit, faciant inde quod velint. *De eadem re. Ex eodem cap. xlviij.* Vt vnusquisq; Presbyter res quas post diem consecrationis acquisierit, propriæ ecclesiæ relinquat. *De eadem re. ex conc. Toletano.* Cæterum Presbyter si post ordinationem aliquid acquisierit, illud obseruandum est, quod in canonibus de consecratis & nihil habentibus constitutum est. *Ex conc. Remensi, ca. x* Inquirendũ est si aliquis Presbyterorũ de redditibus ecclesiæ vel oblationibus ac votis fideliũ alio nomine res cõparauerit, & ibi — 12. q. 1. c. placuit.

structuras fecerit, vel quæ ad Ecclesiam pertinent ibidem collocauerit, & mulierum frequentationem inibi fieri permiserit, vel (quod turpius est) tales mulieres ibidem habuerit, quæ lanificium suum exerceant, & curam domus agant, & in eadem Presbyter frequenter veniens manserit, & contra decreta canonum hoc malum agat, quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fœnus exercere debet, multò minus fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis, quando hoc sacrilegium est, & *pars criminis Iudæ sit, qui sacras oblationes asportabat & furabatur.

* par crimen

Parochias vnicuique Ecclesiæ pristina dispositione deputatas, perpetua firmitate inconuulsas permanere debere. Gelas. Max. & Eus. Episcopis. ¶ Cap. 97.

16.q.3.c. sicut regulis.

Licet regulis contineatur antiquis, Parochias vnicuique Ecclesiæ pristina dispositione deputatas, nulla posse ratione conuelli, ne per consuetudinem pessimam exempli mali temeritate crescente vbique vniuersalis confusio nasceretur: tamen etiam decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia iussimus quæ taliter fuerant inuasa restitui. Sed quia temeritas peruadentium, legem sibi putat posse generari: si sceleri suo pertinaciam retentionis adiungat, ea quæ inter fratrem & coepiscopum nostrum Constantium Camiscanæ Ecclesiæ sacerdotem, & directos ab Anconitano pontifice decreuimus, per vos impleri cupimus. Tunc formam in cæteris cognitionibus, quæ sit sequēda perscripsimus. Nulla igitur præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate durauit, patimur immutari, quia neque negligentia Pontificis, neque temporalis obiectio, quæ per incuriam fortè generatur, nec ignauia faciente consensus, nec subripiente supplicatione præceptio diuellere potest semel Diœcesim constitutam, ex qua semper ad regenerationem atque consignationem plebs deuota conuenit.

De compositione sacrilegij, & quot modis sacrilegium fieri possit. Ioannes octauus in libro Gothicæ legis. ¶ Cap. 98.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei omnibus Episcopis, comitibus, vicecomitibus, centenariis, iudicibus Catholicis, in Hispania & Gothia, & prouinciis degentibus, omnique populo occidentali Catholico, salutem & Apostolicam benedictionem. Noueritis dilectissimi filij, quia nos pro statu sanctæ Dei Ecclesiæ iussimus congregari Synodale concilium, apud vrbem Trecas, vbi sedentibus nobis in corona, veniente præsentiam nostram filius noster Sineboldus sanctæ primæ sedis Narbonensis Episcopus, cum suis suffraganeis Episcopis, & detulit nobis librum Gotholicæ legis, vbi nihil habebatur de sacrilegiis, & in eisdem legibus scriptum, vt causæ, quas illæ leges non habent, non audirētur à iudicibus illius patriæ, atque ita ius sanctæ Ecclesiæ suffocabatur ab incolis Galliæ, & Hispaniæ prouinciis. Vnde nostra serenitas cum præscriptis Episcopis inspectis legibus Romanis vbi habebatur de sacrilegiis, inuenimus ibi à Iustiniano imperatore legem cōpositionis sacrilegij constitutam, scilicet in quinque libras auri optimi. Sed nos leniorem legem præcepimus esse tenendam, quę à Carolo est constituta pio principe, de compositione sacrilegij, videlicet in triginta libras argenti examinati: id est, sexcentorum solidorum summam argenti purissimi: ideóque quisquis inuentus fuerit reus sacrilegij, istam leniorem compositionem emēdet ipsis Episcopis vel abbatibus siue personis, ad quos querimonia sacrilegij iustè pertinuerit, & si ipse reus sacrilegij facere noluerit, tandiu excommunicationi subiaceat, vsquequò prędictam compositionem sexcentorum solidorum persoluat. Et si in hac obstinatione mortuus fuerit, corpus eius cum psalmis & hymnis non deferatur ad sepulturam; & præcipimus, vt in fine codicis legis mundanę scribatur hęc lex. *Huc vsque Lex Papæ.* Sacrilegium enim committitur, si quis infregerit Ecclesiam, vel xxx. Ecclesiasticos passus qui in circuitu Ecclesiæ fuerint: vel in domibus quæ infra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo vel auferendo, seu qui iniuriam vel ablationem rerum intulerit, clericis arma non ferentibus vel monachis, siue Deo deuotis hominibus, Ecclesiasticis personis. Non enim capellę quę infra ambitum murorum castellorum sunt, mittuntur, vel ponuntur in hac obseruatione. Similiter etiam Sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, siue sacrum de non sacro. Non sacrum verò de non sacro, quia non potest computari in crimine sacrilegij, secundùm mundanarum legum censuram debet emendari, vel secundùm morem patriæ.

De duobus Episcopis altercantibus de Parochia cuiusdam Basilicæ, & quod tricennalis quieta possessio omnem obiectionem excludat. Innocentius.

¶ Cap. 99.

16.q.3.c. inter memoratos.

Inter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigitanum & Honorium Cordubensem Episcopum discussio agitata est propter Parochiam Basilicæ cuiusdam, quam horum alter Celtasensem asseruit. Et quia inter vtrasque partes hactenus limitis actio vendicata est, cuius quamuis vetusta retentione nullum iuris pręiudicium afferret: idéoque ne in dubium vlterà inter nostra deuocaretur sententia, prolatis canonibus, Synodalia decreta perlecta sunt: quorum authoritas pręmonet ita oportere inhiberi cupiditatem, vt ne quis terminos vsurpet alienos. Ob hoc plàcuit inter alternas partes inspectionis viros mittendos, ita vt diœcesis possidentis (si tamen Basilicam, veri signi limes prouisus monstrauerit) Ecclesię cuius est ius retentionis, sit ęternum dominium. Quòd & si limes legitimus eandem basilicam non concludit, & tamen longi temporis probatur obiecta pręscriptio, appellatio præsentis Episcopi non valebit, quia illi tricennalis obiectio silentium imponit. Hoc etiam & sęcularium principum edicta pręcipiunt & pręsulum Romanorum decreuit authoritas. Si verò infra metas tricennalis temporis extra alios terminos Basilicæ iniusta retentio reperitur, repetentis Episcopi iuri sine mora restituetur.

Quid immunitatis nomine comprehendatur, & quæ sit infractæ immunitatis compositio. Ex libro capitulorum.

¶ Cap. 100.

Peruenit ad nos quòd à quibusdam temera-

toribus dicatur non plus immunitatis nomine complecti, quàm claustra monasterij: cætera verò quamuis ad easdem Ecclesias vel Monasteria pertineant, extra immunitatem esse. Propter hoc volumus atque decernimus, vt omnes intelligant non solùm claustra monasterij vel Ecclesiæ, atque castitia ecclesiarum sub immunitatis defensione consistere, verùm etiam domus, & villas, & septa villarum, & piscatoria manufacta: & quicquid fossis aut sepibus, vel etiam alio clausarum * genere præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri. Et quicquid infra huiusmodi munimenta ad ius earundem ecclesiarum vel monasteriorum pertinentia, à quolibet homine nocendi, vel damnum inferendi causâ, spontanea voluntate committitur, in hoc facto immunitas fracta iudicatur. Quòd verò in agros, & campos, & syluas, quæ sine laborationibus sunt, & nullo modo munitione cinguntur, casu (sicut fieri solet) à quibuslibet hominibus aliquod damnum factum fuerit, quamuis idem ager aut campus vel sylua ad ecclesiam vel monasterium præceptum immunitatis habentem pertineat, non tamen in hoc immunitas fracta iudicatur: & ideò non sexcentorum solidorum compositione, sed secundùm legem quæ in eodem loco tenetur is mulctandus est, qui scandalum vel damnum in tali loco fecisse conuictus fuerit.

* nomine

Nullum pretium pro loco sepulturæ aliquomodo exigendum esse: Gregorius Ianuario episcopo Sardiniæ. ¶ Cap. 101.

Lib. 7. registri. epist. 55. 13. q. 2. c. quæsta.

Prauè nimis & procul est à Sacerdotis officio, pretium de terra concessa putredini quærere, & de alieno velle facere lucru compendium. Hoc autem vitium, & nos postquam Deo authore ad Episcopatus honorem accessimus, de Ecclesia nostra omninò vetuimus: & prauam denuò consuetudinem nequaquam vsurpari permisimus, memores quia dum Abraham à filiis Ephron, hoc est, à filiis Seor sepulchrum pretio ad humandum corpus coniugis postularet, pretium accipere renuit, ne commodum videretur de cadauere consecutus. Si ergo tantæ considerationis paganus vir fuit, quantò magis nos qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? vnde ne hoc auaritiæ vitium, vel in alienis denuò tentari præsumatur, admoneo. Sed si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri concediitis, si quidem parentes ipsius, vel proximi, vel hæredes pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipere non vetamus. Peti verò, aut aliquid exigi omninò prohibemus: ne quod valdè irreligiosum est, aut vænalis (quod absit) Ecclesia dicatur, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaueribus studeatis quolibet modo compendium quærere.

Gene. 23.

Ne laici Presbyteros ab Ecclesiis ad quas denominati sunt, expellere audeant. Carolo regi Leo tertius. ¶ Cap. 102.

Contra sanctorum patrum censuras videtur existere, si sæcularis homo vel laicus, Presbyteros ab Ecclesiis in quibus tempore ordinationis eorum denominati, vel introducti fuerunt, nitetur expellere.

Quòd non liceat Presbyteris contempto Episcopo se ab Ecclesiis suis segregare, & alias priuatim viuere. Ex concilio Antiocheno, cap. v.

¶ Cap. 103.

Si quis Presbyter aut diaconus contempto Episco seipsum ab Ecclesia segregauerit, & priuatim apud se collectis populis altare erigere ausus fuerit: & nihilominus Episcopo suo exhortante, & semel, & iterum reuocante inobediens extiterit: hic modis omnibus deponendus est, nec aliquando consequi curationem aut proprium honorem recipere speret. Quòd si etiam perseuerauerit perturbans cunctam Ecclesiam, per potestatem quæ foris est, tanquam seditiosum corripi oportet.

De confiniis Cœmiteriorum, id est, quot passus habere debeant. Nicolaus papa omnibus Episcopis. ¶ Cap. 104.

De confiniis Cœmiteriorum sicut antiquitus à sanctis patribus statutum est, statuimus: ita vt maior Ecclesia per circuitum sexaginta passus habeat: capellæ verò vel minores Ecclesiæ xxx. Qui autem confinium eorum confringere tentauerit, aut personam hominis vel bona eius inde abstraxerit, nisi publicus latro fuerit, quousque emendet, & quod rapuerat reddat, excommunicetur.

17. q. 4. sicut antiquitus.

Non oportere Subdiaconos sacrarium ingredi, & contingere vasa dominica. cap. xxj.

¶ Cap. 105.

Quoniam non oportet Subdiaconos licentiam habere in secretarium siue sacrarium, quod Græci diaconion vocant, ingredi, & contingere vasa dominica.

Quòd oporteat Parochias rusticanas infra terminum eius Episcopi permanere, qui eas per triginta annos gubernauit. Ex concilio Chalcedonensi, cap. xvi. ¶ Cap. 106.

Per singulas Ecclesias rusticanas Parochias siue possessiones manere immobiles apud eos qui eas retinent Episcopos, decreuimus: & maximè, qui eas sine violentia iam per xxx. annos tenentes gubernauerunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his altercatio, licere eis qui se dixerint læsos, propter eas mouere apud Synodum prouinciæ certamen. Si quis verò se putat à proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceseos, vel apud Constantinopolitanæ ciuitatis sedem, agat iudicium, sicut dictum est. Si verò quælibet ciuitas per authoritatem imperialem renouata est, aut si renouetur in posterum ciuilibus & publicis ordinationibus etiam Ecclesiarum parochianarum sequatur ordinatio.

16. q. 3. c. per singulas.

De his qui ad Ecclesiam pro reatibus suis confugiunt, quod non sunt abstrahendi, nec de Ecclesia vel de Ecclesiasticis officinis, vel de atrio, vel de domo Episcopi, vel à claustro: nec alicui reconsignari debent, nisi accepta securitate de morte & debilitate. ¶ Cap. 107.

In Synodo Aurelianensi prima sub Clodoueo rege in qua sederunt Episcopi xxiiij. de his qui ad Ecclesiam pro reatibus suis fugiunt, id constitutum est obseruandum, quòd antiqui canones

Conc Aurelia. 1. cap. 3. 17. q. 4. id constituimus.

nes decreuerunt, & lex Romana constituit: vt ab Ecclesiæ atriis, vel à domo Episcopi, vel à Claustro, quia hæc pro immunitate habentur, eos abstrahere omninò non liceat, sed nec alteri consignare, nisi ad Euangelia datis sacramentis de morte, & debilitate, & omni pœnarũ genere sint securi: ita vt ei cui reus fuerit criminosus consignatus, de satisfactione conueniat. Quòd si quis sacramenta sua conuictus fuerit violasse, reus periurij, non solùm à communione Ecclesiæ, vel omnium clericorum, verùm etiam à Catholicorum conuiuio separetur. Quòd si is cui reus est, noluerit sibi intentione faciente componi, & ipse reus de Ecclesia actus timore discesserit, ab ecclesiæ clericis non requiratur.

De Raptore qui cum rapta ad Ecclesiam confugerit. Ex eodem, cap. quarto.

¶ CAP. 108.

36. q.1.c. de raptoribus. De raptoribus autem fœminarum id constituendum esse censuimus, vt si ad Ecclesiam Raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipsam violentiam pertulisse constiterit, statim liberetur de potestate raptoris, & parentibus reddatur: & raptor mortis vel pœnarum impunitate concessa, liberam habeat eundi facultatem. Si verò parentes mulieris Ecclesiasticis viris obedire noluerint, excommunicentur.

De Seruo qui pro qualibet culpa à Domino suo ad Ecclesiam confugerit. Ex eodem, cap. v.

¶ CAP. 109.

17.q.4.ca.id constituimus. Seruus qui ad Ecclesiam confugerit pro qualibet culpa, si à domino pro commissa culpa Ecclesiasticum sacramentum susceperit, statim ad seruitium domini sui redire cogatur: Et postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus, si aliquid pro eadem culpa qui accusatur probatus fuerit pertulisse, pro contemptu Ecclesiæ, & * præuaricatione fidei, à communione, vel conuiuio catholicorum, sicut superiùs comprehensum est, extraneus habeatur. Si vero seruus pro culpa sua ab Ecclesia defensatus sacramentum domini sui clericis exigentibus de impunitate perceperit, exire nolentem à domino liceat occupari.

* priuatione.

De eadem re. Ex concilio Chalcedo. cap. v.

¶ CAP. 110.

Similiter in Matiscensi synodo decretum est, vt hi qui fugiunt suos inimicos, aut in Ecclesiã, aut in atrium Ecclesiæ, aut in domum Episcopi, aut in claustrum regularium, non inde abstrahantur, nisi priùs supra sacra securitate accepta à persequutoribus, de morte, de debilitate, & omni pœnarum genere sint securi: etiam si serui sint illorum qui persequuntur eos, ita vt ei cui rei criminosi fuerint, de satisfactione conueniat. Quòd si is qui super sacra priùs iurauerat, conuictus fuerit iuramentum violasse, reus periurij à communione priuetur quousque satisfaciat.

Item de eodem. Ex concilio apud Theodonis villam, cap. xi. ¶ CAP. 111.

17. q. 4. c. reum ad ecclesiam. Seruum confugientem ad Ecclesiam, seu in atrium Ecclesiæ, aut in officinas regularium fratrum, vel in curtem, aut in domum Episcopi, quia hæc in antiquis canonibus pro immunitate tenẽtur, nemo abstrahere audeat, neque inde donare, aut pœnam vel ad mortem, vt honor Dei & sanctorum eius pręomnibus conseruetur: Sed rectores Ecclesiarum pacem & vitam, & membra eius cum iuramento obtinere studeant, tamen legitimè componat quicquid iniquè fecerat, & si insequutor magistris Ecclesię obedire noluerit, cononicè constringatur.

Item de eadem re. Ex concilio Arausico, cap. v.

¶ CAP. 112.

Eos qui ad Ecclesiam confugerint tradi non debere, sed loci reuerentia, & intercessione defendi. Si quis autem Clericorum mancipia, pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus, crediderit occupare: per omnes Ecclesias districtissima damnatione feriatur.

De Immunitate Ecclesiæ. Ex concilio Triburiensi, cap. vi. ¶ CAP. 113.

Si quis in Ecclesiæ atrio pugnam committit, aut homicidium facit, quidquid pro immunitate violata emendandum est, altario soluatur, cuiuscunque fuerit Ecclesia illa. 17.q.4.c.si quis in atrio

De fugientibus ad Ecclesiam. Ex concilio Mediomatricis, cap. ij. ¶ CAP. 114.

Si quis contumax vel superbus timorem cleri, vel reuerentiam Ecclesiarum non habuerit, & fugientem seruum suum, vel quem persequutus fuerit, de atrio Ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo Ecclesiæ adhærentibus per vim abstraxerit: pro immunitate DCCCC. solidos Episcopo componat: & ipse publicâ pœnitentiâ iuxta iudicium Episcopi mulctetur, vt sit honor Dei & reuerentia sanctorum, & Ecclesia Dei semper inuicta permaneat. 17.q.4.c. si quis cont.

*Quòd serui fugientes dominos suos ad Ecclesiam, intercessionem debent quærere non latebras. * Gelasius Bonifacio Episcopo.* * Gregorius.

¶ CAP. 115.

Metuentes famuli Dominos, si ad Ecclesiæ septa confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius enim noster vir spectabilis Petrus queritur seruum suum in Ecclesia sancti Clementis diutiùs commorari, cui cùm deputasset sacramenta præstari, illum egredi nulla ratione voluisse. Et ideò directos supradicti hominis de præsenti cum eo quem elegerit, esse mittendos, qui cùm de impunitate eius sacramenta præbuerint, cum statim facies ad dominum suum modis omnibus remeare: aut si in hac pertinacia fortè perstiterit, post sacramentum sibi pręstitum, reddatur inuitus. 17. q. 4. c. metuentes.

De eodem Idem Petro subdiacono Campaniæ.

¶ CAP. 116.

Mancipia si qua in monasterium sancti Seuerini, vel in aliam Ecclesiam de ciuitate refugerint, mox vt ad notitiam tuam peruenerit, nullo modo ea illic immorari permittas: sed intra ciuitatem in Ecclesiam reuocentur, & si iustam contra Dominos suos querelam habuerint, congrua ordinatione de Ecclesia exire necesse est:

H

Si verò venialem culpam commiserint, dominis suis, accepto de venia sacramento, sine mora reddantur.

Vt nullus clericorum seruum vel discipulum suum ab Ecclesia extrahere audeat, vel flagellare præsumat. Ex Ilerdensi concilio, cap. vij.

¶ Cap. 117.

17 q. c. 4. nullus clericorum. Nullus clericorum seruum aut discipulum suum ad Ecclesiam fugientem, extrahere audeat, vel flagellare præsumat: Quòd si fecerit, donec dignè pœniteat, à loco cui honorem non dedit, segregetur.

Ne quis mancipia clericorum pro suis ad Ecclesiam profugis occupare audeat. Ex concilio Arausicano, cap. vi.

¶ Cap. 118.

Si quis mancipia clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam confugientibus crediderit occupanda, districtissima damnatione per omnes ecclesias feriatur. *Ex codicum libro vi. cap. i. Titulo iij.* Quicunque fugitiuum seruum in domo vel in agro inscio domino eius susceperit, cum compari alio, vel viginti solidis reddat.

Vt Episcopi eos indignos accessu Ecclesiæ iudicent, qui eas violauerint. Gelasius Epiphanio Episcopo. ¶ Cap. 119.

Ad Episcopos cæteros direximus iussionem, vt eos qui Ecclesias violasse perhibentur, accessu earum iudicent esse non dignos.

De eadem re. Gelasius Victori Constantino, Martirio, Fœlicissimo, Sereno & Timotheo episcopis.

¶ Caput 120.

17. q. 4. c. frater & coepiscopus. Frater & coëpiscopus noster Epiphanius sua nobis relatione suggessit, Benenatum & Maurum Beneuentanæ municipes ciuitatis, in contumeliam religionis acerba nimis & plectibili contumacia prosiluisse: qui confugientem ad Ecclesiæ septa curialem suum, ne illic quidem tutum, aut de iniuria securum esse siuerunt, ausi irruptione temerarię mentis admittere, quod nec potestatibus quidem vel principibus vnquam licuit perpetrare, vt hominem in sanctuariis constitutum, captatâ sacerdotis absentiâ reluctantem reclamantémque violenter abstraherent; quos quantum nobis sua suggestione patefecit, meritò indignos esse sacra communione iudicauit. Et si reuera tanti facinoris constat admissum, nostra etiam authoritas in hac parte consentit. Nec enim ad supplicandum iure debet admitti, vbi admittere sacrilegium non dubitauit. Nullus etenim intra limina tantæ venerationi deputata vtrumque sibi licere existimet, pro suæ voluntatis arbitrio, vt & humilitatem sibi vendicet & furorem. Et ideò fratres charissimi, supra dictos, si manifesta reos facit conquestio, ab omnibus Parochiarum vestrarum Ecclesiis nostrę preceptionis authoritate prohibete: vt non solùm hi, qui in iniuriam sanctorum locorum prosiluisse probabuntur, meritò consequantur pro facti sui qualitate vindictam, verùm etiam cęteri à tali præsumptione vltionis istius timore reuocentur.

Item de eadem re. Ex concilio Toletano, ca. xij. *Tolet. 12. ca. 10.*

¶ Cap. 121.

Pro his quis quolibet metu vel terrore Ecclesiam appetunt, consentiente pariter & iubente Domino nostro Eruigio rege, hoc sanctum Concilium definiuit: vt nullus audeat confugientes ad Ecclesiam residẽtes inde abstrahere, aut quodcumque nocibilitatis vel damni seu spoliationis residentibus in loco sancto, inferre: sed esse potiùs his ipsis qui ecclesiam petunt per omnia licitum in triginta passus ab Ecclesiæ ianuis progredi, in quibus triginta passibus vniuscuiusque Ecclesiæ in toto circuitu reuerentia *defendantur: sic tamen vt hi qui confugiunt ad eam in extraneis, vel longè separatis ab Ecclesia domibus, nullomodo abscedãt, sed in hoc xxx. passuum numero, absque domorum extranearum receptaculo progredientes, aditum obtinebunt, vt ad inquisitæ naturæ vsum debitis exeant locis, & nullo teneantur euentu necessitudinis qui se Dominicis defendendos commiserint claustris. Si quis autem hoc decretum violare tentauerit, Ecclesiasticæ excommunicationi subiaceat, & seueritatis regiæ feriatur sententiâ. Ipsos tamen qui ad ecclesiam confugium fecerunt, si iuxta priscorum canonum instituta, hi qui eos repetunt sacramenta reddiderint, & sacerdos Ecclesiæ ipsius ab Ecclesiæ non abstraxerit foribus: aut fuga talium si euenerit, sacerdoti quærenda est, aut damnorum sententia secundum electionem principis huiusmodi sacerdotibus irroganda.

17. q. 4. c. definiuit. ** defendatur.*

Interdictio communionis facta in Bonifacium Episcopum, nisi citò Ecclesiæ restituat, quem inde rapuit. Beati Augustini ad Bonifacium Epistola. ¶ Cap. 122. *Ep. 187.*

17. q. 4 c. miror. Dilectissimo & spectabili viro filio Bonifacio Augustinus Episcopus. Miror quomodo tam subitò fidei murũ aries ruperit inimici. Noui enim qua religione semper sis ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante* facinore hominẽ de Ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico fortè præsumeret, fugitiuus, posset proculdubio intercessoris causa veniam promereri. Ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur, Nabugodonosor regem intende, qui causâ superbię in bouem est ex homine cõmutatus: Non vt confundam te hæc scribo, sed vt filium meum charissimum moneo. Ecclesiæ igitur illęsum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti. Oblatio verò domus tuę à clericis ne suscipiatur,* interdixi. Communionémque tibi interdico: donec peracta pro ausibus vel errore à me diffinita tibimet pœnitentia, & tempore condonato, pro hoc facto, corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

** facere ausus es?* *Daniel. 4.* ** indixi*

Quod reus ad Ecclesiam fugiens accepta securitate mortis & debilitatis, quæ inique gessit, legitimè componere debeat. Ex libro capitulorum. *L. 5. 290.*

¶ Cap. 123.

17 q. 4. c. reum ad Eccl. Reum ad Ecclesiam fugientem nemo abstrahere audeat, neque inde donare ad pœnam vel ad mortem, vt honor Ecclesiarum conseruetur: sed Rectores pacem ei & vitam & membra obtinere studeant, tamen legitimè componat quod iniquè fecit.

Qui Monasterium infringunt, & inde aliquid subtrahunt, sublatum nonies componere debeant, & immunitatem tripliciter. Ex decretis Ioannis Papæ, cap. x.

¶ CAP. 124.

Vt hi qui Monasteria, & loca Deo sacrata & Ecclesias infringunt, & deposita vel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nonies componant, & immunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ subiugentur.

De his qui domum Dei contemptibilem ducunt. Ex Mogontiensi concilio, cap. vij.

¶ CAP. 125.

dist. 30. c. communione. Quisquis fastu superbiæ elatus domum Dei ducit contemptibilem, & possessiones Deo sacratas, atque in honorem Dei sub regiæ immunitatis defensione constitutas, inhonestè tractauerit, vel infringere præsumpserit, aut incendia vel vastationes ausu temerario perpetrauerit, quasi inuasor & violator Ecclesiæ Dei, quæ est domus Dei viui, à communione omnium fidelium abscidatur.

De excommunicatione eorum. Ex concilio Aransico.

¶ CAP. 126.

11. q. 3. c. canonica instituta. Canonica instituta & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violarores, authoritate Dei, & iudicio sancti Spiritus, à gremio sanctæ matris Ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quousque resipiscant, & ecclesiæ satisfaciant.

De pœnitentia eorum qui Ecclesias incendunt. Ex decretis Iulij papæ. ¶ CAP. 127.

17. q. 4. c. si quis. Si quis Ecclesiã igne comburit, quindecim annos pœniteat, & eam sedulè restituat, & precium suum pauperibus distribuat.

De ministris altaris. Ex Laodicensi concilio. cap. xxi. ¶ CAP. 128.

dist. 42. c. nõ oportet. Non oportet ministros altaris vel quoslibet clericos ad Agapen vocatos partes tollere, propter iniuriam quæ ex hac occasione Ecclesiastico ordini poterit deputari.

Quod Presbyteri parochiani dum ordinantur, libellum officialem à sacerdote suo accipere debeant. Ex Toletano concilio iiij. ca. xxvi.

¶ CAP. 129.

dist. 38. c. quando presbyteri. Quando Presbyteri in Parochiis ordinantur, libellum officialem à sacerdote suo accipiant, vt ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam in ipsis diuinis sacramentis offendant: Vt quando ad letanias, vel ad concilium venerint, rationem suo Episcopo reddant, qualiter susceptum officium celebrent, vel baptizent.

Presbyteros aut diaconos quando per Parochias constituuntur, professionem Episcopo suo facere oportere. Ex concilio Toletano iiij. cap. xxvi.

¶ CAP. 130.

Quando Presbyteri aut diaconi per Parochias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, vt castè, & purè viuant sub Dei timore, vt dum eos tali professione obligauerit, sanctam disciplinam retineant. dist. 28. c. quando presbyteri.

Vt quicumque Episcopus diœcesim alterius per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit, eam teneat. Ex concilio Toletano iiij. ca. xxxiij. ¶ CAP. 131.

Quicunque Episcopus alterius Episcopi diœcesim annos triginta sine aliqua interpellatione possederit, eam teneat: quia secundùm ius legis eius videtur esse diœcesis, & admittenda non est contra eum actio reposcendi, sed hoc intra vnam parochiam, extra verò nullomodo, ne dum diœcesis defenditur, prouinciarum termini confundantur. 16. q. 3. c. quicunque.

De exactione Ecclesiarum Galatiæ prouinciæ. Ex Toletano concilio, cap. iiij. ¶ CAP. 132.

Non amplius quàm duos solidos vnusquisque Episcoporum priuatæ prouinciæ, per singulas diœceses, vel singulas ecclesias, iuxta Synodum Bracarensem annua illatione sibi expectet inferri: monasteriorum tamen Basilicis ab hac solutionis expensione seiunctis. Cùm verò Episcopus diœcesim visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec vnquam quinquagenariũ numerum euectionis excedat, aut amplius quã vna die per vnamquamque Basilicam remorandi licentiam habeat. Quicunque verò Pontificum eorundem aliter quàm decernimus agendũ præsumpserit, correctioni proculdubio canonum subiacebit, tanquam constitutionum Synodalium transgressor, & priscorum patrum edicti corruptor.

Ne dum Parochias suas peragrant Episcopi tyrannidem exerceant, sed cum charitate stipendia exigant. Ex Cabilonensi concilio ij. cap. xiiij.

¶ CAP. 133.

Cauendum sanè est, ne cùm Episcopi Parochias suas peragrant, quandam non solùm erga subditos, sed erga socios tyrannidem exerceant: nec (quod absit) non cum charitate, sed cum quadam iactantiæ temeritate: nec cum gratiarum actione, sed cum quadam iudiciaria inuectione stipendia ab eis exigant. Obseruandum etiam modis omnibus est, vt si quando eis peragrandæ Parochiæ necessitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potius, quàm deprædandis & spoliandis hominibus & scandalizandis fratribus, operam dent: & si quando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus aut à subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere obseruare debent, ne quem scandalizent aut grauent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, vt & verbi Dei prædicator vbi sumptus proprij desunt, à fratribus accipiat: & iidem 10 q. 3 c. cauendum est.

fratres, illius potentiâ non grauentur, exemplo
1.Thess.3. Apostoli Pauli qui ne quem grauaret, arte & manibus victum quærebat.

Quòd Archidiaconi super Presbyteros parochianos nullam dominationem tyrannicam exercere debent. Ibidem, cap. xv.

§ CAPVT 134.

dist.94 c. dictum est. Dictum est etiam quòd in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros parochianos quãdam exercent dominationem, & ab eis exigant censum: quod magis ad tyrannidem quàm ad rectitudinis fortitudinem pertinet. Si enim iuxta
1.Petr.5. Apostoli sententiam, Episcopi non debent esse dominatores in clero, sed forma facti gregis ex animo: multò minus isti hoc agere debent, sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram, & quod eis ab Episcopis iniungitur, hoc per parochiam exercere studeant, nihil per cupiditatem & auaritiam præsumentes.

Quòd iureiurando in contentione obtinere debet, qui possessor rei inuentus fuerit. Gelasius Iusto episcopo. § CAP. 135.

16. q. 3. c. dilectio. Dilectio tua quæsita omnium fideliter rerum veritate, si de spatijs quibus memoratur orta contentio, deffinitio dudum certa processit, intemerata seruetur: Alioquin si nihil vnquam constiterit terminatum, nunc de perscriptione
*fidit. temporum, si qua pars * diffidet præbeat sacramentum: vt tamen quę hactenus possedisse perhibetur, iusiurandum sinatur offerre.

De Episcopis Siciliæ quid de parochianis suis exigere debeant. Pelagius Cresconio illustri.

§ CAP. 136.

10.q.3.c.illud te modis. Illud te modis omnibus volumus custodire, ne quis Episcoporum Siciliȩ de Parochiis ad se pertinentibus nomine Cathedratici, amplius quàm duos solidos præsumat accipere, neque compellere Presbyteros aut clerum Parochiarum suarum supra vires suas eis conuiuia præparare.

Vt clerus qui ab Episcopo suo pergrauatur, querimoniam ad Metropolitanum deferat. Ex Toletano concilio iij. cap. xx.

§ CAP. 137.

10.q.3.c. quia cognouimus. Quia cognouimus Episcopos per Parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter desæuire, & dum scriptum sit: Forma estote gregi,
1. Petr. 5. non vt dominantes in clero, exactiones dicecesi suę vel damna infligant: ideóque censemus, excepto, quòd veterum constitutiones à Parochiis habere iubent Episcopos, vt alia quæ illis huc vsque præsumpta sunt, denegentur: hoc est, neque in angariis Presbyteri aut diacones, neque in aliquibus fatigentur indictionibus, ne videamur in Ecclesia Dei exactores potius quàm Dei pontifices nominari. Hi verò clerici tam locales quam Diœcesani, qui se ab Episcopo grauari cognouerint, querelas suas ad Metropolitanum deferre non differant, & metropolitanus non moretur eiusmodi præsumptiones coërcere.

Vt non liceat iudicibus Clericos vel seruos Ecclesiæ in suis Angariis occupare. cap. xxi.

§ CAP. 138.

Ecclesiarum seruos, & Episcoporum omnium vel clericorum à iudicibus vel actoribus publicis in diuersis angariis fatigari dolemus: 12. q. 2. c. Ecclesiarum propter quod omne Concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit, vt tales deinceps ausus inhibeat, sed serui supradictorum officiorum in eorum vsibus vel Ecclesiæ laborent. Si qui verò iudicum aut actorum, clericum aut seruum clerici vel Ecclesiæ, in publicis ac priuatis negotiis occupare voluerit, à communione Ecclesiastica cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

Vitam communem inter omnes Christianos vigere debere, maximè inter eos qui in sortem Domini electi sunt: Et quòd fideles primò pretium, deinde prædia sua ad sustentationem communiter viuentium contulerint. Vrbanus in primo decretali suo omnibus Christianis.

§ CAP. 139.

Scimus vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter bonos Christianos viguit, 12.q.1 c scimus vos. & adhuc Dei gratiâ viget, & maximè inter eos qui in sorte Domini electi sunt, id est, Clericos, sicut in Actibus Apostolorum legitur: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis: neq; enim quisquam egens erat inter illos; quotquot enim possessores agrorum aut domorũ erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorũ. Actor. 4. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. Ioseph autem qui cognominatus est Barsabas ab Apostolis (quod est interpretatum, filius consolationis) leuites, Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit illum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum, & cætera. Videntes autem summi sacerdotes atque Leuitæ, & reliqui fideles plus vtilitatis posse afferre, si hæreditates & agros quos vendebant, Ecclesiis quibus præsidebant Episcopi traderẽt: eò quòd de sumptibus eorum, tam præsentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora possent ministrare fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio eorum, cœperunt prędia & agros quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum viuere. Ipsę verò res in ditione singularũ parochiarum Episcoporũ, qui locum tenent Apostolorũ, erant, & sunt vsque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi & fideles dispensatores eorum, omnibus communẽ vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout meliùs potuerint, vt nemo in eis egens inueniatur. Ipsę enim res, fidelium Oblationes appellantur, quia Domino offeruntur. Non ergo debẽt in aliis vsibus quàm ecclesiasticis, & prędictorum Christianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium, & pretia peccatorũ, atq; ad prędictum opus explendũ Domino traditæ. Si quis autem (quod absit) secus egerit, videat ne damnationẽ Ananiæ & Saphiræ percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, Actor. 5.

sicut illi fecerunt, qui prædictarum rerum pretia fraudauerunt. Memoratis augmentationibus ac cultibus in tantum Ecclesiæ quibus Episcopi præsident, Domino adminiculante creuerunt, & tantis maxima pars earũ abundat rebus, vt nullus sit in eis cõmunem vitam degens, indigens, sed omnia necessaria ab Episcopo suisque ministris percipit: ideò vt si aliquis extiterit modernis aut futuris temporibus, qui hoc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur.

Qui res ecclesiarum & oblationes fidelium abstulerit, in patrem Dominum, & matrem Ecclesiam peccat, & ideo à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ pellendus est. Lucius i. papa in primo decreto suo, omnibus Episcopis tam Gallis, quàm Hispanis.

¶ Cap. 140.

6 q 1. c. sapiens nõ est. Sapiens non est omnis qui nocet. Res quoque ecclesiarum nostrarum & oblationes fidelium, quas significastis à quibusdam irruentibus vexari, nobísque & ecclesiis nostris auferri, indubitanter maximum est peccatum, testante scriptura quæ ait: *Prou. 28. 12 q. 2. c qui abstulerit.* Qui abstulerit aliquid patri vel matri, & dicit hoc non esse peccatum, homicidæ particeps est. Patet ergo noster, sine dubio Deus est, qui nos creauit, & mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter generauit. *Item.* Hæc fieri prophetæ, hæc Apostoli, hæc successores eorum, & omnium catholicorum patrum vetant decreta, & tales præsumptiones *17 q 4. c. omnes raptores.* sacrilegia esse diiudicant. Quorum nos sequentes exempla, omnes tales præsumptores, & Ecclesiæ raptores, atque suarum facultatum alienatores, vna vobiscum à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizatos, Apostolica authoritate pellimus, & damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus. Et non solùm eos, sed omnes consentientes eis: *Rom. 1.* quia non solùm qui faciunt, rei iudicantur, sed etiam qui facientibus consentiunt. Par enim pœna & agentes, & consentientes comprehendit.

Pro necessitate temporum diligenti consideratione temperanda esse decreta patrum. Ex generalibus decretis Gelasij papæ, cap. 1.

Ep 1. 1. q. 7 c necessaria rerum.

¶ Cap. 141.

Necessaria rerum * dispositione constringimur, sic canonum paternorum decreta librare, & retrò præsulum decessorumque nostrorum præcepta metiri: vt quæ præsentium necessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri, temperemus.

* dispensatione

Vt cùm nulla magna necessitas vrget, instituta patrum inconuulsa permaneant. Idem cap. ij.

¶ Cap. 142.

dist. 55. c. Priscis. Priscis igitur pro sua reuerentia manentibus institutis, quæ, vbi nulla vel rerum vel temporum perurget angustia, regulariter conuenit custodiri: eatenus ecclesiis, quę vel cunctis sunt priuatæ ministris, vel sufficientibus vsque adeò despoliatæ seruitiis, vt plebibus ad se pertinentibus diuina munera supplere non valeant, tam instituendi, quàm promouendi clericalis obsequij, sic spatia dispensada concedimus.

De examinando eo qui ad clericale munus accedit. Idem cap. iij. ¶ Cap. 143.

Vt si quis etiam de religioso proposito, & disciplinis monasterialibus eruditus, ad clericale munus accedit, in primis eius vita præteritis acta temporibus inquiratur, si nullo graui facinore probatur infectus, si secundam fortasse non habuerit vxorem, nec à marito * relictam sortitus ostenditur. *dist 77. c. si quis etc.*

* reiectã.

Iure sibi vindicari, quicquid tricennali lege concluditur. Idem. ¶ Cap. 144.

Gelasius Romanæ Ecclesię Episcopus fratribus qui in Sicilia sunt constituti. Illud etiam annecti placuit, vt si (quod absit) facultates Ecclesię, nec non & diœceses ab aliquibus possidentur Episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennalis lex concludit. Quia & filiorum nostrorum Principum ita emanauit authoritas, vt vltra xxx. annos nulli liceat pro eo appellare, quos legum tempus exclusit. *Idem habetur infrà c. 147.*

*Captiuos redimendos de rebus Ecclesiasticis. Gregorius * D.metrio & Valeriano clericis firmianis.* ¶ Cap. 145.

* Demetriano.

Lib. 7 registri epist 14. 12 q. 2. c. sacrorum.

Sacrorum canonum instituta, & legalis permittit authoritas, licitè res ecclesiasticas in redemptionem captiuorum impendi. Et ideo quia edocti à vobis sumus, annos ferè decem & octo virum reuerendissimum quendam Fabium Episcopum Ecclesiæ Firmianę pro redemptione vestra, ac patris vestri Passiui fratris & coëpiscopi nostri, tunc verò clerici, nec non matris vestræ libras argenti xi. de eadem ecclesia hostibus impendisse: atque vos ex hoc quandam habere formidinem, ne hoc quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur. Huius precepti authoritate suspicionem vestram previdimus auferendam: constituentes nullam vos exinde, hæredésque vestros quolibet tempore repetitionis molestiam sustinere: nec à quoquam vobis aliquam obiici quæstionem.

De non repetenda possessione per xl. annos ab alio possessa. Gregorius Petro subdiacono.

¶ Cap. 146.

* Si monasterium sancti Theodori, fines de quibus causatio mota est, inconcussis quadraginta annis possedisse repereris, nullam deinceps, etiamsi quid Romanæ Ecclesiæ competere potuit, patiaris sustinere calumniam, sed quietem eorum modis omnibus procurà. *16. q 4. c. volumus accedentem.*

Episcopos facultatem ecclesiarum administrare debere: viduis, pupillis, pauperibus & clericorum stipendia distribuere: sibi verò nihil inde vendicare, nisi quod ad proprios vsus tricennaria lege pertinet. ¶ Cap. 147. *Gelasius ep. 2 ad siculos. c. 1.*

Gelasius Romanæ Ecclesiæ episcopus, dilectissimis, & in Christo vnanimi charitate connexis fratribus Episcopis qui in Sicilia sunt cõstituti. Quomodo presulum nostrorum authoritas emanauit, vt facultates ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem: ita tamen vt viduarum pupillorum, atque pauperum, nec non & clericorum stipendia distribuere debeãt, *16. q. 3 cap. Præsulum.*

hoc eis statuimus dari, quod hactenus decretum est. Reliquum sibi episcopi vendicent, vt sicut anteà diximus peregrinorum atque captiuorum largitores esse possint. Illud quoque adnecti placuit, vt si (quod absit) facultates ecclesię & diœceses ab aliquibus possideantur Episcopis, iure sibi vendicent, quod tricennaria lex conclusit: quia & filiorum nostrorum principum ita emanauit authoritas, vt vltra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus exclusit.

Nullo obstaculo antè tribunal Christi muniri, qui substantiam ad vsus pauperum derelictam contra fas dispergit: & quòd anathemate feriatur, quicunque res ecclesiæ confiscare, vel competere, vel periculosa, aut sæua infestatione peruadere præsumpserit. De vi. Syn. Symmachi papæ. ¶ Cap. 148.

Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit. Similiter & hoc ad omnium Ecclesiarum notitiam vestra cunctorum exhortatione, & iudicio, censemus peruenire, & ab omnibus firmiter teneri, quia Episcoporum res ecclesiæ esse non dubitantur, si in eorum facultatibus simili fuerit crudelitate grassatū, peruasores rerum memoratarū, prædicta canonū districtione feriantur: vt qui moribus propriis ac nulla conscientię castigatione corriguntur, saltem ecclesiasticæ, & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis. Generaliter verò quicunque res Ecclesiasticas confiscare, aut competere, aut peruadere periculosa aut sæua infestatione pręsumpserit, nisi se citissimè per Ecclesiæ de qua agitur, satisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriatur. Similiter & hi qui, res Ecclesiæ iussu vel largitione Principum, vel quorundam potentum, aut quadam inuasione, aut tyrannica potestate retinuerint, & filiis vel hæredibus suis, vt à quibusdam iam factum audiuimus, quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res Dei admoniti à Pontifice, agnita veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse censemus, vt potius custodes chartarum, quàm defensores rerum creditarum, vt præceptum est, iudicemur.

19.q.1. c. in canonibus.

De peruasoribus rerum alienarum Ioannes papa Zacharia Archiepiscopo. *Ioan. ii. Papa.*

¶ Capvt 149.

12.q.2.c. in antiquis. Est etiam in antiquis ecclesiæ statutis decretum, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptum est, Quod si aliquid defraudaui, reddo quadruplum. *Lucæ 19.* Et in legibus sæculi cautum habetur, Qui rem surripit alienam illi cuius res direpta est, in vndecuplum quę sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicit omnis populus Amen. *Deut. 27.* Talia ergo non pręsumantur absque vltione, nec exerceantur absque sua damnatione.

De his qui ecclesiastica priuilegia calcare contendunt. Gelasius Maiorico, Sereno, & Ioanni episcopis. ¶ Cap. 150.

12.q.2.c qui & humanis. Qui & humanis legibus in ciuili damnatione calcatis, & reuerentiâ religionis abiectâ, vel Ecclesiastica priuilegia calcare contendunt, vel vbilibet in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi saltem commoniti conuictique nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire, omninò diuini muneris sunt participatione priuandi: vt huius perceptione careant, quòd sacras leges habuere despectui.

Quòd episcopo nullo commento liceat res ecclesiæ alienare: & quòd priuilegia omni ratione integra conuenit seruari. Gelasius Iustino Archidiacono, & Fausto defensori.

¶ Cap. 151.

Volatoranæ * Ecclesiæ actus vel patrimonium, quod hactenus comperimus destitutum, vel post damnationē Eucharisti quo fuerat deprauante dispersum, curę vestrę decreuimus esse delegandum, vt diligentia, (qua vos pro ecclesiæ vtilitatibus existimamus esse vigilantes) prędia culturæ restituatis antiquæ: reuocetis si qua sunt vendita aut donata mancipia, possessiones etiam quæ ab Eumatio & Oppilione episcopis vel cæteris quouis iure videritis teneri (quia contra constituta Synodi, ab Episcopo prædia alienari nullo potuerunt commento,) nihilominus reuocentur. Sit emptoribus ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de Ecclesiæ rebus illicita venditione distrahere: ita vt Pensiones annuas ad pontificem deferatis, cui priuilegia sua integra conuenit omni ratione seruari, vt eius dispensatione portiones proueniant consuetæ: ita vt portionem quartam quæ ad eos pertinet, sua pontifex ordinatione distribuat, prout cuiusque locum meritúmque cognoscit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum, vt quartam clericis eroget, pro consideratione suæ electionis, Antistes: fabricarum etiam portio Episcopo sciente & disponente, vestra erogatione pendatur, quatenus nihil penitus in detrimentum alicuius rei patiamini generari. Si quod verò in Ecclesiæ vestræ damnum, aut in his quę sunt præceptionis nostrę prohibita, pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione signate, vt quid fieri debeat censeamus. Decimas iusto ordine non tantùm nobis, sed maioribus visum est, plebibusque tantùm vbi sacrosancta dantur baptismata, deberi.

* VVltegranæ *12.q.2.ca. Vulterana.*

De rebus quæ semel Deo consecratæ & contributæ sunt, quòd nullorum Principum concessione inuadendæ & diripiendæ sunt. Nicolaus Adoni Viennensi Archiepiscopo.

¶ Cap. 152.

De rebus quæ semel Deo contributæ atque dicatæ sunt, & postea sub occasione concessionis Principum, à quibusdam inuaduntur atque diripiuntur: sancimus, vt priùs cōsulto principe ad resecandum præsumptiuam factionem, & cognoscendum, vtrum illius sit concessio, an inuasoris pręsumptio. Quòd si principis inordinata fuerit largitio, ipse sit princeps pro emendatione redarguendus. *12.q.2.c. de rebus.*

De rebus Ecclesiæ sine consultu Metropolitani Episcopi non alienandis. Ex Carthaginensi concilio v cap. iiij. ¶ Cap. 153.

Placuit etiam, vt rem Ecclesiæ nemo vendat. *17.q.4.c. nullus.*

Quòd si aliqua necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati Ecclesiæ, vt cum statuto numero Episcoporum vtrum faciendum sit, arbitretur. Quòd si tanta vrget necessitas ecclesiæ, vt non possit antè consulere: saltem post factum curiositatem habeat, & vicinis episcopis hoc amè indicare, & ad Concilium referre has ecclesiæ necessitates. Quòd si non fecerit, reus concilij venditor teneatur.

De manumissis, & per testamentum ecclesiæ commendatis. Ex Arausico concilio I. ca. vij.

§ CAP. 154.

dist. 87. c. eos qui. In Ecclesia manumissos, & per testamentum ecclesiæ commendatos, si quis in seruitutem, vel obsequium, vel ad colonariam conditionem imprimere tentauerit, animaduersione ecclesiastica coërcebitur.

Quòd hi qui oblationes defunctorum retinent, & ecclesiis reddere morantur, quasi necatores egentium Dei iudicio deputantur. Ex Vasensi concilio I. cap. iiij.

§ CAP. 155.

13. q. 2. c. qui oblationes. Qui oblationes defunctorum retinent, & Ecclesiis tradere demorantur, vt infideles, sunt ab Ecclesia abiiciendi: quia vsque ad exinanitionē fidei peruenire certum est hanc pietatis diuinæ exacerbationem, quia & fideles de corpore recedentes votorū plenitudine, & pauperes consolatu alimoniæ, & necessaria sustentatione fraudantur: hi enim tales quasi egentium necatores iudicio Dei digni habiti sunt. Vnde & quidam patrum hoc scriptis suis inseruit, congruente sententia qua ait, Amico quippiam rapere furtum est, ecclesiam fraudare sacrilegium. *Hierony. ep. ad nepotianum.*

De clericis qui documenta quibus possessio Ecclesiæ firmatur, aut supprimere, aut negare, aut aduersariis tradere præsumpserint. Ex Agathensi concilio, cap. xxvi.

§ CAP. 156.

12. q. 2. c. si quis. Si quis de clericis documenta quibus Ecclesię possessio firmatur, aut supprimere, aut negare, aut aduersariis fortasse tradere damnabili, & punienda obstinatione, præsumpserit: quicquid per absentiam documentorum damni Ecclesiæ illatum est, de propriis facultatibus reddat, & communione priuetur. Hi etiam qui in damno ecclesiæ impiè solicitati à traditoribus aliquid susceperint, superiori sententia teneantur.

Vt de Monachis nullus monasterium nouum nisi permittente episcopo fundare præsumat. Ibidem cap. xxvij. § CAP. 157.

18. q. 2. c. de monachis. 16. q. 1. c. monachi vagantes. 20. q. 4. c. monachum. Vt de monachis Monasterium nouum, nisi Episcopo aut permittente aut probante nullus incipere aut fundare præsumat. Monachi etiam vagantes, ad officium clericatus, nisi eis testimonium Abbas suus dederit, nec in ciuitatibus nec in Parochiis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut permissu, aut voluntate, ad alterum monasterium commigrantem, nullus Abbas suscipere aut retinere præsumat: sed vbicunque fuerit Abbati suo authoritate canonum reuocetur. Si enim necesse fuerit Clericum de monachis ordinari, cum consensu & voluntate Abbatis præsumat Episcopus.

Vt monasteria puellarum longius à monasterio Monachorum collocentur. Ibidem cap. xxviij.

§ CAP. 158.

Monasteria puellarum longius à monasterio monachorum, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur. *18. q. 2. c. monasteria.*

Vt libertos legitimè factos Ecclesia si necesse fuerit tueatur. Ibidem, cap. xxix.

§ CAP. 159.

Libertos à Dominis suis legitimè factos Ecclesia si necessitas exegerit tueatur. Quòd si quis ante audientiam peruadere aut exspoliare præsumpserit, ab ecclesia repellatur. *dist. 87. c. libertos.*

Vt Episcopus licentiam habeat distrahendi terrulas, & vineolas exiguas Ecclesiæ minus vtiles. Ibidem cap. xlv.

§ CAP. 160.

Terrulas aut vineolas exiguas Ecclesiæ minùs vtiles, aut longè positas paruas, Episcopus sine concilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem. *12. q. 2. c. terrulas.*

Presbyteri aut diaconi non audeant res Ecclesiæ sibi creditas commutare, vel vendere, si autem fecerint honore suo depositi, de proprio illud restituant. Ibidem ca. xlix.

§ CAP. 161.

Diaconi vel Presbyteri in Parochia constituti, de rebus Ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vel vendere, quia res Deo sacratæ esse noscuntur. Similiter & Sacerdotes nihil de rebus ecclesiæ sibi commissæ, vt superiùs comprehensum est, alienare præsumant. Quòd si fecerint cuncti in concilio, & ab honore depositi, de suo proprio aliud tantum restituāt quantum visi sunt præsumpsisse. Sanè si quis pro qualibet conditione de rebus ecclesiæ aliquid alienare præsumpserit, si de suo proprio tantum ecclesiæ contulerit, quantum visus est abstulisse, tunc demum istud stare licebit, libertos tamen quos sacerdotes vel diaconi de Ecclesia sibi commissa facere voluerint, actus ecclesię persequi iubemus. Quòd si facere contempserint, placuit eos ad proprium reuerti seruitium. *12. q. 2. c. diaconi. 12. q. 2. c. si quis qualibet.*

Quicquid Presbyteri de possessione Parochiarum distraxerint, & in comparante & in vendente irritum habendum. Ibidem cap. liij.

§ CAP. 162.

Quicquid Parochiarum Presbyter de ecclesiastici iuris possessione distraxerit, inane habeatur & vacuum, venditione comparantis & actione vendentis. *12. q. 2. c. quicquid parochiarum.*

De venditionibus quas Abbates facere præsumunt. Ibidem, cap. lvi.

§ CAP. 163.

De venditionibus quas Abbates facere præsumunt, hæc forma seruetur, vt quicquid sine Episcopi noticia venditum fuerit, ad potestatem Episcopi reuocetur. Mancipia verò Monachis donata, ab Abbate non liceat manumitti. Iniustum enim putamus, vt monachis quotidianum *17. q. 4. c. in venditionibus.*

*otio rurale opus facientibus, serui eorum libertatis * dono potiantur.

Vnum abbatem duobus monasterijs non præficiendum. cap. lvij. ¶ CAP. 164.

21. q. 1. cap. vnum. Vnum Abbatem duobus monasteriis interdicimus præsidere.

Cellulas nouas monachorum, sine notitia Episcopi non instituendas. Ibidem, cap. lviij.

¶ CAP. 165.

18. q. 2. c. cellulas. Cellulas nouas aut congregatiunculas monachorum absque Episcopi notitia, prohibemus institui.

Vt Clerici res Ecclesiarum diuturna possessione iuri proprio non subscribant. Ibidem ca. lix.

¶ CAP. 166.

16 q. 3. clerici quilibet. Clerici quilibet, quantacunque diuturnitate temporis, * Ecclesiæ remuneratione aliqua * al. de Eccl. possederint, in ius proprium præscriptione temporis non * vocentur, dummodò pateat Ecclesiæ * reuoc. rem fuisse: ne videantur etiam Episcopi administrationes prolixas, aut precatorias cùm ordinati sunt, facere debuisse, aut diu retentas facultates, in ius proprietatis suæ posse transcribere.

Vt liceat Episcopo reditus Ecclesiæ suæ, qui eam non multum grauent, ad vsus regulariter viuentium, peregrinorum, & egenorum assignare. Ex Toletano tertio concilio, cap. iij.

¶ CAP. 167.

12. q. 2. c sine exceptione. Hæc sancta Synodus nulli Episcoporum licentiam tribuit res alienare Ecclesiæ, quoniam & antiquioribus canonibus hoc prohibetur. Si quid verò quod vtilitatem non grauet Ecclesiæ, pro suffragio monachorum, vel ecclesiis ad parochiam suam pertinentium dederint, firmum maneat. Peregrinorum, vel clericorum, & egenorum necessitati, saluo iure ecclesiæ, præstare permittuntur pro tempore, quæ potuerint.

Vt Episcopis liceat vnam de Parochianis Ecclesiis in monasterium dedicare. Ex concilio Toletano iiij. cap. iiij. ¶ CAP. 168.

12. q. 2. c si Episcopus. Si Episcopus vnam de parochianis Ecclesiis suis in monasterium dedicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio viuat, hoc de consensu concilij sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam, si de rebus Ecclesiæ pro eorum substantia aliquid quod detrimentum ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit, sit stabile: rei enim bonæ statuendæ sanctum concilium dat consensum.

Vt presbyteri, vel quibuscunque res Ecclesiæ commissæ sunt, quæcunque tempore suæ administrationis emerunt, Ecclesiæ per chartam assignare debeant. E Toletano concilio ix. ca. iiij.

¶ CAP. 169.

12 q. 4. c sacerdotes. Sacerdotes, vel quicunque illi sunt, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissa est, quæcunque administrationis suæ tempore emerint, si de rebus propriis vel vile vel parum habuerint, ad Ecclesiæ nomen cui præsunt, chartarum conficere instrumenta procurent. Non enim conuenit, vt Ecclesia quæ suscepit externum, efficiat in alieno diuitem, & in suo retineat fraudatorem.

Si Episcopus monasterium facere, vel parochianam ecclesiam ditare voluerit, licere ei quadragesimam partem de rebus ecclesiæ, vel centesimam ibidem conferre. Ex concilio Tolet. cap. v. ¶ CAP. 170. Ibidem.

Bonæ rei dare consultum & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque Episcoporum in parochia sua monasterium construere fortè voluerit, & hoc rebus Ecclesiæ cui præsidet ditauerit, non amplius ibidem quàm quadragesimam partem dare debebit, vt hac temperantiæ æquitate seruata, & cui tribuit competens subsidium conferat: & cui tollit dāna grauia non infligat. Ad Ecclesiam verò quæ monasticis non informabitur regulis, aut quam suis magnificare voluerit scripturis, nō amplius quàm centesimam partem census ecclesiæ cui præsidet ibidem conferre licebit: ea tamen cautelâ seruatâ, vt vnam tantummodo quæ placuerit ex his duabus remunerationem assumat. 12 q. 2. c bonæ rei.

Vt episcopus de ea parte quæ sibi de parochianis Ecclesiis debetur, tertiam partem vel eidem ecclesiæ vel altari si placet, conferre possit. Ex eod. conc. cap. vi. ¶ CAP. 171.

Cùm præteritis sanctionibus notissimum habeatur, quæ de rebus parochialium Ecclesiarum pars Episcopo conferatur, opportunè tamen duximus decernendum, vt si Episcopus tertiam, quam de rebus eisdem sanctione pariter sibi debitam nouit, aut ipsi ecclesiæ cuius res esse patebit, aut alteri Ecclesiæ quam elegit conferre decreuerit, & licitum maneat, & irreuocabile robur eius sententia ferat. 12. q. 3. c. episcopus si partem.

Vt Episcopus qui res Ecclesiæ vendiderit, & eas de suo restituat, & iudicio episcoporum tanquam furti aut latrocinij reus à suo honore priuetur. Ex concilio Martini papæ, cap. xiij.

¶ CAP. 172.

Si quis Episcopus nulla Ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo clero, aut fortè vbi Presbyter non est, de rebus Ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere, res ipsas Ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in iudicio Episcoporum deiiciatur auditus, & tanquam furti aut latrocinij reus suo priuetur honore. 10. q. 2. c si quis episcopus.

Quid agendum sit de Presbyteris, si inuenti fuerint de ministeriis ecclesiæ aliquid venundasse. Ex eodem cap. xvij.

¶ CAP. 173.

Si quis Presbyter, aut diaconus inuentus fuerit aliquid de ministeriis ecclesiæ venundasse, quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione Ecclesiastica non haberi. In iudicio tamen Episcopi dimittendus est, si dignus in suo recipi debeat gradu, quia multoties hoc ipsum quod de sacrosancto altario contaminatum est, in Episcopi potestate dimissum est. 10. q. 2. c si quis presbyter.

De dotibus & decimis Ecclesiæ. Ex Hispalensi concilio. ¶ CAP. 174.

Vt vnicuique Ecclesiæ mansus integer absque vllo seruitio attribuatur. Omnes primitias & Decimas tam de pecoribus, quàm de frugibus, diues simul & pauper Ecclesiis suis rectè offerant. Dicit enim Dominus per Prophetam, Apportate omnem decimam in horreo meo, vt cibus sit seruientibus in domo mea. Omnis rusticus, & artifex quisque de negotio iustam decimationē faciat. Sicut enim dominus omnia dedit, ita de omnibus decimam exigit: vt de fructibus agri, ita de nutrimento omni: vt de apibus, ita de melle: vt de agnis, ita de velleribus & caseis: Vt de porcellis, ita de capris, de bubus, & equis: vt de minoribus, ita de maioribus exigimus & cæteris. Si quis autem hæc omnia non decimauerit, prædo Dei est, & fur, & latro, & maledicta quæ intulit Dominus Cain non rectè diuidenti congeruntur. De his verò omnibus nullus sit qui de sacerdotibus requirat censum, vel aliquod seruitium præter ecclesiasticum. *Malach. 3.*

De censu à Presbytero non dando. Ex Parisiensi concilio. ¶ CAP. 175.

Vt secundùm canonicam authoritatem & cōstitutionem Domini imperatoris Ludouici, de agro ecclesiastico & manso, de mancipiis quæ ipse suis capitulis constituit, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus fuerit ecclesiæ, neque de decimis & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem censum persoluere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis vel dignitatis, exinde quicquam subtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit, communione vsque ad satisfactionem priuetur, & regia potestate date cogatur.

*Culpam esse thesaurum Ecclesiæ redemptioni captiuorum præponere Gregorius ad * Dominum Episcopum Messanensem.* ** Benum* *Lib. 6. epist. 35.*

¶ CAP. 176.

12 q. 2. c. sicut omnino. Sicut omninò graue est, frustrà Ecclesiastica ministeria venundare, sic iterum est culpa, imminente huiusmodi necessitate, res maximè desolatæ Ecclesiæ, captiuis suis præponere, & in eorum redemptione cessare.

Vt nullus eius donum suscipiat, qui exhæredato filio hæredem facere vult Ecclesiam. August. In sermone secundo de vita clericorum. *August. sermo 52 ad fratres in eremo.*

¶ CAP. 177.

17. q. 4 c. quicunque. Quicunque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum: immo Deo propitio neminem inueniat. Quàm laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelij Carthaginensis? quomodo impleuit omnium qui sciunt, os laudibus Dei? Quidam enim cùm filios non haberet neque speraret, res suas omnes retento sibi vsufructu donauit Ecclesiæ. Nati sunt illi filij, & reddidit Episcopus necopinanti, quæ illi donauerat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed iure fori, non iure poli.

Ibidem, de eadem re. ¶ CAP. 178.

Si quis irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum, si viueret non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo vt habeat pacem, cuius appeto hæreditatem? Sed planè si faciat, quod sæpe hortatus sum. Vnum filium habet, putet Christum alterum: duos habet, putet Christum tertium: decem habet, Christum vndecimum faciat, & suscipio. *13. q. 2. c. si quis irasc.*

Res terrenas à nullo rectè possideri, nisi vel iure diuino, vel humano. Idem in Epistola ad Vincentium. ¶ CAPVT 179. *Ep. 48.*

Quicunque vos ex occasione legis huius imperialis, non dilectione corrigendi, sed inimicādi odio persequitur, displicet nobis. Et quamuis res quæcunque terrena non rectè à quoquā possideri possit, nisi vel iure diuino (quo cuncta iustorum sunt) vel iure humano, (quod in potestate est regum terræ) ideoque res falsò appelletis vestras, quas nec iustè possidetis, & secundùm leges terrenorum regum amittere iussi estis: frustraque dicatis, nos in eis congregandis laborauimus, cùm scriptum legatis, labores impiorum iusti edent: sed tamen quisquis ex occasione huius legis quam reges terræ Christo seruientes ad emendandam impietatem vestram promulgauerunt, res vestras cupidè appetit, displicet nobis. Quisquis denique ipsas res pauperum vel Basilicas congregationum, quas sub nomine Ecclesiæ tenebatis, (quæ omninò non debentur, nisi ei Ecclesiæ, quæ vera Christi Ecclesia est) non per iustitiam, sed per auaritiam tenet, displicet nobis. Quisquis pro aliquo flagitio vel facinore proiectū à nobis ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui (excepto errore quo à nobis separamini) sine crimine apud vos vixerunt, displicet nobis. Sed nec facilè ista monstratis, & si monstretis nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter paleam, relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos, rumpimus retia Domini: neque propter hædos in fine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam migramus à domo Domini. *23. q. 7 c. quicunque.* *Sapient. 10*

Quòd Ecclesia aurum habeat, non vt seruet, sed vt eroget, & in necessitatibus subueniat. Ambrosius in libro de officiis libro ij. c. xxviij.

¶ CAP. 180.

Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus, quantum auri atque argenti de templo Domini Assyrij sustulerunt? Nonne melius conflat sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm sacrilegus contaminat, atque asportat hostis? Nonne dicturus est Dominus: Cur passus es tot inopes fame mori? Et certè habebas aurum, vnde ministrasses alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium, nec redempti, ab hoste occisi sunt? Melius fuerat vt vasa viuentium seruares, quàm metallorum, his non posset responsum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deesset. Responderet: Aurum sacramenta non quærunt, neque auro placent, quæ auro *12. q. 2. c. aurū ecclesia habet.*

non emuntur. Ornatus sacrorum, redemptio captiuorum est. Et verè illa sunt vasa pretiosa quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. *Et post pauca.* In his tribus generibus vasa Ecclesiæ, etiam initiata confringere, conflare, vendere licet. Opus est, vt de Ecclesia mystici poculi forma non exeat, nec ad vsus nefarios sacri Calicis ministerium transferatur. Ideò primùm intra Ecclesiam quæsita sunt vasa, quę initiata non essent, deinde comminuta, postremò conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captiuorum quoque pretiis profecerunt. Quòd si desunt noua, & quę nequaquam initiata videantur, in huiusmodi quos suprà dixi vsus, omnia arbitror piè posse conuerti.

De priuilegiis Ecclesiarum. Ex Tullensi concilio.

¶ Cap. 181.

Sunt fortè tales, qui priuilegia de locis Deo dicatis sanctorum manibus confirmata paruipendentes, sibi quia volunt, non quia possunt excommunicationes vsurpatoribus rerum, & facultatum Ecclesiasticarum à sanctis Domini intemeratas alleuiant, dicentes se pro hoc illata damnatione, id est anathematis vinculo non teneri. De quibus sanctus Gregorius in epistola ad Theotistam patriciam dicit: Ipsi, inquit, sibi testes sunt, quia Christiani non sunt, qui ligamenta Ecclesię vanis se æstimant conatibus soluere, ac per hoc nec absolutionem sanctæ Ecclesiæ quam præstat fidelibus, veram putant, si ligaturas eius valere non æstimant. Cótra quos diutiùs disputandum non est: quia per omnia despiciendi & anathematizandi sunt, & vnde se fallere veritatem credunt, inde in peccatis suis veraciter ligantur.

De rerum Ecclesiasticarum inuasoribus. Sententia Symmachi papæ.

In Synodo Romana 6.

¶ Cap. 182.

12. q. 2. c. Indignè.

Indignè ad altare Domini properare permittitur, qui res Ecclesiasticas audet inuadere, aut iniustè possidere, aut iniqua seu iniusta defensione in eis perdurat. Debet tamen esse prouisio, vt vinctam admonitio pręcedat, & res vsurpatas iniustè qui abstulit, aut iniustè ablatas retinet, equitate patrocinante legibus restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit, demum prædonem sacerdotalis districtio maturata percellat. Valdè enim iniquum est, & ingens sacrilegium, vt quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel salute animarum suarum vnusquisque venerabili Ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab his quibus maximè seruari conuenit, id est Christianis, & Deű timentibus hominibus, in aliud trásferri vel cóuerti. Propterea qui hęc non præuiderit, & aliter quã scriptum est, prædia Ecclesiis tradita petierit, vel acceperit, aut possederit, nisi se citò correxerit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur, sitque accipienti, & danti & possidenti anathema: & institutæ pœnæ contubernium assiduum, nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta dispergit.

Quid agendum sit de œconomo, qui res Ecclesiæ vel ipse alienauerit, vel respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit. Constitutio septima, cap. 1. ¶ Cap. 183.

Iustinianus Imperator nouella constitutione 7.

Nullus sub Romana ditione constitutam Ecclesiam vel xenodochium, vel ptochotrophium, vel nosocomium, vel orphanotrophium, vel gerontocomium, vel brephotrophium, vel monasterium tam monachorum, quàm sanctimonialium Archimandritam habens vel archimandritissam, infestare audeat. Ergo his omnibus nõ liceat alienare rem immobilem, siue domum, siue agrum, siue hortum, siue rusticum mancipium, vel panes ciuiles, neque creditoribus specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet venditionem, donationem, permutationem, emphiteuseos perpetuum contractum, sed omnes omninò Sacerdotes huiusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes quas Leonina constitutio minatur, id est, vt is quidem qui comparauit rem loci Venerabilis reddat ei cuius & antè fuerat, scilicet cum fructibus aliisque emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt: œconomo autem ecclesiæ præstare omne lucrum quod ex huiusmodi prohibita alienatione senserit: vel si Ecclesiam damno affecerit, ita vt in posterum œconomus non sit, non solùm autem ipse, sed successores eius teneantur, siue ipse œconomus alienauerit, siue respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit, & multò magis consenserit: tabellionem autem qui talia interdicta instrumenta conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet.

Quòd Principi per commutationem cum Ecclesia contrahere liceat. cap. ij.

Iustinianus ibidem.

¶ Cap. 184.

Si princeps voluerit rem immobilem sancto loco præstare, & accipere ab eo aliam rem immobilem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere.

Vt is, qui immobilem rem Ecclesiæ comparauit, vel ab aliquo accepit, cum omnibus emolumentis eius, quæ in medio tempore facta sunt, eam restituat: sed & aliud tantum, quantum accepit pœnæ nomine venerabili loco componat, & quòd nulli liceat nisi principi cum ecclesia commutare, & si creditor rem immobilem Ecclesiæ ad corporalem acceperit detentionem, primò quidem sortem quam dedit cum vsuris amittat, deinde ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat. cap. v.

¶ Cap. 185.

Si quis contra saluberrima iura præsentis constitutionis rem immobilem loci venerabilis comparauerit, primùm quidem rei æstimationem amittat, & rem quam illicitè emerit, restituat cum omnibus emolumentis eius, quæ in medio tempore facta sunt, & omnia lucro Ecclesiæ, vel alterius loci venerabilis cedant, & nullam habeat ipse contra Ecclesias actionem, sed tantùm aduersus œconomos, vel alias venditorum personas ex empto iudicium moueat. Nam venditorum patrimonia emptori subiecta esse æquum est, etiamsi venditio contra præsen-

Iustinianus ibidem.

tem legem rei immobilis ad venerabilem locum pertinentis contracta sit. Alioquin si donatio facta fuerit, tunc is qui liberalitatem interdictam accepit, non solùm ipsam rem cum fructibus suis & caussis venerabili loco constituat, sed etiã aliud quantum accepit pœnæ nomine præstet sanctissimo loco, cuius res donata fuerit ab his, qui res eius administrant. Sin autem titulo permutationis rem loci venerabilis capiat aliquis, tunc & rem quam accepit reddat, & quam ipse dedit amittat: actione scilicet aduersus personas & patrimonia eorum conseruanda, quę cum eo contraxerunt, excepto videlicet principe, cui secundum præfatam superiùs diuisionem, permutationem facere rerum immobilium cum sacrosanctis locis permissum est. Sin autem pignus creditor ad corporalem detentionem acceperit, & res immobilis sit, quæ pertinet ad Ecclesiam, vel ad alia venerabilia loca, veluti domus, vel pratum, vel ager, vel hortus, vel panes ciuiles, vel mancipia rusticana: nam ea quoque veluti membra immobilium rerum sunt. Si quis horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit, priùs quidem neque sortem quam dedit, neque vsuras quas fortè stipulatus est exigat: deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat. Sed & in hoc casu aduersus œconomum, vel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competentibus, omnia enim quæ diximus etiam in mulierum monasteriis vel asceteriis obtinere oportet.

Vt mutuam pecuniam venerabilis locus capiat, si qua necessaria & inexcusabilis caussa immineat, cap. vi. ❡ CAP. 186.

Iustinianus ibidem. Si qua necessaria caussa & inexcusabilis imminet, vt mutuam pecuniam capiat venerabilis locus, liceat œconomis etiam res immobiles obligare pignoris iure, tamen vt corporaliter creditoribus non tradantur.

Qua pœna coercendus sit, qui sancta vasa, vel sacra dona, contra legem vel pignerauerit, vel distraxerit, vel conflauerit, vel quocunque modo alienauerit, cap. viij. ❡ CAP. 187.

Iustinianus eadem. non. const. 7. Eisdem pœnis coërceri oportet etiam illum, qui sancta vasa, siue sacra dona contra legem vel pignerauerit, vel distraxerit, vel conflauerit, vel quocunque modo alienauerit, excepta videlicet captiuorum redemptione.

Quòd nulli liceat per Pragmaticam sanctionem aliquid capere de Ecclesiis, aliisque venerabilibus locis, siue res sint mobiles vel immobiles, cap. ix. ❡ CAP. 188.

Iustin. eadẽ nou. const. 7. Nulli liceat per Pragmaticam Sanctionem aliquid capere, quæ sacrosanctis ecclesiis, aliisque venerabilibus locis competunt, scilicet, & si immobiles sint, vel mobiles quidem, sed alienari non possunt. Sin autem quæstor magnificus tale descriptum dictauerit, vel cæteri magistratus iutimatione pragmaticæ formæ receperit, vnusquisque quinquaginta librarũ auri pœnã mulctetur. Sin autem religiosi Episcopi tales pragmaticas sanctiones contempserint, sine periculo contempsisse cognoscant; nam si receperint eas, etiam episcopatus honorem amissuros se non dubitent. Nemini liceat in posterum cuiusquam monasterij venditionem impiam vel donationem, vel permutationem contrahere, vbi & altare collocatum est, & sacræ missæ factæ, & monachica conuersatio. Sin autem aliquid tale fuerit admissum, & quod factum est pro infecto habeatur, & is qui accepit pretium amittat: & qui distraxerit, & rem & pretiũ reddat sacrosanctæ Ecclesiæ, & venerabilibus monasteriis, quorum cura erat, vt alienatum contra leges monasterium rursus in pristinum statum reducerent. Nulli autem licentia sit nec titulo pignorum, nec hypothecarum sacrosanctum obligare monasterium. Nam & si tale aliquid admissum fuerit, refutari oportet, vt iterum in sanctissimo monasterio sacræ procedant missæ.

Si venerabilis locus cum alio venerabili loco permutationem rerum immobilium facere voluerit, liceat, deliberato priùs vtriusque loci commodo, cap. x. ❡ CAP. 189.

Si venerabilis locus cum alio venerabili loco, rerum immobilium permutationem facere voluerit, si Ecclesia cum Ecclesiæ, vel ptochium cum ptochio, vel Ecclesia cum ptochio vel monasterio, vel vt simpliciter dixerim, Si venerabilis locus cum alio venerabili loco, rerum immobilium permutationem facere maluerit, hócque fieri prosit vtrique loco: liceat primatibus eius permutare, decreto tamen priùs celebrando apud locorum metropolitanos disceptatione procedente, vt ipsi deliberent an ambabus partibus prosit rerum immobilium permutatio.

Quòd non liceat ei qui Ecclesiam ædificat, quos ipse voluerit clericos in ea disponere, sed quos Episcopus dignos iudicauerit. Constitutio xlix. cap. ij. ❡ CAP. 190.

Si quis Ecclesiam ædificauerit, aut clericis annonam ex substantia sua dederit, non liceat ei quos voluerit clericos in eadem Ecclesia facere: sed si voluerit quosdam sibi consecrari, offerat eos beatissimo Patriarchæ, & ille si viderit eos dignos consecret, & si non probauerit, arbitrio suo reijciat. *Iustinianus Imperator nou. sua constitut. 57.*

Quòd non liceat ei qui oratorium in domo sua habet, missas in eo sine iussu Episcopi celebrare. Constitutio l. cap. i.

❡ CAP. 191.

Si quis in domo sua oratoriũ habuerit, non audeat in eo facere sacras missas, nisi clericos Catholicæ fidei habuerit, qui ei deputentur ex iussu religiosissimi Episcopi ciuitatis, vel beatissimi Patriarchæ. Si quis autem aduersus ea fecerit, domus ipsius fisci iuribus addicatur. *Iustin. imp. nouella constit. 58.*

Vt nullus Ecclesiam vel oratorium ædificare audeat, nisi priùs allocutus Episcopum, expensam præfiniat, quæ ad luminaria, & custodiam oratorij, & alimoniam eorum qui ibi seruituri sunt, sufficiat. Constitutio lix. cap. i.

❡ CAP. 192.

Nullus audeat ædificare Ecclesiam vel oratorium, antequam ciuitatis Episcopus veniat, & vota faciens sanctissimam crucem infixerit publicè in eodem loco procedens, & rem omnibus manifestam faciens: vnusquisque ante ædificationem loquatur Episcopo, & præfiniat modum *Iustin imper. nou. sua constitut. 67.*

quòd ad luminaria sacro ministerio apta, & custodiam oratorij, & alimonias eorum qui ibi obseruant, sufficiat: & si hæc sufficientia visa fuerint, faciat priùs donationem eorum, & postea domum ædificet. Sin autem quæ ab eo præfinita sunt non sufficiunt ad custodiendum oratorium, æquum est vetera oratoria quæ fortè ruinam minantur reparare, cum arbitrio religiosissimi ciuitatis Episcopi.

Quòd quicquid diuini iuris & sacrum est, in nullius sit bonis. Libro ij. Titulo primo.

¶ CAP. 193.

Iustinia imperator lib. 2. institutionum, de rerum diuisi. & acquir. ear. dom. Nullius autem sunt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ. Quod enim diuini iuris est, id nullius in bonis est. Sacra enim sunt, quæ ritè, & per pontifices Deo consecrata sunt, veluti ædes sacræ & dona, quæ ritè ad ministerium Dei consecrata sunt: quæ etiam per nostram constitutionem alienari & obligari prohibemus, exceptâ causâ redemptionis captiuorum. *Item.* Sanctæ quoque res, veluti murus & portæ quodammodo diuini iuris sunt, & ideò nullius in bonis sunt. Ideo autem muros sanctos dicimus, quia pœna capitis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint.

De iure diuino, & iure humano. Aug. tract. vi. in i. cap. Ioannis. ¶ CAP. 194.

dist. 8. c. quo iure. Quo iure defendis villas Ecclesiæ? diuino, an humano? Respondeant, Diuinum ius in scripturis habemus, humanum in legibus regum. Vnde quisque possidet quod possidet? nónne iure humano? Nam iure diuino, Domini est terra, & plenitudo eius. *Psal. 23. Genes. 2.* Pauperes & diuites Dominus de vno limo fecit, & pauperes & diuites vna terra supportat. Iure ergo humano dicitur, hæc villa mea est, hæc domus mea est, hic seruus meus est. Iura ergo humana, iura imperatorum. Quare? Quia ipsa iura humana per imperatores, & reges sæculi Deus distribuit generi humano. *Post aliquot versus.* Tolle iura imperatorum, & quis audet dicere, mea est villa illa, meus est iste seruus, aut domus hæc mea est? Si autem vt teneantur ista ab hominibus regum iura fecerunt, vultis recitemus leges, vt gaudeatis? *Et rursum.* Legantur leges, vbi manifestè præceperunt Imperatores, eos qui propter Ecclesiæ Catholicæ communionem vsurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis authorem, vt nihil nomine Ecclesiæ audeat possidere. Sed dicitis, quid nobis & imperatori? Sed (vt iam dixi) de iure humano agitur, & tamen *1. Petri 2.* Apostolus voluit seruiri legibus, voluit honorari reges, & dixit regem reueremini. Dicere noli, quid mihi & regi? Quid tibi ergo & possessioni? Per iura regum possidentur possessiones. Dixisti: Quid mihi & regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ad ipsa iura renunciasti humana, quibus possessiones possidentur.

Vt cuncta quæ Deo offeruntur consecrata habeantur. Ex Aurelianensi concilio, cap. vij.

¶ CAP. 195.

Omnia quæ Deo offeruntur consecrata habeantur, in vineis, terris, syluis, vtensilibus, vestimentis, pecoribus, & reliquis possessionibus, & quæ ecclesiis, sine dubio Christo, qui sponsus est earum, offeruntur.

Vt Decima nullo modo negligatur. Ex concilio Rotomagensi, cap. tertio. ¶ CAP. 196.

Omnes decimæ terræ siue de frugibus, siue de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur. *16 q. 7. c. omnes decima.* Boues, & oues, & capræ quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur neque bonum neque malum, nec altero commutabitur. Si quis mutauerit, & quod mutat, & quod mutatũ est, sanctificabitur Domino, & non redimetur. Sed quia multi inueniuntur decimas dare nolentes, statuimus vt secundùm Domini nostri præceptum admoneantur semel, & secundò, & tertiò, si non emendauerint, anathematis vinculis constringantur, vsque ad satisfactionem & emendationem congruam.

De eodem. Ex concilio Mogontiensi, cap. xxxviij.

¶ CAP. 197.

Admonemus atque precipimus, vt Decimas Deo omninò dare non negligatur, quas Deus ipse dari constituit, quia timendum est, vt quisquis Deo debitum suum abstrahit, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua. *16. q. 1. c. admonemus.*

Quòd Episcopi & abbates decimas de agris, & vineis quæ ad vsum suum vel fratrum stipendium habent, ad Parochianas ecclesias persoluere debeant. Ex conc. Cabilonensi ij. cap. xix.

¶ CAP. 198.

Questi sunt preterea quidam sancti, quòd essent aliqui Episcopi & abbates, qui decimas non sinerent dari ad Ecclesias vbi illorum coloni missam audiunt. *16. q. c. 1. questi sunt.* Proinde decreuit sacer iste conuentus, vt Episcopi & abbates de agris & de vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri faciant. Familię verò ibidem decimas suas ferant, vbi infantes eorum baptizantur, & vbi per totum anni circulum missas audiunt.

Decimas Deo & sacerdotibus dandas, & exemplo patrum Abrahãm, & Iacob, & authoritate veteris & nouæ legis, & multimoda ratione. Ex concilio Mogontiensi, cap. viij.

¶ CAP. 199.

Decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas Abraham factis Iacob promissis insinuat. *16. q. 7. c. decimas.* Deinde lex statuit, & omnes doctores sancti commemorant. Et profectò dignum erat, vt Israelitę decimas pecorum & frugum omnium & pecuniarũ Domino darent, qui eos liberauerat à decẽ plagis quibus percussit Ægyptios, & in nouissima plaga primogenita cunctorum disperdidit, gratiámque suis præstitit, vt impetratis pecuniis spoliarent Ægyptum. De quibus decimis, Augustinus doctor venerabilis dicit: Decimę ex debito requiruntur. Quid si diceret Deus, nempe meus est homo, mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quę fatigas, meus est solis calor: & cùm omnia mea sint, tu qui minus accommodas, solam decimam vix mereberis, sed reseruo tibi nouem, da mihi decimam. Si non dederis mihi decimam auferam nouem. Si dederis mihi decimam, multiplicabo nouem. Cùmitaque Iudaicus populus præceptũ decimarum tantâ diligentiâ obseruaret, vt de quibusque minimis rebus, ruta & cimino, vt ipse Domi-

dominus testatur decimas daret, cur non maiori studio plebs euangelica eandem impleat iussionem, & cui maior est numerus sacerdotum, & sincerior cultus sacramentorum? Ideò ergo dandæ sunt, vt hac deuotione Dominus placatus, largiùs præstet quæ necessaria sunt, sicut superiùs ostendimus. Et vt sacerdotes ac ministri ecclesiæ cura & sollicitudine necessitatum coporalium, sine quibus hæc vita transigi non potest, releuati, liberiores fiant ad meditationem diuinæ legis, & doctrinæ administrationem, atque spiritualis seruitij voluntariam expletionem. Et vt munus populi in quotidiana oblatione domino immoletur, nec non statuta canonica in sustentationem pauperum, & restaurationem ecclesiarum proficiant. Quatuor enim partes iuxta canones debent fieri de fidelium oblationibus: vt vna sit Episcopi, altera clericorum, tertia pauperum, quarta restaurationi ecclesiarum seruetur.

Magontien. conc cap.3. *Item de decimis. Ex concilio Mediomatricis, cap. iij.* ¶ CAP. 200.

16.q.7.cap. decimas. Decimas quas populus dare non vult, nisi quolibet munere, ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est ne fiat.

Quòd partes de decimis fieri debeant, & quota pars ad vsum pertineat episcopi. Ex Agrippinensi conc. cap. vi. ¶ CAP. 201.

Item quòd decima quæ à fidelibus datur, Dei census nuncupanda est, & Deo ex integro reddenda. Cuius tertia pars secundùm canonẽ Toletanum, Episcoporum esse debet. Nos verò hac potestate vti nolumus, sed tantũ singulis annis quartam partem iuxta vsum Romanorum pontificum, & obseruantiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ de eadem habere volumus. Quòd si quis contentiosus inde repertus fuerit, siue clericus, siue ille laicus sit, communione priuabitur, & Synodali censura iudicabitur.

Aurelianense 1.c.17 *Quòd ea quæ ad Ecclesiam offeruntur in terris, vineis, mancipijs, peculijs, ad dispositionem Episcopi pertineant: Quæ verò ad altare offeruntur, duæ partes clericorum sint, tertia pars episcopis fideliter deferatur. Ex Toletano concilio.*

¶ CAP. 202.

10.q.1.cap. de his. De his quæ ad ecclesiam à parochianis offeruntur, in terris, in vineis, mancipiis, peculiis, antiquorum canonum instituta seruentur, vt omnia in Episcopi potestate consistant. De his autem quæ altaribus offeruntur, tertia pars fideliter Episcopis deferatur, duæ clericis: decimæ autem secundùm quosdam singulis annis tertia pars, aut in tertio tota. Sed tamen nos sequentes Romanos, singulis annis quartam partem, aut in quarto totam Episcopi recipiant.

Quòd partes, tam de reditibus, quàm de oblationibus fidelium in vnaquaque Ecclesia faciendæ sint, & inter quos diuidendæ. Gelasius eius nominis primus in epist. ad Episco. per Lucaniam & Brutiam, cap. xxix.

¶ CAP. 203.

12.q.2.cap. quatuor. Quatuor autem tam de reditibus, quàm de oblationibus fidelium, prout cuiuslibet Ecclesiæ facultas admittit (sicut dudum est rationabiliter decretum) conuenit fieri portiones. Quarum vna sit Pontificis, altera clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis est applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit, integram ministris Ecclesiæ memoratam dependere quantitatem: sic clericus vltra delegatam sibi summam, nihil insolenter nouerit expetendum. Ea verò quæ ecclesiasticis restaurandis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his designata conuertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamuis diuinis orationibus se dispensasse mõstraturus esse videatur: tamen iuxta hoc quod scriptum est, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est: oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri. *Matth. 5.*

De eadem re. Ex concilio Nannetensi, cap. vi. ¶ CAP. 204.

Instruendi sunt Presbyteri, paritérque admonendi, quatenus nouerint decimas & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperũ & hospitum & peregrinorum stipendia: & non quasi suis, sed quasi commendatis vti: de quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas fideliter pauperibus, & his quibus iussi sunt administrauerint, damna passuros. Qualiter verò dispensari debeant, canones sancti instituunt, scilicet vt quatuor partes inde fiant, vna ad fabricam Ecclesiæ releuandam, altera pauperibus distribuenda, tertia Presbyteris siue clericis exhibenda, quarta Episcopo reseruanda, vt quicquid exinde iusserit, prudenti consilio fiat.

Vt terminari debeant contentiones inter Christianos ortæ. Ex decretis Marcellini papæ, cap. iij. ¶ CAP. 205.

Quæcunque ergo contentiones inter Christianos ortæ fuerint, ad Ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur: & si obedire noluerint, quousque obediant à liminibus sanctæ Ecclesiæ excludantur.

De his qui oblationes parentum, aut testamenta, vel quod ipsi donauerint Ecclesiæ, retinere aut auferre conantur. Ex concilio Agathensi, cap. iij. ¶ CAP. 206.

Clerici etiam vel sæculares qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamentis relictas retinere perstiterint, aut id quod ipsi donauerint ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendum, sicut Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum quousque reddant, ab ecclesiis excludantur. *13.q.2.c clerici vel sæculares.*

Quòd Deum hæredem facere debemus. Sanctus Isidorus. ¶ CAP. 207.

Augustinus dicit in libro de hæredibus. Noli sub imagine pietatis augere pecuniam, dicens: Filiis meis seruo has res. Quare non potius seruas illi, qui te ex nihilo fecit, qui te pascit, & filios reseruat? Nónne melius creatori tuo thesaurizabis quàm filiis? Ac rursum. Qua fronte hæreditatem à Christo quæris, cùm Christum tua hæreditate fraudaueris, qui dixit, Thesaurisate vobis thesauros in cœlo. *Matth. 6.*

De his qui oblationes defunctorum, aut negant, aut difficulter reddunt. Ex Valentino concilio, cap. iiij. ¶ CAP. 208.

Qui oblationes defunctorum aut negant Ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur. *De eadem re. Ex decretis Vrbani Papæ, cap. iiij.* Ipsæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia Deo offeruntur: non ergo debent in alios vsus quàm Ecclesiasticos & prædictorum Christianorum fratrum vel indigentium conuerti: quia vota sunt fidelium & pretia peccatorum, atque ad prædictum opus explendum Deo tradita: si quis autem, quod absit, secus egerit, videat ne damnationem Ananiæ & Saphiræ percipiat, & reus sacrilegij efficiatur, sicut illi fecerunt qui pretia prædictarum rerum fraudabant, de quibus ita prædictis legit in Apostolorum actibus. *Act. 4.*

Ne quis oblationes Ecclesiæ, extra Ecclesiam dare vel accipere præsumat. Ex Gangrensi conc. cap. vij. ¶ CAP. 209.

Si quis oblationes Ecclesiæ extra ecclesiam accipere vel dare voluerit, præter conscientiam Episcopi, vel eius cui huiusmodi officia commissa sunt, nec cum eius voluerit agere consilio, anathema sit.

De ead. re. Ex eod. cap. viij. ¶ CAP. 210.

Si quis dederit vel acceperit oblata, præter Episcopum vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit, anathema sit.

Vt omnes Ecclesiæ cum dotibus suis, & decimis, & omnibus rebus suis in potestate Episcopi consistant. Ex Cabilonensi concilio, cap. j.

¶ CAP. 211.

In sancto Cabilonensi concilio decretum est, vt omnes Ecclesiæ cum dotibus suis, & decimis, & omnibus rebus suis in episcopi proprij potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

Quòd tricennalis possessio firma sit. Ex Toletano conc. iiij. cap. xxxiiij. ¶ CAP. 212.

16. q. 3. c. sicut diœcesim. Sicut diœcesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorij possessio conuentum non amittit. Ideoque Basilicæ quæ nouæ conditæ fuerint, ad eum proculdubiò Episcopum pertinebunt, cuius conuentus esse constiterit.

Vt nullus in Ecclesia sepeliatur, nisi piè, & iustè viuendo, talem sibi defuncto locum acquisierit: & vt nullus in Ecclesia antiquitus sepultus, nisi sit paganus inde eijciatur, sed tumuli apparentes ad modum pauimenti demergantur. Ex Meldensi concilio, cap. ix.

¶ CAP. 213.

Antiquus in his regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum vsus fuit, & plerunque loca diuino cultui mancipata, & ad offerendas Deo hostias præparata, cœmiteria siue polyandria facta sunt. Vnde volumus vt ab hac re deinceps abstineatur, & nemo in Ecclesia sepeliatur, nisi fortè talis sit persona aut sacerdotis, aut cuiuslibet iusti hominis, qui per vitæ meritum talem viuendo defuncto locum acquisiuit. Corpora quæ in Ecclesiis antiquitus sepulta sunt, nequaquam proijciantur nisi sint paganorum: sed tumuli qui apparent profundiùs in terra mittantur, & pauimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiæ reuerentia conseruetur. Vbi verò tanta est multitudo cadauerum, vt hæc facere difficilè sit, locus ille pro cœmiterio habeatur, ablato inde altari, & in alio loco constituto, vbi religiosè & purè Deo sacrificium offerri valeat.

Quòd sepultos in Ecclesia, si peccata dimissa non sunt, sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat. Augustinus.

¶ CAP. 214.

Quibus peccata dimissa non sunt, à sacris locis post mortem adiuuari nō possunt: quia quos peccata grauiora deprimunt, si in sacris locis sepelire se faciunt, restat vt de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed culpa temeritatis accuset.

Quòd pro loco sepulturæ nihil exigendum sit, sed si quid proximi & amici defuncti pro redemptione animæ dare voluerint, cum charitate accipiendum. Ex Triburiensi concilio, ca. xvi.

¶ CAP. 215.

In Ecclesiastico libro namque scriptum est: *Eccli. 7.* Mortuo non prohibeas gratiam, sciens quia omnes moriemur. *13. q. 2. c. in ecclesiastico.* Itē omnia quæ de terra orta sunt, *Eccles. 40.* in terram conuertentur. Quid terra, terram vendis? Memento quòd terra es, & in terram ibis, & quoniam tibi mors futura est, appropiat & non tardat. Recordare quia hominis non est terra, *Psal. 23.* sed vt psalmista commemorat, Domini est terra & plenitudo eius. Si terram vendis, inuasione alienæ rei reus teneberis. Gratis accepisti à Deo, gratis da pro eo. Quare interdictum sit omnibus omninò Christianis terram mortuis vendere, & debitam sepulturam denegare, nisi fortè proximi & amici defuncti propter nomen & redemptionem animæ viri, gratis aliquid dare velint.

Quòd prodest sepeliri in Ecclesia, cùm grauia peccata non deprimunt, alioqui potius ad maiorem cumulum damnationis, quàm absolutionem fieri. Greg. quarto lib. dialogorum, cap. l.

¶ CAP. 216.

* Cùm grauiora peccata non deprimunt, hoc *Quos* prodest mortuis si in ecclesiis sepeliantur, quòd eorū proximi quotiens ad eadem sacra loca veniunt, suorúmque sepulturam aspiciunt, recordentur, & pro eis domino preces fundant. Nam quos peccata grauia deprimunt, non ad absolutionē potius, quàm ad damnationis cumulū maiorem, eorum corpora in ecclesiis ponuntur. Quod melius ostendimus, si ea quæ diebus nostris gesta sunt breuiter enarremus. Vir namq; *Ibid. c. 51.* vitæ venerabilis Fœlix Portuensis Episcopus in Sabinensi prouincia ortus atque nutritus est. Qui quandam sanctimonialem fœminam in loco eodem fuisse testatur, quæ carnis quidem continentiam habuit, sed linguę procacitatem atque stultiloquium non declinauit. Hæc igitur

defuncta, atque in Ecclesia sepulta est. Nocte autem eadem eiusdem Ecclesię custos per reuelationem vidit, quia deducta ante sacrum altare per medium secabatur, & pars vna illius igni cremabatur, pars autem altera intacta remansit. Cúmque hoc surgens manè fratribus narraret, & locum vellet ostendere in quo fuerat igne consumpta, ipsa flāmę combustio ita ante altare apparuit in marmoribus, ac si illic eadem fœmina corporeo fuisset igne concremata. Ex qua re apertè datur intelligi, quia quibus peccata dimissa non fuerint, ad vitandum iudicium sacris locis non valent post mortem adiuuari.

De eadem re. Ibid. ca. lij. ¶ CAP. 217.

Ioannes quoq; vir magnificus in hac vrbe locum præfectorum seruans, cuius veritatis, atque grauitatis sit nouimus: qui mihi testatus est, Valerianum Patricium in ciuitate quę Brixa dicitur fuisse defunctum. Cui eiusdem ciuitatis Episcopus accepto pretio locum in Ecclesia præbuit, in quo sepeliri debuisset. Qui videlicet valerianus vsque ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extitit, modumq; suis prauitatibus ponere contempsit. Eadem verò nocte qua sepultus est, beatus Faustinus martyr, in cuius ecclesia corpus eius fuit humatum, custodi suo apparuit dicens, Vade & dic Episcopo, proiiciat hinc fœtentes carnes quas hic posuit: quia si non fecerit, ipse die tricesimo morietur. Quam visionem custos Episcopo timuit conferri, & rursus admonitus declinauit. Die autem tricesimo eiusdem ciuitatis Episcopus, cùm vespertinâ horâ sanus & incolumis ad lectum sedisset, subita & inopinata morte defunctus est.

De eadem re. Ibidem cap. liij.

¶ CAP. 218.

Adest quoque in præsenti sæculo senex venerabilis, vel pater Venātius Lunensis Episcopus, & magnificus Liberius vir nobilissimus atq; veracissimus, qui se scire, suósque homines interfuisse testatur ei rei, quam narrat in Genuensi vrbe contigisse. Ibi namque (vt dicunt) Valentinus nomine, Mediolanensis Ecclesiæ defensor, defunctus est: vir valdè lubricus, & cunctis leuitatibus occupatus, cuius corpus in Ecclesia beati martyris Syri sepultum est. Nocte autem media, in eadem Ecclesia factæ sunt voces, ac si aliqui violenter ex ea repellerentur, ac traherentur foras. Ad quas nimirum voces currebant custodes, & viderunt duos quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Valentini pedes quadam ligatura strinxerant, & eum ab Ecclesia clamātem ac nimiùm vociferantem foras trahebant. Qui videlicet territi ad sua strata sunt reuersi. Mane autem facto aperuerunt sepulchrum in quo idem Valentinus positus erat, eiúsque corpus non inuenerunt. Cúmque intra Ecclesiam quærerent vbi proiectum esset, inuenerunt eum in sepulchro alio positum ligatis adhuc pedibus, sicut de ecclesia fuit abstractum. Ex qua re Petre collige, quia hi quos peccata deprimunt grauia, si in sacro loco sepeliri se faciunt, restat etiam vt de sua præsumptione iudicentur, quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.

Istud cōmemoratur in conf Tributi. cap. 17.

Ibidem de eadem re. ca. liiij. ¶ CAP. 219.

Nam quid quoque in hac vrbe contigerit, tinctorum qui hic habitant multitudo testatur: quòd cùm quidam artis eorū primus defunctus fuisset, intra Ecclesiam beati Ianuarij martyris, iuxta portam sancti Laurentij à coniuge sua sepultus est. Sequenti autem nocte, ex sepultura eadem, audiente custode, eius Spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo. Cùm verò has diu voces emitteret, custos hoc eius nunciauit coniugi. Vxor verò illius eos qui diligenter inspicerent, eiusdem artis viros transmisit ad Ecclesiam, volens agnoscere qualiter eius corpus esset in sepulchro, de quo talia clamarent. Qui aperientes sepulchrum vestimenta quidem intacta repererunt: (quæ nunc vsque in eadem ecclesia pro eiusdem causæ testimonio seruantur) corpus verò illius omninò non inuenerunt, ac si in eodem sepulchro positum minimè fuisset. Ex qua re colligendum est, qua vltione anima eius damnata sit, cuius & caro est ab Ecclesia proiecta. Quid igitur sepultis sacra loca prosunt, quando hi qui indigni sunt, ab eisdem sacris locis diuinitus proiiciuntur?

Vt corpora defunctorum in Ecclesia non sepeliantur, sed si necesse sit, deforis circa murum Ex Bracarensi concilio 1. cap. xxxvi.

¶ CAPVT 220.

Item placuit vt corpora defunctorum nullomodò intra Basilicam sepeliantur, sed si necesse est deforis circa murum basilicæ sepeliantur. Nam si firmissimū hoc priuilegium vsque nunc * retinent Gallię ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus sit humatum, quantò magis venerabilium martyrum debet reuerentia obtineri?

* manet ciuitates

De eadem re. Ex Meldensi concilio, cap. x.

¶ CAP. 221.

Vt nemo quemlibet mortuum in Ecclesia, quasi hæreditario iure, nisi quem Episcopus aut Presbyter pro qualitate conuersationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat: nec quisquā ossa cuiuslibet mortui de sepulchro suo eiicere, aut sepulturam cuiusquam temerario ausu quoquo modo violare, sed vnumquemque in loculo sibi à Deo parato atque concesso, aduentum sui iudicis præstolari concedat.

Nihil pro sepeliendis corporibus exigendum. Ex Nannetensi concilio, cap. xi.

Cōc Vasen. 2. cap. 5.

¶ CAP. 222.

Præcipiendum secundùm canonum authoritatem, vt de sepulchris, & hominibus sepeliendis nihil muneris exigant: nisi fortè qui sepelitur, viuens iusserit Ecclesiæ in cuius atrio sepelitur, de suis rebus aliquid tribuere, aut etiam post mortem illius quibus cōmissum est, cuius eleemosynam facere, de rebus illius aliud exigatur, siue ab illis qui locis & vicis præsunt. Prohibēdum est etiam secundùm maiorum instituta, vt in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris Ecclesiæ; intra ecclesiam verò, aut prope altare vbi corpus & sanguis Domini conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi.

13. q. 2. c. præcipiendum.

Quòd conueniens sit, vxorem cum viro suo eodem sepulchro sepeliri. Hieronymus.

In quæst. Hebr in Genes. & de locis Hebraicis. 13 q 2. c. Ebron.

¶ CAP. 223.

Ebron dicitur esse ciuitas trium virorum, quia

in ea sepulti sunt tres Patriarchę in spelunca duplici, cum tribus vxoribus suis, id est Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia, preter ipsum Adam & Euam vxorem eius. Tobias dicit ad filium suum, Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuę omnibus diebus, & cùm ipsa compleuerit tempus, sepelies eam iuxta me in vno sepulchro.

Tobiæ 4.

De eadem re. Idem. ¶ Cap. 224.

Quos coniungit vnum coniugium, coniungat vnum sepulchrum: quia vna caro est: & Quod Deus coniunxit, homo non separet.

Matth 19.

Item de ead. re. Augustinus. ¶ Cap. 225.

13 q. 2. c. vnaquæque. Vnaquæque mulier sequatur virum suum, siue in vita, siue in morte.

Vt sepultura non separet eos quorum mens vna fuit in Domino. Gregorius ca. xxxiiij. lib ij. dialogorum. ¶ Cap. 226.

Soror sancti Benedicti sepulta est in sepulchro, quod ipse sibi parauerat, vt quorum mens vna semper fuit in Domino, eorum quoque corpora sepultura non separaret. Ita in primo connubio coniuncti, quia vna & eadem caro est, in vno sepulchro sepeliantur.

Vt non valeant precariæ vel commutationes viduatarum Ecclesiarum. Ex concilio Beluacensi præsente Ludouico, cap. x.

¶ Cap. 227.

Vt precariæ & commutationes, tempore viduatarum ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupauerant, rescindantur, & cum authoritate ecclesiastica vel ciuili, si faciendæ sunt, fiant.

De eadem re. Ex concilio eodem, cap. xi.

¶ Cap. 228.

10. q. 2. c. precariæ à nemine. Precariæ à nemine de rebus ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate conuenienti dat ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantum qui dederunt nomine, si res proprias & ecclesiasticas vsu fructuario tenere voluerint. Si autem res proprias ad præsens dimisit, ex rebus ecclesiasticis triplum fructuario vsu in suo tantùm quis nomine sumat, quia sic eas quemque tractare oportet, vt alienarum dispensatorem conuenit, non propriarum largitorem.

Item de eadem re. Ex eodem concilio, cap. xij.

¶ Cap. 229.

A nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus Deo & sanctis eius dicatis, cùm ratio & vsus obtineat neminem, cui non vult contra vtilitatem & rationem præstitum de proprio facere beneficium.

De eadem re. Ex eodem concilio. cap. xiij.

¶ Cap. 230.

10. q. 2. c. precaria. Vt precariæ de quinquennio in quinquennium secundùm antiquam consuetudinem & authoritatem renouentur.

De donatione vel venditione vel commutatione rei ecclesiasticæ. Ex concilio Carth. iiij. c. xxxij.

¶ Cap. 231.

Irrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ absque collaudatione, & subscriptione clericorum. *12 q. 2. c. sine exceptione.*

De commutationibus ecclesiasticarum rerum. Ex Beluacensi concilio. ¶ Cap. 232.

Vt commutationes rerum Ecclesiasticarum valdè caueantur, & subtilissimè, si aliquo modo fieri debent, inspiciantur. Quæ autem inconsultè factæ sunt, iuxta decretum canonicum Hilarij Papæ, quas illicitè decessor Episcopus amiserit, vel ab aliis illicitè commissæ sunt, ab eo qui successor est, emendentur. *Extra de rerum permuta. c. vt commutationes.*

De eadem re. Ex Matiscensi concilio, cap. iiij.

¶ Cap. 233.

A sancta Synodo decretum est, & imperialis authoritas denunciat, ne commutationes rerum vel mancipiorum ecclesiasticorum qualibet persona sine licentia & consensu religionis, præsumat facere.

*De commutatione Ecclesiasticorum mancipiorum. Ex concilio apud * Carisiacum, cap. ij.* ** al. Syluanectu*

¶ Cap. 234.

Ne mancipia ecclesiastica quisquam nisi ad libertatem commutet, vt videlicet mancipia quæ pro ecclesiastico homine dabuntur, in Ecclesiæ seruitute permaneant, & ecclesiasticus homo qui commutatur, perpetua libertate fruatur. Quod enim semel Domino consecratum est, ad humanos vsus iam transferri non potest. Ait enim lex: Si quis mutauerit, & quod mutatum est sanctificabitur Domino.

De eodem. Ex eodem concilio, cap. iii.

¶ Cap. 235.

Iniustum videtur & impium, vt mancipia quæ fideles viri seu fœminæ pro remedio animæ suæ Deo & sanctis eius consecrarunt, cuiuscunque muneris mancipio vel commutationis cōmercio, iterum in sæcularium seruitutem redigantur, cùm authoritas canonica seruos fugitiuos tantummodo distrahi permittat? & ideò omnes rectores ecclesiarum summopere caueant, ne vnius eleemosyna alterius peccatum fiat, & absurdum est, vt ex ecclesiastica dignitate seruus decedens, humanę obnoxius sit seruituti. *12. q. 2. c. iniustum.*

De regularibus præceptis super precariis ecclesiasticis non admittendis. Ex concilio apud sanctum Medardum, cap. xi. ¶ Cap. 236.

Præcepta regalia super precariis ecclesiasticis fieri nec ratio sinit, nec authoritas quolibet modo permittit, quoniā præcepta in iure ecclesiastico firmare indignum indicatur: necesse est vt maiestas regia non nisi ab ecclesiastico rectore petatur: id est, vt custos ecclesiæ solertissimè caueat, ne sui ordinis & ecclesiasticæ cōmutationis fortè immemor, contra authoritatē præceptum regium, pro quacunq; assentatione, fieri petat. Quod & si fecerit nō audiatur. Si autem & obtinuerit, regali districtione, episcopali iudicio idem rescindatur, & petitor iniustus pro principis iniusta suggestione dignè corripiatur.

De Episcopo qui mancipium Ecclesiæ manumitti desiderat. Ex concilio Toletano iiij. ca. lxvij.

¶ CAP. 237.

12. q. 2. c. episcopus qui. Episcopus qui mancipium iuris Ecclesiæ non retento Ecclesiastico patrocinio manumitti desiderat: duos meriti eiusdem & peculij, coram concilio Ecclesię cui præeminet, per commutationem subscribentibus sacerdotibus offerat, vt rata & iusta inueniatur deffinitio commutantis. Tunc enim liberam manumissionem sine patrocinio condere poterit, quando eum quem libertati tradere disponit, iam iuri proprio acquisiuit. Huiusmodi autem liberto aduersus Ecclesiam cuius iuris extitit, accusandi vel testificandi denegetur licentia. Quod si præsumpserit, placet vt stante commutatione in seruitutem propriam Ecclesiæ reuocetur.

Vt sacerdotibus qui res suas Ecclesiæ relinquunt, aut aliqua prædia vel familias Ecclesiæ conquirunt, liceat aliquos si placet de familia eiusdem Ecclesiæ manumittere. Ex eodem conc. cap. lxviij. ¶ CAP. 238.

Consensus totius concilij definiuit, vt Sacerdotibus qui aut res suas Ecclesiæ relinquunt, aut nihil habentes aliqua tamen prædia aut familias Ecclesiis suis conquirunt, liceat aliquos de familiis eiusdem Ecclesiæ manumittere, iuxta rei collatæ modum quem antiqui canones decreuerunt; ita vt cum peculio & posteritate sua si ingenui sunt, sub patrocinio Ecclesiæ maneāt, vtilitates iniunctas sibi iuxta quod potuerint, prosequentes.

Vt Presbyteri rem Ecclesiæ vendere non præsumant. Ex Carthaginensi concilio v. cap. iiij.

¶ CAP. 239.

12. q. 2. c. placuit. Item placuit vt Presbyteri non vendant rem Ecclesiæ vbi sunt constituti nescientibus Episcopis suis, quomodo & Episcopis non liceat vendere prædia Ecclesiæ ignorante concilio vel Presbyteris suis. Non habenti ergo necessitatem, nec Episcopo liceat rem matris Ecclesiæ ignorante concilio vel Presbyteris, suis titulis vsurpare.

De eadem re. Ex Bracarensi concilio i. ca. xvij.

¶ CAP. 240.

Dist. 50. c. Si quis Presbyt. Si quis Presbyter aut diaconus inuentus fuerit de ministeriis Ecclesiæ, ignorante concilio aliquid vendidisse, quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione Ecclesiæ non haberi: in iudicio tamen Episcopi dimittendum siue dignus in suo recipi gradu.

Quid agendum sit de Episcopo qui res Ecclesiæ vendiderit. Ex eadem concilio, ca. xxxi.

¶ CAP. 241.

2. q. 3. c placuit. Quicunque Presbyter de iure tituli sui quolibet modo aurum, argentum vel gemmas, vestes quoque si sunt, vel si accesserint aliqua mobilia ad ornamenta aliquid in perpetuum alienare tentauerit, donator, alienator, ac venditor, honoris sui amissione multetur.

De eadem re. Ex eod. concilio cap. xiiij.

¶ CAP. 242.

Si quis Episcopus nulla Ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo clero, aut vbi fortè non est Presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere, res ipsas ecclesiæ propriæ restaurare cogatur, & in iudicio episcoporum deijciatur auditus, atque furti & latrocinij reus, suo priuetur honore. 10 q. 1. c. Si quis.

Quòd quantitas rei Ecclesiasticæ, sicut remedium veniæ tribuit conferenti, ita damnum ritè præparet fraudatori. Ex Tolet. conc. ca. xxxiij.

¶ CAP. 243.

Omnis itaque rei Ecclesiasticæ quantitas, sicut remedium veniæ tribuit conferenti, ita damnum ritè præparat fraudatori. Et ideò nullus sacerdotum vel ministrorum ex rebus Ecclesię, quæ in quibuscunque locis à fidelibus largiuntur, aliquid auferat, & iuri suo aut Cathedræ propriæ vnitati connectat. Verùm vt huius rei soliditas potior habeatur, propinquis eius qui construxerunt vel ditauerunt Ecclesiam, licitū sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, vt si sacerdotem vel ministrum aliquid ex rebus collatis præuiderint defraudare, aut commonitionis honesta conuentione compescant, aut talia Episcopo aut iudici corrigenda denuncient. Quod si talia episcopus agere tentat, metropolitano eius hæc insinuare ne differant. Ipsis tamen hæredibus in eisdem rebus non liceat quasi iuris proprij potestatem præferre, non rapinam, non fraudem inferre, vel ingerere, non violentiam quamcunque præsumere. Si quis hæc monita temerare præsumpserit, & malè rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annuæ sententiam sustinebit.

De libertis qui ab Ecclesiæ patrocinio discesserunt. Ex conc. Tol. iiij. c. lxx. ¶ CAP. 244.

Liberti Ecclesiæ qui à patrocinio eius discedentes quibuslibet personis adhæserunt, si admoniti redire contempserint, manumissio eorum irrita sit: quia per inobedientiæ contemptum ingrati actione tenentur. 12 q. 2 c. liberti.

De libertis Ecclesiæ. Ibidem cap. lxix.

¶ CAP. 245.

Liberti Ecclesię, quia nunquam moritur eorū matrona, à patrocinio eiusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreuerunt. Et ne fortè libertas eorum in futura prole non pateat, ipsaque posteritas naturali ingenuitate obnitens sese ab ecclesiæ sanctę patrocinio non subtrahat, necesse est vt tā iidem liberti, quàm ab eis progeniti professionē Episcopo suo faciant, per quam se ex familia ecclesiæ liberos esse fatentur, eiusque patrocinium non relinquant, sed iuxta virtutem suam obsequium ei vel obedientiam præbeant. 12 q. 2. c. liberti.

De libertis qui à quibuscumque manumissi sunt. Ex eod. conc. ca. lxxi. ¶ CAP. 246.

Liberti à quibuscunque manumissi sunt, atque Ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum patrum constituerunt, sacerdotali defensione à cuiuslibet insolentia dist. 87. c. liberti.

protegantur, siue in statu libertatis eorum, seu in peculio quod habere noscuntur.

De manumissis in Ecclesia. Ex Arausico concilio i. ca. vij. ¶ CAP. 247.

In Ecclesia manumissos, vel per testamentum ecclesiæ commendatos, si quis in seruitutem, vel in obsequium, vel ad colonariam conditionem *imprimere tentauerit, animaduersione ecclesiastica coërcebitur.

*reuocare

De fugitiuis Ecclesiasticis seruis. Ex Toletano concilio. ¶ CAP. 248.

Fugitiuos etiam seruos Ecclesiasticos, domos suas aut familias deserentes, qui etiam si reuocati fuerint, teneri non possint simili ratione, ab episcopo si voluerit, aut si illi ita meruerint, distrahantur.

De Episcopis qui nihil Ecclesiæ suæ conferunt, & ex familia Ecclesiæ liberos facere præsumunt. Ex eod. concilio. ¶ CAP. 249.

Episcopi qui nihil ex proprio suo ecclesiæ Christi conferunt, liberos ex familiis ecclesiæ, ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, vt qui res suas ecclesię Christi non contulerit, damnum ecclesiæ inferat. Tales igitur libertos successor episcopi absque aliqua oppositione ad ius ecclesiæ reuocabit.

Quid in Ecclesia legi debeat. Ex Aurelianensi conc. ca. iij. ¶ CAP. 250.

Nihil aliud in Ecclesia legatur, aut cantetur, nisi quę authoritatis diuinæ sunt, & patrum orthodoxorum sanxit authoritas. Nec falsa Angelorum nomina colant, sed ea tantùm quę Prophetica, & Euangelica docet scriptura, id est Michael, Gabriel, Raphael.

Excommunicandos esse eos qui libros famosos in Ecclesia legunt. Ex conc. Elibertino, ca. lij.

¶ CAPVT 251.

Si qui inuenti fuerint libros famosos & ignotos in Ecclesia legere vel cantare, excommunicentur.

De mulieribus quæ clam concipiunt. Ex Maticensi conc. ca. vi. ¶ CAP. 252.

In hoc sancto Concilio decretum est, vt vnusquisque Presbyter in sua plebe publicè annunciet, vt si aliqua fœmina clanculò corrupta conceperit, nequaquam filium aut filiã suam interficiat: sed quocunque pręualet ingenio ante ianuas ecclesię partum deportari ibique poni faciat, vt coram sacerdote in crastinum delatus ab aliquo fideli suscipiatur, & enutriatur, & tali ex causa homicidij reatum, & quod maius est parricidium euadat. Nam qui filium aut filiam interficit, parricida omninò destinetur.

De infantibus in adulterio natis, & ad Ecclesiam expositis. Ex Arelatensi ij conc. cap. xxxij.

¶ CAP. 253.

Si expositus ante Ecclesiam, cuiuscunque fuerit miseratione collectus, contestationis ponat epistolam: vt si is qui collectus est intra decem dies quęsitus, agnitus non fuerit, securus habeat qui collegit. Sanè qui post prędictum tempus calumniator extiterit, vt homicida ecclesiastica districtione damnabitur, sicut patrum sanxit authoritas.

De eadem re. Ex Vasensi concilio, cap. ix.

¶ CAP. 254.

De expositis quia collata ab omnibus querela processit, eos non iam misericordiæ sed canibus exponi, quos colligere calumniarum metu, quãuis inflexa præceptis misericordię mens humana detrectet, id obseruandum est, vt secundùm statuta fidelissimorum Augustorum, piissimorúmque principium quisquis expositum colligit, ecclesiam contestetur, contestationem colligat. Nihilominus de altario dominico die minister annunciet, vt Ecclesia sciat expositum esse collectum, vt intra dies decem, ab expositionis die expositum recipiat. Si quis se probauerit agnouisse, collectori pro ipsorum decem dierum misericordia prout maluerit ad pręsens tribuat, aut in perpetuum cum Dei gratia, si voluerit possideat. Si quis expositorum hoc ordine collectorum repetitor, vel calumniator extiterit, homicida habendus est.

Si sacerdotes oblationes fidelium, ab Ecclesia auferunt, & in suos vsus conuertunt. Ex concilio Toletano, cap. xxxij. Tol. 4.

¶ CAP. 255.

Auaricia radix est cunctorum malorum, cuius sitis etiam sacerdotum mentes obtinet. Multi enim fidelium in amore Christi & martyrum, in Parochiis episcoporum Basilicas construunt, oblationes conscribunt: sacerdotes hæc auferunt, atque in vsus suos conuertunt. Inde est quòd cultores sacrorum deficiunt, dum stipendia perdunt, inde basilicarum labentium ruinæ non reparantur, quia auaricia sacerdotali omnia auferuntur. Pro qua re constitutum est à præsenti Concilio Episcopos ita diœceses suas regere, vt nihil ex earum iure præsumant auferre, sed iuxta priorum conciliorum authoritatẽ, tam de oblationibus quàm de decimis, & de tributis ac frugibus tertiam consequantur. Quod si amplius quippiam ab eis pręsumptum fuerit, per concilium restaurentur, appellantibus ipsis conditoribus, aut certè propinquis eorum, si iã illi à sæculo discesserunt. Nouerint autem conditores Basilicarum in rebus quas eisdem Basilicis conferunt, nullam potestatem habere, sed iuxta canonum instituta, sicut ecclesiam, ita dotem eius ad ordinationem Episcopi pertinere.

1. Timot. 6.

16. q. 1. c. constitutum est.

10. q. 1. c. nouerint.

De quodam à dæmonio vexato. Greg. Papa, c. xvi. lib. ij. dialog. ¶ CAP. 256.

Ex eodem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiæ clericus dæmonio vexabatur, qui à venerabili viro Constantio eiusdem Ecclesiæ antistite per multa fuit martyrum loca transmissus, vt sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere, vt quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulũ Benedictum, qui Iesu Christo domino preces fudit, & antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit: cui sanato præcepit, dicens: Vade, & post hac carnem ne comedas, & ad sacrum ordinem nunquam accedere præsumas. Quacunque autem die sacrum ordinem temerare præ-

sumpseris, statim iuri diaboli iterum mancipaberis. Discessit itaque clericus sanus, ac sicut terrere solet animum pœna recens, ea quæ vir Dei præcepit interim custodiuit. Cùm ergo post annos plurimos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atque ad sacrum ordinem accessit. Quem mox is qui reliquit diabolus tenuit, cúmque vexare quousque animam eius excuteret, non cessauit.

De rebus ecclesiæ quæ mortuo Episcopo à Presbyteris venditæ fuerint. Ex Ancyrano conc. ca. xiiij.

¶ CAP. 257.

De his quæ pertinent ad Ecclesiam, quæ cùm non adesset Episcopus, Presbyteri vendiderunt, placuit rescisso contractu ad iura Ecclesiastica reuocari. In iudicio autem erit Episcopi, si constitutum pretium debeat recipi, nec ne, quia sæpe contingit rerum distractarum reditus ampliore summa quàm accepto pretio reddi.

De eo qui spernit oblatam Presbyteri qui uxorem habuerit. Ex Gangrensi concilio, cap. iiij.

¶ CAP. 258.

Quicunque discernit à Presbytero qui vxorem habuerit, quia non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.

Quòd non permittantur Ecclesiastici ad hæreticorum cœmiteria accedere. Ex Laodicensi concilio, cap. ix. ¶ CAP. 259.

Quòd non permittantur Ecclesiastici ad cœmiteria hæreticorum, vel ad ea quæ ab eis appellantur Martyria, orationis causâ vel sanationis accedere: sed huiusmodi si fideles fuerint, certo tempore communione priuari, pœnitentes autem & confitentes se deliquisse, conuenit suscipi.

Quòd non oporteat ab hæreticis eulogias accipere. Ex eod. cap. xxxij. ¶ CAP. 260.

1. q. 1. c. non oportet. Quòd non oportet ab hæreticis Eulogias accipere, quæ sunt maledictiones potius quàm benedictiones.

Quòd nullus Christianus ad pseudomartyres ire debeat. Ex eodem concilio, cap. xxxiiij.

¶ CAP. 261.

Quòd omnem Christianum non oporteat deserere Martyres Christi, & ire ad pseudomartyres, id est hæreticorum, & ipsos quos constat hereticos extitisse, hi namque alienati sunt à Domino. Sint ergo anathema, qui ad tales accesserint.

Quòd non oporteat plebeios Psalmos in Ecclesia cantare. Ibid. ca. lix. ¶ CAP. 262.

Quòd nõ oporteat plebeios psalmos in Ecclesia cantare, nec libros præter canonem legi, sed sola sacra volumina noui testaméti, vel veteris.

De illis, qui conuentus qui ad confessiones martyrum fiunt, abominantur. Ex Antiocheno concilio, cap. xx. ¶ CAP. 263.

Si quis superbiæ vsus affectu, conuentus abominatur qui ad confessiones martyrum celebrantur, & ministeria quæ in eis fiunt simul cum eorum memoriis execratur, anathema sit.

Vt energumenis in domo Dei sedentibus victus ab exorcistis administretur. Ex concilio Carthag. iiij. cap. xcij. Energumenis in domo Dei sedentibus, victus quotidianus per exorcistas oportuno tempore ministretur.

Vt sacra vasa non ab aliis quàm à sacris viris tractentur. Ex decretis Sixti Papæ.

¶ CAP. 264.

Cognoscat sapientia vestra, fratres charissimi, quia in hac sacra Apostolica sede à nobis & reliquis Episcopis, cæterisque domini sacerdotibus statutum est, vt sacra vasa, non ab aliis, quã à sacratis, dominóque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde est, vt sacra domini vasa, quæcunque sunt, humanis vsibus seruiant, vt non ab aliis quàm à domino seruientibus, eique dicatis tractentur viris: ne pro talibus præsumptionibus iratus dominus plagam imponat populo suo, & hi qui etiam non peccauerunt, mala patiantur, aut pereant, quia perit iustus sæpissimè pro impiis. Attendite ne talia in Ecclesiis vestris permittatis deinceps fieri, ne grex pretiosissimo sanguine Christi redemptus, in præcipitium, quod absit, ruat.

De sacris fœminis, quæ sacra vasa, & pallas altaris tractare præsumpserint. Ex Epistola soteris Papæ. ¶ CAP. 265.

Sacratas Deo fœminas vel monachas sacra vasa, vel * sacras pallas penes vos contingeré, & incensum ponere, & circa altaria deferre, perlatum est ad Apostolicam sedem. Quæ omnia reprehensione, & vituperatione plena esse nulli rectè sapientium dubiũ est. Quapropter per huius sanctę sedis authoritatem hæc omnia vobis resecare, funditus quantòcitius poteritis censemus & ne pestis hæc latiùs diuulgetur per omnes prouincias, abstergi citissimè mandamus.

* sacratas dist. 23. c. Idem supra p. 2. 4. 72.

Quid faciendum sit de vasis sacris, de pallis altaris, & de velis Ecclesiæ, si vetustate consumpta fuerint. Ex epist. Clementis Papæ. Epist. 2.

¶ CAP. 266.

De vasis sanè sacris quid gerendum, quid ue inde faciendum sit: altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate cõsumpta, incendio dentur: quoniam non licet ea quæ in sanctuario fuerint, malè tractari; sed incendio vniuersa tradantur: cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, vbi nullus transitus habeatur, aut in pariete aut in fossis pauimentorũ iactentur, ne ab introeũtium pedibus inquinentur. Pallas verò & velum quæ in sanctuario sordidata fuerint, Diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lauent, non eiicientes foras à sanctuario velamina dominicæ mensæ, ne fortè puluis dominici corporis, malè decidat sindone foris delata, & erit hoc operanti peccatum. Idcirco in sacrario ministris præcipimus cum diligentia custodire. Pallæ verò in alia pelui lauentur, vela in alia.

De cõs. dist. 1. c. altaris palla.

Quòd in oblatione corporis & sanguinis Domini incensum poni debeat. Ex Rothomagensi concilio, cap. ij. ¶ CAP. 267.

Vt tempore quo Euangelium legitur, finitóque offertorio, super oblatione incensum in

mortem videlicet Redemptoris nostri ponatur, decreuimus.

Vt quotiens Basilicam ad quam itur, præsentia nouæ plebis impleuerit, totiens sacrificium subsequens offeratur. Ex epist. Leonis ad Dioscorum Alexandrinum, cap. ij.

¶ CAP. 268.

Vt autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoque volumus custodiri, vt cùm solennium festiuitas conuentum populi numerosioris indixerit, & ad eandem multitudo fidelium conuenerit, quam recipere Basilica vna non possit, sacrificium indubitanter iteretur, ne his tantùm admissis ad hanc deuotionem qui priùs aduenerint, videantur hi scilicet qui postmodum confluxerint, non recepti, cùm plenum pietatis atque orationis opus sit, vt quotiens Basilicam aliquam iterum pręsentia nouæ plebis impleuerit, totiens sacrificium subsequens offeratur. Necesse est autem vt quædam populi pars sua deuotione priuetur, si vnius tantùm Missæ more seruato, sacrificium offerri non possit, nisi prima parte diei conueniant.

Vt nullus Presbyter titulum super titulum vsurpare præsumat. Ex Nannetensi concilio.

¶ CAP. 269.

Vt si quilibet presbyterorum defunctus fuerit, vicinus Presbyter apud seniorem sæcularem, nulla precatione vel aliquo xenio ecclesiam illam obtineat: quia titulus per se constans antè constitit: sed neque capellam, sine consultu Episcopi: quòd si fecerit definitam sententiam sibi prolatam suscipiat, sicuti de Episcopo canonica decreuit authoritas, vt si per ambitionem maiorem ciuitatem appetierit, & illam perdat quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam vsurpare tentauit.

Quid faciendum sit de altaribus in quibus sancta reliquiæ non inueniuntur. Ex Affricano conc. cap. j.

¶ CAP. 270.

Altaria in quibus sacra corpora, vel reliquiæ martyrum non esse probantur, ab eiusdem loci Episcopo destruantur.

In altari quo missam Episcopus celebrauit, nulli Presbytero die illo celebrandum. Ex concilio Vrbico.

Ne in altari quo missam Episcopus cantauit, Presbyter eo die Missam celebrare præsumat.

Vt Episcopus vel Presbyter postquàm missam inceperit & orationem dixerit, nisi paßio aliqua interueniat, antequam ministerium adimpleat ab altario Dei nullo modo discedat. Zacharias Papa, cap. ix. ¶ CAP. 271.

Vt Episcopus aut Presbyter, dum ingressus fuerit ad Missarum solennia celebranda, nisi passio aliqua interuenerit, nullo modo audeat data oratione discedere, vt ab alio Episcopo aut à Presbytero suppleantur missarum solennia, sed qui initium sumpsit, suppleat vsque ad finem, quia scriptum est, Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Si quis verò præsumpserit præter quod posuimus agere, à sacro corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi sit suspensus.

Vt nullus Episcopus vel Presbyter ad celebranda missarum solennia cum baculo ire, aut velato capite altari Dei aßistere præsumat. Ex decretis eiusdem, cap. xiij.

¶ CAP. 272.

Vt nullus Episcopus, Presbyter, aut diaconus ad celebranda Missarum solennia pręsumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei assistere, quoniam & Apostolus prohibet viros velato capite orare in Ecclesia, & si temerè pręsumpserit, excommunicetur. *de consf. dist. 1. c. nullus.* *1. Cor. 11.*

Ne corpora Sanctorum transferantur de loco ad locum. Ex concilio i. Magontiensi, cap. li.

¶ CAP. 273.

Deinceps verò Corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre præsumat, sine consilio Principis, vel Episcoporum, sanctæque synodi licentia.

Quos mortuos in Ecclesia sepelire liceat. Ex eodem, cap. lij. ¶ CAP. 274.

Nullus mortuus infra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi aut Abbates aut digni Presbyteri, vel fideles laici.

Quòd omnes fideles in Ecclesia nihil agere debeant nisi orare. Ex ij. Turonensi concilio, ca. xxxviij.

¶ CAP. 275.

Sacerdotes debent fideles admonere, vt quando ad Ecclesiam conueniunt, sine strepitu ac tumultu eam ingrediantur: in qua etiam quamdiu orationis causâ morantur, nequaquam inter se proferant inanes confabulationes, sed tempore quo Missarum solennia celebrantur, non solùm ab otiosis & inutilibus verbis, verumetiam & à perniciosis cogitationibus funditus abstinendum est.

Quòd Diuina clementia fixis in terra genibus exoranda sit, nisi in maioribus solennitatibus. Ex eodem cap. xxxvii.

¶ CAP. 276.

Sciẽdum est quòd exceptis diebus Dominicis, & illis solennitatibus, quibus sancta & vniuersalis Ecclesia ob recordationem dominicæ Resurrectionis solet stando orare, fixis in terra genibus suppliciter clementiam nobis profuturã, nostrorúmque criminum indulgentiam deposcendum est. Cuius rei in Euangelio ipse dominus nobis dedit exemplum. Sed Stephanum martyrẽ, & Apostolum Paulum eadem fecisse, liber actuum Apostolorum testis est. Ex quibus intelligi datur, oportere Christianum humiliter ad terram prosterni, ne fortè illi dicatur, Quid superbis terra & cinis. *Matth 26.* *Act. 7. & 20.* *Eccles. 10.*

Quòd non liceat mortuis osculum dare. Ex conc. Agathensi, cap. ij. ¶ CAP. 277.

Non liceat mortuis osculum dare, nec palliis quæ sacrificiis super altare ponuntur, corpora eorum inuoluere, vel super feretrum ponere.

Vbi fideles sepeliri debeant. Ex conc. Triburiensi, cap. xv. ¶ CAP. 278.

Restat propter instantem, quæ nunc maxima

occurrit, necessitatem, vbicunque facultas rerum, & oportunitas temporum suppetit, sepulturam morientium apud Ecclesiam vbi Episcopi sedes est, celebrari. Si autem propter itineris longinquitatem aut adiacentem alicuius inoportunitatis difficultatem impossibile videatur, expectet eum terra sepulturæ suæ, quo Canonicorum aut monachorum siue sanctimonialium congregatio sancta communiter degat, vt eorum orationibus iudici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum, quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat. Quòd si & hoc ineptum & difficile æstimetur vbi decimam persoluebat viuus, sepeliatur mortuus.

Vt sacerdotes ad tempus orationi vacent, antequam sacrificent. Ex decretis Innocentij papæ, cap. xxxvi. ¶ CAP. 279.

1. Cor. 6. Paulus ad Corinthios scribit dicens: Abstinete vos ad tempus, vt vacetis orationi. Et si hoc laicis præcipit, multò magis Sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge sacrificium est, semper debent ab huiusmodi consortio abstinere. Qui contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore, vel sacrificare forsitan vsurpabit, aut qua conscientia, quóue merito exaudiri se credit, cùm dictum sit, omnia

Ad Tit. 1. munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum.

De Ecclesiis Monachorum. Ex concilio Confluentia habito, cui interfuit Henricus & Carolus reges, cap. vi. ¶ CAP. 280.

Hocque statutum est, quatenus ecclesiæ quorumcunque monachorum, in singulis Parochiis suorum Episcoporum, vt decet diuinitus subdantur regimini, eisque debita obsequia in exercendis ecclesiasticæ curæ negotiis sollicitè exhibeant, ipsi proculdubio Monachi Episcopis suis in omnibus obediant.

De laicis qui proprias Ecclesias habent. Ex eod. conc. cap. v. ¶ CAP. 281.

Si laici Capellas proprias habuerint, à ratione & authoritate alienum habeatur, vt ipsi decimas accipiant, & inde canes aut genitarias suas pascant: sed potius Presbyteri ecclesiarum eas accipiant, & inde restaurationem exhibeant, & pro sancta ecclesia, ac pro statu regni, Dei misericordiam studiosè implorent.

De vasculis quibus sacra mysteria conficiuntur. Ex Triburiensi conc. cap. xviij. cui interfuit rex Arnulphus. ¶ CAP. 282.

De cons. dist. Vasa quibus sacrosancta cōficiuntur mysteria calices sunt & patenæ. De quibus Bonifacius martyr & episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramēta conficere, respondit. Quondā sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc è cōtrario lignei sacerdotes aureis vtuntur calicibus. Zepherinus sextusdecimus Romanus episcopus patenis vitreis Missas celebrari constituit. Tunc deinde Vrbanus octauus decimus Papa omnia ministeria sacra fecit argētea. In hoc enim sicut in reliquis cultibus magis ac magis per incrementum temporum decus succreuit ecclesiarum. Nostris enim temporibus qui serui patris familias sumus, ne decus matris ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur, & amplificetur, statuimus vt deinceps nullus Sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi in ligneis vasculis vllo modo conficere præsumat, ne vnde placari debet, inde irascatur Deus.

(margin: Vasa in quibus.)

De Ecclesia à pluribus hæredibus possessa. Ex eod. conc. c. xxxij. ¶ CAP. 283.

Quæcunque ecclesia à compluribus cohæredibus sit possessa, concordi vnanimitate vndique procuretur, ne propter aliquas disceptationes seruitium Dei minuatur, & cura populi irreligiosè agatur. Si verò contingat pro ea comparticipes dissidere, & sub nullo Presbytero eam procurare, & propterea iurgia, & contentiones, tam inter ipsos, quàm inter clericos incipiant frequentare: quia iuxta Apostolum, seruos Dei non oportet litigare. Episcopus tollat inde reliquias, & sub magna cura honorificè collocet 2. Timot. 2. eas, atque eiusdem Ecclesiæ claudat ostia, & sub sigillo consignet ea, & sacrum mysterium nullus celebret in ea, antequàm concordi vnanimitate, vnum omnes eligant Presbyterum, qui idoneus sit sacrosanctum locum procurare, & populo Dei vtiliter præesse.

Vt hi qui suæ proprietatis loca alicubi dare voluerint, cognoscant decimam nusquam se tradere posse. Ex concilio apud Confluentiam, cap. vij.

¶ CAPVT 284.

Si quis vero laicus vel clericus, seu vtriusque sexus persona proprietatis suæ loca, vel res alicubi donare delegauerit, decimationum prouentum priori Ecclesiæ legitimè signatum, inde abstrahere nullam habeat potestatem. Quod si facere tentauerit, talis traditio irrita prorsus ducatur, & ipse ad emendationem ecclesiasticā coërceatur censurā.

D.
IVONIS CARNOTENSIS
EPISCOPI;
DECRETI PARS QVARTA:

DE OBSERVANDIS FESTIVITATIBVS & Ieiunijs legitimis. De Scripturis Canonicis, & Consuetudinibus, & celebratione Concilij.

QVOMODO INTELLIGENDVM SIT QVOD APOSTOLVS AIT: Dies obseruatis & menses, & tempora, & annos, timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Ambrosius, in expositione Epistolæ ad Galatas, in cap. iiij.

¶ CAPVT PRIMVM.

Galat. 7. Ies obseruatis, & menses, & tempora, & annos I. Dies ergo obseruant, qui dicunt, vt puta, crastino proficiscendum non est, post crastinum enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt menses, qui cursus perscrutantur lunæ dicentes, vt puta, septimâ lunâ instrumenta confici non debent: nonâ iterum lunâ, vt puta emptum seruum domum duci non oportet: & per hæc faciliùs solent aduersa prouenire. Tempora verò sic obseruant cùm dicunt: hodie veris initium est, festiuitas est, post cras Vulcanalia sunt. Posterum est, domum egredi non licet. Annos sic colunt cùm dicunt, Calendis Ianuariis nouus est annus, quasi non quotidie anni impleantur. Sed vt Iani illius memoriam recolant bifrontis, hac superstitione vtuntur, quæ longè debet esse à seruis Dei. Si enim Deus ex toto corde diligitur, ipso propitio nulla debet esse formido, neque suspicio harum rerum. Prosperè enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit.

Ad inquisitiones Ianuarij lib. 2. c. 15. ***Quòd Pascha & quadragesima à veteri lege trahunt authoritatem, & quomodo Pascha nunc celebrandum. Beatus Augustinus in libro resp. ad Ianuarium.*** ¶ CAP. 2.

Exod. 12. In scripturis quidem veteribus ad agendum Pascha non est præceptum tempus, nisi ex mense nouorum, Lunâ xiiij. vsque ad vigesimam primam. Ex Euangelio tamen quia manifestum est, quo etiam die Dominus crucifixus sit, & in sepultura fuerit, & resurrexerit, adiuncta est etiam ipsorum dierum obseruatio, per patrum concilia, & orbi vniuerso Christiano persuasum, eo modo Pascha celebrari oportere. Quadragesima ieiuniorum habet authoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moysi & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans euangelium non dissentire à lege, & Prophetis. In persona quippe Moysi lex, in persona Heliæ Prophetæ accipiuntur, inter quos in monte gloriosus apparuit, vt euidentius emineret, quod de illo dicit Apostolus, testimonium habens à lege & Prophetis. In qua ergo parte anni congruentiùs obseruatio quadragesimæ constitueretur, nisi confinis atque contigua dominicæ passioni? Quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, vt ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, quæ vtique fallaciter blandiri, & illecebrarum fucos circumspargere atque iacere non cessat. Ioan. 19. Math. 4. Exod. 34. 3. Reg. 19. Matth. 17. Rom. 3.

Pius I. ***Quòd Pascha dominica die celebrandum sit. Pius nonus à Petro Papa omnibus Ecclesiis in primo decretalium suorum.*** ¶ CAP. 3.

de conse. dist. 3. c. nosse vos vol. Nosse vos volumus, quòd Pascha domini die

dominico annuis temporibus sit celebrandum. Istis ergo tẽporibus, Hermes doctor fidei & scripturæ effulsit inter nos: licet nos eodem prædicto die celebraremus, & quidã inde dubitarent: ad corroborandas tamen animas eorum eidem Hermæ Angelus domini in habitu pastoris apparuit, & præcepit ei vt Pascha die dominico ab omnibus celebraretur tempore suo. Vnde & vos Apostolica authoritate instruimus omnes eadem die seruare debere, quia & nos eadem seruamus, nec debetis à capite quoquomodo dissidere.

De eodem. Victor xiij. à Petro papa, Theophilo Episcopo & fratribus Alexandriæ positis, in primo decretali suo.

¶ Cap. 4.

de cons. dist. 3. c. celebritatem. Celebritatem sanctæ Paschæ die dominico agi debere, & prædecessores nostri iam statuerunt, & vos illud eadem die celebrare solenniter mandamus, quia non decet vt membra à capite discrepent, nec contrà gerant.

De solennitate Inuentionis sanctæ crucis. Eusebius papa, cap. iij. ¶ Cap. 5.

Epist 3.

de cons. dist. 3 c. crucis. Crucis Domini nostri Iesu Christi, quæ nuper nobis gubernacula sanctæ Romanæ ecclesiæ tenentibus, quinto Nonas Maij inuenta est, in prædicto Calendarum die Inuentionis festum vobis solenniter celebrare mandamus.

De non prohibendo opere in sabbato. Gregor. Gratia Dei Episcopus dilectissimis suis ciuibus Romæ, lib. xi. registri epist. iij.

¶ Cap. 6.

de cons. dist. 3 c. peruenit. Peruenit ad me quosdam peruersi spiritus homines praua inter vos aliqua & sanctæ fidei cõtraria seminasse, ita vt die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi Antichristi prædicatores dixerimus, qui veniens diem sabbatum atque dominicum ab omni faciet opere custodiri: Quia enim mori se & resurgere simulat, haberi vult in veneratione dominicum diem. Et quia populum iudaizare compellet, vt exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, coli vult sabbatum. Aliud quoque ad me perlatum est, vobis à peruersis hominibus esse prædicatum, vt dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi, & pro voluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec dominico die prohibemus.

De his qui in Dominico die studiosè ieiunant. Ex concilio Carthaginensi iiij. cap. lxiiij.

¶ Cap. 7.

26. q. 7. c. sacerdos. Qui Dominico die studiosè ieiunat, non credatur Catholicus.

De his qui Ecclesiã prætermissã ad spectacula pergunt. Ibidem cap. lxxxviij.

¶ Caput 8.

de cons. dist. 1 c. qui die solem. Qui die solenni, prætermisso ecclesiæ conuentu ad spectacula vadit, excommunicetur.

Vt solennitates maiores in ciuitatibus celebrentur. Ex concilio Agathensi, cap. xxi.

¶ Cap. 9.

Si quis etiam extra Parochias in quibus legitimus est, ordinatiúsque conuentus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis festiuitatibus, vt ibi missas teneat propter fatigationem familiæ, iuxta ordinem permittimus. Pascha verò, Natalem domini, Epiphaniam domini, Ascensionem, Pentecosten, & natiuitatem sancti Ioannis baptistę, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus, aut in Parochiis teneant. Clerici verò si qui in his festiuitatibus, quas suprà diximus, in oratoriis, (nisi iubente aut permittente Episcopo) facere aut tenere voluerint, à communione pellantur. De cõs. dist. 1 c. Si quis.

De laicis qui solennitatibus maioribus ad ciuitatem non occurrunt. Ex eodem conc. ca. lxiij.

¶ Cap. 10.

Vt ciues qui superiorum solennitatum, id est Paschæ, aut natalis domini vel Pentecostes festiuitatibus, cum Episcopis interesse neglexerint; in quibus ciuitatibus positos se accipiendæ communionis, vel benedictionis desiderio nouerint: qui hoc facere neglexerint, triennio à communione priuentur Ecclesiæ.

Vt letaniæ ante Ascensionem domini celebrentur. Ex concilio Aurelianensi j cap. xxix.

¶ Cap. 11.

Rogationes, id est letanias, ante Ascensionem domini placuit celebrari; ita vt post missam triduanum ieiunium in dominicæ Ascensionis solennitate soluatur, per quod triduum serui & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs vniuersa conueniat, quo triduo omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur. de cons. dist. 3 c. rogationes.

Vt nullus ciuium Festiuitates maiores in villa celebret. Ex eodem cap. xxvij.

¶ Cap. 12.

Vt nulli ciuium Paschæ, natalis Domini, vel quinquagesimæ solennitatem in villa liceat celebrare, nisi quem infirmitas probatur tenuisse. Irreligiosa consuetudo est quam vulgus per sanctorum solennitates agere consueuit. Populi qui debent officia diuina attendere, saltationibus turpibus inuigilant, cantica non solùm mala canentes, sed & religiosorum officiis perstrepentes. Hæc etenim vt ab omni Hispania depellantur, sacerdotum & iudicum à concilio sanctę curæ committitur. de cons. dist. 3 c. nulli ciuium.

De Dominica die. Ex statutis Patrum.

¶ Cap. 13.

Die autem Dominica nihil aliud agendum est, nisi Deo vacãdum: nulla operatio in die illa sancta comperiatur, nisi tantùm hymnis, & psalmis & canticis spiritualibus dies illa transeatur.

Vt presbyteri plebibus annuncient dies qui feriandi sunt. Ex Lugdunensi concilio, cap. iij.

¶ Cap. 14.

Pronunciandum est, vt sciant tempore feriandi de cons. dist.

3.c.pronunciandum. per annnum, id est omnem Dominicam à vespera vsque ad vesperam, ne iudaismo capiantur. Feriandi verò per annum isti sunt dies: Natale domini, sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistę, Innocentium, sancti Syluestri, Octauæ domini, & Theophania, Purificatio sanctæ Marię, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio domini, sancti dies Pentecostes, sancti Ioannis baptistæ, duodecim Apostolorum, maximè sanctorum Petri & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminauerunt, sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas eiusdem, Dedicatio Basilicæ sancti Archangeli Michaelis, Dedicatio cuiuscunque oratorij, & omnium sanctorum, & sancti Martini & illę festiuitates, quas singuli Episcopi in suis episcopatibus cum populo collaudauerint, quæ vicinis tamen circum morantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquæ verò festiuitates per annum non sunt cogendæ ad feriandum, nec prohibendæ. Indictum verò ieiunium quando fuerit denunciatum, ab omnibus obseruetur.

Vt Presbyteri cùm festiuitates annunciant, etiam ieiuniorum & vigiliarum non obliuiscantur. Ex concilio apud Compendium, cap. i.

¶ CAP. 15.

Item Presbyteri cùm Festiuitates sacras populo annunciant, etiam ieiunium vigiliarum vbi esse debeat, eos omnimodò seruare moneant.

De obseruatione Dominicæ diei, & quòd mercatus nec placitum in ea sit tenendum. Ex concilio Magunt. i. c. xxxvij.

¶ CAP. 16.

Omnes dies dominicos à vespera in vesperam omni veneratione & obseruatione decreuimus obseruare, & ab illicito opere abstinere, & vt mercatus minimè in eis fit, nec placitum vbi aliquis ad mortem vel pœnam iudicetur, nec sacramenta iurentur, nisi pro pace facienda.

Item de eadem re. Ex concilio apud sanctum Medardum præsente Carolo Imperatore ca. v.

¶ CAP. 17.

Statuimus quoque, secundùm quod in lege Dominus mandauit, vt opera seruilia diebus dominicis non agantur, sicut genitor meus in suis Synodalibus edictis mandauit, quòd nec viri ruralia exerceant, nec in vinea colenda, nec in campis arando, vel metendo, vel fœnum secando, vel sepem ponendo, vel in syluis stirpando, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec ad placita conueniant, nec mercatus fiat, nec venationes exerceantur.

Vt in diebus dominicis, & in diebus Pentecostes stantes oremus. Ex Niceno concilio i. ca. xx.

¶ CAP. 18.

de consf. dist. 3.c quoniam sunt. Quoniam sunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus Pentecostes, propterea est vtique cōstitutum à sancta Synodo, quoniam consona & conueniens per omnes ecclesias custodienda consuetudo est, vt stantes ad orationem Domino vota reddamus.

Vt vno die, & tempore Pascha vbique celebretur. Ex Arelatensi i. concilio, cap. i.

¶ CAP. 19.

De obseruatione Paschæ domini, vt vno die & tempore per omnem orbem obseruetur, & iuxta consuetudinem literas ad omnes tu dirigas. de conf. dist. 3.c. de obseru.

Quæ opera dominica die liceat fieri. Ex concilio apud Compendium, cap. vi.

¶ CAP. 20.

Tria carraria opera licet fieri in dominica die, id est hostiiicidia, carra, victualia, vel angaria, & si fortè necesse sit, corpus cuiuslibet duci ad sepulchrum.

Item de obseruatione dominicæ diei. Ex eod. conc. cap. vii.

¶ CAP. 21.

Fœminæ opera textrilia non faciant in die Dominico, non capulent vestimenta, vestitus non consuant, nec lanam carpant: non licet linum battere, aut vestimenta lauare: nec veruces tondere, vt omnibus modis honor & requies die dominica persoluatur, sed ad missarum solennia vbique conueniant, & laudent Dominum pro omnibus bonis quæ nobis in illa die conferre dignatus est.

Item. Ex eodem concilio, cap. viij.

¶ CAP. 22.

Vt nullus episcoporum vel presbyterorum, vel clericorum die Dominica propositum cuiuscunque causæ negotium audeat vindicare, nisi hoc tantùm, vt Deo statuta solennia peragantur.

Nihil interesse quantum ciborum vel potus homo sumat, sed considerandum esse qua auiditate sumat, qua etiam facilitate, & serenitate animi vt si necesse sit his careat. Augustinus ex libro quæstionum euangelicarum.

¶ CAP. 23.

Quod Dominus dicit in euangelio, iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis: ostendit filios sapientiæ intelligere nec in abstinendo, nec in manducando esse iustitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, & temperantiam: per abundantiam non se corrumpendi atque opportunè sumendi, vel non sumendi ea quorum non vsus sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omninò quid alimentorum sumas, vt succurras necessitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his cū quibus tibi viuendum est, neq; quantum sumas multùm interest, cùm videamus aliorum stomachum citiùs saturari, & eos tamen illi ipsi paruo quo satiantur ardenter & intolerabiliter, & omninò turpiter inhiare: alios autem plusculo quidem satiari, sed tolerabiliter inopiam perpeti, & vel ante horam positas epulas, si id in tempore aut opus sit, aut necesse sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest, non quid, vel quantum alimentorum pro congruentia hominum atque personę suæ, & pro suæ valetudinis necessitate quis capiat, sed quanta facilitate & serenitate animi careat, cū his vel oportet, vel etiam necesse est carere, vt illud Matt. 11.

illud in animo Christiani compleatur quod Apostolus dicit: Scio & minus habere, scio & abundare, vbique & in omnibus imbutus sum & satiari & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat.

Philip. 4.

Vt vnusquisque cibo & potu non superstitiosè, sed temperanter vtatur, & metas consuetudinis bonorum inter quos conuersatur, non excedat. Ex libro de doctrina Christiana. lib. iij. cap. xij. ¶ CAP. 24.

Quisquis autem rebus prætereuntibus restrictius vtitur, quàm sese habent mores eorum cum quibus viuit, aut temperans, aut superstitiosus est. Quisquis verò sic eis vtitur, vt metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Quid ergo locis & temporibus personísque conueniat diligenter attendendum est, ne temerè flagitia reprehendamus. Fieri enim potest vt sine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœdissima gulæ flamma in vilissimum inardescat, & sanius quisque maluerit more Domini pisce vesci, quàm lenticula more Esau nepotis Abraham, aut hordeo more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt pleræque bestiæ quòd vilioribus aluntur escis. Nam in omnibus huiusmodi rebus, non ex earum rerum natura quibus vtimur, sed ex causa vtendi, & modo appetendi, vel probandum est vel improbandum, quod facimus.

Post pauca. Luce 24. Gene. 25.

Vt clerici septem hebdomadas ante pascha à carne, & aliis delicijs abstineant. Telesphorus vij. à Petro in primo decreto suo omnibus Episcopis.

¶ CAP. 25.

dist. 4. c. statuimus.

Cognoscite à nobis, & cunctis Episcopis in hac sancta & Apostolica sede congregatis statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sorte Domini vocati à carne ieiunent: quia sicut discreta debet esse vita clericorum à laicorum conuersatione, ita & in ieiunio fieri debet discretio. Has ergo septem hebdomadas omnes Clerici à carne, & deliciis ieiunent, & hymnis & vigiliis atque orationibus Domino inhærere die noctúque studeant.

De ieiunio quatuor temporum. Calixtus papa, & martyr xv. à Petro, Benedicto fratri suo & coepiscopo salutem.

¶ CAP. 26.

dist. 76. c. ieiunium.

Ieiunium quod ter in anno apud nos celebrari didicisti, conuenientiùs nunc per quatuor tempora fieri decernimus: vt sicut annus per quatuor voluitur tempora, sic & nos quaternum solenne agamus ieiunium, per quatuor anni tempora.

Dominica die non esse ieiunandum. Melchiades Papa xxviij. à Petro in primo decreto suo Episcopis Hispaniarum.

Cap. 3.

¶ CAPVT 27.

de cons. dist. 3. c. ieiunium dominicæ.

Ieiunium dominicæ diei, & quintæ feriæ nemo debet celebrare, vt inter ieiunium Christianorum & gentilium, & veraciter credentium & infidelium atque hæreticorum vera & non falsa discretio habeatur.

Quod ritè omni sabbato ieiunetur. Innocentius i. Decentio Eugubino Episcopo, cap. iiij.

¶ CAP. 28.

De cons. dist. 3. c. sabbato.

Sabbato verò ieiunandum esse ratio euidentissima demonstrat. Nam si diem dominicum, ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi, non solùm in Pascha celebramus, verùm etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sicut sextâ feriâ propter passionem domini ieiunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, quia inter tristitiam, & lætitiam temporis illius videtur inclusum. Nam vtique constat Apostolos biduo isto & in mœrore fuisse, & propter metum Iudæorum se occuluisse. Quod vtique non dubiũ est in tantum eos ieiunasse biduo memorato, vt traditio Ecclesiæ habeat, isto biduo sacramenta penitus non celebrari. Quæ vtique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id quod commemoratio illius diei semper est celebranda. Quòd si putant semel atque vno sabbato ieiunandum, ergo & dominicâ & sextâ feriâ semel in pascha erit vtique celebrandum.

Ioan. 20.

De Quadragesima. Gregorius Augustino Anglorum Episcopo. ¶ CAP. 29.

dist. 4. c. Denique sacerdotes.

Denique sacerdotes, & diaconi, & reliqui omnes quos dignitas ecclesiastici gradus exornat, à quinquagesima propositum ieiunandi suscipiãt, quò & aliquid ad pensum sanctæ institutionis adiiciant, & eorum qui in laicali ordine consistunt obseruantiam, sicut loco ita & religione præcellant. De ipsa verò dominica die hæsitamus quidnam dicendum sit, cùm omnes laici & sæculares illa die plus solito cæteris diebus accuratiùs cibos carnium appetant, & nisi noua quadam auiditate vsque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se huius sancti temporis obseruationem suscipere putant. Quod vtique non rationi sed voluptati, immo cuidam cæcitati mentis ascribendum est. Vnde nec à tali consuetudine auerti possunt, & ideo cum venia suo ingenio relinquendi sunt, ne fortè peiores existant, si à tali consuetudine prohibeantur, Vt enim ait Salomon: Qui multum emungit, elicit sanguinem. *Et post pauca.* Par autem est, vt qui his diebus à carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque quæ sementiuã carnis trahunt originem, ieiunemus, à lacte videlicet, caseo, & ouis. *Et post pauca.* Cæterum piscium esus ita Christiano relinquitur, vt hic ei infirmitatis solatium, non luxuriæ pariat incendium. Dúmque à carne abstinet, nequaquam sibi sumptuosiora marinarum beluarum conuiuia paret. Vinum verò ita bibere permittimur, vt ebrietatem per omnia fugiamus. Alioquin restat, vt omnia quæ corpori libent similiter faciamus.

Prouer. 30.

De his qui carnem manducantes damnant. Ex Gangrensi concilio, cap. ij.

¶ CAP. 30.

dist. 30. c. si quis carnem.

Si quis carnem manducantem ex fide cum religione præter sanguinem, & idolis immolatum, & suffocatum, crediderit condemnandum, tanquam spem non habentem, quòd eas manducat, anathema sit.

De temporibus ieiuniorum. Ex Eliberitano concilio, cap. xxiij. ¶ CAP. 31.

Ieiunia seu abstinentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium, Iulio & Augusto, & hoc ob eorundem infirmitatem.

Apud Palladium in eius vita.

Ieiunia, quarta & sexta feria nisi ex magna necessitate non esse soluenda. Ex dictis sancti Apollonij. ¶ CAP. 32.

De consec. dist. 3 ieiunia sunt.

Ieiunia verò legitima, id est quarta & sexta feria, non sunt soluenda, nisi grandis aliqua necessitas fuerit, quia quartâ feriâ Iudas de traditione Domini cogitauit, & sextâ feriâ crucifixus est Saluator. Videbitur ergo qui in his diebus sine aliqua necessitate soluerit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere saluatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere.

De custodiendo ieiunio. Ex concilio apud Salegonstath habito, c. ij. ¶ CAP. 33.

De incerto autem ieiunio quatuor temporum, hanc certitudinem statuimus, vt si Calendis Martij in quarta feria siue antea euenerit, eadem hebdomada celebretur. Sin autem Calendæ Martij in sexta feria, aut in quinta fuerint, aut in sabbato distenduntur, in sequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoque modo si Calendæ Iunij in quarta feria aut antea euenerint, in subsequente hebdomada celebretur ieiunium. Et si in quinta, aut sexta feria, vel sabbato contigerit, ieiunium in tertiã hebdomadam reseruetur. Et hoc sciendum est, quòd si quando ieiunium mensis Iunij in vigilia Pentecostes secundùm prædictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit: sed in ipsa hebdomada solenni Pentecostes, quia vigiliam similiter & ieiunium celebrare non conuenit: & tūc propter solennitatem Spiritus sancti Diacones dalmaticis induantur, & Alleluia cantetur, & flectamus genua non dicatur. Eodem modo de Septembris ieiunio constitutum est, vt si Calendæ Septembris in quarta feria euenerint aut anteà, ieiunium in tertia hebdomada celebretur, & si in quinta, aut in sexta feria, aut Sabbato contigerit, in quarta hebdomada ieiunandum erit. In Decembri verò illud obseruandum erit, vt próximo sabbato ante vigiliam natalis domini celebretur ieiunium, quia si vigilia in sabbato euenerit, simul vigiliam & ieiunium celebrare non conuenit.

De obseruatione Quadragesimæ. Ex epistola Gregorij Papæ, lib. quadraginta homiliarum, homil. xvi. ¶ CAP. 34.

de consec. dist. 5. c. quadragesima.

Quadragesima summa obseruatione est obseruanda, vt ieiunium in ea præter dies dominicos qui de abstinentia substracti sunt, nisi quem infirmitas impedierit, nullatenus soluatur, quia ipsi dies decimę sunt anni. A prima igitur dominica quadragesimæ, vsque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur: quarum videlicet dies quadraginta duo. Ex quibus dum sex dominici dies substrahuntur abstinentiæ, non plus in abstinentia quàm triginta & sex dies remanent. Verbi gratia. Si per trecentos sexaginta quinque dies annus dicitur, & nos per triginta sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus: & vt sacer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Saluator noster suo sacro ieiunio consecrauit, quatuor dies prioris hebdomadæ ad supplementum quadraginta dierum tolluntur, id est quarta feria, quæ caput ieiunij subnotatur, quinta feria sequens & sexta, & sabbatum. Nisi quatuor istos dies superioribus triginta & sex adiunxerimus quadraginta dies in abstinentia non habemus. Iubemur etiam ab omnipotente Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare. Quapropter vt omnis decima à nobis Deo ritè persoluatur, tollamus decimam anni, & in ea peccata nostra confitendo, corrigendo nos, ieiunando, vigilando, orando, eleemosynas dando, abstergamus, & carnem nostram decimemus, vt ad sanctum Pascha securi peruenire possimus.

De quatuor temporum ieiunio. Ex Mogont. concilio i. cap. xxxiiii. ¶ CAP. 35.

Constituimus vt quatuor tempora anni ab omnibus hominibus cum ieiunio obseruentur, id est in Martio hebdomada prima, in Iunio secunda, in Septembri tertia, in Decembri quarta, quæ fuerit plena ante vigiliam natalis domini: id est quartâ, & sextâ feriâ, & sabbato, veniant omnes ad Ecclesiam horâ nonâ, cum letaniis ad missarum solennia.

Quo tempore ad missam pronunciandum sit Flectamus genua. Ex Aurelianensi concilio, cap. xiii. ¶ CAP. 36.

Vt Presbyteri plebibus annuncient, quòd in quadragesima, & in ieiunio quatuor temporum tantummodò ad missarum solennia genua flectere debeant. In dominicis contrà diebus, vel cæteris festis à vespera vsque ad vesperam non flectant genua, sed stantes incuruati orent: nec quisquam vno genu solo tenus impresso, orare præsumat, (sicut Iudæi irridentes dominum in passione eius fecisse leguntur,) sed vtraque genua in terram ponat. Ait enim Apostolus, Flecto genua mea ad patrem Domini nostri Iesu Christi. *Eph. 3.*

dist. 30. c. placuit. &c. si quis presbyter.

De illis qui indictum contempserint Ieiunium. Ex concilio Magontiensi i. cap. xxxv.

¶ CAP. 37.

Si quis indictum ieiunium superbiendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christianis noluerit, in Gangrensi Concilio præcipitur, vt anathematizetur.

De eadem re. Ex concilio Gangrensi, cap. xix.

¶ CAP. 38.

Si quis eorum qui continentiæ student, absque necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab ecclesia constituta, superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, Anathema sit. *dist. 30. c. si quis.*

De Letania maiore quomodo celebranda sit. Ex concilio Magont. cap. xxxiii.

¶ CAP. 39.

Placuit nobis vt Letania maior, obseruanda sit à cunctis Christianis vno die, septimo Calendarum Maij, sicut in Romana Ecclesia constitu-

tum reperimus, & ficut fancti patres noſtri inſtituerunt, non equitando, non pretioſis veſtibus induti, ſed cinere aſperſi & cilicio induti, niſi infirmitas impedierit.

De ieiunio rogationum. Ex Aurelianenſi concilio, cap. vi. ¶ CAP. 40.

Eadem Burchard. l. 13. c. 2. Quum exigentibus peccatis Galliarum populi luporum rabie acriter interimerentur, nec illius flagelli aliquod remedium inuenire poſſent, congregati traduntur Galliarum Epiſcopi apud Viennam vrbem, atque in commune ſtatuerunt, vt triduanum ieiunium facerent. Cúmque dominus peſtem miſericorditer abſtuliſſet, hi dies in conſuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Aſcenſionis domini diem celebrarentur. Agamus & nos hos dies cum ſumma reuerentia & deuotione, cum abſtinentia carnis & humilitate mentis & cordis, vt non ſolùm viſibilium luporum rabiem euadamus, ſed vt inuiſibilium, id eſt ſpirituum immundorum tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus veſtimentis pretioſis induatur, quia in ſacco & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates & comeſſationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præſumat, ſed diſcalciatis pedibus omnes incedant. Nequaquam mulierculæ choros ducant, ſed omnes in commune Kyrie eleiſon decantent, & cum contritione cordis Dei miſericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peſte, pro conſeruatione frugum, & pro cæteris neceſſitatibus: dies enim ſunt abſtinentiæ non lætitiæ.

Vt in Cœna domini, & in reliquis quadrageſimæ diebus ieiunium non ſoluatur. Ex Laodicenſi concilio, cap. l.

¶ CAP. 41.

Quòd non oporteat in Quadrageſima in vltima ſeptimana quintæ feriæ ieiunium ſoluere, totámque quadrageſimam ſine veneratione tranſire, magiſque omnem diſtricto venerari ieiunio.

Vt in ſabbato ſancto, ieiunium ante noctis initium non ſoluatur. Ex Arauſico concilio, cap. ij.

¶ CAP. 42.

Idem habetur l. 7. capitularis regum c. 328. Vt in ſabbato ſancto, hoc eſt, in vigilia Paſchæ, ieiunium ante noctis initium, niſi à paruulis aut infirmis non ſoluatur. Paraſceue, & ſabbatum ad illos quadraginta dies reſpiciunt, nec diuina myſteria his duobus diebus celebrentur. In canonibus quippe iubetur, biduo iſto, id eſt Paraſceue & Sabbato, ſacramenta penitus non celebrari.

Quòd non oporteat in Quadrageſima natalitia ſanctorum celebrari. Ex Laodicenſi concilio, cap. li. ¶ CAP. 43.

33. q. 4. c. non licet. Quòd non oportet in Quadrageſima natalitia martyrum celebrari, ſed eorum ſancta commemoratio in diebus ſabbatorum & dominicorum fieri conueniat.

Quòd in diebus ieiunij eleemoſyna ſit facienda. Ex Cabilonenſi concilio, cap. v.

¶ CAP. 44.

Diebus vero ieiunij eleemoſyna facienda eſt, & cibum ſiue potum quo quiſque vti debuit, ſi ieiunauerit, pauperibus eroget, quia ieiunare, & cibos prandij ad cœnam reſeruare, non mercedis ſed ciborum eſt incrementum.

Vt in quadrageſima tempus prandij obſeruetur. Ex eodem concilio Cabilonenſi, cap. v.

¶ CAP. 45.

Solent plures qui ſe ieiunare putant in quadrageſima mox vt ſignum audierint, ad horam nonam manducare. Qui nullatenus ieiunare credendi ſunt, ſi antè manducauerint, quàm veſpertinum celebretur officium. Concurrendum eſt enim ad miſſam, & auditis miſſarum ſolennibus & veſpertinis officiis, largitis eleemoſynis ad cibum accedendum eſt. Si verò aliquis neceſſitate conſtrictus fuerit, vt ad miſſam venire non valeat, æſtimata veſpertina hora, completa oratione ſua, ieiunium ſoluat. De cõſ. diſt. 1. c. ſolent.

Quòd in diebus ieiuniorum nulla iurgia eſſe debeant. Ex concilio Liberij Papæ, cap. iij.

¶ CAP. 46.

In his ieiuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones eſſe debent, ſed in Dei laudibus, & opere neceſſario perſiſtendum. Arguit eos qui contentiones & lites Quadrageſimæ tempore faciunt, & qui debita à debitoribus exigunt, Dominus per prophetam dicens: Ecce in die ieiunij veſtri inueniuntur voluntates veſtræ, & omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Eſaia 58.

Vt in ſacris Quadrageſimæ diebus coniugati à coniugio ſe abſtineant. Ex eodem, cap. v.

¶ CAP. 47.

Abſtinendum eſt enim ſacratiſſimis Quadrageſimæ diebus à coniugibus, & caſtè & piè viuendo in ſanctificato corde & corpore iſti dies tranſigantur, & ſic perueniatur ad diem ſanctum Paſchæ: quia penè nihil valet ieiunium, quod coniugali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ & eleemoſynę non commendant.

Vt clerici qui à carnibus abſtinent, non eas quaſi abominabiles reputent. Ex Ancyrano concilio. cap. xiij. ¶ CAP. 48.

Si qui in clero ſunt Preſbyteri aut diaconi, & à carnibus abſtinent, placuit eas quidem contingere, & ita ſi voluerint abſtinere. Quòd ſi in tantum eas abominantur, vt nec olera, quæ cùm eis coquuntur exiſtiment comedenda, tanquam non conſentientes regulæ, ab ordine ceſſare debent.

Vt ieiunia à ſacerdotibus conſtituta non facilè ſoluantur. Ex decretis Euſebij Papæ, ca. iij.

¶ CAP. 49.

Vt in Eccleſia à ſacerdotibus ieiunia conſtituta, ſine neceſſitate rationabili non ſoluantur. de conſ. diſt. 5. c. ieiunia.

De hoc, si euenerit pestilentia vel inaequalitas aëris. Ibidem cap. ij.

Ex decreto Liberij Papae

¶ Cap. 50.

Si euenerit fames, aut pestilentia, aut inaequalitas aëris, vel alia qualiscunque tribulatio, statim ieiuniis & eleemosynis, & obsecrationibus misericordia domini deprecetur.

Vt nullus in die Dominico pro abstinentia ieiunet. Ex Gangrensi concilio, cap. xiij.

¶ Capvt 51.

dist. 30. c. si quis tanquam

Si quis propter continentiam quae putatur, aut propter contumaciam in die dominica ieiunat, anathema sit.

De eadem re. Ex Turonico concilio, cap. lvij.

¶ Cap. 52.

dist. 30. c. si quis Presbyter.

Si quis propter publicam poenitentiam à sacerdote acceptam, aut pro aliqua necessitate die dominica velut pro quadam religione ieiunauerit, sicut Manichaei, anathema sit.

Vt placita saecularia in diebus Dominicis & aliis praecipuis festiuitatibus non fiant. Ex concilio apud Erphord habito, iussu Henrici regis, cap. ij. ¶ Cap. 53.

15. q. 4. cap. placita.

Placita saecularia Dominicis diebus, vel aliis praecipuis festis, seu etiam in his diebus in quibus legitima ieiunia celebrantur, secundū canonicā constitutionē minimè fieri decreuimus. Insuper sancta Synodus decreuit, vt nulla iudiciaria potestas licentiam habeat sua authoritate Christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, id est, septem dies ante natale Domini, vsque in octauas Epiphaniae, & à quinquagesima vsque in octauam Paschae, & septem dies ante natalem sancti Ioannis Baptistae, quatenus eundi ad Ecclesiam, orationibúsque vacandi liberiùs habeatur facultas.

Quòd ieiunia à sacerdotibus constituta, absque ciborum luxuria obseruari debeant. August. sermone lxv. ¶ Cap. 54.

de cons. dist. 5. c. nō dico.

Non dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata ieiunia, sed saltem singulos dies absque ciborum luxuria transigamus.

Vt quotidianum ieiunium non sit sine aliqua refectione. Ex dictis Pimenij heremitae.) Leguntur haec in epist. Hieron. ad Eustochium de custodia virginitatis. ¶ Cap. 55.

* quid
de cons. dist. 5. c. sint tibi quotidiana.

Sint tibi quotidiana ieiunia & refectio satietatem fugiens. * Nihil enim prodest tibi biduo vel triduo transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur? si compensantur saturitate ieiunia? Illico mens repleta torpescit, & irrigata terra corporis huius spinas & carduos germinat.

De eadem re. Hieronym. ad Nepotia de vita clericorum. ¶ Cap. 56.

Sint tibi ieiunia pura, continuata, & moderata, id est quotidie esurire, & quotidie prandere.

Quòd ieiunium curet vulnera relinquentis. Ex eodem loco. ¶ Cap. 57.

Noli, inquit Apostolus, adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter infirmitates tuas. Curat enim vulnera delinquentis, curatósque sanctificat ieiunium. 1. Timot. 5.

De quodam Alcibiade, qui sibi graue ieiunij iugum imposuerat, & admonitus est à Domino, quòd non rectè faceret. Eusebius ecclesiasticae historiae libro v. cap. iij.

¶ Cap. 58.

Alcibiades quidam erat ex numero eorum, qui pro Christo vincti * tenebantur. Hic vitam satis arduam & austeram gerebat, nihil ciborum volens accipere, sed tantùm pane & sale cum aqua vtebatur. Cùm vitae hunc rigorem vellet etiam in carcere positus obtinere, Attalo cuidam seruo Dei reuelatum est, quia non rectè faceret Alcibiades creaturis Dei, & vellet aliis formam scandali derelinquere. Quibus cognitis Alcibiades, coepit omnia cum gratiarum actione percipere, quia quae illi reuelabat spiritus vt doceret, huic vt sequeretur idem spiritus persuadebat. * sunt

Ne aliquis sibi sub obtentu religionis sine iussu Episcopi sui vel Presbyteri ieiunium imponat. Ex concilio apud Erphord, cui interfuit Henricus Rex.

¶ Cap. 59.

Vt nemo nisi consentiente Episcopo proprio, aut eius misso, ieiunia sub obtentu religionis sibi imponat, vnum prae aliis diem excipiendo, omninò interdicimus, quod & factum displicet, & in futurum fieri prohibemus, quia plus causa ariolandi esse dinoscitur, quàm supplementum Catholicae legis.

Vt nullus Christianus dum sancta loca, pro reuerentia petierit, alicuius publicae potestatis banno ibidem constringatur. Ex eodem concilio. ¶ Cap. 60.

Praecipimus namque vt nullus Christianus pro reuerentia Ecclesiam petendo, alicuius publicae potestatis banno ibidem constringatur: ne fortè dum ad Ecclesiam causâ orationis properat, per bannum impediatur pro salute animae suae Domini misericordiam minus deuotè postulare.

De ordine librorum veteris testamenti. ¶ Cap. 61.

Gelasius Papa in concilio Romae habito cum 70. Episcopis.

Genesis, lib. 1.	Iudicum,		Iob,	
Exodi, lib. 1.	Regum,	4.	Tobiae,	
Leuitici, lib. 1. &c.	Ruth,		Esdrae,	
Numeri,	Paralipomenon	2.	Hester,	
Deuteronomij,	Psalmorum, CL.		Iudith,	
Iesu naue,	Salomonis,	3.	Machabeorum.	

¶ *De ordine Prophetarum.*

Esaiæ,	Oseæ,	Naum,
Hieremiæ, cum Cinoth, id est Lamentationibus suis,	Iohel,	Abacuc,
Ezechielis,	Amos,	Sophoniæ,
Danielis,	Abdiæ,	Aggei,
	Ionæ,	Zachariæ,
	Micheæ,	Malachiæ.

De ordine librorum noui testamenti quos sancta Romana Ecclesia tenet, & vniuersalis Ecclesia obseruat. ¶ CAP. 62.

¶ *Euangeliorum libri quatuor.*

Secundum Matthæum,	Secundum Lucam,	Actus Apostolorum.
Secundum Marcum,	Secundum Ioannem.	

¶ *Epistolæ Pauli numero quatuordecim.*

Ad Romanos,	Ad Philippenses,	Ad Titum,
Ad Corinthios, 2.	Ad Colossenses,	Ad Philemonem,
Ad Galatas,	Ad Thessalonicenses 2.	Ad Hebræos,
Ad Ephesios,	Ad Timotheum 2.	Apocalypsis Ioannis.

¶ *Ordo septem epistolarum Canonicarum.*

Petri Apostoli Epistolæ, 2.	Ioannis Apostoli Epistolæ 3.
Iacobi Apostoli epistola, 1.	Iudæ Zelotis epistola 1.

Quando & quo tempore libri veteris nouique testamenti legendi sint. ¶ CAP. 93.

In septuagesima ponunt * heptateuchum, vsq; in quindecim dies ante Pascha. Quintadecima die ante Pascha ponunt Hieremiam vsque in cœnam Domini. In cœna domini legunt tres lectiones de lamentatione Hieremiæ, Quomodo sedet sola ciuitas, &c. & tresde tractatu sancti Augustini in Psalmum 54. Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris: & tres de Apostolo, vbi ait ad Corinthios, Conuenientibus vobis in vnum. Secunda lectio sic incipit: Similiter & calicem postquam cœnauit. Tertia, De spiritualibus autem, nolumus vos ignorare fratres. In Parasceue, tres lectiones de lamentationibus Hieremię: & tres de tractatu sancti Augustini in Psalmum lxiij. Exaudi Deus orationem meã, cum deprecor: & tres de apostolo, vbi ait in Epistola ad Hebræos? Festinemus ingredi in illam requiem, &c. Secunda, Omnis namque pontifex. Tertia, De quo grandis nobis sermo est. In sabbato sancto tres lectiones de lamentatione Hieremiæ: & tres de tractatu S. August. in eundem Psalmum lxiij: & tres de apostolo vbi ait, in epist. ad Heb. Christus assistens pontifex, &c. Secunda lectio vbi ait, Testamentum enim, &c. Tertia: Vmbram enim habens lex futurorum bonorum. In Pascha domini homilias ad ipsum diem pertinentẽs. Infra hebdomadam, homilias. In octaua Paschæ ponunt Actus Apostolorum, & epistolas canonicas, & Apocalypsin, vsque in octauas Pentecostes. In octaua Pentecostes ponunt lib. Regum, & Paralipomenon, vsque in Calendas Augusti. In dominica prima Augusti ponunt Salomonem, vsque in Calendas Septembris: Ex tunc ponunt Iob, Tobiam, Iudith, Hester. Esdram, vsque in Calendas Octobris. In dominica prima mensis Octobris, ponunt Machabæorum libros vsque in Calendas Nouembris. In dominica prima mensis Nouembris ponunt Ezechiel, Daniel, & minores Prophetas vsque in Calendas Decembris. In dominica prima mensis Decembris ponunt Esaiam prophetam, vsque in Natiuitatem domini. In vigilia natalis domini, legunt primùm de Esaia tres lectiones. Prima lectio: Primo tempore alleuiata est, & cætera. Secunda, Cõsolamini. Tertia, Consurge, consurge. Deinde leguntur sermones vel homiliæ ad ipsum diem pertinentes. In natali S. Stephani, homilia de ipso die. In natali sancti Ioannis similiter. In natali innocentum similiter. In natali sancti Syluestri similiter. In octaua domini, homilia de ipso die. In dominica prima post natiuitatem domini, ponunt epistolas Pauli vsque in septuagesimam. In Epiphaniæ lectiones tres de Esaia. Prima lectio sic incipit: Omnes sitientes. Secunda, Surge illuminare. Tertia, Gaudens gaudebo; deinde leguntur sermones vel homilię ad ipsum diem pertinentes.

* pentat dist. 15. c. sancta.
Thre. 1.
1. Cor. 11.
Luca 22.
1. Corinth. 10
Thre. 2. et 3.
Heb. 4.
Thre. 3. & 4.
Heb. 9.

De libris autenticis quos recipit ecclesia præter illos qui in canone sunt. Ex decretis Gelasii Papæ de libris autenticis, & apocryphis.

¶ CAP. 64.

Sancta Romana Ecclesia post illas veteris vel noui testamenti quas regulariter suscipimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas. Sanctam Synodum Nicænam CCC. & XVIII. patrum, mediante maximo Constantino Augusto, in qua Arrius hæreticus damnatus est. Sanctam Synodum Constantinopolitanam, mediante Theodosio seniore Augusto, in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit. Sanctam Synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi papæ Cœlestini, mediante Cyrillo Alexandrinæ ciuitatis Episcopo, & Arcadio Episcopo ab Italia destinato. Sanctam synodum Chalcedonensem mediante Martiano Augusto & Anatolio Constantinopolitano episcopo, in qua Nestoriana & Eutychiana hæresis, simul cum Dioscoro, eiúsque complicibus damnatæ sunt. Sed & si qua sunt concilia à sanctis Patribus hactenus instituta, præter istorum quatuor authoritatem, & custodienda & recipienda decreuimus. (dist. 15. cap. sancta Romana.)

Iam nunc subijciendum de opusculis sanctorũ patrum, in quæ ecclesia catholica recipiuntur.

Opuscula beati Cypriani martyris, & Carthaginensis Episcopi.

Item opuscula Beati Gregorij Nazianzeni Episcopi.

Item opuscula beati Athanasij Alexandrini episcopi.

Item opuscula beati Basilij Cappadoceni episcopi.

Item opuscula beati Ioannis Constantinopolitani episcopi.

Item opuscula Theophili Alexandrini episcopi.

Item opuscula beati Cyrilli Alexandrini episcopi.

Item opuscula beati Hilarij Pictauiensis episcopi.

Item opuscula beati Ambrosij Mediolanensis episcopi.

Item opuscula beati Augustini Hipponensis episcopi.

Item opuscula beati Hieronymi Presbyteri.

Item opuscula beati Prosperi, viri religiosissimi.

Item epistola Leonis Papæ ad Flauianum Constantinopolitanum episcopum destinata: cuius textũ quispiam si vsque ad vnum iota disputauerit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit, anathema sit.

Item opuscula atque tractatus omnium Patrum orthodoxorum qui in nullo à sanctæ Romanæ Ecclesię consortio deuiarunt, nec ab eius *fideli prædicatione seiuncti sunt: sed ipsius communionis per gratiam Dei vsque ad vltimum diem vitę suę fuêre participes, legendos decernimus.

*fide vel pręd.

Item decretales epistolas quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum patrum * consolatione dederunt, venerabiliter suscipiendas.

*consultatione

Item gesta sanctorum Martyrum quę multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confessionum triumphis irradiant. Quis *ita esse catholicorum dubitet, & maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis viribus, sed Dei gratia & adiutorio vniuersa tolerasse? Sed ideò secundùm antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non leguntur, quia & eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus aut *dictis superflua, aut minus apta quàm rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut cuiusdam *Cyrici & Iulitæ, sicut Georgij, aliorúmque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur conscriptæ: propter quod vt dictũ est, ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cũ prædicta ecclesia omnes martyres, & eorum gloriosos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur. Item vitas patrum, Pauli, Antonij, Hilarionis, & omnium Heremitarum, quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Item actus beati Syluestri Apostolicæ sedis pręsulis, licet eius qui scripsit nomen ignoremus, à multis tamen in vrbe Romana catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu multæ hoc imitantur Ecclesię. Item scriptura de inuẽtione Crucis dominicæ: & alia scriptura de inuentione capitis beatis Ioannis baptistæ nouellæ quidem reuelationes sunt, & nonnulli eas catholici legunt. Sed cùm hęc ad catholicorum manus aduenerint, beati apostoli Pauli sententia præcedat: Omnia probate, quod bonum est tenete. Item Ruffinus vir religiosus plurimos ecclesiastici operis edidit libros, nonnullas autẽ scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbitrij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus, & non solùm de Ruffino, sed etiam de vniuersis quos vir sæpius memoratus zelo Dei & fidei religione reprehẽdit. Item Origenis nõnulla opuscula quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum authore suo dicimus esse renuenda. Itẽ Chronica Eusebij Cæsariensis, atque eiusdem historiæ ecclesiasticæ libros, quamuis in primo narrationis suæ libro tepuerit, & post in laudibus atque excusatione Origenis schismatici vnum conscripserit librum. Propter rerum tamen singularem notitiam, qui ad instructionem pertinent, vsque quaque non dicimus renendos. Item, Orosium virum eruditissimum collaudamus, quis valdè nobis necessariam aduersus paganorum calumnias ordinauit historiam, miráque breuitate contexuit. Item venerabilis viri Sedulij Paschale opus, quod heroicis descripsit versibus, insigni laude proferimus. Item, Iuuenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Cæterum quæ ab hæreticis conscripta vel prædicta sunt, nullatenus recipit catholica & Apostolica Ecclesia Romana. E quibus pauca quæ ad memoriam venerunt, & à catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.

*ista

*idiotis

*Quirici

1. Thess. 5.

De notitia librorum Apocryphorum, qui à sanctis patribus damnati sunt æterna damnatione.

§ CAP. 65.

In primis Ariminensem Synodum à Constantio Cæsare Constantini filio congregatam, mediante Tauro præfecto extunc & nunc & vsque in æternum cõfitemur esse damnatam. Item itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis, libri *octo apocryphum. Actus nomine Andreæ Apostoli apocryphi. Actus nomine Thomæ Apostoli apocryphi. Actus autem nomine Petri apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi apostoli apocryphi. Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium Thomæ apostoli quo Manichei vtuntur, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi apostoli, apocryphum. Euangelium nomine Andreę apostoli, apocryphum. Euangelia quæ falsauit Lucianus, apocrypha. Euangelia quæ falsauit *Ysius, apocrypha. Liber de infantia saluatoris, apocryphus. Liber de natiuitate saluatoris, & de sancta Maria, & de obstetrice saluatoris, apocryphus. Liber qui appellatur Pastoris apocryphus. Libri omnes quos fecit Leutius discipulus diaboli, apocryphi. Liber qui appellatur fundamentum, apocryphus. Liber qui appellatur thesaurus, apocryphus. Liber qui appellatur de filiabus Adæ vel Genesis, apocryphus. Centimetrum de Christo Virgilianis compaginarum versibus, apocryphum. Liber qui appellatur Actus Theclæ & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber prouerbiorum ab hæreticis conscriptus, & sancti Sixti nomine signatus, apocryphus. Reuelatio quę appellatur Pauli, apocrypha. Reuelatio quę appellatur Thomę apostoli, apocrypha. Reuelatio quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber qui vocatur *transitus S. Marię, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Adę, apocryphus. Liber

dist. 15. cap. sancta.

*Decem

*Esitius vel Hesychius

*trans. Idest assumptio,

*Ogiæ * Diogeniæ, nomine Gigantis, qui post diluuiũ cum dracone ab hæreticis pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber qui appellatur Testamentum Iob, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber qui appellatur pœnitentia Iamnis & Mambre apocryphus. Liber qui appellatur sortes Apostolorum, apocryphus. Liber * Lusam, apocryphus. Liber Canonum apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus ab hæreticis conscriptus, & beati Ambrosij nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pāphili apocrypha. Opuscula * Tertulliani siue Africani apocrypha. Opuscula Postumiani & Galli apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Omnia opuscula Fausti Manichæi apocrypha. * Opuscula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha. * Opuscula Cassiani Presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiensis apocrypha. Opuscula Fausti Regiensis Galliarum apocrypha. Opuscula * Frumentij apocrypha. Epistola Iesu ad Abagarum regem apocrypha. * Passio Cirici & Iulitæ apocrypha. Passio Georgij apocrypha. Scripta quæ appellantur Salomonis contradictio, apocrypha. Phylacteria omnia, quæ non ab Angelo, vt illi confingunt, sed magis à dæmone conscripta sunt, apocrypha. Hæc omnia & his simila quę Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebion, Paulus etiam Samosatenus, Photinus, & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Montanus quoque cū suis obscænissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus siue Manichęus, Faustus, * Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, * Calistus, Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus * & Latiensis, Cœlestinus, Maximianus, Priscillianus ab Hispania, * Lampedius, Dioscorus, Entyches, Petrus, & alius Petrus, è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiam maculauit. Acacius Constantinopolitanus cum suis consortibus, necnon & omnes hæreses, quas ipsi corúmque discipuli, siue schismatici docuerunt, vel conscripserunt, quorum nomina minimè retinemus, non solùm repudiata, verùmetiam ab omni Romana Ecclesia eliminata, atque cum suis authoribus authorúmque sequacibus, sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata.

*qui appellatur laus Apostolorum
*Tertulliani apocrypha. Opuscula lactantij apocrypha. Opuscula Africani apocrypha.
*opuscula Commodiani apocr.
*Opuscula Tatij Cypriani apocr. Opuscula Arnobij apocr. Opuscula Ticonij apocr.
*frumentij cæci.
*Epistola Abagari ad Iesum apocr.
*Africanus,
*al. Cœlestius
*Iul Celanensis
*nestorius Constātinopolitanus, Maximus, Vnicus.

Consuetudinem seruandam esse, quæ non est contra fidem Catholicam. Ex epistola Pij Papæ.

¶ Cap. 66.

Pius I. decret. 7. Dist. 11. c. consuetudinem.

Petistis enim per Hilarium cartularium nostrum à beatæ memorię decessore nostro, vt omnes vobis retro temporum consuetudines seruarentur, quas beati Petri Apostolorum principis ordinatione intus hactenus vetustas longa seruauit. Et nos quidem iuxta seriem relationis nostræ consuetudinem laudamus, quæ tamen fidem catholicā nihil vsurpare dignoscitur.

Vt Ecclesiastica statuta ab Apostolis & apostolicis magistris ecclesiæ tradita, integra seruentur, & nullus secundum quòd sibi visum fuerit, sed secundùm antiquam traditionem ea teneat. Ex decretis Innocentij papæ, epist. i.

Innoc. I.

¶ Cap. 67.

Innocentius Decentio episcopo Eugubino salutem. Si instituta ecclesiastica, vt sunt à beatis apostolis tradita, integra vellent seruare Domini sacerdotes, nulla diuersitas, nulla varietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum vnusquisque non quod traditum est, sed quod ipsi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum, inde diuersa in diuersis locis vel ecclesiis aut teneri aut celebrari videntur, ac fit scandalum populis, qui dum nesciunt traditiones antiquas humana præsumptione corruptas, putant sibi aut Ecclesiis non conuenire, aut ab apostolis vel ab apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat aut non aduertat, id quod à principe apostolorum Petro Romanę ecclesiæ traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari, nec superinduci, aut introduci aliquid, quod aut authoritatem non habeat, aut aliũde accipere videatur exemplū? præsertim cùm sit manifestum in omnem Italiā, Gallias, Africam, atque Siciliam, insulásque interiacentes nullum instituisse ecclesias, nisi eos quos venerabilis Apostolus Petrus aut eius successores constituerunt sacerdotes: aut legant si in his prouinciis alius Apostolorum inuenitur aut legitur docuisse: Quod si non legunt quia nusquam inueniunt, oportet eos sequi quæ ecclesia Romana custodit, à qua eos principium accepisse non dubium est, ne dum peregrinis assertionibus student, caput institutionum videātur omittere. Sępe dilectionem tuam ad vrbem venisse, ac nobiscum in ecclesiam conuenisse, & quem morem vel in consecrādis mysteriis, vel in cęteris agendis arcanis teneat cognouisse non dubium est. Quod sufficere arbitrarer ad informationem Ecclesiæ tuæ, vel reformationem, si quod prædecessores tui minus aliquid aut aliter tenuerint satis certum haberem, nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisses. Quibus idcircò respondimus, non quòd te aliqua ignorare credamus, sed vt maiori authoritate vel tuos instituas, vel eos qui à Romanę Ecclesię institutionibus errant, aut commoneas, aut indicare non differas, vt scire valeamus, qui sint qui aut nouitates inducunt, aut alterius Ecclesiæ quàm Romanę existimant consuetudinem esse seruandam.

dist. 11. c. quis enim nesciat.

Quòd consuetudines Ecclesiasticæ pro lege sint tenendæ. Augustinus epist. lxxxvi. ad Casulanum Presbyterum.

¶ Cap. 68.

In his enim rebus, de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coërcendi sunt.

dist. 11. c. in his rebus.

Item de obseruandis constitutionibus Ecclesiasticis. Basilius lib. de spiritu sancto, cap. xxvij.

¶ Cap. 69.

Ecclesiasticarum institutionum quasdam scripturis, quasdam verò Apostolica traditione per successiones in mysterio, traditas recepimus: quædam verò consuetudine roborata approbauit vsus. Quibus par ritus, & idem vtrisque pietatis debetur affectus, vnde quis vel aliquantulum sacrarum expertus scripturarum hæsitauerit? Si enim attentauerimus consuetudines Ecclesię, non per scripturas à patribus traditas ni-

dist. 11. c. ecclesiasticarū.

hil æstimare, quantum religio detrimenti latura sit, dispicientibus liquidò constabit. Quæ enim, vt inde ordiamur, scriptura salutiferæ crucis signaculo fideles docuit insigniri? Quæ vel trifariam digesta super calicem & panem prolixæ orationis, vel etiam consecrationis verba commendauit? Nam non modò quod in Euangelio continetur, vel ab apostolo insertum est, in secretis dicimus, sed & alia perplura adijcimus, magnam quasi vim commendantia mysteriis. Quæ orientem versus nos orare literarum forma docuit? Benedicimus fontem baptismatis oleo vnctionis: huc accedit quòd ter immergimus, quos baptizamus, oleo vngimus, verbis abrenunciare Sathanæ & Angelis eius informamus. Vnde hæc, & alia in hunc modum non pauca, nisi tacita ac mystica traditione à patribus ecclesiastico more reuerentiori diligentia sunt in ministeriis obseruata silentio, quàm publicata scripto?

Ad quos recurrendum, cùm sacræ scripturæ authoritas non occurrit. Ex decretis Innocentij Papæ, cap. xviij.

¶ CAPVT 70.

dist. 10. c. de quibus. De quibus causis nulla soluendi ligandique authoritas in libris veteris testamenti, quatuor euangeliorum, cum scriptis totis Apostolorum appareat, ad diuina recurre scripta Græca. Si nec in illis, ad Catholicæ Ecclesiæ historias catholicas à doctoribus catholicis scriptas manũ mitte. Si nec in illis, Canones apostolicæ sedis intuere. Si nec in illis, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quòd si his omnibus inspectis, huius quæstionis qualitas non lucidè inuestigatur, seniores prouinciæ congrega, & eos interroga. Facilius namque inuenitur, quod à pluribus senioribus quæritur. Verus etiam repromissor Dominus ait: Si duo ex vobis, vel tres conueniunt super terram in nomine meo, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Matth. 18.

Quæ in canone inueniuntur firmiter tenenda, quæ verò in aliorum scriptis reperiuntur, diligenter esse consideranda. Augustinus in Prologo lib. iij. de trinitate.

¶ CAP. 71.

dist. 9. c. noli meis. Noli meis literis, quasi scripturis canonicis deseruire, sed in illis, & quod non credebas, quum inueneris incunctanter crede: In istis autem quod certum non habebas, nisi certum intellexeris, noli firmè tenere.

Quorum Patrum scripta magis sint autentica. Leo quartus episcopis Britanniæ.

¶ CAP. 72.

dist. 20. c. de libellis. De libellis & commentariis aliorum non cõuenit aliquos iudicare, & sanctorum conciliorũ canones relinquere, vel decretalium regulas, id est, quæ habentur apud nos simul cum canone, in illis quibus in omnibus ecclesiasticis vtimur iudiciis, id est, Apostolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensium, Antiochensium, Carthaginensium, Affricanensium, Laodicensium, Chalcedonensium, Sardicensium, & cum illis regulæ Romanorum Pontificum, Syluestri, Syricij, Innocentij, Zosimi, Cælestini, Leonis, Gelasij, Hilarij, Symmachi, Simplicij, Hormisdæ, & Gregorij iunioris. Isti omninò sunt & per quos iudicant Episcopi, & per quos episcopi simul & clerici iudicantur. Nam si tale emerserit, vel contigerit inuisitatum negotium, quod minimè possit per istos finiri, tunc si illorũ, quorum meministis, dicta Hieronymi, Augustini, Isidori, vel cæterorum similiter sanctorum doctorum similium reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda, vel ad apostolicam sedem referatur de talibus. Quam ob causam luculentiùs & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa quæ diximus sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos Canones prætitulantur, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, non indifferenter receperit, ipse conuincitur nec catholicam & apostolicam fidem, nec sancta vera Christi Euangelia quatuor vtiliter & efficaciter, & ad * effectum suum retinere vel credere. * profectum

Augustinus dicit multa esse in opusculis suis, quæ culpari possunt. August. ad Vincentium Victorem, lib. 4. L. 4 de anima & eius origine c. 1.

¶ CAP. 73.

Dist. 9. c. negare. Negare non possum nec debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in tam multis opusculis meis, quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari.

Scriptores canonicarum scripturarum, & si non intelligantur, non tamen eos errasse credendum esse: alij verò scriptores si authoritate vel ratione probauerint, quæ dicunt notanda esse. Augustinus epist. xix. ad Hieronymum.

¶ CAP. 74.

Dist. 9. c. ego solis. Ego solis eis scriptorum qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honorémque deferre, vt nullum eorum scribendo errasse aliquid firmissimè credam. Aut si in eis aliquid offendero, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quàm mendosum codicem esse, vel non esse assecutum interpretem quod dictum est, vel me minimè intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrináque polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores canonicos, vel probabiles rationes, quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.

Quòd ea quæ priuilegijs vniuersalis Ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione subsistant. Gelasius de vinculo Anathematis.

¶ CAP. 75.

Ne fortè, quod solent, hoc dicant. Quòd si Synodus Chalcedonensis admittitur, omnia constare debeant quę illic videntur esse deprompta. Aut enim ex toto admitti oportere, aut si ex parte repudiabilis est, firmam ex toto constare non posse cognoscant: igitur quoniam illud secundùm scripturas sanctas traditionémque maiorum, secundùm canones regulásque ecclesiæ pro fidei communione, & veritate catholica, & apostolica, pro qua hanc fieri sedes apostolica delegauit, factámque firmauit, à tota ecclesia indubitanter admitti: alia autem quæ per incõpetentem præsumptionem illic prolata sunt, vel potius ventilata, quæ sedes apostolica gerenda * delegauit, mox à vicariis sedis apostolicæ cõtradicta manifestum est, quæ sedes apostolica etiam petente Martiano principe nullatenus approbauit. Quæ pręsul ecclesiæ Constantinopolitanæ tunc Anatolius, nec se pręsumpsisse * fortè deneg.

professus est, & in apostolicæ sedis antistitis nō negauit posita potestate. Quæ ideo, sicut dictum est, sedes apostolica non recipit, quia quæ priuilegiis vniuersalis Ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione * subsistunt. Quid enim, quia in libris sanctis quos vtique veneramur, & sequimur, quoniam quorum dam illic & prophanitates esse feruntur; & scelera gesta narrantur, & ideo nobis pariter aut veneranda sunt aut sequenda, quia in illis sanctis libris & venerabilibus continentur?

* sustinet

Constantinopolitanam synodum eam quæ contra Photium facta est non esse recipiendam. Ioannes viij. Patriarcha Photino.

¶ CAP. 76.

Illam quæ contra Photium facta est Constantinopoli synodum irritam facimus & omninò deleuimus, tum propter alia, tum quoniam Adrianus Papa non subscripsit in ea.

De eodem. Ioannes Papa Apocrisarijs suis.

¶ CAP. 77.

Dicetis quòd illas synodos quæ contra Photium sub Adriano Papa Romæ vel Constantinopoli sunt factæ, cassamus, & de numero sanctarum synodorum delemus.

Quo tempore sexta synodus facta sit. In prologo historiæ Anastasii bibliothecarij Romanæ Ecclesiæ. ¶ CAP. 78.

Frustrà garriunt quidam dicentes post quatuor annos fuisse factas sextæ synodi capitulares, quæ diffamatæ sunt, formas. Item, ex ipsa chronica annotatione patenter apparet, quod collectio à sancta vniuersali sexta synodo vsque ad deditas formas anni viginti & septem sint.

Sergium papam propter quadam capitula extra ritum Ecclesiasticum annexa, non subscripsisse synodo, quam Iustinianus Imperator in regia vrbe collegerat. Ex libro Pontificali.

¶ CAP. 79.

Sergij Papæ temporibus Iustinianus imperator, concilium in vrbe Regia fieri iussit, in quo & legati sedis Apostolicæ conuenerunt, & decepti subscripserunt. Compellebat autem & ipsum subscribere, sed nullatenus acquieuit pro eo quod quędam capitula extra ritum ecclesiasticum fuerant in eis annexa. Quæ quasi synodaliter diffinita, & in septima synodo conscripta, ac à tribus patriarchis, id est Constantinopolitano, Alexandrino, & Antiocheno, vel cæteris prçsulibus qui in tempore conuenerant subscripta, manu imperiali confirmata, missis in loculo quod * cribro carnaliter vocatur, in hac Romana vrbe ad confirmandum, vel in superiori loco subcribendum, Sergio Pontifici, vt pote capiti omniū sacerdotū direxit: qui beatissimus Pontifex (vt dictum est) penitus eidem Iustiniano Augusto non acquieuit, nec eosdem tomos suscipere aut lectioni pandere passus est: porrò eos vt inualidos respuit & reiecit, eligens antè mori quàm nouitatum erroribus consentiret. *Item*, sub Ioanne vij. pro tomis quos antea sub domino Sergio Apostolicæ sedis Pontifice Romano Iustinianus Augustus direxerat, in quibus capitula diuersa Romanæ ecclesiæ contraria scripta, duos metropolitas episcopos demandauit, dirigens per eos & sacram, per quam denominatum Pontificem coniurauit ac adhortatus est, vt Apostolicæ Ecclesiæ concilium congregaret, & quæ ei visa essent stabiliret, & quæque aduersa, renuendo cassaret.

* crebro alias scebro.

Quòd Sardicense concilium Arrianorum fuerit. Augustinus contra Cresconium grammaticum libro tertio.

¶ CAP. 80.

Disce quod nescis, Sardicense concilium Arrianorum fuit. *Item libro quarto.* Sardicense concili um Arrianorum fuit.

Historiam Sozomeni ab apostolica sede recusari. Fulgentius Alexandrino & Anastasio Antiocheno Episcopis.

¶ CAP. 81.

In historia Sozomeni de quodam Eudoxio, qui constantinopolitanæ Ecclesiæ episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur. Sed ipsam quoque historiam sedes apostolica suscipere recusat, quando multa mentitur, & Theodorum inconsuetè nimiùm laudat, atque vsque ad diem obitus sui magnum doctorem Ecclesiæ perhibet. Restat ergo vt si quis illam historiam recipit, synodo quæ piæ memoriæ Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, contradicat. Qui verò huic contradicere non valet, illam historiam necesse est vt repellat.

Scripta Eusebij de temporum historia suscipienda. Augustinus de doctrina Christianorum libro ij. cap. xxxix.

¶ CAPVT 82.

Quod Eusebius fecit de temporum historia, propter diuinorum librorum quæstiones quæ vsum eius flagitant, suscipimus.

De quodam rege Edissenæ ciuitatis. Responsiones Adriani Papæ contra obiectiones quorundam ad Agarum. cap. xviij.

¶ CAP. 83.

Prædecessor noster sanctæ recordationis dominus Stephanus Papa quondam sanctissimus, in supradicto Concilio præsidens, inter plurima veridica testimonia per semetipsum asserens docuit ita. Sed nec illud est prætereundum, quòd relatione fidelium de partibus orientis aduenientium sæpè agnouimus: in quibus licet Euangelium sileat, tamen nequaquam in omnibus incredibile fidei meritum, & hoc affirmante ipso Euangelio: Multa quidem & alia signa fecit Iesus, quæ non scripta sunt in libro hoc. Deniquefertur ab asserentibus, quòd Redemptor humani generis appropinquante die passionis cuidam regi Edessenæ ciuitatis desideranti corporaliter eum cernere, & vt persecutiones Iudæorum aufugiens ad illum conuolaret, & auditas miraculorum opiniones & sanitatum curationes illi & populo suo impertiret, respondisse: Quòd si faciem meam corporaliter cernere cupis, en tibi vultus mei speciem transformatam in linteo dirigo, per quam & desiderij tui feruorem refrigeres, & quod de me audiuisti, impossibile nequaquam fieri existimes. Postquam tamen compleuero ea quæ de me scripta sunt, dirigam tibi vnum ex discipulis meis, qui tibi & populo tuo sanitates impertiat, & ad sublimitatem fidei vos perducat. Ioan. 20.

Soli ei libros hæreticorum legere concedendum esse, qui in Deo & in fide firmatus decipi nequit. Beda super Parabolas Salomonis libro i.

¶ Cap. 84.

Soli ei conceditur hæreticorum libros legere, qui à Deo solidatus est in fide Catholica, vt verborum dulcedine vel astutia nequeat ab ea segregari.

Quòd subtilitatem legentium turbat, qui eos à secularibus literis legendis omnimodis prohibendos esse æstimat. Beda super Regum lib. ij. ¶ Cap. 85.

Cap. 9.

dist. 37. c. turbat acumen.

Turbat acumen legentium & deficere cogit, qui eos à legendis sæcularibus literis omnimodis æstimat prohibendos, quibus vbilibet inuēta vtilia quasi sua sumere licet. Alioquin nec Moyses & Daniel sapientia vel literis Ægyptiorum, Chaldæorúmque se paterentur erudiri quorum tamen superstitiones simul & delicias adhorrebant: nec ipse magister gentium aliquot versus poëtarum suis vel dictis indidisset, vel scriptis.

Ep. 32 ad Episcopos Synodi Sylvanectensis.

Legibus Imperatorum non in omnibus controuersiis ecclesiasticis vtendum esse. Nicolaus Papa in concilio apud Conuicinum.

¶ Cap. 86.

dist. 10 c. lege Imperat.

Lege Imperatorum non in omnibus Ecclesiasticis controuersiis vtendum est, præsertim cùm inueniuntur * Euangelicæ ac canonicę sanctioni aliquotiens obuiare. Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.

* Ecclesiasticæ

Cypriani opuscula, Athanasii, Hilarij firma & in nullo conuulsa. Hieronymus ad Letam de institutione filiæ.

¶ Cap. 87.

Cypriani opuscula semper in manu teneat (filia tua) Athanasij epistolas, & Hilarij libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillat. Cæteros sic legat, vt magis iudicet, quàm sequatur.

Libros Catholicorum patrum qui sanctorum vitam describunt non reijciendos. Ex regula sancti Benedicti, cap. lxxiij.

¶ Cap. 88.

Quis liber sanctorum catholicorum patrum hoc non resonat, vt recto cursu perueniamus ad creatorem nostrum? nec non & collationes patrum & instituta, & vitę eorum, sed & regula sancti patris nostri Basilij, quid aliud sunt, nisi benè viuentium & obedientium monachorum, instrumenta virtutum?

Quòd Hieronymus, & Gennadius ecclesiasticos scriptores in vno volumine comprehenderint. Isidorus Etymologiarum lib. vi. cap. vij.

¶ Cap. 89.

Hieronymus atque Gennadius ecclesiasticos scriptores toto orbe quærentes ordine prosequuti sunt, eorúmque studia in vno voluminis indiculo comprehenderunt.

De vtilitate voluminum Dionysii Areopagitæ. Beda super actus Apostolorum.

¶ Cap. 90.

Dionysius Areopagita Episcopus ordinatus Corinthiorum, rexit ecclesiam gloriosè, multáque ad vtilitatem Ecclesiæ pertinentia, quæ hactenus manent, ingenij sui volumina reliquit: cognomen à loco cui præerat accipiens, Areopagus.

De discretione regula sancti Benedicti. Gregorius dialogorum libro ij. c. xxxvi.

¶ Cap. 91.

Benedictus scripsit monachorum regulam, discretione præcipuam, sermone luculentam.

Actio secunda Chalcedonensis concilij.

¶ Cap. 92.

Gloriosi iudices dixerunt. Dominus noster Imperator secundùm canonicas Epistolas, & constitutiones sanctorum Patrum, Gregorij, Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij, & Cyrilli credit, & nullo modo ab eorum fide recedit.

Actio Tertia. ¶ Cap. 93.

Gloriosi principes dixerunt. Piissimus Imperator iuxta constitutionem sanctorum Trecentorum decem & octo patrum, & confirmationē centum quinquaginta patrum, & expositiones sanctorum Gregorij, Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij & Cyrilli credit, & ab eorum fide nullo modo recedit.

De libris Gelasij. Ex libro Pontificali.

¶ Cap. 94.

Gelasius fecit libros quinque aduersus Nestorium & Eutychen, fecit & tractatus in modùm Ambrosij. Item libros duos aduersus Arium: fecit autem & sacramentorum præfationes, & orationes cauto sermone, & epistolas fidei elimato sermone multas.

De libris Clementis, Ibidem.

¶ Cap. 95.

Clemens fecit duas Epistolas quæ Catholicæ nominantur.

De Synodico libello Gregorij. Beda in historia Anglorum, libro ij. cap. j.

¶ Cap. 96.

Libellum Synodicum Episcopis Italiæ de necessariis Ecclesiæ causis vtilissimum Gregorius composuit.

De quadraginta homiliis Gregorij. Gregorius episcopus in prologo quadraginta homeliarum.

¶ Cap. 97.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei Secundino coepiscopo. Inter sacra missarum solennia, ex his quę diebus certis in Ecclesia hac legi ex more solent, sancti Euangelij lectiones exposui quadraginta: & quarundam quidem dictata expositio assistenti plebi est recitata per notarium, quarundam verò explanationem coram populo ipse loquutus sum, atque ita vt loquebar excepta est.

De dispositione earundem. Ibidem.

¶ CAP. 98.

Easdem homilias eo quo dictæ sunt ordine in duobus codicibus ponere curaui, & priores quidem viginti quæ dictæ sunt, & posteriores totidem.

Gesta quintæ synodi die tertia.

¶ CAP. 99.

Sequimur per omnia sanctos patres & doctores ecclesiæ Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium theologum, & Gregorium Nyssenũ, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, Proculum: & suscipimus omnia quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt, suscipimus autem & alios sanctos & orthodoxos patres, qui in sancta Dei Ecclesia rectam fidem irreprehensibiliter vsque in finem vitæ suæ prædicauerunt.

De confirmatione libelli Ennodij. Synodus. v. Symmachi Papæ. ¶ CAP. 100.

Synodus dixit: Ea quæ in libello quem Ennodius nostra authoritate conscripsit, sicut in nostra præsentia relecta sunt, vt propriis manibus roborentur, rogamus, atque vt in perpetuum conseruentur, sicut prædictum est, vestra Apostolica authoritate firmentur. Symmachus respondit, fiat.

Nicol. 1. ep. 2. vel 8. *Quid idem Ennodius sentiat de authoritate Romani pontificis. Nicolaus Papa Michaeli augusto.*

¶ CAP. 101.

Sicut magnus Christi confessor Ennodius Ticinensis episcopus qui ab Hormisda Apostolicæ memoriæ Constantinopolim missus, innumeras miserias à Græcorum vesania pro fide Christi & statu Ecclesiæ non semel pertulit, ex Propheta de his meminit: Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra eum qui trahit eam? Esaiæ 10.

* Bercari *Item de eodem. Ioannes viij. * Berrario Abbati.*

¶ CAP. 102.

Absit à piis mentibus quid de Romani culminis Pontifice sinistrum sentire, cùm beato Ennodio confessore Ticinensis vrbis antistite scribente doceamur, quia Deus omnipotens aut claros ad tanta fastigia erigit, aut certè quos elegit, illustrat.

De commentario Rheticij Augustudunensis Episcopi, in canticum canticorum. Hieronymus in epist. ad Florentium, quæ incipit, In ea mihi parte.

¶ CAP. 103.

Ob hoc & ego obsecro, & tu vt petas plurimùm quæso, vt tibi beati Rheticij Augustudunensis Episcopi commentarium ad describendum largiatur, in quo Canticum Canticorum sublimi ore disseruit.

De Ioanne Scoto, quòd in quibusdam benè non senserit. Nicolaus Carolo Regi maiori.

¶ CAP. 104.

Relatum est Apostolatui nostro, quòd opus beati Dionysij Areopagitæ quod de diuinis nominibus vel cœlestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, quidam vir Ioannes genere Scotus nuper in latinum transtulerit. Quod iuxta morem nobis mitti, & nostro debuit iudicio approbari: præsertim cùm idem Ioannes, licet multæ scientiæ esse prædicetur, olim non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore diceretur. Itaque quod hactenus omissum est, vestra industria suppleat, & nobis præfatum opus sine vlla cunctatione mittat, quatenus dum à nostri apostolatus iudicio fuerit approbatum, ab omnibus incunctanter nostra authoritate acceptius habeatur.

De canonibus Apostolorum quid in eis recipiendum sit, quid non. Leo ix. contra epistolam Nicetæ abbatis de monasterio studij.

¶ CAP. 105.

Clementis librum, id est Itinerarium Petri Apostoli, & canones Apostolorum numerarunt sancti patres inter apocrypha: exceptis capitulis quinquaginta, quæ decreuerunt regulis orthodoxis adiungenda. dist. 16 cap. Clementis.

Item de eodem, Sexta Synodus, cap. 2. Synod Constan. in Titulo c. 2.

¶ CAP. 106.

Placuit huic sanctæ Synodo, vt amodò confirmata & rata sint Canonum Apostolorum lxxxv. capitula. dist. 16 c. placuit.

Canones Apostolorum aliis conciliis præponendos. Ex præfatione Isidori in opus Canonum.

¶ CAP. 107.

Isidorus * mercator, seruus Christi, conseruo suo, & parenti fidei in domino salutem. Propter eorum authoritatem cæteris conciliis præposuimus canones qui dicuntur Apostolorum, licet à quibusdam apocryphi dicantur, quoniam * populares eos recipiunt, & sancti patres eorum sententias synodali authoritate roborauerunt, & inter canonicas posuerunt constitutiones. *Item.* Primus ordo (vt prædictum est) de celebrando concilio insertus habetur, & postmodum Canonum apostolorum ac primorum apostolicorum (id est, à sancto Clemente vsque ad sanctum Siluestrum) decretorum atque diuersorum conciliorum breuiarium interpolatur sequens ordinem suum. *Item de eodem Zepherinus Papa Episcopis per Siciliam constitutis.* Sexaginta Apostoli sententias præfixerunt cum aliis quamplurimis Episcopis, & seruandas censuerunt.

* peccator

Ead dist. eod. c.

* plures

dist. 16 c sexaginta.

De lxx. capitulis Nicani concilij. Athanasius Alexandrinus Marco Papæ.

¶ CAP. 108.

Septuaginta Nicæni concilij capitula quæ de præfata synodo, iubente Domino meo Alexandro, decreto omnium episcoporum attuli, quia sunt igne combusta, optamus, vt à sedis sanctæ Ecclesiæ vestræ authoritate, percipere per præsentes legatos mereamur. *Item.* Præsentibus nobis, lxxx. in memorata Synodo capitula tractata sunt, scilicet xl. à Græcis, Græca edita lingua, & xl. à Latinis, similiter latina edita lingua. Sed visum est ccc. xviij. Episcopis, Spiritu sancto repletis in prædicto concilio congregatis, & maximè iam dicto Alexandro, & Apostolicæ sedis apocrisariis, vt decem capitula adunarentur aliis, atque congruis locis insererentur, & ad formam lxx. discipulorum vel totius orbis dist. 16. c. septuaginta.

terræ linguarum septuaginta tanti & tam excellentis concilij fierent capitula, quæ omnem Christianorum informarent orbem.

Item de eodem. Marcus Papa Athanasio, & omnibus Ægyptiorum Episcopis.

¶ Cap. 109.

De capitulorum verorum Nicæni concilij exemplaribus, cui vos interfuisse literis vestræ fraternitatis significastis, à nostris, qui vnà vobiscum interfuerunt diligentioribus requisiuimus collocutionibus, qui ita, vt vestræ testatæ sunt literæ, omnem nobis ordinem exposuerunt, & epistolam vestram per omnia veram esse testati sunt: non vt nos vestra ex parte aliquid sinistrum arbitraremur, sed quòd nos & vos, illósque absque vlla in posterum titubatione vnum sentire optaremus: & sancta Romana Ecclesia quæ semper immaculata mansit, & domino prouidente, & beato Petro opem ferente in futuro manebit, sine vlla hæreticorum insultatione, firma & immobilis omni tempore persisteret. His ita peractis, diligenter inquirentes in sancto nostræ & Apostolicæ sedis * seruitio, eadem quæ sanctæ recordationis prędecessori meo Siluestro sunt directa, septuaginta sicut significastis capitula illæsa inuenimus.

* scrinio

Item de eodem epistola Isidori in capite Canonum.

¶ Cap. 110.

Plura quàm illa viginti capitula, quæ apud nos habentur Nicęnæ Synodi reperimus, & in decretis Iulij Papæ lxx. eiusdem Synodi esse debere legimus.

*Item de eodem. Iulius Papa Eusebio, * Tegneo, Theodoro, & Berintho, &c.*

* *Theogonio*

¶ Cap. 111.

Sequuntur hæc ex prędicto concilio Nicæno capitula. Idest, xviij. xix. xxj. xxiij. xxvj. xxvij. xxviij. xxx. xl. xlj. xlv. xlvij. xlix. lj. lij. liij. liiij. lv. lvij. lviij. lix. lx. lxj. lxij. lxiij. lxvj.

Quòd nullum concilium vel præferre vel comparare se audeat Nicæno concilio. Leo Anatolio Episcopo.

Ep. 51.

¶ Cap. 112.

℣ Nulla sibimet de multiplicatione Synodalia congregationis concilia blandiantur, neque trecentis illis octodecim Episcopis quantumlibet copiosior numerus sacerdotum vel comparare se vel præferre audeat, quum tanto diuinitus priuilegio Nicęna sit synodus consecrata, vt siue per pauciores siue per plures Ecclesiastica iudicia celebrentur, omni penitus authoritate sit vacuum, quicquid ab illorum fuerit constitutione * diuisum.

* diuersū

Item de authoritate Nicæni concilij.

¶ Cap. 113.

Post pauca.

Sancti illi & venerabiles patres, qui in vrbe Nicæna sacrilego Arrio cum sua impietate damnato, mansuras vsque in finem sæculi leges Ecclesiasticorum canonum, condiderunt, & apud nos in toto orbe terrarum, in suis constitutionibus viuunt, & si quid vsquam aliter quàm statuerunt præsumitur, sine cunctatione cassatur.

Item de authoritate Nicæni, & Chalcedonensis concilij. Nicolaus Papa Michaeli Imperatori.

¶ Cap. 114.

Nos non numerosum tantùm sanctorum Episcoporum collegium Nicęni vel Chalcedonensis conciliorum, cæterorúmque sanctorum patrum synodicas constitutiones sequimur, sed illorum liberales veneramur, iustas & diuinitas sententias, & non tantùm pro suorum multitudine obseruantur à nobis.

De authoritate quatuor conciliorum. Nouellarum constitutione cxv. cap. j.

¶ Cap. 115.

Quatuor sanctorum conciliorum canones pro legibus habeantur.

Quæ sint quatuor concilia. Gregorius clero & plebi Rauennæ epist. ij. lib. v.

¶ Cap. 116.

Veneramur sanctam Nicęnam Synodum, in qua Arrius: Constantinopolitanam, in qua Macedonius: Ephesinam primam in qua Nestorius: & sanctam Chalcedonensem synodum, in qua idem Nestorius, Dioscorus atque Eutyches damnati sunt. Si quis autem contra harum quatuor Synodorum fidem, & contra sanctæ memoriæ Leonis Papæ tomum atque diffinitionem aliquid vnquam loqui præsumit, anathema sit.

Item de eodem, & de quinto concilio. Gregorius epistol. xxiiij lib. I. Ioanni episcopo Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Ioanni Hierosolymitano, & Anastasio Patriarchæ Antiocheno aparibus.

¶ Cap. 117.

Sicut sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor. Nicænum scilicet, in quo peruersum Arrij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas indicatur. Chalcedonense verò, in quo Eutychis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet vitæ atque actionis norma consistit. Quisquis soliditatem eorum non tenet, etiamsi lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoque concilium veneror, in quo epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur. Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus * substantiis separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur; Scripta quoque Theodoriti, per quæ B. Cyrilli fides reprehenditur ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas verò quas præfata veneranda concilia respuunt personas, respuo: quas venerantur amplector, quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit.

dist. 15 c. sicut sancti.

* subsistentiis

Item

Item de authoritate quatuor conciliorum, & quinti. Gregorius Secundino seruo Dei incluso.

¶ CAP. 118.

Quotiens in quatuor præcipuis sedibus antistites ordinantur, Synodales sibi epistolas vicissim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum, cum aliis generalibus Synodis custodire fateantur, sicut & nos aduersamur, & anathemate plectendos ducimus, si qui de fide eiusdem synodi aliquid imminuere, vel aliquid in ea addere præsumunt. Nam synodus quę post eam generaliter facta est, idcirco à nobis recipitur, quia eiusdem synodi in omnibus sequens tenorem, illius authoritatem custodit.

Item de authoritate quinti Concilij. Beda de temporibus. ¶ CAP. 119.

Synodus Aquileiæ facta, ob imperitiam fidei, quintum vniuersale concilium suscipere diffidit, donec salutaribus beati Papæ Sergij monitis instructa, & ipsa huic cum cæteris Christi Ecclesiis annuere consentit.

De authoritate sextæ Synodi. Leo ij. Constantino Augusto. ¶ CAP. 120.

Legatos huius Apostolicæ sedis, matris nostræ Romanæ Ecclesiæ, seruos pietatis vestræ Theodorum & Georgium Presbyteros, & Ioannem diaconum, & Constantinum subdiaconum regionarium, cum aliis quæ à beatæ memoriæ prædecessore nostro Agathone Papa ex præcepto serenitatis vestræ transmissa sunt, & diuinas literas vestras, & gesta sanctæ Synodi cum gaudio multo exultantes in Domino suscepimus. Cognouimus quando sancta & vniuersalis synodus, quę per gratiam Dei ex Imperiali vestro pręcepto nuper Constantinopoli congregata est, eadem quæ vniuersalis synodus quæ in hac Apostolica sede conuenit, cui & humilitas nostra præfuit, sapuit & diffiniuit de fide Catholica. *Item.* Quoniam sicut dictum est, sancta sexta synodus rectæ fidei diffinitionem perfectè prædicauit, quam & apostolica sedes beati Petri cui quamuis indigni deseruimus, reuerenter suscepit, propterea & nos, per nostram constitutionem, adoranda hęc & Apostolica sedes ea quæ in illa sunt constituta comprobat & authoritate beati Petri confirmat. Propterea sicut recipimus & firmiter prędicamus quinque sanctas & vniuersales Synodos, id est Nicænam, Constantinopolitanam, Ephesinam primam, Chalcedonensem, itémque Constantinopolitanam, quas omnes Ecclesia Christi confirmat, & sequitur, sic & hanc quę nuper Constantinopoli sub serenitate vestra facta est, sicut eas sequentem & interpretantem simili veneratione suscipimus, & dignè eis connumerari pręcipimus.

Actio quarta sextæ synodi.

Petrus Nicomediæ Episcopus dixit.

¶ CAP. 121.

dist 16. cap. habeo librū. Habeo librum continentem canones sanctæ synodi sextæ. Patriarcha dixit: Quidam per ignorantiam scandalizantur pro canonibus istis dicentes, Nunquid sexta synodus canones fecit? Sciant ergo quoniam sancta synodus sexta sub Constantino congregata est, contra eos qui dicebant vnam operationem & voluntatem in Christo. In qua sancti patres illos vt hæreticos anathematizauerunt, & orthodoxam fidem explanauerunt, & soluta synodus est Constantini decimoquatto anno. Post quatuor verò aut quinque annos iidem sancti patres congregati sunt, sub Iustiniano filio Constantini, & prædictos canones promulgauerunt, vt nullus de eis dubitet. Qui enim sub Constantino in synodo fuerunt, iidem ipsi sub Iustiniano istis canonibus subscripserunt. Oportebat enim vt synodus vniuersalis canones Ecclesiasticos promulgaret. *Actio 6. tomo i. contra falsam 7 synodum.* Septima synodus, quomodo dicitur, quæ non concordat præcedentibus sex vniuersalibus synodis? Omne quod septimum ponitur consequens debet habere cum rebus prænumeratis. Si verò in nullo rebus prænumeratis participat, nec eis connumerari potest. *Item.* Sancta sexta synodus, & vniuersalis, post promulgatam ab ea diffinitionem contra monothelitas, Constantino Imperatore qui congregauerat eam, non multò post defuncto, & Iustiniano filio eius regnante pro eo, eadem sancta synodus diuinitus inspirata, iterum Constantinopoli quarto aut quinto anno congregata est, & canones numero centum duos ad correptionem Ecclesiæ promulgauit.

Item de authoritate sextæ synodi. Adrianus Papa Tarasio Patriarchæ. Actio secunda Synodi vij. ¶ CAP. 122.

Sanctam sextam synodum recipio cum omnibus canonibus suis, in quibus dicitur, In quibusdam picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in typum gratiæ assumptus verum nobis per legem Moysi præmonstrat agnum Iesum Christum dominum nostrum. Antiquis igitur figuris & vmbris ad veritatis præfigurationem Ecclesiæ sanctæ traditis valedicentes, gratiam & veritatem præferimus, & sicut plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum, qui dominum nostrum Iesum Christum secundùm humanam imaginem effigiat, amodò pro veteri agno, in imaginibus depingi iubemus. *dist 16. cap. sextam syn.*

Item de eodem. Epistola septimæ synodi ad Iustinianum filium Constantini.

¶ CAP. 123.

Quoniam sanctæ & vniuersales synodi quinta sub Iustiniano Augusto, sexta sub Constantino patre tuo Augusto de mysterio fidei plenissimè disputantes canones non fecerunt, sicut quatuor cæteræ vniuersales synodi, propterea nos conuenientes in hanc imperialem vrbem, canones scripsimus. *dist. 16 c. quoniam.*

Item de confirmatione sextæ synodi. Ex libro Pontificali. ¶ CAP. 124.

Philippus hæreticus ad imperialem promotus est arcem, cuius & sanctam cum praui dogmatis execratione suscepit sedem, Apostolicæ sedis concilia respuit, huius rei causa zelo fidei accensus omnis cœtus Romanæ vrbis imaginem, quam Græci Pan vocant, sex continentem sanctas & vniuersales Synodos, in Ecclesia beati Petri erexit. *Item.* Leo iunior suscepit sanctam sextam synodum, quæ per Dei prouidentiam nuper regia in vrbe celebrata est, Græco eloquio scriptam, exequente ac præsidente piissimo ac clementissimo magno principe Constantino.

Item de eodem. Beda de temporibus cap. lxv.

¶ Cap. 125.

dist. 16. c. sexta.

Sexta synodus vniuersalis Constantinopoli celebrata est, & Græco sermone conscripta, temporibus Papæ Agathonis, exequente ac residente pijssimo principe Constantino intra palatium suum, simúlque legatis apostolicæ sedis, & Episcopis centum quinquaginta residentibus. Prima enim vniuersalis synodus in Nicæna congregata est contra Arrium, trecentorum & octodecim patrum, temporibus Iulij Papæ sub Constantino principe. Secunda in Constantinopoli centum quinquaginta patrum, contra Macedonium, & Eudoxium, temporibus Damasi Papæ & Gratiani principis, quando Nectarius eiusdem vrbis Episcopus est ordinatus. Tertia in Ephesо ducentorum patrum contra Nestorium Augustæ vrbis episcopum sub Theodosio magno principe, & Papa Cœlestino. Quarta in Chalcedone sexcentorum & triginta patrum sub Leone Papa, temporibus Martiani principis, contra Eutychen nefandissimorum præsulem Monachorum. Quinta in Constantinopoli temporibus Vigilij Papæ, sub Iustiniano principe, contra Theodorum, & omnes hæreticos. Sexta de qua in præsenti diximus. *Item.* Constantinus Imperator fecit picturas in porticu sancti Petri, quę acta sex sanctarum synodorum vniuersalium continerent. Nam & huiusmodi picturas cùm haberentur in vrbe regia, Philippus iusserat auferri, statuitque populus Romanus ne hæretici Imperatoris nomen in chartas aut figuram solidi susciperent. Vnde nec eius effigies in Ecclesia introducta est, nec nomen ad missarum solennia prolatum.

Responsiones Adriani Papæ contra obiectiones quorundam, ad Carolum, cap. xxxv.

¶ Cap. 126.

Sancta sexta synodus fideliter per canones orthodoxè statuens, ita constituit dicens: In quibusdam venerabiliũ imaginum picturis, Agnus digito præcursoris monstratus designatur, qui in signum relictus est gratiæ. *Et post pauca.* Secundùm humanam figuram, & in imaginibus, & nunc pro veteri agno retitulari decernimus.

De receptione septimæ Synodi. cap. lx.

¶ Caput 127.

Superiùs exaranimus septem diuina dogmata synodi irreprehensibilia existentia, sicut præcipuorum sanctorum patrum mirificè demonstrant opuscula. Nam si quis prædictæ synodi symbolo discrepare se dixerit, discrepare videtur sanctarum sex synodorum symbolo.

De eodem. Item cap. xxx.

¶ Cap. 128.

Ipsam septimam synodum suscipimus. Nam si eam minimè recepissemus, ad suum pristinum vomitum erroris fuissent Græci reuersi, qui pro tot millibus animarum Christianorum interitu habemus reddere rationem.

De laude Theophani in prologo historiæ Anastasij bibliothecarij Romanæ Ecclesiæ.

¶ Cap. 129.

Sufficere arbitror ad præconium Theophani Chronographi, quòd à sede approbatus sit Apostolica, quando scilicet vicarij eius vna cum trecentis quinquaginta patribus in Nicæna vrbe secundò conuenientes vniuersalem synodũ celebrarunt. Si quidem & laus eius in eodem septimo concilio sancto reperitur.

De secunda Nicæna synodo inter vniuersales octaua. ¶ Cap. 130.

Constantinus cum Irene matre regnauit annos decem, mensibus duobus, diebus duobus. Horum anno nono facta est synodus Nicæna secunda trecentorum quinquaginta sanctorum patrum.

Item de eodem. ¶ Cap. 131.

Anno imperij Irenes & Constantini octauo, exiuit Tharasius archiepiscopus sanctissimus Constantinopoleos, in Nicænam ciuitatem, & celebrata est sancta octaua vniuersalis synodus.

De octo vniuersalibus concilijs. Ex libro diurno professio Romani Pontificij.

¶ Cap. 132.

Sancta viij vniuersalia concilia, id est 1. Nicenum. 2. Constantinopolitanum. 3. Ephesinum. 4. Chalcedonense. Item. 5. Constantinopolitanum & 6. Item Nicænum 7. Octauum quoque Constantinopolitanum, vsque ad vnum apicem immutilata seruare, & pari honore & veneratione digna habere, & quæ prædicarunt & statuerunt omnimodis sequi & prædicare, quæque condemnauerunt ore & corde condemnare profiteor. dist. 16. c. sancta.

*De commendatione Donati & Eugenij episcoporum. Ioannes viij. Neopolitanis, Salernitis & * Amalfitanis.* ¶ Cap. 133. * Melfitanis.

Quia fidelibus, & mysterium Christianitatis scientibus loqui nos credimus, per sacrarum scripturarum testimonia longiùs tendere deuitantes, dilectioni vestræ Donatum venerabilem Episcopum, cuius laus est in sancta synodo octaua, & Eugenium religiosum presbyterum, dilectos fideles, & consiliarios nostros ecce dirigimus.

Quæ concilia & quorum sanctorum patrum opuscula sint autentica. Sexta synodus ca. ij.

¶ Cap. 134.

Confirmamus sanctorum patrum canones & Synodos: id est Nicænam, Ancyranam, Neocæsariensem, Gangrensem, Antiochensem, Laodicensem, Constantinopolitanã, Ephesinam primã, Chalcedonensem, Sardicensem, Carthaginẽsem Constantinopolitanã sub Nectario. Et opuscula * Theodosij qui fuit Alexandriæ Archiepiscopus: quin etiam Dionysij Archiepiscopi Alexandrinorũ Megalopolis: Petri Alexandriæ archiepiscopi & martyris: Gregorij thaumaturgi Neocæsariensis Episcopi: Athanasij Alexandriæ Archiepiscopi, Basilij Cæsareæ Cappadociæ Episcopi: Gregorij Nysseni Episcopi: Gregorij Theologi: Amphilochi * Biconensis Episcopi: Timothei Alexandrini Archiepiscopi: Cyrilli eiusdem Alexandriæ Archiepiscopi: Germani Constantinolitani Episcopi: Cypriani Carthaginensis Episcopi, & synodum eius. dist. 16. c. quoniam sancta. * Theophili. * Iconij.

De authoritate Sardicensis concilij. Nicolaus Photio. ¶ CAP. 135.

dist 16. c. quod dicitis. Quod dicitis neque Sardicense concilium neque decretalia vos habere pontificum sanctorum, vel recipere, non facilè nobis facultas credendi tribuitur: maximè cum Sardicense concilium quod penes vos in regionibus vestris actum est, & omnis Ecclesia recipit, qua ratione conuenerit, vt hæc sancta Constantinopolitana Ecclesia abijceret, & vt dignum est non retineret?

Benedictus 3. epist 1. *De authoritate Synodi apud Suessionis ciuitatem celebrata. Benedictus Papa Hincmaro Archiepiscopo.*

¶ CAP. 136.

Synodi textum in momentis ventilantes intuitu, quam apud Suessionis ciuitatem tua beatitudo statuit celebrare, cum Episcopis tuæ diœceseos & Archiepiscopis VVelenone Senonensi, & Amalrico Turonensi aliisque Episcopis, ea quæ ad profectum sanctæ Ecclesiæ noscuntur pijs authoritatibus statuta sancitáque reperimus. *Item.* Diffinitiones fraternitatis tuę, & cæterorum episcoporum quas in præsenti synodo, Apostolicis canonicisque authoritatibus, propriis digitis roborasti, ratas easdem Apostolica in omnibus fore promulgamus authoritate, sempérque manere statuimus, vt inde quæstio nullis aliquando temporibus oriatur. *Item.* Et ne quilibet contra eadem statuta canonica & decreta Romanorum Pontificum, manus pertinaciter inferre præsumat, cum anathematis interpositione nostra Apostolica, & beati Petri apostolorum principis authoritate prohibemus.

Item de eodem. Nicolaus Papa Hincmaro Archiepiscopo. ¶ CAP. 137.

In appendice ad epistolas Nicolai. 1. epist. 6. Synodum illam, qua à te & venerabilibus Episcopis, & Archiepiscopis in vrbe Suessionis anno incarnationis dominicæ, dccc. liij. indictione prima, quinto Calendarum Maij fuerat celebrata, & à prædecessore nostro beatæ memoriæ Benedicto Papa est confirmata, sicut idem sanctæ recordationis Pontifex illam confirmauit, ita & nos eam confirmatam, & irrefragabilem perpetuóque mansuram, apostolica authoritate decernimus, saluo tamen Romanæ sedis in omnibus iussu atque iudicio.

Cap. 3. *Quòd priora concilia per posteriora sæpe emendentur. Augustinus de vnico baptismo lib. ij.*

¶ CAP. 138.

Concilia posteriora prioribus apud posteros præponuntur, & vniuersum partibus semper optimo iure præponitur. *Item.* Ipsa concilia quę per singulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati, quę fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedunt; ipsáque plenaria sæpe priora à posterioribus emendantur, cùm aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine vllo typo sacrilegæ superbiæ.

De authoritate Mainardi Episcopi & Ioannis Archiepiscopi. Alexander secundus episcopis, & regi Dalmatarum. ¶ CAP. 139.

Notificamus omnia capitula quæ per confratres nostros venerabiles Mainardum scilicet collateralem episcopum nostrum, & Ioannem Archipręsulem nostrum in Spalæto aliisque ciuitatibus sunt statuta, eadem in Romana synodo seriatim ea referente, à beatæ memoriæ prædecessore nostro Nicolao, apostolica authoritate roborata, & sub anathematis interpositione roborata.

De morte Petri apostoli. Ex oratione Ambrosij contra Auxentium de tradendis basilicis.

¶ CAP. 140.

Petrus victo Simone cùm pręcepta Dei populo seminaret, docerétque castimoniam, excitauit animos gentilium, quibus cum quærentibus Christianæ animę deprecatę sunt, vt paulisper cederet: & quamuis esset cupidus passionis, tamen deprecatione populi precantis inflexus est. Rogabatur enim vt ad instruendum & confirmandum populum se reseruaret. Quid multa? Nocte muros egredi cœpit, & videns sibi in porta Christum occurrere vrbémque ingredi ait, Domine quo venis? Respondit Christus, Venio iterum Romam crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum. Christum enim non oportuerat iterum crucifigi, qui carnem passionis suscepta morte exuerat. Quòd enim mortuus est, semel mortuus est, *Rom. 6.* quòd autem viuit, viuit Deo. Intellexit ergo Petrus quòd iterum Christus crucifigendus esset in seruulo, spontéque remeauit. Interrogantibúsque Christianis, responsum reddidit, statímque correptus per crucem suam honorificauit dominum Iesum.

Vt vitæ patrum sine probabilibus authoritatibus scriptæ minimè legantur. Responsiones Adriani Papæ ad obiectiones quorundam, ad Carolum Imperatorem, cap. xvij.

¶ CAP. 141.

Vitæ Patrum sine probabilibus authoribus minimè in Ecclesia leguntur. Nam ab orthodoxis titulatæ, & suscipiuntur & leguntur. Magis enim passiones sanctorum martyrum sacri canones censent, vt liceat eas etiam in ecclesia legi, cùm anniuersarij dies eorum celebrantur.

Quomodo Origenes & alij hæretici sunt legendi. Hieronymus ad Tranquillinum.

¶ CAP. 142.

Ex parte ego sic Originem propter eruditionem interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, & Nouatum, Arnobium & Apollinarem, & nonnullos ecclesiasticos scriptores Græcos pariter & Latinos, vt bona eorum eligamus, vitemúsque contraria.

De authoritate Ecclesiasticæ historiæ Cassiodorus in prologo tripartitæ historiæ.

¶ CAPVT 143.

Historiam Ecclesiasticam quæ à cunctis Christianis valdè necessaria comprobatur, à tribus Græcis authoribus mirabiliter constat esse conscriptam, vno scilicet Theodoreto venerabili Episcopo, & duobus disertissimis viris Sozomeno & Socrate, quos nos per Epiphanium scholasticum latino condentes eloquio, necessarium duximus eorum dicta deflorata, in vnius styli tractu Domino iuuante perducere, & de

tribus authoribus vnam facere editionem. *Item.* Legat intrepidus, qui Domino iuuante ad hæc opuscula venerit, multùm vtilitatis & notitiæ lucraturus, si quę posita sunt per hos duodecim libros, memoriæ suæ sollicita mente crediderit.

Quot epistolas Gregorius reliquerit. In vita beati Gregorij Papæ, libro quarto cap. lxxi.

¶ Cap. 144.

Epistolarum tot libros in scrinio reliquit Gregorius, quot annos in Episcopatu vixit. Vnde decimum tertium librum epistolarum indictionis septimæ imperfectum reliquit, quoniam ad indictionis terminum non peruenit.

De libro quem Hermes scripsit. Ex libro Pontificali. ¶ Cap. 145.

Sub Pij Papæ Episcopatu, Hermes librum scripsit, in quo mandatum continetur, quod ei præcepit Angelus Domini, cùm venit ad eum in habitu pastoris, & præcepit ei vt pascha Domini die Dominico celebraretur.

De pœnitentiali Theodori. Beda de temporibus.

¶ Cap. 146.

Theodorus Archiepiscopus, & Adrianus abbas vir æquè doctissimus, à Vitaliano Papa missi Britanniam, plurimas Ecclesias Anglorum doctrinæ Ecclesiasticæ fruge fœcundarunt. E quibus Theodorus peccantium iudicia, quantis scilicet annis pro vnoquoquo peccato quis pœnitere debeat, mirabiliter scripsit.

De reprobatione Synodi, in qua imagines sanctorum, & picturæ in Ecclesiis damnatæ sunt. Leo nonus Michaeli Patriarchæ.

¶ Cap. 147.

Recordamini illius nefandę synodi, quam voluerunt vocari septimam nostri Hæresiarchæ, quorum conspiratione ipsius Domini nostri Iesu Christi, & sanctorum reuerendę imagines aut flammis traditæ sunt, aut aquis submersæ, picturę verò de parietibus basilicarum deletæ. Quibus quamuis restiterit Romanorum Pontificum authoritas, præ cunctis tamen sanctissimi Papæ Nicolai vbiuis prædicanda libertas, qui per legatos suos tam pro sacris imaginibus, quàm pro depositione beati antistitis Ignatij, & substitutione Photij Neophyti, Ecclesiæ sanctæ Sophiæ clausit, donec sanctæ sedis acquiesceret decretis.

Item de eodem. Actio xi. Chalcedonensis concilij.

¶ Cap. 148.

Apocrisarij Papæ dixerunt: Synodus non debet vocari, in qua tot nefanda facta sunt, propter quod videtur superfluum gesta eius relegere. Si enim & ab Apostolico Papa omnia eius euacuata sunt, manifestum est quòd & beatissimus Papa in communione receperit, & principatum Antiochenæ Ecclesiæ habere dignum duxerit. *Item.* Stephanus Episcopus Ephesi dixit: Illa quæ in Ephesina Synodo prima acta sunt, irrita fiant. Præterea quæ contra dominum Antiochenum episcopum facta sunt, pro eo, quòd ordinatio Maximi, qui pro eo in Antiochena Ecclesia Episcopus factus est, à sanctissimo Papa Leone, & ab vniuersali synodo recepta sunt.

De sepultura Ioannis euangelistæ. Augustinus super Ioannem partis secundæ tractatu cxxiij. ¶ Cap. 149.

Creditur Ioannes Euangelista viuus dormire sub terra, quem tradunt, quòd etiam in quibusdam scripturis, quamuis apocryphis, reperitur, quando sibi sepulchrum iussit fieri, incolumen fuisse præsentem, eóque effosso & diligentissimè preparato, ibi se tanquam in lectulum collocasse, statimque esse defunctum.

Quòd plus martyres cum corpore iam surrexerint. Ex sermone sancti Ambrosij in natali martyrum, qui sic incipit, Dignum & congruum.

¶ Cap. 150.

Si martyres nondum liberati sunt ab inferis, liberati à peccatis. Hęc enim prima est resurrectio, peccatorum euasisse tenebras, lucem possidere Iustitiæ. Veruntamen etiam fortasse plurimi ex eisdem beatis Martyribus cum Domino resurrectionem corporaliter vel consequuntur, vel fuerunt consequuti. Nam sicut legimus prima resurrectionis festiuitate, suscitante se Domino, multa sanctorum corpora suscitasse, vixisse, & introisse in sanctam ciuitatem, cur non quoticunque resurrectionis eius festiuitas celebratur, totiens credimus resurgere etiam sanctos? Vbi enim votorum iugis est solennitas, gratia iugis est & donorum. Sed fortasse quis dicat, Sepulchra clausa sunt, monumenta constructa sunt, quemadmodum inde prodire poterint? Vt taceamus, quia omnia possibilia sunt Deo, & quòd clausis tumuli penetralibus possit spirituale corpus prodire, vt hæc omnia prętermittam, Ioannis tamen Apostoli habemus exēplum, quem tumulus susceptum claudere potuit, custodire non potuit. Nā depositū corpus perdidit, non assumpsit. Hoc enim clausis tumuli foribus gratiâ resurrectionis ablatum est, vt constaret sepultura, nec inueniretur sepultus. Denique cùm sacerdotes honorandi causâ corpus inquirerent, reserato aditu, tumulus non potuit reddere quem suscepit.

Hæc ibi non repeiuntur. Matt. 27.

De non recipienda vita Thomæ Apostoli & aliorum. Augustinus contra Faustum, libro ij. cap. ij. ¶ Cap. 151.

Legunt scriptura sapocryphas (Manichęi) nescio quibus sutoribus fabularum, sub Apostolorum nomine scriptas, quæ suorum scriptorum temporibus in authoritate sanctæ ecclesiæ recipi mererētur, si sancti homines & iusti & docti qui tunc in vita erant, & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent. Ibi tamen legunt Apostolum Thomam, cū esset in quodam nuptiarum conuiuio peregrinus, & prorsus incognitus à quodam ministro palmâ percussum, imprecatū fuisse homini continuam sæuámque vindictam. Nam qu ū egressus fuisset ad fontē, vt inde aquā conuiuantibus ministraret, eū leo rugiens interemit, manúmq; eius, qua caput Apostoli leui ictu percusserat, à corpore euulsam, secundùm vocē eiusdem apostoli id optātis atq; imprecantis, canis intulit mensis, in quibus discūbebat Apostolus. *Item cap. iiii.* Quòd beata Maria patrem habuerit ex tribu Leui, sacerdotē quendam nomine Ioachim, cononicum non est.

Habet hoc August. cōtra Adimātum Manichæi discipulum, cap. 17. quanquam non iisdem omnino verbis Rursum in sermone domini in monte lib. 1. cap. 38.

Id habet. 9. c. 23. lib. contra Faustum Manichęum.

De libro qui est de transitu beatæ Mariæ apocrypho. Hieronymus ad Paulam & Eustochium.

¶ Cap. 152.

Si fortè venerit illud apocryphum in manibus vestris de transitu beatæ Mariæ, dubia pro certis non recipiatis, quod multi latinorum pietatis amore, studio legendi charius amplectuntur, præsertim ex his cùm nihil aliud experiri potest pro certo, nisi quòd hodie beata virgo migrauit à corpore. *Item.* Multi nostrorum dubitant, vtrum assumpta fuerit simul cum corpore, an obierit relicto corpore. Qualiter autem migrauerit à corpore, aut à quibus personis sanctissimum corpus eius ablatum fuerit, vel vbi transpositum, vtrúmue resurrexerit, nescitur, quamuis nonnulli astruere velint, eam iam resuscitatam & beata iam cum Christo immortalitate vestiri. Quod & de beato Ioanne Euangelista eius ministro (cui virgini à Christo virgo commissa est) plurimi asseuerant, quia in sepulchro eius (vt fertur,) non nisi manna inuenitur, quod & scaturire cernitur. Verumtamen quid horum verius censeatur, ambiguum est. Melius tamen Deo totum cui nihil impossibile est, committimus, quàm aliud temerè diffinire velimus authoritate nostra, quod non probamus: sicut & de his, quos cum Domino teste Euangelio resurrexisse credimus: Sed vtrum redierint in terræ puluerem, certum non habemus, nisi quòd legimus, quia multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt, & venerunt in sanctam ciuitatem Hierusalem, & apparuerunt multis. De quibus profectò nonnulli doctorum senserunt etiam, & in suis reliquerunt scriptis, quòd iam in illis perpetua sit completa resurrectio. Fatentur enim quòd veri Christi testes non essent, nisi & vera esset eorum resurrectio.

Matth. 27.

Quòd Episcopi prohibere debent, ne libri apocryphi vel in publico vel in priuato legantur. Leo Turibio Episcopo.

¶ Cap. 153.

Curandum est & sacerdotali diligentia prouidendum, vt falsatos codices, & à vera & sincera veritate discordes in nullo vsu lectionis habeantur. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habent seminarium falsitatum, non solùm interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, & ignibus concremandæ. *Item.* Si quis episcoporum apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum, quoniam qui alios ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

Con. Eliber. cap. 52.

Quòd excommunicandi sunt qui libros famosos legunt. Ex Epistola Adriani Papæ tradita Ingelranno, cap. lxij.

¶ Caput 154.

5. q. 1. cap. Si qui inuenti.

Si qui inuenti fuerint libros famosos legere, excommunicentur.

Quàm cautè aliquando libri apocryphi legendi sint. Hieronymus ad Lætam de institutione filiæ.

¶ Caput 155.

Caueat omnia apocrypha: & si quando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat non eorum esse quorum titulis prænotantur, multáque in his admixta vitiosa: & grandis esse prudentiæ, aurum in luto quærere.

Ne aliquis in alterius famam, scripturam, vel verba confingat, nisi probare velit. Adrianus ad Ingelrannum, cap. xlix.

¶ Cap. 156.

Qui in alterius famam in publico scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus, scripta non probauerit, flagelletur: & qui ea priùs inuenerit, rumpat, si non vult authoris causam incurrere.

Item de eodem. Capitulorum libro vij. cap. cc.

¶ Cap. 157.

Hi qui in alterius blasphemiam cantica composuerint, vel qui cantauerit ea, extra ordinem iudicentur. Nam lex exulari iubet eos, qui libellos famosos excogitant aut proponunt. Notatur infamiâ, quicunque dum appellat iudicem conuitium dixerit. Non tantùm is qui maledictum aut conuitium dixerit, famosus efficitur, sed & is cuius consilio factum esse patuerit.

De anathematizandis eis qui libros Catholicos falsauerunt. Actio xiij. sexta synodi.

¶ Cap. 158.

Præcipimus illos qui falsauerunt libros Catholicos anathemati subijci, & cum hæreticis anathematizari: & sermonem qui dicitur in me ad Vigilium, & libellos qui dicuntur Vigilij ad Iustinianum & Theodoram vt hæreticorum adinuentiones abijcimus.

De damnando concilio quod factum est aduersus sacras imagines. Actio ij. septima synodi, Adrianus Papa Tharasio Patriarchæ.

¶ Cap. 159.

Sanctitas vestra, piis & triumphatoribus Imperatoribus suggerat, quatenus falsum concilium illud quod factum est sine Apostolica sede inordinabiliter, contra constitutionem venerabilium patrum, aduersus sacras imagines, anathematizetur coram apocrisariis nostris.

Vt Episcopus gentilium libros non legat. Ex Carthaginensi concilio iiij. cap. xvi.

¶ Cap. 160.

Episcopus gentilium libros non legat: hæreticorum autem pro necessitate & tempore. *dist. 37. cap. Episcopus.*

Item de eodem. Gregorius lib. ix. Registri, epist. xlviij. ad Desiderium episcopum Galliæ.

¶ Cap. 161.

Peruenit ad nos, quòd sine verecundia memorare non possumus, fraternitatem tuam Grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehe- *dist 86. c. cùm multa.*

mentiùs aspernati, vt ea quæ prùs dicta fuerant in gemitum & tristitiam verteremus, quia se in vno ore cum Iouis laudibus, laudes Christi non capiunt. Et quàm graue nefandúmque sit episcopum canere, quod nec laico religioso conueniat, ipse considera.

Quòd authores pueris, non presbyteris sunt legendi. Hieronymus Damaso, de Prodigo filio, tomo iij. (Epist. 146.)

¶ Cap. 162.

(dist. 37. cap. sacerdotes.) Sacerdotes Dei omissis Euangeliis & Prophetis, videmus comœdias legere, amatoria bucolicorum versuum verba cantare, tenere Virgilium in manibus, & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.

Item de eodem. Hieronymus ad Eustochium de virginitate. ¶ Cap. 163.

Quis consensus Christi cum Belial? Quid facit cum psalterio Horatius? Cum Euangelio Maro? Cum Apostolo Cicero?

De eodem. Rabanus de pressuris Ecclesiasticis parte secunda. ¶ Cap. 164.

(dist. 37. cap. legimus.) Legimus de beato Hieronymo, quoniam quum librum legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eò quod Christianus vir Paganorum intenderet figmentis.

De eodem. In vita Gregorij libro iij. cap. xxxiij.

¶ Cap. 165.

Omnes omninò pontifices à lectione librorum gentilium Gregorius inhibebat.

Item de eodem, Hier. super epistolam ad Ephesios lib. iij. in cap. vi. ¶ Cap. 166.

(dist. 37. c. legant Episc.) Educate, ait Apostolus, filios in disciplina & correptione Domini. Legant Episcopi atque Presbyteri, qui filios suos sæcularibus literis erudiunt, & faciunt comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiasticis fortè sumptibus eruditos, & quod in Corbonam pro peccato virgo vel vidua, vel quilibet pauper totam substantiam suam effundens obtulerat, hoc in calendarum strenam, & Saturnalium sportulam & Mineruale munus grammaticus & orator, aut in sumptus domesticos, aut in templi stipes, aut in sordida scorta conuertit.

Quare Christiani figmenta poëtarum prohibeantur legere. Isidorus sententiarum libro iij. cap. xiij. ¶ Cap. 167.

(dist. 37. c. ideo prohibetur.) Ideo prohibetur Christianus legere figmenta poëtarum, quia per oblectamenta inanium fabularum mentem incitant ad incentiua libidinum. Non enim solùm thura offerendo dæmonibus immolatur, sed etiam eorum dicta libentiùs audiendo. *Item.* Cauendi sunt libri gentilium, & propter amorem sacrarum scripturarum vitandi. Simplicioribus literis non est præponendus fuccus Grammaticæ artis. Meliores enim sunt communes literæ, & simpliciores ad solam vtilitatem legentium pertinentes. Illæ verò nequiores sunt, quę ingerunt hominibus perniciosam mentis elationem. Meliores sunt Grammatici, quàm hæretici. Hæretici enim haustum lethiferi succi hominibus persuadendo propinant. Grammaticorum autem doctrina potest etiam proficere ad vitam, dum fuerit in meliores vsus assumpta. (Dist. 37. c. si quis artem.)

Quid sit lex honesta. Isidorus Etymologiarum lib. v. cap. xx. ¶ Cap. 168.

(dist. 4. c. erit autem lex.) Erit lex honesta, iusta, possibilis, secundùm naturam, secundùm consuetudinem patriæ, loco temporique conueniens, necessaria, vtilis; manifesta quoque ne aliquid per obscuritatem in cautione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta.

Quòd leges temporales postquàm instituta sunt, seruanda sint. August. de vera religione, cap. xxxi. ¶ Cap. 169.

(dist. 4. c. in istis.) In istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent, quum eas instituunt, tamen cùm fuerint institutæ & firmatæ non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundùm ipsas.

De libro constitutionum Theodosij. Isidorus Etymologiarum libro v. cap. i.

¶ Cap. 170.

(dist. 7. c. fuerunt autem hi.) Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani & Hermogeniani, codicem factum institutionum, à Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocauit.

De libro quem appellant codicem Iustiniani, & de libro Pandectarum, & de eo quem appellant codicem Nouellarum. Ex historia Longobardorum, libro v. cap. xxv.

¶ Cap. 171.

Iustinianus augustus leges Romanorum, quarum prolixitas nimia erat & inutilis dissonantia, mirabili breuitate correxit. Nam omnes constitutiones principum, quę vtique multis in voluminibus habebantur, intra duodecim libros coarctauit: idémque volumen codicem Iustiniani appellari præcepit. Rursus singulorum magistratuum siue iudicum leges, quæ vsque ad duo milia penè libros erant extensæ, intra quinquaginta librorum numerum redegit, eúmque codicem Digestorum siue Pandectarum vocabulo nuncupauit. Quatuor etiam Institutionum libros in quibus breuiter vniuersarum legum textus comprehenditur nouiter composuit. Nouas quoque leges quas ipse statuerat in vnum volumen redactas, codicem nouellarum appellari sanciuit.

Item de libro Iustiniani, quem vocant nouellas constitutiones. Ex historia Anastasij bibliothecarij Romanæ Ecclesiæ.

¶ Cap. 172.

Remouit Iustinianus Augustus contrarias leges, faciens singularem codicem, & vocans eum Nouellas constitutiones, in quibus non permittit principem, in quibus præest, tenere possessionem aut ædificare domum, aut hæreditari extraneam personam, nisi quis sibi * cognitus existat. (* cognatus)

Quòd constet esse legem quicquid Imperator per Epistolam constituit, vel cognoscens decreuit, vel edicto praecepit. instit. libro i. titulo ij.

¶ CAP. 173.

Quodcunque Imperator per Epistolam constituit, vel cognoscens decreuit, vel edicto praecepit, legem esse constat. Hæc sunt quæ Constitutiones appellantur. Planè ex his sunt quædam personales, quæ non ad exemplum trahuntur, quòd non hoc princeps vult: Nam quòd alicui ob merita indulsit, vel si cui pœnam irrogauit, vel si cui sine exemplo subuenit, personam non transgreditur.

De capitulis à Carolo legibus insertis. Præfatio libri quinti capitulorum.

¶ CAP. 174.

Præcedentes quatuor libelli nonnulla gloriosorum Caroli atque Ludouici Imperatorum continent capitula. *Item.* Illa quæ postmodum à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & Pipini & Caroli atque Ludouici didicimus, in iam dictis libellis minimè inserta esse, pro Dei omnipotentis amore, & sanctæ Dei Ecclesiæ ac seruorum eius, atque totius populi vtilitate fideliter inuestigare curauimus, & in tribus subsequentibus libellis distinctè cum suis coadunare, ac Ludouico, Lothario, atque Carolo nobilissimis regibus, filiis videlicet Ludouici imperatoris piissimi, habenda, & omnibus Christianorum fidelibus tradenda, scribere non distulimus. *Item.* His itaque peractis, est in fronte primi libelli posita Zachariæ Papæ Epistola omnibus Episcopis ac reliquis Ecclesiastici ordinis gradibus, & cunctis ducibus atque comitibus, omnibus Deum timentibus per Gallias & Francorũ prouincias cõstitutis directa, sicut in ea continetur. Quam sequuntur Synodales conuentus quos sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedis legatus Bonifacius Mogontiensis Archiepiscopus, vice supradicti Zachariæ Papæ, vna cum Carolo magno Francorum duce, canonicè tenuit, vt agnoscant omnes hęc prædictorum principum capitula, maximè Apostolica authoritate fore firmata.

De lege Anglorum ab Edelberto rege edita. Beda in historia Anglorum, libro ij. cap. v.

¶ CAP. 175.

Inter cætera bona quæ genti suæ consulendo conferebat rex Edelbertus, etiam decreta illi iudiciorum iuxta exempla Romanorum cum consilio sapientium constituit, quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur, & obseruantur ab ea.

De capitulis à Lothario Augusto legibus additis. Leo Papa iiij. Lothario Augusto.

¶ CAP. 176.

dist. 10. c. de capitulis. De capitulis vel præceptis Imperialibus vestris, nostrorúmque etiam pontificum prædecessorum, irrefragabiliter custodiendis & conseruandis quantò valuimus & valemus propitio Christo & nunc, & in æuum conseruaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet vobis aliter dixerit vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem.

Leges Christianorum Regum ab Ecclesiis recipiendas. Hincmarus Remensis Episcopus in causa Lotharij regis & vxoris suæ.

¶ CAP. 177.

Sunt diuersæ vt gentes, ita & earum leges, quas si Christiani sunt in suis ordinibus quæ iusta sunt decernentes, Ecclesia sua non reijcit.

Quòd faciendum est quicquid Deus iubet, etsi sit contra morem aut pactum quorumlibet. Augustinus confessionum lib. iij. ca. viij.

¶ CAP. 178.

Quæ contra mores hominum sunt flagitia, *dist 8 cap. quæ contra.* pro morum diuersitate sunt vitanda, vt pactum inter se, gentis aut ciuitatis consuetudine, vel lege firmatum, nulla ciuis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est vniuerso suo non congruens. Cùm autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet, & si nunquam ibi factum est tamen faciendum est: & si omissum, instaurandum est: & si statutum non erat, instituendum est. Si enim regi licet in ciuitate cui regnat, iubere aliquid quod neque ante ipsum quisquam, nec ipse vnquam iusserat, & si non est contra societatem ciuitatis eius, obtemperatur ei, immò contra societatē fit, si ei non obtemperaretur (generale quippe pactum est societatis humanæ obtemperare regibus suis) quantò magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ suæ, ad ea quæ iusserit sine dubitatione seruiendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ maior potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.

Quòd leges Principum, & regulas vel admonitiones Patrum nulli liceat contemnere. Gelasius Ruffino & Aprilli Episcopis.

¶ CAP. 179.

Quis aut leges principum, aut patrum regulas *dist 10 c. quis autem.* aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum?

Idem de eodem, Theodorico regi.

¶ CAP. 180.

Certum est, magnificentiam vestram leges Romanorum principum, quas in negotiis hominum custodiendas esse pręcepit, multò magis circa reuerentiam beati Petri Apostoli pro suæ fœlicitatis augmento velle seruari.

Quòd imperiali censura castigandi sint qui leges contemnunt. Leo quartus Lothario Augusto.

¶ CAP. 181.

Habetis de hoc apud Deum retributionem non modicam, si antiquæ legis dogmata minimè obseruantes, vestra imperiali censura pro viribus castigatis, atque corrigitis. *Item.* Ve- *dist. 11. cap. vestram.* stram flagitamus clementiam, vt sicut hactenus Romana lex viguit, absque vniuersis procellis, & pro nullius persona hominis reminiscitur esse corrupta, ita nunc suum robur propriúmque vigorem obtineat.

Item de eodem, VVidoni Comiti.

¶ CAP. 182.

Valdè indignum est, futuris gentibus etiam

contrarium, tam gloriosam legem, quam multi retrò custodierunt Imperatores, nunc suam vim perdere, ac iniustè damnari.

Licere Ecclesiasticis viris pro defensione sua leges terrenas assumere. August. cap. lviij. lib. ij. contra literas Petiliani.

¶ Cap. 183.

dist. 10. c. si in adiutor. Si in adiutorium vestrum, & terreni imperij leges assumendas putatis, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus, cùm aduersus iniuriosos Romanum ciuem se esse testatur. Act. 22.

Epist. 50. *Legibus Imperatorum obediendum esse August. Bonifacio.* ¶ Cap. 184.

Quicunque autem legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium. Quicunque ergo legibus Imperatorum quæ contra veritatem Dei feruntur obtemperare non vult, acquirit grande præmium. dist. 9. c. Imperatores

Ioanni. *Quòd communione priuari possunt qui legibus contradicunt Gelasius Maiorico sereno & Bertuso.* ¶ Cap. 185.

11. q. 2. c. qui & diuinis. Qui & humanis legibus in ciuili damnatione conculcatis, & reuerentiâ religionis abiectâ, vel Ecclesiastica priuilegia calcare contendunt, vel vbilibet in pauperum prosilire dispendium, nec huiusmodi saltem commoniti conuictique nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire, meritò diuini muneris sunt participatione priuandi, vt huius perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere despectui.

Item de seruandis legibus. Leo quartus Colorodo Archiepiscopo & Bertuso.

¶ Cap. 186.

25. q. 1. cap. ideo permittente. Ideò permittente Deo pastores hominum sumus effecti, vt quod patres nostri siue in sanctis canonibus, siue in mundanis legibus affixere, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si quæ ipsi diuino statuerunt consilio, intacta non seruamus.

Ep. 32. *Quòd Ecclesiastica iura legibus imperialibus non possunt dissolui. Nicolaus Papa episcopis in concilio apud Conuicinum congregatis.*

¶ Cap. 187.

dist. 10 c. lege Imper. Imperiali iudicio non possunt Ecclesiastica iura dissolui. Non quòd Imperatorum leges, quibus sæpè Ecclesia * contra hæreticos vtitur, sæpe contra tyrannos, atque contra prauos quosque defenditur, dicamus penitus renuendas: sed eas quidem Euangelicis, Apostolicis atque canonicis decretis, quibus postponendæ sunt, nullum posse inferre præiudicium asseramus. * circa

Nicolaus papa i. id habet in ep. ad Michaelē Imperat. *Quòd Christiani imperatores pro æterna vita Pontificibus indigent. Pontifices verò pro cursu temporalium rerum legibus Imperatorum vtuntur. Cyprianus Iuliano.*

¶ Cap. 188.

dist. 10. cap. quoniam. Quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusque discreuit propria: volens medicinali humilitate hominum corda sursùm efferri, non humanâ superbiâ rursus in inferno demergi: vt etiam Christiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum, imperialibus legibus vterentur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incursibus, & ideo militans Deo minimè se sæcularibus negotiis implicaret, ac vicissim ne ille rebus diuinis præsidere videretur, qui esset sæcularibus negotiis implicatus.

Quòd nulla persona priuilegio vtatur, ad fugiendos præsentis legis laqueos. Nouellarum constitutionum lib. ix. cap. v.

¶ Cap. 189.

Nulla persona priuilegio aliquo vtatur ad fugiendos præsentis legis laqueos, quamuis Ecclesia sit vel xenion, vel oratorium, vel quiuis alius locus qui pietatis causâ colitur: id est eiusdem iuris est, siue fiscus, siue patrimoninm, siue aliquis quiuis diuinus titulus pulsetur; & multò magis si potentis hominis persona in iudicium fuerit euocata, quamuis priuilegium ex sacro oraculo prætendat.

Quòd conuenit regem legibus diuinis subiacere. Gelasius ad imperatorem Anastasium.

¶ Cap. 190.

Si quantùm ad ordinem publicæ pertinet disciplinæ, cognoscentes Imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis antistites, ne vel in rebus humanis exclusæ videantur obuiare sententiæ, quo ore te decet, & conuenit eis obedire affectu, qui prorogandis venerabilibus sunt attributa mysteriis?

Quòd illa in legibus præualent, quæ concordant cum ratione iuris & legum. Pelagius Ioanni comiti. ¶ Cap. 191.

Dicenti sacras iussiones se habere præ manibus, respondimus, Scire illum oportere, quod ipse clementissimus princeps generalibus legibus constituerit, illa sacra vniuscuiusque desiderio concessa præualere, & effectui mancipari, quæ cum iuris & legum ratione concordant. Ea verò quæ subreptione, vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferre remedium,

Omnes lites secundùm leges breuiari. Nouellarum constitutionum libro vij. cap. lxxiij.

¶ Cap. 192.

Omnes lites secundùm leges & constitutiones breuiantur: quamuis iussio nostra vel pragmatica sanctio contrarium statuerit.

*Secundùm generales leges singulas causas finire debere. Constitutio * ci. cap. j.* * cui

¶ Cap. 193.

Nemo iudicum siue in pecuniaria, siue criminali causa pragmaticam nostram timeat sanctionem, vel aliud cuiusuis generis rescriptum, siue diuinas iussiones, siue referendariorum depositiones, aut illustris magistratus præcepta:

nam secundùm generales leges finiri singulas causas iubemus, & prædictas ambitiones nullum sibi locum in iudiciis vendicare.

Quòd diuturni mores consensu vtentium approbati, legem imitantur. Institutionum lib. i. titulo ij.

¶ Cap. 194.

Ex non scripto ius venit quod vsus probauit. Nam diuturni mores consensu vtentium approbati, legem imitantur. *Item.* Ea quæ sibi quæque ciuitas constituit sæpe mutari solent, vel tacito consensu * principis, vel alia postea lege data.

* populi

Quòd ea quæ vniuersa custodit Ecclesia, & si non inueniantur scripta, vel ab Apostolis vel ab apostolicis viris tredantur tradita. Augustinus de Baptismo contra Donatistas. lib. ij.

ca. 7.

¶ Cap. 195.

Multa non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in conciliis posterorum, & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata credimus.

Noua non esse præsumenda, nisi aliqua authoritas faueat. Leo quartus Iudici Sardinæ.

¶ Cap. 196.

Nec mos, nec nouiter introducta consuetudo nostræ Ecclesiæ, prædecessoribúsque nostris fuit, contra sanctorum canonum noua vel inusitata præsumere. Quamobrem nos deuotius volentes vestras petitiones suscipere, si in his nos sanctorum patrum censura iuuaret. Sed ideo quia synodicæ paginæ, in hoc fauore non videntur, nos tantam nouitatem præsumere non possumus, & ab illo rectissimo tramite deuiare.

Quòd canonicè tradita nulla nouitate sunt commutanda. Ex libro Pontificium qui dicitur Diurnus.

¶ Cap. 197.

Nihil de traditione quam à probatissimis prædecessoribus meis traditam & seruatam reperi, diminuere vel mutare, aut aliquam nouitatem admittere, sed feruenter vt eorum verè discipulus & sequipeda toto mentis; meæ conamine quæ tradita canonicè comperio, obseruare ac venerari profiteor.

De eodem. Actio vij contra falsam synodum.

¶ Cap. 198.

Omnes traditiones Eccclesiasticas siue in scripto, siue sine scripto inuiolabiliter custodimus. *Item.* Si quis omnem traditionem Ecclesiasticam vel scriptam vel non scriptam violat, anathema sit.

Vt ea quæ vsus antiquitatis statuit, intemerata seruentur. Gregorius Maurentio magistro militum. lib. vij. registri. epist. lxx.

¶ Cap. 199.

Omninò contristamur cur in Theodori defensionem veritas non permouit, vt & liberè quid esset ratio discerctis, & reseruari quod longa sibi consuetudo iure vendicat, faceretis: quia grauè nimis est contra veterem vsum sacerdotes sibi quippiam at ipere. *Item.* Omnia quę vsus antiquitatis statuit, in omnibus intemerata seruetur

De eodem. Isidorus Etymologiarum lib. v. cap. iij.

¶ Cap. 200.

Mos, est vetustate probata consuetudo, siue lex non scripta. *Item.* Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cùm deficit lex, nec differt vtrum scripturâ an ratione consistat. *dist. 1. c. mos est* *Ibid. c. consuetudo autem.*

Item de eodem. Codicum lib. viij. cap. ly. titulo j.

¶ Cap. 201.

Consuetudo præcedens, & ratio quæ consuetudinem suasit, tenenda est, & quicquid contra longam consuetudinem fiet, ad sollicitudinem suam reuocabit præses prouinciæ. *Dist. 12. c. consuetudo.*

Quòd consuetudo non adeò valet, vt rationem vincat, vel legem. Titulo secundo.

¶ Cap. 202.

Consuetudinis vsusque longæui non vilis authoritas est, verùm non vsque adeò sui valitura momento, vt aut rationem vincat, aut legem. *dist. 11. c. co. suetudinis.*

Malas consuetudines citissimè esse euellendas. Nicolaus Papa Igmaro Remensi, Archiepiscopo.

¶ Cap. 203.

Mala consuetudo, quæ non minus quàm perniciosa corruptela vitanda est, quæ nisi citiùs radicitùs euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis assumitur, & incipiunt præuaricationes, & variæ præsumptiones celerrimè non compressæ, pro legibus venerari & priuilegiorum more perpetuo celebrari. *dist. 8. c. mala consuet.*

Bonam consuetudinem, & si videatur obuiare rationi non facilè mutandam. Greg. epist. lxxv. li j. Registri, vniuersis episcopis Numidiæ.

¶ Cap. 204.

Nos consuetudinem, quæ contra fidem Catholicam nihil vsurpare dinoscitur, immotam permanere concedimus, siue de primatibus* cōstituendis cæterisque capitulis, exceptis his qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt, quos prouehi ad primatus dignitatem, etiam quum ordo eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis curam gerere, non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in Ecclesiæ sinu & docuit & genuit, ad obtinendi culmen primatus anteire. *dist. 12 cap. Nos.* * custodiendis.

Vt communione priuetur, qui statuta Romanorum Pontificum infregit. Idem Epis. vij. lib. ij. Ioanni larisseo Episcopo.

¶ Cap. 205.

Si contra hæc quæ statuimus, quolibet tempore, qualibet occasione vel subreptione venire tentaueris, sacra scias te communione priuatum, nec eam te (excepto vltimo vitæ tuæ tempore) nisi cum concessa Romani Pontificis decernimus iussione recipere.

Omnia quæ nec conciliis episcoporum statuta sunt, nec consuetudine vniuersæ Ecclesiæ roborata, sed diuersorum locorum diuersis moribus irrationabiliter sunt variata, resecanda esse. Augustinus ad inquisitiones Ianuarij episto. cix. cap. xix. ¶ CAP. 206.

L. 1. c 19.

dist. 12. cap. omnia talia. Omnia talia quæ neque sanctarum scripturarum authoritatibus continentur, nec de conciliis episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudine vniuersæ Ecclesiæ roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix aut omninò nunquam inueniri possint causæ, quas in eis instituendis homines sequuti sunt, vbi facultas tribuitur, sine vlla dubitatione resecanda existimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit, quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionem quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse voluit liberam, quam seruilibus oneribus premunt, vt tolerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiam si tempus libertatis non cognouerunt, legalibus tamen sacramentis non humanis præsumptionibus subijciuntur.

Quòd vsus authoritati cedere debet. Isidorus in Synonymis lib. ij. ¶ CAP. 207.

dist. 11. cap. vsus. Vsus authoritati cedat, prauum vsum lex & ratio vincat.

De eodem. Augustinus cap. vi. lib. iij. de bapti. contra Donat. ¶ CAP. 208.

dist 8. c. veritate. ibid. c. 8. Veritate manifestata cedat consuetudo veritati. Planè respondeo (inquit August.) Quis dubitet veritati manifestatæ debere consuetudinem cedere. *Item.* Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

Quòd multa ab Apostolis creduntur tradita, quæ non sunt scripta. Item lib. v.

¶ CAP. 209.

Consuetudo illa quæ opponebatur Cypriano, ab Apostolorum traditione exordium sumpsisse credenda est, sicut sunt multa quæ vniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta benè creduntur, quanquam scripta non reperiantur.

Quòd non facilè incipiendum, quod nec authoritas principis, nec vsus Ecclesiæ suadet. Leo quartus Lothario Augusto.

¶ CAP. 210.

Mandastis vt priuilegium & pallium Alteō Episcopo præberemus. Vnde poscimus vt vestra super hoc magnitudo non indignetur, quoniam quod ab ipso sanctissimo Papa Gregorio vsque ad hæc tempora nostra factum minimè recordamur, facere non potuimus, neque præfixos patrum terminos immutare. *Item.* Quod iusta & sedula nos imitari consuetudo non præcipit, ita ab hoc veluti à magno nos præcipitio custodire oportet.

Quòd nulla consuetudine poterit impediri quicquid authoritas Apostolica sanxerit. Nicolaus i. epist. ad Michaelem Imperatorem.

¶ CAP. 211.

dist. 11. c. cōsequens est. Consequens est, vt quod ab huius sedis rectoribus plena authoritate sancitur, nullius consuetudinis præpediente occasione, proprias tantùm sequendo voluntates, remoueatur, sed firmiùs atque inconcusse teneatur. *Item.* De consuetudinibus quas nobis opponere visi estis, scribentes, per diuersas Ecclesias diuersas esse consuetudines, si illis canonica non obsistit authoritas, pro qua eis obuiare debemus, nil iudicamus, vel eis resistimus.

Item de eodem. Igmaro Remensi archiepiscopo.

¶ CAP. 212.

Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, vt traditiones quas antiquitus à patribus suscepimus, infringi patiamur. dist. 12. c. ridiculum.

Vsum qui veritati contrarius est, abolendum esse. Gregorius vij. VVimundo Auersano episcopo. Au. c. 5. & 6. lib 3. de baptismo.

¶ CAP. 213.

Si consuetudinem fortassis opponas, aduertendum fuerit quod Dominus dixit: Ego sum veritas & vita. Non ait, Ego sum consuetudo, sed veritas. Et certè (vt beati Cypriani vtamur sententia) quælibet consuetudo quantumuis vetusta, quantumuis vulgata, veritati est omninò postponenda, & vsus qui veritati est contrarius, abolendus. dist. 8. c si consuetudinem. Ioan. 14.

Magistros qui liberales artes doceant per singulas Ecclesias esse constituendos. Synodus Eugenij Papæ, tempore Ludouici.

¶ CAP. 214.

De quibusdam locis ad nos refertur, non magistros, neque curam inueniri pro studio literarum. Idcirco vniuersis Episcopis, subiectisque plebibus, & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omninò cura & diligentia adhibeatur, vt magistri & doctores constituantur, qui studia literarum, liberaliúmque artium habentes dogmata, doceant, quia in his maximè diuina manifestantur, atque declarantur mandata. Dist 37 c. de quibusdam.

Ad sacras scripturas nulla admittenda mendacia. Augustinus epist. ix. quæ est ad Hieronymum. ¶ CAP. 215.

Si ad scripturas sanctas admissa fuerint, vel officiosa mendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur, cuius pondere contentiosæ falsitatis obteretur improbitas? dist. 9. c. si ad scripturas.

De eodem, epistola viij. ¶ CAP. 216.

Mihi videtur exitiosissimè credi aliquod in sacris libris esse mendacium, id est, eos homines, per quos nobis illa scriptura ministrata est, atque conscripta, aliquid in suis libris fuisse mentitos. Alia quæstio est vtrum scriptorem sanctarum scripturarum mentiri oportuerit, immo non alia verò, sed nulla quæstio est. Admisso enim semel in tantum authoritatis fastigium, officioso aliquo mendacio, nulla istorum librorum particula remanebit, quæ non vt vnicuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem perniciosissima ad mentientis authoris consilium, officiúmque referatur.

De cura pro mortuis habenda. Aug. li. de cura pro mortuis. c. vi. ¶ CAP. 217.

Legimus in Ecclesiastica historia, quam Græcè scripsit Eusebius, & in Latinam linguam vertit Ruffinus, martyrum corpora in Gallia canibus exposita, canúmque reliquias, atque ossa mortuorum vsque ad extremam consumptionem ignibus concremata, eosdémque cineres fluuio Rhodano, ne quid ad memoriam qualemcunque relinqueretur, inspersos.

Euangelium quod dicitur iuxta Hebræos non esse apocryphum, sed ecclesiasticum. Beda super Lucam. lib. i. cap. i.

¶ CAP. 218.

Euangelium quod dicitur iuxta Hebræos, non inter apocryphas, sed inter Ecclesiasticas numerandum historias; nam & ipsi sacræ scripturæ interprete Hieronymo, pleraque ex eo testimonia vsurpare, & ipsum in latinum Græcúmque visum est transferre sermonem.

Canonum contemptores excommunicandos esse. Vrbanus ij. Gerardo Ternanensi episcopo.

¶ CAP. 219.

Canonum contemptores excommunicandi sunt & damnandi, quandoquidem à sacris altaris mysteriis est remouendus, qui sacris non vult obedire canonibus.

Quòd excommunicandus est qui Apocalypsim non receperit. Ex Toletano concilio iiij. ca. xvij.

¶ CAP. 220.

Si quis Apocalypsim deinceps non receperit, aut à Pascha vsque ad Pentecosten tempore missarum in Ecclesia non prædicauerit, excommunicationis sententiam habebit. *Et cap. xviij.* Qui ne prouehantur ad sacerdotium, & regulis canonum, necessariò credimus esse inserendum.

Actio octaua sextæ Synodi.

¶ CAP. 221.

Theophanius Presbyter & abbas obtulit duas schedas, vnam sancti Athanasij Alexandrini Episcopi, & alteram sancti Augustini Hipponensis Episcopi.

Item de eodem. de v. libro contra Iulianum Pelagianistam. ¶ CAP. 222.

Sancta synodus dixit: Splendidè, & verè Theophanius venerabilis Presbyter prosecutus est in schedis sanctorum & mirabilium patrum &c. *Item.* Rursum relecta est de eodem codicillo alia scheda sancti Ambrosij Mediolanensis Episcopi.

Diuersas pro loco & tempore in vna fide consuetudines non obesse. Leo nonus Michaeli Imperatori Constantinopolitano.

¶ CAP. 223.

dist. 12 c. scit sancta. Scit sancta Romana Ecclesia, quia nihil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco & tempore consuetudines, quando vna fides per dilectionem operans vni Deo commendat omnes.

Quòd mater Christi omnem typhum carnalis nobilitatis exclusit. Augustinus de Catechizandis rudibus, cap. xxij.

¶ CAP. 224.

Natus est (Christus) de matre, quæ quamuis à viro intacta conceperit, sempérque intacta permanserit, virgo concipiens, virgo pariens, virgo moriens, tamen fabro desponsata erat, omnem typhum carnalis nobilitatis extinxit.

Quòd duo tantùm libri Esdræ recipiuntur. Responsio Adriani Papæ contra obiectiones quorundam, cap. xxiij. *Cap. 7.*

¶ CAP. 225.

In libro sancti Ambrosij secundo de Spiritu sancto, inter cętera Esdras nos docuit dicens in tertio libro. Similiter nec in nostris codicibus qui ex hebraica veritate translati sunt, susceptus est tertius liber Esdræ, nisi tantummodo duo. *Vide etiam in li. de Tobia, cap. 20. & in libello de bono mortis, c. 10. producit testimonium ex 4 lib. Esdræ*

Quòd inconuulsa viuit antiquitas, cui sanctorum Patrum authoritas suffragatur. Zosimus Papa episcopis Narbonensis prouinciæ.

¶ CAPVT 226.

Contra statuta patrum condere aliquid, vel mutare nec huius quidem sedis potest authoritas. Apud nos enim inconuulsis radicibus viuit antiquitas, cui decreta patrum sanxere reuerentiam. *25. q. 1 c. contra statuta.*

Sanctam scripturam canonicam tam veteris quàm noui testamenti, certis suis terminis contineri, ita vt omninò de ea dubitari non possit: episcoporum verò literas aliorum episcoporum authoritate reprehendi licere. Augustinus cap. iij. lib. ij. de baptismo contra Donatistas.

¶ CAP. 227.

Quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris quàm noui testamenti certis suis terminis contineri, eámque omnibus posterioribus episcoporum literis ita præponi, vt de illa omninò dubitari & disceptari non possit, vtrum verum vel vtrum rectum sit quicquid in ea scriptum constiterit esse: Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonem vel scriptæ sunt: vel scribuntur, & per sermonem fortè sapientiorem cuiuslibet in ea re peritioris, & per aliorum episcoporum grauiorem authoritatem doctiorémque prudentiam, & per concilia licere reprehendi, si quid in eis fortè à veritate deuiatum est? *dist. 9. c. quis nesciat.*

De authoritate libri Sapientiæ. Augustinus ad Prosperum & Hilarium de vita sanctorum. *De prædest. sanctorum, c. 14*

¶ CAP. 228.

Non debuit repudiari sententia libri Sapientiæ, qui meruit in Ecclesia Christi de gradu lectorum Ecclesiæ Christi tam longa annositate recitari, & ab omnibus Christianis, ab Episcopis vsque ad extremos laicos fideles, pœnitentes, catechumenos cum veneratione diuinæ authoritatis audiri. *Item.* Qui sententiis tractatorum instrui volunt, oportet vt librum istum Sapientiæ vbi legitur, Raptus est ne malitia mutaret intellectum illius, omnibus tractatoribus anteponant, quoniam * sic eum anteposuerunt etiam temporibus proximis apostolorum egregij *Sap. 4.* ** sibi*

tractatores, qui eum testem adhibentes, nihil se adhibere nisi diuinum testimonium crediderunt. *Item.* Liber Sapientiæ qui tanta numerositate annorum legi meruit in Ecclesia Christi, nullam pati debet iniuriam, quoniam resistit eis qui pro meritis hominum falluntur.

Quòd in dialectica non placuit Deo saluare populum suum. Responsio Adriani Papæ contra obiectiones quorundam ad Carolum, cap. xlix. ¶ CAP. 229.

*v enenorum. dist 37. c. omnem vim. *disputatione cōstituunt.

Omnem vim * inuentorum suorum in dialectica * disputantes ponunt hæretici, quæ Philosophorum sententia diffinitur, non adstruendi vim habere, sed studium destruendi. Sed non in dialectica placuit Deo saluum facere populum suum Regnum enim Dei in simplicitate fidei est, non in contentione sermonis.

Quod contra leges accipitur, per leges dissoluitur. Ioannes viij Ludouico Imperatori.

¶ CAP. 230.

dist 10. cap. vides.

Vides filii charissime, quia quod contra leges accipitur, per leges dissolui meretur.

Quòd non licet Imperatori contra leges diuinas aliquid agere. Sexta Synodus Symmachi Papæ. ¶ CAP. 231.

In 6. Synodo Romana tempore Theodorici regis. dist. 10. cap. non licet.

Non licet imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra mandata diuina præsumere, nec quicquam quod Euangelicis, Propheticis, apostolicisque regulis obuiat, agere.

Quot sint capitula Nicæni concilij. Stephanus Luythobio Moguntino Episcopo.

¶ CAP. 232.

Dist. 16. c. viginti.

Capitula Nicæni concilij testimonio Athanasij, lxx. in figuram septuaginta discipulorum scripta non dubitamus. E quibus viginti tantùm in Ecclesia sancta Romana habentur, sed quo neglectu reliqua defecerint ambiguum est: Arbitrantur enim plurimi ea Antiocheno inserta concilio.

De re obscurissima non esse disputandum sine authoritate diuinarum scripturarum. Augustinus in libro de baptismo paruulorum, contra Donatistas. ¶ CAP. 233.

Vbi enim de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in alteram partem declinando.

Vt manifestata veritate, consuetudo cedat. Ibidem lib. iij. cap. v. ¶ CAP. 234.

dist 8. c. qui contempta.

Qui contempta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est: & malignus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus est, inspiratione cuius Ecclesia eius instruitur. *Item c. 6.* Nam dominus in Euangelio, Ego sum, inquit, veritas. Non dixit, Ego sum consuetudo. Itaque veritate manifestata cedat consuetudo veritati. *Item c. 7.* Reuelatione igitur facta veritatis cedat error veritati, quia & Petrus qui priùs circumcidebat cessit Paulo veritatem prædicanti. *Item c. 9.* Igitur cùm Christus veritas sit, magis veritatem quam consuetudinē sequi debemus, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit.

Ioannis 14.

Galat 2.

De eodem. Augustinus cap. iiij. lib. iiij. de baptismo. ¶ CAP. 235. Cap. 5.

dist 8. c frustra.

Frustrà, inquit, quidam qui ratione vincuntur consuetudinem nobis obijciunt, quasi consuetudo maior sit veritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum, quod in melius fuerit à Spiritu sancto reuelatum. Hoc planè verum est, quia ratio & veritas consuetudini præponenda est: sed cùm consuetudini veritas suffragatur, nihil firmius oportet retinere.

Quòd scripturæ episcoporum ab authoritate canonis distinguendæ sunt. Augustinus epistola xlviij. ad Vincentium.

¶ CAP. 236.

dist 9 cap. noli frater.

Habent etiam scripturæ canonicæ hunc arguendi morem, vt tanquam omnibus dicatur, & ad quosdam verba perueniant. *Item ibi.* Noli frater contra diuina tam multa, tam clara, tam indubitata testimonia, colligere velle calumnias ex episcoporum scriptis, siue nostrorū sicut Hilarij: siue (antequam pars Donati separaretur,) ipsius vnitatis, sicut Cypriani & Agrippini: primò, quia hoc genus literarum ab authoritate canonis distinguendum est. Non enim sic leguntur, tanquam ita ex eis testimonium proferatur, vt contrà sentire non liceat, sicubi fortè aliter sapuerint, quàm veritas postulat. In eo quippe numero sumus, vt non dedignemur etiam nobis dictum ab Apostolo accipere, Et si quid aliter sapitis, id quoque Deus vobis reuelauit. Philip 3.

Item de eodem. Epist. ad Fortunatianum episcopum Sircensem. ¶ CAP. 237.

dist 9. c. neque quorumlibet.

Neque quorumlibet disputationes, quamuis catholicorum & laudatorum hominum, velut scripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat saluâ honorificentiâ quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respuere, si fortè inuenerimus quod aliter senserint, quàm veritas habet, diuino adiutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, quales volo esse intellectores meorum.

Apostolicas sanctiones à Deo firmatas esse. Agatho Papa omnibus Episcopis.

¶ CAP. 238.

Sic omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius diuini Petri voce firmatæ sint.

Quòd particularis synodus ad generalem synodum iudicandam congregari non possit. Pelagius Valeriano Patricio inter cætera.

¶ CAP. 239.

*fortè, aliquando. Dist. 17. c. nec licuit.

Sic nec licuit * aliquem, nec licebit particularem synodum ad iudicandum, generalem synodum congregari. Sed quotiens aliqua de vniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de hoc quod non intelligitur rationem, aut spontè hi qui salutem animæ suæ desiderant ad Apostolicas sedes pro * recipienda ratione conueniant, aut si fortè sicut de talibus dictum est: Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit, ita obstinati & contumaces existiterint, vt doceri non velint, eos ab eisdem Apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quo quomodo necesse est, aut ne aliorū perditio esse

*percipienda Prouerb. 18.

esse possint, secundum canones per sæculares *comprimi potestates.

*opprimi

Non esse congregandam synodum Episcoporum absque authoritate Romanæ sedis. Marcellus Papa xxviij. à Petro in ij. decretali suo.

¶ CAP. 240.

dist. 17. cap. synodum.

Synodum episcoporum absque huius sanctæ sedis authoritate quanquam quosdam Episcopos possitis congregare) non potestis regulariter facere, neque illum episcopum qui hanc appellauerit sedem apostolicam damnare, antequam hinc sententia finitiua procedat. Nam si sæculares in publicis iudiciis libellis vtuntur appellatoriis, quantò magis sacerdotibus hæc eadem agere licet qui super illos sunt? De quibus dictum est: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Et ideo nullus Episcopus, nisi in legitima synodo, suo tempore Apostolica aut regulari authoritate conuocata, super quibuslibet pulsatus criminibus audiatur vel iudicetur, ne innocens damnetur, aut perdat communionem.

Psalm. 81.

Vt bina Prouincialia episcoporum concilia per annum celebrentur Leo Papa i. epist. lxxxij.

¶ CAP. 241.

dist. 18. c. de conciliis.

De conciliis autem Episcopalibus, non aliud indicimus, quàm sancti patres salubriter ordinauerunt, vt scilicet bini conuentus per singulos annos habeãtur, in quibus de omnibus querelis quæ inter diuersos Ecclesię ordines nasci assolet iudicetur: ac si fortè inter ipsos qui præsunt, de maioribus peccatis (quod absit) causa nascitur, quæ prouinciali nequeat examine diffiniri, fraternitatẽ tuã de totius negotij qualitate Metropolitanus curabit instruere, vt si corã positis patribus nec tuo fuerit res sopita iudicio, ad nostrã quicquid illud est cognitionem transferatur.

Non esse rata concilia sine authoritate Apostolica. In quinta Synodo Symmachi Papæ.

¶ CAP. 242.

dist. 17. cap. concilia.

Concilia sacerdotum Ecclesiasticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præsentiam Papæ non habent, valetudinem perdiderunt. Legite infanissimi, aliquando, illis præter Apostolici apicis sanctionem, aliquid constitutum, & non de maioribus negotiis ad consultationem si quid occurrit, præfatæ sedis arbitrio fuisse seruatum.

Item bis in anno celebranda esse episcoporum concilia. Ex concilio Chalcedonensi, actione xv. cap. xix.

¶ CAP. 243.

dist. 8. cap. peruenit ad nostras.

Peruenit ad nostras aures, quòd in prouinciis constituta episcoporum concilia minimè celebrentur, & ex hoc probatur, quòd multæ, quæ correctione opus habeant, ecclesiasticæ res negligantur. Statuit igitur hæc sancta Synodus secundùm patrum regulas bis in anno in vnum conuenire per singulas prouincias episcopos, vbi singula quæ emerserint corrigantur. Qui verò noluerint conuenire Episcopi, constituti in suis ciuitatibus, & hoc maximè cum sui corporis sanitate consistentes, etiam omnibus aliis vrgentibus, & inexcusabilibus negotiis liberi sunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

Vt in ecclesiis Hispaniæ semel in anno propter paupertatem concilia fiant. Ex concilio Toletano iij. cap. xviij.

¶ CAP. 244.

Præcipit hæc sancta & vniuersalis Synodus, vt stante priorum authoritate canonum, quæ bis in anno præcipit congregari Concilia, consulta itineris longitudine & paupertate ecclesiarum Hispaniæ, semel in anno in locum quem metropolitanus elegerit, Episcopi congregentur: iudices verò locorum, vel actores fiscalium patrimoniorum, ex decreto gloriosissimi Domini nostri simul cum sacerdotali concilio, *aut vernali tempore, aut die Calendarum Nouembrium, in vnum conueniant, vt discant, quàm piè, & iustè cum populis agere debeant, ne in angariis, aut in operationibus superfluis siue priuatum onerent, siue fiscalem grauent. Sint * enim perspectores Episcopi, secundùm regiam admonitionem, qualiter iudices cum populis agant, ita vt ipsos præmonitos corrigant, aut insolentias eorum auribus principium innotescant. Quòd si correptos emendare nequiuerint, & ab Ecclesia & à communione suspendant. A sacerdote verò & senioribus deliberetur quid per prouincias in suo detrimento præstare debeant iudices, si ad concilium non venerint; Concilium autem non soluatur, nisi priùs locum elegerint, quo succedenti tempore iterum ad concilium veniatur, vt iam non necesse habeat Metropolitanus Episcopus pro congregando concilio literas destinare, si in priori concilio tempus omnibus denuncietur & locus.

*autumnali

*prosp.

Quàm reuerenter & compositè sacerdotes Domini in iudiciјs præsidere debent. Ex concilio Toletano xi. cap. i.

¶ CAP. 245.

5. q. 4. c. in loco benedictionis.

In loco benedictionis considentes Domini sacerdotes, nullis debent aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari, nullis etiam vanis fabulis vel risibus agi, & (quod est deterius) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim (vt Apostolus ait) putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, sed seducens cor suũ, huius vana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicij, obstrepentiũ turba confundit, dicente propheta, Erit cultus iustitiæ silentium. Debet ergo quicquid aut cõsidentium consultationibus agitur, aut accusantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, vt nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec iudicum vigorem de tumultu eneruẽt. Quicunque ergo in conuentu concilij hæc quæ præmissa sunt violanda crediderit, & contra hæc interdicta, aut tumultu, aut contumeliis vel risibus concilium perturbauerit, iuxta diuinæ legis edictum quo præcipitur, Ejice derisorem & exibit cum eo iurgium, cum omni dedecore de confessione abstractus à communi cœtu secedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

Iacob. 1.

Esaie 32.

Prouerb. 22.

Incipit ordo qualiter ab Episcopo Synodus agatur.

¶ CAPVT 246.

Hora diei prima ante solis ortum ejiciantur omnes ab Ecclesia, obseratisque foribus cunctis, ad vnam ianuam, per quam sacerdotes ingredi oportet, ostiarij stabunt, & conuenientes cardinales, sacerdotes pariter cum Episcopo introibunt, & secundum ordinis sui tempus residebunt. Post hos ingrediantur & diaconi, qui corona facta in conspectu Episcopi & sacerdotum stent. Deinde forenses ingrediantur Presbyteri, in ordine suo, procul ab aliis stantes, & vt iussi fuerint residentes. Ingrediantur quoque

Desumpta ex concilio Salegonstadiensi. Vide Isidorum præfatione in collectionem canonum, & in principio Conciliorum.

subdiaconi quos ad recitandum vel excipiendum congruus ordo requirit, obseratisque ianuis sedentes in diuturno silentio Episcopi videlicet & sacerdotes, atque cor totum habentes ad dominum, dicturus est Archidiaconus: Orate: & tunc agatur litania. Statimque omnes incuruentur, tam Episcopi, quàm Presbyteri orantes diutius, tacitè cum fletibus, atque gemitibus. Tunc surgens Episcopus cunctis adhuc incuruatis, hanc orationem palam fundat ad dominum.

Oratio ab Episcopo in synodo dicenda.

§ CAP. 247.

Adsumus Domine sancte Spiritus, adsumus peccati quidem immanitate detenti, sed in nomine tuo spiritualiter aggregati. Veni ad nos, esto nobiscum, & dignare illabi cordibus nostris. Doce nos quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, vt te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus. Esto salus, & suggestor, & effector iudiciorum nostrorum qui solus cum Deo patre & eius filio nomen possides gloriosum. Non nos patiaris perturbatores esse iustitiæ, qui summam diligis æquitatem, vt in sinistrum nos non ignorantia trahat, non fauor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corrumpat, sed iunge nos tibi efficaciter solius gratiæ tuæ dono, vt simus in te vnum, & in nullo deuiemus à vero, qualiter in nomine tuo collecti sic in cunctis teneamus cum moderatione pietatis iustitiam, vt hic à te in nullo dissentiat sententia nostra, & in futuro pro benè gestis consequamur præmia sempiterna,

Quòd Euangelium in synodo dicendum, & quæ capitula sint recitanda.

§ CAP. 248.

Qua oratione finita, ab omnibus respondeatur Amen. Rursùmque dicat Archidiaconus, Erigite vos. Confestim omnes surgant, & ab Archidiacono legatur Euangelium, Designauit Dominus Iesus, &c. Quo perlecto cum timore & disciplina tam Episcopus quam * cæteri sedeant. Diaconus dalmaticâ indutus codicem canonum in medium proferens, capitula Nicæni concilij perlegat, vbi de fide Catholica pleniùs tractatur, qualiter omnes Christicolæ vnũ Deum in trinitate, & trinitatem in vnitate fiducialiter venerari, corde credere, ore confiteri, & incessanter excolere debeant: vbi satis apertè depromitur, quomodo pater & filius & Spiritus sanctus veraciter vnus sit Deus. Deinde legatur liber officiorum, vt scire valeant quo ordine in Ecclesia cuncta peragantur officia. Post hæc autem perquirantur Presbyteri qualiter energumenos exorcizare, qualiter scrutinia & aurium apertiones facere, vel eosdem baptizare debeant. Quibus expletis taliter cunctos clericos alloquatur Episcopus.

Lucæ 10.

* Presbyteri.

Admonitio Episcopi.

§ CAP. 249.

Precibus itaque Deo præmissis, fraternitatem vestram, dilectissimi filij, cum pia exhortatione admoneo, & per diuinum nomen obtestor, vt ea quæ nobis de Deo, & sacris ordinibus, vel sanctis moribus dicta fuerint, cum omni pietate suscipiatis, & cum summa reuerentia perficere studeatis, quatenus superna auxiliante gratia, ea quæ ad salutem nostram & Christiani populi nobis commissi pertinere videbuntur, diligenter & prouidè omnia tractemus, ne oues Domini nostri Iesu Christi nobis cõmissæ, licet indignè, ob nostram pereant negligentiam, pro quibus in die iudicij rationem reddituri sumus. Deinde simili vos obtestatione coniuro vel obsecro, vt nullus vestrum in iudicando, fratrem suum aut personam accipiat, * vt quolibet fauore vel munere pulsatus, à iusto iudicio scienter auertatur aut discedat, sed cum tota pietate fraternæ dilectionis, & cum Dei timore libenter nobiscum adhibeatis studium, quatenus per doctrinam & sacram admonitionem peccata, errores & prauitates filiorum nostrorum, quæ ante nos vel tempore nostro, instigante diabolo in ciuitate ista vel parochiis nostris perpetrata fuerint, Dei auxiliante misericordia ad correctionis emendationem & bonorum executionem perducere valeamus, & in extremo iudicij die non de negligentiis & culpis à Domino sicut pigri & mali serui iudicemur, sed de benefactis ac rectè dispositis præmium æternæ beatitudinis recipere mereamur. Per dominum &c.

* aut

De examinatione fidei & aliarum virtutum.

§ CAP. 250.

Quibus taliter narratis, perscrutandi & inquirendi sunt Cardinales, sacerdotes, & leuitæ, nec non & reliqui, videlicet de credulitate trinitatis, & vnitatis, id est de dilectione Dei & proximi: secundò de humilitate & castitate: tertiò de ieiunio & oratione: quartò de eleemosynarum largitate: quintò de officiis Ecclesiasticis simul & omnibus cauendis vitiis & virtutibus adipiscendis.

Finis concilij primæ diei.

§ CAP. 251.

His itaque prima die synodali iudicio deliberatis, surgens Archidiaconus dicat: In nomine Domini nostri Iesu Christi eamus in pace. Tunc dicat Episcopus benedictionem.

Benedictio Episcopi. § CAP. 252.

Qui dispersos Israël congregat, ipse vos hic & vbique custodiat, Amen. Et non solùm vos custodiat, sed ouium suarum idoneos custodes efficiat, Amen. Vt cum summo pastore Christo de gregum suorum pastione gaudeatis in cœlo, Amen. Quod ipse præstare dignetur, qui nos ante constitutionem mundi prædestinatos, & ante finem sæculi iustificatos præsciuit, per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Actio secundæ diei.

Secunda verò die ingressis, simúlque, vt supradictum est, omnibus incuruatis, hæc dicenda est ab Episcopo oratio.

§ CAP. 253.

Nostrorum tibi, Domine, curuantes genua cordium, quæsumus, vt bonum quod à nobis à te requiritur, exequamur, scilicet vt prompta tecum sollicitudine gradientes, discretionis arduæ subtile iudicium faciamus, ac misericordiam diligentes, clareamus studiis tibi placitæ actionis. Tunc ab omnibus respondeatur, Amen. Surgentibúsque illis legatur Euangelium, Vos estis sal terræ: vel, Estote misericordes. Post hæc per ordinem, sicut priùs, in suis resideant sedibus, quos deinde alloquatur Episcopus. Quibus verbis secunda die peractis, perquirantur quę in synodo necessaria sunt, ac diligenti cura

Matt. 5.
Luc. 6.

pertractentur. Hora autem sextâ vel nonâ expletâ iterum pronunciet Archidiaconus, In nomine Domini nostri Iesu Christi eamus in pace.

Benedictio Episcopi.

¶ CAP. 254.

Dominus mentis & linguæ corporalis & spiritualis det vobis incrementa gratiæ sacerdotalis, Amen. Atque vobis ad dexteram constitutis participium regni tribuat celestis. Amen. Quod ipse præstare dignetur qui nos ante &c.

Actio tertia diei.

Tertia deinde die omnibus, sicut supradictum est, expletis, Ecclesiam ingressis, hanc item orationem ipsis incuruatis dicat Episcopus.

¶ CAP. 255.

Ad te, Domine, interim clamosis vocibus proclamantes, vnanimiter postulamus, vt respectu gratiæ tuæ solidati, præcones virtutis efficiamur intrepidi, tuúmque valeamus verbum cum omni fiducia loqui. Et respondeatur ab omnibus, Amen. Et surgentibus cunctis iterum legatur Euangelium: Ego sum pastor bonus. Post hæc per ordinem residant in sedibus suis, quos iterum alloquatur Episcopus. His taliter prælibatis, cætera quæ in synodo sunt necessaria pertractentur. Quibus omnibus expletis, hanc orationem super cunctos clericos dicat Episcopus.

Ioan. 10.

Oratio. CAP. 256.

Nulla est Domine, humanæ conscientiæ virtus, quæ inoffensè possit tuæ voluntatis iudicia expedire. Et ideò quia imperfectum nostrum viderunt oculi tui, perfectioni deputa, quæ perfecto æquitatis fine à te concludere præoptamus. Te itaque in nostris principiis occursorem exorauimus, te quoque in hoc fine iudiciorum nostrorum excessibus adesse precamur, scilicet vt ignorantiæ parcas, errori indulgeas, perfectis votis perfectam operis efficaciam largiaris. Et quia conscientia remordente tabescimus, ne aut ignorantia traxerit nos in errorem, aut præceps forsitan voluntas impulerit iustitiam declinare: Ob hoc te poscimus, te rogamus, vt si quid offensionis in hac synodali celebritate attraximus, condonare ac remissibile facere digneris, vt qui soluturi sumus aggregatam synodum, à cunctis primùm absoluamur nostrorum nexibus delictorum, qualiter & transgressores veniam, & confitentes tibi consequamur remunerationem sempiternam, Amen.

Psal. 138.

Huic orationi, oratio paterna adiungatur, cunctis interim incuruatis.

¶ CAP. 257.

Benedictio Episcopi & finis concilij.

Omnipotentis Dei filius, qui est initium & finis complementum vobis tribuat charitatis. Amen. Et qui vos ad expletionem huius fecit peruenire synodi, absolutos vos faciat ab omni contagione delicti. Amen. Vt ab omni reatu liberiores effecti, absoluti etiam per donum sancti spiritus, fœlici reditu vestrarum sedium cubilia repetatis illæsi. Amen. Quod ipse &c. Quibus omnibus expletis Archidiaconus dicat: In nomine Domini nostri Iesu Christi eamus cum pace. Tunc omnes pariter surgant, & ad propria redeant cum pace.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI.

DECRETI PARS QVINTA:

DE PRIMATV ROMANÆ ECCLESIÆ. Et de iure Primatum, & Metropolitanorum, atque Episcoporum: & de ordinatione eorum: & de sublimitate Episcopali.

VNDE COEPERIT ORDO SACERDOTALIS. ANACLETVS in secundo decretali suo.

Epist. 2. ad epis. Italiæ.

¶ CAPVT PRIMVM.

dist. 21. c in nouo testamento.

IN nouo testamento post Christum dominum, à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primò Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, dicente Domino ad eum: Tu es, inquit, Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum. Hic ergo ligandi soluendique potestatem primus accepit à Domino, primúsque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Cæteri verò Apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperunt. Ipsúmque principem eorum esse voluerunt, qui etiam iubente Domino, in toto orbe terrarum dispersi Euangelium prædicauerunt. Ipsis quoque decedentibus, in loco eorum surrexerunt Episcopi, quorum ordinatio prætaxato fieri debet ordine, & modo. Quos qui recipit & verba eorum, Dominum recipit: qui autem spernit eos, eum à quo missi sunt, & cuius funguntur legatione, spernit, & ipse indubitanter spernetur à Domino. Videntes autem ipsi Apostoli messem esse multam, & operarios paucos, rogauerunt dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam. Vnde electi ab eis sunt septuaginta Discipuli, quorum typum gerunt Presbyteri, atque in eorum loco sunt constituti in Ecclesia. De quorum ordinatione, & reliquorum ministrorum, supradixisse sufficiat.

Matth. 16. *Matt. vlt.* *Luca 10.*

Quæ sit prima sedes. Anacletus in tertio decretali suo. ¶ CAP. 2.

Epist 3. ad omnes Episcopos. *dist. 22. c. sacrosancta.*

Prima sedes est cœlesti beneficio Romana Ecclesia, quam (vt memoratum est) beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrarunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam, quæ beati Petri nomine à Marco eius discipulo, atque Euangelista consecrata est, quia ipse & in Ægypto primùm verbum veritatis directus à Petro, prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium: cui successit venerabilis * Abilius. Tertia verò sedes apud Antiochiam eiusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis, quia illic priusquam veniret Romam, habitauit, & Ignatium Episcopum constituit, & illic primum nomen christianorum nouellæ gentis exortum est.

** Anianus & post hunc Abilius* *Actor. 11.*

De appellatione. Omnibus in Christo dilectis fratribus, sixtus à Petro sextus in primo decretali suo. ¶ CAP. 3.

Epist. 1. c. 2.

Si quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua aduersitate, licenter hanc sanctam Apostolicam appellet sedem, & ad eam quasi ad caput suffu-

2. q. 6. c. si quis vestrũ.

gium habeat, ne innocens damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiatur. Si autem necesse ei euenerit, eamque minimè appellare voluerit, & vocatus tamen ab hac sede fuerit, non renuat venire, sed confestim vt ei nunciatum fuerit, venire festinet, & causas pro quibus vocatus est, prudenter disponat: atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum his quos hic primùm inuenerit, corrigat. Ad Ecclesiã tamen suam non priùs reuertatur, quàm hinc literis Apostolicis vel formatis pleniter instructus, atque purgatus sit, si fuerit vnde. Et postquam domum reuersus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter hîc suam aliorúmque causam finierit, quatenus eam absque aliqua ambiguitate nunciare & prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede, à sanctis Apostolis tueri, defendi & liberari Episcopi iussi sunt, vt sicut eorum dispositione, ordinante Domino primitus sunt constituti, sic huius sanctæ sedis, cuius dispositioni eorum causas & iudicia seruauerunt, protectione, futuris temporibus sint ab omnibus * aduersitatibus semper liberi. Vnde culpantur hi qui aliter circa fratres egerint, quàm huius sedis rectoribus placere cognouerint. His taliter consideratis, atque cum reliquis Episcopis decretis tanquam omnium curam gerentes, propter sedis propriæ apicem decernimus, vt nemo Pontificum aliquem suis rebus expoliatum Episcopum, aut à sede pulsum excommunicare aut iudicare præsumat, quia non est priuilegium quo expoliari possit iam nudatus. Si quis autem aliter præsumpserit agere, sciat censuram huius sedis cum omnibus membris suis, sibi non deesse venturam.

* peruersitatibus

Item de eodem, & quòd non licet diffiniri causam accusati Episcopi inconsulto Romano Pontifice. Victor Papa xiij. à Petro in primo decretali suo.

Ep. 1. c. 3.

¶ CAP. 4.

3. q. 6. c. accusatus.

Placuit vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa Episcopus licenter appellet & adeat apostolicæ sedis pontificẽ, qui aut per se, aut per vicarios suos eius retractari negotium procuret Et dum iterato iudicio pontifex causam suam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur Episcopus; quoniã quanquam comprouincialibus Episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano pontifice permissum est. Et alibi in statutis Apostolicis legitur: Si quis putauerit se, à proprio metropolitano grauari, apud Patriarcham, vel primatem diœcesis, aut penes vniuersalis apostolicæ Ecclesiæ iudicetur sedem. Nihil aliud est fratres, talis præsumptio, nisi apostolorum suorúmque successorúmque terminos transgredi, eorúmque decreta violare.

2. q. 6. c. si quis putau.

Quòd sacerdotalis dignitas excellit Imperialem. Gregorius Nazianzenus de ipsis Imperatoribus loquitur. ¶ CAP. 5.

In oratione ad ciues nazianzenos dist. 10. cap. Suscipitis ne.

Suscipitis ne libertatem verbi? Libenter accipitis quòd lex Christi sacerdotali vos subiecit potestati, atque istis tribunalibus subdidit? Dedit enim & nobis potestatem, dedit & principatum multò perfectiorem principatibus vestris. Aut nunquid iustum vobis videtur, si cedat Spiritus carni? si à terrenis cœlestia superentur? si diuinis præferantur humana?

Quòd Petro dominus inter discipulos primatum contulit, vt sic ad Ecclesiam diffunderetur. Beatißimus Leo Papa vniuersis Viennensis Prouinciæ Episcopis.

Leo. 1. ep. 87

¶ CAP. 6.

Ita Dominus noster Iesus Christus humani generis saluator instituit, vt veritas quæ anteà legis & prophetarum præconio continebatur, per apostolicam tubam in salutem vniuersitatis exiret sicut scriptum est: In omnem terram exinit sonus eorum, & in fines orbes terræ verba eorum. Sed huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi quodã capite dona sua velut in corpus omne diffunderet, vt exortem se * ministerij intelligeret esse diuini, qui ausus fuisset à Petri soliditate discedere. Hunc enim in consortium indiuiduæ vnitatis assumptum, id quod ipse erat voluit nominare dicendo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: vt æterni templi ædificatio mirabili munere gratiæ Dei in Petri soliditate consisteret. Hac ecclesiam suam firmitate corroborans, vt illam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ inferi contra illam præualerent. Verùm hanc petræ istius sacratissimam firmitatem Domino, vt diximus, ædificante constructam, nimis impia vult præsumptione violare, quisquis eius potestatem tentat infringere, fauendo cupiditatibus suis, & id quod accepit à veteribus, non sequendo.

dist. 19. c. ita Dominus.

Psalm 18.

* mysterij

Math. 16.

Quòd Imperatori non sit obediendum, si aliquid præcepit contra Deum. Augustinus in Psalmos.

In psal. 124. ad versic. Quonia non derelinquet virgã 11. q. 3. c. Imperatores.

¶ CAP. 7.

Iulianus extitit infidelis imperator, nonne extitit Apostata, iniquus Idolatra; Milites Christiani seruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad causam Christi non agnoscebant, nisi illum qui in cœlo erat: Quando volebat vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant dominum æternum à Domino temporali, & tamen subditi erant propter dominum æternum etiam Domino temporali.

Non posse quenquam superiorem ab his qui inferioris dignitatis, vel ordinis sunt iudiciariis submitti diffinitionibus. Nicolaus dilecto filio Michaeli à Deo dilecto semper Augusto.

Ep. 2. vol. 8.

¶ CAP. 8.

Nunc autem diuina inspiratione non nos pigebit, nec nobis impossibile erit ostendere vobis, si tamen audire velitis, non posse quenquam ritè ab his, qui inferioris dignitatis vel ordinis sunt, iudicialibus submitti diffinitionibus. Si quidem tempore Diocletiani & Maximiani Augustorum, Marcellinus Episcopus vrbis Romæ, qui postea insignis martyr effectus est, adeò compulsus est à paganis, vt templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret. Cuius rei gratiâ collecto numerosorum episcoporum concilio, & inquisitione facta, hoc se idem Pontifex egisse confessus est, nullus tamen eorum proferre sententiam * ausus est, dum ei

dist. 21. c. nunc autem.

* in eum

sæpissimè omnes perhiberent, Tuo ore iudica causam tuam, non nostro iudicio. Noli, aiunt, audiri in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Et rursus: Quoniam ex te (inquiunt) iustificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis. Et iterum dicunt: Prima sedes non iudicabitur à quoquam. *Item in eadem.* Sed & cùm quidam tempore quodam, contra Sixtum papam tentassent quædam * mali rumoris obijcere, & in concilio, cui & Valentinianus Augustus interat, dictum fuisset non licere aduersus Pontificem dare sententiam: surrexit idem protinus Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus Pontificum minorum vel inferiorum vrbium subactus iudiciis inuenitur. *Item in eadem.* In tantum autem hanc præsumptionem sancti patres apud Chalcedonem detestati sunt, vt Dioscorum Alexandrinum antistitem inter cætera idcircò potissimùm sine vlla restitutione damnauerint: quia ponens in cœlum os suum & lingua eius transeunte super terram, excommunicationem in sanctum Papam Leonem dictauit: ita vt in sententia contra ipsum prolata hoc videantur memorare præcipuè dicentes, quoniam * secundus excessus priorem iniquitate valdè transcendit. Præsumpsit enim excommunicationem dictare aduersus sanctissimum & beatissimum Archiepiscopum magnæ Romæ Leonem. Nunquid inquisitionem legimus fuisse factam, vtrum iustè an iniustè, Dioscorus ipsam excommunicationem dictasset? Nō planè, sed absque omni controuersia hoc in eo * multati sunt, quia quum esset inferior, potiorem quibuslibet conatus est lacessere * iniuriis; teste Anatolio Constantinopolitano præsule qui dicit: Propter fidem non est damnatus Dioscorus, sed quia excommunicationem fecit Domino Archiepiscopo Leoni.

Matth. 12. — * non boni — Dist. 21. c. in tantum. — Psal. 72. — * secundis excessibus — * vlti — * contumeliis

Romanam sedem de tota Ecclesia iudicare, ipsam verò ad nullius commeare iudicium. Gelasius Fausto magistro fungenti legationis officio Constantinopoli.

Gelas. 1. epist. 4.

§ CAP. 9.

Nobis Opponunt canones, dum nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipso venire se produnt, quòd primæ sedi sana rectáque suadenti parere diffugiunt. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad huius sedis examen voluere deferri: ab ipsa verò nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota Ecclesia iudicare, ipsam ad nullius commeare iudicium, nec de eius vnquam præceperunt iudicio iudicari, sententiámque illius constituerunt oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta mandauerunt. In hac ipsa causa, Timotheus Alexandrinus, & Petrus Antiochenus, Petrus, Paulus, Ioannes, & cæteri non solùm vnus, sed plures vtique nomen sacerdotij præferentes, sola sedis Apostolicæ sunt authoritate deiecti. Qua traditione maiorum, Apostolicam sedem in iudicium vocant? An secundæ sedis antistites, & tertiæ, cæterique benè conscij sibi sacerdotes, depelli debuerunt, & qui religionis extitit inimicus, depelli non debuit? Viderint ergo si alios habent canones, quibus suas ineptias exequantur. Cæterum isti, qui Ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt. Et Constantinopolitanæ Episcopus ciuitatis, quæ vtique per canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidorum, non debuit submoueri?

9. q. 3. c. ipsi sunt canones — Post pauca dist. 21. c. qua traditione.

De eodem, in quinta synodo Symmachi Papa.

In libro Ennodij de 4. & 5. synodis Romanis. 9. q. 3. c aliorum.

§ CAP. 10.

Aliorum fortè hominum causas Deus voluit per omnes terminare, sed sedes istius præsulum suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Voluit beati Petri Apostoli successores cœlo tantùm debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam exhibere conscientiam.

Quòd vicarij Romanæ sedis non habeant plenitudinem Apostolicæ potestatis. Gregorius Galliæ, Europæ, Germaniæ Episcopis.

Gregor. 4.

§ CAP. 11.

Romana Ecclesia vices suas ita aliis impertiuit Ecclesiis, vt in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Proinde dilectio vestra, quorum deuotione gaudemus, iungat curam suam dispositionibus nostris. *Et post plura.* Nec pigeat forte, aut pudeat nostris obedire mandatis, aut Apostolicæ sedis obsecundare præceptis, quia humilibus datur gratia, non superbis. Nam nulli fas est, * vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium, quod vestram oportet sequi charitatem. Sit ergo ruinæ suę dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris sit à sancto ministerio: nec de eius iudicio posteà quisquam curam habeat, quoniam iam damnatus à sancta & Apostolica sede, hac authoritate pro sua inobedientia atque præsumptione, à quoquam esse non dubitatur; quia maioris excommunicationis deiectione est exigendus cui sanctæ Ecclesiæ fuerit commissa disciplina, qui non solùm præfatæ sanctæ Ecclesiæ iussionibus parere debuit, sed etiam alios ne præterirent, insinuare. Sitque alienus à diuinis & Pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obtemperare Apostolicis.

* vel leue posse. — dist. 19. cap. nullitas est.

Non esse conuocandam generalem synodum sine precepto Papæ. Pelagius Papa Episcopis Constantinopoli congregatis.

Pelag. 2. epist. 1.

§ CAP. 12.

Relatum est enim ad Apostolicam sedem, Ioannem Constantinopolitanum Episcopum vniuersalem se scribere, vósque ex hac præsumptione ad synodum conuocasse generalem: quum generales synodos conuocandi authoritas Apostolicæ beati Petri Apostoli sedi singulari priuilegio sit tradita, & nulla vnquam synodus rata, quę Apostolica authoritate non fuerit fulta. Quapropter quicquid in prædicto vestro conuenticulo, (quia synodus taliter præsumpta esse non potuit) statuistis, ex authoritate sancti Petri Apostolorum principis, & Domini saluatoris voce, qua beato Petro potestatem ligandi & soluendi ipse saluator dedit, quæ etiam potestas in successoribus eius indubitanter transiuit, præcipio omnia quæ ibi statuistis vana & cassata esse: ita vt deinceps nunquam appareant, * nec ventilentur. Quapropter charitas vestra neminem vnquam suis in Epistolis vniuersalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cùm alteri honorem offert indebitum.

Matth. 16. — * sed mutilentur — post pauca

Quòd solo Romano Pontifici liceat de qualibet Ecclesia, si voluerit clericum ordinare. Stephanus VValberto Patriarchæ.

¶ CAP. 13.

Miramur prudentiam tuam Cumensi Ecclesiæ denegare consecrare pastorem, quum te iam ad hoc prouocatum noueris Apostolica exhortatione. Sic enim in eius electione * quod tibi displicuit sacris canonibus interdictum, apologeticis literis tuis respondere nobis debueras. Nunc verò iterato tibi scribimus, nolentes alicuius Ecclesiæ priuilegium infringere, licet Apostolicâ prærogatiuâ possimus de qualibet Ecclesia clericum ordinare. Desine iam cuiuspiam zelo electum à clero & expetitum à populo * Lintvvardum Cumensi Ecclesiæ antistitem protelare: quia si protelaueris, & eum consecrare totiens monitus non maturaueris, quum ad nos venerit, proculdubio consecratus abibit, quia licet Apostolica authoritate id facere valeamus, tuo tamen incitamur exemplo, qui transgressis terminis tibi commissis, in Ecclesia Salonensi episcoporum ordinare ad indecentiam Apostolicæ sedis præsumpsisti, quod quantæ præuaricationis sit, ipse perpende.

* forte, quid

* Litvvardum

Quòd electio & consecratio Romani Pontificis iuste & canonice fieri debeat. Leo quartus Lothario & Ludouico Augustis.

¶ CAP. 14.

dist 63. cap. inter nos.

Inter nos & vos pacti serie statutum est & confirmatum, quòd electio & consecratio futuri Romanis Pontificis non nisi iustè & canonicè fieri debeat.

In potestate Papæ esse iniustè damnatos vel excommunicatos restituere. Anastasius Patriarcha Fælici Papæ.

Inter epist. Fælicis 2. ep. 1.

¶ CAP. 15.

9. q. 3. c. fuit semper.

Fuit semper vestræ Apostolicæ sedi licentia iniustè damnatos vel excommunicatos potestatiuè sua authoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos qui eos condemnauerunt aut excommunicauerunt, Apostolico punire priuilegiò, sicut etiam nostris & anterioribus cognouimus actum temporibus. *Item.* Antiquis regulis * censitum est, vt quicquid quamuis in remotis aut in longinquo positis prouinciis, super Episcoporum querelis aut accusationibus ageretur, non priùs tractandum vel accipiendum esset, quàm ad notitiam almæ sedis vestræ esset deductum, vt huius authoritate iuxta quod fuisset pronunciatio infirmaretur aut firmaretur.

9 q 3. c. antiquis.

* sancitum

Quòd in electione Romani Pontificis legati Imperatoris non sunt expectandi. Gregorius ij.

¶ CAP. 16.

Dist 63 c. Adrianus.

Cùm Adrianus secundus ad Romanum Pontificatum ab Ecclesia Dei genitricis dominæ nostræ, quæ dicitur ad præsepe, traheretur ad Lateranense patriarchium, certatim à clero & proceribus & plebe deportatus est. Quod audientes missi Ludouici Imperatoris molestè tulerunt & dignati, scilicet quòd dum præsentes essent, non inuitati fuerunt, nec optatæ à se futuri præsulis electioni interesse meruerunt. Qui accepta ratione, quòd non causâ contemptus Augusti, sed futuri temporis prospectu omissum hoc fuerit, ne videlicet legatos principum in electionem Romanorum * Pontificum expectandi mos per huiusmodi fomitem inolesceret, omnem indignationem medullitus sedauerunt, & ad salutandum electum etiam ipsi humiliter accesserunt.

* præsulũ

Quòd semper minor à maiore benedictionem petere debeat. Nicolaus Papa, Michaeli Imperatori.

Epist. 2. vel 8.

¶ CAP. 17.

Denique si in Epistola ad Hebræos legimus quòd minor à maiore benedicatur, restat profectò, vt exigente ratione etiam maledicatur. Si quidem prænoscentes hæc periculosa tempora illi qui ante nos fuerunt, prouidam in Ecclesiis tradiderunt consuetudinem, hodiéque in Romana Ecclesia, quæ magistra est omnium Ecclesiarum imprætermissè seruatur, ita vt nullus sacerdos maiore suo non innuente consacerdote cuilibet rei benedicere nitatur; * sed & anterior stans ad pronunciandum aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet benedicere. Cur hoc? Nunquid benedicere peccatum est? Absit. De maledicis enim, non de benedicis dicit Apostolus, quia regnum Dei non possidebunt. Sed per hoc innuitur quantæ censuræ fræno inferiores quique ad suos iudicandos præpositos coercendi sunt, si hi nec etiam benedicendi ius nullum penitus obtineant.

dist 21. c. denique.

Heb. 7.

* si.

1. Cor. 6.

Non esse attendendum quales sacerdotes sint, sed quid de Domino loquantur. Nicolaus Papa Michaeli Imperatori.

Ibidem.

¶ CAP. 18.

Non quales sacerdotes Domini, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnopere prouidendũ; nec in vicariis beati Petri Apostoli vobis est attendendũ qui sint, sed quid pro correctione ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Nec enim illos inferiores dicetis Scribis & Pharisæis sedentibus super cathedram Moysi, de quibus Dominus præcepit dicens, Quæcunque dixerint vobis facite, secundùm opera verò eorum nolite facere. Ergo Imperator considera, si illos dixit audiendos, qui super cathedram Moysi sedebant, quantò potius qui super cathedram Petri resident esse existimas obaudiendos?

1. q. 1. c. non quales.

Matth. 23.

Quòd Apostolicæ sedis iudicium à nemine sit retractandum. Item Nicolaus eidem.

¶ CAP. 19.

Patet profectò sedis Apostolicæ (cuius authoritate maior non est) iudicium à nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio, iuxta quod Bonifacius Papa Ruffo & cæteris Episcopis per Thessaliam constitutis scribens: Nemo, ait, vnquam apostolico culmini (de cuius iudicio non licet retractare) manus obuias audacter intulit, nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari. Et beatus Papa Gelasius, Nec de eius (id est Romanæ Ecclesiæ) canones vnquam præceperunt iudicare iudicio, nec sententiam illius constituerunt oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta mandauerunt. Ergo de iudicio Romani præsulis non retractando, quia nec mos exigit quod diximus comprobato, non negamus eiusdem sedis sententiam posse in melius commutari: cùm aut subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum seu grauium

9. q. 3. c. patet.

necessitatum dispensatione quiddam ordinare decreuit: quoniam & egregium Paulum Apostolum quædam fecisse dispensatoriè legimus, quæ postea reprobasse legitur. Quod tamen obseruandum est, quando illa Romana videlicet Ecclesia, discretissima consideratione fieri delegerit, non quando ipsa quæ benè sunt diffinita retractare * renuerit.

* voluerit

Quòd Gloria in excelsis, ab Episcopis in cœna Domini dicendum sit. Idem Radulpho Bituricensi Archiepiscopo. ¶ CAP. 20.

Ep. 19. c. 7.

de consf. dist. 1 c. porro gloria.

Porrò Gloria in excelsis Deo, ab Episcopis in cœna Domini inter missarum solemnia more nostro dicenda est. Pallio verò apostolico eadem die vti illis solis est licitum, quibus est ab apostolica sede permissum.

De primatu Romanæ Ecclesiæ. Leo quartus Carolo regi. ¶ CAP. 21.

18. q 6. c. si fortassis.

Si fortasse (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur, Ecclesia tamen, cui permittente Domino præsidemus, non inutilis, sed caput principiúmque omnium meritò simul ab omnibus vocatur.

Quòd in præsentia legatorum Imperatoris Leo Papa causam suam examinari voluerit. Idem Nicolaus Imperatori. ¶ CAP. 22.

2. q 7. c. nos si incompetenter.

Nos si incōpetenter aliquid egimus, & in subditis iustæ legis tramitem non conseruauimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam si nos qui aliena debemus corrigere, peiora committimus, certè nō veritatis discipuli, sed, quod dolentes dicimus, erimus præ cæteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc quæ diximus perquirenda, missos in his partibus dirigatis, qui Deū per omnia timeant, & cuncta, quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria, diligēter exquirant: & non tantum hæc sola quæ superiùs diximus, quærimus, vt ex amussim exagitent, sed, siue minora, siue etiam maiora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus in posterum nihil sit quod ex his indiscussum vel indefinitum remaneat.

Quòd nulli mortalium præsumendum est Romanum Pontificem etiam grauiter delinquentem redarguere. Ex gestis Bonifacij martyris Legati Romanæ Ecclesiæ. ¶ CAP. 23.

dist. 40. c. si Papa.

Si Papa suę & fraternę salutis negligens, deprehēditur inutilis & remissus in operibus suis, & insuper à bono taciturnus, quod magis officit sibi & omnibus, nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio gehennæ cum ipso, plagis multis in ęternum vapulaturos. Huius culpas istic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos iudicaturus ipse à nemine est iudicandus, nisi deprehendatur à fide deuius, pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tantò instantiùs orat, quantò suam salutem post Deum, ex illius incolumitate animaduertunt propensiùs pendere.

Apostolatus principatum omnibus præferendum. Augustinus cap. 1. lib. ij. de vnico baptis. contra Donat. ¶ CAP. 24.

2. q 7. c puto quod sine.

Puto quòd sine vlla sui cōtumelia Cyprianus Episcopus Petro Apostolo comparatur, quantū attinet ad Martyrij coronam. Cæterùm magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum apostolatus principatu cuilibet episcopatui præferendum? Sed etiam si distat cathedrarum gratia, vna tamen est martyrij gloria. *Ibidem paulò inferiùs.* Cùm Petrus à Paulo posteriore * corrigatur, & pacis atque vnitatis vinculo custodito ad martyriū promouetur, quantò faciliùs & fortius quod per vniuersę Ecclesię statuta firmatum est, vel vnius Episcopi authoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum est.

* corrigitur

Nullum se à societate Petri segregare debere. Beda super Mathæum. ¶ CAP. 25.

Homil. de festo Apost. Petri & Pauli.

24 q 1. c. quicunque ab vnitate.

Quicunque ab vnitate fidei vel societatis Petri Apostoli quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt cęlestis regni ingredi.

Præfatio Niceni concilij de primatu Romanæ sedis. ¶ CAP. 26.

Beatissimo Syluestro in vrbe Roma Apostolicæ sedis antistite, Augusto Constantino & Licinio Cæsare, consulatu Paulini & Iuliani virorum clarissimorum, anno ab Alexandro millesimo * trigesimo sexto, mense Iunio xix. Calendas Iulij propter insurgentes hæreses fides Catholica exposita est apud Nicænam Bithyniæ, quam sancta & reuerendissima Romana complectitur & veneratur Ecclesia, quippe quam trecenti decem & octo patres mediantibus Victore atque Vincentio religiosissimis Romanæ sedis Presbyteris, inspirante Deo, ad * obstruenda Arrij venena protulerunt. Nam & nonnullæ regulæ subnexæ sunt, quas memorata suscipiens confirmauit Ecclesia. Sciendum est sanè ab omnibus Catholicis quoniam sancta Romana Ecclesia nullis Synodis decretis prælata est, sed Euangelica voce Domini & saluatoris nostri primatum obtinuit, vbi dixit beato Petro Apostolo: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferri non præualebunt aduersus eam, Et tibi dabo claues regni cœlorum: & Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlo. Adhibita est etiam societas in eadem vrbe Romana beatissimi Apostoli Pauli, vasis electionis, qui vno die vnóque tempore gloriosa morte cum Petro, sub principe Nerone agonizans coronatus est, & ambo pariter sanctam ecclesiam Romanam Christo Domino consecrarunt, aliísque omnibus vrbibus in vniuerso mundo eam sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidua apud Deum sanctorum omnium fundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatissimus Romanis proprio chirographo pollicetur dicens: Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. Prima ergo sedes est cœlesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam beatissimi Apostoli Petrus atque Paulus suo martyrio dedicauerunt. Secunda autem sedes apud Alexandriam, beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euāgelista consecrata est: quia ipse & in Ægypto primus verbum veritatis directus à Petro prędicauit, & gloriosū suscepit martyriū, cui venerabilis succeßit * Abilius. Tertia verò sedes apud

* 306.

* destruenda

V de etiam Anacleti ep 3.

dist 22. c sacrosancta.

Matth. 16.

Rom. 1.

* Anianus & post hūc Abilius

Antiochiam, eiusdem beati Petri Apostoli habetur honorabilis, quia illic priusquam Romam veniret, habitauit, & Ignatium Episcopum constituit, & illic primum nomen Christianorum nouellæ gentis exortum est. Nam & Hierosolymitanus Episcopus pro tanti loci reuerentia, ab omnibus habetur honorabilis, maximè quoniam illic primus beatissimus Iacobus, qui dicebatur iustus, qui etiam secundùm carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo & Ioanne Apostolis Episcopus est ordinatus. Itaque secundum antiquorum Patrum diffinitionem, sedes prima in Hierosolymis esse minimè dicitur, ne fortè ab infidelibus aut idiotis sedes Domini nostri Iesu Christi, quæ in cœlo est, in terra esse putaretur. Est enim sedes eius cœlum, terra autem scabellum pedum eius, quoniam ipse est per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil, quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum. Apud Ephesum verò beatissimus Ioannes Apostolus & Euangelista multo tempore post Domini resurrectionem & ascensionem in cœlo * euangelium diuina inspiratione conscripsit, atque requieuit, & ob hoc Episcopus Ephesinus pro tanti Apostoli & Euangelistæ memoria cæteris Episcopis metropolitanis in synodis honorabiliorem obtinet * sedem.

Act. 11.
Esaiæ 66.
Ioan. 1.
Rom. 11.
* Domini nostri Iesu Christi commoratus est, ibique etiam
* locum

Quòd legati Romani Pontificis in causis episcoporum examinandis, funguntur authoritate eius à quo missi sunt. Ex concilio Sardicensi j. cap vij.

¶ Cap. 27.

Osius Episcopus dixit, & hoc placuit, vt si Episcopus accusatus fuerit, & omnes iudicauerint Episcopi congregati regionis illius, & de gradu suo deiecerint eum, si appellauerit qui deiectus * videtur, & confugerit ab beatissimum Romanæ Ecclesiæ episcopum, & voluerit se audiri, si iustum putauerit vt renouetur examen, scribere his Episcopis dignetur Romanus episcopus qui in finitima, & * propinqua, vel qui in altera prouincia sunt, vt ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta veritatis fidem definiant. Quod si is qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua monuerit Episcopum Romanum, vt de latere suo Presbyteros mittat, erit in potestate ipsius quid velit & quid æstimet. Et si decreuerit mittendos esse, qui præsentes cum episcopis iudicent, habeant etiam * potestatem personæ illius, à quo destinati sunt, quod erit in eius arbitrio. Si verò crediderit sufficere episcopos comprouinciales, vt negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo concilio suo iudicauerit.

2. q. 6. c. Si quis episcopus.
* est
* altera
* authoritatem

Item quòd legatus vice eius fungitur à quo missus est. Ex concilio Carthaginensi vj. ca. iij.

¶ Cap. 28.

Aurelius Episcopus dixit: Proferatur commonitorium quod fratres & sacerdotes nostri actis nuper allegauerunt, & cætera quæ acta sunt, vel quæ agenda sunt subsequantur. Daniel notarius recitauit commonitorium. Fratri Faustino, & filiis Philippo & Asello Presbyteris, Zosimus episcopus: vobis commissa negotia non latent. Vos ita, vt nostra, imò quia nostra ibi in vobis præsentia est, cuncta peragite, maximè quum & hoc nostrum possitis habere mandatum, & verba Canonum quæ in pleniorem firmitatem huic commonitorio inscripsimus. Ita enim dixerunt dilectissimi fratres in concilio Nicæno, quum de episcoporum appellatione decernerent.

Quòd episcoporum sententiæ apostolica authoritate roborari debeant. Ex concilio eodem, c. v.

¶ Cap. 29.

Faustinus Episcopus, legatus Ecclesiæ Romanæ dixit, nec vestra sanctitas præiudicat Ecclesiæ Romanæ, siue de hoc capitulo, siue de aliis: quia dicere dignatus est frater noster & coepiscopus Alipius, dubios esse canones. Sed hæc ipsa ad sanctum ac beatissimum Papam nostrum scribere dignemini, vt & ipse integros canones inquirens, cum vestra sanctitate de omnibus constitutis tractare possit. Sufficit autem vt & ipse beatissimus Episcopus vrbis Romæ, sicuti vestra sanctitas apud se tractat, ita & ipse inquirat, ne contentio inter Ecclesias nasci videatur, sed magis charitate fraterna deliberare possitis, ipso rescribente quid melius obseruari debeat. Aurelius episcopus dixit: Præter ista quæ * præmisimus actis, necesse est, vt etiam nostræ * paruitatis literis sancto fratri, & consacerdoti nostro Bonifacio, singula quæ tractamus plenissimè intimemus. Ergo si omnibus placet prosecutio nostra, ore omnium condiscamus. Vniuersum concilium dixit, Placet.

* promissimus: *alias* promisimus.
* paternitatis.

Quòd dubia ad sedem Romanam perferenda sint. Item cap. viij. ¶ Cap. 30.

Faustinus Episcopus legatus Ecclesiæ Romanæ dixit: Adhuc secundùm professionem sanctitatis vestræ, tam sancti Alipij, quàm etiam fratris nostri Iocundi, aliqua firmari credo, aliqua verò firmari debeant, cùm iam in dubium ipsi canones venerint. Ergo placet & nobis, & beatitudini vestræ ad sanctum & venerabilem Ecclesiæ Romanæ Bonifacium episcopum vestra dignetur scribere sanctitas, vt & ipse, quod sanctus Augustinus statuere dignatus est, deliberare possit, vtrum & hoc constituendum sit, an reticendum, hoc est, de appellationibus inferioris gradus. Si ergo adhuc in dubium venit de hoc capitulo, iustum est vt beatissimæ Romanæ sedis episcopus informari debeat, si tamen in approbatis canonibus hoc inueniri possit.

Quòd Romanæ sedis decreta tanquam regulæ canonum admittenda sunt. Alexander ij. Philippo regi Francorum.

¶ Cap. 31.

Ignorant miseri quòd huius sanctæ sedis decreta, ita pia fide à filiis matris Ecclesiæ accipienda sint & veneranda, vt tanquam regulæ canonum ab eisdem absque vllo scrupulo admittantur.

De eodem. Hilarius Papa Victorino, & cæteris Episcopis. ¶ Cap. 32.

Christianorum principum lege decretum est, vt quicquid pro Ecclesiis eorùmque rectoribus pro quiete omnium Domini sacerdotum, atque ipsius obseruantia disciplinæ in auferendis confusionibus Apostolicæ sedis antistes suo pronunciasset examine, veneranter accipi, tenacitérque reseruari.

Vt qui in decreta Romanorum Pontificum commiserit, veniam sibi deinceps nouerint negari. Nicolaus Archiepiscopis per Gallias. ¶ CAP. 33.

* Romani Pontificis. dist 19. cap. Si Romanorum Pontificum.

Si * Romanorum pontificum decreto cæterorum opuscula tractatorum approbantur vel reprobantur, ita vt quod sedes Apostolica probauit, hodie teneatur acceptum, & quod illa repulit inefficax habeatur; quantò potius quæ ipsa pro Catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro variis & multifariis Ecclesiæ necessitatibus, & fidelium moribus diuerso tempore scripsit, omni debentur honore præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet oportunitatibus dispẽsatione vel discretione magistra, reuerenter assumi; quanquam quidam vestrum scripserint, haud illa decretalia priscorum pontificum in toto canonum codicis corpore descripta, quum ipsi vbi suæ intẽtioni hæc suffragari cõspiciunt, vel indifferenter vtantur, & solùm nunc ad imminutionem sedis Apostolicæ potestatis, & ad suorum augmentum priuilegiorum, minus accepta esse perhibeant. *Item.* Si ideo non esse decretales Epistolas sanctorum pontificum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur ascriptæ, ergo nec Gregorij sancti, nec vllius alterius qui ante ipsum fuit, vel post ipsum est, aliquod institutum vel scriptum recipiendum est, eò quod in codice canonum non habetur adscriptum. Ergo doctrinas eorum & sanctiones quæ ab omni lingua venerantur, quia in codice canonum non habentur ascriptæ, de codicibus suis eradant. Vt quid vel membranas occupant, postquam non habentur acceptæ? Scilicet cur multùm immoremur, cùm nec ipsas diuinas scripturas noui & veteris testamenti iam recipimus, si istos dixerimus non audiendos? Etenim neutrum horum in codice Ecclesiasticorum canonum habetur insertum. Sed responsuri sunt isti, qui non ad obediendum potius, quàm ad resistendum semper sunt parati, aientes: Quòd inter canones inueniatur capitulum sancti Papæ Innocentij, cuius authoritate doceatur à nobis vtrunque testamentum esse recipiendum, quanquam in ipsis paternis canonibus nullum eorum ex toto contineatur insertum. Quibus ad hæc referendum est, quoniam si vetus nouúmque testamentum recipienda sunt, non quòd codici canonum ex toto habeantur annexa, sed quòd de his recipiendum sancti * Patris Innocentij prolata videatur esse sententia, restat nimirum quòd decretales Epistolæ Romanorum Pontificum sunt recipiendæ, etsi non sint canonum codici compaginatæ: quoniam inter ipsos canones vnum beati Leonis capitulum constat esse permixtum, quo ita omnia decretalia constituta sedis Apostolicæ custodiri mandantur, vt si quis in illa commiserit, nouerit sibi veniam denegari. Ait enim capitulo quinto suorum decretalium: Ne quid verò sit quod prætermissum fortè à nobis credatur, omnia decretalia constituta tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium decessorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vestra dilectione custodiri mandamus, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. Dicendo verò omnia decretalia constituta, nullum prætermisit quod non mandauerit esse custodiendum: & rursus, asserendo omnium decessorum nostrorum, nullum Romanorum pontificum qui ante se fuerunt excepit, cuius ita non præceperit decretalia constituta ab omnibus custodiri, vt si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. Itaque nihil interest vtrum sint omnia nec ne decretalia, seu Apostolica constituta inter canones conciliorum immixta, cùm omnia in vno corpore compaginari non possint, & illa eis intersint quę firmitatem his quæ desunt, & vigorem suum assignent, præsertim cùm synodalia gesta, inter quæ ipsi canones constituti sunt, in codice canonum non habeantur, sed à nobis omni cultu debito venerentur. Consonat autem huic beatissimo Papæ Leoni & facundissimus in decretis suis Papa Gelasius, ita inquiens: Decretales Epistolas quas beatissimi Papæ diuersis temporibus, ab vrbe Roma, pro diuersorum patrum consultatione dederunt, constituimus venerabiliter suscipiendas. In quo notandum quia non dixit, Decretales Epistolas quæ inter canones habentur, nec tantùm quas moderni pontifices ediderunt: sed quas beatissimi Papæ diuersis temporibus, ab vrbe Roma dederunt. Dictis autem diuersis temporibus, & illa tempora vir sanctus comprehendit, quæ crebrescentibus Paganorum persecutionibus, ad sedem Apostolicam deferri causas Episcoporum difficillimè permittebant. His ita diuina fauente gratia prælibatis, ostendimus nullam differentiam esse inter illa decreta, quæ in codice canonum habentur sedis Apostolicæ prę sulum, & ea quę prę multitudine vix per singula voluminum corpora reperiuntur: quum omnia omniúmque suorum decessorum decretalia constituta, atque decretales Epistolas, quas beatissimi Papæ diuersis temporibus ab vrbe Roma dederunt, venerabiliter forè suscipiendas, & custodiendas, eximios præsules scilicet Leonem & Gelasium mandasse probauimus.

Ibidem. — Innoc. pa. 1. epist. 3. ad Exuperium c. vlt. — * Papæ — Leo. pa. 1. epist. 1. c. 5. — Gelas. pa. 1. cum 70 episcopis statuit.

Quòd nulli liceat vel addere aliquid vel demere de decretis Pontificum. Adrianus Papa synodo apud Trecas.

¶ CAP. 34.

Si sedis Apostolicæ Præsul, vel ipsius decreta detestationi vel abdicationi habentur, si nullius * nostrum vel nomen vel institutum firmum, aut stabile permanere valebit: quin potiùs & dogmatibus, quæ de sancta & indiuidua trinitate à præsulibus sedis Apostolicæ promulgantur, nonnulla fieri possunt detrimenta, si præcedentium quorúmque & maximè primæ sedis pontificum statuta, vel vlli (quod dici nefas est, quin & ipso auditu prorsus horrendum) à consequentibus quibusque, immò & inferioribus, additioni cuidam vel damnationi subijciantur, vel impiæ temeritatis ausu saltem soli derogationi prodantur.

* vestrũ

Quòd qui decreta Romanorum pontificum violauerit anathema sit. Ex concilio Leonis Papæ iiij. Episcoporum lxxij. cap. v.

¶ CAP. 35.

Si quis dogmata, sanctiones, interdicta vel decreta pro catholica fide, pro Ecclesiastica disciplina, pro correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum à sedis Apostolicæ prę sule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.

Quòd scelus idololatriæ incurrit, qui sedi Apostolicæ obedire noluerit. Ex decretis Gregorij Papæ vij. ¶ CAP. 36.

Qui Apostolicæ sedis saluberrimo præcepto obedire noluerit, idololatriæ peccatum incurrit, teste Samuele, & beato Gregorio adstruente. Peccatum enim ariolandi est non obedire, & scelus idololatriæ nolle acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit, quisquis dum Christianum se asserit, sedi Apostolicæ obedire contemnit.

1. Reg. 15. 3 Gregor in Iob l. 35. c. 10.

In synodo Romana, c. 1.

Constitutiones contra canones & decreta pontificum, nullius momenti esse. Hilarius Papa synodo præsidens ait.

¶ CAP. 37.

25. q. 1. c. nulli fas sit.

Nulli fas sit sine statu sui periculo, vel diuinas constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare.

De eodem. Epistola Adriani Papæ tradita Ingelranno Mediomatrice vrbis Episcopo, cap. xxxviij. ¶ CAP. 38.

dist 10. cap. constitutiones vbi ad Fælicem papam refertur.

Constitutiones contra canones & decreta Præsulum Romanorum, vel bonos mores, nullius sint momenti.

Quòd alienus sit à diuinis & pontificalibus officiis, qui præceptis noluerit obedire Apostolicis. Hormisda Papa dixit.

¶ CAP. 39.

Nemo mihi aliena contra canones, contra authoritatem sedis Apostolicæ, vel contra trecentorum decem & octo patrum obijciat, quia quicquid contra illorum diffinitionem, in quibus Spiritum sanctum locutum fuisse credimus, dictum fuerit, recipere non solùm temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.

Quòd beati Petri sedes caput est omnium ecclesiarum, & omnes decretis eius assentire debent. Adrianus Papa ex actione ij. septimæ synodi.

¶ CAPVT 40.

Sanctitas vestra piis & triumphatoribus Imperatoribus suggerat, quatenus falsum concilium illud quod factum est sine Apostolica sede inordinabiliter contra constitutionem venerabilium patrum aduersus sacras imagines, anathematizetur coram apocrisariis nostris. *Item* Beati Petri sedes per vniuersum orbem principatum tenens refulget, & caput omnium ecclesiarum Dei existit. Vnde ipse beatus Apostolus Petrus ex præcepto Domini pascens Ecclesiam nihil defecit, sed tenuit semper & tenet principatum, per quem si adhæret sanctitas vestra Apostolico throno, qui est caput omnium ecclesiarum Dei, eiúsque sacrum & orthodoxum ordinem incorruptibiliter & inuiolabiliter seruare studet, sicut orthodoxa & deicola existens, hoc primum sacrificium omnipotenti Deo offerat, & vice mea ante piissimorum vestigia Imperatorum procidat, & terribile iudicium Dei in conspectu eorum proponat, quatenus venerabiles iconas in antiquum statum restitui præcipiant, obseruantes traditiones huius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ. *Item.* Apocrisarij Papæ dixerunt: Dicat nobis sanctissimus Tharasius patriarcha, si consentit literis sanctissimi Papæ. Tharasius Patriarcha dixit: Paulus Apostolus quem lux circumfulsit de cœlo, qui genuit nos per euangelium suum, cùm Romanis scriberet, dixit de fide illorum, Fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Tale testimonium sequi necessarium est & contradicere non est consilium. Quid ergò Adrianus Romæ Senioris antistes, cùm sit eorum particeps, quibus Apostolus testimonium perhibet, piis Imperatoribus & nostræ mediocritati scripsit? Confessi sumus, & confitemur, & confitebimur, & sentimus, & corroboramus literas suas. *Item.* Apocrisarij Papæ dixerunt: Dicat nobis sancta synodus, si recipiat literas sanctissimi Papæ. Sancta synodus dixit: Sequimur, & recipimus, & consentimus. Ioannes intercessor orientalium diœceseon dixit: Nunc gaudium magnum factum est, in lectione sanctarum literarum sanctissimi Papæ Adriani, ad serenissimos Imperatores nostros, & ad beatissimum patriarcham Tharasium. *Item.* Constantinus Episcopus Cypri dixit: Omnibus modis Epistolæ Adriani Papæ, quæ missa est ad nos, & nostros Imperatores, & illi quæ missa est ad patriarcham Tharasium consentio, & ita confiteor, & cum fide hac ante tribunal Christi assistam.

Ioannis 21.

Actor 9. Roman. 1.

De damnatione septimæ Synodi, quia sine Romana authoritate acta est. Actione. vj tomo primo, contra falsam syn. dum. vij.

¶ CAP. 41.

Quomodo magna & vniuersalis est synodus, quam nec receperunt, neque consonauerunt cæterarum ecclesiarum antistites, sed & anathemati tradiderunt? Non habuit cooperatorem Romanum Pontificem, aut sacerdotes qui cum eo sunt, neque per canonicam epistolam sicut lex est in synodis: sed neque consentientes habuit orientales Patriarchas, id est Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum, & Archiepiscopos qui cum eis sunt.

Quòd Apostolica sedes à via Apostolicæ prædicationis non deuiauerit, nec hæreticorum nouitatibus deciderit. Ex actione quarta sextæ synodi. ¶ CAP. 42.

Agatho Papa Constantino, Heraclio, Tiberio Augustis. Apostolica Ecclesia hæc per gratiam omnipotentis, à via Apostolicæ traditionis nullatenus deuiasse ostenditur, neque hæreticorum nouitatibus aduersata decidit, sed sicut à principio Christianæ fidei accepit à Dominis & principibus suis, sine mutatione vsque in finem manebit, iuxta Domini & saluatoris nostri diuinam promissionem, dicentis: Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Intelligat ergo serenitas vestra, quoniam dominus, qui fidem Petri non defecturam promisit, ipsum fratres confirmaturum prædixit. Quod Apostolicos sacerdotes paruitatis meæ prædecessores confidenter semper fecisse, omnibus notum est, quos & humilitas mea quamuis inæqualis & minima propter assumptum ex diuina virtute ministerium sequi desiderat.

Lucæ 22.

Quòd literis Romani pontificis concilia authorizentur. Ex actione secunda Synodi Ephesinæ.

¶ CAP. 43.

Cyrillus Episcopus Alexandriæ dixit: Suscepta Epistola sanctissimi & per omnia beatissimi

Vt qui simoniacè à simoniacis munera acceperint, si clerici fuerint honoris amißione multentur, si laici anathemate damnentur. Ex Toleta. concilio. viij. cap. iij. § CAP. 83.

1. q. 1. c. reperiuntur. Quicunque propter accipiendam sacerdotij dignitatem quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse, ex eodem tempore se nouerit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Christi corporis & sanguinis alienum, ex quo illum constat execrabile Christo perpetrasse flagitium. Quòd si aliquis extiterit qui accuset, ille qui hunc ordinem munerum fuerit datione lucratus, & suscepti honoris gradu priuetur, & in monasterio sub perenni pœnitentia religetur: illi verò qui pro causa hac munerum acceptores exstiterint, si clerici fuerint, honoris amissione multentur, si verò laici, anathemate perpetuo condemnentur.

Quid episcopus vouere debeat ordines accepturus. Ex Toleta. concilio ix. cap. x.

§ CAP. 84.

Vnusquisque qui ad ecclesiasticos gradus est accessurus, non ante honoris consecrationem accipiat, quàm placiti sui innodatione promittat, vt fidem catholicam sinceri cordis deuotione custodiens, iustè & piè viuere debeat, & in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque vt debitum per omnia honorem, atque obsequij reuerentiam præeminenti sibi vnicuique dependat.

Vt nullus pro gradu sacerdotij conferendo, nec antea, nec post munus sine periculo exigat. Ex Bracarensi concilio iij. cap. vij.

§ CAPVT 85.

1. q. 1. c. qui per pecuniã. Quicunque pro conferendo cuiquã sacerdotij gradu, aut munus quodcumque aut promissiones muneris antequam ordinetur acceperit, vel etiam postquam ordinatus fuerit, in aliquo se pro hoc ipso præsumpserit munerari, siue ille qui dederit, siue qui acceperit, iuxta sententiam cap. 2. Chalcedonensis concilij gradus sui periculum sustinebit.

Quod simonia alia ab obsequio, alia à manu, alia à lingua fit. Gregorius in codice quadraginta homeliarum. hom. iiij. § CAP. 86.

1. q. 1. c. sunt nonnulli. Columbas vendere, est impositionem manus, qua Spiritus sanctus datur, non ad vitæ meritũ, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli, qui quidem nummorum premia ex ordinatione non accipiunt, sed tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, Matth. 10. gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis, nummum fauoris expetunt. Vnde benè Esaia 33. cùm virum iustum describeret propheta, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere: Neque enim dicit qui excutit manus suas à munere, sed adiunxit ab omni. Quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio est subiectio indebitè impensa: munus à manu, pecunia: munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manere manus excutit, quando in diuinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

Quòd columbas vendunt, qui manus impositionem ad pretium distribuunt. Ibidem homilia xvij.

§ CAP. 87.

Nonnullos vestrum cum præmiis ordinationes facere cognouimus, spiritualem gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram non redit, quod vox dominica præcipiens dicit: Gratis accepistis, gratis date? Matth. 10. Cur non ante mentis oculos reuocatis quòd templum redemptor noster ingressus, cathedras vendentium columbas euertit, & nummulariorum effudit æs? Matt. 21. Qui namque sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi Ioan. 2. qui in ecclesia pretium de impositione manus accipiunt? per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus cœlitus datur? Columba igitur venditur, quia manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium datur. Sed redemptor noster cathedras vendentium columbas euertit, quia talium negotiatorum sacerdotium destruit. Hinc est enim quod sacri canones simoniacam hæresim damnant, & eos à sacerdotio priuari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretiũ quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas euertitur, quando hi qui spiritualem gratiam vendunt, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio priuantur.

De eadem re. Homilia xxxix. § CAP. 88.

Vendentes & ementes de templo eliminat 1. q. 1. c. vendentes. Christus, quia vel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui donum Dei emere nituntur, damnat. *Item.* In templo Ibidem. vendentes sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur. Iustitiam enim vendere est, hanc pro præmij acceptione seruare. Ementes verò in templo sunt, qui dum hoc quod iustum est proximo persoluere nolunt, dúmque rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis * pretio emunt peccatum. * præmio

*De episcopo simoniacè ordinato. Gregorius * Maximino præsumptori ecclesiæ Salonitanæ.* § CAP. 89. * Maximo.

Peruenit ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus, sed & alia de te multa hîc dicta sunt, de quibus vnum quàm maximè fuit, lib. 5. regist. epist. 3. propter quod necesse habuimus, summopere per scripta nostra prohibere, ne missarum solennia celebrare debuisses.

Vt dignus vita & moribus ad sacros ordines eligatur. Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

§ CAP. 90.

Christianitatis vestræ sollicitudo diligenter inuigilet, vt nullum qui sub vestro regno est, ad lib. 7. regist. epist. 5. sacrum ordinem ex datione pecuniæ, vel quarumlibet patrocinio personarum, seu proximitatis iure patiatur accedere, sed ille ad episcopatus vel alterius sacri ordinis officium eligatur, quem dignum vita & mores ostenderint.

Vt nullus sacros ordines emat, nec aliquis ex laico habitu ad regimen ecclesiæ perueniat. Gregorio Syagrio, Betherio, Virgilio, & Desiderio episcopis aparibus. § CAP. 91.

Fraternitatem vestram (authore Deo) volu- lib 7. regist. epist. 111. lumus synodum congregare, atque in ea reuerendissimo fratre nostro * Aregio coepiscopo, * Syagrio & dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonibus (sicut

prædiximus) sunt aduersa, districtè sub anathematis interpositione damnentur, id est, vt nullus pro adipiscendis ordinibus ecclesiasticis dare aliquod commodum præsumat, vel pro datis accipere: neque ex laico habitu quisquam repentè audeat ad locum sacri regiminis peruenire: neque vt aliæ mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi quæ sacris canonibus sunt permissæ.

De simoniaca prauitate extirpanda. Gregorius Theodorico regi Francorum.

¶ CAP. 92.

lib 9 registri epist 55. Iterata vos pro vestra mercede adhortatione pulsamus, vt congregari synodum iubeatis, & sicut dudum scripsimus, corporalia in sacerdotibus vitia, & simoniacæ hæreseos prauitatem, Episcoporum omnium diffinitione damnari, atque à vestri regni amputari finibus faciatis.

De eodem. Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. ¶ CAP. 93.

lib. 9 registri epist. 57. Synodum congregari præcipite, & peccatum simoniacæ hæreseos de regno vestro inter alia quæ supra scripsimus, diffinitione concilij studiosius prohibete.

Item de eodem. Gregorius Clothario regi Francorum.

¶ CAP. 94.

lib 9 regist. epist. 55. Quia simoniaca hæresis prima in Ecclesia surgens Apostolorum est authoritate damnata, petimus vt pro mercede vestra synodum congregari faciatis, quatenus omnium sacerdotum diffinitione compressa & radicitus amputata, nullas illic vires de cætero in periculum animarum inueniat, nec vlterius sub qualibet occasione permittatur exurgere.

Ambro. li. de dignit sacerdotali, cap. 5. *Quòd Episcopus simoniacè ordinatus aurum dedit, & animam perdidit: ordinans autem pecuniam accepit, lepram dedit. Ambrosius in pastorali suo.* ¶ CAP. 95.

1.q 1.c. cùm ordinaretur. Quod dedit Episcopus cùm ordinaretur aurum fuit: & quod perdidit, anima fuit. Cùm alium ordinaret, quod accepit, pecunia fuit: quod dedit, lepra fuit. Hæc sunt mercimonia iniquorum in perniciem eorum. Interrogo tamen fratrem & coepiscopum nostrum, quia & ego Episcopus sum, & cum Episcopo loquor. Dic ergo mihi paulisper, frater Episcope, cùm dares pecuniam, quid accepisti? Gratiam Episcopalem accepi. Ergo interrogo te. Hæc gratia cur tali vocabulo nuncupatur? Respondit. Cur inquis? Vt reor, quod gratis datur, ideo gratia vocatur. Ergo si gratis gratia datur, & auro non æstimatur, à te cur gratia pecuniis comparatur? Respondit. Non inquit, mihi daretur, si pecunia non emeretur: nec Episcopus fuissem ordinatus, si pecunias non dedissem. Ergo vt apparet, ex responsionibus tuis, gratiam cùm ordinareris non accepisti, quia gratuitò eam non meruisti. Et ideo, frater, si gratiam non accepisti, quomodo Episcopus effici potuisti? Nam & ad
Math. 10. discipulos suos Dominus ait, Gratis accepistis, gratis date. Cur ergo gratuitam gratiam æstimasti te pretio possidere? Nam vt video aurum dans, perdidisti: & sanctam gratiam non acquisisti.

De eodem, Ambrosius officiorum libro primo. *Amb. de dignitate sacerdotali, cap. 5.*

¶ CAP. 96.

Si percunctari fideliter velis simoniacos, quis eos fecerit sacerdotes, respondebunt mox & dicent: Ab Archiepiscopo sum nuper Episcopus ordinatus, centúmque ei solidos dedi, vt Episcopalem gratiam consequi meruissem. Quos si minimè dedissem, Episcopus hodie non essem. Vnde melius volui mi Domine aurum de sacello * minuere, quàm * tantum sacerdotium perdere. Aurum dedi, & episcopatum comparaui: quos tamen solidos, si vixero, recepturum me illicò iterum non diffido. Ordino Presbyterum, consecro diaconum, & aurum accipio. Nam & de aliis nihilominus ordinibus pecuniæ quæstū flagitare confido. Ecce & aurum quod dedi, in meo sacello recepi, & Episcopatum gratis accepi. Nempe hoc est quod doleo, quia Archiepiscopus carnaliter episcopum fecit: nam propter pecunias spiritualiter leprosum ordinauit. Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem, quia donum Spiritus sancti gratiæ pretio comparasti, & commercium miserabile in animarū exitium peregisti. Et nescij homines, & indocti in ordinationibus eorū clamant, & dicunt, * Dignus est, iustus est, conscientia misera, indignus, iniustus est dicit. Pronunciat enim Episcopus * hic ad populum, dicens: Pax vobis. Oculis quidem carnalibus videtur magnus Episcopus, & diuinis obtutibus inspicitur magnus leprosus.

** inuchere* ** totum* *Acto 8.* ** Dignus es, & iustus es, & conscientia misera. Indignus es, & iniustus es, dicit, &c.* ** huiusmodi.*

Item de eodem. Beda in libro homiliarum lxx. *Ad cap. 2. Ioannis.*

¶ CAPVT 97.

1.q.3. c. non solum. Non solùm venditores sunt columbarum, & domum Dei facunt domum negotiationis, qui sacros ordines largiendo pretium pecuniæ, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt, verùm hi quoque qui gradum vel gratiam in Ecclesia spiritualem, quam Domino largiente percepere, non simplici intentione, sed cuiuslibet humanæ causâ retributionis exercent, contra illud Apostoli Petri, qui loquitur, quasi sermones Dei: qui ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum. Quicunque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de Ecclesia auferri, auferant ista de suis actibus, ne faciant domum Dei domum negotiationis. *1. Petri. 4.*

Quibus in locis Episcopi, quibus Presbyteri esse debeant. Anacletus in tertio decretali suo omnibus episcopis. ¶ CAP. 98.

Suprà c. 58. Episcopi apostolorum, presbyteri verò 72. discipulorum locum tenent. Episcopi autem non in castellis, neque in modicis ciuitatibus debent constitui, sed Presbyteri per castella & modicas ciuitates atque villas debent ab Episcopis ordinari & poni, singuli tamen per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab vno, sed à pluribus debet Episcopis ordinari, & vt dictum est, non ad modicam ciuitatem, ne vilescat nomen Episcopi, sed ad honorabilem vrbem titulandus & denominandus est. Presbyter verò ad qualemcunque locum Ecclesiæ in eo constitutæ est præficiendus.

Irritam esse sententiam Archiepiscopi sine assensu coepiscoporum. Higinius Papa à Petro Apostolo octauus in I. decretali suo, omnibus episcopis. cap. 2.

¶ CAP. 99.

9 q. 3 c. saluo. Saluo in omnibus Romanæ Ecclesiæ priuilegio, nullus metropolitanus absque cæterorum omnium comprouincialium episcoporum instantia aliquorum audiat causas reorum: quia irritæ erunt aliter actæ quàm in conspectu eorum omnium ventilatæ: & ipse si fecerit coerceatur à fratribus. Criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint omni se suspicione carere & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem ac conuersationem ducere. Cap. 2. 2. q. 7. c. criminationes.

Vt nullus metropolitanus alterius diœcesani parochianum præsumat excommunicare, vel aliquid de eo agere sine concilio vel iudicio episcopi sui. Calixtus Papa à Petro XV. Benedicto fratri & coepiscopo. Epist. 2. epist. ad Gallic. c. 3.

¶ CAP. 100.

9. q. 3. c. nullus primas. Nullus primas vel metropolitanus diœcesani Ecclesiam vel Parochiam, vel aliquem de eius Parochia præsumat excommunicare, vel iudicare, aliquidue agere absque eius concilio vel iudicio, sed hoc obseruet, quòd ab Apostolis ac patribus, & prædecessoribus nostris est statutum, & à nobis confirmatum.

Irritum esse quod facit Archiepiscopus de alterius parochia sine eius voluntate. Idem ibidem.

¶ CAPVT. 101.

Si quis verò metropolitanus Episcop⁹, nisi quod ad suam solummodo propriã pertinet parochiã, sine * consensu & voluntate omnium comprouincialium episcoporum, extra aliquid agere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit, & quod egerit irritum habeatur, & vacuum? sed * si quid de comprouincialium causis episcoporum, eorúmque ecclesiarum & clericorum atque sæcularium necessitatibus agere aut disponere necesse fuerit, hoc cum omnium consensu comprouincialium agatur pontificum, non aliquo dominationis fastu, sed humillima & concordi administratione, sicut dominus ait: Non veni ministrari, sed ministrare. Et alibi: Qui maior est vestrum, erit minister vester: & reliqua. Similiter & ipsi comprouinciales episcopi cum eius consilio (nisi quantum ad proprias pertinet Parochias) agant iuxta sanctorum constituta patrum, vt vno animo, vno ore concorditer sancta glorificetur trinitas in sæcula. Nullus primas, nullus metropolitanus, nullúsque reliquorum episcoporum alterius adeat ciuitatem, aut ad possessionem accedat, quæ ad eum non pertinet, & alterius Episcopi Parochiam super * cuiusquam dispositione, nisi vocatus ab eo cuius iuris esse dinoscitur, vt quicquam ibi disponat vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumpserit damnabitur, & non solùm ille, sed & cooperantes, & consentientes illi: quia sicut ordinatio, ita * eius & iudicatio, & aliarum rerum dispositio, prohibetur. Nam qui ordinare non poterit, quomodo iudicabit? Nullatenus proculdubio iudicabit, aut iudicare poterit. Quoniam sicut alterius vxor nec adulterari ab aliquo, vel iudicari, aut disponi nisi à proprio viro eo viuente permittitur: sicut nec vxor episcopi (quæ eius Ecclesia vel Parochia indubitanter intelligitur) eo viuente, * absque eius iudicio & voluntate, alteri iudicari vel disponi, aut eius concubitu frui, id est, ordinatione vllatenus conceditur.

[Margin: * consilio; * quicquid; Matth. 20.; ibidem 23.; * eius; * eis; * indicio & voluntate alterius iudicari, &c.]

Quòd nullus nisi per gradus ecclesiasticos ad summum sacerdotium peruenire debeat. Zosimus episcopus vrbis Romæ Hesychio episcopo Salonitano, cap. I. Ep. I. c. 4.

¶ CAP. 102.

Hoc autem specialiter, & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat literis ad Gallias, Hispaniásque transmissis, in quibus regionibus familiarior est ista præsumptio, quamuis nec Africa super * hac admonitione nostra habeatur aliena, ne quis penitus contra patrum præcepta, quia ecclesiasticis disciplinis per ordinem non fuisset imbutus, & temporum approbatione diuinis stipendiis eruditus, nequaqam ad summum Ecclesiæ sacerdotium, aspirare præsumeret: & non solùm in eo ambitio inefficax haberetur, verumetiam ordinatores eius carerent eo ordine, quem contra præcepta patrum crediderant præsumendum. [Margin: * hoc; dist 36. & 59 et qui Ecclesiast.]

Vt si quis episcopus maiorem sedem ambierit, & suam perdat, & illam non obtineat. Leo Anastasio Thessalonicensi Episcopo. Epist. 84. cap. 2.

¶ CAP. 103.

Si quis episcopus ciuitatis suæ mediocritate despecta, administrationem loci celebrioris ambierit, & ad maiorem se plebem quacunque * ratione transtulerit, à cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propria: vt nec illis præsideat, quos per auaritiam concupiuit, nec illis quos per superbiam spreuit. Suis ergo terminis quisque contentus sit, nec supra mensuram iuris sui affectet augeri. [Margin: * occasione]

Vt nullus Episcopus sibi eligat successorem. Hilarius Papa synodo præsidens dixit, cap. V. In concilio Romano.

¶ CAP. 104.

Præterea fratres noua & inaudita (sicut ad nos missis de Hispaniis Epistolis sub certa relatione peruenit) in quibusdam locis peruersitatum semina subinde nascuntur. Denique nonnulli episcopatum, qui non nisi meritis præcedentibus datur, non diuinum munus, sed hæreditarium putant esse compendium, & credunt sicut res caducas atque mortales, ita sacerdotium velut legatorio aut testamentario iure posse dimitti. Nam plærique sacerdotes in mortis confinio constituti, locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare: scilicet vt non legitima expectetur electio, sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu. Quod quàm graue sit * existimatis. Atque ideo, si placet, etiam hanc licentiam generaliter ecclesiis auferamus. [Margin: * æstimate]

Quòd non sit principatus per ambitum vel seditionem occupandus, & quòd non sit episcopo manus imponenda, nisi diligenter examinato. Leo Papa vniuersis episcopis per Africam constitutis. Epist. 87. cap. I.

¶ CAP. 105.

Necessarium fuit, vt dolorem cordis nostri, quo pro dominicorum gregum periculis æstuamus, datis nunc ad vos literis promeremus, mirantes tantùm apud vos, per occasionem temporis impacati, aut ambientium præsumptionem, aut tumultum valuisse popularem, vt in-

dignis quibusque, & longè extra sacerdotale meritum constitutis, pastorale fastigium & gubernatio Ecclesiæ crederetur. Non est hoc consulere populo, sed nocere: nec præstare regimen, sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium, salus est subditorum; & vbi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ. Principatus autem quem aut seditio extorsit, aut ambitus occupauit, etiamsi moribus atque actibus non offendit, ipso tamen initij sui est perniciosus exemplo: & difficile est, vt bono peragantur exitu quæ malo sunt inchoata principio. Quod si in quibuslibet ecclesiæ gradibus prouidenter scienterque curandum est, vt in domo domini nihil sit inordinatum, nihilque præposterum, quantò magis elaborandum est, vt in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur? Nam totius familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inuenitur in capite. Vbi est illa beati Pauli Apostoli per spiritum Dei emissa præceptio, qua in persona Timothei omnium sacerdotum Christi numerus eruditur, & * inde vnicuique nostrum dicitur. Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Quid est citò manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis ille est, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum * tenet in eligendo sacerdote iudicium: ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur, nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra diuinæ præcepta legis collatus. Meritò patrum beatorum venerabiles sanctiones, quum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuerunt, quorum omnis ætas à puerilibus exordiis, vsque ad perfectiores annos, per disciplinæ Ecclesiasticæ stipendia cucurrisset, vt vnicuique testimonium prior vita perhiberet. Nec potest de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium debetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligens, & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & cœlestium dignitatum, ne in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed à summis volunt * accipere principium? cùm valde iniquum sit, & absurdum, vt imperiti magistris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis.

* proinde
1. Tim. 5.
* sectatur
Paulò post.
* habere

Ne in ordinandis Episcopis sanctorum patrum statuta negligantur. De superiori Epistola ad Episcopos Africæ. — Cap. 2.

¶ Cap. 106.

Superest fratres, vt * concorditer salubres suscipiatis hortatus, & nihil per contentionẽ agentes, sed ad omne studium deuotionis vnanimes, diuinis & Apostolicis constitutionibus pareatis, & in nullo patiamini prouidentissima canonum decreta violari. Quæ enim certarum remisimus consideratione causarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ne quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusta post vltione plectamus, in eos specialius & propensius commouendi, qui in Episcopis ordinandis sanctorum patrum statuta neglexerint, & quos refutare debuerint, consecrarint.

* concordi' obedientia

Quòd qui indignos ordinant, ius debeant amittere consecrandi. Ibidem.

¶ Cap. 107. — Eodem cap.

Vnde Episcopi qui talem consecrauerint sacerdotem, qualem esse non liceat, etiam si aliquomodo damnum proprij honoris euaserint, ordinationis tamen ius vlterius non habebunt, nec vnquam ei sacramento intererunt, quod neglecto diuino iudicio, immerito præstiterunt. Illud sanè quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta seruari, vt non quibuslibet locis, neque quibuscunque castellis, & vbi antè non fuerunt Episcopi consecrentur, cùm vbi minores sunt plebes, minorésque conuentus, Presbyterorum cura sufficiat. Episcopalia autem gubernacula non nisi maioribus populis, & frequentioribus ciuitatibus oporteat præsidere, ne quod sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt, viculis, & possessionibus, vel obscuris & solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigium.

De simoniaca hæresi eradicanda, & de episcopo alterius gratiâ non faciendo. Greg. vniuersis episcopis per Helladiam prouinciam constitutis. — lib. 4. regist. epistola 56.

¶ Cap. 108.

Quibusdam narrantibus agnoui, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine cõmodi datione perueniat: quod si ita est, flens dico, gemens denuncio, quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio, quid redemptor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus templum, cathedras vendentium columbas euertit. Columbas enim vendere est, de Spiritu sancto quem Deus omnipotens consubstantialem per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo (vt prædixi) malo iam innuitur, quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum Deo iudice cathedræ ceciderunt. Qui videlicet error in subditis propagatur cum augmento, nam ipse quoque cum ad sacrum ordinem præmiis perducatur iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus, paratior est aliis vænundare, quod emit. Et vbi est quod scriptum est, Gratis accepistis, gratis date? Et cùm prima contra sanctam Ecclesiam simoniaca hæresis sit exorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem pretio quis ordinat, prouehendo agit, vt hæreticus fiat? Ideóque hortamur vt vestrum nullus denuò hoc fieri patiatur. Sed neque gratiâ alicuius, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promouere, nisi eum quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuò senserimus, districta & canonica illud noueritis vltione compesci.

1. q. 1. c. quibusdam.
Matt. 21.
Matth. 10.

Vt nihil accipiatur pro ordinatione vel pallio vel chartis, vnius supra. ¶ CAP. 109.

Antiquam patrum regulam sequens, nihil vnquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam noua per ambitionem inuenit simulatio, appellatione pastelli. Quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit, euangelicam verò lectionem minister legit, confirmationis verò huius epistolam notarius scribit, sicut episcopum non decet manum quam imponit vendere, ita minister vel notarius non debet in ordinatione eius, vocem suam, vel calamum vendere. Pro ordinatione ergo, & pro pallio, chartis atque pastello, eundem qui ordinandus est, vel qui ordinatus est, aliqua dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus, si quis aliquid commodi appellatione exigere, vel petere fortè præsumpserit, in districto omnipotentis Dei examine, reatui subiacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, si non explacito, neque exactus, ac petitus, post acceptas chartas & pallium, offerre aliquid cuilibet ex clero, gratiæ tantummodo causâ voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia eius oblatio nullam culpæ maculam gerit, quæ ex ambientis petitione non processit.

Lib 7. regist. epist. 116. *De eodem. Greg. Theoderico & Theodeberto regibus Francorum.* ¶ CAP. 110.

Qua de re vt magnum omnipotenti Deo munus valeatis offerre, synodum congregari præcipite, in qua sicut fratribus coepiscopis nostris mandauimus, præsente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate, sub anathematis debeat obligatione constitui, nullum pro ecclesiastico ordine aliquid vnquã dare, vel aliquid accipere.

Quòd nullum opus simoniaci valeat, & quòd iram Dei super populum potius prouocat quàm placat. Ibidem paulo post initium.
¶ CAPVT III.

1. q 1. c fertur simoniaca Fertur simoniaca hæresis (quæ prima contra Dei ecclesiam diabolica supplantatione surrepsit, & in ipso ortu suo zelo apostolicæ vltionis percussa, atque damnata est) in regni vestri finibus dominari, cùm in sacerdotio fides sit eligenda cum vita. (Actor. 8.) Si enim vita deest, fides meritum non habet, beato Iacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. (Iacob 2.) Quæ enim opera esse valeant sacerdotis, qui honores tanti sacramenti conuincitur obtinere per præmium? *Et post pauca.* Hinc igitur non solùm in ordinatoris & ordinati animam lethale vulnus infligitur, verùm etiam excellentiæ vestræ regnum vestrorum episcoporum culpâ (quorum magis intercessionibus iuuari debuerat) prægrauatur. Si enim dignus is sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat vt nihil sibi in honores ecclesiasticos grauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri profanus amor obtineat, & dum vitia honor remunerat, in locum vltoris is fortasse qui fuerat vlciscendus, adducitur: atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quando populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis se hostium feriendum exposuit? Aut qualem fructum producturus est, cui graui peste radix infecta est? Maior ergo calamitas metuenda est fortè locis illis, vbi tales intercessores adducuntur ad locum regiminis, qui iram dei prouocant, quam per semetipsos populis placare debuerant.

*Item de simoniacis. Gregorius * Etherio, Siagrio, Virgilio, & Desiderio, episcopis Galliarum.* ¶ CAP. 112. (* Betherio 7. lib regist. epist 110.)

Dum non attenditur, quod diuina voce * dicitur, Gratis accepistis, gratis date, agitur vt crescat & geminata fiat in vno eodémque delicti contagio, ementis scilicet & vendentis. (* præcipitur. Matth. 10.) Et cùm liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine apostolica esse detestatione damnatam, cur non perpenditur, cur non cauetur, quia illi benedictio in maledictionem conuertitur, quia ad hoc vt fiat hæreticus promouetur? *Item.* Neque enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur, quia qui hac intentione malè accipit, vt benè dispenset, grauatur potius, quàm adiuuetur. (Ibidem.)

Non esse ordinandum Episcopum sine consensu metropolitani. Innocentius Victricio Rothomagensi episcopo. ¶ CAP. 113. (Epist. 2. ca. 1.)

Primùm, vt extra conscientiam metropolitani episcopi, nullus audeat ordinare episcopum. Integrum enim est iudicium quod plurimorum sententiis confirmatur. Nec vnus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtiuum præstitum beneficium videatur. Hoc enim & synodus Nicæna constituit, atque diffiniuit.

De eodem. Hilarius papa Ascanio, & aliis episcopis Tarraconensis prouinciæ. ¶ CAP. 114. (Cap. 4.)

Hoc autem primùm iuxta eorundem regulas patrum, volumus custodiri, vt nullus præter notitiam atque consensum fratris nostri Ascanij aliquatenus consecretur antistes: quia hoc vetus ordo tenuit, hoc trecentorum decem & octo sanctorum patrum diffiniuit authoritas. Cui quisquis obuias tetenderit manus, eorum se consortio fatetur indignum, quorum præceptionibus resultarit.

De simoniacis cunctis ab ordine & dignitate remouendis. Leo iiij episcopis Britanniæ. ¶ CAP. 115. (Ep. 1. c 1.)

Requiritis de his qui turpissimo lucro columbas in templo domini vendere non pertimescunt, & sui acta improba temeritate Simonis hæresi coniungentes: vtrum possint in ordine pœnitentiam agere, aut tantummodo extra ordinem & sacerdotalem fieri gradum. (1. q 7. c. requiritis de his.) Quibus nos quidem conuictis, & qui tam detestabile nefas (quod iam multis est damnatum conciliis) peregisse noscuntur, nulla pœnitentia possumus subuenire, & tot spiritualibus patribus obuiare, sed in illorum patrum me sententia conuenire omnibus certum sit.

Quomodo, aut quot testibus damnandus sit episcopus. Idem. ¶ CAP. 116.

Nullam damnationem episcoporum esse vnquam censemus, nisi aut ante legitimum numerum episcoporum, qui fit per duodecim episcopos, aut certè probata sententia per lxxij. idoneos testes, qui tales sint, qui & accusare possint, & priùs ad sacra Christi quatuor euangelia sacramenta præstent, quòd nil falsum depromant, sicut nobis beatus Syluester tradidit & Romana sancta tenere videtur Ecclesia: (2. q. 4 c nullam damnationem.)

Et si inter eos quos damnandos esse dixerint homines, fuerit Episcopus qui suam causam in præsentia Romanæ sedis Episcopi petierit audiri, nullus super illum finitiuam præsumat dare sententiam, sed omnino eum audire decernimus.

Qualiter Episcopi debeant ordinari. Ex conc. Niceno, cap. iiij. ¶ CAP. 117.

Episcopum oportet ab omnibus Episcopis si fieri potest, qui sunt in prouincia eius, ordinari. Si verò hoc difficile fuerit, vel aliqua vrgente necessitate, vel itineris longitudine, certè tres Episcopi debent in vnum esse congregati, ita vt etiam cæterorum qui absentes sunt, consensum literis teneant, & ita facient ordinationem: potestas sanè vel confirmatio pertinebit per singulas prouincias ad metropolitanum Episcopum.

Cui periculo subiaceat Episcopus vel aliquis de clero per pecuniam ordinatus, vel ad aliquos honores promotus. Ex Chalcedonensi conc. ca. ij.

¶ CAP. 118.

1. q. 1. c. si quis episcopus. Si quis Episcoporum acceptâ pecuniâ ordinationem fecerit, & sub pretium deduxerit impretiabilem gratiâ, atque ordinauerit per pecuniam Episcopũ, siue Chorepiscopum, siue Presbyterum, siue diaconum, aut quemcunque aliũ qui connumeratur inter clericos, aut acceptâ pecuniâ ordinauerit œconomum, id est defensorem, siue paramonarium: quicunque hoc meditatus fuerit, si conuictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum, & qui sic ordinatus fuerit, nullum habeat ex huiusmodi mercimonio & creatione probrosa profectum, sed sit alienus & dignitatis, & sollicitudinis eius, quam per pecunias intrauit: sed & ille qui tam turpibus & illicitis intercessor apparuit, si quidem clericus fuerit, de proprio gradu decidat: si verò laicus siue monachus fuerit, anathema sit.

Quid agendum sit de Episcopo, qui ecclesiam per sæcularem potestatem obtinuerit. Ex canone Apostolorum, cap. xxxi.

¶ CAP. 119.

16. q. 7. c. si quis episcopus. Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus vsus Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

De eodem. Septima synodus, cap. iij.

¶ CAP. 120.

dist. 63. cap. omnis electio. Omnis electio Episcopi, vel Presbyteri, aut diaconi à principibus facta, irrita maneat, secundùm regulam quæ dicit: Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus vsus ecclesiam per ipsas obtineat, deponatur, & segregentur omnes qui illi communicant.

De eo qui per pecuniam manus impositionem dedit vel accepit, Synodus vij. cap. xx.

¶ CAP. 121.

Omnis Episcopus, vel Presbyter, aut diaconus conuictus quòd per pecuniam manus impositionem dederit vel acceperit, à sacerdotio & gradu decidat. Fortassis autem dicunt aliqui, quia pœnitentiam agimus de peccato, & Deus ignoscit illud. Ita est, quia omnes agentes pœnitentiam Deus suscipit, & indulget per pœnitentiam peccata quæque patrata. *Item.* Qui per pecunias quenquam consecrauerit, vel consecratus est, alienus est à sacerdotio. *1. q. 1. c. qui per pecunias.*

Nullum principum, vel potestatum laicorum, electioni episcoporum se inserere violenter debere, & si fecerint quid de eis agendum sit, viij. synodus cap. xi. ¶ CAP. 122.

Promotiones & consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis, clericorum electione ac decreto, & Episcoporum collegio fieri hæc sancta & vniuersalis synodus diffiniuit & statuit, atque iure promulgauit, neminem laicorum principum vel potentum semet * ingerere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel metropolitani, aut cuiuslibet Episcopi, ne videlicet inordinata & incongrua hinc fiat contentio, vel confusio, præsertim cùm nullam in talibus potestatem, quenquam potestatiuorum, vel cæterorum laicorum habere conueniat. Sed silere & attendere sibi, vsquequo regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis. Si verò quis laicorum ad concertandum & cooperandũ inuitatur ab Ecclesia, licet huiusmodi, cum reuerentia, si fortè voluerit, obtẽperare se asciscentibus Taliter enim dignum pastorẽ sibi regulariter ad suã Ecclesiã salutem promouet. Quisquis autem sæcularium principum, vel potentum, vel alterius dignitatis laicus, aduersus communem ac consonantem, atque canonicam electionem Ecclesiastici ordinis agere tentauerit, anathema sit, donec obediat & consentiat, quòd Ecclesia de electione & ordinatione proprij præsulis, se velle monstrauerit. ** inserere*

De eodem. Canones apud Parisios sub Ludouico rege. ¶ CAP. 123.

Quia in aliquibus consuetudo prisca negligitur, ac decreta canonum violantur, placuit iuxta antiquam consuetudinem, vt decreta canonum seruentur. Nullus ciuibus inuitis ordinetur Episcopus, nisi quem populi & clericorum electio plenissima quæsierit voluntate. Non principis imperio, neque per quamlibet conditionem, contra metropolis voluntatem vel Episcoporum comprouincialiũ ingeratur. Quòd si per ordinationem regiam honoris istius culmen peruadere aliquis nimia temeritate præsumpserit, à comprouincialibus loci ipsius Episcopis recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoscunt. Si quis de comprouincialibus recipere eum contra interdicta præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium charitate semotus. Nam de antè actis ordinationibus Pontificum ita conuenit obseruari, vt * metropolitanus cum suis comprouincialibus Episcopis, vel quos vicinos Episcopos eligere voluerit, in loco vbi conuenerit, iuxta antiqua statuta canonum, omniá communi consilio & sententia * decernant. *Conc. Parisien. 1. c. 8.* ** metropolis* ** decernantur.*

Qualiter consecrentur Episcopi. Ex quarto Carthaginensi concilio cap. ij.

¶ CAP. 124.

Episcopus cùm ordinatur, duo Episcopi ponant & teneant euangeliorum codicem super caput & super ceruicem eius, & vno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes qui adsunt Episcopi, manibus suis caput eius tangant. *dist. 23. c. episcopus cum.*

officio nostro debitos reposcimus honores. *Item.* Beatissimus prædecessor noster Gregorius dixit: Nemo nos propter nos in loco Petri despiciat, quia ex cathedra eius, cui authore Deo qualescunque præsidemus, debita sibi iura nostrum officium reclamat. Frequenter enim solet euenire quod dicimus, vt persona potens despectum suũ habeat. Cúmque per eum suis vel extraneis aliqua mandat, non despicitur persona serui missi, quia in corde seruatur reuerentia Domini mittentis. *Item.* Quisquis Romanæ Ecclesiæ authoritatem, vel priuilegia euacuare, seu imminuere nititur, non hic vnius Ecclesiæ, sed totius Christianitatis submersionem & interitum machinatur.

Nicol. 1. ep. 2. vel 8.

Quòd Romana Ecclesia inter omnes primum locum obtinet, Alexandrina verò, & Antiochena secundum. Nicolaus Papa Michaeli Augusto.

¶ CAP. 45.

Non ergo dicatis non eguisse vos in causa pietatis Romanæ Ecclesiæ, quæ collecta concilia sua authoritate firmat, sua moderatione custodit. Vnde quædam eorum quia consensum Romani Pontificis non habuerunt, valitudinem perdiderunt. *Item.* Alexandrinam ecclesiam suam fecerunt sancti Apostoli Petrus & Paulus, per beatum scilicet Marcum vnius horum filium & discipulum. Hæreditas quippe filij in potestate parentis existit, & gloria discipuli ad magistrum sine cunctatione refertur. Fecerat autem beatissimus Petrus præsentia corporali & ecclesiam Antiochenam iam suam, quæ sicut beatus Papa dicit Innocentius, vrbis Romæ sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista suscepit * quæ beatum Petrum apud se consummatum gauderet. Per has igitur tres precipuas ecclesias omnium ecclesiarum solicitudo beatorum principum Apostolorum Petri & Pauli proculdubio moderamen expectat. Pro quibus patribus nos diuinitus incremento gratiæ ministrato nati sumus filij, & constituti (licet indigni, licet eis longè meritis impares) principes super omnem terram, & super vniuersam ecclesiam. *Item.* Porrò ne dicatis nos præter Ecclesiæ legem Ignatium vel Photium Romam venire sanxisse, scitote nos antiqui patris, & prædecessoris nostri Iulij in hoc esse secutos exemplum: qui iuxta quod in Epistola sua repetitur, his qui conuenerant Antiochiæ hoc præcepisse dinoscitur, & Theodoretus historiographus his hoc ipsum verbis ostendit: Verùm, inquiens, Eusebius eiusque consortes, calumnias in Athanasium factas, Iulio Romano Pontifici destinauerunt. Qui ecclesiasticam sequens legem, etiam ipsos Romam venire præcepit, & venerabilem Athanasium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuo * vocatione facta venit. Quòd si ad hoc dicitis: Ille quidem vocauit, sed ipsi venire contempserunt: audite sequentia, & videbitis vtrum in laudem, aut vituperium ista sit illis reputata * contentio. Subiunxit enim idem historiographus, dicens: Calumniarum verò sarcinatores Romam quidem profecti non sunt, scientes facilè posse suum capi mendacium. Ne ergo dicatis nos præter Ecclesiæ legem præfatos Romam venire sanxisse, quoniam sicut ab historiographo ecce audistis, beatus Iulius & accusatum accusatores Romam venire præcepit, & venerabilem Athanasium ad iudicium regulariter euocauit. Sed ille qui bonam conscientiam gerebat, nihil reluctans venit: illi verò qui malam, contempserunt, scientes proculdubio, sicut ibi legitur, facilè suum capi posse mendacium.

Paulò post. — Epist. 21. — * quin — Post multa. — Theodoretus ecclesiasticæ suæ historiæ, li. 2. c. 3. Tripartitæ autem hist. li. 4. c. 6. — * euocatione suscepta — *forte* contemptio

Quòd sicut Petro concessum est à Domino vt aliis Apostolis præemineret, ita eius sedi. Ex decretis Melchiadis Papæ, cap. ij. Hispaniæ Episcopis directis.

¶ CAP. 46.

Atque hoc priuilegium dominus beato clauigero Petro sua vice solummodò commisit, quod eius iustè prærogatiuum successit sedi futuris hæreditandum atque tenendum temporibus, quoniam & inter beatissimos Apostolos fuit quædam discretio potestatis. Et licet cunctorum par electio foret, beato tamen Petro concessum est, vt alijs præemineret, & eorum quæ ad querelam venirent, causas & interrogationes prudenter disponeret. Quod Dei ordinatione taliter ordinatum esse credimus, ne omnes posteri eorum cuncta sibi vendicarent, sed semper causæ maiores, sicut sunt Episcoporum, & potiorum curæ negotiorum, ad vnam beati Petri principis Apostolorum sedem confluerent, vt inde suscipiant finem iudiciorum, vnde acceperunt initium institutionum, ne quandoque à suo discreparent capite.

Matth. 16.

De potestate & discretione doctorum. In prima Epistola Clementis Papæ, verba Petri de Clemente. ¶ CAP. 47.

Trado ipsi Clementi à Domino traditam mihi potestatem ligandi & soluendi, vt de omnibus quibuscunque decreuerit in terris, hoc decretum sit in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & soluet quod * oportet solui, tanquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes quia quicunque contristauerit doctorem veritatis, peccat in Christum, & patrem omnium exacerbat Deum.

* expedit

Quòd apud Dominum non sententia sacerdotum, sed vita requiratur. Hieronymus lib. iij. in xvi. ca. Matthæi. ¶ CAP. 48.

Quæcunque ligaueritis super terram, & cætera) Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, vt vel damnent innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur: quum apud dominum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quæratur.

Exemplum constituti Constantini Imperatoris de insignibus Imperialibus Ecclesiæ concessis.

¶ CAP. 49.

Ex testamento constituti nostri concedimus ipsis sanctis Apostolis Dominis meis beatissimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Siluestro patri nostro, summo Pontifici, & vniuersali vrbis Romæ Papæ, & omnibus eius successoribus pontificibus, qui vsque in finem mundi in sede beati Petri erunt sessuri, atque de præsenti contradimus palatium Imperij nostri Lateranense, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur, atque præcellit palatiis. Deinde diadema, videlicet coronam capitis nostri, simulque phrygium, necnon & superhumerale, videlicet lorum quo Imperiale circundari assolet collum, verùmetiam chlamydem purpuream, atque tunicam coccineam, & om-

dist. 96. c. Constantinus

nia Imperialia indumenta: sed & dignitatem * imperialium præsidentium, equum conferentes etiam, & imperialia sceptra, simulque cuncta signa, atque banda & diuersa ornamenta imperialia, & omnem processionem imperialis culminis, & gloriam potestatis nostræ. Viris etiam reuerendissimis clericis, in diuersis ordinibus eidem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud culmen singularis potentiæ & præcellentiæ habere sancimus, cuius amplissimus noster senatus videtur gloriâ adornari, id est, patricios atque consules effici, nec non & cæteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari, & sicut imperialis extat decorata militia, ita & clerum sanctæ Romanæ ecclesiæ ornari decernimus. *Et paulò post.* Ipse beatissimus Papa super coronam clericatus quam gerit, ad gloriam beati Petri omninò ipsa ex auro non est passus vti corona. Phrygium verò candido nitore splendidum, resurrectionem dominicam designans, eius sacratissimo vertici manibus nostris imposuimus, & tenentes frænum equi ipsius, pro reuerentia beati Petri, stratoris officium illi exhibuimus, statuentes eodem phrygio omnes eius successores singulariter vti in processionibus, ad imitationem imperij nostri. Vnde vt non pontificalis apex vilescat, sed magis amplius quàm terreni imperij dignitas * gloriæ potentia decoretur, ecce tam palatium nostrum (vt prælatum est) quàm Romæ vrbis & omnes Italiæ seu occidentalium regionum prouincias, loca, & ciuitates sæpe fato beatissimo Pontifici patri nostro Syluestro vniuersali Papæ contradentes, atque relinquentes ei, vel * successoribus suis Pontificum potestati, & ditioni firma Imperialis censura, per hanc nostram diualem sacram & pragmaticum constitutum, decernimus disponendum, atque iuri sanctæ Ecclesiæ Romanæ concedimus * permanendum. Vnde congruum perspeximus nostrum imperium & regni potestatem orientalibus transferri ac transmutari regionibus, & in * Byzantij prouincia, in loco optimo nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum illic constitui imperium, quoniam vbi principatus sacerdotum, & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, iustum non est, vt illic terrenus Imperator habeat potestatem.

*Gratianus sic habet imperialem præsidentium equitum, conferentes ei etiam imperialia, &c.

*gloria, & potentia

* Successorum ipsius pontificum potestati & ditioni firma imperiali censura. Isidorus in conciliis manus scriptus.

* permansurum.

* Byzantiæ prouinciæ optimo, &c.

De eo si quis ab Apostolico falsam detulerit epistolam. Ex capitulis Caroli magni Imperatoris.

Con. Tribur. cap. 3.

§ CAP. 50.

In memoriam beati Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam & Apostolicam sedem, vt quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra Ecclesiasticæ rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humanitas, & licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum, feramus, & pia deuotione toleremus. Si verò (quod non decet) quilibet, siue sit Presbyter, siue diaconus aliquam perturbationem machinando, & nostro ministerio insidiando, redarguatur falsam ab Apostolica sede detulisse Epistolam, vel aliud quod inde non venerit: salua fide, & integra circa Apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas, vtrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam, vsquequò per epistolam aut per idoneos suæ partis legatos apostolicam interpellet sublimitatem, vt potissimum sua sanctæ legatione dignetur decernere, quid de talibus iusto ordine lex Romana statuat diffinire, vt & is corrigatur, & cæteris modus imponatur.

dist. 19. c. in memoriam.

Pactum constitutionis Imperatoris Ludouici primi cum Romanis Pontificibus.

§ CAP. 51.

Ego Ludouicus Imperator Augustus, statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro principi Apostolorum, & per te vicario tuo Domino Paschali summo pontifici, & successoribus eius in perpetuum, sicut à prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate, & ditione tenuistis & disposuistis ciuitatem Romanam, cum ducatu suo, & suburbanis atque viculis omnibus, & territorijs, eius montanis & maritimis litoribus & portubus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac * viculis in Tusciæ partibus. *Item.* Quando diuina vocatione huius sacratissimæ sedis Pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno nostro aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romam aut publicè aut priuatim veniendi, vel electionem faciendi, nullúsque in ciuitatibus vel territorijs ad Ecclesiæ beati Petri Apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat: sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione, honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eú quem diuina inspiratione, & beati Petri intercessione omnes Romani vno consilio atque cócordia, sine aliqua promissione, ad pontificatus ordinem elegerint, sine qualibet ambiguitate vel contradictione more canonico consecrare. Et dum consecratus fuerit, legati ad nos, vel ad successores nostros reges Francorum dirigantur, qui inter nos & illum amicitiam, & charitatem, ac pacem socient.

dist. 63. c. ego Ludouicus.

* villis *legit Gratianus*

Constitutum primi Henrici, & primi Ottonis cum Romanis Pont. § CAP. 52.

Vt nullus missorum nostrorum, cuiuscunque impeditionis argumentum componere, in electione Romani pontificis audeat, omninò prohibemus. *Item.* In electione Romanorum pontificum neque liber neque seruus ad hoc venire præsumat, vt illis Romanis quos ad hanc electionem, per constitutionem sanctorum patrum antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum. Quòd si quis contra hanc nostram constitutionem præsumpserit, exilio tradatur.

dist. 61. cap. constitutum. Ibidem.

In quibus ciuitatibus sint primates vel patriarchæ. Anacletus papa in secundo decretali suo.

§ CAP. 52.

Prouinciæ autem multò ante Christi aduentum tempore diuisę sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis & beato Clemente prędecessore nostro ipsa diuisio est * renouata. Et in capite prouinciarum, vbi dudum primates leges erant sæculi, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatorum vel regum confugere non poterant, vel quibus permissum non erat, confugiebant pro oppressionibus vel iniustitiis suis, ipsósque appellabant quotiescunque opus erat, sicut in lege eorum * præceptum erat. Ipsis quoque in ciuitatibus vel locis nostris patriarchas, vel primates qui

dist. 99. cap. prouinciæ.

* renouata est in capite prouinciarum, &c.

* scriptú

vnam formam tenent, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ & ecclesiasticæ poni, & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerent, eósque appellarent: & ipsi primatum nomine fruerentur, & non alij. Reliquæ verò metropolitanæ ciuitates quæ minores iudices habebant (licet maiores * comitibus essent) haberent metropolitanos suos, qui prædictis iustè obedirent primatibus, sicut & in legibus sæculi ordinatum erat, qui non primatum, sed aut metropolitanorum aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ metropoles ciuitates, suas prouincias habeant, & suos metropolitanos habere debeant episcopos, sicut priùs metropolitanos habebant iudices sæculares, primates tamen vt præfixum est, & tunc & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem apostolicam summa negotia conueniant, vt ibidem quibus necesse fuerit releuentur, & iustè restituantur, & hi qui iniustè opprimuntur iustè reformentur atque fulciantur, episcoporúmque causæ, & summorum negotiorum iudicia, salua Apostolicæ sedis authoritate, iustissimè terminentur.

* comitatibus.

Anicetus. *Qui sint primates. Anitius papa episcopis Galliæ.*

§ Cap. 54.

dist. 99. cap. nulli archiepiscopi.

Nulli Archiepiscopi primates vocentur, nisi illi qui primas tenent ciuitates, quarum Episcopos Apostoli, & successores Apostolorum, regulariter Patriarchas & primates esse cōstituerunt, nisi aliqua gens deinceps ad fidem conuertatur, cui necesse sit, propter eorum multitudinem primatem constitui. Reliqui verò qui alias metropolitanas sedes adepti sunt, non primates, sed metropolitani nominentur. Si autem aliquis metropolitanorū inflatus fuerit, & sine omnium prouincialium præsentia vel consilio episcoporū aut eorum, aut alias causas nisi eas tantum, quæ ad propriam suam pertinent parochiam agere aut eos grauare voluerit, ab omnibus districtè corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si verò incorrigibilis eisque inobediēs apparuerit, ad hanc apostolicam sedem, cui omnium Episcoporum iudicia terminare præcepta sunt, eius cōtumacia referatur, vt vindicta de eo fiat, vt cæteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem, aut temporis incommoditatem, vel itineris asperitatem graue ad hanc apostolicam sedem eius causam deferre fuerit, tunc ad eius primatem causa deferatur, & penes ipsum huius sanctæ sedis authoritate iudicetur. Similiter, si aliquis episcoporum proprium metropolitanum suspectum habuerit, apud primatem diœceseos, aut apud hanc Apostolicam sedem audiatur.

9. q. 3. c. si autem aliquis.

Epist. 2. vel 8.

Quòd inimici accusatores esse non possunt. Nicolaus papa Michaeli augusto.

§ Cap. 56.

Placuit sanctæ synodo episcoporum qui Constantinpolim concurrerunt, ne sine discussione admittantur accusatores, nec omnibus præcipiatur accusationes facere, cōtra dispensatores ecclesiarum. Veniamus ad sanctam Chalcedonensem synodum, & quid nobis de Athanasio Perrenorū referat Episcopo audiamus. Is enim antistes tertiò euocatus ad synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonicè condemnatus extiterat. Sed solùm, quia cùm vocaretur ad synodum, quòd inimicus esset ipse qui iudicabat, clamauit, à sancta Chalcedonensi synodo, ad causas illatas sibi examinandus reseruatur: & nisi denuò conuinceretur, recipere ecclesiā propriam iudicatur. Quòd si Athanasius à Patriarcha suo depositus, quia de inimicitia eius conquestus est, iteratò ad iudicium renouandum dirigitur, & nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi Ecclesiæ præcipitur: quantò magis Ignatius, qui non à Patriarcha, sed ipse potius existēs Patriarcha, minimè debuit Ecclesiā propriâ inimicis & suspectis iudicibus decernentibus expoliari? Quod quamuis factum sit, multò magis quàm Athanasius, inimicorum soluto iudicio, sua debuerat ab Ecclesia recipi. Veniat & facundissimus noster Papa Gelasius, hæreticorū expugnator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis episcopis, more solito tunc ægrotantibus dixit, etiam nobis nunc edisserat. Quæro, inquit, ab his, iudicium quod prætendunt, vbi possit agitari? an apud ipsos, vt iidem inimici testes sint & iudices? Sed tali iudicio nec humana debent committi negotia. Quòd si iudicio, vbi iidem sunt inimici qui iudices, nec humana debent committi * negocia: quantò minus diuina, id est, Ecclesiastica? Qui sapiens est intelligat. Et reuera hinc Iustinianus Imperator * piis legibus suis promulgasse dinoscitur, dicens: Liceat ei qui suspectū iudicem * habet, antequam lis inchoetur, eum recusare, vt ad alium recurratur. Nam quodāmodo naturale est, suspectorū iudicum insidias declinare, & inimicorum iudicium vellere fugere. Hinc sanctus Ioannes os aureum concilij contra se congregati renuit intrare collegium.

* iudicia

* pius

* putat

Ioannes Chrisostom. epist. 19. c. 2. 9. q. 3. c. conquestus.

De iure primatum. Nicolaus Radulpho Bituricensi archiepiscopo. § Cap. 56.

Conquestus est apostolatui nostro frater Sigebodus Archiepiscopus Narbonensis, quòd clericos suos eo inuito ad iudicium tuum venire cōpellas, & de rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus, eo inconsulto, quasi iure patriarchatus tui disponas, cùm hoc neque antiquitas (cui patres sanxere reuerentiā) habeat, & authoritas sanctorum canonum penitus interdicat, nisi fortè pro causis quas apud se terminare non possunt, ad te quasi ad Patriarcham suum prouocauerint, vel si episcopus suus decesserit, res Ecclesiæ suæ iudicio tuo dispensari voluerint. Primates enim vel Patriarchas nihil priuilegij habere præ cæteris Episcopis, nisi quantum sacri canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus cōtulit, diffinimus: ita vt secundùm Nicænas regulas sua priuilegia seruentur Ecclesiis, præterquàm si Apostolica sedes aliquam ecclesiam, vel rectorem ipsius quolibet speciali priuilegio decreuerit honorare.

Quòd Papa primæ sedis episcopus vocandus est. Ex conc. Africano, ca. v. § Cap. 57.

Con. Carth. 3 cap. 26.

Vt primæ sedis Episcopus non appelletur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi, sed tantùm primæ sedis Episcopus.

dist. 99. cap. primæ sedis.

Quòd bipertitus sit ordo sacerdotum. Ex epist. Anacleti papæ tertia, missa omnibus episcopis & cæteris sacerdotibus.

Cap. 2.

§ Cap. 58.

Sacerdotum, fratres, ordo bipertitus est, & sicut dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem apostolos à Domino esse electos & constitutos, & posteà per diuersas

Luc. 10. prouincias ad prædicandum dispersos. Cùm verò messis cœpit crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adiumentum septuaginta eligi præcepit discipulos. Episcopi verò apostolorum, Cap. 2. dist. 8. cap Episcopi non in. Presbyteri quoque septuaginta discipulorum locum tenent. Episcopi autē non in castellis aut in modicis ciuitatibus debent constitui, sed Presbyteri per castella, & per modicas ciuitates atque villas debent ab Episcopis ordinari & poni, singuli tamen per singulos titulos suos. Amplius quàm isti duo ordines sacerdotum, nec nobis à Deo collati sunt, nec apostoli docuerunt.

Vt non laici, nec Neophyti, nec bigami, nec viduarum mariti, sed irreprehensibiles ordinentur episcopi. Ex decretis Leonis Papæ. Leo. 1. ep 82. c. 3.

¶ Cap. 59.

In ciuitatibus, quarum pastores obierint, de substituendis Episcopis hæc forma seruetur, vt is qui ordinandus est, etiamsi bonæ vitæ testimonio fulciatur, non laicus, non neophytus, nec secundæ coniugis sit maritus, sed aut qui vnam quidem habeat vel habuerit, & quam sibi virginem copulauerit. Sacerdotum enim tam excellens est electio, vt hæc quæ in aliis membris Ecclesiæ non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita.

Vt dum Episcopus eligitur, si contradictores habuerit, quinque episcopi ad examinandos eos conueniant. Ex concilio Africano, cap. xvj. Et in conci. Cart. 3. c. 40.

¶ Cap. 60.

Sed & illud est statuendum, vt quando ad eligendum Episcopum conuenerimus, si qua contradictio fuerit oborta (quia talia facta sūt apud nos) non præsumant ad purgandum eum qui ordinandus est, tres episcopi, sed postulentur ad numerum supra dictorum (si haberi possint) * vnus vel duo in eadem plebe cui ordinandus est, & discutiantur primò personæ contradicentium: postremò etiam illa quæ obiiciuntur pertractentur, Et cùm purgatus fuerit, sub conspectu publico ita demum ordinetur. Si hoc cum vestræ sanctitatis animo concordat, roboretur vestræ dignitatis responsione. Ab vniuersis Episcopis dictum est: Satis placet.

* duo vel tres: & in eadem plebe, cui ordinandus est, discutiantur, &c

Vt nemo Episcopus ordinetur nolente clero & populo. Ex decretis Cælestini Papæ, cap. xviij. Epis. 2. ad epist. Gallia cap. 5.

¶ Capvt 61.

dist. 61. cap. nullus. Nullus inuitis detur Episcopus: cleri, plebis & ordinis consensus & desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis, cui est Episcopus ordinandus, nullus dignus (quod euenire non credimus) poterit inueniri. Primùm enim illi reprobandi sunt, vt aliqui de Ecclesiis alienis meritò præferantur. Habeat ergo vnusquisque suæ fructum militiæ in Ecclesia, in qua suam per omnia officia peregit ætatem. In aliena stipendia alius minimè obrepat, nec alij debitam, alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægrauari, & quos sibi ingeri ex transuerso cognouerint, non timeant refutare: qui etsi non debitum episcopatus præmium, vel liberum de eo, qui eos recturus est, debent habere iudicium.

Quòd prius examinari debeant qui Episcopi sunt ordinandi. Ex concilio Carthaginensi iiij. cap. j.

¶ Cap. 62.

Qui Episcopus ordinandus est, ante examinetur, si naturâ prudens est, si * docilis, si moribus temperatus, si vitâ castus, si sobrius, si semper sui negotij cauens, si humilis, si affabilis, si misericors, si literatus, si in lege Domini instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus. Et ante omnia fidei documenta verbis simplicibus asserat, id est patrem, & filium, & Spiritum sanctum vnum esse Deum confirmans, totámque in trinitate deitatem coessentialem, & consubstantialem, & coæternam, & coomnipotentem prædicans, * singulámque in trinitate personam plenum Deum, & totas tres personas vnum Deum, si incarnationem diuinam, non in patre, neque in Spiritu sancto factam, sed in filio tantùm credat, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipse fieret in homine hominis matris filius. Deus verus ex patre, homo verus ex matre, carnem ex matris visceribus habens, & animam humanam rationabilem, simul in eo vtramque naturam, id est hominis & Dei: vna persona, vnus filius, vnus Christus, vnus dominus * creator omnium, quæ sunt, & author, & rector, & Deus cum patre & Spiritu sancto: qui passus * sit vera carnis passione, mortuus vera corporis sui morte, resurrexit vera carnis suæ resurrectione, & vera animæ resumptione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quærendum est etiam ab eo, si noui & veteris testamenti, id est legis, & prophetarum, & apostolorum vnum eundémque credat authorem Deum: si diabolus non per cōditionem, sed per arbitrium suum factus sit malus. Quærendum etiam ab eo, si credat huius quam gestamus, & non alterius carnis resurrectionem: si credat iudicium futurum, & recepturos singulos pro his quæ in * carne gesserunt, vel pœnas vel præmia: si nuptias improbet: si secunda matrimonia non condemnet: si carnium perceptionem non culpet, si pœnitentibus reconciliatis communicet: si in baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admissa sunt, dimittantur: si extra ecclesiam catholicam nullus saluetur. Quum in omnibus his examinatus, plenitérque instructus repertus fuerit, tunc ordinetur Episcopus.

dist. 23. cap. qui episcopus
* docibilis.
* si singulas quasq; in trinitate personas.
* creaturarum.
* sit pro salute nostra vera, &c.
* hac carne.

*Vt Episcopi diligentissimè probentur priusquam ordinentur. Ex conc. Aurelianensi, ca. * vij.* * xj.

¶ Cap. 63.

Vt Episcopi, iudicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circum circa sunt, proueantur ad ecclesiasticam potestatem, ij videlicet, qui plurimo tempore probantur tam verbo fidei, quàm rectæ conuersationis exemplo.

Quòd populo non liceat sacerdotum electiones per se facere. Ex concilio Bracar. cap. i.

¶ Cap. 64.

Non licet populo electionem facere per se eorum qui ad sacerdotium * prouehantur, sed in iudicio episcoporum esse debet, vt ipsi eum qui ordinandus est probent, si in sermone, & fide, & spirituali vita edoctus sit. dist. 63. c. non licet. * promouentur.

Quòd non habeantur episcopi, quos nec clerus, nec populus elegerit, nec comprouinciales Episcopi consecrarint. Leo Rustico Narbonensi episcopo, Epistola xc. ¶ Cap. 65.

dist 62. c. nulla ratio. Nulla ratio sinit, vt inter Episcopos habeantur qui nec à clericis sunt electi, nec à plebibus expetiti, nec à comprouincialibus Episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cũ sæpe quæstio de malè accepto honore nascatur, quis ambigat nequaquam istis esse tribuendũ, 1 q. 1. c si qui clerici. quod non docetur fuisse collatum? Si qui autem clerici ab istis pseudoepiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, quæ ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu & iudicio præsidentium facta est, potest rata haberi, ita vt in ipsis Ecclesiis perseuerent, aliter autem vana habenda est consecratio, quia nec loco fundata est, nec authoritate munita.

Quòd nullus ordinandus est Episcopus nisi ex conuentione. Ex Aurelianensi concilio, cap. ij.

¶ Cap. 66.

Nullus ordinandus est episcopus, nisi conuocatis clericis & parœcianis, & in vnum consentientibus.

Quòd canes magis, quàm principes nominentur, qui assumpto regimine superbiunt. Origenes.

¶ Cap. 67.

Quidam assumpta Ecclesia & rebus diuinis, eleuantur, & cunctos fastu superbiæ paruipendunt, hi canes magis, quàm principes nominantur.

Item de superbientibus Episcopis. Ex dictis Gregorij & Pauli Apostoli.

¶ Cap. 68.

Humilis debet Episcopus esse, gradum enim mansuetudinis accepit, non superbiæ, Paulus dicit: Decet huiusmodi hominem mansuetum esse, non elatum, non superbum. Ad Tit 1.

Quòd ordinationes episcoporum Apostolica authoritate à cunctis comprouincialibus fieri debeant. Ex Epistola secunda Anacleti Papæ scripta Episcopis Italiæ.

¶ Cap. 69.

dist. 64. c. ordinationes Ordinationes episcoporum authoritate Apostolica ab omnibus qui in eadem fuerint prouincia, sunt celebrandæ. Qui simul conuenientes scrutinium diligenter agant, ieiuniúmque conuenientibus precibus celebrent, & manus cum sanctis Euangeliis quæ prædicaturi sunt imponentes, dominica die horâ tertiâ orantes, sacrâque vnctione exemplo prophetarum & regum, capita eorum (more apostolorum & Mosis) vngentes, quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sancto est chrismati permixta, hoc ritu solennem celebrent ordinationem. Quòd si omnes simul conuenire minimè potuerint, assensum tamen suis precibus & scriptis præbeant, vt ab ipsa ordinatione animo non desint. Porro & Hierosolymitanorum primus Archiepiscopus, beatus Iacobus, qui iustus dicebatur, & secundùm carnem Domini nuncupatus est frater, à Petro, Iacobo & Ioanne Apostolis est ordinatus, successoribus videlicet formam dantes eorum, vt minus quàm à tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, nullatenus ordinetur, & cum communi voto ordinatio celebretur.

Ne laicus fiat Episcopus ante xxx. annos, vel ante anni conuersionem. Ex concilio Arelatensi iij. sub finem cap. j. ¶ Cap. 70.

Episcopatus verò vel Presbyterij honorem nullus laicus ante anni conuersionem, vel ante triginta annos accipiat.

De laicis non temerè faciendos Episcopos. Ex concilio Sardicensi, cap. xiij.

¶ Cap. 71.

Osius Episcopus dixit: Et hoc necessarium arbitror, vt diligentissimè tractetis, si fortè aut diues, aut scholasticus de foro, aut ex administratione Episcopus fuerit postulatus, vt non priùs ordinetur, nisi ante lectoris munere, & officio diaconi aut Presbyteri fuerit perfunctus, & ita per singulos gradus (si dignus fuerit) ascendat ad culmen episcopatus. Potest enim per has promotiones, quæ habebunt vbique prolixum tempus, probari qua fide sit, qua modestia, qua grauitate & verecundia. Et si dignus fuerit probatus, diuino sacerdotio illustretur: quia conueniens non est, nec ratio vel disciplina patitur, vt temerè & leniter ordinetur, aut Episcopus, aut Presbyter, aut diaconus, qui neophytus est, maximè cùm & magister gentium beatus Apostolus, ne hoc fieret denunciasse & prohibuisse videatur: sed hi quorum per longum tempus, examinata sit vita, & merita fuerint comprobata. dist. 61 c Osius episcopus. 1. Timot. 3.

Quòd per gradus Ecclesiasticos ad Episcopatus debeat officium perueniri. Ex decretis Cælestini Papæ Galliarum Episcopis missis. Epist. 2. ad epis. Gallia cap. 3.

¶ Cap. 72.

Ordinatos verò quosdam, fratres charissimi, Episcopos, qui nullis Ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra patrum decreta, huius vsurpatione, qui se hæc recognoscit fecisse, didicimus: quum ad Episcopatum his gradibus, quibus frequentissimè cautum est, debeat perueniri, vt minoribus initiati officiis ad maiora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, vt possit docere quod didicit. Omnis vitæ institutio, hac ad id quò tendit, se ratione confirmat. Qui minimè literis operam dederit, præceptor esse non potest literarum. Qui non per singula stipendia creuerit, ad meritum stipendij ordinem non potest peruenire. Solum sacerdotium inter ista, rogo, vilius est, quod facilius tribuitur, quum difficilius impleatur. *Itẽ de eodem. Ex Beneuetana synodo Vrbani Papæ, capitulo primo.* Nullus in episcopatum eligatur, nisi in sacris ordinibus religiosè viuẽs inuẽtus est. Sacros autẽ ordines dicimus diaconatus, & Presbyteratus: hos siquidem solos primitiua legitur Ecclesia habuisse: super his solis præceptum Apostoli habemus. Subdiacones verò, quia & ipsi altaribus administrant, oportunitate exigente concedimus, sed rarissimè, si tamen spectatæ sint religionis & scientiæ, quod ipsum sine Rom. Pont. vel metropolitani licentia non fiat. Dist 59 c. ordinatos. dist 60. c. Nullus in episcopatum. 1. Tim. 3.

Vt laicam communionem non accipiat qui per ambitionem Episcopatum acceperit. Ex conc. Sardicensi cap. ij. ¶ Cap. 73.

Osius Episcopus dixit, etiam si talis aliquis

De Episcopo vel clero in alium locum non transferendo. Ex eodem concilio, cap. xxvij.

§ CAP. 125.

7. q. 1. c. episcopus de loco. Vt Episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis clericus. Sanè si id vtilitas Ecclesiæ faciendum poposcerit, decreto pro eo clericorum & laicorum episcopis porrecto * in præsentia synodi transferatur, nihilominus alio in locum eius episcopo subrogato. Inferioris verò gradus sacerdotes vel alij clerici concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

* per sententiam

Ne quicquam præmij pro diuinis sacramentis accipiatur. Ex Toletano concilio xi. cap. viij.

§ CAP. 126.

1. q. 1. c. quicquid inuisibilis. Quicquid inuisibilis gratiæ collatione tribuitur, nunquam quæstu, vel quibuslibet præmiis vænũdari penitus debet, dicente domino: Quod gratis accepistis, gratis date. Matth. 10. Et ideo quicunque deinceps in ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis consignandisque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia, nisi voluntariè oblata, pro huiusmodi * oblatione susceperit, equidem si sciente loci Episcopo, tale quicquam à subditis perpetratur, idem Episcopus duobus mẽsibus excommunicationi subiaceat, pro eo quod in scientia mala conticuit, & correctionem necessariam non adhibuit. Sin autem suorum quispiam eodem nesciente, quodcunque de supradictis capitulis accipiendum sibi esse crediderit, si Presbyter est, trium mensium excommunicatione plectatur: si diaconus, duobus: subdiaconus verò vel clericus his cupiditatibus seruiens, & competenti pœna & debita excommunicatione plectendus est.

* ambitione

Qua sententia feriendi sint qui simoniacè ad Episcopatum eliguntur, vel electi simoniacè ordinantur. Ex eodem conc. cap. ix.

§ CAP. 127.

Multæ super hoc capitulo patrum sententiæ manauerunt, scilicet ne impretiabilem Sancti Spiritus gratiam donis vel muneribus quis æstimet comparandam. Sed (quod non sine graui dolore dicendum est) quanto hæc frequenti decretorum est præceptione prohibita, tantò à nobis fraudibus cognoscitur iterata, dum hi qui tali pretio mercari nituntur gratiam, suæ ordinationis tempora præueniunt munere: aut post acceptum honorem, promissis suis conferunt apparitoribus turpis lucri mercedem. Et ideo vt horum & similium argumentorum deinceps amputetur occasiõ, hæc sancta synodus diffiniuit, vt cùm quisque pontificale culmen antè Domini altare percepturus accesserit, & actione adstringatur, quòd pro conferenda sibi consecratione honoris, nulli personæ cuiuslibet præmij collationem, vel aliquando dedisset, vel aliquando in futurum dare procuret. Sicque aut mundus ab hoc contagio, prælationis consecrationem accipiat: aut publicato hoc scelere manifestè denudatus, coram ecclesia ad honorem quem mercari voluit, non accedat. Illos tamen, quos deinceps post prælationem, per præmium ordinatos fuisse patuerit, sub diffinitis pœnitentiæ legibus, vt verè simoniacos ab ecclesia separandos esse censemus, id est, vt duorum annorũ spacio exilio relegati, & digna satisfactione vel excommunicationis sententia coerciti, honoris gradum quem præmiis emerant, lachrymis conquirere & reparare intendant; vt si digna eos satisfactio pœnitentiæ * tempore inuenerit, non tantùm communioni, sed & loco & totius ordinis officiis, à quibus separati fuerant, restaurandi sunt.

* commendauerit, peracto indictæ pœnitentiæ tempore, non tantum &c.

Ne Episcopus per pecuniam aliquem ordinet. Ex ij. Bracarensi concilio, cap. iij.

§ CAP. 128.

Placuit, vt de ordinatione clericorum episcopi munera nulla suscipiant, sed sicut scriptum est, Quod gratis Deo donante acceperint, gratis dent. Non aliquo pretio gratia, & impositio manuum vænundetur, quia antiqua diffinitio patrum ita de ecclesiasticis ordinationibus statuit dicens: Anathema sit danti & accipienti, propterea quia multi aliquando multis sceleribus obruti, & sancto altari indignè ministrantes non ob testimonium bonorum actuum, sed profusione munerum obtinent. Oportet ergo non per gratiam munerum, sed per diligentem priùs discussionem, deinde per multorum testimonium clericos ordinare.

1. q. 1. c. placuit vt de. Matth. 10.

Non esse faciendum Episcopum præmio, vel personarum patrocinio. Greg. Antonio subdiacono, registri lib ij epist. xxij. sine cap. lxj.

§ CAP. 129.

Illud quidem præ omnibus curæ tibi sit, vt in hac electione nec datio quibuscunque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia conualescant. Nam si quorundam patrocinio quisquam fuerit electus, voluntatibus eorum cùm fuerit ordinatus, obedire reuerentia exigente compellitur: sicque fit, vt & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo ecclesiasticus non seruetur. Talem ergo te * imminentè, debent personam eligere, quę nullius incongruæ voluntati deseruiat, sed vita & moribus decorata tanto ordine digna valeat inueniri.

8. q. 1. c. illud quidem.

* admonente

Vt nullus priuatum commodum, sed commune quærat in electione episcopi. Idem ad clerum Mediolanensem. § CAP. 130. Epist. 49. sine c. 68.

Dilectissimi filij, officij nostri censurâ commoniti, suademus, vt in suscipiendi antistitis causa, nullus vestrum neglecta vtilitate communi, suo lucro proficiat, ne si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur: quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Pensantes ergo quæ cunctis expediunt ei quem vobis diuina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbete. Iudicari namque à vobis vltrà non debet semel prælatus, sed tantò nunc subtiliter iudicandus est, quantò postmodùm iudicandus non est.

8. q. 1. c. dilectissimi.

Quid in primitiua Ecclesia, & quid nunc, neophytus vocetur. Idem Virgilio Arelatensi episcopo.

lib 4 regist. epist. 50.

§ CAP. 131.

Cùm ad sacros ordines Paulus Apostolus neophytum venire prohibeat, sciendum nobis est, quia sicut tunc Neophytus vocabatur qui adhuc nouiter erat plantatus in fide, ita nunc inter neophytos deputamus, qui adhuc nouus est in sancta conuersatione. Scimus autem quòd ædificati parietes non priùs tignorum pondus accipiant, nisi à nouitatis suæ humore siccentur,

dist. 48. c. Sicut. 1. Tim. 3.

ne si antè pondera quàm solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant. L. 4. in 4. c. Lucæ, titulo. de confirmatione eiusdem, exemplo Helisæi & Naaman 4. Reg. 5.

Quòd inexpiabilis sit culpa venditi mysterij. Ambrosius. ¶ CAP. 132.

Accepisti pecuniam, & possidebis ex ea agrũ, & vineas, & olivueta, & greges, & lepra Naaman * applicabit se in te, & semini tuo vsque in æternum. Vides quia facto authoris successio damnatur hæredis. Inexpiabilis est enim venditi culpa mysterij: & gratiæ vindicta cœlestis transit ad posteros. Denique Moabitæ, & cæteri non intrabunt in ecclesiam Dei vsque in tertiam & quartam progeniem, tamdiu videlicet (vt simpliciùs interpretemur) donec culpam authorum multiplicis successio generationis aboleret. Sed quum illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam generationem videantur esse multati, profectò durior videtur esse sententia, qua Giezi semen vsque in æternum pro cupiditate habendi prophetica authoritate damnatur: præsertim cùm Dominus noster Iesus Christus per lauacri regenerationem omnibus remissionem dederit peccatorum, nisi vt vitiorum magis, quàm generis semen intelligas. Sicut enim qui filij promissionis sunt, existimantur in semen bonum, ita etiam qui filij erroris sunt, existimantur in semen malum. Nam & Iudæi ex patre diabolo sunt, non vtique carnis successione, sed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari, Giezi lepram cum diuitiis suis possident, & malè quæsita mercede non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt, æterno supplicio & breui fructu.

[* adhærebit tibi] [Deuter. 23.] [Ioan. 8.]

*Quòd solius nefas ambitus seuerissimè damnetur. Gregorius ad * Maximum præsumptorem in Salona. ca. xx.* ¶ CAP. 133.

[* Maximianum]

Licet cętera cuiuspiam talia vitę sint merita, vt nihil sit quod ex his sacerdotalibus valeat ordinationibus obuiare: tamen solius nefas ambitus seuerissima canonum districtione damnatur. [lib. 3. registri epist seu cap. 20.]

Quòd non sit consecratio ab excommunicatis celebranda. Idem in eodem cap. ¶ CAP. 134.

* Cognoscimus itaque quòd vel subrepta vel simulat piissimorum principum iussione, dum vitâ dignus non fueris, te ad sacerdotij ordinem cunctis venerabilem proripuisse. Quod nos ideo sine vlla hæsitatione credimus, quia vitam ætatemque tuam non habemus incognitam, ac deinde quia serenissimi Domini Imperatoris animum non ignoramus, quòd se in causis sacerdotalibus miscere non soleat, ne nostris in aliquo peccatis grauetur. Additur inauditum nefas, quòd post interdictionem quoque nostram, quæ sub excommunicatione tua ordinantiúmque te facta est, cæsis Presbyteris, diaconibus, cæteróque clero, manu militari diceris ad medium deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullomodo possumus, quia ab excommunicatis est celebrata. Quia igitur sine vllius exempli forma violasti talem, tantámque sacerdotij dignitatem, vt vsque dum dominicis vel responsalis nostri cognouerimus apicibus, quòd non subreptitia, sed vera fueris iussione ordinatus, nullatenus tu, ordinatoréѕque tui attrectare quicquam præsumatis sacerdotalis officij, nec vsque ad rescriptum nostrum, ad cultum vos sacri altaris accedere.

[* Cognouimus]

Quòd non oporteat ordinationes episcoporum diu differri. Ex Chalcedonensi concilio cap. xxv.

¶ CAP. 135.

Quoniam quidam metropolitanorum (* quantum comperimus) negligunt commissos sibi greges, & ordinationes episcoporum facere differunt, placuit sanctæ synodo, intra tres menses ordinationes episcoporum celebrari, nisi fortè necessitas inexcusabilis coëgerit tempus dilationis * extendi. Quòd si hoc minimè fecerit, correctioni Ecclesiasticæ subiacebit. Veruntamen reditus Ecclesiæ viduatæ penes œconomum eiusdem ecclesiæ integri reseruentur.

[dist. 75. cap. quoniam quidam.] [* sicut ad nos perlatum est] [* protelari.]

Vt Archiepiscopus infra tres menses pallium suum ab Apostolica sede accipiat, vel dignitate sua careat. Ex decretis Pelagij Papæ, cap. i.

¶ CAP. 136.

Quoniam quidam Metropolitanorum fidem suam secundùm priscam consuetudinem sanctæ sedi Apostolicæ exponere detrectantes, vsum pallij neque expetunt, neque percipiunt, ac per hoc episcoporum consecratio viduatis ecclesiis non sine periculo protelatur: placuit, vt quisquis Metropolitanus vltra tres menses consecrationis suę ad fidem suam exponendam, palliúmque suscipiendum, ad apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, sitque licentia metropolitanis aliis, post secundam & tertiam commonitionem, viduatis Ecclesiis, cum consilio Romani pontificis, ordinando episcopo subuenire. Si verò consecrandi Episcopi negligentia prouenerit, vt vltra tres menses Ecclesia viduata consistat, communione priuetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum præbere non differat. Quòd si vltra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam ecclesiam, neque ibi, neque alicubi consecrationis donum percipiat, immo metropolitani sui iudicio cedat. [dist. 100. c. quoniam quidam.]

Quomodo quis debeat à vicinis prouinciæ Episcopis ordinari. Ex concilio Sardicensi, ca. v.

¶ CAP. 137.

Osius Episcopus dixit. Si contigerit in vna prouincia, in qua plurimi fuerint episcopi cæteris necessariis rebus occupati, extra prouinciam vnum fortè remanere episcopum, & populi conuenerint, episcopi vicinæ prouinciæ debẽt illum priùs conuenire episcopum, qui in ea prouincia moratur, & ostendere quòd populi petant sibi rectorem, & hoc iustum esse, vt & ipsi veniant, & cum ipso ordinent episcopum. Quòd si conuentus literis tacuerit & dissimulauerit, nihilque rescripserit satisfaciendum esse populis, veniant ex vicina prouincia episcopi, & ordinent episcopum. [dist. 65. c. si forte.]

Vt Episcopus non consecretur sine tribus Episcopis. Ex concilio Arelatensi ij. cap. v.

¶ CAP. 138.

Nullus Episcopus sine metropolitani permissu, nec metropolitanus sine tribus episcopis comprouincialibus præsumat episcopum ordinare, ita vt alij comprouinciales episcopi admoneantur, vt se suo responso consensisse significent. Quòd si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori numero metropolitanus in electione consentiat.

De eodem, & vt archiepiscopus ab omnibus comprouincialibus ordinetur, si fieri potest. Ex epist. Aniceti Papæ ecclesiis Galliæ directa.

¶ CAPVT 139.

De ordinationibus Episcoporum, super quibus nos consulere voluistis, * olim aliis in scriptis prædecessoris nostri Anacleti quædam iam decreta reperimus. Scimus enim beatissimum Iacobum, qui dicebatur iustus, qui etiam secundùm carnem frater Domini nuncupatus est, à Petro, Iacobo, & Ioanne Apostolis Hierosolymis episcopum esse ordinatum. Si autem non minus quàm à tribus apostolis tantus vir fuit ordinatus, patet profectò, eos formam instituente Domino tradidisse, non minus quàm à tribus Episcopis, episcopum ordinari debere. Sed crescente numero episcoporum, nisi interuenerit necessitas debent etiam plures augeri. Si autem archiepiscopus obierit, & alter ordinandus archiepiscopus fuerit, omnes eiusdem prouinciæ episcopi ad sedem metropolitanam veniant, vt ab omnibus episcopis eligatur & ordinetur. Oportet autem, vt ipse qui [illegible] omnibus præesse debet, ab illis omnibus eligatur & ordinetur. Reliqui verò cõprouinciales episcopi, si necesse fuerit, cæteris consentientibus à tribus, iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopis. Sed melius est, si ipse cum omnibus eum qui dignus est elegerit, & cuncti pariter consecrauerint * pontificem. Et licet istud necessitate cogente concessum sit, illud tamen quod de archiepiscopi consecratione prædictum est atque præceptũ, vt omnes videlicet suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui illis præest, ab omnibus episcopis quibus præest, debet constitui. Sin aliter præsumptum fuerit, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius secus acta ordinatio.

* Volumen conciliorũ sic habet: olim in sancti prædecessoris nostri Anacleti ordinationibus quædam iam, &c. *Anacletus epist. 1.*

* pontifices

De episcopo qui alium violenter ordinauit episcopum. Ex epistola Simplicij Papæ missa Ioanni Rauennati episcopo. ¶ CAP. 140.

Si quid esses intuitus ad normam ecclesiasticę disciplinæ, vel si quid apud te sacerdotalis modestiæ teneretur, nunquam plectibiles perpetrarentur excessus. A quibus si nullo te paternarum regularum poteras continere præcepto, saltem sanctæ memoriæ prędecessoris tui fueras reuocandus exemplo, qui cùm faciendo Presbyterum minùs deliquisset, inuitum, senserat tamen dignum pro tali vsurpatione iudicium. Vbi ista didicisti quę in fratrem, & coepiscopum nostrum Gregorum, non electione sed inuidia perpetrasti? Quem inexcusabili violentia pertrahi ad te passus es atque vexari, vt ei honorem tantum non pro animi tranquillitate, sed pro amentia sicut dicendum est, irrogares. Neque enim talia fieri potuissent sanitate consilij. Nolumus exaggerare quod gestum est, ne cogamur iudicare quod dignũ est. Nam priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

De abiectione eius quem duo præsumpserint ordinare episcopi. Ex concilio Arausico j. cap. xxi.

¶ CAP. 141.

De abiectione eius, quem duo præsumpserint ordinare episcopi, in nostris prouinciis placuit de præsumptoribus, vt sicubi contigerit duos episcopos tertium consecrare, & ipse & authores damnabuntur, quò cautiùs ea quæ sunt antiquitus statuta, seruentur.

dist. 64. c. de abiectione.

De non ordinandis episcopis per vicos & modicas ciuitates. Ex concilio Sardicensi, cap. vi.

¶ CAP. 142.

Licentia verò danda non est ordinandi episcopum, aut in vico aliquo, aut in modica ciuitate, cui sufficit vnus Presbyter: quia non est necesse ibi fieri episcopum, ne vilescat nomen episcopi & authoritas. Non debent ex alia prouincia inuitati facere episcopum, nisi aut in his ciuitatibus quæ episcopos habuerunt, aut si qua talis, aut tam populosa est ciuitas, quæ mereatur habere episcopum. Si omnibus placet? Synodus respondit Placet.

De eadem re. Leonis Papæ. ¶ CAP. 143.

Leo papa. c. p. 2. epist. 87. ad epis. Africanos.

Illud sanè quod ad sacerdotalem pertinet dignitatem, inter omnia volumus canonum statuta seruari, vt nõ in quibuslibet locis, neque quibuscunque castellis, & vbi antea non fuerunt Episcopi cõsecrentur, cũ vbi minores sunt plebes, minoresq; conuentus, Presbyterorũ cura sufficiat: episcopalia autẽ gubernacula, non nisi maioribus ciuitatibus oportet pręsidere. Namque sanctorum patrum diuinitus inspirata decreta vetuerunt, ne viculis & possessionibus vel obscuris, vel solitariis municipiis tribuatur sacerdotale fastigium, & honor cui debent excellentiora commicti, ipse sui numerositate vilescat.

De VVamba rege Hispanorum, qui contra canones in quadam villula episcopatum fecerat, quomodo annullatum sit. Ex xij. concilio Toletano, cap. iij. ¶ CAP. 144.

Maioribus institutis contraire, & sanctorum patrum decreta conuellere, quid aliud est quàm vinculum societatis Christi abrumpere, & vsurpatæ * præceptionis licentiâ, statum ecclesiæ dissipare? Prosequente igitur venerabili & sanctissimo viro fratre nostro Stephano, Emeritensis sedis episcopo, res nouellæ præsumptionis vsurpatione sese intulit pertractanda, tantò communionis nostræ iudicio conuellenda, quantò & prauitatis vestræ noscitur ausu perpetrata. Dixit enim violentia principali se impulsum fuisse, vt in monasterio villulæ, in qua venerabile corpus sanctissimi * Pigmenij confessoris debito quiescit honore, nouam episcopalis honoris ordinationem efficeret. Et ideo quia indiscreto & facillimo assensu, iniustis VVambæ principis iussionibus parens nouam & iniustam illic pontificalis sedis prælationem induxit, vbi canonica institutio id fieri omnimoda ratione refellit, prędictus idem vir prostratus humi, medicamine nostri præcepti, & sibi dari veniam petit, & quid potissimum fieri oporteat de persona eius qui illic ordinatus fuerat, nostri oris sententia decerni poposcit. Sed quia veraciter, immò communiter noueramus prædictum principem consilio leuitatis agentem, non solùm præcepisse, vt in prædicto loco aliquis Episcopus fieret, sed etiam ita cum obstinationibus definisse, vt in suburbio Toletano in ecclesia Prætoriensi sanctorum Petri & Pauli episcopum ordinaret, nec nõ & in aliis vicis vel villulis similiter faceret; ideo pro tam insolenti huiusmodi extirpationis licentia, quidquid de hac re canonum instituta haberent, in medium proferri præcepimus. Tunc hæc * ordine constituto perlecta sunt. In primis ex epistola Pauli, vbi Tito discipulo suo, vt episcopos per ciuitates constituere deberet

* præsumptionis

* Pineuij

* in ordine constituta. *Tit. 1.*

* 16.§ vt, ferè sit, capita Sardicensis cōcilij addātur Niceno.
Cō. Carth. 2
* Selemselitanus, aliàs Selambinitanus.
16. q 1 ca. Felix ep.

præcepit. Item ex concilio Niceno titulo * octauo, vbi inter cætera præcipitur, vt in ciuitate vna non videantur duo episcopi esse. Item ex concilio Laodiceno titulo vij. vbi dicitur, non oportet in vicis, & in viculis, vel in villulis episcopos ordinari, &c. Item ex concilio Africæ secundo, titulo v. vbi Fœlix episcopus * Solensitanus dixit, Etiā, si hoc placet sanctitati vestræ, insinuo, vt diœceses quæ nunquā episcopos habuerunt, non habeant: diœcesis verò quæ aliquādo habuerit, habeat propriū. Secūdùm hanc autem prosecutionem, sanctitatis vestrę est ęstimare quæ fieri debeant. Genedius episcopus dixit: Si placet insinuatio fratris, & coepiscopi nostri Fœlicis ab omnibus confirmetur. Ab omnibus episcopis dictum est, Placet. Item ex concilio Africæ tertio titulo xlij. vbi dicitur, vt non accipiat alterum episcopū plebs, quæ in diœcesi semper subiacuit. Epigonius enim episcopus inter cętera sic dixit: Hoc dico, non debere rectorem accipere eā plebem, quæ in diœcesi semper subiacuit, nec vnquam proprium episcopum habuit. Quapropter si vniuerso sanctissimo cætui placet, hoc quod * præfatus sum, confirmetur. Aurelius Episcopus dixit: fratris & consacerdotis nostri prosequutioni non obsisto, sed hoc me & fecisse & facturū esse profiteor. Item ex concilio Sardicensi, vbi inter cætera præcipitur: Licētia passim danda non est. Si enim subitò aut vicus aliquis, aut modica ciuitas, cui satis est vnus Presbyter, voluerit sibi episcopum ordinari, ad hoc vt vilescat nomen episcopi, & authoritas, non debent illi ex alia prouincia inuitati, facere episcopum in quibus locis antea non fuit. Item de sententia eorum qui huiusmodi ordinationes faciunt, vel de his qui contra hæc canonum instituta ordinantur, ex concilio Tauritano titulo secundo, vbi dicit: Gestorum quoque * seriem conscribi placuit ad perpetem disciplinam, quæ circa Octauium, Vrsionem, Remigium, ad * Tresæ episcopum synodus sancta decreuit, qui in vsurpationem quandam de ordinatione sacerdotum ad inuidiam vocabantur, quod ita his videtur indultum, vt de cætero hac authoritate commoniti nihil vsurpare conentur. Siquidem se ab hac causa tali excusatione defenderint, qua dicerent priùs se non esse conuentos. Proinde iudicauit synodus sancta, vt si quis ex hoc fecerit contra instituta maiorum, sciat is qui ordinatus fuerit sacerdotis se honore priuandum, & ille qui ordinauerit authoritatem se in ordinationibus, vel in conciliis minimè retenturum. Non solùm autem circa memoratum episcopum hæc sententia præualebit, sed & circa omnes simili errore deceptos, qui ordinationes huiusmodi perpetrarunt. His ergo fortissimis regulis effectum pij operis opponentes in communi deffinitione elegimus, vt in loco Villulæ supradictæ deinceps sedes episcopalis non maneat, neque illic episcopus vltrà constituendus existat. Hic tamen Cōuildus qui contra maiorum decreta illic videtur institutus fuisse episcopus, nulla canonum erit ad condemnationē sui sententiā vlciscēdus, quia non ambitione, sed principis impulsione constitit ordinatus. Ideò hoc illi remedium humanitatis concedimus, vt in sedem aliam decedentis cuiuslibet Episcopi * traducatur, & prædictus locus sub monastica deinceps institutione mansurus, non episcopali vltrà priuilegio fretus, sed sub abbatis regimine sicut hucusque fuit, erit modis omnibus mancipandus. Iam verò * decreto generale * ponentes edictum, Si quis contra canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis episcopum eligat fieri, vbi episcopus nunquam fuit,* anathema in conspectu Dei omnipotentis incurrat. Et insuper tam ordinator quàm ordinatus gradum sui honoris perdat, qui non solùm antiquorum patrum decreta, sed Apostolica ausus est conuellere instituta.

* prosecutus
* serie
* ac Trifestium
* transferatur
* de cætero
* ponamus.
* anathema sit in conspectu Dei omnipotentis.

Vt plebs quæ nunquam habuit episcopum, nisi ex consensu non habeat. Ex concilio Africano, cap. lxi. § Cap. 145.

Afric. sub bonifac. & cœlest. c. 65.

Placuit & illud, vt plebes quæ nunquam habuerunt proprios episcopos, nisi ex concilio plenario vniuscuiusque prouinciæ & * primati, atque consensu eius ad cuius diœcesim eadem Ecclesia pertinebat, decretum fuerit, minimè accipiant.

* primatus

Vt nequaquam in duos metropolitanos prouincia diuidatur. Ex Chalcedonensi conc. cap. xij. § Cap. 146.

Peruenit ad nos quòd quidam præter ecclesiastica statuta facientes conuolarunt ad potestates, & per pragmaticam formam in duo vnam prouinciam diuiserunt, ita vt ex hoc facto duo metropolitani esse videantur in vna prouincia. Statuit sancta synodus de reliquo nihil ab Episcopis tale tentari, alioquin qui hoc adnisus fuerit, amissioni gradus proprij subiacebit. Quæcunque verò ciuitates literis imperialibus metropolitani nominis honore subnixæ sunt, honore tantummodo perfruantur, & qui ecclesiam eius gubernat episcopus, * saluis scilicet veræ metropoli priuilegiis suis.

* Editio secunda sic habet: priuilegio metropolitani episcopi iure proprio reseruato.

De illis qui non sunt recepti ab his ad quos sunt ordinati Ex Ancyrano concilio, cap. xvij. § Cap. 147.

Si qui episcopi ordinati sunt, nec recepti ab illa parœcia in qua fuerant denominati, voluerintq; alias occupare parœcias, & vim præsulib[9] earum inferre, seditiones aduersus eos excitando, hos abijci placuit. Quòd si voluerint in Presbyterij ordine, vbi priùs fuerant, vt Presbyteri residere, nō abijciantur propria dignitate. Si autem seditiones commouerint ibidem constitutis episcopis, Presbyterij quoque honor talibus auferatur, fiántque damnatione * notabiles.

dist. 92. c. Si qui episcopi
* nobiles

De episcopo qui ecclesiam ad quam ordinatus est, adire neglexerit. Ex conc. Antiocheno, c. xvij. § Cap. 148.

Si quis episcopus per manus impositionem Episcopatum acceperit, & sibi commissum ministerium subire neglexerit, nec acquieuerit ire ad ecclesiam sibi commissam, hunc oportet communione priuari, donec acceperit coactus officium, aut certè de eo aliquid integra decreuerit eiusdem prouinciæ synodus sacerdotum.

dist. 92. c. Si quis.

De Episcopo qui non susceperit officium sibi commissum. Ex concilio Arelatensi, cap. xvi. § Cap. 149.

Si quis Episcopus non susceperit officium sibi commissum, hic cōmunione priuetur, quoadusque consentiat, obedientiæ se commendans. Si verò perrexerit, nec receptus fuerit, non pro malitia populi, ipse quidem maneat episcopus, clerici verò ciuitatis communione priuentur, * quòd in erudiendo inobedientes populos diligentes non fuerint.

* quòd erudiendis inobediētes populis nō fuerint.

De Episcopo vacante qui ecclesiam vacantem inuaserit. Ex concilio Antiocheno, cap. xvi.

§ CAP. 150.

dist. 92. cap. Si quis. Si quis Episcopus vacans in Ecclesiam non habentem episcopum subripiens populos, sine consilio integri ordinis irruerit, etiam si populus quem seduxit desideret illum, alienum eum ab Ecclesia esse oportet. Integrum autem & perfectum concilium dicimus illud, cui metropolitanus Episcopus interfuerit.

Cap 10 lib. Martini Brach. ex synodis graecorum.

De episcopo ordinato per contentionem populi. Ex concilio Aurelianensi, cap. x.

§ CAP. 151.

Si quis ordinatus Episcopus, per contentionem populi, aut pro aliqua ratione, & non pro sua culpa, in paroecia, quae ei data fuerat, receptus non fuerit, hunc oportet honorem sacerdotij tantummodo contingere, itavt de rebus Ecclesiae, in quam venit, sibi nihil praesumat. Sustineat autem quicquid de eo sanctum concilium iudicauerit.

De his qui promouentur ad episcopatum & non recipiuntur. Ex Antiocheno conc cap. xvij.

§ CAPVT 152.

dist. 92 c Si quis. episco. Si quis Episcopus ordinatus ad paroeciã minime, cui electus est, accesserit, nõ suo vitio, sed quòd eum aut populus vetet, aut propter aliam causam, non tamen eius vitio perpetratam: hic & honoris sit & ministerij particeps, dummodo nihil molestus Ecclesiae rebus assistat, vbi ministrare cognoscitur; quem etiam obseruare conueniet quicquid synodus perfecta prouinciae iudicando decreuerit.

Quòd authoritas generalium conciliorum congregandorum Apostolicae sedi priuata potestate commissa sit. Isidorus cap. viij.

§ CAP. 153.

Synodorum verò congregandarum authoritas Apostolicae sedi priuata commissa est potestate, nec vllam synodum generalem ratam esse legimus, quae eius non fuerit authoritate congregata, vel fulta. Hanc authoritas testatur canonica, haec historia ecclesiastica roborat, haec sancti patres confirmant.

De synodis, quo tempore sint habendae. Ex concilio Antiocheno, cap. xx.

§ CAP. 154.

dist 18. cap propter ecclesiasticas causas. Propter vtilitates Ecclesiasticas, & absolutiones earum rerum quae dubitationem controuersiámque recipiunt, optimè placuit, vt per singulas quasque prouincias, bis in anno episcoporum concilia celebrentur. Semel quidem, post tertiam septimanam festi Paschalis, ita vt in quarta septimana quae consequitur, id est medio temporis inter Pascha & Pentecosten conueniat synodus, metropolitano comprouinciales Episcopos admonente. Secũda verò synodus fiat idibus Octobris, id est, quinto decimo die mensis Octobris, quem Hyperberetaeum Graeci nominant. In ipsis autem conciliis adsint Presbyteri & diaconi, & omnes qui se laesos existimant, & synodi experiantur examen. Nullis licet celebrare apud se concilia, praeter eos, quibus metropolitana iura videntur esse commissa.

*De synodo congreganda. Ex concilio Auernensi, cap. * xxi.*

§ CAP. 155. * xv.

Peractis omnibus quae ad correptionem nostri ordinis in hoc concilio promulgata sunt, placuit diffinire, vt omni anno ad peragendum celebritatem concili j in metropolitana sede, tempore quo principis, vel metropolitani electio diffinierit, deuotis semper animorum studiis conferamus: nec quibuslibet requisitis occasionibus dissentiamus, sed in praeparato die quo indictum fuerit, adunatis in metropolitana sede omnibus prouinciae pontificibus, concilium Deo praesule celebretur. Quisquis autem episcoporum (excepta ineuitabili causa, vel necessitate) de peragendo se concilio absentauerit, per vnius anni spatium erit communione plectendus. Quòd si deinceps absque celebratione concili j vnius anni metas transierit, omnium in communione pontificum eiusdem prouinciae sententiam obnoxius retinebit, id est, vt si nulla se impediente principis potestate, vel infirmitate, aut ineuitabili causa, sed solius propriae voluntatis libitu, sese ad celebrandum concilium non collegerit.

De Archiepiscopo qui tempore pacis vltra biennium synodum annuntiare neglexerit. Ex concilio Meldensi, cap. ij.

§ CAP. 156.

Quòd si intra biennium diuinitus temporum tranquillitate concessa, * monentibus comprouincialibus, à metropolitano Synodus indicta non fuerit, & metropolitanus ipse prouocationes tardauerit, anno integro missam facere non praesumat. Quòd si & vocati & non corporali infirmitate detenti, adesse sua abusione despexerint, simili sententiae subiacebunt. * admonitis

De episcopis ad synodum vocatis, si venire contemnant. Ex concilio Laodicensi, cap. xl.

§ CAP. 157.

Quòd non oporteat Episcopos ad synodum vocatos omnino contemnere, sed protinus ire, & docere vel discere ea quae ad correctionem Ecclesiae vel reliquarum pertinent rerum. Seipsum verò accusabit, qui contempserit, nisi fortè per aegritudinem ire non possit. *dist 18. c. non oportet.*

Quales epistolae à metropolitano sint dirigendae. Ex concilio Tarraconensi, cap. xiij.

§ CAP. 158.

Epistolae tales per fratres sunt à metropolitano dirigendae, vt non solùm de cathedralibus Ecclesiae Presbyteris, verumetiam de dioecesanis ad concilium trahant, & aliquos de filiis Ecclesiae saecularium secum adducere studeant. *dist. 18. c si episcopus.*

Quibus ex causis episcopi ad synodum vocati abesse possint. Ex concilio Agathensi, cap. xxxv.

§ CAP. 159.

Si metropolitanus episcopus ad cõprouinciales episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem alicuius fratris, aut ad synodũ inuitet, postpositis omnibus, excepta graui infirmitate corporis, aut praeceptione regia, ad constitutam diem adesse non differant. Quòd si defuerint, sicut prisca canonum praecepit authoritas, vsque ad proximam synodum charitate fratrum, & Ecclesiae communione priuentur.

De Episcopo qui in synodo adesse neglexerit. Ex conc. Spalensi, cap. x. ¶ CAP. 160.

Cap. 19 conc. Arelaten. 2. dist. 18. c. si quis autem. Si quis autem episcoporum synodo adesse neglexerit, aut cœtum fratrum, antequàm concilium dissoluatur crediderit deserendum, alienum se à fratrum communione agnoscat, nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus.

De Episcopis, qui per infirmitatem ad synodum venire non poterunt. Ex decretis Fœlicis Papæ, capitulo xi. ¶ CAP. 161.

Ep. 2.

5 q. 3. cap. si ægrotans. Quòd si ægrotans fuerit episcopus, aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat, suscepturus salua fidei veritate quicquid synodus statuerit.

De Episcopis ad synodum vocatis, & venire, vel missos suos mittere dedignantibus. De synodo ad Altheim habito, cap. xi.

¶ CAP. 162.

Placuit sanctæ synodo, Episcopos qui vocati de Saxonia ad sanctum concilium non venerunt, nec secundùm canones sacros missos suos vel vicarios direxerunt, graui increpatione obiurgare, & pro culpa inobedientiæ increpare. Vnde iterum eos fraterna charitate ad condictum concilium inuitamus & vocamus. Quòd si & hoc (quod non optamus) pro nihilo duxerint, iustámque rationem inobedientiæ suæ detrectauerint, Apostolica authoritate interdicit eis sanctus Petrus, & sancti Petri Papæ missus, vna cum sancta synodo missas celebrare, quoadusque Romam veniant, & coram Papa, sancta Ecclesia dignam reddiderint rationem.

Cap. 62. *Concilium vniuersale non nisi necessitate faciendum. Ex concilio Africano, cap. xlij.*

¶ CAP. 163.

Placuit, vt non sit vltrà fatigandis fratribus vniuersalis necessitas, sed quotiens exegerit causa communis, id est, si totius Africæ vndecunque ad hanc sedem, de hac re datæ literæ fuerint, congregandam esse synodum in ea prouincia, vbi oportunitas persuaserit. Causæ autem quæ communes non sunt, in suis prouinciis iudicentur.

Vt Episcopi posteriores, se prioribus suis non præferant. Ex epistola Lucij Papæ occidentalibus missa. ¶ CAP. 164.

Episcopi verò per singulas prouincias obseruent, ne posteriores, se prioribus suis præferant, nec eis inconsultis, nisi quantùm ad propriam pertinet parochiam, aliquid agant, sed omnes de communibus eorum causis consonam sententiam proferant & determinent, quoniam aliter actæ nullas vires habebunt, nec Ecclesiasticæ reputabuntur.

Vt Episcopi sui ordinis tempus obseruent, alter alteri honorem præbens. Ex concilio Cabilonensi, cap. vi. ¶ CAP. 165.

dist. 18. cap. placuit. Item placuit, vt conseruato metropolitani Episcopi primatu, cæteri episcoporum secundùm suæ ordinationis tempus alius alij * sedendi deferat locum, qui posteriùs ordinati sunt prioribus se non audeant anteferre.

* sedenti

Vt episcopi posterius ordinati prioribus suis anteferre se non audeant. Ex concilio Africano, cap. liij. ¶ CAP. 166. Et con. Mileuita. ca. 13.

Valentinianus Episcopus dixit: Si permittit bonum patientiæ vestræ, prosequor ea, quę præterito tempore in Ecclesia Carthaginensi gesta sunt, & subscriptionibus fratrum firmata claruerunt, etiam nos seruaturos esse profiteor. Sed illic scimus inuiolatè semper mansisse Ecclesiasticam disciplinam, ita vt nullus fratrum prioribus suis se aliquando auderet anteponere, sed officiis charitatis id semper exhibitum est prioribus, quod ab insequentibus grâtanter semper acciperetur.

De rebus dubiis in conciliis episcoporum emergentibus. Ex epistola Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ. ¶ CAP. 167.

Si inter Episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit, de Ecclesiastico iure, vel de aliis negotiis, primùm metropolitanus eorum cum aliis quibusdam in concilio considerans rem videlicet diiudicet, & si non adquiescat vtraque pars iudicatis, tunc Primas regionis inter ipsos audiatur, & quod Ecclesiasticis canonibus, & legibus nostris consentaneum sit, hoc definiat: & nulla pars calculo eius contradicere valeat. 6. q. 4. c. si inter episcopos.

*Vt episcopi in synodo residentes quæ ad * commendationem vitæ pertinent, primùm emendent. Ex concilio Auernensi, cap. cap. i.* * emendationem

¶ CAP. 168.

In primis placuit, vt quotiens secundùm statuta patrum sancta synodus congregatur, nullus episcoporum aliquam priùs causam suggerere audeat, quàm ea, quæ ad emendationem vitæ, ad seueritatem regulæ, ad animæ remedia pertinent, fiant.

De Metropolitano, si comprouincialem episcopum in sua causa audire distulerit. Ex decretis Alexandri papæ. ¶ CAP. 169.

Si metropolitanus à quocunque comprouinciali episcopo * fuerit in causa propria appellatus, & eum audire distulerit, in proxima synodo negotij sui habebit licentiam exercendi, & quicquid propter iustitiam à comprouincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri. * bis.

Vt episcopi iusta iudicia semper diiudicent. Ex conc. Remensi, c. xix. ¶ CAP. 170.

Vt Episcopi & iudices discernant iudicia, quia sunt quædam iudicanda modò, quædam Dei iudicio reseruanda. Scriptum est: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo. Et illius memores sint, In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini & vos. 1. Cor. 4. Matth. 7.

Vt canonum statuta ab omnibus ritè custodiantur, & nullus ex suo sensu iudicare præsumat. Ex concilio Meldensi, cap. xi.

¶ CAP. 171.

Canonum statuta sine præiudicio ab omnibus ritè custodiantur, & nemo in actionibus, vel in iudiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum authoritate ducatur. In exponendis etiam vel prędicandis diuinis scripturis, sanctorum catholicorum patrum & probatissimorum sensum

Epist. ad Latam de inst. filiæ. quisque sequatur, in quorum scriptis, vt dicit beatus Hieronymus, fidei veritas non vacillat.

De dissidentibus episcopis. Ex Carthaginensi conc. iiij. c. xxv. ¶ Cap. 172.

Dissidentes Episcopos, si non timor Dei, vel dist. 90. c. dissidentes. synodus reconciliet.

Vt nullus Episcopus plebes alienas vsurpet. Ex concilio Carthaginensi, cap. xix.

¶ Cap. 173.

Placuit vt à nullo episcopo vsurpentur plebes alienæ, nec aliquis episcoporum supergrediatur in diœcesim collegam suum.

Vt nullus metropolitanus vel primas aliquid agat de clericis vel parœciis comprouincialium episcoporum, nec de causis eorum sine eorum consilio omnium. Ex epistola Calist. papæ Episcopis per Gallias constitutis missa.

¶ Cap. 174.

De cætero fratres, saluo in omnibus Romanæ Ecclesiæ priuilegio, nullus metropolitanus absque cæterorum omnium comprouincialium Episcoporum instantia, aliquorum audiat causas, quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium ventilatæ. Et si ipse fecerit, coërceatur à fratribus.

De diœcesi per triginta annos possessa. Ex concilio VVormatiensi, cap. xxiij. Con Tolet. 4. c. 33.

¶ Cap. 175.

16. q. 3. c. quicunque episcopus. Quicunque episcopus alterius episcopi diœcesim per triginta annos, sine aliqua interpellatione possederit (*quamuis secundum ius legis, eius *iudicatur esse diœcesis) admittenda non est contra eum actio reposcendi: sed hoc intra vnam *parochiam, extra verò nullo modo, ne dum diœcesis defenditur, prouinciarum termini confundantur.

*quia *videtur *prouinciam

Vt episcopi qui negligunt loca sua, à vicinis Episcopis vt se corrigant, admoneantur. Ex concilio Africano, cap. lxxv. Con. Afric. can. 88. & Milevi. ca. 24.

¶ Cap. 176.

16. q. 3. c. placuit. Item placuit, vt quicunque Episcopi negligunt loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam vnitatem lucrari, conueniantur à diligentibus Deum vicinis Episcopis, vt id agere non morentur. Quòd si intra sex menses à die conuentionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant: & ita sanè, vt si ille ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, vt impunè ibi sint, & diligentiam suam præuentam, vt eo modo eius cura sollicitior vetaretur: cùm hoc iudices Episcopi cognouerint, suæ cathedræ loca restituant. Sanè si Episcopi inter quos causa versatur, diuersarum sunt prouinciarum, ille primus diiudicet in cuius prouincia est locus de quo contenditur. Si autem ex communi placito vicinos iudices elegerint, aut vnus eligatur aut tres, & si tres elegerint, aut omnium sententiam sequantur, aut duorum.

De episcopis qui contendunt de parochijs. Ex eodem cap. lxxi. ¶ Cap. 177.

c. 87 & Milev. c. 21. 16 q. 6. c. placuit. Placuit, vt quicunque episcopi plebes quas ad suam cathedram æstimant pertinere, non ita repetunt, vt causas suas Episcopis iudicantibus agant: sed si alio *renitente irruerint, siue volentibus siue nolentibus plebibus causæ suæ detrimentum patiantur: Et quicunque hoc iam fecerunt, si nondum est inter Episcopos finita contentio, sed adhuc inde contendunt, inde ille discedat quem constiterit prætermissis iudiciis Ecclesiasticis irruisse. Nec sibi quisquam blandiatur, si à primate vt retineat, literas impetrarit. Sed siue habeat literas, siue non habeat, conueniat eum qui tenet, & eius literas accipiat, vt cum appareat pacificè tenuisse Ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa finiatur, siue quos ipsi vicinos ex consensu delegerint.

*retinente

Vt in altera parochia clericus alterius diœcesis nullatenus ordinetur. Ex concilio Antiocheno, cap. xxij. ¶ Cap. 178.

Episcopus alienam ciuitatem, quæ non est illi subiecta, non adeat: nec ad possessionem accedat quæ ad eum non pertinet: nec ordinationem ibi facere præsumat, nisi fortè cum concilio, & voluntate regionis Episcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentauerit, irrita eius sit ordinatio, & ipse coërceatur à synodo. 9. q. 2. c. episcoporum nō debere.

Vt nullo modo de vna parœcia ad aliam episcopus transeat. Ex eodem cap. xxi.

¶ Cap. 179

Episcopus ab alia parœcia nequaquam migret ad aliam, nec sponte sua prorsus insiliens, nec vi coactus à populis, nec ab Episcopis necessitate compulsus. Maneat autem in Ecclesia quam primitus à Deo sortitus est, nec inde transmigret, secundùm pristinum terminum de hac re constitutum. 7. q. 1. c. episcopum de diœcesi.

De præsumptione alienæ diœcesis. Ex epistola Bonifacij Papæ. ¶ Cap. 180.

Si quis Episcopus non rogatus, de alia prouincia in aliam venerit, præsumptione irruens ad ordinationem & constitutionem clericorum, & ad ea quæ ad illum non pertinent importunus existat, vacua sint & inania omnia quæ ab eo fuerint constituta. Ipse autem increpatione digna excommunicetur, & abominetur à sancto concilio.

Vt ab episcopis aliena parœcia minimè peruadatur. Ex canonibus apostolorum Titulo xiiij. Et Nicæni con cap. 15. & Antioche. cap 21.

¶ Cap. 181.

Episcopo non licere alienam parœciam propria relicta peruadere, licet cogatur à pluribus, nisi fortè quæuis eum rationabilis causa compellat, tanquam qui possit ibidem constitutis plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid profectò prospicere, & hoc non à semetipso pertentet, sed multorum episcoporum iudicio, & maxima supplicatione perficiat.

De eadem re, & causa eius. Ex epistola ij. Euaristi Papæ fratribus per Ægyptum directa, ca iiij.

¶ Cap. 182.

Sacerdotes verò vice Christi legatione funguntur in Ecclesia, & sicut ei sua coniuncta est sponsa, id est, ecclesia, sic episcopis iunguntur Ecclesiæ, vnicuique pro portione sua. Et sicut vir non debet vxorem suam negligere, sed diligere, & castè custodire, & amare atque pruden-

ter regere: ita & Episcopus debet ecclesiam suam. Et velut vxor, quæ sub manu est viri, obedire debet viro suo, eúmque amare & diligere: potius etiam ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eúmque amare & diligere, vt animam suam debet: quia illud fit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut vir non debet adulterare vxorem suam, ita nec episcopus ecclesiam suam, id est, vt illam dimittat ad quam consecratus est, absque ineuitabili necessitate, & Apostolica vel regulari immutatione, & alteri seambitus causâ coniungat. Et sicut vxori non licet dimittere virum suum, vt alteri (viuente eo) se matrimonio societ, & eum adulteret, licet fornicatus sit vir eius, sed iuxta apostolum, Aut viro suo debet reconciliari, aut manere innupta: ita ecclesiæ non licet dimittere * virum suum, aut ab eo segregari, vt alterum eo viuente accipiat, sed aut ipsum habeat, aut innupta maneat: id est, ne alterum Episcopo suo viuente accipiat, vt fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nam si adulterata fuerit, id est, si se alteri Episcopo iunxerit, aut super se alterum episcopum addiderit, aut esse fecerit vel desiderauerit, per accerrimam pœnitentiam, aut suo reconcilietur Episcopo, aut innupta permaneat.

1. Cor. 7.

* episcopum

De licita mutatione episcoporum causa communis vtilitatis. Ex epistola Anteri Papæ episcopis per Beticam atque Toletanam prouincias constitutis missa, cap. xiij.

¶ Cap. 183.

De mutatione ergo episcoporum, vnde sanctam sedem apostolicam consulere voluistis, scitote etiam communi vtilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus sanctus magister * & princeps apostolorum de Antiochia, vtilitatis causâ translatus est Romam, vt ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadã parua ciuitate apostolicâ authoritate translatus est Alexandriam. Similiter Fœlix de ciuitate in qua ordinatus erat electione ciuiũ, propter doctrinã & bonam vitam quam habebat, communi Episcoporum & reliquorũ sacerdotum, ac populorum consilio, translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem, qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed vtilitate quadam, aut necessitate aliorum, hortatu & consilio potiorum: nec transfertur de minori ciuitate ad maiorem, qui hoc non ambitu vel propria voluntate facit: sed aut vi propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut vtilitate loci vel populi non superbè, sed humiliter, ab aliis translatus, & inthronizatus est, quia homo videt in facie, Deus autem in corde. Et dominus per prophetam loquitur dicens: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem. Non mutat ciuitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutat. Non ergo migrat de ciuitate ad ciuitatem, qui non auaritiæ causâ sponte dimittit suam: sed (vt iam dictum est) aut pulsus à sua, aut necessitate coactus, vel electione vel exhortatione sacerdotum & populorum translatus est ad alteram ciuitatem. Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos & reliquos sacerdotes, sic quotiens vtilitas aut necessitas exposcerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent.

7. q. 1. mutationes.

* noster

Qua de re plura vide apud Socratem historiæ ecclesiasticæ lib. 7. ca. 36.

1. Reg 16.
Psalm. 93.

Quòd non licet episcopo relicta sua ciuitate ad aliam transire. Ex canone vj. Apostolorum.

¶ Cap. 184.

Episcopus autem vxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abiiciat; si verò reiecerit, excommunicetur: sed si perseuerauerit, deiiciatur.

dist. 28. c. si quis docuerit.

De eadem re. Ex concilio Sardicensi. cap. 1.

¶ Cap. 185.

Osius episcopus dixit: Non minus mala consuetudo, quàm perniciosa corruptela funditus eradicanda est, ne cui liceat episcopo de ciuitate sua ad aliam transire ciuitatem. Manifesta enim est causa, pro qua re hoc facere tentant, cùm nullus in hac re inuentus est episcopus, qui de maiori ciuitate ad minorem transiret. Vnde apparet auaritiæ ardore eos inflammari, & ambitioni seruire, vt dominationes agant. Si omnibus placet, huiusmodi pernicies seuerius, & austerius iudicetur, vt nec laicam communionem habeat, qui talis est. Responderunt vniuersi, Placet.

Quòd liceat episcopo, si in sua ecclesia persecutionem sustinuerit, ad aliam confugere. Ex decretis Calixti papæ per Galliam episcopis missis.

¶ Cap. 186.

Si quis episcopus persequutus in sua fuerit ecclesia, fugiendum est illi ad alteram, eique * sociandum, dicente domino: Si persequuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Si autem vtilitatis causâ fuerit mutandum, non per se hoc agat, sed fratribus inuitantibus, & authoritate huius sanctæ sedis faciat, non ambitus causâ, sed vtilitatis.

*solatiandũ, *aliàs* associandus.
Matth. 10.

De episcopo qui principalem ecclesiæ suæ cathedram neglexerit. Ex concilio Rathomagensi, cap. vi.

¶ Cap. 187.

Vt non liceat episcopo principalem cathedram suæ parœciæ negligere, & aliam ecclesiam in sua diœcesi magis frequentare.

De eadem re diligentius. Ex concilio Sardicensi, cap. xv. ¶ Cap. 188.

Osius episcopus dixit, quia nihil prætermitti oportet. Sunt quidam fratres & coepiscopi, qui non in ea ciuitate resident, in qua videntur esse episcopi constituti, quo vel paruam rem illic habeant, alibi autem idonea prædia habere noscuntur, vel affectione proximorum, quibus indulgeant. Hactenus permitti eis oportet, vt accedant ad possessiones suas, & disponant, vel ordinent fructum laboris sui, vt post quatuor dominicos dies, id est, post tres hebdomadas, si morari necesse est, in suis potius fundis morentur, aut si est proxima ciuitas, in qua est presbyter, nisi ad ecclesiam videantur facere diem dominicum, illuc accedant, vt neque res domesticæ per absentiam eorum detrimentum sustineant, & vt non frequenter veniendo ad ciuitatem in qua episcopus moratur, suspicionem iactantiæ & ambitionis euadant. Vniuersi dixerunt placere sibi.

Videndus est textus Græcus cap. ib. quod interpres sententiam non sit ad secutus.

Vt Episcopus singulis annis parœciam suam circumeat. Ex concilio Spalensi, cap. iiij.

¶ Cap. 189.

Vt singulis annis quisque episcopus parœciam suam circumeat, populúmque confirmet ac

doceat,& ea quæ vitanda sunt prohibeat,& ea quæ agenda sunt, vtiliter agere studeat.

De Episcopis qui rarò aut nunquam per se plebes sibi commissas visitant. Ex concilio Meldensi, cap. v.

¶ CAPVT 190.

Vt episcopi, qui plebes sibi creditas aut rarò aut nunquam per seipsos visitant, iuxta ordinem euangelicum,& apostolicum, atque ecclesiasticum cùm Dominus Ezechieli dicat, Speculatorem dedi te domui Israel, & audies ex ore meo verbum,& annuncies eis ex me,&c. à comprouincialibus episcopis acriùs * coërceantur.

Ezech 3.

* corripiantur.

Vt Episcopi presbyteros suos de ministeriis eorum diligenter discutiant. Ex concilio Bracarensi, cap. j.

¶ CAP. 191.

Conc. Brac. 2. cap. 1.

10. q. 1 c. placuit omnibus episcopis.

Placuit nobis atque conuenit, vt episcopi per singulas ecclesias & diœceses euntes, primùm discutiant clericos quomodo ordinem teneant baptismi, vel missarum,& qualiter quæque officia in ecclesia peragant,& si rectè quidem inuenerint, Deo gratias: si verò minimè, docere debent ignaros.

Vt Episcopi cum paucis parœcias suas circumeant. Ex concilio Toletano, cap. v.

¶ CAP. 192.

Cùm episcopus suam diœcesim visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec vnquam quinquagenarium numerum euectionis excedat, nec amplius quàm vna die per vnamquamque basilicam remorandi licentiam habeat.

Si Episcopus parœciam suam visitare nequiuerit, viros probabilis vitæ pro se mittat. Ex eodem, cap. vi.

¶ CAP. 193.

Quòd si episcopus languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus, visitationem diœceseos explere nequiuerit, presbyteros probabilis vitæ, aut diaconos mittat, qui reditus basilicarum & reparationes,& ministrantium vitam inquirant.

Qualem ministrum iuxta se episcopus habere debeat. Ex concilio Meldensi, cap. iij.

¶ CAP. 194.

Vt * quisquis episcopus talem iuxta se pro viribus habere decertet, qui iuxta sincerissimum & purissimum sensum catholicorum patrum, fide & obseruatione mandatorum Dei, seu & prædicationis doctrina, Presbyteros plebium assiduè instruat, & informet, ne domus Dei viui (quæ est ecclesia) sine lucerna verbi diuini remaneat. Sed & eisdem talis existat, quem amor pecuniæ non vexet, aut reprobi mores & conuersatio reprehensibilis contemptibilem reddat. Hinc est quòd cùm Moyses querelam in conspectu Dei poneret, non se posse portare tantum onus quod ei fuerat impositum, audiuit à domino: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint, ac magistri: & auferam de spiritu tuo, tradámque eis vt sustentent tecum onus populi,& non tu solus graueris. Quid in Moyse nisi summum sacerdotium? quid in septuaginta viris, nisi presbyteros accipimus? Quòd autem dominus aufert de spiritu Moysi, traditque eis, patenter ostendit, quia hi qui ab episcopo in conspectu Dei vocati sunt, vt secum onus populi sustentent, eadem velle & impertito sibi honore totis viribus cooperari debent. Hoc enim significat, quòd non alium, sed eiusdem Moysi spiritum accipiunt.

* *fortè,* quisque.

Num. 11.

Ne Episcopus laicum sibi ponat vicarium. Ex concilio Bracarensi, cap. ix.

¶ CAP. 195.

Noua actione didicimus, quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos, laicos habere in rebus diuinis constitutos œconomos. Proinde pariter tractantes, elegimus, vt vnusquisque nostrum secundùm Chalcedonensium patrum decreta, œconomum ex proprio clero sibi constituat. Indecorum est namque laicum esse vicarium episcopi,& sæculares in ecclesia iudicare. In vno enim eodémque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Moyse: Non arabis in boue simul & asino, quod est, homines diuersæ professionis officio vno non sociabis. Vnde oportet nos & diuinis libris, & sanctorum patrum obedire præceptis, constituentes vt hi qui administrationibus ecclesiæ pontificibus sociantur, discrepare non debeant nec professione, nec habitu, nec cohærere & coniungi possunt, quibus studia & vota diuersa sunt. Si quis autem episcopus* ecclesiasticam rem ad laicalem procurationem administrandam elegerit, aut sine testimonio œconomi gubernandam crediderit, verùm & contemptor canonum & fraudator ecclesiasticarum rerum, non solùm Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam ex concilio manebit obnoxius.

Deuter. 22.

* post.

Vt in circuitione Episcopi omnes qui sunt in parœcia matricum ecclesiarum, exceptis infirmis, ad synodum eius venire debeant. Ex concilio Rothomagensi, cap. xi.

¶. CAP. 196.

Cùm episcopus suam diœcesim circuit, Archidiaconus vel Archipresbyter eum præire debet, vno aut duobus diebus * ad parœcias quas visitaturus est,& conuocata plebe annunciare debet proprij pastoris aduentum,& vt omnes exceptis infirmis ad eius synodum die denominatâ imprætermissè occurrant, & omnimodis ex authoritate sanctorum canonum præcipere, & minaciter denunciare debet, quòd si quis absque graui necessitate defuerit, proculdubio à communione Christiana sit repellendus. Deinde adscitis secum presbyteris qui in illo loco seruitium debent exhibere episcopo, quicquid de minoribus & leuioribus causis corrigere potest, emendare satagat, vt pontifex veniens nequaquam in facilioribus negotiis fatigetur, aut sibi immorari amplius necesse sit ibi, quàm expensa sufficiat. Ait enim dominus ad Moysen de huiusmodi cooperatoribus: Vt tecum, inquit, sustentent onus populi, & non tu solus graueris. Et beatus Ioannes baptista aduentum domini præcucurrit prædicando dicens: Pœnitentiam agite,&c. Et idem, Parate viam domini. Siquidem episcopus vicē Christi agere videtur, & ideo cum gaudio & timore, & summa reuerentia à plebibus sibi subiectis suscipiendus est, vt illis cum laude dicatur, quod apostolus discipulis dicit: Testimonium, inquit, vobis perhibeo, quòd ita suscepistis me, sicut Angelum Dei, sicut dominum nostrum Iesum.

* per.

Num. 11.

Matth. 3.

Galat. 4.

Vt Episcopi libros gentilium non legant. Ex conc. Carth. iiij. ca. xvi.

¶ CAP. 197.

* aliàs, vi. *dist.* 37. *c. episcopus gentilium.*

Vt episcopi libros gentilium non legant, hæreticorum autem pro necessitate & tempore.

Vt Episcopi prout vulgus intelligere possit, secundùm proprietatem communis linguæ illorum prædicationem temperent. Ex concilio Remensi, cap. xi. ¶ Cap. 198. cap. 15.

Vt Episcopi sermones & homilias sanctorum patrum, prout omnes intelligere possint, secundùm proprietatem communis linguæ, prædicare studeant.

Reprehensio Episcopi in pulpito paganos libros exponentis. Ex registro Gregorij ad Desiderium E*piscopum, ca. clxxx.* ¶ Cap. 199.

Li 9. epi. 48. dist 86. cap. cum multa. Cùm multa nobis bona de vestris fuissent studiis nunciata, ita cordi nostro est nata lætitia, vt negare ea quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcerat, minimè pateremur. Sed post hæc venit ad nos, quod sine verecundia memorare non possumus, fraternitatem tuam grammaticam, & illa difficiliora quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementiùs aspernati, vt ea quæ priùs dicta fuerant, in gemitum & tristitiam verteremus, quia in vno ore cum Iouis laudibus Christi laudes esse non possunt. Et quàm graue nefandúmque sit Episcopos canere quod nec laico religioso conueniat, considera. Et quamuis dilectissimus filius noster Candidus Presbyter postmodum veniens, hac de re subtiliter requisitus, negauerit, atque vos conatus fuerit excusare, de nostro tamen adhuc animo non recessit, quia quantùm execrabile est hoc de sacerdote narrari, tantò vtrum ita nec ne sit, districta & veraci oportet satisfactione cognosci. Vnde si fieri potest, hæc euidenter quæ ad nos perlata sunt, inquirere satagemus, vt si falsa esse clauerint, neque nugis & sæcularibus literis studere constiterit, & Deo nostro gratias agamus, qui cor vestrum maculari blasphemiis nefandorum laudibus non permisit, & de concedendis quæ poscitis securi iam & sine aliqua dubitatione tractemus.

Quantum discrimen immineat pastoribus, qui veritatem Christi prædicare negligunt Ex decretis Marci Papæ epist. Ægyp. missis.

¶ Cap. 200.

Væ enim erit nobis, qui huius ministerij onus susceptum habemus, si veritatem saluatoris nostri Iesu Christi, quam Apostoli prædicauerunt prædicare neglexerimus. Væ erit nobis, si silentio veritatem oppresserimus, qui erogare nummulariis iubemur, id est Christianos populos imbuere & docere. Quid in ipsius Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonis eius veritatem confundimur prædicare? Quid erit de nobis, cùm de commissis nobis animabus, & de officio suscepto rationem iustus iudex Christus Deus noster districtam exegerit?

Quòd Episcopum sine intermissione oporteat ecclesiam suam docere & amare. Ex decretis Euaristi Papæ fratribus per Ægyptum missis.

¶ Cap. 201.

Episcopum verò oportet oportunè, atque sine intermissione Ecclesiam suam docere, eámque prudenter regere & amare, vt à vitiis se abstineat, vt salutem consequi possit æternam: & illa cum tanta reuerentia eius doctrinam possit, suscipere, eúmque & diligere, vt legatum Dei, & præconem veritatis: quia testante veritate, Quodcunque ligauerit super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueritsuper terram erit solutum & in cœlis. Matth. 16.

De ignorantia omnibus maximè sacerdotibus vitanda. Ex concilio Toletano, cap. v. Tol. 4. c. 24

¶ Cap. 202.

dist. 38. cap. ignorantia mater. Ignorantia mater cunctorum errorum, maximè in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere sancta scriptura admonet, Paulo Apost. dicente ad Timotheum: Intende lectioni & exhortationi. 1. Tim. 4. Doctores enim semper se in his permanere sciant. Igitur sacerdotes scripturas sanctas & canones meditentur, vt omne opus in prædicatione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos tam fidei scientiâ, quàm operum disciplinâ.

Vt Episcopus dissidentes concordare compellat. Ex *concilio Carthaginensi iiij. cap. xxvi.*

¶ Cap. 203.

dist. 90. c. studendum est. Studendum est Episcopo vt dissidentes fratres, siue clericos, siue laicos ad pacem magis, quàm ad iudicium hortetur.

Vt in die dominico rerum diiudicationes non fiant ab Episcopo. Ex concil. spalensi, cap. ij.

¶ Cap. 204.

Vt nullus Episcopus, vel infra positus die dominico causas iudicare præsumat.

De domestica & interiori conuersatione Episcoporum. Ex *concilio Aurel. cap. v.*

¶ Cap. 205.

Decreuit sancta synodus, domesticam & interiorem Episcopi conuersationem, totius reprehensionis atque suspicionis impenetrabilem fieri debere, vt iuxta apostolum, prouideamus bona, non solùm coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. 2. Cor. 8. Oportet igitur vt in cubiculo Episcopi & secretioribus quibuslibet obsequiis sinceræ opinionis sacerdotes & clerici assistant, qui vigilantem, orantem, sacra eloquia scrutantem episcopum suum iugiter attendant, eiúsque sanctæ conuersationis testes, imitatores & ad Dei gloriam prædicationis, existant.

Vt Episcopus quasi hospes se continere debeat. Ex *dictis Augustini.* ¶ Cap. 206.

Episcopus quasi hospes fieri debet, & priuatam domum non habeat, sed quasi hospes fieri debet, vt Christus ait, Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Luce 9.

Vt Episcopi frequenter missas celebrent. Ex conc. Arausico, cap. iij. ¶ Cap. 207.

Statuimus, vt non tantùm dominicis diebus, & præcipuis festiuitatibus Episcopi missas celebrent, sed cùm possibile fuerit quotidiana quoque * sacramenta frequentent, nec fastidiant.

* sacrificia

Ne Episcopus pretio corruptus alterius clericum ordinare præsumat Ex *concilio Nannetensi, c. j.*

¶ Cap. 208.

Omnibus ministris ecclesiasticæ dignitatis interdicimus, vt nullus cuiuscunque munere aut fauore corruptus, clericum alterius parœciæ latenter ac furtiuè ad ordinationem subintrodu-

cere præsumat. Quod si fecerit, iuxta Chalcedonense decretum, is qui mediator exstitit, si clericus, proprio gradu decidat, si laicus aut monachus, anathematizetur.

De eadem re. Ex concilio Parisiensi, ca. xxij.

§. CAP. 209.

Episcopus non constituat Presbyteros aut diaconos alteri subiectos episcopo, nisi fortè consilio & voluntate ipsius. Si quis autem tale aliquid agere tentauerit, irrita sit eius ordinatio, & ipse coerceatur à synodo.

Vt nullus Episcopus in alterius episcopi parœcia ad promotionem ministerij accedere præsumat. Ex concilio Antiocheno, ca. xiij.

§ CAPVT 210.

9 q. 2. c nullum episcoporum. Nullus Episcopus ex alia prouincia audeat ad aliam transgredi, & ad promotionem ministerij aliquos in Ecclesiis ordinare, licet consensum præbere videantur nonnulli, nisi literis tam metropolitani, quàm cæterorum episcoporum, qui cum eo sunt rogatus adueniat, & sic ad actionē ordinationis accedat. Si verò nullo vocante, inordinato more deproperet super aliquibus ordinationibus & Ecclesiasticis negotiis ad eum non pertinentibus, componendis, irrita quidem quæ ab eo geruntur existant, ipse vero incompositi motus sui, & irrationabilis audaciæ subeat vltionem, ex hoc iam damnatus à sancto concilio.

Ne Episcopus alterius Ecclesiæ clericum audacter inuadere audeat. Ex concilio Niceno, c. xvij.

§ CAP. 211.

Si quis Episcopus clericum ad aliū locum pertinentem, audacter inuadere, & in sua Ecclesia ordinare tentauerit, non consentiente Episcopo à quo discessit, ordinatio huiusmodi irrita comprobetur.

De non præsumendis illicitis ordinationibus. Ex epistola simplicij Papæ missa Equitio, Florentino & Seuero Episcopis, cap. i.

§ CAP. 212.

Relatio nos vestræ dilectionis instruxit, & gestorum series plenius intimauit, Gaudentium Osiniensis ecclesiæ sacerdotem contra statuta canonum ac nostra præcepta, ordinationes illicitas perpetrasse, quarum illi totam penitus auferri præcipimus potestatem. Scripsimus enim ad Seuerum fratrem & coepiscopum nostrum, vt si necesse fuerit, ipse in supradicta Ecclesia consideratis patrum regulis, hoc fungatur officio, quo ille abusus esse conuictus est, vt hi qui illicitè ab eodem sint prouecti, ab Ecclesiasticis ministeriis sint remoti.

De depositione eorum, qui ab Episcopo suo solùm manus impositionem, & ab alio Presbytero reliquam ordinum benedictionem susceperunt. Ex concilio Carthaginensi, cap. v.

§ CAP. 213.

Ad cognitionem nostri examinis Gabrenensis diaconi relatu peruenit, de * quibusdam ipsius Ecclesiæ clericis, quòd dum vnus ad Presbyterij, duo ad leuitarum ministerium consecrarentur, Episcopus eorum oculorum dolore detentus, fertur manum suam super hos tantùm posuisse, & Presbyterum quendam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciam *tribus poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus. Sed quia ille examini diuino relictus est, humano iudicio accusari non potest: his qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne sibi licentiam talis vsurpatio faciat, decreuimus vt gradu sacerdotis, vel leuitici ordinis quem peruersè adepti sunt, depositi, æquo iudicio abijciantur. Tales enim meritò iudicati sunt remouendi, quia praue inuenti sunt constituti.

Vt non valeat sententia Episcopi, nisi clericorum suorum præsentia firmetur. Ex eodem conc. cap. xxiij. Conc. Carth. 4. cap 32.

§ CAP. 214.

Irrita erit sententia Episcopi, nisi clericorum suorum præsentia confirmetur. 11. q. 2. c sine exceptione.

Vt Episcopus secundùm reditus ecclesiarum, numerum clericorum faciat. Ex concilio spalensi, cap. i.

§ CAP. 215.

Ne passim Episcopus multitudinem clericorum faciat, sed secundum meritum vel reditus ecclesiarum, numerum moderetur.

De Episcopis peregrinis Ex conc. Arelatensi, i. c. xv.

§ CAP. 216.

De Episcopis peregrinis qui in vrbem solent venire, quos veraciter episcopus scimus esse, placuit eis locum dari vt offerant.

Vt Episcopi leuitate vagantes, ad propria redire cogantur. Ex registro Gregorij ad Syagrium episcopum Augustodunensem, cap, cxxij. Lib. 7. ep. 119 seu cap. 117.

§ CAPVT 217.

Cùm sacerdotis dignitas eminere videatur, ita quisquis ea * ordinatus est, cunctis se imitandū debet ostendere, vt exemplo sui nulli nocere, sed vitam potius valeat componere subiectorum. Nam si actus dissentiant à nomine, quantò pontificatus ipse plus erigit, tantò magis * abijcit. Itaque Mennatem episcopum quendam, qui illuc de * diœcesi nostræ ordinationis profectus est, in tanta se leuitate didicimus exhibere, vt & nobis de eo maior sit verecundia, & illi episcopatus nomen non sit honori, sed oneri. Quod quia pudoris nobis est de eo illa cognoscere, quæ in aliarum prouinciarum omnino reprehendimus sacerdotibus, fraternitas vestra eum illic immorari amplius non permittat, sed ad nos quantociùs reuerti compellat, ac magis inuenta per omnia occasione transmittat, vt sub ea qua dignum est obseruantia refrænatus, sæculares mores ad sacerdotalem studeat conuertere grauitatem. Nam satis noxium atque perniciosum est, vt imitatione ipsius qui ædificari debuerant destruantur, in qua re non solum ille culpabilis, sed etiā qui non restiterit inuenitur. Nā consentire videtur errari, qui corrigēda, vt resecari debeāt, non occurrit. Quia verò quidā Theodorus episcopus de diœcesi reuerendissimi fratris nostri Constantij Mediolanensis Ecclesiæ episcopi, disciplinam (vt dicitur) euitans, illuc venisse firmatur, hortamur, vt & isto diligentiùs requisito, ad episcopum suum vestra fraternitas transmittat. Et quia sicut legitur, Qui abijcit disciplinam, infœlix est: nulla eum illic excusatione patiamini retinere, quatenus ex his qui leuitatis eorum vitio possunt decipi, liberentur, & de ipsis habere mercedē, ne hac stultitia pereāt, valeatis.

* ornatus
* addicit
* diœcesi Romanæ Ecclesiæ nostra ordinatione &c.
Sapient. 3.

Quamdiu Episcopus in aliena ciuitate morari debeat. Ex concilio Sardicensi, cap. xiv.

¶ CAP. 218.

Osius episcopus dixit: Et hoc quoque statuere debetis, vt ex alia ciuitate quum venerit episcopus ad aliam ciuitatem, & ambitioni magis quàm deuotioni seruiens, voluerit in alia ciuitate multo tempore residere, forte enim euenit episcopum loci non esse tam instructum neque tam doctum, is verò qui aduenit incipiat contemnere eum, & frequenter facere sermonem, vt dehonestet & infirmet eius personam, ita vt hac occasione non dubitet, relinquere assignatam sibi ecclesiam & transeat ad alienam. Diffinite igitur tempora, quia & non recipi episcopum inhumanum est, & si diutiùs resideat, perniciosum est. Hoc ergo ne fiat, prouidendum est. Memini autem superiori concilio fratres nostros constituisse, vt si quis laicus in ea in qua commoratur ciuitate, quatuor dominicos dies, id est, per tres septimanas non celebrasset conuentum, communione priuaretur. Si hæc circa laicos constituta sunt, multò magis Episcopum nec licet, nec decet, si nulla sit tam grauis necessitas quæ detineat, vt amplius à supradicto tempore absens sit, ab ecclesia sua. Vniuersi dixerunt placere sibi.

De suscipiendis Episcopis qui persecutionem patiuntur. Ex eodem capitulo xxi.

¶ CAP. 219.

Osius episcopus dixit, Suggerente fratre & coepiscopo nostro Olympio, etiam hoc placuit, vt si aliquis vim perpessus est, & iniquè expulsus, pro disciplina & catholica confessione, vel pro defensione veritatis effugiens pericula, innocens & deuotus ad aliam venerit ciuitatem, non prohibeatur immorari, quamdiu redire possit, aut iniuria eius remedium acceperit: quia durum est eum qui persecutionem patitur non recipi, etiam & larga beneuolentia, & humanitas ei est exhibenda. Omnis synodus dixit, Vniuersa quæ constituta sunt, catholica ecclesia vniuerso orbe diffusa custodiat. Et subscripserunt omnes qui conuenerant.

Concil. Cabillonen. cap. 43. *De illis qui se dicunt Episcopos esse. conc. Remensi, cap. xliij.* ¶ CAP. 220.

Sunt in quibusdam locis Scoti, & alij erronei, qui se dicunt episcopos esse, & multos negligentes absque licentia dominorum suorum, siue magistrorum suorum presbyteris & diaconos ordinant. Quorum ordinationem, quia plærunque incidit * hæresim & multis erroribus subiacet, modis omnibus irritam fieri debere, omnes vno consensu decreuimus.

* fortè hæresis

L. 1. ep. 43. *Qualiter peregrini Episcopi suscipiendi sunt. Ex registro Gregorij vniuersis episcopis per Illyricum dilectis, cap. xlij.*

¶ CAP. 221.

Iouinus excellentissimus vir, filius noster, per Illyricū scriptis suis nobis indicasse dinoscitur, à se, sacris apicibus destinatis iussum fuisse episcopos, quos è propriis locis hostilis furor expulerat, ad eos episcopos qui nunc quoque in locis propriis degunt, pro sustentatione ac stipendiis præsentis vitæ esse iungendos, & licet ad hæc fraternitatem vestram iussio principalis admoneat, habemus tamen maius horum mandatum æterni principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, vt non dico fratres & coepiscopos nostros, sed etiam ipsos quos nobis contrarios patimur, cùm opportunitas postulat, in conferendis subsidiis necessitatum carnalium, diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem & cœlesti primitus principi obedientes existere, & imperialibus etiā iussionibus cōsentire, quatenus fratres coepiscopósque nostros, quos & captiuitatis & diuersarum necessitatum angustiæ comprimunt, debeatis consolandos conueniendosque vobiscum in ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere, non quidem ad communionem Episcopalis thoni & dignitatem, sed vt ab Ecclesia iuxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis in vestris ecclesiis authoritatem tribuimus, sed tantum eos vestris solatiis continere summopere hortamur.

*Episcopos vel presbyteros ignotos ante probationem in ministerium non admittendos. Ex concilio Rothomagensi. cap. * xxiij.* * lxviij.

¶ CAP. 222.

Statuimus secundùm canonicam cautelam omnes vndecunque superuenientes ignotos episcopos vel presbyteros, ante probationem synodalem in ecclesiasticum ministerium non admittere.

Vt Episcopus hostilitate compulsus, ad aliam vacantem transeat ecclesiam. Ex Registro Gregorij ad Angelum episcopum. *Lib. 2. c. 25. ad Ioannem Squilatinu episc.*

¶ CAP. 223. *7. q. 1. c. pastoralis officii.*

Pastoralis officij cura nos admonet destitutis ecclesiis proprios constituere sacerdotes, qui gregem dominicum sollicitudine pastorali debeant gubernare. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuatum Lisitanæ ciuitatis episcopum, in Squilatina ecclesia cardinalem necesse duximus constituere sacerdotem, vt & susceptam semel animarum curam intuitu futuræ retributionis impleas: & licet à tua hoste imminente depulsus sis, alienam quæ pastore vacat, ecclesiam debes gubernare: ita tamen, vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effectam domino protegente, ad priorem statum contigerit reuocari, in eam in qua prius ordinatus es, ecclesiam reuertaris. Sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac in qua & à nobis incardinatus es ecclesia, debeas permanere.

De Episcopis, quod omnes homines iure eis obedire debeant. Ex decretis Clementis papæ, cap. xv. *ep 1. longè ante finem.*

¶ CAP. 224.

Omnes principes terræ, & cunctos homines episcopis obedire, & capita sua submittere, eorúmque adiutores existere Petrus præcipiebat, vt omnes pariter fideles & cooperatores legis Dei monstrarentur, ne de eis dicatur: Confundentur & erubescent omnes, qui pugnant aduersum te, & erunt quasi non sint, & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos & non inuenies, viros rebelles tuos. Erunt quasi non sint, & veluti consumptio hominis bellantis aduersum te. Omnes ergo qui eis contraeunt, ita damnatos & infames vsque ad satisfactionem monstrabat, & nisi conuerterentur, à liminibus ecclesiæ alienos esse præcipiebat. *Esai. 41.* *11 q. 3. c. si autē vobis contraueniunt.*

Quod

Ibid post medium.

Quòd Episcopi claues sint Ecclesiæ. Ex eiusdem decretis ca. xxxvij. ¶ CAP. 225.

Sanctam ergo Ecclesiam immaculatam omnes seruare debere euangelizabat, cuius claues Episcopos esse dicebat. Ipsi enim habēt potestatem claudere cœlum, & aperire portas eius, quia claues cœli facti sunt. Admonebat autem eos neminem nocere debere, quia oculi Domini sunt, & qui eos tangit, quàsi qui tangit pupillam oculi eius. Et quanta pœna dignus sit qui eos scandalizat, ipsum dominum docuisse dicebat vbi ait: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. *Zacha. 2.* *Matth. 18.*

Ibid longè ante finem.

Quòd Episcopos Dominus ad glorificandum se elegerit. Ex eodem, ca. xxix.

¶ CAP. 226.

Ad glorificandum se, & diuina mandata seminanda, & euangelizanda, episcopos Dominus elegit, & non vt prohibeantur aut perturbentur aiebat, quoniam qui eos lædit eum lædit, cuius legatione funguntur. Prædicare eos assiduè & mandata Domini sine intermissione annunciare rogabat. Opera eorum bona coram hominibus demonstrare, & conscientiam bonam coram Deo habere insinuabat.

Ibid post medium.

De Episcopis quòd se inuicem diligere debeant. Ex eodem ca. xxx. ¶ CAP. 227.

Episcopos ergo vice apostolorum regere, dominum docuisse dicebat, & reliquorum discipulorum vicem tenere Presbyteros debere insinuabat, & si quis aliquem ex his scandalizaret, grauissimam pœnam inferri debere prædicabat. Cunctos se inuicem diligere & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat.

Ne Episcopus alium episcopum conculcet. Ex concilio Arelatensi primo, ca. xvij.

¶ CAP. 228.

Vt nullus Episcopus alium conculcet, eúmque calumniare, vel iniuriare præsumat. Quòd si fecerit gradus sui periculo subiacebit.

epist. 2.

De Episcopis qui se à fratrum adiutorio subtraxerint. Ex decretis Alexandri Papæ omnibus Episcopis missis, ca. xxv.

¶ CAP. 229.

Qui autem ex vestro collegio * fugerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis scismaticus quàm sacerdos esse probabitur. Ecce, inquit Propheta, quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Illi verò non in vnum habitant, qui à fratrum se solatio subtrahunt, & quod deterius est qui fratribus insidias ponunt, aut laqueos præparant. *Item post pauca.* Nos ergo qui discipuli Domini & dici esse cupimus, portare crucem Domini, & compati fratribus debemus, & non quascunque eis insidias aut foueas præparare, quia talionem * recipiet, qui fratribus foueam parat. Nolite errare fratres, quia Deus non irridetur. Huius rei gratiâ Dominus vobis commisit ecclesiam suam, vt pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Vnde & Dominus per prophetam loquitur, dicens: Hæc dicit Dominus. Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppressos de manu calumniantis, ne fortè egrediatur quasi ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui extinguat. Vos ergo qui in summa specula à Domino constituti estis, attendere eos & opprimere oportet, qui inter fratres seditiones & scandala excitant, ne simul cum eis pereatis.

* fuerit. *Psal. 132.* * meretur. *Galat. 6.* *Hier. 21. & 22.*

De Episcopis qui se canino dente corroserint. Ex eiusdem ad eosdem, ca. xij. ¶ CAP. 230. *Eadem epistola paulò antè.*

Si verò (quod absit) discordes fueritis, & canino dente vos detodere ceperitis, non solùm eos non superabitis, sed & vobis ipsis nocebitis, atque ab eis superabimini, & nocenter fortè peribitis.

De Episcopis qui fratribus nocere desiderant. Ex decretis Bonifacij Papæ.

¶ CAP. 231.

Sicut omnis qui diligit fratrem suum, ex Deo est, ita omnis qui odit proximum suum ex diabolo est, dilectione enim sola discernitur, quis ex quo genitus approbetur, dicente Ioanne. In hoc manifesti sunt filij Dei & filij diaboli. Omnis qui non facit iustitiam & non diligit fratrem suum, non est ex Deo. Quoniam hæc est annunciatio quam ab initio audistis: vt diligamus alterutrum. Et post paululum: Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam ęternam in se manentem. Ecce homicida esse probabiliter declaratur, qui à fraterna societate diuiditur. Nam & si manus non moueat ad occidendum, pro eo tamen quia * munitus est ad nocendum, iam à Deo homicida tenetur. Viuit ille, & iste iam interfector conuincitur. Cum his igitur præceptis beatus Apostolus Paulus consona prædicatione concordat dicens. Non occidat sol super iracundiam vestram, &, Nolite locum dare diabolo. *Item.* Relatæ nobis sunt quorundam sacerdotum personæ, in tantam obstinationis efferbuisse discordiam, vt non solùm illos ab ita occasus solis non reuocet, sed ne annosa quidem transactio temporum, ad bonum charitatis inclinet: quippe in quorum cordibus idem sol iustitiæ Christus occubuit, vt ad lumen * charitatis redire vix possint. Horum igitur & similiũ discordantium fratrum oblationes, iuxta antiquam canonum diffinitionem nullo modo recipiendas esse censemus, personis tamen discordantium in speciali diffinitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad altare Dei audeat, vel gratiam sanctæ communionis percipiat, sed geminato tempore per pœnitentiam compensabunt, quo discordiæ seruierunt. Quod si vnus eorum alio contemnente, ad satisfactionem charitatis cucurrerit, ex eo tempore iam pacificus intra ecclesiam recipietur, ex quo ad concordiam festinasse conuincitur, sententia tamen superiori seruata, vt tempus quod in ira expendit, geminatum in pœnitentiæ satisfactione persoluat.

1. Ioan. 4. *1. Ioan 3.* *Ibidem.* * immimitis ali. nititur ad nocendũ. *Ephes. 4.* * veritatis

Vt Episcopi à solo Domino sint iudicandi. Ex decretis Clementis Papæ, cap. xxxviij.

¶ CAP. 232.

Episcopos autem à solo Domino iudicandos aut remouendos, & non ab alijs esse dicebat, quia sui sunt, & non alterius. Et quis est qui alterius iudicet seruum? Nam si ista non patiuntur homines, nec Deus * cœlorum, & Dominus * deorum

P

dominantium hæc vllatenus patitur. Vnde & Prophetas sibi testes esse dicebat, per quos dominus loquitur dicens. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum elegi te in camino paupertatis. Propter me faciam, vt non blasphemer, & gloriam meam alteri non dabo. *Esaia 48.*

Nimis timendum esse & prævidendum, ne offendantur Episcopi. Ex decretis Euaristi papæ fratribus per Ægyptum missis, cap. vi.

§ CAP. 233.

Nimis timenda est, fratres, hæc sententia, & præuidendum est vobis, ne offendatis eos qui tantam à Domino habent potestatem, & ideo potius obediendi, diligendi, & non detrahendi vel lacerandi aut eijciendi sunt, sed portandi & amandi, ipso dicente Domino. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Ideo hæc vobis, & omnibus fidelibus scribimus fratres, vt ab his caueatis, & posteris vestris non malum, sed bonum exemplum relinquatis, quoniam iniuria episcoporum ad Christum pertinet, cuius vice funguntur. *Luc. 10.*

Ne criminatio ouium contra episcopum suum recipiatur. Ex prima Epistola Calixti papæ.

§ CAP. 234.

Calixtus Episcopus Ecclesiæ Catholicæ vrbis Romæ, Benedicto fratri, & coepiscopo, salutem in Christo. Criminationes contra doctorem nemo suscipiat, quia non oportet filios patres reprehendere, nec seruos Dominos lacerare. Filij ergo doctorum sunt omnes quos instruunt, & sicut filij patres carnales, sic & hi patres debent diligere spirituales. Non enim benè viuunt qui non rectè credunt, aut patres reprehendunt, vel detrahunt suis. Doctores ergo qui & patres vocantur, magis portandi quàm reprehendendi sunt, nisi in recta fide errauerint. Nullus ergo doctorum per scripta accusetur, nec nisi fideli & legitimo qui etiam irreprehensibilem vitam ac conuersationem ducat, accusatori respondeat, quia indignum est vt doctor stulto, & indocto atque reprehensibiliter viuenti, respondeat, iuxta stultitiam suam, dicente scriptura. Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam. Non benè viuit qui non rectè credit. Nihil mali vult, qui fidelis est. Si quis fidelis est, videat ne falsa loquatur, aut cuiquam insidias ponat. Fidelis homo semper fideliter agit, & infidelis callidè insidiatur, atque fideles & piè ac iustè viuentes perdere nititur, quia similis similem sibi quærit. Infidelis vero homo mortuus est in corpore viuente, è contra sermones fidelis hominis vitam custodiunt auditorum. Doctorem enim Catholicũ, & præcipuè Domini sacerdotẽ, sicut nullo errori implicari, ita nulla oportet machinatione aut cupiditate violari, dicente scriptura sancta. Post concupiscentias tuas ne eas, & à voluntate tua auertaris. *Prouerb. 26.* *Eccles. 18.*

Quòd iniustum iudicium iussu regis vel episcopi, vel alicuius potentis factum, irritum habeatur. Item idem. *Paulò post.*

§ CAP. 235.

Quicquid irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia. Nulli imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti, licet aliquid contra mandata diuina præsumere. Iniustum ergo iudicium & diffinitio iniusta, regio metu aut iussu, aut cuiuscunque Episcopi aut potentis, à iudicibus ordinata vel acta, non valeat. Homini religioso parum esse debet inimicitias aliorum non exercere vel augere, malè loquendo, nisi etiam eas extinguere benè loquendo studuerit. Melior est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio.

Ne aliquis alterius terminos vsurpet, nec alterius parœcianum iudicet aut excommunicet. Item in secundo decretali suo. § CAP. 236.

Nemo alterius terminos vsurpet, nec alterius parœcianum iudicare aut excommunicare præsumat, quia talis diiudicatio aut excommunicatio vel damnatio nec rata erit, nec vires vllas habebit, quoniam nullus alterius iudicis nisi sui, sententia tenebitur aut damnabitur. Vnde Dominus loquitur dicens. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. *Prouerb. 22.*

Qui non debeant recipi ad accusationem, & testimonium contra Episcopos. Anacletus Papa tertius à Petro in primo decretali suo, omnibus Episcopis. § CAPVT 237.

Beatus prædecessor noster Clemens, vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, vna cum reliquis sanctis collegis suis statuit, dicens. Accusandi vel testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis vel sui propositi normam aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressor enim sponte legi suæ, eiusque violatores Apostatæ nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reuersionem suam, nec in accusationem rectè agentium, aut testimonium * recipiendus. Scimus autem multos ob id infestare doctores, vt eos perdant & propriæ voluntatis placita adimpleant, non propterea tamen doctores in quantum vires suppetunt, à recta æmulatione & bona intentione recedere debent, scientes quia Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Nihil est autem illo pastore miserius, qui luporum laudibus gloriatur, quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo pastorum placere lupis & gregibus ouium potest. Deo enim perfectè sacrificantes non debent vexari, sed portari, consolari, atque ab omnibus venerari. ** suscipiendus.* *Matt. 5.*

De eodem expressius. Idem in secundo decretali suo, Episcopis Italiæ.

§ CAP. 238.

Accusatio eorum quoque, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus careant, fieri debet: quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari: sed ipse proprio flagello peccantes sacerdotes à templo eiecit. Vnde liquet, quod summi sacerdotes, id est, episcopi, à Deo sunt iudicandi, non ab humanis aut prauæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab hominibus fidelibus portandi, ipso Domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium vendentes & ementes eiecit de templo sacerdotes. Nullus enim, vt reor, inter nos inuenitur, qui velit seruum suum ab alio, quàm à se, iudicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multa indignatione ipse irascitur, aut potius vindictam quærit super eum. Vnde & Dominus ait per prophetam. Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. *Et paulò post.* Si detractores quorumcunq; *2. q. 7. c. accusatio.* *Matth. 21.* *Zacha. 2.*

grauiter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt, multò magis laceratores & detractores atque accusatores famulorum Dei damnantur, & in barathrum nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint pœnitentiã, indubitanter vadunt, & vindicibus flammis exuruntur. Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli statuerunt ne facilè commouerentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei Ecclesiæ, quę Apostoli & successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis aduersus eos vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos recurrat charitatis studio, aut familiari colloquio, ea sanent commoti quæ sananda sunt, & charitatiuè emendent, quæ iustè emendenda cognouerint. Si autem aliqui eos prius quàm hoc egerint lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur, & minimè absoluantur, antequàm per satisfactionem (vt iam dictum est) condignam egerint pœnitentiam, quoniam iniuria eorum ad Christum pertinet, cuius legatione funguntur. *Item.* Electionem quoque (vt supra memoratum est) summorum sacerdotum sibi Dominus reseruauit: licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritualibus populis concessisset.

Quòd accusatores & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudiustertius inimici fuerunt. Idem in tertio decretali suo.

¶ CAP. 239.

3 q. 5. c. accusatores. Accusatores & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem aut nudiustertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læsi se vlcisci velint. Inoffensus ergo accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus. *Et paulò inferius.* Deteriores quippe sunt qui præpositorum vitam morésque corrumpunt, his qui substantias aliorum prædiáque corrumpunt. Sententia quippe Cham filij Noë dam-
Gene 9. nantur, qui suorum præpositorum culpam produnt, ceu Cham qui verenda patris non operuit, sed deridenda monstrauit. Pastor Ecclesiæ si à fide exorbitauerit, erit à fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quam distringendus: quia rectores ecclesiæ à
Psalm. 81. Deo iudicandi sunt, sicut ait propheta: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. *Item.* Tam sacerdotes, quàm reliqui fideles omnes summam debent habere curam, de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut si incor-
*appa-ruerint rigibiles * sunt, ab Ecclesia separentur.

Quòd à plebe vel à vulgaribus hominibus non sit arguendus vel accusandus Episcopus. Euaristus Papa Episcopis Africæ.
Epist. 2.

¶ CAP. 240.

2. q. 7. c. non est à plebe. Non est itaque à plebe aut à vulgaribus hominibus arguendus, vel accusandus Episcopus, licet sit inordinatus: quia pro meritis subditorum disponitur vita rectorum. Vnde si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporum, vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos à iudicibus ecclesiæ audiri, antequàm eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quóue merito, si pro Deo, aut pro
2. q. 7. c. Deus omnipotens. vana gloria, aut inimicitia vel odio, vel cupiditate ista præsumpserint. *Et paulò post.* Deus omnipotens vt nos à præcipitante sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomorum noluit audita iudicare, priusquam manifestè agnosceret, quæ dicebantur. Vnde ipse ait: Descendam Genes. 18. & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Deus omnipotens cui nihil absconditum est, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequàm fiant, non ob aliud hæc & alia multa quæ hic prolixitatem vitantes non inseruimus, per se inquirere dignatus est, nisi vt nobis exemplum daret, nec præcipites in discutiendis & iudicandis negotiis essemus.

De extorta confessione. Alexander Papa quintus à Petro in primo decretali suo omnibus episcopis misso. ¶ CAP. 241.

Si sacerdotibus vel actoribus Ecclesiæ quædam scripturæ quoquomodo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, * vel *velut vt se liberare possent quocunque ab eis conscriptæ vel laboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium vel nocumentum valere censemus, neque vllam eis infamiam aut calumniam, aut à suis sequestrationem bonis vnquam authore Deo, & sanctis Apostolis eorúmque successoribus sustinere permittimus. Cõfessio enim Paulò post. in talibus non compulsa, sed spontanea fieri debet: omnis enim confessio quæ fit ex necessitate, fides non est. Confessio ergo in talibus non extorqueri, sed debet sponte * proferri: pessimum *proficeri est enim de suspicione aut extorta confessione quenquam iudicare, cùm magis inspector cordis Paulò post. sit Dominus quàm operis. Non potest autem humano condemnari examine, quem dominus suo reseruauit iudicio. Si omnia namque in hoc sæculo vindicata essent, locum diuina iudicia non haberent *Et paulò post.* Peius malum non esse existimo, quam Christianos suis inuidere sacerdotibus.

Quo ordine adeundi sint primates vel alij iudices. Idem. ¶ CAP. 242.

Si quis erga episcopum vel actores Ecclesiæ quamlibet querelam iustam habere crediderit, non priùs primates aut alios adeat iudices, quàm ipsos à quibus se læsum existimat conueniat familiariter, non semel, sed sæpissimè, vt ab eis aut iustitiam suam accipiat, aut excusationem. Si autem secus egerit, ab ipsis & ab aliis communione priuetur, tanquam apostolorum patrúmque aliorum contemptor.

Quòd nec oues pastorem suum reprehendere, nec plebs episcopum accusare, nec vulgus eum debeat arguere. Pius papa ix. à Petro omnibus Ecclesiis. ¶ CAP. 243.

Oues pastorem suũ non reprehendant, plebs 6. q. 1. c. oues pastorem. episcopum nõ accuset, nec vulgus eum arguat, quia non est discipulus super magistrum. Epis- Matth. 10. copi à Deo sunt iudicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à subditis aut à prauæ vitæ hominibus nõ sunt arguendi, aut accusandi, aut lacerandi. *Et in sequentibus.* Nemo bonum faciens 17 q. 4. cap. sicut qui ecclesiam. alteri verbo aut facto nocere vult. Quantò minus in suspicionem debet venire fidelis homo, vt dicat aut faciat ea quæ pati non vult? Quia omnis suspicio est potius repellenda, quàm approbanda vel recipienda. *Item idem in ij. decretali suo.* Sicut qui ecclesiam Dei vastat, eiúsque prædia & donaria expoliat & inuadit, fit sacrile-

gus: sic & ille qui eius sacerdotes insequitur, sacrilegij reus existit, & sacrilegus iudicatur. Et sicut peccatū quod in Deū cōmittitur grauius est quàm quòd in hominē, sic grauius est sacrilegiū agere, quàm fornicari. Si quis sacerdotum vel reliquorum clericorum suo episcopo inobediēs fuerit, aut ei insidias parauerit, aut contumeliam aut calumniam, & conuinci potuerit, mox curiæ tradatur, & recipiat quod iniquè gessit.

Paulò pòst. 11. q. 1. c. si quis sacerd.

De incertis iudiciis vitandis, & quod nec vera sint credenda, nisi certis indiciis probata, & iudiciario ordine publicata. Victor papa fratribus Alexandriæ positis. ¶ CAP. 244.

Ep. 1. c. 2.

Audiuimus apud vos vestrósque diuersa iudicia fieri, & incerta iudicari. Incerta, charissimi, nullatenus iudicemus, quoadusque veniat dominus qui latentia producet in lucem & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quia quamuis vera sint, non tamen credēda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur. *Item.* Placuit, vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa Episcopus licenter appellet, & adeat Apostolicæ sedis pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos eius retractari negotium procuret, & dum iterato iudicio pontifex causam suam agit, nullus alius in eius loco ponatur, aut ordinetur episcopus, quoniam quanquam comprouincialibus episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat, non tamen diffinire inconsulto Romano pontifice permissum est. Et alibi in statutis legitur Apostolicis: Si quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud Patriarcham vel primatem diœceseos, aut penes vniuersalis apostolicæ ecclesiæ iudicetur sedem. Nihil aliud est, fratres, talis præsumptio, nisi Apostolorum suorúmque * decessorum terminos transgredi, corúmque decreta violari.

1. Corint 4. — *Paulò pòst. Hæc habetur suprà. c. 4.* — *Epist 1. Clementis.* — * successorum

Quomodo iudicandus sit Episcopus, & quot testibus conuincendus. Zephyrinus xiiij. à Petro, in primo decretali suo, omnibus episcopis per Siciliam. ¶ CAP. 245.

Patriarchæ vel primates accusatum discutiētes episcopum, non ante sententiam proferant finitiuam, quàm Apostolica fulti authoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & regulariter examinatos conuincatur testes. Qui minori non sint numero, quàm illi discipuli fuerunt, quos Dominus in adiumentum apostolorum eligere præcepit, id est lxxij. Detractores quoque qui diuina authoritate eradicandi sunt, & * authores inimicorum, ab episcopali submouemus accusatione, vel testimonio. Nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut dispereat, neque in re dubia certa iudicetur sententia, nec vllum iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. Absens verò nemo iudicetur, quia & diuinæ & humanę hoc prohibēt leges. Accusatores autē eorū omni careant suspicione, quia colūnas suas Dominus firmiter stare voluit, nō à quibuslibet agitari. Nullum namque eorū sententia à suo iudice nōdicta constringat, quia & leges sęculi idipsum fieri precipiunt. Duodecim enim iudices quilibet Episcopus accusatus si necesse fuerit eligat, à quibus eius causa iustè iudicetur. Nec priùs audiatur, aut excōmunicetur, vel iudicetur, quàm ipsi per se eligātur, & regulariter vocato ad suorum

2. q. 1. c. primates accusatu. — * *al.* actores — *3. q. 4. c. detractores.* — *3. q. 9. c. absens. verò.* — *3. q. 4. c. duodecim.*

primo conuentum episcoporum, per eos eius causa iustè audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis verò eius causæ ad sedem apostolicam deferatur, vt ibidem determinetur.

Quòd spoliati Episcopi respondere non debeant, nisi res ablatæ prius eis restituantur. Idem in secundo decretali suo fratribus per Ægyptum. ¶ CAP. 246.

Nunciatum est sedi Apostolicæ per Apocrisiarios vestros, quosdam fratrum nostrorū episcoporum videlicet, ab Ecclesiis & sedibus propriis pelli, suáque eis auferri supellectilia, & sic nudos & expoliatos ad iudicia vocari. Quod omni ratione caret: quum cōstituta apostolorum eorúmque successorum, & præcepta Imperatorū, ac constitutiones legum idipsum prohibeant, ac apostolicæ sedis authoritas idipsum fieri vetet. Præceptum est ergo in antiquis statutis, episcopos eiectos, atq; suis rebus expoliatos Ecclesias proprias recipere, & primò sua omnia eis reddi, & tum demum si quis eos iustè accusare voluerit, æquo periculo facere, iudices esse decernentes, Episcopos recta * facientes, & in ecclesia conuenientes, vbi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur, nec priùs eos respondere debere, quàm omnia sua eis & ecclesiis eorum legibus integerrimè restituantur.

* sapiētes

Iniustè condemnatos oportere restitui. Sixtus papa xxiij. à Petro in secundo decretali suo, fratribus per Hispaniam. ¶ CAP. 247.

Sixtus 2. epist. 2.

Fratres quos timore terreno iniustè damnastis, scitote à nobis iustè esse restitutos. Quibus ex authoritate sancti Petri, Apostolica authoritate omnia quę eis ablata sunt, integerrimè reddi præcipimus, si non vultis & vos, & principes vestri, à collegio nostro & membris ecclesiæ separari. Iusto enim iudicio Dei plærunq; peccatoribus potestas, qua sanctos ipsius persequuntur, conceditur, vt qui Spiritu Dei iuuantur & aguntur, fiant per laborum exercitia clariores. Illi tamen qui hoc agunt nullatenus euadunt pœnam: quia vt ait Dominus: Væ illi per quem scandalum venit. *Item.* Incerta non iudicemus quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et quamuis vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ certis indiciis cōprobantur, nisi quæ manifesto iudicio conuincuntur, nisi quæ iudiciario ordine publicantur. Nullus ergo humano potest condemnari examine, quē Deus suo iudicio reseruauit. Hæc omnia summopere sunt præcauenda, ne præsumptores esse videamur. Et accusatio episcoporum non est facilè recipienda, dicente Domino. Non suscipias vocē mendacij: & Apostolus inquit, Aduersus presbyterum inscriptionem non esse recipiendam, absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de presbyteris vel cæteris fidelibus sunt præcauenda, quantò magis de episcopis.

2. q. 5. c. fratres quos. — *Matth 18.* — *Paulò pòst. 1. Cor. 4.* — *Exod. 23.* — *1. Timo. 5.*

Quòd Episcopus accusantium propositionibus non respondeat, nec ad concilium veniat, nisi res ablatæ priùs restituantur, & quales esse debeant accusatores. Fœlix Episcopus, Episcopis Galliæ in secundo decretali suo.

¶ CAP. 248.

Si suis fuerit Episcopus aut Ecclesiæ rebus sibi commissis expoliatus, aut (quod absit) quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus, à sede propria eiectus, aut in detentione aliqua

3. q. 2. c. si Episcopus suis fuerit.

à suis ouibus fuerit sequestratus, tunc canonicè antè in pristino statu restituatur, cum omni priuilegio sui honoris, & sua omnia quæ insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerunt, legibus redintegrentur, nec conuocari nec iudicari poterit, nisi ipse pro sua necessitate minimè tamen iudicandus, aduenire sponte elegerit. Nullatenus ergo à quoquam cogatur antequam integerrimè omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati eius ab honorabili concilio legali ordine redintegrentur: Præsul verò cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis ordinatisque liberè ac securè diu suis rebus, tūc regulariter infra quatuor aut quinq;, aut septem menses iuxta quod possibilitas ei fuerit, & non antè conuocatus, ad tempus, in concilio legitimo, & canonico, veniat ad causam, & si ita iustè videtur, accusantium propositionibus respondeat. *Item.* Quòd si ex vtraque parte ad causam dicendam conuenerint (quia vnus absque altero audiri non debet) quærendum est in iudicio cuius sint conuersationis & fidei, atque suspicionis accusatores, aut qua intentione hoc faciant, quia ad hoc admitti non debent, nisi bonæ conuersationis, & rectæ fidei viri, hi videlicet qui omni suspicione careant, & bonæ vitæ æstimatione clareant, neque infames existant. Quòd si accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi propria s causas asserere, non tamen criminales vel Ecclesiasticas voluerint. Infamis enim persona, nec procurator potest esse, nec cognitor. Absente verò aduersario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia à iudice dicta, vllam obtinebit firmitatem, neque absens per alium accusare vel accusari poterit, nec affinis testis admittatur. Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis, ad quem fuerit appellatum, id est vt actor semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli oportet negari. Peregrina verò iudicia generali actione prohibemus: quia indignum est, vt ab externis iudicetur, qui comprouinciales, & à se electos debet habere iudices.

3 q. 10. c. si accusatorum — *3. q. 7. c. infamis persona.* — *3. q. 9. c. absente aduersario.* — *3. q. 9. c. absens per aliū* — *2. q. 6. c. si quis iudicē.* — *3. q. 6. c. peregrina.*

Quòd Episcopi ad concilium vocati non debeant venire, nisi tanto tempore super sederint, quanto tempore vel Ecclesiis vel rebus suis spoliati sunt. Eusebius Papa in secundo decretali suo, fratribus per Alexandriam & Ægyptum.

¶ Cap. 249.

2. q. 2. c. in scripturis.

In scripturis vestris reperimus quosdam episcopos vestris in partibus à propriis ouibus accusatos, aliquos videlicet ex suscipione, & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos, quosdam verò à propria sede pulsos: quos sciatis nec ad synodum comprouincialem, nec ad generalem posse conuocari, nec in aliquo iudicari, antequam cuncta quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur. Priùs ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & Ecclesias quæ sibi sublatæ sunt, cum omni priuilegio suo restitui, & postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum exspoliati vel pulsi esse videntur, antequam ad synodum conuocentur, & ab omnibus quisque suæ prouinciæ Episcopis audiatur. Nam nec conuocari ad causam, nec iudicari potest expoliatus, vel expulsus, quia non est priuilegium quo expoliari possit iam nudatus, vnde & antiquitus decretum est, omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam perceptor vel Primas possessori restituat. *Item.* Est in antiquis Ecclesiæ statutis decretum, vt qui aliena inuadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptum est: Quod si aliquid defraudaui, reddo quadruplum. Et in legibus sæcularibus cautum habetur: Qui rem subripit alienam, illi cuius res direpta est, in vndecuplum quæ sublata sunt restituat.

5. q. 2. c. prius ergo. — *12. q. 2. c. in antiquis.* — *Luc. 19.*

Episcopos ab ouibus suis non reprehendendos, nisi in fide errauerint. Ex epist. Anacleti papæ scripta omnibus sacerdotibus Christi, ca. i. — *Epist. 3.*

¶ Cap. 250.

Doctor autem vel pastor Ecclesiæ si à fide exorbitauerit erit à fidelibus corrigendus: sed pro reprobis moribus magis est tolerandus, quàm distringendus, quia rectores ecclesiarum à Domino sunt iudicandi, sicut ait Propheta: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. Vnde oportet vnumquenque fidelem, si viderit aut cognouerit plebes suas aduersus pastorem suum tumescere, aut * cleri detractionibus vacare, hoc vitium pro viribus extirpare, prudentérque corrigere satagat; nec eis in quibuscunque negotiis misceri, si incorrigibiles apparuerint, antequam suo reconcilientur doctori, præsumat: quoniam tam sacerdotes quàm reliqui fideles omnes, summam debent habere curam, de his qui pereunt, quatenus eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.

Psalm. 81. — * clerum. *al.* contra clerum

De eadem re. Ex decretis Clementis Papæ. — *Epist. 1.*

¶ Cap. 251.

Ipsi autem Episcopi si exorbitauerint, ab istis non sūt reprehendendi vel arguendi, sed portandi, nisi in fide errauerint. Hi ergo super hos sunt, non illi super istos, quoniam maior à minore non argui nec iudicari potest. Nullus se extollat erga doctores ac magistros suos, quia discipulus super magistrum esse non potest, nec debet. Nullus velit dici sanctus antequam, sit sed priùs sit vt veriùs dicatur. Præcepta Domini doctorúmque ac magistrorum facta quotidiè adimplere, & in Christi nomine pro inimicis orare oportet.

Matth. 10.

De eadem re. Ex epistola Eusebij Papæ, cap. xx. — *Anacletus ep. 3. & 5.*

¶ Cap. 252.

Necesse enim est vt rectores à subditis timeantur, & ab ipsis corrigantur, vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Deteriores quippe sunt qui doctorum vitam moresque corrumpunt, his qui substantias aliorum, prædiáque diripiunt. Ipsi quidem ea quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt: nostri verò detractores, & morum nostrorum corruptores, siue qui aduersum nos armantur, propriè nos ipsos decipiunt, & ideo iustè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiunt.

6. q. 1. c. deteriores.

Quòd infames sunt qui prælatorum vitam corripiunt, & conuersationi detrahunt. Ex decretis Caij papæ, cap. vij. — *Euseb. epist. 2. ad episco. Alexandriæ*

¶ Cap. 253.

Oues verò quæ pastori suo commissæ fuerint, eum nec reprehendere, nisi à recta fide exorbi-

tauerit, debent, nec vllatenus accusare possunt, quia facta pastorum oris gladio ferienda non sunt, quanquam rectè reprehendenda videantur.

De non reprehendendis Episcopis. Ex decretis Euaristi Papæ omnibus per Ægyptum fratribus missis, cap. xviij. § CAP. 254.

5.q.2.c audiuimus. Audiuimus enim quosdam à vobis infamatos & dilaceratos episcopos & à ciuitatibus propriis pulsos, (* quia alibi episcopi constitui non possunt, nisi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis ipsis viuentibus constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, vt sciatis hæc fieri non licere, sed proprios reuocari, & integerrimè restitui debere. Illos verò qui adulterina fœditate suas sponsas (quas & vxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, eijci vt adulteros, atque infames fieri, eósque ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & authoritate huius sanctæ sedis terminandum.

* qui

De infamatis & dilaceratis Episcopis, & à ciuitatibus proprijs expulsis, sine Romana authoritate. Ex decretis Stephani Papæ omnibus Episcopis, cap. vj. § CAP. 255.

Ep. 2 ca.

Nullus enim episcoporum dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria pro qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquā ei potest crimen obijci, priusquam integerrimè restauretur, & omnia quæ ei ablata quocunque sunt ingenio, legibus redintegrentur, & ipse sedi propriæ & pristino statui regulariter reddatur, ita vt omnes possessiones, & cuncta sibi prædia iniustè sublata, atque fructus omnes ante conceptam accusationem primates, & synodus episcopo de quo agitur, funditus restituant: quia hoc non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges fieri prohibent. Neque aliquis eorum aut ecclesiarum * actor vel defensor ad aliquos priùs accusari debet, quàm ipse charitatiuè bis aut ter ab eis, qui se læsos æstimant, vel eos pro aliquibus erratibus corripere cupiunt, conueniatur: vt ab eis aut familiarem emendationem, aut iustam percipiat excusationem. Quod qui præsumpserit, liminibus arceatur Ecclesiæ, vsque ad condignam satisfactionem.

* autor

Vt Episcopus non diiudicetur qui suis rebus est spoliatus. Ex decretis Fœlicis papæ episcopis per Ægyptum missis, cap. x.

§ CAP. 256.

2.q.2.c nullus episcop. Nullus enim episcopus qui suis est rebus expoliatus, aut à sede propria vi aut terrore pulsus, antequàm omnia sibi ablata legibus restituantur, & ipse pacificè annum vel plus suis fruatur honoribus, sedique propriæ sit regulariter restitutus, iuxta canonicam institutionem accusari, vocari, iudicari, aut damnari potest.

Vt Episcopi criminati libere apostolicam sedem appellent, & quòd non possunt sine Romano pontifice vel eius vicario iudicari. Ex decretis Iulij Papæ orientalibus episcopis missis, c. xviij.

Sixtus 2. id. habet ep. 4.

§ CAP. 257.

2.q.6.c.oēs episcopi. Vt omnes Episcopi qui in quibusdam grauioribus pulsantur vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè apostolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem confugiant, vt ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur. Cuius dispositioni omnes maiores & ecclesiasticas causas, & episcoporum iudicia, antiqua apostolorum eorumque successorum atque canonum authoritas reseruauit: quoniam culpantur episcopi qui aliter erga fratres egerint, quàm eiusdem sedis papæ fieri placuerit. Placuit vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa episcopus, licenter appellet & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se aut per vicarios suos, eius negotium retractari procuret. Et dū iterato iudicio Pontifex suam causam agit, nullus alius in eius loco subrogetur, ponatur aut ordinetur episcopus, quoniam quanquam comprouincialibus Episcopis, accusati causam pontificis liceat scrutari, non tamen diffiniri inconsulto Romano Pontifice permissum est, cum beato Petro Apostolo, non ab alio aliquo quàm ab ipso dictum sit Domino: Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Si quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceseos aut penes Apostolicæ vniuersalis Ecclesiæ * papam iudicetur. Accusationes quas leges sæculi non asciscunt, & nos vnanimiter submouemus, ne fiat indistricta probatione impietas, quum recta sit iudicij in lectione sententia. Si quis erga episcopum vel * actores Ecclesiæ se proprium habere crediderit negotium, non priùs adeat iudices, quàm ad eos recurrat charitatis studio, vt familiari colloquio moniti ea sanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit communione priuetur. Nemo Pontificum deinceps aliquem episcopum suis expoliatum rebus, aut à sede pulsum excommunicare præsumat, quia non est priuilegium quo spoliari possit iam nudatus. Pari tenore decernimus, non credi accusatori, qui absente aduersario causam suggerit, ante vtriusque partis discussionem, nec accusatores vel testes suscipi, qui non sunt idonei. Placuit, si accusatus vel damnatus episcopus appellauerit Romanum Pontificem, id statuendum, quod ipse iustè censuerit. Et omnes qui aduersus patres armantur infames esse censemus, neque eos qui cum inimicis morantur ad accusationem vel testimonium recipiendos. Placuit, vt semper in accusationem clericorum primò persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis vitam ducunt: quoniam tales facilè & indifferenter lacerant & criminantur rectè & piè viuentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primò & corrigenda, neque accusationibus suspectis, vel de inimicorum domibus prodeuntibus credendum.

Matt. 16.

2 q 6. c. si quis putau.

* sedem

* authores

Quòd causa pulsati Episcopi per Episcopos iudices iudicanda sit. Ex concilio Spalensi, ca. viij.

Hispal 1.

§ CAP. 258.

Si quis Episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa * iudicetur, siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi vicinos ex consensu elegerint.

* finiatur

Quòd Episcopos iudices non liceat quenquam prouocare. Item ex eodem concilio, cap. ix.

¶ CAP. 259.

Iudices autem episcopos, quos communi consensu elegerint, non liceat quenquam prouocare. Et quisquis probatus fuerit, pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas vt nullus ei communicet episcoporum donec obtemperet.

Vt Episcopi comprouinciales peregrina iudicia non patiantur. Ex decretis Fabiani papæ Hilario episcopo missis, cap. xxvi.

¶ CAP. 260.

Epist. 3. c. 2. 3. q. 6. c. peregrina iudicia. Peregrina verò iudicia salua in omnibus apostolica authoritate generali sanctione prohibemus, quia indignum est, vt ab exteris iudicetur qui prouinciales, & à se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Vnde oportet si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiatur qui sunt in prouincia, episcopis, quia non oportet accusatum, alibi quàm in suo foro audiri.

Vt Episcopus criminatus si iudicem suspectum habuerit, liberè sedem apostolicam appellet. Ex decretis eiusdem, ad eundem episcopum. ¶ CAP. 261.

2. q. 6. c. liceat & c. si quis. Si quis verò episcopus iudicem suspectum habuerit, & viderit se grauari, liberè sedem appellet apostolicam: appellantem autem non habeat afflictio vlla, aut * detentionis iniuriosæ custodia, sed liceat appellatori vitiatam causam, appellationis remedio subleuare; liceat etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi vox denegetur ei quem in supplicium sententia destinarit.

* deceptionis

Carth. 2. sub Siricio c. 10. *A quot episcopis Episcopus vel presbyter vel diaconus sint audiendi. Ex concilio Carthaginensi, cap. xij.* ¶ CAP. 262.

3. qu. 8 ca. suggero & 15 q. 7 c. Felix episc. Fœlix episcopus dixit: Suggero secundùm statuta veterum conciliorum, vt si quis episcopus (quod non optamus) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare, ne in crimine maneat, à duodecim episcopis, & presbyter à septem episcopis, cum proprio suo episcopo audiatur, & diaconus à tribus.

Ant. 1. sub Iulio 1. *De Episcopo, si comprouinciales in eius examinatione dissenserint. Ex concilio Antiocheno, ca. xiv.*

¶ CAP. 263.

Si quis episcopus de certis criminibus diiudicatur, & contingat de eo comprouinciales episcopos dissidere, cùm iudicatus ab aliis innocens creditur, reus ab aliis æstimatur: propter huius ambiguitatis absolutionem, sanctæ synodo placuit vt metropolitanus episcopus, à vicina prouincia iudices alios conuocet qui controuersiam tollant, & vt per eos simul & comprouinciales episcopos quod iustum visum fuerit, approbetur.

*Vt Episcopis, vel alicui in ordinibus posito, nullus laicus crimen * imponere audeat. Ex decretis Syluestri papæ ca. i.* ¶ CAP. 264.

* intendere.

In epilogo con. Rom. 2 sub Syluestro. In consensu & subscriptione omnium constitutum est, vt nullus laicus episcopo vel alicui in ordinibus posito, crimen aliquod possit inferre. Et vt presbyter non aduersus episcopum, non diaconus aduersus presbyterum, non subdiaconus aduersus diaconum, non acolytus aduersus subdiaconum, non exorcista aduersus acolythum, nec lector aduersus exorcistam, nec ostiarius aduersus lectorem det accusationem aliquam. Et non damnetur præsul nisi in septuaginta duobus idoneis testibus. 2 q. 7. c. nullus laicus.

Quòd Episcopi accusatorum episcoporum iudices esse debeant. Ex decretis Damasi papæ, cap. iij.

¶ CAP. 265.

Accusatorum episcoporum iudices esse decernimus episcopos sapientes iustè & rectè viuentes.

De legitima vocatione Episcopi accusati. Ex epistola eiusdem ad Stephanum & ad concilium Africæ. ¶ CAP. 266. Ep. 4. c. 4.

Vocatio ad synodum iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur, rationabilibus scriptis per spatium fieri debet congruum, atque canonicum: quia nisi canonicè vocatus fuerit & suo tempore & canonica ordinatione, licet ad conuentum quacunque necessitate venerit, nisi spontè voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus, quoniam nec sæculi leges hoc permittunt fieri, quantò magis diuinæ? 5 q. 2. c. vocatio ad synodum.

Vt primates de accusato Episcopo, non ante sententiam proferant damnationis, quàm aut reum se ipse confiteatur, aut canonicè per innocentes testes conuincatur. Ex epistola Fœlicis papæ Paterno episcopo missa, cap. iv. Fœlix I. Epist. 1.

¶ CAP. 267.

Primates quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quàm apostolica freti authoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos testes regulariter conuincatur: aliter censemus irritam esse, & iniustam episcoporum damnationem, & idcirco à synodo retractandam, ita vt oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis. 2. q. 1. c. primates.

Qualiter Primas, & vbi sit faciendus. Ex registro Gregorij ad Gennadium Patricium & exarchum Africæ. ¶ CAPVT 268. L. 1. ep. 72.

Concilium verò catholicorum episcoporum admoneri præcipitur, vt primatem non ex ordine loci postpositis vitæ meritis faciat, quoniam apud dominum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse verò primas non passim sicut moris est, per villas, sed in vna, iuxta eorum electionem, ciuitate resideat.

Vt Episcopi singularum gentium sciant quis inter eos sit primus. Ex epistola Anacleti papæ omnibus episcopis. Ep. 3. c. 3.

¶ CAP. 269.

Beati etiam Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium quis eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam inter beatos apostolos quædam fuit discretio. Et licet omnes essent apostoli, Petro tamen à domino concessus est primatus. Et ipsi inter se voluerunt, vt reliquis omnibus præesset apostolis Cephas, id est, vt Petrus principatum teneret apostolatus, quia & eandem formam suis successoribus & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Et non solùm hoc in nouo testamento constitutū, Dist. 22. c. sacrosancta.

tauerit, debent, nec vllatenus accusare possunt, quia facta pastorum oris gladio ferienda non sunt, quanquam rectè reprehendenda videantur.

De non reprehendendis Episcopis. Ex decretis Euaristi Papæ omnibus per Ægyptum fratribus missis, cap. xviij. ¶ Cap. 254.

3. q. 1. c. audiuimus. Audiuimus enim quosdam à vobis infamatos & dilaceratos episcopos & à ciuitatibus propriis pulsos, (* quia alibi episcopi constitui non possunt, nisi in ciuitatibus non minimis) & alios in eis ipsis viuentibus constitutos. Ideo hæc vobis scribimus, vt sciatis hæc fieri non licere, sed proprios reuocari, & integerrimè restitui debere. Illos verò qui adulterina fœditate suas sponsas (quas & vxores eorum præfixo tenore esse intelligimus) tenent, eijci vt adulteros, atque infames fieri, eósque ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & authoritate huius sanctæ sedis terminandum.

* qui

De infamatis & dilaceratis Episcopis, & à ciuitatibus proprijs expulsis, sine Romana authoritate. Ex decretis Stephani Papæ omnibus Episcopis, cap. vj. ¶ Cap. 255.

Ep. 2 ca.

Nullus enim episcoporum dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria pro qualibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquã ei potest crimen obijci, priusquam integerrimè restauretur, & omnia quæ ei ablata quocunque sunt ingenio, legibus redintegrentur, & ipse sedi propriæ & pristino statui regulariter reddatur, ita vt omnes possessiones, & cuncta sibi prædia iniustè sublata, atque fructus omnes ante conceptam accusationem primates, & synodus episcopo de quo agitur, funditus restituant: quia hoc non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi leges fieri prohibent. Neque aliquis eorum aut ecclesiarum * actor vel defensor ad aliquos priùs accusari debet, quàm ipse charitatiuè bis aut ter ab eis, qui se læsos æstimant, vel eos pro aliquibus erratibus corripere cupiunt, conueniatur: vt ab eis aut familiarem emendationem, aut iustam percipiat excusationem. Quod qui præsumpserit, liminibus arceatur Ecclesiæ, vsque ad condignam satisfactionem.

* autor

Vt Episcopus non diiudicetur qui suis rebus est spoliatus. Ex decretis Fœlicis papæ episcopis per Ægyptum missis, cap. x.

¶ Cap. 256.

2. q. 2. c. nullus episcop. Nullus enim episcopus qui suis est rebus expoliatus, aut à sede propria vi aut terrore pulsus, antequàm omnia sibi ablata legibus restituantur, & ipse pacificè annum vel plus suis fruatur honoribus, sedique propriæ sit regulariter restitutus, iuxta canonicam institutionem accusari, vocari, iudicari, aut damnari potest.

Vt Episcopi criminati libere apostolicam sedem appellent, & quòd non possunt sine Romano pontifice vel eius vicario iudicari. Ex decretis Iulij Papæ orientalibus episcopis missis, c. xviij.

Sixtus 2. id. habet ep. 1.

¶ Cap. 257.

2. q. 6. c. oẽs episcopi. Vt omnes Episcopi qui in quibusdam grauioribus pulsantur vel criminantur causis, quotiens necesse fuerit, liberè apostolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem confugiant, vt ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur. Cuius dispositioni omnes maiores & ecclesiasticas causas, & episcoporum iudicia, antiqua apostolorum eorumque successorum atque canonum authoritas reseruauit: quoniam culpantur episcopi qui aliter erga fratres egerint, quàm eiusdem sedis papæ fieri placuerit. Placuit vt accusatus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causa episcopus, licenter appellet & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se aut per vicarios suos, eius negotium retractari procuret. Et dũ iterato iudicio Pontifex suam causam agit, nullus alius in eius loco subrogetur, ponatur aut ordinetur episcopus, quoniam quanquam comprouincialibus Episcopis, accusati causam pontificis liceat scrutari, non tamen diffiniri inconsulto Romano Pontifice permissum est, cum beato Petro Apostolo, non ab alio aliquo quàm ab ipso dictum sit Domino: Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Si quis putauerit se à proprio metropolitano grauari, apud primatem diœceseos aut penes Apostolicæ vniuersalis Ecclesiæ * papam iudicetur. Accusationes quas leges sæculi non asciscunt, & nos vnanimiter submouemus, ne fiat indistricta probatione impietas, quum recta sit iudicij in lectione sententia. Si quis erga episcopum vel * actores Ecclesiæ se proprium habere crediderit negotium, non priùs adeat iudices, quàm ad eos recurrat charitatis studio, vt familiari colloquio moniti ea sanare debeant, quæ in querimoniam deducuntur. Quod si aliter egerit communione priuetur. Nemo Pontificum deinceps aliquem episcopum suis expoliatum rebus, aut à sede pulsum excommunicare præsumat, quia non est priuilegium quo spoliari possit iam nudatus. Pari tenore decernimus, non credi accusatori, qui absente aduersario causam suggerit, ante vtriusque partis discussionem, nec accusatores vel testes suscipi, qui non sunt idonei. Placuit, si accusatus vel damnatus episcopus appellauerit Romanum Pontificem, id statuendum, quod ipse iustè censuerit. Et omnes qui aduersus patres armantur infames esse censemus, neque eos qui cum inimicis morantur ad accusationem vel testimonium recipiendos. Placuit, vt semper in accusationem clericorum primò persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perscrutetur. Nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum qui veritatis fidem ignorant, nec rectę conuersationis vitam ducunt: quoniam tales facilè & indifferenter lacerant & criminantur rectè & piè viuentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primò & corrigenda, neque accusationibus suspectis, vel de inimicorum domibus prodeuntibus credendum.

Matt. 16.

2. q. 6. c. si quis putau.

* sedem

* authores

Quòd causa pulsati Episcopi per Episcopos iudices iudicanda sit. Ex concilio Spalensi, ca. viij. Hispal. 2.

¶ Cap. 258.

Si quis Episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionem retulerit, per episcopos iudices causa * iudicetur, siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi vicinos ex consensu elegerint.

* finiatur

Quòd Episcopos iudices non liceat quenquam prouocare. Item ex eodem concilio, cap. ix.

¶ CAP. 259.

Iudices autem episcopos, quos communi consensu elegerint, non liceat quenquam prouocare. Et quisquis probatus fuerit, pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cum hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas vt nullus ei communicet episcoporum donec obtemperet.

Vt Episcopi comprouinciales peregrina iudicia non patiantur. Ex decretis Fabiani papæ Hilario episcopo missis, cap. xxvi.

¶ CAP. 260.

Epist. 3. c. 2. 3. q. 6. c. peregrina iudicia.

Peregrina verò iudicia salua in omnibus apostolica authoritate generali sanctione prohibemus, quia indignum est, vt ab exteris iudicetur qui prouinciales, & à se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. Vnde oportet si aliquis episcoporum super certis accusetur criminibus, vt ab omnibus audiatur qui sunt in prouincia, episcopis, quia non oportet accusatum, alibi quàm in suo foro audiri.

Vt Episcopus criminatus si iudicem suspectum habuerit, liberè sedem apostolicam appellet. Ex decretis eiusdem, ad eundem episcopum. ¶ CAP. 261.

2. q. 6. c liceat & c. si quis.

Si quis verò episcopus iudicem suspectum habuerit, & viderit se grauari, liberè sedem appeller apostolicam: appellãrem autem non habeat afflictio vlla, aut * detentionis iniuriosæ custodia, sed liceat appellatori viriatam causam, appellationis remedio subleuare; liceat etiam in causis criminalibus appellare, nec appellandi vox denegetur ei quem in supplicium sententia destinarit.

* deceptionis

Carth. 2. sub Siricio c. 10.

A quot episcopis Episcopus vel presbyter vel diaconus sint audiendi. Ex concilio Carthaginensi, cap. xij. ¶ CAP. 262.

3. q. 8. c. suggero & 15. q. 7. c. Felix episc.

Fœlix episcopus dixit: Suggero secundùm statuta veterum conciliorum, vt si quis episcopus (quod non optamus) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare, ne in crimine maneat, à duodecim episcopis, & presbyter à septem episcopis, cum proprio suo episcopo audiatur, & diaconus à tribus.

Ant. 1. sub Iulio 1.

De Episcopo, si comprouinciales in eius examinatione dissenserint. Ex concilio Antiocheno, ca. xiv.

¶ CAP. 263.

Si quis episcopus de certis criminibus diiudicatur, & contingat de eo comprouinciales episcopos dissidere, cùm iudicatus ab aliis innocens creditur, reus ab aliis æstimatur: propter huius ambiguitatis absolutionem, sanctæ synodo placuit vt metropolitanus episcopus, à vicina prouincia iudices alios conuocet qui controuersiam tollant, & vt per eos simul & comprouinciales episcopos quod iustum visum fuerit, approbetur.

*Vt Episcopis, vel alicui in ordinibus posito, nullus laicus crimen * imponere audeat. Ex decretis Syluestri papæ ca. i.* ¶ CAP. 264.

* intendere.

In epilogo con. Rom. 2 sub Syluestro.

In consensu & subscriptione omnium constitutum est, vt nullus laicus episcopo vel alicui in ordinibus posito, crimen aliquod possit inferre. Et vt presbyter non aduersus episcopum, non diaconus aduersus presbyterum, non subdiaconus aduersus diaconum, non acolytus aduersus subdiaconum, non exorcista aduersus acolythum, nec lector aduersus exorcistam, nec ostiarius aduersus lectorem det accusationem aliquam. Et non damnetur præsul nisi in septuaginta duobus idoneis testibus.

2. q. 7. c nullus laicus.

Quòd Episcopi accusatorum episcoporum iudices esse debeant. Ex decretis Damasi papæ, cap. iij.

¶ CAP. 265.

Accusatorum episcoporum iudices esse decernimus episcopos sapientes iustè & rectè viuentes.

De legitima vocatione Episcopi accusati. Ex epistola eiusdem ad Stephanum & ad concilium Africæ. ¶ CAP. 266.

Ep. 4. c. 4.

Vocatio ad synodum iuxta decreta patrum canonica, eius qui impetitur, rationabilibus scriptis per spatium fieri debet congruum, atque canonicum: quia nisi canonicè vocatus fuerit & suo tempore & canonica ordinatione, licet ad conuentum quacunque necessitate venerit, nisi spontè voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus, quoniam nec sæculi leges hoc permittunt fieri, quantò magis diuinæ?

5. q. 2. c vocatio ad Synodum.

Vt primates de accusato Episcopo, non ante sententiam proferant damnationis, quàm aut reum se ipse confiteatur, aut canonicè per innocentes testes conuincatur. Ex epistola Fœlicis papæ Paterno episcopo missa, cap. iv.

¶ CAP. 267.

Fœlix I. Epist. 1.

Primates quoque accusatum discutientes episcopum, non ante sententiam proferant damnationis, quàm apostolica freti authoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes & canonicè examinatos testes regulariter conuincatur: aliter censemus irritam esse, & iniustam episcoporum damnationem, & idcirco à synodo retractandam, ita vt oppressis ab omnibus in cunctis subueniatur causis.

2. q. 1. c primates.

Qualiter Primas, & vbi sit faciendus. Ex registro Gregorij ad Gennadium Patricium & exarchum Africæ. ¶ CAPVT 268.

L. 1. ep. 72.

Concilium verò catholicorum episcoporum admoneri præcipitur, vt primatem non ex ordine loci postpositis vitæ meritis faciat, quoniam apud dominum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse verò primas non passim sicut moris est, per villas, sed in vna, iuxta eorum electionem, ciuitate resideat.

Vt Episcopi singularum gentium sciant quis inter eos sit primus. Ex epistola Anacleti papæ omnibus episcopis.

Ep. 3. c. 3.

¶ CAP. 269.

Beati etiam Apostoli inter se statuerunt, vt episcopi singularum scirent gentium quis eos primus esset, quatenus ad eum potior eorum sollicitudo pertineret. Nam inter beatos apostolos quædam fuit discretio. Et licet omnes essent apostoli, Petro tamen à domino concessus est primatus. Et ipsi inter se voluerunt, vt reliquis omnibus præesset apostolis Cephas, id est, vt Petrus principatum teneret apostolatus, quia & eandem formam suis successoribus & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. Et non solùm hoc in nouo testamento constitutũ,

Dist. 22. c. sacrosancta.

Psal. 98. sed etiam in veteri testamento fuit. Vnde scriptum est. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, id est, primi inter eos fuerunt. Et quamuis ita sit ordinatum, nemo tamen quod suum est quærat, sed quod alterius, vnde ait beatus Paulus Apostolus: Rom 15. Vnusquisque placeat proximo suo in bonum, ad ædificationem. Matt. 20. Mar. 10. Et sicut ipse saluator suis ait apostolis: Qui maior est vestrum, erit minister vester: & reliqua.

Conc. Carth. 3 c 7.

Vt Episcopus accusatus communione non priuetur, nisi statuta die venire noluerit. Ex concilio Carthaginensi cap. vij.

¶ CAP. 270.

4. q. 5. c. Quisquis primates. Aurelius episcopus dixit: Quisquis episcoporum accusatur, ad primatem prouinciæ ipsius causam deferat accusator, nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum iudicio, die statuta, literis euocatus, minimè occurrerit, hoc est, infra spatium mensis ex ea die, qua eum literas accepisse constiterit. Quòd si aliquas * veræ necessitatis causas probauerit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ suæ dicendæ intra alterum mensem, integram habeat facultatem. Verùm post mensem secundum * non communicet, donec * examinetur. Si autem ad concilium vniuersale infra anni spatium occurrere noluerit, vt vel ibi causa eius terminetur, ipse in se damnationis sententiam dixisse iudicetur. Tempore sanè quo non communicat, nec in sua ecclesia vel parœcia communicet: accusator autem eius si nunquam diebus causæ dicendæ defuerit, à communione non remoueatur: si verò aliquãdo defuerit subtrahens se, restituto in communione episcopo, ipse remoueatur à communione accusator: ita tamen, vt nec ipsi adimatur facultas causæ peragendæ, si se ad diem constitutum occurrere non voluisse, sed non potuisse probauerit. Illud verò placuit, vt cùm agere cœperit in episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum non admittatur, nisi proprias causas, non tamen ecclesiasticas, asserere voluerit.

* veras
* tandiu
* purgetur.

De Maximo episcopo variis criminibus infamato, & ad synodum sæpius vocato, qui venire & se excusare neglexerat. Ex ij. epist. Bonifacij Papæ, ad episcopos Galliæ.

¶ CAP. 271.

Bonifacius episcopus, Patroclo, Remigio, Maximo, Hilario, Seuero, Valerio, Iuliano, Castorio, Leontio, Constantino, Ioanni, Montano, Marino, * & cæteris episcopis per Gallias, & per septem prouincias constitutis. Valentinæ nos clerici ciuitatis adierunt, proponentes libellum & crimina, quæ Maximum, teste tota prouincia, asserunt commisisse. Delegata totiens cognitione illum constituta semper subterfugisse iudicia, nec confisum conscientia festinasse, vt si esset innocens examinatis omnibus purgaretur, quæ totiens decreta ex * vestrarum quoque chartarum instructione cognouimus. Qui è contrario probauit de se illa, quæ dicta sunt, * quia ad ea confutanda, cum essent innumera, à decessoribus meis prouincialis est delegata cognitio: Conuentus etiam dicitur euitasse, & adesse minimè voluisse. Et nullus dubitat, quòd ita iudicium nocens subterfugit, quemadmodum vt absoluatur, qui est innocens, quærit. Sed astuta cauillatio eorũ, qui versutis agendũ credunt esse consiliis, nunquam innocentiæ nomen accipiet. Confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere iudicium dilationibus putat. Veniet tamen aliquando ille, qui talis perhibetur, in medium: nec * prodest illi totiens latuisse, totiens subterfugisse, quem sui actus, & commissa, quocunque fugerit, ea quæ obijciuntur, illi, si vera sunt, crimina persequuntur. Debueram quidem iam dignam pro eius accusatis in nostro iudicio actibus, qui cognitionem & decretum iudicium sæpe declinando credidit illudendum, dare sententiam. Quam ne aliquis præcoquam forsitan iudicaret, & sibi (qui absens est, licet sit quæsitus) à nobis reseruatum esse nihil diceret, maluimus intercapedine temporis data, differri, quum hoc etiam eius accusatores assererent, de * cuius intentionibus & moribus sit * decretum, Maximum, tantò magis damnanda committere, quantò tardius se constituto iudicio præsentaret. Quem Manichæorum inuolutum caligine, arguunt turpi secta olim ita eum ne possit abluere, animum sordidasse: in probationem obiectæ rei gesta synodalia proferentes, & commissis inuolutum vndique flagitiis, nullum eum sanitatis habuisse respectum quem furore suo, & insana temeritate ad sæcularium quoque iudicum tribunalia subditum quæstioni, quod in vili persona turpissimum est, obiiciunt peruenisse, & homicidij damnatum asserunt, gestis prolatis in medium. Et hunc talem post tanta taliaque commissa, episcopatus adhuc sibi nomen in suis latibulis vẽdicare, in propriẹ ciuitatis infamiam, nimiis doloribus conqueruntur, & sanctum nomen, vendicando sibi, velle polluere. Ideoque, fratres charissimi, quia hic audiendus præsentare se noluit, ne conuictus forsitan ab accusantibus se clericis, possit digna tandem aliquando, præsentatus episcopali iudicio, pronunciationis congruæ feriri sententia (quanquam illi, cùm hæc docta fuerint, sciamus huius nominis esse iacturam, qui pudorem nunquam habuisse sacerdotij perhibetur, & locum suum ne modico quidem tempore custodisse) dilationem dedimus, & decreuimus, * vestrum debere intra prouinciam esse iudicium, & congregari synodum ante diem Calendarum Nouembrium, vt si adesse voluerit, præsens si confidit, ad obiecta respondeat: si adesse neglexerit, dilationem sententię de absentia non lucretur. Nam manifestum est eum confiteri de crimine, qui indulto & totiens delegato iudicio, purgandi se occasione non vtitur. Nihil enim interest, vtrũ in præsenti examine omnia quæ dicta sunt comprobentur, cum ipsa quoque * professione procurata totiens constet absentia. Nos autem per omnes prouinciales literas dirigemus, ne excusationem sibi ignorationis obtendat, vt ad prouinciam venire cogatur, & illic se constituto præsentare iudicio. Quicquid autem vestra charitas de hac causa duxerit decernendum, cùm ad nos relatum fuerit, nostra (vt condecet) necesse est authoritate firmetur.

* Maurițio.
* nostrarum
* cui
* prodeerit
* quorum
* securũ
* vestrã
* pro cõfess.

*De Episcopo criminato qui ad synodum vocatus, venire contempserit. De synodo apud * Altheim habita. cap. x.*

¶ CAP. 272.

* Alcheũ

Richuuinum episcopum, qui contra sanctorum canonum sanctiones Strazburgensem ecclesiam inuasit, quem ad sanctam synodum per literas nostras inuitauimus, & venire contemnens nec vicarium suum misit, authoritate sancti Petri ego Ioannes vicarius Apostolici, ex

præcepto sanctæ synodi iniungendo vocamus iterum, & præcipimus quatenus ad concilium, id est, Moguntiæ indictum à metropolitano suo episcopo ad præsentiam venerabilis Herigeri archiepiscopi & confratrum suorum veniat, suę inobedientiæ & peruersitatis ibidem iustam rationem redditurus. Sin autem negligenter, & hoc agere paruipenderit, abstineat se à proprio gradu, donec Romam veniens coram Domino papa, & sancta Ecclesia reddat rationem.

Qui sint Primates, *qui Metropolitani Ex cap. Nicæni concilij, quæ addita sunt à Fœlice papa.*

¶ Cap. 273.

Primates illi & non alij sunt, quàm qui in Nicæna synodo sunt constituti. Reliqui verò qui metropoles tenent sedes, Archiepiscopi vocantur, & non Primates, salua in omnibus Apostolicæ sedis dignitate, quæ ei ab ipso Domino est concessa, & postea à sanctis patribus roborata.

Steph. 1. Ep 2. c 7. *Quòd neganda sit accusatis criminandi licentia priusquam se crimine quo premuntur, exuerint Ex decretis Stephani papæ, omnibus episcopis missis cap. xi.*

¶ Cap. 274.

3. q. 11. c. neganda est. Quòd neganda est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine quo premuntur exuerint: quia non est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se priùs probauerint innocentes, quoniam periculosa est, & admitti non debet rei aduersus quemcunque professio. Familiares verò & sponte confessi atque sceleribus irretiti non debent admitti: nec hi qui hesterna die, aut * perendie, aut antè fuerunt inimici. [* pridie]

De criminationibus aduersus doctores non suscipiendis. Ex *decretis Eusebij papæ cap. xvij.*

¶ Cap. 275.

Et licet hæc possint generaliter dicta sufficere vt vel declinemus errata, vel custodiamus Catholica, ab Apostolis tamen eorúmque successoribus nouimus constitutum, criminationes aduersus doctores non debere suscipi, nec peregrina iudicia fieri, nec quenquam alterius iudicis quàm sui, sententia debere constringi.

De eadem re. Ex *concilio Spalensi, cap. iij.*

¶ Cap. 276.

Accusatores aduersus doctorem nemo suscipiat, quia non potest humano condemnari examine, quem Dominus suo iudicio reseruauit.

Vt nemo accuset Episcopum apud seculares. Ex *epistola* Fœlicis *papæ ad Ægyptios missa, c. i.*

¶ Cap. 277.

Vt nemo episcopum penes seculares arbitros accuset, sed apud summos primates.

11. q. 1. c. nullus episcopus. De eodem re. *Ex epistola Bonifacij papæ ad episcopos Galliæ.* ¶ Cap. 278.

Nullus episcopus neque pro ciuili, neque pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem siue militarem producatur, vel exhibeatur. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur.

Vt non accusetur episcopus à criminosis. Ex epistola Fœlicis papæ supradictis episcopis missa, cap. xviij. ¶ Cap. 279.

Quotiens episcopus super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores qui iustè & canonicè recipi debeant, synodo legitima in suo tempore congregata, ab omnibus canonicè audiatur qui sunt in prouincia episcopis. Quòd si legitimi non fuerint accusatores qui iustè & canonicè recipi debeant, non fatigetur episcopus, quia sacerdotes ad sacrificandum vacare debent, non ad litigandum, nec illi qui throni Dei vocantur, prauorum hominum insidiis turbari, sed liberè Christo domino famulari. Daniel. 7.

Vt nullus Episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur. Ex decretis Iulij papæ, orientalibus episcopis missis, c. xviij. Iulius I. Ep. 3. c. 17.

¶ Cap. 280.

Nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium deuocetur, sed vocato eo canonicè in loco omnibus congruo, tempore synodali ab omnibus comprouincialibus episcopis audiatur, qui concordem super eum canonicámque proferre debent sententiam. Quia si hoc minoribus tam de clericis quàm de laicis concessum est, quantò magis de episcopis seruari conuenit? Nam si ipse metropolitanum aut iudices suspectos habuerit, aut infestos senserit, apud primatem diœceseos, aut apud Romanæ sedis pontificem iudicetur.

Infra quot dies appellandus est. Excerpta de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus, cap. xxxv ¶ Capvt 281.

Propter superfluā appellatorum licentiā, ne in retractandis vel reuocandis sententiis liberum habere arbitrium viderentur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt, vt quicunque apud iudicem qui causam eius audiuit, appellauerit, & ad alium iudicem prouocare voluerit, * infra quinque dies appellet, & in his ipsis quinque diebus, ad iudicem ad quem prouocauerit, sine aliqua dissimulatione perueniat, & ipse dies quo accepit literas, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longiùs iter sit, exceptis his quinque, diebus, spatium dierum quo iter agi possit, computetur. [2. qu. 6. c. propter superfluam.] [* intra.]

De accipiendis litteris appellationis, cap. xxxvi.

¶ Cap. 282.

Ab eo autem à quo appellatum est ad eum qui de appellatione cogniturus est, literæ dimissoriæ dirigantur, quæ vulgò epistola appellatur, quarum postulatio & acceptatio intra quintum diem ex officio facienda est. Ista iam superius sub titulo de cautionibus & pœnis appellatiorum interpretata est; qui intra tempora præstituta dimissorias non postulauerint, vel acceperint, vel reddiderint, rescriptione ab agendo submoueantur, & pœnam appellationis ferre cogantur. [2. q. 6. c. ab eo.]

Quæ appellatio sit accipienda, quæ non, cap. xxxvij.

¶ Cap. 283.

Quicunque non confidentiâ iustæ causæ, sed causâ afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellauerit, vel si de facto suo confessus ne addicatur, appellare voluerit, huiusmodi appellationes non recipiuntur. [2. q. 6. c. quicunque.]

Quid agendum sit de possessione appellantis. cap.xxxviij. ¶ Cap. 284.

2.q.6.cap. quotiens. Quotiens post auditam causam iudicij possessor appellat, fructus possessionis de qua agitur, dum secundæ audientiæ euētus dubius est, meritò sequestrantur. Nam si petitor appellauerit, hoc ab eo non potest postulari, quia non potest sequestrari quod non habet. Si propter prædia vrbana, vel mancipia appellatur, pensiones eorum, vel mercedes * vecturarum etiam, si de naui agatur, deponi solent. *vecturę.

Vt iniustè appellans aduersario sumptus quos sibi expenderit, quadrupliciter restituat, cap.xxxix. ¶ Cap. 285.

* probādum. 2 q 6.ca. omnimodo. Omnimodo * puniendum est, vt, quotiens iniusta appellatio pronunciatur, sumptus quos dum sequeretur aduersarius impendit, reddere cogatur non simplos, sed quadruplos.

Quòd ante inscriptionem nemo criminosus inueniatur, de libro nono earundem legum.

¶ Cap. 286.

Ante inscriptionem nemo efficiatur criminosus. Nam inscriptione per ordinem facta, tunc à iudice suscipiendus est reus, & custodiæ cum accusatore tradendus est: ea tamen ratione, vt tam accusati, quàm accusatoris dignitas æstimetur, & vnumquenque ante discussionem ita iudex faciat custodiri, vt eorum natalis aut dignitas patiuntur. Sanè hi qui crimina sua in quæstione confessi sunt, de aliis si dicere voluerint à iudice non credantur; quia iure & legibus constitutum est, vt spontanea professione reus reum non faciat, neque illi de altero credatur, qui se criminosum esse confessus est.

Ep.4 c.8. *Quæ induciæ accusatis episcopis sint dandæ. Ex epist. decretali Damasi.* ¶ Cap. 287.

3.q.3.c.induciæ accusatis. Induciæ accusatis in criminalibus episcopis sex mensium, vel eò amplius concedendæ sunt; quoniam & laicis hoc permissum nullus sæcularibus disciplinis imbutus ignorat, quantò magis sacerdotibus, qui superiores eis esse non dubitantur?

Epist.2. *Quòd de se confesso in alieno crimine non sit credendum. Dionysius Seuero Coepiscopo.*

¶ Cap. 288.

15.q.3.cap. nemini præterquam. Nemini de se confesso credi potest super crimen alienum, quoniam eius omnísque rei professio periculosa est, & admitti non debet. Similiter alieni erroris socium, vel à sui voluntariè propositi tramite recedentem, aut sacris patrum regulis & constitutionibus inobedientem, suscipere non possumus, nec debemus.

Ep.2.c.5. *De accusatoribus & testibus episcoporum qui sint recipiendi, qui non. Ex dec. Calixti papæ episcopis per Galliam constitutis, ca.xvii.* ¶ Cap. 289.

Omnes ergo qui in recta fide suspecti sunt, in accusatione sacerdotum, & eorum super quorum fide non hæsitatur, minimè recipiantur, & in testimonio dubij habeantur. Infirmari ergo oportet eorum vocem de quorum fide dubitatur, nec eis omnimodo esse credendum qui rectam fidem ignorant. 2.q.7.ca. quærendum est. Et in Carthag. 4. c.96. Quærendum est ergo in iudicio cuius sit conuersationis, ac fidei is qui accusat, & is qui accusatur, quoniam hi qui non sunt rectæ fidei, ac conuersationis, quorum vita est accusabilis, non permittuntur eos accusare, quorum fides, vita & libertas noscitur, neque viles personæ in eorum recipiantur accusationem. Rimandæ sunt accusatorum enucleatim personæ, quæ sine scripto difficile, per scriptum autem nunquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest, sed propria voce, & præsente eo quem accusare voluerit, suam quisque agat accusationem, nec absente eo quem accusare voluerit, quisquam accusator credatur. 3 q 8 c. per accusatorē. Similiter testes per quamcunque scripturam testimonium nō dicant, nec de aliis causis vel negociis testimonium dicant, nisi de his quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. 3 q.9.c. testes. Accusatores verò consanguinei aduersus eos testimonium non dicant, nec eorum familiares, vel de domibus eorum prodeuntes, sed si voluerint & inuicem consenserint, inter se parentes tantum testificentur, & non in alios. Nec accusatores vel testes suspecti recipiantur, quia propinquitatis & familiaritatis ac dominationis affectio, veritatem impedire solet.

De eadem re. Ex decretis Damasi papæ Stephano, & vniuersis episcopis Africæ missis, cap. *xvij.* Ep.4.c.3. * 10.

¶ Cap. 290.

Accusatores autem episcoporum, & testes super quibus rogitastis, absque vlla infamia, 2.q.7. Testes absque ulla. aut suspicione, vel manifesta macula, & vera fide pleniter instructi esse debent, & tales, quales ad sacerdotium eligere iubet diuina authoritas, quoniam Sacerdotes vt antiquorum tradit authoritas, criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt, prouehi honorem.

Quæ sint infames personæ. Ex epistola Stephani papæ ad Hilarium. ¶ Cap. 291. Steph.1.ep. 1. c. 1.

Infames autem eas esse dicimus personas, 6 q. 1. c. infames. quæ pro aliqua culpa notantur infamia, id est, omnes qui Christianæ legis normam abiiciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos, sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum atque successorum eorum atque sanctorum patrum religiosa statuta libenter violantes, & omnes qui aduersus patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur, similiter & incæstuosos, homicidas, periuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates ecclesiæ abstrahunt iniustè, & qui fratres calumniantur aut accusant, & non probant, vel qui contra innocentes, principum animos ad iracundiam prouocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab ecclesia expulsos, & omnes quos ecclesiasticæ vel sæculi leges infames pronunciant: hos verò non ad sacros ordines licet promouere, nec seruos ante legitimam libertatem, nec pœnitentes, nec bigamos, nec eos qui curiæ deseruiunt, vel qui non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem, vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur. Hi omnes nec ad sacros gradus debent prouehi: nec isti, nec liberti, nec suspecti, neque rectam fidem, vel dignam conuersationem non habentes, summos possunt accusare sacerdotes.

Fœlix 1. epist 2.

Quòd absque authoritate Romani pontificis nullus episcopus damnari possit. Ex decretis Fœlicis papæ episcopis per Galliam missis, cap. ix.

¶ Cap. 292.

Si quis episcopus ab illis accusatoribus qui recipiendi sunt, fuerit accusatus, postquam ipse ab eis charitatiuè conuentus fuerit, vt ipsam causam emendet, & eam corrigere noluerit, non olim, sed tunc ad summos Primates causa eius canonicè deferatur, qui in congruo loco infra ipsam prouinciam tempore congruo, id est, * aut vernali, aut æstiuo, concilium regulariter conuocare debebunt, ita vt ab omnibus eiusdem prouinciæ episcopis inibi audiatur: quo & ipse regulariter conuocatus, si eum, aut infirmitas, aut alia grauis necessitas non detinuerit, adesse debet, quia vltra prouinciæ terminos accusandi antè licentia non est, quàm audientia rogetur. Quod si quomodo præsumptum fuerit, statuerunt vt antequam proprius locus, & sua omnia ei legibus redintegrentur, nullatenus à quoquam accusetur aut criminetur, & nisi sponte elegerit, cuiquam pro talibus respondeat. Sed postquam, vt præfixũm est, restitutus fuerit, & sua omnia ei legibus redintegrata sunt, dispositis ordinatísque suis, magnũ spatium tractandi causam ei concedatur, & postea si necesse fuerit, regulariter vocatus veniat ad causam, & si iustè visum fuerit, accusantium propositionibus, sustentatione fratrum, respondeat. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eius bona, vel ecclesiæ res ab æmulis, aut à quibuscunque detinentur, vt aliquid illi obiici debeat, nec quicquam potest ei quolibet modo maiorum vel minorum obiici, dum ecclesiis vel rebus aut potestatibus caret suis. *Item ex epistola Iulij Papæ orientalibus episcopis missa.* Si quis ab hodierna die & deinceps episcopum præter huius sanctæ sedis sententiam damnare aut propria pellere sede præsumpserit, sciat se irrecuperabiliter esse damnatum, & proprio carere perpetim honore, eósque qui absque huius sanctæ sedis sententia sunt damnati vel eiecti, huius sanctæ sedis authoritate scitote pristinam recipere communionem, & in propriis restitui sedibus: quoniam & prius à tempore scilicet apostolorum hæc sanctæ huic sedi cõcessa sunt, & postea in memorata Nicæna synodo propter prauorum hominum infestationes, atque hæreticorum persecutiones, & insidiantium molimina fratrum, sunt concorditer ab omnibus roborata, vt magis singuli prouideant ne talia audeant perpetrare.

* autumnali.

Ep. 1. c. 4.

Vt per scripta nullius accusatio suscipiatur eo absente qui accusatur. Ex epistola ij. Stephani Papæ cunctis episcopis missa, cap. iv.

¶ Cap. 293.

2 q 8 c per scripta.

Per scripta enim nullius accusatio accusatoris, eo qui accusatur absente, suscipiatur, sed propria voce (si legitima & condigna accusatoris persona fuerit) præsente videlicet eo, quem accusare desiderat: quia nullus absens aut accusari potest, aut accusare. Nullus tamen præfati ordinis vir aut accusari potest, aut respondere suis accusatoribus debet, priusquã regulariter à suo Primate vocatus sit, locúmque defendendi aut inquirendi accipiat ad abluenda crimina.

Vt difficiliores causæ ad apicem Romanæ sedis referantur, vt apostolico iudicio terminentur. Ex epistola Anacleti papæ omnibus episcopis missa. ¶ Cap. 294.

Si quæ verò causæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad huius sedis sanctæ apicem, quasi ad caput referte, vt apostolico terminentur iudicio: quia sic Deum velle, & ab eo ita esse constitutum antedictis terminis declaratur. Hæc verò apostolica sedes, cardo & caput facta est à Domino, & non ab alio constituta, & sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis authoritate omnes ecclesiæ Domino disponente, reguntur.

Quòd omnes Episcopi possint appellare Romanam sedem in necessitatibus. Ex decretis Calixti Papæ, Stephano Africæ missu.

¶ Cap. 295.

Quam omnes appellare si necesse fuerit, & eius fulciri auxilio oportet. Nam (vt nostis) synodum sine eius authoritate fieri non est canonicum, nec episcopus nisi in * canonica synodo, & suo tempore apostolica vocatione congregata diffinitè damnari potest, neque vlla vnquam concilia rata leguntur, quæ non fulta fuerint apostolica authoritate.

* legitima.

De induciis criminatorum episcoporum quales esse debeant Ex epist. Fœlicis papæ fratribus per Ægyptum missa, c. xv. ¶ Cap. 296.

Fœlix ep. 2. 1 c 20.

De induciis verò episcoporum super quibus consuluistis, diuersas à patribus regulas inuenimus constitutas. Quidam enim ad repellenda imperitorum machinamenta, & suas præparandas responsiones, & testes confirmandos, & consilia episcoporum atque amicorum quærenda, annum & sex menses mandauerunt concedi: quidam autem annum, in quo plurimi concordant: minus verò quàm sex menses non reperi, quia & laicis hæc indulta sunt, quantò magis domini sacerdotibus? Nam & à nostris antecessoribus atque reliquis sanctis patribus, multotiens inhibitum est, ne quis domini sacerdotes detractionibus, non ex radice charitatis prolatis, vexet. Quiescite, inquiunt, & nolite persequi eos qui Deo perfectè ministrant, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & recedentium à Deo angelorum pelluntur incursus, quique omnes dæmones * corruptores precum assiduitate, confundunt. Induciæ nanque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendæ sunt, vt accusati se præparare, vniuersósque communicatores in prouinciis positos conuenire, & testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare possint. Iudices enim & accusatores tales esse debent, qui omni careant suspicione, & ex charitatis radice suam desiderent promere sententiam.

3 q 3 c. de induciis.

* al. qui corrupti sunt.

Ib. c. 21.

Quid agendum sit de Episcopo qui causam suam in in synodo agere renuerit. Ex Concilio Africa, cap. liv. ¶ Cap. 297.

Afric. sub cælestino & Bonifatio.

De Quoduult deo etiam Centuriensi, quoniam aduersarius illius quum se petisset introduci ad concilium nostrum, interrogatus, vtrũ cum eo vellet apud episcopos experiri, primò promiserat & alia die respondit hoc sibi non placere, atque discessit: placuit omnibus episcopis vt nullus eidem Quoduultdeo communicet, donec causa eius qualẽ potuerit terminũ

sumat. Nam adimi ei episcopatus antequam causæ eius exitus appareret, nulli Christiano videri iure potuit.

Iudicium Episcopi qui pro crimine depositus ab officio, postea episcopium more prædonis innadit. Ex registro Gregorij ad Ioannem episcopum primæ Iustinianæ.

¶ CAP. 298.

Lib 10 registr. ep. 33. 2. q. 7 cap. lator.

Quando mala quæ pœnitentiæ fletu purganda sunt, augentur excessibus, ita maior est delinquentibus adhibenda correptio, vt & ipsi facinus suum pœna saltem vindicante cognoscant, & alios ab illicitis ecclesiasticæ tuitionis timor inhibeat. Dilectissimus itaque lator præsentium Nemesion ad nos veniens, indicauit (sicut & gestorum exemplaria, quæ hæc detulit, continebant) Paulum * Declanenæ ciuitatis episcopum inter alia mala, in * corporali crimine lapsum, à suis fuisse clericis accusatum: atque habita cognitione, ita (quod sine dolore dicere non possumus) claruisse, atque insuper postquam conuictus est, etiam libellum illum in quo ea de quibus accusatus fuerat, vera esse confessus est, obtulisse. Qua de re sententia illum episcopali depositum, & se eius loco cum fraternitatis vestræ consensu esse episcopum iudicauimus ordinatũ. Sed nunc eundem Paulum cum auxilio sæcularium iudicum venientem episcopum more prædonis ingressum, ablatisque violenter rebus ecclesiæ ab eo se proiectum, & ad summam iniuriam, ac necem penè perductum cognouimus. Et quoniam tantæ nequitiæ prauitas, nec dissimulanda, nec leuiter arguenda est, fraternitas vestra hæc omnia diligenter curet addiscere. Et si ita se (vt docti sumus) veritas habet, prædictum Paulum districta faciat * executione compelli, vt quodcunque abstulit omni mora vel excusatione cessante restituat. Si verò nihil ecclesiæ, sed proprium se dixerit abstulisse, quamuis graue & iniquum fuit, vt non à vobis, vel à metropolitano eius hoc petierit, sed ausu temerario manu præsumeret agere: veruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestræ debet examinatione constare, si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid malè de rebus dilapidauit ecclesiæ, vt ex eo quod nunc abstulit, hoc reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur. Si autem differre tentauerit, quousque omne quod dilapidauit, vel de substantia tulit ecclesiæ, restituat, in monasterium mittendus est, vt saltem coactus reddat, quòd malè auferre non timuit. Quòd si fortè (quod non credimus) post depositionem suam * inuerecunda, ac insana mente aliquid de episcopatu loqui, atque rursum ad hoc * per quaslibet personas aspirare præsumptiuè tentauerit, fraternitatis vestræ se contra improbitatem ipsius omnimodo vigor accẽdat, atque dominici corporis & sanguinis communione priuatum in monasterium eum vsque ad diem obitus sui, ad agendam pœnitentiam curet retrudendum, quatenus perpetrati sceleris maculas dignis discat fletibus emendare, quas magis ad interitum animæ suæ nequiter augere desiderat. Suprascriptus autem dilectissimus frater noster Nemesion in suo loco & episcopatus officio proculdubio reformetur, & ne denuò hac de re iniquitudinem ac molestiam patiatur, sollicitos vos esse necesse est, quia hoc non solùm ad huius munitionem, verùm ad aliorum constat emendationem proficere, vt prauorum hominum præsumptio nil de cætero contra sacrorum canonum statuta vel ecclesiasticam disciplinam, nullo modo audeat attentare.

* Deaclinæ, *aliàs* Docleuenæ.
* corporale crimen.
* excusatione.
* inuerecundè ac mente peruersa.
* qualibet aspirare præsumptione tentauerit, &c.

*Cur sancti apostoli eorúmque successores difficilem esse voluerint accusationem * episcoporum. Ex decretis Fabiani Papæ orientalibus fratribus missis, ca. xix.*

¶ CAP. 299.

Ep. 2. c. 2.
* *sacerdotũ.*

Talia cogitantes sancti apostoli eorúmque successores spiritu Dei repleti, homines malos præuidentes, & simplices considerantes, difficilè aut nunquam voluerunt esse accusationem sacerdotum, ne à malis potuissent auerti, aut submoueri, quia si hoc facilè concederetur, sæcularibus & malis hominibus, aut nullus aut vix perpauci remanerẽt, quoniam semper fuit, & est, & (quod peius est) nimis viget, vt mali bonos persequantur, & carnales spirituales infestent. Idcirco, vt prædictum est, statuerunt ne accusarentur, aut si aliter fieri non posset, perdifficilis fieret eorum accusatio, & à quibus, vt prædictum est, non præsumeretur, neque à propriis sedibus aut ecclesiis episcopi eijcerentur.

De Episcopo expulso, si ausus fuerit ingredi ciuitatem. Ex epistola Bonifacij Papæ ad episcopos Galliæ. ¶ CAP. 300.

Bonifac. I. in decretis c. 6.

Si episcopus expulsus ausus fuerit ingredi ciuitatem, qua expulsus est, vel exire de loco in quo degere iussus est, iubemus eum in monasterium in alia prouincia constitutum, tradi, vt qui in sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigatur.

Vt Episcopis, qui se viuentibus successores eligere desiderant. Ex concilio Antiocheno c. xxiij.

¶ CAP. 301.

Antioch. I. sub Iulio I.
8. q. 1. c. episcopo non licere.

Episcopo non licere per se successorem sibi constituere, licet ad exitum vitæ perueniat. Quod si tale aliquid factum fuerit, irritum esse huiusmodi constitutum. Seruetur autem ius ecclesiasticum, id continens, oportere non aliter fieri, nisi cum synodo & iudicio episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum qui dignus extiterit, promouere.

Vt Episcopo viuente nullus superordinetur. Ex concilio Aruernensi, c. xiij. ¶ CAP. 302.

In fragmentis conc. Aruer. 2. sub Vigilio capitulo 2. Hispal. I. in fragmentis c. 8.

Vt nullus viuente episcopo alius superponatur, aut superordinetur episcopus, nisi forsitan in eius loco, quem capitalis culpa deiecerit.

Quòd non liceat Episcopo successorem eligere. Ex concilio Spalensi, c. ix. ¶ CAP. 303.

Episcopo non licet ante finem vitæ alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem vsurpare tentauerit, constitutio illa irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio & iudicio episcoporum, qui post exitum prædecessoris potestatem habent dignum eligere.

Vt pro ægritudine Episcopi nullus alius succedat. Ex registro Gregorij Papæ ad Anatholium Constantinopolitanum diaconum.

¶ CAP. 304.

lib. 9. regist. epist 41.

Scripsit mihi dilectio tua, * reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis quam patitur, episcopũ præcipere succedi, ne fortasse dum episcopi iura eadem ciuitas non habeat, (quod absit) ab hoste deperεat. Hæc quidem canones nusquam præcipiunt,

* piissimũ dominum nostrũ reuerendissimo &c.
7. q. 1 c. scripsisti mibi.

præcipiunt, vt pro ægritudine Episcopi Episcopus succedat: & omnino iniustum est, vt si molestia corporis irruit, honore suo priuetur ægrotus. Sed suggerendum est, vt si * quis in regimine ægrotat, dispensator illi talis requiratur, qui possit eius curam agere omnem, & locum illius in regimine Ecclesiæ ipso non disposito conseruare, vt neque Deus omnipotens offendatur, neque ciuitas neglecta esse inueniatur.

* is qui est

Vt Episcopo assidua infirmitate capitis laborante, & diu grauato alter subrogetur. Ex registro Gregorij, c. ccxxxix. § CAP. 305.

l. 7 Indict. 2. c. 50.

Qualiter ordinati à nobis sacerdotibus corporali (quia notum est) impediente molestia, Ariminensis Ecclesia pastorali hactenus ac sacerdotali sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognouit. Quem dudum habitatorem loci illius permoti præorbus, sæpius hortati sumus, vt si de eadem capitis, qua detinebatur, molestia melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Deo, reuerteretur Ecclesiam. Qui datis induciis in hoc quadriennio expectatur. Quem dum vos clerici vel ciues illic venientes, nos quoque precibus * arguentes, instantius hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante domino, remearet: datis scriptis nos supplicatione petiit, vt quia ad eiusdem Ecclesiæ regimen vel susceptum officium pro eadem qua detinetur molestia, assurgere nullatenus possit, Ecclesiæ ipsi ordinare deberemus Episcopum. Vnde quia cunctarum Ecclesiarum iniuncta nos sollicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, & huius ex suæ impossibilitatis renunciatione compulsi, iussum est à nobis eidem Ariminensi Ecclesiæ debere Episcopum ordinari, & datis ex more præceptis clerũ plebémque eiusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant. Hortamur ergo vt fraternitas vestra eum quem in vno consensu omnes elegerint (sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur) ad se faciat euocari. Quem cauta ex omnibus examinatione discutite, & si ea in eo quæ in textu * eptatici morte multata sunt, minimè fuerint Domino opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione, eius quoque vobis vita placuerit, ad nos eum cum * decreta pagina vestra, addita quoque testificationis epistola, destinate, quatenus eiusdem à nobis Ecclesiæ, disponente domino consecretur antistes.

7 q. 1. c. qualiter ordinati.

* vrgentes.

* heptateuchi continentur, minime, &c.

† decreti vestri pagina

De Episcopo, qui per infirmitatem in hebetudinem mentis inciderit. Ex concilio Aurasico, c. 9.

§ CAP. 306.

Vt si quis Episcopus in infirmitatem aut aliquam hebetudinem sensus inciderit, aut officiũ oris amiserit, ea quæ Episcopis operari conueniunt, presbyterum agere non permittat, sed Episcopum qui vicinus est vocet, cui quæ in Ecclesia agenda fuerint, imponat.

*Item de Episcopo qui propter dolorem capitis sæpe amentiam incurrit, quod alter ei subrogandus & ipse de rebus Ecclesiæ sit procurandus. Ex registro Gregorij ad * Eleuterium Episcopum.*

Lib 11. Regi. ep. 7.

* Etheriũ

§ CAP. 307.

Quamuis triste sit nobis valde quod loquimur, atque fraterna nos compassio potius * arguat, quàm aliquid de auditis diffinire permittat, suscepti tamẽ sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magna nos Ecclesiis cura prospicere, & ne qua earum possit vtilitas deperire, quid fieri debeat, Deo authore disponere. Peruenit ergo ad nos quibusdam referentibus, quendam Episcopum ita passionem capitis incurrisse, vt quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore, grex (quod absit) insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Ecclesiæ ipsius vtilitates depereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo quia viuentem Episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco eius * nisi recusante eo nulla sinit ratio ordinari. Sed si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione, non se vlterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subuertente infirmitate, posse fateatur assurgere, aliũ suo loco expetat ordinandum. Quo facto omnium solenniter electione alter qui dignus fuerit, Episcopus ordinetur: sic tamen, vt quousque eundem Episcopum in hoc sæculo vita detinuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur. Enimuero si nullo tempore ad sanæ mentis redit officium, persona fidelis ac vitæ probabilis, est eligenda, quæ ad regimen Ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum vtilitate cogitare, inquietos sub disciplinæ vinculo restringere, Ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem se in omnibus exhibere: qui etiam Episcopo, qui nunc ægrotat, superstes, loco eius debeat consecrari.

7. q. 1. c. quãuis triste.

* aggrauat.

al. flere vrgeat

* deest nisi in origin.

Vt Sacerdotes Domini, sicut vulgus facere solet, iurare non præsumant, nec compellantur. Ex decretis Cornelij Papæ.

Epist. 2.

§ CAP. 308.

Sacramentum hactenus ab Episcopis & reliquis ordinibus exigi, nisi pro recta fide, minimè cognouimus: nec sponte eos iurasse reppe-rimus. Summopere ergo sanctus Iacobus Apostolus prohibens sacramentum, loquitur dicẽs: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare neque per cœlum, neque per terrã, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester Est, est: Non, non, vt non sub iudicium decidatis.

2. q. 4. c. sacramentis.

Iacob. 5.

*De Episcopo sinistro rumore asperso, per sacramentum autem purgato & absoluto. Ex registro Gregorij Papæ ad Iustinum * Imperat.*

* Prætorem apud Gratianũ; presbyterũ habet Gregorius.

§ CAP. 309.

Habet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorum actuum perpetratione * sibi resistentes decipere non valet, opinionem eorum, falsa ad præsens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre & coepiscopo nostro, sinister rumor asperserat, vtrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo, de his quæ fuerant dicta, culpã inuenimus. Sed ne quid videretur omissũ * nostro potuisse cordi dubiũ remanere, ad B. Petri sacratissimũ corpus districta eũ ex abundãti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis magna sum⁹ exultatione gauisi, quod * huiuscemodi innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei qualem

lib. 2. indict. 10. ep. 23. 2. q. 5. c. habet hoc.

* deo sibi resistẽte.

* quod nostro potuisset.

* huiusmodi experimento innocentia, &c.

sacerdoti decet, exhibeat, * nec vlla remaneat de his quę iam sunt purgata, dubietas. Sed ita suprascripto vos Episcopo deuotissimè oportet in omnibus adhærere, vt congruè decentérque Deum in eius persona (cuius minister est) videamini honorare.

* nequa in cordibus remaneat

Correptio Episcopi qui concubinam habuerit. Ex registro Gregorij ad Andream Episcopum Tarentinum. ¶ Cap. 310.

lib 2 regist. Indict. 11. epist. 44.

Tribunal æterni iudicis securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius, dignâ eum modò pœnitentiâ placare contendit. Habuisse te siquidem concubinam manifesta veritate comperimus, de qua etiam contraria est quibusdam nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc tuæ conscientiæ eligimus committendum. Qua de re, si in sacro ordine constitutus, eius te permixtione recolis esse maculatum, sacerdotij honore deposito ad administrandum nullo modo præsumas accedere, sciturus in animæ tuæ periculo te ministrare, & Deo nostro te sine dubio reddere rationem, si huiusmodi sceleris conscius, in eo quo es ordine celans veritatem, permanere volueris. Vnde iterum adhortamur, vt si te deceptum hostis antiqui calliditate cognoscis, competenti eum dum licet pœnitentia superare festines, ne cum eo particeps (quod non optamus) in die iudicij deputeris. Si verò huius reatus tibi conscius non es, in eo te necesse est quo es, ordine permanere. Præterea quoniam mulierem de matriculis contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti, quam licet post octo menses exinde minimè arbitremur fuisse defunctam, tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere, in quibus ab officio te suspensum flere conuenit quod fecisti. Nam valdè dignum est, vt postquam te ad vitæ istius tranquillam rectitudinem laudabilium sacerdotum exempla non prouocant, saltem correctionis medicina compellat.

dist. 33 c. habuisse.

De Episcopo per sacramenta purgato & absoluto. Ex registro Gregorij ad Brunichildam reginam Francorum. ¶ Cap. 311.

li. 11. regist. ep. 8. 2 q 5. c. Mennam.

Mennam verò reuerendissimum fratrem coepiscopumque nostrum, postquam ea quæ de eo dicta fuerant requirentes, in nullo inuenimus eum esse culpabilem, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri Apostoli sub iureiurãdo satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant se monstrauit alienum: reuerti illum purgatum absolutúmque permisimus: quia sicut dignum erat, vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum non fuit, vt eum adiuuante innocentia, diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus.

Qualiter senex Episcopus corripiendus sit, & mali consiliarij eius excommunicandi. Ex eodem registro ad Ianuarium episcopum Caralitanum. ¶ Cap. 312.

lib. 7. regist. indict. 2. epist. 1.

Prædicator omnipotentis Dei Paulus Apostolus dicit: Seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius regula tunc in eo seruanda est, cùm culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est, Laqueus iuuenum omnes vos. Et rursum propheta dicit: Peccator centum annorum maledictus est. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, vt eam nisi adhuc humanius pensaremus, fixa iam malectione feriremus. Dictum quippe mihi est, quod dominico die priusquam Missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti: & post exarationem eius Missarum solennia celebrasti: post Missarum solennia etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum quæ pœna debuit insequi, omnes qui audiunt sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus, sed filius noster Cyriacus Abbas à nobis requisitus, dum esset choralis, id est, regionarius, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur aliquando * resipisce senex, atque à tanta leuitate morum & operum peruersitate compescere. Quantò enim morti vicinior efficeris, tantò fieri sollicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ sententia, in te fuerat iaculanda, sed quia simplicitatem tuam cum senectute nouimus, interim tacemus. Eos verò quorum consiliis hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita vt si quid eis intra duorũ mensium spatium humanitus euenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe. Te quoque sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus magister in bono esse debuisti, nec simplicitati tuę vlterius, nec senectuti parcamus.

1. Tim. 5. Esai. 42. Ibid. 65. * ἀπὸ τῆς χώρας

De purgatione Leonis Papæ. ¶ Cap. 313.

Leo. 3.

Auditum est, fratres charissimi, & diuulgatum per multa loca, qualiter homines mali aduersus me insurrexerunt: & debilitare voluerũt, & posuerunt super me grauia crimina, propter quam causam iste clementissimus ac serenissimus Dominus rex Carolus vnà cum sacerdotibus & optimatibus suis istam peruenit ad vrbem. Quam ob rem ego * Pontifex sanctæ Romanæ Ecclesiæ à nemine iudicatus, neque coactus, sed spontanea mea voluntate purifico me in conspectu vestro coram Deo, & Angelis eius, qui conscientiam meam nouit, & beato Petro principe apostolorum, in cuius conspectu consistimus: quia istas criminosas & sceleratas res, quas illi mihi obijciunt, neque perpetraui, neque perpetrare iussi. Testis est mihi Deus, in cuius iudicium venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus. Et hoc propter suspiciones malas tollendas mea spontanea voluntate facio, non quasi in canonibus inuentum sit: aut quasi ego hanc consuetudinem, aut decretum in sancta Ecclesia successoribus meis nec non & fratribus & coepiscopis nostris imponam, sed vt melius à vobis abscidatis rebelles cogitationes.

2 q. 4. c. auditum est. * Leo

Quòd seipsum damnat quisquis ecclesiastico ordine excommunicatus fuerit, & communicare præsumpserit. Ex Africano concilio c. xxix. ¶ Cap. 314.

Item placuit vniuerso concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, siue episcopus quilibet, siue clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communicare præsumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam.

11. q. 3 c placuit vniuerso.

De ordinatis si aliquis illorum percussor exstiterit. Ex Toletano concilio, cap. vi.
¶ CAP. 315.

23 q. 8. c. his à quibus. His à quibus Domini sacramenta tractantur, iudicium sanguinis agitare non licet, & ideo magnopere talis excessus prohibẽdus est, ne indiscretę pręsũptionis motibus agitati, aut quod morte, plectendum est sententia propria iudicare præsumant, aut truncationes quibuslibet personis aut per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam horum immemor pręceptorum, aut in Ecclesię suę familiis, aut in quibuslibet personis tale aliquid perpetrauerit, & concessi ordinis honore priuetur & loco, & sub perpetuę damnationis religetur ergastulo: cui tamen communio exeunti de hac vita, non est neganda propter Domini misericordiam. id legitur post conc. Agath ex Gratia.

Ne Episcopus sua manu aliquem cadat. Ex decretis Bonifacij Papæ. ¶ CAP. 316.

Non liceat Episcopo manibus suis aliquem cędere, hoc enim alienum à sacerdote esse debet.

De Episcopo qui seipsum & sibi commissos corrigere neglexerit. * *Gregorius.* * Augusti.
¶ CAP. 317.

dist 86. c. non liceat. 2. q. 7. c. qui nec. Qui nec regiminis in se rationem habuit, nec sua delicta detersit, nec crimen filiorum correxit, canis impudicus magis dicendus est, quàm Episcopus.

Quòd bonus pastor subditos lauat à crimine. Hieronymus. ¶ CAP. 318.

Vt lixiuia per cinerem humidum fluens lauat, & non lauatur: ita bona doctrina per malum doctorem animas credentium lauat sorde peccatorum.

Quòd malum pastorem oues fugiunt. Ex dictis Augustini. ¶ CAP. 319.

Sicut fugiunt oues vocem pastoris, quem non cognoscunt, & deserta petunt, ita malos pastores ouilia.

Hom. 9 in. Ezech. li. 1. *De eo qui nobilitatem Dei à se eijcit Gregorius.*
¶ CAP. 320.

dist. 40. c. Adam. Epistola ad Heliodorum. Adam primus homo pro peccato de paradiso eiectus est, hoc est, qui nobilitatem Dei à se proiecit nobilitate loci priuetur.

Quòd non sint omnes filij sanctorum qui tenent loca sanctorum. Ex dictis Hieronymi.
¶ CAP. 321.

dist 40 c nõ est facilè. Non facilè est stare in loco Petri & Pauli, & tenere cathedram regentium cum Christo, quia hinc dicitur, non sanctorum filij sunt, qui tenent loca sanctorum, sed qui exercent opera eorum.

Quòd nullus ex genere, vel ex loco gloriari debet. Gregorius. ¶ CAP. 322.

dist. 40 c. nos qui. Nos qui pręsumus, non ex locorum nec generis dignitate, sed morum nobilitate innotescere debemus, nec vrbium claritate sed fidei puritate

De sacerdotibus qui ouibus suis mala præbent exempla. Augustinus. ¶ CAP. 323.

dist 83 c. nemo quippe. Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis & sacerdotij habet. Delinquentem hunc namque redarguere nullus pręsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, cùm pro reuerentia ordinis peccator honoratur.

Vt tantùm curam Ecclesiasticarum rerum Episcopi habeant. Ex canonibus Apostolorum, cap. xxxix. ¶ CAP. 324.

Omnium negotiorum Ecclesiasticorum curã gerat Episcopus, & ea velut Deo contemplante dispenset, nec ei liceat ex his aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis, quæ Dei sunt condonare. Quòd si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, nec eorum occasione Ecclesiæ negotia deprædentur.

Ne vsu pallij Metropolitanus præsumptiuè vtatur. Ex decretis Honorij papæ, cap. iij.
¶ CAP. 325.

Quicunque Metropolitanorum per plateas, vel in litaniis vti pallio præsumpserit, & non tãtum in præcipuis festiuitatibus & ab Apostolica sede indictis temporibus ad Missarum solummodo solennia, careat illo honore, & vt beatus Papa Gregorius ad Ioannem Panormi Episcopum ait, quia graue iugum atque vinculum ceruicis, non pro Ecclesiastica, sed pro quadam sæculari dignitate, defendat, permissa qua abutitur careat dignitate quia iure priuilegium meretur amittere, qui audacter vsurpat illicita.

Quòd Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ nisi priùs commutet, testamentare non possit. Ex concilio Agathensi, cap. vi. ¶ CAP. 326. con. Agat. cap. 51. 12 q. 5. c. si Episcopus condito.

Si quis Episcopus condito testamento aliquid de Ecclesiastici iuris proprietate legauerit, aliter non valebit, nisi tantum de iuris proprij facultatibus suppleuerit.

Ne Episcopus res Ecclesiæ parentibus suis indiscretè tribuat. Ex Spalensi concilio, cap. x.
¶ CAP. 327.

Vt Episcopi in rebus Ecclesiæ circa propinquos suos exponendam reprehensionem caueant, & vt discretionis modum teneant.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. v.
¶ CAP. 328.

Quoniam multi Episcoporum amore propinquorum suorũ, de rebus sibi commendatis, suo aut quolibet amicorum nomine, prædia & mancipia emunt, & vt propinquorum suorum ius cedant statuunt, & ob hoc iura Ecclesiastica conuelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, immò à subditis detrahitur & contemnitur, placuit omnibus vt deinceps hoc genus auaritiæ caueatur, fixumque abhinc & perpetuò mansurum esse, decreuimus, vt Episcopus res sui iuris, quas ante episcopatum, aut certè in episcopatu hæreditaria successione acquisiuit, secundùm canonicam authoritatem quicquid vult faciat, & cui vult conferat: postquam autem Episcopus factus est, quascunque res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo aut alterius nomine qualibet conditione comparauerit, decreuimus, vt non in propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ, cui præest, iura deueniant.

Ne Episcopus de rebus viduatæ Ecclesiæ quicquam alienare præsumat. Ex decretis Martini Papæ, cap. xx. ¶ CAP. 329.

Si quis Episcopus nulla Ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in suo clero, aut vbi forte non est Presbyter, de rebus ecclesiasticis aliquid pręsumpserit vẽdere, res ipsas ecclesiæ restaurare cogatur, & in iudicio Episcoporũ deij- 10. q. 3. c. si quis episcop.

ciatur: & tanquam furti & latrocinij reus, suo priuetur honore.

De sacerdotibus qui ad exequias Episcopi venire contemnunt. Ex concilio Toletano vij. ca. ij.

Conc. Tolet. 7. cap. 3.

¶ CAP. 330.

Ea quæ competunt honestati, contigit sæpe quorundam desidia non impleri. Proinde quia notum est quæ dignitas in exequiis morientis Episcopi ex canonibus conseruetur, traditione moris antiqui hoc tantum adijcimus, vt si quis sacerdotum secundum statuta Valentini concilij ad humanda defuncti Episcopi membra venire cõmonitus, pigra voluntate distulerit, appellãtibus clericis obeuntis episcopi apud synodũ, siue Metropolitanum episcopum, tempore anni vnius nec faciendi Missam, nec communicandi habeat omnimodo licentiam. Presbyteri autem siue cæteri clerici, quibus maior honoris locus apud eundem ecclesiam fuerit, cuius sacerdos obierit, si omni sollicitudine pro exequiis iam mortui, aut cõtinuò antistitis morituri, ad commouendum vicinum episcopum tardi inueniantur, aut per quancunque molestiam animi id negligere * videantur, totius anni spatio ad pœnitentiam monasteriis deputentur.

Cap. 4.

* comprobentur.

Vt quod Episcopo pro redemptione animarum datur, Ecclesiæ relinquatur. Ex concilio Agathensi, ca. vj. ¶ CAP. 331.

12 q. 3. ca. pontifices.

Pontificibus verò, quibus in summo sacerdotio constitutis ab * extraneis duntaxat donatur aliquid, vel cum Ecclesia, aut sequestratim dimittitur, aut donatur, quia hoc ille qui donat pro redemptione animæ suæ, non pro commodo sacerdotis probatur offerre, non quasi suum, sed quasi dimissum in facultates Ecclesiæ computetur; quia iustum est, vt sicut sacerdos habet, quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia habeat quod relinquitur à sacerdote.

* extraneis aliquid, aut cũ Ecclesia, &c.

Vt nullus Episcopus sine concilio aliorum episcoporum & principis, in hostem ire debeat. Capitulum Caroli Imperatoris.

¶ CAP. 332.

Carolus Dei gratia rex Francorum, & deuotus sanctæ Ecclesiæ defensor, atque adiutor in omnibus Apostolicæ sedis. Hortatu omnium fidelium nostrorum, maximè episcoporum, ac reliquorũ sacerdotum consulto, seruis Dei omnibus per omnia armaturam portare vel pugnare, aut in exercitũ, & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo qui propter diuinũ ministerium, Missarum solennia scilicet adimplenda, & sanctorum patrocinia portanda allecti sunt, id est, vnum vel duos Episcopos cum capellanis Presbyteris, & vnusquisque princeps vnum presbyterum secum habeat, qui peccata confitentibus, indicere possit pœnitentiam.

De eodem. Item eiusdem.

¶ CAP. 333.

Secunda vice propter ampliorem obseruantiã Apostolica authoritate & multorum episcoporum admonitione instructi, sanctorum quoque canonum regulis edocti, consultu videlicet omnium nostrũ nosmetipsos corrigentes, posteris q; nostris exemplum dantes, volumus vt nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres episcopi tantum, electione cunctorum, propter benedictionem, prædicationẽ, populique reconciliationem, & cum illis electi sacerdotes, qui benè populis pœnitentiam dare, Missas celebrare, & infirmorum curam gerere, sacratique olei cum sacris precibus vnctionem impendere sciant: & hoc maximè prouidere, ne sine viatico quis de seculo recedat.

Item de eadem re. Nicolaus ad Carolum Imperatorem. ¶ CAP. 334.

Reprehensibile valde esse constat, quod subintulisti, dicendo maiorem partem omnium Episcoporum die noctúque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos inuigilare, ob idque Episcopi impediantur venire: cum * militibus Christi sit Christo seruire: * militibus vero seculi seculo, sicut scriptum est: Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus. Quòd si seculi milites militiæ student, quid ad Episcopos, & milites Christi, nisi vt vacent orationibus?

23. q. 8. c. reprehensibile.

* militum

* milites vero seculi seruiant seculo.

2. Tim. 2.

De accusatis Episcopis qualiter ad Concilium vocari debeant. Ex de. Fel. P. cap. iij.

¶ CAP. 335.

Si primates accusatores Episcoporum cum eis pacificari familiariter minimè potuerint, tunc tempore legitimo eos ad synodum canonicè conuocatam, non infra angusta tempora, canonicè conuocent, priusquam eis per scripta significent quod eis opponitur, vt ad responsionem præparati adueniant. Nam si aut vi, aut timore eiecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonicè ad synodum vocari possunt, nec respondere æmulis debent, antequàm canonicè restituantur, & sua omnia eis legaliter reddantur.

5. q. 2. ca. Si primates.

Quòd Papa viuente, nulli alium eo inconsulto eligere liceat. Ex decretis Symmachi Papæ, c. iij.

¶ CAP. 336.

Si quis presbyter, aut diaconus, aut clericus Papa incolumi, & eo inconsulto subscriptionem pro Romano Pontificatu commendare, aut pitacia promittere, aut sacramentum præbere tentauerit, aut aliquod suffragium polliceri, vel de hac causa priuatis conuenticulis factis deliberare atque decernere, loci sui dignitate & communione priuetur.

Ex Syno. 1. Symm. Pap.

De sessione Episcopi. Ex Concilio Carthaginensi.

¶ CAP. 337.

In Ecclesia in consessu presbyterorum Episcopus sublimior sedeat.

Con Carth. 4. cap 35. dist. 95. c. episcopus in Ecclesia.

De ordinatione Episcopi. Ex dictis Theodoti Archiepiscopi. ¶ CAP. 338.

In ordinatione Episcopi, ipse qui ordinat Missam celebrare debet, & qui ordinatur similiter.

Quæ sacerdotes Domini declinare debeant. Ex Conc. Turonensi, cap. vij. ¶ CAP. 339.

Quæcunque ad aurium & ad oculorum pertinent illecebras, vnde vigor animi emolliri posse credatur, vt de aliquibus generibus musicorum aliisque nonnullis rebus, omnes sacerdotes Domini se abstinere debent: quia per aurium, oculorúmque illecebras vitiorum turba ad animum ingredi solet: histrionum quoque turpium & obscœnorum insolentias iocorum, ipsi animo effugere cæterisque sacerdotibus effugienda prædicare debent.

Ne Episcopi propter suam quietem à ciuitatibus suis diu absint. Ex concilio apud sanctum Medardum, præsente Carolo Imp. ca. v. ¶ CAP. 340.

Prouidendum est, ne Episcopi propter suam quietem ad remotiora loca secedentes, & suum ministerium negligentes, proprias deserant ciuitates, sed aut parœcias suas cum officij efficacia circumeant, aut cum religione in suis ciuitatibus canonicè cum filiis degant. Presbyteros etiam sibi commissos doctrina, castitate, & sobrietate, atque hospitalitate secundum suum ministerium ordinari compellant.

De Episcopis, qui non visitatis parœciis pretium seruitutis requirunt. Ex conc. apud Triburias habito, præsente Arnulfo rege, ca. xxvj. ¶ CAP. 341.

10. q. 1. c. relata est. Relata est coram sancta synodo querimonia plebium, eo quod sint quidam episcopi, nolentes ad prædicandum vel ad confirmandum suas per annum parœcias circuire, qui tamen exigant vt mansiones quibus in profectione vti debuerant, alio pretio redimant qui parare debent: quæ duplex infamia & negligentia, & auaritia sanctæ synodo horrori fuit magno, & statuerunt ne quis vltra exerceat id cupiditatis ingenium, & vt sollicitiores sint episcopi de suis gregibus visitandis.

De purgatione Episcoporum. Ex concilio apud Altheim, præsente Conrardo rege. c. xvi. ¶ CAP. 342.

Statuimus propter Dei dilectionem, & proximi, & fidelium honorem catholicorum, & præcipuè ob multitudinum scandala eruenda, & funditus extirpanda, & perturbationes quæ nouiter exortæ sunt & oriuntur, nec non vt omnes sciant, nos Episcopos tales Dei misericordia nequaquam fuisse quales dicimur, exemplum S. Leonis Papæ, qui super quatuor euangelia iurans coram populo se purgauit, sequi & imitari, salua tamen authoritate canonica.

De eo qui ex monacho factus fuerit Episcopus. Ex eodem comm. c. xxxvi. ¶ CAP. 343.

18. q. 1. c. statutum est. Statutum, & rationabiliter secundùm sanctos patres à synodo est confirmatum, vt monachus, quem canonica electio à iugo * regulari monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi potestatem habeat: Sed quicquid acquisierat, vel habere iussus fuerat monasterio relinquat, & abbatis sui qui fuerat, secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim episcopus ordinatur, ad altare ad quod sanctificatur & titulatur secundum sanctos canones, quod acquirere poterit, restituat. * regulæ.

De illo qui de aliqua hæresi infamatur, quod in sacro conuentu formulam istius libelli recitare debeat. Ex epistola Cyrilli, ad Ioannē Antiochenum. ¶ CAP. 344.

Ego nomine N. hac scriptura quam manu mea perscripsi, profiteor, sequens sanctum iudicium patrum Nicænæ synodi trecentorum decem & octo, vel Chalcidonensis synodi vniuersale concilium, cuius definitionem sedes apostolica confirmauit, quod etiā beatissimi Papæ Leonis epistola ad sanctæ memoriæ Flauianum Constantinopolitanæ vrbis episcopum data, prædicatione lucidissimę veritatis exposuit: Côfiteor vnum eundémque Dominum nostrum Iesum Christum, vnigenitum Dei patris, perfectum, eundem in * diuinitate, eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum, ipsum eundémque ex anima rationali & carne, consubstantialem patri secundum diuinitatem, consubstantialem nobis secundum humanam rationem, in omnibus similem nobis absque peccato: ante secula quidem de patre genitum secundum diuinitatem, in nouissimis verò diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem de virgine Maria natum, quæ eundem Deum peperit secundum humanitatem vnum eundémque Christum, filium Dei Dominum vnigenitum in duabus naturis, inconfusè, inconuertibiliter, indiuiduè, & inseparabiliter cognitum, nequaquam naturarum differentia sublata propter vnitionem, sed potius salua manente proprietate vtriusque naturæ, in vnam non in duas concurrisse personas, sed vnum eundémque filium vnigenitum Deū verum Dominum Iesum Christum, sicut olim prophetæ de eo, vel ipse nos Christus per semetipsum dominus erudiuit. Qui autem ita non sentiunt, cum Nestorio & Eutiche, vel eorum sectatoribus æterno anathemate dignos esse pronuntio. * deitate.

Quales debeant ad sacerdotij officium venire. Ex decretis Damasi Papæ, ca. viij. ¶ CAP. 345.

Didicimus etiam licenter & liberè inexploratę vitæ homines, quibus etiam fuerint numerosa côiugia, ad præfatas dignitates, prout cuiq; libuerit, aspirare: quod non tantùm illis qui ad hæc immoderata ambitione perueniunt, quantùm Metropolitanis specialiter Pontificibus imputamus, qui dum inhibitis ausibus non obsistunt, Dei nostri, quantum in se est, præcepta contemnunt. Et vt taceamus quod altius suspicamur, vbi illud est quod Deus noster data per Moysen lege constituit, dicens. Sacerdotes mei semel nubant Et alio loco. Sacerdos vxorem virginem accipiat, non viduam, non repudiatam, non meretricem. Quod secutus apostolus ex persecutore prædicator. Vnius vxoris virum, tam sacerdotem quàm diaconum fieri debere, mandauit. Leuit 21. 1. Tim. 3.

Vt Metropolitani sua iura seruent. Leo Anast. Thessalonic. episc. c. ij. ¶ CAP. 346. Epist. 84.

Igitur secundum sanctorum Patrum canones spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia consecratos, Metropolitanos singularū prouinciarum episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditæ sibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus: ita vt à regulis præstitutis, nulla aut negligentia, aut præsumptione discedant. 25. q. 2. c. igitur secundū.

Vt nullus inuitus ordinetur Episcopus, Ibidem ca. v. ¶ CAP. 347.

Cùm ergo de summi sacerdotis electione tractabitur, ille modis omnibus præponatur, quem cleri plebisque consensus concorditer postularint, ita vt si in aliam fortasse personam partium se vota diuiserint, Metropolitani iudicio is alteri præferatur, qui maioribus & studiis dist. 63. c. Si forte.

iuuatur & meritis tantum vt nullus inuitis, & non petentibus ordinetur, ne plebs inuita episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit, & fiat minus religiosa quàm conuenit, cui non licuit habere, quem voluit.

Vt personam consecrandi episcopi Primas quoque sua authoritate confirmet. Ibidem ca. vi.

¶ CAP. 348.

dist 65. c. de persona. De persona igitur consecrandi episcopi, & de cleri plebisque consensu, metropolitanus episcopus ad fraternitatem tuam referat, quódque in prouincia benè placuit scire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandam tua quoque firmet authoritas, quæ rectis dispositionibus nihil moræ aut difficultatis debebit adferre, ne gregibus Domini sui diu desit cura pastorum. Metropolitano verò defuncto, cùm in loco eius alius fuerit subrogandus, prouinciales episcopi ad ciuitatem metropolim conuenire debebunt, vt omnium clericorum atque omnium ciuium voluntate discussa, ex presbyteris eiusdem ecclesiæ, vel ex diaconibus optimus eligatur. De cuius nomine ad tuam notitiam prouinciales referant sacerdotes, impleturi vota poscentium, cùm quòd ipsis placuit, tibi quoque placuisse cognouerint. Sicut enim iustas electiones nullis dilationibus volumus fatigari, ita nihil permittimus te ignorante præsumi.

Quod Primates & Metropolitani, à Romana Ecclesia sint vocati in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Greg.

¶ CAP. 349.

Dilectissimis fratribus vniuersis Episcopis per Galliam, Europam, Germaniam, & per vniuersas prouincias cõstitutis, Gregorius seruus seruorum Dei. Decreto nostro mandamus, vt si *2. q. 6. c. decreto.* aliquis (quod non optamus) suorum æmulorum Ædricum Cenomannicæ Ecclesiæ episcopum accusare damnabiliter attentauerit, liceat illi post auditionem Primatum diœceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostra authoritate, aut ante nos, aut ante Legatos nostros è latere missos iuxta patrum decreta suas * exequi atque finire ** exercere* actiones, nullúsque illum ante hæc iudicet aut damnare præsumat. Sed si quid (quod absit) graue intolerandúmque ei obiectum fuerit, nostra erit expectanda censura, vt nihil prius de eo, qui ad sinum sanctæ Romanæ confugit Ecclesiæ, eiúsque implorat auxilium, decernatur, *Suprà c. 11.* quàm ab eius Ecclesiæ fuerit præceptum authoritate, quæ vices suas ita aliis impertiuit ecclesiis, vt in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Proinde dilectio vestra quorum deuotione gaudemus, iungat curã suam dispositionibus nostris, & det operam, vt non cuiusquam præsumptione circa memoratum fratrem nostrum, vestra prouisione vel successorum vestrorum, si ipse superstes fuerit, aliter quàm hîc insertum est, fiat vllomodo. Nam nulli fas est vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium, quod vestram sequi oportet charitatem. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire * mandatis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat, sed extorris à sancto fiat ministerio. Non de eius iudicio quisquam postea curam habeat: quoniam iam damnatus à sancta & Apostolica Ecclesia, ac authoritate, sua de inobedientia at- ** decretis*

que præsumptione à quoquam esse non dubitatur: quia maioris excommunicationis deiectione est exigendus, cui sanctæ Ecclesiæ commissa fuerit disciplina, qui non solum prælatæ sanctæ Ecclesiæ iussionibus parere debuit, sed etiam aliis ne præterirent, insinuare. Sitque alienus à diuinis & pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obtemperare Apostolicis.

Quòd pro quiete contemplationis non est fugiendus locus regiminis. Idem ad Syriacum episcopum Constantinopolitanum. *Lib. 6. regist. c. 169. ep. 5. 8. q. 1. in scriptis.*

¶ CAP. 350.

In scriptis autem vestris, requiem vos magnopere quæsisse narratis. Sed per hoc ad pastoralem sollicitudinem venisse congruè ostenditis, quia sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus, & sicut *Hebr. 5.* scriptum est: Nec quisquam sumit sibi honorẽ, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Et rursum idem egregius prædicator dicit: Si vnus pro *2. Cor. 5.* omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, vt qui ** al. deo* viuunt iam non sibi viuant, sed * ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Et pastori sanctæ *Ioannis 21.* Ecclesiæ dicitur, Simon Ioannis amas me? Pasce oues meas. Ex quibus verbis colligitur, quia si is qui valet, omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit pastorem summum se minimè amare. Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omnium, de secreto patris egressus est ad publicum nostrum: nos quid dicturi sumus, si secretum præponimus vtilitati proximorum? Quies itaque nobis & ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponenda. Nam sicut toto desiderio debemus occupationem fugere, ita si desit qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est animo subire.

Vt Episcopus pro propria iniuria non excommunicet. Gregorius Ianuario Episcopo Calaritano. ¶ CAP. 351. *lib. 2. regist. cap. 14. 23 q. 4. inter querelas.*

Isidorus à fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatúmque conquestus est. Quod quamobrem factum fuerit, dum à clerico tuo qui præsens erat, voluissemus addiscere, pro nulla alia causa, nisi quòd te iniuriauerat, factum cognouimus. Quæ res nos vehementer afflixit: quia si ita est, nil te ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenam * mentem te ** te habere conuersationem.* habere significas, dum pro vindicta propriæ iniuriæ (quod sacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis inuexisti. Vnde de cætero esto circumspectus atque sollicitus, & talia cuiquam pro defensione iniuriæ tuæ inferre denuo non præsumas.

*Episcopo infirmante, nisi de hac vita migrauerit, alter non substituatur, ne commissi talenti pulchritudo deleatur. Nicolaus Aluino * Iouanensi Episcopo.* ** Ianuensi*

¶ CAP. 352.

Pontifices qui aliqua occupantur infirmitate *7 q. 1. c. pontifices qui.* vel ægritudine, abiiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtracti. Quod si de ministerio sibi cõcesso conqueruntur, quæ licita sunt sacerdotes expleant. In his verò quæ eis præsumere non licet, vicinorum vsque ad recuperandam sanita-

tem episcoporum, auxilia subrogentur; & hoc cum cautelæ studio peragatur, ne per necessitatis occasionem præsumptionis pullulet ambitio. Episcopi verò qui dominici gregis susceperunt curam atque sollicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, vt accepti talenti pulchritudo non deleatur, sed certamine eorum salubriter augeatur, & triplicetur.

Quòd Episcopus vel clericus nullomodò venationi debeat insistere. Idem ad eundem.

§ Cap. 353.

dist. 34. c. quorundam relatione. Quorundam relatione fidelium auribus nostris intimatum est, quòd Lanfredus Episcopus, qui & iuuenis esse dicitur, venationi sit deditus. Quod vitium plurimos etiam de clericali catalogo genere duntaxat Germanos & Gallos * irreuerente simplicat. * reuerētes Verum iste si ita est vt audiuimus, meritò iuuenis dicitur, qui iuuenilibus desideriis occupatus, nulla senum grauitate constringitur. *Item.* O miseram vitam hominum, & maximè sacerdotum! qui dum lucrandis fidelibus debent insistere, venandis feris incumbunt, & quos capere oportet homines, capiunt aues & bestias, qui dum mortibus student animantium, vitam suarum amittunt animarum. O infœlicem vitam super omnem vitam! Nam in quo magis quisque carnalis apparet, quàm in tali vita? Venatorum enim vita nil præter carnes capit, in qua dum quisque permansit nunquā probatus est. Nam (vt beatus dixit Hieronymus) venatorē nunquam legimus sanctū. Væ huiusmodi præsulibus, qui dū debēt Petrum, Andream, Iacobum & Ioannē, quibus à Domino dictum est: Venite post me, faciam vos piscatores hominum, ad imitationem suam eligere, quorum & discipuli sunt: magis Nemrod & Ismahelem, atque Esau reprobos imitantur, qui huiusmodi adinuentionibus incubuisse referuntur. Matth 4 & Mar. 1. Genes. 50. Ibid. 21. Ibid. 25. & 27. Nihilominus autem de hoc Episcopo relatum est apostolatui nostro, quòd cum quadam filia sua immoderatam teneat familiaritatem: & ob id mala fama ei orta sit: Pro qua re à sanctitate tua cæterisque coëpiscopis suis commonitus ac correptus est, sed nullatenus emendatus. Quæ res in hoc maximè displicet, & magis ac magis de se deteriorem reddit opinionem. In quo beatitudini tuæ, & coepiscoporum suorum rationibus non obedit, & per inobediētiam in culpam protoplasti relabitur. Oportet ergo fraternitatem tuam, synodale cum episcopis & suffraganeis tuis conuocare concilium, & hunc salutaribus eloquiis episcopum conuenire, atque illi pastorali authoritate præcipere, quatenus & ab omnium bestiarum, & volucrum venatione penitus alienus existat, atque immoderata filiæ suæ familiaritate semetipsum omnimodo coerceat. Quod si parere contempserit, & tam pro venationis declinatione, quam pro immoderata filiæ suæ vitanda conuersatione, vobis admonentibus obedire distulerit: à vestro collegio excommunicatus abscedat. Quòd si in hoc contumax adhuc apparuerit, à ministerio cessare debebit.

Quòd omnis Metropolitanus infra tres menses consecrationis suæ pro pallio debet Romam mittere, vel ire. Ioannes viij. ex concilio iij. apud Rauennam.

§ Cap. 354.

Quisquis metropolitanus intra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam exponendam, palliúmque suscipiendum ab Apostolica sede, nulla ineuitabili necessitate imminente, non miserit, commissa sibi careat dignitate: ita vt tamdiu Episcopali illi sedi cedat, omniq; consecrandi licentia careat, quamdiu in exponenda fide, & in expetendo pallio priscum morem contempserit.

Qualiter honorandi sunt veri sacerdotes, quum Dominus falsos honorauerit. Cyprianus Rogatiano.

§ Cap. 355. lib 3 ep 9. dist 9. c dominus noster.

Dominus noster Iesus Christus rex, & iudex, & sacerdos seruauit honorem malis sacerdotibus vsque ad suam passionem, in qua sacerdotē appellauit, quem sciebat esse sacrilegum, & Ioan. 18. cùm alapam accepisset, & ei diceretur: Sic respondes Pontifici? nihil contumeliosè locutus est in personam pontificis, sed magis innocentiā suam tuitus est, dicens: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo: vt nos eius humilitatis haberemus exemplum, & docuit sacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit.

Quòd singulæ Ecclesiæ singulos debent habere prælatos. Hieronymus Rustico monacho.

§ Cap. 356.

In apibus princeps vnus est: grues vnum sequuntur ordine literato. 7. q 1. c. in apibus. Imperator vnus, iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita est, duos fratres simul reges habere non potuit, & parricidio dedicatur. Genes. 25. In Rebeccæ vtero Esau & Iacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum episcopi, singuli Archiepiscopi, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

Vt in Treuerensi vrbe & Coloniensi nullus inconsulto Romano Pontifice eligatur. Nicolaus Lothario regi.

§ Caput 357.

Porro quia relatum est nobis, quod quicunque ad episcopatū in regno tuo promouendus est, non nisi fauentem tibi permittas eligi, idcirco Apostolica authoritate sub diuini iudicij obtestatione iniungimus tibi, vt in Treuerensi vrbe, & in Agrippina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum super hoc nostro fiat apostolatui.

De professione fidei. Pelagius Childeberto regi.

§ Cap. 358.

Satagendum est, vt pro auferendo suspicionis scandalo obsequium confessionis nostræ regibus ministremus, 25. q. 1. c. Satagendum. quibus nos etiam subditos esse scripturæ sanctæ præcipiunt. Veniens autē Rufinus vir magnificus excellentiæ vestræ legatus, confidenter à nobis (vt decuit) postulauit, quatenus vobis aut beatæ recordationis Papæ Leonis tomum à nobis per omnia conseruari significare debuissemus, aut propriis verbis nostræ confessionem fidei destinare: & primam quidem petitiones eius partem quia facilior fuit, mox vt dixit impleuimus, neque in omnibus præsulis tomum pro Catholicæ fidei assertione conscriptum Deo propitio custodire, manus nostræ ad vos professione signauimus. Vt autem nullius deinceps (quod absit) suspicionis resideret occasio, etiam illam aliam partem quam memoratus vir illustris Ruffinus admonuit * facere, * alias facere maturaui. scilicet propriis verbis confessionem fidei quàm tenemus, * exponens. * exposui.

materies scandalorum, & præsumptio inuidorum, atque oppressio simplicium, fratrum de ecclesiis domini auferantur. Et sicut non vult quisquam fratrum, se aliorum iudicio prægrauari, ita non audeat alij inferre quod sibi non vult fieri.

Vt nullus episcopus cogatur ad seculare iudicium venire, & de pœna eius qui episcopum ad iudicium seculare venire coegerit. De libro constitutionum, cap. vi.

¶ CAP. 369.

Nullus episcoporum cogatur ad iudicium venire dicendi causa, sed iudex apud episcopum mittat suos ministros, vt propositis sanctis euãgeliis quod scit episcopus dicat, secũdum quod sacerdotibus honestũ est. *Ex eodem cap. vij.* Nullus episcopus neque pro ciuili, neque pro criminali causa apud quemuis iudicem siue ciuilem, siue militarẽ producatur, vel exhibeatur, nisi imperialis iussio processerit. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissione cinguli & xx. librarum auri condemnatione plectatur, vt illæ viginti libræ ecclesiæ addicantur, cuius episcopus produci vel exhiberi iussus est. Litis autem executor post cinguli amissionem, tormentis subiiciatur, & in eculeo mittatur. *11. q. 1 c. nullus episcopus, sed sub titulo Marcelli papæ.*

Ne episcopus aleator, nec aliquis clericus, nec ludorum spectator fiat. Ibidem cap. nono.

¶ CAP. 370.

Neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus, neque subdiaconus, neque lector, neque aliuscuiuscunque religiosi consortij vel habitus constitutus, tabolizare audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, vel in quocunque spectaculo spectandi causa venire. Ac si quis contra hæc fecerit, per tres annos à sacro ministerio prohibeatur.

Vt nullus excommunicetur, antequam causa excommunicationis eius probetur. Ibid c. xi.

¶ CAP. 371.

Nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus eam excommunicauerit aliquem, ille qui excommunicatus est, maioris sacerdotis autoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem qui non legitimè excommunicauit: in tantum abstineat tempus quantum maiori sacerdoti visum fuerit, vt quod iniustè fecit, ipse iustè patiatur. *2. q. 1. c. nemo episcopus.*

Vt episcopus omni scientia legis diuinæ sit instructus. Synodi 7. cap. 2.

¶ CAP. 372.

Quoniam psallentes repromittimus Deo: In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos: omnes quidem christianos obseruare saluberrimum est, sed præcipuè hos qui ecclesiasticam consequuti fuerint dignitatem. Vnde diffinimus, omnem qui ad episcopatus prouehendus est gradum, modis omnibus psalterium nosse: vt ex hoc etiam omnis clerus qui sub eo fuerit, ita moueatur & imbuatur. Inquiratur autem diligenter à metropolitano, si in promptu habeat * legem scrutabiliter & non transitoriè, tam sacros canones & sanctum euangelium, quàm diuini Apostoli librum, & omnem diuinam scripturam: atque secundum mandata conuersari, & docere populum sibi commissum: Substantia enim summi sacerdotij nostri sunt eloquia diuinitus tradita, id est, vera diuinarum scripturarum disciplina, quemadmodum magnus perhibet Dionysius. Quod si disceptauerit, & ita libenter facere & docere minimè spoponderit, nullatenus consecretur. Ait enim Propheta Deus: Tu scientiam repulisti, & ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. *Psal. 118. Beth.* * legere. *Osee 4.*

Quod semel in anno concilia Episcoporum debeant celebrari, & non bis. Ibid. cap. vi.

¶ CAP. 373.

Quandoquidem regula est, quæ dicit: Bis in anno per singulas prouincias oportere fieri per conuentum Episcoporum regulares inquisitiones: propter fatigationem, & vt opportunè habeantur, ad iter agendum, hi qui congregandi sunt, diffinierunt sextæ synodi sancti patres, omni excusatione remota, modis omnibus semel in anno fieri, & deprauata corrigi. Hunc canonem & nos renouamus, & si quisquam princeps inuentus fuerit hoc prohibere, communione priuetur. Si quis verò Metropolitanorum hoc neglexerit agere absque necessitate, vel vi, seu aliqua rationabili * causa, canonicis pœnis subiaceat. Dum autem synodus agitur super canonicis & Euangelicis negotiis, oportet congregatos Episcopos in meditatione & sollicitudine fieri custodiendorum diuinorum & viuificorum Domini mandatorum. In custodiendis enim illis retributio multa: quia & lucerna mandatum: lex autem lux, & via vitæ argutio, & disciplina est. & Mandatum Domini, lucidum illuminans oculos. Porrò non habeat Metropolitanus licentiam ex his, quæ defert Episcopus secum, siue iumentum, siue aliquam speciem * expetendi. Quod si hoc egisse coniunctus fuerit, soluat quadruplum. *dist 18 c. quoniam quidem.* * occasione. *Psal 18. Prouer. 6. Psal. 18.* * expetendi.

De œconomis per singulas Ecclesias constituendis, ibid. cap. xi. ¶ CAP. 374.

Cùm simus debitores omnes sacras regulas custodire, eam quæ dicit in vnaquaque ecclesia œconomus esse, modis omnibus inuiolabilem conseruare debemus, & siquidem vnusquisque Metropolitanus in sua Ecclesia constituerit œconomum, benè vtique: sin autem ex authoritate propria Constantinopoleos Episcopis licentia est præponendi œconomos in eius Ecclesia, similiter & Metropolitanis, si Episcopi qui sub ipsis sunt non sategerint œconomos statuere in suis Ecclesiis. Idipsum autem seruandum est etiam in Monasteriis. *9. q 5 c. cum simus.*

Ne Episcopus vel Abbas alicui principium, vel parentibus suis fundum Ecclesiæ largiatur. Ibid. cap. xij. ¶ CAP. 375.

Si quis Episcopus vel Abbas inuentus fuerit, de salariis Episcopi, siue Monasteriis, transferre quicquam in principum manus, vel etiam aliquid personæ alicui cõferre, irritum sit quod datum esse constiterit, secundum canonem sanctorum Apostolorum qui dicit: Omnium Ecclesiasticarum rerum episcopus habeat sollicitudinem, vt dispenset eas tanquam Deo contemplante. Non licere autem fraudare ei quicquam ex illis, vel cognatis propriis donare quæ Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur, sed non sub horum occasionque quæ sunt Ecclesiæ defraudentur. Quod si excu-

sationem prætenderint, dãnum facere, & nihil ad profectum agrum existere: nec sic principibus qui loca per illa sunt, tribuatur ager ille vel locus: sed clericis vel agricultoribus. Quod si calliditate vsus fuerit, & à colono vel clerico emerit princeps agrum, etiã sic irrita sit venditio: & restituatur in Episcopio vel in Monasterio, & Episcopus vel Abbas hoc faciens abiiciatur, Episcopus quidem ab Episcopio, Abbas autem à Monasterio: tanquam qui dispergit malè, quæ non * collegit.

* colligit.

Quod Abbati in proprio tantum Monasterio lectorem liceat facere. Ibid. c. xiv. ¶ CAP. 376.

dist. 69. cap. quoniam videmus.

Quia ordo debet in consecratione custodiri, omnibus modis liquet, & cum diligentia conseruare * sacerdotũ promotiones, Deo est prorsus acceptũ. Et quoniã videmus sine manus impositione, à paruula ætate quosdã tonsurã clerici accipientes, nondũmq; ab Episcopo manus impositione percepta, super ambonẽ irregulariter in collecta legentes: præcipimus amodo id minimè fieri. Idipsum quoq; obseruandũ est etiam inter Monachos. Lectoris autẽ, manus impositione licentia est vnicuique Abbati in proprio Monasterio solummodò faciendi, si duntaxat eidẽ Abbati manus impositio facta noscatur ab Episcopo, secundũ morẽ præficiendorũ Abbatũ, dũ cõstet illũ esse presbyterũ. Simili modo secũdũ antiquã cõsuetudinem Chorepiscopũ præceptione Episcopi oportet promouere lectores.

* Sacerdotij.

Vt Episcopi vel clerici fulgidis & claris vestibus non ornentur. Ibid. c. xvi. ¶ CAP. 377.

21 q. 4. c. omnis iactantia.

Omnis iactantia & ornatura corporalis aliena est à sacro ordine. Eos ergo Episcopos vel clericos, qui se fulgidis & claris vestibus ornãt, emẽdari oportet. Quod si in hoc permãserint epitimio tradãtur: similiter & eos qui vnguẽtis inungũtur. Quoniã verò radice amaritudinis exorta cõterminatio facta est in Ecclesia Catholica * Christianos calumniantiũ hæresis: & hi qui hãc receperũt: nõ solũ * imaginarias pictura s abominati sũt, sed etiã omnẽ reuerentiã repulerũt, eos qui piè ac religiosè viuũt offendẽtes, ac per hoc cõpletur in eis quod scriptũ est. Abominatio est peccatori Dei cultus. Igitur si inuẽti fuerint deridẽtes eos qui vilibus & religiosis vestimẽtis amicti sũt, * per epitimiũ corrigãtur. Priscis enim tẽporibus omnis sacratus vir cũ mediocri ac vili veste cõuersabatur. Omne quippe quod nõ propter necessitatẽ suã, sed propter venustatẽ accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodũ magnus ait Basilius. Sed neq; ex sericis texturis vestem quis variatã induebat, neq; apponebant variorũ colorũ ornamẽta in summitatibus vestimentorũ: audierãt enim ex dei sona lingua: Quia qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt.

* χριστιανοκατηγόρων αἵρεσις.
* τὰς εἰκονικὰς ζωγραφήσεις.
Prouerb 15.
* δι' ἐπιτιμίου.
Matth. 11.

Nullam dignitatem secularem, sed nec Imperialem, honori vel dignitati Episcopali posse adæquari. ex epist. Greg. ad Herimannum Metensem Episc.

¶ CAP. 378.

dist. 96. cap. quis dubitet.

Quis dubitet sacerdotes Christi regum & principum, omniũmque fidelium patres & magistros censeri? Nonne miserabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subijcere, à quo se credit non solum in terra, sed etiam in cœlis ligari posse & solui? Hæc (sicut beatus Gregorius, in epistola ad Mauricium Imperatorem directa commemorat) Constãtinus magnus Imperator omnium regũ & principũ ferè totius orbis dominus, euidenter intelligens, in sancta Nicæna synodo post omnes episcopos vltimus residens, nullam iudicij sententiam supra eos dare præsumpsit: sed illos etiã dominos vocãs, nõ suo debere subesse iudicio, verùm ad illorũ pendere se arbitriũ iudicauit. Supradicto quoq; Anastasio prælibatus Papa Gelasius persuadens ne ille intimatã suis sensibus veritatem arbitraretur iniuriã, subintulit dicens: Duo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, authoritas videlicet sacra Pontificũ, & regalis potestas: in quibus tantò grauius est pondus sacerdotũ, quantò etiã pro ipsis regibus hominum, in diuino reddituri sunt examine rationẽ. Et paucis interpositis ait: Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere iudicio: nõ illos ad tuam velle redigi voluntatem. Talibus ergo institutis, talibúsque fulti authoritatibus plærique Pontificum, alij Reges, alij Imperatores excõmunicauerunt. Nã si speciale aliquod de personis principũ requiratur exemplũ, beatus Innocentius Papa Arcadiũ Imperatorẽ, quia consensit vt sanctus Ioannes Chrysostomus à sede sua pelleretur, excommunicauit. Alius itẽ Romanus Pontifex regẽ Francorum, non tã pro suis iniquitatibus, quàm pro eo, quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit, & Pipinũ Caroli Imperatoris patrem in eius loco substituit, omnésq; Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit. Quod etiam ex frequenti authoritate agit sancta Ecclesia, cum milites absoluit à vinculo iuramenti, quod factum est his Episcopis, qui Apostolica authoritate à Pontificali gradu deponuntur. Et B. Ambrosius, licet sanctus, nõ tamen vniuersalis Ecclesiæ Episcopus, pro culpa quæ ab aliis sacerdotibus, non adeo grauis videbatur, Theodosium magnum Imperatorẽ excõmunicans, ab Ecclesia exclusit. Qui etiã in suis scriptis, ostendit, quod aurum nõ tã preciosius sit plũbo, quã regia potestate sit altior sacerdotalis, hoc modo circa principiũ sui Pastoralis scribens: Honor fratres & sublimitas Episcopalis nullis poterit cõparationibus adæquari. Si regũ fulgori cõpares & principũ diademati, longè erit inferius, quàm si plumbi metallum ad auri fulgorẽ compares. Quippe cùm videas regũ colla & principum submitti genibus sacerdotum, & exosculata eorum dextera, se credant communiri. Et post pauca. Hæc cuncta fratres ideo nos præmisisse debetis cognoscere, vt ostenderemus nihil esse in hoc seculo excellentius sacerdotibus, nihil sublimius Episcopis inueniri. Nonne sicut ait B. Gregorius, recordandæ memoriæ Vigilius Papa cõtra Theodoram tunc Augustam damnationis * protulit sententiam? Sic quoque Charibertus Parisiorum, rex quum Gotbergam legitimam vxorem suam, reliquisset, & duas sorores Merosidem & Marcoueuam in vxores duxisset, à beato Germano Parisiorum Episcopo excommunicatus est. Et cùm resipiscere nollet, non multò post diuino iudicio ipse defunctus est.

Dist. 96 duo sunt.
Habetur hæc epistola Gelasij ad Anastasium Augustum tomo 2. cõc.
Ambr. de dignitate sacerdotali cap. 2.
Ibid cap. 3.
*promulgauit.
al. Ingobergam.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI DECRETI PARS SEXTA:

De Clericorum conuersatione, & ordinatione, & correctione, & causis.

VNDE CLERICVS DICATVR.

Ex Epist. Hieronymi ad Nepotianum

¶ CAPVT PRIMVM.

11. q. 1. c. clericus. Isidorus l. 1 off. Eccl. c. 1. CLERICVS qui Christi seruit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suum, & nominis diffinitione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim cleros Græcè, Latinè sors appellatur, propterea Clerici vocantur, quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse dominus sors, id est, pars clericorum est.* ** al. Qui autem.* Et quia vel ipse pars domini est, vel domini partē habet, talem se exhibere debet, vt ipse possideat dominum, & ipse possideatur à domino. Qui possidet dominum, & cum Propheta dicit: *Psal. 15. & 72.* Pars mea dominus: nihil extra dominum habere potest. Quòd si quippiam aliud habuerit præter dominum, pars eius non erit dominus. Verbi gratiâ: Si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus dominus pars eius fieri non dignatur. *Psal. 104.* Si autem ego pars domini sum, & funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras tribus, sed quasi Leuita & sacerdos viuo de decimis, & altari deseruiens, altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterum iterúmque monebo, ne officium clericatus genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia, ne plus habeas quàm quando clericus esse cœpisti, & dicatur tibi, clericatus eorum non proderit eis.

Quòd duo sint genera Clericorum. Ex dictis Beati Isidori de generibus clericorum.

¶ CAP. 2.

Eccl. offic. li. 2 c. 3. Duo sunt genera clericorum, vnum Ecclesiasticorum sub regimine Episcopali degētium: alterum acephalorum, id est sine capite, quem sequantur ignorantium. Hos neque inter laicos sæcularium officiorum studia, neque inter clericos religio retentat diuina: sed solutos atque oberrantes, sola turpis vita complectitur & vaga. * Qui quidem nullum metuentes, explendæ voluptatis suæ licentiam consectantur, quasi animalia bruta libertate ac desiderio suo feruntur: habentes signum religionis, non religionis officium, Hippocentauris similes, neque equi, neque homines, mixtúmque (vt ait Poëta) genus prolésque biformis. *Virg. 6. Æn.* Quorum quidem sordida atque infami numerositate satis superque nostra pars occidua * polluitur.

** Quiq; dum nullum, &c.*

** pollet.*

Quòd Clericis præcipuè conuenit Deum diligere & proximum, & de conuersatione & officio eorum. Epilogus & regula clericorum breuiter collecta.

¶ CAP. 3.

Deut. 6. Leui. 19. Matth. 22. Marc. 12. Legalibus interea institutis & Euangelicis saluberrimis monemur præceptis, vt Dominum Deum nostrum totis præcordiis diligamus, & proximos tanquam nosipsos, & cætera. Si igitur ab omnibus fidelibus his salutiferis præceptis totis nisibus est fauendum, quantò magis ab his qui diuinis cultibus mancipati sunt, & aliis exēplo virtutum condimentum esse debent? Proinde oportet vt primò omnium Dominum Deum diligant ex toto corde, ex tota anima, tota virtute, & proximos tanquam seipsos, & nosse quia in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Non occidant, neque fratrem oderint, quia, vt ait Apostolus: Qui fratrem suum odit, homicida est. *1. Ioan. 3.* Non adulterent. Non faciant furtum. Non concupiscant rem alienam, Non falsum testimonium dicant, & quod sibi nolunt fieri, alteri non faciant. Non sint superbi, aut tumidi, non detractionibus assueti, non ebrietati

seruientes. Non luxuriâ eneruati, non iracundiâ turbidi, non quibuslibet aliis vitiis substrati, non vaniloqui, non inuidi, non somnolenti, non pigri, non murmuratores, nõ susurrones, non violenti, non multùm edaces. Fraudes & dolositates caueant, vsuris nequaquam inseruiant, non iurent, ne fortè * peierent, malum pro malo non reddant. Cùm in se aliquid boni viderint, Deo: & malum cum viderint, sibi deputent. Discordiam fugiant, & quos * nouerint discordes, ad charitatis cõcordiam reuocent: & iuxta Psalmistæ vocem, declinent à malo, & faciant bonum. Attendant & Apostolum prohibentem: Non, inquit, in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum. Animaduertant etiam quòd ab his vitiis ab Apostolo prohibitis omnium vitiorum seges emergat, & quòd horum morborum mater superbia sit. Oportet etiam vt animam corpúsque suum ab omni inquinamento carnis & spiritus custodiant, vt iuxta Apostolum integer spiritus eorum, & anima & corpus sine querela in aduentu Domini Iesu Christi seruetur. Sobriè, & iustè, & piè viuãt. Sæcularia negotia prorsus abiiciant: quia iuxta eundem Apostolum: Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, vt ei placeat cui se probauit. Ieiunium ament, hospites colligant, pauperes recreent, nudos vestiant, infirmos visitent, mortuos sepeliant, in tribulatione positis opem ferant, dolentem consolentur, amori Christi nihil præponant, charitatem non derelinquant, pacẽ, si fieri potest, cum omnibus hominibus habeant: Diẽ iudicij timeant, vitam æternam spiritualiter concupiscant. Spem suam Deo committant: proprio Episcopo in omnibus secundùm canonicam institutionem obtemperent, magistros suos non temerè reprehendant. Postremò in doctrinis spiritualibus operam dent: lectionibus, psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, & cæterorum bonorum operum exercitiis iugiter incumbant. In dormitorio nisi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant. In refectorio pariter reficiantur, quotidiè ad collationem veniant. Mox vt signum datum fuerit, ad Ecclesiam omnes festinatè veniant, & horas canonicas nõ negligẽter, sed cũ omni religione pariter celebrẽt. Ecclesiã nõ põpaticè, sed reuerẽter ingrediãtur. In choro cum baculis nõ stent. Vaniloquiis nequaquã insistant, sed cũ omni deuotione & veneratione diuinæ seruitutis opus peragant, sciẽtes Angelorum præsentiam semper illic adesse. E claustris non nisi per licentiam egrediantur. Egressi irreprehensibiliter viuant, vt ab his qui foris sunt bonum testimonium habeant: & religionem ac propositum suum actibus illicitis nequaquam maculent. Sed potius omnes quibus se coniunxerint, sale sapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia fœminarum nullatenus appetant, nõ vanis oculis, aut petulanti tumidóque gestu ac dissolutis renibus incedant. Non spectaculis, non pompis sæcularibus intersint: non aleæ, non quibuslibet venationibus inseruiant: Apostoli namque instructi documento, quo ait: Non in veste pretiosa: nequaquam pretiosis delectentur vestibus. Caueant summopere ne extra claustra moras faciant: nisi prout sibi à Priore constitutum fuerit, & oportunitas tẽporis dictauerit. Intra claustra positi non otio vacent, sed aut diuinis officiis, aut propriis vtilitatibus, aut certè magistrorum pareant iussionibus, ne otio torpentes ab Apostolo audiant: Qui non vult operari, nec mãducet. Seniores spiritualiter iuniores diligant: iuniores senioribus obsequium dignum exhibeant. Doctiores minus doctis nequaquam se præferant, sed magis eos cum charitate ædificẽt. Neque hi qui nobilitate generis, aut virtutum donis pollent, cæteris se tumidè superextollant. Omnes in congregatione vicissim sibi charitatis officio seruiant. Quibus etiam in refectorio * comedẽtibus, & religiosissimè silentiũ tenentibus, continuatim legatur lectio. Delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant, & castigent. Pueros & adolescentes negligentes verborum disciplinis corrigant. Singuli secundùm capacitatem suam diuersarum artium erudiantur disciplinis, vt nullus in collegio canonico inutilis appareat, nec vota fidelium otiosus comedat. Tales quippe esse, imo taliter conuersari decet omnes, qui diuinis officiis se manciparunt. Quapropter studeant hæc breuiter collecta sedula meditatione perlegere & memoriæ commendare, & adiuuante diuina gratia, iuxta vires adimplere, quò facilius & liberius maiora à sanctis patribus edita, exequi valeant. Vocatione ergo qua vocati sunt, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, ambulent: quatenus diuinis iussionibus obtemperantes ad Christum, in cuius sorte esse noscuntur, qui via, veritas, & vita est, eo opitulante, peruenire mereantur.

[Margin notes: * periurent. — * inuenerint discordantes. — Psal. 36. — Rom 13. — 1. Thess 5. — 2. Tim 2. — 1. Timoth. 2. — 2. Thess. 3.]

De tonsura clericorum. Isidorus in libro Ecclesiasticorum officiorum. ¶ Cap. 4. *Lib. 2. c. 4.*

Tonsuræ Ecclesiasticæ vsus à Nazaræis (ni fallor) exortus est, qui prius crine seruato, denuò post vitæ magnæ * continentiam deuotione cõpleta, caput radebant, & capillos in igne sacrificij ponere iubebantur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecrarent. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt hi qui in diuinis cultibus mancipati, Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei crine preciso innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur, dicente Domino: Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum, & barbam. Videlicet quia & ipse sacerdotali genere Deo in ministerio sanctificationis deseruiebat. Hoc & Nazaræos illos Priscillam & Aquilam in actibus Apostolorum primùm fecisse legimus. Paulum quoque Apostolum, & quosdam discipulorum Christi, qui in huiusmodi cultu imitandi extiterunt. Est autem in clericis tonsura, signum quoddam, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur: scilicet vt hoc signo in religione vitia resecentur, & criminibus carnis nostræ quasi crinibus exuamur: atque inde innouatis sensibus, vt comis rudibus enitescamus, expoliantes nos, iuxta Apostolum, veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum qui renouatur in agnitionem Dei. Quam renouationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, vbi ipsa mens noscitur habitare. Quod verò de tonso capite superius, inferius circuli corona relinquitur: sacerdotium regnúmque Ecclesiæ in eis existimo figurari. Tiara enim apud veteres constituebatur in capite sacerdotum. Hæc ex bysso confecta rotunda erat, quasi sphæra media, & hoc significatur in parte capitis tonsa. Corona autem latitudo * aurea est circuli, quæ regum capita cingit. Vtrumque itaque signum exprimitur in capite clericorum, vt impleatur etiam quadam corporis similitudine,

[Margin notes: Num 6. — * deuotionem continentia cõpleta, &c. — Ezech. 5. — Act. 18. — Ibidem 21. — Colos 3. — * aurei.]

1. Pet. 2. similitudine, quod scriptum est, Petro Apostolo perdocente: Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Quæritur autem, cur sicut apud antiquos Nazaræos, non antè coma nutritur, & sic tondetur. Sed qui hæc exquirunt, aduertant quid sit inter illud Propheticum velamentum, & hanc euangelij reuelationem, de qua dicit
2. Cor 3. Apostolus: Cùm transieris ad Christum, auferetur velamen. Quod autem significabat velamen interpositum inter faciem Moysi, & aspectum populi Israel, hoc significabat illis temporibus etiam coma sanctorum.
1. Cor. 11. Nam & Apostolus comam pro velamento esse dicit. Proinde iam non oportet, vt velentur crinibus eorum capita, qui Domino consecrantur: sed tantùm vt reuelentur, quia quod erat occultum in sacramento Prophetiæ, iam in euangelio declaratum est.

Lib. 2. c. 14. I. De Ostiariis. Idem. ¶ Cap. 5.

1. Para 9. 23. & 35. Ostiarij sunt, qui in veteri testamento ianitores templi vocabantur: qui præerant portis templi Hierusalem, quique ordinati, per vices suas omnia interiora templi vel exteriora custodiebant. Hi denique inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantùm in Ecclesia qui sunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum nisi per eos non * possumus. Habent enim potestatem tam bonos recipiendi, quàm rei jciendi indignos. (* possunt)

Lib. 2. c. 11. II. De Lectoribus. Idem. ¶ Cap. 6.

Lectorum ordo formam & initium à prophetis accepit. Sunt igitur lectores, qui verbum
Esaia 58. Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam. Isti quippe dum ordinantur, primùm de eorum conuersatione episcopus verbum facit ad populum, deinde coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum, ad Dei verbum annunciandum. Qui autem ad huiusmodi prouehitur gradum, iste erit doctrina & libris imbutus, sensuúmque ac verborum scientia perornatus, ita vt distinctionibus sententiarum intelligat vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat oratio, vbi sententia extrema claudatur. Sicque expeditus * vim pronunciationis tenebit, vt ad intellectum omnium mentes sensúmque promoueat, discernendo genera pronunciationum, atque exprimendo proprios sententiarum affectus, modò indicantis voce, modò * dolentis, modò increpantis, modò exhortantis, siue his similia, secundùm genus propriæ pronunciationis, in quo * magis illa ambigua sententiarum adhibenda cognitio est. Multa enim sunt in scripturis, quæ nisi proprio modo pronuncientur, in contrariam
Rom. 8. recidunt sententiam: sicuti est: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat? Quòd si quasi confirmatiuè, non seruato genere pronunciationis suæ, dicatur, magna peruersitas oritur. Sic ergo pronunciandum est, ac si diceret: Deúsne qui iustificat? * Subauditur, non. Necesse est ergo in tantis rebus scientiæ ingenium, quo propriè singula cōuenienterque pronuncientur. Propterea & accentuum vim oportet lectorem scire: vt nouerit in qua syllaba vox protendatur pronunciantis. Plærunque enim imperiti lectores in verborum accentibus errant, & solent irridere nos imperitiæ hi qui videntur habere notitiam, detrahentes & iurantes penitus nos nescire quod dicimus. Porrò vox lectoris simplex erit, clara, ad omne pronunciationis genus accommodata, plena virili succo, agrestem & subrusticum effugiens sonum, non humilis, nec adeo sublimis, non fracta vel tenera, nihilque fœmineum sonans, neque cum motu corporis, sed tantùm cum grauitatis specie. Auribus enim & cordi consulere debet lector, non oculis, ne potius ex seipso eos spectatores magis, quàm auditores faciat. Vetus opinio est, lectores pronunciandi causâ præcipuam curam vocis habuisse, vt exaudiri in tumultu possent. Vnde & dudum lectores præcones vel proclamatores vocabantur.

(* ad vsum; * iubetis; * maximè; * vt subaudiatur)

III. De Exorcistis. Idem. Lib. 2. c. 13.

¶ Cap. 7.

In * ordine & ministerio ecclesiæ esse exorcistas, secundùm officia quæ in templo Salomonis erant disposita, quæque posterius sunt ab Esdra dispertita inuenimus, eosque quos Es- 1. Esd. 2. & 3.
dras * actores memorat templi, eos nunc esse Exorcistas in ecclesia Dei. Fuerunt enim sub Esdra actores templi, seruorum Salomonis filij qui actum templi totius sub cura sua haberent, aut sacris * oblationibus deseruirent. Et cùm fuissent ex ordine & ministerio templi, longè fuerunt ab officio altaris Dei: quia nec Psalmistis nec Ostiariis, nec sacrorum seruis, attingere licebat munera altaris, nisi tantummodo leuitis. Quid ergo est? Nullam aliam curam habebant actores templi, nisi ad sarta tecta * sarcienda, vt quæcunque fuissent vexata in ædificatione templi, aut dilapsa, per eosdem actores de thesauris dominicis reficerentur atque excolerentur. Ergo actores templi Exorcistæ sunt in * templo Dei. Quomodo enim actor prudens & bonus scit, quis sit Domini sui census, & omnis substantiæ modus, & redigit apud se totius possessionis instrumenta originalia: sic & exorcista redigit in sua diligentia totius regni domini secreta, vt memoriæ mandet de scripturarum sacramentis, vnde exerceat, scilicet donum quod illi est à spiritu sancto concessum, secundùm Apostoli præconium. Exorcistas enim memorat Apostolus, cùm dicit: Nunquid omnes donationes habent sanatio- 1. Cor. 12.
num. Hi enim cùm ordinantur, sicut ait Canon, Con. Carth. 4. canon 7.
accipiant de manu episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptisatos siue catechumenos.

(* primo; * autores; * actionibus; * reficienda; * populo)

IIII. De Acolytis. Idem.

¶ Cap. 8.

Acolyti græcè, latinè ceroferarij dicuntur, à deportandis cereis, quando legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eo tempore rutilet: sed ad signum lætitiæ demonstrandum: vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Euangelio legitur: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. (Non reperitur hoc caput in exemplaribus Isidori excusis. sed Etymolog. l. 7. c. 12. Et in conc. Aquisgran. Ioannis 1.)

V. De Subdiaconibus. Idem. Lib. 2. c. 10.

¶ Cap. 9.

Subdiaconi qui apud Græcos hypodiaconi vocitantur, in Esdra inueniuntur, appellantúrque 1. Esd. 2. 7. 8.
ibi * Nathinæi, id est, in humilitate Domino seruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euangelio Ioannis diuina proditione Ioannis 1.

(* Nathanei)

commonitus, saluatorem meruit confiteri, quique etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit: protestante domino ac dicente: *Ibidem.* Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Denique isti oblationes in templo domini suscipiunt à populis. Isti obediunt officiis leuitarum, isti quoque vasa corporis & sanguinis Christi diaconibus ad altaria Domini offerunt. De quibus quidem placuit patribus, vt qui sacra mysteria contrectant, casti & continentes sint ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, iuxta quod illis Propheta dicente, iubetur: *Esaiæ 52.* Mundamini, qui fertis vasa Domini. Hi igitur quum ordinantur, sicut sacerdotes & Leuitæ, manus impositionem non suscipiunt: sed patenam tantùm & calicem de manu episcopi, & ab Archidiacono cyphum aquæ cum * aqua, manile & manutergium accipiunt. ** aquamanili.*

Lib. 2 c. 8. *VI. De Diaconis. Ibidem.*

¶ CAP. 10.

Diaconorum ordo à tribu Leui accepit exordium. Præcepit enim dominus Moysi vt post ordinationem Aaron sacerdotis & filiorum eius, *Num. 1 & 3* * Leui tribus in diuini cultus ministerio ordinarentur, & consecrarentur domino pro omnibus primogenitis, & seruirent pro Israel coram Aaron & filiis eius in tabernaculo Dei, excubantes in templo Dei, die ac nocte, ipsique gestarent arcam & tabernaculum, & omnia vasa eius, & in circuitu tabernaculi castra ipsi cōstituerent, & in promouendo tabernaculo ipsi deponerent, rursus ipsi componerent. A viginti quinque annis & suprà, in tabernaculo illis seruire mandatum est. Quam regulam sancti patres, & in nouo testamento constituerunt in Euangelio autem primordia eorum, in actibus Apostolorum ita leguntur: *Actor. 6.* Conuocantes autem duodecim Apostoli multitudinem discipulorū dixerunt: Non placet nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quid ergo est fratres? Considerate ex vobis viros boni testimonij septem, plenos spiritu * sapientiæ, quos constituamus in hanc rem: Nos verò erimus orationi & ministerio sermonis instantes. Et placuit hic sermo coram multitudine: & elegerunt statim Stephanum virum plenum fide & spiritu sancto, Philippum & Prochorum, Nicanorem & Timonem, Parmenam & Nicolaum aduenam Antiochensem. Hos statuerunt ante Apostolos: Et cum orassent, imposuerunt illis manus, verbúmque Dei crescebat, & multiplicabatur numerus credentium. Ex hinc iam decreuerunt Apostoli, vel successores Apostolorum vt per omnes ecclesias septem diacones, qui sublimiori gradu cæteris, proximè circa aram Christi quasi columnæ altaris adsisterent, & non sine aliquo septenarij numeri mysterio. Hi enim sunt, quos in Apocalypsi legimus, septem angeli tubâ canentes. *Apoc. 8 & 1.* Hi sunt septem candelabra aurea: hi voces tonitruorum. Ipsi enim clara voce in modum præconis, admonent cunctos, siue in orando, siue in flectendis genibus, siue in psallendo, siue lectiones audiendo. Ipsi etiam vt aures habeamus ad dominum clamant, ipsi quoque euangelizant. Sine ipsis sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam sicut in sacerdote consecratio, ita in ministro sacramenti dispensatio est. Ille orare, hic psallere mandat. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam sacerdotibus propter præsumptionem nō licet de mensa domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit à diaconibus. Leuitæ inferunt oblationes in altaria: leuitæ componunt mensam domini: Leuitæ operiunt arcam testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum quę operiuntur à Leuitis, ne videant qui videre nō debent, & sumant qui seruare non possunt. Qui propterea altario albis induti adsistunt, vt cœlestem vitam habeant, candidique ad hostias & immaculati accedant, mundi scilicet corpore & incorrupti pudore. Tales enim decet dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, sed potius eminentia castitatis splendeant. Quales enim diaconi ordinentur Paulus Apostolus plenissimè scribit ad Timotheum. Nam cùm præmisisset de sacerdotum electione, continuò subiunxit: *1. Tim. 3.* Diaconi similiter irreprehensibiles hoc est sine macula, sicut episcopi: Pudici vtique, id est, à libidine cōtinentes. Non bilingues, scilicet ne conturbent habentes pacem: Non multo vino dediti, quia vbi ebrietas ibi libido dominatur & furor: Non turpe lucrum sectantes, ne de cœlesti mysterio lucra terrena sectentur. Est quoque & turpis lucri appetitus, plus de præsentibus quàm de futuris cogitare. Post hæc subiecit: Hi autem probentur primùm, & sic ministrent nullum crimen habentes. Hi vtique sicut episcopi, ante ordinationem probari debent, si digni sint, & sic postea ministrare.

** rursus Leui, &c.* ** Sp. sancto & sapientia*

VII. De Presbyteris. Ibidem. *Lib. 2 c. 7.*

¶ CAP. 11.

Presbyterorum ordo exordium sumpsit (vt dictum est) à filiis Aaron. Qui enim sacerdotes vocabantur in veteri testamento, hi sunt qui nunc appellantur Presbyteri. Et qui nuncupabantur principes sacerdotum, nunc episcopi nominantur, Presbyteri autem interpretantur seniores: quia seniores ætate Græci presbyteros vocant. His enim, sicut episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est. Præsunt enim ecclesiæ Christi, & in confectione diuini corporis & sanguinis consortes cum episcopis sunt. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Ad solam authoritatem summi sacerdotij clericorum ordinatio & consecratio reseruata est, ne à multis disciplina ecclesiæ vendicata concordiam solueret, & scādala generaret. Nā Paulus Apostolus eosdē Presbyteros, vt verè sacerdotes sub nomine episcoporū ita asseuerat, loquens ad Titū: Huius, inquit, rei gratiâ *Tit 1.* reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & cōstituas per ciuitates presbyteros, quemadmodū ego tibi disposui Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habēs fideles, non in accusatione luxuriæ, aut nō subditos. Oportet enim episcopū sine crimine esse. Qua sententia ostēdit etiā presbyteros sub episcoporū nomine taxari. Vnde ad Timotheū de ordinatione episcopi & *1. Tim. 3.* diaconi scribens, de presbyteris omnino tacuit, quia eos in episcoporum nomine comprehendit. Secundus enim * primo coniunctus gradus ** al. & penè* est, sicut & ad Philippenses episcopis & diaconibus scribit, cùm vna ciuitas plures episcopos *Philip 1.* habere non possit. Et in actibus Apostolorum *Actor. 20.* presbyteros ecclesiæ, iturus Hierosolymā congregauit, quibus inter cætera, ait: Videte gregem, in quo vos Spiritus sanctus episcopos ordinauit. Vnde etiā tales in ecclesia Presbyteros constituendos esse sicut episcopos, & Apostolus ad Titum loquitur, & canones ipsi testantur: *Tit. 1.* presbyteros autem meritò & sapientia dici,

Anacletus. Ep 2. c. 2. non ætate. Nam & Moysi præcipitur, vt eligat presbyteros. Vnde in prouerbiis dicitur: Gloria senum canities. Quæ est hæc canities? Haud dubium quin sapientia, de qua scriptum est, Canities hominum prudentia est. Cúmque nongentos & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham, vixisse homines legerimus, nullus alius primus appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multò paucioribus annis vixisse conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Quod si ita est, * mirum cur insipientes constituuntur.

Numero 11. Prouer. 20. Sapient. 4.

* miror.

Qualiter debeant ordinari Presbyteri. Ex concilio Carthaginensi iiij. cap iij. cui interfuit Augustinus.

¶ CAP. 12.

dist. 23 cap. presbyter. Presbyter cùm ordinatur episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente etiam omnes Presbyteri qui præsentes sunt, manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant.

Qualiter ordinandi sint Diaconi. Ibidem cap. iiij.

¶ CAP. 13.

dist. 23. cap. diaconus. Diaconus cùm ordinatur, solus episcopus qui eum benedicit, manum super caput illius ponat: quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

De ordinatione Subdiaconorum. Ibidem cap. v.

¶ CAP. 14.

Dist. 23. ca. subdiaconus. Subdiaconus cùm ordinatur (quia manus impositionem non accipit) patenam de manu episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu verò Archidiaconi accipiat vrceolum cum aqua, manile & manutergium.

De ordinatione Acolytorum, cap. vi.

¶ CAP. 15.

dist. 23. c. acolytus. Acolytus cùm ordinatur, ab episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed ab Archidiacono accipiat ceroferariũ cum cereo, vt sciat se ad accendenda ecclesiæ luminaria mancipari. Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.

De ordinatione Exorcistarum, cap. vij.

¶ CAP. 16.

dist. 23 c. exorcista. Exorcista cùm ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, siue baptizatum, siue catechumenum.

De ordinatione Lectorum, cap. viij. ¶ CAP. 17.

dist. 23. c. lector. ℣ Lector cùm ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam atque ingenium. Post hæc spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens: Accipe & esto relator verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis qui verbum Dei ministrauerint.

De ordinatione Ostiariorum, cap. ix.

¶ CAP. 18.

dist. 23 c. ostiarius. Ostiarius cùm ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi tradit ei episcopus claues ecclesiæ de altario, dicens ei: Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ istis clauibus recluduntur.

Qualiter Psalmista ordinetur, cap. x.

¶ CAP. 19.

Psalmista, id est, cantor potest absque scientia episcopi, sola iussione presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi presbytero: Vide vt quod ore cantas, corde credas: & quod corde credis, operibus probes. *dist 23 c. Psalmista.*

Qualiter ecclesiastica officia ordinentur, & in omnibus gradibus quid ad quemque pertineat. Epistola Isidori Hispalensis episcopi ad Ludefredum Cordubensem episcopum directa.

¶ CAP. 20.

Perlectis sanctitatis tuæ literis gauisus sum, quòd optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autem quæ in consequentibus insinuare eloquij tui sermo studuit, gratias ago Deo, quòd sollicitudinem officij pastoralis impendis, qualitérque ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentiæ tuæ sint cognita, tamen quia affectu fraterno me consulis, ex parte qua valeo expediam, & de omnibus ecclesiæ gradibus quid ad quemque pertineat eloquar. Ad ostiarium námque pertinent claues ecclesiæ, vt claudat, & aperiat templum Dei, & omnia quæ sunt intus extráque custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles excipiat. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manúsque super energumenos & cathecumenos in exorcizando imponere. Ad acolytum pertinet præparatio luminariorum in sacrario. Ipse cereum portat, ipse * suggesta pro eucharistia, * calicis præparat. Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, * laudes, sacrificium, responsoria, & quicquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad lectorem pertinet lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ vaticinauerunt, populis prædicare. Ad subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Christi deferre, & leuitis tradere, eísque ministrare: Vrceolum quoque cum aqua, manile & manutergium tenere, episcopoque presbytero, & leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam præbere. Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena, & calice. Oblationes quoque inferre & disponere in altari: componere etiam mensam domini atque vestire, crucem ferre, & prædicare euangelium, & * apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus nouum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum & recitatio nominũ. Ipse præmonet aures habere ad dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat, & pacem ipse annunciat. Ad presbyterum pertinet sacramentum corporis & sanguinis domini in altario Dei conficere, orationes dicere, & benedicere dona dei. Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, vnctio altaris & confectio chrismatis. Ipse prædicta officia & ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras virgines benedicit. Et dum præcessit vnusquisq; in singulis, ipse tamen præordinator est in cunctis. Hi sunt ordines & ministeria clericorũ, quæ tamẽ authoritate põtificali in archidiaconi cura, & primiceri j ac Thesaurarij sollicitudine

dist. 25 c. perlectis.

* al. vasa sug.

* calices subdiaconis.

* al. laudis sacrif.

* fortè. Epistolam.

diuiduntur. Archidiaconus enim imperat subdiacouis & leuitis, ad quem pertinent ista ministeria, ordinatio vestiendi altaris à leuitis, cura incensi, & sacrificij necessaria sollicitudo, quis leuitarum * Apostolum & Euangelium legat, quis, preces dicat seu responsorium in dominicis diebus aut solemnitatem decantet. Sollicitudo quoque parœciarum & ordinatio & iurgia ad eius pertinent curam: pro reparãdis diœcesanis basilicis, ipse suggerit sacerdoti. Ipse inquirit parœcias cum iussione episcopi, & ornamenta, vel res basilicarum vel parœciarum: gesta libertatum ecclesiasticarum episcopo idẽ refert. Collectam pecuniam de communione ipse accipit, & episcopo defert, & clericis partes proprias idem distribuit. Ab archidiacono nunciantur episcopo excessus diaconorum. Ipse denunciat sacerdoti in sacrario ieiuniorum dies atque solennitatum, & ab ipso publicè in ecclesia * prædicãtur. Quando verò archidiaconus absens est, vicem eius diaconus sequens adimplet. Archipresbyter se esse sub archidiacono, eiúsque præceptis sicut episcopi sui, obedire sciat, & quod specialiter ad eius ministerium pertinet, super omnes presbyteros in ordine positos curam gerere, & assiduè in ecclesia stare, & quando episcopi sui absentia contigerit, ipse vice eius missarum solennia celebret, & collectas dicat, vel cui ipse iniunxerit. Ad Primicerium pertinent acolyti, exorcistæ, psalmistæ atque lectores, signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vitæ honestate, & * officium cantandi, & peragendi sollicitè lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, & responsoria, quis clericorum dicere debeat: ordo quoque & modus psallendi in choro pro solennitate & tempore, ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est, pro reparatione basilicarum, quæ sunt in vrbe, ipse denunciet sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parœcianis per ostiarios ipse dirigat. Clericos quos delinquere cognoscit ipse distringat: quos verò emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat. Basilicarios ipse constituat, & matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea quæ prædicta sunt ipse exquirat, qui ei aut lege est proximus, aut eruditione his explendis certus. Ad Thesaurarium pertinet ostiarij basilicarum ordinatio, incensi præparatio, cura chrismatis conficiendi, cura baptisterij ordinandi, præparatio luminariorum in * sacrificio, & sacrificij.

* Gratianus epistolam.
* prædicatur.
* Officij meditandi.
* al. sacrario & sacrificiis cap. vj.

Qualiter ordinandi ab episcopo examinandi sint. Ex concilio Nannetensi, cap. iij.

§ CAP. 21.

Episcopus quando ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feriâ quartâ ante ipsam ordinationem euocandi sunt, ad ciuitatẽ vnà cum * presbyteris qui eos repræsentare debent. Et tunc episcopus à latere suo eligere debet sacerdotes, & alios prudentes viros gnaros legis diuinæ, & exercitatos in ecclesiasticis sãctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, ætatem, institutionem, locum vbi educati sunt, si sint benè literati, si in lege domini instructi, diligenter inuestigent. Ante omnia si fidem catholicam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus hoc committitur, cauere debent, ne aut fauoris gratiâ, aut cuiuscunq; muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt in dignum & minus idoneum, ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus adplicẽt. Quod si fecerint, & ille qui indignè accesserit ab altari remouebitur, & illi qui donum sancti spiritus vendere conati sunt, coram Deo iam condemnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies examinentur, & sic sabbato qui probati inuenti sunt, episcopo repræsententur.

dist. 24 c. quando episcopus.
* al. Archipresb.

Quæ presbyteri necessariò discere & scire debeant. Ex dictis Augustini.

§ CAP. 22.

Quæ ipsis sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est liber sacramentorum, lectionarius, baptisterium, computus, canon pœnitentialis, psalterium, homiliæ per circulum anni dominicis diebus, & singulis festiuitatibus aptæ. Ex quibus omnibus si vnum defuerit, sacerdotis nomen in eo vix constabit, quia valdè periculosæ sunt minæ euangelicæ quibus dicitur: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Matt. 15.

*De ordinationibus presbyterorum ac diaconorum. Ex epistola ij. Zepherini papæ, fratribus per Ægyptum missa, cap. * x.*

* xxiij. dist. 75. c. ordinationes.

§ CAP. 23.

Ordinationes verò presbyterorum, * diaconorum, tempore congruo & multis coram * pontificis solenniter agite, & probabiles ac doctos viros ad * hoc constituite, vt de illorum societate & adiumento plurimum gaudeatis.

* & leuitarum
* adstantibus.
* ad hoc opus prouehite.

*Quòd ordinationes fieri non debeant, nisi in loco certo & religioso. Ex consilio Meldensi, c. * vi.*

* 52.

§ CAP. 24.

Si qui ordinari petunt, nullatenus ordinentur, nisi in loco certo & religioso, vel etiam in ciuitate, saltem vno anno immorentur, vt de vita & conuersatione atque doctrina illorum, certitudo possit agnosci.

Quòd Abraham primus appellatus sit presbyter, & cur presbyter nominetur. Ex epistola Anacleti papa omnibus episcopis in Italia constitutis cap. xxij. epist. 2 c. 2.

§ CAP. 25.

Porrò & Moysi præcipitur vt eligat presbyteros, id est, seniores. Vnde & in prouerbiis dicitur: Gloria senum canicies. Hæc verò canicies sapientiam designat: de qua scriptum est: Canicies hominum prudentia est. Cúmque nongentos & amplius annos ab Adam vsque ad Abraham vixisse homines legimus, nullus alius primus appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multò paucioribus vixisse annis conuincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur. Initium enim sacerdotij Aaron fuit, licet Melchisedech prior obtulit sacrificium deo, & * posthæc Abraham, Isaac, & Iacob. Sed hi spontanea voluntate, non sacerdotali authoritate ista fecerunt.

dist 84. c. porro & Moysi.
Numer 11.
Prouer. 20.
Sapien. 4.
Exo. 29.
Gen. 14.
* post hunc.

Quòd nulli ordinandi sint, nisi alicubi attitulati sint. Ex Concilio Chalcedonensi, cap. vi. actione 15.

§ CAP. 26.

Nullum absolutè ordinari debere presbyterum, aut diaconum, nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter ecclesiæ ciuitatis, aut possessionis, aut martyrij, aut monasterij

dist 70. c. neminem.

cui ordinandus est, pronuncietur. Qui verò absolutè ordinantur, decreuit synodus irritam haberi huiuscemodi manus impositionem, & nusquam posse ministrare ad ordinantis iniuriam.

Quòd non oporteat ordinationes celebrari sub aspectu audientium. Ex Concilio Laodicensi, c. iv.

¶ CAP. 27.

De Catechumenis sentit, quos audientes vocat.

Quòd non oporteat ordinationes sub audientium aspectu celebrari.

dist. 63. c. nō est permittēdum.

Quòd electione turbarum sacerdos promouendus non est. Ex eodem c. xiij. ¶ CAP. 28.

Con. Agat. c. 17. Dist. 77. c. Episcopus.

Quòd non sit permittendum turbis, electiones eorum facere, qui sunt ad sacerdotium prouehendi.

Quòd Episcopum vel presbyterum ante xxx. & Diaconos ante xxv. annos ordinari non licet. Ex eodem c. xiv. ¶ CAP. 29.

Episcopum vel presbyterū, ante triginta annos id est, antequam ad viri * perfectionem perueniat, & Diaconos ante xxv. nullus metropolitanorum ordinare præsumat, ne per ætatem (quod aliquotiēs euenit) aliquo errore * detineantur.

* perfecti ætatem. * culpentur.

De eadem re. Ex decretis Fabiani Papæ Orientalibus missis. ¶ CAP. 30.

dist. 78. c. si quis. Lucæ 3.

Si quis triginta ætatis suæ non impleuerit annos, nullo modo presbyter ordinetur, etiam si valde sit dignus: quia & ipse dominus triginta annorum baptizatus est, & sic cœpit docere. Non oportet ergo eum qui ordinandus est, vsque ad hanc ætatem legitimam consecrari.

Carth. 3. c. 4.

Quòd ante viginti quinque annos Diaconi non sint ordinandi. Ex Carthaginensi concilio, c. xx. ¶ CAP. 31.

dist. 77. c. placuit.

Placuit, vt ante xxv. annos ætatis, nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur, & vt lector populum non salutet.

De eadem re. Ex Concilio Toletano iv. c. xx. ¶ CAP. 32.

Dist. 77. c. in veteri lege. Num. 8.

In veteri lege ab anno xxv. Leuitæ in tabernaculo seruire præcipiuntur: cuius authoritatem in canonibus sancti patres secuti sunt. Nos & diuinæ legis, & conciliorum præcepti immemores infantes & pueros leuitas facimus, ante legitimam ætatem, & antè experientiam vitæ. Ideoque ne vlterius fiat à nobis, & diuinæ legis, & canonum admonemur sententiis, sed xxv. annorum diaconi ordinentur: ita vt secundùm Apostolicum præceptum probentur primùm, & sic ministrent nullum crimen habentes.

1. Tim 3.

De Presbyteris sine examine prouectis. Ex Concilio Nicæno, c. ix. ¶ CAP. 33.

dist. 81. c. si qui sine.

Si qui presbyteri sine examine sunt prouecti, id est, cùm discuterentur peccata sua confessi sunt, & homines contra canones commoti, manus confessis imponere tentauerunt, tales regula non admittit, quia quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia.

Habetur in fragmentis cuiusdam Concilij. dist. 55. c. si quis. con. Cart. 4. c. 54.

De Clericis qui medicorum incisione claudi efficiuntur. Ex Concilio Hilerdensi, c. xx.

¶ CAP. 34.

Si quis in infirmitate positus clericus, in medicorum incisione claudus efficitur, promoueri eum ad sacros ordines non denegamus.

De illis qui inuident fratrum prouectionibus. Ex conc. Africano. c. liv. ¶ CAP. 35.

con. Cart. 4. c. 54. dist. 46. c. clericus inuidēs. dist. 46. c. seditionarios.

Clericus inuidens fratrum prouectionibus, donec in vitio est, non promoueatur.

Vt seditionarij non ordinentur. Ex eodem c. lxvij. ¶ CAP. 36.

Seditionarios nunquam ordinandos clericos decernimus, sicut nec vsurarios, nec iniuriarum suarum vltores.

Epist. 9. vniuersis episcopis per Lucaniā ca. 18. Leuit 21.

Quòd illiteratus, & aliquo membro imminutus prouehi non debeat. Ex epistola Gelasij Papæ. c. xvj. ¶ CAPVT 37.

Illiteratos quoque, aut in aliqua parte corporis imminutos nullus præsumat ad clerum prouehere: quia nec literis carens sacris esse potest aptus officii, & vitiosum nihil Deo prorsus offerri legalia præcepta sanxerunt. Similiter qui seipsos abscindunt.

De bonis illorum qui à propriis dominis libertate donantur. Ex concilio Toletano, c. ij. ¶ CAP. 38.

De rebus vero illorum vel peculiari, qui à dominis propriis libertate donantur, vt ad gradus ecclesiasticos promoueri debeant, statutum est, vt in potestate dominorum consistat, quicquid ante libertatem habuerunt, vtrum illis concedere voluerint, an sibi retinere.

De filijs concubinarum. Ex concilio Aurelianensi, cap. x. ¶ CAP. 39.

Aurel. 3. c. 9.

De his qui ex concubinis filios habent, & vxores legitimas post habuerint, & defunctis vxoribus sibi concubinas publicè sociant: id obseruandum censuimus, vt sicut eos qui iam clerici per ignorantiam ordinati sunt, non remouemus, iam statuimus ne vlterius ordinentur.

Vt dæmonibus similibusque passionibus irretiti sacra non tractent. Ex epistola Gelasii Papæ, c. xxi.

¶ CAP. 40.

Epist vniu. episc. per Lucaniā c. 21 dist. 33. c. vsque adeo Leuit 21. * Dæmonialis.

Vsque adeò sanè comperimus illicita quæque prorumpere, vt * dæmonibus similibúsque passionibus irretitis, mysteria sacrosancta tractanda tribuantur. *Et post pauca.* Si corpore sauciatum aut debilem, nequaquam sancta contingere lex diuina permisit, quantò magis doni cœlestis dispensatores esse non conuenit (quod est deterius) mente perculsos.

Vt nulli de seruili conditione nisi prius liberi facti ordinentur. Ex concilio Triburiensi, c. v.

¶ CAP. 41.

Ca. 29. dist. 54. c. nullus.

Vt nulli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius à dominis propriis legitimam libertatem cōsequantur. Cuius libertatis charta, ante ordinationem in ambone publicè legatur, & si nullus contradixerit, ritè consecrabūtur. Porrò seruus non canonicè consecratus postquam de gradu deciderit, eius conditionis sit, cuius fuerat ante gradum.

Vt qui ab Episcopis suis promoueri contemnunt, nec cum illis remaneant vbi volunt. Ex concilio Carthaginensi. ¶ CAP. 42.

Cap 31. dist. 74. c. si qui.

Si qui clerici ab Episcopis suis promoueri contempserint, nec illic maneant, vnde recedere noluerunt. *Ex eodem concilio cap. xxxi.* Placuit vt quicunque clerici vel diaconi pro ne-

dis. 74. c. placuit. cessitatibus Ecclesiasticarum rerum non obtemperauerint episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere, nec illic ministrent in gradu suo, vnde recedere noluerunt.

De eadem re. Ex registro Gelasij Papæ.
¶ CAP. 43.

Qui proficere noluerunt, suis reddantur inferioribus posteriores, ipsaque commoda presbyteri propensius quàm diaconi consequantur, vt hac saltem ratione constricti & honorem quem fugiunt, appetere nitantur & quæstum.

Ep. 2. c. 2. *Quòd Presbyteri septuaginta discipulorum typum gerant. Anacletus Papa in ij decretali suo.*
¶ CAP. 44.

Luc. 10. Electi ab apostolis sunt septuaginta duo discipuli, quorum typum gerunt presbyteri, atque in eorum loco sunt constituti in ecclesia, de quorum ordinatione, & reliquorum ministrorum suprà dixisse sufficiat.

Quòd quantò digniores sunt sacerdotes, tantò faciliùs exaudiuntur, Alexander in secundo decretali suo. ¶ CAP. 45.

1 q. 1. c. ipsi sacerdotes. Ipsi sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precibus ea delent atque consumunt. Qui quantò digniores fuerint, tantò faciliùs in necessitatibus pro quibus clamant exaudiuntur.

Ne Clericus comam nutriat. Anicius Papa.
¶ CAPVT. 46.

Anicetus ep Galliæ. 4 dist 23 c. prohibete. 1. Cor. 11. Prohibete fratres per vniuersarum regionum vestrarum ecclesias, vt clerici iuxta apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant.

Quales & qualiter ordinandi sint Sacerdotes. Zephyrinus Papa in j. decretali suo.
¶ CAP. 47.

vide suprà c. 23. Ordinationes verò presbyterorũ & leuitarũ tempore congruo, & multis coram astantibus solenniter agite: & probabiles ac doctos viros ad hoc opus prouehite, vt de eorum societate & adiumento plurimùm gaudeatis. Ponite indesinenter corda vestra in virtute Dei, & enarrate hæc, & cætera diuina verba in progenies alteras, quoniam hic est Deus Deus noster in æternum, & ipse reget nos in sæcula. Psal. 47.

Epist. 2. ad omnes Galliarũ episc. c. 5. *De lapsis & eorum reparatione. Calixtus Papa Benedicto Episcopo.* ¶ CAP. 48.

Si quis lapsus quoquomodo fuerit, portemus eum, & fraterno corripiamus affectu, sicut ait beatus Apostolus: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum ne & tu tenteris. Alter alterius onera portare, & sic adimplebis legem Christi. Porro sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore permansit. Beatus quoque Petrus amarissimas lachrymas fudit, quando Dominum negasse pœnituit, sed tamen Apostolus permansit. Et Dominus per prophetam peccantibus pollicetur dicens: Peccator in quacumque die conuersus ingemuerit, omnium iniquitatum illius nõ recordabor. Errant enim qui putant sacerdotes post lapsum si condignam egerint pœnitentiam Domino ministrare non posse: & suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint: & suum sacerdotium condignè custodierint. Et ipsi qui hoc putant, non solùm errant, sed etiam traditas Ecclesiæ claues despicere videntur, de quibus dictum est: Quæcunque solueritis in terra erũt soluta & in cœlo. Alioquin hæc sententia aut Domini non est, aut vera est. Nos verò indubitanter tam Domini sacerdotes, quàm reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante Domino per Prophetam: Nunquid qui cadit, non adiiciet vt resurgat, & qui auersus est, non reuertetur? Et alibi: Nolo, inquit Dominus, mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Et Propheta Dauid pœnitentiam agens dicit: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Ipse namque post pœnitentiam & alios docuit, & sacrificium Deo obtulit: dans exemplum doctoribus sanctæ ecclesiæ si lapsi fuerint, & condignam pœnitentiam Deo gesserint vtrumque facere posse. Docuit enim quando dixit: Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur. Et sacrificium Deo pro se obtulit, dum dicebat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Galat. 6. Ezech. 18. Matth. 18. Hierem 8. Ezech 33. Psal. 50. Ibidem.

Non prohibendam esse misericordiam. Idem. Eadem ep. sub finem.
¶ CAP. 49.

Sententiam fratres, quæ misericordiam vetat, nõ solùm tenere, sed & audire, refugite: quia potior est misericordia omnibus holocautomatibus & sacrificiis. Osee. 6.

De Clericis incontinentibus. Siricius Papa Himerio Tarrac. Episc. Epist 1. c. 7.
¶ CAP. 50.

Plurimos sacerdotes Christi atque Leuitas post longa consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus propriis, quàm etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac * præsumptione defendere: quia in veteri lege, sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc quisquis ille est sectator libidinum, præceptórque vitiorum, si æstimat quod in lege Moysi passim sacris ordinibus à Deo nostro laxata sunt fræna luxuriæ, cur eos quibus committebantur sancta sanctorum præmonet dicens, Sancti estote quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester? Cur etiam procul à domibus suis, anno vicis suæ in templo habitare iussi sũt sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus possent carnale exercere commercium: vt conscientiæ integritate fulgentes acceptabile Deo munus offerrent. Quibus explero deseruitionis suæ tempore, * vxoris vsus solius successionis causâ fuerat relaxatus, quia non ex alia, nisi ex tribu Leui quisquam ad Dei ministerium præceptus est admitti. *Item.* Quia aliquanti de quibus loquimur (vt tua sanctitas retulit) ignorantiâ lapsos se esse deflent, his hac conditione, misericordiam dicimus nõ negandam, vt sine vllo honoris augmento, in hoc quo * detecti sunt quandiu vixerint officio perseuerent, si tamẽ post hæc cõtinentes se studuerint exhibere. Hi verò qui illiciti priuilegij excusatione nituntur, & sibi asserunt veteri hoc lege concessum, nouerint se ab omni Ecclesiastico honore, quo indignè vsi sunt, apostolicæ sedis authoritate deiectos, nec vnquam posse veneranda attrectare mysteria, quibus se ipsi dum obscænis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla præsentia ca-

dist 82 ca. plurimos sacerdotes. * præscriptione. Leuit 21. Leuit. 20. 1 Para. 24. Leuit. 21. Luc. 1. * al. vxorius. Paulo pòst. * deiecti.

uere nos præmonent in futurum, si quilibet episcopus, presbyter atque diaconus (quod non optamus) deinceps fuerit talis inuentus, iam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum intelligat obseratum: quia ferro necesse est abscindantur vulnera, quæ fomentorum non senserint medicinam.

Vt Clericus qui secundam vxorem duxerit deponatur. c. xi. ¶ CAP. 51.

dist 84. ca. quisquis clericus. Quisquis sanè clericus aut viduam, aut certè secundam coniugem duxerit, omni ecclesiasticæ dignitatis priuilegio mox nudetur, laica tantùm sibi communione concessa. Quam ita demum poterit possidere, si nihil postea propter quod hanc perdat, admittat.

Quæ fœminæ cum Clericis habitare poßint, c. xij. ¶ CAP. 52.

dist 81. c. fœminas. Fœminas verò alias non esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantùm quas propter solas necessitudinum causas habitare cum eisdem synodus Nicæna permisit.

De Monachorum promotione, cap. xiij. ¶ CAP. 53.

16 q. 1. c. monachos quoque. Monachos quoque, quos tamen morum grauitas, & vitæ ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus & volumus.

Ne pœnitens fiat clericus, cap. xiiij. ¶ CAP. 54.

dist 50. c. illud quoque. Illud quoque nos par fuit prouidere, vt sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita & post pœnitudinem ac reconciliationem, nulli vnquam laico liceat honorem clericatus adipisci.

Vt si laicus viduam duxerit, clericus non fiat. Innocentius Papa j. Victorino Episcopo.* ¶ CAP. 55.

* *Victricio.* *Ep. 2. c. 5.*

Dist 34. c. si viduam licet. Vt is qui viduam licet laicus vxorem duxerit, seu ante baptismum, siue post baptismum, non admittatur ad clerum, quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ vxoris consortium relaxatur.

De eadem re, cap. vi. ¶ CAP. 56.

1 Tim. 3. Nec is qui secundam duxerit vxorem Clericus fiat, quia scriptum est, Vnius vxoris virum: Et iterum, Sacerdotes mei semel nubant.

De incontinentia sacerdotum vel Leuitarum. Ex epistola eiusdem ad Exuperium Tolosanum episcopum. ¶ CAP. 57.

Ep. 3 c. 1.

dist 82. c. proposuisti. Proposuisti quid de his obseruari debeat, quos in diaconij ministerio, aut in officio presbyterij positos, incontinentes esse aut fuisse generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum est disciplina, & beatæ recordationis viri, Siricij episcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes in officiis talibus positi, omni honore ecclesiastico priuarentur, nec admitterentur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri.

Quòd si volens partem sibi corporis absciderit clericus esse non poßit, nolens autem poßit. Ex epist. eiusdem ad Fœlicem episc. Nucerinum. ¶ CAP. 58. *Ep. 4. ca 1.*

Innocentius Fœlici Episcopo Nucerino salutem. Qui igitur partem cuiuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui verò casu aliquo contigit, dum aut operi rustico curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canones præcipiunt & clericos fieri, & si in clero fuerint reperti, non abiici. In illis enim voluntas est iudicata, quæ sibi ausa fuit ferrum inijcere, quod scilicet, & alij id facere dubitari non possit. In istis vero casus veniam meruit. *dist. 55. cap. qui partem.*

Quòd non admittantur ad clerum ab hæreticis ordinati. Item eiusus suprà. ¶ CAP. 59. *Epi 22. c. 3.*

Innocentius Rufo, & Eusebio, & cæteris Episcopis Macedonibus. Ventum est ad tertiam quæstionem, quæ pro sui difficultate longiorem exigit disputationem: cùm nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impositionem habere caput Vbi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, qua possit recipere sanitatem. Quæ sanitas post vulnus consecuta est, sine cicatrice esse non poterit, atque vbi pœnitentiæ remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse decernimus. Nam si, vt legitur, quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas consueuit accipere? Sed è contra asseritur eum qui honorem amisit, honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse, quià nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus, & verum est certè, quia quod non habuit dare non potuit. Damnationem vtique, quam habuit per prauam manus impositionem, dedit. Et qui particeps factus est dãnato, quomodo debeat honorem accipere, inuenire non possum. At dicitur vera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio, auferre omne vitium quod à vitioso fuerat iniectum. *1 q. 1 c. Ventum est.* *Leuit. 15.* *Ibid. c. 4.*

Quòd in ordinationibus crimina non auferuntur, cap iiij. ¶ CAP. 60.

Ergo si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia per benedictionem ordinationis crimina vel vitia putantur auferri: nullus sit pœnitentiæ locus, quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consueuit. Sed nostræ lex est ecclesiæ venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare. *Ibidem continuò.*

Quòd in ecclesia peccatum populi inultum solet præteriri, capitulo sexto. ¶ CAP. 61.

Peruideat ergo dilectio vestra hactenus talia transisse, & aduertite, quod vtique, vt dicitis, necessitas imperauit, in pace iam ecclesias cõstitutas non posse præsumere. Sed vt sæpe accidit, quoties à populis aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum soleat transire. Priora ergo dico dimittenda Dei iudicio, & de reliquo maxima sollicitudine præcauendum. *1 q 7 c quoties à populis.*

Vt quicunque contra formas canonum ordinati fuerint, cum ordinatoribus suis deponantur, cap. iij. ¶ CAP. 62. Ep.23.c.3.

Innocentius vniuersis Episcopis in Tolesana synodo constitutis. Si quis aduersus formas canonum ad ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum sacerdotium venire tentauerit, vnà cum ordinatoribus suis, ipso in quo inuenti fuerint ordine & honore priuentur. Et quamuis dilectioni vestræ, fratres charissimi, regulæ Nicænæ sint cognitæ, secundùm quas ordines faciendos esse per sententiam decernimus, tamen aliquam partem quæ de ordinationibus est prouisa, inserendam putaui: vt secundùm eam ordinationes in posterum celebrandas esse sciamus, ne cui interpretandi aliter liberũ arbitrium relinquatur. Ac primùm quæ sunt prohibita digerantur.

De Niceno concilio in quo prædicta prohibentur. Idem. ¶ CAP. 63.

Ibid.c.4. Prohibendum est de curialibus aliquem ad Ecclesiasticum ordinem venire posse, qui post baptismum vel coronati fuerint, vel sacerdotium quod dicitur sustinuerint, & editiones publicas celebrauerint. Nam & hoc de curialibus est cauendum, ne idem qui ex curialibus fuerint, aliquando à suis curiis (quod frequenter videmus accidere) reposcantur, quæ omnia rationabiliter prohibita, oportet modis omnibus custodiri.

Vt nullus Episcoporum seruum alterius ad clericatus officium promouere præsumat. Leo Papa omnibus episcopis per Campaniam & Picenum. ¶ CAP. 64. Leo.1.epist.1. cap. 1.

dist.54.cap. admittũtur passim. Admittuntur passim ad ordinem sacrum, quibus nulla natalium, nulla morum dignitas suffragatur, & qui à dominis suis libertatem consequi minimè potuerunt, ad fastigium sacerdotij (tanquam seruilis vilitas hunc honorem iure capiat) prouehuntur: & probari posse Deo creditur, qui domino suo necdum probare se potuit. Duplex itaque in hac parte reatus est, quòd & sacrum ministerium talis consortij vilitate polluitur, & dominorum quantum ad illicitæ vsurpationis temeritatem pertinet, iura soluuntur. Ab his itaque, fratres charissimi, omnes vestræ prouinciæ abstineant sacerdotes, & non tantùm ab his, sed ab aliis etiam, qui aut
al. origini * originali aut alicui conditioni obligati sunt, volumus temperari, nisi forte eorum petitio aut voluntas accesserit, qui aliquid sibi in eos vendicant potestatis. Debet enim esse immunis ab aliis, qui diuinę militiæ fuerit aggregandus, vt à castris dominicis, quibus nomen eius ascribitur, nullis necessitatis vinculis abstrahatur.

*Quòd vsuras non solum Clerici exigere non debeant, sed nec laici, cap. * ij.* ¶ CAP. 65. * iij.

14.q.4.cap. nec hoc. Nec hoc quoque prætereundum esse duximus, quosdam lucri turpis cupiditate captos vsurariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere. Quod nos, vt non dicamus eos qui sunt in clericali officio constituti, sed & in laicos cadere qui Christianos se dici cupiunt, condolemus, quod vindicari acriùs in eos qui fuerint confutati decernimus, vt omnis peccandi oportunitas adimatur.

Vt Clericus nec suo nec alieno nomine fœnus exerceat, cap. iij. ¶ CAP. 66. * iiij.

Illud etiam duximus præmonendum, vt sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim est crimen suum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc solum aspicere & exercere debemus, vt quod hic misericorditer tribuimus, * à Domino qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuit, recipere valeamus. Dist 46.c. sicut non suo * ab eod.

Quomodo Presbyteri vel diaconi in crimine lapsi reconciliari debeant. Leo Rustico Narbonensi Episcopo, cap. ij. ¶ CAP. 67. Epist. 92.

Alienum est à consuetudine Ecclesiastica, vt qui in presbyterali honore aut diaconij fuerint gradu consecrati, ij pro crimine aliquo suo, per manus impositionem remediũ accipiant pœnitendi: quod sine dubio ex Apostolica traditione descendit, secundùm quòd scriptum est: Sacerdos si peccauerit, quis orabit pro illo? Vnde huiusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei, priuata est expetenda * secessio, vbi si illis satisfactio fuerit digna, sit etiam fructuosa. dist 50.c. alienum est. * successio vel cõcessio

Quòd Diaconibus eadem lex continentiæ est, quæ Episcopis & Presbyteris, cap. iij. ¶ CAP. 68.

Lex continentiæ eadem est altaris ministris, quæ Episcopis atque Presbyteris. Qui cum essent laici siue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cùm ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere quod licuit. Vnde vt de carnali fiat spirituale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant sic habere, quò & salua sit charitas connubiorum, & cessent opera nuptiarum. dist.31. c. lex continentiæ. 1.Corinth 7.

Vt nullus alienum clericum sollicitet inuito Episcopo suo, cap. ix. ¶ CAP. 69.

Alienum clericum inuito Episcopo ipsius nemo suscipiat, nemo sollicitet, nisi fortè ex placito charitatis, id inter dantem & accipientem conueniat. Nam grauis iniuriæ reus est, qui de fratris Ecclesia, id quod est vtilius aut pretiosius, audet vel allicere, vel tenere. Itaque si intra prouinciam res agitur, transfugam clericum ad ecclesiam suam metropolitanus redire compellat. Si autem longius recessit, sui præcepti authoritate reuocabitur: vt nec cupiditati, nec ambitioni occasio relinquatur. Ep.84. 19 q 2. ca. alienum clericum.

Quòd mane dominico continuato ieiunio sabbati possit fieri ordinatio. Epistola Leonis ad Dioscorum Alexandrinum Episc. ¶ CAP. 70. Ep 81.c.1.

Leo Dioscoro Episcopo Alexandrino. Quòd à patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à vobis quoque volumus custodiri, vt non passim diebus omnibus sacerdotalis vel leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati eiúsque noctis quæ in prima sabbati lucescit, exordia consecrandi eligantur, in quibus his qui consecrandi sunt ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantię erit, si mane ipso dominico die continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: * Quod ad diem resurrectionis (sicut dist.75.ca. quod presbyteris.

etiam in Pascha domini declaratur) pertinere non dubium est.

Vt in die resurrectionis, sacerdotalis & leuitica fiat ordinatio. Ad eundem.

¶ Cap. 71.

Ibidem. dist. 75 ca. quod die. Quòd die dominico ordinationes sacerdotum celebrantur non tantùm ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica nouimus venire doctrina, scriptura manifestante, quòd cùm Apostoli *Actor. 13.* Paulum & Barnabam, ex Spiritus sancti praecepto ad Euangelium gentibus mitterent praedicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus, vt intelligamus quanta & dantium & accipientium deuotione, curandum sit, ne tantae benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo piè & laudabiliter apostolicis morem gesseris institutis, si hanc ordinandorum sacerdotum formam, per ecclesias, quibus dominus praeesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his qui consecrandi sunt nunquam benedictio, nisi in die resurrectionis dominicae tribuatur. Cui à vespere sabbati initium constat ascribi: & tantis diuinarum dispensationum mysteriis est consecrata, vt quidquid est à domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium. In hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit principium.

Epist. 88. *Quid plus habeant Episcopi, quàm Chorepiscop. vel presbyteri. Item eiusdem.* ¶ Cap. 72.

Leo Romanae ecclesiae & apostolicae sedis episcopus vniuersis Germaniarum atque Galliarum regionum episcopis. Quamuis cum episcopis plurima chorepiscopis ministeriorum communis sit dispensatio, quaedam tamen authoritate veteris legis, quaedam nouellis, & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerit: sicut presbyterorum & diaconorum, ac virginum consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio, vel vnctio. Siquidem nec erigere eis altaria, nec ecclesias, vel altaria consecrare permittimus, nec per impositiones manuum fidelibus baptizandis, vel conuersis de haeresi paracletum Spiritum sanctum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptisatorum frontes signare, nec publicè quidem in missa quenquam poenitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Haec etenim omnia illicita sunt chorepiscopis, qui ad exẽplum & formam lxx. discipulorum esse noscuntur, vel Presbyteris, qui eandem gestãt figuram, quoniam quanquã consecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent. Quae omnia solis deberi summis pontificibus authoritate canonum praecipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi pontificis demonstretur. Sed neque coram episcopo licere Presbyteris in baptisterium introire, nec praesente antistite infantem tingere, aut signare, nec poenitẽtem sine praeceptione episcopi sui reconciliare: nec eo praesente, nisi illo iubente sacramentum corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere vel benedicere, aut salutare, nec plebem vtique exhortari.

Quòd priorem dignitatem amittit, qui quod non accepit vsurpat. Ex decretis Siluerij Papae.

Epist. 1 ad Verg. episcop.

¶ Cap. 73.

25 q. 2 c sic decet. Sic decet fidem sanctorum patrũ in ecclesia seruari catholica, vt quod habuit amittat, qui improbabili temeritate quod non accepit, * vsurpauerit. ** assumpserit.*

Ordinationes non esse faciendas, nisi in ieiunio quatuor temporum. Ex decretis Gelasij Papae. c. xiij. ¶ Cap. 74.

Epist. 9. ad episc. per Lucania, c. 13. dist. 75. c. ordinationes,

Ordinationes etiam presbyterorũ & diaconorum nisi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis ieiunio septimi & decimi, sed etiam quadragesimalis initij, ac medianae quadragesimae * die sabbati, ieiunia circa vesperam nouerint celebranda: nec cuiuslibet vtilitatis causâ seu presbyterum seu diaconum his praeferre, qui ante ipsos fuerint ordinati. ** hebdomadae & sabbati ieiunio circa vesperã, ipsas ordinationes nouerint celebrandas.*

Ne illiteratus, vel membro imminutus ad clerum promoueatur. Ex eodem, c. xviij.

¶ Cap. 75.

Illiteratos quoque & nonnulla parte corporis imminutos, sine vllo respectu ad ecclesiasticum didicimus venire seruitium, quod simul antiqua traditio, & apostolicae sedis vetus forma non recepit: quia nec literis carens sacris esse potest aptus officiis, & vitiosum nihil deo prorsus offerri legalia praecepta sanxerunt. Itaque *Leui. 21.* de caetero modis omnibus haec vitentur, nec quisquam talis suscipiatur in clerum.

De ministris incontinentibus. Gregorius ciuibus Romae. ¶ Cap. 76.

Oportet sacerdotes, ad quorum curam Dei *dist. 81. c. oportet.* populus commissus est, cum magna animi constantia vigilare super dominicas oues, vt lupinis morsibus, id est, diaboli stimulis non lanientur. Neque enim hoc silere debeo (quod cum grandi animi tristitia dico) sacerdotes cum foeminis habitare conspicio, quod nefarium est dicere & audire, & contra sanctorum canonum sancita. Vbi enim talis fuerit commorantium cohabitatio, antiqui hostis stimuli non desunt. Ideoque admonendi sunt, vt non antiqui hostis decipiantur fraude, quatenus iuxta apostoli vocem, Non vituperetur ministerium nostrum. *2. Cor. 6.* Cauere enim nos oportet, fratres, ab illicitis, vt mundas valeamus ad dominum leuare manus. *1. Tim. 2.* Scriptum est enim: Sancti estote quia ego sanctus sum. *Leui. 20.* Si quis verò praesumpserit aliter agere, sacerdotij sui honore priuetur. Vnde omnino cauendum est, fratres, ne fallamus populum, & impleatur in nobis prophetae dictum: Sacerdotes mei contaminant sancta, & reprobant legẽ. *Sopho 3.* Quos & alius propheta increpat dicens: Vos ô *Malach. 1.* sacerdotes qui fallitis nomen meum, & dixistis, In qua re fallimus nomen tuum? Quibus respõsum est: Offerentes ad altare meum panes pollutos. *Ibidem.* Non mihi voluntas in vobis dicit dominus, & sacrificium non accipiam de manibus vestris, quia polluti estis.

De vitanda familiaritate mulierum. Idem in registro. ¶ Cap. 77. *lib. 7. indict. 2. ep. 39.*

Legitur quòd B. Augustinus nec cũ sorore sua habitare consenserit dicens: Quae cum sorore mea sunt, sorores meae non sunt. Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio. *dist. 81. c. Legitur Posid. in vita B. Aug.*

De non reparandis lapsis. Idem ad Ianuarium episcopum Caralitanum.

¶ Cap. 78. *lib 3. ep. 26. dist 50. c. peruenit.*

Peruenit etiam ad nos, quosdam de sacris,

ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam, vel ante pœnitentiam ad ministerij sui officium reuocari: quod omnino prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui ergo post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat vt ad altaris ministerium vlteriùs non accedat.

De eodem. Idem Constantino Mediolanensi episcopo.

¶ CAP. 79.

lib 4. ep. 17. *Iobinum de portu Veneris quodam diaconum & Abbatem suo decreuimus priuandum officio, atque vt alter in loco eius debeat ordinari scripsimus. Similiter & tres subdiaconos, quos fraternitas vestra lapsos innotuit, à suo semper vacare, ac decernimus esse priuatos officio, quibus nihil aliud nisi inter laicos sacra est præbenda communio.

** Iouinū.*

Idem de eodem. Ad eundem.

¶ CAP. 80.

Ibidē principium est epistolæ. dist. 50 c si lapsis. Si lapsis ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur, vigor canonicæ proculdubio frangitur disciplinæ, dum pro reuersionis spe, prauæ actionis desideria quisque concipere non formidat. *Et post pauca.* Illud igitur præ omnibus studete, vt lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquomodo reuocare suadeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta.

Cum quibus fœminis sacerdotes poßint habitare. Idem Symmacho defensori.

¶ CAP. 81.

lib. 1. ep. 50. Dist 81. c. volumus. Volumus vt sacerdotes prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuersentur, excepta duntaxat matre vel sorore, vel vxore quæ castè regenda est.

l. 2. Indict. 10. ep. 32. *Non fieri debere reordinationes. Idem Ioanni episcopo Rauennati.*

¶ CAP. 82.

dist. 68. cap. sicut semel. Illud quod dicitis, vt ille qui ordinatus est iterum ordinetur, valdè ridiculum est. Sicut enim baptisatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel, in eodem ordine non debet iterum consecrari: Sed si quis cum leui forsitan culpa ad sacerdotium venit, pro culpa indici pœnitentia debet, & tamen ordo seruari.

De presbytero qui post depositionem sacrificare præsumpserit. Idem Venantio Lunensi episcopo.

¶ CAP. 83.

lib 4. ep. 5. dist. 50. c. accedens e Accedens ad Gorgonam insulam fraternitas vestra discutiat, id quod ad nos de Saturnino *presbytero est perlatum. Peruenit namque ad nos, quia postquam pro crimine lapsus sui à sacerdotij ordine est deiectus, ad explendum presbyterij ministerium præsumpsit accedere, & omnipotenti deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestra reppererit, eum sacri corporis & sanguinis dominici participatione priuatum in pœnitentiam redigat, ita vt vsque ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodò exitus sui tempore percipiat. Sin autem eum talem pœnitentiam agere fraternitas tua cognouerit, vt ei iustè ad recipiendam communionem inter laicos, & ante exitum debeat misereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus potestate.

** ex presbyt.*

Quòd quæ fuit vxor legitima diaconi non poßit nubere alteri. Idem Ioanni episcopo Panormitano.

¶ CAP. 84.

Itaque peruenit ad nos * Fantinum defensorem vltionem exercere in Petrum latorem præsentium voluisse, pro eo quòd (quantum dicitur) relictam cuiusdam diaconi tempore quo conductor fuerat, marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens nec illam virginem ad eum venisse: denique nec religiosam vestem mutasse, postquam ille in ordine sacro promotus est, adijciens & priusquam ad diaconatum veniret, & postea, praua illam opinione vixisse: ideò fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum dei (sicut decet) timore, causam hanc subtili omninò inuestigatione perquiras, & si in coniugio diaconi mulierē de qua agitur fuisse constiterit, & suprascriptus lator memorato defensori & rectori * patrimonij ad vindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione hi qui malè sociati sunt, disiungantur. Si verò in eius coniugio non fuerit, memoratum Fantinum, ex nostro mandato commonere te volumus, vt ei facere nihil præsumat, nec falsa illum accusatio apud eum in aliquo prægrauet.

lib 11. ep. 62. ** Fotinū.* *patrimonasterij.*

Quomodo lapsi poßint restitui. Idem ad Secundinum seruum Dei inclusum.

¶ CAP. 85.

Sanctitas tua hoc à nobis requisiuit, vt tibi rescriberem de sacerdotali officio post lapsum resurgendi, dum dicis de hoc canones diuersos te legisse, diuersasque sententias, alias resurgendi, alias nequaquam. Nam nos generaliter à synodo Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur, quæ ipsam sequentes in cunctis sententiis vnanimes concordant. Nos ergo præcedentes patres sequimur, quia authore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes vsque in quartum altaris ministrum, hanc formam seruandam cognoscimus, vt quem minorem maior præcedit, sicut est maior honore ita sit in crimine: & quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta: & sic postea pœnitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, & fructum eius non colligere? Aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum posse redire ad honorē, propheta dicente: Nunquid qui cadit non adijciet vt resurgat? & qui auersus est, non reuertetur? Idem peccatori ait: In quacunque die conuersus ingemueris tunc saluus eris. Vnde psalmista ait: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, &c. Alienam quippe rex & propheta rapuisse se vxorem tremefactus expauit: Et Propheta indicante flagitium suum, & pœnitentiam agens, addit: Redde mihi lætitiam salutaris tui &c: Si enim ipse dignam Deo pœnitentiam non fecisset, nequaquam aliis prædicaret? Ait enim, Docebo iniquos vias tuas! Dum enim peccata sua perspexit per pœnitentiam mundata, non dubitauit prædicando * castigare aliena. Et sic sacrificium de semetipso offerre Deo studuit cùm dixit: Sacrificium Deo &c. Ad hæc ista sufficerent, sed omnis sententia quò plus sacræ scripturæ testimoniis confirmatur, facilius creditur. De hoc enim propheta dicit: Nolo

lib. 7. Ind. 2. ep 54. dist. 50. ca. quia sanctitas tua. *Psal. 40. Hiere. 8.* *Psal 50.* *Ibidem.* ** al curare.* *Ibidem.* *Ezech. 18. & 33.*

mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. De hoc, peccantibus dicitur. Peccator in quacumque die conuersus ingemuerit, omnes iniquitates eius in obliuionem tradentur. Si enim redemptor noster qui peccatores non perdere, sed iustificare venit, in obliuione delicta peccantium derelinquit: quis hominum condemnanda reseruet, cum dicit apostolus: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Ad fontem misericordiæ recurrentes euangelicam proferamus sententiam. Gaudeo, inquit, super vno peccatore pœnitentiam agente, magis quàm super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia: & ouem perditam nonaginta nouem non errantibus relictis, in humero reportauit ad ouile. Si ouis errans post inuentionem ad ouile humero reportatur, cur lapsus post pœnitentiam ad ministerium non reuocetur? Quid est ergo grauius, aut carnale delictum admittere (sine quo pauci inueniuntur) aut Dei filium iureiurando negare? In quo * peccato ipsum principem apostolorum beatum Petrum (ad cuius nunc corpus indigni sedemus) lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post pœnitentiam misericordia data est qui a illum ab apostolatu non deiecit, quem ante seipsum negaturum esse prædixit. Tibi hæc, fili charissime, dicta sufficiant, vt illum quem conspicis delicta fletu diluere, non dubites in conspectu diuinitatis misericordiam consequi, quia nullum peccantē reuersum despicit, qui peccatores suo sanguine redimere venit.

Rom. 8.
Luc. 15.
* al. verbo.

Quid agendum sit de clericis incontinentibus. Idem Augustino episcopo.

Responsione ad 2. August. interrogationem. dist. 32. c. si qui sunt clerici. Actio. 4.

¶ Cap. 86.

Si qui sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debent, & stipendia sua exterius accipere. Quia & de eisdem patribus de quibus præfati sumus, nouimus scriptum, quod diuidebatur singulis prout cuique opus erat. De eorum * quoque stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus viuant, & canendis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis & cor, & linguam, & corpus deo authore conseruent.

* ergo.

Vt incontinens presbyter non ministret. Clemens in secunda epist.

¶ Cap. 87.

Ad dominica autem ministeria tales eligantur, qui ante ordinationem coniuges suas nouerint. Quòd si post ordinationem ministro contigerit proprium inuadere cubile vxoris, sacrarii non intret limina, nec sacrificij portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici corporis portationem accedat: * sed aquam tantùm sacerdotum manibus portigat, ostia forinsecus claudat, minora gestet officia, vrceum * sane ad altare suggerat.

* al. nec aquā sacerdotibus porr. ad manus. Os.
* al. siue calicem ad altare non sufferat.

De non distrahēdis à presbytero ecclesiæ ornamentis. Item eiusdem.

¶ Cap. 88.

17. q. 4. c. si fortè.

Si fortè quispiam presbyter siue diaconus sacrarij sindonem vel velum subtracta vendiderit, Iudæ similis æstimabitur Iscariotis. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, nouerit se supradicti Iudæ suscepturum pœnam.

De vitanda familiaritate fœminarum. Idem eiusdem.

dist. 81. c. clericus solus.

¶ Cap. 89.

Clericus verò solus ad fœminæ tabernaculum non accedat, nec properet sine maioris natu iussione. Nec presbyter solus cum sola adiungatur, sed duobus adductis testibus visitet infirmam: nec solus cum sola fœmina fabulas misceat: nec Archidiaconus, nec diaconus sub prætextu humilitatis vel officij frequentet domicilia matronarum, aut fortè per clericos aut domesticos eius matronæ mandent secreti aliquid. Si cognitum fuerit, & ille deponatur, & illa à liminibus arceatur ecclesiæ. Sed si fortè aliqua intercessio fuerit, episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire pro interuentu, ipse pergat. Sin autem, de latere suo dirigat cum duobus aut tribus qui hoc debeant sanare.

Nihil agendum clericis absque licentia episcopi sui. Item eiusdem.

Epist. 3.

¶ Cap. 90.

16. q. 1. c. cunctis fidelib.

Cunctis fidelibus, & summopere omnibus presbyteris, & diaconibus, ac reliquis clericis attendendum est, vt nihil absque episcopi proprij licentia agant. Non vtique missas sine eius iussu quisque presbyterorum in sua parœcia agat, non baptizet, nec quicquam absque eius permissu faciat. Similiter & reliqui populi maiores scilicet & minores per eius licētiam quidquid agendum est, agant: nec sine eius permissu à sua parœcia abscedant, vel in ea aduentantes morari præsumant. Animæ enim eorum ei creditæ sunt, ideo omnia eius consilio agere debent, & eo inconsulto nihil.

Quomodo ad sacros ordines ascendendum sit. Siricius papa Himerio Tarraconensi episcopo.

Ep. 1. c. 9.

¶ Cap. 91.

dist. 77. c. quicumque itaque.

Quicunque se ecclesiæ vouit obsequiis à sua infantia, ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet ministerio sociari. Qui ab accessu adolescentiæ vsque ad * trigesimum ætatis annum, si probabiliter vixerit, vna tantùm, & ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione percepit, vxore contentus, acolytus, & subdiaconus esse debebit: posteàque ad diaconij gradum, si se ipse primitus continentia præeunte dignum probauerit, accedat. Vbi si vltra quinque annos laudabiliter ministrarit, congruè presbyteratum consequatur. Exinde post decennium episcopalem cathedram poterit adipisci, si tamen per hæc tempora integritas vitæ & fidei eius fuerit approbata.

* al. vigesimū.

Quomodo Laicus sit prouehendus. Idem.

¶ Cap. 92.

Ibid. c. 10.

Qui verò iam ætate grandæuus melioris propositi conuersatione prouocatus, ex laico ad sacram militiam peruenire festinat, desiderij sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo quo baptizatur tempore, statim lectorum aut exorcistarum numero societur, si tamen vnam habuisse vel habere, & hanc virginem accepisse constet vxorem. Qui dum initiatus fuerit expleto biennio, per quinquennium aliud acolytus & subdiaconus fiat, & sic ad diaconatum, si per hæc tempora dignus iudicatus fuerit, prouehatur. Exinde iam accessu temporum presbyterio vel episcopatui, si eum plebis ac cleri euocauerit electio, non immeritò societur.

Anast. 1. ep. 1. c. 1.

Non sedendum quando legitur Euangelium. Anastasius papa cunctis Germanicis.

¶ CAP. 93.

de consec. dist. 1. c. apostolica.

Significatis enim quosdam sacerdotes in ecclesia quando legitur euangelium sedere, & domini & saluatoris verba non stantes, sed sedentes audire, & hoc ex maiorum traditione se accepisse narrant. Quod nullatenus fieri deinceps * omnes præsentes. finatis, Apostolica authoritate mandamus, sed dum sancta euangelia in ecclesia recitantur, sacerdotes & cæteri * fideles non sedentes, sed venerabiliter curui in conspectu euangelij stantes, dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent.

Epist. 2. c. 9.

De castitate sacerdotum & leuitarum. Innocentius Victricio Rothomagen episcopo.

¶ CAP. 94.

Dist. 31. c. tenere deb.

Præterea quod dignum, quod pudicum, quod honestum est tenere ecclesia omnino debet, vt sacerdotes & leuitæ cum vxoribus suis non misceantur: quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim: Sancti estote quoniam & ego sanctus sum Dominus Deus vester. Nam priscis temporibus de templo Dei sacerdotes anno vicis suæ non discedebant: Sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omninò tangebant, quibus vtique propter sobolis successionem vxoris vsus fuerat relaxatus, quia & ex alia tribu & præter ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere: quantò magis hi sacerdotes vel leuitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ seruare debent, quibus vel sacerdotium vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, qua vel à sacrificiis diuinis, aut à baptismatis officio vacent?

Leuit. 10. Leui. 11. Luc. 1. Num. 18.

Ep. 4. c. 3. Fælici nuceriano episcopo.

Non repellendos omnes laicos à clericatu. Idem Exuperio Tholosano episcopo.

¶ CAP. 95.

Dist. 51. c. designata sunt.

De laicis verò religio tua consuluit, quos canones ordinari prohibent. Certum est quidem hoc & regulas ecclesiasticas continere, sed non ita diffinitum est, vt de omnibus sit laicis constitutum. Neque enim clerici nasci & non fieri possunt. Sed designata sunt genera, de quibus ad clericatum peruenire non possunt, id est, si quis fidelis militauerit, si quis fidelis causas egerit, hoc est postulauerit, si quis fidelis administrauerit. De curialibus autem manifesta ratio est, quoniam & si inueniantur huiusmodi viri, qui debeant clerici fieri, tamen quoniam sæpius ad curiam repetuntur cauendum ab his est, propter tribulationem quæ sæpe de his ecclesiæ prouenit. Laici verò qui habentes vxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt, vt opinio eorum in nullo vacillet, vt aut clericis iuncti sint, aut monasteriis ex quo baptizati sunt, adhæserint, si non concubinam, non pellicem nouerint, sed in omnibus operibus bonis vigilauerint, non prohibentur huiusmodi ad clericatus * sortem assumi: ita sanè vt in eis tempora à maioribus constituta seruentur, ne citò quilibet lector cito acolytus, citò diaconus, citò sacerdos fiat. * partem.

Epist. 5.

De presbyteris filios generantibus. Idem Maximo & Seuero episcopis.

¶ CAP. 96.

Dist. 81. c. maximilianus.

Eos presbyteros qui in presbyterio filios procrearunt iubebitis in medio collocari, discussisque obiectionibus quæ ipsis presbyteris impinguntur, si conuicti fuerint, à sacerdotali remoueantur officio, quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt: atque alieni efficiantur à ministerio, quod viuendo illicitè polluerunt. Miramur autem hæc eorum dissimulare episcopos, vt aut * cohibere, aut nescire esse illicita, iudicentur. * al. coniuere

*De reuertentibus ab hæresi. Idem * Ianuario episcopo Aquileiensi.*

Leo 1. ep. 1. * al. Iuliano.

¶ CAPVT 97.

1. q. 7. c. Saluberrimum.

Saluberrimum, & spiritualis medicinæ vtilitate plenissimum est, vt siue presbyteri, siue diaconi, vel subdiaconi, aut cuiuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad catholicam fidem quam pridem amiserant, rursum reuerti ambiunt, prius errores suos & ipsos authores erroris à se damnatos, sine ambiguitate fateantur: & sensibus prauis etiam peremptis, nulla sperandi superfit occasio, nec vllum membrum talium possit societate violari, cùm per omnia illis professio propria cœperit obuiare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, vt in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inueniuntur ordine stabilitate perpetua maneant, si tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

De castitate ministrorum. Item Anastasio episcopo Thessalen. Ep. 84. c. 3. & 4.

¶ CAP. 98.

Sacerdotum enim tam excellens est electio, vt hæc quæ in aliis membris ecclesiæ non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita. Nam cùm extra clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendum tamen perfectæ continētiæ puritatem, nec subdiaconibus quidem carnale connubium conceditur: vt & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignum est custodiri, quanto magis in primo vel secundo, tertióve seruandum est, ne aut Leuitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate * luxuriæ necdum refrenasse detegitur? * vxoria.

Dist. 32. c. omnium sacerdotium. 1. Cor. 7.

Ne diaconi baptizent sine episcopo vel presbytero. Gelasius vniuersis episcopis per Lucaniam. Ep. 9. c. 9.

¶ CAP. 99.

Diaconos quoque propriam constituimus mensuram, nec vltra tenorem paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus, nihil eorum suo ministerio penitus applicare, quæ prioribus ordinibus propriè decreuit antiquitas. Absque episcopo vel presbytero baptizare non præsumant, nisi prædictis fortassis officiis longius constitutis necessitas extrema compellat, quod & laicis Christianis facere plærunque conceditur. Hos non in presbyterio residere cùm diuina celebrantur, vel ecclesiasticus * celebratur quicunq; tractatus: sacrique corporis * prorogationem, sub conspectu episcopi vel presbyteri, nisi his absentibus, ius non habeant exercendi. * al. habetur. * al. prærog.

De

Ibid c. 16. *De non recipiendis seruis ad clerum. Idem Gelasius.* ¶ CAP. 100.

dist 54. c. generalis. Generalis etiam querelæ vitanda præsumptio est, qua propemodum causantur vniuersi passim seruos & originarios dominorum iura possessionemque fugientes, sub religiosæ conuersationis obtentu, vel ad monasteria sese cōferre, vel ad ecclesiasticum famulatum conniuentibus quoque præsulibus indifferenter admitti. Quæ modis omnibus est amouenda pernicies, ne per Christiani nominis institutum, aut aliena peruadi, aut publica videatur disciplina subuerti: præcipuè cum nec ipsam ministerij clericalis hac obligatione fuscari conueniat dignitatem, cogatúrque pro statu militantium sibi, conditionéque iurgari, aut videri (quod absit) obnoxia. Quibus sollicita competenter interdictione prohibitis, quisquis episcopus, presbyter, vel diaconus, vel eorum qui monasteriis præesse noscuntur, huiusmodi personas apud se tenentes, non restituendas patronis, aut deinceps vel ecclesiasticæ seruituti, vel religiosis congregationibus putauerit applicandas, nisi voluntate forsitan dominorum subscriptionis testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione concessas, periculū se honoris proprij non ambigant communionisque subituros, si super hac re cuiusquam verax nos querela pulsauerit. Magnis quippe studiis secūdùm beatum Apostolum præcauendum est, ne fides & disciplina domini blasphemetur. Rom. 2. 2. Pet. 2.

De baptizatis in ægritudine. Ex concilio Neocæsariensi, cap. xii.

¶ CAP. 101.

dist 57. c Si quis in ægritudine. Si quis in ægritudine constitutus fuerit baptizatus, presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi fortè postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas cogat.

Ne Presbyter diaconum aut presbyterum ordinet. Ex concilio Spalensi ii. c. v.

¶ CAP. 102.

Quinto iudicio ad agnitionem * nostri examinis Gabrensis diaconi relatu deductum est, de quibusdam ipsius ecclesiæ clericis, quorum dum vnus ad Presbyterium, duo ad leuitarum ministerium sacrarētur, episcopus eorum, oculorum dolore detentus, fertur super eos manum suam tantùm posuisse, & presbyter quidam illis contra ecclesiasticum ordinem, benedictionem dedisse. Qui licet propter tantam præsumptionis audaciā poterat accusatus iudicio præsenti damnari, si adhuc in corpore positus, non fuisset mortis vocatione præuentus. Sed quia iam ille examini diuino relictus, humano iudicio accusari non potest: hi qui supersunt, & ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiæ potius elogium perceperunt, ne sibi licentiam, talis vltrà vsurpatio faciat, decreuimus vt à gradu sacerdotali vel leuitici ordinis, quem peruersè adepti sunt depositi, æquo iudicio abijciantur. Tales enim meritò iudicati sunt remouendi, quia prauè inuenti sunt constituti.

* nostram Aniani
dist 23. c. quorūdam.

Quòd non debeant Presbyteri ecclesias consecrare, vel altaria erigere. Ex eodem concilio, cap. vij. ¶ CAP. 103.

Septimo examine relatum est nobis, venerandissimum quondam Agapium Cordubensis vrbis episcopum, frequenter presbyteros vel chorepiscopos (qui tamen iuxta canones vnum sunt) destinasse, qui absente pontifice altaria erigerent, basilicas consecrarent. Quod quidem non est mirum, id præcepisse virum, ecclesiasticæ disciplinæ ignarum, & statim à sæculari militia in sacerdotale ministerium delegatum. Ergo ne vltrà talis à nobis licētia vsurpetur, communi sententia statuendum oportuit, scientes, quia sicut presbytero vel chorepiscopo illicita consecratio est altaris, ita & constitutio. In diuinis enim literis præcipiente Domino, solus * Moyses in tabernaculo Dei erexit altare, solus ipse vnxit, vtique quia summus sacerdos Dei erat, sicut scriptum est de eo: Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. * Aaron Exod. 40. Psal. 98.

De seruis super interdictum dominorum ordinatis. Gelasius Rufino & Aprili episcopis.
¶ CAP. 104.

Quis enim aut leges principum, aut patrum regulas, aut admonitiones modernas dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum? Actores siquidem filiæ nostræ, illustris & magnificæ fœminæ Maximæ petitorij nobis insinuatione conquesti sunt, Syluestrum atque Candidum originarios suos, contra cōstitutiones quæ supradictæ sunt, etiam contradictione præeunte, à Lucerino pōtifice diaconos ordinatos. Et ideò, fratres charissimi, tantæ præuaricationis excessus noueritis sagacius inquirendos. Et si constiterit querelam veritate fulciri, continuò qui contradictione præeunte non legitimè sunt creati, à sacris officiis repellantur. dist 54. c. quis aut.

De iureiurando possessoris. Gelasius Iusto episcopo.
¶ CAP. 105.

Dilectio tua, quæsita omnium fideliter rerum veritate, si de spatiis quibus memoratur orta contentio, diffinitio dudum certa processit, intemerata seruetur. Alioquin, si nihil vnquam cōstiterit terminatum, nunc de præscriptione temporum, si qua pars fidit, præbeat sacramentum: vt tamen quæ hactenus possedisse probabitur, iusiurandum sinatur offerre.

Ne inuitus aliquis ordinetur. Gelasius Victori episcopo. ¶ CAP. 106.

Consulit dilectio tua de suorum promotione clericorum, perhibens quòd diaconi ad presbyterij gradum, quo ecclesiam tuam commemoras indigere, venire detrectāt. Quapropter quia inuitos fieri ecclesiastica moderatio grauitásque non patitur, vt ex nolentibus * sint volentes, ordinatio illa potest proficere: quia scilicet si quos habes vel in acolytis, vel in subdiaconibus maturioris ætatis, & quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratum studeas promouere. Dist. 74. c. consuluit. * al. fiant.

Quòd sauciatus & debilitatus, in sacerdotio ordinem non amittat. Gelasius Palladio episcopo.

¶ CAP. 107.

Præcepta canonum quibus ecclesiastica regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles dist 55. cap. præcepta canonica.

corpore non patiuntur venire, ita & si quis in eo actu fuerit constitutus, ac fuerit sauciatus, amittere non potest quod tempore suæ sinceritatis accepit. Stephanus siquidem presbyter petitorio nobis defleuit oblato, quod * haberet in subditis, olim sibi, ante plurimos annos collatam presbyterij dignitatem, quam reuera immaculati corporis iudicio suscepit, sed nuper propter prouinciæ * vastitatem, quam Thusciæ præ omnibus barbarorum feritas diuersa sectantium, & ambiguitas inuexit animorum, quum imminentes gladios euadere fugæ præsidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, * inferiores partes corporis * in seruisse suggessit, quæ vix adhibita curatione biennio potuisset abstergi. Et ideo, frater charissime, supradicto locum suum, dignitatémque restitue quatenus sacrosancta mysteria sicut consueuit exerceat. Neque enim conuenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem, in quo postmodum inualitudinem corporis casu probatur faciente collapsus.

* habetur

* vastitatē Thusciæ, quam præ omnibus prouinciis.

* al. inter

* forte insecuisse

Vt qui à dominis suis manumißi sunt, post ordines ab hæredibus non repetantur. Gelasius Crispino & Sabino episcopis. ¶ Cap. 108.

11 q. 1. c. Syluester.

Syluester & Faustinianus ecclesiæ Grumentiæ clerici lachrymosa nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi Domini sui benignitate concessam, hæredum eius oppressione pulsari, sibique in clericatus officio penè ab incunabulis seruientibus, etiam manumissore viuente, in eodem actu nihilominus constitutis, diuinis ministeriis impendere seruitium non licere, cùm (si petitionem veritas subsequatur) contra patris & authoris sui factum venientibus, vt indignis hæreditas legibus auferatur, nec eis liceat hæreditatem capientibus contra authoris sui prosilire iudicium. Et ideo, fratres charissimi, quoniam se etiam ab Archidiacono prædictæ ecclesiæ queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatoris iudicium promisit eos esse secuturos, calcatis omnibus * & quæ contra leges diuinas & publicas pulsatis, forum suum putauit auferri, in vestro iudicio * quæso ille qui clericum lacessit aduenniat, vt ecclesiæ iura quæ vetusti principes assidua sanctione firmarunt, impetitis clericis non negentur.

* rationibus.

* al. quisquis ille est qui

De eo qui nepotem suum tutandum suscepit, & paternis bonis priuauit. Gelasius Fortunato episcopo. ¶ Cap. 109.

dist. 87 c irreligiosum.

Irreligiosum prorsus & execrabile iudicamus, si quisquam vel extraneos in sua tuitione susceptos, non omni fide & tota animi sui educauerit sanctitate. Ac cùm Olympius diaconus dilectionis tuæ, Fœlicis atque Olympij suggeratur auunculus, eósque paruulos tutelæ vice susceperit nutriendos, vltra latrocinium esse iudicamus, quod eos bonisculis parentum (sicut asserunt) reliquit extorres, alia retinendo, alia contra leges & iura vendendo.

Quòd ad inuocationem criminosi sacerdotis Spiritus sanctus non adueniat. Idem Helpidio episcopo. ¶ Cap. 110.

1 q. 1. c sacrosancta.

Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet nisi purâ conscientiâ nō audeat peruenire. Nam quomodo ad diuini mysterij consecrationem cœlestis spiritus inuocatus adueniet, si sacerdos & qui eum adesse deprecatur criminosis plenus actionibus reprobetur?

Vt qui caret oculo, sacerdotij officium adipisci non poßit. Pelagius Rufino episcopo. ¶ Cap. 111.

Dist. 55. c. Si Euangelica.

Illi cui erutus oculus est, non possunt iuxta canones sacerdotij iura concedi. Neque enim aliquid ei prodest, quòd oculum inuitus amisit, cùm nec volens quisquam oculum amisisse credendus est. Nec sacratissimos canones aliquem casum in amissionem oculi, * ei qui ad sacerdotium adipiscendum non impediret, suis excepisse regulis inuenimus, sed hoc tantummodo ad prohibitionem fecisse videmus patribus, vt qui careret oculo, sacerdotij officium adipisci non possit. Sed nec illi vlatenus quasi in compensationem iniuriæ, sacratus ordo concedi poterit, qui ad tantam sacerdotem proprium potuit iracundiam prouocare, vt & ille officium in quo erat amitteret, & iste prouectus sui perderet facultatem.

* hęc vox abest ab orig. & Grat.

Vt qui Episcopum necessarium habent, concorditer eligant. Pelagius Tuliano episcopo Grumentino. ¶ Cap. 112.

dist. 63. c literas charitatis.

Literas charitatis tuæ suscepimus, quibus significas Latinum diaconum tuum ad episcopatum ecclesiæ Marcellianensis à clero, & ab omnibus illic conuenientibus postulari, de quo, iam ante hoc tempus, retinemus nobis à visitatore & quibusdam loci habitatoribus fuisse relatum. Sed nos credentes quia iam dimissoriam ipsius à tua charitate perceperint, scripsimus eum venire debere. Verùm quia nunc consulis, vtrum nobis de persona eius placeat, & à te debeat relaxari, ad nos nihil attinet, nisi vt qui sacerdotem necessarium habent, concorditer personam eligant, cui canones obuiare non possint. Sed & nunc hoc dicimus, vt si eum omnes eligunt, & vis eum concedere, gratum nobis esse cognosce: & si potest ante diem sanctum festinet occurrere, vt vel sabbato ipso noctis magnæ post baptismum, cum Dei gratia valeat ordinari. Alioquin necesse est eos vsque ad quarti mensis ieiunia sustinere.

De eo qui vxorem duxit cum alio ante velatam. Pelagius Marcello episcopo Atoniensi. ¶ Cap. 113.

dist 34. cap. Valentino.

Valentino clerico, cui mulier cum al'o ante velata non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem eius, cum quo velata erat * sponsa, coniugali est copula sociata, quia interim velamen accepit, nullum in promouendo generetur obstaculum, quia nihil est (quantum ad hunc articulum pertinet) quod ei de canonicis obuiet institutis.

* sponso

Quòd sacerdos homicida non potest in sacerdotio permanere. Ionnes viij. Cennemoco episcopo Venetiensi. ¶ Cap. 114.

Cenomāti-co Vticensi episcopo in fragmentis.

dist 50. c. miror minus.

Miror minus doctam scientiam tuam sacerdotem putare, post perpetratum homicidium posse in sacerdotio ministrare, immo (quod est peius) nobis suadere velle, vt ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens tamque peruersi sensus, tale quid æstimaret, vel post quantamcunque pœnitentiam

* omnino. concedendum cùm * omni sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remediis curatus, salutis possit inuenire suffragium.

Idem, ad Ludouicum Imperatorem, non consentiendum malis. ¶ CAP. 115.

dist. 10. ca. vides. dist. 86. ca. facientis. Roma. 1. Vides fili charissime, quia quod contra leges accipitur per leges dissolui meretur. *Item.* Facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe est: Non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, participes iudicantur. Et libat Domino prospera, qui ab afflictis pellit aduersa. Et negligere, cùm possis deturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere: nec caret scrupulo consensionis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Et probat odisse se vitia, qui condemnat errantes: nec relinquit sibi locum deuiandi, qui non pepercerit excedenti. Et primus innocentiæ gradus est, odisse nefanda. Et latum pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate consensum, & nihil prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato.

Epist. 4. *Ne quis misso Papæ contradicat. Greg. ij. vniuersis episcopis.* ¶ CAP. 116.

Si quis verò (quod non optamus) aduersando Bonifacio misso nostro, præpedire conatus fuerit laborem, aut contrarius extiterit ministerio sibi credito, successorúmque eius eundem laborem imitantium, ex diuina sententia anathematis vinculo percellatur, ac perpetuæ damnationi subiaceat.

Epist 5. *De reordinandis presbyteris ab incognitis episcopis ordinatis. Gregorius iij. Bonifacio presbytero.* ¶ CAP. 117.

dist. 68. ca. presbyteri. Presbyteros quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi à quibus sunt ordinati, & dubium est fuisse episcopos an non, qui eos ordinarunt: si bonæ actionis & catholici viri sunt Presbyteri ipsi, & in ministerio Christi omnique lege sancta edocti, * à patre vel episcopo suo benedictionem presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacrofungantur. *al. apti, ab Episc. Origin.*

De licita promotione eius cui digitus ab hostibus abscissus est. Stephanus Roberto Metensi episcopo. ¶ CAP. 118.

dist 55. c. lator præsentium. Lator præsentium Flauinus scilicet clericus ad sanctam sedem Apostolicam veniens, detulit à te nobis directam epistolam, qua indagare studuisti cùm à Nortmannis nuperrimè captum sinistræ manus digitum haberet abscissum, sciscitans si ob hoc ad ecclesiasticum ordinem valeat promoueri, an non. Quod & nos repetientes, quia solertia tua magis super hoc sollicita à sede Apostolica doceri flagitat, normam iustitiæ semper sequi exoptans, studium tuæ sanctitatis meritò collaudamus: reuerentiam tuam scire volentes, quoniam si ita est quòd à Nortmannis digitum ipsum habeat abscissum, ad promouendum (si aliàs dignus fuerit) nil ei nocebit, eò quòd quid de his, qui à dominis vel medicis, siue à paganis non sponte tale quid patiuntur, sacri censeant canones, dilectionem tuam latere non credimus, quos eis obuiare debere, si ita est, minimè reperimus, monentes religionem tuam, vt circa illum ita peragat, quatenus & mercedem pro eo magnam incurrat, & desiderium istius canonica ei authoritate in aliis non obuiante, Deo adiuuante perficiat.

De subdiacono, qui vxorem duxit post ordines. Stephanus Adoni Viennensi Archiepiscopo. ¶ CAP. 119. *Inter fragmenta epist. Nicolai. 1.*

De illo clerico Aluico nomine quem per ordines ecclesiasticos, vsque ad subdiaconatum vixisse dicitis, cur vestra authoritate vxorem duxerit miramur: eò quòd nulli vnquam, exceptis illis quos ecclesiastica regula habere permittit vxorem, ducendi licentiam dederimus. *dist 32. c. de illo clerico.*

Quòd clericus si paganum occiderit promoueri non possit. Nicolaus VVilfredo Morinensis ecclesiæ episcopo. ¶ CAP. 120. *In rescriptis Nicolai 1. collectis ex Gratiano tit 11.*

Clericum autem qui paganum occiderit non oportet ad * gradum maiorem prouehi, qui carere debet etiam acquisito: homicida enim est. Nam cùm discreti sint milites sæculi à militibus ecclesiæ, non conuenit militem ecclesiæ sæculo militare, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit peruenire. Denique sicut turpe ac perniciosum est, laicum missas facere, sacramenta corporis & sanguinis Christi conficere: ita ridiculum est & inconueniens, clericum arma sustollere, & ad bella procedere, cùm Paulus Apostolus dicat: Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Acsi liquidò versa vice dicat: Nemo militans mundo implicat se negotiis spiritualibus. *dist. 50. c. clericum.* * honorẽ *2. Tim. 2.*

Ne presbyteris & diaconis cùm ordinantur manus chrismate inungantur. Idem Nicolaus Radulpho Bituricensi Archiepiscopo. ¶ CAP. 121. *Nicol. 1. ep. 19. c. 3.*

Sciscitaris vtrum solis presbyteris, an & diaconibus debeant cùm ordinantur, manus chrismatis liquore perungi. Quod in sancta hac Romana cui Deo authore deseruimus, ecclesia neutris agitur. Sed & quia fit à nouæ legis ministris actum, nusquam (nisi nos fallat obliuio) legimus. Ergo ad beati Innocentij Papæ canonica decreta sanctitatem tuam transmittimus, & quæ tibi sint in consecrationibus, & ordinibus obseruanda, principia paginæ ad Decentium Eugubinum episcopum missæ, te affatim edocebunt. *Dist 23. c. Præterea.*

Quòd nemo damnandus sit nisi sponte confessus, vel canonicè conuictus. Idem Salomoni Constantiensi episcopo.

¶ CAP. 122.

Presbyter vel diaconus quem asseris crimina nolle publicè confiteri, sed velle cum sacramento defendere se, & tamen notum est episcopo esse scelus ab ipso perpetratum, non potest per aliquam pœnitentiam sacerdotali vel diaconali officio potiri. Sed mirandum si ipse cõfessus non fuerit, quomodo notum possit esse episcopo scelus ab ipso perpetratum, nisi accusatore fortè idoneo per testes idoneos approbante. Vnde si examinante episcopo causam presbyteri vel diaconi, non fuerit per testium approbationem ille presbyter vel diaconus fortè conuictus, non est scelus episcopo legitimè manifestatum, nisi presbyter vel diaconus sua sponte scelus ipsum confiteatur. Quod nisi fecerit, interim non videmus suo debere pres- *15. q. 5. c. presbyter vel diaconus.*

byterum vel diaconum officio priuari. Sola ergo spontanea confessio, & canonicus numerus vel qualitas testium, decernentibus episcopis, & accusatore quod obiecerat comprobante, clericum priuat proprio gradu.

Ne Diaconus ante presbyterum sedeat. Canonum vi. synodi, c. vij. ¶ CAP. 123.

dist. 93. c. pre cipimus. Præcipimus ne diaconus (quamuis in dignitate, hoc est, in officio quolibet ecclesiastico sit) ante presbyterum sedeat, nisi cùm vices habuerit proprij patriarchæ aut metropolitani, pro aliquo capitulo. Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur. Si quis verò præsumpserit hoc tyrannicè facere, à proprio gradu repulsus, vltimus omnium fiat in ordine suo.

cap. 21. *De irrecuperabiliter depositis, c. x.* ¶ CAP. 124.

Qui pro culpis suis irrecuperabiliter depositi sunt, & in locum laicorum redacti, si sponte sua conuertantur ad Deum, peccato renunciantes pro quo depositi sunt, & omnino se alienant ab eo, clericalem tonsuram non perdant. Si verò peccato adhæserint, quemadmodum laici comas dimittant, quia mundanam conuersationem cœlesti vitæ præposuerunt.

Conc. Aur. 1. c. 10. *Vt seruus nesciente domino suo non ordinetur. Ex concilio Aurelianensi, c. v.* ¶ CAP. 125.

dist. 54. c. si seruus. Seruus si absente domino aut nesciente, episcopo autem sciente quòd seruus sit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanente, Episcopus eum domino duplici satisfactione compenset. Si verò episcopus eum seruum nescierit, qui testimonium perhibent, aut eum supplicauerint ordinari, simili redhibitione teneantur obnoxij.

Con. Tol. 4. c. 73. *De his qui libertatem ita consequuntur, vt nullum sibi domini obsequium retentent. Ex concilio Toletano, cap. lxxiiij.* ¶ CAP. 126.

dist. 54. c. quicunque. Quicunque libertatem à dominis suis ita percipiunt, vt nullum sibimet in eis obsequium patronus retentet: isti si sine crimine capitali sunt, ad clericatus ordinem liberè suscipiantur, quia directa manumissione absoluti esse noscuntur. Qui verò retento obsequio manumissi sunt, pro eo quòd adhuc patroni seruitute tenentur obnoxij, nullatenus ad ecclesiasticum ordinem promouendi sunt, nequando voluerint eorum domini, fiant ex clerici serui.

De seruis ordinandis quomodo ingenui fieri debeant. Ex Concilio Rhemensi, cap. 1. ¶ CAP. 127.

Authoritas Ecclesiastica patenter admonet, insuper & maiestas regia canonicæ religioni assensum præbet, vt quemcunque ad sacros ordines ex familia propria promouere ecclesia quæque delegauerit, in præsentia sacerdotum canonicorum, simul & nobilium laicorum, eius cui subiectus est subscriptione vel manumissione, sub libertatis testamento, solemniter roboretur.

De eodem. Ex Concilio Toletano. ¶ CAP. 128. *In fragmentis conc. Tolet. 1.*

Debent autem suprascriptæ ingenuitatis chartæ non solùm nomen illius, qui has fieri rogat, sed etiam nomina sacerdotum & nobilium laicorum qui ibi fuerint, in ordine digesta, cum signis propria manu impressis continere. Nam sine horum astipulatione pagina authoritate testium nudata pro nihilo deputatur. Oportet etiam vt locus, dies, annus, princeps, & indictiones in fine vel in margine annotata habeantur in hunc modum. Actum in illa ciuitate, in domo sancti Petri, Calendis illis, anno dominicæ incarnationis illo, regnante illo rege, & præsidente in cathedra supradictæ ciuitatis episcopo illo, * vel in monasterio illo, indictione illa, * in Dei nomine fœliciter. Amen. Ait enim Romana authoritas: Quæcunque leges sine die & consule fuerint prolatæ, non valeant. *quatuor hæc verba nō sunt in originali.*

Item de eodem. Ex eodem concilio. ¶ CAP. 129.

Instruendi sunt præterea laici, vt sciant quòd nullatenus alio loco manumittere proprios possunt seruos, quos dominicis castris aggregari decreuerunt, nisi in sacrosancta ecclesia ordine supranotato. Quomodo enim clerici extra sanctam ecclesiam libertatem consequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt? Et quibus interdicitur ne ad sæculare iudicium procedant, quomodo sæculari iudicio à iugo seruitutis absoluuntur? Sed fortasse dicit aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante susceptum clericatus officium, ingenuitate potiatur. Reuera verum dicit: Et ideò quod infirmari vel vituperari potest, præcaueri debet. *Ibidem.*

Item de eodem. Ex eodem Concilio. ¶ CAP. 130.

Non solùm autem qui ad clericatus ordinem promouendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt: verùm etiam hi, quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum quippe est in pacto Francorum. *Ibidem.*

Exemplar libertatis de proprio seruo. Ex eodem Concilio. ¶ CAP. 131.

Qui debitum sibi nexum, atque competens relaxat seruitium, præmium in futuro apud dominum sibi prouenire non dubitet. Quapropter ego in Dei nomine, illum pro remedio animæ meæ, vel æterna retributione in ecclesia sancti Petri, vel illius sancti, sub præsentia episcopi vel sacerdotum ibi consistentium, ac nobilium laicorum, ante cornu altaris istius Ecclesiæ, absoluo seruum meum illum, per hanc chartam absolutionis, & ingenuitatis, ab omni vinculo seruitutis: ita vt ab hac die, & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset natus, aut procreatus. Eam pergat partem quam maluerit, vel quam ei authoritas canonica permittit: & sicut alij ingenui vitam ducat ingenuam. Nulli autem heredum meorum, ac proheredum, nec cuiquam personæ alij quicquam debeat seruitutis, vel libertatis obsequium, nisi soli Deo, cui *Ibidem.*

omnia subiecta sunt: vel pro cuius amore ipsum deuotus ad eius seruitium obtuli. Peculiare verò suum quod dominus ei dederit, vel deinceps deo auxiliante * assequi potuerit, concessum in perpetuum habeat: vt inde faciat quicquid illi placuerit, secundùm ecclesiasticas sanctiones. Si quis verò (quod futurum esse non credo) si egoipse, aut aliquis de hæredibus meis, vel quælibet opposita persona, contra hanc ingenuitatis chartam venire tentauerit, aut eam quolibet modo infringere voluerit, inprimis iram dei incurrat, & à liminibus sanctæ ecclesiæ extraneus efficiatur: & insuper qui litem intulit * quadraginta solidos persoluat, & quod repetit vindicare non valeat: sed præsens ingenuitas mea vel aliorum bonorum hominum manibus roborata, aut astipulatione * subiuncta omni tempore maneat inconuulsa.

*al. laborare
* sexaginta
* al. subnixa

Ibidem.

De seruorum ordinatione. Ex eodem concilio, cap. xxxij. ¶ CAP. 132.

dis 54. c. de seruorum.

De seruorum ordinatione, qui passim ad gradus ecclesiasticos in discretè promouentur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare debere: & statutum est, vt nullus episcoporum deinceps, eos ad sacros ordines promouere præsumat, nisi priùs à dominis propriis consecuti fuerint libertatem. Et si quilibet seruus dominum suum fugiens aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus ecclesiasticos peruenerit, decretum est vt deponatur, & dominus eius eum recipiat. Si verò auus aut pater ab alia patria in aliam migrans in eadem prouincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, & vtrum seruus sit ignotum sit, & postea veniens dominus illius legibus eum acquisierit: sancitum est, vt si dominus * ei libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat. Si verò eum catena seruitutis à castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat: quia iuxta sacros canones vilis persona manens, sacerdotij dignitate fungi non potest.

* eius

Ibidem.

De ecclesiarum seruis. Ex eodem concilio, c. xxxiij. ¶ CAP. 133.

De ecclesiarum verò seruis communi sententia est decretum, vt archiepiscopi per singulas prouincias constituti nostram authoritatem sequantur: Suffraganei autem illorum exemplar illius penes se habeant, & quandocunque de familia ecclesiæ vtilis inuentus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa authoritas coram populo legatur, & coram sacerdotibus & omni clero ante cornu altaris (sicut in nostra authoritate continetur) remota qualibet calliditate, libertatem consequatur, & tunc demum ad gradus ecclesiasticos promoueatur.

Vt pœnitentes vel bigami non promoueantur. Ex concilio Arelatensi iij. c. iij. ¶ CAP. 134.

dis 55. c. nullus pœnitentem.

Vt bigami, vel pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non promoueantur.

De energumenis. Ex concilio Arausico, cap. vi. ¶ CAP. 135.

Arau. 1. c.

Energumeni non solùm assumendi non sunt ad vllum ordinem clericatus, sed etiam qui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi sunt.

Item ne pœnitentes ordinentur. Ex concilio Carthaginensi, c. lxxvij. ¶ CAP. 136.

Con Car 4. c. 68. dis 50 c ex pœnitentibus.

Ex pœnitentibus, quamuis sit bonus, clericus non ordinetur: Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse in pœnitentia. Si autem sciens Episcopus ordinauerit talem, etiam ab Episcopatus sui, ordinandi duntaxat, potestate priuetur.

De actoribus & procuratoribus si ordinari debeant. Ex eodem concilio, cap. ix. ¶ CAP. 137.

Magnus episcopus Astuagensis dixit: Quid dilectioni vestræ videtur, procuratores, & actores, etiam executores pupillorum, si debeant ordinari? Grat⁹ episco pus dixit: Si post disposita vniuersa & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorũ fuerint comprobati in omnibus, debent & cum laude clericatus si postulatum fuerit, honore munerari. Si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum ab aliquo sine consideratione fuerint ordinati, ecclesia infamatur. Vniuersi dixerunt: Rectè omnia statuit sanctitas tua, ideoque ita nostra est quoque sententia.

Item de pœnitentibus. Ex Toletano concilio i. c. ij. ¶ CAP. 138.

dist. 50 cap. placuit.

Item placuit, vt pœnitentes non admittantur ad clerum, nisi tantùm, si necessitas aut vsus exegerit * inter ostiarios deputentur: vel inter lectores, ita vt euangelia & apostolum non legant. Si qui autem antè ordinati sunt, inter subdiaconos habeantur, ita vt manum non imponant, aut sacra contingant. Eum verò pœnitentem dicimus, qui post baptismum pro homicidio, aut pro diuersis criminibus grauissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens, sub cilicio diuino fuerit reconciliatus altario.

* & tunc deputentur

Laicus si secundam vxorem duxerit clericus non fiat. Ex concilio Aurelien si, cap. viij. ¶ CAP. 139.

con. Aurel. 3. cap. 9.

Si quis de laicis post vxorem aliam cuiuscumque conditionis cognouerit mulierem, in clerum nullatenus admittatur.

Vt nullus alterius parœcianum retinere præsumat. Ex decretis Adriani Papæ, c. x v. ¶ CAP. 140.

Inter 80. canones cõtra falsas accusatores Episcoporũ.

Nullus episcopus alterius parœcianum præsumat retinere aut ordinare absque eius voluntate, vel iudicare: quia sicut irrita erit eius ordinatio, ita & iudicium: quoniam censemus nullum alterius iudicis, nisi sui sententiâ teneri. Nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare vllatenus poterit.

Vt ab alio episcopo ordinatus in clero non maneat Ex concilio Magontiensi, c. iv. ¶ CAP. 141.

Ordinatus clericus ab alio episcopo, non deprecante vel consentiente suo, in clero non maneat.

De quodam Episcopo, qui alterius episcopi clericum eo nolente ordinauerat. Ex concilio Africano, c. xlij. ¶ CAP. 142.

con Carth. 3. c. 44.

Epigonius episcopus dixit: In multis conciliis hoc statutum est, & nunc confirman-

dum est à vestra prudentia, fratres * charissimi, vt clericum alienum nullus sibi præripiat episcopus, præter eius arbitrium cuius fuerit clericus. Dico autem Iulianum, qui ingratus est Dei beneficiis, per meam paruitatem in se collatis, ita temerarium & audacem extitisse, vt eum qui à me baptizatus est, cùm esset puer egentissimus mihi ab eodem commendatus, cúque multis annis à me aleretur, atque incresceret, hunc (vt dixi) baptizatum esse in ecclesia mea, per manum paruitatis meæ constat: idem in diœcesi Mapaliensi lector esse cœperat, immo annis fermè duobus legerat, nescio quo contemptu * immanissimo idem Iulianus eum arripuit: quem dicit quasi proprium ciuem sui loci Vazaritani me inconsulto vsurpare. Nam & diaconem illum ordinauit. Hoc si liceat, pateat hæc licentia à vobis beatissimi fratres. Sin minus, tam impudens cohibeatur, ne se misceat communioni cuiusquam. Numidius episcopus dixit. Si non postulata neque consulta tua dignatione, id videtur fecisse Iulianus, iudicamus omnes iniquè factum atque indignè. Quapropter idem Iulianus si non correxerit errorem suum, & cum satisfactione eundem clericum quem fuit ausus ordinare, reuocauerit tuæ plebi, contra statuta concilij faciens, contumaciæ suæ separatus à nobis excipiet iudicium. Epigonius episcopus dixit: Ætate pater, & ipse promotione antiquissimus vir laudabilis frater & collega noster Victor, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.

*beatissimi

*al. humilitatis meæ

con. Carth. 3. c. 21.

Ne alienum clericum quis retineat. Ex concilio *Carthaginensi, c. xx.* ¶ Cap. 143.

dist. 72 c. clericum alienum.

Vt clericum alienum non concedente proprio episcopo nemo audeat vel retinere, vel promouere in ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & psalmistæ & ostiarij retineant.

con. Carth. 1. c. 5.

Vt nullus Episcopus alienum clericum sine literis episcopi sui suscipiat. Ex eodem concilio c. vi.

¶ Cap. 144.

dist. 71. c. priuatus.

Primatus episcopus Vegesilitanus dixit: Suggero sanctitati vestræ, vt statuatis non licere clericum alienum ab aliquo suscipi sine literis episcopi sui, neque apud se retinere, nec laicum vsurpare sibi de plebe aliena, vt eum ordinet sine conscientia episcopi eius, de cuius plebe est. Gratus episcopus dixit: Hæc obseruantia pacem custodit. Nam & memini in sanctissimo concilio Sardicensi statutum, vt nemo alterius plebis hominem vsurpet. Sed si fortè erit necessarius, petat à collega suo, & per consensum habeat.

c. 16. 18. 19.

cap. 52.

De *Presbyteris & diaconibus qui sine literis Episcopi sui ambulant. Ex concilio Agathensi, c. v.*

¶ Cap. 145.

Presbyter & diaconus, aut clericus si sine antistitis sui epistolis ambulant, communionem eis nullus impendat.

De eodem. Ex *concilio* Laodicensi, *c. xli.*

¶ Cap. 146.

de cons. dist. 5 cap. non oportet.

Quòd non oporteat sacerdotem vel clericum sine literis proficisci canonicis.

Vt vnusquisque presbyter cùm ordinatur, literas ab ordinatore suo accipiat. Ex concilio Mileuitano, c. xiv. ¶ Cap. 147.

Deinde placuit, vt quicunque deinceps ab episcopis ordinantur, literas accipiant ab ordinatoribus suis manu eorum subscriptas: continentes * annum Domini & diem, vt nulla altercatio de posterioribus vel anterioribus oriatur.

* consulem & diē. Orig.

Vt ordinatus in locis ad quæ ordinatus est, permaneat. Ex concilio Agathensi, c. ij.

¶ Cap. 148.

De his qui in quibusdam locis ordinati fuerint, ministri in ipsis locis perseuerent.

De *presbytero, qui confessus fuerit ante ordinationem se peccasse. Ex concilio Cabilonensi, c. xxv.*

¶ Cap. 149.

cap. 25. Syno. græca à Marti. episc. Brac. collectarum. 25 q 1 c. Si quis presbyter.

Si quis presbyter ante ordinationem peccauerit, & post ordinationem peccata confessus fuerit, quòd antè errauerit: non offerat, sed tamen tantùm pro religione nomen presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publicè conuictus: nec hoc ipsum habeat, vt nomen presbyteri portet. Similiter & de diaconibus obseruandum est: vt si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi retineat.

De eadem re. Ex *concilio Neocæsariensi, c. xiij.*

cap. 9.

¶ Cap. 150.

15. q. 8. c. qui admisit.

Presbyter si præoccupatus corporali peccato promoueatur, & confessus fuerit de se quòd antè ordinationem deliquerit, oblata non consecret, manens in reliquis officiis propter studium bonum. Quòd si de seipso confessus non fuerit, & argui manifestè nequiuerit, potestatis suæ iudicio relinquatur.

De ministeriis presbyterorum, & quid eis commissum sit. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 151.

Vos presbyteri nosse debetis, & semper meminisse, quia nos quibus regendarum animarum cura commissa est, pro his qui nostrâ negligentiâ pereunt, rationem reddituri sumus: pro his verò quos verbis & exemplis lucrati fuerimus, præmium æternæ vitæ percipiemus. Nobis enim à Domino dictum est: Vos estis sal terræ. Quòd si populus fidelis cibus est Dei, eiusdem cibi condimentum nos sumus. Scitote vestrum gradum nostro gradui secundum, & penè coniunctum esse. Sicut enim episcopi apostolorum in ecclesia, ita nimirum presbyteri cæterorum discipulorum Domini vicem tenent. Et illi tenent gradum summi pontificis Aaron, isti verò filiorum eius. Vnde oportet vos semper memores esse tantæ dignitatis, memores vestræ consecrationis, memores sacræ, quam in manibus suscepistis, vnctionis, vt nec ab eadem dignitate degeneretis, nec vestrā consecrationem irritam faciatis, nec manus sacro vnguine delibutas peccando polluatis, sed cordis & corporis munditiam conseruantes plebibus exemplum benè viuendi præbentes, his quibus præestis ducatum ad cœlestia regna præbeatis.

Matth 5.

Vt singuli presbyteri singulos clericos habeant. Ex concil. Nannetensi, c. viij.

¶ Cap. 152.

Vt quisque presbyter qui plebem regit, clericum habeat qui secum cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui scholam possit tenere: & admoneat suos parœcianos, vt filios suos ad fidem discendam mittant ad ecclesiam, quos ipse cum omni castitate erudiat.

De discutienda fide Presbyterorum. Ex conc. Maticensi, cap. iij.

¶ CAP. 153.

Primo omnium discutienda est fides sacerdotum, qualiter credant, & alios credere doceant. Ibi exempla proponenda sunt, quatenus creatura creator quantulumcunque possit intelligi.

Quomodo vel quid presbyteri sibi commissos docere debeant. Ex dictis Augustini.

¶ CAP. 154.

Hortamur vos paratos esse ad docendas plebes vestras. Qui scripturas scit, prædicet scripturas: qui verò nescit, saltem hoc quod notissimum habet plebibus dicat, vt declinent à malo & faciant bonum, inquirant pacem & sequantur eam. Quia oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Nullus ergo excusare se poterit, quòd non habeat linguam vnde aliquem possit ædificare. Mox enim vt quemlibet errantem viderit, prout valet & potest, aut arguendo, vel obsecrando, vel increpando aberrore retrahat, & ad peragendum opus bonum hortetur.

Psal. 36. & 33.

De eadem re. Ex concilio Rothomagensi, cap. vj.

¶ CAP. 155.

In primis prædicandum est omnibus generaliter, vt credant patrem, & filium, & spiritum sanctum vnum esse Deum omnipotentem, qui omnia fecit, & vnam esse deitatem & substantiam, & maiestatem in tribus personis patris & filij & spiritus sancti.

Item de eadem re. Ex eodem concilio, cap ij.

¶ CAP. 156.

Item prædicandum est, quomodo filius Dei incarnatus est de spiritu sancto, ex Maria virgine, pro salute humani generis passus, sepultus, tertia die resurrexit, & in cœlum ascendit, in fine mundi venturus iudicare omnes homines secundùm opera propria: quomodo impij cum diabolo in ignem æternum mittentur, iusti cum Christo in vita æterna erunt.

Item de eodem. cap. iij.

¶ CAP. 157.

Item prædicandum est, quòd omnes homines in propria carne resurgent.

Vt omnis Presbyter perœcianis suis Symbolum, & Orationem dominicam insinuet. Ex concilio Rhemensi, cap. viij.

¶ CAP. 158.

Vt omnis presbyter omnibus parœcianis suis symbolum & orationem dominicam, aut ipse per se insinuet, aut aliis insinuandum iniungat: vt cùm ad confessionem tempore quadragesimali veniunt, hæc ab vnoquoque memoriter sibi decantari faciat, nec ante sanctam communionem alicui tradat, nisi hæc ex corde pronunciare nouerit. Siquidem sine horum scientia, nullus saluus esse poterit. In vno enim fides & credulitas Christiana continetur, in alio quid orare, & petere à Deo debeamus, exprimitur. Quòd verò sine fide nemo possit esse saluus, Dominus ostendit, quum dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Nullus autem credere potest quod nescit, nec audiuit. Ait enim Paulus: Quomodo credent ei, quem non audierunt? Nec sola sufficit fides in corde, nisi etiam verbis enuncietur, vt idem apostolus testis est: Corde enim, inquit, creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Nullus autem de stoliditate sensus vel tenuitate ingenij causetur: quia hæc tam parua sunt, vt nemo tam hæbes & barbarus sit, qui hoc discere, & verbis communibus pronunciare non possit: tam magna, vt qui horum scientiam pleniter capere potuerit, sufficere sibi credatur ad salutem perpetuam. Illud etiam obseruandum, vt nullus suscipiat infantem in baptismo à sacro fonte, antequam idem symbolum & orationem dominicam coram * populo decantent. Et tunc presbyter omnibus patrinis annunciet, quòd debitores sint suis filiolis cum ad intelligibilem ætatem venerint, hæc eadem insinuare.

Math 16. *Rom. 10.* *Ibidem.* *presbytero.

De eadem re. Ex concilio Cabilonensi, cap. iij.

¶ CAP. 159.

Iubendum est, vt oratio dominica in qua omnia necessaria humanæ vitæ comprehenduntur, & symbolum Apostolorum in quo fides catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus discatur, tam latinè quàm barbaricè, vt quod ore confitentur, corde credant.

De prædicanda dilectione Dei & proximi. Ex eodem, cap. v.

¶ CAP. 160.

Item prædicandum est, de dilectione Dei & proximi, de fide, & spe in Deo, de humilitate, patientia, castitate, benignitate, misericordia, de eleemosynis, de confessione, vt fratribus ex corde remitatur, quia qui hæc & similia agunt, regnum Dei consequentur.

De criminalibus peccatis. Ex eodem cap. iij.

¶ CAP. 161.

Item prædicandum est, pro quibus criminibus homines cum diabolo deputantur, quæ apostolus sic enumerat: Fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitię, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes & his similia. Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Et ideo hæc omnia cum omni studio prohibeantur.

Galat. 5.

Vt de auditorio nullus egrediatur sacerdote verbum faciente. Ex concilio Carthaginensi iiij. cap. xxiij.

¶ CAP. 162.

Sacerdote in ecclesia verbum faciente, qui egressus de auditorio fuerit * sine graui necessitate, excommunicetur.

de con. dist. 1. c sacerdote. * hęc tria verba desunt in orig.

De eadem re. Ex Canonibus Apostolorum, cap. x.

¶ CAP. 163.

Omnes fideles qui conueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas apostolorum & Euangelium audiunt, non autem perseuerant in oratione vsque dum missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari.

de consec. dist. 1. cap. omnes fideles.

Item de eodem. Ex canone Apostolorum.

¶ CAP. 164.

Omnes Christiani qui ingrediuntur in ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, neque

communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se à perceptione sacræ communionis auertunt, hi de ecclesia remoueantur, donec per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant.

De precibus post allocutionem. Ex concilio Laodicensi, cap. xix.

§ CAP. 165.

Quòd oporteat seorsum primùm post allocutionem episcoporum vel presbyterorum orationes super catechumenos celebrari, & postquam catechumeni egressi fuerint, super eos qui sunt in pœnitentia preces fieri, his etiam accedentibus ad manum sacerdotis & discedentibus, tres orationes consummari fidelium, ita vt prima quidem sub silentio, secunda verò & tertia per exclamationes solitas expleantur. Et ita demum pacem sibi inuicem dabunt: Et posteaquam dederit Episcopus presbyteris osculum pacis, tunc laici sibi tribuent, & ita sancta celebrabitur oblatio.

Quæ admonere debeant presbyteri. Ex conc. Aurelianensi, cap. iij.

§ CAP. 166.

Vt sacerdotes admoneant populum, vt eleemosynam dent, & orationes faciant pro diuersis plagis, quas assiduè pro peccatis nostris patimur.

Quomodo vnusquisque orare debeat. Ex eodem, cap. vi.

§ CAP. 167.

Item instruendus est populus, vt singulis diebus qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, manè scilicet & vespere: dicens Symbolum & orationem dominicam, siue, Qui plasmasti me miserere mei: vel etiam, Deus propitius esto mihi peccatori, & Deo gratias agens pro quotidianæ vitæ commeatibus, & quia se ad imaginem suam creare dignatus sit, & à pecudibus segregare. His ita peractis & solo Deo creatore suo adorato, sanctos inuocet, vt pro se intercedere apud maiestatem diuinam dignentur. Hæc faciant, quibus basilicæ locus prope est, in basilica: qui verò in itinere, aut pro qualibet occasione in syluis, aut in agris vbicumque eos ipsa hora matutinalis vel vespertina inuenerit, sic faciant, scientes Deum vbique præsentem esse, dicente psalmista in omni loco dominationes eius. *Psalm. 102.*

*De filiis quomodo parentibus obedire debeant. Ex concilio apud Auernas, cap. * vi.* ** iij.*

§ CAP. 168.

Admonendi sunt fideles sanctæ ecclesiæ Dei, vt filij & filiæ parentibus suis obedientiam exhibeant, dicente domino: Fili honorifica patrem tuum: Nam vt ipsi parentes erga filios suos ac filias modestè se agant, admonendi sunt, dicente apostolo: Et vos parentes nolite ad iracundiam prouocare filios vestros. *Coloss. 3.* Nam & hoc dicendum est eis, vt si illi genitali affectu parcere velint iniuriis filiorum, non hos impunitos dominus sinit, nisi fortè pœnitentiæ subiiciantur. Sed tamen leuius est filiis parentum qualibet flagella suscipere, quàm Dei iram incurrere.

Vt ad salutationes sacerdotis in missa omnes respondeant. Ex concilio Aurelianensi, cap.

§ CAP. 169.

Item intimandum est, vt ad salutationes sacerdotales congruè responsiones discantur, vbi non solùm clerici & Deo dicati, sacerdoti responsiones offerant, sed omnis plebs consona voce deuotè respondere debet.

Ne presbyter relicta ecclesia sua, per sancta loca discurrat. Ex dictis Augustini.

§ CAP. 170.

Interdicendum est, vt nullus ordinatus migret de sua parœcia ad aliam nec in limina Apostolorum causâ orationis, suæ ecclesiæ curâ derelictâ, nec ad palatium causâ interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi aut ordinatio vel demigratio. Et hoc omnibus denunciandum, vt qui causâ orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & sic proficiscantur, qui à proprio episcopo suo, aut à sacerdote ligandi aut soluendi sunt, non ab extraneo.

Nihil agendum sine licentia Episcopi. Ex epistola Clementis.

§ CAP. 171.

Nullum enim presbyterum in alicuius episcopi parœcia aliquid agere debere, absque eius permissu docebat. *Epist. 1. ante finem.* Cunctos presbyteros propriis episcopis in omnibus absque mora obedientes (instituente Domino) esse debere docebat. Nullum aliena concupiscere aut præsumere quæ eorum erant, sed vnumquemque suis sibique commissis contentum esse docebat. Neminem etiam alicui aliquid facere, nisi quod sibi vult fieri, instruebat.

Ne presbyteri relictis locis sibi commissis ad alia transeant. Ex concilio Arelatensi, cap. ij. *Con. Arel. 1. cap. 2.*

§ CAP. 172.

De presbyteris aut diaconibus, qui solent dimittere loca sua, in quibus ordinati sunt, & ad alia loca se transferunt: placuit vt iisdem locis ministrent quibus præfixi sunt. Qui si derelictis locis suis ad alium se locum transferre voluerint, deponantur.

Quòd non liceat clericum in duarum ciuitatum simul conscribi ecclesiis. Ex concilio Chalcedonensi, cap. x.

§ CAPVT 173.

Non licere clericum in duarum ciuitatum conscribi simul ecclesiis, sed in qua ab initio ordinatus est ministret: nec ad aliam confugiat, quasi potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. *Actione 15. 21. q. 1. c. clericum duarum. in* Hoc autem facientes reuocari debent ad suam ecclesiam, in qua primitus ordinati sunt, & ibi tantummodo ministrare.

Ne quis ordinatus de ciuitate in ciuitatem transferatur. Ex concilio Niceno, cap. xv. *Et Aquisgr. 43. 7. q. 1. c. non oportet.*

§ CAP. 174.

Propter multam perturbationem, seditionésque quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa: ita de ciuitate in ciuitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur. Si quis autem post diffinitionem sancti & magni concilij tale quid agere tentauerit, & se huiusmodi negotio man-

ciparit, hoc factum prorsus irritum ducatur, & restituatur ecclesiæ cui fuerit episcopus aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. xvi.

¶ CAP. 175.

Quicunque temerè aut periculosè neque timorem domini præ oculis habentes, nec agnoscentes ecclesiasticam regulam discedunt ab ecclesia commissa Presbyteri aut Diaconi, vel quicunque sub regula prorsus existunt, hinequaquam debent in aliam ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem conuenit illis imponi, vt ad suas parœcias reuertantur. Quod si non fecerint, oportet eos communione priuari.

Ne Presbyteri per diuersa loca legati mittantur, dimissa cura animarum. Ex concilio Arelatensi, cap. iij.

¶ CAP. 176.

Statutum est, vt presbyteri sicut hactenus factum est, indiscretè per diuersa non mittantur loca, nec ab episcopis nec ab aliis prælatis, nec etiam à laicis: ne fortè propter eorum absentiam & animarum pericula fiant, & ecclesiarum in quibus cõstituti sunt negligãtur officia.

Quòd Presbyteri assiduè legere debeant & orare. Ex dictis Augustini.

¶ CAP. 177.

Presbyteri, oportet vos assiduitatem habere legendi, & instantiam orandi: quia vita viri iusti lectione instruitur, oratione ornatur, & & assiduitate lectionis munitur homo à pecca-
Psalm 118. to, iuxta illum qui dicebat: In corde meo abscondi eloquia tua vt non peccem tibi. Hæc sunt enim arma videlicet lectio & oratio, quibus diabolus expugnatur. Hæc sunt instrumenta quibus æterna beatitudo acquiritur: His armis vitia comprimuntur: his alimentis virtutes nutriuntur. Sed & si quando à lectione cessatur, debet manuum operatio subsequi, quia ociositas inimica est animæ. Et antiquus hostis quem à lectione, siue ab oratione vacantem inuenerit, facilè ad vitia rapit. Per vsum namque lectionis discetis qualiter & vos viuatis, & alios doceatis. Per vsum orationis & vobis, & his quibus in charitate coniuncti estis, prodesse valebitis. Per manuum operationem & corporis macerationem, & vitiis alimenta negabitis, & vestris ne-
Ephes. 4. cessitatibus subuenietis, & habebitis vnde necessitatem patientibus porrigatis.

Vt Presbyteri sine orariis non vadant. Ex conc. Magontiensi. (Con. Magõ sub leone 3. cap. 28.)

¶ CAP. 178.

Presbyteri sine intermissione vtantur orariis, propter differentiam sacerdotalis dignitatis.

Vt Clericus honesto artificio victum sibi quærat. Ex concilio Affricano. (Con. Carth. 4. cap. 51. dist. 91. cap. clericus.)

¶ CAP. 179.

Clericus * quilibet verbo Dei eruditus, artificio honesto victum quærat.

(* Quantumlibet dist. 91. c. clericus; victum.)

De eadem re. Ex eodem, cap. lij.

¶ CAP. 180.

Clericus quilibet verbo Dei eruditus artificio vel agricultura, absque officij sui duntaxat detrimento, præparet sibi victum & vestimentum.

De Presbyteris quid matutinali officio expleto agere debeant. Ex concilio Nannetensi, cap. lx.

¶ CAP. 181.

Presbyter mane, matutinali officio expleto pensum seruitutis suæ canendo Primam, Tertiam, Sextam, Nonámque persoluat: ita tamen vt postea horis competentibus, & signis designantibus iuxta possibilitatem aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur. Deinde peractis horis, infirmis visitatis, si voluerit ad opus rurale exeat ieiunus, vt iterum necessitatibus peregrinorum & hospitum, siue diuersorum commeantium, infirmorum quoque atque defunctorum succurrere possit, vsque ad statutam horam, pro qualitate temporis & opportunitate. (dist. 91 cap. presbyter mane.)

De eadem re. Ex dictis sancti Benedicti. (Regulæ suæ cap 16.)

¶ CAP. 182.

Propheta dicente: Septies in die laudem dixi tibi, Qui septenarius sacratus numerus à nobis sic implebitur, si matutino Primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, vesperæ, completoriique tempore nostræ seruitutis officia persoluamus: quia de his dixit Propheta: Septies in die laudem dixi tibi. Nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Ergo his temporibus referamus laudes creatori nostro super iudicia institiæ suæ. (Psal. 118. Ibidem.)

Vt Presbyteri super eos solliciti sint quorum bonis participantur. Ex dictis Augustini.

¶ CAPVT. 183.

Admonendi sunt presbyteri, vt perpendant quia quicquid à fidelibus datur, redemptio peccatorum est. Et ideo non glorientur talibus sumptibus vti: sed magis timeant quod in veteri testamento de sacerdotibus dictum est: Iniquitatem populi eos debere portare. Et ideo cum magno timore super eos solliciti sint, quorum * bonis participantur: quia magnum periculum est iudicem fieri vitæ alienæ, qui nescit tenere moderamina vitæ suæ. (Leuit 10. Numero 18. * donis.)

Vt Presbyteri iuxta ecclesiam hospitentur. Ex conc. Meldensi, cap. v. (Cap. 36.)

¶ CAP. 184.

Vt presbyteri nullatenus vbicunque hospitari sinantur, aut aliquomodo ipsi præsumant, sed assiduè omnes apud ecclesias suas esse studeant, propter sacra mysteria vel ministeria fidelibus exhibenda: nec etiam alibi habitare permittantur. Neque mulieres quæcunq; * habitationem habeant in locis, in quibus presbyteri aliquem recursum habuerint. Quòd si obseruare parui penderint, ita vt transgressores, & qui contra interdicta fecerint, iudicentur. (* al. frequentationem.)

Vt presbyter si vxorem duxerit deponatur. Ex concilio Neocæsariensi, cap j.

¶ CAP. 185.

Presbyter si vxorem acceperit ab ordine deponatur. Si verò fornicatus fuerit, aut adulterium perpetrauerit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi. Simili modo etiam diaconus, si eidem peccato succubuerit, ab ordine ministerij subtrahatur. (dist 28 cap. presbyter si vxorẽ cap. 10.)

De eadem re. Ex concilio Nicæno, cap. iij.

¶ CAP. 186.

Interdixit per omnia magna synodus non (dist. 32. cap)

Interdixit per omnia. episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est licere subintroductam habere mulierem, nisi fortè matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantùm personas quæ suspiciones effugiunt.

epist. 1. dist. 18. ca. feminas. *De eadem. Ex decretis Syricij papæ, cap. xij.*

¶ CAP. 187.

Fœminas verò non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantùm quas propter solas necessitudinis causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit.

cap. j. *Item de eodem. Ex decretis Syricij papæ, cap. 9.*

¶ CAP. 188.

Statutum est ab episcopis de presbyteris, qui fœminas secum indiscretè habitarè permittunt, & propter hoc malæ opinionis suspicione denotantur: vt si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sanctorum canonum, canonica inuectione feriantur.

Cap. 10. *Cum quibus mulieribus presbytero habitare liceat Ex concilio Agathensi, cap. iiij.*

¶ CAP. 189.

Id etiam ad custodiendam vitam & famam nostra speciali ordinatione præcipimus, vt nullus clericorum extraneæ sit mulieri qualibet * consolatione, aut familiaritate coniunctus: & non solùm in domum illius extranea mulier non accedat, sed nec ipse frequentandi extraneam mulierem habeat potestatem, sed cum matre tantùm, & sorore, & nepte si habuerit, aut voluerit, liberam habeat viuendi potestatem: de quibus nominibus, nefas est aliud quàm natura constituit suspicari.

* al. collatione.

Agathen. c. *Vt ancilla à cellario fratrum remoueantur.* Ex conc. *Rhemensi, cap. iiij.*

¶ CAP. 190.

Ancillas vel libertas à cellario, vel à secreto ministerio, & ab eadem mansione in qua clericus manet, placuit remoueri.

Vt nullus clericorum cum extraneis fœminis habeat familiaritatem Ex concilio Turonico, cap. vi.

CAP. 191.

con. Turo. 1. c. 3. Ephes. 4. Et quia diabolo nullum locum dare oportet, hoc præcipuè custodiendum decernimus, vt nulli clericorum cum extraneis fœminis habeant familiaritatem, nec vllum malè loquendi vel sentiendi hominibus aditum tribuant: quia frequenter per hanc indecentem occasionem contingit vt diabolus qui insidiatur sicut leo in cubili suo de ruinis seruorum dei insultet. Si quis verò clericus post interdictum episcopi sui * his inhærere præsumpserit, à communione habeatur alienus.

* Illicitis familiaritatibus extranearum fœminarum orig.

De eadem re. Ex concilio Nannetensi, cap. x.

¶ CAP. 192.

cap. 3. Inhibendum & modis omnibus interminandum est, vt nullus sacerdos eas personas fœminarum (sicut & in canone insertum continetur) de quibus suspicio esse potest, in domo sua habeat: sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, sororem: quia instigante diabolo etiam in illis scelus frequenter perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis illarum. Sed si quis de his habuerit talem necessitatem patientem, cui sit necessaria sustentatio presbyteri, habeat in vico aut in villa domum longè à presbyteri conuersatione, & ibi eis subministret quæ necessaria sunt. Sed hoc secundùm authoritatem canonum modis omnibus prohibendum, vt nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare aut sedere.

De incontinentibus clericis. Ex Canonibus Apostolorum, cap. xxj.

¶ CAP. 193.

De presbyteris & diaconibus diuinarum legum est disciplina, vt incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico priuentur, & ad tale ministerium non recipiantur, quod sola continentia oportet impleri.

De eadem re. Ex eisdem.

¶ CAP. 194.

Præterea quod dignum & pudicum, & honestum est tenere ecclesia omnino debet, vt sacerdotes & leuitæ cum mulieribus non coëant, quia ministerij quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est: Sancti estote quoniam ego sanctus sum Dominus Deus vester. Leui. 11. 19. 20.

De clericis vsuram exigentibus. Ex concilio Nannetensi. cap. 195.

Episcopus, presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens, aut desinat, aut certè damnetur. apost. cano. 43. dist. 47. c. episcopus.

De eadem re. Ex concilio *Nicæno, cap. xvij.*

¶ CAP. 196.

Quoniam multi sub regula constituti auaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique diuinæ scripturæ dicentis, Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram: mutuum dantes centesimas exigunt: iustè censuit sancta & magno synodus, vt si quis inuentus fuerit post hanc diffinitionem vsuras accipiens, aut adinuentione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens: aut hemiolia, id est, sexcupla exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratiâ, deijciatur à clero, & alienus existat à regula. dist. 47. c. quoniam multi. Psalm. 14. 1. Cor. 5.

Item de eadem re. Ex concilio Tarraconensi, cap. ij.

¶ CAP. 197.

Quicunque esse voluerit in clero, emendi vilius & vænundandi carius studio non vtatur. Quod certè si voluerit exercere, cohibeatur à clero. Sub Hormisda. 14. q. 4. c. Canonum.

Item de eodem. Ex concilio Agatensi, cap. 1.

¶ CAP. 198.

Item placuit, vt clericus si commodauerit pecuniam, pecuniam accipiat, si speciem, eandem speciem, quantum dederit accipiat. Car. 3. c. 16. 14. q. 4. c. nullus.

*Vt presbyteri plebes sibi commissas ab vsuris abstinere doceant. Ex concilio * Aurelianensi, cap. xxxvi.* * Arelatensi.

¶ CAP. 199.

Vt presbyteri à turpibus lucris & vsuris non solùm ipsi abstineant: verum etiam plebes sibi subditas abstinere instruant.

con. Agat. cap 16.

Quid sit vsura. Ex concilio Carthaginensi, cap. iiij.

¶ CAP. 200.

14. q. 3. c. vsura est.

Vsura est vbi plus requiritur quàm datur. Verbi gratiâ: Si dederis solidos decem, & amplius requisieris: vel dederis frumenti modium vnum, & super aliquid exegeris.

De eadem re. Ex decretis Iulij papæ vsurariis missis, cap. cxxxi.

¶ CAP. 201.

14. q. 4. c. quicunque.

Quicunque enim tempore messis vel vinde* miæ non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum, verbi gratia de duobus denariis comparat modium vnum, & seruat vsque dum venundetur denariis quatuor aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus.

Leo I. epist. 90. ad Rusticũ episc. de cons. dist. 45. qualitas.

Quòd qualitas lucri, negotiantem aut excusat, aut arguit. Ex decretis Leonis papæ.

¶ CAP. 202.

Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit, quia est honestus quæstus & turpis. Verumtamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis astringi: quia difficile est inter ementis vendentisque commercium, non interuenire peccatum.

Vt nullus ecclesiastici ordinis, tabernas ingrediatur. Ex dictis Aug.

¶ CAP. 203.

Canonum statuta prohibent, vt nullus ecclesiastici ordinis sumendi cibi aut potus causâ, nisi peregrinationis necessitate compulsus, tabernas* ingrediatur. Sed si aliquis hæc interdicta violauerit, vt sanctorum canonum contemptor, acerrimis corripiatur disciplinis.

ingredi habeat.

con. Car. 3. cap. 27. dist. 44. c. clerici edendi.

De eadem re. Ex concilio Carthaginensi, cap xxv.

¶ CAP. 204.

Vt clerici edendi vel bibendi causâ tabernas non ingrediantur: nisi peregrinationis necessitate compulsi.

Item de eodem. Ex concilio Laodicensi, cap. xxiiij.

¶ CAP. 205.

dist. 44. c. non oportet.

Quòd non oporteat sacro ministerio deditos à Presbyteris vsque ad diaconos, & reliquum ecclesiasticum ordinem, id est vsque ad subdiaconos, lectores, cantores, exorcistas, ostiarios & ex numero continentium & monachorum, ingredi tabernas.

Vt quibus licentia nubendi non est, nuptias deuitent. Ex Epistola Leonis Papæ. ¶ CAP. 206.

Quibus licentia vxores ducendi non est, alienarum nuptiarum euitent conuiuia.

Vt presbyter bigami nuptiis non intersit. Ex concilio Neocæsariensi, cap. vij.

¶ CAP. 207.

33. q. [illegible] c. de his qui.

Presbyterum in nuptiis bigami prandere non conuenit: quia cum pœnitentia bigamus egeat, quis erit presbyter, qui propter conuiuium, talibus nuptiis possit præbere consensum?

Vt presbyteri, & diaconi, & reliqui clerici nuptiarum euitent conuiuia. Ex dictis Augustini.

¶ CAP. 208.

* Subdia-

Presbyteri, diaconi, * vel deinceps quibus ducendi vxores non est licitum, etiam alienarum nuptiarum euitent conuiuia, neque his cœtibus admisceantur vbi amatoria cantantur, & turpia carmina, aut obscœni motus corporum * choris & saltationibus efferuntur, ne auditus & obtutus sacris * mysteriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.

coni origo. con. Veneti 1. c. 11. & Agat c. 39. dist. 34. c. presbyteri.

* al. choreis.

* al. ministeriis.

De eadem re. Ex decretis Martini papæ, cap. i.

¶ CAP. 209.

Non liceat sacerdotibus vel clericis aliqua spectacula in nuptiis vel conuiuiis spectare, sed oportet antequam ingrediantur ipsa spectacula, surgere & * redire inde.

Ex decretis Martini Bracar. cap. 60.

* al. recedere.

Vt nullus clericus in aliena ciuitate suscipiatur sine commendatitiis literis. Ex canonibus apostolorum, cap xiij.

¶ CAPVT 210.

Vt si quis clericus vel laicus ad alteram properat ciuitatem, & suscipitur præter commendatias literas, & qui susceperit, & qui susceptus est communione priuetur.

De eadem re. Ex concilio Antiocheno, cap. vij.

¶ CAP. 211.

Ant. 1 sub Iulio

Nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitiis suscipiatur epistolis.

dist. 71. c. nullum absque.

Item de eodem. Ex concilio Aurelianensi, cap. viij.

¶ CAP. 212.

In concilio Antiocheno, similiter & in Chalcedonensi præcipitur, vt fugitiui clerici & peregrini à nullo suscipiantur, nec ordinentur, nisi cum commendatitiis literis, & sui episcopi vel abbatis licentia.

Vt clerici in aliena ciuitate non maneant, nisi causas eorum episcopus cognouerit. Ex concilio Carthaginensi, cap xxxv.

Car. 3. c 37.

¶ CAP. 213.

Vt clerici in aliena ciuitate non immorentur, nisi causas eorum iustas episcopus loci, vel presbyteri locorum peruiderint.

Ne clerici vel monachi sine commendatitiis literis vagentur. Ex concilio Carthaginensi, cap. xxxvi.

¶ CAP. 214.

Clericis vel monachis sine literis commendatitiis licentia non pateat euagandi.

con. Vene. 1 cap. 5.

De eadem re. Ex concilio Neocæsariensi, cap. vij.

¶ CAP. 215.

Clericis sine commendatitiis epistolis episcopi sui, licentia non pateat euagandi. In monachis quoque præsentis sententiæ forma seruetur.

con Agath. cap 38.

Vt pauperibus exulantibus pacificis tantùm literis subueniatur. Ex concilio Chalcedonensi, cap. xi.

¶ CAP. 216.

Omnes pauperes & indigentes auxilio, cùm proficiscuntur, sub probatione epistolis vel ecclesiasticis pacificis tantummodo commendari decreuimus, & non commendatitiis literis, propter quod commendatitias literas honoratioribus tantummodo præstari personis conueniat.

Actione 15.

Quando Clerici formatis literis vti debeant. Ex conc. Meldensi, cap. ij.

sub Sergio 2. cap. 51.

¶ CAP. 217.

Quicumque cum senioribus suis de aliis pro-

* ad nostras parochias orig. uinciis * in aliam prouinciam veniunt, sine formata ministrare non permittantur: quam & si attulerint, & ministrare idonei inuenti fuerint: instruantur quàm religiosè atque studiosè sacrum ministerium peragant, & in quibus locis illud agere * debeant.

* nō deb. orig.

Actione 15. *Ne clerici vel monachi possessiones conducant, aut negotiis sæcularibus se misceant. Ex concilio Chalcedonensi, cap. iij.*

¶ CAP. 218.

dist. 86. c. peruenit. Peruenit ad sanctam synodum, quòd quidam qui in clero videntur electi, propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, & sæcularia negotia sub cura sua suscipiant. Dei quidem ministerium paruipendentes, sæcularium verò discurrentes domos, & propter auaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decretum itaque est, nec clericum, nec monachum aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se miscere, præter ecclesiasticarum rerum sollicitudinem.

cap 50. *Vt nullus laicus presbyterum villicatione implicare præsumat. Ex concilio Meldensi cap. vi.*

¶ CAP. 219.

Item iubendum est, vt nemo laicorum presbyteros ecclesiarum suarum turpi villicationi, & secundùm apostolum sæculari, & inhonesta negotiatione implicare, nec secum aliorsum contra authoritatem præsumat ducere, quo ministerium sibi commissum cogantur negligere. Quòd si contra interdicta præsumpserit, excommunicetur.

2. Tim. 2.

Capitulor. l. 5. c. 173. *De illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt. Ex eodem concilio, cap. xv.*

¶ CAP. 220.

Similiter de illis presbyteris qui contra statuta canonum villici fiunt, tabernas ingrediuntur, turpia lucra sectantur, & diuersissimis modis vsuris inseruiunt: & aliorum domos inhonestè & impudicè frequentant: & comessationibus & ebrietatibus deseruire non erubescunt, & per diuersos mercatus indiscretè discurrunt: obseruandum iudicauimus, vt ab hinc districtè seueritérque coerceantur, ne per eorum illicitam & indecentem actionem, & ministerium sacerdotale vituperetur, & quibus debuerant esse, in exemplum, deueniant in * scandalum.

* opprobrium orig.

Leo 1. epist. 84. cap. 4. *Quòd nec Subdiaconis connubium carnale concedatur. Ex epistola Leonis papæ, cap. xxxiij.*

¶ CAP. 221.

Nam cùm extra clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum * arbitrium, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec subdiaconis quidem connubium carnale conceditur: vt & qui habent sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus est à capite, dignum est custodiri: quantò magis in primo, aut secundo, vel tertio seruandum est, ne aut * leuitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentiæ quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate vxoria necdum frænasse detegitur.

* arbitr. non est in originali.

1. Corint. 7.

* leuitico ministerio.

con Tol 4. cap. 30. 23. q. 8. c. sæpe principes. *De principibus qui solent illorum sacerdotes, ministeriales facere. Ex concilio Toletano v. cap. xxx.*

¶ CAP. 222.

Sæpe principes contra quoslibet maiestatis obnoxios, sacerdotibus negotia sua committunt: & quia sacerdotes à Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant regibus fieri iudices, vbi iureiurando supplicij indulgentia promittitur, non vbi discriminis sententia præparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud ecclesiam perdat proprium gradum.

De eo qui auribus principis suggestionem attulerit sine consensu episcopi. Ex concilio Carthaginensi, cap. vij.

¶ CAP. 223.

Nicasius Euaristanus episcopus dixit: Credo placere suggestorem abiici oportere, non solùm à communione, verùm & ab honore cuius particeps videtur existere, qui venerandi principis auribus molestiam tentauerit inferre, contra leges ecclesiæ. Si igitur contra principem necessaria causa deposcit, hoc agatur cum tractatu & consilio metropolitani, & cæterorum episcoporum qui in eadem prouincia commorantur: qui etiam proficiscentem suis sequantur epistolis. *Aliter omnino habetur hoc caput in originali Concilij Carthag. 1. cap. 6. In MS. Victor. & apud Gratianum 21. q. 3. c. credo. sic autem ibi:* Nicasius Episcopus Culusitanus dixit: Credo placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis vt qui seruiunt Deo, & annexi sunt clero, accedant ad actus seu administrationem vel procurationem domorum. Gratus Episcopus dixit: Et Apostolorum statuta sunt, qui dicunt, nemo militans Deo * ingerit se negotiis sæcularibus: proinde aut Clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine officio clericorum vniuersi dixerunt, hoc obseruamus.

* Implicat

De presbytero deposito, si ministerium præsumpserit. Ex concilio Toletano, cap. vi.

¶ CAP. 224.

Si quis presbyter ab episcopo suo fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum, & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit: & postea ab episcopo suo correptus incœpta præsumptione perdurauerit: hic omnimodis communicetur, & ab ecclesia expellatur. Et quicumque cum eo communicauerit, similiter se sciat excommunicatum. Similiter de clericis, laicis, & fœminis excommunicatis obseruandum est. Quòd si aliquis ista omnia contempserit, & episcopus emendare non potuerit, regis iudicio exilio damnetur.

in codice regio variat ordo, sed nos à Coloniensi non recessimus. Ioan. Molin. variat etiam in MS. Victorino.

De Presbytero damnato qui Imperatoris auribus molestus extiterit. Ex concilio Antiocheno, c. xij. Ant. 1. sub Iulio 1.

¶ CAP. 225.

Si quis à proprio episcopo presbyter, aut diaconus, aut à synodo fuerit episcopus fortè damnatus, & Imperialibus auribus molestus extiterit: oportet ad maius episcoporum conuerti concilium, & quæ putauerint habere iusta plurimis episcopis suggerant, eorúmque discussiones ac iudicia præstolentur. Si verò hæc paruipendentes molesti fuerint Imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutioni penitus aperiri diiudicamus.

21. q. 5. c. si quis à proprio.

De

In fragmentis. cap 5.

De Presbytero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit. Ex concilio Agathensi, cap. iiij.

¶ CAP. 226.

Si quis presbyter vitæ suæ negligens prauis exemplis mala de se suspicari permiserit, & populus ab episcopo iuramento, seu banno Christianitatis constrictus, infamiam eius patefecerit: & certi accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primò seorsum ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendauerit, in conuentu presbyterorum episcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò neque sic se correxerit, ab officio suspendatur, vsque ad dignam satisfactionem: ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui eius crimina manifestis indiciis probare contenderint, & ipse negauerit, tunc ipse cum septem socijs suis eiusdem ordinis, si valet, à crimine semetipsum expurget. Diaconus verò si eodem crimine accusatus fuerit, semetipsum cum tribus expurget.

2. q. 4. c. si legitimi.

Quomodo controuersia inter clericum & laicum exorta finiatur. Ex concilio Triburiensi, cap. xxi.

¶ CAP. 227.

2. q. 5. c. si quis presbyter.

Si quis presbyter contra laicum, vel laicus contra presbyterum aliquam habet querimoniæ controuersiam, episcopo præcipiente sine personarum acceptione finiatur. Laicus per iuramentum si necesse sit, se expurget. Presbyter verò vice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur: quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus enim per quam corpus & sanguis Christi conficitur, iuramento polluetur? Absit. Cùm dominus in euangelio discipulis suis (quorum vicem nos indigni in sancta gerimus ecclesia) dicat: Nolite iurare omnino: Sit autem sermo vester est est, non non, Quod autem his abundantius est, à malo est.

Matth. 5.

actione 15.

Ne clericus aduersus clericum habens negotium, ad sæcularia recurrat iudicia. Ex concilio Calcedonensi, cap. ix.

¶ CAP. 228.

11. q. 1. c. si clericus.

Si quis clericus aduersus clericum habet negotium, non deserat episcopum suum, & ad sæcularia percurrat iudicia, sed priùs actio ventiletur apud proprium episcopum: vel certè consilio eiusdem episcopi, apud quos vtræque partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus subiacebit.

Inter fragmenta.

De presbyteris qui à plebibus suis infamantur, quomodo purgari debeant. Ex concilio Hilerdensi, cap. x.

¶ CAP. 229.

2. q. 4. c. presbyter si à plebe.

Si quis presbyter à plebe sibi commissa mala opinione informatus fuerit, & episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur* Presbyter vsque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur. Digna enim satisfactio est, si eis à quibus reus creditur, post * factam securitatem de imposito crimine, innocens esse manifestetur. Quod ita à nobis & à maioribus constitutum esse docetur. Sed siue secundùm canones, siue ad arbitrium Episcopi, sibi collegas septem coniungat, & iuret in sacro coram posito euangelio, quòd eum sancta Trinitas, & Christus filius Dei qui illum fecit & docuit quod euangelium continet: & sancti quatuor euangelistæ qui illud scripserunt, sic adiuuent quòd ille prænominatā actionē ita non perpetrarit, sicut ei de illo oblatum est. Et in hac satisfactione purgatus, securè deinceps suum exerceat ministerium. Quam satisfactionem nonnulli præcedentium patrum sanctum papam Leonem in basilica sancti Petri apostoli, coram reuerendissimo Cæsare Carolo, ac clero, & plebe, ita fecisse commemorant, atque ita mox venerandum principem contra eiusdem sancti Papæ aduersarios, dignæ vltionis vindictam exercuisse.

** ab officio in conc.*

** al. rectam.*

Quòd nullus ordinatus ab episcopo suo damnatus, ab aliquo defensari debeat. Ex concilio Africano, cap. xxix.

sub Bonif. & Cælest.

¶ CAP. 230.

21 q. 5. c. si quis cuiuslibet.

Et illud petendum, vt statuere dignentur, vt si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio Episcopi quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum, siue ab ecclesiis, quibus præfuit, siue à quolibet homine defensari, interposita pœna damni pecuniæ & honoris, quò nec ætatem nec sexum excusandum esse præcipiant.

De presbytero à populo accusato. Ex epist. Gregorij papa.

¶ CAP. 231.

Greg. 28 epist. 13 c. 3. 2. q. 4. c. presbyter.

De presbytero vel quolibet * in clero, à populo accusato, si certi non fuerint testes, qui crimini illato veritatem dicant, iusjurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentiæ suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia: sicque maneat in proprio gradu.

** sacerdote.*

De clericis conuictis & confessis si intra annum causam suam finire contempserint. Ex concilio Africano, cap. xlvi.

¶ CAP. 232.

Et con Carth 5. cap. 12. 11 q. 3. c. rursus

Rursum constitutum est, vt aliquotiens clerici conuicti & confessi in aliquo crimine, vel propter eorum quorum verecundiæ parcitur, vel propter ecclesiæ opprobrium, aut insolentem exultationem hæreticorum atque gentilium, si fortè causæ suæ adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra vnum annum excommunicationis hoc faciant. Si verò intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox postea penitus audiatur.

Vt nullus ex ordinatis laico iurare præsumat. Ex concilio Rhemensi, cap. v.

¶ CAP. 233.

22. q. 5. cap. nullus.

Vt nullus ex Ecclesiastico ordine cuiquam laico quicquam supra sacrosancta euangelia iuret, sed simpliciter cum veritate & puritate dicat, est est, non non. Sed si est aliquid quod eis à laicis obijciatur ad episcopum in cuius territorio est, deferatur: & iuxta id quod illi qui eiusdem sunt ordinis diiudicarint, aut corrigatur, aut expurgetur.

De Presbytero si in aliquo criminali peccato deprehensus fuerit. Ex canonibus apostolorum, cap. xxv.

¶ CAP. 234.

** Episcopus presb. in orig. dist 81. c. presbyter.*

* Presbyter aut diaconus qui in fornicatione, aut periurio, aut in furto, aut * homicidio captus est, deponatur: non tamen communione priuetur Dicit enim scriptura. Non * iudicat dominus bis in idipsum.

** hoc verbum non est in orig.*

De ordinatis, si aliquis illorum percussor extiterit. Ex concilio Agathensi, cap. iij.

¶ CAP. 235.

Οὐκ ἐκδικήσει. Naum j secundū aliā literā apud 70. Inter.

Si quis aliquo ecclesiastico gradu sacratus percussor extiterit, corripiatur accerrimè. Si non emendauerit, deponatur.

De Presbyteris qui suo vitio degradantur. Ex con. Mogontiensi, ca. lx.

¶ CAP. 236

Dictum est nobis presbyteros propter suam

dist.81. c. dictum est. negligentiam canonicè degradatos, & sæculariter gradu amisso viuere, & pœnitentiæ agendæ bonum negligere. Vnde statuimus vt gradu amisso, agendæ pœnitentiæ gratiâ in monasterio aut canonico aut regulari mittantur, Si verò quid horum fieri causa qualibet prohibuerit, vbicumque sint pœnitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu sæculariter viuere voluerint, & pœnitentiam agere neglexerint, ab ecclesiæ communione separentur.

con Tol. 4. cap.27. *Quomodo restituendi sint qui iniustè degradantur. Ex eodem conc cap.xxviij.*

§ CAP. 237.

11 q 3 c. episcopus, presbyter. Episcopus, presbyter, aut diaconus si à gradu suo iniustè deiectus in secunda synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manu episcoporum. Si episcopus est, orarium, annulum, & baculum, Si presbyter, orarium & planetam. Si diaconus, orarium, & albam. Si subdiaconus, patenam & calicem. Sic & reliqui gradus in reparatione sui recipiant, quæ cum ordinarentur perceperant.

sub Iulia 1. *De clericis qui proprium Episcopum contempserint. Ex concilio Antiocheno, cap.v.*

§ CAPVT 238.

Si quis presbyter aut diaconus episcopum proprium contemnens se ab ecclesia sequestrauerit, & seorsum colligens altare constituerit, & commonenti episcopo non acquieuerit, nec consentire vel obedire voluerit, semel & iterum conuocatus hic damnetur omnino, nec vltrà remedium consequatur, quia suam non potest recipere dignitatem. Quòd si Ecclesiam conturbare & sollicitare persistat, tanquam seditiosus per potestates exteras * opprimatur.

* castigetur.

alia versio. con. Carth. 2 cap 8. *De Presbytero, qui contra episcopum suum schisma fecerit. Ex concilio Carthaginensi, cap.xi.*

CAP. 239.

11 q 3. cap. Si quis presbyter. Ab vniuersis episcopis dictum est: Si quis presbyter ab episcopo suo excommunicatus vel correptus fuerit, debet vtique apud vicinos episcopos conqueri, vt ab ipsis eius causa possit audiri, ac per ipsos suo episcopo reconciliari. Quod si non fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus secernendum se ab episcopi sui communione duxerit: ac separatim, cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. Si querimoniam iustam aduersus episcopum non habuerit, inquirendum erit.

Annectitur con Carth 3. capitulo 3. *De illis qui aliquem ex ordinatis falso crimine appetierint. Ex eodem cap.v.*

§ CAP. 240.

2. q 3. cap. Si quis episcopum. Si quis episcopum, aut presbyterum, vel diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non potuerit: non nisi in fine dandam ei esse communionem.

Vt nullus clericorum alium nisi scripto criminetur. Ex concilio Aurelianensi, cap.ii.

§ CAP. 241.

Illud præterea omni ecclesiastico ordini omnino obseruandum est, vt nullatenus aliquis præsumat in concilio vel synodali conuentu aliquem confratrum accusatione pulsare, nisi prius ipsum accusationis crimen & litigationis causas literis per ordinem comprehensas manu propria * conscripserit, & episcopo vel sacræ synodo porrexerit, vt iustè canonicè litigantium controuersiæ finiantur. Non enim licet, vt authoritas Romana testatur, nisi inscriptione celebrata reum quenquam fieri, nec ad iudicium exhiberi: quia sicut conuictum de crimine pœna constringit, ita & accusatorem, si non probauerit quod obiecit. * subscripserit.

Vt nullus ex clero conductor priuatorum fiat. Ex eodem cap xiiij. Carthag. 3. c 15.

§ CAP. 242.

Item placuit vt episcopi, presbyteri, diaconi, vel clerici non sint conductores aut procuratores priuatorum: neque vllo turpi & inhonesto negotio victum quærant, quia respicere debent scriptum esse: Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus. 2.q. 3. c. placuit vt. 2.Timoth. 2.

Vt clericus non habeatur qui intra ciuitatem manens ad quotidianum sacrificium non venerit. Ex concilio Toletano j.cap.v.

§ CAP. 243.

Presbyter, diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesiæ deputatus clericus, si intra ciuitatem fuerit, vel in loco in quo ecclesia est, aut in castello, aut in vico, vel in villa, si ad ecclesiam ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur, si castigatus non emendauerit.

De eadem re. Ex concilio Venetico cap. v.

§ CAP. 244. Con Venet. 1.cap. 14.

Clericus qui intra muros ciuitatis manet, * qua die matutinis hymnis sine ægritudine defuerit, septem dies à communione habeatur extraneus, quia ministrum sacrorum eo tempore quo non potest ab officio suo vlla honesti necessitas occupare, fas non est à salubri cessare. * & ea die.

Quòd omnes sacerdotes doceri oporteat, vt cæteros instruant, & sibi proficiant. Ex epist. Anacleti papæ, cunctis fidelibus missa. cap.x.

§ CAP. 245. Ep.c.2.x.

Doceri ergo omnes oportet qui domini sacerdotio funguntur, & vt cæteros instruant, & sibi proficiant. Scriptum enim est: Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et alibi: Populus autem sciens dominum suum obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt multos. Ipsa enim veritas per se infert, & dicit: Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Ille proculdubio scandalizatus est in Deum, qui * recta non docet, & qui eius scandalizat episcopum vel sacerdotem. Daniel.12. Ibidem 11. Matth.11. Luca 7. * rectè.

*Vt Presbyteri singulis annis episcopo de ministerio suo rationem reddant. Ex concilio Mogontiensi à * Richelpho eiusdem sedis archiepiscopo habito, cap.x.* * Richulfo.

§ CAP. 246.

Vnusquisque presbyter per singulos annos episcopo suo rationem ministerij sui reddat, tam de fide catholica, quàm de baptismo atque omni ordine ministerij sui.

Magontiac. 1.cap.45. *Vt omnis Presbyter sibi subditos fidem discere constringat. Ex concilio Gangrensi, cap.v.*

¶ Cap. 247.

Symbolum quod est signaculum fidei, & orationem dominicam discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum: volumúsque vt disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione. Propterea dignū est, vt filios suos ducant ad scholam, siue ad monasterium, siue foras presbyteris, vt fidem catholicam rectè discant, & orationem dominicam, vt domi alios edocere valeant. Qui verò aliter non potuerint, vel in lingua sua hoc discant.

Toletan. 4. cap.6. *Qualem professionem Presbyteros aut diaconos episcopo suo facere oporteat. Ex concilio Toletano, cap.xxvij.*

¶ Cap. 248.

dist. 28.c. quando presbyt. Quando presbyteri aut diaconi per parœcias constituuntur oportet eos professionem episcopo suo facere, vt castè & piè viuant, sub Dei timore, vt dum eos talis professio alligat vitæ sanctæ disciplinam teneant.

Epist. 63. ad Theodoritū. *Ne monachi vel laici qualicunque scientia instructi prædicare audeant. Ex epistola Leonis papæ.*

¶ Cap. 249.

De his verò quæ in sæpe dicto concilio illicita contra venerandos Nicænos canones præsumptione tentata sunt, ad fratrem & coepiscopum nostrum Antiochenæ sedis præsulem scripsimus. Adijcientes & illud, quod nobis propter improbitatem monachorum quorumdam, *regionis vestræ verbo mandastis per vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes, vt præter Domini sacerdotes nullus audeat prædicare, seu monachus, siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur.

16. q. 1. c. adijcimus. * al. religionis.

Con. Aurel. 4.c.6. *Vt clerici ab episcopis suis canones discant. Ex concilio Aurelianensi, cap.vi.*

¶ Cap. 250.

Vt parœciani clerici à pontificibus suis necessaria sibi statuta canonum legenda percipiant, * ne vel ipsi vel populi quæ pro salute eorum decreta sunt, excusent se postmodum ignorasse.

* ne rei ipsi, &c.

Celest. i. ep 3.c.2. *Quòd nulli sacerdotum liceat canones ignorare. Ex epistola Cælestini papæ, cap.xx.*

¶ Cap. 251.

dist. 38. cap. nulli sacerdotum. Cœlestinus vniuersis episcopis per Apuliam & Calabriam constitutis. Nulli sacerdoti liceat suos canones ignorare: nec quicquam facere, quod patrum possit regulis obuiare. Quæ enim à nobis res dignè seruabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu licentiâ populis permissâ frangatur?

Vt presbyteri quando ad collectam veniunt, minimè se inebriare præsumant. Ex concilio Nannetensi, cap.x.

¶ Cap. 252.

Vt nullus presbyterorum quando ad anniuersarium diem xxx. aut vij. vel iij. alicuius defuncti, aut quacumque vocatione ad collectam presbyteri conuenerint, se inebriare nullatenus præsumat: nec precatus in amore sanctorum, vel ipsius animæ, bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos & fabulas inanes ibi referre aut cantare præsumat: vel turpia ioca, vel vrso, vel tornatricibus ante se * facere permittat. Nec laruas dæmonum ante se ferri consentiat, quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

dist. 44 cap. nullus presbyterorum. * fieri patiatur.

Quàm religiosè in conuiuio se presbyteri habere debeant. Ex eodem concilio, cap.xi.

¶ Cap. 253.

Quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, prior illorum versum ante mensam incipiat, & cibum benedicat: & tunc secundùm ordinem sedeant, alter alteri honorem præbentes, & per vices cibum & potum benedicant: & aliquis de illorum clericis aliquid de sancta scriptura legat. Et post refectionem similiter sanctum hymnum dicant, ad exemplum Domini, sicut in cœna fecisse legitur: & sic contineant se omnes presbyteri maximè in talibus locis, vt non vituperetur ministerium illorum.

dist. 44 ca. quando veniunt. Matth 26. Mar. 14.

De eadem re. Ex eodem, cap.xij. ¶ Cap. 254.

Summopere etiam quisque presbyter caueat, sicut de statu suo vult gaudere, vt non quacunque occasione patrem suum aut alium quemlibet ad iram & ad rixam, quantominus ad pugnam, vel ad cædem aliquo verbo irritet seu prouocet, nec prouocatus ad hæc quisquam prosiliat: quia in talibus comessationibus & potationibus semper se immiscet diabolus.

Item de eadem re. Ex eodem, cap.xiij.

¶ Cap. 255.

Quando presbyteri per calendas simul conueniunt post peractum diuinum * ministerium ad necessariam collationem, non quasi ad plenam refectionem, sed quasi ad prandium ibi ad tabulas resideant, ne per talia inhonesta conuiuia se inuicē grauent: quia indecens est & onerosum. Sæpè etiam tardè ad ecclesiam redeuntes maius damnum de reprehensione conquirunt, (* quod de grauedine mutua contrahunt) quam lucrum ibi faciant. Nam de huiusmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit, qui inconuenienter cœnam dominicam manducare conueniebant. Sic & qui ad cœnam dominicam, Id est ad collationem verbi sub occasione conueniunt, & ex * ingluuie tate ventris causa, coniunguntur, reprehensibiles coram Deo & hominibus habentur. Et ideo peractis omnibus, qui voluerint, panem cum charitate in domo fratris sui simul cum fratribus frangant: & singuli singulos bibere faciant: maximè vt vltra tertiam vicem poculum non contingant, & sic ad ecclesias redeant.

dist 44. ca. quādo presbyteri. * mysterium. * & 1. Corint. 11. * veritate.

Ne clerici nec religiosi laici, ante horam tertiam conuiuia ineant. Ex concilio Carthaginensi, cap.xij.

¶ Cap. 256.

Non oportet clericos vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire conuiuia, neque aliquando clericos nisi hymno dicto ecclesiæ panem sumere, & post cibum gratias authori Deo referre.

Vt presbyteri hospitales sint. Ex concilio Nannetensi, cap.iij. ¶ Cap. 257.

Vt curam hospitum, maximè pauperum atque debilium, orphanorum quoque atque peregrinorū habeat presbyter: hos quoque ad prandium suum quotidie iuxta possibilitatem conuocet, eísque hospitium tribuat.

De eadē re. Ex eodem concilio, cap.v. ¶ Cap. 258.

Vt autem omnis rapinæ tollatur occasio, volumus, vt presbyteri qui bonum exemplum charitatis omnibus ostendere debent,

hospitales, existant, iuxta dominicum & apostolicum præceptum, vt humanitatem præbeant iter facientibus, quia per hospitalitatem placuerunt quidam Deo angelis hospitio receptis. Et dominus in die iudicij dicturus est electis: Hospes eram & suscepistis me: Et Iob dicit: Ostium meum semper viatori patuit.

Hebr. 13. Matth. 25. Iob 31.

Adiungitur huic concilio.

De eodem. *Ex concilio apud Aruernas.*

¶ Cap. 259.

Placuit vt presbyteri suas plebes admoneant, vt ipsi hospitales sint, & nulli iter facienti mansionem denegent. Et vt omnis rapinæ occasio tollatur, nihil carius vendant transeuntibus, nisi * quantum in mercato vendere * possint. Quod si carius vendere voluerint, ad presbyterum transeuntes hoc referant, & illius iussu cum humanitate eis vendant.

* quãto.

Vt cibis sacerdotum semper diuina lectio misceatur. Ex concilio Africano, cap. vij.

Conc Tol. 3. cap 7.

¶ Cap. 260.

Pro reuerentia Dei & sacerdotum, id vniuersa sancta synodus statuit, vt quia solent crebrò mensis otiosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali conuiuio lectio diuinarum scripturarum misceatur. Per hoc enim & animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ * recenseri prohibetur.

dist. 44. c. pro reuerentia.

* non necessariæ orig.

De clericis inter epulas cantantibus. Ex concilio Carthaginensi, cap. lxij.

¶ Cap. 261.

Clerici inter epulas cantantes ab officio detrahendi sunt.

Cart. 4 c. 62. 22 q. 1. cap. clericum.

De clericis scurrilibus. Ex eodem cap. lxxx.

Ponitur post concilii Carth. 3. c. 4.

¶ Cap. 262.

Si quis clericus aut monachus scurrilia, iocularia, risúmque mouentia verba loquitur, acerrimè corripiatur.

dist. 46. ca. clericum.

De eadem re. *Ex Carthag. 4. cap. lx.*

¶ Cap. 263.

Clericos scurriles & verbis turpibus iocundatores ab officio detrahendos.

Vt clericus fideiussor non sit. de eodem cap. lxx.

Ex canoni. apost. c. 20.

¶ Cap. 264.

Clericus fideiussionibus inseruiẽs abijciatur.

Ne clericus comam vel barbam nutriat. Ex eodem cap. xliij.

¶ Cap. 265.

Clericus nec comam nec barbam nutriat.

Ne clericus per creaturam iuret. Ex eodem cap. lxi.

¶ Cap. 266.

Clericum per creaturam iurantem acerrimè obiurgandum: si perstiterit in vitio, excommunicandum.

22. q. 1. c. clericum

De clericis adulatoribus Ex eodem cap. lvi.

¶ Caput 267.

Clericus qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur, degradetur ab officio.

dist. 46. c. clericus qui adulationibus.

Ne quis ex clero sine consensu episcopi ad Imperatorem querimoniam deferat. Ex concilio Antiocheno. cap. xi.

¶ Cap. 268.

Si quis episcopus aut presbyter, aut quilibet regulæ subiectus ecclesiæ, præter consilium & literas episcoporum prouinciæ & præcipuè metropolitani, adierit Imperatorem, hunc reprobari, & abiici oportere non solùm à communione, verùm & ab honore cuius particeps videtur existere: quia venerandi principis auribus molestiam tentauit inferre contra leges ecclesiæ. Si igitur adire principem necessaria causa deposcit, hoc agatur cum tractatu & consilio metropolitani & cæterorum episcoporum qui in eadem prouincia commorantur, qui etiam proficiscentem suis prosequantur epistolis.

23. q. 8. c. Si quis episcopus.

Vt nullus ex clero se proclamet in synodo nisi scriptis. Ex concilio apud sanctum Medardum, cap. viij.

Suessione sub Leone 4. initio cap. 269.

¶ Cap. 269.

Hincmarus archiepiscopus Rhemorum suis accusatoribus dixit: Quæ est vestra petitio, fratres? Misericordiam, inquiunt, petimus nobis à vestra paternitate impendi de ministratione ordinũ ecclesiasticorum, ad quos à Domino Ebbone quondam prouecti, à vestra authoritate suspensi sumus. Hincmarus Archiepiscopus dixit, Habetis libellum reclamationis siue postulationis, sicut ecclesiastica se habet traditio? Illi autem respõderunt se præ manibus nullum habere libellũ. Hincmarus Archiepiscopus dixit: Legum ecclesiasticarum consuetudo & authoritas talis est, vt in causis gestorum, semper scripturam requirãt: adeo vt qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur: & qui ad summum sacerdotium prouehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis ordinatoribus literas accipere iubetur. Qui etiam ab ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libellari inscriptione recipitur aut deiicitur. Sed qui accusatur, vel aut recipitur qui excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturã accusari vel reconciliari iubetur. Et sic in cæteris huiusmodi in tantum scriptura deposcitur, vt sicut beatus Gregorius in commonitorio ad Ioannem defensorem ex Romanis legibus sumens scribit: Sententia quæ sine * scripturũ profertur, nec nomen sentẽtiæ habere non meretur. Quapropter fratres & filij, oportet vos secũdùm ecclesiasticam authoritatem reclamationem vestram libelli serie allegare, eámque manibus vestris roboratam, synodo sacræ porrigere, vt conuenienter & canonicè vobis valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellũ conscribentes, eique sua nomina subscribentes porrexerunt Hincmaro Archiepiscopo, qui tunc vnà cùm * Vuenilone Senonensi archiepiscopo, & * Amalrico Turonensi æquè archiepiscopo sub præsentia gloriosi regis Caroli synodo præsidebat.

Regist. l. 11. epist. 54 in fine. Codic. lib. 7. tit. 44.

* scripto.

* Mucione Senensi.

* Almarico.

Ne Presbyteri relictis parœciis suis ad alias migrent, nisi certis de causis. Ex concilio Cabilonensi ij. cap. xli.

¶ Cap. 270.

Presbyter proprio loco dimisso ad alium migrans nequaquam recipiatur, nisi suæ migrationis causam dixerit, & se innocenter vixisse in parœcia in qua ordinatus est sub testibus probauerit. Literas etiam habebit, in quibus sint nomina episcopi & ciuitatis plumbo impressa. Quibus cognitis, & talibus inuentis, quibus fides adhiberi possit, recipiatur.

Vt accusatores clericorum si vnum de obiectis probare non potuerint, ad cætera non admittantur. Ex concilio Africano. cap. lxxv.

Conc. Afric. 97. & Car. 7. cap 3.

¶ Cap. 271.

Item placuit vt quotiescunque clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & vnum ex ipsis de quo prius egerint probare non valuerint, ad cætera non admittantur.

3. q. 10. cap. placuit.

Quomodo episcopi, vel presbyteri de obiecto crimine se expurgare debeant. Ex concilio VVormatiensi, cap. viij.

¶ Cap. 272.

Si episcopo aut presbytero causa criminalis, hoc est homicidium, adulterium, furtum & maleficium imputatum fuerit, pro

sub Adriano 2. cap 10. 2 q 4. ca si episcopo.

singulis missam * tractare debet, & secretam publicè dicere, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere. Quod si non fecerit quinquennio à liminibus ecclesiæ extraneus habeatur.

* celebrare.

Vt clerici alienis iudicibus non constringantur. Ex decretis Adriani Papæ, c. xxxviij.

Inter canones 80. Adriani i. ad Ingelrãnum.

¶ CAP. 273.

In clericorum causa huiusmodi forma seruetur, vt nequaquam eos sententia non à suo iudice data constringat.

Vt verberibus publicè castigatus in exilium deputetur, qui alij crimen iniustè intenderit quod non probauerit. Ex registro Gregorij ad Anthemium subdiaconum Campaniæ, cap. cci.

Lib. 9. epist. 66.

¶ CAP. 274.

Cùm fortius punienda sint crimina quæ insontibus maximè sacratis ordinibus ingeruntur: quàm sitis culpabiles omnes qui in causa Ioannis diaconi resedistis, attendite, vt * Hilarium criminatorem ipsius nulla ex diffinitione vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram esse credatis idoneum, quod vobis quasi iudicare volentibus solus frater & coepiscopus noster Paschasius dicitur distulisse. Nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius vni à multis rationabiliter suaderi, quàm multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet vltione transire, suprascriptum fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, vt eundem Hilarium prius subdiaconij, quo indignus fungitur, priuet officio, atque verberibus publicè castigatum, faciat in exilium deportari, vt vnius pœna multorum possit esse correctio.

* Hilarũ

Ne ecclesiastici, seculares potestates habere desiderent. Ex epistola Gregorij Secundino incluso directa. ¶ CAP. 275.

Certum namque est, non vos antè exercitui ducem præponere, nisi vobis labor eius fidésque complaceret, & nisi eum anteactæ vitæ virtus & sollicitudo aptum esse monstraret. Si verò non aliis nisi huiusmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux esse debeat animarum, ex istius bonæ rei comparatione colligitur. Sed verecundum nobis est dicere, & pudet, quia sacerdotes sibi ducatum arripiunt, qui exordium religiosæ militiæ non viderunt.

Vt pœnam accusati suscipiat, qui non potest probare quod intendit Ex concilio Bracarensi, c. viij.

conc. Brac. 2. c. 8.

¶ CAP. 276.

Placuit, vt si quis aliquem clericorum in accusatione fornicationis impetit, secundùm præceptum apostoli Pauli duo vel tria testimonia requirantur ab illo. Quòd si non potuerit datis testimoniis approbare quod dixit, * accusationem accusati accusator accipiat.

2. q. 5. c. placuit. 1. Tim. 5.

al. excõmunicationem. Origin.

Vt sicut laici clericos in sua accusatione in sæcularibus non recipiunt, ita nec ipsi in eorum accusatione recipiant. Ex concilio Aurelianensi, c. v.

¶ CAP. 277.

Omnes episcopi in tertia sessione acclamauerunt. Sanè dignum est, vt sicut sacerdotes vel clericos in sua accusatione, vel sæcularibus iudiciis laici non recipiunt: ita ipsi in sacerdotum vel clericorum accusationibus seu ecclesiasticis negotiis, nisi sponte collaudetur, non recipiantur. Quoniam inconueniens est, vt hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

Vt testimonium laici contra clericos nemo recipiat. Ex concilio Triburiensi, cap. iv.

¶ CAP. 278.

Testimonium laici aduersus clericum nemo suscipiat.

11. q. 1. c. testimonium.

De prædicatione presbyterorum. Ex eodem concilio, cui interfuit Arnulfus rex.

¶ CAP. 279.

Præcipimus vobis, vt vnusquisque vestrum super duas seu tres hebdomadas diebus dominicis seu festiuitatibus sanctorum, populum sibi commissum, doctrinis salutiferis ex sacra scriptura sumptis, in ecclesia sibi commissa, post euangelium perlectum, instruere studeat, & iubeat illis, vt nullus de ecclesia exeat antequam à presbytero siue à diacono vltima laus, id est, Benedicamus domino, aut Ite missa est pronuncietur.

De ordinatis, quot testibus discuti debeant, si accusati fuerint. Ex concilio Carthaginensi, c. xx.

con. Carth. 3. c. 8.

¶ CAP. 280.

Si qui presbyteri vel diaconi fuerint accusati, adiuncto sibi ex vicinis locis episcopus proprius legitimo numero collegarum, quos ab eodem accusati petierint, id est, vnà secũ in presbyteri nomine sex, in diaconi tribus, ipsorum causas discutiat, eadem dierum & dilationum, & à communione remotionum, & discussione personarum, inter accusatores, & eos qui accusantur formâ seruatâ. Reliquorum autem clericorum causas etiam solus episcopus loci agnoscat & finiat.

15. q. 7. c. si autem presbyteri.

Substantia defuncti sacerdotis cuius esse debeat. Ex concilio Triburiensi, cap. xxiij. cui interfuit Arnulfus rex. ¶ CAP. 281.

Sancto concilio allatum est, quòd quidam laici improbè agant contra presbyteros suos, ita vt de morientium presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicut de propriis seruis. Interdicimus itaq; canonica authoritate, ne hoc vlterius fiat, sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum & agendum diuinum officiũ ita nihil ab eis exigatur, præter diuinum officiũ. De peculiari verò sacerdotum nihil sibi vsurpet, sed totum diuidatur in quatuor partes: vna episcopo, alia altari, tertia pauperibus, quarta parentibus. Et si non sunt idonei parentes, episcopus eam recipiat, & in vsum ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc facere præsumpserit, anathematizetur.

De clericis qui sine testamento discesserunt. Ex eodem conc. c. xiv. ¶ CAP. 282.

Si quicunque ex gradu ecclesiastico sine testamento, & cognitione decesserit, hæreditas eius ad ecclesiam vbi seruiuit deuoluatur. Similiter & de sanctimonialibus.

De clericis qui laicalibus vestimentis induuntur. Ex eodem concilio, c. xxvij.

¶ CAP. 283.

Vt laicalibus vestimentis clerici non vtantur, id est, mantello vel coto, siue cappa, nec preciosis & ineptis calciamentis, & aliis nouitatum vanitatibus, sed religioso & decenti habitu induti incedant.

con. Carth. 4. cap. 45. *De eadem re. Ex concilio Carthaginensi, cap. xliij.*

¶ Cap. 284.

dist. 41. c. clericus. Clericus professionem suam etiam habitu & incessu probet, & ideo nec in vestibus, nec calciamentis decorem quærat.

Ibidem. *De clericis qui ociosè in nundinis deambulant. Ex eodem concilio, cap. xlviij.*

¶ Cap. 285.

* qui nō pro emē-do ali-quid in n. orig. Clericus * qui pro commodo aliquo in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio suo degradetur.

sub Sergio 2. c. 37. *Vt nullus ex clero arma militaria portet. Ex concilio Meldensi, cap. xviij.*

¶ Cap. 286.

23. q. 8. c. quicunque. Quicunque ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores & ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprij gradus amissione mulctentur, quia non possunt simul Deo & sæculo militare.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap. ix.

¶ Cap. 287.

Omnimodis dicendum est presbyteris & diaconibus vt arma non portent: sed magis confidant in defensione Dei, quàm in armis.

Nec ecclesiastica personæ canes aut accipitres habeant. Ex concilio Meldensi, cap. viij.

¶ Cap. 288.

dist. 34. c. episcopum. presbyterū. Episcopum, presbyterum, aut diaconum canes ad venandum, aut accipitres, aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluntate sæpius detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus à communione suspendatur: presbyter duobus mensibus: diaconus vero ab omni officio & communione suspendatur.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap. iij.

Cap. 289.

dist. 34. c. omnibus seruis. Omnibus seruis Dei venationes, & syluaticas vagationes cum canibus, & vt accipitres & falcones non habeant interdicimus.

con. Carth. 4. c. 59. *Vt clericos discordantes episcopus sua potestate conciliet. Ex concilio Africano, cap. lix.*

¶ Cap. 290.

dist. 90. c. discordantes. Discordantes clericos, Episcopus vel ratione vel potestate ad concordiam trahat, inobedientes synodus per audientiam damnet.

con. Hilerdensi c. 11. *De clericis qui proruperint in mutuam cædem. Ex concilio Hilerdensi, cap. vi.* ¶ Cap. 291.

Si qui clerici in mutuam cædem proruperint, prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, à Pontifice districtius vindicetur.

Inter fragmenta. *De eadem re. Ex eodem, cap. vij.* ¶ Cap. 292.

Frater in fratrem si ausus fuerit manum mittere, legitimam disciplinam accipiat.

epist 1. initio. *Quod septem diaconi sufficiant in vnaquaque ecclesia. Ex epistola Fabiani papæ, cap. ij.*

¶ Caput. 293.

Septem ergo diaconi sunt in vrbe Roma per septem regiones ciuitatis, sicut à patribus accepimus, qui per singulas hebdomadas & dominicos dies atque festiuitatum solemnia, cum subdiaconibus & acolytis ac sequentium ordinum ministris, iniuncta sibi obseruent ministeria, & parati omni hora ad diuinum officium sint, & quicquid eis iniungitur peragendum. Similiter & vobis, prout oportunum fuerit, per singulas ciuitates est faciendum, vt diuinum absque vlla mora aut negligentia studiosè ac solenniter agatur officium.

De eadem re. Ex concilio Neocæsariensi, cap. xiiii.

¶ Cap. 294.

Diaconi septem esse debent iuxta regulam, licet & valdè magna sit ciuitas. Idipsum autem & Actuum apostolorum liber insinuat. dist. 93. c. diaconi septem. Act. 6.

Item de eadem re. Ex concilio episcoporum qui in Ancyra & Cæsarea conuenerunt, cap. ix.

¶ Cap. 295.

Diaconi septem esse debent secundùm regulam, quamuis magna sit ciuitas: cui regulæ authoritas erit liber Actuum apostolorum. Act. 6.

Vt diaconi coram presbyteris non sedeant. Ex concilio Laodicensi, cap. xx. Et cōc. Agathen. c. 65.

¶ Cap. 296

Quòd non oporteat diaconum coram presbytero sedere, sed iussione presbyteri sedeat. Similiter autem diaconis honor habeatur ab obsequentibus, id est, à subdiaconis, & omnibus clericis. dist 93. c. nō oportet.

Ne diaconi presbyteris se anteponant. Ex concilio Toletano. cap. xxx. con. Tol 4. cap. 38.

¶ Cap. 297.

Nonnulli diacones in tantam erumpunt superbiam, vt sese presbyteris anteponant, atque in primo choro ipsi priores stare præsumant, presbyteris in secundo choro constitutis. Ergo vt subliniores sibi presbyteros agnoscāt, tam hi quàm illi in vtroque choro consistant. dist 93. ca. nonnulli diaconi

Vt exorcistæ energumenis manus imponant. Ex concilio Carthaginensi, cap xx. con Carth. 4 c. 90. de cons dis. 5. c. omni die.

¶ Cap. 298.

Omni die exorcistæ energumenis manus imponant.

De honore vniuersis ordinibus competente. Ex decretis S. Syluestri papæ, cap. iiij.

¶ Cap. 299.

Ita fratres iubet authoritas diuina & affirmat vt à subdiacono vsque ad lectorem omnes subditi sint diacono. Cardinali vrbis Romæ in ecclesia honorem repræsentantes tantum. Pontifici verò presbyter diaconus, subdiaconus acolytus, exorcista, lector, abbas, monachus in omni loco repræsentent obsequium, siue in publico siue in gremio ecclesiæ.

De sacerdotibus qui ministerium suum adimplere nesciunt, nec discere volunt. Ex concilio Aurelianensi, cap. vi.

¶ Cap. 300.

Sacerdotes qui ritè non sapiunt adimplere ministerium suum, nec discere iuxta præceptum episcoporum suorum, pro viribus satagunt, & contemptores canonum existunt, ab officio proprio sunt submouendi, quousque hæc pleniter emendata habeant.

Vt

Vt clerici non reputentur qui sub nullius episcopi disciplina inueniuntur. Ex concilio Parisiensi, c. x.

§ CAP. 301.

dist. 93. c. nulla ratione. Nulla ratione clerici aut sacerdotes habendi sunt, qui sub nullius episcopi disciplina & prouidentia gubernantur. Tales enim acephalos. i. sine capite, prisca ecclesiæ consuetudo nominauit.

Vt clerici liberi facti à dominis suis, eos honerent & canonicè seruiant. Ex Concilio apud * *Altheim habito, c. xxxvij.* § CAP. 302.

* *Alteum*

Nullus clericus ad gradum presbyterij promoueatur, nisi vt scriptum in canonibus habetur: Si enim propter Dei dilectionem quis de seruis suis quenquam elegerit, & docuerit literas, & libertati condonauerit, & per intercessionem erga episcopum presbyterum effecerit, ille autē postea in superbiam elatus, missam dominis suis & canonicas horas seruare & psallere renuerit, & eis iustè obedire, dicens se liberum esse, noluerit, & quasi liberè cuius vult homo fiat, hæc sancta synodus anathematizat, & illū à sancta communione arceri iudicat, donec resipiscat, & domino suo obediat secundùm canonica præcepta. Si autem obstinato animo & hæc contempserit, accusetur apud episcopum qui eum ordinauit, & degradetur, & fiat seruus illius, id est, domini sui, sicut natus fuerat. Quisquis verò talem secum habuerit, posteaquam rem illius prædictam audierit, & domino suo non reddiderit, vel à se proiecerit siue episcopus, siue comes, siue clericus, siue laicus anathematis illius societate nodatus pœnam excommunicationis luat.

De illis qui fugam fratris celauerint. Ex dictis Basilij. § CAP. 303.

Si quis eum qui districtionem ecclesiasticam non ferens, fugam meditari, cognouerit: si non statim prodiderit, proditionis illius participem se esse non dubitet: & tamdiu à conuentu fratrum est sequestrandus, quamdiu ille valeat reuocari.

De illis qui presbyteros suos malè tractauerint. Ex concilio apud Aruernas, c. vii.

§ CAP. 304.

Si quis presbyterum proprium inhonorat, aut verbo, aut facto contumeliam fecit, tamdiu à liminibus ecclesiæ arceatur, quousque per condignam pœnitentiam satisfaciat. Ait enim Apostolus: Presbyteri qui benè præsunt duplici honore digni habeantur. Item alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiecti estote eis. Et cætera.

1. Tim 5. — Hebr. 13.

Vt nomen Papæ in ecclesiis sanctis recitetur. Ex concilio Vasensi ij cap. iv.

Vasense 2. c. 2.

§ CAP. 305.

Et hoc iustum visum est nobis, vt nomen domini Papæ quicunque sedi Apostolicæ præfuerit in * vestris ecclesiis recitetur.

* nostris Orig.

Vt Presbyteri & Diaconi in villis habitantes summæ festiuitates in ciuitatibus celebrent. Ex concilio Aruernensi, c. xiv.

§ CAP. 306.

Si quis presbyter aut diaconus, qui non in ciuitate canonicus esse dinoscitur, sed in villis habitans in oratoriis officio sancto deseruiens, celebrat diuina mysteria: festiuitates præcipuas, Domini Natalem, Pascha, Pentecosten, & si quæ principales sunt festiuitates reliquæ, dehinc ne faciat commonemus, & nusquam alibi, nisi cum episcopo suo in ciuitate festiuitates supradictas celebret. Quicunque sunt ciues laici natu maiores, pari modo in vrbibus ad pontifices suos in prædictis festiuitatibus veniant, & ibi diuina mysteria celebriter audiant. Quòd si qui improba temeritate hæc contempserint, à communione pellantur.

Vt Presbyteris potestas prædicandi in suis plebibus concedatur. Ex concilio Vasensi ii. cap. ij.

Vasense 2. c. 2.

§ CAP. 307.

Hoc etiam pro ædificatione omnium ecclesiarum, & pro vtilitate totius populi nobis placuit, vt non solùm in ciuitatibus, sed etiam in omnibus parœciis verbum faciendi daremus presbyteris potestatem: ita vt si presbyter aliqua infirmitate prohibente per seipsum non potuerit prædicare, sanctorum patrum homiliæ à diaconibus * probatis recitentur.

* prob. deest in orig.

De Clericis qui in rixa interficiuntur. Ex concilio Triburiensi, c. l. cui interfuit Arnulphus rex.

§ CAP. 308.

Quicunque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentilium ludis mortuus fuerit, neque oblatione pro eo postuletur, sed in manus incidat iudicis. Sepulturâ tamen non priuetur.

23 q 8 cap. quicunque clericus.

De Presbyteris qui capitali crimine accusati excusare se non possunt. Ex eodem concilio, c. vi.

§ CAP. 309.

De presbyteris qui de crimine fornicationis, siue aliquo capitali flagitio accusantur, & non habent collegas cum quibus se * excusare possint: aut si fortè lapsi fuerint, quomodo satisfaciāt. In quorum iudicio neque ad dexteram neque ad sinistram declinandum est, sed rectâ viâ gradiendum. In cōcilio namque Neocæsariensi capitulo primo scriptum est: Presbyter si vxorem acceperit, deponatur ab ordine: si verò fornicatus fuerit aut adulterium perpetrauerit, amplius pelli debet, & ad pœnitentiam redigi.

Annectitur cōc. Aruern. — al. expurgare. — Dist. 28. c. presbyter.

Vt viri veraces & Deum timentes in ciuitatibus & vicis constituantur. Et concilio Rothomagensi, c. ix.

§ CAP. 310.

Vt populus admoneatur, vt in dominicis & festis diebus omnes ad vesperas & nocturnas vigilias, & ad missam omnimodo occurrant: & vt decani in ciuitatibus & in vicis publicis viri veraces & Deum timentes constituantur, qui desides & negligentes commoneant, vt ad Dei seruitium absque occasione properent, & vt ipsi decani sacramento astringantur, vt nulla interueniente causa, scilicet aut amoris, aut timoris, aut propinquitatis, aut muneris, negligentes & transgressores reticeant, quin sacerdotibus proprias eorum culpas manifestent. Sacerdotum autem erit ita eorum vitia Zelo & amore diuino cum debita disciplina corrigere, sicut ipsi nolunt pro aliorum erratis sententiam iustæ damnationis suscipere. Et vt dies festi à vespere vsque ad vesperam absque opere seruili cum debito honore celebrentur.

Ne aliquis clericorum in duabus ecclesiis facile connumeretur. vij. synodi, cap. xv.

¶ Cap. 311.

Clericus ab instanti tempore non connumeretur in duabus ecclesiis. Negotiationis enim est hoc & turpis cõmodi proprium, & ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audiuimus enim ex ipsa dominica voce, quia, Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio habebit & alterum diliget, aut vnum sustinebit & alterum contemnet. Vnusquisque enim secundùm apostolicam vocem quo vocatus est, in hoc debet manere, & in vna locari ecclesia. Quæ enim per turpe lucrum in ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena consistunt à Deo: ad vitæ verò huius necessitatem studia sunt diuersa. Ex eis ergo qui voluerit acquirat corporis oportuna. Ait enim apostolus: Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ. Et hæc quidem in hac seruanda vrbe. Cæterum in villis quæ foris sunt, propter inopiam hominum indulgeatur.

Lucæ 16. *1. Corin. 7.* *Actor 20.*

Ante discussionem non esse suscipiendos accusatores. Anacletus in tertio decretali suo. *Euaristus ep. 2. ante medium.*

¶ Cap. 312.

Si qui sunt vituperatores aut accusatores episcoporum vel reliquorum sacerdotum, non oportet eos à iudicibus ecclesiæ audiri, antequam eorum discutiatur æstimationis suspicio, vel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conscientia, quóve merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia vel odio, vel cupiditate ista præsumpserint, nec ne. *2. q. 7. c. si qui sunt vituperatores.*

Clericos non esse accusandos à laicis. Telesphorus papa in primo decretali suo omnibus episcopis. *cap. 1.*

¶ Cap. 313.

Sicut laici sæculares homines nolunt clericos recipere in accusationibus, & infamationibus suis: ita nec clerici debent eos recipere in pulsationibus suis: quoniam in omnibus discreta debet semper esse & segregata vita, & conuersatio clericorum ac sæcularium laicorum.

Vulgus non esse recipiendum in accusatione sacerdotum. Paulò post in eodem decretali. *cap. 2.*

¶ Cap. 314.

Sacerdotes qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt * obediendi & timendi, non dilacerandi aut detrahendi: quia à quibus se domini populus benedici, saluari & instrui cupit, nullatenus eos debet arguere, nec vulgus in eorum accusationem suscipi. Populus enim ab eis docendus est & corripiendus, non ipsi ab eo: quia non est discipulus supra magistrum. Dei ergo ordinationem accusat, qui eos qui ab eo constituuntur sacerdotes accusat vel damnare cupit. *6 q. 1. cap. sacerdotes.* ** forte obaudiendi.* *Matth. 10. post pauca.*

Accusatori non esse credendum qui absentem accusat. Ibidem post pauca. *cap. 4.*

¶ Cap. 315.

Accusatores & accusationes quas leges sæculi non admittunt, & nos submouemus, & accusatori omnino non credi decernimus, qui absente aduersario causam suggerit ante vtriusque partis iustam discussionem. Nec hi qui non sunt idonei suscipiantur ad accusationem, & omnes qui aduersus patres,* id est sacerdotes, armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes. i. sacerdotes, venerandi sunt, non respuendi, aut accusandi vel insidiandi. ** I. sac. abest ab orig.*

Finitiua tantùm clericorum iudicia, deferenda ad apostolicam sedem. Eleutherus papa duodecimo loco succedens Petro in primo decretali suo, ecclesiis Galliæ. *epistola sua c. 2.*

¶ Cap. 316.

De accusationibus ergo clericorum, de quibus consulti sumus, quia omnes eorum accusationes difficile est ad sedem Apostolicam deferri, finitiua tantùm Episcoporum iudicia huc deferantur, vt huius sanctæ sedis authoritate finiantur, sicut ab apostolis eorúmque successoribus multorum consensu episcoporum, iam diffinitum est. Nec in eorum ecclesiis alij aut præponantur, aut ordinentur, antequàm hîc eorum iustè terminentur negotia. Quoniam quamuis liceat apud prouinciales & metropolitanos atque primates, eorum ventilare accusationes vel criminationes, non tamen licet diffinire secus quàm prædictum est. Reliquorum verò clericorum causas apud prouinciales & metropolitanos, & primates ventilare, & iustè finire licet. Iudicantem tamen oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, interrogandi ac proponendi adiiciendíque præbitâ patientiâ ab eo, vt ibi actio ambarum partium limitata sit pleniter. *3. q. 6. c. quamuis.*

Non esse iudicandum donec vtrinque sit peroratum. Ibidem. *Consequente.*

¶ Cap. 317.

Nec litigantibus iudex priùs suâ velit sententiâ obuiare, nisi quando ipsi iam peractis omnibus nihil habeant in quæstione quod proponant, & tamdiu actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum fortè remaneat, quod adnecti conueniat. Induciæ enim non modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præproperè agi à quacunque parte videatur, quia per subreptionem multa proueniunt: Nihil tamen absque legitimo & idoneo accusatore fiat. Nam & Dominus noster Iesus Christus Iudam esse furem sciebat: sed quia non est accusatus, ideo non est eiectus: & quicquid inter Apostolos egit, pro dignitate ministerij, ratum mansit. Nam si leges sæculi accusatores requirunt, quantò magis ecclesiasticæ regulæ? Docent enim terrestria & humana quæ sint ecclesiastica atque cœlestia. *3. q. 3. induciæ nõ mod.* *2. q. 1. c. nihil contra.*

Intra prouinciam exercendas pulsati actiones. Idem. *cap 3. & in epist. 1. Fœlicis 1. 3. q. 6 c si quis clericus.*

¶ Cap. 318.

De accusatoribus verò comprouincialibus ita legitur esse statutum. Si quis super quibuslibet criminibus quemlibet clericum pulsandum crediderit, in prouincia, in qua consistit ille qui pulsatur suas exerceat actiones: nec æstimet eum alibi aut longius ad iudicium protrahendum. Illi verò qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare.

Ex tit. Carth. 4. c. 30. 3. q.

Non esse iudicandum de absente. Idem.

¶ Cap. 319.

9. c caueant iudices. Caueant etiam iudices ecclesiæ, ne absente eo cuius causa ventilatur, sententiam proferant: quia irrita erit, immo & causam in synodo pro facto dabunt. Proditoris verò nec calumnia nec vox audiatur. Nemo enim debitorem amplius potest cognoscere, quàm ille qui iniuriam eiusque sustinuit nequitiam.

cap. 2. *Quòd laici non debeant clericos accusare. Fabianus in secundo decretali suo Orientalibus episcopis.*

¶ Cap. 320.

2. q. 7. c sicut sacerdotes. Sicut sacerdotes vel clerici reliqui à sæcularium excluduntur accusatione, ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione. Et sicut isti ab illis, ita & illi ab istis non recipiantur: quoniam sicut domini sacerdotum segregata debet esse conuersatio ab eorum cōuersatione, ita & litigatio: quia seruum Dei non oportet litigare. (1. Tim. 2. post pauca.) Hæc ideo præmisimus, vt cognoscatur ab his quibus incognitum est, quia & sacerdotes quos sibi Dominus de omnibus adsciuit, & suos esse voluit, non sunt leuiter tractandi, nec lacerandi, nec temerè accusandi, aut reprehendendi, nisi à magistris suis: quoniam eorum causas sibi Dominus reseruare voluit, & suo iudicio * iudicari. (* vindicari)

Ibidem non ita procul à fine. *De ordine causæ, & numero personarum. Idem.*

¶ Cap. 321.

4. q. 4 c. nullus vnquã. Nullus vnquam præsumat accusator simul esse, & iudex, & testis: quoniam in omni iudicio quatuor personas necesse est semper adesse, id est iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. Similiter statuentes apostolica authoritate iubemus, ne pastorem suum oues quæ ei commissæ fuerint, nisi in fide errauerit, reprehendere audeant: quia facti præpositorum oris gladio ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum. (Matth. 10.)

Item non esse contradicendum authoritati. Ibidem.

¶ Cap. 322.

paulo post. 11. q. 3 c qui omnip. Qui omnipotentem Deum metuit, nec contra Euangelium, nec contra Apostolos, nec contra Prophetas, vel sanctorum patrum instituta, aliquid agere vllo modo consentit.

ad Hilarii episc. c 3 q. *De pulsatis vbi respondere debeant, vbi non. Idem in tertio decretali suo.* ¶ Cap. 323.

6. c. pulsat. Pulsatus, ante iudicem suum causam dicat, & ante non suum iudicem, pulsatus, si voluerit, taceat: & vt pulsatis quotiens appellauerint, induciæ dentur.

Ibidē paulò pòst. 2 q 3. & de pœniten. dist 1. c. Si quis iratus. *De conuiciis pro accusatione non habendis. Idem.*

¶ Cap. 324.

Si quis ergo iratus crimen aliquod cuilibet temerè obiecerit, conuitium non est pro accusatione habendum: sed permisso tractandi spatio, id quod iratus dixit per scripturam se probaturum esse fateatur: vt si fortè resipiscens, quæ pro iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, non vt reus criminis teneatur. Omnis ergo qui crimen obijcit, scribat se probaturum. (3. q. 6. c qui crimen.) Reuera ibi semper causa agatur, vbi crimen admittitur. Et qui non probauerit quod obiecit, pœnam quam intulerit, ipse patiatur.

De alieno iudicio Cornelius Papa in secundo decretali suo Rufo Episcopo. ¶ Cap. 325. Cap. 2.

Nullus sacerdotum causam suam alieno cōmittat iudicio, nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum: sed vnusquisque prouinciales iudices, & notos habeat, nisi aliquam vim temerariæ multitudinis illic timuerit: aut infestos vel suspectos inibi iudices habuerit: pro quibus causis ad maioris authoritatis iudices, & ad alias prouincias appellare & venire concessum est. Omnia ergo quæ aduersus absentes in omni negotio aut loco aguntur, aut iudicantur, omnino vacuentur: quoniam absentem nullus addicit, nec vlla lex damnat. (3. q. 9. c. omnia quæ.)

Quòd qui crimina intendunt per se accusare debeant. Lucius Papa xxi. à Petro, in primo decretali suo, omnibus episcopis tam Galliæ, quàm Hispaniæ. Cap. 3.

¶ Cap. 326.

Constitui placuit, vt criminationes maiorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis docuerint publicis omni se carere suspicione, atque inimicitia: & irreprehensibilem fidem ac cōuersationem ducere. Vnde placuit, vt à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos vbi maior est authoritas, si fuerit prouocatum, audientia non negetur. (2 q. 7. c. criminationes. 2 q. 6. c. placuit vt.)

Quæ accusationes recipi non debeant. Stephanus Papa j. in secundo decretali suo. Cap 3.

¶ Cap. 327.

Accusatores & accusationes quas sæculi leges non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submouemus. Nullus enim alienigena aut accusator eorum fiat, aut iudex. (3. q. 5. c. accusatores.) *Itē.* Repellantur habitantes cum inimicis & omnes laici: quia infestationem blasphemiæ affectio inimicitiæ incitare solet. (Idem suprà, c 315.) Nec illi in vestra suscipiendi sunt accusatione, qui vos in sua nolunt recipere infamatione. Nullus enim anathematizatos suscipiat, nec à quoquam credantur, quæ ab eis vel dicuntur vel conscribuntur. (3. q. 4 c. nullus anathem.) Eos dico anathematizatos esse, quos episcopi suis scriptis anathematizauerunt, aut eorum statuta anathematizant.

Quòd per scriptum nullus sit accusandus. Idem. Cap. 4.

¶ Cap. 328.

Per scripta enim nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce, si legitima & condigna accusatoris persona fuerit; præsente videlicet eo quem accusare desiderat: quia nullus absens aut accusari potest, aut accusare. (2. q. 8. c. per scripta.)

De incertis iudiciis. Felix Papa j. xv. à Petro, in primo decretali suo, Paterno coepiscopo.

¶ Cap. 329.

In re dubia certa non iudicetur sententia, nec vllum iudicium nisi ordinabiliter habitum teneatur. (Idem suprà habetur. c. 318.) Si quis super quibuslibet criminibus clericum pulsandum crediderit, in prouincia in qua consistit ille qui pulsatur, suas * exerat actiones, nec æstimet eum accusator alibi aut longius pertrahendum ad iudicium. (* al. exerceat)

Proximè post. De appellatione eius qui iudices suspectos habet. Idem. ¶ Cap. 330.

Ille verò qui pulsatus fuerit, si iudices suspectos habuerit, licet appellare primates.

Item de eodem, & quæ accusationes non sint recipiendæ. Idem episcopis Galliæ in secundo decretali suo. ¶ Cap. 331.

3.q.7.c.infamis. 3.q.9.c.absente. Infamis enim persona nec procurator potest esse, nec cognitor. Absente verò aduersario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia à iudice dicta vllam obtinebit firmitatem. Neque absens per alium accusare aut accusari potest, nec affinis testis admittatur. Neminem ergo exhiberi de prouincia ad prouinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem iudicis ad quem fuerit appellatum, id est, vt actor semper rei forum sequatur. Si quis autem iudicem aduersum sibi senserit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli oportet negari. 3.q.6.c.peregrina. Peregrina verò iudicia generali sanctione prohibemus, quia indignum est, vt ab externis iudicetur, qui comprouinciales & à se electos debet habere iudices.

Ep. 2. c. 2. De ordine accusationis, & vinculo inscriptionis Eutychianus Papa episcopis per Siciliam. ¶ Cap. 332.

2.q.8.c.quisquis. Accusationis ordinem talem & didicimus, & seruari iubemus: id est, si quis clericorum in crimine impetitur, non statim reus æstimetur qui accusari potuit, ne suspectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiat similitudinem: habita tamen dignitatis æstimatione * potiatur: Nec fore nouerit sibi licentiam mentiendi, cùm calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij. (* patiatur, ne fortè. Orig.)

Consequenter. Qui non sint admittendi ad accusationem. Idem. ¶ Cap. 333.

Hæretici enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicidæ quoque atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui sortilegos magósque * consuluerint, nullatenus ad accusationem sunt admittēdi. (* concurrerint. Orig.) Nulli infami vnquam, aut sacrilego de quocūque negotio liceat aduersus religiosum Christianum, quamuis húmilis seruilisque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet ratione, vel inscriptione Christianum impetere.

Sub quot testibus cuiusque ordinis accusatio fieri debeat. Ex synodalibus gestis Syluestri Papæ. ¶ Cap. 334.

Presbyter autem Cardinalis nisi in quadraginta quatuor testibus non damnabitur. Diaconus cardinalis constitutus vrbis Romæ, nisi in xxxvi. non condēnabitur. Subdiaconus, acolytus, exorcista, lector, ostiarius, nisi sicut (scriptum est) in septem testibus non condemnabitur. Testes autem & accusatores, sine aliqua sint infamia, vxores, & filios habentes, & omnino Christum * timentes. (* prædicantes) Testimonium clerici aduersus laicum nemo recipiat. Nemo enim clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in ecclesia. Nemo enim clericus, vel diaconus, aut Presbyter propter quamlibet causam intret in curiam: nec ante iudicem cinctum causam dicere præsumat: quoniam omnis curia, à cruore dicitur & immolatione simulachrorum. Et si quis clericus accusans clericum in curiam introierit, anathema suscipiat.

De petendis induciis Fœlix Papa in primo decretali suo Anastasio & Ægyptiis. c. xiv. ¶ Cap. 335. Felix 1. ep. 1. c. 8.

Cùm ad iudicium quis venerit, si voluerit & necesse fuerit induciæ ei petenti à patribus constitutæ absque impedimento concedantur, & iudices à se electi tribuantur, vt in loco vnde est ille qui accusatur, aut si ibi aliquam temerariæ multitudinis vim metuerit, locum eligat sibi congruum, quò absque timore suos si necessitas exposcerit testes habere, & absque impedimento suam canonicè sententiam finire valeat: quia multa per subreptionem euenire solent.

De differentia ecclesiasticæ & sæcularis causæ. Idem, c. xvij. ¶ Cap. 336. Eutychia. Pa. epist. 2. episcopis per Siciliam.

Non ita in ecclesiasticis agendum negotiis est, sicut in sæcularibus. 2.q.6.c.Non ita. Nam in sæcularibus, postquam legibus vocatus quis venerit, & in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam causam recedere. In ecclesiasticis verò dictâ causâ recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægrauari viderit.

De non permiscendis personis causæ. Ex epistola decretali Damasi Papæ ad Stephanum Archiepisc. Mauritaniæ. ¶ Cap. 337. Ep 4. c. 7.

Nullus introducatur personaliter (ad causam) sed accusatores & accusati æqua audiantur ratione, iuxta quod gestorum ordo exigit. 4.q.4.Nullus intraducatur. Accusatores verò & iudices non iidem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, vnusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primò semper fiat, vt talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet iudicari vel damnari, cùm & sæculi leges hæc eadem retineant.

De Maximo episcopo. Ex epistola Bonifacij Papæ ad episcopos Galliæ, cap. i. ¶ Cap. 338. Bonif 1. epi. 2.

Bonifacius episcopis Galliæ. Decreuimus vestram debere intra prouinciam esse iudicium, & congregari synodum ante diem calendarū Nouembrium: 3.q.9.c.decernimus. vt si adesse voluerit Maximus ipræsens, si confidit, ad obiecta respondeat. Si verò adesse neglexerit, dilationem sententiæ de absentia non lucretur. Nam manifestum est confiteri eum de crimine, qui indulto & totiens delegato iudicio, purgandi se occasione non vtitur.

De abiiciendis familiaribus inimicis. Leo Papa Anatholio episcopo. ¶ Cap. 339. Epist. 76.

Illud sanè mihi plurimum displicere significo, quod * inter ditionis tuæ clericos quidam esse dicuntur, qui aduersariorum * conueniant prauitati, & * vesaniæ vasis misericordiæ vasa misceantur: 24.q.3 cap. illud sanè. (* iurisdictionis tuæ clerici. * conniueant. * iræ.) quibus inuestigandis & seueritate congrua coercendis debet diligentia tua vigilanter insistere: ita vt his quibus prodesse non potuerit correctio, non parcat abscissio. Oportet enim nos euangelici meminisse mandati, quo ab ipsa veritate præcipitur, vt si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizauerit manus, à compage corporis auferatur: Matth. 18. quia melius sit his in * ecclesia carere membris, quam cum ipsis in æterna ire supplicia. (* sæculo) Nam superfluo extra

ecclesiam positis resistimus, si ab his qui intus sunt, in eis quos decipiunt, vulneramur. Abijcienda prorsus pestifera hæc à sacerdotali vigore patientia est, quæ sibimet peccatis aliorum parcendo non parcit.

Ex lib. Ennodij, in 4. syn. *Episcopum accusatum non esse deserendum à suis ante finem causæ. In quinta synodo Symmachi Papæ.* ¶ CAP. 340.

8 q 4 c nōne directa. Nonne directa sunt verba canonum, quicumque clericorum ab episcopo suo ante sententiæ tempus pro dubia suspicione discesserit, manifestam eum manere censuram?

proximè post. *De eodem in eadem.* ¶ CAP. 341.

Lex ecclesiastica pontificem ab aliis accusatum, priusquam sub luce obiecta constiterint, exigit non relinqui.

lib. 2 indict. 10. ep. 14. *De depositione eius qui Archidiaconatum alterius inuaserat. Gregorius Natali episcopo Salonitano.* ¶ CAP. 342.

16. 7. q. 1. c. eum qui contra. Eum qui contra iustitiæ regulam in archidiaconatum alterius se prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus. Qui si vlterius in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione communionis sacræ nouerit esse priuatum.

lib. 11. c. 50. vel ep. 52. *Quòd nullam vim habeant iniusta iudicia. Ioanni defensori Gregorius, c. xl.* ¶ CAP. 343.

2. q. 1. c. in primis. Quod quidam frater de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniustè se asserit condemnatum: diligenter quærendum est, primò, si iudicium ordinabiliter est habitum: si alij accusatores, alij testes fuerint: deinde causarũ qualitas, si digna exilio vel depositione fuit: si eo præsente sub iureiurãdo contra eũ testimonium dictũ est, si scriptis actũ est, si ipse licentiam respondendi ac defendẽdi se habuit. Sed & de personis accusantiũ ac testificantium subtiliter quærendum est cuius conditionis, cuiusue opinionis, & ne inopes sint, ne fortè aliquas contra præfatum pastorem inimicitias habuissent; vtrum testimonium ex auditu dixerint, aut certè specialiter se scire testati sunt, si scriptis iudicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quod si fortè hæc solemniter acta non sunt, neque causa probata est, quæ exilio vel depositione digna sit, in ecclesiam suam modis omnibus reuocetur.

apud Ioan. Diaconū in vita B. Gregorij n. 54. *Vt singulis personis singula ecclesiæ tribuantur officia. Gregorius omnibus episcopis.* ¶ CAP. 344.

dist. 89. c. singula ecclesiastici. Singula ecclesiastici iuris officia, singulis quibusque personis, singulatim debere committi iubemus. Neque enim vni quamlibet exercitatæ personæ vno tempore duarum rerum officia censemus committenda. Quia si totum corpus oculus, vbi auditus? (Rom 12.) Sicut enim varietas membrorum per diuersa officia & robur corporis seruat, & pulchritudinem repræsentat, ita varietas personarum nihilominus per officia distributa, & fortitudinem & venustatem sanctæ Dei ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est, vt in corpore humano alterutrum membrum alterius fungatur officio, ita nimirum noxium simúlque turpissimum, si singula rerum ministeria, personis totidem non fuerint distributa.

Vbi fieri debeant ecclesiastica iudicia. Ex prima epistola Clemen tis. ¶ CAP. 345. post initiũ.

Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ quicquid illud est, dirimatur, & omnimodo obediant statutis eorum. 11 q 1. c si qui ex fratribus.

De abominabili crimine conspirationis. Calixtus in secunda epistola. ¶ CAP. 346. cap. 1.

Conspirationum verò crimina in vestris partibus vigere audiuimus, & plebes contra episcopos suos conspirare nobis mandatum est. Cuius criminis astutia non solùm inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcirco huius criminis reos non solùm ecclesiasticæ, sed etiam sęculi damnant leges. Et non solùm conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores verò nostri cum plurima turba episcoporum, quicunque eorum in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt clerici, honore quo vtuntur carere præceperunt: cæteros verò communione priuari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt: omnésque simul vtriusque ordinis viros infames esse censuerunt: & non solùm facientes, sed & eis consentientes. Iustum est enim vt qui diuina contemnunt mandata, & inobedientes patrum existunt iussionibus, seuerioribus corriganrur vindictis, quatenus timorem cæteri habeant talia committere, & Deus gaudeat fraternitate ac concordia, & cuncti sumant seueritatis ac bonitatis exemplum. Nam si (quod absit) ecclesiasticam sollicitudinem vigorémque negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus fidelium profectò nocebitur. Hi verò in nullius sunt accusatione recipiendi, nec eorum vel anathematizatorum vox, vllum nocere aut accusare potest. (11 q. 1 c conspirationū. 23 q 3. c. Iustum est. 3. q. 4. c. conspiratores.)

De modo accusandi. Damasus in secunda epistola. ¶ CAP. 347. Ep 4 c. 8.

Habetur quoque in decretis patrum sancitum, non fore canonicum, quemquam sacerdotum iudicare vel damnare, antequam accusatores canonicè examinatos præsentes habeat, locúmque defendendi accipiat, id est, inducias ecclesiasticas ad abluenda crimina & cætera: nec extra propriam fiat prouinciam prima discussionis accusatio, sine Apostolica præceptione, cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri: quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialia pariter statuta concinunt. 3 q. 9 c habetur.

De eadem re. Idem in epistola vltima. ¶ CAP. 348. Epist 7 ad episc. Italiæ

Qui alium accusare elegerit, præsens per se & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa. Neque vllus vnquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locúmque defendendi accipiat ad abluenda crimina. 3 q 9. c. qui accusare.

De curialibus ad clerum non promouendis. Innocentius Victricio Rothomagensi Archiepiscopo. ¶ CAP. 349. Epist. 2. c. 12.

Præterea frequenter quidam ex fratribus vestris curiales, vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt: quibus posteà maior tristitia cùm de reuocandis eis aliquid ab Imperatore præcipitur, quàm gratia nascitur de adscito. Constat enim eos in ipsis muniis * voluptates exhibere, quas à * nimia (dist 51. c. præterea frequenter.)

Diabolo inuentas esse non dubium est, & ludorum aut * numerum apparatibus aut præesse, aut forsitan interesse. Sit certè in exemplum sollicitudo & tristitia fratrum, quam sæpe pertulimus Imperatore præsente, cũ pro his sæpius rogaremus, quã ipse nobiscum positus cognouisti, quibus non solum inferiores clerici ex curialibus, verumetiam iam ex sacerdotio constituti, ingens molestia vt redderentur, instabat.

* mimorum

Ep. 12. c. 5. *Quòd id quod necessitas reperit pro remedio, cessante necessitate, debet vtique cessare. Idem Rufo, & Eusebio Macedonibus episcopis.*

¶ Cap. 350.

1. q. 7. c. quod pro remedio. Sacerdotum summa deliberatio hæc fuit, vt quos Bonosus ordinauerat, ne cum eodem remanerent, ac ne fieret non mediocre scãdalum, ordinati reciperentur. Vicimus (vt opinor) ambigua. Iam ergo quod pro remedio ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse, ac fuisse regulas veteres quas ab Apostolis aut Apostolicis traditas ecclesia Romana custodit, custodiendásque mandat his, qui eam audire consueunt. Sed necessitas temporis id fieri magnopere postulabat. Ergo quod necessitas pro remedio reperit, cessante necessitate, debet vtique cessare pariter quod vrgebat: quia alius est ordo legitimus, alia vsurpatio, quam ad præsens fieri tempus impellit. Sed canones apud Nicæam constituti de Nouatianis fieri permiserunt. Prius ille canon à patribus institutus ponendus est, vt possimus aduertere, vel quid, vel qualiter ab eisdem sensum sit vel præceptum. De his, inquit, qui nominant seipsos Catharos, id est, mundos, & aliquando veniunt ad catholicam ecclesiam, placuit sanctæ & magnæ synodo, vt accepta manus impositione, sic maneant in clero. Possumus verò dicere de solis hoc Nouatianis esse præceptum, nec ad aliarum hæreseon clericos pertinere. Nam si vtique de omnibus ita definirent, addidissent à Nouatianis, aliisque hæreticis reuertentes debere in suũ ordinem recipi. Quod ita non esse, etiam illud maximè quod de Paulianistis dictũm est, poterit confirmare, à quibus venientes etiam baptizari præcipiuntur. Nunquidnam cùm de Paulianistis iubent, omnes qui ab hæreticis reuertuntur, erunt hoc exemplo baptizandi? Quod cùm nullus audeat facere, de ipsis tantùm esse præceptum ratio ipsa demonstrat.

1. q. 1. c. quod pro necessitate.

can. 8. Nic. Synodi.

Conc. Ancy. sub Syluestro, c. 18. 27. q. 1. c. quotquot. *De his qui virginitatis sponsionem irritam faciunt. Idem.* ¶ Cap. 351.

Quotquot virginitatem promittentes, irritam faciunt sponsionem, inter bigamos censeantur.

dist. 98 c. omnes qui. *De peregrè baptizatis. Ex concilio Eliberitano, cap. xxiv.* ¶ Cap. 352.

Omnes qui peregrè fuerint baptizati, eò quòd eorum minimè sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promouendos in alienis prouinciis.

De seruis sine consensu dominorum ordinatis. Gelasius Martyrio & Iusto episcopis.

¶ Cap. 353.

Actores siquidem illustris viri filij nostri Amandiani grauiter conqueruntur, homines suo iuri deditos alios adhuc clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum non solùm post modernum (quod tantorum pontificum collectione sub omnium saluberrimæ prouisionis assensu constat esse perfectum) huiusmodi personas suscipi non debere, verùm etiam si qui fortè in diuinæ cultum militiæ, ante fuerint ignorantia faciente suscepti, eliminare prorsus, & exutos religioso priuilegio ad dominorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli. Et ideò fratres charissimi eos quos supradicti viri actores in clericatus officio mõstrauerint attineri, discussos & obnoxios ac probatos custodito legum tramite sine intermissione restituite: ita vt si quis iam presbyter reperitur, in eodem gradu, peculij sola amissione permaneat. Diaconus verò aut vicarium præstet, aut si non habuerit, reddatur. Residua officia sciant nemini nem posse ab obnoxietate, si conuincitur, vindicari, quatenus ordine custodito nec dominorum iura, nec priuilegia vlla ratione turbentur.

De eadem re. Gelasius Herculentio, Stephano, & Iusto episcopis. ¶ Cap. 354.

Nuper etenim actores illustris fœminæ Placidiæ petitorij oblatione conquesti sunt, Sabinum Marcellianensis siue Cusilinatis vrbis antistitem, Antiochum seruum iuris patronæ suæ absentis dominæ occasione captata, ad presbyterij honorem vsque perductum, eiusque fratrẽ Leontium clericalis officij priuilegio decorasse. Et ideò fratres charissimi inter supradictos actores, & eos qui conditionis extremæ repetuntur, obiectam cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, vt omni veritate discussa, si reuera obiectam sibi maculam iustitiæ, refragationis non potuerit ratione diluere, Leontium clericum, quem gradus præfinitus legibus non defendit, ad sequendam cognitionis suæ necessitatem modis omnibus redhibete. Antiochum verò, quia per sacerdotium non iam potest retolli, si in suam ecclesiam in hoc in quo est honore, desiderat collocare, non velut redditum sibi, sed habeat pro ministeriorum celebratione susceptum.

De reuerentia exhibenda prius ordinatis. Nicolaus Papa Michaeli Imperatori. Ep. 8. ante medium.

¶ Cap. 355.

Denique si in epistola ad Hebræos legitur, quòd minor à maiore benedicatur: restat profectò vt exigente ratione etiam maledicatur. Siquidem hoc vtique prænoscentes periculosa tempora, illi qui ante nos fuerunt prouidam in ecclesiis consuetudinem tradiderunt, hodiéque in Romana ecclesia (quæ magistra est omnium ecclesiarum) imprætermissè seruatur, ita vt nullus sacerdos maiori suo interueniente consacerdote cuilibet rei benedicere nitatur. Sed & anterior stans ad pronunciandum aliquam lectionem, benedictionem quidem postulat, sed ei quilibet inferior non audet benedicere. Cur hoc? Nunquid benedicere peccatum est? Absit. De maledicis enim, non benedicis dicit Apostolus: Quia regnum Dei non possidebunt. Sed per hoc innuitur quantæ censuræ fræno inferiores quique ad suos iudicandos præpositos coërcendi sunt, si his nec etiam benedicendi ius, illum pœnitus obtineant.

dist. 21. c. denique. Hebr. 7.

1. Cor. 6.

De puero

In rescriptis Nicolai 1. tit. 13 c. 2.

De puero sine propria voluntate cucullato. Nicolaus Papa 1. omnibus Episcopis in regno Ludouici.

¶ CAP. 356.

20. q. 3 c. præsens clericus. Præsens clericus nomine Lambertus, vnà cũ patre suo nomine Atho, quondam videlicet comite, nunc autem clerico, ad limina Apostolorum properans adiit præsentiam nostram, asserens qualiter idem pater eius in laicali adhuc * habitu (* ordine *orig.*) in prædiis propriis ædificasset monasteria, duo voluntatem gerens, vt post suum discessum præsens filius eius Lambertus in locum ei succederet. Quem infra teneram ætatem inter viij. & xi. annum constitutum, memoratus pater proprio arbitrio absque regulari institutione extra omnem voluntatem illius cucullam induit. Igitur post quoddam ipsius temporis spatium, vt ipse dicit, Salomon episcopus eum cum quibusdam aliis eidem Lamberto, absque patris oblatione vel Abbatis percepta benedictione, monasticum illum induere fecit habitum, vt fertur, inuitum, & sub hac occasione paterna seu materna hereditate à fratribus suis priuatum esse, atque contra omnem (vt dictum est) voluntatem suam quasi regularem illum monachum permanere voluit. Super qua re diligenti cura inuestigantes, etiam sub adiuratione patrem ipsius si verum diceret, interrogauimus. Sed idem clericus Atho respondit se talem habuisse & habere voluntatem, vt suus filius verus monachus fuisset, & in locum ei successisset. Sed sub testificatione iureiurando firmabat, quòd quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus semper restitit & nunquam se monachum fieri consensit, sed demum ab insequentibus monachico habitu violenter indutus fuerit, asserens quia nunquam regulam aliquando promisit, neque ego pater eius * palla (* al. pallio alt. indutum.) altaris inuolutum illum obtuli, neque à quocumque sacerdote vel abbate (vt mos deposcit) benedictione percepta regulæ vnquam *subactum (* se fieri monachũ subiectum promisit.) fuisse monachum. Super his omnibus etiam protestatus est præfatus clericus Atho, quia si eo tempore tam duræ obseruantiæ monasticam intellexisset regulam, nunquam eundem filium suum Lambertum coegisset portare cucullam. Quapropter Psalmographi consultè verba recolentes, quibus voluntariè se Deo sacrificare pronunciat, & voluntaria oris (*Psal. 53.*) sui beneplacita fieri in conspectu Dei obsecrat: (*Psal. 118.*) præsentem, vt dictum est, clericum nomine Lãbertum minimè debere existimauimus sub tali violentia fieri monachum. Quod enim quis non elegit, nec optat, profectò non diligit. Quod autem non diligit, facilè contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntariũ. Idcirco & Dominus nonferendã in via virgam, per quã violẽtia vlli (*Matth. 10.*) inferatur, præcepit. Quapropter consultius agitur, si piis suasionibus contemptũ mũdi, & amorẽ Dei prædicãdo, quàm violentiã inferendo ad cœlestem amorẽ illum accenderitis. Vnde omnium vestrûm charitati hãc nostri Apostolatus mandare decreuimus epistolã, monentes atque præcipientes, quatenus si ita est verum, vt isti dicunt, nullus episcopus vel Abbas seu monachorum reliquorum conuentus monasticis illum regulis inuitum subiacere compellat: neque vllo modo fratres illius per hanc occasionem licentiam habeant paterna seu materna illum (quod absit) hereditate priuare, sed vsque dum diuina inspiratione compunctus propria voluntate regulis se subdat, liceat illum à mundanis, & laicalibus remotum vagationibus vel negotiis inter religiosos & ecclesiasticos viros in canonica degere vita. Non enim putamus (quod absit) religiosos canonicos à sanctorum monachorum vita & consortio seiunctos, quia vnusquisque secundùm Apostolum propriam (*1. Cor. 3.*) mercedem accipiet secundùm suum laborem.

Quòd clericus à suo excommunicatus episcopo ab alio episcopo non est recipiendus. Ex concilio Sardicensi, cap. xvi. ¶ CAP. 357.

Osius episcopus dixit: Si hoc quoque omnibus placet, vt siue diaconus, siue presbyter, siue quis clericorum ab episcopo suo fuerit communione priuatus, & ad alterum perrexerit episcopum, & scierit ille ad quem confugerit, eum ab episcopo suo fuisse abiectum, non oportet vt ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se conuocatis episcopis causam esse dicturum. Vniuersi dixerunt: Hoc statutum & pacem seruabit, & concordiam custodiet.

Vt clerici episcopis suis subiecti sint. Ex concilio Chalcedonensi, cap. viij. (*Actione 15.*)

¶ CAP. 358.

Clerici in * parœciis (* Prochiis *orig.*), & in monasteriis, aut martyriis constituti, sub potestate sint eius, qui in ea est ciuitate episcopus, secundùm traditionem sanctorum patrum, nec per præsumptionem recedant à suo episcopo. Eos verò qui ausi (*18 q. 2. c. quidam monach.*) fuerint rescindere huiusmodi institutionem quocunque modo, vel si noluerint subiacere proprio episcopo, siquidem fuerint clerici personarum ordinatione, subiaceant condemnationibus canonum.

De eadem re. Ex eodem. (*Ibidem sed ex alia versione.*)

¶ CAP. 359.

Clerici qui pauperum dispositioni vel monasteriorum vel martyriorum præsunt, sub potestate singularum ciuitatum episcoporum, secundùm sanctorum canonum traditionem perdurent, nec per suam temeritatem episcopi sui moderationem declinent. Qui autem huiusmodi dispositionem quolibet modo subuertere ausi fuerint, & episcopo suo non obedierint, si quidẽ clerici fuerint, canonicæ dãnationi subiaceant, si autem monachi aut laici sint, à communione suspendantur.

Quòd non oporteat clericos prætermisso episcopo ad sæcularia iudicia commeare. Ex eodem conc. c. ix. ¶ CAP. 360.

Si clericus aduersus clericum habeat negotium, non relinquat suum episcopum, & ad sæcularia iudicia concurrat; sed prius negotium (*11 q. 1. c. si clericus*) agitetur apud proprium episcopum, vel certè (si fuerit iudicium ipsius episcopi) apud arbitros ex vtraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra hæc fecerit, canonum subiacebit correctionibus. Et si clericus aduersus suũ seu alium episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi prouinciæ * conqueratur (* cõquiratur *orig.*). Si verò contra ipsius prouinciæ metropolitanum episcopum episcopus siue clericus habeat controuersiam, pergat ad ipsius diœcesis Primatem, aut certè ad Constantinopolitanæ regiæ ciuitatis sedem, vt eorum ibi proprium negotium exquiratur.

Quòd minimè liceat clericis transmigrare in aliam ciuitatem, nisi pro persecutione. Ex eodem concilio, c. xx. ¶ CAP. 361.

Clericos in singulis ecclesiis constitutos, sicut iam decreuimus, non licere in alterius ciuitatis ecclesiis ordinari, sed acquiescere in ea in qua ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex necessitate ad alias ecclesias migrauerunt. Si verò quicunque episcopus post definitionem istam ad alium episcopum pertinentem clericum susceperit, placuit sanctæ Synodo & hunc qui suscipit, & eum qui susceptus est, tamdiu excommunicatos manere, quamdiu ipse clericus ad propriam reuertatur ecclesiam.

Vt clerici publica iudicia non appellent. Ex concilio Carthaginensi iij. cap. ix. ¶ CAP. 362.

11. q. 1. c. placuit. De diuersis ordinibus ecclesiæ seruientibus, vt si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium ecclesiasticum, debeat periclitari: vt & filij sacerdotum spectacula sæcularia non adeant. Item placuit vt quisquis episcoporum, presbyterorum & diaconorum, seu clericorum, cùm in ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis causa fuerit commota, si de relicto ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat: & hoc in criminali * actione: In ciuili verò perdat quod euicit si locum suum obtinere * maluerit.

* iudicio orig.
* voluerit orig.

Quid agendum sit si prouocatum fuerit de ecclesiasticis, ad alios ecclesiasticos iudices. Ex eodem, cap. x. ¶ CAP. 363.

2. q. 6. cap. placuit. Hoc etiam placuit vt à quibuscunque iudicibus ecclesiasticis ad alios iudices ecclesiasticos, vbi est maior authoritas, fuerit prouocatum, nō eis obsit quorum fuerit soluta sententia, si conuinci non potuerint, vel inimico animo iudicasse, vel aliqua cupiditate aut gratia deprauatos esse. Sanè si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero quàm constitutum est, non liceat prouocari. 2. q. 6. c. sane.

Qui ad testimonium non sint admittendi. Ex concilio Carthaginensi vij. c. iv. ¶ CAP. 364.

2. q. 1. c testes autem. Testes autem ad testimonium non admittendos, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam quos accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem infra annos quatuordecim ætatis suæ non admittantur.

Quòd electorum iudicum sententia sperni non debeat. Ex concilio Milenitano, c. xxiv. ¶ CAP. 365. Mileuit 2.

2 q 6. c. à iudicibus. A iudicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat prouocare. Et quisquis probatus fuerit * pro contumacia nolle obtemperare iudicibus, cùm hoc primæ sedis episcopo fuerit probatum, det literas, vt nullus ei communicet episcoporum, donec obtemperet.

* percont. orig.

De contumacibus clericis, & ad officium tardis. Ex conc. Agathensi, cap. ij. CAP. 366.

dist. 50 cap. cōtumaces. Contumaces verò clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur. Et si qui prioris gradus elati superbiâ, communionem fortasse contempserint, aut ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita vt cùm eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatémque recipiant.

Vt clericus inconsulto episcopo suo ad sæcularem iudicem non pergat. Ex eodem concilio, c. xxxij. ¶ CAP. 367.

Clericus nec quenquam præsumat apud sæcularem iudicem, episcopo non permittente pulsare: sed qui pulsatus fuerit non respondeat, nec proponat, nec adeat criminale negotium in iudicio sæculari. Si quis verò sæcularium per calumniam ecclesiam, aut clericum fatigare tentauerit, & victus fuerit, ab ecclesiæ liminibus, & catholicorum communione, nisi dignè pœnituerit, arceatur. 11 q. 1 c. 1. c Clericum.

Quòd liceat presbytero vel diacono à communione suspenso, si necesse fuerit baptizare. Ex concilio Aurelianensi, c. viij. ¶ CAP. 368. Conc Aure. 1 cap 14.

Si diaconus vel presbyter pro reatu suo se ab altaris communione, sub pœnitentis confessione submouerint, sic quoque si alij defuerint, & causa certæ necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare. dist 81. c. Si diaconus.

Vt clerici si quid præstiterint sine vsura recipiant. Ex concilio Tarraconensi, c. iij. ¶ CAP. 369. Sub Hormisda.

Si quis clericus in necessitate solidum præstiterit, hoc de vino, vel de frumento accipiat, quod mercandi causâ tempore statuto decretum fuerit vænundari. Cæterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit sine vllo augmento recipiat. 14 q 4 c. Si quis clericus.

Vt nullus clericorum seruum vel discipulum suum ab ecclesia extrahere audeat. Ex concilio Hilerdensi, c viij. ¶ CAP. 370.

Nullus clericorum seruum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat, vel flagellare præsumat. Quod si fecerit, donec dignè pœniteat, à loco cui honorem non dedit * sequestretur. 17 q 4 c. nullus Cler.

* segregetur. orig.

De clericis qui monachorum propositum appetunt. Ex concilio Toletano, cap liv. ¶ CAP 371. Conc. Tol. 4. cap 49.

Clerici qui monachorum propositum appetunt, quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis ab episcopo in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdici propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur. 19. q. 1. c. clerici qui.

Ne stipendia clericorum à iure alienentur ecclesiarum. Ex concilio Toletano vj. c. v. ¶ CAPVT 372. Tolet. 6.

Sæpe fit, vt proprietati originis obsistat longinquitas temporis. Quapropter prouidentes decernimus, vt si quis clericorum stipendium de rebus ecclesiæ cuiuscunque episcopi percipit largitate, sub precariæ nomine debeat professionem scribere, nec per retentionem diuturnā præiudiciū afferat Ecclesiæ, & quæcunque in vsu perceperit, debeat vtiliter laborare, vt nec res diuini iuris videantur aliqua occasione negligi, & subsidiū ab ecclesia cui deseruiūt, percipere possint clerici. Quod si quis eorū cōtépserit facere, ipse se stipēdio suo videbitur priuare. 12 q. 2 cap. Sæpe fit.

Quòd clericis seruis ecclesiarum dare debeant episcopi libertatem. Item ex concilio Toletano ix. cap. ix. ¶ CAP. 373.

dist. 54 ca. qui ex familijs. Qui ex familiis ecclesiæ seruituri deuocantur in clerum, ab episcopis suis libertatis necesse est vt percipiant donum: & si honestæ vitæ claruerint meritis, tunc demum maioribus fungantur officiis. Quos verò flagitiis ordinauerit incorrigibilis noxa, perpetua seruitus conditionis religet in cathena.

Ex decretis Martini Bracarensi. *De eunuchis qui ab aliis fiunt, vel qui sibi naturalia abscindunt. Ex decretis Martini Papæ, c. xxi.* ¶ CAP. 374.

dist. 55 c. Si quis per ægritudinem. Si quis pro ægritudine naturalia à medicis habuerit secta: similiter & qui à Barbaris aut dominis stultis fuerint castrati, & moribus digni fuerint visi, hos canō admittit ad clericatus officium promoueri. Si quis autem sanus non per disciplinam religionis & abstinentiæ, sed per abscissionem plasmati à Deo corporis, existimās posse à se carnales concupiscentias amputari, castrauerit se, non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quod si iam antè fuerat promotus ad clerum, prohibitus à suo ministerio deponatur.

Quòd non liceat Diacono ante presbyterum sedere cap. xl. ¶ CAP. 375.

Non liceat ante presbyterum diacono sedere, nisi cum iussione presbyteri.

cap 39. *Vt ordinandus ad diaconatum matrimonio renunciet, cap. xli.* ¶ CAPVT 376.

dist. 27. c. diaconus qui. Diaconus qui eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, & dixerit se non posse in castitate permanere, hic nō ordinetur. Quòd si in ordinatione tacuerit, & ordinatus fuerit, & postea matrimonium desiderauerit, alienus sit à ministerio, & vacet à clero.

ibid. c. 41. *Quòd non liceat cuilibet vasa dominica tangere. Ex eodem conc. cap. xlij.* ¶ CAP. 377.

dist. 23. c. nō liceat. Non liceat quemlibet ministeria tangere, nisi subdiacono, aut acolyto in secretario vasa dominica.

De tondenda coma clericorum & habitu ornato. Ex eodem conc. cap. lxvi. ¶ CAP. 378.

dist. 23 c. nō oportet. Non oportet clericos comam nutrire & sic ministrare, sed attonso capite patentibus auribus, & secundùm Aaron talarem * tunicam induere, vt sint in habitu ornato. * vestem orig.

Epist. 19. *De non ordinandis inuitis vel deijciendis immeritis. Gregorius Papa Natali episcopo in primo libro Registri.* ¶ CAP. 379.

dist. 74 ca. gesta quæ. Gesta quæ nobis in concilij vestri confecta secretario direxisti, in quibus Archidiaconus honoratus addicitur, plena esse cognouimus feminæ iurgiorum, cùm vno eodémque tempore vna persona nolens ad sacerdotij ordinem prouehitur, quæ tanquam immerita à diaconatus officio remouetur. Et sicut iustum est vt nemo crescere compellatur inuitus, ita censendum puto, similiter, ne quisquam insons ab ordinis sui ministerio deijciatur iniustè.

Li. 1 ep. 42. *Quid agendum sit de rebus lapsorum clericorum Gregorius Petro subdiacono.* ¶ CAP. 380.

16. q. de lapsis. De lapsis sacerdotib⁹, vel Leuitis, vel quolibet, ex clero obseruare te volumus, vt in rebus eorū nulla contaminatione miscearis: sed pauperrima regularia monasteria require, quę secundū Deum viuere * sciuntur: & in eisdem monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade: vt res lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus eorum subsidium habeant, qui de correctione eorum sollicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur, ita tamen vt eorum stipendia qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeant procurari. Si qui verò ex familia ecclesiastica sacerdotes vel Leuitę, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus: sed res eorum Ecclesiastico iuri non subtrahi. Ad vsum tamen suum accipiant vnde ad pœnitentiam subsistant, ne si nudentur, locis in quibus * damnati fuerint, onerosi sunt. * sciunt * dati orig.

Quæ pœna sequatur occultè infamantem. Gregorius clero & populo Rauennæ in libro sexto Registri. ¶ CAP. 381. L. 5. ep. 30.

* Quia maligni spiritus consilio repletus, contra Castorium notarium ac responsalem nostrū nocturno silentio in ciuitatis loco contestationē posuit in eius crimen loquentem, mihíque etiam de facienda pace callidè contradicentem. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet vt publicè exeat, & quæcunque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat. Quòd si non exierit, neque publicè confessus fuerit, quisquis ille sit qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei & Domini nostri Iesu Christi * sententia definimus, vt sancti eius corporis & sanguinis participatione priuatus sit. Si verò quia latet, & quoniam nescitur, teneri à disciplina non valet, si tanti mali conscius, & prohibitus, corpus & sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis vltione percussus vt fallax ac pestifer, à sanctę ecclesię corpore sit diuisus. Si quis autem fortasse talis est, quem nos huius facti authorem ac participem esse nescientes, ad eum bona optantes epistolas transmittamus, ipsa pro eo apud omnipotentem Deum deprecatio sit vacua. Sin autē in eadem ciuitate egressus ad publicum, potuerit docere quæ dixit, vel certè sciens se non posse quę scripsit ostēdere, errorē suum fuerit apertè confessus, dominici corporis & sanguinis participatione non sit priuatus, neque à sanctæ ecclesiæ corpore alienus existat, quia nos apud omnipotentem Deum ex nostris quotidie culpis agnoscimus, vt quamuis seruato disciplinæ moderamine, aliorum tamen erratibus parcamus. * Quidā orig. * spiritus orig.

De bigamis & concubinarijs. Hieron. in epist. ad Oceanum. ¶ CAP. 382. Tomo 2. incipit Sophronius Eusebius.

Nullo pacto digamos vel concubinarum catenis insertos decet subire ministerium. In leuitico scriptum est, ac pręfinitum quales eligi debeant sacerdotes. Sic habes: Et dixit Dominus ad Moysen: Sacerdos vxorem accipiat virginem de semine patrum suorum: viduam verò & & destitutam, aut à viuo marito derelictam non accipiat. Benè audiui pręcipiente Domino Moysi, quia nec vxor debet sacerdoti digama conuenire, ne honorem poluat sacerdotij. Sicut vnius vxoris virum, sic vnius viri mandat vxorem. Si ergo clericus monogamus fuerit, & vxor eius digama noli eum ministerio applicare; Leuit. 21.

Titum 1. digamam enim duxit vxorem. Hæc Tito præcepta Apostolus de ordinandis clericis dedit. Et quia liber finem expectat, ad id redeamus vnde digressi sumus. Nec si duæ aut tres pariter Dei ancillæ morentur, solum ad eas decet ingredi sacerdotem. Si quis hæc præcepta non obseruauerit, hostis est animæ suæ. Quòd si post nostra monita, agapetas aliquis clericus amplius quæsierit amare quàm Christum, secundùm synodalem regulam conueniatur, & præcepta patrũ in Nicæa diffinita ei legantur. Iam verò si conuersus prædicta reliquerit, consequuti sumus maximum lucrum. Alioquin talis ab ecclesia anathematizandus est. Germinant enim fœminæ cum viris habitantes spinas, & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Proh nefas. Dolor est dicere, sed præterire non decet Christo istæ vouerunt nubere, non clericis.

Cap. 9. *Vt Christiani scholastici solœcismos quorundam tolerent sacerdotum. Augustinus ex libro de catechizandis rudibus.*

§ Cap. 383.

dist. 38 c sedulò mon. Sedulò monendi sunt scholastici, vt humilitate induti Christiani discant non contemnere, quos cognouerint morum vitia quàm verborum amplius deuitare: & corde casto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam præferre consueuerant. Paulò pòst. His enim maximè vtile est nosse ita esse præponendas verbis sententias, vt præponitur animus corpori. Ex quo fit, vt ita malle debeant veriore, quàm disertiores audire sermones: sicut malle debent prudentiores, quã formosiores habere amicos. Nouerint etiam nõ esse vocem ad aures Dei, nisi amici affectum. Ita enim non irridebunt si aliquos Antistites & ministros ecclesiæ fortè animaduerterint, vel cum barbarismis & solœcismis Deum inuocare, vel eadem verba quæ pronunciant non intelligere, perturbatéque distinguere: non quia ista minimè corrigenda sunt, vt populus ad id quod planè intelligit, dicat Amen: sed tamen piè toleranda sunt ab eis qui didicerint, vt sono in foro, sic voto in ecclesia benedici. Itaque forensis illa nonnunquam fortè bona dictio, nunquam tamen benedictio dici potest.

Epist. 109. ad Monachas. *Pro excessu correctionis non esse veniam petendam à subditis. Augustinus de vita clericorum.*

§ Cap. 384.

dist. 86 c. quando nec. * minoribus, Orig. Quando necessitas disciplinæ * moribus coercendis dicere vos dura verba compellit, si etiã in ipsis modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur, vt à vobis subditis veniam postuletis: ne apud eos quos oportet esse subiectos, dum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur authoritas. Sed tamen petenda est venia ab omnium domino, qui nouit eos quos plus iusto fortè corripitis, quanta beneuolentia diligatis.

Epist 50. nõ ita procul à fine. *Cur permittuntur fungi officiis suis reuertentes ab hæresi. Idem in epistola ad Bonifacium.*

§ Cap. 385.

23 q. 4 c. ipsa pietas. Si inquiunt, oportet, vt nos extra ecclesiam & aduersus ecclesiam fuisse pœniteat, vt salui esse possimus: quomodo post istam pœnitentiam apud vos clerici vel etiam episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera (quod fatendum est,) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione sanaretur. Sed sibi hoc dicant & multò maximè humiliter doleant qui in tanta morte præcisionis iacent, vt isto quodam vulnere matris catholicæ reuiuiscant. Cùm enim præcisus ramus inseritur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi vt viuat, qui sine vita radicis peribat. Sed cũ receptus recipienti coaluerit, & vigor consequitur & fructus: Si autem non coaluerit, ille quidem arescit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inserendi genus, vt nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur, non tamen nullo, sed vel leuissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti cùm ad radicem catholicam veniunt, nec eis quamuis post erroris sui pœnitentiam honor clericatus, aut episcopatus aufertur: fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris, contra integritatem seueritatis: veruntamen quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiã precibus fusis coelescente insitorũ pace ramorum: charitas cooperit multitudinem peccatorum. 1. Cor 3.

Cur publicè pœnitentes non sint in clericatu. Item ibidem. § Cap. 386. Consequitur.

Vt enim constitueretur in ecclesia ne quisquã post alicuius criminis pœnitẽtia clerum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu permaneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioquin contra claues datas ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est: Quæ solueritis in terra: soluta erunt in cœlo. Sed ne forsitan etiam de cæteris criminibus spe honoris ecclesiastici, animus intumescens superbè ageret pœnitentiam, seuerissimè placuit, vt post actam de crimine damnabili pœnitentiam nemo sit clericus, vt desperatione temporalis altitudinis medicina maior & verior esset humilitatis. Nam & sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum quãdo amarissimas lachrymas fudit, vtique dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mãsit. Sed non ideò superuacua putanda est posteriorum diligentia, qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutius muniretur, experti credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas, multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis, vbi per graues dissentionum scissuras, non huius aut illius hominis est periculum, sed populorum stragesiacent, detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas sincerè subueniat. dist. 50. c. vt constitueretur. Matth. 19.

Cur Donatistæ correcti ministrare permissi sint. Ibidem. § Cap. 387. Paulò pòst.

Hoc erga istos ab initio seruauit Africana Catholica ex Episcoporum sententia, qui in ecclesia Romana inter Cæcilianum & partem Donati iudicauerunt, damnatóque vno quodam Donato qui author schismatis fuisse manifestatus est, cæteros correctos, etiamsi extra ecclesiam ordinati essent, in suis honoribus suscipiendos esse censuerunt: non quò etiam foris ab vnitate corporis Christi possent habere spiritũ sanctum, sed maximè propter eos quos foris positi possent decipere, & à susceptione illius muneris impedire: deinde vt etiam ipsorum infirmitas lenius excepta intus sanabilis fieret: iam nulla pertinacia claudente oculos cordis, aduersus euidentiam veritatis.

Epist. 137. *De praeiudicio vitando. Idem in epistola ad clerum, & vniuersam plebem ecclesiae Hipponensis.*

¶ CAP. 388.

2. q. 1. c. nomen presbyteri. Nomen presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius vel supprimere vel delere, ne diuinae potestati, sub cuius examine causa adhuc pendet, facere viderer iniuriam, si illius iudicium meo vellem iudicio praeuenire. Quod nec in negotiis saecularibus iudices faciunt, quando causae dubitatio ad maiorem potestatem refertur: vt pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in episcoporum concilio constitutum est, nullum clericum, qui nondum conuictus sit, suspendi à communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non praesentauerit.

Epist. 148. *De onere presbyterij. Augustinus in epistola ad Valerium Episcopum.*

¶ CAP. 389.

Dist. 40. c. ante omnia. Domino beatissimo & venerabili, & in conspectu Domini sinceriter charissimo patri Valerio Augustinus Presbyter in Domino salutem. Ante omnia peto, vt cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore facilius & leuius, & hominibus acceptabilius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, si perfunctoriè atque adulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum miserius & tristius & damnabilius. Item nihil esse in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster Imperator iubet. Quis autem iste sit modus, nec à pueritia, nec ab adolescentia mea didici. Et eo tempore quo discere coeperam, vis mihi facta est, merito peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem nescio, vt secundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram.

Epist. 169. *De inordinato accessu sanctimonialium. Augustinus in epistola ad Eusebium.*

¶ CAP. 390.

24. q. 1. Subdiaconus. Subdiaconus quondam Spaniensis ecclesiae, vocabulo Primus, cùm ab accessu indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata & sana praecepta contemneret, à clericatu remotus est.

Proximè post. *Vt transiens ab haereticis in humilitate poenitentiae recipiatur. Idem in eadem epistola.*

¶ CAP. 391.

Ego, si Domino placet, istum modum seruo, vt quisquis apud eos propter disciplinam degradatus ad catholicam transire voluerit, in humiliatione poenitentiae recipiatur, quo & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

Epist. 174. *Vt quisque alterius iudicium suscipiat, quod ipse de alio iudicare velit. August. in epistola ad Pascentium comitem Africanum.*

¶ CAP. 392.

32. q. 6. c. iniquum est. Iniquum est, vt quisque iudicare de alio velit, & iudicari de se nolit.

Epist. 9. li. 1. aliàs epist. 66. *Ne clerici saecularia negotia tractent. Epistola Cypriani ad presbyteros & diaconos, plebemque Furnensem.*

¶ CAP. 393.

21. q. 3. c. Cyprianus. Cyprianus presbyteris & diaconibus & plebi Furnis consistentibus salutem. Iam pridem concilio episcoporum statutum est, ne quis de clericis & Dei ministris tutorem, vel curatorem testamento suo *nominauerit: quoniam singuli diuino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deseruire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim: Nemo militans Deo, obligat se molestiis saecularibus, vt possit placere ei cui se probauit. Quod episcopi antecessores nostri religiosè considerantes & salubriter prouidentes, censuerunt, ne quis excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret, ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim apud altare Dei *meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros *voluit auocare.

* constituat orig.

2. Timot. 2. Post aliquot versus.

* mereatur

* volunt

De eadem re. Ex eadem epistola.

¶ CAP. 394.

Ibidem aliquanto superius. 21. q. 3. cap. Mollitiis. *Mollitiis & saecularibus rebus laqueisque obligari non debent, qui diuinis rebus & spiritualibus occupati sunt, nec ad terrenos & saeculares actus vacare.

* molest. & laq. saecul. orig.

Item de eodem. ¶ CAP. 395.

Ibidem paulò inferius. 21. q. 3. c. hi qui in ecclesia. Hi qui in ecclesia Domini adordinationem clericalem promouentur, in nullo ab administratione diuina auocentur: * ne molestiis & saecularibus negotiis alligentur: nec ab altariis & sacrificiis recedant, sed die ac nocte coelestibus rebus & spiritualibus seruiant.

* nec

De eadem re. Idem. ¶ CAP. 396.

Ibid. in calce epist. Sacerdotum decretum religiosè & necessariè factum seruetur à nobis. Simul & caeteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes & ministros Dei altari eius & ecclesiae vacantes, ad saeculares molestias deuocet. Obseruari enim de caetero poterit, ne quis vltrà hoc faciat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

Qui Clerici recipiendi sint post lapsum, qui non. Isidorus ad Masionem episcopum.

Inter opera D. Isidori. De lapsu sacerdotis & reparatione.

¶ CAP. 397.

Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, quod alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post poenitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui * honoris meritum. Haec diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire canon praecepit, quos poenitentiae praecessit satisfactio, & digna peccatorũ confessio. At contrà hi qui nec à vitio *corruptionis emendantur, atq; hoc ipsum carnale delictum quod admittũt vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtique honoris, nec gratiã communionis accipiunt. Ergo ita est vtraque dirimenda sententia, vt necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per poenitentiam meruerunt reconciliationem diuinae pietatis. Nec immeritò hi consequuntur * adeptae dignitatis statum, qui per poenitentiam recepisse noscuntur vitae remedium.

* ordinis orig. & vat.

* corrupti orig.

* ademptae or.

Quare septem anni abstinentiæ pœnitentibus iniungantur. Ibidem.

§ CAP. 398.

Nec ipsum quod canonum censura post septem annos remeare pœnitentem in statum pristinum præcipit, electione proprij arbitrij, sed potius sancti patres ex sententia diuini iudicij sanxerunt. Nam legitur quòd Maria soror Aaron prophetissa dum detractionis aduersus Moysen incurrisset delictum, ilico stigmate lepræ * percussa est: Cúmque peteret Moyses vt emundaretur, præcepit eam Dominus extra castra septem diebus egredi, & post emundationem rursus eam intra castra admitti. Maria ergo soror Aaron, caro intelligitur sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita sordidissimis cogitationum * illecebris maculatur: extra castra septẽ diebus, hoc est, extra collegium sanctæ ecclesiæ septem annis proiicitur, vbi post emendationẽ vitiorum, loci vel pristinę dignitatis recipit meritum. *Et post pauca.* In fine autem epistolæ, hoc adiiciendum putaui, vt quotiescunque in gestis conciliorum discors sententia inuenitur, illius magis teneatur sententia, cuius antiquior & potior extat authoritas.

Num. 12. — * perfusa *orig. & Vict.* — * contagiis *Orig.*

De diligenti inuestigatione iudicij Fructuosi episcopi. § CAP. 399.

In eius regula, c. 4.

Quælibet causa in conuentu omnium fratrũ est ventilanda, & iustè ac subtiliter perscrutanda: ne fortè dolositate, & malitia senioris innocens iunior opprimatur. * Rectori iuxta personæ acceptionem, non liceat iudicare, neque aliquẽ fraudulenter, vel iniustè damnare: sed (vt dictũ est) spiritualium vel veridicorum fratrum in huiuscemodi rebus est alia tradenda, & retinenda sententia, qui sibi Dei iudicium ponentes præ oculis, non permittant pessimè opprimere animam innocentis.

* *adde* Ab Abbate vel præposito. *ex or.*

De his qui post ordinationem vel antè, crimina publicè commiserunt. Ex epistola Rabani Archiepiscopi ad Heribaldum, ex concilio Hilerdensi, cap. x. § CAP. 400.

Rabanus c. 2. lib. pœnitentium.

De his verò visum est nobis scribendum, qui sacros ordines habent, & ante vel post ordinationem contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus (vt mihi videtur) hæc distantia esse debet, vt hi qui deprehensi vel capti fuerint publicè in periurio, furto, atque fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundùm sacrorum canonum instituta, à gradu proprio deponantur: quia scandalum est populo Dei tales personas * superpositas habere, quas vltra modum vitiosas esse cõstat. Nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, sicut quondam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur: & rebelles hinc atque contrarij existentes eorum prauis exemplis quotidiè peiores fiunt. Qui autem de prædictis peccatis abscondité à se admissis per occultam confessionem coram oculis Dei, præsente etiam sacerdote, qui eis indicturus est pœnitentiam confitentur, & semetipsos grauiter deliquisse queruntur: si se per ieiunia & eleemosynas, vigiliásque & sacras orationes cum lachrymis purgare certauerint, his etiam gradu seruato spes venię de misericordia Dei promittenda est.

dis. 50. c. de his. — * super se pos. *Orig.* — *1. Reg. 2.*

De iniuriis Clericorum, & compositione eorum. Ex libro capitulorum. *l. 5. c. 184.*

§ CAP. 401.

Si quis ministros ecclesiæ subdiaconum, lectorem, exorcistam, acolytum * iniuriauerit, aut percusserit, vel * plagiauerit, componat hoc tripliciter, sicut solent componere parentes eius. Diaconi verò, presbyteri, atque episcopi iniuria in quadruplum componatur. Reliquorum autem clericorum iniuria componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque qui secundùm regulam in monasterio viuunt, iniuria dupliciter componatur, secundùm genealogiam suam: * & reuerentia sit Deo & ecclesiæ, & pax eis qui illi seruiunt.

* Ostiarium *Orig.* — * *al.* plagauerit — * vt *Orig.*

Quomodo Canonici in claustro viuere debeant. Ex c. 115. lib. v. capitulorum, cap. clxxxv.

§ CAP. 402.

In omnibus igitur (quantùm humana permittit fragilitas) decreuimus, vt canonici clerici canonicè viuant, obseruantes diuinæ scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum patrum, & nihil sine licentia episcopi sui, vel magistri eorum * incompositè agere præsumant. In vnoquoque episcopatu vt simul manducent & dormiant, vbi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt in suo claustro maneant, & singulis diebus mane * * prima ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam secundùm canones, suis magistris * faciant.

de cons. dis. 5. c. in omnibus. — * compositè *orig.* — * primo — * exhibeant *Orig.*

Vt anathematizentur qui Clericis iniurias inferunt. Ibi. cap. cxci. § CAP. 403.

Quicunque iudex, aut sæcularis presbytero aut diacono, aut cuilibet clerico, aut de iunioribus, absque audientia episcopi vel archidiaconi, aut archipresbyteri iniuriam inferre præsumpserit, anathema ab omnium Christianorum consortio habeatur.

Quid agendum sit de occultè infamantibus. item.

§ CAP. 404.

Qui famosam chartam ad cuiuscunque iniuriam & maculam conscripserit in secreto, & in publico affixerit, inueniendámque proiecerit, illum contra quem posita chartula est non nocebit, nec famæ eius aliquid derogabit: sed si inueniri potuerit, qui huiusmodi chartulam fecit, constringatur vt probet quæ scripsit: Qui si etiam quæ scripsit probare non potuerit, fustigetur, qui infamare maluit, quàm accusare.

De presbytero caduco morbo laborante. Alexander ij. Genobardo Iunanensi archiepiscopo.

§ CAP. 405.

In literis tuis continebatur sic. Hic clericus ordinem habet presbyterij, sed quia caduco morbo laborat, & ipsi hoc impræsentiarũ agnouimus, non ausi fuimus ei concedere, vt offerret, vel Missam celebraret. Quia verò languor non in culpa est, super hac re authoritatis nostræ decreto * consulendum deliberauimus. Cõsulimus itaque vt si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione omnimodis & Missarum celebratione prohibeatur. Indecens enim est & periculosissimum, vt hoc ei accidat, quatenus in consecratione Eucharistiæ morbo victus epileptico cadat. Si verò Dei misericordia conua-

* Viuacensi, *al.* viennensi *Grat.* — *7 q 2 c. in literis.* — * consulendo *Gratian.*

fuerit, quandoquidem non culpa sed infirmitas est in causa, cum sacrificare iam non interdicimus.

*De ordinatis ab excommunicatis. Vrbanus secundus * Gebbardo Constantiensi episcopo.*
¶ CAP. 406.

*Gebeardo.

9. q. 1. § ab excommunicatis.

Vt ab excommunicatis quondam tamen catholicis episcopis ordinatos, siquidem simoniacè ordines ipsos non acceperint, & si episcopos ipsos simoniacos non fuisse constiterit, ad hoc si eorum religiosior vita & doctrinæ prærogatiua visa fuerit promereri, pœnitentiâ indictâ quam congruam duxeris, in ipsis quos acceperunt ordinibus, permanere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi necessitas & vtilitas maxima flagitauerit, & ipsorum sancta conuersatio promeruerit, & hoc tamen ipsum rarius cum cautela est præcipua concedendum.

Epist. 4.

De modo reconciliandi. Idem Anselmo Mediolanensi archiepiscopo. ¶ CAP. 407.

Discretioni nostræ videtur, quatenus secundùm præcepti nostri tenorem, quando secundùm Ecclesiæ vestræ morem sacros daturus quibuslibet aliis ordines, benedicere cœperis, eos quos tua duxerit solertia reconciliandos, inter benedicendum & manus imponendum facias interesse, quibus cætera omnia consecrationis instrumenta præter vnctionis explebis, & sic ad sancta ministeria reconciliabis.

Epist. 14.

Vt nullus sæcularis super clericos habeat potestatem. Vrbanus ij. Radulpho comiti.
¶ CAP. 408.

Nosse te volumus quia nulli sæculari Domino potestatem in clericos habere licet; sed omnes clerici episcopo soli esse debent subiecti. Quicumque verò aliter præsumpserit, canonicæ proculdubio sententiæ subiacebit.

*De eo qui sine subdiaconatu factus est diaconus. Alexander secundus * Rumaldo Constantiensi episcopo.* ¶ CAP. 409.

* Grimaldo

dist. 52. c. sollicitudo.

Sollicitudo dilectionis tuæ studuit consulere, vtrum portitor istarum literarum diaconatus & presbyteratus officium sit idoneus peragere, nec ne: cùm ad id præpropero cursu videlicet sine subdiaconatus ordine, negligentiâ potius quàm superbiâ cognoscatur ascendisse. Vnde nos consulendo charitati tuæ, mandamus, vt ab officio sacerdotali eum prohibeatis, donec proximo quatuor temporum ieiunio subdiaconatus ministerium sibi ritè imponas, & sic deinceps ad maiora officia eum redire concedas.

De filiis sacerdotum. Decretum Gregorij vij, & Vrbani ij. ¶ CAP. 410.

Conc. Melfitanum c. 14. dist 56. c. presbyterorum.

Presbyterorum filios à sacri altaris ministeriis remouendos decernimus, nisi aut in cœnobiis, aut in canonicis * regularibus religiosè probati fuerint conuersari,

* reg. non habetur in orig.

De stabilitate canonicorum regularium. Vrbanus ij. Abbati s Rufi.
¶ CAP. 411.

Statuimus ne professionis canonicæ quispiam, postquam Dei vice super caput sibi hominem imposuerit, alicuius leuitatis instinctu, vel districtioris religionis obtentu ex eodem claustro audeat sine Abbatis totiusque congregationis permissione discedere: discedentem verò nullus Abbatum, vel episcoporum, & nullus monachorum, sine communi literarum cautione, suscipiat.

De ordinatis à non suis episcopis. Vrbanus Hugoni Lugdunensi episcopo. ¶ CAP. 412.

Lugdunensis * Ecclesiæ clericos, quos contra statuta canonum ab alterius parœciæ episcopis ordinatos literarum tuarum significatione monstrasti, cum graduum suorum honore recipere religionis tuæ poterit prudentia, si eos aliàs canonicè & sine prauitate aliqua constiterit ordinatos; si tamen eorum vitam probabilem id indulgentiæ perspexeris promereri. Legimus quippe sanctum Epiphanium episcopum è diœcesi sancti Ioannis Chrysostomi quosdam clericos ordinasse. Quod sanctus vir omnino non fecisset, si eis detrimentum fore perpenderet. Quos ergo recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, iniunctâ satisfactionis gratia, propter ecclesiam quam offenderunt, congrua pœnitentia, miserationis intuitu, in suo quemque honore recipies, salua in omnibus sanctorum canonum disciplina.

9. q. 2. c. Lugdunensis.
* Parochiæ
Gr. conuict.

Vide Socratis ecclesiastica historia li. 6. c. 12. & 13.

L. 2. Ep. ad Pammach. aduersus errores Ioannis Hierosolym.

Non obesse inhonestatem parentum filijs honestè viuentibus. Hieronymus in Epistola contra Rufinum. ¶ CAP. 413.

Nasci de adulterio non est eius culpa qui nascitur, sed illius, qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra, quæ confouet: non semẽ quod in sulcis iacitur: non humor & calor quibus temperata frumenta in germen pullulant, sed verbi gratiâ, fur & latro qui fraude & vi eripit semina. Sic genus humanum recipit terra (id est vulua) quod suum est, & receptum confouet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit: & inter illas sacri ventris angustias Dei manus semper operatur, idémque est corporis creator & animæ. Noli despicere bonitatem figuli, qui te plasmauit & fecit vt voluit: ipse est Dei virtus, & Dei sapientia quæ in vtero Virginis ædificauit sibi domum. Iephte inter viros sanctos apostoli voce numeratus meretricis est filius. Esau ex Rebecca & Isaac hispidus tam mente quàm corpore, quasi bonum triticum in lolium auenasque degenerat, quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est atque virtutum.

dist. 56. c. nasci de adulterio hic variat ordo capitum in Victor.

1. Cor. 1.

Heb. 11.
Iudi. 11.
Gen. 25.

De eodem Chrysostomus super Matthaum homilia iij.
¶ CAP. 414.

Ad locum Mat. Iudas autẽ genuit Phares c. 1.
dist. 56. c. nunquam.

Nunquam de vitiis erubescamus parentum, sed vnum illud quæramus semper, amplectamúrque virtutem. Huiusmodi enim etiamsi alienigenam habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet huiusmodi dedecore sordidatam, nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quòd si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior vita commaculat, multò magis ex meretrice natus & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non decoloratur opprobriis. *Item.* Non est omnino, non est nec de virtute, nec de vitio parentum aut laudandus aliquis aut culpandus, nemo inde verè aut obscurus aut clarus est. Immo etiam (vt consideratius aliquid dicamus ac expressius) nescio quomodo magis ille resplendet, qui natus est ex parentibus à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis.

De eadem sententia Augustini de bono coniugali, cap. xvi. ¶ Cap. 415.

dist. 56. c. vndecunque Vndecunque nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti & salui erunt. Semen enim hominis ex qualicunque homine Dei creatura est, & eo malè vtentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit. Sicut autem filij boni adulterorum nulla defensio est * adulterij, sic mali filij coniugatorum nullum crimen est nuptiarum. [* adulteriorum *or. & vict.*]

Item de eodem. Idem in Epistola ad Hieronymum presbyterum de origine animæ. ¶ Cap. 416.

Epist 28. in medio. Illud quod in libro aduersus Rufinum posuisti, quosdam huic sententiæ calumniari, quòd Deum dare animas adulterinis conceptibus videatur indignum, vnde conantur adstruere meritis gestæ ante carnem vitæ, animas quasi ad ergastula huius mundi iustè posse perduci: non me mouet multa cogitantem, quibus hæc calumnia possit refutari. Et quod ipse respondisti, non esse vitium sementis in tritico, quod furto dicitur esse sublatum, sed in eo qui frumentum furatus est: nec idcirco terram non debuisse gremio suo semina confouere, qui sator immunda ea projecerit manu, elegantissima similitudo est. Quam & antequam legerem * nonnullas mihi obiectio ista de adulterinis fœtibus, in hac quæstione faciebat angustias, generaliter intuenti multa bona Deum facere, etiam de nostris malis nostrisque peccatis. Animalis autem cuiuscumque creatio, si habeat prudentem piúmque consideratorem, ineffabilem laudem creatori excitat, quantò magis creatio non cuiuslibet animalis, sed hominis? [* nullas *or. & vict.*]

De baptismo, & parentum sacrilegio in filijs. Augustinus ad Bonifacium de baptismo. ¶ Cap. 417.

Epist. 23.

1. q. 4. c. iam itaque. Iam itaque cùm homo in seipso est ab eo qui genuit, alter est effectus, peccato alterius sine sua consensione, non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum, quia vnus erat cum illo, & in illo à quo traxit, quando quod traxit admissum est. Non autem trahit alter ab altero, quando sua vnoquoque propria vita viuente, iam est vnde dicatur: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Vt autem possit regenerari per officium voluntatis alienæ cùm offertur consecrandus, facit hoc vnus spiritus, ex quo regeneratur oblatus. [*Ezech. 18.*]

Quòd infamis de propria possit agere causa. Fælix papa tertius, ij decretali suo episcopis Galliæ. ¶ Cap. 418.

4. q. 6. & 3. q. 10. c. si accusatorum. Si accusatorum personæ in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, & non tamen criminales, vel eccesiasticas voluerint.

Quomodo purgare se debeant accusati sacerdotes. Decretum & responsio Leonis Papæ ad Carolum Imperatorem. ¶ Cap. 419.

Capitul. l. 5. c. 34. & l. 7. c. 205.

2. q. 5. c. omnibus vobis Omnibus vobis * visum, aut auditu notum esse non dubitamus, quòd sæpissimè (suadente antiquo hoste) sacerdotibus crimina diuersa obijciantur. Sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ domini genitoris * vestri Pipini, siue priscis temporibus à sanctis patribus, & à reliquis bonæ deuotionis hominibus sæpissimè ventilatum fuerit: nos tamen pleniter, & ad liquidum diffinitum reperire minimè quiuimus. Nostris quippe temporibus idipsum à sanctis episcopis, & reliquis sacerdotibus, ac cæteris ecclesiasticæ dignitatis ministris * vestris in regnis seu in aliis Deo degentibus, nobísque vnà cum eis agentibus sæpissimè propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diuersis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consultu Domini & patris nostri Leonis apostolici, cæterorúmque Romanæ Ecclesiæ episcoporum, & reliquorum sacerdotum, siue orientalium & Græcorum patriarcharum, & multorum sanctorum episcoporum & sacerdotum, nec non & nostrorum episcoporum omnium, cæterorúmque sacerdotum ac leuitarum authoritate & consensu, atque reliquorum fidelium & cunctorum consiliariorum nostrorum consultu diffinitum est, omnes vos vtriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione & necessitate atque authoritate prædicta, consultu omnium, vt quotienscunque cuiquam sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, vt recipi debeat, (quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant in canonibus pleniter expressum est) si autem, vt dictum est, ille accusator qui canonicè est recipiendus, eum cum legitimo virorum numero & bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonicè diiudicetur, & si culpabilis inuentus fuerit canonicè damnetur. Si verò eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minimè potuerit, & hoc canonicè diiudicetur. Ipse ergo sacerdos si suspiciosus aut incredibilis suo episcopo aut reliquis suis consacerdotibus, siue bonis & iustis de suo populo vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut prædicta suspicione remaneat cum tribus aut quinque vel septem bonis ac vicinis sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ qui duodecim episcopos in sua purgatione habuit, vel eo amplius si episcopo suo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi perspexerit, & cum aliis bonis & iustis hominibus se sacramento coram populo, super quatuor euangelia dato, purgatum Ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, & * quid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus reperire poterit. [* visu *or. & vict.*] [* nostri] [* nostris] [* quicquid. *or. & Grat.*]

De eadem re. Hincmarus Rhemorum episcopus & plebis Dei famulis dilecto fratri & venerabili coepiscopo Ioanni salutem. ¶ Cap. 420. [*Epist. 53.*]

Si mala fama ex similitudine per parœciam de presbytero exierit, & accusatores ac testes legales defuerint, ne contra apostolum, infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores presbyteri existentes, licentius in peccatum labantur, secundùm decreta maiorum, cum denominatis sibi vicinis presbyteris, quos scimus se nolle periurare, sacramento famam suam purget. [*2. q. 4. c. si mala fama*]

De Clericis apostatis. Constitutio vi. ex lib. constitutionum, cap. vij. ¶ Cap. 421.

Quisquis siue lector, siue subdiaconus, siue diaconus, siue presbyter clericatus honorem [*Iusti. Imp. nouell. constit. 6.*]

* Græcè est ἐν τῇ ἀπὸ ... (marginal Greek, partly illegible) ... quæ verba Agylæus sic vertit: aut egens ad apparitorum conditionem deijciatur.

contempserit, & in aliam vitam transierit, duorum alterum vel curiali conditioni cum suis facultatibus subijciatur, vel si plures curiales ciuitas habeat, * siue ipse vilior sit ad officialem conditionem tradatur taxeoticam.

De castitate Clericorum. Constitutio xxxvij, cap. xxviij. ¶ Cap. 422.

Clericus qui super lectores & cantores est, veluti subdiaconus vel diaconus nullas nuptias contrahere audeat, alioqui à sacerdotio cadat. Lector quoque si secundas contraxerit nuptias ad maiorem gradum ordinis Ecclesiastici prohibetur accedere. Laicus etiam si appareat vxori coniunctus esse quæ alium maritum habuit, aut si non iure coniunctus sit, aut si ipse aliam vxorem hebuit: neque subdiaconus neque diaconus neque Presbyter fieri potest. Et si clandestinis artibus ad consecrationem irrepserit, honore eius cadat.

Ne Laicus in Ecclesia quam facit, ex propria eleemosyna sine licentia episcopi clericos constituat. Constit. xlix, cap. ij. ¶ Cap. 423.

Si quis Ecclesiam ædificauerit, aut clericis annonam ex substantia sua dederit, non liceat ei quos voluerit clericos in eadem Ecclesia facere. Sed si voluerit quosdam sibi consecrari, offerat eos beatissimo Patriarchæ, & si ille viderit eos dignos, consecret, & si non probauerit, arbitrio suo reijciat.

De eodem. Constitutio l. cap. primo. ¶ Cap. 424.

Si quis in domo sua oratorium habuerit, non audeat in eo facere sacras missas, nisi clericos Catholicæ fidei habuerit, qui deputentur ei ex iussu religiosi episcopi ciuitatis, vel beatissimi Patriarchæ. Si quis autem aduersus ea fecerit, domus ipsius fisci iuribus addicatur. Si clerici ab ecclesiis destiterint, alios clericos in locum eorum ordinare necesse est, vt scilicet annonas & dona ecclesiastica quæ illis lectoribus præstabantur, accipiant, & si postea redierint, nihil eis præstetur, quia annonæ eorum aliis clericis pro ipsis subrogatis præstitæ sunt.

De *damnatione filiorum sacerdotum. Ex conc. Toletano ix. cap. x.* ¶ Cap. 425.

15 q. 8 c. cum multæ.

Cùm multæ super incontinentia ordinis clericorum hactenus emanauerint sententiæ patrum, & nullatenus ipsorum firmari quiuerit correptio morum, vsque adeo sententiam iudicantium protraxere commissa culparum, vt non tantùm feriretur vltio in actoribus scelerum, verùm etiam in progenie damnatorum, ideóque quilibet ab episcopo vsque ad subdiaconum deinceps vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ detestando * connubio in honore constituti filios procrearint, illi quidem ex quibus geniti probabũtur, canonicâ censurâ damnentur, proles autem ab hac pollutione nata non solùm parentum hereditatem vsquam accipient, sed etiam in seruitutem eius ecclesiæ, de cuius sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt.

* cõiugio

Quòd qui Monasterio se tradit, de rebus suis postea disponere non possit. Constitutio lxvij. cap. j. ¶ Cap. 426.

Quicunque in monasterium intrant, videant substantias suas in monasterio consecrari. Nam ante introitum liberam habent facultatem, quomodo voluerint bona sua distribuere. Postquam autem intrauerint talem licentiam non habent, quamuis liberos habeant.

Apud quos iudices quæ causa clericorum sint terminandæ. Constitutio lxxxiij. cap. j. ¶ Cap. 427

Si quis cum clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat priùs episcopum cuius iudicio clericus suppositus est. Ille autem sine damno & sine dilatione, competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit Episcopus litem dirimere, tunc ad ciuiles iudices disceptatio causæ proueniat. Vbi autem causam dirimere vult Episcopus, sine scriptura omnia procedant, & diffinitiua sententia ab eo sine scripturis inseratur. Quòd si de criminali causa litigium emerserit, tunc competentes interpellati consentaneum legibus terminum causę imponant: ita tamen, vt disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat, à litis contestatione numerandum. Non aliter autem puniatur clericus, nisi obnoxius repertus sacerdotio * priuatus fuerit à suo episcopo, vel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est, tunc secundùm canones episcopo soli causæ examinatio & pœna procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

11 q. 1. c. Si quis cum clerico.

*nudatus vict.

*De eo qui infirmitate depressus monachum se fieri promisit. Alexander ij. * Vdoni Treuerensi, & Theodorico Virdunensi episcopis.* ¶ Cap. 428.

* Hugoni

Præsentium lator Cosaldus Presbyter ad limina apostolorum veniens, querelam Apostolicæ sedi deposuit, beneficium & altaria quæ per canonicam Virdunensis Ecclesiæ obtinere solebat, à quodam diacono Richerio nomine sibi ablata esse. Dixit enim quòd quondam in infirmitate feruore possionis oppressus monachum se facere promiserit, non tamen vt monasterio vel Abbati se tradiderit, vel promissionem scripserit, sed confitetur quòd pręfatum beneficium in manu aduocati Ecclesiæ refutauerit. At postquam conualuit, monachum facere mox negauit. Dixit etiam quòd cùm infirmus iaceret pędictus Richerius beneficium suum ab episcopo Virdunensi acquirere potuisset, quia dixit eum monachum iam factum esse. Causa differtur in Treuerensem synodum in qua præfatus Richerius diaconus mala fide acquisisse, ac malè intrasse conuictus est. Quapropter quia beati Benedicti, canonicáque & præcipuè patris & prædecessoris nostri sancti Gregorij Papę constitutio interdicit, ante vnius anni probationem effici monachum: si ita est vt dixit, iudicamus & authoritate Apostolica præcipimus, vt diligentiâ vestrâ atque clementiâ horum portitor Cosaldus * Presbyter videlicet, beneficia & altaria recipiat, habeat, & quiete retineat.

17 q. 2 c. Consaldus.

* presbyteri

De Presbytero qui sine culpa perdiderat ecclesiam suam. Nicolaus Airardo Turonensi archiepiscopo. ¶ Cap. 429.

In rescriptis Nicolai 1. tit. ij. c. 4.

Notum sit tuæ fraternæ charitati, quod iste Presbyter pauper nomine Christophorus, de sua angustia ad nostram clementiam lachrymabiliter sit conquestus, dicens se falsis criminibus impetitum, & ab ecclesia sua non conuictum neque confessum, irrationabiliter fuisse eiectum Nam (vt ipse refert) tua diligentia per tres vi-

2 q. 1 c. Notum sit.

cesinquisitione facta, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque de homicidij * consensu (de quibus impetebatur) potuit culpa reperiri: nisi quia suæ paupertatis causa quod petebatur, aut consentire noluit, aut implere non potuit: quod suus tamen æmulus vltroneus egit, qui illius ecclesiam iniustè præripuit. Idcirco magnopere monemus reuerentiam tuam, vt quæ te fortè ignorante Giezica cupiditate peracta esse videntur, tuæ fraternitatis censurâ celeri emendatione corrigantur: scilicet restituendo Ecclesiæ propriæ iam dictum sacerdotem, atque eidem reddendo tua pietate quem perdidit pristinum honorem, & nullatenus canonica instituta alicuius temeritate contemni permittatis, quia facientem & consentientem par pœna constringit.

* confessione er.

De Diacono, de crimine iniustè infamato. Stephanus Papa quintus Leoni episcopo Thianensi.

§ Cap. 430.

15 q. 5. c. de crimine.

De crimine sibillato diaconus tuus verissimè se fatebatur immunem, Veruntamen si suspicio habetur, & accusatores idonei reperiuntur, & testes quales sacri canones sanciunt: adscito tecum certo episcoporum numero veniant accusatores: vocetur & ipse Aldericus diaconus: & si negauerit, ventiletur causa canonicè: & si vel spontè confessus, vel legitimis testibus fuerit approbatus, canonicâ feriatur sententiâ. Quòd si nec spontè confitetur, nec accusatores & testes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebrescit, non publico examine, sed coram te & aliquantis reuerendissimis Presbyteris & diaconibus Ecclesiæ tuæ secreto iuramento se purificet, & tu deinceps boni testimonij eū annuncia, & compesce ac admone Ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem Dei infamare vlterius præsumant, timentes maledictionem Cham, qui patris verenda derisit.

Genes. 7.

Manifestam causam non egere testibus. Idem.

§ Cap. 431.

2. q. 1. c. de manifestis. In 5. capite statim post initium.

De manifesta & nota plurimis causa non sunt quærendi testes: vt beatus Ambrosius in epistolam ad Corinthios scribit de fornicatore sententiam exponens Apostoli: Iudicis, inquit, non est sine accusatore damnare: quia dominus Iudam cùm fuisset fur, quia non est accusatus, minimè abiecit. Ac mox. Cognito autem opere isto pellendum illum de cœtu fuisse fraternitatis censuit. Omnes enim crimen eius sciebant, & non arguebant. Publicè enim nouercam suam loco vxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiuersatione aliqua poterat tegi crimen. Et paulò pòst. Absens facie, præsens autem authoritate spiritus qui nusquam abest, iam iudicaui vt præsens, eum qui hoc admisit tradi Sathanæ in interitum carnis.

Rem in contentione positam, non licere donare vel vendere. Ex lib. capit. ca. 357.

§ Cap. 432.

Rem in contentione positam non licet donare vel vendere.

De modo conficiendarum epistolarum formatarum, quem Nicana Synodus inter episcopos in faciendis epistolis conseruandum esse instituit.

§ Cap. 433.

Græca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis (quas mos latinus formatas appellat) aliqua fraus falsitatis temerè præsumeretur, hoc à patribus trecentis octodecim Niceæ congregatis saluberrimè inuentum est & constitutum, vt formatæ Epistolæ hanc calculationis seu supputationis suę habeant rationem, id est, vt assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, & Filij, & Spiritus sancti id est, π. υ. α. Quæ elementa octogenarium quadringentesimum & primum seruant numeros. Petri quoque Apostoli prima litera id est π: quæ numerum octogesimum significat. Eius qui scribit epistolam prima litera, cui scribitur secunda, accipientis tertia, ciuitatis quoque de qua scribitur quarta, & indictionis, quæcunque est illius temporis, numerus assumatur: atque ita his omnibus Græcis literis, quæ (vt diximus) numeros exprimunt, in vnum ductis vnam quęcunque collecta fuerit, summam Epistola teneat. Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium & nonum numeros, qui secundum Græca elementa significant, ἀμήν. Tres igitur prædictę literæ Græcæ, id est, π. υ. α. & prima litera ex nomine Petri, id est π quingentesimum & vnum faciunt numeros π. enim prima, quæ est in nomine summi Patris, sexagesimum numerat: υ. verò, quæ est prima in nomine Filij, octoginta numerat: α verò, quæ prima est in nomine Spiritus sancti, vnum indicat. Si addas π quæ in nomine Petri est prima, id est quadringenta reperies octoginta, Αμὴν verò, quod in fine prędictæ epistolę scriptum est quingēta sexaginta vnū, indicat. α enim vnū μ nonaginta nouē, η quadraginta octo, ν nonaginta numerum, qui nonaginta nouem efficiunt numeros. Si verò totam summam simul iungas sexcentas-sexaginta, epistola numeros tenet. Sed propter minus scientes ponenda videntur elementa ipsa Gręca cum numeris propriis.

dist. 73 c. qualit. r.

I.	II.	III.	IIII.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XX.	XXX.	XL.	L.	LX.	LXX.	LXXX.	XC.	C.
α.	β.	γ.	δ.	ε.	ς.	ζ.	η.	θ	ι.	κ.	λ.	μ	ν.	ξ.	ο.	π.	ϙ.	ρ.
CC.	CCC.	CCCC.	D.	DC.	DCC.	DCCC.	DCCCC.	M.										
σ.	τ.	υ.	φ.	χ.	ψ	ω.	ϡ.	α.										

Numerantur autem ita

ἓν. δύο. τρία. τέσσαρα. πέντε. ἕξ. ἑπτά. ὀκτώ. ἐννέα. δέκα. εἴκοσι. τριάκοντα. τεσσαράκοντα. πεντήκοντα. ἑξήκοντα. ἑβδομήκοντα. ὀγδοήκοντα. ἐννενήκοντα. ἑκατόν. διακόσια. τριακόσια. τετρακόσια. πεντακόσια. ἑξακόσια. ἑπτακόσια. ὀκτακόσια. ἐννεακόσια. χίλιοι.

Exemplum Epistolæ formatæ.

§ Cap. 434.

Simile ferè habetur dist. 73 c in nomine.

In nomine π Patris, & υ Filij, & α Spiritus sancti, Rathbodus sanctæ Treuerensis Ecclesiæ ac plebis ipsius humilis famulus Rotberto reuerendæ sanctæ Metensis ecclesiæ antisti in Christo principe pastorum mansuram cum gaudio prosperitatis ac perpetuitatis gloriam. Decreta sanctorum trecentorum decem & octo patrum Niceæ constitutorum saluberrima seruantes, Deo dignam piámque fraternitatem vestram canonice aggredimur, & sub nomine formatæ Epistolæ reuerenter vestram sanctitatem adimus, vobis videlicet intimando, quia præsenti Presbytero nostro nomine Gislemaro, has di-

missorias dedimus literas, quem in nostra diœcesi ecclesiasticè educatum, de ordine clericatus ad presbyteratus prouexiinus gradum, vt his canonicis munitus apicibus, cum nostra licentia ei in vestra parœcia sub defensione ac regimine vestræ charæ dilectionis degere liceat, illúmque in sinu sanctæ matris ecclesiæ canonicè fouendum ac regendum vobis committimus. Hanc ergo epistolam Græcis literis hinc inde munire decreuimus, & annulo Ecclesiæ nostræ bullare censuimus. Christus pastorum princeps interuentu beati Petri, cui specialiter ouile dominicum commissum est, fraternitatem vestram ad custodiam sui gregis diu nobis conseruet incolumem, ἀμήν. Summa horum Mille Dxxxix. π. υ. α. π. ρ. ε. σ. υ. θ. ἀμήν.

Data Treueris. Idib. Octob. Anno Dominicæ incarnationis, D. cccc. vi. Indict. viij. π. υ. α. π. δ. α. ρ δ θ.

Item aliud exemplum formatæ.

§ . Cap. 435.

Reuerendissimo & sanctissimo Rathbodo sanctæ Treuerensis Ecclesiæ Archiepiscopo Dado Virdunensis ecclesiæ deuotus gregis Christi famulus in Domino vero Rege summæ fœlicitatis beatitudinem. Cùm sancta catholica ecclesia prompta sit sequi documenta euangelica, Matth.10. quæ dicunt, Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui Rom. 12. recipit iustum in nomine iusti, & cætera. Et Apostolus iubeat hospitalitatem sectari, & necessi- 1.Tim.4. tatibus sanctorum virorum communicare, tamen propter eos qui cauteriatam habent suam conscientiam, dicentes se esse simplices, cùm sint astutia diabolica repleti, & pro opere pietatis dicunt se de loco ad locum transire, cùm sint sua malitia faciente fugitiui, & dicunt se esse ministerio sacro insertos, cùm non sint: statutum est à sanctis patribus neminem clericum alienum & ignotum recipi ab aliquo episcopo, & intronizare in sua Ecclesia, nisi habeat à proprio episcopo epistolam, quæ in canonibus nominatur formata. Ideo notum facimus paternitati vestræ, quod præsens frater noster harum literarum portitor, nomine Adruinus, non pro sua nequitia expulsus est à nobis, sed postulantibus fratribus nostris, eo quod ex familia nostra fuit, dedimus ei libertatem receptam à cornu altaris canonicè, & ordinauimus eum ad gradum Presbyterij. Cui etiam has dimissorias siue commendatitias literas fecimus, & eum ad vestram dilectam fraternitatem dirigimus, vt in vestra parœcia sub vestro sacro regimine, & defensione consistere valeat. Ego inquam in nomine π Patris, & υ Filij, & α Spiritus sancti, & in vnitate sanctæ Ecclesiæ, in qua Petro datum est ius ligandi atque soluendi, absoluo Dado humilis episcopus presbyterum Adruinum de ciuitate Virdunensi, Indict. viij. Et licentiam do vobis Rathbode venerabilis Archiepiscope, intronizandi eum in quacunque ecclesia vultis vestræ parœciæ. Dilectam paternitatem vestram virtutum floribus insignitam omnipotens Deus conseruare dignetur. ἀμήν. D. cc. lxxviij. π. υ. α. π. δ. α. λ. θ. Data v. idus Mai. Anno Dominicæ incarnationis D. cccc. vj. Indict. viij.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DECRETI PARS SEPTIMA:

DE MONACHORVM ET MONACHARVM singularitate & quiete: Et de reuocatione & pœnitentia eorum qui continentiæ propositum transgrediuntur.

VT MONACHI PER SINGVLAS CIVITATES SVBIECTI sint Episcopis, & quieti operam dantes, ieiuniis & orationibus intendant. Ex concilio Chalcedonensi, cap. iiij.

¶ CAPVT PRIMVM.

Actione 15. 16 q. 1. c qui verè.

QVi verè & purè solitariam eligunt vitam, digni sunt conuenienti honore. Quia tamen sunt quidam monachi habitantes indifferenter per ciuitates, nec non & per monasteria seipsos præsumptione propria commendantes: placuit neminem aut ædificare, aut construere monasteria, aut oratorij domum, sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi. Eos verò qui per singulas ciuitates seu possessiones in monasteriis sunt, subiectos esse debere episcopo, & quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes, in locis in quibus semel Deo se deuouerunt, permanentes: & neque communicare ecclesiasticis, neque sæculares aliquas attrectare actiones, relinquentes propria monasteria: nisi fortè iubeantur propter vrgentes necessitates ab ipsius ciuitatis Episcopo. Et neminem seruorum suscipi in monasterium, vt sit cum eis monachus, nisi cum domini proprij conscientia. Prætereuntem verò hæc decreuimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Conuenit verò ciuitatis Episcopo curam sollicitudinémque necessariam monasteriis exhibere.

L. 2 ep 14. *De monachorum singularitate. Hieronymus in Epistola ad Paulinum presbyterum de institutione clericorum.*

¶ CAP. 2.

16. q. 1 c si cupis. Si cupis esse quod diceris, monachus, id est solus, quid facis in vrbibus quæ vtique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet vnumquodque propositum principes suos. Et vt ad * vestra veniamus, Episcopi & presbyteri habeant ad exemplum apostolos & apostolicos viros, quorum honorem possidentes habere nitantur & meritum, nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos, Antonios, Iulianos, Hilariones, Macharios. Habeto simplicitatem columbæ, nec cuiquam machineris dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multùm distat in vitio vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper aut crebrò de nummis loquentẽ, exceptâ eleemosynâ quæ indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto quàm monachum. Præter victum & vestimentum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, * nec filiorum panem canes comedant.

** nostra orig.* ** ne orig.*

De eodem. Idem in Epistola ad Riparium & Desiderium Presbyteros. *L. 3 ep vlt. circa finem.*

¶ CAP. 3.

16. q. 1 c. monachus. Monachus non doctoris habet, sed plangentis officium, qui vel se vel mundum lugeat, & Domini pauidus præstoletur aduentum. Qui sciens imbecillitatem suam, & vas fragile quod portat, timet offendere ne impingat & corruat atque frangatur. Vnde & mulierum maximéque adolescentularum vitat aspectum: & intantum castigator sui est, vt etiam quæ tuta sunt pertimescat. Cur, inquis, pergis ad eremum? Videlicet vt te non audiam, non videam, vt tuo furore

furore non moueat, vt tua bella non patiar, ne me capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis, hoc non est pugnare, sed fugere: sta in acie, aduersariis armatus obsiste, vt postquam viceris coroneris. Fateor imbecillitatem meam: nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam.

L. 2. ep. 13. *Item de eodem. Idem in Epistola ad Rusticum monachum, de labore monachorum.*

¶ CAP. 4.

Mihi oppidum carcer, & solitudo paradisus est. Quid desideramus vrbium frequentiam, qui de singularitate censemur? Moyses vt præesset populo Iudæorum quadraginta annis eruditur in eremo: pastor ouium, hominum factus est pastor. Apostoli de piscatione lacus Genezareth, ad piscationem hominum transierunt. Tunc habebant patrem, rete, nauiculam: secuti Dominum protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem suam, & ne virgam quidem in manu habentes. Hæc dico, vt si clericatus te titillat desiderium, discas quod possis docere, & rationabilem hostiam offeras Deo, ne miles antequam tyro, ne priùs magister sis quàm discipulus. Non est humilitatis meæ, neque mensuræ iudicare de cæteris, & de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum suum: quem si tenueris, quomodo tibi in eo viuendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Nunc monachi incunabula moresque discutimus: & eius monachi, qui liberalibus studiis eruditus in adolescentia, iugum Christi collo suo imposuit. Primùmque tractandum est, vtrum solus an cum aliis in monasterio viuere debeas. Mihi placet, vt habeas sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es.

Exod. 3.

Lucæ.

16. q. 1. c. si clericatus.

Rom. 12.

Post quædã. *Vt monachus semper laboret. Idem in eadem epistola.*

¶ CAP. 5.

Nunquam de manu aut oculis tuis liber psalterij * descendat, discatur ad verbũ. Oratio sine intermissione: vigilet sensus, nec vagis cogitationibus pateat: corpus pariter animúsque tendatur ad Deum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia nõ amabis. Nec vacet mẽs tua variis perturbationibus, quæ si pectori insederint dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, vt semper te diabolus inueniat occupatum. Si apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorũ pro spiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in vsus tuos successura non præpares? Vel fiscellam texe iunco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolæ æquo limite diuidantur: in quibus cùm olerum iactata fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aquæ ducantur irriguæ. Hinc pulcherrimorum versuum spectator assistas: Ecce supercilio cliuosi tramitis vndam Elicit, illa cadens raucum per læuia murmur Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua. Inserantur fructuosæ arbores, vel gemmis vel surculis: vt paruo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare aluearia, ad quas te mittunt Salomonis prouerbia. Monasteriorum ordinem ac regiam disciplinam in paruis disce corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur & libri, vt & manus operetur cibos, & anima lectione saturetur. In desideriis est omnis ociosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, vt nullum absque opere ac labore suscipiant, non tam propter victus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne vagentur perniciosis cogitationibus, & instar fornicantis Hierusalem, omni transeunti diuaricent pedes suos.

de cons. dist. 5 c. nunquã de manu. * recedat orig.

1. Thess. 2.

Virgilius 1. lib Georg.

Prouer. 6.

Prouerb 13. iuxta 70.

Ezech. 16.

Quòd non peribunt omnes habitantes in vrbibus. Et in sequentibus.

¶ CAP. 6.

Quid ergo? Peribunt omnes qui in vrbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant ecclesiis, adeunt balnea, vnguenta non spernũt, & tamen in omnium ore versantur. Ad quod & antè respondi, & nunc breuiter respondeo: me in præsenti opusculo, non de clericis disputare, sed monachum instituere.

De monachis fugitiuis non premouendis ad clerum. Augustinus in epistola ad Aurelium. Epist. 76.

¶ CAP. 7.

Legi epistolam benignitatis tuæ de Donato & fratre eius: Et quid responderem diu fluctuaui. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti quid sit vtile saluti eorum, quibus nutriendis in Christo seruimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dandam seruis Dei, vt se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores. Et ipsis enim facilis lapsus, & ordini clericorum fit indignissima iniuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eliguntur, cùm ex his qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum assumere soleamus, nisi fortè (sicut vulgares dicunt) malus choraula bonus symphoniacus est: ita idem ipsi vulgares de nobis iocabuntur dicentes: Malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinosam superbiam monachos * subrigimus, & tam graui contumelia clericos dignos putamus. In quorum numero sumus, quum aliquando etiam bonus monachus vix bonum clericum faciat: si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ regularis integritas. Sed de istis credo quod arbitrata sit beatitudo tua, nostra voluntate, vt suis potius corregionalibus vtiles essent de monasterio recessisse: sed falsum est. Sponte abierunt, sponte deseruerunt, nobis quantum potuimus, pro eorum salute renitentibus.

16 q. 1. c. legi epistolam.

* surrigamus orig. & Grat.

De quiete monachorum. Idem in epistola ad Eudoxium. Epist. 81.

¶ CAP. 8.

Domino dilecto, & exoptatissimo fratri, & cõpresbytero Eudoxio, & qui tecum sunt fratribus, Augustinus & qui mecum sunt fratres in Domino salutem. Quando quietem vestram cogitamus quam habetis in Christo, etiam nos quamuis in laboribus variis asperisque versemur, in vestra charitate requiescimus. Vnum enim corpus sub vno capite sumus, vt & vos in nobis negotiosi, & nos in vobis ociosi simus. Quia si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: & si glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Admonemus ergo & petimus & obsecramus per Christi altissimam humilitatem, & misericordissimam celsitudinem, vt nostri memores sitis in sanctis orationibus vestris, quas vos vigilantiores & magis sobrias credimus habere. Nostras

1. Cor. 12.

enim sæpe sauciat & debilitat caligo & tumultus sæcularium actionum: quas etsi sinistras [*Matth. 5.*] non habemus, eorum tamen qui nos angariant mille passus, & iubemur ire cum eis alia duo, tanta nobis ingerũtur, vt vix respirare possimus: credentes tamen quòd ille in cuius cõspectu intrat gemitus compeditorum, perseuerãtes nos in [*Psal. 78.*] eo ministerio in quo collocare dignatus est, cũ promissa mercede adiuuantibus orationibus [*16. q. 1. c. vos autem*] vestris, ab omni angustia liberabit. Vos autem, fratres, hortamur in Domino, vt propositum vestrum custodiatis, & vsque ad finem perseue[** quã opera or. Vict. Pann.*]retis. At si * quam operam vestram mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis: sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum qui vos regit, qui dirigit mites [*Psal. 24.*] in iudicio, qui docet mansuetos vias suas: nec vestrum ocium necessitatibus ecclesiæ præponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini non inueniretis.

[*Epist 70.*] *De voto Bonifacij Comitis. August. in epist. ad Bonifacium comitem.*

¶ Cap. 9.

[*17 q. 2 cap. nos nouim⁹.*] Nos nouimus, nos testes sumus quòd nobiscum apud Tubanas de animo & voluntate tua fuerimus colloquuti. Soli tecum eramus ego & frater Alipius. Non enim existimo tantum valuisse terrenas curas quibus impletus es, vt hoc de memoria tua penitus delere potuerint. Nempe omnes actus publicos quibus occupatus eras, relinquere cupiebas: & te in ocium sanctum conferre, atque in ea vita viuere, in qua [*Post aliquot versus sub finem.*] serui Dei monachi viuunt. Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigasti, vxorémque duxisti. Si enim coniugem non haberes, dicerem tibi quod & Tubanis diximus, vt in castitate continentiæ viueres, adderem quod tunc fieri prohibuimus, vt iam te quantum rerum humanarum salua pace potuisses, ab istis bellicis rebus abstraheres, & huic vitæ vacares, & societati sanctorum cui tunc vacare cupiebas, vbi in silentio pugnant milites Christi, non vt occi[*Ephes. 6.*]dant homines, sed vt expugnent principes & potestates & spiritualia nequitiæ, id est, diabolum [*Post pauca.*] & angelos eius. Sed vt te ad istam vitam non exhorter coniunx impedimentum est, sine cuius consensione continenter tibi non licet viuere.

Non solui coniugium, si mulier nescia de voto viri nupsit ei. Idem in eadem epistola.

¶ Cap. 10.

Quia & si tu eam post illa tua verba Tubanensia ducere non debebas, illa tibi tamen, nihil eorum sciens, innocenter & simpliciter nupsit. Atque vtinam posses ei persuadere continentiam, vt sine impedimento redderes Deo quod te debere cognoscis. Sed si cum illa agere non potes, saltem serua pudicitiam coniugalem, & roga Deum qui te de necessitatibus eruit, vt quod non potes modò, possis aliquando. Verumtamen vt Deum diligas, non diligas mundum, vt in ipsis bellis si adhuc te in eis versari opus est, fidem teneas, pacémque quæras, vt ex mundi bonis facias opera bona: & propter mundi bona non facias opera mala, aut non impedit coniunx, aut impedire non debet. Hæc ad te, fili charissime, vt scriberem charitas iussit, qua te secundùm Deum, non secundùm hoc sæculum diligo: quia & cogitans quod scriptum est: Corripe sapientem & amabit te, [*Prouerb. 9.*] corripe stultum & adijciet odisse te: non te vtique stultum, sed sapientem debui cogitare.

De quiete monachorum. Decretum sancti Gregorij Papæ. ¶ Cap. 11. [*lib 7. Ind. 1 ep 18. Mariniano episcopo.*]

Quàm sit necessarium monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua securitate [*18. q. 2. c. quam sit necessarium.*] tractare, anteactum * nos officium quod in regimine cœnobij * exhibuimus informat. Et quia [** vos or.*] [** exhibuistis orig.*] in plurimis monasteriis multa à præsulibus præiudicia atque grauamina monachos pertulisse cognoscimus, oportet vt nostræ fraternitatis prouisio de futura quiete eorum, salubri disponat ordinatione: quatenus conuersantes in illis in Dei seruitio, gratia ipsius suffragante, mente libera persenerent. Sed ne ex ea quæ magis emendanda est consuetudine, quisquam monachis quicquam molestiæ præsumat inferre, necesse est vt hęc quæ inferius enumeranda curauimus, ita studio fraternitatis episcoporum debeant custodiri, vt ex eis non possit vlterius inferendæ inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri Iesu Christi, & ex authoritate beati Petri Apostolorum principis prohibemus, cuius vice huic Romanæ Ecclesiæ præsidemus, vt nullus episcoporum aut sæcularium vltrà præsumat de reditibus, vel rebus, vel chartis monasteriorum, vel de cellis, vel villis, quæ ad ea pertinent, quocunque modo vel qualibet occasione minuere, vel dolos vel immissiones aliquas facere. Sed si qua fortè causa inter terram venientem ad partem suarum ecclesiarum & monasteriorum euenerit, & pacificè non potuerit ordinari, apud electos abbates & alios patres timentes Deum sine voluntaria dilatione, mediis sacrosanctis Euangeliis finiatur. Defuncto verò abbate cuiusque congregationis, non extraneus nisi de eadem congregatione quem sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit, & qui electus fuerit, sine dolo vel vęnalitate aliqua ordinetur. Quòd si aptam inter se personam inuenire nequeunt, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Neque constituto abbate, quæcunque persona qualibet occasione præponatur, nisi fortè extantibus (quod absit) criminibus, quæ sacri canones punire monstrantur. Pariter autem custodiendum est, vt inuito abbate ad ordinandum alia monasteria, aut ad ordines sacros vel clericatus officium, tolli exinde monachi non debeant.

De eodem. Greg. cap. lxxxvii. Castorio Episcopo Ariminensi. ¶ Cap. 12. [*L. 4. ep. 43.*]

Luminoso abbate referente, plurimis in mo[*18 q. 2. cap. Luminoso.*]nasteriis multa à pręsulibus pręiudicia atq; grauamina monachos pertulisse comperimus. Oportet ergo vt tuæ fraternitatis prouisio de futura quiete eórum salubri disponat ordinatione, quatenus conuersantes in illis in Dei seruitio gratia illius suffragante, mente libera perseuerent.

Ne publicè Missæ fiant in cœnobiis. Gregorius.

¶ Cap. 13.

Missas quoque publicas in cœnobio fieri omnimodo prohibemus, ne in Dei seruorum recessibus & eorum receptaculis vlla populis præbeatur occasio conuentus: quia non expedit animabus eorũ. Nec audeat illic episcopus cathedrã collocare, vel quamlibet potestatẽ exercere

imperandi, nec aliquam ordinationem quamui leuissimam faciendi, nisi ab abbate fuerit rogatus: quatenus monachi semper maneant in Abbatum suorum potestate: vt remotis vexationibus ac cunctis grauaminibus diuinum opus cum summa deuotione animi perficiant inperpetuum. vale optime pater memor nostri.

Ne monasterium grauet Episcopus. Idem Gregorius. (Ind. 1. lib. 7. epist. 18 in fine. 18. q. 2. cap. visitandi.)

¶ Cap. 14.

Visitandi exhortandique gratiâ ad monasterium quotiens placuerit, ab antistite ciuitatis accedatur. Sed sic charitatis officium illic impleat episcopus, vt grauamen aliquod monasterium non incurrat.

De oblatis à parentibus. Epist. Greg. ad Augustinum Anglorum Pontificem. (Greg 3 ep. 4. vel 13 c. 7 ad Bonifac.)

¶ Cap. 15.

(20 q. 1. cap. addidisti.) Addidisti adhuc, quòd si pater vel mater filium filiámque intra septa monasterij infantiæ annis sub regulari tradiderunt disciplina, vtrum liceat eis postquam pubertatis inoleuerint annos, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omninò deuitamus: quia nefas est, vt oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis fræna laxentur.

De monachis & virginibus propositum non seruantibus. Epistola Syricij, cap. vi. (Epist. 1.)

¶ Cap. 16.

Præterea monachorum quosdam atque monacharum abiecto proposito sanctitatis in tantam protestaris dimersos esse lasciuiam, vt prius clanculo velut sub monasteriorum prætextu illicita ac sacrilega se contagione miscuerint: Postea verò in abruptum conscientiæ desperatione perducti, de illicitis complexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges & ecclesiastica iura condemnant. Has ergo impudicas detestabilésque personas, à monasteriorum cœtu ecclesiarúmque conuentibus eliminandas esse mandamus, quatenus retrusæ in suis ergastulis, tantũ facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio possint pœnitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem saltem solius misericordiæ intuitu, per communionis gratiam possit indulgentia subuenire.

De virginibus sacratis, si lapsæ fuerint. Ex dec. Innocentij Papæ, cap. xij.

¶ Cap. 17.

(Innocentius 1. ep. 2 ad Victricium episc. 27 q. 1 cap. quæ Christo.) Item quæ Christo spiritualiter nubunt, & à sacerdote velantur, si postea vel publicè nupserint, vel occultè corruptæ fuerint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi is cui se iunxerant de hac vita discesserit. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcunque viuente viro alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ pœnitentiæ licentia concedatur, nisi vnus ex eis fuerit defunctus, quantò magis de illa tenenda est, quæ antea immortali se sponso coniunxerat, & postea ad humanas nuptias transire elegit?

De virginibus non velatis si deuiauerint. Ibidem cap. xiij.

¶ Cap. 18.

(27. q. 1. c. hæ verò quæ.) Hæ verò quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, si fortè nupserint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia est: quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nulla ratione dissolui, quantò magis ista pollicitatio quam cum Deo pepigerunt, solui sine vindicta non poterit?

Qua Pœnitentia purgandus sit qui propositum monachi deseruerit. Leo Rustico Narbonensi episcopo. (Ep. 92. c. 12. vel inquis. 14.)

¶ Cap. 19.

(20. q. 3 cap. propositum. Deuter. 23. Psal. 49. & 115.) Propositum monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptum deseri non potest absque peccato: Quod enim quis vouit Deo, debet & reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione ad militiam vel ad nuptias deuolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfactione purgandus est: quia & si innocens militia & honestum potest esse coniugium, electionem tamen meliorum deseruisse transgressio est.

Quòd puellæ spontaneum virginitatis propositum deserentes delinquunt. Ibidem. cap. xiij.

¶ Cap. 20.

(20. q. 1. cap. puellæ.) Puellæ quæ non parentum coactæ imperio, sed spontaneo iudicio virginitatis propositum atq; habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, præuaricantur, * etiamsi nondum eis gratia consecrationis accessit. Cuius vtique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. (* etiamsi consecratio non accessit. or. & Gr.)

De consecratis si nupserint. Ibidem cap. xiiii.

¶ Cap. 21.

Ambigi non potest magnum crimen admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid * de his manebit, qui corruperint diuini fœdera sacramenti? (* eos)

Quòd liceat monachis cum sacerdotali officio vbique ministrare. Ex concilio Bonifacii Papæ, qui quartus à beato Gregorio fuit.

¶ Cap. 22.

(16 q. 1. c. sunt nonnulli.) Non vllo fulti dogmate, audacissimè quidam magis zelo amaritudinis quàm dilectionis inflammati, asserunt monachos, quia mundo mortui sunt & Deo viuunt, sacerdotali officio indignos, neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absoluere posse per sacerdotalis officij iniunctam gratiam, sed omnino labuntur. Nam si ex hac causa veteres æmuli vera prædicarent, Apostolicæ sedis compar beatus Gregorius monachico cultu pollens, ad summum nullatenus apicem conscenderet, cui quidem ostiatim fungendi, ligandi, soluendique officio potestas summa conceditur. Augustinus quoque eiusdem sanctissimi Gregorij discipulus, Anglorum prædicator egregius: ac Pannoniensis beatus Martinus, aliíque quamplurimi viri sanctissimi preciosorum monachorũ habitu fulgentes, nequaquã annulo pontificali subarrharentur. Sed quia monachi fuerunt, prædictis vti perhibentur. Neque enim Benedictus monachorum præceptor huiuscemodi rei aliquomodo fuit interdictor, sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes forè solummodo, quod quidem apostolicis documentis, & omnium sanctorum patrũ institutis, non solùm monachis, verùm etiam canonicis maximopere imperatur. Vtrisque enim præfatorum patrum exemplis perspicacibus circunquaque vt mundo mortui sint, euidentissima ratione præcipitur. Tantorum ergo patrum institutis & exemplis periculosum est refragari. Credimus ergo à sacerdotibus monachis ligandi soluendíque potestatem atque officium Deo operante haud indignè administrari,

si eos dignè contigerit ad hoc ministerium sublimari. Quod incunctanter & euidenter affirmat quisquis statum monachorum & habitum potentatúmque euidenter considerat. Verbi gratiâ: Angelus Græcè, Latinè nuncius dicitur. Sacerdotes igitur monachi atque canonici, qui quotidie sancta Dei præcepta annunciant, Angeli vocantur, ratione non incongrua. Sed vnusquisque angelicus ordo quantò claritatem Dei vicinius contemplatur, tantò dignitate sublimior affirmatur. Nam vti Cherubin, monachi sex alis velantur. Duæ quidem in capitio quo caput tegitur veri similibus demonstrantur assertionibus. Illud verò tunicæ quod brachiis entenditur, alas duas esse dicimus: & illud tandem quo conditur corpus, sex alarum numerum certissimè implere asseritur. Decertantes igitur monachicæ professionis presbyteros sacerdotalis potentiæ arcere officio, omnimodo præcipimus, vt ab huiuscemodi nefandis ausibus reprimantur in posterum, quia quantò quisque celsior, tantò potentior.

In fragm. Pelagij 2. 16. q. 1. c. de præsentium.

Ne monachus defensor fiat Pelagius Antonina Patriciæ & Deciæ. ¶ CAP. 23.

De præsentium portitore quod defensor factus non est, nulla animi molestia sit: quia verè satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo quæ à monachis Deo promissa sunt valeant adimpleri. Omnimoda enim & illius habitus, & istius officij diuersitas est. Illic enim quies, oratio, labor manuum: at hîc causarum conditio, conuentiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel Ecclesiastica instituta vel supplicantiũ necessitas poscit. Faciat autem Deus, vt tales sint qui vel à vobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, vt prouecta ætate & probata vita, non ad litigiorum officia, sed ad sacerdotium valeant promoueri.

*Qualis & à quibus debeat Abbas eligi. Pelagius * Melleo subdiacono.* ¶ CAP. 24.

** Mellito*

18 q. 2. cap. abbatem.

* loco

Abbatem in eodem * monasterio illum volumus ordinari, quem sibi de sua congregatione & monachorum electio, & possessionis Dominus, & (quod magis obseruandum est) ordo vitæ ac meritum poposcerit ordinari.

Ne duplex monasterium fiat. Ex septima synodo, cap. xi. ¶ CAP. 25.

Synod. vij. ecu. c. 20. 18. q. 2. c. diffinimus.

Ex hoc diffinimus, minimè duplex fieri monasterium, quia scandalum id & offendiculum multis efficitur. Si verò aliqui cum cognatis abrenunciare & monasticam vitam sectari voluerint, debent viri quidem virorum adire cœnobium, fœminæ verò mulierum ingredi monasterium: in hoc enim placatur Deus. Quæ autem hactenus sunt dupla secundùm regulam sancti Patris Basilij, & secundùm præceptionem eius ita formentur: Non habitent in vno monasterio monachi & monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitatio, si habeat aditum monachus ad monacham, vel monacha ad monachum secretò ad collocutionem. Non cubat monachus in muliebri monasterio, neque cum monacha singulariter conuiuetur, & quando necessaria vitæ à virorum parte ad regulares deferuntur monachas, extra portam hæc suscipiat abbatissa monasterij fœminarum, cum quadam vetula monacha. Porrò si contigerit, vt aliquam propinquam suam videre voluerit monachus, in præsentia abbatissæ huic confabuletur, per modica & compendiosa verba, & in breui ab ea discedat.

De his qui se ante legitimos annos totonderint & velauerint. Ex concilio Magontino, cui interfuit Carolus Imperator & Richolfus archiepiscopus in claustro sancti Albani, cap. xx. ¶ CAP. 26.

Si quis ante annos legitimos tonsuratus est *De regular. t. 1. 31. c. si quis.* sine consensu parentum suorum, & si ipsi parentes infra annum non se reclamauerint ad principem, aut ad proprium episcopum, aut ad missum dominicum, in ipso clericatu permanet. Si verò post legitimos annos per vim clericus factus est, & infra annum ad supra memoratas personas minimè se reclamauerit, in clericatu permaneat, sicut is de quo superius dictum est. Si verò præfatę personæ infra annum reclamationem fecerint, hi qui eos clericos fecerunt ipsis sine parentibus eorum hoc per legem exoluant, quod contra eos contraxerunt. Ille verò qui ante legitimos annos tonsuratus est, vtrum in eadem tonsura permanere debeat nec ne, in potestate sit parentum. Si verò is qui tonsuratus est, alicuius fuit seruus, domino per legẽ emendetur, quicquid de eius seruo contra eum contractum est. Ille verò qui tonsuratus est, vtrũ in eadem tõsura permaneat, in potestate sit domini sui. Si verò hi qui liberi sunt, ante legitimos aut post legitimos annos hoc modo (sicut superius taxatũ est) tonsurati sunt, & ad gradus ecclesiasticos peruenerint, in eisdẽ gradibus perseuerare cogãtur. Si verò seruus qui superius taxato modo tonsuratus est, & ad gradus ecclesiasticos peruenerit, Domino suo per legem emendetur: & ei redditus in suo gradu permaneat. Hoc & de velandis puellis obseruandum est.

De illis quos vnus aut ambo parentes sanctæ religioni tradiderunt. Ex concilio Toletano, ca. vi. ¶ CAP. 27. *Tolet. 10.*

Quoniam hucvsque dissolutæ operationis effectus, interdum fecit nutare honestum, constitutionis edictum proponimus, ne resolui putetur quod indissolubili sanctionis authoritate tenetur: ideo quicquid obuium ex incerto occurrerit, euidenter abijci debet: vt de cætero nihil superfit, quod in dubiũ nutet. Ideóque si in qualibet iuniori ætate vel religione tonsuram, vel religioni debitam vestem, in vtroque sexu, filiis *20. q. 1. si in qualibet.* aut vnus aut ambo parentes dederint, certè vel nolentibus aut nescientibus se susceptam, & nõ mox visam in filiis abdicauerint: sed vel coram se, vel coram Ecclesia palámque in conuentu eosdem filios talia habere permiserint, ad sæcularem reuerti habitum ipsis filiis quandoque penitus non licebit: sed conuicti quod tonsuram aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitúmque reuocentur, & sub strenua districtione huiusce obseruantiæ inseruire cogantur. Parentibus sanè filios suos religioni contradere non amplius, quàm vsque ad duodecimum ætatis eorum annum licentia poterit esse. Postea verò an voluntate parentum, an suæ deuotionis solitarium sit votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione tonsuræ, vel sæcularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, excommunicationis censuram accipiat, & religioni semper inhæreat.

Actione 15. *De illis qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetiuerunt. Ex concilio Chalcedonensi, cap. vij.*

¶ CAP. 28.

20 q 3. c eos qui semel. Qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetiuerunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam: & hoc tentantes & non agentes pœnitentiam, quò minus redeant, ad hoc quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari.

Cõ Magont. 1 sub Leone 3. cap 21. *Vt canonici inter monachos conuersantes, aut monachi fiant, aut canonicè viuere cogantur. Ex concilio Magentiensi, cap. xvij.*

¶ CAP. 29.

Præcipimus, vt vnusquisque Episcopus sciat per singula monasteria, quantos quisque Abbas canonicos in monasterio suo habeat: & hoc omnino ambo pariter prouideant, vt si monachi fieri voluerint, regulariter viuant: Sin autem, canonicè viuant omnino.

Quòd monachum paterna deuotio, vel propria professio faciat. Ex concilio Toletano iiij. cap xlviij.

¶ CAP. 30.

20. q. 1. cap. monachum. *al. allegatum Monachum aut paterna deuotio, aut propria professio facit. Quicquid horum fuerit * alligatum, tenebit. Proinde his ad mundum reuertendi intercludimus aditum, & omnes ad sæculum interdicimus regressus.

De clericis qui se fingunt monachos esse. Ex eodem concilio.

¶ CAP. 31.

Capitul. l. 1. c. 77. De regular. tit 31. c. vt clerici. Vt clerici qui se fingunt habitu & nomine monachos esse, & non sunt, omnimodis corrigantur, atque emendentur, vt vel veri monachi sint, vel veri canonici.

Vt monacho sine consensu sui abbatis votum vouere non liceat. Ex dictis Basilij.

¶ CAP. 32.

20. q. 4 ca. monacho. Monacho non licet votum vouere sine consensu abbatis sui. Si autem vouerit, frangendum erit.

* mundiburdis *De virginibus quæ ante annos xij insciis * mundiburnis suis velamen sibi imposuerint. Ex concilio Triburiensi, cap. xxiiij.*

¶ CAP. 33.

*patronis Orig. Virgines quæ ante xij. annos insciis * mundiburnis suis sacrum velamen capiti suo imposuerint, & illi mundiburni annum & diem hoc tacendo consenserint, in suo sancto proposito permaneant. Et si in prædicto anno & die pro illis se proclamauerint, petitioni eorum assensus præbeatur: nisi fortè Dei timore * tactæ, cum eorum licentia in religionis habitu perseuerent. *tacti

Vt clericus in qua Ecclesia semel legerit, deinceps maneat. Ex concilio Africano, cap. lvij.

¶ CAP. 34.

Item placuit vt quicunque in Ecclesia vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad clericatum non teneatur.

De viris ac fœminis sacrum propositum transgredientibus. Ex concilio Toletano vj. c. vj.

¶ CAP. 35.

20. q. 3. cap. procliuis. Procliuis cursus est ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quisquis virorum vel mulierum habitum semel induerint spontaneè religiosum, aut si vir deditus Ecclesiæ choro, vel fœmina fuerit aut fuit delegata puellarum monasterio, in vtroque sexu præuaricator ad propositum inuitus reuerti cogatur: vt vir detondeatur, & puella * monasteriũ ingrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, sacerdotali sententia ita à Christianorum cœtu habeantur extorres, vt nec locus eis vllus sit * communis, viduas quoque vniuersalis iamdudum statuit synodus, professionis vel habitus sui desertrices, vt superiori sententia condemnentur. * ad mon. regrediatur. orig. * communionis orig.

Quo tempore velamen sacris virginibus imponi debeat. Ex decreto Gelasij Papæ, cap. xij. Cap. 14 ep 9 ad episc. per Lucan.

¶ CAP. 36.

Deuotis quoque Deo virginibus nisi aut in Epiphania, aut in albis Paschalibus, aut in Apostolorum natalitiis sacrum minimè velamen imponatur (& non ante xxv. annos: nisi fortè (sicut de baptismate dictum est) graui langore correptis, ne sine hoc munere de sæculo exeant, implorantibus non negentur. 20 q 1 cap. deuotis Deo virginib.

Quòd non obsit Episcopo, si pro necessitate ante xxv. ætatis annum virginem velauerit. Ex concilio Mileuitano, cap. xxvi. Carth. 3. c. 4. Africanum c. 93.

¶ CAP. 37.

Item placuit, vt quicunque episcoporum necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cùm vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquando mortis periculoso scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velauerit virginem, seu velauit intra xxv. annos ætatis, non ei obsit concilium, quod de isto numero annorum constitutum est.

De Monialibus quæ alias velare præsumunt. Ex decretis Eutychiani Papæ, cap. xiij. In fragm. cap. 2.

¶ CAP. 38.

Nihilominus etiam in quibusdam locis inolitum inuenimus vsum stultitiæ plenum, & Ecclesiasticæ authoritati contrarium, eo quod videlicet nonnullæ abbatissæ, & aliquæ ex sanctimonialibus viduis, & puellis virginibus contra fas velum imponere præsumant, & ideo nonnullæ iniustè velatæ, putant se liberius suis carnalibus desideriis posse inseruire, & suas voluntates explere. Quapropter statuimus, vt si abbatissa, aut quælibet sanctimonialis post hanc diffinitionem in tantam audaciam prorupèrit, vt aut viduam aut puellam virginem velare præsumpserit, iudicio canonico vsque ad satisfactionem subdatur. 20. q. 2. c. statuimus.

De virginibus quæ ætate velari debeant. Ex decretis Pij Papæ.

¶ CAP. 39.

Vt virgines non velentur ante xxv. annos ætatis, nisi fortè necessitate periclitantis virginalis pudicitiæ. Et non sunt consecrandæ alio tempore, nisi in Epiphania & albis paschalibus, & in Apostolorum natalitiis: nisi causa mortis vrgente. 20. q. 1. cap. virgines.

Quòd desponsatam puellam non liceat alij viro dare, licere autem si voluerit monasterium ingredi. Ex decretis Eusebij Papæ. In fragm. c. 3.

¶ CAP. 40.

Desponsatam puellam non licet parentibus dare alij viro: tamen monasterium licet eligere, si voluerit. 27. q. 2. c. desponsatam

Capitular. l. 5 c. 127. *Vt nullus incognitus citò in monasterium monachorum recipiatur. Ex concilio Toletano, cap. v.*

¶ Cap. 41.

17 q. 2. c. si quis incognitus. Si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos aut seruus, aut libertus, vel colonus quæratur à domino suo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requisitus, postea quæri non potest, nisi sit tam longè quod inueniri non possit: sed tantùm ea quæ in monasterio adduxit dominus serui recipiat.

De virginibus sacris quæ propter strictiorem vitam ad aliud monasterium transire disposuerunt. Ex conc. Triburiensi, cap. xxvi.

¶ Cap. 42.

12 q. 4. ca. virgines. Virgines sacræ si pro lucro animæ suæ, propter districtiorem vitam ad aliud monasterium ire disposuerint, ibique manere decreuerint, synodus concedit: si verò fugâ disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur.

Quo vestitu virgines ad consecrationem venire debeant. Ex conc. Carthaginensi iij. ca. xi.

¶ Cap. 43.

dist 23 cap. Sanctimonialis. Sanctimonialis virgo cùm ad consecrationem episcopo suo offertur, in talibus vestibus applicetur, qualibus semper vsura est professioni & sanctimoniæ aptis.

Vt præter scientiam domini sui seruus non efficiatur monachus. Ex concilio Arelatensi, c. iij.

¶ Cap. 44.

Placuit in monasterio non esse suscipiendum seruum ad monachum faciendum, præter domini proprij voluntatem. Qui verò hoc constitutum nostrum excesserit, eum à communione suspendi decreuimus, ne nomen Domini blasphemetur.

Martinus Bracarens. cap. 47. *Ne quis causa religionis seruum doceat contemnere dominum suum. Ex concilio Bracarensi ij. cap. xlvij.*

¶ Cap. 45.

17. q. 4. c. si quis ser. Si quis seruum alienum causâ religionis docet contemnere dominum suum, & recedere ab eius seruitio, durissimè in omnibus arguatur, & ad pœnitentiam compellatur.

De fugitiuis clericis seu monachis. Ex decretis Leonis Papæ.

¶ Cap. 46.

Fugitiuum verò clericum, aut monachum deserentem disciplinam, velut contemptorem placuit reuocare.

Tol. 4. c. 54. *De his qui cum semel tonsi fuerint, laici efficiuntur. Ex conc. Tolet. v. cap. xlv.*

¶ Cap. 47.

Quicunque ex sæcularibus accipientes pœnitentiam se totonderunt, & rursus præuaricantes laici effecti sunt: comprehensi ab episcopo suo, ad pœnitentiam, ex qua recesserunt, reuocentur. Quòd si aliqui per pœnitentiam irreuocabiles sunt, nec admoniti reuertuntur, verè vt apostatæ coram ecclesia anathematis sententiâ condemnentur: non aliter & hi qui tonsi collaudantibus parentibus fuerunt, aut sponte sua amissis parentibus seipsos religioni deuouerût, & postea habitum sæcularem sumpserunt, vt iidem à sacerdote comprehensi, ad cultum religionis, actâ priùs pœnitentiâ, reuocetur. Quòd si reuerti nolunt, verè vt apostatæ anathematis sententiæ subijciantur. Quæ forma seruabitur etiam in viduis, virginibúsque sacris, ac pœnitentibus fœminis, quæ sanctimonialem habitum induerunt, & postea aut vestem mutauerunt, aut ad nuptias transierunt.

Ne seruus nesciente domino suo in monasterio recipiatur. Ex concilio Chalcedonensi, cap. iij. Actione 15.

¶ Cap. 48.

Nullum verò recipere seruum in monasteriis obtentu monachi, præter domini sui conscientiam, licet. 16. q. 1. c. qui verè.

Quòd non liceat Deo sacratis nuptialia iura contrahere. Ex concilio Chalcedonensi, cap. xvi.

¶ Cap. 49.

Virginem quæ se Deo consecrauit, similiter & monachum, non licere nuptialia iura contrahere. Quòd si hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur. Confitentibus autem decreuimus, vt habeat authoritatem eiusdem loci episcopus, misericordiam humanitatémque largiri. 27 q. 1 c. Si qua virgo

Vt sine spe coniugij maneant, qui sanctimoniales in matrimonium duxerint. Ex epistola Paschalis Papæ, ca. xi. ¶ Cap. 50.

Hi qui scientes sanctimonialibus fœminis, in matrimonio sunt ad iniuriam Christi copulati, iuxta censuram Christiani zeli separentur, & nunquam eis concedatur iugali vinculo religari, sed in pœnitentiæ se lamentis vehementer, dum viuunt, afficiant. 27. q. 1. c. hi ergo.

De virginibus sacris, quæ præuaricatæ sunt. Ex decreto Gelasij Papæ, cap. xx. Epist. 9. ad episc. Lucaniæ, cap. 22.

¶ Cap. 51.

Virginibus sacris temerè se quosdam sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum incæsta fœdera sacrilegáque miscere. Quos protinus æquum est à sacra communione detrudi: & nisi per publicam probatámque pœnitentiam omnino non recipi: sed tamen his viaticum de sæculo transeuntibus, si * dignè pœnituerint, non negetur. 27. q. 1. cap. virginibus. * tamen orig.

Vt viduæ velum sibi non imponant inconsulto episcopo suo, & ne presbyteri eu imponere præsumant, quod & episcopis non licet. Ex concilio Rothomagensi, cap. ix.

¶ Cap. 52.

Statutum est, viduas non debere velari. Simul & hoc statutum est, vt si quisquam presbyterorum deinceps huius constitutionis normę contumaciter transgressor exstiterit, scilicet vt aliquas viduas velare præsumat, quia hoc & episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter & de puellis virginibus à presbyteris non velandis statutum est, vt si quis hoc facere tentauerit, tanquam transgressor canonum damnetur.

Quòd viduæ sub nulla sint benedictione velandæ. Ex decretis Gelasij Papæ, cap. xxi. Ca. 23 ep 9. ad episc. per Lucan.

¶ Cap. 53.

Nam de viduis sub nulla benedictione velandis superius latius duximus disserendum. Quæ si propria voluntate professam pristini coniugij castitatem mutabili mente calcauerint, periculi earum intererit, quali Deum debeant satisfa-

1 Tim 5. factione placare, quia iuxta Apostolum primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim si se forsitan continere non poterant, secundùm Apostolum, 1 Cor 7. nullatenus nubere vetabantur, sic habita secū deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem Ibidem. debuerunt custodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus inijcere, sed solas adhortationes præmij sempiterni pœnásque proponere diuini iudicij, vt nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se ratio iem Deo reddat intentio. Cauendum est quippe quod de earum 1. Tim 5. moribus actibúsque beatus Paulus testatur Apostolus, quod plenius exponere prætermus, ne sexus instabilis non tam deterreri, quàm admoneri videatur.

De viduis quæ semel sacratæ conuersationis velamen susceperunt. Ex concilio Aurelianensi, c. xij.

§ CAP. 54.

27. q. 1 c. viduas quæ. Viduæ quæ spontanea voluntate ab altari sacræ conuersationis velamen suscipiunt, decreuit sancta synodus in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse decernimus, vt postquam se Domino semel sub velo consecrauerint, * & inter velatas oblationes fecerint, iterum eis concedi Spiritui sancto mentiri.

* Hæc desunt apud Grat.

Conc. Tribu. c. 25. *Vt nullus viduas velare attentet. Ex concilio Magontiensi, c. vi.* § CAP. 55.

27 q. 1. cap. viduas Gelas c. 15. ep. 9. 1. Cor. 7. Viduas autē velare pontificū nullus attentet, prout statutū est in decretis Gelasij Papæ c. xiij. quod nec authoritas diuina, nec canonum forma præstitit. Quæ si propria fuerit voluntate continentiam professa, vt in eiusdem Gelasij c. xxi legitur, eius intentio pro se reddat rationem Deo, quia sicut secundùm Apostolum si se continere non poterat, & nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione promissam fidem pudicitiæ Deo debet custodire. Nos autem authoritate patrum suffulti in hoc sacro conuentu sancimus & liberè iudicamus, si sponte velamen quamuis non consecratum sibi imposuerit, & in ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit, sanctimoniæ habitum vlterius habere debet, licet sacramento confirmare velit eo tenore & ratione velamen sibi imposuisse, vt iterum posset deponere.

In capitul. adiectis, additione 2. c. 15. *De nobilibus velatis quæ postea domi in deliciis residere delectantur. Ex concilio apud Aquisgranum Ludouico Pio præsente, c. vi.*

§ CAP. 56.

De nobilibus fœminis quæ amissis viris repentè velantur, & in propriis domibus diuersas necessitates opponentes residere delectantur, de quibus in aliis conuentibus coram serenitate vestra iamdudum ventilatum est & definitum, maiori solertiáque studio admonendas & instruendas ab episcopis statuimus, quatenus suæ saluti consulant: nec sic indiscretè viuendo, & propria noxiáque libertate vtendo, & per diuersa vagando periculum animarum suarum incurrant, semper illud Apostolicum ante oculos habentes quod dicitur: Vidua quæ in deliciis 1. Tim. 5. est, viuens mortua est.

Ca 23. conc. Triburien. *De his qui velatas & Deo sacratas in coniugium duxerint. Ex concilio Aurelianensi, c xxiij.*

§ CAP. 57.

27. q. 1 c. Si quis sacro. Si quis sacro velamine consecratā in coniugiū duxerit, & post dicatum Deo propositū incæsta fœdera sacrilegáque miscuerit, vt in constitutis Gelasij Papæ c. xx. legitur, protinus æquum est à sacra communione detrudi, & nisi per publicam probatámque pœnitentiam omnino nō recipi. Si tamen pœnituerint transeuntibus de sæculo viaticum non negetur. In Chalcedonensi concilio cap. xvi. hoc perpetrantes excommunicantur: confitentibus autem authoritate episcopi misericordia largiatur. In epistola Syricij Papæ cap. vi. Velatæ & Deo consecratæ si abiecto proposito sanctitatis clanculum sacrilega se contagione miscuerint, & illicitis complexibus publicè & liberè filios procreauerint, has * nuptias detestabiles à monasteriorum cœtu & ecclesiarum conuentibus eliminandas esse iudicatum est, quatenus detrusæ ergastulis tantum facinus continua lamentatione defleāt. Vnde verbo Domini, & canonica authoritate in hac sancta synodo præcipimus, vt omnimodo separentur, & iuramento colligentur, vlterius sub vno non cohabitare tecto, nec familiari frui colloquio, excepto in ecclesia aut in publico, aut rem vllam habere communem, vnde suspicio illecebrosi desiderij, aut scandalum libidinosi facti iustè possit oriri. Si quæ etiam inter se diuidenda sunt diuidant, & vterque sua prouideat & incæstuosus sine spe coniugij maneat.

* impudicas detestabiles que personas. orig. & Grat.

De viduis quæ professam continentiam præuaricatæ sunt. Ex conc. Carthaginensi iv. c. iv.

§ CAP. 58.

27 q. 1. c. sicut. Sicut bonum est castitatis præmium, ita & maiori obseruantia & præceptione custodiendum est: vt si quæ viduæ, quamlibet adhuc in minoribus annis positæ, & in matura ætate à viro relictæ, se deuouerint Deo & veste laicali abiecta sub testimonio episcopi & ecclesiæ religioso habitu apparuerint: postea verò ad nuptias sæculares transierunt secundùm Apostolum damnationem * habebunt, quia fidem castitatis quam Deo vouerunt, irritam facere * visæ sunt. Tales ergo personæ à Christianorum communione sequestrentur: neque etiam in conuiuio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ coniuges * reæ sunt, si suis viris obnoxiæ fuerint, quantò magis viduæ, quæ Dei religiositatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, si deuotionē quam sponte nec coactè Deo obtulerūt, libidinosa * voluntate corruperint, atque ad secundas nuptias transitū fecerint? Quæ etsi violentia irruente ab aliquo oppressæ fuerint, ac postea delectatione libidinis permanere in coniugio raptori, vel violento viro consenserint, damnatione superiùs dicta teneantur obnoxiæ. De talibus ait Apostolus: Cū 1. Tim. 5. enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

1. Tim. 5.
* habeant
* nisæ. alias ausæ orig.
* reatu sunt viris suis obn. orig.
* voluptate. orig.

De eodem. Ex decretis Zepherini Papæ, c. iv.

§ CAP. 59.

Vt viduæ in deliciis non sint, sed secundùm Conc. Aquisgra. cap. 35. 1. Tim. 5. Apostolū sub potestate episcopi viuant: Præcipe, inquit, vt viduæ irreprehēsibiles sint. Vidua deligatur non minus xl. annorum, in operibus bonis testimonium habens: Si filios educauit, & cætera. Adolescentiores viduas deuita. Cū enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem: quia primam fidem irritam fecerunt, simul & ociosæ loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratiā. Iam enim quædam conuersæ sunt retrò post Sathanam.

Capitul. l. 1. cap. 102. *Ne fœminæ, quarum mariti obierunt, citò se velent. Ex concilio Aurelianensi, cap. v.*

¶ Cap. 60.

De fœminis quæ viros amittunt, placet ne se (sicut hactenus) indiscretè velent, sed xxx. dies post decessum viri sui expectent: Et post tricesimum diem, per consilium episcopi sui, vel si episcopus absens fuerit, consilio aliorum religiosorum sacerdotum, suorúmque amicorum id quod eligere debent, eligant. Et vt rogetur princeps à sacro conuentu, vt hi qui publicam egerint pœnitentiam, & fœminæ quæ viros amittunt, sua authoritate donentur, deliberent quid agant, tueantur, & specialiter pro his capitula fieri, & legis mundanæ capitulis inserenda decreuimus.

Cõ. Arausi. 1. cap. 27. *Vt viduitatis professio coram Episcopo fiat. Ex concilio Arausico, cap. vi.*

¶ Cap. 61.

27. q. 1. cap. viduitatis. Viduitatis seruandæ professionem coram episcopo in secretario habitam, imposita coram episcopo veste viduali non esse violandam. Ipsam autem talis professionis desertricem, meritò damnandam esse decernimus.

Vt nullus vetet viduas nubere, si voluerint. Ex concilio Toletano iij. cap. x.

¶ Cap. 62.

32. q. 2. cap. hoc sanctum Pro consultu castitatis, quod maximè hortamento concilij proficere debeat, annuente glorioso Domino nostro Recaredo rege, hoc sanctū *affirmat * confirmat concilium, vt viduæ, quibus plaer, & Gr. cuerit tenere castitatem, nullâ vi ad nuptias iterandas venire cogantur. Quòd si priusquàm profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur, nec contra voluntatem parentum vel suam cogantur maritos accipere. Si quis verò propositum castitatis viduæ vel virginis impedierit, à sancta communione & à liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus.

Capitul. addit. 4. c. 65 fusius. *Vt viduæ à proposito viduitatis discedentes excommunicentur. Ex Epistola sancti Gregorij Papæ missa ad Bonifacium.*

¶ Cap. 63.

27. q. 1. cap. viduas. Viduas à proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nosse à sancto Paulo & à multis sanctis patribus, nisi conuertantur, olim esse damnatas: quas & nos apostolica authoritate damnandas, & à communione fideliū, atque à liminibus ecclesiæ arcendas fore censemus, vsquequò obediant suis episcopis, & ad bonum quod cœperunt, inuitæ aut voluntariæ reuertantur. De virginibus autem non velatis si deuiauerint, à sanctæ memoriæ prædecessore nostro Papa Innocentio taliter decretum habemus: Hę verò quæ necdum sacro velamine tectę, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere, licet velatæ non fuerint, si nupserint, aliquanto tempore his agenda pœnitentia est, quia sponsio earum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonę fidei contractus nulla ratione dissolui, quantò magis ista pollicitatio quam cum Deo pepigit solui sine vindicta non poterit? & cętera. Nam si virgines nondum velatæ taliter pœnitentiâ publicâ puniuntur, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem excluduntur: quantò potius viduæ, quæ perfectioris ætatis & maturioris sapientiæ atque consilij existunt, virorúmque consortio multoties vsæ sunt, & habitum religionis assumpserunt, & demum apostatauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ, à nobis & ab omnibus fidelibus à liminibus ecclesiæ 2. Pet. 2. & à cœtu fideliū vsque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter iuxta B. Apostolum Paulum tradentes huius- 1 Corint 5. modi hominem Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini. De talibus enim & Dominus per Moysen loquitur, dicens: Aufer- Deuter 13. te malum de medio vestri. De quibus & per Prophetam ait: Lætabitur iustus cùm viderit Psalm. 57. vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris. De talibus namque & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur: Quia non Rom 1. solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei iudicandi sunt.

Vt viduæ velatæ ad nuptias non transeant Ex decretis Gelasij Papæ, ad Sicilienses episcopos. ca. ix.

¶ Cap. 64.

Neq; viduas ad nuptias trāsire patimur, quæ in 27 q. 1. cap. religioso proposito diuturna obseruatione per- neque viduas. manserunt. Similiter & virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasterio ætatem peregisse contigerit.

De vidua quæ sub obtentu religionis velum sibi ad tempus imposuerit. Ex Epistola Nicolai Papæ, cap. v. Inter rescripta Nic. 1. tit 13. c. 1.

¶ Cap. 65.

Nicolaus Episcopus seruus seruorum Dei re- dist. 27. c. uerendissimo & sanctissimo confratri nostro A- Quod interrogasti. daluuino sanctæ * Viennensis Ecclesiæ archi- * Vinanensis episcopo. Quod interrogasti de fœmina, quę post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse, postea verò ad nuptias rediit: bonum mihi videtur, quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto suo permansit, vt pœnitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio inchoauit. Nam si consenserimus quòd omnia sacramenta Ecclesiastica quisque prout vult fingat, & non verè faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbabitur, nec Catholicæ fidei iura consistent, nec canones sacri ritè obseruabuntur. Quid enim profuit Simoni mago baptismum sacrum fictè suscipere, & in Christianitate permansurū se finxisse, cùm per Apostolum fraude eius detecta, quid sibi futurum esset prænunciatum est? Actor. 8. Ait enim: Pecunia tua tecum sit in perditionem, cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Ideò tales nisi resipiscant, spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui sancto mentiri, Actor. 5. sicuti Ananias & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

De viduis & puellis quæ in domibus propriis habitum religionis susceperunt. Ex concilio Toletano iiii. cap. lvi. Conc. Paris. v. cap 13. Capitul. l. 7. c. 257.

¶ Cap. 66.

De viduis & puellis quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus, quàm 27 q 1 c. de per se mutauerunt, si postea contra instituta viduis et.

patrum vel præcepta canonum coniugia credi-
*vtreque derint copulanda, tamdiu * vtrique habeantur
Grat. à communione * suspensi, quo vsque quod illi-
* suspēsæ citè perpetrauerunt, emendent. Quod si emen-
Grat. dare neglexerint, à communione, & omnium Christianorum conuiuio, in perpetuum sint sequestratæ.

Lib. 7. Registri, c. 9. *Quòd sanctus Gregorius quandam fœminam velatam, quæ sacrum propositum transgressa erat, comprehendi iusserit. Ex registro Gregorij ad Vitalianum Sipontinum Episcopum.*

§ Cap. 67.

27. q. 1 cap. si custos. Si custos religiosi habitus fuisses, aut esse nosses episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, nec proiectis religiosis vestibus, ad sæcularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam (sicut præfati sumus) si sollicitus esses, priùs ad nos vltio mulieris prauissimæ, quàm culpa debuit peruenire. Quia igitur tantùm hebes, tantùmque es negligens, vt nisi canonicam in te fueris coertionem expertus, in aliis districtiorem disciplinam nescias custodire, qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi (si Domino placuerit) tempore demōstrabimus. Præsentia igitur scripta suscipiens euigila, & excitatus saltem exequere, quod pressiùs nunc vsque ignauia distulisti. In stantiæ ergo tuæ sic prædictam mulierem vna cum Sergio defensore * comprehendere, & statim non
*nostro orig. solùm ad malè contemptum habitum sine excusatione aliqua reuocare, sed etiam in monasterio, vbi omnino districtè valeat custodiri, detrudere: & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibere, vt quàm sit nefarium quod cōmisit ex tua possit districtione cognoscere. Qua in re si quis (quod non credimus) laicorum aliquo tibi ingenio tentauerit obsistendum, à sanctissimæ cum communionis participatione suspende, nobisque renunciare festina, vt quantum sit execrabile quod præsumit, postquàm consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omnibus ita cautum ac stude vigilantem te ostendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat & sollicitudo minuere.

sub Sergio 2. cap. 70. *De viduis velatis si voluptatibus carnis inseruire accusantur. Ex concilio Meldensi, cap. ij.*

§ Cap. 68.

Vt illæ quæ quasi sanctimoniales sub vela-
1. Tim. 5. mine religionis degere videntur, sed potius in deliciis viuentes mortuæ in diuinis oculis com-
* ociosæ putantur, per prouincias discurrentes * curiosæ & verbosæ, si libidinibus cæterisque carnis voluptatibus inseruire accusantur, si manifestè detegi potuerint, episcopali authoritate & regia potestate, in talibus locis residere sub testimonio religioso cogantur, vbi pœnitentiam si fecerint dignam, assequantur etiam fructuosam. Si enim manifestè detegi non valuerint, erga ecclesiam suæ opinionis malam famam canonicè purgare cogantur: & vt religiosius de cætero viuant, & in monasteriis conseruentur, episco-
1. Tim. 5. pali decreto & regia potestate coërceantur. De his enim Apostolus dicit: Quæ cùm fornicatæ fuerint in Christo, nubere volunt.

Vt sacrilegi iudicentur, qui se sacris fœminis miscuerint. Ex concilio Arelatensi, c. vii. In fragm.

§ Cap. 69.

Sciendum est omnibus, quòd Deo sacratarum 27 q. 1. cap. Sciendum.
fœminarum corpora, per votum propriæ sponsionis & verba sacerdotis, Deo consecrata templa esse, scripturarum testimoniis comprobantur: & ideò violatores earum, sacrilegi ac iuxta 1. Cor. 3.
Apostolum filij perditionis esse noscuntur.

De his qui sanctimoniales virgines, vel viduas rapiunt. Ex concilio Meldensi, c. xi. Cap. 67.

§ Cap. 70.

Qui sanctimoniales virgines, vel viduas rapiunt, & progressu etiam criminis in coniugium sumunt, publicæ pœnitentiæ * subigantur. Ipsæ verò fœminæ locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur. * Ipse autem incæstuosus sine spe vxoriæ copulationis perēniter maneat, * nisi nescisse se velatam expurgare potuerit. Si verò (quod absit) coniugia iterare præsumpserint, acriori subdantur vindictæ, & amplius propellātur. * Quod si fortè obedire monitis salutaribus noluerint, anathematizentur.
* Iuxta modum quibus præuiderit Episcopus. orig.
* vterque autē sine orig.
* hæc absunt ab orig.
* Qui orig.

Quòd clerici & laici cum bono testimonio cum sacris puellis loqui debeant. Ex concilio Spalensi, cap. x. § Cap. 71.

Hæc cautela circa omnes seruetur, vt laici remoti à peculiaritate virginum, nec vsque ad vestibulum habeant accedendi familiare permissum. Nec ipse qui præest cum sola colloqui debet, sed sub testimonio duarum aut trium sororum, ita vt rara sit accessio, breuisque locutio.

Quòd mulieres velatæ aut in monasteriis aut in domibus suis habitum obseruent. Ex decretis Eugenij Papæ, c. xxvi. § Cap. 72.

Mulieres obtentu religionis velatæ, aut in 27 q. 1. c. mulieres.
monasterio regulariter viuant, aut in domibus suis susceptum habitum castè obseruent.

Vt adolescentiores viduæ vel sanctimoniales ab episcopo non negligantur. Ex concilio Carthaginensi. iv. cap. cij. § Cap. 73.

Ad reatum episcopi pertinet vel presbyteri, dist 81 c. ad reatum.
qui parœciæ præest, si sustentandæ ab ecclesia vitæ præsentis causâ adolescentiores viduæ, vel sanctimoniales, * eorum familiaritatibus subijciantur.
* Clericorum. orig.

Vt vnusquisque episcopus clericos in suo episcopio vagantes ad suum episcopum redire faciat. Ex concilio Magontiensi, c. xix.

§ Cap. 74.

Vt vnusquisque episcopus in sua parœcia diligenter presbyteros vel clericos inquirat vnde sint, & si aliquem fugitiuum inuenerit ad suum episcopum redire faciat.

Item de clericis vagis. Ex eodem, c. xviii. Cap 22.

§ Cap. 75.

De clericis vagis seu acephalis, id est, de his qui sunt sine capite, neque in seruitio domini nostri, neque sub episcopo, neque sub abbate, sed sine canonica vel regulari vita degentes, vt in libro Officiorum secundo, cap. iij. de his dicitur: hos neq; inter laicos, inter sæcularium officiorum studia, neque inter clericos religio
Isidorus officio. eccle. lib. 2. c. 3.

retentat diuina, sed solutos atque oberrantes sola turpis vita complectitur & vaga: quiq;dum nullum metuunt, explendæ voluptatis suæ licētiā sectātur, & quasi animalia bruta libertate ac desiderio feruntur, habētes signum religionis nō religionis officium, hippocentauris similes, nec equi nec homines: tales omnino præcipimus, vt vbicunque inuenti fuerint, episcopi sine vlla mora eos sub custodia constringant canonica, & nullatenus eos amplius ita errabundos & vagos secundùm desideria voluptatum suarum viuere permittant. Sin autem Episcopis suis canonicè obedire noluerint, excommunicentur vsque ad iudicium * Episcopi regionis illius. Sin autem nec illi eos corrigere valuerint, omnino sub vinculis constringantur vsque ad synodum, vt eis ibi iudicetur, vtrum ad iudicium * principis, an ad vniuersalem synodum deferantur sub custodia publica.

*Archiep orig.

* Domini nostri. or.

Vt monachæ monasticè viuant & canonicè, secundùm vitam canonicam. Ex eodem concilio, cap. xiij. cui interfuerunt Carolus Imperator, & Richolfus archiepiscopus in claustro sancti Albani.

Cap. 76.

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omninò rectè & iustè viuere censemus. Quæ verò professionem secundùm regulam sancti Benedicti fecerunt, regulariter viuant. Sin autem, canonicè viuant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in claustris suis permaneant, nec foras exitum habeant. Sed & ipsæ Abbatissæ in monasteriis sedeant, nec foras vadant sine licentia & consilio episcopi sui.

Cō Cabillo: 2. sub Caro. Magno cap. 62.

Vt sanctimoniales non egrediantur sine licentia Abbatissæ. Ex eodem conc. cap. xiiij.

¶ Cap 77.

Sanctimoniales, nisi fortè Abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente illas mittente, nequaquàm de monasterio egrediantur. Hæ verò quæ famulos aut famulas non habent ad exercenda negotia, ad mediam monasterij portam perueniant, & ibi coram testibus negotium suum exerceant.

De fœminis quæ propter continentiam assumunt virilem habitum. Ex conc. Gangrensi, c. xiij.

¶ Cap. 78.

dist 30. c. Si qua mulier.

Si qua mulier propter continentiam quæ putatur, habitum mutat, & pro solito muliebri, amictum virilem sumit, anathema sit.

De illo qui virginitatem obseruans, nuptias execratur. Ex eodem concilio, cap. ix.

¶ Cap. 79.

dist 30. c. Si quis vel.

Quicunque virginitatem custodiēs, aut continentiæ studens, velut horrescens nuptias temerat: nec propter hoc quod bonum & sanctum est, nomen virginitatis assumit: anathema sit.

De fœminis quæ propter religionem crines totonderunt. Ex eodem concilio, cap. xvij.

¶ Cap. 80.

dist. 30 ca. quæcunque mulieres.

Si qua mulier propter diuinum cultum vt existimat, crines attondet, quos ei Deus ad subiectionis memoriam tribuit, tanquam præceptum dissoluens obedientiæ, anathema sit.

De illis qui propter continentiam palliis vestiuntur. Ex eodem c. xij.

¶ Cap. 81.

dist 30. c. Si quis virorū.

Si quis virorum, propter continentiam quæ putatur, amictu pallij vtitur, quasi per hoc habere se iustitiam credens, & despicit eos qui cum reuerentia & birris, & aliis communibus & solitis vestibus vtuntur: anathema sit.

Ne continens aduersus coniugatos extollatur. Ex eodem concilio cap. x.

¶ Cap. 82.

Si quis ex his qui virginitatem seruant propter Deum, extollitur aduersum coniugatos, anathema sit.

Quòd non sit permittendum, monachos & monachas in eodem monasterio simul habitare. Ex registro sancti Gregorij.

¶ Cap. 83.

In nullo loco monachos & monachas permittimus vnum monasterium habere: sed nec ea quæ duplicia vocant. Et si quid tale est, religiosus episcopus mulieres quidem in suo loco studeat manere, monachos autem aliud monasterium ædificare cogat. Si autem plurima sint talia monasteria, separentur in aliis monasteriis monachæ, & in aliis monachi. Res autem quas habent communes, secundùm iura eis competentia distribuantur.

Episcopi monasteria monachorum & monacharum frequenter visitent. Ex concilio Rothomagensi, cap. iii.

¶ Cap. 84.

Vt Episcopus monasteria monachorum & sanctimonialium frequenter introeat, & cum grauibus & religiosis personis in eorum vel in earum conuentu residens, eorum vitam & conuersationem diligenter discutiat: & si quid reprehensibile inuenerit, corrigere satagat. Sanctimonialium etiam pudicitiam subtiliter inuestiget, & si aliqua inuenitur quæ neglecto proposito castitatis clerico aut laico impudenter misceatur, acriter verberibus coerceatur, & in priuata custodia retrudatur, vbi quod malè admisit dignè pœniteat. Interdicat etiam ex authoritate sanctorum canonum, vt nullus laicus aut clericus in earum claustris & secretis habitationibus accessum habeat, neque presbyteri, nisi tantùm ad Missam. Expletā Missā ad Ecclesias suas redeant. Omnibus prætereà publicè & priuatim denunciet, quantum piaculum sit, qui sponsam Christi vitiare præsumit. Si enim ille reus tenetur, qui sponsam hominis violat, quantò magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotentis Dei corrumpit?

Vt Abbates in potestate episcoporum consistant. Ex concilio Aurelianensi, cap. iij.

¶ Cap. 85.

Con Aurel. 1. cap. 11. 18 q. 2. cap. Abbates. Et c. non semel.

Abbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistant, & si quid extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur. Non semel, sed sæpius in anno Episcopi visitent monasteria monachorum, & si quid corrigendum fuerit, corrigatur. Monachi autem abbatibus omni obedientia & deuotione subiaceant. Quòd si quis per contumaciam extiterit indeuotus, ac per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquid habere præsumpserit, omnia quæ acquisierit ab abbatibus auferantur, secundùm regulam sancti Benedicti, monasterio profutura. Ipsi autem qui fuerint peruagati, vbi inuenti fuerint, cum auxilio episcopi tanquàm fugaces, sub custodia reuocentur & constringantur.

De monachis qui filios procreauerint. Ex dictis Isidori. ❡ Cap. 86.

Monachi filios procreantes in carcerem retrudantur tantum facinus continua lamentatione deflentes, vt eis vel ad mortem sola misericordia in communionis gratia possit indulgeri.

Epist. 87. ad episc. Africanos, cap. 2. *De sanctimonialibus quæ vim barbaricam pertulerunt. Ex decretis Leonis Papæ.* ❡ Cap. 87.

De his autem quæ in sacro virginitatis proposito constitutæ barbaricam pertulere violentiã, & integritatem pudoris non animo, sed corpore perdidêre: ea nobis videtur seruanda moderatio, vt neque in viduarum deijciantur gradum, neque in sacraru.n & perseuerantium virginum numero censeantur. Quibus, si in omnibus virginalibus obseruationibus perseuerant, & castimoniæ soliditatem mente custodiunt, sacramentorum non est neganda communio: quia iniustum est illas in eo vel argui vel notari, quod non voluntas admisit, sed vis hostilis eripuit.

L. 7. Ind. 2. ca. 107 aliàs ep. 108. *De quadam Abbatissa, quæ se proclamauerat super militibus in claustro suo hospitantibus. Ex registro Gregorij ad Fortunatum episcopum Neapolitanum.* ❡ Cap. 88.

Insinuauit nobis latrix præsentium Agnella Abbatissa, quòd intra monasterium ipsius milites hospitentur. Et omninò de fraternitatis vestræ sollicitudine mirati sumus, cur hoc patienter tulerit, & non illud cum omni celeritate fecerit emendare. Vnde hortamur, vt vel nunc studij vestri sit, instanter eis quorum interest imminere, quatenus sine aliqua exinde excusatione tollantur, & nullus illic vlteriùs meatum accipiat, ne callidus hostis occasionem inueniens, de deceptione religiosi habitus (quod absit) valeat exultare.

Quòd res Ecclesiasticæ à laicis non sint disponendæ. Ex concilio apud Compendium, cap. x. ❡ Cap. 89.

Synodali decreto sancitum est, ne laici vel sæculares de viris Deo dicatis ecclesiæque facultatibus aliquid ad se putent vel præsumant præter reuerentiam, pertinere, quorum quarúmque sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa esse docetur. Si quis contra hæc venire præsumpserit, anathemate feriatur.

De eodem. Ex eodem concilio, cap. ij. ❡ Cap. 90.

De viris Deo dicatis, vel ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi, nulla legitur laicis quamuis religiosis vnquam attributa facultas.

Ne Abbates ad synodum ire cogantur, nisi pro rationabili causa. Ex conc. Turonico, cap. xi. ❡ Cap. 91.

dist. 18. cap. episcopus. c. 10. Et Agath. cap. 58. Episcopus non debet cogere Abbatem ad synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa consistat.

Vt congregationes monachorum absque consensu episcopi non fiant. Ex conc. Epaonensi, cap. xi. ❡ Cap. 92.

18 q. 2. c. cellulas. Cellulas nouas aut congregatiunculas monachorum absque notitia episcopi prohibemus institui.

Et Carth. 3. cap. 33. *De virginibus sacris quæ parentibus priuantur. Ex concilio Africano, cap. xi.* ❡ Cap. 93.

Vt virgines sacræ, si parentibus à quibus custodiebantur priuatæ fuerint, ab episcopo custodiantur. Vbi autem episcopus absens est, prouidentia grauioribus fœminis commendetur, vt simul habitantes inuicem se custodiant, ne passim vagando Ecclesiæ lædant * æstimationem. * existimat. orig.

Con Carth. 4 cap 97. *Quis sit religiosis fœminis præponendus. Ex concilio Carthaginensi, cap. xxvij.* ❡ Cap. 94.

Qui religiosis fœminis præponendus sit, ab episcopo probetur. 18 q. 2. c. qui religiosis. Côc. Cabillo. 2. sub Carolo magno cap. 59.

Quid sanctimoniales in claustro facere debeant. Ex concilio Magontiensi. ❡ Cap. 95.

Sanctimoniales in monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, & horas canonicas solenniter pariter celebrent, & omnes (exceptis quas infirmitas tenet) in dormitorio dormiant, & omnibus diebus ad capitulum & ad collationem veniant, & regulam à sanctis patribus illis constitutam diligenter obseruent.

Vt nullus claustra sanctimonialium ingrediatur, nisi ad opera exercenda. Ex eodem conc. c. xvi. ❡ Cap. 96. Côc. Cabillo. 2. cap.

Nullus vassus Abbatissæ, aut minister aliquis, nec clericus, nec laicus claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi forte quando necessitas operandi incumbit.

Vt ianitrix non eligatur, nisi boni testimonij. Ex eod cap. xi. ❡ Cap. 97. Côc. Cabillo. 2. cap. 64.

Portaria non eligatur, nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vitæ probabilis sit.

Vt Abbatissa nisi per licentiam sui Episcopi, è monasterio non egrediatur. Ex concilio Gangrensi, cap. viij. ❡ Cap. 98. Côc. Cabillo. 2. ca. 57.

Abbatissa quæ in ciuitate monasterium habet, nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus quas secum ducit, curam maximam habeat, vt nulla eis detur occasio peccandi.

Vt nullus Abbas duobus monasteriis præsit. Ex conc. Arausico, c. liij. ❡ Cap. 99. Côc. Agath. cap. 57. 21. q. 1. cap. vnum.

Vnum Abbatem duobus monasteriis interdicimus præsidere.

Vt monachi vel monachæ compatres non habeant. Ex concilio Augustodunensi, cap. v. ❡ Cap. 100.

Vt monachi & monachæ compatres habere non præsumant.

Quòd fœminæ in conuentu docere non possint. Ex concilio Carthaginensi, cap. j. ❡ Cap. 101. Côc. Carth. 4. cap. 99.

Mulier quamuis docta, in conuentu docere non audeat. dist. 23. cap. mulier.

Quòd fœminæ pœnitentiam dare non possint, nec inter sacerdotes in conuiuio sedere. Ex conc. Rhemensi, c. v. præsente Ludouico Imper. ❡ Cap. 102.

Fœmina non det pœnitentiam, nec corporale cum oblatione, nec calicem super altare ponat,

nec inter ordinatos stet in ecclesia, nec sedeat inter sacerdotes in conuiuio.

sub Formoso c.19.

De mulieribus virorum causas discutientibus. Ex concilio Nannetensi, cap. vij.

¶ CAP. 103.

1.Cor. 14.

Cùm Apostolus dicat: mulieres in ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui: turpe est enim mulieri in ecclesia loqui: mirum videtur quod quædam mulierculæ contra diuinas humanásque leges attrita fronte impudenter agentes, placita generalia & publicos conuentus indesinenter adeant., & negotia regni vtilitatésque Reipublicæ magis perturbent, quàm disponant: cùm indecens sit, & etiam apud Barbaras gentes reprehensibile mulieres virorum causas discutere, & quæ de lanificiis suis operibus textrilibus & muliebribus, inter genitiarias suas residentes debuerant disputare, in conuentu publico, ac si in curia residentes, senatoriam sibi vsurpant authoritatem. Quæ ignominiosa præsumptio fautoribus magis imputanda videtur, quàm fœminis. Vnde quia diuinæ leges (vt supra monstratum est) hoc contradicunt, & humanæ nihilominus idipsum prohibent, vt fœminæ nihil aliud prosequantur in publico, quàm suam causam: ait enim lex Theodosiana. Nulla ratione fœminæ amplius quàm suas causas agendi habeant potestatem, nec alicuius causam à se nouerint prosequendam, idcirco ex authoritate canonica interdicimus, vt nulla sanctimonialis virgo vel vidua conuentus generales adeat, nisi à principe fuerit euocata, aut ab episcopo suo, nisi fortè propriæ necessitatis ratio impulerit, & hoc ipsum cum licentia * & nuncio episcopi sui.

* & nun. desunt in origin.

Quòd abbas pro humilitate locum suum relinquere possit. Ex concilio Magontiensi, c. xviii.

¶ CAP. 104.

18.q.2 c. Abbas potest. * derelinquere.

Abbas potest pro humiliatione, & cum permissione episcopi locum suum * deserere. Tamen fratres eligant sibi abbatem de ipsis, sin autem de extraneis. Nec episcopus debet abbatem violenter retinere in loco suo. Congregatio debet sibi eligere Abbatem post mortem Abbatis sui, vel eo viuente si ipse discesserit vel peccauerit. Ipse enim non potest aliquem ordinare de suis propinquis, vel amicis, sine voluntate fratrum.

Inter Herardi Tur. Arch. capitula, c. 136.

Quòd laicus in ecclesia lectionem recitare non possit. Ex eodem, cap. ix. ¶ CAP. 105.

Laicus non debet in ecclesia lectionem recitare, nec Alleluia dicere, nisi psalmos tantùm & responsoria, sine Alleluia.

Quòd non liceat episcopo rem monasterij abstrahere. Ex eodem concilio, cap xx.

¶ CAP. 106.

16 q. 6. c. episcopo.

Episcopo non licet tollere possessionem monasterij, quamuis Abbas peccauerit: sed mittat eum in aliud monasterium in potestatem alterius Abbatis.

Conc. Magon. 1. c 12. c.65. regulæ S. Benedicti.

Ne monachi placita sæcularia adeãt. Ex eodem concilio, cap. xxi. ¶ CAP. 107.

Ac deinde decreuimus, sicut sancta regula dicit, vt monasterium vbi fieri possit, per decanos ordinetur: quia illi præpositi sæpe in elationem *1. Tim. 3.* incidunt, & in laqueum diaboli. Hoc tamen omninò volumus, vt non monachi ad sæcularia placita vllatenus veniant, neque ipse abbas sine licentia episcopi sui: & cùm necessitas exigit, tunc per iussionem & consilium episcopi sui illuc vadat. Nequaquam tamen contentiones aut lites aliquas ibi mouere præsumat, sed quicquid quærendum vel etiam respondendum sit, per aduocatos suos hoc faciat. Abbates & monachi vsque ad interrogationem silentium habeant: & cùm interrogantur cum humilitate & reuerentia respondeant: alias querelas omnino deuitent. In eorum claustro permaneant, nullúsque ex eis foras vadat, nisi per necessitatem ab Abbate mittatur in obedientiam, nec foras manducet, neque bibat sine permissione Abbatis, nec ad conuiuia sæcularia vadat.

Quæ sint sæcularia negotia. Ex eodem, c. xxij.

¶ CAP. 108.

Ministri autem altaris Domini vel monachi, *Ibid. c. 14.* nobis placuit, vt à negotiis sæcularibus omninò abstineant. Multa sunt ergo negotia sæcularia: de his tamen pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis libido, non solùm immunditia carnis, sed etiam omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus iustò appetit homo, turpe lucrũ est. Munera iniusta accipere vel etiam dare, pro aliquo sæculari conquestu, pretio aliquem conducere, contentiones, lites, & rixas amare, in placitis sæcularibus disputare excepta defensione orphanorum aut viduarum, conductores aut procuratores esse sæcularium rerum, turpis verbi vel facti * iaculatorem esse, vel iocum sæcularem diligere, aleas amare, ornamentum inconueniens proposito suo quærere, in deliciis viuere velle, gulam & ebrietatem sequi, pondera iniusta vel mensuras habere, negotium iniustum exercere. Nec tamen iustum negotium est contradicendum, propter necessitates diuersas, quia legimus sanctos Apostolos negotiasse, & in regula sancti Benedicti præcipitur præuidere, *Cap. 57.* per quorum manus negotium monasterij transeat. Canes & aues sequi ad venãdum, & in omnibus quibuslibet causis superfluum esse. Ecce talia, & his similia ministris altaris Domini nec non & monachis omninò contradicimus, de quibus dicit Apostolus: Nemo militans Deo *2. Tim. 2.* implicat se negotiis sæcularibus.

* ioculatorem.

De clericis vel monachis iniustè tonsuratis. Ex eodem conc. cap xxiij. ¶ CAP. 109.

De clericis verò hoc statuimus, vt hi qui hactenus inuenti sunt, siue in canonico, siue in monachico ordine tonsurati, sine eorum voluntate, si liberi sunt, vt ita permaneant: & deinceps cauendum vt nullus tondeatur nisi legitima ætate, & spontanea voluntate, vel cum licentia domini sui, vel consensu parentum. *Con. Rhem. 1. c.17.*

Vt Episcopi vel Abbates turpes iocos ante se fieri non permittant. Ex eodem, cap. xxiv.

¶ CAP. 110.

Vt episcopi vel Abbates ante se ioca turpia fieri non permittant, sed pauperes secum ad mẽsam habeant, & lectio diuina ibi personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Domini secundùm Apostolum: Siue manducatis, siue *1. Cor. 10.* bibitis, omnia in laudem Dei faciatis.

De illis

Cabilon 2. c. 17. *De illis qui ab Episcopis seu ab aliis seducti se totonderunt. Ex eodem, cap xxiij.*

¶ CAP. III.

16 q. 7. c. cōstituit sanè. Constituit sanè sacer iste conuentus, vt episcopi siue abbates, qui non in fructum animarū, sed in auaritiam & turpe lucrū inhiantes, quoslibet homines illectos circūueniendo totonderunt, & res illorum tali persuasione non solùm acceperunt, sed potius surripuerunt, pœnitentiæ canonicæ siue regulari (vtpote turpis lucri sectatores) subiiciantur. Hi verò qui vanis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes, comā deposuerūt, in eo quod cœperunt perseuerare cogantur. Res nāque quæ ab illectis & negligentibus datæ, ab auaris & negligentibus nō solū acceptæ, sed raptæ noscuntur, heredibus reddantur qui dementiâ parentum, & auaritiâ incentorum exheredati esse noscuntur. Si verò nescientibus episcopis aut abbatibus, ministri eorum quilibet, videlicet in clero hoc fecisse conuincuntur, episcopi & abbates de desidia, illi verò rapacitate & auaritia indicentur. Hoc verò quod quis Deo iustè & rationabiliter de rebus suis offert, firmiter ecclesia tenere debet.

Ibid. c. 54. *Vt Abbatissa magnam curam habeat de congregatione sua. Ex eodem cap. xxvi.*

¶ CAP. 112.

Abbatissa diligentem habeat curam de congregatione sibi commissa, & prouideat vt in lectione & in officio & in modulatione psalmorum, ipsæ sanctimoniales strenuæ sint, & in omnibus bonis operibus illa eis ducatum præbeat, (Heb. 13.) vtpote pro animabus earum rationem reddítura in conspectu Domini, & stipendia sanctimonialibus præbeat necessaria, ne fortè per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur.

Ibid c. 61. *Vt sanctimoniales in domibus suis cum masculis manducare vel bibere non præsumant. Ex eodem cap. xxvij.*

¶ CAP. 113.

Non debere sanctimoniales in propriis mansionibus cum aliquibus masculis clericis siue laicis, consanguineis siue extraneis bibere siue comedere, sed si quando id agendum est, in auditorio agatur. Et cum nullo masculo colloquium eis habere liceat, nisi in auditorio, & ibi coram testibus idoneis.

Qualiter indignus abbas deponendus sit. Ex concilio Triburiensi, cui interfuit Arnulphus rex, cap. xv. ¶ CAP. 114.

18 q. 1. c. Si quis abbas. Si quis autem abbas cautus in regimine, humilis, castus, sobriúsque, misericors, discretus non fuerit, ac diuina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab episcopo, in cuius territorio consistit, & à vicinis abbatibus, & ceteris Deum timentibus, à suo * deponatur honore, (* arceatur) etiamsi omnis congregatio vitiis suis consentiens, abbatem eum sibi habere voluerit.

Quid agendum sit clericis qui tonsuram dimiserunt, & vxores duxerunt. Ex eodem concilio, c. xvi. ¶ CAP. 115.

Clericus si tonsurâ dimissâ vxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec ad monasteriū aliquod à parentibus traditus, si vxorem habere permittitur, iterū tōderi cogatur, nec in vita sua tonsurā negligere audeat. Quem autē progenitores ad monasterium tradiderunt, & in ecclesia cœperit cantare, & legere, nec vxorem ducere, nec monasteriū deserere poterit: sed si discesserit, reducatur. Si tonsuram dimiserit, rursum tondeatur. Vxorem si vsurpauerit, dimittere compellatur.

De puellis quæ se ante legitimos annos sua sponte sacræ religioni tradiderunt. Ex eodem concilio, c. xxiv. ¶ CAP. 116.

Puella si ante duodecim annos ætatis suæ, sponte sua sacrum sibi velamen assumit, possunt statim parentes vel tutores eius id factū irritum facere, si volunt. At si annum & diē id dissimulādo consenserint, vlteriùs nec ipsa, nec ipsi mutare hoc poterunt. Porrò si in fortiori ætate adolescentula vel adolescēs Deo seruire elegerint, non est potestas parentibus hoc prohibendi. 20. q. 2. cap. puella.

Vt qui voluerit, filiam aut neptem seu parentem suam Deo offerat. Ex eodem concilio, c. vi.

¶ CAP. 117.

Quicunque filiam suā aut neptē vel parentē suam Deo omnipotenti offerre voluerit, licentiā habeat. Sin autē virum accipiat, domi infantes suos nutriat, & non aliā infra monasteriū mittere nutriendi gratiâ præsumat, nisi eam quā firmiter in ipso loco in Dei seruitio perseuerare voluerit, secundùm statuta sanctorum patrum, seu secundùm canonicam authoritatem.

Vt nullus filium suum vel parentem in monasterio puellarum nutriendos ponat. Ex eodem concilio, c. vij. ¶ CAP. 118.

Omninò prohibemus, vt nullus filiū, aut nepotem, vel parentem suum in monasterio puellarum ad nutriendum commendare præsumat, nec quisquam vllum ibi suscipere præsumat.

Ne abbas mulieres monasterium ingredi, aut festiuitates ibidem spectare permittat. Ex concilio Vrbico. ¶ CAP. 119.

Si abbas mulierem in monasterium suum ingredi permiserit, aut festiuitates aliquas ibidem spectare, tribus mensibus in alio monasterio retrudatur, pane & aqua tantùm contentus.

Quòd virginitas voluntaria sit, non ex lege vel imperio. Ambrosius in libro exhortationis ad virgines. ¶ CAP. 120. (post initiū.)

Integritas corporis expetenda à nobis est, quā ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. Sola est enim virginitas quæ suaderi potest, imperari non potest, res magis voti, quàm præcepti. (32. q. 1. c integritas.)

De eadem re. *Beda de tabernaculo.* (De tabernaculo lib. 3 c. 9.)

¶ CAP. 121.

Aaron octo vestibus induebatur: fœminalibus videlicet lineis, tunica linea, hyacinthina, superhumerali, rationali, baltheo, tiara, petalo aureo: filij verò eius quatuor tantùm ex his, id est fœminalibus, linea stricta, cingulo, & tiara vtebātur. Verū quia de cæteris suprà tractatum est, fœminalia hæc quæ ad operiendā * carnem turpitudinis filiis Aaron dantur, illam castimoniæ portionem, quæ * appetitum copulæ coniugalis propriè cohibet, designant: sine qua nemo vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris (* carnis turpitudinem fieri mandatur, illā, & c. orig. * ab appetitu. orig.)

potest ministerium consecrari, id est, nisi aut virgo permanserit, aut cum vxore coniunctionis fœdera soluerit. Quod videlicet genus virtutis nulli per legem Dei necessariò imperatum, sed voluntaria est deuotione Domino offerendum: dicente ipso de hoc: Non omnes capiunt verbũ istud. Ad quam tamen benigna mox exhortatione eos qui possunt, inuitat dicens: Qui potest capere capiat. Et paulò post, eisdem qui vel vxorem, vel alios cognatos, & huius mundi implicamenta propter ipsum reliquerint, centuplum promittit in hac vita præmium, & in sæculo futuro vitam æternam. Vnde certè gratiâ distinctionis non Moyses hoc indumento vestire Aaron fratrem suum & filios eius cũ eo iubetur: sicut de prioribus dicitur: Vestiésque his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo: Sed facies, inquit, fœminalia linea, vt operiant carnem. Ipsi, inquit, operiant carnẽ turpitudinis suæ. Tu fœminalia pontifici, & filiis eius facies, tu regulam castitatis docebis, tu abstinendum ab vxorio complexu eis qui sacerdotio functuri sunt, intimabis. Nulli tamen violentum huiusmodi continentiæ iugum impones: sed quicunque sacerdotes fieri, ac ministerio altaris inseruire volunt, ipsi sua sponte vxorum serui esse desistant. Quod vbi perfecerint, susceptóque semel continentiæ proposito, ministros se sanctuarij atque altaris fore cõsentiunt, aderit lex diuina, quæ * velut cæterum illius habitum sacerdotibus congruum imponens, quomodo viuere vel docere debeant, abundanter instituat, congaudénsque spontaneæ ipsorum deuotioni, dignum sacerdotio decus sapientiæ, patientiæ, mansuetudinis, zeli spiritualis, humilitatis, misericordiæ, timoris Domini, cæterorúmque huiusmodi ornamentorum superaddat: alioquin iniquitatis rei moriuntur. Mortem namque certissimam incurrit animæ, si quis luxuriosè viuens, sacerdotalem sibi vsurpare gradum præsumit.

Matth. 19. *Exod. c. 28.* * velut illis habitum.

Quid agendum sit de monachis vxores ducentibus. Gregorius Antenio subdiacono. § Cap. 122.

Lib 1. Regist. c. 40. *27. q. 1. c. Et quia aliquos.*

Quia aliquos monachorum vsque ad tantum nefas prosiluisse cognouimus, vt vxores publicè sortiantur, sub omni eos vigilantia requiras, & inuentos coërtione debita in monasteriis quorum monachi fuerant, retransmittas. Sed & de clericis ad monachatum venientibus, sicut suprà diximus, peragere non omittas.

Qualiter monachæ pœnitere debeant in adulterium delapsæ. Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. § Cap. 123.

Regist lib. 3. c. 9. *27. q. 1 Si qua monacharum.*

Si qua monacharum vel per anteriorem licẽtiam, vel per impunitatis prauam consuetudinem, ad lapsum adulterij deducta est, aut in stupri fuerit perducta voraginem: hanc post competentis seueritatem vindictæ, in aliud districtius virginum monasterium in pœnitentiam redigi volumus, vt illic orationibus, atque ieiuniis vacet, & sic pœnitendo proficiat: & metuẽdum cæteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem qui cum huiusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, * cõmunione priuetur, si laicus est: si verò clericus est, à suo quoque remotus officio, pro suis continuè lugendis excessibus in monasterium detrudatur.

* omni com. *orig. Paris.*

Quòd corruptio velata virginis pro incæstu reputatur. Hieronymus contra Iouinianum, libro primo. § Cap. 124.

Si nupserit virgo non peccauit: non illa virgo quæ se semel Dei cultui dedicauit. Harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Si autem hoc de viduis dictum obiecerit, quantò magis de virginibus præualebit, cùm etiam his non liceat, quibus aliquando licuerat? Virgines enim quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quàm incœstæ.

1. Tim 5.

Quid agendum sit de iis si lapsi fuerint monachi vel monachæ. Pelagius Secundino defensori.

§ Cap. 125.

Quicunque de his qui ecclesiæ militare videntur, vel in habitu (vt dictum est) monachorum, monacharum ita inueniuntur inhærere consortiis: vt aliqua turpis ex eis (quod absit) possit esse suspicio, te exequente Secundino præsententur episcopo, vt canonica in eis possit vindicta procedere.

De eodem. Idem Seuerino.

§ Cap. 126.

Iurasti nobis (quod negare non potes) te Iulianam, cuius nec habitum nec consecrationem veritus, Deo in corruptione ipsius iniuriam irrogas: vt si cognosceres quia te vera à te vellet discedere, mox eam nobis tuipse deduceres.

De virginibus quæ cum masculis in eodem lecto deprehensæ, corruptionem non fatentur. Cyprianus ad Pomponium de virginibus.

Lib 1. ep 11. al. epist. 62.

§ Cap. 127.

* Legi literas tuas, frater charissime, quas per Paconium fratrem nostrum misisti, postulans & desiderans, vt tibi scriberemus quid nobis de his virginibus videatur, quæ cùm semel statum suum continenter ac firmiter tenere decreuerint, detectæ sunt postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis: ex quibus vnum Diaconum esse dicis: Planè easdem quæ se cum viris dormisse confessæ sunt, asseuerare non decet se integras esse. Circa quam rem quoniam consilium nostrum desiderasti, &c. Primùm igitur frater charissime, & præpositis & plebi nihil aliud elaborandum est, quàm vt Deum timeamus, nec patiamur errare fratres nostros, nec virgines cum masculis habitare: non dico simul dormire, sed nec simul viuere. Quando & sexus infirmus & ætas adhuc lubrica, per omnia frænari à nobis & regi adhuc debeat: ne diabolo insidianti, ad nocendum detur occasio: quia graues multorum ruinas hinc fieri videmus, & per huiusmodi illicitas & perniciosas coniunctiones corrumpi plurimas virgines cõspicimus. Quòd si se ex fide Christo dicauerunt pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent: ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent. Si autem pro præmio virginitatis perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est vt nubant, quàm * igne delicti sui cadant, & certè nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant. Nec aliqua putet se excusatione defendi, quod inspici & probari potest an virgo sit: cùm & manus obstetricum &

* legimus. *orig.* *Ibidem paulo pòst.* *Post aliquot versus.* * in ignẽ delictis suis. *orig.* *Post pauca.*

oculus sæpe fallatur, & si incorrupta fuerit inuenta virgo ea parte qua mulier potest esse, poterit tamen & ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Certè & ipse concubitus, ipse complexus, ista confabulatio, ista duorum iacentium turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitentur?

Ibidem.

Item de examinatione virginum quæ in vno lecto cum masculis iacuerunt. Idem.

¶ CAP. 128.

Consultè fecisti, frater charissime, abstinendo diaconum, qui cum virgine mansit, sed & cæteros qui cum virginibus dormire consueuerunt. Quòd si pœnitentiam illiciti cōcubitus sui egerunt, & à se inuicem recesserunt: inspiciantur interim virgines ab obstetricibus diligenter, & si virgines inuentæ fuerint, * in accepta cōmunione admittantur: hac tamen interminatione, vt si ad eosdem masculos postmodum reuersæ fuerint, aut si cum eisdem in vna domo, & sub eodem tecto simul habitauerint, grauiori censura eiiciantur: nec in ecclesiam postmodum facilè recipiantur. Si autem de eis aliqua fuerit corrupta, & deprehensa, agat pœnitentiam plenā, quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est. Et ideò æstimato iusto tempore posteà exomologesi facta ad ecclesiam redeat. Quòd si obstinatè perseuerant, nec ab inuicem se separant, sciant se cum hac impudica obstinatione nunquam à nobis admitti in ecclesia posse.

*acc. cōmunicatione in Ecclesiā orig.

*Ad Regem Anglorum de prohibendo matrimonio sanctimonialium & consanguinearum. Bonifacius martyr * Hileribaldo regi Anglorum.*

* Hiltribaldo. Victor.

¶ CAP. 129.

Si (quod absit) vt multi dicunt, nec legitimam accepisti vxorem, nec castitatis abstinentiam pro Deo seruasti, sed libidine dominante in scelere luxuriæ & adulterij, famam gloriæ tuæ coram Deo & hominibus confuderis, in hoc valdè contristamur: quia & in conspectu Dei flagitium, & coram hominibus famæ confusio esse dinoscitur: & adhuc quod peius est qui nobis narrant adiiciunt, quòd hoc scelus ignominiæ, maximè cum sanctimonialibus & Deo sacratis virginibus per monasteria commissum sit. Nam hoc peccatum non dubium est esse duplex peccatum, vt verbi gratiā dicamus, cuius vindictæ reus sit puer apud dominum suum, qui vxorem domini sui adulterio violauerit: quantò magis ille, qui sponsam creatoris Christi cœli & terræ putredine suæ libidinis commaculauit? *Item.* Apud Græcos & Romanos quasi blasphemiam Deo irrogasset, qui in hoc reus sit, vt propriè de hoc peccato ante ordinationem interrogatus, si reus inuentus fuerit, vt cum velata & consecrata nonna concubuisset, ab omni gradu sacerdotum Dei prohiberetur. Propter hoc, fili charissime, sollicitè considerandum est, quanti ponderis hoc peccatum esse iudicetur ante oculos æterni iudicis, quod facientem inter idololatriæ seruos constituit, & diuino ministerio altaris abiicit, licet antè peractā pœnitentiā reconciliatus sit Deo.

*Quòd maior sit incestus sanctimonialium, quàm adulterium. Ioannes * quartus Bultredo regi Saxonum.*

* Octauus

¶ CAP. 130.

Quoniam sicut audiuimus, fornicationis in vobis peccatum maximè regnat, eò quòd sanctimoniales & Deo iam deuotas fœminas, atque de propria consanguinitate homines regni vestri, vltra sancti Gregorij statutum nouello tunc populo necessario mandatum, vxores ducere præsumant: quod nimirum scelus grauéque delictum, his Apostolatus nostri literis, omnes qui sub iure vestro existunt, tam laicos quàm clericos, amodò & deinceps cauere, ac propriam de factis pœnitentiam dignam peragere, & vltrà talia nunquam committere monemus, hortamur, atque præcipimus. Quòd si vobis hoc impium emendare fortassè graue videtur, pro quo talia sustinetis aduersa, nostræ paternitati vestris innotescite literis, vt Apostolicæ sedis eos qui tali nefando operi eneruiter subiacent, corripiamus, & modis omnibus * aggrauemus decretis.

* arguamus. Vict.

De excommunicatione eius qui velatam duxerat. Stephanus omnibus episcopis per Italiam.

¶ CAP. 131.

Vestræ fraternitati fortasse non manet incognitum, qualiter Giseltruda relicta quondam Petri, Deo contempto, & sacro velamine relicto, cum Vvinnigildo cognato suo, (quod valdè dolendum dicimus) stuprum est operata. Vnde nos hoc audito, quia magis ac magis tale nefandissimum scelus deleri voluimus, & ita statuere ne aliis exemplum tribuatur, eos vtrosque ad satisfactionem vocauimus, & sæpe vt venirent, & à tali impio scelere resipiscerent, monendo, ad nos venire decreuimus. Qui quoniam venire nolentes, sed in eadem inobedientia perseuerantes, monita nostra pro nihilo duxerunt: ideò illos canonico conuentu celebrato excommunicauimus, & nisi ad veram satisfactionem accurrere studuerint, perpetuò anathemati commisimus.

De eodem. Honorius Papa Ioanni episcopo, & Gaudio notario Campaniæ. ¶ CAP. 132.

Præsentium lator interclusa voce, & suspiriis atque gemitibus, lachrymísque indesinentibus supplicatione sua nobis exorsus est, eò quòd quidam illic alumnus filiam supplicantis in sacris vestibus constitutam, assiduitate sua decepit, quoad vsque in stuprum corporis adulterio perpetrato deciderit: ita vt post compertum flagitium, in opprobrio totius generalitatis illic commorantis, ipse perditissimus conuersetur, atque omissa insecutione huc vsque quorundam forsitan patrocinio eundem ipsum impunitum seruari. Vnde dilectio tua diuino zelo succensa, iurisdictioni competenti imminere non * desinas, quousque perpetrator sceleris quæstioni communis & seuerissimo præsentatus examini, vltimi supplicij pœnam suscipiat, ne retardata in eum animaduersione, diuini iudicij in plurimos propagetur sententia.

* fortè desinat.

De pœnitentia sacratæ virginis si lapsa fuerit. Nicolaus Papa Carolo Archiepiscopo, & eius suffraganeis. ¶ CAPVT 133.

Fœminæ quæ sacro sunt consecratæ velamine, si fuerint (quod nolumus) fornicatæ, velamen

deponere non præsumant: sed pœnitentiæ iugo submissæ, summopere decertare festinent, vt ad indulgentiæ & remissionis valeant gratiam peruenire.

Cap 9. quod est in corruptorem virginis.

Quòd corruptio sacratæ virginis sacrilegium sit. Ambrosius ad virginem lapsam.

§ CAP. 134.

O fili serpentis, minister diaboli, violator virginis, id est, templi Dei, qui in vno scelere duo crimina perpetrasti, adulterium vtique, & sacrilegium. Sacrilegium planè, vbi vas Christo oblatum, Deo dicatum, dementi temeritate polluisti.

Ibidē c. 10.

Lamentatio violatæ virginis pœnitentis. Item.

§ CAP. 135.

Accipe lamentum: & primùm quidem nullo die quinquagesimus psalm⁹ intermittatur, quia in negotio tali cantatus est. Et vsque versiculum illum: Cor contritum & humiliatum Deus non spernit: tum lachrymis gemitúque percurrens: insuper etiam hanc lamentationem non sine compunctione cordis in conspectu Dei iudicis funde: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & defleam vulnera animæ meæ? Conuersi sunt dies festi mei in luctum, & cantica in lamentationem: Recessit sonus hymnorum & lætitia psalmorum, & successit stridor dētium & fletus oculorum. Obmutui & humiliata sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me & in meditatione mea exardescet ignis. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Abyssus me circundedit, postremò mersit caput meum, in fissuras montium. Heu me quia facta sum sicut Sodoma & combusta sum sicut Gomorrha. Quis miserebitur cineres meos? Durius offendi quàm Sodoma, quia illa legem nesciens deliquerat, ego autem acceptâ gratiâ peccaui Domino. Si homo peccet in hominem, erit qui interueniat: Ego quæ peccaui in dominum, quem propitiatorem inueniam? Concepi dolorem, & peperi iniquitatem, lacum aperui & offendi eum, & incidi in foueam quā feci. Ideò conuersus est dolor meus in capite meo, & in vertice meo iniquitas mea descendit. Immunditia mea ante pedes meos: non fui memor nouissimorum, & cecidi mirabiliter, nec est qui consoletur. O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio! Quomodo facta sum in desolationem? subitò defeci, perij propter iniquitatem meam, velut è somno exurgens, ideò in ciuitate domini nullificata est imago mea. Deletum est de libro nomen meum, facta sum sicut noctua in domicilio, sicut passer vnicus in ædificio: non est qui consoletur me. Considero à dextris, & video, & non est qui agnoscat me. Periit fuga à me, & non est requirat animam meam. Factus sum sicut vas perditum, audiui vituperationem omnium circa me habitantium. Væ diei illi in quo me infœlix genuit pater, & lux ista crudelis excepit. Oportuerat me non fuisse natam, quàm sic in gentibus fabula fierem. Propter me confusio facta est omnibus famulis Domini, & condignè colentibus. Lugete montes & colles, lugete fontes & flumina, quia fletus filia ego sum. Lugete mesylaarum bestiæ, reptilia terræ, & volucres cœli, & omnis anima quæ vita frueris. Nam vos beatæ feræ & volucres cœli, quibus nullus metus * ab inferis, neque post mortem reddenda est ratio. In nos manet pœna crudelis Tartari, qui habentes sensum deliquimus, ideo non est pax peccatoribus. * Meum peccatum, mea iniquitas non sunt consimilia offensæ hominum, quia impietas est, carnem pollicitam seruare virginem, & castam, professa publicè mentita sum Domino. Ideò non est mihi fiducia inuocandi Dominum altissimum, quia obstructum est os delinquentium. Nam meum malum Prophepheta cecinit, quòd qui se elongant à Domino peribunt, disperdit omnem fornicantem à se. Et iterum: Adhæsit lingua mea faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me. Verumtamen clamabo ad Dominum Deum, dum adhuc tempus est, dum datur spatium, quia in morte non est memoria, & in inferno non est confessio. Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & nec est sanitas in carne mea A vultu iræ tuæ, non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me. Computruerunt, & deteriorauerunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ Miseriis afflicta sum & curuata sum vsque in finem, rugio à gemitu cordis mei. Cor meum conturbatum est intra me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum. Deus repulisti me, & destruxisti me, ostendisti mihi dura, potasti me vino compunctionis. Expulsa sum ab oculis tuis, iam non adiiciam vt resurgam ad templum sanctum tuum, & facta sum in exterminio. Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt? Tuus sermo, tua promissio est. Nolo mortem peccatoris, sed conuertatur & viuat. Ad te Deus mea conuersio, qui solus potes nouare omnia: & ab inferis animas reuocas. Tu solus compeditos & allisos erigis, cæcos illuminas, mortuos suscitas. Errauì sicut ouis perdita, require famulam tuam, ne lupus crudelis glutiat me. Multi dicunt animæ meæ, non est illi salus in Deo eius. Sed tuum consilium tecum est. Quot sunt dies famulæ tuæ, quando facies meum iudicium? Defecit anima mea in salutari tuo, oculi mei in lachrymis defecerunt: effusa est in terra gloria mea. Quando respiciens restitues animam meam? Propter iniquitatem corripuisti me, & tabescere fecisti sicut araneam, animam meam. Memento Domine, quia puluis sum. Vide humilitatem meam & laborem meum: & dimitte omnia peccata mea. Remitte mihi vt refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero. Nec in inferno erit redemptio. Potens es Domine conscindere saccum meum, & præcingere me lætitia. Potens es Domine vincula mea dirumpere, quibus ligata sum atque constricta. Iram tuam Domine aufer à me, quia peccaui tibi crudeliter, donec iustifices causam meam, & educas me in lumine Deus virtutum. Da pœnitentiæ effectum, pœnitentiæ perseuerantiam, ne me induret deceptor animæ. Hoc mihi dona, hanc gratiam de tuo fonte præstare digneris. Qui viuis & regnas in Trinitate in sæcula sæculorum.

Marginal notes (left column): Hierem. 9. — Psal. 38. — Psal. 54. — Genes. 19. — 1. Reg. 2. — Psal. 7. — Psal. 72. — Psalm 101. — Psal. 141. — Psal. 141.

Marginal notes (right column): * de — Esaiæ 57. — Ambros. hodie sic habet. Meum est peccatum, mea iniquitas. Nō sunt similia offensa hominum: quia horribilis hæc impietas est, carne pollicita seruare virginem, & castitatem professa publice, &c. — Psal. 61. — Psal. 72. — Psal 21. — Psal. 37. — Psal. 59. — Esaiæ 14. — Psal 40. — Psal. 29. — Psal 87. — Ezech 33. — Psal 145. — Ps. 118 Tau. — Psal 5. — Ps. 118. Caph — Ibidem. — Psal 38. — Psal 101. — Psal. 24. — Psal. 38. — Iob 9. — Psal 29. — Psal 115. — Psal. 84.

De accusatione virginis. Epistola Ambrosij ad Syagrium episcopum Veronensem. Epistolarũ l. 8 ep. 64 vel l. 6. ep. 46.

¶ CAP. 136.

Si habuisset probationes nunquam inspectationem genitalium virginis tua sententia flagitasset. Quid ergo sibi velit, & quò spectet quod obstetricem adhibendam credideris, non possum aduertere. Itáne ergo liberum erit accusare omnibus, & cùm probationes destiterint, patebit vt genitalium secretorum petant inspectionem, & addicentur sacræ virgines semper ad huiusmodi ludibria, quæ & visu & auditu horrori, & pudori sint? *Item.* Virgo domini suis est nexa fulcris, ad sui probationem: nec alienis dotibus eget, vt se virginem probet: & nec abditorum occultorúmque inspectio, sed obuia omnibus modestia astipulatur integritati. *Item.* Illud non arbitror iustum, quod tuis comprehendisti literis, quia nisi inspecta fuerit, * virginitas periclitetur, & * incerta sui fluctuet. Ergo omnes quæ inspectæ non sunt, periculum subierũt pudoris. Ergo & quæ nupturæ sunt, priùs inspiciantur vt nubant. Probatiores ergo quæ velandæ sunt, prius subijciendæ sunt huic attrectationi? &c.

Ibidem. Ibidem. * integritas. orig. * incerto. orig.

Non posse corpus corrumpi, nisi prius corruptus sit animus. Ambrosius de virginibus, lib. ij.

¶ CAP. 137.

Tolerabilius est mentem virginem, quam carnem habere. Vtrunque bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini casti, sed Deo simus. Virgo prostitui potest, adulterari non potest. Vbicunque Dei virgo est, Dei templum est: nec lupanaria infamant castitatem, sed etiam castitas loci abolet infamiam.

32. q. 5. c. tolerabilius. post pauca.

De eodem. Ambrosius de lapsu virginis consecratæ. Amb. c. 4. lib. ad virginẽ lapsã 32. q. 5. c. reuera.

¶ CAP. 138.

Reuera non potest caro antè corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta.

Quòd non polluitur corpus vbi integer est animus. Augustinus de ciuitate Dei libro primo, c. xvij.

¶ CAP. 139.

Ne aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluet, si aliena erit: si autem polluet, aliena non erit. Sed cùm pudicitia virtus sit animi, comitémque habeat fortitudinem, qua potius quælibet mala tolerare, quàm malo consentire decernat. Nullus autem magnanimus & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne fiat, sed tantùm quid annuat mente, vel renuat: quis tandem sana mente putauerit se perdere pudicitiã, si fortè in apprehẽsa vel oppressa carne sua exerceatur & expleatur libido non sua? *Itẽ.* Proposito animi permanente, per quod etiã corpus sanctificari meruit, ipsi corpori nõ aufert sanctitatẽ violentia libidinis alienæ, quã seruat perseuerãtia suæ continẽtiæ. An verò si aliqua fœmina mente corrupta, violatóque proposito, quod Deo vouerat, pergat vitiãda ad suum deceptorẽ, adhuc eam pergentẽ sanctam vel corpore dicimus, ea sanctitate animi per quã corpus sanctificabatur amissa atque destructa? Absit hic error: & hinc potius admoneamur, ita amitti corporis sanctitatẽ, etiam intacto corpore. *Item* Lucretiam matronam nobilem veterémq; Romanam pudicitiæ magnis efferũt laudibus. Huius corpore cùm * violentus Tarquinij Regis filius libidinosè potitus esset, illa scelus improbissimi iuuenis marito Collatino & propinquo Bruto viris clarissimis & fortissimis indicauit, eósque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi ægra atque impatiẽs, se peremit. Quid dicemus? Adultera hæc, an casta dicenda est? Quis in hac controuersia laborabit? Egregiè quidam ex hoc, & veraciter declamans ait: Mirabile dictu: duo fuerunt, & adulterium vnus commisit. Splendidè atque verissimè. Intuens * enim in duûm corporum commissione, vnius inquinatissimam cupiditatem, alterius castissimã voluntatem: & non quid coniunctione corporũ, sed quid animorum diuersitate ageretur attendens: duo, inquit, fuerunt, & vnus adulterium admisit.

32. q. 5. c. ita ne aliquem. Ibidem post pauca. Ibidẽ c. 19. * violẽter oppresso orig. * cõmixtione. orig.

De eodem. Augustinus de libero arbitrio. Lib. 1. c. 5.

¶ CAP. 140.

De pudicitia quis dubitauerit, quin ea sit in ipso constituta, quandoquidem virtus est? Vnde à violento stupratore nec ipsa eripi potest.

32. q. 5. de pudicitia.

Item de eodem Hieronymus super epistolam ad Romanos. ¶ CAP. 141.

Fieri non potest, vt nisi quis mœchetur prius in corde, mœchari possit in corpore.

Item de eodem. Isidorus in Synonymis.

¶ CAP. 142.

Non potest corpus corrumpi, nisi prius corruptus animus fuerit. *Item.* Munda à contagione animi caro non peccat.

Quòd capitalem sententiam subeat, qui sacratam virginem rapuerit. Nouellarum constitutio vndecima. ¶ CAP. 143.

Si quis rapuerit, vel sollicitauerit, vel corruperit matricuriam, vel diaconissam, vel monasteriam, vel etiam fœminam religiosum habitum habentem, vel religiosam vitam ducentẽ: bona ipsius, & eorum qui huiusmodi sceleris communione contaminati sunt, religioso loco vendicentur, in quo talis mulier habitabat, per religiosos episcopos, œconomos, & per prouinciarum præsides, & eorum officiales: ipsi autem capitali periculo subijciantur. Mulier autem vbique inuestigetur, & cum suis rebus monasterij cautioni tradatur.

27. q. 1. cap. si quis rapuerit.

De prohibendis nuptiis viduis & virginibus in monasterio diu conuersatis. Gelasius Papa Cæsario, c. iv. ¶ CAP. 144. Symmach. epist. 5.

Viduas ad nuptias transire non patimur, quæ in religioso proposito diuturna obseruatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas annis plurimis in monasteriis ætatem egisse contigerit.

27. q. 1. c. nec que viduas.

De eodem. Nicolaus Carolo Archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ CAP. 145. In rescriptis tit 13. c. 3.

Vidua quidem quæ capiti imposuerit sacrum velamen, si inter cæteras velatas fœminas in ecclesia orauerit, & oblationem cum illis obtulerit: si professa est se in eodem habitu permanere, spondens nunquam religionis velamen deponere, à religionis obseruantia discedere non præsumat.

27. q. 1. c. vidua quidẽ.

Cap. 8. *Item de eodem. Augustinus lib. de bono viduitatis.*
¶ Cap. 146.

27. q. 1. cap. vidua. Viduæ quæ se non continent nubant, antequam professæ continentiam Deo voueant: quod nisi reddant, iure damnantur.

Item de eadem re. Ex concilio iv. Carthaginensi, c. iv. ¶ Cap. 147.

27. q. 1. cap. sicut bonū. Si quæ viduæ quamlibet adhuc in minoribus annis positæ, & immatura ætate à viro relictæ, se Deo vouerunt, & veste laicali abiecta, sub testimonio episcopi & ecclesiæ religioso habitu apparuerūt: postea verò ad nuptias sæculares trāsierunt, secundùm Apostolum damnationem
1 Tim. 5. habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Deo vouerant, irritam facere ausæ sunt. Tales ergo personæ sine Christianorum communione maneant, quæ nec etiam in conuiuio cum Christianis communicent.

* Catello. * Amiternino. *De eadem re. * Catellino Reatino presb. & Marcello * Amertino episcopis.* ¶ Cap. 148.

Tuizia à filio veniens nostro clarissimo viro Georgio Comite, & agente vices illustris viri clarissimi Marcellini vicarij, questa mōstratur, quòd eam Maximus, quē suum coniugem perhibebat, nulla extante legitima necessitate vel ratione desereret, & ob hoc sponsaliorum sibi promissorum, quæ compleri poterat quantitatem, vel cætera quæ iniustè repudiantibus leges infligunt, eum debuisse subire dispendia. Cuius tali querela deposita prædictum Maximum memoratus filius noster comes Georgius per publicum fecit officium detineri. Qui tentus asseruit eandem causam charitatis vestræ iudicio cognitam vel diffinitam, & illam mulierem ob hoc quod non paucis annis in conuersationis officium fuerit commorata, & diabolico fuerit subripiente spiritu concitata, deposito ancillæ Dei habitu ad sæcularem fuerit reuersa lasciuiam, in monasterium fuisse detrusam, & ex eodem nunc latenter monasterio discessisse. Cuius excessione cognita, necesse habuimus æquitatis consideratione permoti, propter inquirendam rerum gestarum plenius veritatem, absolutum prædictum Maximum à præfati viri clarissimi Georgij comitis iudicio, ad dilectionis vestræ qui cognitores fuisse dicimini, cū prædicta Tuizia destinare præsentiam: hoc scilicet decernentes, vt residente vobiscum eo cui memoratus noster Georgius comes præfatam causam scripserit, sine vllo dilationis obstaculo cognoscatis: & si sæpe dictam fœminam propter præcedentes excessus, charitatis vestræ prouidentia retineatis in monasterio constitutam, in his quę pro Dei timore à vobis salubriter statuta sunt permanentes, eandem in ipsum de quo discessit monasterium sollicitius & arctius constituite retinendam, nulla ei quolibet tempore discedendi concessa licentia.

Quòd episcopus monachus factus ad pontificatum reuerti non potest. Ex actione 5. Synodi Constantinopolitanæ trecentorum & octogintatriū patrum, sub Ioanne Papa viij. cui præfuit Petrus prebyter cardinalis & Paulus Anconitanus episcopus & Eugenius Ostiensis episcopus.

¶ Cap. 149.

7. q. 1. c. hoc nequaquā. Apocrisiarij Papæ dixerunt. Hoc nequaquam apud nos habetur, vt quicunque de pontificali ordine ad monachorum, id est pœnitentium descenderit vitam, vlterius possit ad pōtificatum reuerti. *Item.* Præcepit sancta Synodus, vt quicunque de pontificali dignitate ad monachorū vitam, & ad pœnitentiæ descenderit locum, nequaquam iam ad pontificatum resurgat. Monachorum enim vitam subiectionis verbum habet & discipulatus non docendi, vel præsidendi, vel pascendi alios.

De rapacitate monachorum. Decretum Leonis Papæ. ¶ Cap. 150.

Relatū est auribus nostris esse quosdam peruersè agentes, qui subuertere atque diuidere conantur ecclesiæ vnitatem: videlicet abbates & monachi, qui non studio charitatis, sed zelo rapacitatis inuigilant, & docent atque seducere non cessant sęculares homines, quos illaqueare possunt, vt res suas atq; possessiones in vita vel in morte in monasteriis eorum tradant, & ecclesiis quibus subiecti esse videtur, & à quibus baptismum, pœnitentiam, eucharistiam, nec non pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt vel accipiunt, nihil de bonis suis relinquant. Hanc denique famam discordiæ nos animaduertentes omnibus modis inhibere volumus, & ne amplius fiat omnino prohibemus, considerantes non esse bonū, vt illi qui olim fuerunt socij passionum secundùm Apostolum, sint immunes à 2. Cor. 1.
societate consolationū, & quia dignus est operarius mercede sua. Ideóque pręcipimus atque Matth. 10. Luca 10.
iubemus, vt quicūque amodo in monasterio cōuerti voluerit, siue in vita, siue in morte, vt omniū rerū suarum atq; possessionum, quas pro salute animæ suæ disponi decreuerit, medietatem ecclesię cui ipse pertinere dinoscitur, relinquat: & sic demum in monasterio pro vt sibi libitum fuerit eundi conuertendique habeat licentiā. Quicunque autem huius nostri decreti contradictor, conuulsor, ac temerator extiterit, gladio anathemati ssubiaceat.

De prohibenda vagatione monachorum. Alexander ij. clero & populo Florentino.
¶ Cap. 151.

Iuxta Chalcedonensis tenorem optimi concilij, cuius series annectitur inferius, monachis 16. q. 1. cap. iuxta Chalcedonensis.
quamuis religiosis ad normam sancti Benedicti inter claustra morari præcipimus: vicos, castella, ciuitates peragrare prohibemus, à populorum omnino prędicatione cessare censuimus, nisi fortè quis de suæ salute animæ sollicitus, vt eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.

De fœmina quæ sibi velamen imposuit, & post ad nuptias rediit. Nicolaus Alumino Iunariensi episcopo.
¶ Cap. 152.

Quod interrogasti de fœmina, quæ post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suū Habetur supra c. 65.
imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse, postea ad nuptias rediit: bonum mihi videtur quia per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitimè in voto suo permansit, vt pœnitentiam agat de illusione nefanda, & reuertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio inchoauit. Nam si concesserimus, quòd omnia sacramenta ecclesiastica quisque prout vult, fingat, & non verè faciat, omnis ordo ecclesiasticus est turbatus, nec Catholicæ fidei iura

consistunt, nec canones sacri ritè obseruantur. Quid enim profuit Simoni mago baptisinum sacrum fictè suscipere, & in Christianitate permansurum se finxisse: cùm per apostolum eius fraude detecta, quod sibi futurum esse prænunciatum est? *Actor. 8.* Ait enim: Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuum non est rectum coram Domino. Pœnitentiam itaque age ab hac tua nequitia, & roga Deum vt fortè dimittatur hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant spirituali gladio percutere censemus. *Actor. 5.* Non enim fas est Spiritui sancto mentiri sicut Ananias & Saphira mentiti sunt, & statim perierunt.

titulo 5. c. 2. ***Ne qui monachus fieri vult, statim habitum sumat. Ex libro constitutionum, Constitutio v. cap. j.***

§ CAP. 153.

Qui monachus fieri vult siue liber, siue seruus, non statim monachus fiat, sed per trienniũ tonsura quidem & veste laicorum vtatur, & diuinas scripturas addiscat, & confiteatur suam conditionem, id est vtrum ingenuus sit an seruus, vel alterius cuiuscunque conditionis vel status: & narret causas propter quas ad solitariam vitã migrare desiderauerit, ne fortè malæ sint, & Deo displiceant. Oportet autem & monachos verba ei afferre quæ mores eius & vitam corrigant. Et si per triennium talis appareat, vt videatur dignus tonsura, & veste religiosa, tunc & tondeatur, & stolam monachicam vestiat, siue liber sit, siue seruus, & nulla ei molestia inferatur, neque de seruili, neque de libertina conditione. Si autem intra triennium aliquis retrahere eum vt seruum suũ voluerit, & dicat quòd res suas furatus ad monasterium concurrerit, non statim eum abstrahat, sed priùs probet quòd & seruus est, & furto, vel vita mala & peccatis atrocibus timuit & fugit, & si hæc vera sunt, reddatur seruus domino suo cum rebus surreptis, si etiam ipse quoque in monasterio fuerit. Dominus autem eum recipiens fidem ei præstet, quòd nullum ei malum propter hæc quę iam peccauit facturus sit. Quòd si nullo delicto seruum suppositum dominus esse probauerit, & ipse seruus ex castitate morum suorum bona testimonia habeat, & si nondum triennium præterierit, tamen maneat in eodem monasterio. Triẽnio autẽ semel transacto, & inter monachos seruo Dei numerato, nulla sit posteà licentia, qualemcunque molestiã ei inferre, siue verè famulus sit, siue ingenuus, sed omnimodo in solitaria vita permaneat, etiam si peccatum in priori vita admissum sit. Ea autem quæ furto subrepta sunt, proculdubio si inueniantur, domino reddi oportet.

De seruo qui seruitium fugiens monachus factus est. cap. ij. *Ibid.*

§ CAP. 154.

Sin autem seruitutem effugiens, veniat quis ad monasterium, postea autem reliquerit venerabilem locum, & in aliam vitæ figuram transierit: liceat domino retrahere eum, & probanti quòd seruus est, * in seruum eum habere. * vt

Quid agendum sit de bonis eius qui monachus factus apostatauerit. cap. iij. *Cap. 4.*

§ CAP. 155.

Si quis in monasterio se consecrauerit, & postquàm religiosa veste vestitus est, à monasterio recesserit: omnia bona ipsius quæ in monasterio introduxit, ad ipsum monasterium pertineant. Idem est ex alia constitutione, & si non introduxit, omnes enim res eius dominij monasterij sint.

De eadem re. cap. iiij. § CAP. 156. *Cap 7.*

Si quis introierit in monasterium, & post religiosam vestem recesserit & militauerit, vel simpliciter laicus factus fuerit: spolietur cingulo militari, & vita libera non potiatur, sed officio Præsulis Prouinciæ seruire cogatur, substantia autem eius in monasterio maneat.

Item de eodem, cap. vi. § CAP. 157. *Et Capitul. l. 5. c. 226.*

Si quis in monasterio consecratus fuerit, posteàque in aliud monasterium transire maluerit, substantia quidem eius à priori monasterio vendicetur, aliorum autem monasteriorum primates, prohibeant eum transire & in alio monasterio non recipiatur. Et hoc curare debent non solùm religiosissimi episcopi, sed etiam reuerendissimi Archimandritæ.

Ve qui monachus fieri vult, ante ingressum de substantia sua disponat, quia postea non licet. Constitutio lxvj. cap. j.

§ CAP. 158.

Quicunque in monasterium intrant, videant substantias suas in monasterio consecrari. Nam ante introitum liberam habent facultatem quomodo voluerint, bona sua distribuere. Postquàm autem intrauerint, talem licentiam non habent, quamuis liberos habeant.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI DECRETI PARS OCTAVA:

DE LEGITIMIS CONIVGIIS. DE virginibus & viduis non velatis. De raptoribus earum & de eorum separatione. De Concubinis & transgressione coniugij, deque pœnitentia singulorum.

*QVID SIT MATRIMONIVM. EX LIBRO * CONSTITVTIONVM primo, titu. ix.* * institut.

¶ CAPVT PRIMVM.

29. q. 1. in principio.

Vptiæ siue matrimonium est, viri mulierisque coniunctio, indiuiduam consuetudinem vitæ continens.

Cap 5. & 6. lib de institutione virginis.

Quando fiat coniugium. Ambrosius ad virginitatis exhortationem, lib. ij. ¶ Cap. 2.

27. q. 2. c. cũ initiatur. Desponsata viro, coniugis nomen accepit. Cùm enim initiatur coniugium, tunc coniugij nomen assumitur: Non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Denique cùm iungitur puella coniugium est, non cùm viri admixtione cognoscitur.

Cap. 8. *De eodem Isidorus Etymologiarum lib. ix. c. vij.* ¶ Cap. 3.

27. q. 2. cap. coniuges. Coniuges verius appellantur, à prima desponsationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus.

Ep. 1. c. 2. *Descriptio legitimi coniugij. Euaristus Episcopis Africæ. cap. ij.* ¶ Cap. 4.

30. q. 5. c. aliter. Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicatur, & à paranymphis (vt consuetudo docet) custodita, & sociata à proximis congruo tempore petita, legibus detur, ac solenniter accipiatur, & biduò vel triduò orationibus vacent, & castitatem custodiant.

Item de eodem, ¶ Cap. 5.

Ita peracta legitima scitote esse conubia, aliter verò præsumpta, non coniugia, sed adulteria vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius, quàm legitima coniugia esse non dubitate: nisi voluntas propria suffragauerit, & vota succurrerint legitima.

De benedictione sponsi & sponsæ. Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum, libro primo. Cap. 3. ¶ Cap. 6.

Nostrates tam mares quàm fœminæ, non ligaturam auream vel argenteam, aut ex quolibet metallo compositam quando nuptialia fœdera contrahunt, in capitibus deferunt: sed post sponsalia, quæ futurarum sunt nuptiarum promissa fœdera, quæque consensu eorum qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt celebrantur, & postquàm arris sponsam sibi sponsus per digitum fidei à se annulo insigni- 30. q. 5. cap. nostrates.

tam desponderit, dotémque vtrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente, coram inuitatis ab vtraque parte tradiderit, aut mox aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri præsumatur, ambo ad nuptialia fœdera perducuntur: & primùm quidem in Ecclesia Domini cum oblationibus quas offerre debent Deo per sacerdotis manum statuuntur, sicque demum benedictionem & velamen cœleste suscipiunt. *Item.* Hæc sunt præter alia quæ ad memoriam non occurrunt pacta coniugiorum solennia. Peccatum autẽ esse, si hæc cũcta in nuptiali fœdere non interueniant, non dicimus. *Concilium iiij. Carthagin. cap. xiij.* Sponsus & sponsa cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus suis vel à paranymphis offerantur: Qui cùm benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant.

30 q. 5 cap. Sponsus.

Cur sponsæ velentur. Isidorus de officiis lib. ij. cap. xix. ¶ CAP. 7.

Quòd fœminæ dum maritantur, velantur, significat vt nouerint semper se viris suis esse subiectas & humiles.

Quid significent insignia sponsarum. Ibidem. ¶ CAP. 8.

Quòd nubentes post benedictionem vittæ, vno inuicem vinculo copulantur, videlicet ne compagem coniugalis vnitatis dirumpant. At verò quòd eadem vitta candido purpureóque colore permiscetur, candor quippe est, munditia vitæ, purpura ad sanguinis posteritatẽ adhibetur: vt hoc signo & continentiæ lex tenenda ab vtrisque ad tempus admoneatur, & post hæc reddendum debitum non negetur. *Item.* Quòd imprimis anulus ab sponso sponsæ datur, fit hoc nimirum vel propter mutuæ dilectionis signum, vel propter id magis, vt eodem pignore eorum corda iungantur. Vnde & quarto digito anulus inseritur, id est, quod in eo vena quædam (vt fertur) sanguinis ad cor vsque perueniat.

Inuiolabile esse coniugij sacramentum. Augustinus de bono coniugali, cap. vij. ¶ CAP. 9.

32. q. 7 c. interueniente. Interueniente diuortio non aboletur confœderatio nuptialis, ita vt sibi coniuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati. Nec tamen nisi in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius talis est causa cum vxore. Cæterum aliter se habere iura gentilium, quis ignorat? Vbi interposito repudio, & illa cui voluerit nubet, & ille quam voluerit, ducit.

Cap. 14. *Quòd concubinæ fieri possunt vxores. Ibidem.* ¶ CAP. 10.

32 q. 2. c. concubinæ. Nec concubinæ ad tempus adhibitæ, si filiorum causâ coucumbant, iustum faciunt concubinatum suum. Posse sanè fieri nuptias ex malè coniunctis. Honesto postea placito consequente, manifestum est.

Cap 8. *Quòd nemo est pudicus corpore, nisi pudicus sit spiritu. Idem in libro de sancta virginitate.* ¶ CAP. 11.

Sicut nemo impudicè vtitur corpore, nisi spiritu priùs concepta nequitia: ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritui priùs insita castitate.

Inuiolabile esse sacramentum coniugij. Idem de nuptiis & concupiscentia. ¶ CAPVT 12. Cap. 10. l. 1.

Vsque adeo manent inter viuentes semel inita iura nuptiarum, vt potius sint inter se coniuges etiam separati, quàm cum his quibus aliis adhæserunt. 32 q. 7. cap. Vsque adeo.

Item ibidem, de eodem. ¶ CAP. 13.

Et paulò pòst. Manet inter viuentes quoddam coniugale, quod nec separatio, nec cum adultero copulatio possit auferre, sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiam fide perdita, sacramentum fidei non amittat, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubio redeunti, si amisisset abscedens. Habet autem hoc qui recesserit ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij.

Item ibidem, de eodem. ¶ CAP. 14. Cap. 11.

Quibus verò placuerit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt vinculum inter illos coniugale rumpatur. Immo firmius erit, quò magis ea pacta secum inierint, quæ charius concordiúsque seruanda sunt, non voluptariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum. Neque enim fallaciter ab angelo dictum est ad Ioseph: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cogniturus. Nec perierat, nec mendax manserat coniugis appellatio, vbi nec fuerat, nec futura erat carnis vlla commixtio. Propter quod fideles coniugium parentes Christi ambo vocari meruerunt, & non solùm illa mater, verùm etiam ille pater eius, sicut coniunx matris eius: vtrunque mente non carne.

De tripartito bono nuptiarum, Ibidem. ¶ CAP. 15. Sub finem.

Omne itaque nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum dominũ. Fidem, quia nullum adulterium. Sacramentũ, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat, sine pudenda concupiscentia carnis, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus sine peccato erat. 27 q. 2. cap. omne. Cap. 12.

Quòd sine consensu vxoris non liceat viro continenter viuere. August. in epistola ad Bonifacium comitem. ¶ CAP. 16. Epist. 70.

Nos nouimus, nos testes sumus, quòd nobiscum apud Tubanas de animo & voluntate tua fuerimus collocuti. Soli tecum eramus, ego & frater Alypius. Non enim existimo tantum valuisse terrenas curas, quibus impletus es, vt hoc de memoria tua delere pœnitus potuerint: nempe omnes actus publicos, quibus occupatus eras relinquere cupiebas, & te in otium sanctũ conferre, atque in ea vita viuere, in qua serui Dei monachi viuunt. Cùm ergo te esse in hoc proposito gauderemus, nauigasti vxorémque duxisti. Si enim coniugem non haberes, dicerem tibi quod & Tubanis diximus, vt in castitate continentiæ viueres. Adderem quod tunc fieri prohibuimus, vt iam te (quantum rerum humanarũ salua pace potuisses) ab istis rebus bellicis abstraheres, & huic vitæ vacares & societati san- Sub finem.

ctorum, cui tunc vacare cupiebas, vbi in silentio pugnant milites Christi, non vt occidant homines, sed vt expugnent principes & potestates, & spiritualia nequitiæ, i. diabolum, & angelos eius. Sed vt te ad istam vitam non exhorter, coniunx impedimento est, sine cuius consensu continẽter tibi nõ liceat viuere. Quia & si tu eã post illa tua verba Tubanensia, ducere non debebas: illa tibi tamen nihil eorum sciens, innocenter & simpliciter nupsit, atque vtinã posses ei persuadere continentiã, vt sine impedimento redderes Deo quod te debere cognoscis. Sed si cum illa agere non potes, serua saltem pudicitiam coniugalem, & roga Deum, qui de necessitatibus eruit, vt quod non potes modò, possis aliquando. Veruntamen vt Deum diligas, non diligas mundum: vt in ipsis bellis, si adhuc te in ipsis versari opus est, fidem teneas pacémque quæras, vt ex mundi bonis facias opera bona, & vt propter mundi bona non facias opera mala, id non impedit coniunx, aut impedire non debet. Hęc ad te fili charissime vt scriberem charitas iussit, qua te secundùm Deum, non secundùm hoc sæculũ diligo, quia & cogitans quod scriptum est: Corripe sapientem, & amabit te: corripe stultum & adijciet odisse te: non te vtique stultum, sed sapientem debui cogitare.

Ephes. 6. *Psalm. 24.* *Prouerb. 19.*

Quòd consensus matrimonium faciat. Nicolaus Hicmaro Episcopo. ¶ CAP. 17.

Ad consulta Bulgar. c. 3.

27 q. 2 cap. sufficiat. Sufficiat secundùm leges solus eorum consensus, quorum de coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, Ioanne Chrysostomo magno doctore testante, qui ait, Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.

Homilia 33. super Mat in opere imperfecto.

Vt vidua ante professionem continentiæ, nubat cui vult è Toletano concilio iij. cap. 18.
¶ CAP. 18.

27. q. 1. c. vidua. Viduæ si priusquam continentiam profiteantur nubere elegerunt: illis nubant quos propria voluntate voluerint habere maritos.

Ne virgo, vel vidua cogatur nubere cui non vult. ex eodem. ¶ CAP. 19.

Similis conditio & de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum, vel suam cogantur accipere maritos.

De eodem. Ambrosius super epistolam ad Corinth. cap. xxxix. in caput vij. Nubat vidua cui vult, tantum in Domino) id est, quem sibi aptum putauerit, illi nubat: quia inuitæ nuptiæ solent malos prouentus habere. Tantùm autem in Domino, id est, vt & sine suspicione turpitudinis nubat, & religionis suæ viro nubat.

Quòd in sponsalibus, sicut in nuptiis, consensus requirendus est. Pandectarum lib. xxiij. titulo primo. ¶ CAP. 20.

In sponsalibus consensus eorum exigendus est, quorum in nuptiis desideratur. Intelligitur tamen semper * filiam patri consentire, nisi euidenter dissentiat.

** filiæ patrem orig.*

Quòd alij viro mulier legitimè nubere possit, si inuita & repugnans alteri à patre tradita fuerit. Item. CAP. 21.

Sponsalia sicut nuptiæ consensu fiunt contrahentium, & ideo sicut nuptiis ita sponsalibus filiamfamilias consentire oportet. Quæ patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur. Tunc autem dissentiendi à patre licentia conceditur, si indignus moribus vel turpis sponsus ei à patre eligitur. Filiofamilias dissentiente, sponsalia eius nomine fieri non possunt.

Item. De eodem. ¶ CAP. 22.

In sponsalibus contrahendis ætas contrahentium diffinita non est, vt in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modò id fieri ab vtraque persona intelligatur, id est, si non sint minores quàm septem annis.

Vt nullus mulierem inuitis parentibus rapere præsumat. Iudicium Vrbani Papæ de filia Iordani principis. ¶ CAP. 23.

Si verum esse constiterit quod nobis legati Iordani principis retulerunt, scilicet quod ipse coactus & dolens filiam suam infantulam, nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valde dolentibus, matre & parentela, Raynaldo Ridelli filio desponsauerit, quoniam canonum & legum authoritas talia sponsalia (vt infrà ostenditur) non approbat, ne ignorantibus leges & canones nimis durum, quod dicimus videatur, ita sententiam temperamus: vt si principes cum assensu filiæ, matris & parentelæ, id quod cœptum est perficere voluerint, concedamus. Sin autem, legatus noster vtrasque partes audiat, & si nihil fuerit ex parte supradicti Raynaldi amplius quod impediat, ab ipso Iordane sacramentum quod ita constent. Hæc vt dicta sunt, accipiat: & nos canonũ ac legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, quin alij viro si voluerit, prædicta filia eius tantùm in Domino nubat.

31. q. 2. c. Si verum esse.

*Quòd raptus pro stupro reputatur. Vrbanus * Satino regi Aragonum.* ¶ CAP. 24.

** Sacratio legit Gratianus.*

De neptis tuæ coniugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instante articulo, sub fidei pollicitatione firmasti. Hoc æquitate dictante decernimus, vt si illa virum illum omnino vt dicitur, renuit, & in eadem voluntatis authoritate persistit, vt viro illi prorsus se deneget nupturam, nequaquam eam inuitam & renitentem eiusdem viri cogas coniugio sociari. Quorum enim vnum corpus est, vnus debet esse & animus: ne fortè cùm virgo fuerit alicui inuita copulata, contra Domini Apostolique præceptum, aut reatum dissidij, aut crimen fornicationis incurrat. Cuius videlicet peccati malum in eum redundare constat, qui eam coniunxit inuitam: quod pari tenore de viro est etiam sentiendum.

31. q. 2. c. de neptis.

De vindicta raptus Parisiacense concilium. i. c. vi. ¶ CAP. 25.

Nullus aut viduam aut filiam alterius extra parentum voluntatem, aut rapere præsumat, aut regis beneficio æstimet postulandam: quod si fecerit, ab Ecclesiæ communione remotus, anathematis gladio feriatur.

36. q. 2. cap. nullus.

Quomodo rapta reddenda sit. Isidorus Etymologiarum libro v. cap. xxiij. ¶ CAP. 26.

Cap. 26.

Raptus, propriè est illicitus coitus, à corrumpendo dictus, vnde & qui rapto potitur, stupro fruitur. *Item. Capitularium libro primo, cap. xxix.*

27. q. 2. cap. raptus. *cap. 105.*

27 q. 2 cap. Raptor. Raptor publica pœnitentia mulctetur. Raptam verò si sponsus recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alij non negetur. Quod & si ipsa consensit, simili sententiæ subiaceat. Quod si ipsi post hæc se coniugere præsumpserit, vterque anathemizentur. *Libro iiij. Capitulorum* cap 22. Si quis sponsam alienam rapuerit, aut patri eius, aut ei qui legibus eius defensor esse debet, cum sua lege eam reddet, & quicquid cum ea abstulerit, vnamquamque rem secundùm legem reddat.

Ut puella si patrem habuerit seruum, auum verò liberum: aui potius electione quàm presbyteris nubat. Pelagius Potentio defensori.

¶ Cap. 27.

Patrem puellæ Ecclesiæ nostræ famulũ, auum verò liberis ortum constat esse natalibus: & ideo aui magis electione de coniunctione neptis, quàm patris, cuius nullo modo liberum esse potest arbitrium, decernimus attendi.

Quòd rapta præcipitur fieri coniunx. Gregorius Pantaleoni notario.

¶ Cap. 28.

Lib 2 regist cap. 79. Questus nobis est Euangelius Sipontinæ Ecclesiæ diaconus, filiam suam à Fœlice (quod dici nefas est) fuisse stupratam. Pro qua re huius præcepti suffultum authoritate ad Sipontinam ciuitatem te proficisci necesse est, & adhibitis tibi sapientibus illic viris, cum omni subtilitate veritatem curabis addiscere: & si ita repereris, eam quam stuprauit, aut vxorem factis nuptialibus instrumentis accipiat, aut corporaliter castigatum, in monasterium eum, priuatum communione, vbi pœnitentiam peragat, dare festinabis.

De eadem re. Idem Fœlici episcopo Sipontino.

¶ Cap. 29.

Lib. 2 regist cap. 81. Peruenit ad nos, quòd Fœlix nepos tuus Euangelii diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si verum est, (quamuis graui esset de lege pœna puniendus) nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponendo, id est, vt aut quam stuprauit vxorem habeat, aut certè si renuendum putauerit, districtus, aut corporaliter castigatus, excommunicatúsque in monasterium vbi pœnitentiam peragat retrudatur.

Sermone 65 *De prohibendis concubinis. Sermo Ambrosij de sancto Ioanne, qui sic incipit. Diximus superiori dominica.*

¶ Cap. 30.

Dicat aliquis: vxorem non habeo, ideo mihi ancillam sociaui. Audi quid dicat scriptura ad Genes. 21. Abraham: eijce ancillam & filium eius: non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si Galat 4. igitur ancillæ filius heres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale coniugium, de quo susceptus filius nec successionis possit heres esse, nec sanguinis? Nec enim habere potest hereditatis consortium, qui non habet originis priuilegium. Cur inquàm quæritur tale contubernium de quo nati filij non matrimonij, sed testes sunt adulterij? Cur huiusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sunt, non hono-Sapient 3. ri? Dicit scriptura: adulterorum filij in consummatione erunt, &c. Mulier igitur tua si talibus moribus prædita est, vt mereatur consortium, mereatur & nomen vxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen vxoris, ne tu adulter sis potius quàm maritus.

Si concubina vsque ad mortem cum aliquo nobili permanserit, vt ab heredibus eius cum filiis suis liberetur. Codicum libro septimo. cap. xv titulo iij.

¶ Cap. 31.

Si quis sine vxore constitutus, ancillam suam nomine habeat concubinæ, & in eadem vsque ad mortem consuetudine permanserit, & forsitan ex ea liberos susceperit, sancimus omninò non concedi heredibus defuncti eandem vel liberos eius, si etiam liberos habuerit, in seruitutem deducere, sed post mortem Domini eripiatur in libertatem, vnà cum sobole sua.

Vt filij de concubina nati, quæ posteà in vxorem ducta est, legitimi liberi sint priores, sicut posteriores. Sacrarum institutionum libro iii. titulo i.

¶ Cap. 32.

Si quis mulierem in suo contubernio copulauerit, non ab initio affectione maritali, eam tamen cum qua poterit habere coniugium, & ex ea liberos sustulerit, posteà verò affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit, filiósque vel filias habuerit, non solùm eos liberos, qui post dotem editi sunt, iustos, & in potestate esse patris, sed etiam anteriores: * quia & his qui posteà nati sunt, occasionem legitimi nominis præstiterunt. Quod obtinere censuimus, etiam si non progeniti fuerint post dotale instrumentum confectum liberi, vel etiam nati ab hac luce subtracti fuerint. * qui & orig.

Ne sponsæ pactæ statim tradantur. August. lib. viij. confessionum.

¶ Cap. 33.

Institutum est, vt iam pactæ sponsæ non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam, quam suspirauerat sponsus dilatam. 27. q. 2 cap. institutum.

De eo qui cum muliere quam ducere potuit, consuetudinem habuerit. Nouellarum constitutionum xxxij. cap. iij.

¶ Cap. 34.

Si quis cum muliere consuetudinem habuerit, cuius nuptiæ interdictæ non sunt, & liberos ab eo illa procreauerit, posteáque dotalia instrumenta composuerit ei, non solùm iam nati filij legitimi & in potestate eius sint, sed etiam posteà procreati.

Ne legitima repudiatur. Constitutio xxxvij. cap. vij.

¶ Cap. 35.

Si quis sine dotalibus instrumentis, affectione maritali vxorem duxerit, non audeat sine causa legibus cognita repudium ei mittere.

Quòd de concubina potest legitima fieri. Constit. lxiij. cap. xiij.

¶ Cap. 36.

Si quis cum muliere libera consuetudinem habeat non affectione maritali, & ex ea liberos procreauerit, eósque velit liberos legitimos & in potestate sua habere, liceat ei cum matre eorum instrumenta dotalia componere. Nam filij qui ante naturales erant, post compositionem instrumentorum dotalium sui & in potestate patris efficiuntur, siue postea nati filij viuunt, siue mortui sunt, siue omnino nullus alius procreatus est.

Quòd liceat meretricibus honestam vitam eligere. Constitutio nouellarum xlvi. cap. i.

¶ Cap. 37.

Princeps constituit, vt liceat meretricibus honestiorem vitam eligere sine aliquo timore, quamuis iuratoriam cautionem exposuerint. Hi autem qui tale iusiurandum exegerunt, & contra castitatem operam suam dederunt, pœnæ nomine x. libras auri persoluant iisdem meretricibus, quæ sacramenta dederunt: pœna autem x. librarum officio præsidis flagitetur. Quod si præses neglexerit, de suo patrimonio pœnam præstare cogatur: & magistratu sibi commisso cadat, & non solùm mulieribus, sed etiam heredibus & aliis successoribus earum, pœnam soluat. Hoc si probatum sit, quod sacramentum à meretrice exegerit. Si autem sacramentum non exegerit à meretrice, ne teneatur quidem ea pœna.

De Osee Propheta qui meretricem duxit. Hier. super Osee. lib. i. Ad cap. 1.

¶ Cap. 38.

32. q. 1 c non est culpandus — Non est culpandus Osee Propheta, si meretricem quam duxit conuerterit ad pudicitiam, sed potius laudandus quòd ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet ipse polluitur si societur malo, sed qui malus est, in bonum vertitur, si boni exempla sectetur. Ex quo intelligimus non prophetam perdidisse pudicitiam fornicariæ copulatum, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam quam antea non habebat.

Quare matrimonium inter cognatos sit prohibitum. Augustinus in lib. de ciuitate Dei, lib. xv. cap. xvi.

¶ Cap. 39.

Cum igitur genus humanum post primam copulam viri facti ex puluere, & coniugis eius ex viri latere marium, fœminarúmque coniunctione opus haberet, vt gignendo multiplicarent, nec essent vlli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri coniuges sorores suas acceperunt. Quod profectò quantò est antiquius compellente necessitate, tantò posteà factum est damnabilius religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, vt homines quibus esset vtilis, atque honesta concordia, diuersarum necessitudinum vinculis necterentur. Nec vnus in vno multas haberet, sed singulæ spargerentur in singulos, ac si ad socialem vitam diligentius plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & Socer duarū sunt necessitudinū nomina. Vt ergo alium quisque habeat patrem, aliū socerum, numerosius se charitas porrigat. Vtrumque autem vnus Adam esse, cogebatur & filiis, & filiabus suis, quando fratres, sororésque coniugio iungebantur. Sic & Eua vxor eius, vtrique sexui filiorū fuit & socrus & mater. Quæ si duæ fœminæ fuissent, mater altera, & socrus altera, copiosius se socialis dilectio colligaret. Sed hoc vnde fieret tunc non erat, quando nisi fratres, & sorores ex illis duobus primis, nulli homines erant. Fieri ergo debuit quando potuit, vt existente copia, inde ducerentur vxores, quæ non erant iam sorores, vt non solùm illud vt fieret necessitas esset, verum etiā si fieret nefas esset: quod humano genere crescente, etiam inter impios deorū multorum falsorúmque cultores, sic obseruari cernimus, vt etiamsi peruersis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen consuetudo ipsa malit exhorrere licentiā, sicque auersetur, quasi nunquam licere potuerit. Copulatio ergo maris & fœminæ, quantum attinet ad genus humanum, quoddam seminarium est ciuitatis. Cœlestis verò ciuitas opus habet, vt noxam generationis euadat.

De tribus legitimis coniugijs. Hieronymus.

¶ Cap. 40.

Tria legitima coniugia in scripturis leguntur. Primum legitimū coniugium est virgo casta in virginitate viro data legitimè, & reliquæ sequūtur in prædictis. Secundum, virgo in ciuitate deprehensa à viro, & illi per vim copulata, si voluerit pater eius, dotabit eam iste vir, quantum iudicauerit pater, & dabit pretiū pudicitiæ eius. Tertium, filia prædicta deprehensa, si non fuerit voluntas patris, trahet eam à viro prædicto, & tradet eam alij & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur. 36 q 2 cap. tria.

De quarto legitimo coniugio. Hieronymus.

¶ Cap. 41.

Additur itaque aliud quartū legitimum coniugiū. Dum mortua fuerit vxor eius, licet illi accipere aliam, sed non repudiatam, nec desponsatā viro sed filiam. Similiter debet & mulier. Vnde Paulus ait: Mulier quæ sub viro est, ligata est sub lege viri, quamdiu vir eius viuit. Igitur viuente viro eius, vocabitur adultera, si iuncta fuerit alteri viro. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri, ita vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro. 27. q. 2 cap. additur. Rom. 7.

Quòd in coniugio quasi adulterium sit voluptuosus concubitus & immoderatus. Hieronymus.

¶ Cap. 42.

In legitimo coniugio adulterium est cauendū, non quantū voluptas expetierit, sed quantum modus naturæ, & causa posteritatis postulauerit. Et non licet illi habere alteram, præter vxorem suā. Si enim habuerit, non erit legitima, quę licita fuit. Paulus quoque apost. ait. Omne peccatum quodcunque homo fecerit, extra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat: hoc est in coniugio positus, quæcunque fecerit peccata, non insulcant vxorem propriam. Si autem fornicatur cum aliis, maculat eam vt non sit licita, sed quasi adultera. 1. Corint. 6.

Quòd propter fornicationem licet vxorem dimittere, non tamen aliam ducere. Idem Hieronymus. Lib. 3. in Matth. ad caput 19.

¶ Cap. 43.

Ait Dominus in Euangelio: Quicunque dimiserit vxorē, nisi ob fornicationem, & aliā duxerit, mœchatur. Et qui dimissam duxerit, mœchatur. Sola fornicatio est quæ vxoris vincit affectū, immò cum illa vnam carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione separauerit à marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura. Qui adulterā tenet stultus & impius est. Vbicunque est igitur fornicatio, aut fornicationis suspicio, liberè vxor dimittitur. Et quia poterat accidere vt aliquis calūniam faceret innocenti, & ob secundā copulam nuptiarū veteri crimen impingeret, sic priorem dimittere iubetur vxorem, vt secundam prima viuente non habeat. Quod enim dicit, tale est: Si non propter libidinem, sed propter iniuriam dimittis vxorem, quare expertus infœlices priores Prouerb. 18.

priores nuptias, nouarum te immittis periculo? Nec non quia poterat euenire, vt iuxta eandem legem vxor quoque marito daret repudium: eadem cautela præcipitur, ne secundum accipiat virum, & quia meretrix, & quæ semel fuerat adultera, opprobrium non timebat, * secundo non nubere præcipitur viro, quod si talem duxerit, sub adulterij crimine sit.

* Hieron. excusus sic habet secundo præcipitur viro, &c.

Quòd legitima sit, quæ interposito sacramento assumpta fuerit. Nouellarum constitutionum lxv. cap. i. ¶ CAP. 44.

30 q 5. cap. si quis. Si quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri se eam legitimam vxorem habiturum, vel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima vxor, quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

Vt talis sit vir vxori, qualem sibi vult esse vxorem. Augustinus de verbis Domini, tractatu xlvij.

¶ CAP. 45.

Si ducturi estis vxores, seruate vos vxoribus vestris. Quales eas vultis ad vos venire, tales vos debent, & ipsæ inuenire. Quis iuuenis est qui non castam velit ducere vxorem? Et si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam quæris? intactus esto. Puram quæris? noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potes.

Ne parentes fidem sponsaliorum frangant. Ex Eliberitano concilio cap. liij.

¶ CAP. 46.

Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorũ, triennij tempore abstineant se à communione. Si tamen * idem sponsus vel sponsa in graui crimine fuerint deprehensi, excusati erunt parentes.

* ijdẽ or.

Ne vxor in quadragesimali tempore ducatur. Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum, cap. xlviij. ¶ CAP. 47.

33 q.4 cap. nec vxorem. Nec vxorem ducere, nec conuiuia facere in quadragesimali tempore conuenire posse, nullatenus arbitramur.

Ne presbyter in nuptiis bigami prandeat. Ex Neocæsariensi concilio cap. vi.

CAP. 48.

31. q 1 cap. debis. Presbyterum prandere in nuptiis bigami non conuenit. Quia cum pœnitentia bigamus egeat, quis erit Presbyter qui propter conuiuium talibus nuptiis possit præbere consensum?

Ne nuptiæ in quadragesimali tempore fiant. Laodicense concilium, cap. lii.

¶ CAP. 49.

33 q.4 c non oportet. Non oportet in quadragesima aut nuptias aut natalitia celebrare.

Vt prædicator continentiæ nuptias non celebret. Hieronymus ad Nepotianum.

¶ CAPVT 50.

Prædicator continentiæ nuptias non conciliet. 1. Corint. 7 Qui apostolũ legit: superest, vt qui habent vxores tanquam non habentes sint, cur virginem cogit vt nubat? Qui de monogamia sacerdos est, quare viduam hortatur vt bigama sit.

De his qui fiscalinas vxores ducunt. Capitularium libro iij. cap. xvi. ¶ CAP. 51.

De liberis hominibus qui vxores fiscalinas regias, & de fœminis liberis qui homines fiscalinos regios accipiunt, vt non de hereditate parentum, vel de causa sua quærenda, nec de testimonio pro hac re abiiciantur.

Vt ingenua si seruum duxerit ancilla sit. Lib. v cap. xx. ¶ CAP. 52.

Si mulier ingenua acceperit seruum, sciens quod seruus esset, habeat eum: vna autem lex erit & viro & fœminæ. 29 q 2. c. si fœmina.

Vt liber si ancillam duxerit non dimittat eam, lib. vi. cap. xcv. ¶ CAP. 53. c. 94.

Si quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si prius amborum consensu coniuncti sint. 29. q. 2. c. si quis.

Quòd coniugium non dirimitur inter seruum & ancillam etiam si diuersos dominos habeant. Adiecti capitulares cap. lv.

¶ CAP. 54.

Coniugia seruorum non dirimantur, etiamsi diuersos dominos habeant, sed in vno coniugio permanentes dominis suis seruiant. Hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

De quodam famulo ecclesiæ, qui eiusdem ecclesiæ ancillam relinquere volebat. Pelagius Melleo subdiacono. ¶ CAP. 55.

Dulcitia Ecclesiæ nostræ famula in Tarpeiana massa consistens, huiusmodi querelam suam nostris sensibus intimauit, dicens, quod posteà quàm eam marito suo defuncto contigit viduari, Clerentius quidam nomine ex ancilla (vt perhibetur) Ecclesiæ procreatus, diuersis blandiciis atque suasionibus præfatæ mulieris animos inclinando in suo eam curasset afficere consortio, ex qua etiam filium procreasset. Nunc autem post coniunctionis suæ non paruum tempus, quippe iam nato & educato filio nullis (vt perhibetur) rationalibus causis extantibus, eandem mulierem deseruisse, atque in eam prosiluisse contumaciam, vt ad declinandam seruitutem debitam, curialis sibi nomen audeat vsurpare: qui & primam in ecclesiæ possessione genitam ex colonis ecclesiæ habuisse memoratur vxorem. Ex cuius peculio quendam agellũ dicitur hactenus detinere: sed & alia non pauca in suo fertur habuisse peculio. Quapropter experientia tua præsentis iussionis vigore suscepto, eodem detento Clarentio causæ totius veritatem diligenter agnoscens, quæ de memorati persona seu rebus, ecclesiastica requirit vtilitas exequatur, & si eum de ecclesiæ ancilla genitũ, vel alio modo legitimo iuri Ecclesiæ constat obnoxium reperiri, cum omnibus rebus suis in massam ecclesiæ festinet reuocare, & ei præfatã mulierem, quam sibi ipse adsciuit in consortium, sociare, nullatenus habituro de cætero eam relinquendi licentiam.

Si quis per errorem duxerit ancillam vxorem, liberam eam putans: vel si qua seruum duxerit maritum, non subsistere tales nuptiæ. Nouellarum constitutionum xxxvii.

¶ CAP. 56.

Si quis per errorem ancillam mulierem duxerit vxorem, liberam eam esse putans, vel ex cõtrario si libera mulier seruo per errorem iuncta sit, postéaque veritas reperta fuerit, dicendum est omninò nuptias non constitisse. Inter liberum enim & ancillam, seruũ & liberam mulierẽ nuptiæ cõtrahi nõ possunt. Quod si calliditate &

conniuentia domini seruus vel ancilla matrimonium contraxerit cum libera persona (fortè enim dominus ancillam suam vt liberam viro ingenuo coniunxit,& dotem pro ea præstitit, vt propter nuptias donationem lucretur totam vel pro parte.) Si quid ergo tale contigerit, ipsam donationem dotis,& ancillam liberam faciat & nuptiæ consistant,nulla lege,quantum pertinet ad seruitutem, huiusmodi matrimonium concutiente.Sin autem dominus specialiter quidem in nuptias ancillæ suæ vel serui non consenserit, sciens autem quòd non cohibuerit (fortè enim ideo hoc facit, vt posteà negotium moueat homini libero quod eius ancillam duxit vxorem, vel ingenuæ mulieri quod seruo eius nupta est) Si quid ergo tale euenerit, & specialiter dominus non consenserit, attamen nesciens non prohibuerit, & nuptiæ integro iure consistant, & seruilis conditionis persona eripiatur, ad ingenuitatem illo sine dubio aperto, quòd liberi qui ex huiusmodi nuptiis procreati fuerint, tam ingenui quàm legitimi sunt.

Quòd liberta quæ patrono suo nupsit eo inuito alij iungi non possit, cap. xxv.
¶ CAP. 57.

Si liberta mulier patrono suo copulata nuptiis quidem eius renunciauerit,ad secundum autem matrimonium migrare voluerit,id facere inuito patrono non poterit. Alioquin si contra voluntatem eius nupserit,non fiunt nuptiæ,sed vt meretrix coniuncta esse videatur. *Constitutio lxix. cap. iij.* Si quis libertam suam vxorem ducere voluerit, dotalia instrumenta cum ea componat, & habebit legitimam vxorem,quamuis ipse summa dignitate præfulgeat.Et si liberi ex tali connubio procreati fuerint,legitimi successores patri suo succedant.

De quodam, qui filiolo suo ancillam suam copulauit, & postea abstulit. Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. ¶ CAP. 58.

Lib.3 regist. cap.12. Præsentium portitor lachrymabiliter questus est,ante plurimos annos ab homine(nescio quo) de possessione Massanensis Ecclesiæ, de fontibus se susceptum, & violenter diuersis persuasionibus puellæ iunctum, ex qua filios iam iuuenculos habere se asserit, quam nunc violenter huic disiunctam abstulisse dicitur, atque cuidam alij vænundedisse.Quod si verum est,quàm sit inauditum atque crudele malum, tua dilectio perspicit. Ideóque admonemus,vt hoc tantum nefas,sub ea viuacitate, quam te in causis piis habere certissimè scimus,requiras atque discutias, & si ita, vt supradictus portitor insinuauit, esse cognoueris: non solum quod malè factum est ad statum pristinum reuocare curabis,sed & vindictam quæ Deum possit placare, exhibere modis omnibus festinabis.

Quòd nulli liceat duas habere legitimas Stephanus v. Theodosio episc. ¶ CAP. 59.

Nunquidne duabus simul sponsis nubere barbaricam gentem instruis? Nunquidne sacramētum ecclesiæ exponentem apostolum non legisti,Erunt duo in carne vna? an forsitan tui codices falsò tres in carne vna asserunt? Desine iam tali tabescere ignauia, & disce paternis obedire regulis, ne inueniaris statutos à patribus terminos transgredi,vel per ambitionem de maiori ad maiorem transire ecclesiam,quod tentantem laica etiam communione sacri priuant canones.

1. Corint. 6. Genes. 2. Prouerb. 22.

Quòd nec concubinam habeat qui cum mulieribus concumbere solet. Nouellarum constitutionum lxxix. ¶ CAP. 60.

Nemo intelligatur concubinam habere, qui cum multis mulieribus concumbere solet. Nam quemadmodum qui legitimam vxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio non potest: ita & qui vnam concubinam habet, non potest alias eo tempore habere.

Quòd Ismael non fuit eiectus propter matrem ancillam, sed propter fraternam discordiam. Aug. de vnico baptismo, lib i. *Lib 1 de baptis contra Donat. sta cap. 13.*
¶ CAP. 61.

Ismael vt separaretur à populo Dei non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna discordia. Et non profuit potestas vxoris, cuius magis filius erat, quia per ipsius iura coniugalia, & in ancilla seminatus erat, & ex ancilla susceptus. *dist 56 cap. Ismael. Genes. 21.*

Quòd in libera mulieris consuetudine nuptiæ intelligendæ sint. Pandectarum libro xxiij. tit. ij. ¶ CAP. 62.

In liberæ mulieris consuetudine non concubinatus, sed nuptiæ intelligendæ sunt, si non corpore quæstum fecerit.

De pœnitentia [illegible] duas vxores nititur habere. Responsa Nicola[i] ad consulta Bulgarorum, cap. li. ¶ CAP. 63.

Apud quem vno tempore duæ vxores inueniuntur, interim priore retenta, posteriorem cogatur amittere: insuper & pœnitentiam quam loci sacerdos præuiderit, compellatur suscipere.

Vt habens concubinam si alia non vtatur, communione non priuetur. Ex Toletano conc. i. c. xvij.
¶ CAP. 64.

Si quis habens vxorem fidelem, concubinam habeat, non communicet. Cæterum is qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à communione non repellatur, tantùm vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ (vt ei placuerit) sit coniunctione contentus, Aliàs vero abijciatur, donec desinat, & ad pœnitentiam reuertatur. *dist. 34. ca. Is qui non.*

Quòd quasi matrimonium sit, si quis concubina sic vtatur, vt alteram non habeat, nec habere desideret. August. de bono coniugali, cap v.
¶ CAP. 65.

Solet quæri, cùm masculus & fœmina nec ille maritus, nec illa vxor alterius, sibimet non filiorum procreandorum, sed pro incontinentia solius concubitus causâ copulantur, ea fide media, vt nec ille cum altera id faciat, vtrum nuptiæ sint vocandæ. Et potest quidem fortasse non absurdè hoc appellari connubium, si vsque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamuis non ea causa coniuncti sunt: non tamen vitauerunt, vt vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo malo agât ne nascantur. Cæterum si vel vtrunque, vel vnum horum desit, non inuenio quemadmodum has nuptias appellare possimus. Etenim si aliquam sibi ad tempus adhibuerit, donec illam dignam honoribus, vel suis facultatibus inueniat, quam comparem ducat, ipso animo adulter est, nec cum illa quam cupit inuenire, sed cum ista cum qua sic cubat, vt cum ea non habeat maritale consortium. *32. q 2. cap. Solet.*

Quòd vnum tantum liceat habere christiano. Isidorus de consonantia noui & veteris testamenti, cap. iij. ¶ CAP. 66.

dist. 34. c. christiano. Christiano non dicam plurimas, sed nec duas simul habere licitum est, nisi vnam tantùm, aut vxorem, aut certè loco vxoris, si coniunx deest, concubinam.

Quòd non sit legitimus à nobili & ab ancilla genitus. Pelagius Sindula magistro militum. ¶ CAP. 67.

Hortamur, vt nihil vlterius Montanianus, qui se contra omnem veritatem, & contra leges, dū sit ex ancilla genitus, legitimum filium tentat astruere, sensibus vestris qualibet fortè subripiat, quia Montanianum illum de cuius substantia agitur, constat sine propriis liberis decessisse, & germani fratris filios, qui ei legitima ratione succedunt superstites dimisisse, ac propterea istum Montanianum de cuius substantia agitur, nullam habere in illius defuncti successione personam. Nam etsi principalia sacra promeruit, hoc illis legitimis successoribus præiudicare nil poterit, quia ipse clementissimus imperator generales leges protulit, quibus iubet nulli qui in precibus suis deprehenditur esse mentitus, ea sacra prodesse quæ meruit. Qui cùm esset naturalis, se contra veritatem dicit esse legitimum, quod nulla ratione monstrari lege potuit.

Quòd de legitimis nuptijs procreati patrem, vulgò quæsiti matrem sequantur. Pandectarum lib. i. tit. v. ¶ CAP. 68.

Cum legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur, vulgò quæsiti matrem sequuntur.

Quis sit vulgò quæsitus. Item. ¶ CAP. 69.

Vulgò concepti dicuntur, qui patrem demonstrare non possunt: & qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet.

Quòd matrem potius quàm patrem sequuntur, de non legimo coniugio nati. Item. ¶ CAP. 70.

Lex naturæ hæc est, vt qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur. Qui in vtero sunt, in toto penè iure ciuili intelliguntur in rerum natura esse. Nam & legitimæ hereditates restituuntur his: ita vt si prægnans mulier ab hostibus capta sit, & id quod natum erit, quamuis apud bonæ fidei emptorem peperit, tanquàm furtiuum vsu non capitur.

Quòd liberorum status dependeat à conditione matris, non patris. Libro j. constitutio. tit. iiij. ¶ CAP. 71.

Ingenuus est, qui statim vt natus est, liber est, siue ex duobus ingenuis matrimonio editur, siue ex libertinis, siue ex altero libertino & altero ingenuo. Sed & si quis libera de matre nascitur, patre seruo, ingenuus nihilominus nascitur: quemadmodum qui ex matre libera & incerto patre natus est: quoniam vulgò conceptus est. Sufficit autem liberam habuisse matrem eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit: & econtrariò, si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat. Placuit enim qui nascitur liberum nasci, quia non debet calamitas matris ei nocere qui in vtero est. Ex his & illud quæsitum est, si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta peperit, liberum an seruum pariat. * Marcellus probat liberum nasci. Sufficit enim ei qui in ventre est, liberam matrem vel medio tempore habuisse: quod & verum est. *Isidorus Etymologiarum lib. ix cap. v.* Liberi dicti sunt, qui ex libero matrimonio sunt orti. Nam filij ex libero & ancilla, seruilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. *Eiusdem lib. ix. cap. v.* Naturales filij dicuntur ingenuarum concubinarum filij, quos sola natura genuit, nō honestas coniugij. *Item.* Hi qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potius, quàm patrem sequuntur.

* Martianus

32. q. 4. cap. lib. ri dicti.

Quòd coniugia quibusdam conceduntur, quibusdam non. Augustinus de conflictu vitiorum atque virtutum. cap. xxij. ¶ CAP. 72. Cap. 24.

Nubendi licentia quibusdam tribuitur, hoc est qui virginitatem vel castimoniam vidualem nequaquam professi sunt: quibusdam autem non tribuitur, id est qui virgines aut continentes esse decreuerunt: fornicatio verò nulli impunè conceditur. 27. q. 1. c. nubendi.

Quòd multa licent ante votum, quæ post votum non licent. Augustinus de adulterinis coniugijs, lib. j. ¶ CAP. 73. Cap. 24.

Non solùm mœchandum non est, quod * faciunt quidam, sed omnis qui dimittit vxorem suam & ducit alteram, etsi propterea duxerit, Christianam vt faciat: sed etiam quisquis non alligatus vxori continentiam Deo vouerit, nullo modo debet ista compensatione peccare, vt ideò vxorem credat sibi esse ducendam, quia promisit, quæ nuptias eius appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam antequam vouisset licebat, cùm id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouendum fuit: sicuti est perpetua virginitas, vel continentia vidualis post experta connubia solutis à vinculo coniugali: vel ex consensu vouentibus, & carnalia debita sibi inuicem relaxantibus fidelibus castisque coniugibus: quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vouere fas non est. Hæc ergo & si qua alia sunt quæ rectissimè vouentur, cùm homines vouerint, nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt.

32. q. 8. c. nō solum. * facit nō quidā, or.

Quòd nuptiæ habent in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Leo Rustico Narbonensi. ¶ CAP. 74. Ep. 92. c. 4.

Cùm societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet etiam in se Christi & ecclesiæ sacramentum, dubium non est eam mulierem ad matrimonium non pertinere, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. 27. q. 2. c. cū societas.

Quòd pudor est fœminis nuptiarum præmia non habere. Ambrosius super Lucam lib. i. ¶ CAP. 75.

Subfinem ad c. 1 Lucæ: De Elizabeth agit Amb. 32. q. 2. c. pudor.

Sara partus sui erubescebat ætatem, & rursus se caruisse gaudebat opprobrio. Pudor est enim fœminis, nuptiarum præmia non habere, quibus hæc sola causa est nubendi.

Quòd præmium nuptiarum partus sit fœminarum. lib. ij. ¶ CAP. 76. Statim post principium.

Quum coniugij præmium & gratia nuptiarum partus sit fœminarum, non mediocris dor. 32. q. 2. c. pu-

causa est, vt virginitas Mariæ falleret principem mundi.

Quòd tantùm procreatio filiorum sit vinculum nuptiarum. Augustinus contra Iulianum lib. ij.

¶ Cap. 77.

32. q. 1. c. non enim. Non in sola (vt deliras) commixtione maris & fœminæ nuptiarum veritas est, quamuis sine illa nuptiæ filios propagare non possint. Sed alia sunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulteriis nuptiæ decernuntur. Sicuti est thori coniugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima differentia est) bonus vsus mali: hoc est, bonus vsus concupiscentiæ carnis, quo * malo adulteri vtuntur malè.

* al. bono

Quid viro faciendum sit si mulier nulla ratione ei debitum reddere poterit. Gregorius iunior Bonifacio Episcopo.

Gregorius 2. ep. 13. c. 2.

¶ Cap. 78.

32. q. 7. c. quod proposuisti. Quod proposuisti, si mulier infirmitate correpta nunquam valuerit viro debitum reddere, quid eius faciat iugalis. Bonum esset si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen ei subsidij opem subtrahat ab illa * quod infirmitas propedit, cùm non detestabilis culpa excludit.

* quam

De repudio mariti si debitum vxori reddere non poterit. Codicum lib. v. cap. xix. tit. x.

¶ Cap. 79.

Si maritus vxori ab initio matrimonij vsque ad duos continuos annos computandos coire minimè propter naturalem imbecillitatem valeat, possit mulier vel eius parentes, sine periculo dotis amittendæ repudium marito dicere.

Cap. 55. *De eadem re. Capitularium lib. vi. cap. xcj.*

¶ Cap. 80.

Si vir & mulier coniunxerint se in matrimonio, & posteà dixerit mulier de viro non posse nubere cum eo: si potuerit probare quod verum sit accipiat alium: eò quòd iuxta apostolum non potuit illi reddere vir suus debitum. 1. Corint. 7.

De eadem re. Constitutio nouellarum xxxvij.

¶ Cap. 81.

Si quis non potest cum vxore sua misceri, etiam sine repudio matrimonium dissoluatur.

Quòd propter spem prolis coniugia copulanda sint. Augustinus contra faustum lib. i.

¶ Cap. 82.

Ad explendam tantùm libidinem fœminis impudicâ coniunctione miscentur Manichæi: filios autem inuiti suscipiunt, propter quod solum coniugia copulanda sunt. Quomodo ergo non prohibes nubere, quando id conaris auferre de nuptiis, vnde sunt nuptiæ? Quo ablato mariti erunt turpiter amatores, meretrices vxores, thalami fornices, soceri lenones.

Quòd dominica die ab vxore abstinendum sit. Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum, cap. lxiij

¶ Cap. 83.

Consulitis præterea, si liceat viro, dominico nocturno tempore vel diurno cum vxore sua coniungi, aut dormire. Quibus respondemus, Quoniam si dominico die ab opere mundano cessandum est, sicut suprà docuimus, quantò magis à voluptate carnali, & omnimoda corporis pollutione cauendum.

De eadem re. Ambrosius super epistolam primam ad Corinthios.

¶ Cap. 84. ad c. 7. init.

Si causa creandorum filiorum ducitur vxor, non multum tempus concessum videtur ad vsum ipsum: quia & dies festi & dies processionis, & ipsa ratio conceptus & partus iuxta legem cessari temporibus his debere demonstrant. 33. q. 4. cap. si causa.

Vt mulier dominio viri sui subiecta sit. * *Ambrosius in libro quæstionum veteris & noui testamenti, cap. xlv.*

* Augustinus

¶ Cap. 85.

Mulierem constat dominio viri subiectam esse & nullam authoritatem habere; nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dicere, nec iudicare: quantò magis non potest imperare. 33. q. 5. cap. mulierem.

Quòd vir non debet mulieri subtrahere debitum. Hieronymus super Ezechielem lib. vij.

¶ Cap. 86.

Caueat vxor ne fortè victa desiderio coëundi cælet virum: & maritus ne vim faciat vxori, putans omni tempore subiectam sibi debere coniugij voluntatem.

Vt communicaturi se eo tempore ab vxoribus abstineant. Sermo Hieronymi in vigilia paschæ, qui sic incipit, Hodie fratres charissimi populis Israel.

¶ Cap. 87.

Tomo 9: sermone 33. de esu agni sed qui inter nothos.

Sciatis fratres charissimi, quoniam quicunque vxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere. *Item.* Si panes propositionis ab his qui vxores suas tetigerant comedi non poterant, quantò magis panis ille qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulò ante hæsere complexibus, violari atque contingi? Non quòd nuptias condemnemus: sed quòd eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus, vacare à carnis operibus debeamus. 33. q. 4. cap. sciatis. Post vnum atque alterũ versum. 1. Reg. 21.

Ne mariti cum vxoribus suis puerperis congrediantur ante tempus purgationis. Beda in historia anglorum, lib. j. cap. xxvij. Gregorius respondet Augustino.

¶ Cap. 88.

Greg ad 10. August interrogationem. dist. 5. c. ad eius verò.

Ad enixæ mulieris concubitum vir suus accedere non debet, quoadusque quigignitur ablactetur. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrepsit, vt mulieres filios quos gignunt nutrire contemnant, eósque aliis mulieribus ad nutriendum tradant. Quod videlicet solâ causâ incontinentiæ videtur inuentum. Quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus trãsierit, viris suis non debent commisceri: Quippe cùm & sine partus causa, dum in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur, ita vt morte lex sacra feriat, si quis vir ad mulierem menstruatam accedat. Quæ tamen mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet reputari, & per hoc quod inuita patitur, iustum non est, vt ab ingressu Ecclesiæ priuetur. *Item.* Vir cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua intrare ecclesiam non debet, sed neque lotus statim intrare debet. *Item.* Romanorum semper ab Leuit. 20. Ibidem aliquãtò post. 33. q. 4. c. vir cum.

Post aliquot verius. antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quæ erat, & ab ingressu Ecclesiæ pauluium reuerenter abstinere. Nec hæc dicentes culpā deputamus esse coniugium: sed quia ipsa licita admixtio coniugum sine voluptate carnis fieri non potest, à sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest.
Paulò pòst. *Item.* Oportet legitima carnis copula vt causa prolis sit, non voluptatis: & carnis commixtio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorū. Si quis verò sua coniuge non voluptatis cupiditate raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratiâ vtitur, iste profectò siue de ingressu Ecclesiæ, siue de sumendo dominici corporis & sanguinis mysterio, suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cùm verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere cō mixtionis, habēt etiam coniuges,
Ad talem. quod de sua cōmixtione defleāt. *Item.* Tunc vir qui post admixtionem coniugis lotus aquâ fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere, cùm ei iuxta præfinitam sententiam ecclesiam etiam licuerit intrare.

Quòd Christiano cum vxore aliquando licet conuenire, aliquando non. Augustinus in libro quæstionum veteris & noui testamenti c. cxxvij.

¶ CAP. 89.

dist 88. c. fornicari. Fornicari omnibus semper non licet, negotiari verò aliquando licet, aliquando non licet. Antequam enim ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: facto iam non licet. Et christiano cum vxore sua conuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet conuenire, quia etiam à licitis abstinendū est, vt facilius impetrari possit,
1. Cor. 7. quod postulatur. Vnde apostolus, ex consensu, ait, abstinendum est ad tempus, vt vacetis orationi. Nam & secundùm legem in ieiunio cædere & iurgari non licet, postea licet.

Vt vir, si litigium inter eos fuerit domet vxorem suam. Sermo lxv. Amb. de verb. domini.

¶ CAP. 90.

Si in vna domo litem inter se habeant vir & vxor, ad hoc debet laborare vir vt domet vxorem, domita vxor subiugetur viro. Subiugata vxore viro: fiat pax in domo.

Lib. 5. c. 7. *Vt mulier subiecta sit viro. Ambrosius hexaemeron in tractatu diei quarti.*

CAP. 91.

33 q. 5. cap. Adam. Gen. 3. Adam per Euam deceptus est, non Eua per Adam, quem vocauit ad culpam mulier. Iustum est vt * eam in gubernationem assumat, ne iterum fœminea facilitate labatur.
* cū gubernatorem orig.

Ad 11 c. 1. ad Corint. *Quare mulier debeat velare caput suum. Ambrosius super prima epistola ad Corinthios.*

¶ CAP. 92.

33 q. 5. c. mulier. 1. Cor. 11. Mulier debet velare caput, quia non est imago Dei, sed vt ostendatur subiecta. Et quia præuaricatio per illam inchoata est, hoc signi debet habere * in ecclesia propter reuerentiam Episcopalem non habeat caput liberum, sed velamine tectum: nec habeat potestatem loquendi, quia episcopus personam habet Christi. Quasi ergo ante iudicem sic ante Episcopum quia vicarius Domini est, propter reatus originem subiecta debet videri.
* vt in orig.

Quòd vir debet imperare, mulier obtemperare. Augustinus super Ioannem parte prima tractatu 2.

¶ CAP. 93.

Caro in scriptura ponitur pro vxore, quomodo aliquando spiritus pro marito. Et quare? Quia ipse regit, hæc regitur: ille imperare debet, hæc seruire. Nam vbi caro imperat, & spiritus seruit, peruersa domus est. Quid peius domo, vbi fœmina habet imperium super virum? Recta autem illa domus est, vbi vir imperat, fœmina obtemperat.

Quòd naturalis ordo sit vt mulier seruiat viro. Augustinus lib. quæstionum super Genesim cap. cliij. ¶ CAP. 94.

Est ordo naturalis in hominibus, vt seruiant fœminæ viris, & filij parentibus: quia & illis hæc iustitia est, vt inferior seruiat maiori. 33 q. 5. c. est ordo.

De eodem. Aug. li. quæstionum de veteri & nouo testamento, cap. cvi. ¶ CAP. 95.

Hæc imago Dei est in homine, vt vnus factus sit ex quo cæteri oriantur, habens imperium Dei, quasi vicarius eius: quia omnis rex Dei habet imaginem. Ideóque mulier non est facta ad Dei imaginem, sic etenim dicit: Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. Hinc est, vnde apostolus, vir quidem ait, non debet velare caput, quia imago & gloria Dei est: Mulier autem ideo velat, quia non est gloria, aut imago Dei. 33. q. 5. cap. imago. Genes. 1. Sapient. 2. 1 Corint. 11. Li. 5 quæst. super Deuter. quæst. 33. Deuter. 22.

Item de eodem. Augustinus.

¶ CAP. 96.

Satis hinc apparet quemadmodum subditas fœminas viris, & penè famulas lex esse voluerit vxores, quòd dicens aduersus vxorem vir testimonium, vnde lapidaretur illa, si hoc verum esse demonstraretur, ipse tamen non vicissim lapidaretur si hoc falsum esse constiterit: sed tantummodo castigatur, & damnificatur: eique perpetuò iubetur adhærere qua carere voluerat. In aliis autem causis, eum qui testimonio falso cuiquam nocuerit, * quod si probaretur, iussit occidi: eadem pœna plecti iubet, qua fuerat, si verum esset, ipse plectendus. 33. q. 5. cap. satis. * quasi Vict.

Quòd, sicut vir Christo: ita mulier viro suo subiecta esse debet. Hieronymus super epistolam ad Titum. ¶ CAP. 97. Ad cap. 2.

Cùm caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quæcunque vxor non subiicitur viro, hoc est, capiti suo, eiusdem criminis rea est, cuius & vir, si non subiiciatur capiti suo Christo. Verbum autem Domini blasphematur, vel cùm contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel Christi infamatur euangelium, dum contra legem, fidémque naturæ, ea quæ christiana est & ex Dei lege subiecta, viro imperare desiderat: cùm etiam gentiles fœminæ viris suis seruiant communi lege naturæ. 33. q. 5. c. cum caput. Genes 3. 1 Cor 14. Coloss 3.

Quòd mulier votum abstinentiæ reddere non possit, nisi permittente viro. Augustinus lib. quæstionum in numeri cap. liij. Li. 4. quæst. super nume. quæst. 59.

¶ CAP. 98.

Noluit ita lex aliquid vouere Deo aduersus animam suam, vt non in aliquarum rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in ijsdem votis fœminæ valeat authoritas, sed virilis: ita 33. q. 5. c. noluit. Num. 30.

vt si adhuc innuptæ concesserat pater vota persoluere, antequam persoluerit nupserit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non persoluat: & hoc omninò sine peccato, quia Deus mundauit eam, sicut dicit lex, id est mundam iudicauit. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cùm ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

Ibid aliquátò post. 31 q 1 c manifestum. *Item.* Manifestum est, ita voluisse legem, fœminam sub viro esse, vt nulla vota eius quæ abstinentiæ causâ vouerit, reddantur ab ea, nisi author vir fuerit permittendo. Nam cùm ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit, si priùs permiserit, & posteà prohibuerit, etiam hîc tamen non dixit vt faciat mulier quod vouerat, quia permissa priùs à viro fuerat: viri dixit esse peccatum, quia abnuit quod priùs concesserat: non tamen mulieri vel ex hoc permissum dedit, vt cùm priùs vir ei concesserit, posteà si prohibuerit, * contemnatur.

** condemnetur. or.*

Quòd adulterium secundũ locum in pœnis obtineat. Ex Epistola i. Clementis ad Iacobum.

¶ CAP. 99.

32 q 7. c. quid in omnibus. Quid in omnibus peccatis est adulterio grauius? Secundum namque in pœnis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant à Deo, etiam si sobriè vixerint.

c.9. init. *De adulterio. Gregorius in moralibus lib. xxi.*

¶ CAP. 100.

Cùm turpiter, vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur.

ep.66 init. *Quid sit adulterium. Ambrosius ad Paternum.*

¶ CAP. 101.

27 q 2. c si quis. Si quis desponsata sibi, & tradita vtatur, coniugium vocat. Qui alienæ expugnat pudorem, adulterium facit: cuius vel solo nomine reprimitur plerumque tentandi audacia.

Cap. 4. *De eodem. Augustinus de bono coniugali.*

¶ CAP. 102.

32. q. 5. c. illa autem. Adulterium dicitur, cùm vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu, cum altero vel altera, contra pactum coniugale concumbitur: atque ita frangitur fides, quæ in rebus etiam corporeis, & abiectis magnum animi bonum est. Et ideò eam saluti quoque corporali, qua etiam vita ista continetur, certum est debere præponi.

Quòd templum Dei violat qui adulterium facit. Idem de verbis Domini cap. xvij.

Sermone 16. c. 10. 1. Cor. 3. & 6

¶ CAP. 103.

Ipsum corpus tuum, templum est spiritus Dei. Iam vide quid facias de templo Dei. Si eligeres in Ecclesia facere adulterium intra istos parietes, quid te esset sceleratius? Modò autem tu ipse es templum Dei.

Cap. 3. *Qui alienam coniugem concupiscit, ita vt si locus detur, ea sit abusurus, iam reus est facti. Augustinus de libero arbitrio lib. i.*

¶ CAP. 104.

De pœnitent. dist. 1. c. si cui. Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena: planum tamen aliquomodo sit id eum cupere, & si potestas detur esse facturum, non minus reus est quàm si in ipso facto deprehenderetur.

Quòd non est faciendum adulterium, nec spe generandi regenerandos. Augustinus ad Claudium contra Iulianum, lib. v.

¶ CAPVT 105. *c. 8. initio.*

Sic non facienda sunt adulteria, etiam voluntate generandi regenerandos, quemadmodum nec furta sunt facienda, etiam voluntate pascendi pauperes sanctos: quod tamen faciendum est, non furta perpetrando, sed benè vtendo mammona iniquitatis. *32. q 4. c. sic non facienda.*

Quid sit adulterium. Isidorus lib. sententiarum, cap. xxxix. *lib. 2.*

¶ CAP. 106.

Fornicatio carnis adulterium est: Fornicatio animæ, seruitus idolorum est.

Quòd adulterium facit, qui propter suam ad alteram vadit. Isido. super Exod. c xxix.

¶ CAP. 107.

Non mœchaberis, id est, ne quisquam præter matrimonij fœdera aliis fœminis misceatur ad explendam libidinem. Nam adulterium facit specialiter, qui præter suam ad alteram accedit. *32. q. 4. c nō mœchaberis*

Quòd reus est adulterij qui semel fecerit illud, etiamsi nunquam amplius facturus sit. Aug. ad Valerium de nuptiis & concupisc. *L. 1. c. 26.*

¶ CAP. 108.

Si quis fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterij, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatum quamuis illud iam non sit quod admisit, quia cum tempore, quod factum est, periit.

Quomodo repudianda sit adultera. Nouellarum constitut. c.v. cap. vij.

¶ CAP. 109.

Si in adulterio maritus putauerit suam vxorem conuinci, prius debet inscriptiones deponere, vel contra mulierem vel contra adulterum: & si talis accusatio vera comprobata fuerit, tunc repudium mittat.

Marito in accusatione succumbente, eadem pœna qua vxori conuictæ irroganda, cap. viij.

¶ CAP. 110.

Si vitæ mulieris quocunque modo insidiatus fuerit maritus, vel si aliis hoc facientibus conscius non manifestauerit mulieri, & secundùm leges eam non iudicauerit: si mulieris castitati insidiatus fuerit, vel aliis eam in adulterium prodere conatus fuerit, item si maritus ei de adulterio inscriptiones posuerit, & adulterium probare non poterit, liceat mulieri repudium mittere marito. *Item.* Illis pœnis subijciatur maritus, si accusationem adulterij probare non poterit, quas mulier passura fuisset, si conuicta fuisset. *Item.* Si in eadem domo, in qua mulier cum ipso habitat, contemnens eam cum alia muliere frequenter manens conuincatur, & semel & bis criminatus, vel per parentes suos, vel per mulieris parentes, vel per alias idoneas personas huiusmodi turpitudine non abstinuerit: liceat mulieri dissoluere nuptias.

Quòd liceat marito occidere eum, quem postquàm ter prohibuerit, cum vxore sua in vna domo inuenerit. cap. xiiij.

¶ CAP. 111.

Si quis suspicatus fuerit de aliquo, velle eum

pudori vxoris suæ illudere, liceat ipsi marito testationes in scriptis habitas ad suspectum hominem mittere, & ter ei denunciare per testationes ipsas idoneos testes continentes, ne cum vxore sua inueniatur. Et si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habentes, inuenerit eum quem contestatus est cum vxore sua, vel in sua domo vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in * popina, vel in prastino, liceat marito sine vllo periculo manibus suis illum occidere. Sin autem in alio loco deprehenderit eum colloquium habentem cum vxore sua, conuocatis tribus testibus idoneis, per quos possit probare apud iudicem inuenisse eum cum vxore sua colloquium habentem, tradat eum iudici, & si iudex inuenerit post tres testationes suspectum hominem collocutum mulieri fuisse, nullo alio exquisito quasi adulterum puniat.

* propinquo

Vt maritus si post tres contestationes inuenerit vxorem suam cum suspecto homine in loco sacro colloquentem, ab episcopo eos ad pœnam requirat, cap. xv. ¶ CAP. 112.

Si post tres * testationes inuenerit maritus vxorem suam in sacro loco cum suspecto homine colloquium habentem, tradat eos Ecclesiæ defensori, vel aliis clericis, vt separatim custodiantur in periculo defensoris vel clericorum, vt auditos iudex mittat ad religiosum ciuitatis Episcopũ, & authoritate ipsius accipiat eos, & pœnis cõtra adulteros positis vtrosque afficiat nullo alio requisito, si post tres attestationes inuentus est cũ muliere locutus. Est autem iustissimũ, neque adulteros, neque raptores mulierum, sacrorum septis vindicare, & multò magis si quis de ipso adulterio intra sacra alienæ mulieri locutus est. Et generaliter definimus, si quis inuenerit vxorem suam, vel filiam, vel neptem, vel nurum, & deprehenderit cum aliquo colloquiũ habentem, & suspicatus fuerit turpitudinis causâ eos conuenisse, liceat ambos Ecclesiæ tradere defensori, vel aliis clericis, periculo eorum separatim custodiendos, donec iudici innotescere fecerit, & ille secundùm leges personas acceperit, & causam discusserit.

* testificationes

De adulterio, post quinquennium quàm admissum est, neminem posse accusari. Codicum lib. ix. tractatu v. ¶ CAP. 113.

Adulter post quinquennium quàm commissum adulterium dicitur, quod continuum numeratur, accusari non potest.

Quòd maritus non potest inferre crimen adulterij vxori in matrimonio retentæ. Tractatu xi. ¶ CAP. 114.

Crimen adulterj maritum retenta in matrimonio vxore inferre non posse, nemini dubium est.

Quòd proximis tantùm accusare licet de adulterio. Tract. xxix. ¶ CAP. 115.

Ne volentibus, temerè liceat fœdare connubia: proximis necessariisque personis solummodo placet deferri copiam accusandi adulterium: hoc est fratri, patri, nec non patruo & auunculo, quos verus dolor ad accusationem impellit. Sed & his personis legem * ita ponimus, vt crimen abolitione si voluerint compescant. Imprimis maritum thori genitalis iudicem esse oportet, cui quidem ex suspicione ream coniugem facere licet. Extraneos procul arceri ab hac accusatione censemus.

* imponimus. *Vict.*

De Lothario rege & vxore eius, quòd per monomachiam non est conuincenda. Nicolaus Papa Carolo regi. ¶ CAP. 116. Epist. 49.

Sicut multorum relatu didicimus, Lotharius rex conuentum celebrare disponit, & Theibergam reginam examini proprio & iudicio meditatur subijcere: & siquidem eam præstigiis falsitatis suæ potuerit exhibere, quasi non fuerit legitima sua vxor, vult eam penitus à se sequestrare. Sin autem vult eam tanquam propriam vxorem dimittere, sed deinde quasi mœchata fuerit insimulare, atque pro hoc hominem suum, & hominem Theibergæ ad monomachiam impellere, & si homo ipsius reginæ ceciderit, disponit hanc sine dilatione perimere. *Item.* Præterea siue de coniugij fœdere, siue de adulterij crimine iudicium sit agitandum, nulla * ratio patitur Theibergã cum Lothario posse inire conflictum, vel legitimum controuersiæ inire certamen, nisi priùs ad tempus fuerit suæ potestati * & consanguineis propriis sociata, inter quos etiam locus præuidendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel cæteras personas, quæ tam à sanctis canonibus quã à venerandis Romanis legibus in huiusmodi controuersiis requirãtur. Hæc idcircò diximus, vt ostendamus quem legũ conflictum. Lotharius congredi posse autumat cũ persona, quam in suis penetralibus quotidie fatigat, & conterit. Quando vult ad iudicium, quando vult ad claustra reducit, & quando educta fuerit, nisi ea profiteatur quæ ipse præceperit, punit. Propriæ igitur libertati cõmitti, & ab omni oppressione atque potestate illius cũ quo initur conflictus oportet liberari, atque suis liberaliter vti, & suspectas personas conuenit declinare, quæ se ab obiectis ostendere cupit immunem.

* ratione patet. *orig.*
* reddita. *origin.*

Confessionem quamvis extorsit, nequaquam pro confessione esse habendam. Nicolaus Theibergæ reginæ. ¶ CAP. 117. Epist. 48.

Nos hanc confessionem tuam, quã non voluntas, sed vis extorsit, nequaquã pro confessione recipimus: tantũ vitium radices extendere nec permittimus, quod nisi euulsum intimè fuerit, ad multorũ perniciem potest accrescere. Denique si hoc licet, omnes viri possunt quas iure sortiti sunt fœminas, si has odio habuerint, diuersis afflictionibus macerare, & quod legitimè non fuerint assumptæ statim cogere, quinetiam vt mortale crimen contra se dicant, illatis intolerabilibus pœnis, compellere.

*Vt nobili viro Radulpho vxor iniustè ablata restituatur. Ioannes viij. Theibergæ & * Alderico filio eius.* ¶ CAP. 118.

* Alberico.

Iterum iterúmque vos admonemus, & præsentibus Apostolatus nostri literis hortamur fœminam suã nobili viro Radulpho, sicut iam antè diximus maturius restituere, & viro suo adhærere, secundum legem Domini facere: non enim lex vlla permittit quò minus, aut iniectum sibi crimen confiteatur, aut certè à crimine iniecto, legitima præmissa purgatione soluatur. Quod si neutrum agere illa delegerit, sed sola obstinatione vsa, nulli satisfactioni dare operã procurauerit: liquet apertè quia crimen quod

non diluit, proculdubio confitetur. Solæ nāque vt sanctus Papa scribit Hormisda, examen effugiunt conscientiæ, quæ recta sunt non tenentes. Ergo si is, vel illa, vel vos Apostolatus nostri decretis obedire postponentes, sæpe memoratam fœminā aut à viri potestate, aut à legis examine nulla rationabili causa exstante, subducere amplius conati fueritis, tā illa quàm vos Theiberga & Alderice quousque sanctioni nostræ pareatis, Dei omnipotentis iudicio, & beatorū Petri & Pauli Apostolorum, sententia principū, excommunicati & à corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi sitis alienati, vnà cum fautoribus, consentaneis, sequacibus & complicibus vestris, vtpote diuinarum & humanarum legum violatores, sedisque Apostolicæ decretorum contemptores, & totiens ac multipliciter infractores.

De eodem, & purgatione eius. Ioannes viij. Ausberto Archiepisc. Mediolanensi.
¶ Cap. 119.

Vir spectabilis Radulphus nomine, imperatorius homo nos nuper adierat, querit̄ans & asseuerans se vxorem suam nomine Bunam zelo pudoris feruente obscœnæ suspicionis macula denotasse, ac sinistra crebrescente fama carnalis accusatione criminis impetisse. Qui cùm hanc ad purgandū secundùm legis propriæ tenorem, parentibus eius & consanguineis tradidisset, vltra spatium anni fuerit sub criminaliū reatu calumniarum retenta. Qua de re nos æquitatis amore succensi Apostolica parentibus eius authoritate præcipimus, quatenus mediāte mense Augusto præteritæ septimæ indictionis, siue purgatam, siue aliter eandem fœminā viro proprio reddidissent, haud dubium quin subiturā si non sæcularis legis, saltē ecclesiasticæ pietatis medelam. Alioquin, corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi se noscent cum ea cōmunione priuandos, qui nec mundanarum vel diuinarum legum censuram, nec Apostolicæ sedis reuerentes decretum, horum nihil (vt prædictus vir ad nos iteratò veniens retulit, & ipsius rei exitus innuit) agere curauerunt. Quamobrē in sacro cōmunionis munere, secundū quod illis intentando cōminati fueramus eos meritò priuaremus, nisi alterā partem audiendā fore iudicaremus. Vnde quia nos esse iustos mediatores oportet, vnius autē mediator non est, eosdémque vexare longius proficiscendo nolumus, sanctitati tuæ super huiusce controuersiæ circunstantia, vice nostra delegata hortamur, vt statuto & indicto tempore venerabiles Luitfridū Ticinensem, Paulum Placentinum antistites ad certū accersas, & vxore iā memorati Radulphi missis vestris & literis aduocata, quæ legis siue mundanæ siue diuinæ sunt, super vtroque coniuge incunctanter exerceas, secundùm prǽstitutam vobis sacerdotalis mensurā duntaxat officij. Quæ si post vocationem vestrā quam tertiā esse post secundā nostrā proculdubio cōstat, ad virum propriū collata sibi legali & indubitabili se libertate purgandi, minimè redire delegerit, examénque sanctitatis vestræ subterfugiēs declinauerit, à sacri corporis & sanguinis domini
1. Cor. 5. ni nostri Iesu Christi cōmunione in idipsum vnà cum spiritu nostro conuenientes, tam ipsam quàm nequiter eam tuentes & defendentes cōsanguineos, quinimo fautores eius, & omnes omninò communicatores, donec obediant, sequestrate.

De pudicitia sermo Ambrosij de accusata Domini, quæ sic incipit, Mirum forsitan. Ser. 49 qui est Maximi episc. falsò Ambr. inscriptus.
¶ Cap. 120.

Pudicitiæ causam, nisi vir pudicus, audire non debuit. Talem enim arbitrum meretur castimonia, apud quem non periclitetur verecundia.

Vt is peccatum damnet, qui eiusdem peccati reus non est Ambr. ad Irenæum. Lib. 9. epist. 76. ad Studium.
¶ Cap. 121.

Dominus dixit. Qui sine peccato est, prior lapidet adulteram. Quid tam diuinum, quid tam Ioan. 8. iustum, quàm vt is peccata censeat, qui expers peccati sit? Quomodo enim feras alieni vltorē, & proprij criminis defensorem? Item. Cùm ac- Paulò post. cusatur mulier, caput Christus inclinat. Eleuat autem, vbi defecit accusator. Ita nullum damnari vult, absolui omnes.

De eodem Augustinus de verbis Domini, tractatu xlviij. ¶ Cap. 122. Serm. 47. de verb. Do. vel tract. 33. in Ioan.

Dicit Dominus, quod dicere debet & mansuetus & iustus: Qui sine peccato est prior in adulteram lapidem mittat. Hæc vox iustitiæ est. Puniatur peccatrix, sed non à peccatoribus. Impleatur lex, sed non à præuaricatoribus legis. Hæc vox omninò iustitiæ est.

Quomodo accusandus sit seruus de adulterio dominæ suæ infamatus. Pandectarum lib. 1. tit. xij.
¶ Cap. 123.

Si quis seruum suum adulterium commisisse dicat in vxorem suam, apud præfectum vrbis erit audiendus.

Ne vxor pro adulterio secundùm diuinas leges occidatur. Nicolaus Carolo Archiepiscopo, & eius suffraganeis. ¶ Cap. 124. A luino Ianuensi Archiep. inter rescripta tit. 18 c 8.

Inter hæc vestra sanctitas addere studuit, si cuius vxor adulterium perpetrauerit, vtrum marito liceat secundùm mundanam legem in- 33 q 2 cap. inter hæc. terficere eam. Sed sancta Dei ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus; non habet gladium nisi spiritualem; non occidit sed viuificat.

De eodem. Nicolaus Radulpho Bituricensi Archiepiscopo. ¶ Caput 125. tit 17. c. 3.

Interfectores suarum coniugum sine iudicio, 33 q 2 c. interfectores. cum non addis adulterarum, vel aliquid huiusmodi, quid aliud habendi nisi homicidæ? Ac per hoc ad pœnitentiam redigendi, quibus coniugium penitus denegatur, exceptis adolescentibus, de quibus est beati Leonis Papæ xxv. regula decretalium, immò indulgentia obseruanda.

De pœnitentia eius qui propriæ vxoris necem perpetrauit: quodque nec diuina lex, nec humana aliquem condemnat, vnius, etiam probatissimi, testimonio. Stephanus v. Hastulpho.
¶ Cap. 126.

Admonere tecum lachrymis, & multo ge- 33 q 2. cap. admonere. mitu cordis curamus, fili Hastulfe, sed non filius dici debes, qui tam crudeliter infœlix homicidium perpetrasti. Nam occidisti vxorem tuam partem corporis tui legitimo matrimonio tibi sociatam, sine causa mortis: non tibi resistentē, non insidiantem quocunque modo vitæ tuæ. Nō inuenisti eam cum alio viro nefariam rem facientem, sed concitatus à diabolo impio furore

flammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo crudelior omni bestia, interemisti, & nunc post mortem eius addis iniquitatem super iniquitatem. Filiorum tuorum improbe prædo, qui matri non pepercisti, & filios tuos orphanos fecisti: inducere super eam vis mortis causam, post mortem, per vnum homicidam & reprobũ testem. Quoniam nec Euangelium nec vlla diuina humanáque lex vnius testimonio etiam idoneo, quempiam condemnat, vel iustificat: quantò magis per istum flagitiosissimum & scelestum, nec illa vita debuit condemnari, nec tu post mortem eius excusari. Prius causa criminis subtiliter erat inuestiganda, & tunc si ita fuisset inuenta, secundùm legis tramitem debuit excipere vltionis vindictam. Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut adulter mentitus est, post octo annos pœnitentia forsitan peracta dimittere eã per approbatam causam poteras, si voluisses, occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim Deus vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur ad pœnitentiam & viuat. Idcirco placeat tibi consilium nostrum, & facias hoc quod tibi melius & leuius videri potest. Miserere animæ tuæ, vt non sis tuus tibimetipsi homicida. Relinquere quapropter te rogamus hoc malũ, secundùm quod te traxit ad tam immanissimũ peccati facinus. Ingredere in monasterium, humiliare sub manu abbatis, multorum fratrum precibus adiutus, obserua cuncta supplici animoque quæ tibi fuerint imperata, si fortè ignoscat infinita dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret anima tua priusquam crucieris perpetuis flammis. Hoc melius & leuius certissimè scias. Sin autẽ publicam pœnitentiam permanens in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere, quod tibi peius & durius & grauius esse non dubites, ita vt agere debeas exhortamur. Omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & omnem siceram non bibas, carnem nunquam vllo tempore comedas præter Pascha, & diẽ Natalis Domini. In pane & aqua, saléque pœnitere debes. In vigiliis, in ieiuniis, orationibus, & eleemosynis omni tempore perseuera. Armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigare præsumas. Vxorem nunquã ducere, concubinam non habere, nec adulterium cõmittere. In balneo nunquam lauare, in conuiuiis lætantium nunquã te miscere. In ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium. & post es humiliter te reponere, ingredientium & regredientiũ suppliciter orationibus commendare. Communione corporis & sanguinis domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te existimes. In vltimo tamen exitus vitæ tuæ die si merueris, pro viatico, si sit qui tribuat, tantũmodo venialiter vt accipias tibi cõcedimus. Sunt & alia multa quæ tibi durius & satis acrius erant iuxta magnum pondus peccati, infœli adiicienda. Sed si hæc omnia quæ suprà misericorditer dicta sunt; perfecto corde domino auxiliante feceris & custodieris, confidimus de immensa Dei clementia, remissionem te tuorum habiturum peccatorum, & secundùm iusti boníque pastoris * donum, resoluet te sancta ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam qui eam sanguine suo acquisiuit, solutus sis in cœlis. Sin autem aliter feceris, & sanctæ matris ecclesiæ tam salubrem admonitionem despexeris, ipse tibi sis iudex, & in laqueo diaboli quo irretitus teneris, permanebis. Sanguis tuus super caput tuum, nos alieni à consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso opitulante, omni sollicitudine nitimur desudare, & domini attentius misericordiam quotidie implorare. Qui cum patre, &c.

Ezech. 33. — ** dictum Vict. & Grat.*

Vt nec pro religiosa vita vir ab vxore, nisi consensu eius recedat. Eugenij Papæ synodus tempore Ludouici & Lotharij Augustorum, c. xxxvi.

¶ CAP. 127.

Si vir & vxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine conscientia episcopi fiat, vt ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Nam vxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non soluitur. *27. q. 1. c. Si vir & vxor.*

De eodem. Nicolaus Papa Carolo regi. *in rescr tit. 18 c. 2.*

¶ CAP. 128.

Scripsit nobis Theiberga regina, se velle dignitate seu copula exui, & * sola priuata vita esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus, non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam coniunx eius Lotharius elegerit. *27. q. 2 cap. scripsit nobis* ** solam*

Non solui coniugia causâ religionis. Greg. Theotistæ patriciæ. *L. 9. ep. 39. c. 2.*

¶ CAP. 129.

Si dicunt aliqui religionis causâ coniugia debere dissolui, sciendum est, quia & si hoc lex humana concessit, lex tamen diuina prohibuit. Per se enim veritas dixit: Quæ Deus iunxit homo non separet. Quæ etiam ait, non licet dimittere vxorem exceptâ causâ fornicationis. *Item.* Si vir & vxor vna caro sunt, & religionis causâ vir dimittat vxorem, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel fortasse ad illicita migrantẽ, quæ ista conuersio in qua eadem caro, & ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si verò vtrisque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? *Item.* Cùm boni coniuges aut meritum augere desiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere, vt se ad continentiam adstringunt, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiã, quam vir appetit, vxor non sequitur: aut quam vxor non appetit, vir recusat, diuidi coniugium non licet. *27. q. 2. cap. sunt qui* *Matth. 19.* *Genes. 2.*

Ne vir abstinens vxori occasionem fornicandi faciat. Sermo Chrysostomi, de titulo Psalm. l. *Sub finẽ 1. homiliæ in Psal. 50.*

¶ CAP. 130.

Si tu abstines sine vxoris voluntate, tribuis illi fornicandi licentiam, & peccatum illius abstinentiæ imputabitur tuæ. *27. q. 2. si tu abstines.*

Quòd inter separatos manet vinculum coniugij. Nicolaus episcopis Britanniæ.

¶ CAP. 131.

Scriptum est: Quod Deus coniunxit homo nõ separet. Tamen nuptiæ vt maximi, & religiosi viri sanxerunt, suo sunt ordine peragendæ. Nã de raptis & huiusmodi copulatis, patrum est regula subsequenda. Rursum * siue elationis causa, vel vacandi Deo separari ab vxore maluerit vir, ex consensu ambarum partium fore debebit, vt neuter eorum ad alias transeat vllo modo nuptias. *Matth. 19.* ** Fortè si vel orationis causa.*

De eodem. Augustinus de nuptiis & concupiscentia. *Lib. 1. ca. 11.*

¶ CAP. 132.

Quibus placuerit ex consensu ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt vinculum inter eos coniugale rumpatur;

immò firmius erit, quò magis ea pacta secum inierunt, quæ charius concordiúsque seruanda sunt, non voluptariis corporum nexibus, sed voluntariis affectibus animorum.

L. 1. c. 2. *Vt nec causa orationis inuicem se fraudent coniuges debito carnali, nisi ex consensu. Augustinus de adulterinis coniugiis.*

¶ Cap. 133.

33 q. 4. c. Apostolus. 1. Cor. 7. Cap. 3. Apostolus nec ad tempus, vt vacetur orationi, nisi ex consensu, voluit coniuges carnali inuicem fraudare debito. *Item.* Si dicat vir dimitto quidem vxorem meam sine vlla causa fornicationis, sed continens permanebo, idcone dicemus eum impunè fecisse quod fecit? Quis hoc dicere audebit, qui voluntatem domini hæc dicentis intelligit, quoniã nec continentiæ causâ dimitti coniugem voluit, qui solam fornicationis causam excepit? Cap 4. *Item* Ecce placuit continentia mulieri, viro non placuit; discessit à viro mulier, & cœpit viuere continenter, ipsa scilicet casta mansura, sed factura quod dominus non vult adulterum virum: qui cùm se non continuerit alteram quæret. Quid sumus dicturi mulieri, nónne quod dicit ecclesiæ sana doctrina: 1. Cor. 7. Redde debitum viro, ne dum tu quæris vnde amplius honoreris, ille vnde damnetur inueniat?

Epist. 45. *Quòd nulla vouenda sunt à coniugatis, nisi ex consensu. Idem ad Armentarium, Riparium, & Paulinam*

¶ Cap. 134.

33 q. 5. c. vna. Vna sola causa esse potest, qua te id quod vouisti non solùm non cohortaremur, verùm etiã prohiberemus implere, si fortè tua coniunx hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam & vouenda talia non sunt à coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi. Et si præproperè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persoluenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum.

Quòd viuente vxore pro quacunque causa dimissa, altera duci non possit. Beda super Marcum, cap. xxxi. ¶ Cap. 135.

Vna solummodò carnalis est fornicatio, vna spiritualis. Timor Dei facit vt vxor dimittatur, sicut multi religionis causâ fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege præscripta, vt viuente ea quæ relicta est, alia ducatur.

Epist. 199. *Quòd votum est tenendum quod coniuges ex consensu vouerint, aliter non. Augustinus ad Editiam.* ¶ Cap. 136.

33 q. 5. cap. quod Deo. Quod Deo pari consensu ambo voueratis, perseueranter vsque in finem reddere debuistis. A quo proposito si lapsus est ille, tu saltem constantissimè perseuera, quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si nunquam tenuisses eius assensum, numerus te nullus defendisset annorum. Post pauca. *Item.* Non quia pariter temperabatis à commixtione carnali, ideò tuus maritus esse destiterat. Immò verò tantò sanctius inter vos coniuges manebatis, quantò sanctiora concorditer placita seruabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de auro, nihil de argento, vel quacunque pecunia, vel rebus illis terrenis tuis sine arbitrio eius facere debuisti. *Item.* Est quidam pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis causa vel obseruantia conuenire. Hunc te maritus si deponere noluit, ne te velut viduam illo viuente iactares, puto quia non fuerat in hac re, vsque ad dissensionis scandalum perducendus, magis inobedientiæ malo quàm vllius abstinentiæ bono. Quid enim est absurdius, quàm mulierem de humili veste viro superbire, cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quàm nigellis vestibus repugnare? Quia etsi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito obseruato exoratóque sumi, quàm illo inconsulto contemptóque præsumi. Quod si omninò non sineret, quid tuo proposito deperiret? Absit vt hinc displiceres Deo, quòd coniuge tuo nondum defuncto non indueretis sicut Anna, sed sicut Susanna.

Quòd post votum sit necessarium, quod antea fuit voluntarium. Augustinus in epistola ad Armentarium, Riparium, & Paulinam. Epist 45.

¶ Cap. 137.

Possim pro modulo meo eosdem ipsos pertinentes ad dexteram regnúmque cœlorum in suis gradibus meritísque distinguere, atque ostendere, quo differat vita coniugalis, filios procreantium patrum matrúmque familias, verumtamen religiosorum ac piorum, ab ea vita quàm vos Deo vouistis, si nunc ad eam vouendam exhortandus esses. Sed quia iam vouisti, iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit, quò esses inferior, quamuis non sit gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud dominum sponsio tua, non te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti qualis mansisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, non peior. Modò autem tantò (quod absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quantò beatior, si persolueris. Nec ideò te vouisse pœniteat, immo gaudeat iam tibi licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus & dicta imple factis, ipse adiuuabit qui vota tua expetit: fœlix est necessitas, quæ in meliora compellit. Vna sola esse causa posset qua te id quod vouisti, non solùm non Suprà c. 134. hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere, si fortè tua coniunx hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam & vouenda talia non sunt coniugatis, nisi ex consensu & voluntate communi. Et si præproperè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quàm persoluẽda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare vetat alienum. Diuina quippe de hac re per apostolum est prolata sententia: Vxor non habet potestatem sui corporis, sed vir. Similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. 1. Corint 7.

De Demetria virgine. Augustinus in epistola ad Iulianum. ¶ Cap. 138. Epist 143.

Ministerij nostri adiuuante gratia & misericordia saluatoris, in domo vestra tantus fructus exortus est, vt humanis nuptiis iam paratis sancta Demetrias spiritualem sponsi illius præferret amplexum, cui specioso præ filiis hominum

ad habendam spiritus vberiorem fœcunditatē, nec ad amittendam carnis integritatem virgines nubunt. Nesciremus autem quemadmodum nostra illa tunc exhortatio, à fideli & nobili virgine fuisset accepta, nisi nobis profectis, cùm post paululum professa fuisset sanctimoniam virginalem hoc ingens Dei donum, quod per seruos quidem suos plantat & rigat, sed per seipsum dat incrementum, nobis operariis prouenisse, vestrarum literarum lætissimo nuncio, & veraci testimonio disceremus.

Leo 1. epist. 92 ad Rusticū episc. c. 4. *Quòd non erret qui filiam suam dat viro habenti concubinam. Ex decretis Leonis Papæ.*

¶ CAP. 139.

32. q. 2. c. nō omnis. Non omnis mulier viro iuncta vxor est viri, quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarū autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales, & multò prius hoc ipsum domino constituente, quàm initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina: sicut est aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandā harum personarum discretionē, testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abrahæ: Eijce ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cū filio meo Isaac. *Gala. 4. Genes. 21. Genes. 2. Ephes. 5.* Vnde cùm societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuū coniunctionem haberet in se Christi & ecclesiæ sacramentum: dubium non est eam mulierē non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur cuiuslibet loci * laicus si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam coniugato dederit, nisi forte illa mulier & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptiis honestata videatur: quia paterno arbitrio viris coniunctæ carent culpa, si mulieres, quæ a viris habebantur, in matrimonio non fuerint, quia aliud est nupta, aliud concubina.

** clericus orig.*

Qualis vxor legitima esse debeat. Ex epistola Leonis Papæ. ¶ CAP. 140.

30 q 5 c. quis. Qualis vxor esse debeat quæ habenda est secundùm legem. Virgo casta & desponsata in virginitate, & dotata legitimè, & à parentibus tradita, & à sponso, & à paranymphis accipienda, & ita secundùm legem & Euangelium publicis nuptiis honestè coniugium liquidè sumenda, & omnibus di[...]us vitæ (nisi ex consensu & causâ vacandi D[...]) nunquam propter hominem separanda, & [...] fornicata fuerit dimittenda: sed illa viuente, altera non ducenda quia adulteri regnum Dei non possidebunt, & pœnitentia illius per scripturas recipienda. *1 Cor. 6.*

In frag. *Vt nullus occultè nuptias celebret. Ex decret. Hormisdæ Papæ, cap. vi.*

¶ CAP. 141.

30. q. 5. cap. nullus. Vt nullus fidelis cuiuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat: sed benedictione à sacerdote accepta, publicè nubat in Domino.

Quo tempore nuptiæ celebrandæ sint. Ex conc. Ilerdensi, c. iij. ¶ CAP. 142.

33 q. 4. c. nō oportet. Quòd non oporteat à septuagesima vsque in octauas Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, & ab aduentu Domini vsque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

Qualiter benedicantur à sacerdote nubentes. Ex concilio apud Valentias, cap. cj. *sub Ioan. 8. In fragmētis & Carth. 4. c. 13.*

¶ CAP. 143.

Sponsus & sponsa cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus vel paranymphis in ecclesia sacerdoti offerantur, & cùm benedictionem acceperint, eadem nocte pro reuerentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant. *Dist 23. c. sponsus.*

Vt nullum coniugium sine dote fiat. Ex conc. Arelatensi iij. cap. vij. *In fragm.*

¶ CAP. 144.

Nullum sine dote fiat coniugium: iuxta possibilitatem fiat dos, nec sine publicis nuptiis quisquam nubere vel vxorem ducere præsumat. *30. q. 5. cap. nullum.*

Vt sponsus & sponsa ante nuptias à sacerdote benedicantur. Ex decretis Sotheris Papæ, cap. v.

¶ CAP. 145.

Vt sponsus ac sponsa cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicantur: & legibus sponsetur ac donetur, & à paranymphis custodiatur, & publicè solemniterque accipiatur. Biduo etiam ac triduo se abstineant, & doceantur vt castitatem inter se custodiant, certisque temporibus nubant: vt filios non spurios, sed hæreditarios Deo & sæculo generent.

De primi coniugij benedictione. Ex concilio Mediolanensi, c. ij. ¶ CAP. 146.

In primo coniugio debet presbyter missam agere & benedicere ambos, & postea se abstineant ab ecclesia xxx. diebus.

Quòd vir fidelis à muliere infideli separari non debeat. ¶ CAP. 147.

Apostolus dicit: Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virū infidelem, & hic consentit habitare cum illa, nō dimittat virum. Sanctificatus enim vir erit infidelis in muliere fideli, & sanctificata erit mulier infidelis per virum fidelem. *1. Cor. 7.*

Vt in Christianorum nuptiis non saltetur. Ex concilio Laodicensi, cap. liij.

¶ CAP. 148.

Quod non oporteat Christianos euntes ad nuptias * plaudere vel saltare, sed venerabiliter cœnare vel prandere, sicut Christianos decet. ** βαλλίζειν. origin.*

Vt viduam nemo furetur in vxorem. Gregorius dicit. ¶ CAP. 149. *Conc. Rom. 1. sub Greg. 2. c. 10.*

Si quis viduam furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertiò, Anathema sit. *36. q. 2. c. si quis.*

Vt virginem nemo furetur in vxorem, item eiusdem.

¶ CAP. 150.

Si quis virginem nisi desponsauerit, furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertiò, anathema sit.

De virgine vel vidua furata. Ex decretis Eusebij Papæ c. x. ¶ CAP. 151.

Si quis virginem vel viduam furatus fuerit in vxorem, nisi à se desponsatam, anathema sit. *Ibid. cap. iij.*

De virginibus quæ virginitatem ante nuptias non custodierint. Ex concilio Eliberitano, c.v.

¶ Cap. 152.

Cap. 14. Virgines quæ virginitatem suam non custodierint, si eosdem qui eas violauerint, maritos acceperint, eò quòd solas nuptias violauerint, post pœnitentiam vnius anni reconcilientur. Si alios cognouerint viros, eò quòd mœchatæ sint, quinquennio pœniteant, & sic ad communionem accedant.

Lib. 50. hom 49. *Quòd nulli liceat concubinam habere. Ex dictis Augustini.* ¶ Cap. 153.

dist. 34. cap. audite. Audite, charissimi, membra Christi & matris Catholicæ ecclesiæ filij. Quod dico competentibus, audiant fideles. Quod dico fidelibus, audiant competentes. Quod dico fidelibus & cōpetentibus, & pœnitentibus: audiant & catechumeni, audiant omnes, timeant, & nemo contemnat. Sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit in testimonium dolor meus. Compentibus dico: Fornicari vobis non licet, sufficiant vobis vxores, concubinas vobis non licet habere. Audiat Deus si vos surdi estis: audiant Angeli eius, si vos contemnitis, concubinas non licet vobis habere. Et si non habetis vxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis & ducatis vxores. Tantò maior damnatio vobis erit, si volueritis habere & concubinas & vxores. Non licet vobis habere vxores, quarū priores mariti viuunt. Nec vobis fœminæ habere viros licet, quorum priores vxores viuunt. Adulteria sunt ista coniugia, non sunt iure cœli, sed iure sæculi. Nec illam fœminam licet habere, quæ per repudium decessit à marito. Solius fornicationis causâ licet vxorem adulteram dimittere: sed illa viuente, non licet alteram ducere.

Serm. de tēpore 243. *De illis qui ante nuptias concubinas habuerunt. Item Augustinus.* ¶ Cap. 154.

Quale est, quòd multi virorum ante nuptias concubinas sibi adhærere non erubescunt, quas post aliquot annos dimittunt, & sic postea legitimas vxores accipiunt. Vnde corā Deo & coram angelis eius contestor atque denuncio, Paulò pòst. Deum & ista semper prohibuisse, & nunquam ei placuisse, quia præcipuè temporibus christianis, concubinas habere nunquam licuit, & nunquam licebit.

Item de concubinis. Ex concilio Arelatensi c.xv.

¶ Cap. 155.

Nulli liceat vllo tempore duas vxores habere, sed neque vnquam concubinam.

In fragm. *De ancilla, vtrum proprio domino suo legitima fieri possit. Ex decretis Iulij Papæ, c.iv.*

¶ Cap. 156.

29 q. 2 si quis ancillā. Si quis ancillam suam libertate donauerit, & in matrimonio sibi sociauerit: dubitabatur apud quosdam, vtrum huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censuimus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimauerimus? Matth. 6. Omnibus vobis vnus est pater in cœlis, & vnusquisque diues & pauper, liber & seruus, æqualiter pro se & pro animabus eorum rationem daturi sunt. Quapropter omnes cuiuscunque conditionis sint, vnam legem quantum ad Deum habere non dubitamus.

De illo qui seruum suum & ancillam in matrimonium coniunxerit. Ex concilio Matiscensi, c.x.

¶ Cap. 157.

Si seruum & ancillam dominus amborum in matrimonium coniunxerit, & pòsteà liberato seruo vel ancilla non potest redimi qui in seruitio est, ideo matrimonia non soluuntur.

De multinubis. Ex concilio Bracarensi, c.lxxxi. Martinus Braca. in capitulis synodorum græ. c. 80.

¶ Cap. 158. Epist. 9.

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, pœnitentiam agat. Conuersatio autem & fides pœnitentis compendiat tempus.

Quòd secunda coniugia sæcularibus non negentur, quibus tamen ad clerum minimè venire conceditur. Ex decretis Gelasij Papæ, c.xxiv.

¶ Cap. 159.

Secundas nuptias sicut sæcularibus iniri conceditur, ita post eas ad clericale nullus sinitur venire collegium. Alia est enim humanæ fragilitati generaliter concessa licentia, alia debet esse vita diuinarum rerum seruitio dedicata.

De illis qui in plurimas nuptias inciderint. Ex concilio Neocæsariensi cap. iii.

¶ Cap. 160.

De his qui in plurimas nuptias inciderunt, 31. q. 1. c. de his qui. tempus quidem præfinitum manifestum est, sed conuersatio eorum & fides tempus abbreuiat.

De illis qui tertiò nuptias celebrauerint. Ex decretis Hormisdæ Papæ, cap. ii.

¶ Cap. 161.

Ne quisquam amplius quàm duas accipiat vxores, quia iam tertia superflua est.

De Bigamis. Ex concilio Laodicensi c.i.

¶ Cap. 162.

De his qui secundùm ecclesiasticam regulam liberè ac legitimè secundis nuptiis iuncti sunt, * μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντας. nec occultè nuptiarum copulam fecerūt, oportet vt paruo tempore transacto, vacent orationibus & ieiuniis. Quibus etiam iuxta indulgentiam, communionem reddi decreuimus.

De numero maritorum. Ex dictis Hieronymi. Tomo 3. cōtra Iouinianum lib. 1.

¶ Cap. 163.

Vbi fuerit numerus maritorum, ibi vir proprius vnus esse desistit.

De ingenuo si alterius ancillam pro ingenua acceperit, & posteà ancillam esse intellexerit. Ex conc. apud Vermeriam, cui interfuit rex Pipinus, c. vij.

¶ Cap. 164.

Si quis ingenuus homo ancillam alterius acceperit, & æstimat quòd ingenua sit, si ipsa fœmina postea fuerit in seruitute detecta, si eam à seruitute redimere potest, faciat: si non potest, si voluerit aliam accipiat. Si autem seruam eam scierat & collaudauerat: pòst vt legitimam habeat. Similiter & mulier ingenua de seruo alterius facere debet.

De fœmina ingenua si seruum maritum acceperit. Ex eodem conc. cap. viij.
¶ CAP. 165.

29. q. 2. c. Si fœmina. Matth. 6. Si fœmina ingenua acceperit seruum, sciens quia seruus esset: habeat eum, quia omnes vnũ patrem habemus in cœlis. Vna lex erit & viro & fœminæ.

in rescript. tit. 18. c. 7. *De legitimè coniunctis, si alter illorum in amentiam deuenerit. Ex epistola Nicolai ad Carolum Maguntiensem episcopum missa.*
¶ CAP. 166.

32. q. 7. c. hi qui matrimonium. Si qui matrimonium sani contraxerint, & vni ex duobus amentia aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit: ob hanc infirmitatem coniugia talium solui non possunt. Similiter sentiendum de his, qui ab aduersariis excæcantur, aut membris detruncantur.

De legitimis matrimoniis seruorum. Ex conc. Cabilonensi ij. cap. xxx.
¶ CAP. 167.

29. q. 7. c. dictum est. Matth. 19. Dictum est nobis, quòd quidam legitima seruorum matrimonia, potestatiua quadam præsumptione dirimant, non attendentes illud Euãgelicum, Quod Deus coniunxit homo non separet. Vnde nobis visũ est, vt coniugia seruorũ non dirimantur, etiamsi diuersos dominos habeant: sed in vno coniugio permanentes, dominis seruiant suis. Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

Ad calcem decretorũ. *De furiosorum matrimoniis. Ex decretis Fabiani Papæ, c. v.* ¶ CAP. 168.

32. q. 7. c. neque furios. Neque furiosus neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur.

De desponsata puella, vtrum alter eam in matrimonium accipere possit. Ex epistola j. Siricij Papæ, c. iv. ¶ CAP. 169.

27. q. 2. c. de coniugali. De coniugali autem violatione requisisti, si desponsatam alij puellam alter in matrimoniũ possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus: quia illa benedictio quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transitione violetur.

De his qui sponsas alienas rapiunt. Ex concilio Meldensi, c. v. ¶ CAP. 170.

Sub Sergio 2. cap. 68. De his qui sponsas alienas rapiunt, antiqua & synodalis sententia obseruetur. Quòd & si fortè in ecclesia euentus talis reperiri dinoscitur, vt pro salutis & religionis competentiis humanius quiddam debeant tractare pontifices, sicut canonica (vt eisdem verbis vtamur) docet authoritas: quia prior, inquiens, definitio durius, posterior autem quiddam tractauit humanius, nullomodo, vt ad maximam indulgentiam descendamus, alterius sponsæ acceptor sine publica transeat pœnitentia. Quòd si * hæc obedire renuerit, sine vlla refragatione anathematizetur. Fautores verò illius iuxta modum culpæ episcopi decreto pœniteant. Si verò (quod non optamus) de gradu ecclesiastico talibus nuptiis se consensorem vel interuentorem manifestè prodiderit à gradu proprio repellatur: & si verisimilibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonicè se purget.

* his orig.

De eadem re. Ex concilio apud Aquisgranum c. iij. ¶ CAP. 171.

Placuit, vt hi qui rapiunt fœminas vel furantur aut seducunt, eas nullatenus habeant vxores, quamuis eis postmodum conueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum consensu parẽtum suorum acceperint. Si quis autem vxorem habere voluerit, canonicè & legaliter eam accipiat, & non rapiat. Qui verò eam rapuerit, vel furatus fuerit, aut seduxerit, numquam eam vxorem habeat.

Item de eadem re. Ex concilio Meldensi, c. x. ¶ CAP. 172. Sub Serg. 2. c. 66.

Qui verò deinceps rapere virgines præsumpserint vel viduas, secundùm synodalem beati Gregorij definitionem, ipsi & complices eorum anathematizentur, & raptores sine spe coniugij perpetuò maneant. Conc. Rom. sub Greg. 2. c. 10.

De his qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi. Ex concilio Chalcedonensi, c. xxvij. ¶ CAP. 173. Actione 15.

Eos qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, cooperantes autem & conniuentes raptoribus, decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sint, decidant de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur. 36. q. 2. c. eos qui rapiunt.

De puellis raptis nondum desponsatis. Ex conc. Cabilon. c. xxvij. ¶ CAP. 174.

De puellis raptis necdũ desponsatis in Chalcedonensi concilio scriptum est: Eos qui rapiunt puellas, sub nomine simul habitandi, cooperantes & conniuentes raptoribus, decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidant de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter huius mali authores damnandi sint: quando participes consilij & conniuentes tanto anathemate feriuntur, vt iuxta canonicam authoritatem ad coniugia legitima raptas sibi iure vindicare nullatenus possunt. 36. q. 2. c. de puellis.

De eadem re. Ex concilio Toletano. ¶ CAP. 175.

Proinde placuit atque statutum est à sacro conuentu, vt si aliquis sponsam alterius rapuerit, publicâ pœnitentiâ mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alij non negetur. Quòd si & ipsi posthæc se coniungere præsumpserint, vtrique vsque ad satisfactionem anathematizentur.

De eadem re. Ex concilio Ancyrano, c. xi. ¶ CAP. 176. Cap. 10.

Desponsatas puellas & post ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi quibus antè fuerant desponsatæ, etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit. 27. q. 2. c. desponsatas.

De eadem re. Ex concilio Meldensi, c. lxv. ¶ CAP. 177.

* Si autem necdum eas quas rapuerant, cum voluntate parentum sub præfato desponsionis vel dotalitij nomine, in coniugium sumptas habent, quando in omniũ aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab earum coniũctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur. Raptæ autem parentibus legaliter restituantur. * hi a. qui orig.

Aa

Post actam verò publicam pœnitentiam, si ætas & incontinentia exegerit, legitimo ex vtrisque partibus placito coniugio socientur. Nam in his non regulam constituimus, sed (vt verbis magni Leonis vtamur) quòd sit tolerabilius æstimamamus. Quòd si vnus ex coniugatis obierit: is qui publicam pœnitentiam exegerit & superstes extiterit, iterare coniugium non præsumat, nisi fortè episcopus præuiderit aliquam concedere indulgentiam, vt grauiorem possit amouere offensam.

De illis qui matrimonio iuncti sunt, & concumbere non possunt. Ex epistola Gregorij ad Ioannem Rauennatem episcopum.

¶ Cap. 178.

Quòd autem interrogasti de his, qui in matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam vel illa alium ducere possit, quibus scriptum est: Vir & mulier si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quòd non possit coire cum ea: si potest probare per iustum iudicium quòd verum sit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur.

De eadem re. Ex concilio apud Vermeriam, temporibus Pipini regis, c. xvij. ¶ Cap. 179.

Si qua mulier se proclamauerit, quòd vir suus nunquam coisset cum ea, exeant inde ad crucem, & si verum fuerit separentur, & illa faciat quod vult.

De eadem re. Ex concilio apud Compendium, cap. xx. ¶ Cap. 180.

33. q. 1. c. Si quis. 1. Cor. 11. Si quis accepit vxorem, & habuit ipsam aliquo tempore, & ipsa fœmina dicit quòd non coisset cum ea: & ille vir dicit quòd sic fecit: in veritate viri consistat, quia vir caput est mulieris.

Con. Tribu. c. 41. *De eadem re. Ex concilio Triburiensi, c. iii.*

¶ Cap. 181.

27. q. 2. cap. quidam desponderit. Vir si duxerit vxorem concumbere cum ea non valens, & frater eius clanculò eam vitiauerit, & grauidam reddiderit, separentur. Considerata autem imbecillitate, misericordia eis impartiatur ad coniugium, tantùm in Domino. 1. Cor. 7.

Item de eadem re. Ex epistola Gregorij.

¶ Cap. 182.

33. q. 1. c. requisisti. De his requisisti, qui ob causam frigidæ naturæ se dicunt non posse inuicem operam carnis dantes, commisceri. Iste verò si non potest ea vti pro vxore, habeat quasi sororem. Quòd si retinaculum iugale volunt rescindere, maneant vtrique innupti. Nam si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Igitur si vir aliam vult accipere vxorem, manifesta ratio patet, quia succendente diabolo odij fomitem, exosam eam habuit, & idcircò illam dimittere mendacij falsitate molitur. Quòd si mulier causatur & dicit, volo mater esse & filios procreare, vterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis, iureiurando dicat, vt nunquam per commixtionẽ carnis coniuncti vna caro effecti fuissent: tunc videtur mulierem secundas posse contrahere Rom. 6. nuptias. Humanum dico, propter infirmitatem carnis eorum Vir autem qui frigidæ naturæ est, maneat sine coniuge. Quòd si & ille aliam copulam acceperit, tunc qui iurauerint periurij crimine rei teneantur, & pœnitentiâ peractâ priora cogantur recipere connubia.

De coniugatis qui sæcularia relinquere desiderant. Ex dictis Basilij episcopi. Ex syn. 8. sub Photio Constant. celebrata, penulti canon. cui aliquot intercere episcopi Basilij nomine.

¶ Cap. 183.

Si quis coniugatus vult conuerti ad monasterium, non est recipiendus, nisi priùs à coniuge castimoniam profitente fuerit absolutus. Nam si illa, viuente illo, per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit, nec recipitur apud Deum eiusmodi viri conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sine culpa sequuntur Christum relicto sæculo, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum.

De viro qui vxorem suam velari permiserit. Ex concilio Rhemensi, capitulo iv.

¶ Cap. 184.

Qui vxorem suam permiserit velare, aliam non accipiat, sed similiter conuertatur. 31 q. 5. c. qui vxorem.

De muliere, si sine licentia viri sui velum sibi imposuerit. Ex concilio apud Compendium, c. vi.

¶ Cap. 185.

Mulier si sine licentia viri sui, velum in caput miserit, si viro placuerit, recipiet eam iterum ad coniugium. 33. q. 5. c. mulier si sine.

De eadem re. Ex registro Greg. ad Adrianum notarium, lib. ix. c. xliv. ¶ Cap. 186.

Agathosa latrix præsentium questa est maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illũ in monasterio permanere prouideat, & hanc sicut promisit, mutare compellat. Si verò nil horum est, nec quoddam fornicationis crimen propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierem cõmisisse cognoueris, ne illius conuersio vxori relictæ in sæculo fieri possit perditionis occasio, volumus, vt maritum suum illi, & si iam tonsuratus est, reddas omni excusatione cessante. Nam exceptâ fornicationis causâ, virum vxorem relinquere nulla ratione cõceditur: quia postquàm copulatione coniugij viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in sæculo manere. 27. q. 2. cap. Agathosa.

De singulari certamine, quòd Lotharius molitus est contra Theibergam vxorem suam. Nicolai Papæ. In resc. tit. 20. c. 1.

¶ Cap. 187.

Monomachiam verò in legem non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus. Quam licet inisse quosdam legamus, sicut sanctum Dauid & Goliam sacra prodit historia, nusquam tamen vt pro lege teneatur, alicubi diuina sanxit authoritas: cùm hoc & huiuscemodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur. 2. q. 4. c. monomachiã. 1 Reg 17.

De eadem re, eiusdem Nicolai ad Lotharium. Epist. 52.

¶ Cap. 188.

Itaq; summo studio Theibergã coniugẽ tuã, 27. q. 2. cap. scripsit.

tanquam propriam carnem fouere ac diligere procurato,& ne illam vllo pacto consentias discedere à te, vigilanter attendere. Vnde si vult à te discedere, corripe, imo corrige eam, & à tali intentione per omnia reuocare satage. Iam verò si amore pudicitiæ separationem quærit,& coniugalis connubij solutionem efflagitat, certum est Apostolo dicente quia mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Verùm si & ipse pudicitiam sectatus religionis obtentu copulam dissoluere vis, tantùm ne simulatè fiat concedimus. Nam licet sit scriptum quod Deus coniunxit homo non separet, Deus tamen, & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu vtriusque coniugis matrimonia dissoluuntur. Si ergo hoc modo vis, gratuito permittimus animo, celerémque præbemus assensum: aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus.

1. Cor. 7.

Matth. 19. Genes. 2.

De illis qui in alias prouincias fugerint, aut suos seniores secuti fuerint, vxoribus suis domi relictis. Ex conc. apud Vermeriam, c. vi.

¶ CAP. 189.

Si quis necessitate ineuitabili cogente, in aliū ducatum seu prouinciam fugerit, & vxor eius cùm valet & potest amore parentum aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir eius quem secuta non fuit, viuit, semper innupta permaneat.

34. q. 2. c. Si quis necessitate.

De fœminis quæ captiv viris, vel in captiuitatem missis alijs nupserint. Ex epistola Leonis Papæ, cap. xlij.

Ad Nicetā Aquileiensem epist. 79 c. 1. quāquam non iisdem omnino verbis.

¶ CAP. 190.

Quòd debeant fœminæ, quæ captis viris & in captiuitatem ductis alijs viris nupserant, putātes interemptos maritos, remeatis de captiuitate prioribus viris copulari: vt cuique id quod legitimè habuit reformetur, & recipiat vnusquisque quod suum est, & redintegrentur fœdera nuptiarum.

Quod non probetur esse culpabilis, qui vxorem captiui, in matrimonio videtur esse sortitus. Ex epistola eiusdem, c. xliij.

¶ CAP. 191.

Ibidem c. 2.

Nec tamen culpabilis iudicetur, & tanquam alieni iuris peruasor habeatur, qui personam eius mariti qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa quæ ad eos qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum transire potuerunt: tamen plenum iustitiæ est, vt eisdem reuersis propria reformētur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus ac possessionibus ritè seruatur, quantò magis in coniugiorum redintegratione faciendum sit, vt quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur?

Ibidem c. 4.

Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, velut impiæ ecclesiastica communione priuandæ sunt eiusdem Leonis c. xlv.

¶ CAP. 192.

34. q. 2. c. Si autem.

Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ vt malint his cohærere, quàm ad legitimum redire consortium: meritò sunt notandæ, ita vt ecclesiastica communione priuentur, * quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt: ostendentes sibimet pro sua incontinentia placuisse, quod ipsa remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque vllo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres, quæ ad viros suos reuerti noluerint, impiæ sunt habendæ, ita illæ, quæ in affectum ex Deo initum redeunt, meritò sunt laudandæ.

* quia inexcusabiliter cōt. orig.

Vt si viri de captiuitate regressi, intemperantia vxorum offensi non fuerint, & voluerint eas in coniugio recipere, liberam habeant facultatem. Item Leonis Papæ c. xliv.

Ibidem c. 3.

¶ CAP. 193.

Et ideò si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerent, vt eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit, & restituendum est quod fides poscit.

Quid agendum sit si per sortiarias vel maleficas, concubitus impeditus fuerit. Hincmarus Rhemensis episcopus.

¶ CAP. 194.

Si per sortiarias atque maleficas occulto, sed nunquam iniusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eueniunt vt corde cōtrito & spiritu humiliato Deo & sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis ac largioribus eleemosynis & orationibus atque ieiuniis domino satisfaciant: Et per exorcismos ac cætera medicinæ ecclesiasticæ munia, ministri ecclesiæ tales quantum annuerit dominus, qui Abimelech, ac domum eius, Abrahæ orationibus sanauit, sanare procurent. Qui fortè si sanari non potuerint, separari valebunt. Sed postquàm alias nuptias expetierint, illis in carne viuentibus quibus iunctæ fuerint prioribus quos reliquerant, etiā si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

33. q. 1. c. Si quis per sortiarias.

Genes. 20.

De illo qui in paganismo vxorem suam dimiserit. Ex decretis Eutychiani Papæ.

infra g. decr. 5.

¶ CAP. 195.

Si quis gentilis gentilem dimiserit vxorem ante baptisma, post baptismū in potestate eius erit eam habere, vel non habere.

28. q. 1. c. Si quis gētilis.

De baptizato, si vxor eius infidelis conuerti noluerit. Ex dec. eiusdem.

cap. 6.

¶ CAP. 196.

Simili modo si vnus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non vult, sicut dicit Apostolus, infidelis si discedit discedat.

28. q. 1. c. Simili modo. 1. Cor. 7.

De illo qui ante baptismum mulierem virginem acceperat. Ex concilio Meldensi, c. ij.

¶ CAP. 197.

Si quis habuerit vxorem virginem ante baptismum, viuente illa, post baptisma alteram habere nō potest. Crimina in baptismo soluuntur, non coniugia.

28. q. 2. c. Si quis vxorē.

De illis fœminis quæ nulla causa interueniente reliquerunt viros suos. Ex concilio Eliberitano, c. viij.

¶ CAP. 198.

Item fœminæ quæ nulla præcedente causa reliquerunt viros suos, & alteri se copulauerunt, & in hoc permanere voluerint, nec in fine accipiant communionem.

De fœmina quæ adulterum reliquerit, & adulterum acceperit. Ibidem, cap. ix.

¶ CAP. 199.

32 q.7. c. fidelis. * alterũ orig.

Item fœmina fidelis quæ adulterum maritũ reliquerit fidelem, & * adulterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non priùs accipiat communionem, quàm is quem reliquit de sæculo exierit, nisi fortè necessitas infirmitatis dare compulerit.

Et cõ. Mileuit. c.17.

Quòd neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito alteri coniungantur. Ex conc. Africano, c.lxix.

¶ CAP. 200.

32 q.7. c. placuit.

Placuit vt secundùm Euangelicam & Apostolicam disciplinã, neque dimissus ab vxore, neq; dimissa à marito alteri coniũgantur: sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quòd si contempserint, ad pœnitentiam redigantur.

Et cõc. Tribur. c.51.

De illo qui viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eam post mortem sumpsisse dinoscitur. Ex conc. Meldensi, c. lxix.

¶ CAP. 201.

31. q.1. c. si quis viuẽte.

Is qui viuente marito coniugem illius adulterasse accusatur, & eo in proximò defuncto eandem sumpsisse dinoscitur, omnimodis publicæ pœnitentiæ subigatur. De quo etiam post pœnitentiam præfatam (si expedierit) seruabitur regula, nisi fortè idem aut mulier virum qui mortuus fuerat, occidisse notentur, aut propinquitas, vel alia quælibet actio criminalis impediat. Quòd si probatum fuerit, sine vlla spe coniugij cum pœnitentia perpetuò maneant. Si autem negauerit se eandem fœminam viuente viro nequaquam adulterasse, & præfati homicidij neuter eorum conuinci potuerit, purgent legaliter famam suæ opinionis, & sumpto vtantur coniugio, si alia vt diximus non impedierit ratio.

De eadem re. Ex concilio Triburiensi, c. xl.

¶ CAP. 202.

31. q.1. c. relatum.

Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, quendam alterius vxorem stupro violasse, insuper & mœchæ viuente viro suo iuramentum dedisse, vt post legitimi mariti mortem si superuixisset, duceret vxorem. Quod & factum est. Tale igitur connubium prohibemus & anathemarizamus.

cap. 47.

De illo qui vxorem habet, & sæpius mœchatus fuerit. Ex concilio Elibertino, c. vij.

¶ CAP. 203.

Si quis fidelis habens vxorem, non semel, sed sæpius fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quòd si se promiserit cessaturum, detur ei communio.

Et cõc. Agathen. c.67.

Quòd non conueniat cum hæreticis Christianos nuptialia iura contrahere. Ex concilio Laodicensi, cap. xxxi.

¶ CAP. 204.

28. q.1. c. nõ oportet.

Quòd non oporteat cum hæreticis vniuersis nuptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare vel filias: sed magis accipere, si tamen Christianos se fieri promittant.

Si laicus absolutus cum laica absoluta peccauerit. Ex conc. Meldensi, cap. vij.

¶ CAP. 205.

Si laicus cum laica fœmina, id est, vterque absolutus à lege coniugij concubuerit, tres annos pœniteat. Et quantò sæpius & negligentius ea peccata commiserit, tantò magis & tempus addatur & modus pœnitentiæ.

De vxore quæ conscio marito mœchata fuerit. Ex concilio Maguntinensi, cap. ix.

¶ CAP. 206.

Si conscio marito & ipso consentiente vxor fuerit mœchata, placuit nec in fine dandam eis communionem. Si verò eam reliquerit, & separati fuerint, & dignè pœnituerint, post x. annos accipiant communionem.

De viro vxorem non habente si cum alterius vxore adulterium perpetrauerit. Ex concilio Nannetensi, cap. vi. Sub Formoso c. 14.

¶ CAP. 207.

Quòd si vir non habens vxorem cum alterius vxore adulterium perpetrauerit: aut si qua mulier non habens virum cum alterius viro, ille qui fœdus violauit coniugij, vij. annos (vt supradictum est) pœniteat. Ille qui lege coniugij non tenetur v. annos pœniteat. Neque enim æqualis pœnitentia danda est his, quibus sufficere poterat ad explendam libidinem suam coniugum amplexus, & illis qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente in fornicationem ceciderunt.

De coniugatis qui aliqua certa re dissidium fecerint, vt innupti maneant. Ex dictis Augustini. Lib.1. de sermone Domini in monte. c. 28.

¶ CAP. 208.

Apostolus Paulus dicit: His qui sũt in cõiugio præcipio nõ ego sed Dominus, vxorẽ à viro non discedere. Quòd si discesserit, manere innuptã, aut viro suo reconciliari. Potest enim fieri, vt discedat ea causa qua Dominus permisit. Aut si fœminæ licet virum dimittere etiam propter causam fornicationis, quid respondebimus de hoc quod dicit posterius: & vir vxorem non dimittat? Quare non addidit exceptâ causâ fornicationis quod Dominus permittit, nisi quia similẽ formã vult intelligi, vt si dimiserit (quod causâ fornicationis permittitur) maneat sine vxore aut reconcilietur vxori? *Et post pauca.* Dominus autem permisit causâ fornicationis vxorem dimitti: sed quia permisit, non iussit.

1. Corint. 7. 32 q.7. cap. Apostolus.

De illis qui interueniente repudio aliis se in matrimonio copulauerint. Ex decretis Innocentij Papæ, cap. xxvi. Epist. 3. c. 6.

¶ CAP. 209.

De his etiam requisiuit dilectio tua, qui interueniente repudio aliis se matrimonio copulauerunt: quos in vtraque parte adulteros esse manifestum est. Qui verò vel vxore viuente, quamuis dissociatum esse videatur coniugium, ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non videri, intantum vt hæ etiam personæ quibus tales coniuncti sunt, etiam ipsæ adulterium commisisse videantur: secundùm illud, quod legimus in Euangelio, Qui dimiserit vxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur. Mat. 5. & 19. Et ideò omnes à communione fidelium decreuimus abstinendos. De parentibus autem aut propinquis eorum, nihil tale statui potest: nisi si incentores illiciti consortij fuisse * videantur. * detegantur, orig.

Si cuius vxor constuprata fuerit & propterea maritus perdere illam machinauerit. Ex conc. Triburiensi, cui interfuit Arnulphus rex, cap. xlvi.

¶ CAP. 210.

Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus capitali sententia delere illam

machinauerit: ipsa verò vrgente mortis periculo ad episcopum confugerit,& auxilium quæsierit, operosiori tamen,si potest episcopus labore desudet, ne occidatur: si verò non potest, nullo modo liceat ei requirenti eam reddere ad occidendum, quæ se ei obtulit ad defendendum Sed solerti cura transmittat eam ad locum quē ipsa delegerit,vt secura possit viuere. Si verò interdum maritus eam inuenerit & repetierit, secundùm sæculum potestatem habebit quid ei agere velit. Sed audiat sanctum Augustinum dicentem: Cùm enim vir à virtute nomen accipit,& mulier à mollicie,id est fragilitate, quare contra crudelissimam libidinis bestiam vult vnusquisque vxorem suam esse victricem, cùm ipse ad primum libidinis ictum victus cadat? Nā quicquid contra fidem catholicam non licet mulieribus, nec viris licebit. Si autem eadem mulier timore perterrita, à locò vbi eam episcopus destinauit aufugerit, & vir eius ab episcopo semel aut bis vel sæpius repetierit, si vitam ei obtinere possit, perquirat & reddat. Sin autem, omnino non reddat. Maritus verò quamdiu ipsa viuat, nullo modo alteram ducat.

Sermone de tēpore 243.

Aliquanto post. Hactenus Augusti.

De eo, si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit. Ex concilio apud Altheum habito, præsente Conrado rege, cap. v.

¶ CAP. 211.

31 q. 2 c. illud verò. Illud verò communi decreto secundùm canonum instituta definimus, & præiudicamus, vt si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit, moriēte marito synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus: ne vlteriùs ei coniungatur matrimonio, quam priùs poluit adulterio. Nolumus enim, nec Christianæ religioni conuenit, vt vllus ducat in coniugium quam priùs polluit per adulterium.

De ingenuo si ingenuam acceperit vxorem, & postea se seruum esse profitetur. Ex concilio Triburiensi, cap viij. ¶ CAP. 212.

29. q. 2 c. perlatum est. Perlatum est ad sanctam synodum, quòd quidam ingenuus ingenuam acceperit vxorem, & post filiorum procreationem occasione diuortij cuiusdam seruum se fecerit, vtrum necessariò mulierem tenere debeat, & si tenuerit, vtrum illa quoque secundùm sæcularem legem seruituti subijci debeat. Iudicatum est, vxorem minimè debere dimitti: non tamen ob Christi legem mulierem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit, quem liberum ipsa maritum accepit.

De illis coniugatis quorum leges diuersæ sunt. Ex eodem concilio, cap. xxxix.

¶ CAP. 213.

De Francia nobilis quidam homo, nobilem de Saxonia Saxonum lege duxit vxorem. Tenuit multis annis, & ex ea filios procreauit. Verùm, quia non iisdem vtuntur legibus Saxones & Franci, causatus est quòd eam non sua, id est, Francorum lege desponsauerit, vel acceperit, aut dotauerit: dimissaque illa duxit alterā. Definiuit super hoc sancta synodus vt ille transgressor Euangelicæ legis subigatur pœnitentiæ. A secunda coniuge separetur, priorem resumere cogatur.

Cur communicentur viri adulteri, cum adulteris vxoribus non communicetur. Ex decretis Innocentij papæ, cap. xxiiij. ¶ CAP. 214. *Epist 3 c. 4.*

Et illud desideratum est sciri, cur communicantes viri cum adulteris vxoribus non conueniant, cùm contra vxores in consortio adulterorum virorum manere videantur, dum super hoc Christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ratione condemnet. Sed viros suos mulieres non facilè de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberiùs vxores adulteras apud sacerdotes deferre consueuerunt, & ideò mulieribus prodito earum crimine, communio denegatur: virorum autem latente commisso, non facilè quisquam ex suspicionibus abstinetur: qui vtique submouebitur, si eius flagitium detegatur. Cùm ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit.

32 q. 5 c. Christiana.

Iudicij examinatio. ¶ CAP. 215.

De hoc quod mihi reputatum est, in hac synodo, quòd simul cum ista fœmina adulterium vel fornicationem fecissem, quod ego non ita feci, nec inde me culpabilem recognosco, sic me Deus adiuuet, & istud iudicium.

Separatio incæsta copulationis.

¶ CAP. 216.

Ab isto die in antea, cum ista fœmina cum qua adulterium vel fornicationem fecisti, vnde disciplinam vel pœnitentiam suscepisti, amplius non adulterabis, nec fornicaberis cum ea, nec aliam vxorem accipies: nisi post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab episcopo aut ab eius misso: Sic te Deus adiuuet. *35. q. 6. c. ab isto die.*

Reconciliatio coniugatorum.

¶ CAP. 217.

Ab isto die in antea, istam tuam coniugem nomine N. quam iniustè dimiseras, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione, & debita disciplina. Nec eam per vllum malum ingenium à te separabis, nec ea viuente aliam accipies: sic te Deus adiuuet. *35. q. 6 c. ab isto.*

De eadem re. ¶ CAP. 218.

A modò in antea istum tuum maritum, quem iniustè dimiseras ita tenebis, & amplexaberis, & ei in seruitio, & in amore, & in timore, ita eris subiecta & obediens, sicut per rectum vxor suo debet subiecta esse marito. Nec vnquam ab eo te separabis, nec illo viuente, alteri viro te sociabis, nec coniugio aut adulterio: sic te Deus adiuuet.

De vxore cuiusdam, quæ propter suspicionem fornicationis eo relicto, postea ad eum reuersa est. Gregorius Secundino episcopo Tauromenitano. *Lib. 8. regist. epistola 32.*

¶ CAP. 219.

Præsentium portitor Leo Chartularius ad nos veniens, indicauit vxorem suam, quæ relicto eo pro fornicationis crimine, quo vehementiùs stimulatam aiebat, atque ob hoc religiosam vestem induerat, culpabilem nullatenus extitisse, neque post initum coniugium in fornicationis culpam collapsum. Adijciens quoque quòd eidem vxori suæ districtissima sacramenta præbuerit, insontem se de ea re, vnde illam mordebat suspicio, permansisse, & idcirco propria eam voluntate reuersam. Sed quia communione illam cum familia sua pro hoc solo à fraternitate vestra priuatam asserit, quòd

ad eum clam postpositis vobis redierit, volumus vt familia quidem ipsius sacram communionem recipiat, & dominæ eam culpa in huius afflictionis pœna * diu non teneat. De ipsa verò vxore prædicti portitoris hoc vos obseruare necesse est, vt si manifestè constat quia contra coniugem suum dicere nihil potuit, sed insuper suspicio ipsius præstito, vt edocti sumus, sacramento amputata est, atque post hoc, sua ad eum sponte reuersa est, & in ea quoque ita temperanda est censura iudicij, vt longo iam tempore communione minimè priuetur.

* familia orig.

Epist. 11. *Ne vxor sine voluntate viri ab eo separetur. Alexander Papa 4. Landulpho in Corsica.*

§ CAP. 220.

33 q 5. c notificasti

Notificasti te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recordatione & terrore valdè pauefactum, anxiè quæsisse monachum fieri, & à tua vxore minis & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorsisse, & sic te monachicam vestem sine Abbate sumpsisse, & monasterium petiisse. Posteà verò cùm sanus factus esses, tuæ vxoris reclamationibus, eiulationibus, & planctibus, tuæque familiæ dispersionibus, vtpote * pœnitens deuictus domum remeasse, & post multos dies quorundam sapientum consilio ad iam dictæ cubile mulieris rediisse. Nunc autem si tibi tua vxore vti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, vt tuus nuncius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque sana mente id factum: quoniam cum omni homini ad monachicam vitam tendenti legaliter, sanctè, & iustè sit peragendum, tu contra leges minaciter & violenter à tua vxore, partim terrore mortis partim tuæ infirmitatis doloribus exanimatus, deuia secutus, nulla (vt dicitur) licentia accepta, recessisti, & monasterium petisti. Non enim violentia, sed ex pari voluntate & consensu, (sicut sancti patres dicunt,) hoc fieri debet: neque vir in monasterium recipiendus est, nisi vxor illius fœmineum monasterium elegerit, aut professa continentiam, habitum cum festinatione mutauerit. Sanctus enim Basilius de hac re taliter dicit: Si quis coniugatus vult conuerti ad monasterium, non est recipiẽdus, nisi prius à coniuge castimoniam profitente fuerit absolutus. Nam si illa, viuente illo, per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit, nec recipitur apud Deum eiusmodi viri conuersio, cuius sequitur coniugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sine culpa relicto sæculo sequuntur Christum, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum. Itaque, fili charissime, perpende, & vide si sic canonicè à tua es absolutus vxore, & tua vxor ita pollicita est: & tu & illa adimplete bonum inceptum, & votum vestrum: aliter autem non debemus vobis necessitatem imponere separationis.

* penitus deu. orig. & pann.

27 q. 1. c. si quis coniugatus.

De illis qui vxoribus suis dimissis, ad alias nuptias transierint. Nicolaus Archiepiscopo Rauennæ.

§ CAP. 221.

De senatoris coniuge, quam adulteram esse dicitis, & propter adulterii reatum disiunctam à viro suo esse iudicatam, & monachicam vestem indutam, atque velatam: nescimus vtrum iustè, an aliter hoc sit terminatum iudicium: & si adultera apparuit, hoc magis à viro suo debuit esse inquisitum: & si à viro suo requisitum fuit, indagatiuorum vel iudicum præsentiâ debuerat examinatum esse, atque terminatum: & post terminationem & approbationem atque manifestationem, tunc aut legali calculo aut canonico iudicio ipsius causæ sententiæ diffiniri. Etsi nec hoc, nec illud factum est, quis eam ausus est religiosa induere veste, & sacro cooperire velamine? Tamen id subtilius Dei præ oculis habentes timorem, præcipimus, vt præsentia missi vel vicarij vestri, in vero examine præsente viro suo examinatio fiat. Et si iusta & rationabilis eorum causa apparuerit, maneat. Et si aliter apparuerit (vt prætulimus) secundùm Dei omnipotentis voluntatem atque timorem, eorum definiatur causa.

De eodem Ioannes viii. Totzili comiti.

§ CAP. 222.

Porrò eos qui vxores suas dimiserunt, vel ad alias illis viuentibus nuptias migrauerunt, tã diu eos cum consentaneis eorum excommunicamus, quousque posterioribus remotis, priores pœnitendo receperint. Sicut enim nuptiæ à Deo, ita diuortium à diabolo est, teste sancto Augustino, repertum. Quod enim Deus coniunxit homo non separet: præcipuè cùm hæc pessima consuetudo ex paganorum more remanserit, quorum in talibus non alius nisi ipse diabolus erat magister & author. Matth. 19.

De eodem, idem eidem. § CAP. 223.

Prudentissime vir stude & præuide, vt duo viri illi qui vxores suas, quas Deus illis præparauit & iunxit, abiecerunt, eas repellere minimè permittantur: quia impium est, vt qui authore Deo legali fœdere copulati sunt, pro humano libitu, imò fraude diabolica separentur. *Idem Commonitorium Paulo episcopo.* Præuide vt de separatione coniugatorum maximam curam geras, ita vt qui à susceptione sedis Apostolicæ literarum separati sunt, inculpatè reducant priores vxores, iniuncta conuenienti pœnitentia, dimissis quas postmodum sunt sortiti. Quod si noluerint, extra ecclesiam facite vnà cum his, qui eos in communione recipiunt, donec emendent quæ admiserunt.

*De gente Anglorum secundum fornicationem exercente * Bonifacius martyr Hiltribaldo regi Anglorum.* * Alias ite idem.

§ CAP. 224.

Si gens Anglorum (sicut per istas prouincias diuulgatum est, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipsis paganis improperium est) spretis legalibus connubiis, adulterando & luxuriando ad instar Sodomitanæ gentis fœdam vitam vixerit: de tali commixtione meretricum æstimandum est, degeneres populos & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum vniuersam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & nouissimè nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam, sicut aliis gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit, quæ sic à Deo recedentes fornicatæ sunt. Donec * talium criminum vltrices pœnas per ignorantiam legis Dei & per Sarracenos venire & * sæuire permisit.

dist. 56. c. si gens Anglorum.

* Iudex al. vindex omnipotens orig. *al. seruire.

De Lothario rege qui legitima sua relicta aliam duxerat. * *Nicolaus omnibus archiepiscopis per Galliam & Germaniam constitutis.*

* Aliàs ite idem.

¶ CAP. 225.

Iuxta statutum nostrum, cùm duos partes in illas destinaremus episcopos, accidit ad nostram peruenire notitiam, quòd Lotharius prima & legitima repulsa, secundam sibi adsciuerit coniugem, neque sedis nostræ petitum aut permissum expectans, neque canonico iudicio vspiam succumbens. Qua ex re quid aliud datur intelligi, nisi quia vbi populorum iudicium præuenit, ibi suo iudicio præuaricatorem se iudicauit.

De depositione duorum archiepiscoporum Lothario in ipsius errore consentientium. Nicolaus episcopis & archiepiscopis per Galliam, Italiam, Germaniam atque per vniuersas prouincias constitutis.

Conc. Rom. 3 sub Nicol. 1. c. 1.

¶ CAPVT 226.

Scelus quod Lotharius Rex (si tamen rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine corporis appetitus refrænat, sed lubrica eneruatione magis illicitis ipsius motibus cedit) in duabus fœminis Theiberga scilicet, & VValdrada commisit, omnibus manifestum est. Sed & dudum Episcopos Teugaldum & Gunthariũ in tali facto eum habuisse tutores atque fautores penè totus nobis orbis vndique ad limina seu sedem confluens Apostolicam referebat.

2. q. 1. c. scelus.

Et paulò post. Igitur decernente nobiscum sancta synodo in præsentia depositi, & ab officio sacerdotali excommunicati, atque à regimine episcopatus alienati indubitanter existunt. *Item infrà.* Teugaldum Treuerensem, & Primatem Belgicæ prouinciæ, & Gunthatium Agrippinæ Coloniæ archiepiscopos nunc coram nobis & sancta synodo sub gestorũ insinuatione, qualiter causam Lotharij regis & duarum mulierũ eius Theibergæ & VValdradæ recognouerunt, & iudicauerunt, scriptum super hoc propriis manibus roboratum afferentes, nihilque se plus vel minus aut aliter egisse, ore proprio multis coram positis affirmantes: & sententiam quam à sede apostolica in Geltruden Bosonis vxorem sanctissimus frater noster Mediolanensis Archiepiscopus Thado & cæteri coepiscopi nostri petiuerant emittendam, nósque diuino succensi zelo sub anathematis obtestatione canonicè protuleramus, publicè vna voce se violasse confitentes: in quibus omnibus inuenimus eos apostolicas atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & æquitatis normam nequiter temerasse, omni iudicamus sacerdotij officio penitus alienos, Spiritus sancti iudicio & beati Petri per nos authoritate episcopatus exutos regimine, subsistere definientes.

Cap. 2. 11 q. 3. cap. Teugaldum

De correctione Lotharij Idem Lothario regi.

In rescript. tit 7. c. 5.

¶ CAP. 227.

Ita corporis tui motibus cedere consensisti, & relaxatis habenis voluptatum temetipsum in lacum miseriæ & in lutum fæcis pro libitu deiecisti, vt qui positus fueras ad gubernationem populorum, effectus sis ruina multorum. Probat hoc Teugaldi & Guntarij episcoporum dudum legitimus casus, qui pro eo quod te minimè cõpetenter erudierunt, quinimo quia præuaricationem tuam tegere argumentis suis sub quadam iustitiæ specie fuscatis, quibusdam & exquisitis adinuentionibus æquitatem obruere studuerunt, nostra sunt authoritate depositi, & ab omni episcopatus regimine regulariter sequestrati. *Item infrà.* An non districta vltione feriendus es, qui in duabus vxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus dinosceris esse? Quod Dominus non nisi post lxxvij. generationes suo salutifero aduentu deleuit, cùm Cain fratricidium vij. generatione aquis abolitum sit cataclismi.

11. q. 3. c. ita corporis. Psal. 39.

Cap 7. 24. q. 1. c. an nõ districta.

Genes 4.

Quòd sola causa fornicationis vxor dimitti poßit. Responsa Nicolai ad consulta Bulgarorum, cap. xcvi.

¶ CAP. 228.

Quicquid mulier tua cõtra te cogitauerit, aut fecerit vel si te accusauerit, non est exceptâ causâ fornicationis reijcienda, vel odio prorsus habenda, quæ est, apostolo præcipiente, sicut Ecclesia à Deo diligenda.

32 q. 5. cap. quicquid mulier.

Ephes. 5.

Ne mulier à viro discedat. Gangrense concilium cap. xiiij.

¶ CAP. 229.

Si qua mulier virum proprium relinquens discedere voluerit, nuptias execrata, sit anathema.

dist. 30 c. Si qua mulier.

Vt dimissus ab vxore & dimissa à viro alij non nubant. Con. Mileui. cap. xvij.

¶ CAP. 230.

Neque dimissus ab vxore, neque dimissa à marito alteri iungatur. Sed ita maneant, aut sibi reconcilientur.

De his qui consortium coniugale sine graui culpa dimittunt. Ex concilio Agathensi, cap. xxv.

¶ CAP. 231.

Sæculares qui coniugale consortium nulla culpa grauiore dimittunt, vel etiam dimiserunt: & nullas causas dissidij probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt illicita aut aliena præsumant, si antequam apud episcopos comprouinciales dissidij causas dixerint, & priùs vxores quàm iudicio damnentur abiecerint, à communione ecclesiæ & * sui populi cœtu, pro eo quòd fidem coniugij maculant, excludantur.

33. q. 2. cap. sæculares.

* sancto orig.

Ne incultus & horridus vir ab vxore dimittatur. Hexaëmeron Ambrosij, in titulo diei quarta.

¶ CAP. 232.

Lib. 5. c. 7.

Sed * horrendus & incultus est vir. Semel placuit. Nunquid vir alius eligendus est? Comparẽ suum & equus diligit, & si mutetur alius, trahere iugum nescit compar alterius, & se non totum putat. Tu iugalem repudias tuum, & sæpe putas mutandum, & si vno defecerit die, superducis riualem, & statim incognita causa quasi cognita, pudoris exequeris iniuriam.

32. q. 5. cap. horrendus.

* horrid.

Quòd sicut crudelis & iniquus est, qui castam dimittit: sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem. Chrysostomus super Matthæum, cap. cix.

¶ CAP. 233.

Homel. 32. in Matth. in opere imperfecto.

Quicunque dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, mœchatur. Omnis res per quas causas nascitur, per ipsas absoluitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo illud non soluit separatio corporis, sed voluntatis: ideo qui dimittit vxorem suam, & alteram non accipit adhuc maritus est. Nam & si corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est: Cùm ergo alteram acce-

perit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit mœchatur, sed qui alteram ducit. Sicut autem
Prouerb 18. crudelis est & iniquus, qui castam dimittit: sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen cælat vxoris.

Quòd quicquid inter se coniugati immodestum vel sordidum gerunt, vitium sit hominum, non culpa nuptiarum: sed propter illas ignosci. Augustinus de bono coniugali.

Cap 6.

¶ Cap. 234.

32.q. 2 cap. quicquid inter. Quicquid inter se coniugati immodestum, inuerecundum, sordidúmue gerunt, vitium est hominum non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderata exactione debiti carnalis,
1. Cor. 7. quam eis non secundùm imperium præcepit, sed secundùm veniam concedit apostolus, vt etiam præter causam procreandi sibi misceantur, etsi eos praui mores ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent ergo sibi coniugati non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem liberorum procreandorum causâ, (quæ prima est humani generis in ista mortalitate socieras) verumetiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus euitandos mutuam quodammodo seruitutem, vt etsi alteri eorum continentia perpetua placeat, nisi ex alterius consensu non possit.

Quòd licitè dimittitur coniunx causâ fornicationis, manere tamen vinculum prioris. Item.

¶ Cap. 235.

Ibidem. Reddere verò debitum coniugale, nullius est criminis: exigere autem vltra generandi necessitatem, culpæ venialis: Fornicari verò vel mœ-
Ibid. c. 7. chari puniendi criminis. Cauere debet charitas coniugalis, ne dum sibi quærit vnde amplius ho-
Mat. 5 & 19. noretur, coniugi faciat vnde damnetur. Qui enim dimittit vxorem suam, exceptâ causâ fornicationis, facit eam mœchari. Vsqueadeo fœdus illud initum nuptiarum cuiusdam sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat: quandoquidem viuente viro, & à quo relicta
Ibidem eodem cap. est, mœchatur, si alteri nupserit: & ille huius mali causa est, qui reliquit. *Item, Aug. de bono*
32 q 7 cap. interuenienté. *coniugali.* Interueniente diuortio, non aboletur confœderatio nuptialis: ita vt sibi coniuges sint etiam separati, cum illis autem adulterium cōmittant quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro vel ille mulieri.
Ibid. c. 18. *Item.* A viro viuo in alterius transire connubium nec tunc licuit, nec nunc licet, nec vnquā licebit. Apostatare quippe ab vno Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionem semper
Cap 4. est malum. *Augustinus de adulterinis coniugijs,*
32. q. 7. cap. licitè. *lib. ij.* Licitè dimittitur coniunx ob causam for-
Ibid. c. 5. nicationis, sed manet vinculum prioris: Propter quod fit reus adulterij dimissam qui duxerit, etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente in se sacramento regenerationis, excommunicatur quisquis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiamsi nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo, non caret coniugij sacramento, etiamsi nunquam reconcilietur viro: carebit autem, si mortuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus ideò nunquam carebit regenerationis sacramento, etiam non reconciliatus: quia nunquam moritur.

Ne vxor propter fornicationem dimissa ab alio ducatur. Item lib. i. Cap 9.

¶ Cap. 236.

Non est quisquam ita absurdus, qui mœchum neget esse qui duxerit eam, quam maritus propter causam fornicationis abiecit: cùm dominus mœchum dicat eum, qui duxerit eam quæ præter fornicationis causam abiecta est. Matth 19.

Vt non facilè dimittatur vxor. Aug. de sermone domini in monte. Lib. 1. c. 10.

¶ Cap. 237.

Dominus ad illud confirmandum, vt non facilè dimitatur vxor, solam fornicationis causam excepit: cæteras verò vniuersales molestias si quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro castitate fortiter sustineri, & mœchum dicit etiam qui eam duxerit, quæ soluta est à viro. *Item.* Fieri potest, vt vir dimittat vxorem causâ fornicationis, quam dominus exceptam esse voluit. Iam verò, si nec illi nubere conceditur viro viuo à quo recessit, neque huic alteram ducere, viua vxore quam dimisit, multò minus fas est illicita eum cum quibuslibet stupra committere. 32 q 7 c dominus ad illud Mat. 19. Ibid. paulò post. 32 q. c fieri potest.

Item, quod non sit vxor abijcienda pro qualibet carnis infirmitate. Ibid. c. 27.

¶ Cap. 238.

Si vxorem quis habeat siue sterilem siue deformem corpore, siue debilem membris, vel cæcam, vel surdam, vel claudam, vel si quid aliud, siue morbis & doloribus laboribúsque confectam, & quicquid (excepta fornicatione) cogitari potest vehementer horribile, pro societate & fide sustineat. 32. q 5. c. Si vxorem.

Quòd viuente viro, dimissa nulla de causa alteri nubere potest. Hieronymus ad Amandum Presbyterum. Tomo 3. epistio cuius initium, Breuis epistola longas.

¶ Cap. 239.

Omnes causationes apostolus amputans apertissimè definiuit, viuente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris * præstationem, patris authoritatem, propinquorum cateruam, seruorum insidias * & parentum, damna rei familiaris. Quamdiu viuit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc scelera derelictus, maritus est reputatus cui alterum virum accipere non licet. 32. q. 7 c. omnes causationes. 1. Corint 7. * persuasionē, al. * atque contemptum, al.

Quòd fœminis non licet æquè nec maritis licere. Idem ad Oceanum de morte Fabiolæ. Tomo 1. in epitaphio Fabiolæ, cuius initium: Plures anni sunt.

¶ Cap. 240.

Præcepit dominus vxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis: & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris præcipitur, hoc consequenter redundat in fœminas. Neque enim adultera vxor, dimittenda est, & vir mœchus tenendus est. *Item.* Apud nos quod non licet fœminis, æque non licet viris, & eadem seruitus pari conditione censetur. 32. q. 5. cap. præcepit. Mat. 5. & 19. Ibidem paulò post. 32. q. cap. apud nos.

De pœna eius qui vxore relicta aliam duxerit. Capitularium lib. v. cap. ccc. ca. 149.

¶ Cap. 241.

Quicunque propria vxore derelicta, vel sine culpa interfecta, aliam duxerit: armis depositis publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fuerit, comprehendatur à Comite, & ferro vinciatur, & in custodiam mittatur. 33. q. 2. cap. quicunque.

Quòd non sit durum reconciliari vxori post adulterium Augustinus de adulterinis coniugys, libro secundo. ¶ CAP. 242.

Cap 6. 32 q 1 cap. quod autem tibi durum. Quod tibi durum videtur, vt post adulterium reconcilietur coniugi coniunx, si fides adsit non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros quos vel baptismate ablutos, vel pœnitentia credimus esse sanatos? Hec crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur, quæ noui testamenti sanguine sine dubitatione mundantur, & ideò tunc omnimodo prohibitum est ab alio contaminatam viro recipere vxorem: 1. Reg. 18. Quamuis Dauid Saulis filiam, quam pater eiusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tanquam noui testamenti præfigurator sine contaminatione receperit. Nunc autem posteaquam Christus ait adulteræ: Ioannis 8. Nec ego te condemnabo, vade, deinceps noli peccare: quis non intelligit debere ignoscere maritum, quod videt ignouisse Dominum amborum, nec iam se debere adulteram dicere, cuius pœnitentis crimen diuina credit miseratione deletum? Ibid. ca 8. 32. q 6. cap indignantur. *Item.* Indignantur mariti, si audiant alteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas: cùm tantò grauius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Ibid. cap. 9. 32 q 1 c non erit turpis. *Item.* Non erit turpis neque difficilis, etiam post patrata atque purgata adulteria reconciliatio coniugum, vbi per claues regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non vt post viri diuortium adultera reuocetur, sed vt post Christi consortium, adultera non vocetur. Ibid. ca 13. 32 q 5 c puto Christianum. *Item.* Puto Christianum neminem reluctari adulterum esse qui vel diu languente, vel diu absente, vel continenter viuere cupiente vxore sua, alteri commixtus est fœminæ. Ibid. ca. 15. 33. q 2 cap. Si quod verius. *Item.* Si (quod verius esse dicitur) non licet homini Christiano adulteram coniugem occidere, sed tantùm dimittere: quis est tam demens, qui ei dicat, fac quod non licet, vt liceat tibi quod non licet? Cùm enim vtrúque secundùm legem Christi illicitum sit, siue adulteram occidere, siue illa viuente alteram ducere, ab vtroque est abstinendum, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus est quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium: vt viuente vxore sua alteram ducat, & non humanum sanguinem fundat.

De eodem. Hermes in libro pastoris, mandato iiij.

¶ CAP. 243.

34. q. 1 cap. ego dixi. Ego dixi pastori: Domine, si quis habuerit vxorem fidelem in Domino, & hanc inuenerit in adulterio, nunquid peccat vir, si conuiuit cum illa? Et dixit mihi: Quamdiu nescit peccatum eius, sine crimine est viuens cum illa: si autem scierit vir vxorem suam deliquisse, & non egerit pœnitentiam mulier, & permanet in fornicatione sua, & conuiuit cum illa vir, reus erit peccati eius, & particeps mœchationis eius. Et dixi illi: Quid ergo, si permanet in vitio suo mulier? Et dixit: Dimittat illam vir, & vir per se maneat. Quod si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reuerti, non recipietur à viro suo? Dixit: Immo si non receperit eam vir suus, peccat, & magnum peccatum sibi admittit. Sed debet recipere peccatricem quæ pœnitentiam agit, sed non sæpe. Seruis enim Dei pœnitentia vna est. Propter pœnitentiam ergo non debet dimissa vxore sua aliam ducere. Hic actus similis est in muliere & viro. Non solùm mœchatio est illi, qui carnem suam coinquinat, sed etiam qui simulachrum facit, mœchatur. Quòd si in his factis perseuerat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli conuiuere cum illa. Sin autem, & tu particeps eris peccati illius. Propter hoc præceptum est vobis per vos manere, siue viro siue mulieri, potest enim in eiusmodi pœnitentia esse.

Vt fœminæ quæ captiuatis viris suis & diu detentis, aliis nupserint, prioribus reddantur si redierint. Leo Nicetæ Aquileiensi episc. cap. j. Epist. 79.

¶ CAPVT 244.

Cùm per bellicam cladem, & per grauissimos hostilitatis incursus, ita quædam dicatis esse diuisa coniugia, vt abductis in captiuitatem viris fœminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios interemptos putarent, aut nunquam dominatione crederent liberandos: & in aliorũ coniugium sollicitudine cogente transierint: cúmque statu rerum (auxiliante Domino) in meliora conuerso, nonnulli eorum qui putabantur perisse, remearint: meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus quæ aliis sunt iunctæ viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus scriptum quod à Domino iungitur viro mulier: & iterum præceptum agnouimus, vt quæ Dominus iunxit homo non separet: necesse est, vt legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus, & remotis his quæ hostilitas intulit, vnicuique id quod legitimè habuit, reformetur: Omníque studio procurandum est, vt recipiat vnusquisque quod proprium est. Nec tamen culpabiles iudicentur, si in ius alienum transire potuerunt: & tamen plenum iustitiæ est, vt eisdem reuersis propria reformentur. Quòd si in mancipiis vel in agris aut etiam in domibus ac possessionibus * rectè seruatur: quantò magis in coniugatorum redintegratione faciendum est, vt quod clade bellica turbatum est, pacis remedio reformetur? Et ideò, si viri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant, vt eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit. Si autem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, vt malint his cohærere, quàm ad legitimum redire consortium, meritò notandæ sunt, ita vt ecclesiæ communione priuentur.

34. q. 2 c. cũ per bellicam. Prouerb. 19. Matth. 19. Cap. 2. * ritè, orig. Cap. 3. Cap. 4.

Vt vir si vxore sua captiuata aliam duxerit, priori reddatur. Innocentius Probo. Innocen. I. Epist 9.

¶ CAP. 245.

34 q. 2. c cũ in captiuitate. Cùm in captiuitate Vrsa mulier teneretur, aliud coniugium cùm Restituta Fontanum inisse cognoscimus. Sed fauore Domini reuersa Vrsa, nos adijt, & nullo diffitente, vxorem se memorati esse perdocuit. Qua de re, domine fili meritò illustris, statuimus fide Catholica suffragante, illud esse coniugium, quod erat primitus gratiâ diuinâ fundatum: conuentúmque secundæ mulieris priore superstite, nec diuortio eiecta, nullo pacto esse posse legitimum.

Vt donec certum est virum in captiuitate viuere, nunquam vxor alium ducat. Pandectarum lib. xxiij. tit. ij. ¶ CAP. 246.

Generaliter definiendum est, donec certum est maritum viuere in captiuitate constitutum, nullam habere licentiam vxores eorum migrare ad aliud matrimonium.

Cap. 17. *Quòd infidelitas fornicatio sit. Augustinus de adulterinis coniugiis, lib. i.*

¶ CAP. 247.

Si propter fornicationem carnis permittitur homo à coniuge separari, quantò magis in coniuge mentis fornicatio detestanda est, id est infidelitas. (Ibid cap 18.) *Item.* Infidelis hominis fornicatio est maior in corde: nec vera eius pudicitia dici potest cum coniuge, quia omne quod non est ex fide peccatum est. (Rom. 14.)

Quòd dimittenda sit vxor si cogit virum à Deo fornicari. Augustinus de sermone Domini in monte, lib. i. ¶ CAP. 248.

Cap. 22. 28 q 1 c. ido lolatria. Deuter 24. Matt 5 & 1. Corint 7.

Idololatria, quam sequuntur infideles & quælibet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit causâ fornicationis vxorem dimitti. Sed quia permisit non iussit, dedit locum Apostolo monendi, vt qui voluerit non dimittat vxorem infidelem, quò sic fortasse posset fidelis fieri.

Item. de eadem re. ¶ CAP. 249.

Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infidelitas, & auaritia idololatria: non est dubitandum & auaritiam fornicationem esse. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest rectè à fornicationis genere separare, si auaritia fornicatio est? (Ibid. ca. 23. Luce 10.)

Vt vxor dimittatur, vbi aut Christus aut vxor est dimittenda. Item. ¶ CAP. 250.

Proximè. post.

Ex quo intelligitur quòd propter illicitas concupiscentias, non tantùm quæ in stupris cum alienis viris aut fœminis committuntur, sed omninò quaslibet quæ animam corpore malè vtētem à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè turpitérque corrumpi, possit sine crimine & vir vxorem dimittere & vxor virum: quia exceptâ facit dominus causam fornicationis, quam fornicationem (sicut suprà consideratum est) generalem & vniuersalem intelligere cogimur. (Matth. 19. 1. Retract. cap. 19.) Cùm autem ait, exceptâ fornicationis causâ, non dixit cuius ipsorum, viri, an fœminæ. Non enim tantùm fornicantem vxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque vxorem dimittit, à qua ipse cogitur fornicari, causâ fornicationis vtique dimittit. Velut si aliquem cogat vxor sacrificare idolis: qui talem dimittit, causâ fornicationis dimittit, non tantùm illius, sed & suæ: illius quia fornicatur, suæ ne fornicetur. Nihil autem iniquius quàm fornicationis causâ dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo enim alterum iudicas teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. (Rom. 2.) Quapropter quisquis fornicationis causâ vult abiicere vxorem, prior debet esse à fornicatione purgatus. Quod similiter etiam de fœmina dixerim.

Cap. 16. *De eadem re. Augustinus de fide & operibus.*

¶ CAP. 251.

28 q 1 cap. vxor legitima.

Vxor legitima societate coniuncta sine vlla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam rectissimè dimitti, si viro suo dicat: Non ero vxor tua nisi mihi de latrocinio diuitias congeras, aut nisi solita lenocinia quibus nostram domum transigebas, etiam Christianus exerceas, aut siquid aliud vel facinorosum, vel flagitiosum in viro nouerat, quo delectata vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam incedebat ornatior: tunc enim ille cui hoc vxor dicit, si veraciter egit pœnitentiam ab operibus mortuis quando accessit ad baptismum, habétque in fundamento fidem quæ per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore diuinæ gratiæ, quàm carnis luxuriæ, & membrum quod eum scandalizat fortiter amputabit. (Galat 5. Matt 5. & 18.)

Item de eadem re. Rabanus super Matthæum lib. ij. ¶ CAP. 252.

August. lib. 1 de serm domini in mõte cap. 21.

Exoritur quæstio, cùm dominus causâ fornicationis permittat dimitti vxorem, quatenus hoc loco intelligenda sit fornicatio: vtrum quousque intelligunt homines, id est, vt eam credamus fornicationem dictam quæ in stupris cōmittitur, an quemadmodum scripturæ solent fornicationem vocare (sicut supradictum est) omnem illicitam corruptionem, sicut idololatria vel auaritia, & ex eo iam omnis transgressio legis propter illicitam concupiscentiam. Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest rectè à fornicationis genere separare, si auaritia fornicatio est?

*Item de eadem re. * Ambrosius ad Hilarium.* CAP. 253. (* Augustinus Ep. 89.)

28 q 1 c si infidelis. 1. Corint. 7.

Si infidelis (dicit Apostolus) discedit, discedat: non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi: id est, si infidelis noluerit esse cum coniuge fideli, hic agnoscat fidelis suam libertatem, ne ita se subiectum deputet seruituti, vt ipsam dimittat fidem, ne coniugem amittat infidelem. Hoc & de filiis atque parentibus, hoc & de fratribus ac sororibus intelligitur, propter Christum esse omnes dimittendos, cùm ponitur ista conditio vt Christum dimittat, si * eum secum habere desiderat, Hoc ergo & de domo & de agris, hoc * est de his rebus quæ iure pecuniario possidentur. (* illos orig. * & or.)

Quòd vxor propter sterilitatem non est dimittenda, & alia fœcunda ducenda. Augustinus de bono coniugali, cap. vij. ¶ CAP. 254.

Tantùm valet sociale vinculum, vt cùm causa procreandi colligetur, nec ipsa causa procreandi soluatur. (32. q 7. cap. tantū valet.) Posset enim homo dimittere sterilem vxorem, & ducere de qua filios habeat, & tamen non licet. *Item.* Manet vinculum nuptiarum, etiamsi proles cuius causâ initum est, manifesta sterilitate non subsequatur, ita vt scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsâ causâ filiorum atque aliis copulare non liceat. (Ibid. cap. 15.) Quod si fecerint, cum iis quibus se copulauerint adulterium committunt: * ipsi autem coniugi manente planè vxoris voluntate adhibere aliam, vnde communes filij nascantur, vnius commixtione ac semine alterius autem iure ac potestate, apud antiquos patres fas erat, vtrum & nunc fas sit, temerè non dixerim. (* Ipso autē coniugio manente planè &c. originale sic habet ipsi autem coniuges manēt Planè, &c.)

Adulter est etiam is qui vxore ob fornicationem dimissa ea superstite alteri sese copulauerit. August. de adulterinis coniugiis, lib i. ¶ CAP. 255.

Cap. 9. 32. q 7. cap. quēadmodū.

Quemadmodum rectè dici non potest, si nescit homo, non peccat: sunt enim etiam peccata ignorantium, quamuis minora quàm scientium: Ita non rectè dici potest, si causâ fornicationis dimiserit vir vxorem & aliam duxerit, non mœchatur. Est enim mœchatio etiam eorum qui

alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus: sed vtique minor, quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

Cap 19. *De eo qui adulterauit vxorem fratris sui. Capitularium lib. v. c. xxi.* ¶ CAP. 256.

Si quis homo habens mulierẽ legitimam, si frater eius adulterauerit cum ea, ille frater vel illa fœmina qui adulterium perpetrauerunt, interim quod viuunt nunquam habeant coniugium.

Vt mulier à viro propter fornicationem discedens, innupta permaneat, vel eidem reconcilietur. Ambrosius in 1. epist. ad Corint. Inc. 7 ante med.

¶ CAP. 257.

Hos alloquitur, qui matrimonio iuncti sunt, ore dominico, Vxorem à viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam. Hoc apostoli consilium est, vt si discesserit propter malã conuersationẽ viri, iã innupta maneat. Aut viro suo reconciliari. Quod si se continere (inquit) non potest, quia pugnare nõ vult contra carnẽ, viro recõcilietur. Nõ enim permittitur mulieri vt nubat, si virũ suũ causâ fornicationis dimiserit aut apostatauerit, aut si * impellente lasciuia vsum quærat vxoris inuertere: quia inferior non omninò hac lege vtitur qua potior. Si tamẽ apostatauerit, aut vsum vxoris quærat inuertere: nec alij potest nubere mulier, nec reuerti ad illum. Et virum vxorem non dimittere. Subauditur autem exceptâ fornicationis causâ. * aposta-siz. orig. * illicite. orig.

Vt quantumuis adolescentes, viuentibus vxoribus suis alias non ducant. Arelatense concil. i. cap. x. ¶ CAP. 258.

De his qui coniuges suas in adulterio deprehendunt, & ijdem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere: placuit, vt quantum potest, consilium eis detur, ne viuentibus suis vxoribus licet adulteris, alias accipiant.

Cap 16. *Quòd lex Dei non compellat hominem malum facere, quamuis per eam aliquando malum fiat. Augustinus de adulterinis coniugiis, lib. ij.* ¶ CAP. 259.

Non dubitas esse adulterium, si quisquam ducat viuentis vxorem, à viro suo per libellum repudij sine vlla mulieris fornicatione dimissã. Quid ergo, cum viderit se nec ad baptismum admitti, si catechumenus est, nec vtiliter agere pœnitentiam, si baptizatus hoc fecerit, non corrigendo & linquendo quod fecit: si eum voluerit & potuerit occidere, cuius duxit vxorem: vt hoc scelus vel baptismate diluatur, vel pœnitendo soluatur, atque ita etiam illud adulteriũ non permaneat, euacuata muliere à lege viri post mortem viri, sed de transacto quod actum est per pœnitentiam satisfiat, vel regeneratione deleatur? Nunquid propterea est accusanda lex Christi, tanquam compulerit fieri homicidium, cum sine crimine fornicationis repudiatam ducere, dicit esse adulterium?

De causa Lotharij regis & vxoris suæ. Hincmarus Rhemensis archiepiscopus, c. xiij. ¶ CAP. 260. Lib de diuortio Lotharij & Theth interrog. 13.

Si fortè (vt fertur) rex de quo agitur, post legaliter initum coniugium cum alia aliqua carnis commixtione negotium concumbendi exercuit, negari non potest adulterium perpetrasse, etiamsi fœmina quam duxit vxorem, de his de quibus accusatur, rea fuerit fortassis inuenta, quoniam post legaliter initum coniugium, ante legalem definitionem præsumpsit illicita.

Vt nullus eam cum qua adulterauit, nisi peracta pœnitentia ducat vxorem. cap. xx. Interr 21. circa med. ¶ CAP. 261.

Scripturarum testimoniis atque sanctorum dictis manifestatur, quòd concubinam cum qua adulterasse dicitur rex, si voluerit, in coniugium sibi sociare præualeat: videlicet si aut vxor legaliter accepta, & innoxia erga illum inuenta, mortua fuerit corpore, vel si inuenta fuerit anima adeò mortua, vt ipsius cum ea copula incœstus, & nullo coniugij nomine deputandus legaliter cõprobetur. *Item.* Est aliud obseruandum, ne ante legitimam pœnitentiam secundũ leges ecclesiæ susceptam atque peractam, & reconciliationem adeptam, * multò minus eidem * coniugio. orig. de qua agitur, concubinæ se copulet. Quoniam nec Dauid sine pœnitentia Bethsabee cum qua 2. Reg 12. adulterauerat, coniugem habuit.

Vt par pudicitiæ forma sit inter virum & vxorem. De adulterinis coniugiis, Aug. lib. ij. Cap. 8. ¶ CAP. 262.

Illi quibus displicet, vt inter virum & vxorem par pudicitiæ forma seruetur, & potius eligunt maximéque in hac causa, mundi legibus subditi esse, quàm Christi: quoniam iura forensia non iisdem, quibus fœminas pudicitiæ nexibus, viros videtur * astringere: legant quid Im- * obstr. orig. perator Antoninus, non vtique Christianus, de hac re cõstituerit: Vbi maritus vxorem de adulterij crimine accusare non sinitur, cui moribus suis non præbuit castitatis exemplum, ita vt ambo damnentur, si ambos pariter impudicos conflictus ipse conuicerit. Nã si prædicti Imperatoris hæc verba sunt, quæ apud Gregorianum leguntur: Sanè, inquit, literæ meæ nulla parte causæ præiudicabunt. Neque enim si penes te culpa fuit, vt matrimonium solueretur, & secundùm legem Iuliam Eupasia vxor tua nuberet, propter rescriptum meum adulterij damnata erit, nisi constet esse commissum. Habebũt autem ante oculos inquirere, an cùm tu pudicè viueres, illi quoque bonos mores colendi author fuisti. Periniquum enim videtur mihi esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibet.

Quòd vir exemplum castitatis debeat esse vxori. Augustinus lib. de decem chordis. Cap. 3. ¶ CAP. 263.

Non mœchaberis: id est, non ibis ad aliam aliquam præter vxorem tuam. Tu autem exigis 32. q. 4 c. nõ mœchaberis. hoc ab vxore, & non vis reddere hoc vxori? Et cùm debeas in virtute præcedere vxorem (quoniam castitas virtus est) tu sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorẽ tuam victricẽ esse, & tu victus iaces? Et cũ tu caput sis vxoris, præce- Exod. 20. dit te ad Deũ, cuius caput es. Vis tuã domũ ca- Deut 5. pite deorsùm pendere? Caput est enim mulieris Ephes. 5. vir. Vbi autem melius viuit mulier quã vir, capite deorsùm domus pendet. Si caput est vir, melius debet viuere vir, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem suam.

De pœnitentia viri, cuius conscientia vxor mœchatur. Concilium Eliberitanum c. lxx. ¶ CAP. 264.

Si conscio marito, vxor fuerit mœchata, pla-

cuit, nec in fine dandam ei communionem. Si verò eam reliquerit, post annos x accipiat communionem, si eam, cùm scierit adulteram, aliquo tempore in domo sua retinuerit.

Idem refert lib. de bono cõiuga. c.18. Rursum de fide & oper. c.7.

Ne propter filiorum desiderium alteri fœcunda vxor tradatur. Augustinus contra Iulianum ad Claudium. lib. v. c. ix.

¶ CAP. 265.

Sicut fecisse Cato perhibetur, ab eo viro qui plures non vult suscipere filios, alteri * fœcunda vxor non tradatur.

* fœtãda

De abijcienda adultera. Codicum lib. ix. c. ix. tit. ij. ¶ CAP. 266.

Tit. 9 ad legem Iuliam de adult. & stupr. l. 2.

Crimen lenocinij contrahunt, qui deprehensam in adulterio vxorem ad matrimonium detinuerint, non qui suspectam adulteram habuerint.

De excusatione Saræ. Haimo super Genesim.

¶ CAP. 267.

32 q. 1. cap. apud misericordem. Genes. c.20.

Excusari potest Sara in hoc, quòd in domum Pharaonis translata est inuita vel coacta: non solùm in hoc quia non coinquinatur corpus, nisi ex consensu mentis: sed etiam in hoc, quòd conueniente & permittente viro factum est hoc.

Cap. 12.

Nec plures nuptias laudari, nec quantaslibet damnari. Augustinus de bono viduitatis.

¶ CAP. 268.

31. q. 1. c. quod si dormierit. Ibidem sub finem cap.

De tertiis & de quartis, & de vltrà pluribus nuptiis, solent homines mouere quæstionem. Vnde vt breuiter respondeam, nec vllas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre. *Item.* Nec contra humanæ verecundiæ sensum audeo dicere, vt quotiens voluerit viris mortuis nubat fœmina: nec ex meo corde prẹter scripturæ sanctæ authoritatem, * quotaslibet nuptias audeo condemnare.

* quantaslibet. orig.

Cap. 9.

Quòd secundæ nuptiæ licitæ sint. Augustinus contra aduersarium legis & Prophetarum, lib. ij.

¶ CAP. 269.

32 q 4 cap. iste Abrahæ. Genes. 25.

Iste Abrahæ etiam vsque ad decrepitam senectutem fornicationis obiicit crimen: profectò quia & post mortem Saræ alteram duxit. Vbi etsi nullum intelligeretur rei abditæ sacramentum: propter hoc solum id facere debuit Abraham, ne putarent hæretici aduersus Apostolum (quibus etiam Tertullianus astipulator assistit) post vxoris mortem, crimen esse ducere vxorẽ. *Item.* Deus qui masculum & fœminam propagandi generis causâ nuptiali castitate coniunxit, & secundas nuptias quæ in * nouo quoque testamento permittuntur, licitas esse monstrauit.

1 Cor. 7. Lib de Monogamia. Ibidem c. 11.

* vnoquoque.

Quòd sicut nec secundæ, ita nec plures damnentur nuptiæ. Hieronymus ad Pammachium.

¶ CAP. 270.

Tomo 3. ep. cuius initiũ. Quod ad te.

Aperiant quęso aures obtrectatores mei, & videant me secundas & tertias nuptias in Domino consensisse. Qui secundas & tertias non dãnaui, primum potui damnare matrimonium? *Item.* Non damnaui digamos, imò nec trigamos, & si dici potest octogamos. *Item.* Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in ecclesia digamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto, & sexto, & vltrà, quomodo & secundo marito nubere.

31. q. 1 cap. aperiant. Ibidem aliquanto post. Nõ ita procul à fine.

Vt matres quæ tutelam filiorum suscipere volunt, ad alias nuptias non transeant Libro v. c. xxxij.

¶ CAP. 271.

Matres quæ amissis viris, tutelã administrandorum negotiorum in liberos postulant: priusquam confirmatio officij talis in eos iure eueniat fateantur actis sacramento præstito, ad alias se nuptias non venire. Sanè in optione huiusmodi nulla cogatur, sed libera in conditiones quas præstitimus, voluntate descendat. Nam si malunt alia optare matrimonia, tutelas filiorum administrare non debent.

De pœna nubentis viduæ intra annum luctus. Nouellarum constitutionum xxxvij. c. xi.

¶ CAP. 272.

Similiter, si mulier post mortem mariti, nondum annali spatio cõpleto, ad secundas properauerit nuptias, omni quidẽ modo inter infames erit: sed si quidem liberos non habeat ex priore matrimonio, infamiam quidem soluere poterit, si preces imperatori porrexerit, & diuino principis nutu priori opinione restituta fuerit. Res autem à priore marito sibi relictas nullo modo lucrabitur.

Vt mulier si ad secundas nuptias migrauerit, prioris mariti priuilegio non vtatur. c. xxij.

¶ CAP. 273.

Mulier quæ ad secundas migrauit nuptias, priuilegiis vel dignitatibus prioris mariti non vtitur. Si autem hac obseruatione contenta secundas contraxerit nuptias, non solùm res ipsius, id est matris, liberis eius hypothecæ titulo supponatur: sed etiam res vittici, ex præsentis constitutionis authoritate.

De eodem. Constitutio lxxxiv. c. j.

¶ CAP. 274.

Si mater marito defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit, renunciet secundis nuptiis in iudicio, siue in iusiurando, res autem suas filio suo impuberi obliget, atque ita ei tutela committatur.

Quid sit fornicatio. Augustinus super epistolam ad Galatas. ¶ CAP. 275. *In c. 5 ad illum locum: Manifesta sunt autem opera carnis. ante fin.*

Fornicatio, est amor legitimo connubio solutus & vagus, explendæ libidinis consectando licentiam.

Quantum peccatum sint cubilia & impudicitia. Augustinus ad Aurelium episcopum. *Epist. 64.*

¶ CAP. 276.

Ait vas electionis, Non in comessationibus & ebrietatibus, nõ in cubilibus & impudicitiis, nõ in cõtentione & dolo: horũ triũ, cubilia & impudicitiæ ita malũ crimẽ putãtur, vt nemo dignus non modò ecclesiastico ministerio, sed ipsa etiã sacramentorum communione videatur, qui se isto peccato maculauerit: & rectè omnino. *Rom. 13.*

Quòd non omne matrimonium sit coniugium. Hieronymus libro iij. super epistolam ad Ephesios. *In c. 5. circa med.*

¶ CAP. 277.

Sicut non omnis congregatio hæreticorum Christi ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus est: sic non omne matrimonium quo non vxor viro secundùm Christi præcepta coniungitur, ritè coniugium appellari potest, sed magis adulterium. *32. q. 2. c. Sicut non omnis.*

Quòd

Quòd omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur. Isidorus sententiarum lib. ii cap xxxix.

¶ CAP. 278.

Omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamuis quisque diuersa turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus Dei regnum clauditur, & homo * ab eo separatur.

* à Deo or.

Quòd nomine mœchiæ, omnis illicitus concubitus in lege intelligatur. Augustinus lib. quæstionum in Exodum.

In libro quæstionum inscript. in lib. 2 ca Exod quæst. 71.

¶ CAP. 279.

Omnis mœchia etiam fornicatio in scriptura dicitur: sed vtrum etiam omnis fornicatio mœchia dici possit, in eisdem scripturis non mihi interim occurrit locutionis exemplum. Sed si omnis fornicatio etiam mœchia dici non potest: vbi sit in decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri qui vxores non habent cũ fœminis quæ * viros non habent, vtrum inueniri possit, ignoro. Sed si furti nomine benè intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ (non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed vtique à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur) profectò nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi.

* maritos nig.

Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam. Concilium Arelatense ij. cap xxij.

¶ CAP. 280.

Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

De pœnitentia vxoratorum si semel lapsi fuerint. Eliberitanum concilium, cap. lxix.

¶ CAP. 281.

33 q. 4. cap. pœnitentia ibidem

Si quis habens vxorem semel fuerit lapsus, placuit eum quinquennio agere debere pœnitentiam. *Item.* Hoc & circa fœminas obseruandum est.

De pœnitentia eius qui habens vxorem cum Iudæa vel gentili lapsus fuerit. cap. lxxviij.

¶ CAP. 282.

Si quis fidelis habens vxorẽ cum Iudæa vel gentili fuerit mœchatus, à communione arceatur. Quod si alius eum detexerit, post quinquennium acta pœnitentia legitima poterit dominicæ communioni sociari.

Quid agendum sit de vxoribus clericorum, si peccauerint. Ex Toletano concilio j cap. vij.

¶ CAP. 283.

31 q. 1. c placuit vt si quæ.

Placuit, vt si quæcunque clericorum vxores peccauerint, (ne fortè licentiam peccandi plus habeant) accipiant mariti earum hanc potestatem, præter necem, custodiendi ac ligandi in domo sua, ad ieiunia salutifera, non mortifera eas cogentes: ita vt inuicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si seruitia non habeant. Cum vxoribus autem ipsis qui peccauerint, nec cibos sumant: nisi fortè ad timorem Dei, actâ pœnitentiâ, reuertantur.

De pœnitentia laicorum si adulterium fecerint. Canones Martini ad laicos, cap. viij.

Ex Syno. Græcorum Marti Bracaren. ca. in vniuersum 76 inter laicorum 8.

¶ CAP. 284.

Si cuius vxor adulterium fecerit, aut vir in alienam vxorem irruerit, vij. annos pœnitentiam agat. *Et Ancyranum concilium, cap. xix.* Si cuius vxor adulterata fuerit, vel ipse adulterium fecerit, vij. annorum pœnitentia oportet eum perfectionem consequi, secundum pristinos gradus.

De pœnitentia clericorum si adulterio sese commacularunt. Synodus Aurelianensis iij. tempore Childeberti regis cap. vij.

¶ CAP. 285.

Si quis clericus adulterasse aut confessus aut conuictus fuerit, depositus ab officio suo communione concessa, in monasterio toto vitæ suæ tempore trudatur. dist 81 c. Si quis clericus.

Si clerici inconsulto Episcopo vxores duxerint. Toletanum concilium iiij. cap. xliij.

¶ CAP. 286.

Clerici qui sine consultu Episcopi sui vxores duxerint, aut viduam, aut repudiatam, vel meretricem in coniugium acceperint, separari eos à proprio episcopo oportebit.

Vt bigamus ad sacros ordines non accedat. Canon. Apost. cap. xvij.

¶ CAP. 287.

Si quis post baptisma secundis nuptiis fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non episcopus, non Presbyter potest esse aut diaconus, non prorsus ex eorum numero qui ministerio sacro deseruiunt. dist 33. c. Si quis post.

De eodem. Gregorius Ioanni Episcopo Squilatino. L. 2 regist. cap. 25.

¶ CAP. 288.

Præcipimus, ne vnquam illicitas ordinationes facias: ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, aut ignorantem literas, aut in qualibet parte corporis vitiatum, pœnitentem, aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere: sed si quos huiusmodi homines repereris, non audeas promouere. dist. 34. ca. præcipimus.

Item de eodem. Gregorius Etherio Episcopo. L. 11. ep 8. ad Brunichil.

¶ CAP. 289.

De quodam bigamo requisisti, an ad sacrum ordinem potuisset accedere: & iuxta canonicàm regulam vetuimus.

De eadem re. Ambrosius in Epistola ad Vercellensem ecclesiam. L. 10 ep 82. post med.

¶ CAP. 290.

Qui sine crimine est, vnius vxoris vir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiuâ exuitur sacerdotis. *Item.* Cognoscamus non solùm de Episcopo & Presbytero Apostolum statuisse, sed etiam patres in concilij Nicæni tractatu addidisse, clericum quenquam non debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. dist 26 cap. qui sine crimine. Post versum.

Quòd bigamus ante baptismum ad sacros ordines non accedat. Ambrosius de officiis. Lib. primo.

¶ CAP. 291. Ca. vltimo.

Vna tantùm, nec repetita nobis permittitur copula. Et in ipso coniugio lex est, non reiterare coniugium, nec secundæ coniugis sortiri coniunctionem. Quod plærisque mirum videtur, cur etiam ante baptismum iterati coniugij ad electionem muneris & ordinationis prærogatiuã, impedimenta generentur: cùm etiam delicta dist. 26. cap. vna tantum

obesse non soleant, si lauacri remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus, quia baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In coniugio non culpa, sed lex est. Quod culpæ est igitur, in baptismo relaxatur: quod legis est, in coniugio non soluitur. Quomodo autem potest hortator esse viduitatis, qui ipsa coniugia frequentauerit?

De dignit. sacerdotali, c. 4. init.

Simplex expositio, & mystica, quid sit, Vnius vxoris virum. Pastoralis Ambrosij.

¶ CAP. 292.

1. Tim 3. Vnius vxoris virum, si ad superficiem tantùm literæ respiciamus, prohibet bigamum Episcopum ordinari. Si verò ad altiorem sensum conscendimus, inhibet Episcopum duas vsurpare ecclesias. Et si adhuc introrsus profundiora perscruteris, monet ne per catholicum dogma, sensum inueniatur Episcopus habere hæreticum, sed Christianam tantùm catholicam & orthodoxam sibi associet fidem, * & vnius vxoris tantummodo & catholicæ ecclesiæ vir, Episcopus vocetur.

* vt orig.

Ep 87. ad episc. Africanos, ca. 1.

Vt bigami vel viduarum mariti in sacerdotio non maneant. Leo episcopis vniuersis per Africam, cap. j. ¶ CAP 293.

Eos qui vel secundas nuptias inierunt, vel viduarum se coniugio sociarunt, in sacerdotio manere non patimur. Et multò magis illum, si fuerit in vestro iudicio confutatus, qui (sicut ad nos relatum est) duarum simul est maritus vxorum, vel illum qui prima vxore dimissa alteram duxisse perhibetur, priuandum honore decernimus.

Episcopum vnius vxoris virum esse oportere, non propter sanctitatem sacramenti. Augustinus de bono coniugali. ¶ CAP. 294.

Cap. 18.

Sacramentum nuptiarum temporis nostri, sic ad vnum virum & vnam vxorem redactum est, vt ecclesiæ dispensatorem non liceat ordinari, nisi vnius vxoris virum. Quod acutiùs intellexerunt qui nec eum qui catechumenus vel paganus alteram habuerit, ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur, non de peccato: nam in baptismo omnia peccata dimittuntur. Sed qui dixit, Si acceperis vxorē non peccasti, etsi nupserit virgo, non peccat, & quod vult faciat, non peccat si nubat: satis declarauit nuptias nullum esse peccatum. Propter sacramenti autem sanctitatem, sicut fœmina etiamsi catechumena fuerit vitiata, non potest post baptismum inter Dei virgines consecrari: ita non absurdum visum est, eum qui excessit vxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam sacramenti amisisse: non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis ecclesiasticæ signaculum necessariam.

1. Tim. 3. dist 26. c. acutius.

1. Cor. 7.

Quæ sint quæ impediant ne quis ad clerum promoueatur. Augustinus de ecclesiasticis regulis, cap. lxxij.

¶ CAP. 295.

dist 33. cap. maritum.

Maritum duarum post baptismum matronarum, clericum non ordinandum: nec eum qui vnam quidem sed concubinam, non matronam habuit: nec illum qui repudiatam, nec meretricem, nec viduam sumpsit, aut eum qui semetipsum, quolibet corporis sui membro indignatione aliqua iusto iniustóque timore superatus truncauerit: neque illum qui aliquando vsuras accepisse conuincitur, aut in scena lusisse probatur: neque eum qui publica pœnitentia crimina mortalia deflet: neque illum qui aliquando in furiam versus insaniit, vel afflictione diaboli est tentatus: neque eum qui per ambitionem ad imitationem Simonis magi pecuniam offert expetendo honorem. Actor. 8.

De eodem. Hieronymus ad Oceanum.

¶ CAP. 296.

Tomo 1. ep. cuius initiu, Sophronius Eusebius.

Si clericus monogamus fuerit, & vxor sua digama, noli eum officio applicare: digamam enim duxit vxorem.

Quid sit vidua, quid eiecta, quid meretrix. Hieronymus ad Fabiolam de veste sacerdotali.

¶ CAP. 297.

Tom 4. epist cuius initiu v, quæ hodie, ante med dist 34. ca. vidua est.

Vidua est, cuius maritus est mortuus. Eiecta, quæ à marito viuente proijcitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet.

Quòd digamus in clerum non eligatur. Hieronymus contra Iouinianum, libro primo.

¶ CAP. 298

Tom 2 longe ante med.

Quàm sancta sit digamia hinc ostenditur, quod digamus in clerum eligi non potest.

De eodem. Hieronymus ad Geruntiam de monogamia. ¶ CAP. 299.

Tom 1. epist. cuius initiu est: In vetere via ante med.

Nos putamus tantùm sacerdotum hoc esse priuilegium, vt non ad mittatur ad altare, nisi qui vnam tantùm vxorem habuerit. Non solùm enim ab officio sacerdotij digamus excluditur, sed ab eleemosyna ecclesiæ, dum indigna sit stipe, quæ ad secunda coniugia deuoluta est: quanquam in lege sacerdotali teneatur & laicus, qui talem se præbere debet, vt possit eligi in sacerdotium: non enim eligitur si digamus fuerit. Porro ex laicis sacerdotes eliguntur.

Quòd sacerdos vel monogamus, vel virgo eligatur. Isidorus lib. ij. de officiis ecclesiasticis, cap. v.

¶ CAP. 300.

Sacerdotem quærit Ecclesia aut de monogamia ordinatum, aut de virginitate sanctum.

De pœna episcopi qui bigamum ad sacros ordines promouerit. Aurelianum concilium tertium, tempore Childeberti regis, cap. decimo.

¶ CAP. 301.

Si quis episcoporum sciens aut bigamum, aut internuptæ maritum ad officium Leuiticæ dignitatis siue Presbyterij, contra ius canonicum promoueri præsumpserit: sciat se vnius anni spatio ab omni sacerdotij dignitate suspensum. Qui si fortè sententiæ subiacere noluerit, à communione eius vsque in aliam synodum se fraternitas vniuersa suspendat. Illi verò qui illicitè promoti sunt, degradentur.

Quòd non potest promoueri qui viduam duxerit. Innocentius Fælici episcopo Nucerino.

¶ CAP. 302.

Ep. 4. c 2.

De digamis nec consuli debuit, quod manifesta lectio sit Apostoli, Vnius vxoris virum, ad sacerdotium vel ad clericatum admitti debere, & hanc ipsam tamen si virginem accepit. Nam ea quæ habuerit ante virum, licet defunctus sit, tamen si clerico fuerit copulata, postea clericus esse non poterit qui eam acceperit. Quia in lege cautum est, non abiectam habere posse coniugem sacerdotem. 1 Tim. 3. Tit. 1. Leuit. 21.

Epist. 22. cap. 1. *Vt non promoueatur qui ante baptismum vnam habuit, & postea aliam vxorem duxerit. Innocentius Ruffo & Eusebio, cæterisque episcopis Macedoniensibus.* ¶ Cap. 303.

Eos qui viduas accepisse suggeruntur, non solùm clericos effectos agnoui, verùm etiam vsque ad infulas sacerdotij summi peruenisse, quod contra legis præcepta esse nullus ignorat. Leuit. 21. Nam cùm Moyses legislator clamitet, sacerdos virginem vxorem accipiat: & ne in hoc præcepto aliquid putaretur ambiguum, addidit, non viduam, neque eiectam, contra quod præceptũ diuina authoritate subnixum nulla defensio mandati alterius * summouetur, nisi consuetudo vestra, quæ (vt ipsi fatemini) ex ignorantia (vt verecundius dicam) non ex Apostolica traditione & ratione, integra est. Nos autem omnésque per orientem occidentémque ecclesias nouerit vestra dilectio, hæc penitus non admittere, nec ad vltimum ecclesiastici ordinis locum tales assumere, & si reperti fuerint, summouere.

* opponitur orig.

Ibid. cap. 2. Dist. 26 c. deinde. Deinde ponitur, non dici oportere, eum digamũ qui catechumenus habuerit atque amiserit vxorem, si post baptismum fuerit aliam sortitus, eámque primam videri quæ nouo homini copulata sit. Quia illud coniugium per baptismi sacramentum cum cæteris criminibus sit ablutũ. Quod cùm de vna vtique dicitur, certè si tres habuerit in veteri positus homine, vxor erit eius, quæ post baptismum quarta est, sic interpretantibus prima * virginisque hæc nomen accipiet, quæ quarto ducta est loco. Quis oro istud non videat contra Apostoli esse præceptũ, 1. Tim. 3. Tit. 1. qui ait vnius vxoris virum oportet fieri sacerdotem? Sed obijcitur: quod in baptismo quicquid in homine gestum, totum fit lotum. Dicite mihi, (cum pace vestra loquor) crimina tantùm dimittuntur in baptismo, an illa quæ secundùm Dei præcepta, ac Dei instituta complentur? Vxorem ducere crimen est, aut non est crimen? Si crimen est, ergo (quod præfata venia dixerim) Genes. 2. ipse author est in culpa, qui vt crimina committerentur in paradiso, cùm ipse eos iungeret, benedixit. Si verò non est crimen, quia quod Deus instituit nefas sit crimen appellari. Prouerb 19. Et Salomon addidit. Etenim à Deo præparatur viro vxor: quomodo creditur inter crimina esse dimissum, quod Deo authore legitur consummatum? 28 q. 1. c. nunquid. Quid de talium filiis percensetur? Nunquid non erunt admittendi in hæreditatis consortio, quia ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit vxor? Erúntque appellandi naturales, vel quia non legitimum est matrimonium (vt vobis videtur) nisi illud quod post Matth. 19. baptismum assumitur? Ipse Dominus cùm interrogaretur à Iudæis, si liceret dimittere vxorẽ, atque exponeret fieri non debere: addidit, quod Deus coniunxit, homo non separet. Ac ne de his locutus esse credatur, qui post baptismum vxores sortiuntur, meminerint hoc & à Iudæis interrogatum, & Iudæis esse responsum. Quæro, & sollicitus quæro si vna eadémque sit vxor, qui ante catechumenus, postea fidelis fit, filiósque ex ea cùm esset catechumenus susceperit, & postea alios cùm fidelis: vtrum sint fratres appellandi, an non habeant postea defuncto patre hæreditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis dicitur abstulisse. Quod cùm ita iudicare atque sentire absurdum est, quæ ratio est, hoc malum defendi, & vacua magis opinione iactari, quam aliqua authoritate roborari, cùm non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus coniunxit, & lex iungit? *Item.* Nuptiarum copula quia Dei mandato perficitur, nón potest dici peccatum: & peccatum non est, quod inter peccata deputari omnino non debet, eritque integrum æstimare, aboleri non posse prioris nomen vxoris, cùm non dimissam sit pro peccato, quia ex Dei sit voluntate completum. Ibid. paulò post.

* virginisque nomen.

Quòd lenocinium facit, qui quæstuaria mancipia habuerit. Quartus liber Pandectarum, titulo ij.

¶ Cap. 304.

Lenocinium facit qui quæstuaria mancipia habuerit. Sed & qui in liberis hunc quæstum exercet, in eadem causa est, siue autem hoc principaliter negotium gerat, siue alterius negotiationis accessione vtatur: vt puta si caupo fuit vel stabularius, mancipia talia habuit ministrantia, & occasione ministerij quæstum facientia: siue balneator fuerit vel (vt quibusdam prouinciis fit) in balneis ad custodienda vestimenta conducta habent mancipia.

Vt Lenones in ciuitatibus non sint. Nouellarum Constitutio. xxxi. cap. primo.

¶ Cap. 305.

Hæc constitutio iubet neminem lenonem esse, neque in vrbe imperiali, neque in prouinciis: & hoc prohibere debent prætores & præsides. Vltimo tamen supplicio subijciuntur, qui contra constitutionis normam lenones esse ausi sunt. Omnia autem instrumenta & fideiussiones apud lenones interpositas, vel à lenonibus factas, contra bonos mores, infirmas atque inualidas esse constitutio iubet.

Vt quæ suum vel alienum corpus vendiderit, nec in fine communicet. Eliberitanum concilium, cap. xij. ¶ Cap. 306.

Mater aut parens, vel quælibet fidelis si lenocinium exercuerit, eo quod alienum corpus vendiderit vel * suum, placuit nec in fine communicandam.

* potius orig.

Quòd turpitudo dantis est non accipientis, in hoc quod meretrici datur. Pandectarum lib. xii. titul. iiij. ¶ Cap. 307.

Quod meretrici datur repeti non potest, vt Labeo & Marcellus scribunt, sed noua ratione, id est non quia vtriusque turpitudo versatur, sed solius dantis: illius est enim turpiter facere, quòd sit meretrix, non turpiter accipere cùm sit meretrix.

Quòd adhærens meretrici vnum corpus efficitur. Ambrosius in epistola prima ad Corinthios. In cap. 6. post med.

¶ Cap. 308.

Qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur. Hoc dicit, quia qui contaminationi se admiscet, vnum fit cum eo cui se admiscet. Fornicatio enim ambos vnum facit, vt quomodo in natura, sic & in macula vnum sint.

De correptione cuiusdam episcopi prostitutis consentientis. Honorius Petro episcopo Syracusano.

¶ Cap. 309.

Quorundam relatione didicimus quòd in

causis criminalibus tua fraternitas miscetur, & quòd sacris canonibus interdictum, non tantũ lectionibus, quantùm etiam ipsis quotidianis vsibus scire proculdubio coarctatur. Nã & hoc pari modo ab ea incautius gestum fuisse audiuimus, quia cum ccc. & amplius prostitutis hora iam penè prandij elapsa ad eminentissimum filium nostrum præfectum in balneo constitutum sit profecta, & concateruata pestiferis præfatarum malè viuentium vocibus imminebat, vt his qui super eas curator pridem fuerat constitutus, ab eis modis omnibus tolleretur, & alter in eius loco nihilominus subrogaretur. Et si ita est, deflere potius libuit, quàm ista corrigere. Sed ne tale tantúmque flagitium diu videretur permanere inultum, quia & actum est, sacerdotali contrarium, simul & vitæ habitui inimicum, quid de hoc fieri debeat veritate patefacta, filio nostro Cyriaco diacono iniunximus, quatenus ea quæ illicita & contra pudoris reuerentiam perpetrantur, ense canonico iuxta ecclesiasticam disciplinam radicitus amputentur.

Origenes in 5. ca Iesu Naue Hom. 5 ex interpretatione Hiero aut potius Ruffini.

Quòd maior sit fornicatio post euangelium, quàm sub lege. Hieronymus super Iesu naue, Homilia v. ¶ Cap. 310.

Multò maioris opprobrij est, qui post euangelium, quàm qui sub lege positus fornicatur: quia iste tollens membra Christi facit membra meretricis. Denique iam nemo reum stupri te arguit, sed sacrilegij scelere condemnat.

Quæst 37. ad Deut. cap 23 lib.7. quæstionum.

De prohibitione meretricum. Augustinus lib. quæstionum Deuteronomij, cap. xxxvij. ¶ Cap. 311.

32 q 4 cap. meretrices.

Meretrices esse, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè vænalis est turpitudo. In Decalogo autem mœchiæ nomine non videtur hoc apertè prohibuisse, quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet.

De pœna eius quæ defuncto marito clanculò concepit. Nouellarum constitutionum xxxvij. cap. ij. ¶ Cap. 312.

Si mulier defuncto marito, antequam annus legitimus transeat ad secundas quidem nuptias non migrauerit, more autem meretricum ab aliquo stuprata conceperit & pepererit, vt sit clarum id quod natum est, defuncti mariti non esse: easdem pœnas patiatur quas ex superiori constitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum nuptias secundas contraxit.

Sermone 52. de tempore.

Quòd adhærens meretrici vnum corpus cum illa efficitur. Sermo Augustini de tribus charitatibus, qui sic incipit, De charitate nobis. ¶ Cap. 313.

1. Cor. 6.

Nesciti squoniam qui adhæret meretrici vnũ corpus est? Et testimonium de scriptura dedit, *Genes 2.* quòd scriptum est, Erunt duo in carne vna. Dictum est enim hoc diuinitus, sed de viro & vxore, vbi licet, vbi concessum est, vbi honestum est, non vbi turpe, non vbi illicitum, non vbi omni ratione est damnabile. Sicut autem vna fit caro in permixtione licita viri & vxoris, sic vna fit caro in permixtione illicita meretricis & amatoris. *Item.* Qui non habent vxores, sunt quasi meretricum licentius amatores. Ideò dixi, quasi, quia & ipsi damnantur, si iam sunt fideles. *Aliquantò post.*

De mulieribus quæ fornicatæ partus suos necant. Cap. xxi. ¶ Cap. 314.

De mulieribus quæ fornicantur, & partus suos necant, sed & de his, quæ agunt secum vt vtero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsque ad exitum vitæ eas ab ecclesia remouet. Humanius autem nunc definimus vt eis decem annorum tempus pœnitentia tribuatur.

Ne presbyter secundis nuptiis intersit. Ex concilio Neocæsariensi quod prius fuit Niceno, cap. vij.

¶ Cap. 315.

Presbyterum connubio secundarum nuptiarum interesse non debere maximè cùm præcipiatur secundis nuptiis pœnitentiam tribuere, quis erit presbyter qui propter conuiuium illis consentiat nuptiis? *31. q 1. cap. de his qui frequent.*

De his qui de virginitate superbiunt. Ex concilio Gangrensi, cap. x. ¶ Cap. 316.

Si quis propter Deum virginitatem professus in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit. *dist 30. ca si quis propter Deum.*

Ne mulier spretis nuptiis à viro discedat. Ibidem cap. xiiii. ¶ Cap. 317.

Si qua mulier derelicto viro discedere voluerit, soluto vinculo coniugij nuptias contemnendo, anathema sit. *dist 30. c si qua mulier.*

De eodem. cap. xv. ¶ Cap. 318.

Si quis dereliquerit proprios filios, & non eos aluerit, & (quod pietatis est) necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit. *dist 30. ca. si quis dereliquerit.*

Ne filii occasione religionis parentes suos despiciant. Ibidem, ca. xvi. ¶ Cap. 319.

Si qui filij parentes, maximè fideles deseruerint occasione Dei cultus, hoc iustum esse iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, vt ipsum in eis venerentur, quòd fideles sint, anathema sit. *dist 30. c si qui filij.*

Caput mulieris tonderi non debere. Cap. xvii.

Cap. 320.

Quæcunque mulier religioni iudicans conuenire, comam sibi amputauerit, quam Deus ad velamen eius & ad memoriam subiectionis illi dedit, tanquam resoluens ius subiectionis, anathema sit. *dist 30. ca. quæcunque mulier. 1. Cor. 11.*

Ne quis de habitu religionis superbiat, vel noua præcepta in ecclesiam indueat. De eodem concilio. ¶ Cap. 321.

Subscriptio est episcoporum in concil Gangren. c. 21.

Hæc autem scripsimus, non abscindentes eos, qui in Ecclesia Dei secundùm scripturas sanctũ propositum continentiæ eligunt: sed eos qui suscipiunt habitum eius, & in superbiam efferuntur aduersus eos qui simplicius viuunt. Sed & hos condemnamus qui se extollunt aduersũ scripturas, & ecclesiasticos canones, & noua introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiã cum castitate & religione Deo acceptissimam

dicimus, & renunciationem sæcularium negotiorum atque actuum cum humilitate approbãdo laudamus: & nuptiarum vinculum quod secundùm castitatem secum perdurat honoramus: & diuites cum iustitia & operibus bonis non abijcimus: & parsimoniam cum veste humili non reprobamus: sicut etiam ornatum præter corporis diligentiam infucatum laudamus. Dissolutos autem in vestibus & fractos incessu non recipimus, & domos Dei honoramus & conuentus qui in his fiunt tanquam sanctos & vtiles recipimus: pietatem in priuatis domibus non concludentes, & omnem locum in nomine Dei ædificatum honoramus, & congregationem in ecclesia factam ad vtilitatem communem recipimus, & bona opera quæ supra vires inter fratres pauperes exercentur secundùm ecclesiasticas traditiones beatificamus, & omnia quæ conueniunt traditionibus apostolicis & sacrarum scripturarum præceptis in ecclesia fieri exoptamus.

De his qui sibi rapiunt uxores. Ex conc. Chalcedonensi, cap. xvij.

¶ CAP. 322.

Actio.15.c.27. 36.q.2.cap. eos qui. Eos qui sibi rapiunt vxores, vel eos qui eis auxilium præstiterint, statuit sancta synodus siquidem clerici fuerint, cadere de proptio gradu: si verò laici fuerint, anathema esse.

Vt laicus præsentibus clericis non doceat. Ex concilio Carthaginensi iiij. cui interfuit Augustinus, cap. xcviij. ¶ CAP. 323.

Laicus præsentibus clericis, nisi ipsis * rogantibus, docere non audeat. *iubentibus *or.*

Ne mulier doceat. Ibidem cap. xcix.

¶ CAP. 324.

dist 23.ca. mulier. Mulier quamuis docta & sancta, viros in conuentu docere non audeat.

Ne mulier baptizet. Cap. c.

¶ CAP. 325.

Mulier baptizare non præsumat.

De viduis adolescentulis & infirmis. Cap. ci.

¶ CAP. 326.

Vt viduæ adolescentes quæ corpore debiles sunt, sumptu Ecclesiæ cuius viduæ sunt, sustententur.

De viduis quæ Ecclesiæ stipendiis sustentantur. Cap. ciij. ¶ CAP. 327.

dist.81. cap. viduæ. Viduæ quæ stipendio Ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, vt & meritis & orationibus suis ecclesiam adiuuent.

De his qui vxores suas sine causa relinquunt. Cap. xxv. ¶ CAP. 328. Agath.c.25.

33.q.2.cap. sæculares. Hi verò sæculares qui coniugale consortium nulla culpa grauiore dimittunt vel dimiserunt, & nullas causas dissidij probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut illicita, aut aliena præsumant; Si antequam apud episcopos comprouinciales dissidij causas dixerunt, & priùs vxores quàm iudicio damnentur, abiecerint; à communione ecclesiæ, & sancto populi cœtu, pro eo quod fidem & coniugia maculant, excludantur.

De his qui vxores suas diuortio incidente reliquerunt. Ex concilio Toletano xij. Cap. viij.

¶ CAP. 329.

Præceptum Domini est, vt, exceptâ fornicationis causa, vxor à viro dimitti non debeat. Et ideò quicunque citra culpam criminis supradicti vxorem suam quacunque occasione reliquerit, (quia quod Deus iunxit, ille separare disposuit) tamdiu ab ecclesiastica communione priuatus, & à cœtu hominum Christianorum maneat alienus, quamdiu societatem relictæ coniugis sinceriter amplectatur & foueat: * ita tamen qui iam moniti à sacerdote semel & bis térque vt corrigerentur, ad thori suæ coniugis noluerint redire consortium, ipsi suis meritis & à palatinæ dignitatis officio separabuntur, & insuper generosæ dignitatis testimonia quamdiu in culpa fuerint amissuri sunt, quia carnem suam dissidij iugulo tradiderunt. 32 q 5 cap. præceptum domini Matt 5.& 19. *Hi tam. orig.

De eo quòd non liceat mulieres Christianas in lanificiis aliquid obseruare. Ex concilio Martini Papæ cap. lxxvj. ¶ CAP. 330. Cap 75. synodorum Græcarum Marti Bracar episco.

Non liceat mulieres Christianas aliquam vanitatem in suis lanificiis obseruare, sed dominum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit. 26.q.5 c.non liceat Christianis.

De mulieribus fornicariis, & abortum facientibus. Ex eodem concilio cap. lxxviij. cap. 77.

¶ CAP. 331.

Si qua mulier fornicauerit, & exinde infantem qui fuerit natus occiderit, & quæ studuerit abortum facere, & quod conceptum est necare, aut certè ne concipiat elaborare, siue ex adulterio siue ex legitimo coniugio, has tales mulieres * in morte recipere communionem priores canones decreuerunt, nos tamen pro misericordia, siue tales mulieres, siue conscias scelerum ipsorum, x. annis agere pœnitentiam iudicamus. *nec in m. alia versio.

De multinubis. Ibidem cap. lxxxi.

¶ CAP. 332. Cap.80.

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, pœnitentiam agat, conuersatio autem & fides pœnitendi compendiat tempus.

Quòd Ecclesia non habeat gladium nisi spiritualem. Nicolaus Aluino archiepiscopo. Idem habetur suprà c. 124.

¶ CAP. 333.

Inter hæc sanctitas vestra addere studuit, Si cuius vxor adulterium perpettauerit, vtrum marito ipsius liceat secundum mundanam legem eam interficere. Sed sancta Dei Ecclesia mundana nunquam lege constringitur, gladium non habet nisi spiritualem: non occidit, sed viuificat.

De Lothario rege & examine causæ eius. Idem Radoaldo Portuensi & Ioanni Phicolensi episcopis. In appendice epist. 2.

¶ CAP. 334.

Lotharius rex in commonitorio profitetur VValdradam se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Vbi primùm diligenti inuestigatione inquirite, & si eundem gloriosum regem prædictam VValdradam præmissis dotibus coram testibus secundùm legem & ritum quo nuptiæ celebrari solent, per omnia inueneritis accepisse, & publica manifestatione eadem VValdrada in matrimonium ipsius ad- 31.q.2.cap. Lotharius.

missa est: restat vt perscrutemini, cur illa repudiata sit, vel filia Bosonis admissa. Sed quia idem gloriosus rex metu Theibergam admisisse se dicit, vos illud euangelicum recolite, quo Dominus, nolite, inquit, timere eos qui corpus occidunt. Et iterum ait: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? In quibus dominicis sententiis considerandum est, quòd si occisores corporis timendi non sunt, contra iustitiam hominem impellentes, & lucrum totius mundi non prosit homini anima perdita: quantò minus metu vnius hominis tantus rex debuit contra diuinum præceptum in immane præcipitium mergi? In hoc certè se magis reprehensibilem ostendit, in quo amori mundi amorem Dei postposuit. Vbi nihil vobis aliud præcipimus, manifestatione sua eodem rege conuicto, nisi vt secundùm canonicam authoritatem nostra vice freti causam illius definiatis. Sin verò minimè probatum fuerit VValdradam vxorem fuisse legitimam, neque nuptiis secundùm morem celebratis per benedictionem scilicet sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse coniunctam, suggerite illi vt non molestè ferat legitimam sibi, si ipsa innocens apparuerit, reconciliari vxorem, nec in hoc carnis voci obtemperet, sed potius diuinis præceptis obediens pudeat eum, immo pertimescat in luxuriæ stercore putrefieri, & voluntatem propriam sequendo ante tribunal Christi districtam ponere rationem. Præterea vos scire volo, quia præfata Theiberga apostolicam sedem bis & ter appellauit, & se à præfato rege glorioso questa est iniustè fuisse deiectam, & vi coactam, falsum contra se composuisse piaculum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis suæ misit, in quo non quidem adhuc confessam, sed vt contra se falsum diceret crimen cogi sese innotuit, insuper subiūgēs quòd si amplius compulsa fuero, scitote non veritate sed timore mortis & euadēdi studio quia aliter non possum, quod voluerint dicam. Vos tamen memores estote mei hæc vobis insinuantis. Vnde præcipimus vobis, vt cùm eadem Theiberga ad condictam synodum, sicut statuimus, aduenerit, causam eius diligenti examinatione tractetis, & si ei obijcitur quòd illa crimen se aliquod admisisse confessa fuisset, & contra illa violentiam se pertulisse proclamauerit, vel si inimicos sibi iudices fuisse testata fuerit, tunc illud renouetis iudicium, secundùm æquitatis normam, vt iniustitiæ mole non opprimatur.

Matth.10. *Ibidem 16.*

D.

IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DECRETI PARS NONA:

DE INCESTA COPVLATIONE ET fornicatione diuersi generis. Et in qua linea fideles coniungi & separari debeant: Et de correctione & pœnitentia singulorum.

INTER QVAS PERSONAS INCESTA COPVLATIO, INTER quas legitimæ nuptiæ fiant. Liber primus institutionum, titulo decimo.

¶ CAPVT PRIMVM.

Nter eas personas quæ parentum liberorúmue locum obtinent, inter se nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem & filiam, vel auum & neptem, vel matrem & filium, vel auiam & nepotem, & vsque ad infinitum. Et si tales personę inter se coierint, nefarias atque incestas nuptias contraxisse dicuntur. Et hæc adeo vera sunt, vt quamuis per adoptionem parentum liberorúmue loco sibi esse cœperunt, non possint inter se matrimonio iungi, in tantum, vt etiam dissoluta adoptione idem iuris maneat. Itaque eam quæ per adoptionem filia aut neptis esse cœperit, non poteris vxorem ducere, quamuis eam emancipauèris. Inter eas quoque personas, quæ ex transuerso gradu cognationis iunguntur est quædam similis obseruatio, sed non tanta. Sanè enim inter fratrem sororémque nuptiæ prohibitæ sunt, siue ab eodem patre eadémque matre nati fuerint, siue ex alterutro eorundem. Et si qua per adoptionem soror tibi esse cœperit, quamdiu quidem constat adoptio, sanè inter te & eam *Post pauca.* nuptiæ consistere non possunt. Filiam vxorem ducere non licet: sed nec neptem fratris vel sororis ducere quis potest, quamuis quarto gradu sit. Cuius enim filiam vxorem ducere non licet, eius neque neptem permittitur. Eius verò mulieris quã pater tuus adoptauit, filiã, non videris impediri vxorẽ ducere: quia neque naturali neque ciuili iure tibi coniungitur. * Duorum autem fratrum sororúmue liberi, vel fratris & sororis iungi non possunt. *Item.* Amitam licet adoptiuam, vxorem ducere non licet. Item nec materteram, quia parentum loco habentur: Qua ratione verum est magnam quoque amitam & materteram magnam prohiberi vxorẽ ducere. Affinitatis quoque veneratione à quarumdam nuptiis abstinere necesse est: vt ecce priuignam, aut nurum vxorem ducere non licet, quia vtræq; filiæ loco sunt. *Item.* Mariti autẽ filius ex alia vxore, & vxoris filia ex alio marito vel contrà, matrimoniũ rectè contrahunt, licet habeant fratrem vel sororem ex matrimonio postea contracto natos. Si vxor tua post diuortium ex alio filiam procreauerit, hæc quidem non est priuigna tua. *Item.* Si aduersus ea quæ diximus aliqui coierint, nec vir, nec vxor, nec matrimonium intelligitur, nec dos. Itaque qui ex eo coitu nascuntur, in potestate patris non sunt: sed tales sunt quantum ad patriam potestatem pertinet, quales sunt hi quos mater vulgò concepit. Nam nec hi patrem habere intelliguntur. Cum his etiam incertus est coitus, vnde solent spurij appellari * vel à Græca voce σποράδην concepti, quasi sine patre filij. Sequitur ergo vt & dissoluto tali coitu dotis exactioni locus sit.

** Ex hoc loco restitui potest §. duorum autem fratrũ. Inst. de nuptiis, qui passim corruptus legitur.*

* παρὰ τὴν σπορὰν à satione, & ἀπάτορες quasi &c. orig.

Vt notabilis sit, qui cùm his nuptias constituerit, cum quibus fieri non possunt. Pandectarum lib. iij. tit. ij. ¶ CAP. 2.

Si cum ea quis nuptias vel sponsalia constituerit, quam vxorem vel ducere non potest, vel fas non est, erit notatus.

De pœna eius qui incestum matrimonium contraxerit. Nouellarum constitutionum xxxii. c. j. ¶ CAP. 3.

Si quis nefarium & incestum atque damnandum matrimonium contraxit, liberos autem ex priore legitimo matrimonio non habuerit, statim suis facultatibus careat: dos quæ ei data est fisci iuribus vindicetur. Post publicationem autem & cinguli patiatur amissionem, & exilio puniatur. Quod si vilior sit, corporali quæstioni subsistat, & vxor eius contra leges easdem nupta, pœnas patiatur seculi, si nulla iusta excusetur ignorantia.

Vt liberi ex alia coniuge nati, bona incestuosi patris accipiant. c. ii. ¶ CAP. 4.

Si autem liberi sint, & incestas nuptias contraxerint, illi autem sint liberi legitimi (quod fortè ex alio matrimonio procreati sint) in pœnam patris, sui iuris fiant, & paternas accipiant facultates: sic tamen vt patri suo alimonias præbeant, & quæ necessaria sunt administrent.

Quòd coniugium in quarto gradu fieri non possit. Ambrosius Paterno. ¶ CAP. 5. *Lib. 8. epistolarum epistola 66.*

Tu copulare paras filium tuum & neptem ex filia, id est vt accipiat sororis suæ filiam. Interroga nominum religionem: nempe auunculus iste illius, illa huius neptis vocatur. *Item.* Quid est quod dubitari queat, cùm lex diuina etiam fratres patrueles prohibeat conuenire in coniugalem copulam, qui sibi quarto * copulantur gradu? Hic autem gradus tertius est, qui etiam ciuili iure à consortio coniugij videtur exceptus. *Ibidem paulo pòst.* * *socientur. orig.*

Quomodo gradus consanguinitatis computandi sint. Alexander ii. clericis Neapolitanis. c. lv. ¶ CAP. 6.

De parentelæ gradibus tam famosæ quæstionis apud illos scrupulum nuper etiam inter vos emersisse cognouimus: super qua nonnullos perniciosos interpretes ac disputatores contra veritatis regulam sanámque doctrinam dogmatizare dolemus. Sedentes enim in cathedra pestilentiæ dictant iura quæ nesciunt, & docent illa quæ nullatenus didicerunt. *Psalm. 1.* Nam (vt fertur) ita generationes à duobus fratribus altrinsecus prodeuntes enumerant, vt eorum inuicem filios quartam, nepotes sextam, pronepotes octauam generationem esse perhibeant. Hoc itaque modo vnumquemque generationis gradum qui vnus proculdubio dicendus est, diuidunt, atque imperitè numerandam progeniem desecare cōtendunt. Qui nimirum nequaquam in huius fœtoris ructus pestilenter irrumperent, si sacræ pabulum scripturæ viuacis ingenij faucibus ruminarent. Nam quod duorum fratrum siue nepotum, vel deinceps vtrinque descendentiū generationes non diuersæ dici, sed eodem ac sub vno nomine debeant vniformiter appellari, testatur liber Geneseos cùm dicit: Vixit Ioseph C. & X. annis, & vidit Ephraim filios vsque ad tertiam generationem. *Genes. vlt.* Filij quoque Machir, filij Manasse, nati sunt in genibus Ioseph. Porro autem si sic cognationes supputari deberēt, vt vestri disputatores autumant, dum Ioseph ex vtroque filio Ephraim scilicet & Manasse nepotes haberet, nequaquam scriptura diceret, quia vidit filios Ephraim vsque ad tertiam, sed vsque ad sextam generationem. *Item.* Beatus quoque Gregorius dum super Angelorum coniugiis scriberet, hæc ferè verba deprompsit. *Ad 6 interrog August.* Quædam lex in Romana Republica * præcepit, vt duorum fratrum vel sororum filius vel filia in coniugio copularentur: sed omnino cognoscitur, ex hoc coniugio sobolem non posse succrescere. ** permittit apud Gregorium.* Vnde necesse est, vt iam iv. vel v. inuicem generationes copulentur. In quibus nimirum verbis luce clarius patet, quia dum doctor insignis duorum fratrum soboles prohibet in matrimonio iungi, in quarta verò generatione permittit neophytos copulari: nequaquam (vt cultores peruersi dogmatis astruunt) generatio quarta in duorum fratrum filiis valet inueniri.

Quod sex ramis consanguinitas terminatur. Isidorus etymologiarum l. ix. c. vi. ¶ CAP. 7.

Consanguinitas dum se paulatim propaginū ordinibus dirimens vsque ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodāmodo reuocat refugientem. Ideò aurē vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est: vt sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

De dissidio Roberti Regis Francorum, & Bertæ coniugis ipsius. Leo nonus Henrico regi Francorum. ¶ CAP. 8.

Pater tuus Robertus laude & consultu episcoporum regni tui, Bertam matrem Odonis comitis sibi duxit vxorem: ob quam rem quoniam sibi erat carnis affinitate coniuncta, ab antecessore nostro cum episcopis, qui placito interfuerunt, * post ad sedem Apostolicam venientes cum satisfactione sumpta pœnitentia, redierunt ad propria. ** fortè addendū est excommunicati alias sensus est integer.*

Quòd nullus eleemosynis possit redimi, quin consanguinei separentur. Alexander ij. Mangiso vtnetensi episcopo. ¶ CAP. 9.

Huius viri causam, supra qua Apostolicam sedem consuluisti retractantes, si quomodo misericorditer coniunctam sibi illicitè consanguineam retinere posset, & orationibus, ieiuniis, ac hæreditatis & eleemosynarum se largitione redimere: nullam authoritatem comperimus qua sibi concederemus.

De pœnitentia eius qui filiam patrui corruperat. Item, Alexander ii. Berengario basiliensi episcopo. c. iiii. ¶ CAP. 10.

Iste pœnitens venit ad nos, confessúsque est se filiā patrui sui corrupisse, cui quatuordecim annorū pœnitentiā iniunximus, vt ieiunet quidē tribus quadragesimis. In quadragesima post Pentecosten, duobus diebus in pane & aqua in septimana: & in aduentu, tribus: & in maiori quadragesima, tribus: & abstineat se ab ingressu ecclesiæ, & à communione duobus annis.

Vt nullus de propria cognatione sibi coniugem copulet. Leo iv. episcopis Britanniæ.
¶ CAP. 11.

Vt definitum est à patribus, nullus de propria cognatione coniugē sibi audeat copulare: alioquin anathema sit. Vnde beati iunioris Gregorij decreta eximia sunt tenenda.

Greg Papa. cuius hac de re decreta paulo post sequuntur c. 19. 59. 60, 61.

Quàm nefarium sit consanguineis copulari. Nicolaus Ieremiæ episcopo. ¶ CAP. 12.

1. Tim. 3.

Qui consanguinitatis copulas diligunt summoperè se cauere oportet, ne in laqueum diaboli cadant, quamque sit nefárium sanctimoniales, quæ mundi contempto coniugio Christo se deuouerunt, aut consobrinam vel de propria consanguinitate vxores ducere, omnibus in recta fide Christi permanentibus patet.

De obseruatione consanguinitatis. Item Carolo Archiepiscopo, & suis suffraganeis.
¶ CAP. 13.

Dixistis in quota generatione sibi fideles iungantur: nos autem in hac re generationum numerum non *definimus: sed vt suprà protulimus incunctanter obseruare monemus.

* definiuimus.

Vt iuxta gradus cognationis modus culpæ tractetur. Nicolaus Tandoni Archiepiscopo Mediolano.
¶ CAP. 14.

Eos qui cū amitæ suæ filia vel patrui, vel auūculi (heu) fortè peccauerint, iuxta gradus cognationis statuimus modum culpæ tractari, sicuti pridem tibi per Apostolicam epistolam de his qui cum spirituali matre huiusce flagitium commiserint, innotuimus.

Vt nullus de propria cognatione vxorem accipiat. Ex synodo Leonis iiij. ¶ CAP. 15.

Nullus de propria cognatione aut velatam diaconam, vel raptam vxorem accipiat.

August. q. 58 l. 3 q. super Leuiticum, ad c. 18.

Quomodo intelligendum sit, Turpitudinem patris tui & matris non reuelabis. Libro iij. lectionum Augustini c. viij. ¶ CAP. 16.

Turpitudinem patris tui & matris tuæ non reuelabis. Hac locutione concubitum vetuit in his personis: ibi est enim turpitudo patris, & matris.

Ibidem q. 75 ad Leuit. c. 19.

Vt qui turpitudinem sororis suæ viderit de genere suo exterminetur. August. lib. quæstionum super Leuiticum, cap. lxxv.
¶ CAP. 17.

Quicunque acceperit sororem suam ex patre suo aut ex matre sua, & viderit turpitudinem eius, vituperium est, vel improperium, & exterminabuntur in conspectu generis sui. Turpitudinem sororis suæ reuelauit, peccatum suū accipient. Quid ait in hoc loco, viderit, nisi concumbendo cognouerit, sicut in lege dicitur: Cognouit vxorem suam, pro eo quod mixtus est ei?

Ibidem q. proxima.

Quid sit, Filij de cognatis nati morientur. c. lxxvi.
¶ CAP. 18.

35 q. 7 cap. quid est.

Quid est: Quicunque dormierit cum cognata sua, sine filiis morientur, cùm filij ex huiusmodi coniunctionibus & antè nati sint, hodiéque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, vt quicunque ex eis nati fuerint non deputentur filij, id est nullo parentibus iure succedant?

Vt qui vxorem fratris sui vel quam cognatus suus habuit duxerit, anathema sit. Decretum Gregorii iunioris. ¶ CAP. 19.

Cōc Rom. 1. sub Greg. 2 c. 5. 7 8 9.

Si quis fratris vxorem duxerit in coniugium, anathema sit. Si quis nouercam aut nurum suā duxerit, anathema sit. Si quis consobrinam suā duxerit, anathema sit. Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit in coniugium, anathema sit.

Vt Christiani inter se non copulentur vsque dum se cognouerint. Zacharias Papa, c. 1.
¶ CAPVT 20.

Greg. 1 ad 6. interrogationem August.

Asserentibus hominibus de Germaniæ partibus, didici, quòd beatæ recordationis Papa Gregorius, dum eos ad religionem Christianitatis diuina gratia illustraret, licentiam illis dedisset in quarta sese copulari generatione. Quod quidem Christianis licitum non est, dum vsque se cognouerint. Sed dum rudes erant inuitandi ad fidem, quanquam minimè scriptum reperimus, non ambigamus.

Quæ personæ ob agnationem duci non possint.
c. 5. ¶ CAP. 21.

Vt consobrinam, neptem, nouercam, fratris vxorem vel de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, nullus audeat sibi in coniugio copulare. Si quis huic tali nefario coniugio cōuenerit, & in eo permanserit, sciat se Apostolica authoritate anathematis vinculis esse innodatum, & nullus sacerdos tribuat ei communionem. Si verò conuersus diuisúsque fuerit à tali copulatione, dignæ pœnitentiæ submittatur, vt sacerdos loci considerauerit.

Epist. 2 ad episc. Gall.

Quòd maledicti appellantur & infames, qui consanguineas ducunt vxores. Calixtus Papa Episcopis Galliæ, cap. iij.
¶ CAP. 22.

Coniunctiones consanguineorū fieri prohibētur, quia has & diuinæ & sæculi fieri prohibent leges. Leges ergo diuinæ hoc agentes, & eos qui ex eis prodeunt non solùm eijciunt, sed & maledictos appellant. Leges ergo sæculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò sequentes patres nostros, infamia eos notamus & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi. Nec eos viros, nec eorum accusationes quos leges sæculi reijciunt, suscipere debemus. Eos autem consanguineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorum, ac Romanorum, atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditatem suscipiunt, nec repellere possunt. Talium enim coniunctiones nec legitimæ sunt, nec manere possunt, sed reijciendæ sunt. Paulò pòst.

Quòd infamia incestuosorum deleri non potest, peccata autem possunt. Item c. v.
¶ CAP. 23.

Quisquis non est legitimè coniunctus, vel absque dotali titulo ac benedictione sacerdotis constat copulatus: sacerdotes, vel legitimè coniunctos criminari, vel in eos testificari non potest. Quoniam omnis incesti maculā pollutus infamis est, & accusare supradictos non permittitur. Non solùm ergo hi reijciendi sunt & infames efficiuntur, sed etiam omnes eis consentientes.* Similiter de raptoribus, vel eis qui se-

niores impetunt fieri censemus. Hos verò sæculi leges interficiunt, sed nos præeunte misericordia sub infamiæ nota ad pœnitentiam recipimus. Ipsam quoque infamiam delere non possumus qua sunt aspersi, sed animas eorum per pœnitentiam publicam & Ecclesiæ satisfactionem sanare cupimus: quia manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda.

De decennali pœnitentia eorum qui consentiunt incestuosis. Ancyranum conc. c. xxiv.

§ CAP. 24.

Quidam sponsam habens, sororem eius violauit, & grauidam reddidit, postmodum desponsatam duxit vxorem. Illa verò quę corrupta est, laqueo se peremit. Hi qui fuerunt conscij post decennem satisfactionem iussi sunt suscipi, secundùm gradus pœnitentiæ constitutos.

Etiam conc. Epaunensi c. 30 & Arelat. 3 c. 2 35. q. 2. & 3. c. de incestis coniunctionibus

Qui sint incestuosi. Ex concilio Agathensi, c. lxi.

§ CAP. 25.

* Incestos nullo coniugij nomine deputandos (quos etiam designare funestum est) hos esse censemus: Si quis relictam fratris carnali coniunctione polluerit: si quis frater germanam vxorem acceperit: si quis nouercam duxerit: si quis consobrinæ se sociauerit: si quis relictæ vel filiæ auunculi misceatur, aut patrui filiæ vel priuignæ suæ: aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitu polluerit aut duxerit vxorem. *Item.* Sanè quibus coniuncti illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

* Incestuosos.

Eodem cap.

Lib. 12. epi. 31 vel 32.

Quòd vsque ad septimam generationem coniungi non debeant fideles. Gregorius Fœlici episcopo.

§ CAP. 26.

35. q. 2. & 3. c. progeniē.

Progeniem suam vnumquemque, de his qui fideliter edocti sunt, & iam firma radice plantati stant inconuulsi, vsque ad septimam obseruare decernimus generationem: & quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad huius copulæ non accedere se societatem præsumant, nec eam quā aliquis ex propria consanguinitate coniugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugio ducere vlli profectò Christianorum licet, vel licebit: quia incestus est talis coitus & abominabilis Deo & cunctis bonis hominibus. Incestuosos verò nullo coniugij nomine deputandos à sanctis patribus dudum statutum esse legimus.

Beda c. 27. lib. 1.

Quod duobus fratribus duas sorores liceat vxores accipere. Beda in historia Anglorum c. xxxiv. & v. interrogatio Augustini.

§ CAP. 27.

Si debeant duo germani fratres singulas sorores vxores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generatæ. *Responsio Gregorij.* Hoc fieri modis omnibus licet. Nequaquam enim in sacris eloquiis inuenitur, quod huic capitulo contradicere videatur.

Greg. ibidē c. 6.

Quod cum nouerca misceri graue sit scelus. c. xxxvij. Gregorius respondet Augustino.

§ CAP. 28.

Leuit. 18.

Cum nouerca misceri graue facinus est: quia in lege scriptum est, Turpitudinem patris tui non reuelabis: neque enim turpitudinem patris filius reuelare potest: sed quia scriptum est, Erunt duo in carne vna, qui turpitudinem nouercæ quæ vna caro cum patre fuit, reuelare præsumpserit, profectò patris turpitudinem reuelabit. Cum cognata quoque misceri prohibitum est, quia per * coniunctionem priorem caro fratris fuerit facta: pro qua re etiam Ioannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio est * consummatus.

Genes. 2.

* coniugem.

Matth. 14.

* coronatus. *orig.*

Vt cum his qui se incesta pollutione commaculant, nulli Christianorum nec victum sumant. Ilerdense conc. c. iv.

§ CAP. 29.

Hi qui incesta pollutione se commaculant, placuit, vt quousque in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseuerant, vsque ad missam tantùm catechumenorum in ecclesia admittantur, cum quibus etiam nec cibum sumere vllum Christianorum (sicut iussit Apostolus) oportet.

1. Cor. 5.

Quòd idem sentiendum sit de materna linea consanguinitatis, quod de paterna. Nicolaus Carolo Archiepiscopo Magantino.

§ CAP. 30.

De consanguinitatis propinquitate atque cōiunctione, quam apud vos fieri dicitis, quam illicitam iudicamus: hoc de materna sentimus linea, quod & de paterna: quibus talem coniunctionem modis omnibus inhibemus.

Vt incestuosis post dignam pœnitentiam liceat matrimonia contrahere, ne absorbeantur. Nicolaus Carolo Archiepiscopo & eius suffraganeis.

§ CAP. 31.

In rescr. tit. 17. c. 5. Idem habet conc. Vvormat. c. 33.

Si quis cum duabus sororibus fornicatus fuerit, aut cum his personis de quibus sacra scriptura prohibet: si dignam egerit pœnitentiam & castitatis non valuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in coniugio vxorem accipere. Similiter mulier quæ tali fuerit scelere lapsa, vt fornicationis non perducatur ad chaos, perficiat. Sed hoc de laicis viris ac mulieribus solummodo statuimus.

33. q. 2. c. Si quis cum.

*Vt coniugium occasione consanguinitatis non soluatur. Alexander ij. Gulielmo de * Monasteriolo.*

§ CAP. 32.

* Monstrolico legit Gratia.

Multorum relatione cognouimus te propriā velle abiicere vxorē & adhærere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem. Vnde Apostolica authoritate interdicendo mandamus tibi, vt hanc quam nunc habes vxorem nullatenus præsumas dimittere vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum concilium causam istam examinauerit.

35 q. 6. cap. multorum.

*Vt propter consanguinitatem nisi iuramento probatam, non soluatur coniugium. Vrbanus ij. * Cyriaco Genuensi episcopo.*

§ CAP. 33.

* Richardo Ianuen. episcopo *habet Gratia.*

Notificamus tibi, vt si tres aut duo ex propinquioribus iam defunctæ vxoris eius qui accusatur vel viuæ, hanc propinquitatem iureiurando firmauerint, vel tres aut duo ex antiquioribus Genuensibus quibus hæc propinquitas nota est, qui bonæ famæ & veracis testimonij sint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo studio, supradicto modo consanguinitatem firmauerint, sine omni mora coniugia dissoluātur. Quod si propinqui vel extranei verbis tantum propinquitatem testantur, & iuramento probare vel noluerint vel nequiuerint, coniu-

35 q. 5. c notificamus.

gium nullatenus dissoluatur, sed competens è pœnitentia propter infamiam vel peccati maculam (si forte in hac re contraxerint aliquam) iniungatur.

30 q. iii. * Gratia. ss habet: item est inter fratres & filios spirituales gratuita & sancta, &c.

Quòd spiritualis propinquitas sit inter compatrem & filiolum. Responsio Nicolai ad consulta Bulgarorum. cap. iij. ¶ CAP. 34.

Ita diligere debet homo eum qui se suscipit ex sacro fonte, sicut patrem.* Est enim inter patres & filios spirituales gratuita & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Vnde inter eos non arbitramur esse quodlibet posse coniugale connubium, quandoquidem nec inter eos qui natura, & eos qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonium contrahi permittunt. *Item.* Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit, quantò potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cœleste sacramentum regeneratio sancti Spiritus vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei vel frater meus appellatur is, quem gratia diuina, quàm quem humana voluntas vt filius eius vel frater meus esset, elegit, prudentiúsque ab alterna commixtione secernimur.

In tert. tit. 15. c. 4.

Ne quis vxore defuncta commatrem eius ducat. Idem Salomoni Constantiensi episcopo. ¶ CAP. 35.

30 q. 4. c. Sciscitatur. Sciscitatur à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres spirituales habere valeat, vnam post alteram: in quo fraternitas tua meminisse debet scriptum esse, erunt duo in carne vna. Itaque cùm constet quia vir & vxor vna caro per connubiũ efficiuntur, restat nimirũ virũ cõpatrem cõstitui illi mulieri, cuius matrimonio assumpta vxor commater esse videbatur; & idcircò liquet virum illi fœminæ non posse iungi in copula, quæ commater erat eius, cum qua idem vna fuerit caro effectus.

Genes. 2.

Ibid c. 5. Et in Vvormat c. 34. 33. q. 2. c. Si quis

Ne quis filiolam vel commatrem ducat vxorem. Idem Carolo Archiepiscopo & eius suffraganeis. ¶ CAP. 36.

Si quis * cum matre spirituali fuerit fornicatus, anathematis (vt scitis) percutitur ictibus. Similiter autẽ & illum percutere promulgamus, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa quam ante episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit vncta, fornicationis perpetrauerit scelus: legitimam tamen si habuerit, non dimittere cogatur vxorẽ.

* cũ cõmatre.

De quodam, qui concubinæ suæ consanguineam, vt alteri desponsatam, duxerit vxorem. Alexãder ij. Constantino Aretino episcopo. ¶ CAP. 37.

Scripsisti quendam ecclesiæ tuæ filium concubinæ suæ in quarta linea consanguineam, alterius scilicet desponsatam pro coniuge duxisse. Iurauerat enim eam (vt asseris) in matrimonium * prius ducere sponsus: iurauit etiam illam in fornicatione retinere incestuosus. *Item infra.* Apostolica fulti authoritate tibi iudicando consuluimus, sponsam proprio sponso concedi, illi videlicet qui nulla consanguinitatis copula iungitur sibi. Quoniam misericordius periurij pœna, quæ pro vitandis culpis contrahit, indulgenda est, quàm pœna periurij

* propri⁹ Victor.

cum perseuerantia criminis vel delicti. Tribus denique peccator iste notatur criminibus, periurio, adulterio, incestu. Periurio namque, quia quod obseruare legaliter non potuit, sine iudicio parentum, vel iudicum temerè intrare præsumpsit. Adulterio quidem, quoniam alterius sponsam viuente proximo concupiuit & seduxit. Incestu, quia contra decreta patrum vicinius quàm liceat permiscere sanguinem sanguini, non veretur. *Item infra.* Nosti quid sacri canones super huiuscemodi homine decreuerunt: videlicet, si laicus, vt non promoueatur ad clerum: si clericus, vlterius non ascendat.

Quòd mulier affinitatem contrahit cum omnibus cognatis viri sui. Ex epistola Gregorij. ¶ CAP. 38.

Gregorius seruus seruorum Dei Venerio Caralitano. Fraternitatis tuæ studiosæ sagacitati frater amande quas debeo refero grates, quoniam quæsisti quæ debuisti, iucundum reddidisti me. Vnde placidè ad inquisita respondeo. Sedem Apostolicam consulere decreuisti, si mulier copula nuptiali extraneo viro iuncta, cognationi eius pertineat, si eo defuncto cognatio maneat eadem, vel si sub alio viro cognationis vocabula dissoluantur: vel si susceptæ soboles possint legitimè ad prioris viri cognationis trãsire copulam. Est enim verbum domini validum & forte, est durabile, est perseuerabile, est immutabile, non momentaneum, non transitoriũ. Ait autem per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam: Quamobrem relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Cui non contradixit dominus. Deinde cùm veritas oriretur de terra in terram, & * visibilis in humanitate apparuit, interrogatum est, si licitum esset homini vxorem relinquere. Quod prohibens fieri vetuit, præterquam si fornicatio sola excluserit copulam maritalem. Vnde protulit statim in mediũ eandem ipsam sententiam, quam ante sæcula manens cum patre verbum inspirauerat in Adã, ipse confirmans, quod ipse protinus protulit homo: Quamobrem relinquet homo patrem & matrem suam & adhęrebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Si vna caro fiunt, quomodo poterit aliquis eorum propinquus pertinere vni, si non pertineat alteri? Quod minimè fieri posse credendum est, nam vno defuncto in superstite affinitas non deletur, nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copulæ soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis sobolem placet ad ipsius affinitatis prioris siquidem transire consortium: pro eo quòd verbum domini validum est & forte, & vt inquiens dixit propheta, Verbum domini manet in æternum. Et alius Propheta. Quoniam ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt: statuit ea in sæculum & in sæculum sæculi, pręceptum posuit & non pręteribit: Nam potest per verbum suum atque præceptum efficere duo in carnem vnam, & masculum & fœminam, qui innumeram multitudinem sexus vtriusque non desistit secum facere vnum: sicut per se veritas dixit: Non pro his tantùm rogo, sed etiam pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt vnum sint, sicut tu pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis vnum sint. Si quis ergo teme-

35. q. 10. c. Fraternitatis. Matth. 24. Genes. 2. Psal. 84. * inuisibilis. Matth. 19. Genes. 2. Esaia 40. Psal. 148. Ioan. 17.

rario ausu & sacrilego in defuncto quærit propinquitatem, vel sub altero affinitatis vocabula dissipare, vel susceptam sobolem alterius copulæ credens legitimè sociari, propinquitatis prioris: hic negat Dei verbum validum esse & forte. Et qui tam facilè vel tam velociter quærit dissoluere, hic non credit verbum domini manere in æternum. Confice terram ex quatuor locis distantibus magna intercapedine, & confectam & conglutinatam finge, cuiuscunque figuræ vel immensitatis corpus quod volueris, &c.

Quæ sequũtur inueniẽs apud Gratia.

Cap 32.

Quòd nulli liceat de propria cognatione vxorem ducere. Ex concilio Vvormaciensi, c. xi.

¶ CAP. 39.

35. q. 3. c. in copulatione. In copulatione fidelium, generationum numerum non definimus: sed id statuimus vt nulli liceat Christiano de propria consanguinitate vel cognatione vxorem accipere, vsque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.

Ex conc. Epaunensi, c 30.

De incestuosis. Ex concilio Agathensi. c. lxi.

¶ CAP. 40.

35 q 2 c. de incestis. De incestis coniunctionibus nil prorsus veniæ reseruamus, nisi cùm adulterium separatione sanauerint. Et si sanare noluerint, anathematizentur.

Item, de eadem re. ¶ CAP. 41.

Gratia tribuit Aurelia. conc 35 q. 8. c incestuosi. Incestuosi dum in ipso detestando atque nefando scelere manent, nō inter fideles Christianos, sed inter gentiles aut catechumenos habeantur, id est cum Christianis non sumant potum nec cibum, sed soli hoc faciant, non osculentur, aut salutentur ab eis. Sed si suis sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam pœnitentiam redire noluerint, inter eos habeantur qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam

Matth. 18. inter eos de quibus per se veritas ait: Si te non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et si alter eorum præuentus fuerit, alter quamdiu viuat grauiter pœniteat, & sine spe coniugij maneat.

Toletã. cõc. 2. c. 5.

Ne aliquis fidelium ad propinquam sanguinis sui accedat. Ex concilio Toletano xi. c. v.

¶ CAP. 42.

Nam & hæc salubriter præcauenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui vsquequò affinitatis lineamenta successione generis cognoscit, in matrimonio sibi desideret

Leuit. 18. Ibidem. copulari: quoniam scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. Et iterum, Anima quæ fecerit quippiam ex istis peribit de medio populi sui. Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.

Quòd æqualiter non coniungendus sit in matrimonio vir suis consanguineis, & vxoris. Ex decreto Iulij Papæ.

¶ CAP. 43.

35 q 2 c. æqualiter. Æqualiter vir non coniungitur in matrimonio consanguineis suis, & consanguineis vxoris suæ.

Quòd vno modo parentela viri & mulieris in coniunctione consideranda sit. Ex concilio Manticeno, c. iij. ¶ CAP. 44.

Cõc. Cab. lo. 2. c. 29.

Sanè consanguinitas quæ in proprio viro obseruanda est, hæc nimirum in vxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est, & quia constat eos duos fuisse in carne vna, communis illis vtraque parentela esse credenda est, sicut scriptum est, Erunt duo in carne vna. *Gen. 2.*

In quo geniculo abstinendum sit. Ex dictis Isidori.

¶ CAP. 45.

Isido c 6. li. 9. Etym.

Isidorus in etymologiis suis vsque ad septimã generationem consanguinitatis abstinendum, & sic legitimo connubio coniungendum asseruit. Inde reor eum fecisse, quòd genealogiæ seriem retexens, quousque ordinem numerandi perducere posset, eò cognationem sanguinis seruandam æstimauit: sicque ad reuocationem generis & amicitiæ ius confirmandum, redire ad connubium sanciuit, quando iam cognationis ordo numerari desinit.

Ibidem c. 5.

In quo ramusculo consanguinitatis legitima connubia fieri possint Ex dictis eiusdem.

¶ CAP. 46.

35. q. 4 & 5. c series & c. consanguinitas. Beatus Isidorus de consanguinitate sic loquitur, cuius series septem gradibus dirimitur, hoc modo: filius & filia quod est frater & soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos & neptis primus, pronepos & pronepotis secũdus, abnepos & abneptis terti⁹, adnepos & adnepotis quartus, trinepos & trineptis quintus, trinepotis nepos, & trineptis sextus. Hæc consanguini- *Ibidem c. 6.* tas dum se paulatim in propaginum ordinibus dirimens, vsque ad vltimum gradum sese subtraxerit, & propinquitas esse desierit, tunc primum lex in matrimonij vinculum recipietur, & quodammodo reuocabit fugientem. Ideo autem vsque ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut in sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

Quòd consanguinitas vsque ad septimum geniculum conseruari debeat. Conc. apud Theodonisvillam habito, c. viii. ¶ CAP. 47.

Nullus fidelium vsque ad affinitatis lineam, id est vsque in vij. progeniem consanguineam suam ducat vxorem, vel eam quoquo modo incesti macula polluat. Si quis verò hoc temerè præsumpserit, vt incestum luat, ac publicè iuxta canonicos gradus pœniteat.

Item de eadem re. Ex conc. Lugdunensi, c. x.

¶ CAP. 48.

Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsque ad vij. gradum vxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis. * Qui autem ante innupti erant, à sacerdote benedicti, nubere audeant. *35 q. 2 & 3. c nulli.* ** Gratia. sic habet qui autẽ nupturi erunt à sacerdote, &c.*

Item de eadem re. Ex concilio Aurelianensi, c. x.

¶ CAP. 49.

Nullum in vtroque sexu permittimus ex propinquitate sanguinis, vel vxoris, vsque in septimum generis gradum vxorem ducere, vel incesti macula commaculari. *Gratian tribuit Iulio Papæ 35. q. 5. c. nullum.*

De

De eadem re. Ex conc. Agripin. c. vi.
¶ CAP. 50.

In septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, vltra quos nec affinitas inuenitur, nec successio potest amplius prorogari.

Item de eadem re. Ex conc. Mildensi, c. vii.
¶ CAP. 51.

35 q. 2. c. de affinitate. De affinitate namque sanguinis per gradus cognationis, placuit vsque ad septimam generationem obseruare. Nam & hæreditas rerum per legales definitiones sancit vsque ad septimum gradum prætendere hæredum successionem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Annectitur ad calcem Ilerden. cõc. *Vt duobus vel tribus testibus testimonia dicentibus consanguinei separentur. Ex conc. Ilerdensi, c. xx.*
¶ CAP. 52.

35. q. 6. c. ab isto. Deut. 17. & 19. Matth 18. 2. Cor. 13. Vt omnis controuersia quæ de ecclesiasticis rebus fit, secundùm diuinam legem sub duobus vel tribus testibus terminetur. Testis est dominus cum dicit, Non vnus stet contra alium, sed in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

Quid faciendum sit si nemo consanguinitatem sacramento firmare voluerit. Ex registro Vrbani Papæ ii. ¶ CAP. 53.

35 q. 6 cap. Si duo. Conuenit Troiæ in Apulia concilium episcoporum ferè lxxv. Abbatum xij. in quo actum est de consanguinitatis linea coniugatis, cùm nemo tamen dictum sacramenti vellet assertione firmare: præceptum est vt episcopi quorum diœcesiani sunt, eos per congrua spatia trina aduocatione conueniant. Tunc si duo vel tres viri consanguinitatem iureiurando firmauerint, vel ipsimet fortè confessi fuerint, coniugia dissoluantur. Si verò neutrum contigerit, Episcopi eos per baptismum, per fidem, per iudicium Christi, in vera obedientia obtestentur, quatenus palam faciant, vtrum se (sicut fama est) consanguineos recognoscant: si negauerint, sibi ipsis relinquendi sunt: ita tamen vt si aliud in cõscientia habeant, se à liminibus ecclesiæ, à corpore & sanguine domini, à fidelium communione nouerint segregatos, atque infames effectos, donec ab incesti facinore desinant. Si se episcoporum iudicio segregauerint, si iuuenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

In qua linea consanguinitas separari debeat. Ex concilio Cabilonensi, cap. 5.
¶ CAP. 54.

Mogũt. cõc. sub Carolo magno c. 54. 35. q. 2. c. contradicimus. Contradicimus quoq; vt in quarta vel quinta, sextáque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Vbi autem post interdictum, factum fuerit inuentum, separetur.

In qua linea S. Gregorius Anglorum genti coniugia permiserit. Ex epist. Ioannis Constantinopolitani ad Fœlicem episcopum Siciliæ.
¶ CAP. 55.

35. q. 2. cap. quædam lex Romana. Greg ad 6. interroga. Augusti Cãtuar episc. Gregorius Papa requisitus ab Augustino Anglorum gentis episcopo quota generatione fideles debeant copulari, dispensatoriè sic rescribit. Quædam lex in Romana repub. permittit, vt siue frater & soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius & filia misceantur, experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Vnde necesse est, vt iam quarta vel quinta generatio fidelium licenter sibi iungantur.

Quòd S. Gregorius hoc Anglorum genti specialiter non generaliter permisit. Ibidem.
¶ CAP. 56.

Verùm post multum temporis à Fœlice Messanæ Siciliæ præsule requisitus, vtrum Augustino Gregorius scripserit, vt Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minimè soluerentur, humillimus pater Gregorius inter cætera talem dedit rationem: Quod scripsi Augustino Anglorum gentis Episcopo alumno videlicet (vt recordaris) tuo, de cõsanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum genti quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono quod cœperat metuendo austeriora recederet, specialiter & non generaliter certissimè scripsisse me cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas testis existit: nec ea intentione hæc illis scripsi mandata, vt postquàm firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est vsque ad septimam generationem iungantur: sed quòd adhuc illis neophytis existentibus eis primum illicita consentire, & eos verbis ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint rationabiliter & fideliter excludere oporteret. Nam iuxta Apostolum qui ait, lac dedi vobis potum, non escam, ista illis modò, non posteris (vt præfixum est) temporibus tenenda indulsimus: ne bonum quod infirma radice plantatum erat exureretur, sed aliquãtùm firmaretur, & vsque ad perfectionem custodiretur. Hæc ergo ego Ioannes idcirco perstringendo curaui, vt hi qui occasione nouæ dispensationis illicita matrimonia contra hunc eruditissimum virum causantur, non generaliter quartæ generationis copulam censuisse, immò venialiter simulque temporaliter permisisse cognoscãt. *Greg epist. 31 lib 12.* *1. Cor. 3.*

Quòd extranei nisi ex necessitate, dissidium inter consanguineos facere non debeant. Ex decretis Fabiani Papæ, c. viij. CAP. 57. *In fragm.*

Consanguineos extraneorum nullus accuset vel consanguinitatem in synodo computet, sed propinqui ad quorum notitiam pertinet, id est, pater, mater, soror, frater, patruus, auunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus quibus eadem propinquitas nota sit, episcopus canonicè perquirat, & si inuenta fuerit propinquitas, separentur. *35 q. 6. c. cõsanguineos.*

Ne quis neptem suam ducat. Ex concilio Romano. Gregorius. ¶ CAP. 58. *Ex decretis Greg. 2. iunioris appellati. c. 6.*

Si quis neptem suam in coniugio duxerit, anathema sit.

De eadem re, eiusdem Gregorij. ¶ CAP. 59. *Cap. 8.*

Si quis consobrinam in coniugium duxerit, anathema sit.

De eadem re. ¶ CAP. 60. *Cap. 9.*

Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit in cõiugio duxerit, anathema sit.

Sacramentum de parentela quomodo sit inquirenda. ¶ CAP. 61.

De illa parentela quam dicunt esse inter N. & istam coniugem N. quicquid inde scis aut audisti à tuis vicinis, aut à tuis antiquioribus propinquis, quod tu per nullum ingenium, nec propter amorem, nec propter timorem, aut per *35 q 6. c. de parentela.*

præmium aut per consanguinitatem celabis episcopum tuum aut eius missum, cui hoc inquirere iusserit quandocunque te ex hoc interrogauerit: sic te Deus adiuuet & istæ sanctorum reliquiæ.

Iuramentum testium. ¶ Cap. 62.

35.q 6.c. illud iuramẽtum. Illud sacramentum quod iste iurauit de illa parentela quæ inter filium & eius coniugem N. computatur, quòd tu illud obseruabis in quantum sapis aut audisti: sic te Deus adiuuet.

Sacramentum de incestuoso coniugio.
¶ Cap. 63.

35.q 6.c. ab isto. Ab isto die in antea, quod tu per nullum ingenium te sociabis huic tuæ consanguineæ N. cum qua contra legem & rectam Christianitatem tuam, adulterium & incestum perpetrasti, nec in coniugio, nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad vnam mensam manducabis & bibes, aut sub vno tecto manebis: nisi fortè in ecclesia, aut in aliquo publico loco, vbi nulla mala suspicio possit esse: & ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini. Nec aliam coniugem accipies, nisi fortè post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab episcopo tuo, aut eius misso: sic te Deus adiuuet, & istæ sanctorum reliquiæ.

Isid c. 5. lib. 9. Etym. *Hæc capitula de septem gradibus consanguinitatis S. Isidorus diligenti inquisitione descripsit, & in figura apertius depicta ordinauit. c. 1. de vij. gradibus consanguinitatis.*

¶ Cap. 64.

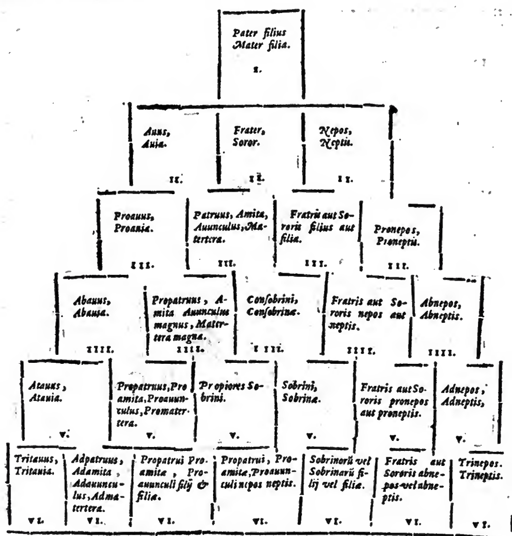
I. Primo gradu superiori linea continentur pater mater: inferiori filius filia: quibus nullæ aliæ personæ iunguntur.
II. Secundo gradu continentur superiori linea auus auia: inferiori nepos neptis. In transuersa frater soror, quæ personæ duplicantur. Auus enim & auia tam ex patre, quã ex matre accipiuntur. Quæ personæ, sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia * earum quæ in quo gradu subsistunt, ipso ordine duplicantur. Istæ personæ in secũdo gradu ideo duplices appellantur, quia duo aui sunt, & paternus & maternus. Item duo genera nepotum sunt, siue ex filio, siue ex filia procreati. Frater & soror ex transuerso veniunt, id est, aut frater patris aut frater matris, qui aut patruus aut auunculus nominatur. Qui & ipsi hoc ordine duplicantur.

* Gratia. sic habet: eorum in quo gradu consistunt.

III. Tertio gradu veniunt supra, proauus proauia: infra pronepos proneptis. Ex obliquo fratris sororisque filius: vel filia: patruus amita, id est, patris frater & soror: auunculus matertera, id est, matris frater & soror.
Quarto gradu veniunt suprà, abauus abauia: infra abnepos abneptis. IV. Ex obliquo fratris & sororis nepos, neptis. Patruelis frater, soror: patruelis, id est, patrui filius vel filia. Consobrinus, consobrina, id est auunculi & materteræ filius vel filia. Amitinus, amitina, id est amitæ filius vel filia. Itémque consobrini qui ex duabus sororibus nascuntur. Quibus accessit patruus magnus, amita magna, id est aui paterni frater & soror. Auunculus magnus, matertera magna, id est auiæ tam paternæ, quam maternæ frater & soror.
Quinto gradu veniunt, suprà quidem attauus, attauia: infra adnepos, adneptis. V. Ex obliquo fratris & sororis pronepos, proneptis: fratris patruelis, sororis patruelis amitini, amitinæ, consobrini consobrinæ filius vel filia: propior consobrinus consobrina, id est patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius vel filia. Quibus accrescunt propatruus, proamita. Hi sunt proaui materni, frater & soror, proauunculus, promatertera. Hi sunt proauiæ paternæ maternæque frater & soror, proauique magni materni. Hæc species nec aliis gradibus quàm scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.
Sexto gradu veniunt suprà VI. triauus, triauia: infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & sororis, abnepos abneptis: fratris patruelis, sororis matruelis amitini amitinæ, cõsobrini cõsobrinæ: patrui magni, amitæ magnæ: auũculi magni, materteræ magnæ nepos neptis: propioris cõsobrini filius vel filia, qui consobrini appellantur: quibus ex latere accrescunt propatrui proamitæ: proauunculi promaterteræ filius vel filia, adpatruus adamita. Hi sũt abaui paterni frater & soror, abauunculus abmatertera. Hi sunt abauiæ paternæ maternæque frater & soror, abauique materni. Hæc quoque explanari ampliùs non possunt, quàm ipse author disseruit.
Septimo gradu qui sibi sunt cognati, recta VII. linea supra infráque propriis nominibus non appellantur, sed ex transuersa linea continentur fratris sororis, adnepos adneptis: consobrini filij filiæque successionis, idcirco gradus septem constituti sunt, quia vlteriùs per rerum naturam nec nomina inueniri, nec vita succedentibus prorogari potest. In his enim septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, vltra quos affinitas inueniri, nec successio potest ampliùs prorogari.

DE	**PA**	**TRI**		**BVS**	
Author mei	*generis*	*mihi pater eſt*	*ego illi*	*Filius*	*aut filia*
Patris mei	*pater*	*mihi auus eſt*	*ego illi*	*Nepos*	*aut neptis*
Patris mei	*auus*	*mihi proauus eſt*	*ego illi*	*Pronepos*	*aut proneptis*
Patris mei	*proauus*	*mihi abauus eſt*	*ego illi*	*Abnepos*	*aut abneptis*
Patris mei	*abauus*	*mihi atauus eſt*	*ego illi*	*Adnepos*	*aut adneptis*
Patris mei	*atauus*	*mihi tritauus eſt*	*ego illi*	*Trinepos*	*aut trineptis*
DE	**PA**	**TRV**		**IS**	
Patris mei	*frater*	*mihi patruus eſt*	*ego illi*	*Fratris filius*	*aut filia*
Patris mei	*pater*	*mihi pater magnus eſt*	*ego illi*	*Filÿ fratris filius*	*aut filia*
Patrui mei	*auus*	*mihi propatruus eſt*	*ego illi*	*Filÿ filia nepos*	*aut neptis*
Patrui mei	*proauus*	*mihi adpatruus eſt*	*ego illi*	*Neptis filius*	*vel filia*
DE	**A**	**MI**		**TIS**	
Patris mei	*ſoror*	*mihi amita eſt*	*ego illi*	*Fratris filius*	*aut filia*
Amitæ meæ	*mater*	*mihi amita magna eſt*	*ego illi*	*Filiæ fratris filius*	*aut filia*
Amitæ meæ	*auia*	*mihi proamita eſt*	*ego illi*	*Neptis filius*	*aut filia*
Amitæ meæ	*proauia*	*mihi abamita eſt*	*ego illi*	*Neptis nepos*	*aut neptis*
DE	**A**	**VVN**		**CV LIS**	
Matris meæ	*frater*	*mihi auunculus eſt*	*ego illi*	*Sororis filius*	*aut filia*
Auunculi mei	*pater*	*mihi auunc.magnus eſt*	*ego illi*	*Filÿ ſororis filius*	*aut filia*
Auunculi mei	*auus*	*mihi proauunculus eſt*	*ego illi*	*Filij nepos*	*aut neptis*
Auunculi mei	*proauus*	*mihi abauunculus eſt*	*ego illi*	*Neptis filius*	*aut filia*
DE	**MA**	**TER**		**TE RIS**	
Matris mea	*ſoror*	*mihi matertera eſt*	*ego illi*	*Sororis filius*	*aut filia*
Materteræ meæ	*ſoror*	*mihi matert.mag eſt*	*ego illi*	*Sororis nepos*	*aut neptis*
Auiæ meæ	*ſoror*	*mihi abmatertera eſt*	*ego illi*	*Sororis pronepos*	*aut pron.*
Proauia meæ	*ſoror*	*mihi promatert. eſt*	*ego illi*	*Neptis filius*	*vel filia*

SCHEMATA DICVNTVR Ramusculi quos Aduocati faciunt in Genere cùm gradus cognationum partiuntur, vt puta, ille filius, ille pater, ille auus, ille agnatus, & cæteri quorum figuræ hæ sunt.

Hæc Consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens, vsq; ad vltimum gradum subtraxerit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodò reuocat fugientem. Ideo autem vsq; ad sextum Generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Tritaui pater.	Tritaui mater.
vii.	vii.

Tripatruus Triamita.	Tritauus.	Tritauia.	Triauunculus, Trimatertera.
vii.	vi.	vi	vii.

Adpatrui, Adamitæ filij.	Adpatruus Adamita.	Atauus.	Atauia.	Adauunculus, Admatertera.	Adauunculi Admatertæ filij.
vii.	vi	v.	v.	vi.	vii.

Abpatrui, Abamitæ nepotes.	Abpatrui Abamitæ filij.	Abpatruus Abamita.	Abauus.	Abauia.	Abauunculus, Abmatertera.	Abauunculi Abmaterteræ filij.	Abauunculi Abmaterteræ nepotes
vii.	vi.	v.	iiii.	iiii.	v.	vi.	vii.

Propatrui Proamitæ nepotes.	Propatrui Proamitæ pronepotes	Propatrui Proamitæ filij.	Propatruus Proamita.	Proauus.	Proauia.	Proauunculus Promatertera,	Proauunculi Promaterteræ filij.	Proauunculi promaterteræ nepotes.	Proauunculi Promater. pronepotes
vii.	vi.	v.	iiii.	iii.	iii.	iiii.	v.	vi.	vii.

Propatruorũ, amitarũ pronepotes.	Propatruorũ, Amitarũ nepotes	Propatruorum, Amitarum filij.	Propatrueles, Amitini.	Propatruus Proamita magna.	Auus.	Auia.	Auunculus Matertera magna.	Propri⁹ sobrin⁹, propria sobrina.	Sobrini Sobrinæ filij	Sobrini Sobrinæ nepotes.	Sobrini Sobrinæ pronepotes,
vii.	vi	v.	iiii.	iii.	ii.	ii.	iii.	iiii.	v.	vi.	vii.

Fratris patrui Amitini nepotes.	Patrui, Amitini pronepotes.	Patrui, Amitini nepotes.	Propatrueli Amitini filij.	Frater, Soror patruelis, amitinæ.	Patruus Amita.	PATER	MATER	Auunculus Matertera	Consobrinus, consobrina.	Consobrini, cõsobrinæ filij.	Consobrini, cõsobrinæ nepotes,	Cõsobrini cõsobrinæ pronepotes	Cõsobrini, sororis nepotes.
vii.	vi.	v.	iiii.	iii.	ii.	i.	i.	ii.	iii.	iiii.	v.	vi.	vii.

Filius.	Filia.
i.	i.
Nepos	Neptis
ii.	ii
Pronepos.	Proneptis.
iii.	iii.
Abnepos.	Abneptis.
iiii.	iiii.
Adnepos.	Adneptis.
v.	v.
Trinepos.	Trineptis.
vi.	vi.
Trinepotis nepos.	Trinepotis neptis.
vii.	vii.

De incestuosis qui admonitiones sacerdotum contemnunt. Ex conc. Turonensi iij. c. xli.

¶ Cap. 65.

25. q. 5. c. incestuosi. Incestuosi, parricidæ, homicidæ multi apud nos (proh dolor) reperiuntur, sed aliqui ex illis sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, quos oportet per sæcularis potentiæ disciplinã à tam praua consuetudine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt reuocari.

Ne infra septimam generationem coniugia fiant. Ex Concilio apud Confluentiam, c. i. Cui interfuerunt Carolus & Henricus Reges.

¶ Cap. 66.

Anno dominicæ incarnationis, D.CCCCXII. apud Confluentiam iussu venerabilium principum Caroli videlicet & Henrici regum reuerendissimorum, congregati sunt Episcopi numero octo Herimannus Agrippinensis Archiepiscopus, Thiedo Vviteburgensis Episcopus, Luitharius Mundanensis episcopus, Doto Osneburgensis episcopus, Rihgouunno Vvarmatiensis episcopus, Rithuuius Strazburgensis episcopus, Vnuuanus Padebrunensis episcopus, cum abbatibus aliisque sacri ordinis viris quamplurimis: qui ipso cooperante & sententias eorum confirmante Domino Christo, in synodali residentes conuentu multa vtilia, ac sanctæ Dei ecclesiæ profutura saluberrimo tractantes consilio, inter cætera quæ statuerunt. hoc maximè necessarium, & instanti (proh dolor) tẽpore per abusionem frequentissimum cognationis incestum, summa cautela vitandum firmauerunt, hoc est, ne vllus christianus infra septimam generationem nuptias copulare præsumat. Cap. 1.

De muliere quæ cum duobus fratribus fornicata est. Ex concilio Neocæsarensi cap. ij.

¶ Cap. 67.

Mulier si duobus fratribus nupserit, abiiciatur vsque ad mortem: veruntamen in exitu, propter misericordiam, si promiserit quòd facta incolumis huius coniunctionis vincula dissoluat, fructum pœnitentiæ consequatur, & communio ei concedatur. Quòd si defecerit vir aut mulier in talibus nuptiis, difficilis erit pœnitentia in vita permanenti.

Mart. Bracarens. c. 79. *De eadem re. Ex decret. Martini, cap. lxxx.*

¶ Cap. 68.

Si qua mulier duos fratres, aut si quis vir duas sorores duxerit, à communione separentur, vsque ad mortem. In morte, pro misericordia viaticum accipiant.

Vermer. cap. 12. 32. q. 7. cap. qui dormierit. *De illo qui cum duabus sororibus fornicatus est, quarum vna vxor fuit. Ex concilio Aurelianensi cap. vi.*

¶ Cap. 69.

Qui dormierit cum duabus sororibus, & vna ex illis antea vxor fuerit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri vnquam coniugio copulentur.

De illo qui cum duabus sororibus, cum nouerca, vel cum sorore sua, vel cum amita, vel matertera sua, vel filia patrui, vel auunculi sui, vel cum filia amitæ vel materteræ sua, vel cum nepte sua, vel cum commatre sua, vel cum filiola quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenuit, fornicatus est. Ex eodem concilio.

¶ Cap. 70.

Si quis fornicatus fuerit cum duabus sororibus, vel cum nouerca sua, vel cum sorore, sua, vel cum amita sua, vel cum matertera sua, vel cum filia patrui sui, & auunculi sui, vel cum filia amitæ suæ siue materteræ suæ, vel cum nepte sua, vel cum cõmatre sua, aut filiola sua, siue quam de fonte suscepit, vel ante episcopum tenuit, & si qua mulier simili modo fornicata fuerit, abstineat se ab ingressu domus Dei annum, & eodem anno nisi dominicis diebus & festis solummodo pane & aqua & sale vtatur, arma non ferat, osculum nulli præbeat, sacrificium nisi pro viatico minimè accipiat. Sex deinde annis ingrediatur quidem domum Dei, sed carnibus & vino & sicera minimè vtatur, nisi festis diebus. De armis verò & osculis, siue de sacrificio, sicut supradictũ est. Postea verò duobus annis quando carne vescitur, à potu omni quo inebriari potest se contineat. Et si potum biberit, minimè carne vescatur absque præcipuis festis diebus. De armis verò vel osculo & sacrificio modum teneat iam dictum. Inde vsque ad obitum suum nisi prædictis festis diebus à carne abstineat, & tres ferias legitimas in omni hebdomada, & tres quadragesimas in anno legitimè custodiat. De armis verò, vt supradictum est, & nunquam aliquando coniugio copuletur. Hæc eadem pœnitentia imponenda est parricidis vel fratricidis vel consanguineis, nec non & qui sponte per fraudem & auaritiam hominem innoxium, quod * morchidum vocant. * ali. morth dicitur.

De illo qui cùm matrem habuerit vxorem, cum filiastra fornicatus fuerit. Item ex Concil. Moguntinensi. Moguntia. conc sub Carolo Magno, ca. 56.

¶ Cap. 71.

Si quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu cum duabus sororibus concubuerit, aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio fornicata fuerit, tales copulationes anathematizari & disiungi præcipimus, nec vnquam amplius coniugio copulari sed sub magna districtione * fieri. 32. q. 7. cap. Si quis. * fortè, feriri.

De illo qui cum filiastra ignorante fornicatus est. Ex concilio apud Vermeriam, cap. iiij.

¶ Cap. 72.

Si quis cum matre & filia fornicatus est ignorante matre de filia, & filia de matre: ille nunquam accipiat vxorem, illæ verò si voluerint accipiant maritos. Si autem hoc scierint ipsæ fœminæ absque maritis in perpetuo maneant. 35. q. 2. & 3. c. Si quis cũ matre.

De illo qui stuprauerat quandam, quam frater eius postea ignorans duxit vxorem. Ex eodem cap. v. Conc. Tribur. c. 44.

¶ Cap. 73.

Si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciens eandem duxerit vxorem: frater eò quòd fratri crimen celauerit, pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem vsque ad mortem pœniteat, & sine spe coniugij maneat. 35. q. 2. & 3. c. Si homo.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. vi.

¶ CAP. 74.

Si frater cum muliere fornicatus fuerit, & frater nesciens cum eadem concubuerit: mulier diebus vitæ suæ pœniteat, post pœnitentiam autem frater ignarus sceleris coniugium accipiat si vult.

De eadem re. Ex concilio Matiscensi, cap. v.

¶ CAP. 75.

Item iudicatum est quendam stuprasse quandam fœminam, quam postea frater eius accepit vxorem. Statuerunt eum qui stuprauit & à se stupratam fratri celauit, quia geminauit peccatum, pœnitentia districtiori castigandum, coniugium tale dissolui oportere, & mulieri quidē nunquam dari potestatem nubendi: illis autem pro misericordia coniugium indulgere, sed cum pœnitentia.

Cap. 43. *De muliere cum qua & Pater & Filius fornicati sunt. Ex concilio Triburiensi.*

¶ CAP. 76.

34.q.1.&2. ca. quidam. Quidam fornicatus est cum quadam muliere, postea filius nesciens patris factum stuprauit eandem. Quod cùm pater rescisceret, de se filióque confessus est. Statuerunt melius esse vt taliter lapsis cum digna pœnitentia, legitima permittantur coniugia, quàm fortè deterius delinquant. Fornicaria autem sine spe coniugij maneat.

Sub Leone 4. c. 29. *De illo qui cum vxore, matre, & filiastra fornicatus est. Ex concilio Maguntiensi.*

¶ CAP. 77.

32.q 7.cap. Si quis. Si quis viduam vxorem duxerit, & postea cum filiastra fuerit fornicatus, seu cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum patre & filio: si quis relictā fratris, si quis neptem, aut nouercam, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam polluerit eos disiungi, & vlteriùs nunquam coniugio copulari præcipimus.

Pœnit.Rom. tit 3 c.13. *De illo coniugato qui cum filia materteræ suæ, vel auunculi, vel amitæ, vel patrui fornicatus fuerit. Ex conci. Triburiensi.*

¶ CAP. 78.

Interrogatum est si quis cum filia materteræ suæ vel amitæ vel auunculi vel patrui sui concubuerit, si coniugatus fuerit, liceátne illi vlterius vti coniugio, aut non coniugato vxorem accipere. Iustum esset, sicut aliqua statuta priorum habentur, vt in perpetuum tales à coniugio abstineant. Visum est humanæ fragilitatis intuitu, vt post pœnitentiam non quidem penitus priuentur coniugio, durissime tamen tam immanis fornicatio vindicetur. Sicut S. Papa Nicolaus & alij Romani pontifices statuerunt, ne fortè desperati multiplicius peccent.

De patre & filio, de auunculo & nepote, si cum vna muliere fornicati fuerint. Ex concilio Maguntiensi, cap. v.

¶ CAP. 79.

Interrogatum est si pater & filius, vel si duo fratres, vel si auunculus & nepos cum vna muliere fornicati sint, quid inde faciendum sit. Manifestum est quod graui vindicta plectendum est, quod graue facinus esse reperitur. Omnis
Exod. 20. enim mœchia interdicitur, vbi scriptum est non mœchaberis: quantò magis cum cognata vel cum coniuge, seu concubina cognati? Hinc in Leuitico scriptum est: Si mœchatus fuerit quis Leuit. 20.
cum vxore alterius, morte moriantur & mœchus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua & cum nuru sua, & qui filiam & matrem duxerit, & qui acceperit sororem suam, morte moriantur. Si enim in lege turpitudinē incestus mortis sententia vindicare iussit, quomodo in Euangelio vbi summa iustitia est, incestuosus peccati pœnitentiam euadet? Vnde Apostolus: Irritam qui fecerit legem Moysi, si sine vlla miseratione sub duobus vel tribus testibus moritur: Hebr. 10.
quantò magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Igitur Theodorus iudicauit eum qui incestum fecerit, xij. annos pœnitere debere, alij xv. alij x. alij vij. Sed nos priscorum patrum vestigia sequentes, his solis spacium pœnitentiæ temperemus, qui deuotè & cum lachrymis pœnitentiam egerint, cæteri definitum tempus obseruent.

De eadem re. Ex concil. apud Vermeriam, c. iij. Magunt sub Carolo Magno, cap. 55.

¶ CAP. 80.

30 q 1.c si quis filiast. ti. Si quis filiastrum aut filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab vxore sua, & aliam nunquam accipiat: similiter & mulier.

De illis qui infantes suos suscipiunt à baptismo vt separentur à coniugibus. Ex concil. Cabilonensi, cap. iij. Con. Cabilo. 2 sub Carolo Magno, c. 31.

¶ CAP. 81.

Dictum etiam nobis est, quasdam fœminas desidiosè, quasdam verò fraudulenter, vt à viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Vnde nos dignum duximus, vt si qua mulier filium suum desidia aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam aut propter fraudem, quamdiu viuat pœnitentiam agat, à viro tamen suo non separetur. 30 q. 1. cap dictum est.

De eadem re. Item ex conc. Maguntiensi cap. x. in claustro sancti Albani habito, præsente Ludouico Imperatore.

¶ CAP. 82.

De eo quod interrogasti, si ille qui filiolam suā duxit vxorem, & de eo qui concubuit cum commatre sua spirituali, & de eo qui filium suum baptizauit, & cuius vxor cum de fonte suscepit, ea ratione vt dissidium coniugij fieret, si postea in tali copulatione permanere possent: de talibus sic respondendum est. Si filiolam aut commatrem suam spiritualem aliquis in coniugio duxerit, separandos eos esse iudicamus, & graui pœnitentia plectendos. Si autem coniuges legitimi vnus aut ambo ex industria fecerint, vt filiū suum de fonte suscipiant vt dissidiū fiat, tale consilium damus: Si innupti manere voluerint, bonū est: sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant. Et si superuixerit præuaricator coniugij, acerrimâ pœnitentiā mulctetur, & sine spe coniugij maneat. 30.q 1.c. de eo quod.

De eadem re. Ex concil. Triburiensi, cap. viij. Mogunt sub Car. Ma c. 55.

¶ CAP. 83.

Nullus proprium filium aut filiam à fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam nec commatrē ducat vxorem, nec illam cuius filium * ad confirmationem ante episcopum tenuerit. Vbi autem factum fuerit, separentur. * aut filiā orig.

De eadem re. Ex concilio Maguntiensi, cap. v.
¶ CAP. 84.

Quàm detestabile & execrabile scelus sit vnicuique Christiano filiolam suam stuprare, testatur sanctus Gregorius Papa in dialogis suis, vbi refert quendam hominem polluisse filiolam suã. Et quia neglexit pœnitentiam agere, subito miserabili morbo correptus expirauit, & sepulto non solum corpus, sed etiam omne sepulchrum ignis inuisibilis consumpsit.

Lib 4 dialogorū ca. 32.

Pœnit. Rom. tit 3. c. 15.

De mulieribus quæ aliquo molimine inter se fornicantur. Ex pœnitentiali Theodori.
¶ CAP. 85.

Mulier quocunque molimine, aut in se ipsa, aut cum altera fornicans, duos annos pœniteat.

De sanctimonialibus si inter se fornicentur. De eodem. ¶ CAP. 86.

Si sanctimonialis cũ alia sanctimoniali per aliquod machinamentum fornicatæ fuerint, vij. annos pœniteant.

De muliere quæ cum altera fornicata fuerit. Ex concilio Ancyrano, cap. viij.
¶ CAP. 87.

Mulier si cum muliere fornicata fuerit, duos annos pœniteat. Sic & illa quæ semen viri sui miscet cibo, vt inde plus eius accipiat amorem pœniteat.

De illis qui irrationabiliter versantur. Ex concilio Ancyrano, cap. xv. ¶ CAP. 88.

De his qui irrationabiliter versati sunt siue versantur, id est, qui cum pecoribus & masculis se coinquinauerint, quotquot ante xx. ætatis suæ annum tale crimen cõmiserint xv. annis exactis in pœnitentia, communionem mereantur orationum. Deinde quinquennio in hac communione durantes, tunc demum oblationis sacramenta contingant. Discutiatur autem & vita eorum, qualis tempore pœnitudinis extiterit, & ita misericordiã consequantur. Quod si inexplebiliter his hæsere criminibus, ad agendã pœnitentiam prolixius tempus insumant. Quotquot autem post xx. annos ætatis vxores habentes in hoc peccato prolapsi sunt, xxv. annos pœnitentiam agentes ad orationis communionem recipiantur: In qua quinquennio perdurantes, tunc oblationis sacramenta percipiant. Quòd si qui & vxores habentes, & transcendentes quinquagesimum annum ætatis ita deliquerint, ad extremum vitæ communionis gratiam consequantur.

De eadem re. Ex eodem concilio cap. xvi.
¶ CAP. 89.

Eos qui irrationabiliter vixerint, & lepra iniusti criminis alios polluerint, præcepit sancta synodus inter eos orare, qui spiritu periclitantur immundo.

De illis qui cum pecudibus fornicantur. Ex pœnitentiali Theodori.
c. 17. ¶ CAP. 90.

Qui cum pecude peccat, quidam iudicant annos x. quidam vij. quidam * duos, quidam centum dies iuxta qualitatem personæ, pœniteat.

* tres,

Item de quadrupedum fornicatoribus. Ex Romano pœnitentiali. ¶ CAP. 91.

Si inuenti fuerint qui cum quadrupedibus, vel masculis contra naturam peccant, dura & districta pœnitentia coërcendi sunt. Quapropter episcopi vel Presbyteri à quibus iudicium pœnitentiæ injungitur, conentur omnibus modis hoc malum radicitus abscidere.

De illis qui fornicantur sicut Sodomitæ. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ CAP. 92. c. 18.

Qui fornicatus fuerit sicut Sodomitæ, si seruus est, scopis castigabitur & ij. annos pœniteat: si liber est coniugatus x. annos: si priuatus septem annos pœniteat. Pueri c. dies si in consuetudine est: Laicus coniugatus si in consuetudine habet, xv. annos pœniteat. Si ex ordinibus est & in cõsuetudine habet, degradatus vt laicus pœniteat. Qui autem cum fratre naturali fornicatus fuerit, per tam sordidam commixtionem, ab omni carne se abstineat, * vel xv. annos pœniteat: si clericus est, amplius pelli debet. * & j

De clericis vel monachis si fuerint masculorum insectatores. Ex dictis Basilij.
¶ CAP. 93.

Clericus vel monachus vt paruulorum insectator, vel qui osculo vel aliqua occasione turpi deprehensus fuerit, publicè verberetur, & coronam amittat, decaluatúsque turpiter sputamentis oblinitus in facie, vinculísque arctatus ferreis, carcerali vj. mensibus angustia maceretur, & triduo per hebdomadas singulas ex pane hordeaceo ad vesperam reficiatur. Post hæc aliis vj. mensibus sub senioris spiritualis custodia segregata in curticula degens, operi manuũ & orationi sit intentus, vigiliis & fletibus subiectus, & sub custodia semper duorum fratrum spiritualium ambulet, nulla priuata locutione vel consilio deinceps iuuenibus coniungendus.

De eadem re. Ex dictis Isidori.
¶ CAP. 94.

Si quis ex iuuenibus, vel aliqua suspiciosa persona cum paruulis iocatus fuerit, diuturna pœnitentia maceretur.

De eodem re. Ex dictis eiusdem.
¶ CAP. 95.

Si deprehensus fuerit aliquis frater ludere cum pueris, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertiò commoneatur vt memor sit honestatis, atque timoris Dei: si non cessauerit, seuerissimè corripiatur.

De eo qui spiritualem habet compatrem, cuius vxor commater non est, & eo defuncto, si eius viduam possit ducere vxorem. Ex concilio Triburiensi cap. xlvij, cui interfuit Rex Arnulphus.
¶ CAP. 96.

Qui spiritualem habet compatrem, cuius filium de lauacro sacri fontis accepit, & eius vxor commater non est, liceat ei, defuncto compatre suo, eius viduam ducere in vxorem si nullam habent consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non possunt coniungi, quos nulla proximitas carnalis, vel in id generatio secernit spiritualis? 30. q. 4. cap. qui spiritualem.

Vtrùm quis filiam spiritualis commatris suæ vxorem ducere possit. Ex eodem concilio, ca. xlviij.

¶ CAP. 97.

Illud etiam nec canonica institutione definimus, nec interdictione aliqua refutamus, sed propter eos qui diuersè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuito, & ita contingente rerum casu in coniugium duxerit, (consilio maturiori seruato) habeat, atque honestè legitimo coniugio operam det.

Lib. 4. c. 32. *De quodam qui suam filiolam spiritualem constuprauerat. Ex lib. Dialogorum Gregorij.*

¶ CAP. 98.

Terribile etiam quiddam in Valeriæ prouincia contigisse vir venerabilis Maximianus Syracusanus Episcopus, qui diu in hac vrbe meo monasterio præfuit, narrare consueuit dicens: Quidam curialis illic sacratissimo paschali sabbato iuuenculam cuiusdam filiam in baptismate suscepit. Qui post ieiunium domum reuersus multo vino inebriatus, eandem filiolam suam secum manere petiit, eámque nocte illa (quod dictu nefas est) perdidit. Cúmque mane facto surrexisset, reus cogitare cœpit vt ad balneum pergeret, ac si aqua balnei lauaret maculam peccati. Perrexit igitur, lauit, cœpit trepidatè ecclesiam ingredi, sed si tanto die non iret ad ecclesiam, erubescebat homines: sin verò iret, pertimescebat iudicium Dei Vicit itaque humana verecundia, perrexit ad ecclesiam, sed tremebundus & pauens stare cœpit, atque per singula momenta suspectus qua hora immundo spiritui traderetur, & coram omni populo vexaretur. Cúmque vehementer timeret, ei in illa missarum celebritate quasi aduersi nihil contigit, qui lætus exiit, & die altero ecclesiam iam securus intrauit: factúmque est, vt per sex continuos dies lætus ac securus procederet, æstimans quòd eius scelus dominus aut non vidisset, aut visum misericorditer dimisisset, die autem septimo, subita morte defunctus est Cúmque sepulturæ traditus fuisset per longum tempus cunctis videntibus de sepulchro eius flamma exiit, & tamdiu ossa eius concremauit, quousque omne sepulchrum consumpsit, & terra quæ in tumulo collecta fuerat, defossa videretur. Quòd videlicet omnipotens Deus faciens, ostendit quid eius anima pertulit in occulto, cuius etiam corpus ante humanos oculos flamma consumpsit. Qua in re quoque nobis hæc audientibus exemplum formidinis dare dignatus est: quatenus ex hac consideratione colligamus, quid anima viuens, ac sentiens pro reatu suo patitur, si tanto ignis supplicio etiam insensibilia ossa concremantur.

Refertur in vitis patrũ. *De quodam fratre qui impugnabatur à spiritu fornicationis. Ex dictis Paphnutij Heremitæ.*

CAP. 99.

Quidam frater molestiam sustinebat à spiritu fornicationis. Abiit autem ad probatissimum seniorem, & precabatur eum dicens: Pone tibi sollicitudinem, beatissime pater, & ora pro me, quia grauiter impugnat me passio fornicationis. Hæc cùm audisset senior, orabat intentè diebus ac noctibus, pro eo deprecans domini misericordiam. Iterum autem veniebat idem frater, & rogabat seniorem vt magis intentius pro eo oraret. Similiter autem cum omni sollicitudine beatus senior intentius orabat pro eo. Frequenter autem venientem ad se monachum videns senior & deprecantem se vt oraret, valde contristatus admirabatur quia non exaudiret dominus orationes eius. Eadem autem nocte reuelauit ei dominus, quæ circa illum monachum erant, negligentiæ & ignauiæ resolutionem, & delectationes fortè corporeas cordis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori Vidit sedentē illum monachum, & spiritum fornicationis in diuersis mulierum formis ante illum ludentem, & ipsum condelectari. Videbat & angelum domini astantem & indignantem grauiter contra eundem fratrem, quia non surgebat neque prosternebat se in orationibus ad dominum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Hæc ergo ostensa sunt per reuelationem sancto seniori. Cognouit autem quia culpa erat & negligentia illius monachi, vt non exaudirentur orationes eius. Et tunc dixit ei senior: Quia tua culpa erat frater, qui condelectaris cogitationibus malis: impossibile est enim discedere à te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus & Deum pro te deprecantibus, nisi & tu ipse laborem assumas ieiuniis, & orationibus & vigiliis multis, cum gemitu deprecans, vt misericordiam suam & adiutorium det gratiæ suæ, præbeátque tibi Dominus Christus vt possis resistere malis cogitationibus. Nam & medici qui corporibus hominum medicamenta conficiunt & adhibent, quamuis omnia cum summa diligentia faciant, veruntamen si ille qui infirmatur non se abstineat à noxiis cibis, vel de aliis quæ solent lædere infirmitates, nihil ei proficit cura & diligentia & sollicitudo medicorum. Similiter etiam & in animæ languoribus eueniet, licet cum omni intentione & ex toto corde sancti patres, qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Christi saluatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuuari, nisi & ipsi cum omni intentione mentis tā in orationibus, quàm in omni opere spirituali, quæ Deo placita sunt faciant, non eis proficient orationes eorum.

De sponsa fratris, si frater eam violauerit. Ex conc. Triburiensi cap. x. cui interfuit rex Arnulphus.

¶ CAP. 100. Cap. 41.

Quidam desponsauit vxorem & dotauit, & cum ea coire non potuit: quam frater eius clanculò corrupit, & grauidam reddidit: decretum est, vt quamuis nupta esse non potuerit legitimo viro, desponsatam tamen fratri, frater habere non possit. Sed mœchus & mœcha fornicationis quidem pœnam sustineant: licita verò eis coniugia non negentur. 32 q 2. cap. quidam.

Si quis de vno in alium transmigrat episcopatum, & consanguineam suam polluerit, vel aliquod crimen capitale commiserit. Ex eodem concilio, cap. xlj.

¶ CAP. 101.

Si quis de vno in alium omnino transmigrat episcopatum, & si (quod absit) contingat eum filiam sororis suæ, amitæ, aut materteræ, aut auunculi, vel patrui polluere, aut aliquod crimen capitale committere, Episcopus in cuius tunc diœcesi conmoratur & tali criminatur scelere, habeat ius & potestatem secundùm canonicam authoritatem & nostram synodalem institutionem flagitiosum coërcere, & ad pœnitentiam emollire. Per quem enim melius rei veritas ventilatur, quàm per illum sub quo habitat, & habitare desiderat?

De mulieribus quæ absente marito conceperint. Ex concilio Elibertino, cap. iij.

Cap. 63.

¶ Cap. 102.

Si qua mulier per adulterium absente marito conceperit, idque post facinus occiderit: placuit vix in fine dandam esse communionem, eò quod geminauerit scelus. De illis mulieribus quæ malè conceptos ex adulterio fœtus, vel editos necare studuerint, vel in ventre matrum potionibus aliquibus consumpserint, in vtroque sexu adulteris post. vij. annorum curricula communio tribuatur: ita tamen vt omni tempore vitæ suæ fletibus & humilitati insistant.

Ex concil. Ilerdensi, cap. 2.

De mulieribus quæ partus suos occultè interficiunt. Ex concilio Arelatensi, cap. vi.

¶ Cap. 103.

Mulieres quædam, vt audiuimus, quæ ex fornicatione concipientes, metuentes ne scelus quod occultè perpetrauerunt manifestum fieret, infantes quos pepererunt occiderunt, & terræ congerie operuerunt, * vt in aquas proijcerent. Quod quantum nefas sit, canones [a] Ancyrani, [b] Eliberitani atque [c] Ilerdensis concilij testes sunt. His itaque vix in fine dandam esse communionem decernunt: sed humanius tractantes, post decennem pœnitentiam tales placuit ad communionem recipi.

* aut in aquas proiecerunt.
a Cap. 20.
b Cap 63.
c Cap. 2.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. x.

¶ Cap. 104.

Si qui infantem oppresserint, tres annos pœniteant, vnum ex his in pane & aqua. Si clericus fuerit iiij. annos, vnum ex his in pane & aqua.

De his qui contra naturam peccant. Augustinus confessionum lib. iij. cap. viij.

¶ Cap. 105.

32 q. 7 c. flagitia.

Flagitia quæ sunt contra naturam vbique ac semper repudianda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu diuina lege tenerentur, quæ non sic fecit homines vt se illo vterentur modo, violatur quippe ipsa societas quæ cum Deo nobis esse debet, cùm eadem natura, cuius ipse author est, libidinis peruersitate polluitur.

Quòd grauius sit contra naturam peccare, quàm adulterare. Augustinus contra Iulianum, lib. v.

¶ Cap. 106.

32 q 7. ca. vsus naturalis. Rom. 1.

Vsus naturalis & licitus est in coniugio, sicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus & procul dubio flagitiosior atque turpior, quem sanctus Apostolus & in fœminis & in masculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quàm si in vsu naturali vel adulterando vel fornicando peccarent.

De pœnitentia eorum qui commistione animalis peccauerint. Canones Martini ad laicos.

Ex lib capitulo synodorum græcarū Marti Bracaren. episcopi, ca. 81.

¶ Cap. 107.

Si quis ante xx. annos, in cuiuslibet animalis commixtione peccauerit, xv. annis in humilitate subiaceat ad ecclesiæ ianuam, & post hos alijs quinque annis in orationis communione receptus pœnitentiam agat, & sic sacramenti gratiam percipiat. Interrogentur autem alij de eo qualem vitam in pœnitentia egerit, & sic misericordiam communionis consequatur. Si quis autem post xx. annos habens vxorem huic peccato irruerit xxv. annos humilitati subiaceat, & quinque annis orationi tantùm communicans, postea recipiat sacramentum. Quòd si & hanc mensuram aliquis transgressus fuerit, sacramentum in exitu consequatur.

Quare pecus humana commistione pollutum, iussum sit interfici. Quæstionum Augustini super Leuiticum, cap. lxxiiij.

Quæst 74. super. 10. cap. Leuit.

¶ Cap. 108.

Mulier quæ accesserit ad omne pecus, ascendi ab eo: interficietis mulierem, & pecus morte moriatur, rei enim sunt. Quæritur quomodo sit reum pecus cùm sit irrationabile, nec vllo modo capax legis? *Item.* Pecora inde credendum est iussa interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refricant facti memoriam.

Ibid. post aliquot versus.

De stupratoribus puerorum. Eliberitanum conc. cap. lxxi.

¶ Cap. 109.

Stupratoribus puerorum, nec in fine dandam esse communionem censuimus.

Quòd naturalis vsus venialis est in vxore propria: vti in aliena vel meretrice damnabilis. Augustinus de bono coniugali.

Cap. 8.

¶ Cap. 110.

Peius est alienum matrimonium violare, quā meretrici adhærere. *Item.* Peius est cum matre, quàm cum aliena vxore concumbere. *Item.* Quædam necessaria sunt propter sapientiam, sicut doctrina: quædam propter salutem, sicut cibus & potus & somnus: quædam propter amicitiam, sicut nuptiæ & concubitus. Hinc enim subsistit propagatio generis humani, in quo societas amicabilis magnum bonum est. His itaq; bonis quæ propter aliud necessaria sunt, qui non ad hoc vtitur propter quod instituta sunt, peccat aliàs venialiter, aliàs damnabiliter. Quisquis verò iis propter hoc vtitur propter quod data sunt, benè facit. *Item.* Cùm naturalis vsus quando prolabitur vltra pacta nuptialia, id est vltra propagandi necessitatem, venialis sit in vxore, in meretrice damnabilis: iste * quidē contra naturam execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius ad vtendum concessis etiam cū modus exceditur, longè sit tolerabilius quàm in eis quæ concessa non sunt, vel vnus vel rarus excessus. Et ideo in re concessa immoderatio coniugis, ne in rem non concessam libido prorumpat, toleranda est. Hinc est etiam quod longè minus peccat quamlibet assiduus ad vxorē, quàm vel rarissimus ad fornicationem. Cùm verò vir membro mulieris non ad hoc concesso vti voluerit, turpior est vxor, si in se, quàm si in alia fieri permiserit.

Ibidem.
Ibid ca 8.
Ibid. 11.
* qui est contra, &c. orig.

De pollutionibus quæ varia ex causa eueniunt. Beda in historia Anglorum lib. j. Gregorius respondit Augustino.

Beda c 27. li 1 Historiæ suæ ecclesiasticæ Et apud Greg. in calce registri, ad interroga. Aug. cap. 11. dist. 6. c testamentum por. 1.

¶ Cap. 111.

Aliquando ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate vel infirmitate, aliquando ex cogitatione cōtingit pollutio Et quidem cùm ex naturæ superfluitate vel infirmitate euenerit, omnimodo illusio non est timenda, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est, quā fecisse. Cùm verò vltra modum appetitus gulæ

in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vsque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterij, vel missarum solennia celebranda, cùm fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium (pro eo quòd sacerdos alius in loco deest) ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alij qui implere ministerium valeant, illusio per crapulam facta à perceptione sacri mysterij prohibere non debet: sed ab immolatione sacri mysterij abstinere (vt arbitror) humiliter debet. *Item* Si ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio in mente dormientis, patet animæ suus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit: quæ quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens.

Ibid paulò post.

De eodem. Isidorus sententiarum libro primo.

¶ CAP. 112.

Isido c 6. lib. 3 de summo bono dist 6 c. non est peccatum par. 1.

Non est peccatum, quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur: sed tunc est peccatum, si antequam illudamur, cogitationis affectibus præuenimur. Luxuriæ quippe imagines quas in veritate gessimus, sæpe dormientibus in animo apparent, sed innoxiæ, si non concupiscendo occurrunt. Qui nocturna illusione polluitur, quãuis extra memoriam turpium cogitationum sese persentiat inquinatum, tamen hoc vt tentaretur culpæ suæ tribuat, suámque immunditiam statim fletibus tergat.

Item de eodem. Ex vita S. Dioscori S. Dioscorus dicebat. ¶ CAP. 113.

Si absque mulierum fantasia pollutio veniat, non esse peccatum. Ingenitus enim humor in corpore, vbi propria repleuerit conceptacula, suis necesse est meatibus egeratur, & ideo non trahitur ad peccatum.

Vtrum minus peccatum sit permittendum, vt grauius euitetur. Haymo super Genesim.

¶ CAP. 114.

Quæri solet vtrum hæc compensatio fieri debeat, vt videlicet minus peccatum fieri permittamus, vt grauius delictum deuitetur. Ecce enim Loth filias suas incestui tradere voluit, ne maius peccatum contra naturam, in viros committeretur. Sed hoc perturbato animo dare debemus. Nesciens enim quid ageret, vel quomodo hospites quos homines putabat, liberaret, hoc egisse credendus est.

Genes 19.

Quòd minus est secundùm naturam coire, quàm contra naturam delinquere. Ambrosius in lib. i. de Abraham. cap. vi.

¶ CAP. 115.

32 q. 7 c. offerebat.

Offerebat sanctus Loth filiarum pudorem: nam etsi illa quoque impuritas flagitiosa erat, tamen minus erat secundùm naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere.

Lib. 22. cap. 44.

Quòd Loth de ebrietate potius quàm de incestu culpandus sit. Augustinus contra Faustum.

¶ CAP. 116.

Genes 19.

Inebriauerunt Loth filiæ eius, & se nescienti miscuerunt. Quapropter culpandus est quidem, non tamen quantum ille incestus, sed quantum meretur illa ebrietas.

Quòd Loth prostituere volebat filias suas, potius perturbatione quàm dispensatione. Augustinus lib. quæstionum super Genesim, cap. xlij.

¶ CAP. 117.

Quod ait Sodomitis Loth: Sunt mihi duæ filiæ quæ nondum nouerunt viros, producam illas ad vos, vtimini illis sicut placuerit vobis, tantùm in viros istos ne faciatis iniquum. Quoniam prostituere volebat filias suas hac compensatione, vt viri hospites eius nihil à Sodomitis tale paterentur: vtrum admittenda sit compensatio flagitiorum vel quorumcunque peccatorum, vt nos faciamus mali aliquid, ne alius grauius malum faciat: an potius perturbationi Loth, non consilio tribuendum sit, quia hoc dixerit, meritò quæritur: & nimirum periculosissimè admittitur hæc compensatio. Si autem perturbationi humanæ tribuitur, & menti tanto malo permotæ, nullo modo imitanda est.

De eodem. Ibidem, cap. xliiij.

¶ CAP. 118.

Intelligamus non pro authoritate habendum quod dixit Loth de turpitudine filiarum.

Ne quis menstruatæ mulieri misceatur. Clemens Iulio & Iuliano. ¶ CAP. 119.

Obseruet vnusquisque ne menstruatæ mulieri misceatur: hoc enim execrabile dicit lex Dei. *Leuit. 18.*

Quòd conceptus menstruatæ mulieris multis modis corrumpitur. Augustinus super Genesim ad literam. lib. x. cap. vij. ¶ CAP. 120. *Cap. 17.*

Quòd scriptum est: Puer eram ingeniosus, & sum sortitus animam bonam: videlicet ex paterno ingenio vel corporali temperamento: deinde cùm essem magis bonus veni ad corpus coinquinatum. Coinquinatum videlicet vel à cruore menstruo (dicuntur enim ex hoc ingenia grauari) vel à contaminatione adulterina. *Sap. 8. & 17.*

De eodem Hieronymus super Ezechielem lib. vi. in caput xviij. ¶ CAP. 121. *In medio.*

Per singulos menses grauia atque torpentia mulierum corpora, immundi sanguinis effusione releuantur. Quo tempore si vir coierit cum muliere, dicuntur concepti fœtus secum vitium seminis trahere, ita vt leprosi & elephantiosi ex hac conceptione nascantur, & fœda in vtroque sexu corpora, paruitate vel enormitate membrorum * sanitas corrupta degeneret. Præcipitur ergo viris vt non solùm in alienis mulieribus, sed in suis quoque quibus videntur lege coniungi, certa concubitus norint tempora, quando coeundum, quando ab vxoribus sit abstinendum. *Item* Caueat vxor ne desiderio victa coeundi celet virum, & maritus ne vim faciat vxori, putans omni tempore sibi subiectam esse debere coniugij voluntatem. ** sanies orig.*

Ne nimis aspera alicui iniungatur pœnitentia. Gregorius Domitiano Metropolitano.

¶ CAP. 122.

Li. 2. regist. cap. 101 epistola 62.

Qui culpam plangunt luxuriæ, & voluptatem carnis in dolorem vertunt, à magistris sentire non debent asperitatem disciplinæ, ne ipse humani generis redemptor minus ametur, si pro eo anima plusquàm debet atteritur.

Non esse culpam inordinatum motum membrorum sine consensu. Augustinus de ciuitate Dei, lib. j. cap. xxv. ¶ CAP. 123.

Si concupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem quasi sua lege mouetur, si absque culpa est in corpore dormientis, quantò magis absque culpa est in corpore non consentientis?

c. 16. *Ne mulier sine consensu viri veletur. Capitularium lib. v. c. xviij.* ¶ CAP. 124.

* comiato orig.

Mulier si sine * commeatu viri sui velum in caput miserit: si viro suo placeat, recipiat eam iterum ad coniugium.

Quòd incestuosi ab Ecclesia separandi sint. Gregorius Fælici Episcopo Siciliæ. ¶ CAP. 125.

Lib. 11. registr. epist. 31.

Omnes incestuosi à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ sunt separandi, vsque dum per satisfactionem sacerdotum precibus eidem sanctæ ecclesiæ canonicè reconcilientur. Sunt enim mali segregandi à bonis, & iniqui à iustis: vt saltem rubore suo conscientias suas recognoscant, & conuertantur à prauitatibus suis. At si incorrigibiles apparent, segregentur à fidelibus vsque ad satisfactionem.

Registr. lib. 11. epist. 62.

Quòd veritas culpæ diligenter inuestiganda est ante pœnam. Gregorius Ioanni episcopo Panormitano. ¶ CAP. 126.

Quia sunt culpæ in quibus culpa est relaxare vindictam, quærenda semper est veritas, vt inquiri valeat vtrùm accusatum noxa condemnet, an à pœna innocentia patefacta subducat. *Augustinus de verbis domini, tit. xi.* Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant, aliquando nobis produntur ab vxoribus suis, plærunque zelantibus, aliquando maritorum salutem quærentibus: nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum: nō tamen vulnus illud negligimus.

De verbis domini in euangelium Matt. serm. 16.

Sub finem, ad versiculum: Vt alligent reges eorum in compedibus. 33. q. 5. c. si dicat.

Vt vir nolente vxore non contineat. Augustinus super psalmum cxlix. ¶ CAP. 127.

Si dicat vir, continere iam volo, nolo iam vxorem, non potest. Quid si tu vis & illa non vult? Nunquid per continentiam tuam debet illa fieri fornicaria? Si alij nupserit te viuo, adultera erit. Non vult tali lucro Deus tale damnum compensare. Redde debitum, & si non exigit, redde. Pro sanctificatione perfecta Deus tibi computabit, si non quod tibi debetur exigis, sed reddis quod debetur vxori.

Quid sit abuti vxore. Augustinus ad Valerium, de nuptiis & concupiscentia. ¶ CAP. 128. Lib. 2. c. 20.

Ab ea parte corporis, quæ non ad generandum est instituta, si & coniuge quisque vtatur, contra naturam est & flagitiosum.

Quòd nomine corporis pars corporis intelligatur. Augustinus ad Claudium contra Iulianum, lib. v. cap. iiij. ¶ CAP. 129.

Si pars corporis nomine corporis non posset nuncupari, non diceret Apostolus: Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir: similiter & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. (1. Cor. 7.) Ipsa vtique membra appellat corporis nomine, quibus discernitur sexus, peragitúrque concubitus. Quis est enim qui dicat virum sui corporis potestatem non habere, si in his verbis Apostoli totum corpus intelligas, quod constat omnibus membris? Ac per hoc secundùm Apostolum etiam solum genitale membrum nomine corporis nuncupatur.

D. IVO.

D.
IVONIS CARNOTENSIS
EPISCOPI
DECRETI PARS DECIMA:

DE HOMICIDIIS SPONTANEIS, & non spontaneis. De parricidijs, & fratricidijs. Et de occasione legitimarum vxorum, & seniorum, & clericorum. Et quòd non omnis hominem occidens homicida sit: Et de eorum pœnitentia.

Epist 154. *QVOD OMNES LEGES TAM ECCLESIASTICAE, QVAM sæculares effusionem humani sanguinis prohibeant. Augustinus in epistola ad Publicolam.*

¶ CAPVT PRIMVM.

E occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium: nisi fortè sit miles, aut publica functione teneatur, vt non pro se hoc faciat sed pro aliis, vel pro ciuitate, vbi etiam ipse est, accepta legitima potestate, si eius congruit personæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore ne malè faciant, etiam ipsis aliquid fortassè præstatur. Hinc autem dictum est, non resistamus malo, ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit, non vt correctionẽ hominum negligamus: vnde nec reus est mortis alienæ, qui cum suæ possessioni muros circunduxerit, aliquis ex ipsorum vsu percussus intereat. Neque enim reus est Christianus, si bos eius aliquem feriendo, vel equus calcem iaciendo aliquem occidat. Aut ideo non debent Christiani boues habere cornua, aut equus vngulas, aut dentes canes. Aut verò quoniam Paulus apost. satis egit vt in Tribuni notitiam perferretur insidias sibi à quibusdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, si in illa arma scelerati homines incidissent, Paulus in effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Absit vt ea quæ propter bonum ac licitum facimus, aut habemus, si quid per hæc propter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioquin nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se vel alterum interimat.

(Margin: 23. q. 5. c. de occidendis hominibus. — Matth. 5. — Act. 21.)

De potestate iudicis. Augustinus in epist. ad Marcellinum. ¶ CAP. 2. Epist. 158.

Soleo audire in potestate esse iudicis mollire sententiam, & mitius vindicare quàm leges.

Item de eadem re, in eadem epistola. ¶ CAP. 3.

Scio in causa clericorum Anaunensium, qui occisi à gentilibus nunc martyres honorantur, imperatorem rogatum facilè concessisse, ne illi qui eos occiderant & capti iam tenebantur, pœna simili punirentur. Paulo post.

Quòd qui seipsum occidit, homicida est. Aug. de ciuit. Dei, lib. 1. cap. xvij. ¶ CAP. 4.

Si non licet priuata potestate alicui hominẽ occidere vel nocentem, cuius occidendi licentiam lex nulla concedit: profectò etiam qui seipsum occidit, homicida est. Et tantò fit nocentior cum se occiderit, quantò innocentior in ea (Margin: 23. q. 5. c. Si non licet.)

causa fuit, qua se occidendum putauit. Nam si Iudæ factum meritò detestamur, cùmque veritas iudicat cùm se laqueo suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius quàm expiasse commissum, quoniam de Dei misericordia desperando exitiabiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locum reliquit: quantò magis à sua * cæde se abstinere debet, qui tali supplicio quid in se puniat non habet? Iudas enim cùm se occidit, sceleratum hominem occidit, & tamen non solùm Christi, verùm etiam suæ mortis reus finiuit hanc vitam: quia licet propter suum scelus, alio suo scelere occisus est. Cur autem homo qui nihil mali fecit, sibi malè faciat, & seipsum interficiendo hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in se perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? *Item.* In sanctis canonicisque libris nusquàm nobis diuinitus præceptum permissúmue reperiri potest, vt vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel ipsius cauendi carendíue mali causâ nobismetipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendū est, vbi lex ait: Non occides: præsertim quia non addidit proximum tuum, sicut falsum testimonium cùm vetaret: Falsum inquit, testimonium non dices aduersus proximum tuum. Ne ideo tamen, si aduersus seipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putauerit alienum: quoniam regulam diligendi proximū à semetipso * accepit, quandoquidem scriptum est diliges proximum tuum tanquam teipsum. Porro si falsi testimonij non minus reus est, qui de ipso falsum fatetur, quàm si aduersus proximum hoc faceret, cùm in eo præcepto quo falsum testimonium prohibetur, aduersus proximū prohibeatur, possitque non rectè intelligentibus videri non esse prohibitum, vt aduersus seipsum quisque falsus testis assistat: quantò magis intelligendum est, non licere homini seipsum occidere, cùm in eo quod scriptum est: Non occides, nihil deinde addito, * nec ipse vtique cui præcipitur, intelligatur exceptus? *Item.* Scriptum est: Non occides, nec alterum, * nec te. Neque enim qui se occidit, aliud quàm hominem occidit. Quasdam verò exceptiones, eadem ipsa diuina fecit authoritas. Sed his exceptis quos Deus occidi iubet, siue data lege, siue ad personam pro tempore expressa iussione. Non autem ipse occidit qui ministerium debet iubenti, sicut adminiculum gladius est vtenti: & ideo nequaquàm contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est, non occides, qui Deo authore bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis secundùm leges eius, hoc est iustissimæ rationis imperium, sceleratos morte punierunt. Et Abraham non solùm non est culpatus crudelitatis crimine, verùm etiam laudatus est nomine pietatis, quòd voluit filium nequaquàm scelerate, sed obedienter occidere. Et meritò quæritur vtrum pro iussu Dei sit habendum, quòd Iepte filiam quæ patri occurrit occidit, cùm se * aduouisset immolaturum Deo, quod ei redeunti de prælio victori primitus occurrisset. Nec Sampson aliter excusatur, quòd seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quia spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat. His ergo exceptis, quos vel lex iusta generaliter, vel ipse iustitiæ fons Deus occidi iubet, quisquis hominem vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur. *Item.* Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimū propriū: neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus est, vt possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio melioris vitæ quæ post mortem speratur, quia reos suæ mortis melior post mortem vita non suscipit.

[Margin: * nece — Ibid. c 18. — c. 20. — Exod. 20. — * dilector — Matth 22. — Exod. 20. — * nullus — * ergo — Ibidem ad eadem cap — Ibid ca 21. — Genes. 22. — Iudic. 11. — * id vouisset or. — Iudic. 16. — c. 22. — c. 26.]

Vt missa & oblationibus careat, qui seipsum occidit. Capitul. lib. vij cap. lxx.

¶ CAP. 5.

De eo qui semetipsum occidit, aut laqueo se suspendit, consideratum est, vt si quis compatiens velit eleemosynam dare, tribuat, & orationes in psalmodiis faciat, oblationibus tamen & missis careat.

De eodem. Antisiodorense concilium, cap. xvij.

¶ CAP. 6.

Quicunque se propria voluntate aut in aquā iactauerit, aut collum ligauerit, aut de arbore præcipitauerit, aut furiosè percusserit, aut qualibet occasione sponte sua se morti tradiderit: istorum oblata non recipiantur.

Quòd Ecclesia nullum occidit. Ex dialogis Augustini contra Petilianum. *Lib 2 contra literas Petiliani, c. 49.*

CAP. 7.

Tu dixisti, laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet: neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui sibi collum ligauerunt.

Quòd Presbyteri interfecti episcopo solui debeant. Capitularium libro v. cap. xc. *L. 4. c. 15.*

¶ CAP. 8.

Presbyteri interfecti Episcopo ad cuius parœciam pertinent, soluantur.

De compositione subdiaconi, diaconi, presbyteri, Episcopi, vel monachi. Item cap. cc. lxi. *L. 3. c. 25.*

¶ CAP. 9.

Qui Subdiaconum occiderit, trecentos solidos componat, qui Diaconum quadringentos, qui Presbyterum 600. qui Episcopum 900. qui Monachum 400. *17. q 4 cap subdiaconis.*

De pœnitentia eius qui clericum aut monachum occiderit. Lib. vi. cap. xc.

¶ CAP. 10.

Qui occiderit monachum aut clericum arma relinquat, & Deo in monasterio seruiat cunctis diebus vitæ suæ, nunquàm ad sæculum reuersurus, & septem annos publicam pœnitentiam gerat. *17. q. 4. cap. qui occiderit*

Quòd ad hoc iudex gladium portat, vt sceleratos damnet. Haymo super epistolam ad Rom. in cap. xxiij. ¶ CAP. 11.

Sunt quædam enormia flagitia, quæ potius per mundi iudices, quàm per antistites & rectores ecclesiarum iudicantur. Sicut est, cum quis interficiat Pontificem Apostolicum, Episcopū, Presbyterum, siue Diaconum, huiusmodi reos Reges & principes mundi damnant. Ergo non sine causa portat gladium, qui talia scelera * diiudicat. Sunt etiam maximè constituti propter *23. q. 5 cap. sunt quædā.* * iudicat orig.

homicidas, raptores, vt illos damnent, & alios suo timore compescere faciant.

De quodam qui de cæde episcopi sui conuictus est fuisse conscius. Gelasius Philippo & Cassiodoro.

§ CAP. 12.

Cælestini causa talis est, quam vos quoque non arbitror ignorare. Siquidem hic conscius conuictus in cæde parentis & episcopi, quemadmodum gestorum tenore monstratur, cunctorum iudicio nullatenus æstimatus est officio dignus altaris, eique pro tam detestando facinore vnius anni interdicta communio est: quatenus pœnitudine competenti tanti facinoris curaret abruptum. Quod etiam si à nobis minimè iuberetur, ipse magis cogitans diuini corporis sacramentum, debuit ad hoc mente purgatiori remeare: Quod tempus tamen aut expletum, aut propè iam putamus exactum: post quod ei communionis facultatem patere, non dubium est, vt & sententia synodalis possit abrumpi, & vt illi magis prosit, valeat maiore satisfactione mundari.

De simili causa. Gelasius Ioanni episcopo.

§ CAP. 13.

Nos ausus impij commouere Aselli, qui Archidiaconatus fungebatur officio. Nam cum tam duro casu lethaliter sauciato pontifice, præ cæteris ecclesiam custodire debuerit, ac ne quid de episcopali domo subduceretur: & cum ipsum in tumultu præsenti permisit occidi, cùm & ad fatendum seruari debuisset, vtrùm hæc sua voluntate peregerit, an cuiusquam præcipitatus impulsu, & prius ab eo, quia idem creditarius præsulis fuisse dicitur interempti, ecclesiastica requiri substantia. Quis autem non euidenter intelligat, propter hoc præcipuè dictum citius fuisse sublatum, quatenus nec complices proderet, & ignorata facultas ecclesiæ facilius direptionibus subiaceret? Nam & libellaris incisus episcopi perhibetur inuentus, & vir bonus Asellus ac suo gradu dignus (quod nunquam antè tentatum est) prius in se decretum, adactis ecclesiæ ministris, compulit celebrari, quàm de excessu secundum tramitem vetustatis, ad sedis Apostolicæ notitiam relatio mitteretur. Quàm sit autem intolerabile malum, quis Christianus addubitet? vt cùm soleat etiam communi sorte defuncto pontifice trãsitus eius ante omnia nunciari, competens deputari visitatio, atque ita de subrogando sacerdote tractari: hic vnus extiterit, qui interfecto religionis antistite, de suo mox honore cogitauerit, quàm studuerit deferre quod gestum est. Vbi tametsi latet extrinsecus quid agatur, tamen affectatæ potestatis abruptum, conscientiam suspicione non exuit, defuncti locum taliter ambientis. Interim ne quis hoc vnquàm audeat vsurpare, quod ante istum nullus est ausus, ab officio quod gerebat nostra sit authoritate submotus, donec quid in perpetuum de tali ordinari censeamus plenius retractetur. Si qua sanè iuris ecclesiastici sustulisse conuincitur, modis omnibus reformare cogatur.

De pœnitentia presbyteri qui presbyterum occidit. Alexander secundus Amalgerio Ciuitanensi episcopo. § CAP. 14.

Fratri huic quem perpetrati homicidij reatu ad iudicium canonicæ pœnitentiæ suscipiendũ, ad Apostolicam sedẽ misisti, noueris nos huius ordinis pœnitentiam misericordiæ respectu iniunxisse. Nam quia presbyter presbyterum occidit, quadrupliciter, xxviij. videlicet annis eũ pœnitere oportet: quatuordecim annos sibi misericorditer indiximus, irrecuperabiliter deijcientes eũ à presbyteratu, & omni administratione altaris. Quos quidẽ quatuordecim annos hoc ordine obseruabit. Tribus prioribus annis extra ecclesiã, nisi ad extrema mortis absq; communione, & mẽsæ participatione & pace sit. Sed à cœna domini solũmodò reconcilietur, vsq; ad octauas Pentecostes. Hac præsenti quadragesima quotidie ieiunet in pane & aqua diebus tribus hebdomadæ, vsq; in Pascha. Ab octauis Pẽtecostes vsq; in festũ S. Michaëlis duobus: deinde tres. Post tres annos reddita sibi cõmunione ecclesiæ & mensæ, inter idiotas sit vsq; ad expletos septem annos, eodem modo totum pœnitentiæ tẽpus seruans. Et quia conuenit eũ esse sub regimine Abbatis, mandamus tibi vt mittas eũ in aliquo monasterio, vt ibi condignè pœnitens saluetur, & si tibi vel Abbati videtur sibi remittere, si hunc condignè obseruasse pœnitentiam videris, post tres annos liceat.

De purgatione presbyteri qui sine accusatoribus de morte episcopi sui fuerat infamatus. Alexander secundus Rainaldo Cumano episcopo.

§ CAP. 15.

Super causas Guillãdi presbyteri tui, de morte episcopi sui prædecessoris tui infamati, in medium consuluimus. Itaq; circùm omniũ astantium fratrũ vnanimi assensu tuæ dilectioni rescribimus, præfatum Guillandum presbyterum ante te præsentandum: vbi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iustitia, sine omni controuersia, presbyter quæcunque ob hoc iniustè amisit ac sacerdotium accipiat, & integra beneficia, purgationem tamen antea duobus sibi sacerdotibus iunctis, vbi accusator cessauerit, eũdem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique ac nulla canonica sanctione fultam legẽ, feruentis scilicet siue frigidæ aquæ, ignitique ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inuentionis, quia fabricante hæc sunt omnino ficta inuidia, nec ipsum exhibere, nec aliquomodo te volumus postulare, imò Apostolica authoritate prohibemus firmissimè.

De pœnitentia eius qui presbyterum in se armis irruentem interfecerit. Alexander secundus, clero Vulturnensi. § CAP. 16.

Pœnitens præsentium portitor ad nos veniens, retulit se instinctu diaboli quendam presbyterum armatum super se irruentem, ictũmque ferentem occidisse. Vnde quia in Canonibus habetur pro interfectione armati presbyteri simplicem pœnitentiam esse dandam, iniunximus pœnitentiam decem annorum: ita vt hinc vsque ad Pascha ieiunet tribus diebus per septimanam in pane & aqua, & non vtatur calciamentis neque lino. Ab octaua Pentecostes, vsque ad festiuitatem sancti Martini ieiunet duobus diebus per septimanam: & à festiuitate sancti Martini vsque ad Natalem Domini, aut faciat carcerem ieiunans quotidie in pane & aqua, aut eat exul & ieiunet trib⁹ diebus in pane & aqua. Ab octaua Epiphaniæ vsq; ad quadragesimã ieiunet duobus diebus. A quadragesima vsque in Pascha ieiunet tribus diebus in pane & aqua: & hæc faciat vsque ad annos quinque. Ab

ingressu autem ecclesiæ & communione septem annos abstineat.

Excommunicatio Ioannis octaui in eos qui de morte Romani clerici suspecti erant.
§ CAP. 17.

Qui de homicidio Romani religiosi clerici suspecti, à nobisque canonicæ suæ excommunicationis intentatione, mediante Iunio præsentis octauæ Indictionis, vocati venire contempserunt, & ob hoc per nostras literas secundò & tertiò aduocati, extremum verò per Ioannem, Leonem, episcopos omnimoda communione priuati, quia Apostolatus iudicium hactenus subterfugisse, neque venisse neque misisse probantur: authoritate sancti Spiritus anathematizatos esse decernimus, quousque futuris Calendis Octobribus, futuræ nonæ Indictionis, purificari canonicè mereantur. Si autem neque tunc plenissimam nobis satisfactionem ostenderint, perpetuo anathemate teneantur innexi, ita vt quicunque amodò eis in cibo, potu, vel oratione communicauerint, pari cum eis anathematis sententia colligentur.

De his qui duos episcopos suos occiderunt, vt amplius episcopo careant. Gelasius Maiorico & Ioanni episcopis. § CAP. 18.

Ita nos quidem latinorum cædes geminata pontificum horrendi sceleris atrocitate confudit, vt diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quenquam parricidalibus exemplis dubitaremus antistitem. Quapropter iam velut vsum consuetudinémque sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendum, vt parœciæ vices ab extrinsecus positis sacerdotibus gubernentur: * quia ibidem commanentes ferro didicerunt necare pastores, inauditóque facinore (quod etiam nullis prouinciis nusquam prorsus acciderit, quæ bellorum continuis diuersisque incursionibus affliguntur) hæc reperta sit ciuitas, quæ præsules ministrando sibi fidem Christianam, sine persecutore prosternat. Cauendum est igitur vt illic funesta pernicies cessatione propriorum sanetur antistitum, atque ita saltem furoris tanti materies subtrahatur, eóque modo vel illa dum in quos sæuiat non habebit, ab huiusmodi temeritate desistat, vel aliis imitantibus dira contagia non præbeat. Egeat ergo episcopalibus subsidiis sibimet aliunde depensis, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter macularat sanguine dignitatem. Quia in vtroque hac est vltione plectenda, siue scilicet instinctu domestico, seu furiis incitata nefas hoc committit exterius.

* qui Vist.

Vt si episcopus occisus fuerit alter non subrogetur, nisi reis detectis & punitis. Nicolaus Ioanni Archiepiscopo Rauennæ.
§ CAP. 19.

De Oleoberti episcopi Grauellensis crudelissima nece multum Apostolatus noster condoluit, & magno mœrore affectus est: sed rursus non minus prudentiam tuam miramur, vtrùm verum sit quod illuc vestrum factura episcopum sine nostra licentia transmiserit, cùm licitum nõ sit, sicut dicitis, Missum. Certè etsi aliud non impediret, saltem vos tantum scelus paululum retardare debuerat, ne citò in tali & de tali populo episcopum constitueretis, vbi oues morbidæ Iudæorum in dominum saluatorem imitans flagitium, proprium ausi sunt truncare pastorem. Sustinete igitur paulisper, & causam quam nescitis secundùm beatum Iob diligentissimè inuestigate, ne fortè (nisi digna examinatio præuenerit) manus super caput sanguine plenum posuisse (quod absit) inueniamini. Cùm autem detectis reis atque punitis qui dignus sit apparuerit, & cleri plebisque, & ducis nostri nostram habentis authoritatem, qui vtique vnus è plebe eadem esse dinoscitur, concordia effecta fuerit, celebretur electio, sicque demum, sicut in synodo deliberatum est atque constitutum, nobis hoc innotescite: & cùm de electo nostro Apostolatui nunciatum fuerit, adiuuante domino sanctione præmissa, episcopus à vestra beatitudine consecretur. Iob 29.

De flagellatoribus & occisoribus episcoporum. Nicolaus Tadoni Archiepiscopo Mediolano.
§ CAP. 20.

De presbyterorum flagellatoribus & occisoribus, prædonibus scilicet, qui seculari brachio minimè coërcetur, iuxta præceptũ domini, placet fraterno amore conueniantur secundò ac tertiò, quique si te non audierint, conueniente ecclesia eos Eucharistia priuare: atque si in sua obstinatione paruipendentes sacerdotalia monita, fortè permanserint, ab ecclesiæ compage sub anathematis interdictione resecare licentiam tribuimus. Quos etiam resipiscentes, tandẽ digna satisfactione præmissa, in gremio sanctæ matris Ecclesiæ reuocari noueris posse. Matth. 18.

De Abbate qui seruum fuste vno ictu percussit, & post sex menses mortuus est. Alexander secundus Aunoldo Constantiensi Episcopo.
§ CAP. 21.

Intelleximus in literis tuis, quòd earum lator sacerdos videlicet & abbas ira acerrimè stimulatus seruientem vno fustis ictu in dorso percusserit, & sic percussus (vt per coniecturam admittitur) sex tamen mensibus transactis obierit. Vnde hunc quasi homicidij culpa notatũ, & sui gradus horrens incurrisse periculum, & dignitatis perpendimus pertulisse naufragium. In qua re (saluo tui ordinis priuilegio) quodammodo repentina seueritas & statuisse videtur præiudicium, & præcipuè discretionis excessisse modum: quæ nimirùm clementiori nobis videtur moderamine temperanda. De qua videlicet habenda discretione si tua fraternitas hæsitat, Gregorianæ authoritatis testimonium legat. *Item.* Fraternitati tuæ mandamus, vt fratrem istũm Abbatiæ restituat: & si iam annus pœnitentiæ transactus habetur, sacerdotali sibi officio restituto, eum sacris altaribus ministrare permittat.

De pœnitentia eius qua ancillam flagellans occiderit. Ex j. concilio Eliberitano, c. v.
§ CAP. 22.

Si qua domina furore zeli accensa, flagellis verberauerit ancillam suam vt infra tertium diem cum cruciatu animam effundat, eò quòd incertum sit voluntate an casu occiderit: si voluntate, per septem annos: si casu, per quinque annorum tempora acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quod si infra tertium diem fuerit infirmata, accipiat communionem. dist. 50. c. Si qua fœmina.

De eo qui mulierem fustibus cædi præceperat. Gregorius Andreæ Episcopo Tarentino.

Lib 2 indict. 11. ep. 44.

¶ CAP. 23.

Quoniam mulierem de matriculis contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti, quam licet post octo menses exinde minimè arbitremur fuisse defunctam: tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione missarum statuimus abstinere. *Item.* Matriculam verò quam fecit fustibus castigari, quamuis exinde post octo menses obiisse non credimus: tamen quia eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à missarum solennitate suspende.

Idem Ioanni episc. Calliopolitano ep. 45.

De pœna Presbyteri qui diaconum percusserit. Nicolaus Hosbaldo episcopo Quadrantino.

¶ CAP. 24.

Studeat sanctitas tua persuadere episcopo tuo sibi canonicum sociare numerum collegarum, id est, sex ex vicinis prouinciis fratres & coëpiscopos tuos: quibus tecum iunctis & decernentibus diligenter inuestigate, & omni annisu scrutari procurate, quatenus inuenire valeatis vtrùm percussione iam nominati presbyteri, an ceruicis fractione idem diaconus (vt fertur) extinctus est. Et si quidem à sæpefato presbytero non ad mortem percussus est, sed ex equo cadēs ceruice fracta interiit, secundùm arbitrium vestrum pro percussione incautè agenti presbytero pœnitentiam competentem indicite: & aliquanto tempore à missarũ sollenniis suspendatur, denuò ad sacerdotale post hæc rediturus officium. Quod si veraciter qualicunque percussione istius Presbyteri ille mortuus est diaconus: nulla hunc ratione ministrare sacerdotis more decernimus: quoniam etsi voluntatem occidendi non habuit, furor tamen & indignatio ex quibus motio illa mortifera prodiit, in omnibus, sed præcipuè in Dei ministris multipliciter inhibentur, atque vbique damnantur. Verum si presbyter adeò vestro studio noxius fortè claruerit, præcipimus vt tale beneficium sibi ecclesiæ suæ concedatur, quo & ipse & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium.

De septennali vel quinquennali pœnitentia homicidarum. Ex Ancyrano concil. ca. xxij.

Extant Tiburi ca. 52.

¶ CAP. 25.

De homicidiis non sponte commissis, prior quidem diffinitio post septennem pœnitentiam perfectionem consequi præcepit, secunda verò quinquennij tempus explere.

De examinanda causa cuiusdam presbyteri. Ioannes viij. Sigigodo Narbonensi episcopo.

¶ CAP. 26.

Præsentium literarum gerulus sedi Apostolicæ præsentatus se presbyterum esse querula & lamentabili voce perhibuit, & à sanctitati tuæ subiectæ, diœceseos episcopis ab officio presbyteratus suspensum, & aliis quibusdam epitimiis vsque ad speciale iudicium nostrum submissum, pro eo quod, inquit, facto tumultu quidam se apprehensum & à terra brachiis subleuatum in proprium fratrem forti iactauerit impetu, vt idē germanus suus tanti operis mole impulsus in terram ruerit, & prostratus atque oppressus vitæ flatum violenter amiserit. Denique illi reuerēdi antistites cùm sibi, vt iste retulit, res in dubium veniret, vtrùm commisso sibi dudũ carere, necne penitus debuisset officio, nõ ipsi hanc deliberare, sed nostro decerni & diffiniri iudicio voluerunt. Sed tunc hoc solenniter agerent, si primũ ipsi plenario, & ex canonibus in causa Presbyteri delegato iudicio quatuor deputatis, ex venerandis decretis & legibus personis præsentibus, hanc ventilassent, & subtili examine discussissent: vt ita facta scripto relatione, si quid dubiũ sibi seu difficile ingessisse videretur, nostrum super hoc more prisco decretum exposcerent. At vbi nobis & persona relatoris incognita, & nullo episcoporum scripto commendatio approbata est, & rursus vbi nulla est accusatoris obiectio, nec accusati reatus confessio, nec fideliũ comprobatio testium, nos nec illius solius narrationi creduli esse possumus, nec rursus in eum diffinitiuam damnationis sententiam proferre valemus. Ergo saltem nunc fraternitas tua metropolitani iure posita ex episcopis sub se degentium, vel vicinorum sex, vnà cum episcopo cuius est iste parœciæ sibi socians, tantum negotium subtili ventilet discussionis ventilabro, & inuento quod iustum est canonicè decernat, & communi fratrum censura diffiniat.

Quòd homicidæ sint qui filios dormientes oppresserint. Stephanus Ludberto episcopo Megontino.

¶ CAP. 27.

Consuluisti etiam de infantibus, qui in vno lecto cũ parentibus dormientes mortui reperiũtur, vtrum ferro candente, an aqua feruente, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse. Monendi namque sunt & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in vno collocent lecto, ne negligentia qualibet proueniente suffocentur vel opprimãtur, vnde ipsi homicidij rei inueniantur. Nã ferri candentis vel aquę feruentis examinatione confessionē extorqueri à quolibet, sacri non censent canones, & quod sanctorum patrũ documento sancitum non est, superstitiosa adinuentione non est præsumendũ. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini iudicare: occulta verò & incognita illius sunt iudicio relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominũ. Hi autem qui probantur vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio: quia si conceptum in vtero qui per abortum deleuerit, homicida est, quantò magis qui vnius saltem diei puerulum peremerit homicidam se esse excusare nequibit?

2. q. 5. consuluisti.

De pœnitentia eorum qui non sponte homicidium commiserint. Nicolaus Carolo episcopo, & eius suffraganeis. ¶ CAP. 28.

De his qui non sponte homicidium commiserunt, in 22. cap. Ancyrani concilij, qualiter agere pœnitentiam debeant, diffinitum habetis. *Item.* Homicidas post vnius anni spatium liceat ecclesiam intrare.

Vt Presbyter homicida sacerdotali officio careat. Nicolaus Tadoni Arch. Mediol.

¶ CAP. 29.

Propterea de Presbyteris qui nõ sponte homicidium perpetrarunt, & tamen homicidij noxã qua reuera homicidæ sunt incurrunt: sancimus, vt subducti à sacerdotali ministerio pœnitentiã iuxta sacros ordines macerentur, & post emensis temporibus pœnitentiæ indictæ dignam

satisfactionem præbentes, communionis gratiã consequantur. Intemeratis duntaxat in omnibus sacrosanctis canonibus ac Apostolicæ sedis Pontificum decretis, quibus conuersis & pœnitentibus misericordiam largiri posse & ecclesiæ aditum non denegamus, imò hortamur salubriter atque iubemus.

De misericordia impendenda his, qui homicidio superuenientes nec voluntate, nec actione perpetrauerint. Alexander ij. VVilfredo Constantia episcopo. ¶ Cap. 30.

Dicebant se latores præsentium homicidio illi, pro quo pœnitentia illis iniuncta est, penitus non interfuisse, sed præliantibus solummodò casu superuenisse. Quod si ita est, quandoquidẽ nec in causa homicidij, nec in culpa fuerint, misericordia super eos moti exilium eis Apostolica authoritate remisimus.

De pœnitentia eorum qui homicidium in treua Dei fecerint. Alexander secundus Adelardo Suessionensi episcopo. ¶ Cap. 31.

Quòd in 30. annorum longitudinem homicidij in Treua Dei facti pœnitentiam extendistis, constitutioni huic authoritatẽ non damus: quia in sacris hoc canonibus non inuenimus. Tamen quoniam à prudentibus & religiosis viris Treua Dei pro conseruanda in populo pace est constituta, omnino non reprobamus.

Ad legem Aquiliam. L. vij.

Quòd mulio culpabilis sit, si mulæ quas ex imperitia vel infirmitate retinere non poterat, hominem obtriuerint. Pandectarum libro ix. titulo ij. ¶ Cap. 32.

Mulio si per imperitiam impetum mularum retinere non poterit, si alienum hominem obtriuerint, vulgò dicitur culpæ nomine teneri. Idem dicitur, & si propter infirmitatem retinere mularum impetum non potuerit. Nec videtur iniquum si infirmitas culpæ annumeretur, cùm affectare quisque non debet infirmitatem suam aliis periculosam futuram. Idem iuris est, in persona eius qui impetum equi quo vehebatur, propter imperitiam suam vel infirmitatem retinere non poterit. *Item.* Lusus quoque noxius in culpa est. *L. x.*

Epist. 17.

De pœnitentia eius qui tres filios occiderat. Nicolaus Papa Riuoladro episcopo. ¶ Cap. 33.

Istum VVimatum ad Apostolorum limina festinasse cognoscite, & pœnitentiæ modum pro perpetrato trium filiorum suorum homicidio sibi impositum manifestasse. Quorum quædam temperauimus, eò quòd suffragia Apostolorum principis nutritoris nostri postulare deuotè festinauit. Nam eum ad Beati Archangeli oraculum ire volentem instantia temporis reuocauit, atque constitutionis sibi impositæ modum continentem epistolam vestræ sanctitati deferendã, apostolica sollicitudo transmisit. In ea igitur statutum est, vt triennio ante fores ecclesiæ pro peccatis suis oraturus assistat. Et deinde inter auditores permaneat quadriennio, vt septem annorum curricula absque communione dominici corporis ac sanguinis transeat: ita quidẽ vt diebus omnibus vitæ suæ carnẽ non manducet, & isto septennio vinum non sumat, nisi diebus dominicis & festiuitatibus. Abinde quinquennio tribus diebus per septimanam à vino abstineat, vt duodecim annis quantitas pœnitentiæ extendatur. Liceat itaque illi vxorem propriam non deserere, ne fortè incidat in adulterium, & pro occasione vnius delicti præcipitetur fragilitate carnis in peius. Concessimus etenim ei calciatum ad vos peruenire, ac deinde triennio discalciatum ire debere, & vestimentis secundùm * quantitatem temporis & aëris temperiem indui, atque lacte perfrui. Cæterùm verò ita actus ipsius discernentes per omnia considerate atque disponite, quatenus & Euangelica misericordia in illo agnoscatur, & canonica authoritas conseruetur. Attamen permittimus eum caseum sumere, atque possessionem suam habere: & post septimum annum vsque ad diem mortis perseueret in iam dicta pœnitentia, atque arma nisi contra Paganos non ferat. ** qualitatem orig.*

Quòd non sit licitum sacerdotibus pugnare. Epistola Zachariæ papæ in capite capitularium, omnibus episcopis in regno Francorum constitutis. ¶ Cap. 34. *Lib. 5. c. 4. Et Zachariæ ep. 3.*

Habuistis peccatis facientibus nunc quoque falsos erroneósque sacerdotes. Vnde & cunctæ Paganæ gentes vobis pugnantibus præualebant, quia non erat differentia inter laicos & sacerdotes, quibus pugnare licitum non est. Qualis enim victoria datur, vbi sacerdotes vnà dominica pertractant mysteria, Christianis dominicum porrigunt corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos quibus hoc ministrare, ac Paganos quibus Christum prædicare debuerant, propriis sacrilegis manibus necant?

Vt Presbyter homicida non ministret. Zacharias Bonifacio. ¶ Cap. 35.

Scripsimus vobis, vt nullus homicida, nullus adulter, nullus fornicator sacrum ministerium debeat attrectare, neque pœnitens: ita vt talis sit qualem sacri canones perhibent esse sacerdotem. De baptizatis verò ab illo, seu Ecclesiis consecratis, requirit tua fraternitas: Si aut Ecclesias in nomine trinitatis consecrauit, aut paruulos similiter baptizauit dum sacerdotio fungebatur: & sic consecratio ecclesiarum, & paruulorum baptisma sit confirmatum.

Ne homicida vel adulter Episcopum accuset. Ex epistola prima Clementis ad Iacobum.

¶ Cap. 36.

Homicidas & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui episcopis coëquales non erant, ab eorum vexatione & accusatione docente domino prohibebat, & non nisi cum coæqualibus aliquid sibi inferri debere docebat: quia discipulum super magistrum esse, aut vllam ei iniuriam inferre nullatenus oportet. *6. q. 1. c. B. Petrus. Matth. 10.*

Quòd homicidæ venefici, & alii criminibus notabiles ad accusationem non admittantur. Ex epistola ab Adriano papa tradita Ingelramno Mediomatrice vrbis episcopo, cap. lxvi.

¶ Cap. 37. *Cap. 65.*

Homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque cucurrerint, nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

Homicidas & falsos testes à communione submouendos. Ex conc. Agathensi, c. xxxvij.

§ CAP. 38.

24. q. 3. cap. itaque. Censuimus homicidas & falsos testes à communione ecclesiastica submouendos, nisi pœnitētiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

Martinus Bracar. c. 78. *De pœnitentia eius qui voluntariè homicidium fecerit. Ex concilio Martini episcopi, c. 10.*

§ CAP. 39.

dist. 50. c. Si quis. Si quis voluntariè homicidium fecerit, ad ianuam ecclesiæ Catholicæ semper subiaceat, & communionem in exitu vitæ suæ recipiat. Si autem non ex voluntate, sed ex casu aliquo homicidium fecerit: prior Canon septem ánnis agere pœnitentiam iussit, quinque secundus mandauit.

Quæst. 81 in Exodi c. 21. *Quid de tauro agendum sit si hominem occiderit. Augustinus quæstionum in Exodum.*

§ CAP. 40.

Si autem cornu percusserit taurus virum aut mulierem, & mortuus fuerit, lapidibus lapidabitur taurus, & non manducabuntur carnes eius: dominus autem * tauri innocens erit. Ad iustitiam pertinet, vt animal hominibus noxiū perimatur. Et quod de tauro positum est, à parte totum intelligendum est, quicquid de pecoribus vsui humano subditum infestum est hominibus.

* Tauri *non est in orig.*

Cap. 67. *Vt homo non occidatur, nisi iubente lege. Capitularium lib. j cap. lxiij.* § CAP. 41.

Non occidatur homo, nisi lege iubente.

De pœna eius qui post pacificationem alterum occiderit. Cap. lib. iij. cap. iiij.

§ CAP. 42.

Si aliquis post pacificationem alterum occiderit, componat illum, & perdat manum qua periurauit, & insuper bānum dominicū soluat.

Vt nullus nisi pro iustitia hominem puniat. Cap. lib v. c. cxcvj. § CAP. 43.

Qui per odium vel malum ingenium, & nisi propter iustitiam faciendam hominem punierit, honorem suum perdat, & legibus contra quem iniustè fecit, secundùm pœnam quam intulerit emendet.

Cap. 18. *De pœna eius qui pœnitentem occiderit. Cap. lib. iv. c. xvj.* § CAP. 44.

Qui hominem publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & * vuirgildum eius, proximis eius persoluat.

* Vverghildum.

Cap. 92. *Vt sacerdos nec Christiani nec Pagani sanguinem fundat. Capitularium lib. vj. Cap. cxxiv.*

§ CAP. 45.

Sacerdotes neque Christianorum neque Paganorum sanguinem fundant.

Cap. 151. *Quòd voluntas occidendi pro homicidio reputetur. Cap. cc xii.* § CAP. 46.

Qui hominem voluntariè occidere voluerit, & perpetrare non potuerit, vt homicida puniatur.

De induciis homini dandis à iudicibus, antequam occidatur. Caßiodorus Tripartita historiæ lib. ix. cap. xxx. § CAP. 47. *Et Theodoritus ecclesiastic. hist. li. 5 c. 17. sed paulò aliter.*

Cladem plenā valdè gemitibus audiēs Ambrosius, cū princeps Theodosius Mediolanū venisset, & solenniter in sacrum voluisset intrare tēplum, occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit: Nescis, Imperator, perpetratæ * necis à te quanta sit magnitudo, neque post pausam tanti furoris mens tua molem præsumptionis agnoscit. Sed fortè recognitionem peccati prohibet potestas imperij: decet tamen vt * vincat ratio potestatem. *Item.* Ambrosius Imperatori. Quoniam, inquit, furori tuū iudicium commisisti, & nō ratio protulit sententiam, sed potius iracundia: scribe legem quæ decreta furoris euacuet, * & in hac triginta diebus sententia necis atque proscriptionis in literis tantummodò maneat, & iudicium rationis expectet. Quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans, apud semetipsam quæ cognouerit sub veritate disponat. In his enim diebus agnoscetur, an iusta sit quam protuleris, an iniusta sententia. Et si quidem ratio probauerit iniusta, quæ sunt prolata dirumpet: si verò iusta, firmabit. Dierum verò numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionem Imperator animo libenti suscipiens, & optimam esse confidens, legem conscribi repentè præcepit, & propria manus literis confirmauit. Quo facto, vinculum eius absoluit Ambrosius. Quæ lex hactenus obseruatur. Est enim huiusmodi. Imperator Gratianus, Valentinianus, & Thodosius Augusti Flauiano præfecto prætorij Illyrici. Si vindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies triginta super statu eorum sors & fortuna suspensa sit.

* cædis. *orig.*

* ducat *Vict.*

Ibidem post aliquam multa.

* *Tripar. hist. hodie sic legit:* vt triginta diebus, &c.

Quòd Theodosium Imperatorem beatus Ambrosius propter indiscretum homicidium ab ingressu ecclesiæ prohibuit. Ex vita B. Ambros. *Authore Paulino.*

§ CAP. 48.

Maximum Imperatorem à communionis cōsortio segregauit Ambrosius: admonens vt effusi sanguinis domini sui, & (quod est grauius) innocentis, ageret pœnitentiam, si sibi apud Dominum vellet esse consultum. Causa Thessalonensis ciuitatis non minima tribulatio successit Ambrosio, cùm penè comperisset ciuitatem deletam. Promiserat enim illi Imperator se veniam daturum ciuibus supradictæ ciuitatis: sed agentibus comitibus occultè cum Imperatore, sacerdote ignorante, vsque ad horam tertiam gladio ciuitas est donata, atque plurimi interfecti sunt innocentes. Quod factum vbi comperisset sacerdos, copiam Imperatori ecclesiam ingrediendi denegauit, nec priùs iudicauit dignum cœtu ecclesiæ vel sacramentorum communione, quàm publicam ageret pœnitentiam.

De diuersis materiis homicidiorum & pœna eorum. Institutionum lib. iv. Titulo iij. *Lege Aquilia.*

§ CAP. 49.

Si quis alienum hominem alienámue quadrupedem, quæ pecudum numero sit, iniuriâ occiderit: quanti ea res in eo anno plurimi fuerit, tantum domino dare damnetur. Quod autem non præcisè de quadrupede, sed de ea tantùm

quæ pecudum numero est cauetur, eò pertinet, vt neque de feris bestiis, neque de canibus cautum esse intelligamus: sed de his tantum quæ gregatim propriè pasci dicuntur, quales sunt equi, muli, asini, boues, oues, capræ. De suibus quoque idem placuit: nam & sues pecorum appellatione continentur, quia & hi gregatim pascuntur. *Item.* Iniuriâ occidere intelligitur, qui nullo iure occidit. Itaque qui latronem insidiantem occiderit, non tenetur, vtique si aliter periculum effugere non potest. Ac ne is quidem hac lege tenetur, qui casu occidit, si modò culpa eius nulla inueniatur: nam alioquin non minus ex dolo, quàm ex culpa quisque hac lege tenetur. Itaque si quis dum iaculis ludit vel exercetur, transeuntem seruum tuum traiecerit, distinguitur. Nam si id à milite eo campo vbi solitum est exercitari, admissum est: nulla culpa eius intelligitur. Si alius tale quid admisit, culpæ reus est. Idem iuris est de milite, si in alio loco, quàm qui exercitandis militibus destinatus est, id admisit. Item si putator ex arbore deiecto ramo seruum tuum transeuntem occiderit: si propè viam publicam, aut vicinalem id factum est, neque proclamauit, vt casus euitari posset: culpæ reus est. Sin proclamauit, neque ille curauit cauere, extra culpam est putator. Extra culpam æquè esse intelligitur, si seorsum à via forte, vel in medio fundo cædebat, licet non proclamauerit: quia eo loco nulli extraneo ius fuerat versandi. Præterea si medicus qui seruum tuum secuit, dereliquerit curationem, atque ob id mortuus fuerit seruus: culpæ reus est. Imperitia quoque culpæ annumeratur: veluti si medicus ideò seruum tuum occiderit, quòd eum malè secuerit, aut perperam ei medicamentum dederit. Impetu quoque mularum, quas mulio propter imperitiam non potuerit retinere, si seruus tuus oppressus fuerit, culpæ reus est mulio. Sed etsi propter infirmitatem retinere eas non potuerit, cùm alius firmior retinere potuisset, æquè culpâ tenetur. Eadem placuerunt de eo quoque, qui cùm equo veheretur, impetum eius aut propter infirmitatem, aut propter imperitiam suam retinere non potuerit. His autem verbis legis (quanti in eo anno plurimi fuerit) illa sententia exprimitur: vt si quis hominem tuum qui hodie claudus, aut mancus, aut luscus erat, occiderit, qui in eo anno integer aut pretiosus fuerit: non tanti teneatur quanti hic hodie erat, sed quanti in eo anno plurimi fuerit: qua ratione creditum est pœnalem esse huius legis actionem. *Item.* Si quis ex pari mularum vnam, vel ex quadrigis equorum vnum occiderit, vel ex * comœdis vnus seruus fuerit occisus: non solùm occisi fit æstimatio, sed eo amplius id quoque computatur, quantò depretiati sunt qui supersunt. *Item.* Si quis hominem alienum, aut pecus ita * incluserit vt fame necaretur: aut iumentum tam vehementer egerit, vt rumperetur: aut pecus intantum exagitauerit, vt præcipitaretur: aut si quis alieno seruo persuaserit, vt in arborem ascenderet, vel in puteum descenderet, & is ascendendo vel descendendo mortuus fuerit, vel aliqua parte corporis læsus erit: vtilis in eum actio datur. Sed si quis alienum seruum de ponte, aut de ripa in flumen deiecerit, & is suffocatus fuerit, eò quòd proiecerit corpore suo damnum dedisse, non difficulter intelligi poterit, ideóque Aquilia lege tenetur.

Paulò pòst. — *Ibidem aliquanto post.* — * collegis — *Ibidem sub finem.* — * induxerit. *Vict.*

De damnatione eius qui hominem claudum vel luscum occiderit. Institutionum lib. iv. tit. vi.

§ CAP. 50.

Si quis hominem claudum aut luscum occiderit, qui eo anno integer & pretij magni fuerit: tantum damnatur, quantum * in eo anno plurimi erit.

* is homo inseritur in orig.

Vt presbyter homicida sacerdotio careat. Ioannes Octauus Cennomoco Venetiensi episcopo.

§ CAP. 51.

Miror minus doctam sententiam tuam sacerdotem putare post perpetratum homicidiũ, posse in sacerdotio ministrare, imò (quod est ineptius) nobis suadere velle, vt ipsi tali præsumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens támque peruersi sensus tale quid æstimaret, vel post quantamcunque pœnitentiam concedendum, cùm omni sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus lachrymarum fonte flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remediis curatus, salutis possit inuenire suffragium.

Idem suprà p. 6. c. 114.

De excommunicatione & irrecuperabili dispositione homicidæ episcopi. Ioannes Octauus Ludouico Imperatori. § CAP. 52.

Qualiter Rainaldus Castri Fœlicitatis episcopus super homicidio tam penes Apostolicam, quàm penes Imperatoriam sedem, publico murmure fuerit denotatus, & Gregorio dilecto filio nomenclatore misso, & Apocrisiario sanctæ sedis nostræ cum Georgio illustri magistro militum, ac Venestario sacri nostri Patriarchij apud dilectissimam filiam nostram Imperatricem Augustam consistente, à matre perempti iuuenis aliisque parentibus fuerit impetitus, & ad purificandum se à nobis per frequentes excommunicatorias epistolas accesserit Romam coactus: serenitati vestræ credimus manifestũ. Sed quia idem Romam veniens purgationis suæ tempus præripuit, & indicta pro se synodo deputatum sibi à nobis locum fraudulentus excedens, more furis per vrbis se muros deiecit, & vera fuisse crimina quæ sibi illata sunt, iudicium subterfugiens propalauit, hunc authoritate Dei omnipotentis, sanctorum Apostolorum principum, & nostræ mediocritatis ab omni ecclesiastica simul & Christiana communione penitus sequestramus.

Quòd non sit homicidium, si fur nocte domum perfodiens occisus fuerit. August. Quæstionum in Exod. quæst. lxxxiv.

§ CAP. 53.

Si autem perfodiens inuentus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidiũ. Si autem oritur sol super eum, reus est, & morte moriatur. Intelligitur ergo tunc non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occiditur: si autem diurnus, pertinere. Hoc est enim quod ait: Si orietur sol super eum, poterat quippe discerni, quod ad furandum non ad occidendum venisset: & ideo non deberet occidi. Hoc & in legibus antiquis sæcularibus, quibus tamen ista est antiquior, inuenitur: impunè occidi furem nocturnum * quomodo diurnum, si se telo defenderit: iam enim plus est quàm fur.

Exod. 22. — *ff. ad l. Aquiliã, l. 4.* — * *Aug. hodie sic legit:* quoquomodo, diurnũ autẽ si secũ, &c. *& sic antiq. codex S. Germ.*

Quòd non sint homicidæ æstimandi qui excommunicatos zelo ecclesiæ occiderint. Vrbanus ij. Godefrido Lucano episcopo.

§ CAP. 54.

Excommunicatorum interfectoribus, prout morem Romanæ ecclesiæ nosti, secundùm ipsorum intentionem modum congruæ satisfactionis iniunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quòd aduersus excommunicatos zelo catholicæ matris ardentes, eorum quoslibet trucidasse cõtigerit. Ne tamen eiusdem ecclesiæ matris disciplina desæuiat, tenore quem diximus pœnitentiam eis indicito congruentẽ, qua diuinæ simplicitatis oculos aduersus se complacare perualeant, si fortè quid duplicitatis pro humana fragilitate in eodem flagitio contraxerunt.

Lib. 1 c. 15. *De illis qui fœtus in vtero occidunt. August. de nuptiis & concupiscentia.*

§ CAP. 55.

32 q. 2. c. aliquando — Aliquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, vel libidô crudelis, vt etiam sterilitatis venena procuret:& si nihil valuerint, conceptos fœtus aliquo modò intra viscera extinguat ac fundat, volendo suam prolem priùs interire quàm viuere:aut si in vtero viuebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo * sunt, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Si autem ambo non sunt tales, audeo dicere aut illa est quodammodo mariti meretrix, aut ille adulter vxoris.

* tales sibi. orig.

Quæst. 80. in 21. cap. Exod. *Quare lex non formatum puerperium noluit esse homicidium. August. lib. quæst. in Exod.*

§ CAP. 56.

32 q. 2. cap. quod vero non formatum. Ibidẽ paulò post. — Quod non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere, profectò nec hominem deputauit, quod tale in vtero geritur. Hic de anima quæstio solet agitari, vtrum quicquid formatum non est, nec animatum quidem possit intelligi, & ideo non sit homicidium: quia nec exanimatum dici potest, si adhuc animam non habebat. *Item.* Si illud informe puerperium iam quidem * fuerat, sed adhuc quodammodo informiter animatum, quoniam magna de anima quæstio non est præcipitanda indiscussa temeritate sententiæ: ideo lex noluit ad homicidium pertinere, quia nondum dici potest anima viua in eo corpore, quod sensu caret.

* fuerit orig.

Quòd anima formato corpori infundatur. August. lib quæstionum de veteri & nouo testamento, c. xxiij.

§ CAP. 57.

32. q. 2. c. Moyses. Exod. 21. — Moyses tradidit: Si quis percusserit mulierẽ in vtero habentem, & abortierit: si formatũ fuerit, det animam pro anima: si autem informatũ fuerit, mulctetur pecuniâ, vt probaret non esse animam ante formã. Itaq; si iã formato corpori datur, non in conceptu corporis nascitur cũ semine deriuata. Nã si cum semine & anima existit ex anima, multæ animæ quotidie pereunt, cũ semen fluxu quodã non proficit natiuitati. Sed si * priùs respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Contẽplemur facturã Adæ: in Adã enim exemplũ datum est, vt ex eo intelligatur, quia iã formatum corpus accepit animã. Nam potuerat animam limo terræ admiscere & sic formare corpus: sed ratione informabatur, quia primùm oportebat domũ compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certè quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideo in sanguine fertur. Cùm ergo * lineamenta compacta non fuerint, vbi erit anima?

* propius orig.

* corporis. orig.

Tom 4 ep. cui⁹ initiũ est Filius meus Apodemius.

De informato corpore. Hieronymus ad Algasiam quæstione iiij.

§ CAP. 58.

32. q. 2 c sicuti semina. — Sicuti semina paulatim formantur in vtero, & tamdiu non reputatur * homicidium, donec elementa confecta suas imagines membráque suscipiant: ita sensus ratione conceptus, nisi in opera proruperit, adhuc ventre retinetur, & citò * abortio perit.

* homo orig. & Gr.

Exod 21.

* ab hoste Grat.

Quòd boni iustè & piè persequuntur malos, mali autem iniustè bonos. August. ad Bonifacium comitem. Epist 50.

§ CAP. 59.

23. q 4 c. si Ecclesia. Galat. 4. — Quærant schismatici ab Apostolo, quam ecclesiam significabat Sara, quando persecutionẽ faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem nostrã cœlestem Hierusalẽ, id est, veram Dei ecclesiam in illa muliere dicit fuisse figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem meliùs discutiamus, magis illa persequebatur Sarã superbiendo, quã illam Sara coërcendo. Illa enim dominæ faciebat iniuriam, ista imponebat superbiæ disciplinam. Deinde quæro, si boni & sancti nemini faciunt persecutionem, sed tantummodò patiuntur, cuius putant in psalmo esse vocem, vbi legitur: Persequar inimicos meos & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant? Si ergo verum dicere vel agnoscere volumus, est persecutio iniusta quam faciunt impij Ecclesiæ Christi, & est persecutio iusta quam faciunt impiis Ecclesiæ Christi. Ista itaque beata est, quæ persecutionem patitur propter iustitiam: illi verò miseri qui persecutionem patiuntur propter iniustitiam. Proinde ista persequitur diligendo, illi sæuiendo: ista vt corrigat, illi vt euertant: ista vt reuocet ab errore: illi vt præcipitent in errorem: denique ista persequitur inimicos, & comprehendit donec deficiant in vanitate, vt in vanitate proficiant. *Item.* Schismatici dicunt: Cui vim Christus intulit, quem coëgit? Ecce habent Apostolum Paulum, Agnoscant in eo prius cogentem Christum, & posteà docentem: prius ferientem, & posteà consolantem Mirum est autem quomodo ille qui pœna corporis ad Euangelium coactus intrauit, plus illis omnibus qui solo verbo vocati sunt, in Euangelio laborauit: & quem maior timor compulit ad charitatem, eius perfecta charitas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret Ecclesia perditos filios vt redirent, si perditi filij coëgerunt alios vt perirent? Quamuis etiam illos quos non coëgerunt, sed tantummodò seduxerunt, si per terribiles, sed salubres leges in eius gremio reuocentur, blandius pia mater amplectitur, & de illis multò amplius, quàm de his quos numquàm perdiderat gratulatur. An non pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oues quæ non violenter ereptæ, sed blandè leniterque seductæ à grege aberrauerint, & ab alienis cœperint possideri, inuentas ad ouile dominicum, si resistere voluerint,

Psal. 14.

Matth. 5.

Ibidem post multa.

Actor 9.

23 q 6. cap. Schismatici.

1. Cor 15.

Luc. 15.

flagellorum terroribus, vel etiam doloribus reuocare? *Item.* A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque ecclesia in istis cogendis dominum suum, quæ prius vt neminem cogeret expectauit, vt de fide regum atque gentium prædicatio Prophetica compleretur. Etiam hinc non absurdè intelligitur Apostolica illa sententia, vbi Paulus beatus dixit: Parati vlcisci omnem inobedientiam, cùm completa fuerit prior obedientia vestra. Vndè & ipse dominus ad magnam cœnam suam prius conuiuas adduci iubet, posteà cogi. Nam cùm ei serui respondissent: domine factum est quod iussisti, & adhuc locus est: exite, inquit, in vias, & sepes, & quoscunque inueneritis cogite intrare. In illis ergo qui leniter primò adducti sunt, completa est prior obedientia: in istis autem qui coguntur, inobedientia coërcetur. *Item.* Si potestate, quam per religionem ac fidem regum, tempore quo debuit diuino munere accepit Ecclesia, hi qui inueniuntur in viis & sepibus, id est, in hæresibus & schismatibus coguntur intrare: non quia coguntur reprehendant, sed quò coguntur attendant. *Item.* Maximianus Episcopus Vagiensis auxilium petiuit ab Imperatore Christiano contra hostes Ecclesiæ, non tam sui vlciscendi causâ, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset, non eius fuisset laudanda patientia, sed negligentia meritò culpanda. Neque enim & Apostolus Paulus vitæ suæ transitoriæ, sed Ecclesiæ Dei consuluit, quando contra illos qui eum occidere conspirauerant, consilium illorum vt Tribuno proderetur effecit. Vndè factum est, vt eum ad locum quò fuerat perducendus deduceret miles armatus, ne illorum pateretur insidias. *Item.* Quis enim nostrum velit non solùm aliquem inimicorum perire, verumetiam aliquid perdere? Sed si aliter non meruit habere pacem domus Dauid, nisi Absalon filius eius in bello quod contra patrem gerebat, fuisset extinctus: quamuis magnâ curâ mandauerat suis vt eum quantùm possent, viuum saluúmque seruarent, vt esset cui pœnitenti paternus affectus ignosceret: quid ei restitit nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita suam mœstitiam consolari?

Post pauca. *1 Cor. 10.* *Luca 14.* *Paulo post.* *Post multa. 23 q 3 cap. Maximianus.* *Act 21.* *Ibidem aliquanto post. 23. q. 5. cap. quis enim.* *2. Reg. 18.*

Quòd non sit idoneus ad exercendam vindictam nisi qui superauit odium mansuetudine. Augustinus de sermone Domini in monte, Libro primo. *Cap 37.*

§ CAP. 60.

23 q 4. c. ea vindicta.

Ea vindicta non prohibetur quæ ad correptionem valet, ipsa enim etiam pertinet ad misericordiam. Nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo quem correptum esse vult, plura perferre. Sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium quo solent flagrare qui se vindicare desiderant, dilectionis mansuetudine superauerit. Non enim metuendum est, ne odisse paruulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet vlterius. Et certè perfectio dilectionis ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cùm in sequentibus dicitur: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro eis qui vos persequuntur. Et tamen de ipso dicitur per Prophetam: Quem enim diligit dominus corrigit, flagellat autem omnem filium quem recipit. Dicit & dominus: Seruus qui nescit voluntatem domini sui, & facit digna plagis vapulabit paucis: Seruus autem qui scit voluntatem domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis. Non ergo quæritur, nisi vt & ipse vindicet cui rerum ordine potestas data est: & ea voluntate vindicet, qua pater paruulum filium, quem per ætatem odisse nondum potest. Hinc enim apertissimum exemplum datur, quo satis appareat posse peccatum amore potius vindicari, quàm impunitum relinqui; vt illum quem vindicat, non pœna miserum, sed correptione beatum velit: paratus tamen si opus sit æquo animo plura tolerare ab eo * * illata illicita, quem vult esse correptum: siue in eum habeat potestatem coërcendi, siue non habeat. Magni autem & sancti viri, qui iam optimè scirent mortem istam quæ animam dissoluit à corpore non esse formidandam, secundùm eorum tamen animum qui illam timerent, nonnulla peccata morte puniuerunt, quò & viuentibus vtilis metus incuteretur, & illis qui morte puniebantur non ipsa mors noceret, sed peccatum quod augeri posset, si viuerent. Non temerè illi iudicabant, quibus tale iudicium donauerat Deus. Inde est quod Helias multos morte affecit, & propria manu, & igne diuinitus impetrato. Quod & alij multi magni & diuini viri eodem spiritu, consulendo rebus humanis, non temerè fecerunt. De quo Helia cùm exemplum dedissent discipuli, Domino commemorantes quid ab eo factum sit, vt etiam ipsis daret potestatem petendi de cœlo ignem, ad consumendum eos qui sibi hospitium non præberent, reprehendit in eis dominus non exemplum Prophetæ sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus, animaduertens eos non * * amore amare correptionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquàm eos docuit quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam spiritu sancto, quem decem diebus completis post ascensionem suam desuper vt promiserat misit, non defuerunt tales vindictæ quamuis multò rarius quàm in veteri testamento. Ibi enim ex maiori parte seruientes timore premebantur, hîc autem maximè dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apostoli Petri Ananias & vxor eius, sicut in actibus Apostolorum legimus, exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti.

Matth 5. *Prou. 3.* *Heb. 12.* *Luc 12.* *orig.* *Ibid c. 38.* *3. Reg 18. & 4. Reg. 1.* *Luc. 9.* *Matth 22.* *orig. M.S.S.G.* *Act. 2.* *Act 5.*

Quòd Christi est inimicus qui Christianum iniustè persequitur. Augustin. contra Cresconium grammaticum. *Lib. 3. c. 51.*

§ CAPVT 61.

Quisquis Christianum * iniquus persequitur Christi est inimicus. Verum dicis, * si non * inquis, hoc in illo persequitur quod Christo est inimicum. Neque enim dominus in seruo, pater in filio, maritus in coniuge cùm * sint vtrique Christiani, non debent persequi vitia Christianæ contraria veritati. An verò si non persequantur, non rei negligentiæ meritò tenebuntur?

habet August. vt verba sint Cresconij. *sed non M. S. S. Ger.*

Quòd coercere proximum sit diligere eum. Augustinus ad Macedonium.

Epist 52.

¶ Cap. 62.

23 q. 4. c. debet.

Debet homo diligere proximum tanquam seipsum: vt quem potuerit hominem vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coërtione adducat ad colendum Deum.

Epist. 204.

Quòd mala voluntas non est permittenda suæ libertati. August. ad Donatum presbyterum.

¶ Cap. 63.

Qui diliguntur, malæ suæ voluntati impunè & crudeliter permittendi non sunt: sed vbi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Israëlitici recusantes & murmurantes tam duris flagellis à malo prohibebantur, & ad terram compellebantur promissionis? Si voluntas mala suæ permittenda est libertati, quare Paulus non est permissus vti pessima volũtate qua persequebatur ecclesiã: sed prostratus est, vt excæcaretur, excæcatus vt mutaretur, mutat⁹ vt mitteretur, missus vt qualia fecerat in errore talia pro veritate pateretur? Si volũtas mala semper suæ permittẽda est libertati, quare monetur pater in scripturis sanctis filium durũ non solùm verbis corripere, sed etiam latera eius tundere, vt ad bonam disciplinam * cogatur, & dominus diligatur?

Actor. 9. Eccl 7. & 30. Prou 23.

* coactus & dominus dirigatur. *orig.*

Epist 166.

Quòd corripiendi sunt homines. Augustinus ad Donatistas.

¶ Cap. 64.

Ezech 34.

Quod errauerat, inquit dominus, non reuocastis, & quod perierat non requisistis. Hoc vobis per nos dominus ipse facit, siue obsecrando, siue minando, siue corripiendo, siue damnis, siue laboribus, siue per suas occultas admonitiones vel visitationes, siue per potestatum temporalium leges.

In opere perfecto ad c 5. Matth. 23 q 8 c occidit Phinees. Num. 25. Genes. 22. Actor. 5.

Quòd non omnis hominem occidens homicida sit. Chrysostomus super Matthæum, homilia xvij.

¶ Cap. 65.

Occidit Phinees hominem, & reputatum est ei ad iustitiam: Abraham verò non homicida solùm verùm etiam parricida (quod certè est grauius) effectus, magis domino magísque placuit. Sed & Petrus geminum fecit homicidium, fuit tamen opus spirituale quod factum est. Nõ sola igitur respiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam, & quantacunque alia ipsis operibus acciderint diligentissimè requiramus. Nõ enim possumus ad veritatem aliter peruenire.

De eodem. Ex responsionibus Adriani Papæ contra obiectiones quorundam ad Carolum c. xvi.

¶ Cap. 66.

Sanctus Gregorius in dialogis suis meminit de beato Bonifacio, qualiter miserum illum qui cum simia veniens cymbala percussit, sermone suo cum mœrore ad mortem iaculauit.

Cap. 9.

Item de eadem re. Gregorius dialogorum lib. j.

¶ Cap. 67.

Cùm beatus Bonifacius ad Fortunati mensam venisset, priusquam Deo hymnum diceret: sicut quidam cantandi arte solent victum quærere, repentè ante ianuam vir cum simia astitit, & cymbalum percussit: quem sanctus vir audiens sonitum dedignatus dixit, Heu heu mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensam refectionis veni, os nondum ad laudem Dei aperui, & ille cum simia veniens cymbalum percussit. Subiunxit tamen atque ait: ite & pro charitate * ei cibum potúque tribuite, scitote tamen quia mortuus est. Qui infœlix vir dum panẽ & vinum ex eadem domo percepisset egredi ianuã voluit, sed saxũ ingens subitò de tecto cecidit, eíque in verticẽ venit. Ex qua percussione prostratus in manibus iam semiuiuus leuatus est. Deinde verò altera die secundùm * dicti viri sententiam funditus vitam finiuit. Qua in re, Petre, pensandum est quantus sanctis viris timor sit exhibendus: Tẽpla enim Dei sunt: & cùm ad iracundiã vir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum nisi eiusdem templi inhabitator excitatur? Tantò ergo metuenda est ira iustorum, quantò & constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vltionem quam voluerit, inualidus non est. *Item Dialogorum lib. iij.* Petrus Tabitam mortuam orando suscitauit, Ananiam & Sapphyram mentientes morti increpando tradidit, neque eum orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodò culpã quam perpetrauerant increpasse. Constat ergo quia aliquando talia ex potestate, aliquando exhibentur ex postulatione, dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

* Dei.

* viri Dei *Vict.*

Cap. 30. 23 q. 8 c. Petrus. Actor. 9. Actor. 5.

De vindicta quam Ioannes Papa in quosdam fieri iussit. Ioannes viij. Marino & Pulcari.

¶ Cap. 68.

Sed & * prouinciis vestræ fidelitatis vobis iniungimus, vt cum aliquibus nauibus vestros milites robustissimos præsentialiter destinetis, qui quadraginta Sarracenos, qui dudũ Græcorum nostrorum nauibus in mare fugere, quique postea terrestrium nostrorũ militum expoliati armis omnibus, virtute in montis Circei latibulis euaserunt, vnà cũ nostris pedestribus apprehendant, quia nos pro tantillis Sarracenis dromones nostros fatigare nolumus, dũ de vobis confidere (sicut & ipsi velle dicimini) prouocamur modis omnibus confidentes. Quia si obedientiæ vestræ constantiã & fidei puritatem cũ virtutis efficacia circa sanctã Romanam ecclesiã amodò senserimus, non solùm de his tribus, quibus vos vltra consuetudinẽ prægrauatos dicitis, inquantum ratio postulauerit leuigabimus, verùm etiã vt propriam sancti Petri familiam, terra marique vos tueri, domino confortante, studebimus.

* pro primiciis *Vict.*

De defensione quam contra hostes fecit. Ioannes Octauus Angeberga Imperatrici.

¶ Cap. 69.

Siquidem cum virtute Dei melius quàm Kaietam, quæ nostra sunt defendemus, & illorùm in nullo penitus indigemus, Dromones videlicet cum cæteris nauibus construentes, & cætera vasa bellica & apparatus, quin potius & ipsos animos hominum præparantes, & aduersus hostiles incursus indesinenter armantes.

Quòd crimina committit qui non corrigit cùm possit. Ioannes viij. Domagel duci glorioso.

¶ Cap. 70.

Præterea deuotionis tuæ studium exhortamur, vt contra marinos latrunculos qui sub

23 q. 8. c. præterea.

prætextu tui nominis in Christicolas debacchatur, tantò vehementius accendatur, quantò illorum prauitate famam tui nominis obfuscatã fuisse cognoscis: quoniã licet credi possit, quòd te nolente illi nauigantibus insidientur: tamen quia à te comprimi posse dicuntur, nisi eos compresseris, innoxius non haberis. Scriptum quippe est: Qui crimina cùm potest emendare, non corrigit, ipse committit.

Quomodo Ioannes Papa Sarracenis restiterit. Ioannes viij. Imperatori & Imperatrici.

¶ Cap. 71.

Cùm reuersi fuissemus, omnia littora nostra deprædata, etiam & in Fundis & in Terracina, velutin domo propria multos Sarracenos inuenimus residere, pro quibus non plusquam quinque diebus in vrbe manentes, quamuis corporis non modica detineremur molestia, exiuimus cum fidelibus nostris, quorum domino adiuuante cœpimus naues octodecim. Sarraceni verò multi occisi sunt, captiuos autem ferè sexcentos liberauimus. Ideo vobis venientibus necesse valde est, vt talis in littoribus marinis fortitudo vitorum remaneat, quorum virtute nostra omnia salua consistant, & ea quæ necdum deprædata sunt loca, non prædentur.

Quòd non est crudelitas punire malos pro Deo, sed pietas. Hieronymus ad Riparium.

¶ Cap. 72.

Tomo 3. epistola, cuius initium: acceptis primum literis. * authoritatem *vist.* *Num. 25.* *3 Reg c 18. & 4 c. 1* *1. Mach. 13 & sequētib* *Act. 5. & 13.* * seueritate * *gratia. sic.* crimina pro Deo punire. *Deut. 13.* * *Lothario*

Legi Syromasten Phinees, * austeritatem Heliæ, zelum Simonis Chananæi, Petri seueritatem Ananiam & Sapphyram trucidantem, Pauli constantiam qui Elymam magum viis Domini resistentem æterna * cæcitate damnauit. Non est crudelitas * pro Deo, sed pietas. Vnde & in lege dicitur, Si frater tuus & amicus & vxor quæ est in sinu tuo deprauare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem ipsorum.

Quòd propter remissionem malorum, in collegio episcoporum arma sint ferenda. Leo iv. Ludouico regi.

¶ Cap. 73.

Petrum & Adrianum nunquam recipiemus ad habitandum nobiscum, & si (quod minus credimus) aut preces nostras quas pro eorum retentione vobis misimus, aut honores Romani pontificis pro nihilo existimastis, & nos minus quàm Adrianum & Petrum amastis, quod in posterum iam ordinatum habeamus, vestræ edicimus magnitudini. Certè Romanæ sedis præsules tempore, quo per vnamquanque ecclesiam cum suis clericis tendebant ob missarũ officium, vel alias more solito, vtilitates ecclesiasticas disponendas, nihil aliud tam ipsi quàm clerici ipsorum nisi sacerdotalia indumenta ferebant, quod secuti vsque nunc nos egimus. Sed amplius nequaquam agere oportet, si viros quos nec quærimus vnquã, nec volumus mandate decreueritis. Et hoc ad vltimum pro certo notum facimus, quoniam ad quamcunque ecclesiam locúmque alium nobis meritò subiectũ digressi fuerimus, ne de mortis nostræ periculo triumphatores existant, cùm debueramus ob diuinum cultum siue timorem orarium solummodò planetámque deferre, lanceam & scutum & gladium baiulare præcipiemus?

Licere sacerdotibus contra impios promulgare mortem. Ex historia Anastasij bibliothecarij Romanæ ecclesiæ. ¶ Cap. 74.

Multo diuino zelo motus Michael piissimus Imperator contra Manichæos qui Pauliciani dicuntur, capitalem animaduersionem Racephori sanctissimi patriarchæ ac aliorum patrum prædicamentis promulgãs, auersus est per alios nequam consiliarios, obtentu pœnitentiæ, cùm esset impossibile illos pœnitentiam agere qui capti fuissent errore. Dogmatisabant autem indoctè, non licere sacerdotibus promulgare contra impios mortem, per omnia diuinis super hoc aduersantes scripturis. Si enim vertex Apostolorum Ananiam & Sapphiram ob mẽdacia tantùm mortificauit, & Paulus magnus clamat, qui talia, inquiens, agunt digni sunt morte: hoc de solo mortali peccato: quomodo non horum cõtrarij erunt, qui omni spirituali & corporali spurcitia plenos quíque dæmonibus seruiunt à gladio redemerint? *Act. 5.* *Rom 1.*

Quòd non sint culpandi iudices sed laudandi, qui hæreticos & schismaticos persequuntur, & bona eorum diripiunt. Ex lib. dialogorum August. contra Petilianum.

¶ Cap. 75.

Lib 2. contra literas Petiliani c. 10. *1. Cor. 5.* *1. Tim 1.* *Ioan. 2.* *Psal 68.* *Ibid. c. 19.* *Matth. 5.* *3. Reg. 18.* *Sap. 11.* *Exod. l. c. 43 q. 7. c. si de rebus.*

Petilianus dixit: Si Apostoli persequuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus. AVGVST. respondit. Possem quidem dicere ipsum Sathanam omnibus malis hominibus esse peiorem, cui tamen tradidit Apostolus hominẽ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die domini Iesu. Item alios de quibus dicit: Quos tradidi Sathanæ, vt discant non blasphemare. Et dominus flagellatos expulit ex templo improbos mercatores, vbi etiam connexum est testimonium scripturæ dicentis: Zelus domus tuæ comedit me. Ecce inuenimus Apostolum traditorem, Christum persequutorem. Quare per violentissimas turbas, etiam vltrò improbi estis ecclesiis catholicis, vbi aduertere potueritis, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis vos loca vestra defendere, & resistitis fustibus & cædibus quibuscunque potueritis. Quare ibi non audistis vocem domini dicentis: Ego autem dico vobis, non resistere malo? Aut si fieri potest, vt aliquando rectè per vim corporalem resistatur violentis, nec ideo præceptum violetur, quod audimus à domino: ego autem dico vobis non resistere malo: cur non etiam hoc fieri potest, vt per ordinatas & legitimas potestates, de sedibus quæ illicitè vsurpantur, vel ad iniuriam Dei retinentur, pius expellat impiũ, & iustus iniustum? Neque enim eo modo persecutionem passi sunt pseudoprophetæ ab Helia, quomodo ipse Helias à rege iniquissimo: aut quia flagellatus est Dominus à persecutoribus, propterea passionibus eius cõparandi sunt, quos ipse de templo flagellatos eiecit. Restat ergo, vt nihil aliud requirendum esse fateamini, nisi vtrum iustè an impiè vos separaueritis à communione orbis terrarum. Nã si hoc inuentum fuerit quod impiè feceritis, non miremini, si non desunt ministri Deo per quos flagellamini: quia persecutionem patimini non à nobis, sed sicut scriptum est, ab ipsis factis vestris. *Item.* Si de rebus vel de locis ecclesiasticis quos tenebatis & non tenetis, querimini, possunt & Iudæi se iustos dicere, & iniquitatem nobis obijcere, quia locum in quo impij regnauerunt

uerunt modò Christiani possiderit. Quid ergo indignum, si ea quæ tenebant hæretici secundùm parem domini voluntatem Catholici tenent? Ad omnes enim similes, id est, ad omnes impios & iniquos illa vox domini valet, Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. An frustra scriptum est: Labores impiorum iusti edent? Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amisistis. *Item.* Si qua iam concisi possidere cœpistis, quia vobis ablata nobis dominus dedit, non ideò concupiscimus aliena, quia illius imperio cuius sunt omnia, facta sunt nostra, & iustè nostra sunt. Vos enim his vtebamini ad præcisionem, nos ad vnitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi obijcere alienæ rei concupiscentiam, qui diuina potestate ab eorum facie, quia ea terra malè vtebantur, expulsi sunt. Et ipsi Iudæi à quibus ablatum est regnum secundùm verba domini, & datum est genti facienti iustitiam, possunt obijcere alienæ rei concupiscentiam, quia ecclesia Christi possidet, vbi persecutores Christi regnabant. *Item.* Qui peccat non peccat legis authoritate, sed contra legis authoritatem. Quia verò interrogas quæ sit ratio persequendi, vicissim te interrogo cuius sit vox in Psalmo dicentis, Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. Quære itaque persecutionis vel causam, vel modum, & noli tantâ imperitiâ generaliter malorum persecutiones reprehendere. *Item.* Quòd autem etiam Christus corporaliter persecutus fuerit eos, quos de templo flagellando expulit, iam suprà diximus. *Item.* Nec persequimur vos, nisi quemadmodum persequitur veritas falsitatem. *Item.* Ad fidem nullus est cogendus: sed per seueritatem, imò & per misericordiam Dei, tribulationum flagellis solet perfidia castigari. Nunquid quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, ideò mores pessimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen malè viuendi vltrix disciplina præpostera est, nisi cùm præcedens benè viuendi doctrina contemnitur. Si quæ igitur aduersus vos leges constitutæ sunt, non eis benefacere cogimini, sed malè facere prohibemini. Nam benefacere nemo potest nisi elegerit, nisi amauerit, quod est in libera voluntate. Cùm aliquid aduersus vos reges constituunt, admoneri vos credite, vt cogitetis, quare ista vos patiamini. Si propter iustitiam, re vera illi persecutores vestri sunt, vos autem beati qui persecutionem passi propter iustitiam, possidebitis regnum cœlorum. Si autem propter iniquitatem schismatis vestri, illi quidem correctores vestri sunt, vos autem sicut cæteri diuersorum scelerum rei qui pœnas legibus pendunt, profectò infœlices & in hoc sæculo & in futuro. *Item.* Pro membris Christi aduersus vos sæuiunt, & vobis resistunt quicumque in Catholica * eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit, cùm ferrum pro Christi nomine strinxit. Sed multùm interest inter vestram persecutionem, & istorum. Vos similes estis seruo sacerdotis, quia seruientes principibus vestris aduersus Ecclesiam Catholicam, id est aduersus Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, id est pro Ecclesia etiã corporaliter pugnant. *Item.* Si propterea persequutor non fuit Nabuchodonosor, quia scelus in sanctum Danielem commissum iustissimè vindicauit, quomodo vindicandum est à regibus quod Christi Sacramenta exsufflantur, si prophetæ membra quia in periculum missa sunt, sic vindicari meruerunt? *Item.* Neque in homine bono aliquis Dei sacramenta fugiat, neque in homine malo. *Item.* Si laudanti amico non est credendum, neque inimico detrahenti. *Item.* Apud nos quicunque mali vel penitus latent, vel quibusdam noti propter bonos quibus ignoti sunt, & apud quos conuinci non possunt, propter vnitatis & pacis vinculum tolerantur: ne cum zizaniis eradicetur & triticum, ita suæ malitiæ sarcinam portant. Neminem rectè iudicari puto innocentem, qui hominem non conuictum crediderit nocentem. *Item.* Illud quis ferat, quòd sacrilega dicit sacramenta Christi, etiam si verè sicut calumniatur, à traditoribus haberentur quæ in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti ritu Euangelica celebrantur? Hic fortasse dicat, iam non esse Christi sacramentum quod à sacrilegis datur. Cur non ergo dicit non esse etiam nomen Christi, quod à sacrilegis dicitur? *Item.* O quàm detestandus * qui clarorum virorum quædam non rectè facta laudabiliter se imitari putant, à quorum virtutibus alieni sunt. Sic enim & nonnulli Petro Apostolo comparare se possunt, si Christum negauerint. *Item.* Si est vlla humanitas in rebus humanis, puto nos iustius posse reprehendi, si ignotos homines quos criminantur inimici, neque horum crimen vlla testificatione demonstrant, nocentes potius quã innocentes crediderimus. Quia si fortè se aliter veritas habet, ipsi certè humanitati debitum redditur, cùm homo de homine nil mali temerè suspicatur, nec cuiquam criminanti facilè credit, quando sine teste ac sine vllo documento crimen obijciens maledicus potius conuiciator, quàm veridicus accusator extiterit. *Item.* Si factum est quod accusant, quid peccauerunt Ecclesiastici iudices, qui crimina etiã si vera & ad se delata sibi tamen non probata damnare nullo modo debebant? *Item.* Si autem vos contra Ecclesiam Christi altaria erexisse, & à Christiana vnitate (quæ toto orbe diffunditur) sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando & blasphemando, & quantum potestis oppugnando aduersari sancta & canonica scriptura conuincit: vos impij atque sacrilegi, illi autem qui vos pro tanto scelere tam leuiter damnorum admonitionibus vel locorum vel honorum vel pecuniæ priuatione, deterrendos coërcendósque decernunt: vt cogitantes quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis & ab æterna damnatione liberemini: & rectores diligentissimi & consultores piissimi deputantur. *Item.* De persecutione vestra querela sedabitur, si cogitetis & intelligatis prius, non omnem persecutionem esse culpabilem. Alioquin non laudabiliter diceretur: detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. Nam quotidie videmus & filium de patre, tanquam de persequutore suo conqueri, & coniugẽ de marito, & seruum de domino, & colonum de possessore, & reum de iudice, & militem vel prouincialem de duce vel rege, cùm illi plerumque ordinatissima potestate sibi homines subditos per terrores leuium pœnarum à grauioribus malis prohibeant atque compe-

Matth. 21. Psal. 104. Cap. 59. Matth. 21. Cap. 79. 23 q. 4 c. qui peccat. Psal. 100. Ad eandem cap. 80. Ioan. 2. Cap. 82. Cap. 83. 23 q. 5. c. ad fidem. Cap. 84. Matth. 5. Cap. 88. 23 q. 3 c. pro membris. * Apud Aug. inseritur: paruæ adhuc fidei. Matth. 26. Ibidẽ c. 92. sub finem. Daniel. 6.

Ibidem c. 104. Lib. 3. contra literas Petiliani. c. 10. Ibidẽ c. 36. Ephes. 4. Matth. 3. Galat. 6. Cap. 59. August. c. 8. lib. de vnico bapt. contra Petilianũ. Ibidẽ c. 13. * est error hominum: additur apud Aug. Matth. 16. Ibide c. 16. Lib. de vnitate Ecclesiæ contra epist. Petilia. c. 2. Ibidẽ c. 17. Ibidem aliquantò superius. Psal. 100.

ſcant, plerumque autem à bona vita & à bonis factis, minando & ſæuiendo deterreant. Sed cùm à malo & illicito prohibent, correctores & conſultores ſunt: cùm autem à bono & licito, perſecutores & oppreſſores ſunt. Culpantur etiam qui prohibent à malo, ſi modum peccati modus correctionis excedat.

Tractatu 7. *Quod charitas eſt corrigere proximum Auguſtinus to. 9. ſuper epiſtolam Ioannis, tractatu vij.*

§ CAP. 76.

23 q. 5. c. non putes. Non putes tunc te amare ſeruum tuum, quando eum non cædis: aut tunc amare filium tuum quando non das diſciplinam, aut tunc amare vicinum tuum quando non corrigis eum. Non eſt iſta charitas; ſed languor: ferueat charitas ad emendandum, ad corrigendum: ſed ſi ſunt boni mores, delectent, ſi ſunt mali, emendentur.

Cap. 16. *De eodem. Auguſt. de ciuitate Dei, libro xix.*

§ CAP. 77.

Non eſt innocentiæ, parcendo ſinere vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium non ſolùm nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum: vt aut ipſe qui prius oditur, corrigatur experimento: aut alij terreantur exemplo.

Cap. 104. *Quod nulli liceat gladio iuſtè occidere excepto iudice. Auguſt. in lib. quæſt. noui & veteris teſtamenti.*

§ CAP. 78.

Matth. 26. Videns Petrus Apoſtolus inſurgentes hoſtes protulit gladium, & amputauit auriculam ſerui ſacerdotis. Tunc Ieſus dixit Petro, vt reconderet gladium in thecam ſuam: Omnis enim, inquit, qui acceperit gladium, gladio peribit. Vt quid parari iuſſit, qui prohibuit percutere, *eum etiam morti deſignans qui percuſſerit gladio, cùm non vtique iniuſtè videatur Apoſtolus percuſſiſſe? Quantum enim pertinet ad * rem, percuſſit eum quem contra ſe armatum videbat. Reſiſtere enim debuit ingratis ſeruis, & ad dominum necandum armatis. *Item.* Quare contuens dominus factum Apoſtoli Petri, eum qui gladio vſus fuerit gladio dixit perire, cùm non iniuſtè percuſſiſſe videatur. Nam ſicut ſignificatur in Luca, ipſo domino permittente percuſſit, & ſic prohibitus hæc audiuit. Ideo etenim permiſſum eſt, vt & vindicare ſe poſſe videretur, ſed nolle: & virtus oſtenderetur in eo manere in quo fuerat, & in vtroque vindicare ſe poſſe non ambigeretur. Inimici verò pro certo haberent datam ab eo poteſtatem vt hæc facerent, non enim victus apparebat, ſed tradens ſe voluntati eorum. Quare ergo ſententia data eſt, vt qui accipit gladium, gladio pereat, niſi quia nulli licet, excepto iudice, gladio quenquam occidere? Apoſtolo autem Petro vſque ad hoc permiſſum eſt, quod dolorem faceret, non quod occideret. * Hoc enim audiens, ne iterum percuteret didicit. Præterea quia Chriſtianis iam factis occidere non licet: in miſericordia enim poſitis, lege iuris mundo crediti vti non licet aſperè.

*reum etiā mortis deſignans eum.

* Petrum

Aliquantò poſt.

Luca 22.

*Aug: vulgò nunc ſic habet. Ob hoc enim audiebat, ne iterum percuteret. Didicit præterea, &c

*Quod non eſt miſericors, qui vitiis parcit & fouet ea. Aug. ad * Latarium.* § CAP. 79.

*Lectariū, Gratia legit Lotharium.

23 q. 5. cap. qui vitiis. Qui vitiis nutriendis parcit & fouet, ne contriſtet peccantium voluntatem, tam non eſt miſericors, quàm qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem, & non timet ne vulneratum doleat vel extinctum.

Quod non liceat Chriſtiano ſe defendere. Aug. ad Emeritum Donatiſtam. Epiſt. 164. § CAP. 80.

Noſtri aduersùs illicitas & priuatas veſtrorum violentias (quas & vos ibi qui talia non facitis, doletis & gemitis) à poteſtatibus ordinatis tuitionem petunt, non quod hos perſequantur, ſed quia ſe defendant.

Qualiter beatus Ambroſius quendam defendit, ne de eccleſia raperetur. Ex vita beati Ambroſij. Autbore Paulino.

CAP. 81.

Cùm conſulatus ſui tempore Imperator Honorius in vrbe Mediolanenſi lybicarum ferarum exhiberet munus, populo illuc concurrente, data copia eſt miſſis militibus ab Stilicone comite hortatu Euſebij præfecti, vt Creſconius quidam de eccleſia raperetur, quem confugientem ad altare domini ſanctus Epiſcopus cùm clericis qui in tempore aderant, defendendum circundedit. Sed multitudo militum, quæ duces ſuos habebat de perfidia Arrianorum, præualuit aduersùm paucos, atque ablato Creſconio exultantes ad amphitheatrum reuerſi ſunt, eccleſiæ luctum non modicum derelinquentes.

Qualiter ſe Adrianus papa aduersùs Deſiderium regem ad reſiſtendum muniuit. Ex geſtis Adriani papæ. § CAP. 82.

Adrianus Deſiderij regis aduentum appropinquaſſe cognoſcens, aggregans vniuerſum populum Tuſciæ, Campaniæ, & ducatus Peruſini, & aliquantos de ciuitatibus Pentapoleos, muniuit hanc ciuitatem Romanam, omnéſque armati parati erant vel ſi ipſe rex aduenıret fortiter ei cum Dei auxilio & ſancti Petri, orationibus fulti prædicti ſanctiſſimi præſulis, illi reſiſterent. Nam eccleſias beati Petri & Pauli exornare fecit eius ſanctitas, & cuncta eorum * thymilia & ornatus in hanc ciuitatem Romanam introduxit, claudi faciens omnes ianuas eccleſiæ beati Petri, & de intus ſeris ſupponi ac muniri iuſſit: vt ſi ipſe proteruus rex ſine comeatu & permiſſu Pontificis adueniſſet, minimè aditum in eandem eccleſiam introëundi haberet, niſi brachio ad ſuæ animæ interitum ipſas confringeret ianuas. *cymbala.

*De defenſione Leonis papæ contra Sarracenos. Ex regiſtro Leonis iiij. * Ludouico Auguſto.* *Lothario.

§ CAP. 83.

Igitur cùm ſæpe aduerſa à Sarracenorum partibus perueniant nuncia, quidam in Romanum portum clam furtiuéque venturos eſſe dicebant: pro quo noſtrum congregari præcipimus populum, maritimúmque ad littus deſcendere decreuimus, & egreſſi ſumus Roma.

De eodem. Leo iiij. Ludouico Imperatori.

§ CAP. 84.

Scire vos oportet quod nunquam ab aliquibus noſtros homines ſinimus opprimi, ſed ſi neceſſitas illis incurrerit, præſentialiter vindicamus: quia noſtri gregis in omnibus vltores eſſe debemus, & præcipui adiutores.

Item de eodem. Idem Ioanni Archiepiscopo.
¶ Cap. 85.

Pro certo scitote, quòd nunquam permittimus nostros à vobis lacerari aut opprimi homines atque subiectos, sed si (quod nõ speramus) huius nostræ monitionis dicta neglexeritis, & amplius aliquas oppressiones præfatis vel aliis nostris hominibus feceritis, præsentialiter eos vindicabimus, & omnia vestra eripere curabimus, furibunda crudelíque audacia.

Qualiter auxilium à Iudice Sardiniæ petiit. Idem Iudici Sardiniæ. ¶ Cap. 86.

Celsitudinem vestram duximus obsecrandã, vt nobis quantos tua præuiderit magnificentia, armatos siue pueros, siue adultos, ac iuuenes cum armis suis mandare dignemini, qui nobis quotidiana iussa possint explere.

Quòd regnum cælorum consequantur qui pro defensione Christianorum occisi fuerint. Idem exercitui Francorum. ¶ Cap. 87.

Omni timore ac terrore deposito contra inimicos sanctæ fidei & aduersarios omnium regionum viriliter agere studete. *Item.* Vbi vsque nunc parentes vestri publicum mouerunt procinctum, semper victores extiterunt, nullaque eos multitudo populi superare potuit. Non enim audiuimus vt aliquando sine fama victoriæ reuersi fuissent. *Item.* Omnium vestrum nosse volumus charitatẽ, quoniam quisquis (quòd non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi cœlestia minimè negabuntur. Nouit enim omnipotens, si quislibet vestrorum morietur, quòd pro veritate fidei & saluatione patriæ ac defensione Christianorum mortuus est: ideo ab eo prętitulatum præmium consequetur.

De damnatione Georgij cuiusdam, Adriani, & Petri. Idem Lothario Augusto.

¶ Cap. 88.

De illis tribus iam publicè condemnatis & reprobis viris Georgio, Adriano, & Petro, vt vestra nobis mandauit sublimitas, quod adhuc ad aliud confiteri iudicium debebant, omnino mirati sumus, quibus iam missis vestris præsentibus iuxta legem Romanam sententia præfixa ac promulgata est. Et nisi tunc paschalis adesset festiuitas, qua mortis prohibente lege sententiam dare licitum non est, viuere eos illorum malitia atque iniqua præsumptio non sineret. Pro hac itaque ratione, solummodò vsque ad tempus suspensa est sententia vtrorúmque.

De excommunicatione Thasmonis ducis Bauarorum. Idem ex chronica Francorum.

¶ Cap. 89.

Adrianus Papa in die sancto Paschæ, præsente Carolo Imperatore, anathematizauit Thasmonem ducem Bauarorum, nisi in omnibus obediret eidem Imperatori & filiis eius, ac genti Francorum, sicut iurauerat patri suo Pipino, & sibi. Quod si nollet, & sanguinis effusio fieret, vel aliud aliquid mali, hoc super eumdem ducem & eius consentaneos esset, & præfatus rex & sui ab ea culpa immunes essent.

Exhortatio Gregorij Papæ ad defensionem Rom. Pont. Greg. Veloci magistro militum. Lib 12. Regist. epist. c. 21.
¶ Cap. 90.

Vtile visum est, vt aliquanti illuc milites transmittantur, quos gloria tua admonere & hortari studeat, vt parati sint ad laborem. *Item.* Si hunc, vel ad Rauennates partes, nec dicendum Arnulfum cognoueritis excurrere, vos à dorso eius ita (sicut viros fortes condecet) laborate, quatenus opinio vestra ex laboris vestri * charitate amplius in * Romano populo (domino auxiliante) proficiat. * qualitate * Republicæ orig.

Quòd Carolus rex aduersus Longobardos rogatu Adriani Papæ bellum suscepit. Ex gestis Caroli magni, iuxta Alcuinum.

¶ Cap. 91.

Rogatu & precibus Adriani Romanæ vrbis episcopi, exoratus Carolus rex, bellum contra Longobardos suscepit, * quod prius quidem, & à Papa Stephano eius patre supplicante, cum magna difficultate susceptum est. 23. q. 8. cap. hortatu. * Et à patre eius Pipino Papa supplicante, &c. Grat.

Retractatio sententiæ illius Augustini, qua dixerat non placere sibi schismaticos cogi ad communionem. August. Retractationum lib. ij. c. v.

¶ Cap. 92.

Dixi, mihi non placere vllius sæcularis potestatis impetu schismaticos ad communionem violenter arctari: & verè mihi tunc non placebat, quoniam nondum expertus eram vel quãtum mali eorũ auderet impunitas, vel quantum eis in melius mutandis conferre posset diligentia disciplinæ.

Quòd quadragesimali & omni tempore à præliis sit abstinendum, nisi necessitas cogat. Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum. Cap. 46.

¶ Cap. 93.

Si nulla vrget necessitas, nõ solùm quadragesimali, sed omni tempore est à præliis abstinendum. Si autem ineuitabilis vrget opportunitas, nec quadragesimali est tempore pro defensione tam sua quàm patriæ, seu legum paternarum bellorum proculdubio præparationi parcendum: ne videlicet Deum videatur homo tẽtare, si habet quod faciat, & suæ ac aliorum saluti consulere non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcauet.

Quòd ministri iudicum de administratione sua non damnentur. Innocentius Papa Eusebio, c. iij.
¶ Cap. 94.

Quæsitum est etiam super his, qui pro baptismo administrauerunt, & aut tormẽta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulere sententiam. Nihil de his legibus à maioribus definitum: meminerant enim à domino potestates has fuisse concessas, & propter vindictam noxiorũ gladium fuisse permissum, & Dei ministrum esse datum in huiusmodi vindicem. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod authore domino viderent esse concessum? De his ergo, vt hactenus seruatum est, sic habeamus: ne aut disciplinam auertere, aut contra authoritatem domini venire videamur. Ipsis autem in ratione reddenda omnia gesta sua seruabuntur. *Item.* Dum legum authoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

Quòd qui malum punit, non persequitur sed diligit. Pelagius Patricio Valeriano.

¶ CAP. 95.

Non persequitur, nisi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum iam punit, vel prohibet ne fiat, non persequitur iste, sed diligit. Nam si, vt quidam putant, nemo aut reprimendus à malo, aut retrahendus ad bonum est, humanas ac diuinas leges necesse est euacuari, quæ & malis pœnam & bonis præmia iustitia suadente constituunt: malum autem schisma est etiam per exteras potestates opprimendum.

Extat hic liber hodie August. tit. tom 9. 23 q 5. cap. rex.

Quòd Rex mala punire debeat. Cyprianus in ix. genere abusionis. ¶ CAP. 96.

Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & periurantes non sinere viuere, filios suos non sinere impiè agere.

Cap 27.

Bellum quod tuetur patriam plenum iustitiæ esse. Ambros. offic. lib. 1.

¶ CAP. 97.

23 q 3. cap. fortitudo. Fortitudo quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iustitiæ est.

Cap. 26.

Quòd non sit reus homicidij miles, qui obediens potestati hominem occidit. August. de ciuitate Dei lib. 1. ¶ CAP. 98.

23 q. 5. c. miles. Miles cùm obediens potestati sub qua legitimè constitutus est, hominem occidit, nulla ciuitatis suæ lege reus est homicidij. Immo nisi fecerit reus est imperij deserti atque contempti. Quod si sua sponte atque authoritate fecisset, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque vnde punitur si fecit iniussus, inde punietur nisi fecerit iussus.

Trac. 11. ad c. 3. Ioan.

Quòd reges Christiani defendere debent matrem ecclesiam. August super Ioan. parte 1. c. 11.

¶ CAP. 99.

23. q 4. c. quando. Quando vult Deus potestates concitare aduersus hæreticos, aduersus schismaticos, aduersus dissipatores ecclesiæ, aduersus exsufflatores Christi, aduersus blasphematores baptismi, non mirentur: quia Deus concitat vt à Sara verberetur Agar. *Genes. 16.* Cognoscat se Agar, ponat ceruicem: quia cùm humiliata discederet à domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit ei: Quid est Agar ancilla Saræ? Cùm verò questa esset de domina, quid audiuit ab Angelo? Reuertere ad dominam tuam. *Ibidem.* *Item.* Mirantur autem quia commouentur * pastores fidei christianæ aduersus detestandos dissipatores ecclesiæ. ** potestates Christianæ. orig.* Nisi ergo mouerentur, quomodo redderent rationē Deo pro imperio suo? Intendat charitas vestra quid dicam: quia pertinet hoc ad reges sæculi christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam.

Trac. 116. ad c. 19. Ioan.

Quòd plus peccat qui potestati innocentem ex inuidia occidendum tradit, quàm ille qui alterius potestatis timore eum occidit. August. super Ioan. parte ij. c. xlij.

¶ CAP. 100.

Plus peccat qui potestati innocentem occidendum liuore tradit, quàm potestas ipsa si eum timore alterius maioris potestatis occidit. Talem quippe Deus Pilato dederat potestatem, vt esset etiam sub Cæsaris potestate. Quapropter non haberes, inquit, aduersum me potestatem vllam, id est quantulamcunque habes, nisi hoc ipsum tibi esset datum desuper. Sed quoniam scio quantum sit (non enim tantum est, vt tibi omnimodo liberum sit) propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Ille quippe non metuendo potestati tradidit, sed inuidendo: tu vero eandem potestatem in me exerciturus es metuendo. Nec timendo quidem præsertim innocentem homo hominem debet occidere, sed tamen id zelando facere, multò magis malum est, quàm timendo. Et ideo non ait verax magister, qui me tibi tradidit ipse habet peccatum, tanquam ille non haberet, sed ait maius peccatum habet, vt etiam se habere intelligeret. Neque enim propterea illud nullum est, quia hoc maius est.

Quòd potest homo aliquando occidi sine peccato. Augustinus de libero arbitrio lib. 1. *Cap. 4.*

¶ CAP. 101.

Si homicidium est hominem occidere, potest occidere aliquando sine peccato. *23. q 5. c. si homicidiū.* Nam & miles hostem, & Iudex vel minister eius nocentem, vel cui fortè inuito atque imprudenti telum manu figit, non mihi videntur peccare cùm hominem occidunt. Respondet EVODIVS Assentior: sed homicidæ isti appellari non solent. *Item.* Militi iubetur lege vt hostem necet, à qua cæde si temperauerit, ab Imperatore pœnas luit. *Ibid. c. 5.* Num istas leges iniustas, vel potius nullas dicere audebimus? Nam mihi lex esse non videtur, quæ iusta non fuerit. *Augustinus.* *Paulò post.* Legem quidem satis video esse munitam contra huiuscemodi accusationes, quæ in eo populo quem regit, minoribus malefactis ne maiora * committat, licentiam dat: multò * mitius enim est eum, qui alienæ vitæ insidiatur, quàm eum qui suam tuetur, occidi: ** committerentur. * minus.* Et multò immanius vitium hominem stuprum perpeti, quàm eum à quo illa vis infertur ab eo cui ferre conatur, interimi. Iam verò miles in hoste interficiendo minister est legis, quare officium suum facilè nulla libidine impleuit. Porrò ipsa lex quæ tuendi populi causa lata est, nullius libidinis argui potest. Siquidem ille qui tulit, si Dei iussu tulit, id est quod præcipit æterna iustitia, expers omnino libidinis id agere potuit. Si autem ille cum aliqua libidine hoc statuit, non ex eo fit, vt ei legi cum libidine obtemperare necesse sit, quia bona lex & à non bono * ferri potest. ** fieri.* Non enim si quis, verbi causa, tyrannicam potestatem nactus, ab aliquo cui hoc conducit, precium accipiat, vt statuat nulli licere vel ad coniugium fœminam rapere, propterea mala lex erit, quia iniustus atque corruptus hanc tulit. Potest ergo illi legi, quæ tuendorum ciuium causa, vim hostilem eadem vi repelli iubet, sine libidine obtemperari. Et de omnibus ministris qui iure atque ordine potestatibus quibuscunque subiecti sunt, id dici potest. Sed illi homines lege inculpata, quomodo inculpati queant esse non video. Liberum eis itaque est, neminem necare pro his rebus quas inuiti possunt amittere, & ob hoc amare non debent. De vita enim fortasse cuipiam sit dubium vtrùm animæ nullo pacto auferatur, dum hoc corpus interimitur. Sed si auferri potest contemnenda est:

si non potest, nihil metuendum. De pudicitia verò quis dubitauerit, quin ea sit in ipso animo constituta, quandoquidem virtus est? vnde à violento stupratore, nec ipsa eripi potest. Quicquid igitur erepturus erat ille qui occiditur, id totum in nostra potestate non est: quare quemadmodum nostrum appellandum sit non intelligo. Quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici, sed quo pacto istos defendam qui interficiunt, non inuenio. Respondet EVODIVS, multò minus ego inuenire possum, cur hominibus defensionem quæras, quos reos nulla lex tenet.

Ad vers. pro eo vt diligerent me detrah. Et infrà ad versi ulu: Et posuerunt a versùm me mala pro bonis.

Quòd iudex cùm vindicat, non reddit malum pro malo. Augustinus super Psal. cviij.

¶ CAP. 102.

Vlciscendi libido vitiosa est, magisque ad iudicem pertinet inter alios hoc discernere, quàm bonum hominem sibi expetere. Paucorum est dinoscere, quo modo placeat pœna iniquorum accusatori inimicitia sese saturare cupienti, & quàm longè alio modo * iudici rectâ voluntate peccata punienti. Ille quippe reddit malum pro malo, iste autem etiam cùm vindicat non reddit malum pro malo, quoniam iustum reddit iniusto. Quod autem iustum est, vtique bonum est. Punit ergo non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo, sed dilectione iustitiæ, quod est bonum pro malo.

*placeat. orig.

Quæst. 39. ad c. xi. Exod.

Quòd minister occidens quem iudex iusserit, non id sponte facere debet. August. lib. quæstionum in Exodum. ¶ CAP. 103.

23. q. 5 cap. cùm minister.

Cùm minister iudicis occidit eum quem iudex iussit occidi, profectò si id sponte faciat homicida est, etiam si eum occidat, quem scit à iudice occidi debuisse.

Quæst 68 ad c. 19. Leuitic.

Quòd lex occidit hominem non minister. Augustinus lib. quæstionum in Leuiticum.

¶ CAP. 104.

Cùm homo iustè occiditur, lex eum occidit, non tu.

Quòd etiam bella apud veros cultores Dei pro pace suscepta pacata sunt. August. de diuersis ecclesiæ obseruationibus, cap. xv.

¶ CAP. 105.

23. q. 1 cap. apud veros Dei.

Apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, vt mali coërceantur, & boni subleuentur.

Lib. 1. q. Euang q. 10.

De vindictis. August. lib. quæstionum Euangeliorum. ¶ CAP. 106.

23 q. 5 c. officia.

Officia vindictæ possunt implere boni bono animo, quomodo lex, quomodo iudex.

Epist. 5.

Quòd Christiana disciplina non omnia bella culpat. Augustinus ad Marcellinum.

¶ CAP. 107.

Si terrena ista respublica præcepta Christiana custodiat, & ipsa bella sine beneuolentia non gerentur, vt ad pietatis iustitiæque pacatam societatem victis facilius consulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: quoniam nihil est infœlicius fœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. *Item.* Misericorditer enim si fieri posset, etiam bella gererentur à bonis, vt licentiosis cupiditatibus domitis, hæc vitia perderentur, quæ iusto

Ibid. paulò post.

imperio vel extirpari vel * premi debuerunt. Nã si christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Euangelio diceretur, vt abiicerent arma, séque militiæ omnino subtraherent. Dictum est autem eis: Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrũ. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit. *Aug. ad Macedonium.* Non est iniquitatis, sed potius humanitatis societate deuictus, qui propterea est criminis persecutor, vt sit hominis liberator.

* deprimi. *orig.*

Luca 3.

Epist. 54. 23 q. 5 c. nõ est iniquitatis.

Quòd non frustrà instituta est potestas regis. Item.

¶ CAP. 108.

Circa medium 23 q. 5. c. non frustra

Non frustrà instituta sunt potestas regis, ius * cognitoris, vngulæ carnificis, arma militis, disciplina dominantis, seueritas etiam boni patris. Habent ista omnia modos suos, causas, rationes, vtilitates: hæc cùm timentur, & coërcentur mali, & * quieti inter malos viuunt boni. *Item.* Cùm homo ab homine occiditur, multùm distat vtrùm fiat nocendi cupiditate, vel iniustè aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut à latrone: an vlciscendi vel obediendi ordine, sicut à iudice, sicut à carnifice: an euadendi vel subueniendi necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostes à milite. Et aliquando qui causa mortis fuit potius in culpa est, quàm ille qui occidit, vel vt si quispiam decipiat fideiussorẽ suum, atque ille pro isto supplicium legitimum luat: nec tamen omnis qui causa alienæ mortis est, reus est: * velut si quisquam stuprum petat, seséque si non impetrauerit interimat. Quid si filius timens patris pia verbera præcipitio pereat? quid si alius homine liberato, vel ne alius liberetur sibi ipse mortem inferat? num propter istas * alienorum motuum causas, aut sceleri consentiendum est, aut vindicta peccati quæ fit non nocendi sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordiæ cohibenda sunt? Hæc cùm accidunt, debemus eis humanũ dolorem, non propterea illa ne accidant rectè factorum * reprimimus voluntatem.

* gladij inseritur in orig.

* quietius. *orig.* *Aliquantò post.*

* quid si enim quisque. *orig.*

* Alienarum mortium. *orig.*

* reprimere.

Quòd in pugna Deus orandus est. Augustinus ad Bonifacium. ¶ CAP. 109.

Epist. 194.

Graui de pugna conquereris, vt dubites nolo, vtile tibi tuisque dabo consilium. Arripe manibus arma, oratio aures pulset authoris, quia quando pugnatur, Deus apertis * cœlis spectat, & partem quam inspicit iustã sibi dat palmam.

* oculis. *orig.*

Quòd Deo vel aliquo legitimo imperio iubente rectè bella suscipiuntur. Item Augustinus.

Aug lib. 22. contra Faustum c. 70.

¶ CAP. 110.

Qui gladio vsus fuerit, gladio cadet. Ille autem vtitur gladio qui nulla superiore ac legitima potestate vel iubente vel concedente, in sanguinem alicuius armatur. *Item.* Siue Deo, siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda bella suscipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, vbi eos tale aliquid vel iubere, vel in talibus obedire iustè ordo ipse constringit. Alioquin Ioannes cùm ad eum baptizandi milites venirent dicentes: Et nos quid faciemus? responderet eis, arma abiicite, istam militiam deserite, neminem percutite, prosternite neminem. Sed quia sciebat eos cùm hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, & non vltores iniuriarum suarũ, sed salutis publicæ defensores, respondit eis:

23 q. 4 c. ille gladium.

Ibid. c. 74.

Luca 3.

Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. *Item.* Dominum Iesum Christum audiant Manichæi hoc stipendium iubentem reddi Cæsari, quod Ioannes dicit debere sufficere militi: Reddite inquit, Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei sunt. Ad hoc enim tributa præstantur, vt propter bella necessarium militi stipendium præbeatur. *Item.* Interest quibus causis, quibúsque authoritatibus homines bella gerenda suscipiant: ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli authoritas atque consilium penes principem sit, exequendi autem iussa bellica ministerium milites debeant paci salutique communi. Bellum autem quod gerendum Deo authore suscipitur, rectè suscipi, dubitare fas non est. *Item.* Cùm vir iustus, si fortè sub rege homine etiam sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, ciuicæ pacis ordinem seruans: cui quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel vtrum sit certum non est, ita vt fortassè reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi: quantò magis in administratione bellorum innocentissimè diuersatur, qui Deo iubente belligerat, quem malè aliquid iubere non posse, nemo qui ei seruit, ignorat.

Ibidē paulò post. *Matth. 22.* *Ibid. c. 75.* *23. q. 1. c. qui culpatur.* *Ibidem post pauca.*

De ministris Dei. Hieronymus super Iohel.

¶ CAP. III.

Ad cap. 2.

Non solùm homines ministri sunt & vltores iræ Dei, his qui malum operantur, * & non sine causa portant gladium, sed & contrariæ fortitudines quæ appellantur furor & ira Dei.

23. q. 5 c. non solùm. * vnde non.

Quòd non est crudelis qui crudeles iugulat. Hieronymus super Esaiam lib. v.

¶ CAP. 112.

Ad cap. 13. paulò post principium.

Non est crudelis qui crudeles iugulat, sed quia crudelis patientibus esse videatur. Nam latro suspensus patibulo crudelē iudicem putat

23 q. 5. c. nō est crudelis.

Quòd benè facit qui latronis vel piratæ fortitudinem infirmat. Idem super Sophoniam.

¶ CAP. 113.

Ad cap. 1.

Si quis fortitudinem latronis & piratæ diripiat infirmósque reddat, prodest illis sua infirmitas. Debilitata enim membra, quibus prius non bene abutebantur, à malo opere cessabunt.

23. q. 5. c. si quis.

Quòd minister Dei est, qui malos in eo quod mali sunt punit. Idem super Ezechielem lib. iij.

¶ CAP. 114.

Qui malos percutit in eo quod mali sunt, & habet vasa interfectionis vt occidat pessimos, minister est domini.

Ad c. 9. in principio.

Quòd iudex puniens non est effusor sanguinis, sed minister legis. Idem super epistolam ad Galatas, lib. ij. ¶ CAP. 115.

23 q 5. c. qui malos. *In c 3. ad Gal. circa fin.*

Iudex non est author sceleris, nequam homines vinciendo. *Idem super Hieremiam.* Homicidas enim & sacrilegos, & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

23. q. 5 c. iudex. *Ad c. 22. init.* *23. q. 5 c homicidas.*

Vnde iudex dicatur. Isidorus Etymologiarum li. xviij. ¶ CAP. 116.

Cap. 1.

Iustum bellum est quod ex edicto geritur de rebus * repetendis, aut propulsandorum hostium causa. Iudex dictus est quia ius dictat populo, siue quòd iure disceptet. Iure autem disceptare, est iustè iudicare. Non est enim iudex si non in eo iustitia est.

* repetitis. orig. *Cap. 15.*

Quòd non sine causa gladium portat Rex. Stephanus Luitvvario Episcopo.

¶ CAP. 117.

Non autem sine causa gladium portat Rex, vindex est enim contra omnes iniquos, vt terrore comprimat quos nequit corrigere monitis salubribus. Aggrediatur igitur securè quæ sunt Deo placita, in nullo ei beatus Petrus aberit cum suo ancipiti gladio, si tamen patriæ saluti consulat.

Rom. 13.

Quòd quisque tutelam corporis sui iustè faciat. Pandectarum, lib. 1. tit. ij.

¶ CAP. 118.

Vim atque iniuriam propulsemus: nam iure hoc venit, vt quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse æstimetur.

De iusto bello Israelitarum contra Amorrhæos. Augustinus lib. quæst. in Num. c. xliv.

¶ CAP. 119.

Notandum est sanè quemadmodum iusta bella gerebantur à filiis Israel contra Amorrhæos: innoxius enim transitus negabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat.

Lib. qu. 4. super Num. ad c. 21. 44.

De pellenda iniuria. Ambros. de officiis lib. 1.

¶ CAP. 120.

Cap. 36.

Non in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio iniuriam si potest, tam est in vitio, quàm ille qui facit.

Quòd Rex aliter seruit Deo vt homo, aliter vt Rex. Augustinus ad Bonifacium comitem.

¶ CAP. 121.

Epist 50.

Quomodo reges domino seruiunt in timore, nisi ea quæ contra domini iussa fiunt religiosa seueritate prohibendo atque plectendo? Aliter enim seruit quia homo est, aliter quia etiam rex est. Quia homo est seruit viuendo fideliter, quia verò etiam rex est, seruit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes conuenienti vigore sanciendo.

23 q. 4. c. si ecclesia in fine.

De pœnitentia eorum qui arma in prælio proijciunt. Concilium Arel. 1. cap. 3.

¶ CAP. 122.

Qui arma proijciunt in prælio, placuit eos abstinere à communione.

Quòd milites Deo & ecclesiis seruire debeant. Gregorius Theodoro medico.

¶ CAP. 123.

Li. 2. regist. epist. 65 seu cap. 103.

Valde mihi durum videtur, vt ab eius seruitio milites suos prohibeat Imperator, qui & ei omnia tribuit, & dominari eum non solùm militibus, sed etiam sacerdotibus concessit. Nunquid si intentio seruandarum rerum est, non poterant ea ipsa monasteria quæ milites susceпissent alienas res reddere, atque ad conuersionem homines tantummodò habere?

Vt milites antequam in monasterio recipiantur per triennium probentur. Gregorius lib. viij. registri omnibus Episcopis de lege Mauritij Augusti.

¶ CAP. 124.

Greg epist. ix. lib. 7. ad episcopos Siciliæ. *Dist 53. c. legem.*

Legem quam pijssimus Imperator dedit, ne fortasse hi qui militiæ vel rationibus sunt pu-

blicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad ecclesiasticum habitum veniāt, vel in monasteriis conuertantur, vestræ studui fraternitati transmittere. Hoc maximè * excitat, quod hi qui sæculi actionibus implicati sunt, in clero ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt: quia dum in ecclesiastico habitu non dissimiliter quàm vixerant viuunt, nequaquam student sæculum fugere, sed mutare. Quòd si si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius actionibus publicis fuerint absoluti. Si qui verò ex militaribus * numeris in monasteriis conuerti festinant, non sunt temerè suscipiendi, nisi eorum vita subtiliter fuerit inquisita. Ex iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari, & tunc monachicum habitum Deo authore suscipere.

* exhortans. *orig.*

* viris. *orig.*

Quòd non est delictum militare, nisi pro preda & huiusmodi. August. de verb. Domini tract. xix.

§ CAP. 125.

In Matth. de ver. Domini sermone 19.

23 q. 1. cap militare.

Militare non est delictum, sed propter prædā militare peccatum est. Nec rempublicam gerere criminosum est, sed ideo agere rempublicam, vt rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim prouidentia quadam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, * præda grassetur. *Item.* Dominus ipse dixit: Reddite quæ sunt Dei Deo, & quæ sūt Cæsaris cæsari: igitur quod Cæsar præcipit ferendum est, quod imperator indicit tolerandum est. Sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat. *Item.* Interrogauerunt Ioannem milites dicentes: Quid faciemus & nos? Ait illis. Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris. Sic autem cognoscere se debet omnis homo qui militat: non enim tantùm de his militantibus scriptura loquitur, qui armata militia detinentur, sed quisque militiæ suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles ascribitur: atque ideo hæc sententia potest dici, verbi gratiâ, militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus: Quicunque sibi stipendia publicè decreta consequitur, si amplius quærit, tanquam calumniator & concussor, Ioannis sententiâ condemnatur. *August. ad Bonifacium comitem.* Milites sub armis militare non prohibuit Ioannes, quibus suum stipendium sufficere debere præcepit.

* prædo. *Ibidem pòst pauca. Matth 22.*

Ibidem aliquātò post. Luc. 3.

Epist 1. inter eas quæ recens inuentæ ad calcem epist. accessere. Luca 3. Ibidē paulò ante.

Quòd non est existimandum milites Deo non placere. Idem. § CAP. 126.

1. Reg 16. Psal 88. Matth. 8.

Noli existimare neminem Deo placere posse qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus Dauid, cui dominus tam magnum perhibuit testimonium: etiam in his plurimi illius temporis iusti. In his erat & ille Centurio qui domino dixit, non sum dignus vt intres sub tectum meum.

Authore Ioāne diacono Rom. ecclesiæ.

Quòd milites non sint ad clerum suscipiendi, sed ad monachicum habitum. Ex vita Beati Greg. lib. ij. c. xvi. § CAP. 127.

Dum ad clericalem professionem tam ex ecclesiastica, quàm ex sæculari quoque militia diuersis occasionibus quotidie penè innumerabilis multitudo conflueret: pastor ad omnia prouidus nequaquam eos ad ecclesiastici decoris officium, sed ad capiendum solummodò monachicum propositum suscipiendos esse censebat.

Vt Imperator nulli militum prohibeat, si conuerti voluerit. Ibidem lib. iij. cap. l.

§ CAP. 128.

Porrò Mauricio tunc auarissimo, simúlque rapacissimo principi, suggestionibus inimicorū suorum funestissimam legem ferenti, vt nulli militum qui videlicet in manu signatus fuisset, conuerti liceret: inter cætera sic respondit; Ad hoc potestas super omnes homines pietati dominorum meorum cœlitus data est, vt qui bona appetunt, adiuuentur, vt cœlorum via largiùs pateat, vt terrestre regnum cœlesti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, vt ei qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aut expleta militia aut pro debilitate corporis repulsus, Christo militare non liceat. Ad hæc * etiam per me seruum vltimum suum & vestrū Christus respondet dicens: Ego te de notario comitem excubitorum, de comite excubitorum Cæsarem, de Cæsare Imperatorem, non solùm hoc, sed etiam patrem imperatorum feci. Sacerdotes tuæ manui commisi, & tu à meo seruitio milites tuos subtrahis? Responde * rogo piissime domine seruo tuo, quid venienti & hæc dicenti responsurus es in iudicio domino tuo? Et post pauca. Requirat ergo dominus * misericors quis prior imperatorum talem legem dederit, & subtilius æstimet si dari debuerit.

* *al.* ecce. *orig.*

* ergo.

* *al.* me*. *orig.*

Quòd Imperator milites conuerti prohibens Deo aduersus sit. Idem Theodoro medico.

§ CAP. 129.

Greg. lib. 2. regist. ep 64.

Peccatis inquit, meis facientibus, ex quorum suggestione vel consilio, nescio, talem in re publica sua legem protulit imperator, vt nullus qui actionem publicam egit, nullus qui officio vel manu signatus, vel inter milites fuit habitus, ei in monasterio conuerti liceat, nisi fortè militia eius fuerit expleta. Quam legem primū (sicut hi dicunt qui leges veteres nouerunt) Iulianus protulit, de quo scimus omnes quantum Deo aduersus fuit.

De homicidiis voluntariis & modo pœnitentiæ eorum. Ex concilio Triburiensi, c. xv.

§ CAP. 130.

Cap 55. sed sententiis in plerisque transpositis.

Si quis spontanea voluntate homicidium perpetrauerit, iuxta decreta Melchiadis Papæ, & Triburiensis concilij statuta, talem pœnitentiā accipere debet. In primis, vt licentiam non habeat ecclesiam intrandi illos proximos quadraginta dies, nudis pedibus incedat, & nullo vehiculo vtatur. In laneis vestibus sit absque femoralibus, arma non ferat, & nihil sumat in his quadraginta diebus nisi tantùm panem & salē, & puram aquam bibat, & nullam communionem cum cæteris Christianis neque cum alio pœnitente habeat in cibo & potu, antequam quadraginta dies adimpleantur: & ex cibo quē sumit nullus alius manducet. Considerata verò personæ qualitate, vel infirmitate de pomis vel oleribus, seu leguminibus, prout visum fuerit, aliquid pro misericordia indulgeatur, maximè si quis coactus, & non sponte homicidium fecerit. Et ei omnimodis ex canonica authoritate interdicatur, vt in his diebus cum nulla fœmina misceatur, nec ad propriam vxorem accedat, nec cum aliquo homine dormiat. Iuxta ecclesiam sit, ante cuius ianuas peccata sua defleat, diebus ac noctibus non de loco ad locum pergat, sed in vno loco his quadraginta diebus sit. sit. Et si fortè habuerit insidiatores vitæ suæ,

interim differatur ei pœnitentia, donec ab episcopo pax ei ab inimicis concedatur. Et si infirmitate detentus fuerit, ita vt non possit dignè pœnitere, differatur pœnitentia donec sanitati restituatur. Si autem longa ægritudine detentus fuerit, ad sententiam episcopi pertinebit, quo modo reum & infirmum sanare disponat. Completis quadraginta diebus aqua lotus, vestimenta & calciamenta accipiat, & capillum incidat.

Cap. 56.

Quid in primo anno obseruare debeat. Ex eodem conc. c. v. ¶ CAP. 131.

Locus obscurus.

In primo anno post quadraginta dies, totum illum annum à vino, à medone, & mellita ceruisia, à carne, & caseo & pinguibus piscibus abstineat, nisi festis diebus qui in illo episcopio à cuncto populo celebrantur. Et nisi fortè in magno itinere, vel in hoste, vel diu ad dominicam * curtem, vel infirmitate detentus sit, tunc liceat vno denario, vel pretio vnius denarij, aut tres pauperes pascendo tertiam feriam, quintā feriam, & sabbatum redimere: ita duntaxat, * vt vna re de tribus vtatur. Postquam domum venerit, aut sanitati fuerit restitutus, nullam licentiam habeat redimendi. Completo anni circulo in ecclesiam introducatur, & pacis osculum ei concedatur.

* curtim.

* vt vel carne, vel vino, vel medone. i. de tribus vna re vtatur, non omnibus vescatur. *Ita codex Conciliorū.*

Cap. 57.

Quid in secundo & tertio anno obseruare debeat. Ex eodem cap. vi. ¶ CAP. 132.

In secundo & tertio anno similiter * ieiunet, nisi quòd tertiam feriam, & quintam, & sabbatum potestatem habeat redimendi prætaxato pretio vbicunque est. Cætera diligenter omnia obseruet, vt in primo anno.

* pœniteat.

Cap. 58.

Quid in reliquis quatuor annis obseruare debeat. Idem de eodem, cap. vij. ¶ CAP. 133.

Quatuor anni deinde restant, per quos singulos ieiunet tres quadragesimas. Vnam ante Pascha cum cæteris Christianis, abstinendo de vino, medone, mellita ceruisia, carne & sagimine, & ouis, & pinguibus piscibus. Alteram ante natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ: Si aliquid remanet de quadraginta diebus, post Missam sancti Ioannis impleat. Tertiam ante Natalem domini ieiunet, vt supradictum est. Et in quatuor supradictis annis tertia & quinta feria & sabbato vtatur quidquid vult. Et secundam & quartam feriam redimere potest pretio iam supradicto: sextam omnimodis obseruet in pane & aqua, & nequaquam redimat. His expletis sacram communionem accipiat.

Sub Paschale I.

De homicidiis & calumniis episcoporum & reliquorum ordinum. Ex concilio apud Theodonis villam, cap. j. ¶ CAP. 134.

In concilio apud Theodonis villam vbi interfuerunt triginta duo episcopi, Aistolfus Magontiensis Archiepiscopus cum suis suffraganeis, Hadabaldus * Archiep. cum suis suffraganeis, Hetto, Treuerensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, Ebbo Remensis archiepiscopus cum suis suffraganeis, cum nuntiis reliquorum episcoporum Galliæ & Germaniæ, ob nimiam præsumptionem quorundam tyrannorū in sacerdotes domini bacchantium, & propter factum quod in Vasconia nouiter acciderat de episcopo Ioanne inhonestè & inauditè mordridato, decretum est, vt communi consensu & humili deuotione supplicarent auribus principis, si suæ pietati complaceret, vt calumnia in Christi sacerdotes peracta, iuxta synodica determinaretur pleniter statuta. Hoc idem episcoporum iudicio placeret, si ex toto secundùm potestatem ipsorum posset definiri: id est, vt canonica ferirentur sententia, hi videlicet qui timorem domini postponentes in ministros suos grassari præsumerent. Quod si verò pietati illius complaceret, iuxta capitula regum præcedentium, vbi eorum prouisio misericorditer in offensis pecuniæ quantitatem interposuit, pro * consolatione sanctæ ecclesiæ, vt præfatæ res per pecuniam ab Imperatoribus * sacerdotibus ad defensionem concessam, & per pœnitentiam determinarentur episcoporum iudicio, si pietas illius collaudare voluerit, sic definiri eis complaceret. Si quis subdiaconum calumniatus fuerit, vulnerauerit, vel debilitauerit, & conualuerit, 5. quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & 300. solidos cum sua compositione & episcopalibus bannis episcopo componat. Si autem mortuus fuerit singulas supradictas quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, & 400. solidos * cum tripla sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si diaconum calumniatus fuerit, & conualuerit, 6. quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & 400. solidos cum compositione sua & episcopalibus bannis componat: Si autem mortuus fuerit singulas supradictas 6. quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, & 600. solidos cum tripla sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si quis presbyterum calumniatus vulnerauerit, vel debilitauerit, & conualuerit, * 7. quadragesimas sine subditis annis pœniteat, & 900. solidos cum triplici sua compositione, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, 12. annorum pœnitentia secundùm canones ei imponatur, & 900 solidos cum triplici compositione sua, & episcopalibus bannis triplicibus episcopo componat. Si quis episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehonestauerit, 10. quadragesimas cum subditis annis pœniteat, & presbyteri non occisi triplicē compositionem componat. Si autem casu & non sponte occiditur, cùm comprouincialium episcoporum concilio homicida pœniteat. Si quis autem sponte eū occiderit, carnem non comedat, vinum non bibat omnibus diebus vitæ suæ, cingulum militare deponat, absque spe coniugij in perpetuo maneat. Aistolfus Magontiensis episcopus dixit. Si principibus placuerit aliisque suis fidelibus, rogemus vt collaudetur & subscribatur. Et collaudatum est, & subscriptum est tam à principe quàm à cæteris omnibus.

* Coloniensis. *orig.*

* leuigatione pœnitentiæ placuit.

* & à sibi succedentibus.

17 q. 4. cap. qui subdiaconum.

* cùm cōpositione sua & episcopalibus bānis episcopo componat.

* 12. *alia lectio 600. orig.*

De eadem re. Ex concilio Triburiensi, cap. j. ¶ CAPVT 135.

Capitulum Ecclesiasticum apud Triburiam à Carolo Magno, & primis Galliæ & Germaniæ collaudatum & subscriptum.

Placuit nobis & fidelibus nostris, vt sicut ab Episcopis & reliquis sacerdotibus, ac Dei seruis alio anno apud Theodonis villam admoniti fuimus & rogati, vt episcopi & eorum ministri, quos deus suo non humano iudicio reseruauit, iuxta sanctorum canonum, sanctorúmque patrum ac capitulariū præcedentum regum corā

Codex conciliorum attribuit Theonisvillensi concilio præcedenti, post quod hæc habentur.

positorum statuta, & Dei sacerdotes eorūmque cooperatores, quorum intercessionibus supplicationibúsque sancta Dei ecclesia constare videtur, intacti permaneant, constituamus. Vt si quis subdiaconum calumniatus fuerit & conuauerit, pœnitentia canonica pœniteat, & 300. solidos episcopo componat: Et si mortuus fuerit, iuxta id quod canones præcipiunt pœniteat, & 400 solidos episcopo componat. Si diaconū quis calumniatus fuerit, & conualuerit, pœniteat secundùm canones, & 400 solidos episcopo componat: Si non conualuerit iuxta præcepta synodalia pœniteat, & 600. solidos episcopo cōponat. Si presbyterum quis malè tractauerit & spassauerit, secundùm eius episcopi sententiam pœniteat, & 900. solidos episcopo componat: Si autem mortuus fuerit, vt synodus diiudicauerit pœniteat, & *.120. solidos episcopo componat. Et si quis episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehonestauerit, pœniteat secundùm canonum statuta, & presbyteri non occisi triplicem compositionem cum iustitiis quæ in superiori capitulo scriptæ & confirmatæ esse videntur, componat. Si quis per industriam episcopum occiderit, iuxta id quod apud * Theodonis villam à triginta duobus episcopis decretum est, & quod ibi à nobis, & à primatibus totius Germaniæ & Galliæ benigna collaudatione collaudatum est, & subscriptum est, pœniteat & pecuniam à nobis concessam ecclesiæ viduatæ persoluat. Et hoc de nostro adiecimus, vt si quis in his supradictis sanctorum canonum nostrique decreti sanctionibus, episcopis inobediens & contumax extiterit, primùm canonica sententia feriatur, deinde in nostro regno beneficium non habeat, & * alodis eius in bannum mittatur: & si annū & diem in nostro banno permanserit, ad fiscum nostrum redigatur, & captus in exilium relegetur, & ibi tam diu custodiatur, & constringatur, donec coactus Deo & sanctæ ecclesiæ satisfaciat, quod prius gratis facere noluerat. Et si omnibus vobis ista complacuerint, dicite. Et tertiò ab omnibus conclamatum est, placet. Et Imperatores, & penè omnes Galliæ & Germaniæ principes subscripserunt, singuli singulas facientes cruces. Et ecclesiasticus ordo Deo & principibus laudes referentes, hymnum, Te Deum laudamus decantabant: & sic soluta est synodus.

*Cap 1. Cap 2. Cap 3. Cap. 4. * 900 habet codex conciliorum. Cap 5. * Triburiā 22. episc sic codex conc. * allodiū.*

De eadem re. Ex concilio Magontiensi, cap. xix.

¶ CAP. 136.

17 q. 4. c. qui presbyterum.

Qui presbyterum occidit, duodecim annorū ei pœnitentia secundùm canones imponatur: aut si negauerit, si liber est cum 72. iuret. Si autem seruus, super duodecim vomeres feruentes se expurget. Conuictus noxæ vsque ad vltimum vitæ tempus militiæ cingulo careat, & absque spe coniugij maneat.

De interfectoribus sacerdotum. Ex concilio Vormatiensi, c. xiij. ¶ CAP. 137.

Conc Magonti sub Arnulpho Imperatore, c. 16. & Tribur. c 5.

Qui sacerdotem voluntariè occiderit, carnem non comedat, & vinum non bibat cunctis diebus vitæ suæ. Ieiunet vsque ad vesperam exceptis diebus festis atque dominicis. Arma non sumat, equum non ascēdat, ecclesiam per quinque annos non ingrediatur, sed ante fores ecclesiæ stet. Post quinque annos ecclesiam ingrediatur, nondum verò communicet, sed inter audientes stet. Cùm autem fuerit duodecimi anni cursus finitus, communicandi ei licentia concedatur, & equitandi tribuatur remissio. Maneat autem in reliquis obseruationibus tres dies per hebdomadam, vt perfectius purificari mereatur.

De presbyteris depositis, & sic occisis. Ex concilio Turonico, c. iij. ¶ CAP. 138.

Nunciatum est nobis quod aliqui qui olim dixerunt se fuisse sacerdotes, & postea degradati pro suis peccatis pœnitentiam agendo, suffragia sanctorum per diuersa loca transeuntes quæsierunt, trucidati sunt: huiuscemodi interfectoribus omnem ecclesiasticam dignitatem denegamus, donec dignam pœnitentiam prò reatu suo, secundum iudicium episcoporum exoluant, quia grauius aliis homicidis pœnitere debent.

De presbyteris qui sine orario occiduntur. Ex concilio Triburiensi c. xxvi. cui interfuit Arnulphus Rex. ¶ CAP. 139.

Vt presbyteri non vadant nisi stola vel orario induti. Et si in itinere spoliantur vel vulnerantur, aut occiduntur non stola vestiti, simplici emendatione sua soluantur: si autem cum stola, triplici. *17 q 4 c. vt presbyteri.*

De presbytero interfecto ad quem eius compositio pertineat. Ex eodem conc. cap. v. *Cap tul l. 4. c. 15.*

¶ CAP. 140.

Presbyteri interfecti compositio episcopo ad cuius parœciam pertinebat soluatur: ita videlicet, vt medietatem * Vuirigeldi eius vtilitatibus ecclesiæ cui præfuit tribuat, & alteram medietatem in eleemosynam eius iustè dispartiat: quia nullus nobis eius hæres proximior videtur, quàm ille qui ipsum domino sociauit. *17. q 4 c. omnes presbyteri. * Vuergeldi.*

De illis qui per insidias homicidium perpetrauerint. Ex concilio Nannetensi, c. ij. *Cap 17.*

¶ CAP. 141.

Si quis voluntariè & per insidias hominem interfecerit, iugi pœnitentiæ se submittat. Et si hoc publicè actum constat: si laicus est, à communione orationum quinquennio remoueatur. Post quinquennium tantùm in orationum cōmunionem recipiatur, non autem offerat, non corpus domini contingat. In quo perdurans quatuordecim annis, tunc ad plenam communionem cum oblationibus recipiatur.

Item de homicidio sponte commisso. Ex conc. Ancyrano, c. xxi. ¶ CAP. 142. *Et conc. Tribur. c. 54.*

Qui voluntariè homicidium fecerint, pœnitentiæ quidem iugiter submittant se, perfectionem verò circa vitæ exitum consequantur.

Item de eadem re. Ex conc. Parisiensi, cap. vi.

¶ CAP. 143.

Si quis homicidium sponte commiserit, & non violento resistens, sed vim faciens, innocentē & simpliciter gradientem interfecerit, vsque ad finem vitæ suæ grauiter pœniteat: sic tamen vt si pœnitentiam benè peregerit, in exitu ei communionis viaticum non denegetur.

Et conc. Tribu. c. 52. *De homicidiis non sponte commissis. Ex conc. Ancyrano, cap. xxij.* ¶ CAP. 144.

De homicidiis non sponte commissis prior quidem definitio per septennem pœnitentiam perfectionem consequi præcipit, secunda verò quinquennij tempus explere.

Cap. 18. *De eadem re.* Ex concil. *Nannetensi, cap. iij.* ¶ CAP. 145.

Si quis casu non volens, homicidium perpetrauerit, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat. Quibus peractis biennium ab oratione fidelium segregetur, nec communicet, nec offerat. Post biennium in communionem orationis suscipiatur, offerat autem, non tamen communicet. Post quinquennium ad plenam communionem recipiatur. Abstinentia ciborum in arbitrio sacerdotis maneat.

De illo qui domino suo præcipiente homicidium fecerit. Ex eodem, cap. xxv. ¶ CAP. 146.

Si quis liber iubente domino suo seruum eius occiderit, vt homicidium sponte commissum pœniteat.

Et conc. Vuormati c. 38. sed in quibus sic legitur * ex cōmunicatione, vel pœnitentia biēnij reatū sanguinis emundabit. *De illo qui seruum suum interfecerit. Ex conc. Agathensi, cap. lxij.* ¶ CAP. 147.

Si quis seruum proprium sine conscientia Iudicis occiderit, vt homicidium sponte commissum lugeat.

De fœmina quæ in furore suo ancillam suam verberauerit, & sic perierit. Ex concilio Eliberitano, cap. v. ¶ CAP. 148.

Et. Vuormat. c. 39. Si qua domina furore zeli accensa flagellis verberauerit ancillam suam, ita vt infra diem tertiū animam cum cruciatu effundat: eò quòd incertum sit voluntate, an casu occiderit: si voluntate, post septem annos: si casu, post quinquennij tempora, acta legitima pœnitentia, ad communionem placuit admitti. Quòd si infra tempora constituta fuerit * infirmata, accipiat communionem.

* infirmitate grauata.

De eo qui hominem publicè pœnitentem occiderit. Ex decretis Syluestri Papæ.

¶ CAP. 149.

Si quis hominem publicè pœnitentem interfecerit, vt homicidium spontè commissum dupliciter pœniteat, & nisi in fine non cōmunicet.

Cap. 29. dist. 50. c. Sæpe contingit. *De illis qui in opere necessario casu homicidium perpetrauerint. Ex concilio Vvormatiensi c. v.*

¶ CAP. 150.

Sæpe contingit, vt dum quis operi necessario insistens arborem incidit, aliquis subtus ipsam veniens deprimatur: & idcircò si voluntate vel negligentia incidentis arborem factum est, vt homicida pœnitentiæ debet omnino submitti. Quòd si non voto, nec incuria illius, non denique hoc cum scientia contingit, sed dum ille operi necessario fortassis incumberet, iste insperatus occurrit sub arbore, & sub ipsa oppressus incisor arboris non tenetur pro homicida.

De eadem re. Ex concilio Triburiensi cap xvij. ¶ CAP. 151. Cap. 16. dist. 50. c. Si duo.

Si duo fratres in sylua arbores succiderint, & appropinquante casura vnius arboris, frater fratri dixerit caue, & ille fugiens in pressuram arboris inciderit, & mortuus fuerit, viuens frater innocens de sanguine germani diiudicetur.

De illis qui in publico bello homicidium committunt. Ex concilio Magontiensi cap. iij. ¶ CAP. 152.

Oportet autem diligentius eos admonere, qui homicidia in bello perpetrata de nihilo ducunt, excusantes se non ideo necesse habere de singulis facere pœnitentiam, eò quòd iussu principum peractum sit, & Dei iudicio ita finitum. Scimus enim quod Dei iudicium semper iustū est, & nulla reprehensione dignum. Sed tamen oportet eos considerare, qui hanc necem nefariam cupiunt, vtrùm se coram oculis Dei quasi innoxios excusare possint, qui propter auaritiā 1. Tim. 6.
quæ omnium malorum radix est, & idolorum Ephes. 5.
seruituti comparatur, atque propter fauorem dominorum suorum temporaliū maternum dominum contempserunt, & mandata illius spernentes non casu, sed per industriam homicidiū fecerunt. Nam de his legimus qui homines non spontè interfecerunt, dominum per legislatorē vrbes refugij deputasse, ad quas confugientes saluarentur ab vltore sanguinis proximi sui, & non morerentur. Vnde in Deuteronomio scriptum est: Hæc erit lex homicidæ cui vita seruāda est. Deut. 19.
Qui percusserit proximum nesciens, & heri & nudiustertius nullum contra eum habuisse odium comprobatur, sed abijsse simpliciter cum eo in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit de manu, aut ferrum lapsum de manubrio amicum eius percusserit & occiderit, hic ad vnam vrbium supradictarum confugiat, & viuat, ne proximus eius cuius sanguis effusus est, stimulo doloris percutiat animam eius. De eo verò qui per industriam aliquem occiderit, in Exodo scriptum Exod. 21.
est: Si quis de industria & per insidias occiderit proximum, ab altari meo euelles eum vt moriatur. Et in Deuteronomio: Si quis odio habens Deut. 19.
proximum suum, insidiatus fuerit vitæ eius, & surgens percusserit eum, & mortuus fuerit, & fugerit ad vnam de supradictis vrbibus, mittent seniores ciuitatis illius, & rapient eum de loco refugij, & tradent eum in manus proximi eius cuius sanguis effusus est, & moriatur, nec misereberis eius. Si ergo illum quem dignum morte esse iudicauit dominus, reum non esse quis dicit, quomodo contrarius legis Dei non existit, qui hoc quod dominus præcipit casum esse contendit? Sed inter hæc sciendum est, quod magna distantia est inter legitimum principem, & seditiosum tyrannum, inter eum qui subuertere nititur Christianæ pacis tranquillitatem, & illum qui armis contra iniquitatem certat defendere æquitatem.

De illis qui de homicidio sunt infamati, si negauerint, Ex concilio Turonensi, cap. ij. ¶ CAP. 153.

Vbi manifestari potest quemlibet hominem perpetrasse homicidium, secundùm canonicam authoritatem condignum pœnitentiæ iudicium illi ingeratur. Si autem manifestis

indiciis non potest probari cum homicidã esse, nec ipse vult confiteri, omnipotentis Dei iudicio, cui omnia occulta manifesta sunt, reseruetur: ei tamen indicetur publicè à presbytero quod communione ecclesiastica indignus sit, & ea carere debeat, donec perpetratum crimen confiteatur, & per confessionem & pœnitentiam condignam ab hoc crimine se absoluere certet.

Côc. Vorm. c. 28. *De insano si homicidium perpetrauerit. Ex eodem, c. vij.* ¶ CAP. 154.

Si quis insaniens aliquem occiderit, si ad sanam mentem peruenerit, leuior ei pœnitentia imponenda est, quàm ei qui sana mente tale quid commiserit. Cui quamuis pœnitentia sit imponenda, quia ipsa infirmitas, causa peccati fuisse creditur: tantùm tamen leuior, quàm ei qui sanus aliquem occiderit, quantùm inter sanum & insanum, & irrationabile & rationabile constat esse discriminis.

De illis qui veneficio homicidia committunt. Ex comm. Eliberit. cap. vj. ¶ CAP. 155.

Si quis verò veneficio interfecerit alterum, eò quòd sine idololatria perficere scelus non potuit, nisi in fine impertiendam non esse illi communionem.

De illo per cuius delationem aliquis interfectus fuerit. Ex eodem comm. c. lxxij. ¶ CAP. 156.

5. q. 6 c. delator. Delator si quis extiterit fidelis, & per delationem eius aliquis fidelium fuerit proscriptus vel interfectus, placuit eum non nisi in fine accipere communionem. Si leuior causa fuerit, infrà quinquennium accipere communionem poterit. Si Catechumenus fuerit, post quinquennij tempora admittatur ad baptismum.

Epist. 4. ad Eul Hieros. *Quòd tria sint genera homicidarum. Ex epist. Clementis Papæ, cap. xvi.* ¶ CAPVT 157.

Homicidarum verò tria genera esse dicebat, & pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim homicidas interfectores fratrum, ita & detractores eorũ, eósque odientes homicidas esse manifestabat. Quia & qui occidit, & qui fratrẽ suum odit, & qui detrahit ei, pariter homicida esse monstratur. (1. Ioan. 3.) Omnes enim à carnalibus desideriis quæ militant aduersus animam abstinere, & bonam eorum conuersationem ac innocentem omnibus monstrare rogabat. (1. Pet. 2.) Ex corde enim cunctos attentius inuicem diligere insinuabat. (Post plura.) Seniores venerari, & iuniores diligere, Episcopos, suos sacerdotes ac cunctos reliquos ecclesiæ ministros, atque omnem plebem sibi commissam verbis & mandatis diuinis instruere & * amare, hósque omnes eorum episcopos tota animi virtute diligere, vt oculos suos, qui oculi sunt illorum, præceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter (quod absit) agant quàm deceat, memores scilicet illius dominici præcepti, Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite. (Matth. 23.)

* dirigere, orig.

Quòd homicidæ ab Ecclesiastica communione sint submouendi. Ex concilio Agathensi, cap. xxxvij. ¶ CAP. 158.

24. q. 3. cap. itaque. Itaque censuimus homicidas à communione Ecclesiastica submouendos, nisi pœnitentiæ satisfactione admissa crimina diluerint.

De eodem. Ex concilio Turonensi cap. vij. Turon. 1. ¶ CAP. 159.

Homicidiis penitus non communicandum, donec per confessionem pœnitentiæ ipsorum crimina diluantur.

De illis quorum consilio homicidia fiunt. Ex dictis sancti August. ¶ CAP. 160. Decerpta hæc videtur ex enarra. Psal. 56 ad v. rsic. Dorminui conturbatus, & proximos. Ioan 18.

Periculosè se decipiunt, qui existimant eos tantùm homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos per quorum consilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur. Nam Iudæi Dominum nequaquam propriis manibus interfecerunt, sicut scriptum est, Nobis non licet interficere quemquam: sed tamen illis domini mors imputatur, quia ipsi eum lingua crucifixerunt, dicentes, Crucifige eum. Vnde vnus Euangelista dicit Dominum crucifixum hora tertia, alius sexta: quia Iudæi crucifixerunt eum hora tertia lingua, milites hora sexta manibus. (Matth. 15. Marc. 15. Ioan. 19.) Qui ergo hominem tradit, eum ille interficit, domino dicente: Maius peccatum habet qui me tradidit tibi. (Ioan 19.) Vnde Psalmista: Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, linguæ eorum gladius acutus. (Psal 56.) Subiiciant ergo se pœnitentiæ, quorum consilio sanguis funditur, si veniã promereri voluerint.

De illis qui pro vindicta parentum homicidia committunt. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ CAP. 161.

Qui pro vindicta fratris aut aliorum parentum occiderit hominem, ita pœniteat vt homicidia sponte commissa, cùm ipsa veritas dicat: Mihi vindictam, ego retribuam. (Deut. 32. Rom. 12. Heb. 10.)

De illo qui propter cupiditatem Iudæum interfecerit. Ex concilio Magontiensi cap. vj. ¶ CAP. 162. Cap. 17. côc. Vorm ferè his verbis legitur. dist 50 cap. qui vero.

Qui odij meditatione, vel propter cupiditatem Iudæum vel paganum occiderit, quia imaginem Dei & spem futuræ conuersionis extinxerat, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat.

De parricidis & fratricidis. Ex concilio Triburiensi cap. v. ¶ CAP. 163.

Statuimus, vt parricidæ & fratricidæ per vnius anni circulum ante fores ecclesiæ orantes domini clementiam, perseuerent. (Conc Vor. c. 30. id habetur.) Completo anni circulo introducantur in ecclesiam, tamen inter audientes vsque dum vnius anni spatium finiatur, stent. His ita peractis si pœnitentiæ fructus in eis conspicitur, corporis & sanguinis domini participes fiant, vt non obdurentur desperatione. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ illorum: ieiunent autem vsque ad nonam quotidie, exceptis festis diebus atque dominicis, abstineant autem se à vino, medone atque mellita ceruisia tres dies per hebdomadam, arma portare non audeant, nisi contra paganos. Et vbicunque ire maluerint, nullo vehiculo deducantur, sed pedibus propriis pergant. Ab vxoribus si habuerint non separentur. Tempus autem huius pœnitentiæ in episcoporum ponimus arbitrio, vt secundùm conuersationem illorum, aut extendere vel minuere valeant.

Sub Leone 4. c. 20.

De eadem re. Ex concilio Magontiensi, cap. xj.

¶ CAP. 164.

Parricidium autem quàm sit detestabile crimen, in indicio facto inter Cain & Abel fratrem suum dominus ipse ostendit, cum ad Cain parricidam ait: (Genes. 4.) Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Cùm operatus fueris terram, non dabit tibi fructus suos; & vagus & profugus eris super terram. In quo etiam posuit signum vt tremens & gemens & profugus viueret semper, nec auderet vspiam sedes habere quietis. Sed quia modernis temporibus parricidæ profugi discurrunt per diuersa loca, & variis vitiis atque gulæ illecebris deseruiunt, melius nobis videtur vt in vno loco manentes pœnitentiâ districtâ semetipsos castigent, si fortè à domini pietate indulgentiam facinoris sui percipere mereantur. Non enim eis licebit vltrà militiæ cingulum sumere, & nuptiis atque * coniugij copula vti, quia sacri canones hoc eis non consentiunt.

* coniugiis copulari. orig.

Cap. 53.

De illis qui infantes suos non sponte interficiunt. Ex Concilio Triburiensi.

¶ CAP. 165.

Si quis filium suum non sponte occiderit, iuxta homicidia non sponte commissa pœniteat.

De illo qui vxorem legitimam sine iudicio interfecerit. Ex decretis Pij Papa, cap. xxvi.

¶ CAP. 166.

33 q. 2. c. quicumque.

Quicunque propriam vxorem absque lege, vel sine causa & certa probatione interfecerit, aliámque duxerit vxorem, armis depositis publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fuerit, & episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur quousque consentiat. Eadem lex erit illi, qui seniorem suum interfecerit.

De eadem re. Ex Concilio Magontiensi, c. j.

¶ CAP. 167.

Si maritus vxorem, aut vxor maritum interfecerit, æquum iudicium sit super eos, dicente domino: (Leuit. 19. Deut. 1.) Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Et pòst pauca ita inquit: Paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est. Idcirco vterque eorum in huiuscemodi criminis actione, si negauerit, pari iudicio examinetur. Si negauerit & non potest vinci manifestis indiciis: si liber est, iuret cum duodecim: si seruus, feruenti ferro se purget. Sin autem moriens, maritum vno vel duobus audientibus de morte eius inculpauerit, non ideò erit victus: sed si liber est, cum septuaginta duobus iuret: si seruus, super duodecim vomeres feruentes se purget. Eadem lex erit marito vxorem accusanti.

In fragmentis.

De eadem re. Ex concilio Eliberitano, c. lxxxv.

¶ CAP. 168.

Si mulier causâ fornicationis maritum suum * interfecerit, aut quacunque arte perimere facit: quia dominum & seniorem suum occidit, sæculum relinquat, & in monasterio pœniteat.

*veneno. orig.

Legitur ad calcem conc. Eli

De vxore in mariti mortem consentiente. Ex concilio apud Vermerias, cap. iij.

¶ CAP. 169

33 q. 1. cap. si qua mulier.

Si qua mulier mortem viri sui cum aliis conciliata est, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, & si hoc probare potest ille vir eam ream esse consilij, potest (vt nobis videtur) ipsam vxorem dimittere. Ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ subiecta, absque spe coniugij maneat.

De hoc, si plures vnum impugnauerint. Ex eodem concilio, cap. xcviij.

¶ CAP. 170.

Si quatuor aut quinque homines, seu etiam plures contra vnum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus mortuus fuerit: quicunque eorum plagam ei imposuit, secundùm statuta canonum, vt homicida iudicetur: reliqui autem qui eum impugnabant volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum affuerunt, extra noxam sint.

23 q 8 c. si quatuor.

De vindicta non prohibenda. Ex dictis Apostoli, Hieronymi, Augustini, Gregorij.

¶ CAP. 171.

De vindicta non prohibenda in nouo Testamento *Hieronymus* de personis dignis ad vindictam, ait: Qui percutit malos in eo quod mali sunt, & habet causam interfectionis vt percutiat pessimos, minister Dei est. *Item.* Lex & ministri eius coërceant inimicos & constringant. *Apostolus inquit:* Regi quasi præcellenti, & ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. *Item Hieronymus:* Homicidas & sacrilegos & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium. *Augustinus ait.* Quæ ista vanitas, parcere vni, & omnes in discrimen adducere? Polluuntur enim omnes vno peccante: vnde & in lege iubetur: Maleficos non patiaris viuere. Vnde propheta: Mortificabant animas quæ non viuunt. *Vnde Gregorius:* Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat: & non victurũ viuificare nititur, qui reum à supplicio soluere conatur. Helias namque multos affecit morte propria manu nece & igne diuinitus inspirato. In nouo etiam testamento Petrus Ananiam & Sapphiram terrificè mulctauit.

In Ezech. lib 3 ad c. 9.

1. Pet. 2.

Hier. in 21. cap. Hiere. statim post principium.

Exod. 22.

3. Reg. 18. 4 Reg. 1. Act. 5.

De illis qui in confractione idolorum occisi fuerint. Ex concilio Eliberitano, cap. lx.

¶ CAP. 172.

Si quis idola fregerit, & ibidem occisus fuerit: quia & in Euangeliis scriptum non est, neque inuenitur sub Apostolis vnquam factum, placuit in numerum eum nõ recipi martyrum.

De eo qui matrem suam occiderit, qualiter pœnitere debeat. Ex epist. Nicolai Papæ ad Radulphum sanctæ Argenteæ Retensis Ecclesiæ episcopum.

¶ CAP. 173.

Nicolaus episcopus seruus seruorum Dei, reuerendissimo & sanctissimo Radulpho episcopo sanctæ Argenteæ Retensis ecclesiæ. Dum de vniuersis mundi partibus credentium agmina principis Apostolorum liminibus properant, quidam vir nomine Thiothart venit vestræ beatitudinis epistolam gerens, quam nostro contulit præsulatui, cuius paginam perlegentes matricidam illum esse cognouimus. Quo facto multis fletibus lachrymisque profusis valdè doluimus. Idcirco præcipimus, & patrum aliorum censuris statuimus, vt sub pœnitentiæ iugo permaneat: ita vt vnum per annum ecclesiam non ingrediatur,

ingrediatur, sed ante fores Basilicæ orans ac deprecans dominum perseueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introeundi in ecclesiam habeat licentiam, tamen inter audientes stet & nondum communicet. Completis autem trium annorum circulis sacræ communionis illi gratia cōcedatur, oblationes verò non offerat, nisi postquam aliorum septem annorum curricula expleantur. In his autem omnibus annis atque temporibus carnem non manducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus atque dominicis, & à Pascha vsque ad Pentecosten: & quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma non sumat nisi contra paganos. Ieiunet autem tres dies per hebdomadam vsque ad vesperum: à propria quidem ac legitima sua coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat, quod ne fiat optamus. Si autem ante trium annorum cursum finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi particeps fiat. Sin autem, vt supra statuimus, efficiatur: tamen si illius conuersationem & lachrymatum fontē in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanius circa eum vestra sollicitudo peruigil appareat, mitisque omnibus demonstretur. Optamus vos in Christo benè valere.

Vt clericus qui homicidium fecerit ab ordine cessare cogatur. Ex concilio Triburiensi cui interfuit Arnulfus Rex. cap. xi.

¶ CAP. 174.

Si quis clericus quamuis nimium coactus, homicidium fecerit, siue sit presbyter, siue diaconus, deponatur. Legimus in canonibus Apostolorum quòd episcopus, presbyter, & diaconus qui in fornicatione aut periurio, aut furto captus est, deponatur: quantò magis is qui hoc immane scelus fecerit ab ordine cessare debebit? Qui enim Christum sequi desiderat, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare: Qui cùm malediceretur, non maledicebat, cùm percuteretur non repercutiebat, cùm pro nobis pateretur non comminabatur. Et ipse in Euangelio suo præcepit: Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram. Non enim debemus occidere, cùm dominus dicat: Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: Qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Nec malum pro malo reddere, sed sicut Apostolus Romanis scribens, ait, noli vinci à malo, sed vince in bono malum. Si quis clericorum præsens erit vbi homicidium factum fuerit, & neque consensu, neque consultu, neque in aliquo homicidij reatu pollutus esse conuincitur, nihil ei obsit, quin consecratus in gradu permaneat, permaneat, non consecratus si aliàs dignus sit, promotus accedat.

De eo si quis in hoste contra paganos dimicans interfecit captiuos Christianos. Ex eodem conc. cui interfuit Arnul. Rex, c. xxxiv.

¶ CAP. 175.

Sæpe fit victoria Christianorum, victa est pars paganorum. Quare si vnà cū interfectis paganis perempti fuerint Christiani captiui à barbaris, quia impetu belli nequeunt distingui. Idcirco iustū esse decernentes statuimus cum interfectoribus misericordius agendum, ita vt 40. diebus pœnitentiæ indulgentius transactis, penes Episcopum sit authoritas & potestas, vt perpendat culpam & agat indulgentiam.

De eo qui Christianum mancipium seduxerit, & sic vendiderit. Ex conc. apud Confluentiam, cui interfuerunt Henricus & Carolus Reges c. vij.

¶ CAP. 176.

Item interrogatum est, quid de eo faciendum sit qui Christianum hominem seduxerit, & sic vendiderit. Responsumque est ab omnibus, homicidij reatum ipsum hominē sibi contrahere.

De pœnitentia eius qui fratricidium fecerit. Alexander ij. Vuilh lmo Petragoricensi, Duranno Toletensi episcopis, & Hugoni Abbati.* * Tholosano.

¶ CAP. 177.

Præsentium portitor literarum ad nos perueniens lachrimabiliter confessus est se fratricidij crimen incurrisse. Qui licet tanti facinoris efficiens causa fuerit, tamen minimè voluntate sua peractum intimauit. Cùm enim fratrem suum inimicantem sibi paratis insidiis cepisset, & ipsum vt secum iret percussione capuli ensis coëgisset, consobrinus quidam suus secum perueniens sine consilio & præmeditatione sine voluntate etiam ipsius, vt astruit, eum interfecit. Cui licet condignam religio vestra iniunxerit & laudabilem pœnitentiam, tamen circa eum misericordiæ viscera exhibentes, præcipimus vt cùm domum redierit, medietatem totius patrimonij sui pro fratris animæque suæ remedio pauperibus tribuat: alterius quoque hæreditatis suæ portionem nihilominus pro eadem causa distribuens, vsum fructúmque necessitati suæ reseruet. Et sic omnibus ordinatis suis liber in monasterium ingrediatur, & ibi per vnum annum huiusmodi pœnitentia maceretur, scilicet vt à Pentecoste vsque ad Sancti Michaëlis festiuitatem bis in vnaquaque hebdomada in pane & aqua: de hinc autem vsque ad quadragesimam tribus diebus ieiunet similiter in pane & aqua: & vt à corpore & sanguine domini vsque ad tres annos expletos abstineat, nisi periculum mortis immineat. Quadragesimam totam præter dies dominicos ieiunet, arma nùllo modo in vita sua induat, coniugio vsque ad peractam septem annorum pœnitentiam non vtatur. Sexta feria donec vixerit ieiunet. Hæc omnia ita illi iniunximus, vt si infirmitatem eius minimè ferre posse prouidentia vestra præsenserit, licentiam habeat miserendi prout placuerit.

Item de patricidis & fratricidis. Alexander Vuiltinensis ecclesiæ clericis.

¶ CAP. 178.

Diligentia vestra noscat huic Theoderico pro parricidio, morte videlicet filij sui non sponte commisso, authoritate beatissimorum Apostolorum & canonum pœnitentiam nos septennio imposuisse, in eodem peractæ pœnitentiæ tempus connumerantes, ita vt à modo vsque ad sancti Martini festum duobus diebus in hebdomada ieiunet, quarta feria videlicet & sexta in pane & aqua: à sancti Martini festiuitate vsque ad domini Natiuitatem continuum agat ieiunium in pane & aqua, exceptis dominicis & quinta feria, in quibus quadragesimali cibo vescatur: ab octauis Epiphaniæ vsque ad qua-

dragesimam duobus in hebdommoda ieiunet diebus, quarta & sexta feria in pane & aqua, exceptis festis principalibus, in quibus eleemosyna se redimat. In quadragesimali verò tempore continuum est agendum ieiunium in pane & aqua, exceptis dominicis diebus. In quinta feria tantùm vinum ei bibere, & quadragesimali vti cibo concedimus. Post annum verò completum in toto anno duobus diebus in vnaquaque hebdomada in pane & aqua ieiunet. In quadragesima tamen continuum agat ieiunium in pane & aqua, & in vnoquoque anno vsque ad expletum pœnitentiæ tempus huiusmodi ieiunium agendum est, & à carne se abstineat: per vnum annum Ecclesiam ei denegamus. Post ingressum Ecclesiæ tribus annis à communione separamus, nisi mortis fuerit timore præuentus. Si quis autem episcopus vel religiosus presbyter causa pietatis aliquid sibi remedij relaxare voluerit, hoc ei ex Apostolica authoritate concedimus.

De eodem. Gregorius iij. Bonifacio.

¶ Cap. 179.

De his verò dicimus qui patrem, matrem, fratrem, aut sororem occiderint vt toto vitæ suæ tempore corpus non suscipiant dominicum, nisi sui temporis exitu pro viatico. Abstineant enim se & à carnis comestione & potu vini donec aduixerint. Ieiunent secundam & quartam & sextam feriam, vt sic possint deflendo diluere commissum scelus.

Item de eodem, & de cognatorum suorum interfectoribus. Nicolaus Carolo episcopo & eius suffraganeis.

¶ Cap. 180.

De parricidis & fratricidis præcipimus, vt per vnius anni circulum ante fores basilicæ orantes domini clementiam, perseuerent: completo verò anni circulo introducantur in Ecclesiam, tamen inter audientes vsque dum vnius anni spacium finiatur stent, cùm ad Missarum solennia vel alia sacra audire officia venerint. His itaque peractis si pœnitentiæ fructus in eis conspicitis, corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi participes fiant, ne desperationis indurentur caligine. Carnem non manducent omnibus diebus vitæ eorum. Ieiunent autem vsq; ad nonā diei horā quotidie, exceptis festis diebus atque dominicis: vinum atque pulmentū sumere non præsumant, nisi tres dies per hebdomadam, arma gerere non audeant vel sumere nisi contra paganos, & vbicunque ire voluerint nullo vehiculo deducantur, sed pedestri more proficisci studeant. Tempus huius pœnitentiæ in vestræ beatitudinis arbitrio ponimus, vt secundùm conuersationem illorum aut extendere, aut minuere valeatis: ab vxoribus si habuerint, non separentur. Si autem non habuerint, & se continere non valuerint, legitimas in coniugio accipiant fœminas, ne fornicationis voraginem incidere videantur. Si autem antequam duorum prædictorum finiantur curricula annorum, finis vitæ illorum peruenerit, viaticum illis non negetur. *Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap. xxiiij.* Quid parricida, id est qui patrem aut matrem occiderit, vel etiam qui fratrem aut sororem interficit, pati debeant, leges indicant. Porro si ad Ecclesiam confugerint, id quod Episcopus loci vel sacerdos qui ab illo constitutus est, præuiderit, agendum decernimus. *Item.* De his qui proximum, id est consanguineum suum, vt est frater, consobrinus, aut nepos, trucidauerit, venerandæ leges proprium robur obtineant. Sed si ad ecclesiam conuolauerint, mortis quidem legibus eruantur, pœnitentiæ verò quam antistes loci vel presbyter considerauerit, absque dubio submittantur. *Cap. 26.*

De mulieribus quæ partus suos necant. Ex conc. Ancyrano, cap. xx. ¶ Cap. 181.

De mulieribus quæ fornicantur & partus suos necant, vel quæ agunt secum vt vtero conceptos excutiant, antiqua quidem definitio vsque ad exitum vitæ eas ab Ecclesia remouet: humanius autem nunc diffinimus, vt eis decem annorum tempus secundùm præfixos gradus pœnitentiæ largiamur.

De eadem re. Ex Ilerdensi concilio, cap. ij.

¶ Cap. 182.

Qui malè conceptos ex adulterio fœtus vel editos necare studuerint vel in matrum ventribus potionibus aliquibus colliserint, in vtroque sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur: ita tamen vt omni tempore vitæ suæ humilitati & fletibus insistant. Si verò clerici fuerint, officium eis ministrandi recuperare non liceat.

Item de eodem. Canones Martini episcopi ad laicos, cap. ix. ¶ Cap. 183. *Ex lib. synod. Græc. Mart. Bracaren. epis. c. in vniuersum 77.*

Si qua mulier fornicata fuerit, & infantem habuerit, & illum occiderit, & quæ studuerit abortum facere, & quod conceptum est necare, aut certè vt non concipiat elaborauerit, siue ex adulterio, siue ex legitimo coniugio, has tales mulieres in morte recipere cōmunionem priores canones decreuerunt. Nos tamen pro misericordia siue tales mulieres, siue conscias scelerum ipsarum decem annis agere pœnitentiam iudicamus.

De quodam qui fratrem suum occiderat. Nicolaus Donno Episcopo, & Carolo Regi.

¶ Cap. 184.

Quidam vestræ diœceseos vir Hugo nomine venit, qui lachrymoso affatu nostro pontificio retulit, qualiter fratricidium antiquo hoste cogente fecerat, & qualiter sub pœnitentiæ iugo pro tanto facinore à vestra fuerat constitutus beatitudine. Nos autem tantæ aduersitatis piaculum, & fraterni sanguinis audientes effusionem, non paucas fundentes lachrymas contristati sumus. Tamen quia vt aiebat, tantæ maculæ culpam lacrymarum fonte abluere fraterna iubente gratia malit, sancimus vt proprias possessiones, quæ ab eo pro hoc facto ablatæ sunt, incunctanter recipiat, ne paupertatis inopia constrictus ad peiora deducatur. Nam & propria legitimáque vxor illius à qua separatus est, vestra sanctitas illi vt statim reddatur satagat, ne in fornicationis voraginem, quod noluimus, incidere videatur. In reliquis verò secundùm pœnitentiæ modum quam illi instruxistis peragere, maneat.

De pœnitentia parricidarum & incestuosorum. Nicolaus Salomoni Constantiensi episcopo.
¶ CAP. 185.

Constat parricidas, fratricidas, & incestuosos de quibus consulis verùm possint coniugio copulari, pœnitentiam agere, & ideo non posse carnali copulæ iungi. Quos oportet in castitate omnibus diebus vitæ suæ permanere, mentis & corporis, seruata duntaxat propter misericordiam etiam circa hos beati Papæ Leonis vigesima quarta decretalium regula.

De quadam quæ filios suos necauerat. Stephanus iij. Lamberto episcopo Cenomannico.
¶ CAP. 186.

Lecta epistola à sanctitate tua nobis directa, quæ hanc fœminam nomine Hildegardam filios suos interfecisse, & septennem pœnitentiam egisse fatebatur, valdè doluimus. Vnde quia mandasti vt viscera pietatis ei præberemus, volumus & misericorditer mandamus, vt sacris festiuitatibus, id est reuerendæ Natiuitatis, & sancti Paschæ, atque Pentecostes, & natalis Apostolorum sacrum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi sumere debeat: & diebus vitæ suæ in monasterio retrusa monachicam vitam regulariter ducat.

Quòd iudex qui peccata vindicare potest & non facit, reus sit peccati. Honorius Anatholio magistro militum. ¶ CAP. 187.

Lator præsentium prece nobis flebili supplicauit, asserens à quodā milite castri Salernitani germanū suū fuisse peremptū, insuper & rebus propriis post eius interitum spoliatū: propterea quàm impium quàmque contra legum statuta sit noxium ipsis rerum documentis in propatulo omnibus tenetur expertum, vt sanguis innocenter effusus à committente nullatenus vlciscatur. Qui hæc vindicare possunt, & pro conniuentia vlcisci negligunt, sint profectò sciturі, quia si defensare insontem sanguinem neglexerint, in futuro tremendóque examine de eis vti huius facinoris participibus tale commissum scelus exigetur. Propterea gloria vestra ad vindicandum vlciscendúmque funesto homicidij crimine irretitum, ab agmine militari disiungat, & iudici prouinciæ tradendum ac puniendum iustitiæ impulsu festinet. Res verò ab eo vi latrocinali ablatas supradicto precatori si germanus eius exciterit, indubitanter restituat, quatenus nobis imminente disciplina is qui scelus commisit semper expectet, & incunctanter excipiat, & militaris integritas vnius ob noxam homicidali contagio nequaquam subiaceat.

De his qui sibi mortem inferunt. Ex primo concilio Bracarensi, cap. xxxiv. ¶ CAP. 188.

Qui per ferrum, aut per venenum, aut præcipitium, aut suspendium, vel quolibet modo violentiæ sibi ipsis inferunt mortem, nulla pro eis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Psalmis eorum cadauera ad sepulturam deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurpant. Similiter & de his fieri placuit, qui pro suis sceleribus puniuntur. *23. q. 5. cap. placuit vt si qui.*

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI DECRETI PARS VNDECIMA.

DE INCANTATORIBVS: DE AVguribus: de Diuinis: de Sortilegis: de Sortiarijs: & varijs Illusionibus Diaboli: Et de singulorum pœnitentia.

NE QVIS ARIOLOS, HARVSPICES, VEL incantatores obseruet. Decretum Gregorij iunioris.

Greg. 2. c. 11. suorum decretorum, in conc. Romano 1.

§ CAPVT PRIMVM.

SI quis ariolos, haruspices, vel incantatores obseruauerit, aut phylacteriis vsus fuerit, anathema sit. *26. q. 5. c. si quis ariolos.*

De eadem re. Ex Ancyranensi conc. c. xxiij. § CAP. 2.

26. q. 5. cap. qui diuinationes. Qui diuinationes expetunt, & morem gentilium subsequuntur, vel in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica, aut expiandi causâ sub regula quinquennij iaceant secundùm gradus pœnitentiæ definitos.

Ne clerici incantatores sint. Ex Laodicensi conc. c. xxxvi. § CAP. 3.

Ex concil. Agath. c. 68. 26. q. 5. c. nõ oportet. Cap. 42. Et Venet. c. 16. 26. q. 5. c. aliquanti.

Non oportet sacris officiis deditos vel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur.

Quid agendum sit de sortilegis. Ex Agathensi conc. cap. xxxix. § CAP. 4.

Aliquanti clerici siue laici student auguriis, & sub nomine fictæ religionis per eas, quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicunque clericus aut laicus detectus fuerit vel consulere vel docere, ab ecclesia habeatur extraneus.

De pœnitentia clericorum qui augures consuluerint. Ex Toletano concilio cap. xxx. § CAP. 5. *Cõc. Toleta. 4. cap. 28.*

Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum haruspices aut ariolos, aut certè augures vel sortilegos, vel eos qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum * similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus, monasterij curam excipiat, ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus scelus admissi sacrilegij soluat. *26. q. 5. c. si quis episcopus.* ** sublimia, habet codex conc.*

De Pythonico spiritu. Ambrosius super epistolam primam ad Corinthios. § CAP. 6. *Ad cap. 2.*

Spiritus mundi hic est, per quem * corripiuntur phanatici qui sine Deo sunt. Est enim inter mundanos spiritus potior: vnde solet coniecturis quæ mundi sunt diuinare, quem Pythonem appellant. Hic est qui per verisimilia fallitur, & fallit: hic est qui per Sybillam locutus est sensum nostrorum secutus, locum volens inter cœlestes habere. ** arripiuntur.*

De Calendis vel auguriis non obseruandis. Zacharias Bonifacio Episcopo. ¶ CAP. 7. *Epistola vltima.*

De Calendis Ianuariis, vel cæteris auguriis, phylacteriis, & incantationibus, vel aliis diuersis obseruationibus, quæ gentili more obseruari dixisti apud beatum Petrum Apostolum, vel in vrbe Roma, hoc & nobis & omnibus Christianis detestabile & perniciosum esse iudicamus.

De maleficiis damnandis Leo iiij. Episcopis Britanniæ. ¶ CAP. 8.

Sortes quibus vos cuncta in vestris discriminatis prouinciis, nihil aliud quàm quod alij patres damnauerunt, diuinationes, & maleficium esse decernimus. Quam ob rem volumus illas omnino damnari, & vltrà inter Christianos nolumus nominari, & vt abscindantur sub anathematis interdictu prohibemus.

Id habet Origenes interprete Hier circa med. *De his qui cursus astrorum & volatus auium obseruant. Hieronymus super Iesu Naue, Homelia vij.* ¶ CAP. 9.

Illi, qui cùm Christiani sint, solennitates gentilium celebrant, anathema in Ecclesiam introducunt. Et qui de astrorum cursibus vitas hominum & gesta perquirunt: qui volatus auium, & cætera huiusmodi quæ in sæculo priùs obseruabantur inquirunt, de Hiericho anathema inferunt in Ecclesiam, & polluunt castra domini, & vinci faciunt populum Dei.

In cap 13. Deut. *Non credendum his qui non secundùm dominum diuinant. August. lib. quæstionum super Deuteronomium, cap. xix.* ¶ CAP. 10.

Intelligi voluit dominus, etiam illa quæ à diuinantibus non secundùm Deum dicuntur, si acciderint quæ dicuntur, non accipienda sic vt fiant quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis.

De depositione clerici maledici Ex conc. iiij. Carthag. c. lvij. ¶ CAP. 11.

dist 46. c. clericus maledicus. Clericus maledicus, maximéque in sacerdotibus cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur, neque vnquam ad officium absque satisfactione reuocetur.

De damnatione eius, qui aliquem maleficio interfecerit. Ex Elberitano concilio, cap. vi. ¶ CAP. 12.

Si quis maleficio interficiat aliquem, eò quòd sine idololatria perficere non potuit scelus, nec in fine * percipiendam esse communionem. (* impertiendam illi. *orig.*)

Quòd constitutiones hominum partim sint superstitiosæ, partim non August. de doctrina Christiana lib. 2. ¶ CAP. 13. *Cap. 19. & 20.*

Illud quod est secundùm institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim non est superstitiosum. Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens vel ad colendam sicut Deum, creaturam, partémue vllam creaturæ: vel ad consultationes & pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata, qualia sunt molimina magnificarum artium, quæ quidem commemorare potius quã docere solent poëtæ Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore vanitate, haruspicum & augurum libri. Ad hoc genus etiam pertinent omnes ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis quas characteres vocant, siue in quibúsque rebus suspendendis atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes aut occultas aut manifestas, quam * eminentiore nomine physicam vocant: vt quasi non * superstitiosè implicare, sed natura prodesse videantur: sicut sunt inaures in summo singularum aurium, aut de struthionum ossibus ansulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur singultienti vt dextera manu * pollicem teneas. (* mitiore *orig.* * superstitione. *Vict.* * sinistrũ pollicem *orig.*) His adiunguntur millia inanissimarum obseruationum, si membrum aliquod salierit, si iunctim ambulantibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit. *Post pauca.* Hinc etiam sunt illa, limen calcare cùm ante domum suam transit, redire ad lectum, si quis dum se calciat sternutauerit, redire domum, si procedens offenderit, cùm vestis à soricibus roditur plus timere suspicionem futuri mali, quàm præsens damnum dolere. *Item.* Neque illi ab hoc genere perniciosæ superstitionis segregandi sunt, *Ibidẽ c. 21.* qui Genethliaci propter * natalium considerationes dierum, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. (* *al.* naturalium.) Nam & ipsi quamuis veram stellarum positionem cùm quisque nascitur consectentur, & aliquando etiam peruestigent, tamen quod inde conantur vel actiones nostras, vel actionum euenta prædicere, nimis errant. *Item de eodem.* Hoc genus fornicationis animæ, *Ibidẽ c 23.* salubriter diuina authoritas non tacuit, neque ab ea sic deterruit animam, vt propterea talia negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum, sed etiam si dixerint vobis, inquit, & ita euenerit, ne credatis eis. *Deut. 13.* Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli vera prænunciauit, *1. Reg 28.* propterea talia sacrilegia quibus illa imago præsentata est, minus execranda sunt, aut quia in actibus Apostolorum fœmina ventriloqua verum testimonium perhibuit Apostolis domini, ideo Apostolus Paulus pepercit spiritui illi, *Act. 16.* ac non potius fœminam illius dæmonij correptione atque exclusione mundauit. Omnes igitur artes huiusmodi vel nugatoriæ, vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitus sunt repudianda & fugienda Christiano. *Item.* *Ibidẽ c 40.* Doctrinæ omnes gentilium non solùm simulata & superstitiosa figmenta, grauésque sarcinas superuacui laboris habent, quæ vnusquisque nostrum duce Christo de societate gentilium exiens, debet abominari atque deuitare, sed etiam liberales disciplinas vsui veritatis aptiores, & quædam morum præcepta vtilissima continent, déque vno ipso Deo colendo nonnulla vera inueniuntur apud eos: quod eorum tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis diuinæ prouidentiæ quæ vbique infusa est, eruerunt, & quo peruersè atque iniuriosè ad obsequia dæmonum abutuntur, cùm ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad vsum iustum prædicandi Euangelij. Vestem quoque illorum, id est hominum quidem instituta, sed tamen accommodata humanæ societati, qua in hac vita carere non possumus, accipere atque habere licuerit in vsum conuertenda Christianum.

Lege 57.

Rerum inhonestarum nullam esse societatem. Pandectarum libro xvij. titulo y.

¶ Cap. 14.

Si maleficij societas coita sit, constat nullam esse societatem. Generaliter enim traditur, rerum inhonestarum nullam esse societatem.

Ad cap 4.

De non obseruandis diebus Ægyptiacis. Augustinus super epist. ad Galatas.

¶ Cap. 15.

Intelligat lector ad tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum obseruationes, vt dicat Apostolus: Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis. (Galat. 4.) Quod cùm tanta celebritate atque authoritate per orbem terrarum in Ecclesiis legatur, plena sunt conuenticula nostra hominibus qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiusmodi quorumlibet operum diebus quos Ægyptiacos vocant, sæpe etiam nos monere non dubitant.

Extãt huius sermonis & alia quædã fragmenta in Milleloquio Aug. ad titulum Calendarum.

De non obseruandis Calendis Ianuarijs. Ex sermone August. de Cal. Ianu. qui sic incipit, Dies Calendarum.

¶ Cap. 16.

Sunt qui Calendis Ianuariis ita auguria obseruant, vt focum de domo sua vel aliud quodcunque beneficium cuicunque petenti non tribuant: diabolicas strenas & ab aliis accipiunt & ipsi aliis tradunt.

Recẽsetur & hic sermo ad calcẽ Milleloquij inter Paschales num. 34. Cæterũ eadẽ habetur etiã serm. de tẽpore 163. 215. & 241.

Quòd viri vel fœminæ filios vel filias susceptas in baptismo docere debeant. Ex serm. August. dominica I. post Pascha, qui sic incipit: Hodiernus dies.

¶ Cap. 17.

Vos ante omnia tam viros quàm fœminas qui filios in baptismo suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud Deum pro illis extitisse quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ideo semper eos admonere, vt castitatem diligant, iustitiam custodiant, charitatem teneant, hoc omnibus faciant quod sibi fieri volunt, auguria, non obseruent, ad arbores & ad fontes vota non reddant, præcantatores & caragios, & sacrilega phylacteria, velut diaboli venena refugiant, nec furtum faciant, nec falsum testimonium dicant. Ante omnia symbolum & orationem dominicam & vos ipsi tenete, & illis quos excepistis ostendite.

Ep. 119. c. 7. Gala. 4.

Quid sit, Dies obseruatis & menses, &c. August. ad Ianuarium.

¶ Cap. 18.

Eos culpat Apostolus, qui dicunt, non proficiscar hodie; quia * dies posterus est, aut quia Luna sic fertur: vel, proficiscar vt prospera cedant, quia ita se habet positio syderum. Non agam hoc in mense commercium, quia illa stella mihi agit mensem: vel agam, quia suscepit mensem. Non plantabo vineam in hoc anno, quia bissextus est. Non autem quisquam sapiens arbitratur obseruatores temporum reprehendendos, qui dicunt; Non proficiscar hodie, quia tẽpestas exorta est: aut non nauigem, quia hybernæ sunt reliquiæ: aut tempus seminandi, quia imbribus autumnalibus terra satiata est, vel si qui fortè alij naturales effectus circa motũ aëris & humoris ad variandas temporum qualitates in siderum ordinatissima conuersione notati sunt.

* al. posterum est.

De eodem, quòd peccatum sit dies obseruare & menses &c. August. in Enchyridio c. lxxix.

¶ Cap. 19.

Quis æstimaret quàm magnum peccatum sit dies obseruare & menses, & annos, & tempora; sicut obseruant qui certis diebus, siue mensibus, siue annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eò quòd secundùm vanas doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora: nisi huius magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait: Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis? (Gala. 4.)

De damnatione Mathematicorum. August. li. Confessionum iv. (Cap 3.)

¶ Cap. 20.

Illos planetarios quos Mathematicos vocãt, planè consulere nõ desistebam, quòd quasi nullum eis esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem spiritum ob diuinationem dirigerentur, quod tamen Christiana & vera pietas consequenter * expellit & damnat.

26 q. 2. c illos planetarios.

* rep. orig.

Ad cap. 1.

Quòd non sit credendum sortibus. Hieronymus super Ionam.

¶ Cap. 21.

Non statim debemus sub exemplo Ionæ sortibus credere, vel illud de Actibus Apostolorũ huic testimonio copulare, vbi sorte in Apostolatum Mathias eligitur, cùm priuilegia singulorum non possint legem facere communem.

26. q. 2. c. nõ statim. Act. 1.

Qui sint sortilegi, Isidorus Etymologiarum lib. viij. cap. ix.

¶ Cap. 22.

Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas sanctorum vocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt.

*De clerico in maleficiis deprehenso. Gregorius Ianuario * Episcopo Sardiniæ.*

Lib. 3. regist. epist. 24. * Episcopo Caralitano orig.

¶ Cap. 23.

Paulum verò clericum qui sæpe dicitur in maleficiis deprehensus, qui despecto habitu suo ad laicam reuersus vitam in Africam fugerat, si ita est, corporali priùs præueniente vindicta, præuidimus in pœnitentiam dari.

De vaticinatoribus. Capitularium lib. vij. c. cclxxij.

¶ Cap. 24.

Vaticinatores qui se futura denunciant scire, cæsi de ciuitate eiactentur.

De correctione eius qui magica arte mulierem criminatus sit. Gelasius Secundino Vrsisinensi.

¶ Cap. 25.

Atroces iniurias indecorum prorsus ducimus ministrorum Ecclesiæ vocibus irrogari, talia laicorum cum plærũque refugiant actiones. Tempus bonum siquidem honesta fœmina didicerat à magistro Paulo diacono, quæ non solùm se suggerit criminibus appetitam, verùm etiam in damnata arte magicæ execrationis conscientiã miscuisse. Et ideo, frater, inter supradictos te decreuimus cognitorem, vt si prædictum diaconũ proteruitas ista conuincit, postquam indecenter probatus fuerit mulierem inciuiliter appetisse: aut eundem ad astruenda quæ iactauit astringas, aut digna correptione compescas.

Locus deprauatus.

Vt venefici capite damnentur. Pandectarum lib. iv. tit. xix ¶ Cap. 26.

* susurriis. Venefici capite damnentur, qui artibus odiosis, venenis, vel * susurris magicis homines occiderint, vel mala medicamenta publicè vendiderint.

Quomodo impetendus sit clericus de maleficiis. Item. ¶ Capvt 27.

Non parùm miramur quòd sæcularibus legibus diaconum tuum pro crimine maleficij velis impetere. Vnde Apostolica præcipimus authoritate, vt postpositis parilibus legibus quę seruis potius quàm Ecclesiasticis debentur ordinibus, canonicā ab eo purificationē recipias.

De damnatione Paschalis Archidiaconi pro incantationibus suis. Ex libro Pontificali. ¶ Cap. 28.

Paschalis non post multum tempus ab officio Archidiaconatus propter aliquas incantationes, & luculos quos colebat, vel * sordes quas cum aliis respectoribus tractabat, Dei beatique Petri Apostolorum principis interueniente iudicio priuatus est, & à Sergio in monasterio retrusus. Post quinquennium præ cordis duritia impœnitens defunctus est. * fortè, sortes.

Epist. 119. c. 20. *De sortilegis & consultoribus dæmonum. August. ad inquisitiones Ianuarij.* ¶ Cap. 29.

26 q. 2. cap. hi qui. Idem prohibitum infrà c. 52. Hi qui de paginis Euangelicis sortes legunt, etsi optandum est vt id potius faciant, quàm vt ad dæmonia consulenda concurrant, tamen ista mihi displicet consuetudo, ad negotia sæcularia & ad vitæ huius vanitatem diuina oracula velle conuertere.

In fragm. *Vt Episcopi de parœciis suis sortilegos & maleficos expellant, & de vana illusione dæmonum. Ex conc. Ancyrensi c. 1.* ¶ Cap. 30.

26 q. 5. cap. episcopi. Vt Episcopi eorúmque ministri omnibus viribus elaborare studeant, vt perniciosam & à diabolo inuentam sortilegam & maleficam artem penitus ex parœciis suis eradicent, & si aliquem virum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parœciis suis eiiciant; ait enim Apostolus: Hæreticum post vnam & secundam admonitionem deuita, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est. Subuersi sunt & à diabolo capti tenentur qui derelicto creatore suo à diabolo suffragia quærunt: & ideo à tali peste mundari debet sancta Ecclesia. Illud etiam non omittendum, quòd quædam sceleratæ mulieres retrò post Satanam conuersæ, dæmonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur, nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire, eiúsque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum in infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credit, & credendo à recta fide deuiat, & in errore paganorum reuoluitur, cùm aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deum arbitratur. Quapropter sacerdotes per Ecclesias sibi cōmissas populo omni instantia prædicare debent, vt nouerint hæc omnimodis falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phātasmata mentibus * fidelium irrogari. Siquidē ipse Satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, cùm mentem cuiuscumque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem & incredulitatem subiugauerit, ilico transformat se in diuersarum personarum species atque similitudines, & mentem, quam captiuam tenet in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitas, modò incognitas personas ostēdens, per deuia quæq; deducit. Et cùm solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hæc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in somnis & nocturnis visionibus extra seipsum educitur, & multa videt dormiendo, quæ numquam viderat vigilando? Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur: cùm Ezechiel propheta visiones domini in spiritu non in corpore vidit, & Ioannes Apostolus Apocalypsis sacramenta in spiritu non in corpore vidit & audiuit, * sicut ipse statim inquit: Fui in spiritu: Et Paulus non audet se dicere raptum in corpore? Omnibus itaque publicè annunciandum est, quòd qui talia & his similia credit, fidem perdit, & qui fidem rectam in Deo non habet, hic non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptū est: Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliam speciem, vel in similitudinem, nisi ab ipso creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & pagano deterior.

Tit. 3. — 1. Tim. 5. Idem refert & August. lib. de spiritu & anima c. 18. — * al. infidelium Vict. — 2. Cor. 12. — Ezech. 3. Apoc. 1. — * sicut ipse dicit: statim inquit fui in spiritu. orig. — 2. Cor. 12. — Ioan. 1.

De cultoribus arborum. Ex registro Gregorij. ¶ Cap. 31.

Li. 7. Ind. 1. ep. 20. ad Agnellum episc. Terracinæ. Peruenit ad nos quosdā (quod dici nefas est) arbores colere, & multa alia contra Christianā fidem illicita perpetrare. Et miramur cur hoc fraternitas tua districta emendare vltione distulerit. Propterea scriptis præsentibus adhortamur, hos diligenti inuestigatione perquiri, & vt veritate cognita talem in eis faciatis exercere vindictam, quatenus & Deus placari possit, & aliis eorum vltio correctionis exemplum sit.

De cultoribus idolorum & pœna eorum. Ex eod. ¶ Cap. 32.

Eiusdē lib. epist. 66. ad Ianuarium episc. Calari. 26. q. 5. c. contra idolorū. Contra idolorum cultores, vel haruspicum atque sortilegorum fraternitatem tuam vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publicè in populo cōtra huius rei viros sermonem facere, eósque à tanti labe sacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præsentis vitæ * periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare à talibus atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus: & quidem si serui sunt, verberibus cruciatibúsque quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare. Si verò sunt liberi inclusione digna, districtáque sunt * pœnitentia distringendi: vt qui salubria & à mortis periculo reuocantia audire verba contem-

* al. pabulo — * in penitentiā dirigendi orig.

nunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

Lib. 9 regist. epist. 47. *De eadem re. Ex eodem ad Hadrianum notarium.*

¶ Cap. 33.

26 q. 5. cap. peruenit ad nos. Peruenit ad nos quòd quosdam incantatores atque sortilegos fueris insecutus. Et omnino nobis sollicitudinem hanc zelúmque tuum gratum fuisse cognoscas: sed molestè tulimus, quòd te dubitare, ne ab eis nobis contra experientiam tuam subripi potuisset, didicimus: quũ certus esse ac scire debueris, hoc tibi apud nos ad commendationem magis proficere, non ad culpam adscribi. Et ideo studij tui sit sollicitè quærere, & quoscunque inueneris huiusmodi Christi inimicos, ita districta vltione corrigere, vt & nos de experientia tua melius possimus habere iudicium, & Deo te nostro (quod maximè studendum est) valeas commendare.

Cap 71 syn. græc. Martini Bracar. *De illis qui ritum paganorum obseruant. Ex conc. Bracarensi, cap. vi.*

¶ Cap. 34.

26 q. 5. cap. non liceat. Si quis paganorum consuetudinem sequens diuinos & sortilegos in domum suam introduxerit, quasi vt malum foras mittat, aut maleficia inueniat, quinque annos pœniteat.

De illis qui auguriis & incantationibus subseruiunt. Ex conc. iv. Carthaginiensi c. lxxxix.

¶ Cap. 35.

26 q. 5. cap. auguriis. Auguriis vel incantationibus seruientem à conuentu Ecclesiæ separandum decernimus: similiter & iudaicis superstitionibus vel feriis inhærentem.

De eadem re. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 36.

Qui auguriis vel diuinationibus inseruiunt, vel qui credit vt aliqui hominum sint immissores tempestatum: vel si qua mulier diuinationes vel incantationes diabolicas fecerit, septem annos pœniteat.

De illis qui sortes obseruant.

¶ Cap. 37.

Auguria vel sortes, quæ dicuntur falsè sanctorum, vel diuinationes qui obseruauerint, vel quarumcumque scripturarum, vel votum vouerint, vel persoluerint ad arborem vel ad lapidem, vel ad quamlibet rem, excepto ad Ecclesiam: omnes excommunicentur. Si ad pœnitentiam venerint, clerici annos tres, laici vnum & dimidium pœniteant.

Sub Formoso cap. 20. *De excidendis arboribus quas vulgus colit. Ex concilio Nannetensi, cap. viij.*

¶ Cap. 38.

Summo studio decertare debent Episcopi & eorum ministri, vt arbores dæmonibus consecratæ quas vulgus colit, & in tanta veneratione habet, vt nec ramum vel surculum inde audeat amputare, radicitus excidantur atque comburantur. Lapides quoque quos in ruinosis locis & syluestribus dæmonum ludificationibus decepti venerantur, vbi & vota vouent & deferunt, funditus effodiantur, atque in tali loco proijciantur, vbi nunquam à cultoribus suis venerari possint. Et omnibus annuncietur quantum scelus sit idololatria, & qui hæc veneratur & colit quasi Deum suum negat, & Christianitati abrenunciat, & talem pœnitentiam inde suscipiat quasi idola adorasset. Omnibúsque interdicatur, vt nullus votum faciat, aut candelam vel aliquod munus pro salute sua rogaturus alibi deferat, nisi ad Ecclesiam domino Deo suo. Scriptum est enim: Vouete & reddite domino Deo vestro. Psal. 75. Nouimus siquidem quanta dominus antiquo populo per Prophetas suos minatus est, qui in lucis sacrificabant, & in excelsis immolabant, si quis hæc transgressus fuerit fidem perdidit, & est infideli deterior. Et idcirco omnimodo à sanctæ Ecclesiæ consortio abscindatur, & nisi dignè pœnituerit, non recipiatur.

De illis qui dæmonibus immolant. Ex pœnit. Theodori. ¶ Cap. 39.

Nam de his qui dæmonibus immolant Theodori Episcopi constitutiones habemus, in quibus scriptum est: Qui immolant dæmoniis in minimis, anno vno pœniteant: qui verò in magnis decem annos pœniteant.

De illis qui traditiones gentilium obseruant. Ex concilio Bracarensi, cap. xx. Cap 72 syn. græc. Marti. Bracar. episc.

¶ Cap. 40.

Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium & obseruare, vel colere elementa, aut lunam, aut stellarum cursum, & inanem signorum fallaciam considerare pro domo facienda, & ad coniugia socianda. Scriptũ est enim, Omnia quæcunque facitis in verbo aut in opere, in nomine domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo. Si quis autem fecerit, seuerissimè corripiatur, & canonicè pœniteat. 26 q. 5. c. nõ liceat Christianis. Coloss. 3.

De mulierculis quæ infantes suos pro sanitate in fornace, aut super tectum ponunt. Ex pœnit. Beda presbyteri. ¶ Cap. 41.

Mulier si qua filium suum ponit super tectum aut in fornacem pro sanitate febrium, annum vnum pœniteat.

Quòd non liceat iniquas obseruationes agere Calendarum. Ex decretis Martini Episcopi. Cap 73. syn. Græcarum.

¶ Cap. 42.

Non licet iniquas obseruationes agere Calendarum, & otiis vacare, neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis hæc obseruatio paganorum est. 26 q. 7. c. nõ licet iniquas.

De illis qui Calendas Ianuarij ritu paganorum colere præsumunt. Ex decretis Zachariæ Papæ, cap. xj.

¶ Cap. 43.

Si quis Calendas Ianuarij ritu paganorum colere vel aliquid plus noui facere propter nouum annum, aut * menses cum lampadibus vel epulis in domibus suis præparare, & per vicos & plateas cantores & choros ducere præsumpserit, anathema sit. 26 q. 7. c. si quis Calendas. * mensas. Grat.

De eadem re. Ex concilio Rotomagensi, cap. iij.
¶ CAP. 44.

Si quis in Calendis Ianuarij aliquid fecerit quod à paganis inuentum est, & dies obseruat, & menses, & lunam, & eorum effectiua potentia aliquid sperat in melius aut in deterius verti, anathema sit.

De bubulcis vel venatoribus qui suas incantationes exercuerint. Ex eodem cap. iv.
¶ CAP. 45.

Perscrutandum est, si aliquis subulcus vel bubulcus siue venator, vel cæteri huiusmodi dicat diabolica carmina super panem, aut super herbas, aut super quædam nefaria ligamenta, & hæc aut in arbore abscondat, aut in biuio, aut in triuio proijciat vt sua animalia liberet à peste & clade & alterius perdat, quæ omnia idololatriam esse nulli fidelium dubium est, & ideo summopere sunt exterminanda.

Cap. 75 syno. Græc. Marti. Brac. *Quòd non liceat mulieres Christianas vanitates in suis lanificiis obseruare. Ex conc. Brac. c. xi.*
¶ CAP. 46.

26 q. 5. c. nō liceat Christianis. Non liceat mulieres Christianas vanitatem in suis lanificiis obseruare, sed Deum inuocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donauit.

Ibidē c. 74. *Quòd non liceat in herbarum collectionibus incantationes adhibere. Ex eodem, c. xxi.*
¶ CAP. 47.

26. q. 5. c. nō liceat Christianis. Non licet in collectione herbarum medicinalium aliquas obseruationes vel incantationes * attendere, nisi tantùm cum symbolo diuino, & oratione dominica: vt Deus & Dominus noster honoretur.

* obseruare.

Conc. Arelat. 2. c. 23. *De illis qui ad fontes vel ad arbores faculas accenderint. Ex eodem, cap. xxij.*
¶ CAP. 48.

Si in alicuius presbyteri parœcia infideles aut faculas accenderint, aut arbores, aut fontes, aut saxa venerantur, si hoc eruere neglexerint, sacrilegium se fecisse cognoscat * præsumptor aut hortator rei ipsius. Si admonitus hoc emendare neglexerit, communione priuetur.

* sacrilegij se esse reū cogn. Dominus autem vel ordinator rei ipsius si admonitus emend. noluerit, &c. orig.

Vt vaticinatores cæsi eijciantur. Ex concilio Arelatensi, cap. xi. ¶ CAP. 49.

Vaticinatores qui se futura scire dicunt cæsi de ciuitate eijciantur.

Item de mulierculis incantatricibus. Ex pœnit. Roma. ¶ CAP. 50.

Mulier si diuinationes vel incantationes diabolicas fecerit, annum vnum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies, secundùm qualitatem delicti.

De illis qui manducant aut bibunt, aut portant super se aliquid ad Dei iudicium subuertendum. Ex conc. Triburiensi, cap. iij.
¶ CAP. 51.

Si quis manducat, aut bibit, aut portat super se vnde existimat Dei iudicium peruertere posse, & exinde comprobatus fuerit, eadem sententia feriatur qua magi & arioli & incantatores feriuntur.

De illis qui in tabulis aut in codicibus futura requirunt. Ex pœnitentia. Theodori.
¶ CAP. 52.

In tabulis vel codicibus sorte futura non sunt requirenda, & vt nullus in Psalterio vel in Euāgelio, vel in aliis rebus sortiri præsumat, nec diuinationes aliquas in aliquibus rebus obseruare. Quod si fecerit, quadraginta dies pœniteat.

Idem probibitum, supra c. 29.

De illis maleficis qui sperant se mentes hominum posse peruertere. Ex pœnit. Roma.
¶ CAP. 53.

Malefici vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel qui per inuocationem dæmonum mentes hominum perturbant, anathematizati abijciantur. Et si emendare voluerint: clerici tres annos, laici vnū annum pœniteant.

De eadem re. Ex concilio Agathensi, cap. iiij.
¶ CAP. 54.

Annectitur ad calcem.

Perquirendum est si aliqua fœmina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum se immutare posse dicat, id est vt de odio in amorem, aut de amore in odium conuertat, * vt bona hominum aut damnet aut surripiat. Et si aliqua est quæ se dicat cum dæmonum turba in similitudinem mulierum transformatam * certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio annumeratam esse, hæc talis omnimodis scopis correcta ex parœcia eijciatur.

* aut Vist.

* nocturnis horis.

De illis qui ad suas vanitates perficiendas dæmones inuocant. Ex pœnit. Bedæ presbyteri.
¶ CAP. 55.

Quicunque pro curiositate futurorum vel * inuocatorem dæmonum, vel diuinos quos ariolos appellant, vel haruspices qui auguria colligunt, consuluerit: clerici ab omni officio remoti tres annos, laici duos annos pœniteant.

* inuocator est dæmonum.

De illis qui nocturna sacrificia dæmonum celebrauerint. Ex pœnit Roma. ¶ CAP. 56.

Quicunque nocturna sacrificia dæmonum celebrauerint, vel incantationibus dæmones quacunque arte ad vota sua inuitauerint, tres annos pœniteant.

De illis qui ad arbores, vel ad fontes aliqua vota vouerint. Ex concilio Agathensi, c. v.
¶ CAP. 57.

Perscrutandum est, si aliquis vota ad arbores, vel ad fontes, vel ad lapides quosdam quasi ad altaria faciat, aut ibi candelam seu quodlibet munus deferat, veluti ibi quoddam numen sit quod bonum aut malum possit inferre.

De illis qui quando luna obscuratur clamores suos & maleficia sua exercuerint Ex conc. Arelatensi, c. v. ¶ CAP. 58.

Quicunque exercuerint hæc quando luna obscuratur, * vt cum clamoribus suis à * maleficiis & sacrilego vsu se posse defendere credūt, & quicunque diuinos præcantatores, phylacteria etiam diabolica, vel characteres diabolicos, vel herbas vel succinos suis vel sibi impendere tentauerint, vel quintam feriam in honorem Iouis vel Calend. Ianuarij secundùm paganam

* &
* maleficiis suis.

consuetudinem honorare præsumpserint: monachus quinque, clericus quatuor, laicus duos annos pœniteat.

Annectitur conc 3. Arelatens. *De illis qui vanitates suas in excubiis exercuerint. Ex eodem concilio, cap. iq.*

¶ Cap. 59.

Laici qui excubias funeris obseruant, cum timore & tremore & reuerentia hoc faciant. Nullus ibi præsumat diabolica carmina cantare, non ioca & saltationes facere, quæ pagani diabolo docente adinuenerunt. Quis enim nesciat diabolicum esse, & non solùm à religione Christiana alienum, sed etiam humanæ naturæ esse contrarium ibi lætari, inebriari, cantare, & cachinnis ora dissolui, & omni pietate & affectu charitatis postposito quasi de fraterna morte
** fidelibus. Vict.* exultare, vbi luctus & planctus * flebilibus vocibus debuerat resonare pro amissione chari fratris? Patres siquidem veteris ac noui Testamenti mortes sanctorum virorum legimus multis in locis cum fletu deplorasse: in nullo autem loco qui à sæculo recesserant, exultasse. Nam &
Genes. 50. Iacob patriarcham fleuit tota Ægyptus septuaginta diebus. Et Ioseph & fratres eius cùm patrem deferrent in terram Chanaan ad sepelien-
** al. Atad.* dum, celebrantes exequias ad aream * Athael, quæ sita est trans Iordanem, planctu magno atque vehementi impleuerunt septem dies. Tantus autem fuit planctus, vt locus inde nomen
Actor. 8. acceperit. Et de beato Stephano legimus, quòd sepelierunt eum siue curauerunt viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Et ideo talis inepta lætitia & pestifera cantica ex authoritate Dei interdicenda sunt. Si quis autem cantare desiderat, Kyrie eleison cantet: sin
** autem.* * aliter, omnino taceat. Sin autem tacere non vult, in crastino à presbytero taliter coërceatur, vt cæteri timeant.

De eadem re. Ex concilio Meldensi, cap. x.

¶ Cap. 60.

Et conc. Eliberit. c. 35. Placuit prohiberi, ne fœminæ in cœmiterio peruigilent, eò quòd sæpe sub obtentu orationis & religionis, latenter scelera committant.

Sub Cœl. i. *De conuiuiis quæ fiunt ritu paganorum. Ex concilio Aphricano, c. xxvii.* ¶ Cap. 6[illegible].

Illud etiam petendum, vt quonia[illegible] contra præcepta diuina conuiuia multis in lo[illegible] exercentur, quæ ab errore gentili attracta [illegible]nt (ita vt nunc à paganis Christiani ad hæc c[illegible]lebranda cogantur, ex quare temporibus Ch[illegible]stianorum Imperatorum persecutio altera fieri occultè videatur) vetari talia iubeant, & de ciuitatibus & de possessionibus impositâ pœnâ prohiberi: maximè cùm etiam in natalibus beatissimorum martyrum per nonnullas ciuitates & in ipsis locis sacris talia committere non reformident. Quibus diebus etiam (quod pudoris est dicere) saltationes sceleratissimas per vicos atque plateas exerceant, vt matronalis honor & innumerabilium fœminarum pudor deuotè venientium ad sacratissimum diem, iniuriis lasciuientium appetatur, vt etiam ipsius sanctæ religionis penè fugiatur accessus.

De eadem re. Ex decretis Leonis Papæ. *Epist. 91. Leonis Pap. 1. ad Rustic. Narbonen. episc. c. 17.*

¶ Cap. 62.

Qui conuiuio solo gentilium, & escis immolaticiis vsi sunt, possunt ieiuniis & manus impositione purgari, vt deinceps ab idolothytis abstinentes sacramentorum Christi possint esse participes. Si autem aut idola adorauerunt, aut homicidiis vel fornicationibus cõtaminati sunt, ad communionem eos, nisi per pœnitentiam publicam, non oportet admitti.

Ne fideles in cœmiteriis prandere præsumant. Ex concilio secundo Bracarensi, cap. lxx. *Cap. 69 syn. græca. Martini Braca.*

¶ Cap. 63.

Non liceat Christianis prandia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis. *De cõs dist. 1. c non oportet.*

De illis qui balationes fecerint, & se in alienas formas transmutauerint. Ex eodem conc. c. lxxx.

¶ Cap. 64.

Si quis balationes ante Ecclesias sanctorum fecerit, seu qui faciem suam * transmutauerit in habitu muliebri, & mulier in habitu viri, emendatione pollicita tribus annis pœniteat. ** transformauerit.*

Quòd incantationes & magicæ artes laquei diaboli sint. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 65.

Admoneant sacerdotes fideles populos, vt *26. q. 7. c. admoneant.* nouerint magicos artes incantationésque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedij conferre, non animalibus languentibus, claudicantibúsue, vel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur: & si quis hæc exercuerit, clericus degradetur, laicus anathematizetur.

De illis qui salutem non à Saluatore, sed ab eius creatura requirunt. August. in lib. de ciuit. Dei.

¶ Cap. 66.

Omnis sapientia à domino Deo est, & apud *Eccles. 1.* illum fuit semper, & est ante æuum. Arenam maris & pluuiæ guttas, & dies sæculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli & latitudinem terræ & profundum abyssi quis dimensus est? Sapientiam Dei præcedentem omnia quis inuestigauit? Prior omnium creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Qui enim sine Saluatore salutem *26. q. 2. cap. qui sine saluatore.* vult habere, & sine vera sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non saluus sed æger, non prudens, sed stultus, in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio & omnis curatio quæ à diuinis, & magis vel ab ipsis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est quàm vita, & qui ea sectantur si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Psalmista dicente, Omnes dij gentium *Psal. 95.* dæmonia sunt, qui per deceptos homines alios decipere quotidie gestiunt, vt perditionis suæ faciant eos esse participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in toto terrarum orbe plurimis sæculis valuit, per quandam scientiam futurorum & infernorum, & per inuentiones eorum inuenta sunt haruspicia, augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula, & necromantia.

Isidorus lib. 8. Etym c. 9. 26. q. 5. c. nec mirum. Exod 7. Deprompta ex Aug lib. 18. de ciuit. Dei. c. 17. & 18.

De inuentoribus magicæ artis, & Necromantia. Ex dictis August. ¶ CAP. 67.

Nec mirum de magorum præstigiis, quorum intantum prodiere maleficiorum artes, vt etiā Moysi in illis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, aquas in sanguinem. Fertur etiam in gentilium libris, quòd quædam maga famosissima Circe socios Vlyssis mutauerit in bestias. Legitur & de sacrificio quòd Arcades Deo suo Dycæo immolabant, ex quo quicunque sumerent in bestiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potius fingebantur quàm rerum veritate complerentur. Vt ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum primùm dicere congruū arbitramur. Magi sunt, qui vulgò malefici ob facinorum suorum magnitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo ac sine vllo veneni haustu, violentiâ tantùm carminis interimunt. Vnde & Lucanus: Mens hausti nulla sanie polluta veneni Incantata perit. Dæmonibus enim accitis audent vētilare, vt quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine vtuntur, & victimis sæpe contingunt corpora mortuorum. Necromantij sunt, quorum præcantationibus videntur resuscitati mortui diuinare & ad interrogata respōdere: νεκρὸς enim Græcè mortuus μαντεία diuinatio nuncupatur. Ad quos suscitandos cadaueri sanguis adijcitur: nam amare sanguinem demones dicuntur. Ideóque quoties necromantia fit, cruor * equæ miscetur, vt colore sanguinis facilius prouocentur. Hydromantici ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione vmbras dęmonum euocare, & *imagines ludificationis eorum videre, ibique ab eis aliqua audire. Vbi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitare.

Lucanus li. 6. Pharsalia.

* aqua.
* imagineas ludificationes.
* imagines & ludificationes.

Ibid proximè post.

De variis generibus diuinationum. Ex dictis eiusdem. ¶ CAP. 68.

26. q. 4. c. igitur genus.

Igitur genus diuinationis à Persis fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor esse genera, terram, aquam, aërem, & ignem. Hinc geomantiam, hydromantiam, aëromantiam, pyromantiam, dictam autumant. Diuini dicti sunt, quasi deo pleni: diuinitare enim plenos se esse assimulant, astutia quadam * fraudulenta hominibus futura coniectāt. Duo autem sunt genera diuinationis ars & furor. Incantatores verò dicti sunt, qui artem verbis peragunt. Arioli vocati sunt, propter quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hísque celebritatibus dęmonum accipiunt responsa. Haruspices nuncupantur, quasi horarum inspectores. Dies enim & horas in agendis negotiis operibúsque custodiunt, & quid per singula tempora obseruare debeat homo intendunt. Hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prędicunt. Augures sunt qui volatus auium & voces intendunt, aliáque signa rerum vel obseruationes improuisas hominibus occurrentes ferunt. Iidē & auspices. Nam auspicia sunt quæ iter facientes obseruant: dicta autem sunt auspicia quasi auium aspicia: & auguria quasi auium garria, hoc est auium voces & linguæ. Item augurium quasi auigerium, quod aues gerunt. Duo autem sunt genera auspiciorum, vnum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet volatus, ad aures vox auium. Pythonissæ à Pythio Apolline dictæ, quòd is author fuerit diuinandi. Astrologi dicti sunt eò quòd in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt propter natalitiorum considerationes dierum: geneses enim hominum per duodecim cœli signa describunt, syderúmque cursus, nascentium mores, actus & euentus prædicere conantur. Id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vitæ qui nascitur, interpretantur. Hi sunt qui vulgò mathematici vocantur, cuius superstitionis genus constellationes Latini vocant, id est notationes syderum, quomodo se habeant cum quisque nascitur. Primum autem genus, id est stellarum interpretes, magi nuncupantur, sicut de his legitur qui in Euangelio natum Christū annunciauerunt. Postea hoc nomine soli Mathematici dicti sunt, cuius artis scientia vsque ad Euangelium fuit concessa, vt Christo edito nemo exinde natiuitatem alicuius de cœlo interpretetur. Horoscopi dicti sunt, quòd horas natiuitatis hominum specularentur dissimili & diuerso fato. Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant, diuinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum scientiæ inspectione futura promittunt. Salisatores vocati sunt, quia dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid exinde prosperum seu triste significari prædicunt.

* fallēdi.

Matth. 2.

De execrabilibus remediis quæ medici suis præcantationibus faciunt. Ex dictis eiusdem. ¶ CAP. 69.

Ibid proximè subiungitur. Principium decerptū est ex lib. 2. August de doct Chri. c 20. & 23. 26. q. 5 c. nec mirum.

Ad hæc omnia supradicta pertinent & ligaræ execrabilium remediorum, quæ ars * commendat medicorum, seu in præcantationibus seu in characteribus, vel in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Vnde cuncta vitanda sunt Christiano & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Auguria autem sunt auium: Hæc autem Phryges primi inuenerunt. Pręstigium verò Mercurius primus dicitur inuenisse. Dictum est autē præstigium quòd pręstringat aciem oculorum. Haruspicinæ artē primus Ethruscis tradidisse dicitur quidam * Tages. Hic ex horis haruspicinam dictauit, & postea non apparuit. Nam dicitur fabulosè, arāte quodam rustico, subitò hic ex glebis exiluisse & haruspicinam dictasse, quā die & mortuus est. Quos libros Romani ex Ethrusca lingua in propriam mutauerunt. His ergo portentis per dęmonum fallacian illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione eis competit inuestigarē. Ac ideò datur potestas immundis spiritibus, vt per vasa sibi apta, hoc est prauos homines seducant illos qui spernunt veritatem & credunt mendacio, & iuxta Pauli sententiam, sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Onerati peccatis ducuntur variis desideriis semper discentes, & nunquam ad scientiā veritatis peruenientes. Quemadmodū

* condēnat, habet August & Isidor.

* Strages. orig & Vict

Hactenus Isidorus.

2. Tim 4.

2. Tim 3.

Exod. 7. autem Iannes, & Mābres restiterunt Moysi, ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mēte, reprobi circa fidem, sed vltrà non proficient. Insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Nec ideo quisquam credere debet quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei (qui omnia quæ fiunt, aut iusto iudicio facit, aut permissu suo ita fieri sinit) quòd prædicti magi leguntur similia fecisse Moysi, qui virgam suam proiecit, & conuersa est in draconem, proieceruntque ipsi singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum nec magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operabantur. Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa quædam occultæ seminariæ rationes, quibus cùm data fuerit opportunitas temporalis atque causalis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus. Et sic non dicuntur angeli qui ista faciunt, animalium creatores: sicut nec agricolæ segetum vel arborum, vel quorumcunque in terra gignentium creatores dicendi sunt, quamuis nouerint præbere quasdam visibiles opportunitates & causas, vt illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi inuisibiliter: Deus verò solus vnus creator est, qui causas ipsas & rationes seminarias rebus inseruit. Præterea quidam quærendum putant, quomodo scriptura narret Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saul impijssimi regis, si pythonica diuinatio errori magicæ artis deputanda sit. Quibus ita responderi potest: * indignum omnino facinus esse, si secundùm verba historiæ commodetur assensus. Quomodo enim poterat fieri, vt arte magica attraheretur vir * & natiuitate sanctus, & vitæ operibus iustus: aut si non attractus est, consensit? Quod vtrunque de viro iusto credere, * absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iustitia: si autem voluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsiuerat. Quod valde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò autem hoc est præstigium Satanæ, quo vt plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingat. Quod Apostolus inter cætera ostendit dicens: Ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis. Vt enim errorem faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu viri iusti & nomine se subornauit: vt nihil proficere spem quam prædicabant Dei cultoribus mentiretur, quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul & filiorum eius non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante occasum mortem corporis præuidere, cum signa quędam soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur: quantò magis diabolo, quem angelica maiestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur: de cuius magnitudine Apostolus ait: An ignoratis altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo si imminentem prope mortem potuit præuidere, cùm hoc sit vnde fallit, & se in Dei potestate vult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul, vt ad Pythonissam confugeret: deprauatus enim causâ peccati, ad hæc se contulit quæ damnauerat. Sed si quis propter historiam, & ea quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit: sectè faciet quidem, si tamen minimè istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectum Saul. Neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul & habitum Samuelis descripsit, ea quæ dicta & visa sunt exprimens, prætermittens * si vera an falsa sint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu esset excitatus, intellexit inquit, hunc esse Samuelem. Quid intellexerit retulit, & quia non bene intellexit, contra scripturam alium adorauit quàm dominum, & putans Samuelem, adorauit diabolum, vt fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, vt adoretur quasi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei qui cum Abraham refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ: Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improuidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis contra legem, & virum peccatis pressum (cùm magna distantia peccatorum & iustorum sit) cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verùm potest videri si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat: ad eum enim transmigrauit quem adorauit. Semper enim diabolus sub velamine latens prodit se, dum ea confingit quæ abhorreant: personis per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit, ac dicit: Quomodo eueniunt illa quæ illi diuini prędicunt futura, aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid proprię virtutis ac potestatis non habent? Hoc à nobis recipiat responsum, quòd ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quę prędicunt, aut sanare videntur languidos, vel lędere sanos: quia hoc permissu Dei fit, vt ipsi qui hæc audiunt vel vident probentur, & appareat quali fide sint, vel deuotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo domini populo Dei pręcepisse, ita dicens: Si surrexerit in medio tui prophetes, aut qui somniū vidisse se dicat, & prędixerit signum ac portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit, Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: non audies verba prophetæ aut somniatoris, quia tentat vos dominus Deus vester, vt palam fiat vtrùm diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, mādata illius custodite & audite vocem eius. Ipsi seruietis, & ipsi adhęrebitis, &c. Vbi sanè intelligi voluit, etiam illa quę à diuinantibus non secundùm Deum dicuntur, si acciderint quę dicuntur, non accipienda * sic vt fiant quæ pręcipiuntur ab eis, aut colantur quæ coluntur ab eis. Nec pręter suam potestatem Deus ostendit esse quòd ista contingunt, sed quasi quęreretur cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam vtique eorum dilectionem, vtrùm eam habeant erga Deum suum. Cognoscendam verò ab ipsis potius quàm ab illo, qui scit omnia antequàm fiant.

Marginalia (left column): *Exod. 7.* — *Aug li qu. super Exod. qu 21.* — *August li. quæst veteris & noui testa. c. 27.* — *1. Reg. 28* — *malignū — * à natiuitate. — * aduersum est. — *2. Cor. 11.* — *2. Cor. 11.* — *Apoc. 2.*

Marginalia (right column): * siue — *1. Reg. 28.* — *Deut. 13.* — *August. lib. quæst super Deut. q. 19.* — * vel etiam si fiant. *Vid.*

De natura dæmonum. Ex dictis eiusdem. *August. c. 3. lib de diuinatione dæmonum.*

¶ CAP. 70.

Sciendum verò est hanc dæmonū esse naturā, vt

26 q 4 cap. sciendum. vt aërei corporis sensu terrenorum corporum sensum facilè præcedant: celeritate etiam, propter aërei corporis superiorem mobilitatem, non solùm cursus quorumlibet hominum vel ferarum, verùm etiam volatus auium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus quantum ad aëreum corpus attinet præditi, hoc est acrimonia sensus & celeritate motus, multò ante cognita prænunciant, vel nunciant quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tēpus quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia, quàm potest hominibus propter breuitatem vitæ prouenire. Per has efficacias quas aërei corporis natura sortita est, non solùm multa futura prædicunt dæmones, verùm etiam multa mira faciunt. Quæ quoniam homines dicere ac facere non possunt, eos dignos quidam quibus seruiant, & quibus honores diuinos deferant arbitrantur, instigante maximè vitio curiositatis, propter amorem fælicitatis falsæ atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. Qui autem se ab eis cupiditatibus mundant, nec eis se * feriendos rapiendósque permittunt, sed inquirunt & amant aliquid quod eodem modo semper est, cuius participatione beati sint, primùm considerant non ideo sibi præponendos esse dæmones, quod acriore sensu corporis præualent * aëris scilicet, hoc est subtilioris elementi: quia nec ipsis terrenis corporibus bestias sibi præponendas putant, quæ acrius multa persentiunt: veluti sagacem canem, quia latentem feram olfactu acerrimo sic inuenit, vt ad eam capiendam ducatum quendam homini præbeat: non vtique prudentiore intellectu animi, sed acutiore corporis sensu: vel vulturem, quia proiecto cadauere ex improuisa longinquitate aduocat: nec aquilam, quia sublimiter volans de tanto interuallo natantem * sub fluctibus piscē dicitur peruidere, & grauiter illisa, exertis pedibus atque vnguibus rapere: nec alia multa animantiū genera quæ inter herbas saluti suæ noxias pascendo circumerrant, nec aliquid eorum quo lædantur attingunt, cùm eas homo vix experimento cauere didicerit, & multa innoxia quòd sint inexperta, formidet. Vnde coniicere facile est, quantū possit in aëreis corporibus sensus esse acrior, nec ideò tamen dæmones qui eo præditi sunt bonis hominibus præponendos prudens quisque censuerit. Hoc & de corporū celeritate dicimus: & hac enim præstantia non solùm à volucribus homines, verùm etiam à multis quadrupedibus ita superantur, vt in eorum comparatione plumbei deputandi sint: nec tamen ideò sibi hæc animantium genera existimant præponenda, quibus capiendis & mansuefaciendis atque in suæ voluntatis vsum cōmodúmque redigendis, non *Ibidem c. 4.* vi corporis, sed rationis imperitant. Illam verò tertiam dæmonum potentiā, quòd diuturna rerum experientia quemadmodum prænoscant atque prenuncient multa didicerunt, ita contemnunt qui hæc vigilanter curant à verissimæ lucis veritate discernere, vt nec malos senes plura expertos & ob hoc quasi doctiores, ideò probi adolescentes sibi antecellere existiment, vt nec medicos, nec nautas, nec agricolas, quos prauæ voluntatis & iniquis moribus viderint, ideò putent sibi esse præferendos quòd illi de valetudinibus, illi de tempestatibus, illi de arbustorum generibus multa ita prænunciant, vt harum rerum inexpertò diuinare videantur. Quòd verò non solùm quædā dæmones futura prædicunt, verùm etiam quædam mira faciunt, pro ipsa vtique sui corporis excellentia, cur non contemnatur à prudentibus, cùm plærique iniqui ac perditi homines, ita exerceant corpora sua, tantáque diuersis artibus possint, vt ea qui hæc nesciunt, nec aliquando viderunt, etiam narrata vix credant? Quàm multa funambuli cæterique theatrici artifices, quā multa opifices maximéque mechanici, miranda fecerunt? Nū ideò meliores sunt bonis, & sancta pietate præditis hominibus? Quæ ideò commemorauimus, vt qui hæc sine peruicacia & sine vana resistendi animositate considerat, simul cogitet, si de subiacenti crassiore materia, vel sui quisque corporis vel terræ & aquæ, lapidum atque lignorū, metallorûmque variorū tanta quidem homines possunt, vt eos illi qui hæc non possunt plærumque stupendo in sui cōparatione diuinos vocent, cū quidam illorum sint artibus potentiores, quidam istorū moribus meliores: quantò meliora & maiora pro subtilissimi corporis, hoc est aërei facultate ac facilitate dæmones possint, cùm tamen sint prauitate voluntatis maximéque superbiæ fastu & euidenti malitia spiritus immundi atque peruersi. Quantùm autem valeat aëris elementum quo eorum corpora præualent, ad multa visibilia inuisibiliter molienda, mouenda, mutanda atque versanda, longum est nunc demonstrare, & putamus quòd vel mediocriter consideranti facilè occurrat.

Marginal notes: * fallendos capiendósque. * aërei * in

De diuinatione dæmonum. Ex dictis eiusdem. *Eiusdem lib. cap. 5.*

¶ Cap. 71.

Igitur nunc primùm sciendū est, quoniam de diuinatione dæmonum quæstio est, illos ea plærunque prænunciare quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aërem vitiando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent enim miris & inuisibilibus modis, per illam subtilitatem corporum suorum corpora hominum non sentientium penetrando, & se cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, siue vigilantium siue dormientium. Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt, antè prædicunt. Neque enim quia præuidet medicus quod præuidere nescit huius artis ignarus, ideò iam diuinus habendus est. Quid autem mirum, si quemadmodum ille in corporis humani vel perturbata vel modificata temperie, seu bonas seu malas futuras præuidet valetudines, sic dæmon in aëris affectione atque ordinatione sibi nota, nobis ignota, futuras præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solùm voce prolatas, verùm etiam cogitatione conceptas cùm signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænunciant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in vultu, vt ab homini- *Vide 2. Retract. c. 30.*

bus quoque aliquid forinsecus agnoscatur, quod intrinsecus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leniores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt. Hac atque huiusmodi facultate multa dæmones futura prænunciant, cùm tamen ab eis longè sit altitudo illius prophetiæ, quã Deus per sanctos Angelos suos & prophetas operatur. Nam si quid de illa Dei dispositione prænunciant, audiunt vt prænuncient: & cũ ea prædicunt que inde audiunt non fallunt, veracissima enim sunt angelica & prophetica oracula. * Si autem * indignanter accipitur, quòd aliqua etiã talia dæmones audiant & prędicant, quasi aliquid indignum sit, vt quod ideò dicitur vt hominibus innotescat, hoc non solùm boni, verùm etiam mali non taceant: cũ in ipsis hominibus etiam vitæ bonæ pręcepta videamus pariter à iustis peruersisque cantari: nec obesse aliquid, imò etiã prodesse ad maiorẽ notitiam famámque veritatis, cũ de illa etiã hi quicquid nouerunt dicunt, qui ei peruersis moribus contradicunt In cæteris autem suis prędictionibus dęmones plerunque & fallunt & falluntur. Falluntur quidẽ, quia cũ suas dispositiones * pręnunciant, ex improuiso desuper aliquid iubetur, quod eorũ consilia cuncta perturbat: velut si aliquid disponant quilibet homines quibusque potestatibus subditi, quod non prohibituros suos præpositos arbitrentur, idque facturos se esse promittant. At illi penes quos major potestas est ex alio superiore concilio hoc totũ dispositum atque præparatũ repente prohibeant. Falluntur etiam, cũ causis naturalibus aliqua, sicut medici & nautæ & agricolæ, sed longè acutius longéque pręstantius pro aërei corporis sensu solertiore & excitatiore pręnoscunt: quia & hęc ab angelis Deo summo piè seruientibus ex alia dispositione ignota dæmonibus ex improuiso ac repente mutantur: tanquã si aliquid ægro extrinsecus accedat quo moriatur, quẽ medicus veris salutis pręcedentibus signis victurũ esse promiserat. Aut si aëris qualitate * prouisa, diu flaturũ illũ ventũ nautarũ aliqui prædixissent, cui Dominus Christus cũ discipulis nauigans, vt quiesceret imperauit, & facta est tranquillitas magna: vel si agricola illo anno fructificaturã vitẽ aliquã polliceatur, naturã vtique terræ & numeros seminũ callens, quo tamen anno eam vel improuisa cœli intẽperies arefaciat, vel aliqua iussio potentioris eradicet: ita multa etiã ad præscientiam prædictionéque dæmonum pertinentia, quę minoribus & vsitatioribus causis futura pręuidentur, eadẽ maioribus & occultioribus causis impedita mutantur. Fallunt autem etiam studio fallendi, & inuida voluntate * qua hominũ errore lætantur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittant, id agunt, vt interpretibus suis signorúmque suorũ coniectoribus culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. Nonnumquã verò ipsi maligni spiritus & illusores hominum, atque inuisores salutis eorum solent prædicere defectum culturæ suæ & idolorum ruinam, quatenus pręscij videantur quid in singulis regnis aut locis venturũ sit, & quid aduersi suæ factioni contingere possit. Quod etiam illi qui gentilium historias legunt non ignorant. Quid ergo mirum si iam imminente temporum & simulachrorum euersione, quam prophetæ Dei summi tanto ante prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, vt suam quasi diuinationem recedens vel fugiens commendaret? Fugantur enim isti vel etiam iussis superioribus colligati abstrahuntur, & alienantur à locis suis, vt de rebus in quibus colebantur, fiat voluntas Dei, qui hoc tanto antè per omnes gentes futurum esse prædixit, & vt per suos fideles fieret imperauit. Cur autem non hoc sineretur dæmon prædicere, cùm sibi iam prænosceret imminere, cùm hæc prædictio & in prophetis attestaretur, à quibus sunt ista conscripta, vt prudentibus daretur intelligi quàm vigilanter esset dæmonum cauenda fallacia cultúsque fugiendus? Qui cùm antè per tam longum tempus in templis suis hæc futura tacuissent, quæ per prophetas prædicta ignorare non possent, posteaquam appropinquare cœperunt voluerunt ea quasi predicere, ne ignari victique putarentur.

Eiusdẽ li. de diuinat. c. 6. — ** Sic Vict.* — ** Apud Aug. hodie legitur.* non indignatur. — * pronunciant. — * præuisa — *Matth. 8.* — * quia. *Vict.* — *Ibidem c. 7.*

De eadem re. Ex dictis eiusdem.

§ Cap. 72.

Cùm igitur tam longè antè prædictum esset atque conscriptum, vt alia interim taceamus, dicamus illud quod Sophonias propheta dicit: Prequalebit dominus aduersùs eos & exterminabit omnes deos gentium terrę, & adorabunt eum vnusquisque de loco suo omnes insulæ gentium. Aut non credebant ista sibi euentura qui in templis gentium colebantur, & hæc ideò per suos vates ac fanaticos frequentare noluerunt: aut cùm ea ventura certissimè scirent, ideò per sua templa tacuerunt, ne iã tunc inciperent ab hominibus intelligentibus deseri atque contemni, quod de templorum & simulachrorum suorum futura euersione eis à prophetis attestaretur, qui eos coli prohibebant. Nunc verò posteaquam tempus aduenit, quo complerentur vaticinia prophetarum Dei vnius, qui istos deos falsos dicit, & ne colantur vehementissimè præcipit, cur non hoc etiam ipsi compertum prædicere sinerentur, vt inde clarius appareret eos hęc anteà vel minimè credidisse, vel suis cultoribus enunciare timuisse: in fine autem tanquam nihil amplius habentes quod agerent, etiam ibi voluisse suã ostentare diuinitatẽ, vbi iã produntur diu simulasse diuinationem? Tamen nec ista ipsa quę ab eis vix raro & clanculò proferuntur, mouere nos debent, si cuiquam dęmonũ extortũ est id prodere cultoribus suis, quod didicerat ex eloquiis prophetarũ, vel ex oraculis angelorũ, quod cur non fieret, cũ & ista non sit oppugnatio, sed attestatio veritatis? Illud enim quod solũ ab ipsis fanaticis flagitandũ est, nec vnquã antea protulerunt, nec vnquã postea nisi fortè confictũ proferre conabuntur, aliquid deos suos per vates suos contra Deũ Israël ausos fuisse * prędicere, de quo Deo doctissimi eorũ authores qui omnia illa legere ac nosse potuerũt, magisquæsiuerũt quis Deꝰ esset, quã Deũ negare potuerũt. Porrò autẽ Deus iste quem nullus eorũ negare ausus est verum Deũ, quia etsi negaret nõ solũ subiaceret debitis pœnis, verũ etiam certis conuinceretur effectibus. Iste ergo Deus quem nemo (vt diximus) illorum negare ausus est verum Deum, illos falsos esse deos & omnino deserẽdos, eorũque tẽpla & simulachra & sacra

Ibidem proximè post. — *Sopho. 2.* — *Post pauca.* — *Ibidẽ paulò post, c. 8.* — * prodere

euertenda, per suos vates, hoc est prophetas aperta denunciatione prædixit, aperta potestate præcepit, aperta veritate compleuit. Vnde quis est qui vsque adeo desipiat, vt non eum potius colendum eligat, quem coli non prohibet quos colebat? Quem proculdubio cum colere cœperit, illos vtique non est culturus, quos prohibet coli quem colit. Quod ante ipsum essent culturæ gentes exterminatis diis falsis quos antea colebant, à Prophetis eius esse prædictum paulò ante commemorauimus, & nunc repetamus. Præualebit, inquit dominus, aduersus eos, & exterminabit omnes deos gentium terræ, & adorabunt eum vnusquisque de loco suo omnes insulæ gentium. Neque enim solæ insulæ hîc intelligendæ sunt, sed potius omnes gentes in his positæ adorabunt Deum. Nec mirum, quandoquidem alibi non insulas nominat, sed vniuersum orbem terrarum, dicens: Cōmemorabuntur & conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, & adorabūnt in conspectu eius vniuersæ patriæ gentium: quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Hæc autē per Christum fuisse complenda, & aliis pluribus testimoniis, & in eodem ipso Psalmo vnde hoc cōmemorauimus, satis apparet. Cū enim paulò superius futuram passionem suam per Prophetam ipse loqueretur dicens, Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea, ipsi verò considerauerunt & inspexerunt me, diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meā miserunt sortem. Paulò pòst infert illud quod posuimus: Commemorabūtur & conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ, &c. Quanquam & illud testimonium quod prius adhibui, vbi dictum est: Præualebit dominus aduersus eos, & exterminabit omnes Deos gentium terræ: in eo quod positum est, Præualebit, satis ostendit etiam hoc prænunciatū, quod pagani prius oppugnaturi essent Ecclesiam, nomenque Christianū quantū valerent persecuturi, vt si fieri posset de terra omnino deleretur: & quia eos patientiā martyrū, & magnitudine miraculorum, & consequente fide populorum erat * superaturus, ideò sic dictum est: Præualebit dominus aduersus eos. Non enim diceretur, præualebit aduersus eos, nisi oppugnando illi resisterent. Vnde & in psalmo ita prophetatum est: Vt quid fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersùs dominum, & aduersùs Christum eius. Et paulò post dicit: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te, postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuā terminos terræ. His atque huiusmodi propheticis documentis prædictum ostenditur, quod videmus impleri per Christum, futurum fuisse vt Deus Israël, quem vnum verū Deum intelligimus, non in vna ipsa gente quæ appellata est Israël, sed in omnibus gentibus coleretur, & omnes falsos Deos gentium & à templis eorum, & à cordibus cultorum suorum amoliretur. Eant nunc isti, & adhuc contra Christianam religionē, contra verùm Dei cultū vanitates pristinas defensitare audeant, vt cum strepitu pereant. Nam & hoc de illis prædictum est in Psalmis, dicente Propheta: Sedisti super thronū qui iudicas æquitatē, increpasti gentes & periit impius, nomen eorū delesti in æternū, & in seculū seculi. Inimici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates eorū destruxisti; periit memoria eorū cum strepitu, & dominus in æternū permanet. Necesse est ergo vt impleantur hæc omnia. Nec etiā illud quod adhuc audent ipsi pauci qui remanserūt, vaniloquas suas ostentare doctrinas, & Christianos tanquam imperitissimos irridere, nos cōmouere debet, dum in eis impleri ea quæ prædicta sunt videamus. Ex quo enim fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania aduersùs dominum, & aduersùs Christum eius? quando ab eis fundebatur sanguis sanctorum, & vastabatur Ecclesia, vsque ad hoc tempus & deinceps quotidie minuuntur. Nos autem aduersùs eorum opprobria & superbas irrisiones fortissimos reddunt oracula Dei nostri, quæ de hac quoque re videmus & gaudemus impleri. Sic enim nos alloquitur per Prophetam: Audite me qui scitis iudicium, populus meus in quorū corde lex mea est, opprobria hominum nolite metuere, & detractione eorum ne superemini, nec quod vos spernunt magni duxeritis. Sicut enim vestimentum, ita per tempus absumētur, & sicut lana à tinea comedentur: iustitia autem mea in æternum manet. Attendendum est ergo atque omni studio cauendum, ne nostris temporibus in quibus videmus Christianam religionem in toto orbe dilatatam, propter desidiam magistrorum & inertiam doctorum pauci illi qui adhuc supersunt, confundant ritum culturę veri Dei, & dæmoniacis illusionibus deprauati diuinationes falsas in populo Dei agant, rusticos & imperitos seducentes, ita vt deserta ipsa veritate quæ lux est mundi, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum tenebrarum harum, quærant scientiam futurorum, & à deceptoribus hominum quærant salutem animarū, siue corporum suorū: his enim prævaricationibus maximè irritatur Deus, & ad vindictam prouocatur. Vnde per Ezechielem comminatur dicens: Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritū suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis prophetę tui Israël erant: Nūquid non visionem cassam vidistis, & diu nationem mendacem locuti estis? & dicitis, ait dominus, cùm ego non sim locutus. Propterea hęc dicit dominus Deus, Quia locuti estis vana, & vidistis mendacium, ideò ecce ego ad vos, ait dominus Deus, & erit manus mea super prophetas qui vident vana & diuinant mendacia. In concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terram Israël ingredientur. Ad doctores autem per eundem prophetam increpans eorum inertiam ita loquitur, dicens: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die domini. Et rursum, Væ, inquit, pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascuntur à pastoribus? Lac comedebatis & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod fractum est non alligastis, & quod abiectum non reduxistis, & quod perierat non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Hinc & per Hieremiam dicitur: A minimo vsque ad maximum omnes auaritiam sequuntur, à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt men-

Margin notes: Ibidem c. 9. — Sophon. 2. — Psal 21. — * superatura — Psal. 2. — Ibid. c. 10. — Psal 9. — Paulò inferius. — Psal. 2. — Esaie 51. — Hactenus ex loci August. — Ioan. 1. — Ezechiel 13. — Ibidem. — Ezech. 34. — Hierem. 8.

dacium. Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicentes pax pax cum non esset pax: confusi sunt, quia abominationem fecerunt. Idcirco hæc dicit dominus Deus exercituum Deus Israël: Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis, & dispergam eos in gentibus quas non nouerunt ipsi & patres eorum, & mittam post eos gladium donec consumantur. Qualiter ergo displiceat Deo omnipotenti pastorum negligentia & subditorum error, non solum prophetica testimonia ostendũt, sed etiam facta antiquorum declarant, cum in libro Regũ legitur quomodo malignus spiritus deceperit Achab regem Israël per falsos prophetas, ita vt credens eis interierit. Et quomodo Ochozias filius eius ægrotans miserit nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, vtrùm viuere atque conualescere posset de infirmitate sua. Ob quod Helias propheta à Domino missus increpat eum, dicens: Quia misisti nuncios ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Mortuus est autem ipse iuxta sermonem domini quem locutus est Helias, & salutem quam quærebat non inuenit. Quapropter curandum summopere est omnibus modis, hoc est prælatis & subditis, maioribus & minoribus, sacerdotibus & plebi, ne aliquem seducat per huiuscemodi illusionem fraus, dolus, & nequitia hostis antiqui, ita vt à mendacibus velimus discere veritatem, & à pestiferis morbis mortísque authoribus quæramus infirmitatis nostræ remedium, sed magis ad Deum viuum & viuificatorem omnium cõfugiendo, deuoto corde properemus, per orationes sacras, ieiunia, & eleemosynas illum deprecantes, vt ipse propter benignitatem suam consulat seruis suis, eripiens nos de omnibus inimicis nostris, doceátque nos facere voluntatem suã, quia ipse est dominus Deus noster: spiritúmque suum bonum nobis tribuat, qui nos ducat in viam rectam, viuificétque nos in æquitate sua, quatenus eius magisterio omni tempore vitæ nostræ gratum ei seruitium exhibentes, post hanc vitam per eius gratiam mereamur beatitudinem possidere * sempiternam.

Hier. 9. — *3. Reg. 22.* — *4. Reg. 1.* — * cœlestem

De sacerdotibus, & reliquis Ecclesiasticis ordinibus qui magos, ariolos, aut diuinos consulunt. Ex concilio Toletano, c. xxxix. ¶ CAP. 73.

Cõcil. Tolet. 4. c. 28.

Si quis Episcopus, aut presbyter, siue diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum magos, aut haruspices, aut ariolos, aut certè augures, vel sortilegos, aut eos qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus monasterij censuram * excipiat, ibique perpetuæ pœnitentiæ deditus scelus admissi sacrilegij luat.

* al. pœnam

De his qui ad fascinum incantationes fecerint. Ex conc. Cabilonensi, cap. v.

¶ CAP. 74.

Si quis præcantauerit ad fascinum, vel qualescunque præcantationes, excepto symbolo & oratione dominica: qui cantat, & cui cantatur, tres quadragesimas in pane & aqua pœniteat.

Quòd dæmoniacum petras, vel herbas sine incantatione liceat portare. Ex dictis Hieronymi.

¶ CAP. 75.

Dæmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione.

Ne sacerdos inanibus ludis delectetur. Ex synodo Eugenij Papæ tempore Ludouici & Lotharij Augustorum, c. xi. ¶ CAP. 76.

Sacerdos ludos aliquos coram se fieri non delectetur. Trangressor quippe inuentus admonitione episcopi vlterius agere desinat: sin autem, canonicè iudicetur.

Ne mulieres festis diebus vanis ludis vacent, c. xxxv. ¶ CAP. 77.

Sunt quidam & maximè mulieres, qui festis ac sacris diebus, atque sanctorum natalitiis, quibus debent Deo vacare, non delectantur ad Ecclesiam venire, sed balando, ac verba turpia decantando, ac ducendo, similitudinem paganorum peragendo aduenire procurant. Tales enim si cum minoribus veniunt ad Ecclesiam, cum maioribus pecatis reuertuntur. In tali enim facto debet vnusquisque sacerdos diligentissimè populũ admonere, vt pro sola oratione his diebus ad Ecclesiam recurrant, quia ipsi qui talia agunt, non solùm se perdunt, sed etiam alios deperire attendunt.

Ne presbyteri spectaculis intersint. Ex Laodicensi conc. c. liv. ¶ CAP. 78.

De cõs. dist. 5. c. nõ oportet ministros.

Non oportet ministros altaris, vel quoslibet clericos spectaculis aliquibus quæ aut in nuptiis aut in cœnis exhibentur, interesse: sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de conuiuio, & abire debere.

De scurrilibus clericis. Ex conc. iv. Carthaginensi, c. lix. ¶ CAP. 79.

Cap. 60.

Clericum scurrilem, & verbis turpibus iocularem ab officio retrahendum.

dist. 46. c. clericum.

De iocis vitandis. Ambrosius lib. officiorum. j.

Cap. 23.

¶ CAP. 80.

Licet interdum honesta ioca & suauia sint, tamen ab Ecclesiastica abhorrent regula, quoniam quæ in scripturis non reperimus, ea * quemadmodum vsurpare possumus? Cauendum etiam in fabulis, ne inflectant grauitatem seuerioris propositi. Væ vobis qui ridetis, quia flebitis, ait dominus: & nos ridendi materiam requirimus, vt hìc ridentes illic fleamus? Non solùm autem profusos, sed omnes etiam declinandos arbitror: plenum tamen suauitatis & gratiæ sermonem esse, non est indecorum.

* quomodo — *Luca 6.*

De eodem. Ex sermone Augustini de decimis qui sic incipit: Propicio Christo.

Serm. 219. de tempore: sed hoc inde non est desumptum.

¶ CAP. 81.

Hoc admonete, fratres, vt cantica turpia & luxuriosa castitati & honestati inimica, familiæ vestræ ex ore non proferant: quia non est iustum vt ex illo ore vbi Eucharistia Christi ingreditur, canticum luxuriosum & amatorium proferatur.

Quòd in omni ordine sint animæ Deo placentes. Ex vita sancti Paphnutij. ¶ Cap. 82.

Etiamsi latro sit aliquis, aut in scena positus, etiam si cultum ruris exerceat, & coniugio videatur astrictus, etiamsi negotiator dicatur, & mercimoniis inseruiat, tamen in omni ordine humanæ vitæ sunt animæ Deo placentes,& habentes actus aliquos * occultos, quibus delectatur Deus. Vnde constat non tantùm professionem vitæ, aut habitus speciem Deo esse placitam, quantum sinceritatem & affectionem mentis,& operum probitatem.

* excultos

Lib 1. epist. 10. cuius initium: Pro dilectione.

De Histrione. Cyprianus ad Eucratium.
¶ Cap. 83.

Consulendum me existimasti, frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister & doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum,id quod malè didicit cæteris quoque insinuat, an talis debeat communicare nobiscũ. Quod puto ego nec diuinæ maiestati,nec Euangelicæ disciplinæ congruere, vt pudor & honor ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Nam cum in lege prohibeantur viri induere muliebrem vestem, & maledicti eiusmodi iudicentur, quantò maioris est criminis, non tantùm muliebria indumenta accipere, sed & gestus quoque turpes & molles,& muliebres magisterio impudicæ artis exprimere? Nec excuset se quisquam,si à theatro ipse cessauerit,cùm tamen hoc cęteros doceat. Non potest enim videri cessasse, qui vicarios substituit, & qui pro se vno plures succidaneos suggerit, contra constitutionem Dei erudiens & docens, quemadmodum masculus frangatur in fœminam, & sexus arte mutetur, & diabolo diuinum plasma maculanti per corrupti atque eneruati corporis delicta placeatur. Quòd si penuriam talis & necessitatem paupertatis obtendit, potest inter cęteros qui Ecclesiæ alimentis sustinentur, huius quoque necessitas adiuuari: si tamen contentus sit frugalioribus & innocentibus cibis: nec putet salario se esse redimendum, vt à peccatis cesset, quando hoc non nobis sed sibi præstet.

Deut. 22.

Tract. 100. ad c. 16 Ioã.

Vitium esse res suas histrionibus donare. Augustinus super Ioannem, part. ij.
¶ Cap. 84.

Donare res suas histrionibus vitium est immane, non virtus. Et scitis de talibus quàm sit frequens fama cum laude, quia sicut scriptum est, laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua gerit benedicitur.

Psal. 9.

Idololatras non vi, sed ratione conuertendos. Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. xli.
¶ Cap. 85.

De iis autem qui Christianitatis bonum suscipere renuunt, & idolis immolant, vel genua curuant, nihil aliud possumus scribere vobis, nisi vt eos ad fidem rectam monitis, exhortationibus,& ratione potius quàm vi, quod vanè sapiunt, conuincatis.

De eodem. Idem. Ibid. ¶ Cap. 86.

Nulla cum iis qui non credunt, idoláque adorant miscenda communio est. Porrò illis violentia vt credant nullatenus inferenda est: nam omne quod ex voto non est, bonum esse non potest.

Non esse comedendum animal quod paganus vel occiderit, vel insecutus sit, cap. xci.
¶ Cap. 87.

Neque quod Christianus persequitur, & à pagano percutitur & occiditur animal: neque quod paganus persequitur, & christianus occidit, comedendum est.

Ne sol, velut sancti, venerationem accipiat. Ex serm. Leonis Papæ, in natal. domini, qui sic incipit: Festiuitatis hodiernæ, &c. *Ser. 7. c. 4.*
Cap. 88.

Nonnulli etiam christiani adeo se religiosè facere putant, vt priusquàm ad beati Petri Apostoli basilicam, quæ vni Deo viuo & vero dedicata est, perueniant, superatis gradibus quibus ad suggestum areæ superioris ascenditur, conuerso corpore ad nascentem se solem * conuertant, & curuatis ceruicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis spiritu multùm tabescimus & dolemus.

* reflectãt orig.

Quòd opera non prosint sine fide. August. de Trin. lib. xij. cap. vij. ¶ Cap. 89.

Opera misericordiæ nihil prosunt, siue paganis siue Iudæis qui Christo non credunt, siue quibuscunque hæreticis & schismaticis, vbi fides & dilectio & sobria sanctificatio non inuenitur.

*De vitandis inimicis Christi. Ioannes * viij. Neopolitanis, * Salernitanis & Amalphitanis.*

* vij. * Falernis.

¶ Cap. 90.

Conscientia vestræ in Christo dilectionis iustè diiudicet, quantum Christo auersi sunt hi, qui cum eius infidelibus contra prohibitionem Pauli tanti Apostoli pollutam fœderis ineunt vnitatem. Cùm enim regis rebellionibus quocunque participio coniunguntur, pariter maiestatis criminibus obnoxij iudicantur, paríque sententia * condemnantur: quantum à corpore Christi probantur extranei, qui eius hostibus fœderati, membra ipsius tantò pernitiosius lacerant, quantò vicinius ecclesiæ Dei colliminant? *Item.* Quantùm autem Deo sit execrabile cum impio fœdera pangere, luculenter ex hoc deprehenditur: quòd Iosaphat rex Iuda, qui tot de anteacta vita præconiis extollitur, de Achab amicitiis increpatur, cùm ei per Iehu propheta dicitur: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt dominum amicitiã iungeris. Et idcirco irã quidem domini merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te, eò quòd abstuleris lucos de terra Iuda. Quantùm præterea sit Deo delectabile ab inimicorum Dei pace desistere, noster Psalmographus manifestat, cùm dicit: Nonne qui oderant te domine oderam illos, & super inimicos tuos tabescebã? perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Ex quo, dilectissimi filij, patenter ostenditur, quanto crimine cum pessimis pax tenetur, si Propheta tantus hoc velut in hostiã Deo obtulit, qui contra prauos pro Deo inimicitias excitauit. Hinc Leui tribus, assumptis gladiis per castrorum media transiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere, deo manus suas dicta est consecrasse: hinc Phinees

2. Cor. 6.

* puniuntur.

2. Paral. 19.

Psal 38.

Exod. 32.

Num. 25. peccantium ciuium gratiam spernens, coëuntes cum Madianitis perculit, & iram Dei iratus placauit.

Vt baptizatus à paganis rebaptizetur. Gregor. ij. Bonifacio episc. ¶ CAP. 91.

Quos à paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, vt denuò baptizes in nomine S. Trinitatis, mandamus. *Item.* De immolatitiis autem escis consuluisti, si à fidelibus superductum fuerit viuificæ crucis signum, edi liceret, an non. Illud sufficit respondere, quod beatus Apostolus Paulus dicit: Si quis dixerit, quia hoc immolatum est idolis, nolite edere propter eum qui indicauit, & propter conscientiam. Epist. 14. 1. Cor. 10.

Vt soli orthodoxi militent. Ex historia Anastasij Bibliothecarij S. Romanæ Ecclesiæ. ¶ CAP. 92.

Tertio imperij sui anno Iustinianus Augustus promulgauit legem, ne militarent pagani nec hæretici, nisi soli orthodoxi.

Seruitium Christi voluntarium esse, non coactiuum. Beda in historia Anglorum, lib. 1. c. xxvi. ¶ CAP. 93.

Credentium fidei & conuersioni ita congratulatus rex esse perhibetur, & ipse conuersus, vt nullum tamen cogeret ad Christianismum, sed tantummodò credentes arctiori dilectione, quasi conciues sibi regni cælestis amplecteretur. Didicerat enim à doctoribus authoribúsque suę salutis seruitium Christi voluntarium, non coactiuum esse debere.

Lib. 3. epist. 26. *De exactione in rusticum paganum facienda. Gregorius Ianuario episcopo Calaritano.* ¶ CAP. 94.

23. q. 6. c. Iā verò. Si cuiuslibet Episcopi paganum rusticum inuenire potero, in eundem episcopum fortiter vindicabo. Iam verò si rusticus tantæ fuerit perfidiæ & obstinationis inuentus, vt ad Deum minimè venire consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, vt ipsa exactionis suæ pœna compellatur ad rectitudinem festinare.

Lib. 7. epist. 66. *De zelo contra cultores idolorum seu haruspices habendo. Greg. Ianuario episcopo Sardiniæ.* ¶ CAP. 95.

Vide suprà c. 32. Contra idolorum quoque cultores, vel haruspices atque sortilegos fraternitatem vestram vehementius pastorali hortamur inuigilare custodia, atque publicè in populo contra huius rei viros sermonem facere, eósque à tanti labe sacrilegij & diuini intentatione iudicij, & præsentis vitæ periculo adhortatione suasoria reuocare. Quos tamen si emendare se à talibus atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus, & si quidem serui sunt, verberibus cruciatibúsque quibus ad emendationem peruenire valeant, castigare. Si verò sunt liberi, inclusione digna districtáque sunt in pœnitentia religandi.

Ad cap. 10. 1. ad Cor. *De Idolothytis. Ambros. in 1. epist. ad Corinth.* ¶ CAP. 96.

Licet aliquid pollutum sit per accidentiam, id est oblationem idoli, cùm hoc tamen nescit qui emit, nullum patitur scrupulum, & apud Deum immunis est.

Quid sit: Dies obseruatis & menses, &c. Ex sermo. Ambrosij de quadragesima qui sic incipit: Intellexisse vos. ¶ CAP. 97. Id nunc legitur serm. 17 de Caten. Ianua. cuius initium: Est mihi aduersus.

Obseruant diem & mensem, qui Calendis Ianuarij aut non ieiunant, aut non procedunt ad Ecclesiā, sed procedunt ad camp. Ergo, fratres, omni studio Gentilium festiuitates & ferias declinemus, vt quando illi epulantur & læti sunt, tunc nos simus sobrij atque ieiuni: quò intelligant lætitiam suam nostrâ abstinentiâ condemnari. Non solùm autem Gentilium, sed & Iudæorum consortia vitare debemus, quorum etiam confabulatio est magna pollutio.

Ne Christiani de area vel torculari suo aliquid ad immolandum idolis sumi patiantur. August. ad Publicolam. ¶ CAP. 98. Epist. 154.

Si de area vel torculari tollitur aliquid ad sacrificia dæmoniorum sciente christiano, * ideo peccat si fieri permittit vbi prohibendi potestas est. Quod si factū non cōperit, aut prohibendi potestatē non habuit, vtitur mūdis reliquis fructibus, vnde illa sublata sunt. *Item.* Si quis de aliqua carne dubitat, vtrū sit immolatitia, & nō est immolatitia, sed eam cogitationem tenuerit quòd immolatitia nō sit, & ea vescatur, nō vtiq; peccat: quia non est, nec putatur iam immolatitia, etsi antea putabatur. Neque enim non licet corrigere cogitationem à falsitate in veritatem. Si quis autem putauerit bonum esse quod malum est, & fecerit hoc putando, vtique peccat: & ea sunt omnia peccata ignorantiæ, quando quisque benè fieri putat, quod malè fit. * in Deo. Ibidem aliquātò post.

Quòd spiritualiter homicidæ sunt qui baptizatos sacrilegiis dæmoniorum obligant. August. ad Bonifacium Episcopum. ¶ CAP. 99. Epist. 23.

Rectè dicuntur parentes vel quicumque maiores filios seu quoslibet paruulos baptizatos dæmoniorum sacrilegiis obligare conantes, spiritualiter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt, sed quantùm in ipsis est, interfectores fiunt.

Quòd soli hi plangendi sint qui per scelera egrediuntur Ecclesiam. Hieron. ad Rusticum. ¶ CAP. 100. Tomo 1. cuius initium: Quod ignotus ad ignotum.

Nequaquam gentilis plangendus est atque Iudæus, qui in Ecclesia non fuerunt, & semel mortui sunt, de quibus Saluator dicit: Dimitte mortuos vt sepeliant mortuos suos: sed hi qui per scelera atque peccata egrediuntur de ecclesia, & nolunt vltra reuerti * ad eam * damnatione vitiorum. Matth. 8. * adeant damnationem. * dominatione.

Diabolus qui appellandus sit. August. lib. quæst. veteris & noui Testam. ¶ CAP. 101. Quæst. 90.

Diabolus non speciale nomen est, sed commune: in quocunque enim opera diaboli fuerint inuenta, sine dubio diabolus appellandus est. Operis enim nomen est, non naturæ.

Quomodo dæmoniaci curari possint. Beda super Lucam lib. iij. cap. v. ¶ CAP. 102. Lib 3. c. 31. ad 8. c. Lucæ.

Nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam dæmones eijcere norunt, solent dicere patiētes non aliter valere curari, nisi (quātùm sapere possunt) omne quod ab immundis

ſpiritibus viſu, auditu, guſtu, tactu, vel alio quolibet corporis vel animi ſenſu vigilantes dormientéſue protulerint, confitendo patenter exponant. Et maximè quando vel viris in ſpecie fœminea, vel in virili habitu fœminis apparentes (quos dæmones Galli Duſios vocant) infando miraculo ſpiritus incorporei corporis humani concubitum petere ſe ac patrare confingunt. Et nomen dæmonis quo ſe cenſeri dixerit, & deierandi modos, quibus amoris ſui fœdus alterutrum pepigerint, prodendos eſſe præcipiunt. Quæ mendacio ſimillima res, ſed adeo vera & plurimorum eſt atteſtatione notiſſima, vt quidam vicinus mihi preſbyter retulerit, ſe quandam ſanctimonialem fœminam à dæmonio curare cœpiſſe, ſed quãdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuiſſe. Confeſſo autem quo moleſtabatur phantaſmate, mox & ipſum orationibus cæteríſque quæ oportebat purificationum generibus effugaſſe, & eiuſdem fœminæ corpus ab vlceribus quæ dæmonis tactu contraxerat, medicinali ſtudio adiuncto, ſale benedicto curaſſe: ſed dum vnum de vlceribus quod altius lateri infixum repererat, nullatenus poſſet, quin continuo panderetur, obducere, ab eadem ipſa quam ſanare volebat, conſilium quo ſanaretur accepiſſe. Si inquit oleum pro infirmis cõſeccatum eidem medicamento adſperſeris, ſicque me vnxeris, ſtatim ſanitati reſtituar. Nam vidi quondam per ſpiritum in quadam longius poſita ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à ſacerdote curatam. Fecit vt illa ſuggeſſerat, ſtatimque vlcus remedium quod ante reſpuerat, accipere conſenſit.

De communione dæmoniacis danda. Ex Collatio. Syricij, cap. xiij.
§ CAP. 103.

Communionem ſacroſanctam dæmoniacis à ſenioribus numquam meminimus interdictam, quinimo ſi poſſibile eſſet etiam quotidie eis impartiri eam debere cenſebant.

Ne clerici dæmoniaci ad ſuperiores gradus aſcendant. Nicolaus Alvvino Ioannenſi Archiepiſcopo. § CAP. 104.

Clerici qui in adoleſcentia à dæmonibus cognoſcuntur obſeſſi, ad ſuperiorem ſacri regiminis gradum accedere non poſſunt.

De coitu dæmonum cum mulieribus. Auguſt. lib. quæſt. ſuper Geneſim, quæſt. iij.
§ CAP. 105.

Ad 8. cap. Geneſ.

Credibilius eſt homines iuſtos, appellatos vel Angelos, vel filios Dei, concupiſcentiâ lapſos peccaſſe cum fœminis, quàm angelos carnem non habentes vſque ad illud peccatum deſcendere potuiſſe: quamuis de quibuſdam dæmonibus qui ſint improbi mulieribus, à multis tam multa dicantur, vt non facilè ſit de hac re definienda ſententia.

De multiplicitate dæmonum fideles infeſtantium. Hieronymus ſuper Ieſu Naue, homelia xv.
§ CAP. 106.

Orig. ex Hiero. interpretatione.

Mihi videtur infinitus quidam eſſe numerus contrariarum virtutum, pro eo quòd per ſingulos penè homines ſunt ſpiritus aliqui diuerſa in iis peccatorum genera molientes. Verbi causâ, eſt aliquis fornicationis ſpiritus, eſt alius ſpiritus iræ, alius eſt auaritiæ, alius verò ſuperbiæ: & ſi eueniat aliquem hominem eſſe qui his omnibus malis, vel etiam pluribus agitetur, omnes hos vel etiam plures in ſe habere inimicos putandus eſt ſpiritus. Vnde & per ſingulos plures eſſe credendi ſunt, quia non ſingula ſinguli homines habent vitia, vel peccata committunt, ſed plura ab vnoquoque videntur admitti. Et iterum non eſt putandum, quod vnus fornicationis ſpiritus ſeducat eum, qui verbi gratiâ, in Britannia fornicatur, & illum qui in India, & in aliis locis. Neque puto vnum eſſe iræ ſpiritum qui diuerſis in locis diuerſos homines inflammat: ſed puto magis principem quidem fornicationis ſpiritum vnum eſſe, innumeros verò eſſe qui in hoc ei officio pareant, & per ſingulos quoſque homines * diuerſi ſpiritus ſub eo principe militantes, ad huiuſcemodi eos peccata ſollicitent. Similiter & iracundiæ ſpiritum principem vnum eſſe arbitror, innumeros verò eſſe ſub ipſo agentes, qui per ſingulos quoſque homines huiuſcemodi vitij peccata ſuccendãt. Similiter & auaritiæ, & ſuperbiæ, & cæterorum malorum; & ideo non vnus principatus dicitur in contrariis virtutibus ab Apoſtolo, ſed plures, aduersùs quos ſibi eſſe pugnam & nobis omnibus ſcribit. Eſſe tamen reor horum omniũ principem velut eminentiorem quendam in nequitia, & in ſcelere celſiorem, qui totum mundum, quem iſti ad peccata ſinguli quique per peccatorum ſpecies per partes ſollicitant, ſolus velut omnium * princeps & dux totius nefandæ militiæ magiſter, exagitet. Puto ſanè quia ſancti quique repugnantes contra iſtos incentores peccatorum ſpiritus, & vincentes eos, atque eorum vnumquemque ſuperantes, imminuant exercitum dæmonum, & velut quamplurimos eorum interimant. Verbi causâ, vt is qui caſtè pudicéque viuendo fornicationis ſpiritum ſuperauerit, non vltra fas ſit illum ſpiritum qui ab illo ſancto victus eſt, impugnare iterum alium hominem, ſed ſicut illi ſpiritus rogabant Ieſum, ne in abyſſum mitterentur, quod tunc interim Dominus pro præſenti diſpenſatione conceſſit: ita conſequẽs videtur, quòd ſinguli quique maligni ſpiritus cùm vincuntur à ſanctis, vel in abyſſum, vel in exteriores tenebras, vel vt quiſque ille locus eis dignus eſt, collocentur à iuſto iudice Chriſto. Et inde eſſe quòd plurimo dæmonum numero iam deuicto, ad credulitatem gentes venire relaxentur: quæ vtique nullatenus ſinerentur, ſi integræ eorum ſicut prius fuerant ſubſiſterent legiones.

** diuerſos ſpiritus qui ſub eo, &c.*

Ephes. 6.

** principũ dux, & totius.*

Luc. 8.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DECRETI PARS DVODECIMA.

DE MENDACIO ET PERIVRIO. De accusatoribus: de Iudicibus: de deffensoribus, & falsis testibus. Et de singulorum pœnitentia.

Cap.14. *DE OCTO GENERIBVS MENDACIORVM. Augustinus libro de mendacio.*

¶ CAPVT PRIMVM.

22 q.2.cap. primum est. PRIMVM est capitale mendacium, longéque fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod mendaciũ nulla conditione quisquam debet adduci. Secundum, vt aliquem lædat iniustè: quod tale est vt & nulli prosit, & obsit alicui. Tertium quod ita prodest alteri, vt obsit alteri, quamuis non ad immundiciam obsit corporalem. Quartum sola mentiendi fallendíque libidine, quod merum mendacium est. Quintum quod fit placendi cupiditate de suauiloquio. His omnibus penitus euitatis atque reiectis, sequitur Sextum genus, quod & nulli obest & prodest alicui: velut si quispiam pecuniam alicuius iniustè tollendam sciens, vbi sit nescire se mentiatur. Septimum quod & nulli obest & prodest alicui: velut si nolens hominem ad mortem quæsitum prodere, mentiatur. Octauum est genus mendacij, quod & nulli obest, & ad hoc prodest vt ab immundicia corporali aliquem tueatur. Non est Ibidē c. 21. igitur mentiendum in doctrina pietatis, quia magnum scelus est, & primum genus detestabilis mendacij. Non est mentiendum secundo genere, quia nulli facienda est iniuria. Non est mentiendum tertio genere, quia nulli cùm alterius iniuria consulendum est. Non est mentiendum quarto genere, propter mendacij libidinem, quæ per se ipsam vitiosa est. Non est mentiendum quinto genere, quia nec ipsa veritas sine placendi hominibus enuncianda est, quantò minus mendacium, quod per se ipsum quia mendacium est, vtique turpe est. Non est mentiendum sexto genere, neque enim rectè etiam testimonij veritas pro cuiuscunque temporali commodo ac salute corrumpitur: ad sempiternam verò salutem nullus ducendus est opitulante mendacio. Neque septimo genere mentiendum est, non enim cuiusquam commoditas aut salus temporalis perficiendæ fidei præferenda est, nec si quisquam in rectè factis nostris tam malè mouetur, vt fiat etiam animo deterior, longéque à pietate remotior, propterea rectè facta deferenda sunt. Nec octauo genere mentiendum est, quia & in bonis castitas animi, pudicitia corporis: & in malis id quod ipsi facimus eò quòd fieri sinimus maius est. In his autem octo generibus tātò quisque minus peccat cùm mentitur, quantò emergit ad octauum, tantò amplius, quantò * euergit ad primum. *mergit vitiō. Quisquis autem esse aliquod genus mendacij quod peccatum non sit, putauerit, decipiet seipsum turpiter, cùm honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

De soliditate iuramenti. Ex conc. Tolet. viij. c. ij.

¶ CAP. 2.

Omne quod in pacis fœdera venit, tunc solidius subsistit, cùm iuramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne quod animos amicorum conciliat, tunc fidelius durat, cùm eos sacramēti

vincula ligant. Omne enim quod testis astipulatur, verius constat, cùm id adiectio iurationis affirmat. Quòd & si testis deficiat, innocentis fidem sola iurisiurandi taxatio manifestat.

In c. 1. ad Galatas sub finem
Et lib. 1 de sermone domini in mõte. c. 40.
22 q. 1 c nõ est contra.
Matth. 5.
1. Cor. 12.
Matth. 5.

Iuramentum non esse contra praeceptum domini. August. super epistolam ad Galatas.

§ Cap. 3.

Non est contra præceptum Dei iuratio, quæ à malo est non iurantis, sed incredulitatis eius à quo iurare cogitur. Nam hinc intelligitur ita dominum prohibuisse à iurando, vt quantùm in ipso est, quisque non iuret, quod multi faciunt, in ore habentes iurationem tanquam magnum & suaue aliquid. Nam vtique Apostolus nouerat præceptum domini, & iurauit tamen. Non enim audiendi sunt qui has iurationes esse non putant. Quid enim facient de illa: Quotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro: quam Græca exemplaria manifestissimam esse iurationem conuincunt? Quantum ergo in ipso est non iurat Apostolus, non enim appetit iurationem cupiditate aut delectatione iurandi. Amplius est enim quam est est, non non, & ideò à malo est, sed infirmitatis aut incredulitatis eorum, qui aliter mouentur ad fidem.

Epist 154. *Non iurandum, vt quàm longißimè absimus à periurio. August. ad Publicolam.*

§ Cap. 4.

22 q. 1 c in nouo testamento.
Matth. 5.
Ibidem post aliquot versus.

In nouo testamento dictum est, ne omnino iuremus, quod mihi quidem propterea dictum videtur, non quia iurare peccatum est, sed quia periurare immane peccatum est: à quo nos longè esse voluit, qui omnino ne iuremus commonuit. *Item.* Quamuis dictum sit, ne iuremus, nusquam in scripturis sanctis legisse me memini, ne ab alio iurationem accipiamus.

Cap. 30. *Quòd liceat iuramento ad aliorum vtilitatem vti. August. de sermone Domini in monte, lib. j.*

§ Cap. 5.

22. q. 1. c. Tu nõ malum.
* quia

Tu non malum facis, qui benè vteris iuratione: * quæ etsi non bona, tamen necessaria est, vt alteri persuadeas quod vtiliter suades: sed à malo est illius, cuius infirmitate iurare cogeris.

Quòd per Deum sit iurandum, non per creaturas. Hieron. super Matthæum, lib. j.

§ Cap. 6.

Considera quòd saluator non per Deum iurare prohibuerit, sed per cœlum, & per terram, & per Hierosolymam, & per caput tuum. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum, vt quomodo victimas immolabant Deo, ne eas immolarent idolis: sic & iurare permitterentur in Deum, non quòd rectè hoc facerent, sed quod melius esset Deo id exhibere, quam dæmoniis.

Non esse frequentanda iuramenta. Isidorus sententiarum libro secundo, cap. xxxi.

§ Cap. 7.

22 q 1 c nõ est contra.

Non est contra Dei præceptum iurare, sed dum iurandi vsum facimus, periurij crimen incurrimus.

Non esse iurandum nisi magna necessitate. Ex serm. xxviij. August. de verbis Apostoli, qui sic incipit: Prima lectio quæ nobis.

§ Cap. 8.

Si peccatum esset iuratio, nec in veteri lege diceretur, Non periurabis, reddes autem domino iusiurandum tuum: non enim peccatum præciperetur nobis. *Item.* Non vobis dicimus, nos non iurare: si enim hoc dicimus, mentimur. Quantùm ad me pertinet iuro, sed quantùm mihi videtur magna necessitate compulsus. Cùm videro nisi faciam mihi non credi, & ei qui mihi non credit non expedire quod non credit: hac perpensa ratione & consideratione librata, cum magno timore dico, Coram Deo, aut testis est Deus, aut scit Christus quod sic est esse in animo meo. Et video quia plus est, id est, quòd amplius est quàm est est, non non: sed hoc quod amplius est, à malo est, & si non à malo iurantis, à malo est non credentis.

22 q. 1. c. Si peccatum esset.
Leuit. 19.
Ibidem post aliqua multa.

Iuramenta quæ contra naturam sunt non esse tenenda. Ex conc. Toletano viij. Cap. 2.

§ Cap. 9.

Si publicis sacramentorum gestis (quod auertat Deus) à quibuslibet illicita vel non bona extitisset conditio alligata, quæ aut iugulare animam patris aut agere compelleret stuprum * sacratissimæ virginis, nunquid non tolerabilius esset stultæ promissionis reijcere vota, quàm per inutilium promissorum custodiam exhorrendam criminum implere mensuram?

22. q 4 c. Si publicis.
* sacratæ

De eadem re. Ambrosius lib. offic. j. Cap. 50.

§ Cap. 10.

Est etiam contra officium nonnunquam promissum soluere sacramentum: vt Herodes, qui iurauit quoniam quicquid petitus esset, daret filiæ Herodiadis, necem Ioannis præstauit, ne promissum negaret.

22. q 4 c. est etiã contra.
Matth. 14.

Item de eodem. Ex serm. August. in decollatione sancti Ioannis, qui sic incipit: Cùm sanctum Euangelium legeretur.

Serm xi. de sanctis, cuius principium est: Propter hunc. In calce tomi 10.

§ Cap. 11.

Video Dauid pium hominem & sanctum in iurationem temerariam cecidisse, & maluisse non facere quod iurauerat, quàm iurationem suam fuso hominis sanguine implere. *Item.* Iurauit Dauid temerè, sed non impleuit iurationem maiori pietate. Ecce Dauid sanctus non quidem iratus sanguinem hominis fudit, sed eũ falsum iurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minimum, sed minus fuit illud in comparatione * maioris. Nam per se ipsum appensum magnum malum est falsa iurare.

22 q 4 cap. quod Dauid.
1. Reg. 25.
Ibidẽ paulo post.
* peioris

Item de eodem. Isidorus in synonymis lib. ij.

§ Cap. 12.

In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incautè vouisti non facias. Impia est promissio quæ scelere adimpletur.

Item de eadem re. Beda in lib. Homiliarum, homilia xliij.

In decollatione S. Ioãnis Baptistæ.

§ Cap. 13.

Si aliquid fortè nos incautius iurasse contigerit, quod obseruatum peiorem vergat in exitum, liberè illud consilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate peierandum nobis, quàm pro vitando periurio in

22. q 4 c. Si aliquid fortè.

aliud crimen grauius esse diuertendum. Denique iurauit Dauid per Dominum occidere Nabal virum stultum & impium, atque omnia quæ ad illum pertinerent demoliri: sed ad primã intercessionẽ Abigail fœminæ prudẽtis, mox remisit minas, reuocauit ensem in vaginem, neque aliquid culpæ se tali periurio contraxisse doluit. *Item.* Non solùm in iurando, sed in omni quod agimus hæc est moderatio solertius obseruanda, vt si in talem fortè lapsum versuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliqua peccati contagione surgere non possimus, illum potius euadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos perpessuros esse cernimus.

1. Reg 25.

Post versũ.

Vtrùm fides appellanda sit, quæ in peccatis admittendis adhibetur. August. de bono coniugali.

Cap. 4.

§ CAP. 14.

21. q 4 c. Si ad peccatũ.

Si ad peccatum admittendum adhibetur fides, mirum si fides appellatur: verùmtamen qualiscunque sit, si & contra ipsam fit, peius fit, nisi cũ propterea deseritur, vt ad fidem verã legitimámque redeatur, id est, vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta: tanquam si quis cùm hominem solus expoliare non possit, inueniat socium iniquitatis, & cũ eo paciscatur vt simul id faciant, spoliúmque partiantur: quo facinore cõmisso totum solus auferat: dolet quidẽ ille, & fidem sibi seruatam non esse conqueritur: verùm in ipsa sua querela cogitare debet, potius in bona vita ipsi humanæ societati fidẽ fuisse seruãdã ne præda iniqua ex homine fieret, si sentit quã iniquè sibi in peccati societate seruata nõ fuerit: ille quippe vtrobiq; perfidus profectò sceleratior iudicandus est. *Item.* Mulier si fide coniugali violata fidẽ seruet adultero, vtiq; mala est: sed si nec adultero, peior est. Porrò si eam flagitii pœniteat, & ad castitatem rediens coniugalem, pacta ac placita adulterina rescindat, miror si eam fidei violatricem, vel ipse adulter putabit.

Ibidem eodem cap.

De non seruando iuramento iniusto. Ex actione iiij. vij. Synodi. § CAP. 15.

Longè post init multũ variat in Græco.

Ioannes Apocrisiarius Orientalium sedium dixit: Significat sermo patris nostri Sophronij quòd melius sit iurantem periurare, quã conseruare sacramentum in confractione sanctarum imaginum. Hoc autem dicimus, quia quidam se sacramento excusant. Tharasius patriarcha dixit: Quia pater Sophronius nouerat bonitatem Dei, propterea transgredi voluit impium iuramentũ. Item, Tharasius patriarcha dixit: Herodes seruauit iuramentum, & periit: Petrus verò negauit cũ iuramento, & conuersus fleuit & saluatus est. Omne enim peccatũ bonus Deus indulget, si quis ex toto corde pœniteat. Sancta Synodus dixit: Sic docet nos sancta scriptura. Item, Leontius Phociæ Episcopus dixit, scriptũ est: Iuramentum mendax ne diligatis: qua de causa nostrum iuramentum mendax dissoluatur, quasi nullam habens virtutem.

22 q 4. cap. actione quarta.

Matth. 26.

Zach. 8.

Quòd in duobus malis minus malum eligendum est. Ex concil. Tolet. viij.

Cap. 2.

§ CAP. 16.

Duo mala licet omnino sint cautissimè præcauenda, tamen si periculi necessitas ex his vnũ * temperare compulerit, id debemus resoluere, quod minori nexu noscitur obligare. Quid autẽ leuius ex his, quidue sit grauius puræ rationis acumine inuestigemus. Etenim dum periurare compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodò maculamus. Cùm vero noxia promissa complemus, & Dei iussa superbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliori mortis gladio trucidamus: illic enim duplici culparum telo * percutimur, hic tripliciter iugulamur.

dist 13. cap. duo mala.
* tentare aliàs temerare.

Non semper promissa omnia soluenda esse. Ambr. lib. offi. § CAP. 17.

Lib 3 c. 12.

Vnusquisque simplicẽ sermonẽ proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem circumscriptione inducat verborum, nihil promittat inhonestum: aut si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quã facere quod turpe sit. Sæpe plærique constringunt se iurisiurandi sacramento, & cùm ipsi cognouerint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderunt: sicut de Herode suprà scripsimus, qui saltatrici præmiũ turpiter promisit, crudeliter soluit. Turpe quod regnũ pro saltatione promittitur, crudele quod mors Prophetæ pro iurisiurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset periuriũ homicidio: si tamẽ periuriũ possit dici, quod ebrius inter vina iurauerat, quod euiratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco prophetæ caput, & hoc æstimatũ est fidei esse, quod amicitiæ fuit. *Item.* Non semper promissa omnia soluenda sunt. Denique ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut scriptura indicat.

22. q. 4 c vnusquisque.

Matth. 14.

Ibidem paulo post.
22 q 4. c. nõ semper.
Num. 14.

De pœnitentia periurij. Synodus Aurelianensis ij. tempore Childeberti Regis, cap. viij. § CAP. 18.

De periurio verò id censuimus obseruandũ, vt si quis clericus in causis quæ sub iureiurando finiendæ sunt, præbuerit iuramenta, & post rebus euidentibus detegitur periurasse, biennij tempore à communione pellatur.

Quòd omnis contrarius verbo Dei Antichristus est. August. super epistola Ioannis tract. iij. § CAP. 19.

Quotquot habet Ecclesia periuros, fraudatores, maleficos, veneficos, inquisitores nugarum, adulteros, ebriosos, fœneratores, mangones, & omnia quæ enumerare non possumus: si contraria sunt doctrinæ Christi, contraria sunt verbo Dei. Verbum autem Dei Christus est. Quisquis autem verbo Dei contrarius est, Antichristus est.

Quòd tutus sit à periurio qui nunquam iurat. Ex sermone August. in decoll. sancti Ioannis Baptistæ, qui sic incipit: Cùm sanctum Euangel. legeretur. § CAP. 20.

Ad calcem tomi 10.

Tam magnum peccatum est iurare falsum, vt propter reatum falsæ iurationis dominus prohibuerit omnem iurationem. *Item.* Non est peccatum verum iurare, sed quia grande peccatum est falsum iurare, longè est à peccato falsum iurandi, qui omnino nõn iurat: propinquat falsæ iurationi qui vel verum iurat. *Item.* Aliquando nolens * homo iurat cùm verum putat esse quod iurat. Non est quidem tantum peccatum, quantum eius qui scit falsum esse, & tamen iurat.

Matth. 5.
Ibidem aliquãtò post.

Ibidẽ paulò inferius.
* al. hoc. Vict.

In cap. 3. *Quòd periurium adulterio comparetur. Hiero. super Malachiam.* ¶ CAP. 21.

Nequaquam putemus leuia esse peccata periurium, & mercedem non reddere laboranti, & calumniari viduam & pupillum, & opprimere alienigenam & peregrinum, quæ maleficio, & veneficiis, & adulterio comparantur.

Ad c. 4. in principio. *Quid sit periurium. Hieron. super Hieremiam lib. 1.* ¶ CAP. 22.

22. q. 2. cap. animaduertendum. Animaduertendum est, quod iusiurandum hos habeat comites, Veritatem, Iudicium, atque Iustitiam. Si ista defecerint nequaquam iuramentum erit, sed periurium.

Cap. 63. *Quòd testis esse non possit qui periurij conuictus fuerit. Capitularium lib. 1. cap. ix.* ¶ CAP. 23.

22. q. 5. c. paruuli. Paruuli qui sine rationabili ætate sunt non cogantur iurare: & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hæc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa vel alterius iurator existat.

Non ita esse indulgendum periuris, vt periurandi detur occasio. Alexander 4. Landulpho & Arialdo clericis. ¶ CAP. 24.

Possumus in periurio aliquo crimine lapsis misericordiæ manum porrigere, sed non debemus ad futuræ * perditionis exemplum licentiam dare. * prohibitionis.

De vindicta periurij. Honorius Papa Hysatio patricio, & exarcho Italiæ. ¶ CAP. 25.

Quorundam scriptis didicimus, quosdam Episcopos in transpadanis partibus quædam verba Episcopali actui inimica Petro Pauli filio edixisse, atque monitu impiæ suasionis innuere: asserentes in se periurij reatum suscipere, vt non Adulubaldo Regi, sed potius Ariopalto tyranno consentiret. Et quoniam præfatus gloriosus Petrus prauis eorum (si fas est dicere) sacerdotum respuit suasionibus inclinari, sed magis sacramenta quæ * Cono Regi patri prædicti Adulubaldi præstiterat, firmiter custodire. Et quia tantum facinus Deo & piis mentibus est inimicum, vt hi qui hoc ab aliis prohibere debuerant ne fuisset commissum, ipsi potius vt fieret hortati sunt. Cùm nutu supernæ virtutis vobis laborantibus præfatus Adulubaldus in suũ regnum fuerit restitutus, præfatos episcopos in has Romanas partes adiuuante vos Deo, destinare dignamini: quia huiusmodi scelus nulla patiemur ratione inultum. * Acono. Vill.

Conc. Matisc. 1. cap. 17. *De excommunicatione eorum qui alios secum in periurium trahunt, & de infamia consentientium. Ex concilio Matisconensi tempore Guntranni Regis, c. xxi.* ¶ CAP. 26.

22. q. 5. c. si quis conuictus. Si quis conuictus fuerit alios ad falsa testimonia vel periuria attraxisse, aut quacunque corruptione sollicitasse, ipse quidem vsque ad exitum non communicet: Hi verò qui ei in periurio consensisse probantur, postea ab omni testimonio sunt remouendi, & secundùm legem infamiã notabuntur.

De vindicta eius qui alteri periurium iniustè intentat. Gelasius Rufino & Iusto Episcopis. ¶ CAP. 27.

Honorati & primarij Varulanæ ciuitatis fusis nobis precibus supplicarunt, sicut habetur in subditis. Quibus etiam subscriptionem propriã cõmodarunt, se ab Agnello diacono graui contumeliarum genere fuisse maceratos, vt etiam reos periurij (sicut ipsi dicunt) se asserant inclinatos. Et ideo, fratres charissimi, secundùm * petitorij fidem, supradicto diacono ad vestrum iudicium imminente Laurentio Romanæ Ecclesiæ Defensore mox deducto, veritatis assertione discussa, si constiterit integritas supplicantium, aut intenta doceat diaconus, aut de eius proteruitate noueritis esse vindicandum, quatenus de tantis excessibus memoratæ improbæ temeritatis exclusus vltio digna comitetur: & qui se conuitiis triuialibus implicauit, sacræ communionis arceat accessibus. * petitoris.

Quòd peior sit homicida qui ab eo iuramentum postulat, quem scit peieraturum. Ex Sermo. Aug. in decollatione Ioan. Baptistæ. ¶ CAP. 28. Serm xi. de sanctis cuius initiũ: Propter hunc locum: in calce tom. 10.

Si quis prouocauerit te ad iurationem, vt fortè sic sibi existimet satisfieri posse: si iuraueris de ipsa re quam putat te commisisse ac fecisse, & forsitan non fecisti, ne remaneat in eo mala suspicio, si iuraueris, tu non sic peccas quomodo ille, qui te prouocauit. *Item.* Si ab * alio prouocatus fueris, ab ipsius malo erit quod iuras, non à tuo. *Item.* Ille homo qui alium prouocat ad iurationem, & scit eum falsum esse iuraturum, vincit homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animã, immo duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & suã. Scis verum esse quod dicis, falsum esse quod dicit ille, & iurare cõpellis. Ecce iurat, ecce periurat, ecce perit, tu quid inuenisti? immo quia & tu periisti, qui de illius morte satiari voluisti. Ibidem. * illo. Ibidem.

Cui prodendus sit quem scimus peierasse. August. lib. quæst. in Leuit. ¶ CAP. 29. Quæst. 1. ad c. 5. Leuit.

Hoc videtur dicere: peccare hominem, quo audiente iurat aliquis falsum, & scit eum falsum iurare, & tacet. Tunc autem scit, si ei rei de qua iuratur testis fuit, aut videns, aut conscius fuit, id est aliquo modo cognouit, aut oculis suis conspexit, aut ille ipse qui iurat illi indicauit: ita enim potuit esse conscius. Sed inter timorem huius peccati, & timorem proditionis hominũ non parua existit plærunque tentatio. Possumus enim paratum ad periurium admonendo vel prohibendo à tam graui peccato reuocare. Sed si non audierit, & coram nobis de re quam nouimus, falsum iurauerit, vtrùm prodendus, si proditus etiam in periculum mortis incurrat, difficillima quæstio est. Sed quia hic non expressit, cui hoc indicatum sit, vtrùm illi cui iuratur, an sacerdoti, vel cuipiam qui non solùm eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiã orare pro illo potest. Videtur mihi, quòd se ab hoc soluat peccati vinculo, si indicet talibus, qui magis possint prodesse quàm obesse periuro: siue ad corrigendum eum, siue ad Deum pro eo placandum, si & ipse confessionis adhibeat medicinam. 22. q. 5. c. hoc videtur.

Serm. 30. de verbis Apostol. *Quòd homicida est qui cogit alterum scienter falsa periurare Serm. August. de non iurando, qui sic incipit: Prima lectio.*

§ Cap. 30.

21 q. 5. c. qui exigit. Qui exigit iurationem, multùm interest si nescit illum iuraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit, iura mihi vt fides ei fit, non audeo dicere non esse peccatum, tamen humana tentatio est: si autem scit eum fecisse, nouit fecisse, vidit fecisse, & cogit iurare, homicida est. Ille enim se suo periurio interimit: sed iste manum interficientis & * impressit & pressit. *expressit.

Super quibus rebus iuramentum fieri possit. Actio. i. i. synodi. i. Stephani Papæ, iij.

§ Cap. 31.

Christophorus Primicerius notariorum dixit: Allatis sacrosanctis quatuor Euangeliis, & venerabili chrismate, & cæteris Dei mysteriis sacramentum mutuo præbuimus, quòd nullus alius extrà Romanam electionem pontificatum egisset, sed eum quem ex communi consilio diuina prouidentia tribuisset ex corpore nostræ sanctæ Ecclesiæ, videlicet de sacerdotibus, cardinalibus, diaconibus, iuxta huius Apostolicæ sedis traditionem, nobis elegerimus antistitem.

De supplicio eius qui per capillum Dei vel barbam iurat. Nouellarum constitutio. lxvij. cap. 1.

§ Cap. 32.

21. q. 1. si quis per capillum. Si quis per capillum vel barbam Dei iurauerit, vel alio modo contra Deum blasphemia aliqua vsus fuerit, officio præfecti vrbis vltimo supplicio subijciatur. Si quis autem hominem talem non manifestauerit, non est dubiũ, quod diuina condemnatione similiter coërcebitur.

Cap. 63. *Vt vnusquisque ieiunus iuret. Capitularium lib. 1. cap. lx.* § Cap. 33.

21. q. 5. cap. honestum. Qui in sanctis habet iurare, hoc ieiunus faciat, & omni honestate & timore Dei.

Serm. 30. de verbis Apost. *Quòd periurus est qui per lapidem, falsum iurat. Ex serm. August. de non iurando, qui sic incipit: Prima lectio &c.* § Cap. 34.

Itáne verò quisquis es praui & peruersi cordis, si dicas per Deum, iuras: si dicas, testis est Deus, non iuras? Quid enim est, per Deum, nisi testis est Deus? Aut quid est, testis est Deus, nisi per Deum? Quid autem est iurare, nisi ius Deo reddere, quando per Deum iuras: ius saluti tuæ reddere, quando per salutem tuam iuras: ius filiis tuis reddere, quando per filios tuos iuras? Quod autem ius debemus saluti nostræ, filiis nostris, deo nostro, nisi charitatis, veritatis, & non falsitatis? Maximè autem cùm per Deum fit, ipsa est vera iuratio Quia & cùm dicit quisque per meam salutem, suam Deo obligat: quando dicit per filios meos, oppignerat filios suos Deo: vt hoc veniat in caput eorum, quod exit de ore ipsius, si verum, verum: si falsum, falsum: Cùm ergo filios suos, vel caput suum, vel salutem suã quisque in iuratione nominans, quicquid nominat obligat Deo, quantò magis quando * iurat per ipsum Deum? *Item.* Ecce dico charitati vestræ, & qui per lapidem falsum iurat, periurus est. Vnde hoc dico? Quia multi & in hoc falluntur, & putant quia nihil est per quod iurant, non se crimine teneri periurij. Prorsus periurus es, quia per id quod sanctum non putas, falsum iuras. Sed ego illud sanctum non puto. Sanctum putat cui iuras. Non enim quando iuras tibi iuras, aut lapidi iuras, sed proximo iuras: homini iuras ante lapidem, sed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, sed punit te Deus fallentem. *Item.* Ream linguam non facit nisi mens rea.

* Peierat habent excusi codices. Ibid. sub finem. 21 q. 5. cap. ecce dico. Ibidem non procul à principio.

Quòd minus malum est per deos falsos iurare veraciter, quàm per verum Deum iurare fallaciter. Ex epistola August. ad Publicolam. Epist. 154.

§ Cap. 35.

Monet te, vtrùm eius fide vtendum sit, qui vt eam seruet per dæmonia iurauerit. Vbi te volo prius considerare, vtrum si quispiam per deos falsos iurauerit se fidem seruaturum, & eam nõ seruauerit, nõ tibi videatur bis peccasse. Si enim tali iuratione promissam seruaret fidem, ideo tantùm peccasse iudicaretur, quia per tales deos iurauit. Illud autem nemo reprehendet quia fidem seruauit: nunc verò quia & iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fecit fidem quod non debuit, bis vtique peccauit. Ac per hoc qui vtitur fide illius quem constat iurasse per deos falsos, & vtitur non ad malum, sed ad licitum & bonum, non peccato illius se sociat quo per dæmonia iurauit, sed bono pacto eius quo fidem seruauit. Neque hic eam fidem dico seruari, qua fideles vocãtur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longè alia est, longéque discreta à fide humanorum placitorum atque pactorum, veruntamen sine illa dubitatione minus malum est per deos falsos iurare veraciter, quàm per Deum verum fallaciter. Quãtò enim per quod iuratur magis sanctum est, tãtò magis est pœnale periurium. Alia ergo quæstio est, vtrùm non peccet qui per falsos deos sibi iurari fecit: quia ille qui ei iurat falsos deos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari quæ ipse commemorasti de Laban & Abimelech, si tamen Abimelech per deos suos iurauit, sicut Laban per Deum Nachor.

21. q. 1. cap. monet. Genes. 26. Genes. 31.

Quòd Deus sic iuramentum accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Isidorus sententiarum lib. ij. cap. xxxi. § Cap. 36.

22 q. 5. cap. quacunque arte.

Quacunque arte verborum quisque iuret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus fit, * quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. Non est obseruandum sacramentum quo malum incautè promittitur: veluti si quispiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio.

* qui

Quæst. 13. in 9. c. Iosue. *Quòd magis Deo placet non seruare iuramentum nociuum, quàm seruare. August. lib. quæst. super Iesu Naue.*

§ Cap. 37.

Quæri potest quomodo iurationem seruandam esse crediderint Hebræi Gabaonitis, quibus ita iurauerant tanquam de longinqua terra venientibus, sicut illi mentiti fuerant. Sciebant enim se debellandos, si cognitum esset Hebræis in ea terra eos habitare, quam promissam fuerant retenturi. Mentientibus ergo quòd longinqua terra ad eos venissent, iurauerunt eis Israëlitæ: postea verò quàm cognouerunt eos ibi habitare, vbi omnes quos inuenerant secundùm Dei præceptum debellare oportebat: noluerunt

tamen

tamen frangere iurationem. Et licet eos mentitos esse didicissent, parcere maluerunt causâ iurationis, cùm possent vtique dicere se tanquam illis iurasse, quos eos esse crediderant, id est de longinquo venientes. Cùm verò aliud cognouerunt, præceptum domini circa eos implendum erat, vt sicut cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbauit, nec parcentibus * succensuit: quamuis eum non interrogassent quinam illi essent, & ideo eos illi fallere valuissent. Vnde non inoportunè vtique credendi sunt, & si fallere homines pro sua salute voluerunt, non tamen fallaciter Deũ timuisse in populo eius: propterea nec succensuit dominus iurãtibus * aut parcentibus: vt postea Gabaonitas ipsos, tanquam populi sui homines de domo Saul vindicauerit, sicut regnorũ ostendit historia. Et quoniam iuratio sic seruata est, quamuis in hominibus qui mentiti sunt, vt ad clementiam sententia flecteretur, non displicuit Deo. Nam si econtrariò iurassent aliquos se interfecturos, quos Gabaonitas in terra promissionis esse putauissent, & postea didicissent eos esse ab illa terra extraneos, & de longinquo ad se venisse, nullo modo arbitrandum est, quod eos essent debellaturi causâ iurationis implendæ: cùm propter ipsam parcendi clementiam sanctus Dauid etiã post verba quibus se Nabal interfecturum esse iurauerat, vtique sciens quem fuerat interfecturus, parcere maluit, nec in re duriore implere iuramentum, magis Deo placere existimans, si quod irâ perturbatus ad nocendum iurauerat, non fecisset, quàm si perfecisset.

* contradixit.

* atque

2 Reg. 21.

1. Reg 25.

De sacramento Christophori cuiusdam primicerij. Actio iij. synodi 1. Stephani Papæ iij.

¶ Cap. 38.

Christophorus primicerius dixit: Quãdo nos absoluit Cõstantinus, ita illi corã omnibus sacramentum præbui dicens: Quia per Deũ omnipotentem fidelis sum & semper ero sanctæ Dei Ecclesiæ, & beato Petro atque Romano Põtifici, & nunquã ego vel filius meus Sergius contra sanctã Romanã Ecclesiã, atq; populũ Romanũ aduersa quoquo modo percogitabo atque pertractabo, & penitus nomen ipsius Constantini nullo modò nominabo: sed * tamen certus sum, quia sacramentum illud habet argumentum, & ideo confessionem vobis facio me deliquisse * pro sacramento.

* tantùm

* per sacramentum.

Quæ distantia sit inter eum qui verum putat, & falsum iurat: & eum qui falsum scit vel putat, & pro vero iurat. Aug. de verb. Apost. ser. xxviij.

¶ Cap. 39.

22 q. 2. cap. homines.

Homines falsum iurãt, vel cũ fallũt, vel cũ fallũtur: aut enim putat homo verũ esse quod falsũ est & temerè iurat: aut scit vel putat falsum esse, & tamen pro vero iurat, & nihilominus cũ scelere iurat. Distant autem ista periuria quæ duo cõmemoraui: Fac illum iurare qui verũ putat esse pro quo iurat, verũ putat esse, & tamen falsum est. Non ex animo iste periurat, fallitur, hoc pro vero habet, quod falsum est, non pro re falsa sciens iurationem interponit. Da alium, scit falsum esse, & dicit verũ esse, & iurat tanquã verum sit, quod scit falsum esse. Videtis quã ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis exterminanda? Quis enim hoc * fieri velit? omnes homines talia detestantur. Fac alium, putat falsum esse, & iurat tanquam verum sit, & fortè verum est. Verbi gratiâ, vt intelligatis: pluit in illo loco, interrogas hominem, & putat pluisse, & ad negotium ipsius cõpetit, vt dicat pluit, sed putat non pluisse. Dicitur ei: Verè pluit? Verè, & iurat, & tamen pluit ibi, sed ille nescit, & putat non pluisse, periurus est. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, nisi rea mens.

* sibi fieri

Quomodo sacerdotes se sacramento purgare debeant. Smaragdus de pressuris Ecclesiasticis parte 1.

¶ Cap. 40.

Nunc (quod absque iniuria sanctæ Dei Ecclesiæ dicere non possumus) heu in tantũ hoc aboletur, vt inordinata etiam accusatione vix locus maneat legitimæ defensionis. Nec approbanda iudicant quæ iniquè obiiciunt, sed tantummodò vindicare quæque illata quærunt. Quòd si de defensione apud eos quæritur, omni synodali censura postposita, suis adinuentionibus talem fieri diiudicant, quam accusati implere minimè valeant, vel quæ illos iure officij omnino impediant, vt in sacerdotes Dei liberius sæuiant: quippe cùm secundùm Paulum Apostolum ipsi sibi sint lex, accusatores, iudices & testes non ratione, sed vi ipsi simul existunt. Satisfactionẽ igitur accusati sacerdotis sub iureiurando minimè dicunt valere, nisi plures etiam sacerdotes secum cõpellat iurare. In quibus hæc assumentes in testimonium, quod factum se legisse iactitant in actibus Romanorum pontificum. Nam quod de Damaso, & Sixto, & Symmacho venerabilibus pontificibus inuenitur, eò quòd dum à quibusdam peruersis de criminibus accusarentur, collectis Episcoporum conciliis, synodicè purgati sint. Hæc se his verbis penitus intelligere fatentur, quòd omnes præfati Episcopi cum ipsis pontificibus pro illatis iurassent criminibus: quasi non eos propria tantummodò absolueret satisfactio, nisi hæc etiam prædictorũ confratrum firmaret iuratio. Nobis tamen quod sic intelligendum sit, re vera non patet. Planè enim à prædictis Episcopis præfatos pontifices purgatos accepimus, sed ipsorum suggestione propria tantummodò satisfactione, ipsis etiam fauentibus, eos alienos à criminibus fuisse firmatũ est. Sed si pro alicuius iusti innocẽtia alicui placuit sacramentum præbere charitatis causâ, vt eum vel sic à persequentibus liberaret, omnimodis placet. Verũtamen licet peruersorum infestatione quasi in primitiua Ecclesia hoc fieri potuisset, nullũ tamẽ exemplum in posterũ relinqui debuit. Quo etenim sancto Concilio, vel cuius Catholici & Apostolici viri decreto sancitũ sit, sacerdotes Dei à criminibus absolui non posse, nisi confratrum satisfactione, penitus ignoramus. Cùm enim sacramenta omnibus interdicta sint christianis, valdè perniciosũ est sacerdotes ad hæc etiam alios cogere, vnde tam se custodire, quàm & illos debuerunt arguere.

Rom. 2.

Omne mendacium cauendum. Gregorius lib. xviij. Moralium cap. ij. ¶ Cap. 41.

Summoperè cauendum est omne mendacium, quamuis nonnunquam sit aliquod mendacij genus culpæ leuioris, si quisquam vitam præstando mentiatur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur occidit animam: &, Perdes omnes qui loquuntur mendacium, hoc quoque mendacij genus perfecti viri summopere fugiunt, vt ne vita cuiuslibet per eorum fallaciã

Sap. 1.
Psalmo 5.

defendatur, ne suæ animæ noceant, dum præstare carni nituntur alienæ: quãquam hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quantò magis hæc facilè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur.

Quòd causâ humilitatis nemo mentiri debeat. Aug. de verb. Apostoli, serm. xxix.

¶ Cap. 42.

22. q. 2. c. cũ humilitatis. Cùm ergo humilitatis causâ mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod euitaras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, vt etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, vt quod es dicas: nã quomodo est humilitas, vbi regnat falsitas?

Quòd mendacia quæ ioco dicuntur, mendacia non sint. August. lib. quæst super Genesim, c. cxlv.

¶ Cap. 43.

22. q. 2. caq quod ait Genes. 44. Quòd ait fratribus suis Ioseph, Nesciebatis quia non est in augurio homo qualis ego? de quo augurio etiam mandauit eis dicendum per hominem suum: quid sibi velit quæri solet, an quia non seriò sed ioco dictum est, vt exitus docuit, non est habendum mendacium. Mendacia enim à mendacibus seriò aguntur, non ioco. Cũ autem quæ non sunt tanquam ioco dicuntur, non deputantur mendacia.

Vt nullus alium decipiat artificioso seu callido mendacio. August. de conflictu vitiorum atque virtutum. *Cap. 19 tomo 9.*

¶ Cap. 44.

22. q. 2. cap nec artificioso. Sapient 1. Apoc. 21. Nec artificioso mendacio, nec simplici verbo oportet decipere quemquam: quia quolibet modo mentitur quis, os quod mentitur occidit animam & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ignis ardentis, & sulphure.

Non esse peccatum in quibusdam rebus errare. Aug. in Enchiridio. *Cap. 21.*

¶ Cap. 45.

22. q. 2. c. in quibus. In quibus rebus nihil interest ad capessendũ Dei regnũ, vtrùm credantur, an non, & vtrùm vera siue sint siue putentur, an falsa: in his errare, id est, aliud pro alio putare, non est arbitrandum esse peccatum: aut si est, minimum esse atque leuissimum.

Quid distet inter mentiri, & verum occultare. August. in Psalm. v. *Ad versum, Perdes omnes qui loquũtur mẽdacium.*

¶ Cap. 46.

22 q. 2. c. ne quis. Ne quis arbitretur perfectum & spiritualem hominem pro ista temporali vita, in cuius morte non occiditur anima, siue sua siue alterius debere mentiri. Sed quoniam aliud est mentiri, aliud est verum occultare, siquidem aliud est falsum dicere, aliud verum tacere: si quis fortè vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere: vt neque prodat neque mentiatur, nec occidat animam suam pro corpore alterius. *Item.* Duo sunt genera mendaciorum in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa: Cùm aut iocamur, aut pro proximo mentimur. Illud primum in iocando ideò non est perniciosum, quia non fallit. Nouit enim ille cui dicitur ioci causâ esse dictum: secundum autem ideo * minus est, quia retinet nonnullam beneuolentiam. Illud verò quod *Ibidem paulò inferius.* ** mitius Vitt.*

non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est: tanquam verbi gratiâ, si cui gladius commendetur, & promittat se redditurum cùm ille qui commendauit poposcerit: si fortè gladium suum repetat furens, manifestum est non esse reddendum, ne vel se occidat vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hoc ideò non habet duplex cor, quia ille cui commodatus est gladius, cùm promittebat se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere. Manifestum est non esse culpandum aliquando verum tacere, falsum autem dicere non inuenitur concessum sanctis.

Quòd tropica locutio non sit mendacium. August. ad Oceanum.

¶ Cap. 47.

Nullo modo mihi videtur tropicam locutionem rectè dici posse mendaciũ. Non enim mendacium est cùm lætum diem dicimus, quod lætos nos faciat: aut triste lupinum, quod gustantem amaro sapore contristet. Nequaquam ista sunt mendacia.

Descriptio mendacij. Augustinus contra mendacium. *Cap 12.*

¶ Cap. 48.

Mendacium est falsa significatio cum voluntate fallendi. *Item.* Faciat homo etiam pro temporali hominum salute, quod potest. Cùm autẽ ad hunc articulum ventum fuerit, vt tali saluti consulere nisi peccando non possit, iam se existimet non habere quid faciat, quando id reliquum esse prospexerit, quod rectè non faciat. *Ibidẽ c. 17.*

Omne genus mendacij fugiendum esse. Isidorus in Synonymis, libro primo. *L. 2. c. 10.*

¶ Cap. 49.

Omne genus mendacij summoperè fuge. Nec casu nec studio loquaris falsum, nec vt * præstes mentiri studeas, nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas. Caue mendacium in omnibus. *Item.* Nullum iustum mendacium: omne mendacium peccatum. *22. q. 2. c. omne genus. * per te- stes. orig.*

De eodem. Ioannes in vita patrum.

¶ Caput 50.

Cauendum omnibus modis mendacium, siue pro malo siue etiam pro bono proferri videatur: quia omne mendacium non est à Deo, sed sicut Saluator dicit, à malo est. *Matth. 5.*

De distinctione inter falli & mentiri, & voluntatem fallendi & falli. August. in Enchiridio. *Cap. 18.*

¶ Cap. 51.

Nonnulli eò vsque progrediuntur, vt & peierare, & de rebus ad Dei cultum pertinentibus, ac de ipsa Dei natura falsum aliquid dicere, nõnunquam bonũ piũmque opus esse cõtendant. Mihi autem videtur peccatum quidem esse omne mendacium. Sed multùm interesse quo animo, & de quibus rebus quisque mentiatur. Nõ enim sic peccat qui consulendi, quomodo ille qui nocendi voluntate mentitur: aut tantùm verò nocet qui viatorem mentiendo in diuersum iter mittit, quantùm is qui viam vitæ mendacio fallente deprauat. Nemo sanè mentiens iudicandus est qui dicit falsum quod putat verum, quoniam quantùm in ipso est non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacij, sed aliquantæ temeritatis arguendus est, quia

falſa incautius credit ac pro veris habet, potiúſque econtrariò quantùm in ipſo eſt, ille mentitur, qui dicit verum quod putat falſum. Quantùm enim ad animum eius attinet, quia non quod ſentit hoc dicit, non verum dicit, quamuis verum inueniatur eſſe quod dicit. Nec vllo modo liber eſt à mendacio qui ore neſciens verum loquitur, ſciens autem voluntate mentitur. *Item.* In ipſarum conſideratione rerum quæ dicuntur, tantùm intereſt qua in re quiſque fallatur ſiue mentiatur, vt cùm falli quã mentiri minus ſit malum, quantùm pertinet ad hominis voluntatem, tamen longè ſit tolerabilius in his quæ à religione ſunt ſeiuncta mentiri, quàm in his ſine quorum fide vel notitia Deus coli non poteſt, falli. *Item.* Homo non ſolùm quando ſcit ipſe quod verum ſit, ſed etiam quando errat & fallitur ſicut homo, hoc debet loqui quod animo gerit, ſiue illud verum ſit ſiue putetur & non ſit: omnis autem qui mentitur, contra id quod animo ſentit loquitur voluntate fallendi.

Ibidẽ paulò poſt.

Ibidẽ c.22.

Quòd non ſufficiat verum loqui, niſi & corde ita ſentiatur. Auguſt. in Pſalmum xiv.
§ CAP. 52.

Ad verſum: Qui loquitur veritatem in corde ſuo.

Nonnulli habent in labiis veritatem, & in corde non habent. Tanquàm ſi aliquis doloſè oſtendat viam, ſciens in ea eſſe latrones, & dicat: ſi hac ieris à latronibus tutus eris, & contingat vt verè non ibi inueniantur latrones: verum ille locutus eſt, ſed non in corde ſuo. Aliud enim putabat, & neſciens verum dixit. Ergo parum eſt verum loqui, niſi etiam in corde ita ſit.

De vtilitate cuiuſdam mendacij. Hieronym. ſuper Pſalmum viij. § CAP. 53.

Breuitatem promiſimus, & neceſſitate compulſi ſumus latius diſputare: mentiti ſumus, ſed mendacium vtiliſſimum eſt. Vtinam Herodes mentitus eſſet & periuraſſet. Et nos igitur nunc minora promiſimus, & orantibus vobis maiora præbuimus.

Matth.14.

Quòd proſit aliquando vera tacere. Greg. in paſtorali. lib. iij. § CAP. 54.

Admonitione 12.

Laudandi ſunt ſimplices, quòd ſtudeant numquam falſa dicere: ſed admonendi ſunt, vt nouerint nonnũquam vera reticere. Sicut enim ſemper dicentem falſitas læſit, ita nonnũquam quibuſdam audita vera nocuerunt. Vnde coram diſcipulis Dominus locutionem ſuam ſilentio temperans ait, Multa habeo vobis dicere, ſed nunc non poteſtis illa portare.

Ioan.16.

De eodem. Auguſtinus de conflictu vitiorum atque virtutum. c. xx.
§ CAP. 55.

Cap.22.

Modus tenendus eſt in loquendo, & ab ipſis nonnũquam vtilibus verbis parcendum, ſicut Pſalmiſta dicit: Humiliatus ſum & ſilui à bonis.

Pſal.38.

Quòd nonnumquam in hac vita error neceſſarius eſt. Auguſt. in enchiridio.
§ CAP. 56.

Cap.17.

Diligentius conſiderata veritate, cùm aliud nihil ſit errare quàm verũ putare quod falſum eſt, falſum quod verũ eſt: vel certũ habere pro incerto, incertũ verò pro certo, ſiue falſum ſiue ſit verũ: idque tã ſit in animo deforme atque indecens, quã pulchrum atque decorum eſſe ſentimus vel in loquendo, vel in aſſentiẽdo eſt eſt, non non: profectò ob hoc ipſum eſt vita iſta miſera qua viuimus, quod ei nonnunquam vt non amittatur, error eſt neceſſarius.

Quòd verum tacere aliquando ſit vtile. Auguſt. ſuper epiſtolam ad Galatas. § CAP. 57. *In cap. 2.*

Falſum dicere nihil licet, aliquando autem aliquid veri tacere vtile eſt.

Quòd ad memorias martyrum periuri ſæpe à dæmonio corripiantur. Ex concilio Meldenſi, c. x.
§ CAP. 58.

Vt multiplex iuramentorum & periuriorum confuſio, per quam multorum fidelium animæ in toto hoc regno perditæ eſſe noſcuntur, quàm ſit deteſtanda & Deo odibilis, attentius omnibus annuncietur. Tantum nãque hoc malũ eſt, vt ad ſanctuaria martyrum vbi diuerſorum ægritudines ſanantur, ibi periuri, licet manifeſtè, interdum vexari non videantur, iuſto Dei iudicio à dæmonibus arripiantur. Et ſicut ſanctus Gregorius dicit, ad horũ corpora ægri veniunt & curantur, periuri veniunt & à dæmonio vexantur.

De illis qui nomen Dei in vanum ſumunt. Ex dict. Hieron. § CAP. 59.

Habemus in lege Domini ſcriptum, Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui: &, ne aſſumas nomen Dei tui in vanum. Ideo admonendi ſunt omnes, vt diligenter caueant periurium, non ſolùm in altari ſeu ſanctorũ reliquiis, ſed & in communi loquela. *Item.* Cauendum eſt, ne aliquis plus aurum honoret quàm altare,* cùm Dominus dicat: Stulte quid maius eſt, aurum, an altare quod ſanctificat aurum?

22 q 1 c habemus.
Leuit.19.
*ne ei vid. Matth.23.

De illis qui per cupiditatem periurium fecerint. Ex pœnitentiali Romano. § CAP. 60.

Si quis per cupiditatem periurauerit, omnes res ſuas vendat & pauperibus diſtribuat, & monaſterium ingreſſus iugi pœnitentiæ ſe ſubdat.

De illis qui iubentibus dominis ſuis periurium fecerint. Ex decret. Pij Papæ, cap. ij.
§ CAP. 61. *In fragm.*

Qui compulſus à domino periurat ſe ſciens, vtrique ſunt periuri & dominus & miles: Dominus, quia præcepit: miles, quia plus dominũ quã animam dilexit, ſi liber eſt, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & ſeptem ſequentes annos. Si ſeruus eſt, tres quadrageſimas & legitimas ferias pœniteat.

22. q. 5. c qui compulſus.

De illis qui periurant ſe in manu epiſcopi, aut in cruce conſecrata, aut non conſecrata. Ex pœnitent. Theodori. § CAP. 62.

Qui periurat ſe in manu epiſcopi, aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat. Si verò in cruce non conſecrata, vnum annum pœniteat. Qui autem ſeductus fuerit & ignorans ſe periurauerit, & poſtea cognoſcit, tres quadrageſimas pœniteat.

22 q. 5. c qui periurat.

De illis qui pro vita redimenda periurium fecerint. Ex pœnitentiali Romano. § CAP. 63.

Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa vel neceſſitate ſe periurat, quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat. Alij iudicant tres annos, vnum ex his in pane & aqua.

22 q. 5 c Si quis coactus.

Conc. Tolet. 8. c. 2.

De illis qui iniusta vota iuramento firmauerint. Ex Concilio Toletano.

§ CAP. 64.

22. q. 5. c. necesse. Exod. 20. Leuit. 19.

Necesse est enim vt malè iurans dignam pœnitentiam agat, eò quòd nomen domini contra præceptum illius sumpsit in vanum. Quia in Exodo scriptum est: Nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustrà. Et in Leuitico: Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui, ego Dominus. Malum tamen quod facturum se sacramento deuouerat, omnino non faciat, quia stulta vota frangenda sunt.

In fragm.

De non recipiendo in testimonium periuro. Ex decretis Fabiani Papæ. c. xi. § CAP. 65.

Quicunque sciens se periurauerit quadraginta dies in pane & aqua, & septem annos sequentes pœniteat, & nunquam sit sine pœnitentia, & nunquam in testimonium recipiatur: & post hæc communionem percipiat.

De pœnitentia eius qui in periurium alios secum pertraxerit. Ex decret. Pelagij Papæ, c. xii.

§ CAP. 66.

22. q. 5. Si quis.

Si quis se periurauerit, & alios sciens in periurium duxerit, quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos pœniteat, & nũquam sit sine pœnitentia. Et alij si cõscij fuerint similiter pœniteat: Sin autẽ, singuli vt periurium non sponte commissum, pœniteant.

Isido. lib. 2. de summo bono. c. 31.

Quòd grauiter delinquunt qui sibi loquentes iurare compellunt, & quid sit iurare Dei. Isidorus.

§ CAP. 67.

Sicut mentiri non potest, qui non loquitur, sic periurare non poterit, qui iurare non appetit. Cauendum igitur est iuramentum, nec eo vtendum nisi in sola necessitate. Non est contra Dei præceptum iurare, sed dum vsum iurandi facimus, periurij crimen incurrimus. Nũquam ergo iuret qui periurare timet. Multi dum loquuntur iurare semper delectantur, dum oporteat hoc tantùm esse in ore est est, non non: amplius enim quàm est & non est, à malo est. Multi vt fallant periurant, vt per fidem sacramenti fidẽ faciant verborum: si que fallendo dum periurant & mentiuntur, hominem incautum decipiunt. Interdum & falsis lachrymis seducti decipimur, & creditur dum plorant, quibus credendũ non erat. Plærumque sine iuramento loqui disponimus, sed incredulitate eorum qui non credunt quod dicimus, iurare compellimur, talique necessitate, iurandi consuetudinem facimus. Sunt multi ad credendum pigri, qui non mouentur ad fidem verbi. Grauiter autem delinquunt qui sibi loquentes iurare cogunt. Quacunque arte verborum quisque iuret, Deus tamen qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus erit, * quia & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit. Non est conseruandum sacramentũ, quo malum incautè promittitur: veluti si quispiam adulteræ perpetuò cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio. Iurare Dei, est illa prouidentia quæ statuit non euellere statuta. Pœnitentia autem Dei, rerum mutatio est. Non pœnitere autem, statuta non reuocare: vt est illud, Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, id est, quæ iurauit non mutabit. Psalm. 109.

Matth. 5.

* qui orig. & Vict.

De illis qui se scientes periurauerint. Ex pœnitentiali Theodori. § CAP. 68.

Si quis suspicatur quod ad periurium inducatur, & tamen ex consensu iurat, quadraginta dies pœniteat. & septem sequentes annos, & numquam sit sine graui pœnitentia.

Quòd vnusquisque ieiunus iurare debeat. Ex decret. Cornelij papæ, cap. v. § CAP. 69.

Sed & nobis honestum etiam & iustum videtur, vt qui in sanctis audet iurare, hoc ieiunus faciat cum omni honestate & timore Dei: & vt pueri ante quatuordecim annos non cogantur iurare. 22. q. 5. c. honestum.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, cap. x.

§ CAP. 70.

Et hoc sancta synodus decreuit, nisi pro pace facienda, vt omnes fideles ieiuni ad sacramenta accedant.

Qualem pœnitentiam periuri accipere debeant. Ex decretis Eutychiani papæ, cap. xxvi. § CAP. 71.

Prædicandum etiam, vt periurium fideles caueant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege & prophetis & in euangelio prohibitum. Audiuimus autem quosdam paruipendere hoc scelus, & leuem quodammodò periuris pœnitentiæ modum imponere. Qui etiam nosse debent talem de periurio pœnitentiam imponere debere, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio sponte commisso, & de cæteris criminalibus vitiis. Si quis verò perpetrato periurio, aut quolibet perpetrato criminali peccato timens pœnitentiam longam ad confessionem venire noluerit, ab ecclesia repellendus est, siue à communione & consortio fidelium, vt nullus cum eo comedat, neque bibat, neque oret, neque in sua domo eum recipiat. 22. q. 1. cap. prædicãdũ.

De illis qui per capillum Dei aut caput iurant, vel alio modo blasphemia contra Deum immortalem vtuntur. Ex decret. Pij papæ, cap. 5. § CAP. 72. In fragm.

Si quis per capillum Dei, vel * per caput iurauerit, vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fuerit: si est ex ecclesiastico ordine, deponatur: si laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturas iurauerit acerrimè castigetur, & iuxta id quod synodus diiudicauerit, pœniteat. Si quis talem hominem non manifestauerit, non est dubium quòd diuina condemnatione similiter coërceatur. Et si episcopus ista emendare neglexerit *, à synodo corripiatur. 22 q. 1. c. Si quis per capillum.

* al. acerrimè.

De iuramento Herodis. Ex dictis Hieronymi. In cap. 14. Matth.

§ CAP. 73.

Cum iuramento pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulasset ab eo. Si ob iusiurandum fecisse se dicit, si patris matrisque interitum postulasset, facturus erat, an non? Quod in suis ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit & in Propheta.

De illis qui odium sempiternum inter se iuramento firmauerint. Ex conc. Ilerdensi, cap. vij.

§ CAP. 74.

22 q. 4. c. qui sacram. Qui sacramento se obligauerit, vt litiget cum quolibet, nec ad pacem vllo modo redeat, pro periurio vno anno à corpore & sanguine domini segregetur, & reatum suum ieiuniis & eleemosynis absoluat. Ad charitatem verò quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter redeat.

De illis qui incautè iurauerint. Ex decretis Soteris Papæ cap. iij. § CAP. 75.

22. q. 4. c. si aliquid. Si aliquid fortè incautius nos iurasse contigerit quod obseruatum peiorem vergat in exitum, illud concilio salubriori mutandum nouerimus, ac magis instante necessitate periurandum nobis, quàm * pro vitando periurio in aliud crimen maius esse diuertendum.

* perfecto vel pro facto iuramento. orig.

De his qui fidelitatem dominis suis iurant. Ex epistola Fulberti Episcopi.

Epist. 25. ad Guillelmu Aquitaniæ Ducem.

§ CAP. 76.

22. q. 5. c. de forma fidelium. De forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis quæ sequuntur breuiter ex librorum authoritate notaui. Qui domino suo fidelitatem iurat, ista sex semper in memoria habere debet: incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit in damnum domino de corpore suo. Tutum, ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in dãnum de sua iustitia, vel de aliis causis quæ ad honestatem eius pertinere videntur. Vtile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum quod dominus suus leuiter facere poterat faciat ei difficile, neue id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Vt fidelis hæc nocumenta caueat iustum est, sed non ideo * cassamentum meretur. Non enim sufficit abstinere à malo, nisi fiat quod bonum est. Restat ergo vt in eisdem sex supradictis consilium & auxilium domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus videri vult, & saluus esse de fidelitate quam iurauit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, meritò censebitur malefidus: sicut ille, si in eorum præuaricatione vel faciendo vel consentiendo deprehensus fuerit periurus & perfidus.

* causamentum. Psal. 33. & 36.

Epist. 2. *Qualiter sacerdotes iurare debeant. Epist. Cornelij Papæ, cap. iij.* § CAP. 77.

Cornelius Episcopus Rufo coëpiscopo in domino salutem. Exigit dilectio tua, frater charissime, vt ex authoritate sedis Apostolicæ tuis deberemus consultis respondere. Quod licet non prolixè sed succinctè agere festinaremus propter quasdam importunitates, quæ nostris præpedientibus peccatis in nos superuenere, tuis tamen per reliqua sanctorum patrum instituta studiis perquirere latius & inuestigare committimus. Non enim potest mens attrita, & oneribus atque importunitatibus grauata, tantum boni peragere, quantum delectata & oppressionibus soluta. Non ergo ista ob id prætulimus, vt hæc & alia quæ necessaria fore cognouerimus, tuæ sanctitati velimus denegare: sed, quod hic minus inuenitur, latius perquiratur. Sacramentum autem hactenus a summis sacerdotibus vel reliquis Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minimè cognouimus, nec * sponte eos iurasse comperimus. Summoperè ergo sanctus Iacobus Apostolus prohibens sacramentum loquitur dicens: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester, est est, non non, vt non sub iudicium decidatis. Et dominus in Euangelio ait: audistis quia dictum est antiquis: Non periurabis, reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est: neque per Hierosolymam, quia ciuitas magni regis est: neque per caput tuum, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, est, est, non non. Quod autem his abundantius est, à malo est, id est ab exigente, & à iurante. Hæc, frater charissime, ipse dominus * prohibet, id est, non iurare debere. Hæc Apostoli maximè omnes, hæc sancti viri prædecessores nostri qui huic sanctæ vniuersali Apostolicæ Ecclesiæ præfuerunt, hæc Prophetæ, & reliqui sancti doctores per vniuersum mundum dispersi ad prædicandum iuramenta fieri vetant. Quorum nos exempla si cœperimus enumerare, aut in schedula hac inserere, antè deficiet hora diei, quàm eorum exempla de hac causa exhibita. Quæ nos sequentes sanctorum Apostolorum eorúmque successorum iura firmamus, & sacramenta incauta fieri prohibemus. Vnde & ipse Dominus in tabulis lapideis quas Moysi dedit, propria manu scripsit dicens: Vide ne assumas nomen Dei tui in vanum, & reliqua. Vnusquisque enim propriam cõscientiam mundam debet seruare Deo, & in memoria retinere, Os quod mentitur occidit animam. Et Apostolus ait, Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra: & alibi, Nolite mentiri inuicem. Hæc præcepta sunt Saluatoris, hæc prophetarum, hęc sanctorum patrum instituta, quæ si quis in vanum duxerit, hostis est animæ suæ, quia nemo contra Prophetas, nemo contra Apostolum, nemo contra Euangelium facit aliquid absque periculo.

* spontaneos orig. Iacob 5. Matth 5. * perhibet. Vi.2. Exod. 20. Sap. 1. Eph. 4. Colloss. 3.

De illis qui sacramentum regis violant. Ex dictis beati August. § CAP 78.

22 q. 5. c. si quis laicus. Si quis laicus iuramentum violando prophanat, quod regi & domino suo iurat, & postmodum peruersè eius regnum & dolosè tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur, quia sacrilegium peragit, manum suam in Christum domini mittens, anathema sit, nisi per dignam satisfactionem pœnitentiæ emendauerit, sicuti constitutum à sancta Synodo est, id est seculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & pœniteat omnibus diebus vitæ suæ. Verumtamen communionem in exitu vitæ cum Eucharistia accipiat. Episcopus verò, presbyter, vel diaconus si hoc crimen perpetrauerit, degradetur.

De illo qui audierit vocem periurantis, & assensum præbet. Leuit. cap. v. § CAP. 79.

Anima quæ peccauerit, & audierit vocem periurantis, & testis fuerit, quod aut ipse vidit aut conscius est: nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam.

In fragm. *Quòd definitio incauta soluenda sit, sed temeritas corrigenda. Ex conc. Elibertano c. j.*

§ CAP. 80.

21 q 4. cap. definitio. * dissoluitur. Definitio incauta laudabiliter * soluenda, nec preuaricatio est, sed temeritatis emendatio.

Ibidem. *De eadem re. Ex eodem concilio c. ij.*

§ CAP. 81.

Si puella sita in puerili ætate in domo patris, illo nesciente se iuramento constrinxerit, & si pater statim vt audierit contradixerit, vota eius & iuramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi cap. ij.

§ CAP. 82.

Iuramentum filij & filiæ nesciente patre, & vota monachi nesciente abbate, & iuramenta pueri irrita sunt.

Omnibus modis cauendum esse mendacium. Gregorius dicit. § CAP. 83.

Noli fili negare gratiam Dei, ne incurras pro bono in malum, pro humilitate in mendacium. Cauendum namque est omnibus modis mendacium, siue pro malo, siue etiam pro bono proferri videatur: quia omne mendacium non est ex Deo, sed sicut saluator dicit, à malo est. Ioan. 8.

Item de iuramento seruando vel non seruando. Ex concilio Toletano viij. cap. ij.

§ CAP. 84.

Etenim dum periurare compellimur, creatorem quidem offendimus, sed nos tantummodò maculamus: Cùm verò noxia promissa complemus, & Dei iussa superbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipsos crudeliore mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici culparum telo percutimur, hic tripliciter iugulamur. Restat ergo vt eò nostra pergat sententia, quò misericordiæ patuerit via. Quæ ita domino probatur accepta, vt plus eā cupiat quàm sacrificia veneranda, dicente ipso: Misericordiam volo & non sacrificium. Hac indulgentiæ concessa licentia, miserationis ipsius opus in gloriosi Principis potestatem redigimus, vt quia Deus illi miserendi aditum patefecit, remedia pietatis ipse quoque non deneget. Quę ita principali discretione moderata persistant, vt & illis ita sit misericordia contributa, vt & nusquam gens aut patria per eosdem aut periculum quodcumque perferat, aut iacturam. Hæc miserationis obtentu temperasse sufficiat. Cæterùm iuramenta pro regiæ potestatis salute, vel constitutione gentis & patriæ, quæ hactenus sunt exacta, vel deinceps extiterint exigenda, omni custodia omníque vigilantia indissolubiliter decernimus obseruanda, membrorū truncatione mortísque sententia religione penitus absoluta. Sed ne prauarum mentium versuta nequiria nosmetipsos ad periurij aliquando prouocet culpam, nec à sanctæ fidei regula Osee 6. Matth. 9.

hanc asserat venire sententiam, tam diuinæ authoritatis oracula quàm præcedentium patrum huic narrationi curauimus innectēda. Sic enim per Hieremiam dicit: Repente loquar aduersùs gentem & aduersùs regnum, vt eradicem & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersùs eam, agā & ego pœnitentiam super malo quod cogitaui vt facerem ei. Et per Ezechielem: Si dixero, inquit, iusto, quòd vita viuat, & * confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixero impio, morieris, & egerit pœnitentiam, vita viuet & non morietur. Si ergo nostra conuersio sic diuinam mutat sententiam, cur miserorum tantæ lachrymæ vel pressuræ tam crudam non temperent ex miseratione vindictam? Ibid. paulò post. Hier. 18. Ezech 33. * cōuersus à iustitia.

De his qui contra Episcopos suos conspirauerint. Ex epist. Calixti Papæ, ad omnes Galliæ Episcopos. Epist 2.

§ CAP. 85.

Conspirationum verò crimina vestris in partibus vigere audiuimus, & plebes contra Episcopos suos conspirare nobis mandatum est. Cuius criminis astutia, non solùm inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter ethnicos, & ab exteris lege prohibita. Et idcirco huius criminis reos, non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam seculi damnant leges, & non solùm conspirantes, sed & consentientes eis. Antecessores verò nostri cum plurima turba Episcoporum quicumque eorum in sacerdotali ordine sint constituti, aut existunt clerici, honore quo vtuntur carere pręceperunt: cæteros verò communione priuari, & ab Ecclesia extorres fieri iusserunt: & non solùm facientes, sed & eis consentientes. 11 q. 1 c. conspirationū.

*De eadem re. Ex concilio * Tongrensi cap. v.* * al Gangrensi.

§ CAP. 86.

Quisquis per dolum mittit manum suam in Christum domini, Episcopum videlicet, patrem & pastorem suum, quia sacrilegium graue committit: & qui Ecclesiam Dei deuastat & incendit, quia & hoc sacrilegium est, placuit sanctæ Synodo, vt in vno loco, id est, in monasterio pœniteat omnibus diebus vitæ suæ. 24 q. 3. cap. quisquis.

De clericis vel monachis coniurantibus vel conspirantibus contra Episcopum suum. Ex concilio Chalcedonensi, c. xviij.

§ CAP. 87.

Si qui ergo clerici vel monachi reperti fuerint coniurantes, aut conspirantes, aut insidias ponentes Episcopis aut * clericis, gradu proprio penitus abiiciantur. 11. q. 1. c. si qui clerici.

De eadem re. Ex concilio Toletano, cap. viij.

§ CAP. 88.

Igitur si clerici aut monachi inuenti fuerint * coniurati, aut per coniurationem calumniam machinantes episcopis vel clericis, proprium amittant gradum. Conc. Tol. 10. c. 2. 11 q. 1. c. si clerici. * conspirantes.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DECRETI PARS DECIMATERTIA.

DE RAPTORIBVS, DE FVRIBVS, De Vsurarijs & fœneratoribus: de Venatoribus: de maledicis & contentiosis: de comessationibus & ebrietatibus: de furiosis: de Iudæis: & eorum correctione.

DE PERVASORIBVS RERVM ALIENARVM, & pœna eorum. Ioannes Papa Zachariæ Archiepiscopo.

§ CAPVT PRIMVM.

ST in antiquis Ecclesiæ statutis decretum vt qui aliena inuadit non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Vnde & in Euangelio scriptum est, Quod si
Luca 19. aliquid defraudaui reddo quadruplum: & in legibus seculi cautum habetur, Qui rem surripit alienam, illi cuius res direpta est, in vndecuplū quæ sublata sunt restituat. Et in lege diuina le-
Deut. 27. gitur, Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, Amen. Talia ergo non præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque damnatione.

Quæst. 39. ad cap. 11. Exod. *Quòd filij Israel non fecerint furtum spoliando Ægyptios. August. lib. quæst. Exodi.*

§ CAP. 2.

Dixit dominus ad Moysen, Petat vir à proxi-
14 q. 5. c. dixit dominum. Exod. 11. mo, & mulier à proxima vasa aurea & argentea, & vestem. Non hinc quisquam sumendum exēplum putare debet ad expoliandum isto modo proximum: hoc enim Deus iussit, qui nouerat quid quemque pati oporteret, nec Israëlitæ furtum fecerunt, sed Deo iubente ministerium præbuerunt. Quemadmodum cùm minister iudicis occidit eum quem iudex iussit occidi, profectò si id spontè faciat homicida est, etiam si eum occidat quem scit à iudice debuisse occidi.

Quid intersit inter furtum & rapinam. Ibidem.

§ CAP. 3.

Pœnale est occultè auferre, multò maioris 14 q. 5. cap. pœnale. August. qu. 71. li. q. 20. super cap. Exod.
pœnæ est visibiliter eripere. Auferre ergo nolenti siue occultè siue palam habet præceptum suum. Furti enim nomine benè intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ: non enim rapinam permisit qui furtum prohibuit, sed vtique sub furti nomine in lege veteris testamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significauit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur.

Quòd non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. August. in epistola ad Armentarium & Paulinam. Epist. 54. ad Macedoniū

§ CAP. 4.

Si res aliena propter quam peccatum est, cū 14. q. 6. cap. Si res.
reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum nisi restituatur ablatum: sed (vt dixi) cùm restitui pot est. Plerumque enim qui aufert amittit, siue alios patiendo malos, siue ipse malè viuendo, nec aliud habet vnde restituat. Huic certè non possumus dicere, redde quod abstulisti, nisi cùm habere credimus & negare. Vbi quidem si aliquos sustinet cruciatus repente, dum existimatur habere quod reddat,

* reddat, legit Gratia. nulla est iniquitas. Quia & si non est vnde * luat ablatam pecuniam, tamen dum eam per molestias corporales reddere compellitur, peccati quo malè ablata est, pœnas luit. Sed inhumanum non est etiam pro talibus intercedere, non ad hoc vt minimè restituantur aliena, sed ne frustra homo in hominem sæuiat.

Cap. 4. ad interrogationes Augustini. *Quod non sint ab Ecclesia recipienda furta cum aliquo auctario. Ex dictis Gregorij.*

¶ Cap. 5.

Sunt quidam qui habentes subsidia furtum perpetrant, & sunt alij qui in hac re ex inopia delinquunt. Vnde necesse est, vt quidam damnis, quidã verberibus, quidã districtius, quidã verò leuius corrigantur. Sed absit vt Ecclesia cum argumento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra de vanis quærat.

Quod fures per septem bonæ fidei homines conuinci possunt. Ex libro Capitularium.

¶ Cap. 6.

De furibus & malefactoribus decreuimus obseruari, vt si quinque aut septem bonæ fidei homines absque inimicitia preposita criminosum, cum sacramenti interpositione, esse dixerint, sicut contra legem fecit, sic secundùm legem iudicetur.

Synod Rom. sub Eugen. 2. c. 11. *Ne sacerdos fœnus vel rusticum ministerium exerceat. Ex Synodo Eugenij Papæ, cap. ij.*

¶ Cap. 7.

Sacerdos fœnoris aliquid, aut rustica ministeria non exerceat, quem sine ornatu sacerdotali extra domos apparere non conuenit.

Vt clericus fœnerator deponatur. Ex Nicano concilio j. cap. xvij. ¶ Cap. 8.

dist. 47. & 14. q. 4. cap. quoniam multi. Si quis inuentus fuerit vsuras accipiens, aut ex adinuentione aliqua vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiolia & sescupla exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratiâ, deiiciatur à clero, & alienus existat à regula.

Ne clericus amplius recipiat quàm mutuo dedit. Ex concilio iij. Carthaginensi, cap. xvi.

¶ Cap. 9.

14. q. 4. cap. nullus clericorum. Nullus clericorum amplius recipiat quàm accommodauerit, si pecuniam, pecuniam: si speciem, speciem eandem, quantam dederit, accipiat.

Vt ministri fœneratores à communione abstineant. Ex concilio j. Arelatensi, cap. xij.

¶ Cap. 10.

14. q. 4. cap. ministri. De ministris qui fœnerantur, placuit eos, iuxta formam diuinitus datam, abstinere à communione.

Vt clericus fœnerator seu negociator à communione suspendatur. Ex secundo concilio Arelatensi.

¶ Cap. 11.

Cap. 14. ex 18 c. Nicænæ Synodi. Si quis clericus pecuniam dederit ad vsuram, aut conductor alienæ rei voluerit esse, aut turpis lucri gratiâ genus aliquod negociationis exercuerit, depositus à clero à communione alienus fiat.

De eodem. Ex concilio Eliberita. cap. xx.

¶ Cap. 12.

Si quis clericorum detectus fuerit vsuras accipere, placuit eum degradari & abstinere. dist. 47. c. si quis clericorum.

Item de eodem. Ex concilio Tarraconensi. Cap. 2.

¶ Cap. 13.

Quicunque in clero esse voluerit, emendi vilius vel vendendi carius studio non vtatur. Certè si voluerit hæc exercere, cohibeatur à clero. 14 q. 4. c. canonum statuta.

De eadem re. Ibidem c. iij. ¶ Cap. 14.

Si quis clericus in necessitate solidum præstiterit, hoc de vino vel de frumento accipiat, quod mercãdi causâ tempore statuto decretum fuerit vænundari. Cæterum si speciem non habuerit necessarium, ipsum quod dedit sine vllo augmento recipiat. 14 q. 4. c. si quis clericus.

De eadem re. Ex Cano. Apostolorum, cap xliv.

¶ Cap. 15.

Episcopus, aut presbyter, aut diaconus vsuras à debitoribus exigens, aut desinat, aut certè damnetur, & à communione priuetur. dist. 47. c. Episcopus.

Vt qui aliquid habet de malo faciat inde bonum. Augustinus de verbis domini, tract. xxxv. Serm 35 de verbis domini.

¶ Cap. 16.

Nolite velle eleemosynas facere de fœnore & vsuris. *Item.* Qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum: qui non habetis de malo nolite acquirere de malo. Esto bonus tu qui bonum facis de malo, & cùm cœperis aliquid boni facere de malo, noli remanere tu malus. Nũmi tui conuertuntur in bonum, & tu remanes malus? 14 q. 5. cap. nolite. Ibidem aliquanto post. 14 q. 5. c. qui habetis.

Quod fœnerator est omnis, qui plus acceperit quàm dederit. Augustinus in Psalm. xxxvi. Aduersum, Tota die miseretur.

¶ Cap. 17.

Si fœneraueris homini, id est si mutuum dederis pecuniam tuam, à quo plusquàm dedisti expectes, nõ pecuniam solam, sed aliquid plusquàm dedisti, siue illud triticum sit, siue oleum, siue vinum, siue quodlibet aliud: si plus quàm dedisti expectes accipere, fœnerator es, & ob hoc improbandus, non laudandus. 14 q. 3 c. Si fœneraueris.

De eodem. Hieronymus super Ezechielem, lib. vi. In c. 18.

¶ Cap. 18.

Putant quidem vsuram tantùm esse in pecunia: quod præuidens diuina scriptura, omnis rei aufert superabundantiam, vt plus non recipias quàm dedisti. *Item.* Alij pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diuersi generis: & non intelligunt vsuram appellari & superabũdantiam, quicquid illud est, si ab eo, * quod dederint plus reacceperint. 14. q. 3. c. putant. Aliquantò post. * cui

De his qui vsuras de vsuris exigunt. Codicum lib. ij. cap. xxiij. ¶ Cap. 19.

Improbum fœnus exercentibus, & vsuras vsurarum illicitè exigentibus, infamiæ macula irroganda est.

De eodem. Item Capitul. lib. c. xxv.

¶ Cap. 20.

Nullo modo vsuræ vsurarum à debitoribus exigantur. *Item.* Diffinimus nullo modo licere cuiquam vsuras præteriti vel futuri tem-

poris in sortem redigere, & earum iterum vsuras stipulare.

L.2.c.131. *De differentia inter turpe lucrum & negocium. Ibidem.* ¶ CAP. 21.

14 q.4.cap. quicunque. Quicumque tempore vindemiæ, vel tempore messis non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, aut vinum. Verbi gratiâ de duobus denariis comparat modium vnum, & seruat dum vænundare possit denariis quatuor, aut sex aut amplius: hoc turpe lucrum dicimus. Si hoc propter necessitatem comparat, vt sibi habeat & aliis tribuat, negotium dicimus.

Locutionum de Deut. lib. 5. locuti. 39. *Quid sit fœneratio. August. li. locutionum, c. xxxix.* ¶ CAP. 22.

Fœnerationem scriptura dicit mutuo datam pecuniam, etiamsi vsuræ non accipiantur.

Deut. 15. Sed pro quo nunc legimus: Mutuum dabis. *De eodem. Ibidem cap. xlii.* ¶ CAP. 23.

Fœnus fœnerabis fratri tuo quantumcunque postulat, & quantum eget. Hic certè cùm opera misericordiæ præcipiat, vtique vsurarum crudelitas suscipienda non est.

Inc. prior. epist. ad Timot. *Quod sit turpe lucrum. Ambrosius super epistolam ad Timotheum.* ¶ CAP. 24.

Turpia lucra dicit Apostolus esse, si sub pia professione quæstibus studeatur. Turpis enim deprehenditur, cùm se purum ostentat.

Epist 92. c. 9. De pœnit. dist 1. c qualitas lucri. *Quod difficile est inter vendentem & ementem non esse peccatum. Leo Rustico Narbonensi Episcopo.* ¶ CAP. 25.

Qualitas lucri negociantem aut * excusat, aut arguit: quia est & honestus quæstus, & turpis. Verùtamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter vendentis & ementis commercium non interuenire peccatum.

* honestat.

Cap. 6. *De his qui fruges suo labore sibi natas in cara tempora reseruant. Ambr. de officiis lib. iii.* ¶ CAP. 26.

Prou 11. Sanctus Dauid negat se in negociationem introisse, quia pretiorum captare incrementa non simplicitatis, sed versutiæ est. Et alius ait, Captans pretia frumenti maledictus in plebe est. Diffinita est sententia, nihil disputationi relinquens: * quale controuersiarum genus solet dicendi esse, cùm alius alleget agriculturam laudabilem apud omnes haberi, fructus terræ simplices esse triplos, plus qui seminauerit eum probatiorem fore, vberiores reditus industriæ non fraudari, negligentiam magis & incuriam ruris inculti reprehendi solere. Araui, inquit, studiosius, vberius seminaui, diligentius excolui * bono collegi prouentu, * sollicitè recondidi, seruaui fideliter, prouidè custodiui: nunc in tempore famis vendo, subuenio esurientibus, vendo frumentum non alienum, sed meum, non pluris quàm cæteri, imò etiam minori pretio. Quid hîc fraudis est, cùm multi etiam possent periclitari si non haberent quod emerent? Num industria in crimen vocatur? Num diligentia reprehenditur? Num prouidentia vituperatur? Fortasse dicat: Et Ioseph in abundantia frumentum collegit, in * caritate vendidit. Num carius aliquis emere compellitur? Num vis adhibetur emptori? Omnibus defertur emendi copia, nulli irrogatur iniuria. His ergo quantùm cuiusque fert ingenium disputatis, exurgit alius dicens: Bona quidem est agricultura, quæ fructus ministrat omnibus, quæ simplici industria accumulat terrarum fœcunditatē, nihil doli, nihil fraudis interferens. Si benè aliquis seminauit, melius metet. Fœcunda est terra, multiplicatum reddit quod accipit: fidelis est ager, fœneratos solet restituere prouentus. De reditibus igitur vberis glebæ expectare debes tui mercedem laboris, de fertilitate pinguis soli iusta sperare cōpendia. Cur ad fraudem conuertis naturæ industriam? cur inuides vsibus hominum publicos partus? cur populi minuis abundantiam? cur affectas inopiam? cur optari facis à pauperibus sterilitatem. Cùm enim non sentiunt beneficia fœcunditatis, te auctionante precium, te * continente frumentum, optant potius nihil nasci quàm te de fame publica negotiari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriā, vberis soli partus ingemiscis, fles publicam fertilitatem, horrea plena frugum deploras, exploras quando sterilior prouentus sit, quando exilior partus. Votis tuis gaudes arrisisse maledictum, vt nihil cuiquam nasceretur. Tunc messem tuam venisse lætaris, tunc tibi de omnium miseria opes congeris: & hanc tu industriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis versutia, & astutia fraudis est? Et hoc tu remedium vocas, quod est commentum * nequitiæ? Latrocinium hoc, an fœnus appellem? Captantur tanquam latrocinij tempora, quibus in viscera omnium durus insidiator obrepas: augetur pretium tanquam sorte cumulatum fœnoris. Tibi conditæ frugis multiplicatur vsura, tu frumentum tanquam fœnerator occultas, quasi venditor auctionaris. *Idem de Nabuthe.* Fœneratores accipitis aurū argētūmq; pro pignore, & adhuc illum debitorem dicitis, qui plus vobis credidit, quàm accepit à vobis? creditores assentis vos, qui amplius debetis? *Item.* Plærique refugientes præcepta legis, cùm dederint pecuniam negociatoribus, non in pecunia vsuras exigunt, sed de mercibus eorum tanquam * vsuram, emolumenta percipiunt. Ideo audiant quid lex dicat, Neque vsuram inquit escarum accipies, neque omnium rerum. *Item.* Esca vsura est, & vestis vsura est, & quodcunque sorti accedit vsura est, quod velis ei nomen imponas, vsura est. *Item.* Si quis instaurandum conuiuium putat, ad negociatorem mittit, vt absynthiaci cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit vt Picenum vinum aut Tyriacum requirat, ad lanium vt * vuluam sibi procuret, ad alium vt sibi poma adornet.

* sed hoc controuersiæ genus.

* bono collegi prouentus.
* sollicitus.

Genes 41.
* raritate.

* códenente

* malitiæ

Cap 14. lib. de Tobia. 14. q 3 c. plærique.
* vsurarum
Deut. 23. Ibidē paulò inferius.
Ibidem post aliquot versus.
* Hilam, nunc habet Amb & Gratia.

Eiusdem lib. c. 15. *Quòd sine ferro alium iugulat, qui vsuram ab eo flagitat. Idem.* ¶ CAP. 27.

14. q. 4. c. ei ricii. Ab illo exige vsuram cui nocere meritò desideras, cui iure inferuntur arma: huic legitimè inferuntur vsuræ, quem bello non potes facilè vincere: ab hoc vsuram exige quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat qui vsuram flagitat, sine gladio se de hoste vlciscitur, qui fuerit vsurarius exactor inimici. Ergo vbi ius belli, ibi ius vsuræ.

Epist 9. c. 17. *De clericis vsurariis. Gelasius Papa Episcopis per Lucaniam, Brutios, & Siciliam.*

¶ Cap. 28.

14 q 4 cap. clerici. Clerici aut ab indignis quæstibus nouerint abstinendum, & ab omni cuiuslibet negociationis ingenio vel cupiditate cessandum: aut in quocunque gradu sint positi mox clericalibus officiis abstinere cogantur.

De seruis Dei venationes & huiusmodi exercentibus. Bonifacius Guiberto Episcopo.

¶ Cap. 29.

Serui Dei vt venationes & syluaticas vagationes cum canibus, & vt accipitres & falcones non habeant, prohibemus.

Cap. 55. *De eodem, & pœna eorum. Ex Concilio Agathensi.*

¶ Cap. 30.

dist 34 c. episcopum, presbyterũ. Episcopis, presbyteris, diaconibus canes ad venandum, aut accipitres habere non liceat: quod si quis talium personarum in hac * voluntate detectus fuerit: si Episcopus, tribus mẽsibus se à communione * abstineat, presbyter duobus mensibus se abstineat, diaconus vno ab omni officio vel communione cesset.

* volu- ptate. * suspen- dat. orig.

Ad versiculum, Faciẽs misericordias. *Nil esse dandum venatoribus & histrionibus. Augustinus super Psalm. cap. ij.*

¶ Cap. 31.

dist 86. cap. qui venatoribus. Qui venatoribus donant, quare donant? dicant mihi, quare dant venatori? Hoc in illo amant in quo nequissimus est, hoc in illo pascũt, hoc in illo vestiunt, ipsam nequitiam * publicam spectaculis omnium. Qui donat histrionibus, qui donat meretricibus, quare donat? Nũquid non & ipsi hominibus donant? Non tamen natura in ibi attendunt operis Dei, sed nequitiam operis humani *Item* Qui venatori donat, non homini donat, sed arti nequissimæ: nam si homo tantùm esset & venator non esset, non ei donares, honoras in eo vitium non naturam.

* Publicãt, habet Gratia.

In eundem Psal. paulò inferius.

Ne videntes venatorem delectentur. August. super Psal. c. xlvij. ¶ Cap. 32.

dist. 86. c. vident homines. Vident homines venatorem, & delectantur: væ miseris si non se correxerint. Qui enim vident venatorem & delectantur, videbunt Saluatorem & contristabuntur.

Ad versum, Sperabo in domino. *Quod sancti inueniantur piscatores, nulli venatores. Hieronymus super Psalm. xc.*

¶ Cap. 33.

dist. 86 cap. Esau. Genes. 29. Esau venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non inuenimus in scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem: piscatores inuenimus sanctos.

Sermone 33. *Quod nihil prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus. Ambrosius homilia, quæ sic incipit: Diximus superiore dominica.*

¶ Caput 34.

dist 86. cap. quid prodest. Quid prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus? abstinere cibis, errare peccatis? *Item.* An putatis illum ieiunare fratres, qui primo diluculo non ad Ecclesiam vigilat, non beatorum martyrum sancta loca perquirit: sed surgens congregat seruulos, disponit retia, canes producit, saltus syluásque perlustrat? Seruulos inquam, secum pertrahit, fortasse magis ad Ecclesiam festinantes, & voluptatibus suis peccata accumulat aliena, nesciens reum se futurum tam de suo delicto, quàm de perditione seruorum.

Paulò post.

Quæ bestiæ vel aues sint feræ, quæ non. Institut. lib. ij. tit. j. ¶ Cap. 35.

Feræ bestiæ, & volucres, & pisces, id est omnia animalia quæ in terra, mari, cœlóque nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt. Quòd enim antè nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur: nec interest feras bestias & volucres vtrùm in suo fundo quisque capiat, in alieno. Planè qui alienum fundum ingreditur venãdi aut aucupandi gratia, potest à domino, si is prouiderit, prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem ceperis eousque tuum esse intelligitur, donec tua custodia coërcetur. Cùm autẽ euaserit custodiam tuam, & in naturalem libertatem se receperit, tuum esse desiit, & rursum occupantis fit. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur, cùm vel oculos tuos effugerit, vel ita sit in conspectu tuo, vt difficilis sit eius persecutio. Illud quæsitum est, an si fera bestia ita vulnerata sit, vt capi possit, statim tua esse intelligatur. Quibusdam placuit tuam esse, & eousque tuam videri, donec eam persequaris: quod si desieris persequi desinere tuam esse, & rursum fieri occupantis. Alij autem nõ aliter putauerunt tuam esse, quàm si ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent vt eam non capias. Apum quoque natura fera est. Itaque quæ in arbore tua consederint, antequam à te alueo includantur, non magis tuæ esse intelliguntur, quàm volucres quæ in tua arbore nidum fecerint: ideóque si alius eas incluserit, is earum dominus erit: fauos quoque si quos effecerint, quilibet eximere potest. Planè integra re, si præuideris ingredientem fundum tuum, potes eum iure prohibere ne ingrediatur. Examen quoque ex alueo tuo si euolauerit, eousque tuum intelligitur, donec in conspectu tuo est, nec difficilis eius persecutio est: alioquin occupantis fit. Pauonum & columbarum fera natura est, nec ad rem pertinet quod ex consuetudine auolare & reuolare solent, nam & apes idem faciunt, quarum constat feram esse naturam. Ceruos quoque ita quidam mansuetos habent, vt in syluas ire & redire soleant, quorum & ipsorum feram esse naturam nemo negat. In his autem animalibus quæ ex consuetudine abire & redire solent, talis regula comprobata est, vt eousque tua esse intelligantur, donec animum reuertendi habeant. Nam cùm reuertendi animum habere desierint, & iam tua esse desinunt, & fiunt occupantium. Reuertendi autem animum videntur desinere habere, cùm reuertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum & anserum non est fera natura: idque ex eo possumus intelligere, quod aliæ sunt gallinæ quas feras vocamus, item alij anseres sunt quos feras appellamus. Ideóque si anseres tui, aut tuæ gallinæ aliquo casu turbati, turbatæue euolauerint, licet conspectum tuum effugerint, quocunque loco sunt, tui tuæue esse intelliguntur: & qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum intelligitur committere.

Quòd Ecclesiasticarum rerum incendia & deprædationes pro emunitate sint emendandæ. Ex epist. Gregorij Papæ ad Constantiam Reginam Galliæ. (Li. 4. regist. epist. 33. seu c. 77.)

¶ CAP. 36.

(12 q. 2. c. cū deuotissimā.) Cùm dominam sciam de cœlesti vita atque remedio animæ suæ sedulò cogitare, culpam me committere vehementer existimo, si ea quæ pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda, siluero, & te sanctissimam de Ecclesiastica pace sedulò non commonuero. Nimis me Iuliani fratris & coepiscopi nostri proclamatio nuper contristauit, maximè cùm villæ suæ videlicet Ecclesiæ à nequissimis prædonibus sint deprædatæ, atque nocturnis incendiis more furum combustæ. Et dum iidem maligni iuxta nostri prædecessoris Bonifacij decreta, pro emunitate illud emendare noluerunt, dum & seculi leges hæc eadem ita habere voluerint, Lege vulgari teste, in qua sic scribitur: Si quis manu armata vsque ad quatuor homines, in vicum alterius ad malefaciendum venerit: ille qui prior est, pro illicita præsumptione componat solidos 900. sequaces verò eius vnusquisque solid. 80. Si verò ibi incendium fecerint, sibi nouies tantùm componant: prædam verò in quadruplū restituant. Si seculi leges talem iustitiam habere voluerint, lex diuina cur inferior esse debebit, cùm in ipsius veritatis præsentia à Zachæo collaudatum sit, si aliquem defraudaret, vt in quadruplum restitueretur? Et quia summum in regibus bonum est iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare, & in subiectos non sinere quòd potestatis est fieri, sed quod æquum est custodiri: quod vos & diligere & omnino confidimus studere, Quapropter excellentiæ vestræ mense Nouembrio præsentis anni, secunda indictione, Petrum fratrem & coepiscopum nostrum à gremio sanctæ Romanæ Ecclesiæ transmittemus, vt fratribus eiusdem prouinciæ in vnum congregatis, emunitas, & præsumptio, & sacrilegium canonica authoritate, & vestra Regia dignitate talē terminum accipiant, ne posthac membra diaboli, filij nequam in sancta Ecclesia te etiam ibi regnante, talia præsumant. (Luc. 19.)

De rebus Ecclesiasticis, quomodo restitui debeant. Ex decreto Eusebij Papæ, cap. viij. (Eus. epist. 2. ad Ægyptios.)

¶ CAP. 37.

(12. q. 2. cap. in regibus.) Et in legibus sæculi cautum habetur: Qui rē surripit alienam, illi cuius res direpta est, in vndecuplum quæ sublata sunt restituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus Amen. (Deut. 2.) Talia ergo non præsumantur absque vltione, nec exerceantur absque damnatione. Pacem, & non damnum, aut iniustitiam alicuius sectamini in inuicem, & in omnes. Proinde si quis Ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecratum fuerit, rapuerit vel consenserit facientibus, vt sacrilegus diiudicetur, & damnum in quadruplum restituat, & canonicè pœniteat.

Quòd sacrilegi sint Ecclesiarum prædones. Ex Conc. Magontiensi c. iij. ¶ CAP. 38.

Sacrilegi sunt Ecclesiarum prædones. Vnde & in Concilio Agathensi sub 4. cap. decretum ita habetur: Amico quippiam rapere furtum est: Ecclesiæ verò fraudari vel abstrahi surripique, sacrilegium. Omnes enim contra legem facientes, résque Ecclesiæ diripientes, vel Ecclesias sacerdotésque contra diuinas sanctiones vexantes, sacrilegi vocantur, atque indubitanter infames sacrilegique habendi sunt.

De eadem re. Ex epistola Pij Papæ, Italicis fratribus Missa. (Epist. 2.) ¶ CAP. 39.

Ad sedem Apostolicam perlatum est, quòd sint inter vos contentiones, & æmulationes: & prædia diuinis vsibus tradita quidam humanis applicent vsibus, & domino Deo cui tradita sunt ea subtrahant, vt suis vsibus inseruiant. (12 q. 2. c. Praua.) Quapropter ab omnibus illa vsurpationis contumelia depellenda est, ne prædia * sub secretis cœlestibus vendicata à quibusdam irruentibus secreto vexentur. (* Vsibus rū cœlestium diuina sacrata. orig.) Quod si quis præsumpserit, sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus iudicetur. Ipsos autem qui hoc agunt, clericos & domini sacerdotes persequi eósque infamare audiuimus, vt malum super malum addentes deteriores fiant: non intelligentes quòd Ecclesia Dei in sacerdotibus consistat, & crescat in templū Dei: & sicut qui Ecclesiā Dei deuastat eiúsque prædia & donaria exspoliat, & inuadit, fit sacrilegus: sic & ille qui eius sacerdotes insequitur, sacrilegij reus existit, & sicut sacrilegus iudicatur. (Ephes. 2.)

De his qui truncationes membrorum, & domorum incendia fecerint. Ex decretis Eutychiani Papæ. (In frag.)

¶ CAP. 40.

Si quis membrorum truncationes, domorum incendia fecerit, siue facere iusserit, aut facienti consenserit, quousque de his vnicuique legaliter, & amicabiliter coram Episcopo ciuitatis aliisque ciuibus non emendauerit, ab Ecclesia se priuatum cognoscat. (23 q. 8. c. si quis.) Si verò post secundam & tertiam conuentionem cuncta in quibus arguitur, non emendauerit, tanquam ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio separetur.

Quod furtum ita sit in paruo, sicut in magno. Hieron. (In c. 2. epist. ad Titum.)

¶ CAP. 41.

Fur autem non solùm in maioribus, sed & in minoribus etiam iudicatur. (14 q. 6 c fur autem.) Non enim quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur: quomodo in fornicatione, non idcirco diuersa fit fornicatio, si mulier pulchra aut deformis, ancilla, aut ingenua, pauper aut opulēta: sed qualiscunque illa fuerit, vna est fornicatio. Ita in furto quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

De pœnitentia furti. Ex pœnitent. Theodori.

¶ CAP. 42.

Si quis per necessitatem furatus fuerit cibaria, vel vestem, vel pecus, per famem, aut per nuditatem, pœniteat hebdomadas tres. Si reddiderit, non cogatur ieiunare.

De eadem re. Ex concilio Aurelianensi, c. viij.

¶ CAP. 43.

Nam si quis publicam rapinam seu furtum fecerit, publicam inde agat pœnitentiam, iuxta sacrorum canonum sanctiones. Si verò occultè, sacerdotum consilio pœniteat, quoniam raptores, vt Apostolus ait (nisi inde veram egerint pœnitentiam) regnum Dei non possidebunt. (1. Cor. 6.) Qui verò de rebus Ecclesiæ aliquid abstulerit,

grauius inde iudicetur: quia quamuis vltio furum & raptorum ad comites respiciat, pœnitentia tamen ad Episcopos pertinet.

De eadem re Ex pœniten. Theodori.

¶ CAP. 44.

17 q. 4. c. Si quis furtũ. Si quis furtum capitale commiserit, id est quadrupedia tulerit, vel casas effregerit, vij. annos pœniteat, & quod furatum est reddat. Si quis verò de minoribus semel aut bis furtum fecerit, reddat quod tulit, & annum vnum pœniteat. Si quis sepulchrum violauerit, septem annos pœniteat, tres ex his in pane & aqua.

Cap. 31 quãquã nõ ijsdẽ verbis. *Quòd pro furibus & latronibus in furto seu depradatione occisis non sit orandum.* Ex *Concilio Triburiensi, c. v.*

¶ CAP. 45.

23. q. 5. c. fures & latrones. Fures & latrones si in furando & prædando occiduntur visum est pro eis non orandum. Si comprehensi aut vulnerati presbytero vel diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

Vtrùm pœnitere debeant qui furem vel latronem in præda captum postea interficiunt. Ex Concil. Aurelianensi, cap. i.

¶ CAP. 46.

23 q. 5. c. si fur & latro. Si fur aut latro captus in præda absque occasione potest comprehendi, & tamen interficitur: quia ad imaginem Dei creati, & in nomine eius baptizati sunt, interfectores eorum xl. diebus non intrent Ecclesiam, lanea veste induti ab escis, & potibus, qui interdicti sunt, à thoro, & gladio, & equitatu se abstineant. In tertia, quinta feria, & sabbato aliquo genere leguminum vel olerum & pomis paruisque piscibus, cum mediocri ceruisia vicissim vtantur, & temperatè. Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quod sine odij meditatione se suáque liberando diaboli membra interficiunt, & capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non iniungimus, nisi ipsi voluerint aliquid quod humanitatis est facere.

De eadem re. Exodi xxij.

¶ CAP. 47.

Si infringens fur domum siue effodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat vænundabitur. Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuens siue bos, siue asinus, siue ouis, duplum restituet.

De seruo qui fugerit dominum suum. Ex epistola Hieronymi ad Paschasium Alexandrinum.

¶ CAP. 48.

De seruo qui dominum suum fugerit, interrogabas, si ille in illa fuga mortuus fuerit, vtrùm pro eo liceret orare, an non. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum: sed tamen scimus ab Apostolis firmiter preceptum, vt serui subditi sint in omni timore dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Et in Gangrensi Concilio ita scriptum est. Si quis seruum sub prætextu diuini cultus doceat dominum proprium contemnere, vt discedat ab eius obsequio, anathema sit. Vnde datur intelligi, quòd si ille anathema meruit, qui docet seruum proprium dominum contemnere, & ab eius obsequio recedere, quantò magis ille qui dominum spernit, & eius seruitio subdit noluerit? Sed tamen distantia est inter illum qui per superbiam fecerit, & illum qui per necessitatem coactus crudelitate domini sui.

1. Pet. 2. Ephes. 6. Coloss 3. Tit 2. Gang. conc. c. 3.

De clericis si in demoliendis sepulchris comprehensi fuerint. Ex Concilio Toletano iv. c. xlv.

¶ CAP. 49.

Si quis clericus in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus, quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vindicatur, oportet in tali scelere proditum à clericatus ordine submoueri, & pœnitentiæ triennio deputari.

De clericis vel monachis si furtum fecerint. Ex Conc. Agat. c. ij. ¶ CAP. 50. *Ex regula Patrum*

Si quis clericus aut monachus furtum fecerit (quod potius sacrilegium dici potest) id censuimus ordinandum, vt iunior virgis cæsus tanti criminis reus nunquam officium * Ecclesiasticum excipiat. Si verò iam * ordinatus in hoc facinore fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate priuetur: cui sufficere potest pro actus sui leuitate, impleta pœnitentiæ satisfactione, sola communio.

Simile quid habetur sup. eo c 4 & 5. * clericatus * clericus *orig.*

De illis qui de ministerio Ecclesiæ aliquid fuerit. Ex pœnitentiali Romano. ¶ CAP. 51.

Si aliquis de ministerio Ecclesiæ quolibet modo aliquid furatus fuerit, vij. annos pœniteat.

De maledicis & pœna eorum. Ex dictis Hieronym.

¶ CAP. 52.

Apostolus dicit. Neque maledici regnum Dei possidebunt. Si quis hoc peccatum admiserit tam grandè pœniteat, quam grande perpetrauit scelus, quò à regno Dei non separetur. *1. Cor. 6.*

De murmuratoribus. Ex Concilio Magontiensi, cap. viij. ¶ CAP. 53.

Si quis murmurans extiterit, videat ne pœnã murmurantum incurrat, de qua Apostolus dicit, Neque murmuraueritis sicut quidam eorũ murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Iuxta mensuram opúsque peccati, quia in hoc sententia Apostoli pleniter declaratur, sacerdotis iudicio pœniteat. *Dist 90. c. alienus sit. 1. Cor. 10.*

De eadem re. Ex eodem. ¶ CAP. 54.

Qui contentiosus aut murmurans extiterit, secundùm arbitrium prioris ita pœniteat, qualiter culpæ * qualitas extat. *dist 90. c. si quis monachus.* * modus

De eadem re. ¶ CAP. 55.

Apostolus dicit: Omnia facite sine murmurationibus: alienus sit à fratrum vnitate qui murmurat, & opus eius abijciatur. *Philip. 2.*

De contentiosis. Ex decretis Hilarij Papæ, c. xv. *Ad cal. ẽ decret Hilarij.*

¶ CAP. 56.

Si quis videtur contentiosus esse, dicente Apostolo, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei: si quis hoc facit, notetur vsquequo corrigatur. *1. Cor. 11.*

De

De illis qui lasciua sunt lingua. Ex pœnit. Theodori.
¶ CAP. 57.

exstiterit Si quis lasciuus in lingua * fuerit, triduana pœnitentia expietur.

De dissidentibus & litigantibus. Ex dictis Isidori.
¶ CAP. 58.

Si quis discors, & litigans, & per odium dissidens extiterit, quousque ad concordiam redeat, à conuentu & societate Ecclesiæ, vt canones iubent, alienus existat.

De his qui de odio ad pacem nolunt redire. Ex eodem.
¶ CAP. 59.

Si quis odio habet aliquem, ita vt ad pacem reuerti non velit, sicut sancti patres statuerunt, excommunicetur, & ab Ecclesia separetur donec reconcilietur.

In fragm. *De eadem re. Ex decret. Fabiani Papæ, cap. v.*
¶ CAP. 60.

dist. 90. c. si quis contristatus. Si quis contristatus noluerit reconciliari satisfaciente eo qui contristauit, acerrimis maceretur inediis, vsque dum gratanti animo satisfactionem recipiat.

De eadem re. Ex eodem. ¶ CAP. 61.

Si quis non vult reconciliari fratri suo quem odio habet, tamdiu in pane & aqua pœniteat, vsque dum reconcilietur ei.

De eadem re. Ex concilio Agathensi c. xxxi.
¶ CAPVT 62.

dist. 90. c. placuit etiã. Placuit etiam, vt (sicut plærumque fit) quicunque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacem reuocari diuturna contentione nequiuerint, à sacerdotibus ciuitatis primitus arguantur, qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de Ecclesiæ cœtu iustissima excommunicatione pellantur.

Additur ad calcem cõm. Aga. *De illis qui contentiones & rixas amauerint. Ex eodem concilio, cap. v.* ¶ CAP. 63.

dist. 90. c. si quis monachus. Si quis contentiones & rixas amauerit, vel manifestum conuicium fratri intulerit, iuxta arbitrium Rectoris modúmque peccati, diuturna expietur pœnitentia.

De his qui faciles sunt ad detrahendum. Ex eodem cap. x. ¶ CAP. 64.

Annectitur & hoc ad calcem eiusdem conc. Si quis promptus facilísque est ad detrahendum, dicens quod verum non est, vij. dies in pane & aqua sequestratus à fraterno consortio pœniteat.

De pœnitentia eius qui manum mittit in Episcopum. Ex concilio Tungrensi, c. v.

¶ CAP. 65.

Quisquis per dolum mittit manum suam in christum domini, episcopum videlicet patrem & pastorem suum, quia sacrilegium committit: & qui Ecclesiam deuastat, & incendit, quia & hoc sacrilegium est: placuit sanctæ synodo, vt in vno loco, id est in monasterio pœniteat omnibus diebus vitæ suæ.

De clericis maledicis. Ex concilio Carth. iv. c. lvj.
¶ CAP. 66.

Clericus maledicus * maximè in sacerdotibus, cogatur ad postulandam veniam: si noluerit, degradetur, nec vnquam ad officium absque satisfactione reuocetur. *Dist. 46 c. clericus maledicus* * *maximéque à sacerdotibus.*

De illis qui detrahunt suis prioribus. Ex dictis Basilij.
¶ CAP. 67.

Si quis detraxerit ei qui præest, vij. dies à conuentu Ecclesiæ separatus, vt Maria soror Aaron quæ detraxerat Moysi, pœniteat. *In regulis breuioribus ad qu 27. Num. 12.*

Quibus modis tollendæ sint comessationes & ebrietates. August. in epist ad Aurelium Episcopum. *Epist 64.*
¶ CAP. 68.

Dist 44 c. comessationes. Comessationes & ebrietates ita concessæ & licitæ putantur, vt in honorem etiam beatissimorum martyrum, non solùm per dies solennes (quod ipsum quis non lugendum videat, qui hæc non carneis oculis inspicit) sed & quotidie celebrentur. *Et post pauca.* Non ergo asperè (quantùm existimo) non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: sed magis docendo quàm iubendo, magis monendo quàm minando. Sic enim agendum est cum multitudine: seueritas autem exercenda est in peccata paucorum: & si quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis cõminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Ita prius mouebuntur spirituales vel spiritualibus proximi, quorum authoritate & lenissimis quidem, sed instantissimis admonitionibus cætera multitudo frangatur.

Quòd crapula multùm sit christianis contraria. Ex dictis sancti Benedicti. ¶ CAP. 69.

Nihil sic contrarium est homini Christiano, quomodo crapula & ebrietas, sicut ait Dominus in Euangelio. Videte ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate. *Luc. 21.*

Vt malum ebrietatis omnino vitetur. Ex decret. Eutychiæ. Papæ. cap. 8. *Ad calc. decretorum Euty.*
¶ CAP. 70.

Magnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, Christianis modis omnibus cauere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse decreuimus, vsque ad congruam emendationem.

Ne Episcopi & eorum ministri crapula & ebrietate grauentur. Ex decretis eiusdem, c. ix. *Ad calcem decretorum eiusdem.*
¶ CAP. 71.

Episcopi & Dei ministri non debent comessationibus & vinolentiis nimiis incumbere, sed considerent sententiam Domini dicentis, Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate. Moderatè enim cibum & necessarium sumptum sumant, vt iuxta Apostolum, Sobrij sint, & parati ad seruitium Dei. *Luc. 21. 1. Thess 5. 1. Tim 3. Tit. 1.*

De eadem re. Ex conc. Cabilonensi, cap. x. *Cabilon 2.*
¶ CAP. 72.

Vt sobrietatem sacerdotes teneant, & hanc habendam fidelibus prædicent: quia non potest liberè sobrietatem prædicare qui se mero vsque ad alienationem mentis ingurgitat. Hoc & de comessationibus & cæteris pestibus ad gastrimargiam pertinentibus obseruandum est.

dist. 35. c. episcopus.

De eadem re. Ex Canonibus Apostolorum, c. xlij.
¶ CAP. 73.

Episcopus, presbyter, aut diaconus aleæ atque ebrietati deseruiens, aut desinat, aut certè damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens aut desinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laicus.

De eadem re. Ibidem, cap. xliij.
¶ CAP. 74.

Si quis Episcopus aut aliquis ordinatus in consuetudine ebriosus fuerit, aut desinat, aut deponatur.

Annectitur ad calcem decretorum Eusebij.

Quales conuiuæ Episcoporum epulis interesse debeant. Ex decretis Eusebij Papæ, cap. x.
¶ CAP. 75.

Oportet Episcopum moderatis epulis contentum esse suósque conuiuas ad comedendum & potandum non vrgere, quin potius semper sobrietatis præbeat exemplum. Remoueatur ab eius conuiuio cuncta turpitudinis * argumenta, non ludicra spectacula, non acromatum vaniloquia, non fatuorum stultiloquia, non scurriliũ admittantur præstigia. Adsint peregrini & pauperes, & debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes benedictionem percipiant. Recitetur sacra lectio, subsequatur viuæ vocis exhortatio: vt non tantùm corporali cibo, imò verbi spiritualis alimento conuiuantes se refectos gratulentur: vt in omnibus honorificetur Deus, per Iesum Christum Dominum nostrũ.

* augmẽta orig.

De pœnitentia sacerdotum & reliquorum ordinum si inebriati fuerint. Ex pœnitentiali Theodori Episcopi.
¶ CAP. 76.

Sacerdos quilibet si inebriatur per ignorantiam, vij. dies pœniteat in pane & aqua. Si per negligentiã, xv. dies. Si per contemptũ, xl. dies. Diaconus vel monachus secundùm ordinem (vt scriptum est) seu & reliqui clerici & ministri iuxta ordinem iudicio sacerdotis pœniteant. Laici velut vota non habentes, si inebriantur arguantur à sacerdote: quod ebriosi regnum Dei non possidebunt, & interitus sit ebrietas, & cõpellat eos pœnitere. Qui cogit hominem vt inebrietur humanitatis gratia, acerrimè corripiatur, & septem dies pœniteat. Si per contemptum xxx. dies. Nullus Christianus alium Christianũ plus bibere cogat, quàm naturæ sufficiat. Quod si fecerit, iuxta id quod in pœnitentiali habetur, pœniteat.

1. Cor. 6.

De eadem re. Ex dictis Fructuosi Episcopi.
¶ CAP. 77.

Si quis Ecclesiastica præditus ordinatione, aut monachus repertus fuerit ebriosus, in pane & aqua tribus mensibus pœniteat.

Ad calcem decretorum Eutychiani.

Vt clerici & ipsi à comessationibus & ebrietatibus abstineant, & subditos abstinere præcipiant. Ex decretis. Eutychiani Papæ, cap. xiij.
¶ CAP. 78.

Obseruandum est vobis, vt & vos ab ebrietate abstineatis, & vt plebes subditæ abstineant, * prædicetis. Et neque per tabernas eatis bibendo aut comedendo, neque domos aut vicos curiositate qualibet peragretis: neque cum fœminis aut cum quibuslibet personis impuris conuiuia exerceatis: nisi fortè paterfamilias quilibet vos ad domum suam inuitauerit, & cum coniuge sua & prole velit vobiscum spirituali gaudio lætari: & verborum vestrorum refectionem accipere, & vobis refectionem carnalem charitatis officio exhibere. Oportet enim, vt si quando quislibet fidelium carnalibus vos reficit epulis, à vobis reficiatur epulis spiritualibus.

* præcipiatis.

De pœnitentiã eius qui ebrius fuerit. Ex conc. Agathensi, cap. xli.
¶ CAP. 79.

Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit (vt ordo patitur) aut xxx. dierum spatio à communione statuimus submouendum, aut corporali dandum supplicio.

Dist. 35. c. ante omnia.

Quòd vinum vt venenum sit fugiendum. Ex dictis Augustini.
¶ CAP. 80.

Fuge vinum velut venenum, ne ebrietas superet te, expoliatúmque virtutibus te nudum efficiat. Vinum enim, vt sancta scriptura dicit, apostatare facit etiam sapientes. Attende Noë virũ sapientem & sanctum quomodo per ebrietatẽ nudatus est dormiens. Attende & Loth patriarcham qui per ebrietatem se miscuit filiabus impudenter. Hinc beatus Basilius dicit, Multi per vinum à dæmonibus capti sunt: nec est aliud ebrietas, quàm manifestissimus dæmon. Hinc propheta ait: Fornicatio & vinum, & ebrietas aufert cor. Ebrietas enim perturbationem parit, gignit mentis furorem, & flammam suscitat libidinis, Apostolo teste, Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Si quis autem contra hæc fecerit sanctorum statuta, dignam & longam agat pœnitẽtiam: quia vnum est ex his peccatis quæ hominem separant à regno Dei, dicente Apostolo Paulo. Neque ebriosi regnum Dei possidebunt.

Eccles. 31. Genes. 9. Genes. 19. Basilius tomo 1. in admonitione ad filium spiritualem. Osee 4. Ephes. 5. 1. Cor. 6.

De pœnitentia eius qui ex ebrietate vomitum fecerit. Ex pœnitentiali Romano.
¶ CAP. 81.

Qui per ebrietatem vomitum facit, si presbyter aut diaconus est, xl. dies pœniteat. Si monachus xxx. dies. Si clericus xx. dies. Si laicus xv. dies.

De eadem re. Ex pœnitent. Bedæ presbyteri.
¶ CAP. 82.

Laicus si per ebrietatem vomitum facit, tres dies à carne & vino, & ceruisia abstineat.

De pœnitentia eius qui per nequitiam alios inebriat.
¶ CAP. 83.

Si quis per nequitiam alium inebriat, xl. dies pœniteat. Quod si in consuetudine habuerit: communione priuetur, donec dignè pœniteat, & emendationem promittat.

Quòd fugienda sit ebrietas. Ex decr. Clementis Papæ, c. xxxv.
¶ CAP. 84.

Epist. 1. ad Iacobũ fratrẽ domini.

Ebrietatem oppidò prohibebat, & ebriosos corpore & animo mortuos esse prædicabat. De quibus per exemplum aiebat. Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandũ vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cythara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis vestris, & opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Et iterum. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem:

Esai. 5. Ibidem.

qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, & eloquium sancti Israëlis blasphemauerunt: ideo iratus est furor domini in populo suo, & extendit manum suam super eum, & percussit eum, & conturbati sunt montes, & facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Lib.2. de summo bono, c.43. *Quæ mala ebrietas in corpore & mente hominis generet. Isidorus dicit.*

¶ CAP. 85.

Escæ crapulam, potus ebrietatem generant. Ebrietas autem perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flammam libidinis. Ebrietas ita mentem alienat, vt vbi sit nesciat. Vnde etiam malum non sentitur quod per ebrietatem committitur. Verum est quod iuxta Prophetam (*Osee 4.*) dicitur, Fornicatio & ebrietas auferũt cor. Fornicatio enim, sicut ait Salomon, infatuat sapientem. Ebrietas, sicut in Loth (*Genes 19.*), sensum rationis captiuat: vnde & in Prouerbiis: Potentes, inquit, qui iracundi sunt vinum non bibant, ne cum biberint obliuiscantur sapientiam. Plærisque laus est multum bibere, & non inebriari. Audiant hi aduersùm se dicentem Prophetam (*Esai 5.*), Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Vino multo deditos & luxuriosè viuentes Esaias sic arguit dicens, Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. De talibus & alio loco dicitur (*Eccl.10.*), Væ tibi ciuitas cuius rex iuuenis est, & cuius principes mane comedunt. Multi enim à mane vsque ad solis occubitum ebrietati & gulæ voluptatibus seruiunt, nec intelligunt cur nati sint: sed consuetudine belluina detenti, luxuriæ tantum tota die epulisque inseruiunt. Clamat Ioël Propheta (*Ioel.1.*) his qui ebrietati deseruiunt dicens, Expergiscimini ebrij & flete, & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine. Quo testimonio nõ ait tantum, flete omnes qui bibitis vinum, vt bibere omnino non liceat, sed adiecit in dulcedine, quod ad voluptuosam pertinet & prodigam effusionem. Nam quantùm satis est necessitati edocet Timotheum bibere Apostolus dicens (*1.Timot.5.*), Vino modico vtere. Non solum ex vino inebriantur homines, sed etiam ex cæteris potandi generibus, quæ vario modo conficiuntur. Vnde & Nazaræis (*Num.6.*) qui se sanctificabant domino, præceptum est vinum & siceram non bibere: vtraque enim statum mentis euertunt, & ebrios faciunt: luxuriam quoque carnis vtraque æqualiter gignunt. Quidã continentes sicut panem cum pondere edunt, ita & aquam cum mensura sumunt: asserentes ad castimoniam carnis etiam aquæ abstinentiam conuenire.

De impunitate furiosi si quid per eum perditum fuerit. Lib.vij. Institutionum, tit.i.

¶ CAP. 86.

Quod infans vel furiosus perdidit possessori, vel corrupit, impunitum est.

Furiosis matrimonia non contrahenda, contracta non dirimenda. Institut. lib.xxiv. tit.ij. *Digest lib. 23 tit.1. l.16*

¶ CAP. 87.

Furor contrahi matrimonium non finit, quia consensu opus est, sed rectè contractum non impedit.

Item de eodem. Ambrosius super Lucam lib.i. tit.vi. ¶ CAP. 88. *Digest lib 1. tit.6 l.8.*

Furiosus licet ducere vxorem non possit, retinere tamen matrimonium potest.

Item de furiosis. Lib.iij. Instit. tit.xx.

¶ CAP. 89.

Furiosus quoque nullum negotium gerere potest, quia non intelligit quod agit.

Quod idem sit sentiendum de furiosis filiis & parentibus. Nouellarum constit. cap.c.iv.

¶ CAP. 90.

Si furiosus filius vel quæcunque persona liberorum sit in furore, eadem teneantur quæ superius de furiosis parentibus diximus.

De impunitate furiosi. Ambr. lib. Hexaëm. in tract. primæ diei. ¶ CAP. 91. *Lib.1.c.8.*

In iudiciis istiusmodi voluntarios reos non ex necessitate compulsos culpa stringit, pœna condemnat. Neque enim si furore aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti est: quin etiam ipsius diuinæ legis oraculo, si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugij facultatem, vt possit euadere. Hoc igitur de eo quod propriè malum videtur, dictũ sit. Mala enim non sunt, nisi quæ crimine mentem implicant, & conscientiam ligant.

De eodem. August. lib. quæstionum veteris & noui Testamenti, c.ii. ¶ CAP. 92.

Aliquos scimus subitò dementes factos ferro, fuste, lapidibus, morsibus multis nocuisse, quosdam & occidisse. Captos autem industria & iudiciis oblatos minimè reos factos: eò quod non voluntate, sed impellente vi nescio qua, hæc gesserint nescientes. Quomodo enim reus constituitur, qui nescit quid fecerit? *15. q.1. cap. quos scimus.*

Quòd impuberes & furiosi non possint testamentum facere. Instit. lib ii. tit. xii. ¶ CAP. 93.

Testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum eorum animi iudicium est: item furiosi, quia mente carent. Nec ad rem pertinet si impubes postea pubes, aut furiosus postea compos mentis factus fuerit, & decesserit. Furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur.

Iudæos non esse cogendos ad fidem Christianam. Ex Tolet. conc. c. lviij. ¶ CAP. 94. *Tolet. conc. c.56.*

De Iudæis præcepit sancta synodus nemini deinceps vim inferri ad credendum. *Item.* Iudæi non vi sed * libera arbitrij voluntate vt conuertantur, suadendi potius sunt, quàm impellendi. *dist 45.c. de Iudæis. Eodem cõc.* ** liberi arbitrij facultate, Grat.*

Vt nullus Iudæis in errore suo patrocinetur. Item. *Cap 57.*

¶ CAP. 95.

Quicumque Episcopus, siue clericus, siue sæcularis, vllis Iudæis contra fidem Christianam

vel munere vel fauore auxilium præstiterit, verè vt prophanus & sacrilegus, anathema effectus ab ecclesia catholica & regno Dei efficiatur extraneus: quia dignũ est vt à corpore Christi separetur, qui eius inimicis patronus efficitur.

De infirmando Iudæorum testimonio. Item.

¶ Cap. 96.

Cap. 65. 2.q.7.cap. non potest. Infirmari oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, neceis esse credendum qui veritatis fidem à se abiecerunt.

Ne publica officia Iudæis committantur. Item.

Ibid.c.46. ¶ Cap. 97.

17 q.4.ca. constituit sanctum. Hi qui ẽ Iudæis, officia publica nullatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt, ideóque iudices prouinciarũ cum sacerdotibus, eorum surreptiones fraudulentas suspendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autẽ hoc permiserit, velut in sacrilegum excommunicatio proferatur, & is qui subrepserit publicis * codicibus deputetur.

*cædibus orig.

Ne Iudæi mancipia Christiana emere præsumant. Item.

Cap. 65. ¶ Cap. 98.

Iudæis non liceat Christianos seruos nec Christiana mancipia emere, nec cuiusquam consequi largitate. Nefas est enim vt membra Christi seruiant membris Antichristi. Quòd si deinceps seruos Christianos vel ancillas Iudæi habere præsumpserint, sublati ab eorum dominatu libertatem à principe consequantur.

Ne Christiani Iudæorum conuiuiis intersint. Ex concil. Aurelia. tempore Childeberti regis, cap. xiij.

Aurel. Conc.3. ¶ Cap. 99.

Christianis conuiuia interdicimus Iudæorũ: in quibus si fortè fuisse probantur, annuali excommunicationi pro huiuscemodi contumacia subiacebunt.

Ne Iudæi à cœna domini vsque ad secundam feriam in publico appareant. Item cap. xxix.

¶ Cap. 100.

Iudæi à die cœnæ domini vsque in secundam sabbati in Pascha, hoc est ipso quatriduo procedere inter Christianos, neque catholicis populis se vllo * modo vel quacunque occasione miscere præsumant.

* loco orig.

Quòd omni mansuetudine & benignitate Iudæi ad fidei sint vocandi. Gregorius Petro episcopo Terracinensi.

¶ Cap. 101.

Lib.1. regis. epist.34. Ioseph præsentium lator Iudæus insinuauit nobis, quòd de quodam loco, in quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracinensi castro consistentes conuenire consueuerant, tua eos fraternitas expulerit, & in alium locum pro colendis similiter festiuitatibus suis te quoque noscente & consentiente, migrauerint, & nunc de eodem loco expulsos denuò se conqueruntur. Sed si ita est, volumus vt tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & locum quẽ (sicut prædiximus) cum tua conscientia quo cõgregentur adepti sunt, eis (sicut mos fuit) ibidem liceat conuenire. Hos enim qui à Christiana religione discordant, mansuetudine, benignitate, admonendo, suadendo ad vnitatem fidei necesse est congregare: ne quos dulcedo prædicationis & præuentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur.

De seruis Iudæorum ad ecclesiam confugientibus. Gregorius lib. iij. registri Ioanni episcopo Caralitano. Epist. 9.

¶ Cap. 102.

Peruenit ad nos, seruos ancillásque Iudæorum fidei causâ ad ecclesiam fugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum ne restituantur pretium dari. Hortamur igitur vt nullatenus tam prauam consuetudinem manere permittas, sed quilibet Iudæorum seruus ad venerabilia loca fidei causa confugerit, nullatenus eum patiamini præiudicium sustinere: sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizatus, sine vllo Christianorum pauperum damno, religioso ecclesiasticæ pietatis patrocinio in libertatem modis omnibus defendatur.

De Fœlice Christiano, quem quidam Samarites seruituti subiicere volebat. Item Ioanni episcopo Syracusano. Lib.7 Ind.1. epist.12.

¶ Cap. 103.

Fœlix præsentium portitor questus nobis est, cùm sit de Christianis natus parentibus, à quodam Christiano Samaræo se (quod dici scelus est) esse donatum. Et dum huiusmodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mancipia possidere nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat, se tamen per decem & * nouem annos in eius asserit seruitio permansisse. Sed cognoscente hoc decessore vestro sanctæ memoriæ Maximiano, ab eo se zelo (sicut decuit) sacerdotali commoto, de Samaræi seruitio nefario dicit liberatum. Sed quia eiusdem Samaræi filius post v. annos factus dicitur Christianus, & supradictum Fœlicem in eius seruitium (quantùm ipse dicit) quidam nituntur redigere: Sanctitas vestra hæc quæ edocti sumus diligenter inquirat: & si ita ea esse constiterit, eum tueri studeat, & à nullo sub qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitiosæ sectæ mancipia dominos suos ad fidem præcedentia seruitio eorum redigi apertè iura prohibeant: quantò magis hic de Christianis parentibus natus & factus à paruulo Christianus, hanc non debet quæstionem aliquo modo sustinere?

Vt veteres synagogas Iudæi obtineant. Item Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. Lib 7 ind. 2. ep. 5.

¶ Cap. 104.

Iudæi de ciuitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quòd synagogam eorum quæ Caralis sita est, Petrus qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo volente, perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est dominico in ipsa festiuitate paschali cum graui scandalo, sine vestra occupauerit voluntate, atque imaginem illic genitricis Dei dominique nostri, & venerandam crucem vel birrum album, quo de fonte surgens indutus fuerat, posuerit. His hortamur affatibus, vt sublata exinde cum ea qua dignum est veneratione, imagine atque cruce, debeatis quod violenter ablatum est reformare: quia sicut legalis definitio nouas Iudæos non patitur erigere synagogas, ita quoque eos sine inquietudine veteres habere permittit. Paulò post.

Li. 11. ep 15. *Ne Iudæi à solemnitatibus suis vi arceantur. Item Paschasio episcopo Neapolitano.*

¶ CAP. 105.

Dist. 45. c. qui sincera. Iudæi habitantes Neapoli questi nobis sunt, asserentes quòd quidam eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festiuitatum suarum solennia colere, sicut eis nunc vsque & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obseruare vel colere. Quòd si ita se veritas habet, superuacuæ rei videtur operam adhibere.

Lib. 5 regist. c. 231. seu epist 31. *De mancipiis Iudæorum si fieri Christiani voluerint, quid agendum sit. Gregorius Fortunato Neapolitano Episcopo.*

¶ CAP. 106.

Dist. 54. c. fraternitatē. Fraternitatem vestram oportet esse sollicitā, si de Iudæorum seruitio non solùm Iudæus, sed etiam quisquā paganorum fieri voluerit Christianus postquam voluntas eius fuerit patefacta, nec hunc sub quolibet ingenio vel argumento cuipiam Iudæorum vænundandi facultas sit: sed is qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatem modis omnibus vendicetur. Hi verò quos huiuscemodi oportet seruos amittere, ne forsitan vtilitates suas irrationabiliter existiment impediri sollicita vos hoc conuenit consideratione seruare, vt si paganos, quos mercimonij causâ de externis finibus emerint, infra tres menses dum emptor cui venditi fuerant non inuenitur, fugere ad Ecclesiam fortè contigerit, & velle se dixerint fieri Christianos, vel etiam extra Ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint, pretium eorum à Christiano scilicet emptore percipiāt Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiuscemodi seruorum Iudaicorum velle suum dixerit, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodum emerit, nec Dominus qualibet occasionis specie audeat vænundare, sed ad libertatis procul dubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad sibi seruiendum dicitur * comparasse.

* reseruasse. orig.

Epist 29 ad Theod. Imperatorem. *De Zelo sacerdotum Christianorum contra Iudæos. Ambrosius in epistola ad VVercellenses.*

¶ CAP. 107.

Relatum est à comite orientis militarium partium incensam esse Synagogam, idque authore factum Episcopo. Non assero expectandam fuisse assertionē Episcopi: sacerdotes enim turbarum moderatores sunt studiosi pacis, nisi cùm & ipsi mouentur iniuria Dei aut Ecclesiæ contumelia. *Item.* Quid mandas in absentem iudicium? habes præsentem, habes confitentem reum. Proclamo quòd ego Synagogam incenderim, quòd illis mandauerim, ne etiam esset locus in quo Christus negaretur. *Item.* Non vides, Imperator, quia Deus se pro illis prohibet rogari, quos tu vindicandos putas? *Item.* Quis habet Synagogam vindicare? Christus, quem occiderunt, quem negauerunt? An Deus pater vindicabit eos qui nec patrem recipiunt? *Item.* Si de causis pecuniariis comites tuos consulis, quantò magis in causis religionis sacerdotes domini æquum est consulas. *Item.* Integra adhuc tibi sunt omnia, in hoc me ego Deo nostro pro te obligo, nec verearis sacramentum. Nunquid Deo displicere poterit, quod pro eius emendatur honorificentia? *Item.* Quod honorificentius fieri potuit, feci, vt me magis audires in regia: ne si necesse esset audires in Ecclesia.

Quod Iudæi bellandi potestatem amiserint. Hieronymus super Esaiam lib. ij. ¶ CAP. 108. In c 3. Esa.

Non est mirum si apud Iudæos perierit omnis dignitas bellatorum, cum militandi sub gladio & arma portandi non habeant potestatem.

De damnatione Iudæorum si Christianum circuncīderint. Cod. lib 1. ¶ CAP. 109.

Iudæi & bonorum proscriptione & perpetuo exilio damnabuntur, si nostræ fidei hominem circuncidisse eos, vel circumcidendum mandasse constiterit. L. Iudæis. C. de Iudæ. & cælico.

De mancipiis Iudæorum, si ad Ecclesiam confugerint. Ex vita beati Greg. lib. iv. c. xliij.

¶ CAP. 110.

Quemadmodum Iudæos violenter baptizari Gregorius denegabat, ita Christianos eis quoquo modo subijci nullatenus permittebat. *Item.* Iudæorum mancipia semel confugientia ad Ecclesiam nusquam quibuslibet suasionibus reddi permittebat. *Item.* Non solū Christiana mancipia in libertatem pristinam legaliter reuocabat Gregorius, verùm paganorum ad fidem venire volentia, vendi nullo modo permittebat. Ibid c. 45. Ibid. c. 46.

Quod nulla infamis persona accusare possit. Stephanus omnibus episcopis, c. i.

¶ CAP. 111.

Accusator vestrum nullus sit seruus aut libertus, nullaque suspendij rea, aut infamis persona. Repellantur etiam cohabitantes inimicis, & omnes laici, quos ad infestationem blasphemiæ affectio amicitiæ incitare solet.

Vt Iudæi conuersi honorentur. Gelasius Quinigesio Episcopo. ¶ CAP. 112.

Vir clarissimus Telesinus quamuis Iudaicæ credulitatis esse videatur, talem se nobis approbare contendit, vt eum meritò * nostrum appellare debeamus qui pro * Antonio parente suo specialiter postulauit, vt eum dilectioni tuæ commendare debeamus. Et ideo * fratrem supradictum voluntatis nostræ mandatorumque respectu ita te habere conuenit, vt non solùm in nullo penitus opprimatur, verùm etiam in quo ei opus fuerit, solatio tuæ se gaudeat dilectionis adiutum. * vestrū. * Antio. * frater.

Qua diligentia examinandum sit de seruis Iudæorum. Gelasius Siracusio, Constantio, & Laurentio Episcopis. ¶ CAP. 113.

Iudas qui Iudaicæ professionis existit mancipium, iuris sui quod ante paucos annos se asserit comparasse, nunc ad Ecclesiam Venefranam confugisse suggessit, sicut petitorij tenor annexus ostendit, eò quòd dicat sibi ab infantia Christiano nuper à præfato domino signaculum circumcisionis infixum. Quapropter diligenter vestra inter vtrumque sollicitudo rerum fideliter examinet veritatem, quatenus nec religio temerata videatur, nec seruus hac obiectione mentitus competentis iura domini declinare contendat.

*Quod Iudæi seruari debeant, non occidi. Alexander Papa ij. omnibus Episcopis * Hispaniæ.* * Galliæ

¶ CAP. 114.

Placuit nobis sermo, quem nuper de vobis audiuimus: quomodo tutati estis Iudæos qui inter vos habitant, ne interimerentur ab illis qui cōtra Sarracenos in Hispaniam proficiscebantur. Illi quippe stulta ignorantia, vel fortè cæca cupiditate commoti in eorum necem volebant sæuire, quos fortasse diuina pietas ad salutem prædestinauit. Sic etiā beatus Gregorius quosdam qui ad eos delendos exardescebant, prohibuit, impium esse denuncians eos delere velle, qui Dei misericordia seruati sunt: vt patria libertatéque amissa, diuturna pœnitentia patrum præiudicio, in effusione sanguinis saluatoris dānati, per terrarum orbis plagas dispersi viuant. Dispar nimirum est Iudæorum & Sarracenorum causa. In illis enim qui Christianos persequuntur, & ex vrbibus & propriis sedibus pellunt iustè pugnatur: hi vbique parati sunt seruire. Quendam etiam Episcopum Synagogam eorum destruere volentem cohibuit.

De eodem. Berengario Narbonensi vicecomiti.

¶ CAPVT 115.

Nouerit prudētia vestra nobis placuisse, quòd Iudæos qui sub vestra potestate habitant, tutati estis ne occiderentur Non enim gaudet Deus effusione sanguinis, neque lætatur in perditione malorum.

*Item, * VVillefredo Narbonensi Archiepiscopo.* *Vvilfredo.

Omnes leges tam Ecclesiasticæ quàm seculares effusionem humani sanguinis prohibent.

Ne medicina à Iudæo accipiatur. Ex septima Synodo, cap. xi. ¶ CAP. 116.

Nullus eorum qui in sacro sunt ordine aut laicus azyma Iudæorum manducet, aut cum eis habitet, aut eos in infirmitatibus suis vocet, aut medicinam ab eis accipiat, aut cum eis in balneo lauet. Si verò quisquam hoc fecerit: si clericus est deponatur, si laicus verò excōmunicetur.

Ne Christiani cum Iudæis ineant conuiuia. Ex concilio Agathensi cap. xl. ¶ CAP. 117.

Omnes clerici siue laici Iudæorum conuiuia vitent, nec eos ad conuiuium quisquam accipiat: quia cùm apud Christianos cibis communibus non vtantur, indignum est atque sacrilegū eorum cibos à Christianis sumi, cùm ea quæ Apostolo permittente nos sumimus ab illis iudicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Christiani quàm Iudæi, si * nobis quæ ab illis vitantur apponuntur, illi verò à nobis oblata contemnant. 28 q. 1. cap. omnes deinceps clerici. 1. Tim. 4. * nos quę ab illis ponuntur vtamur: illi &c. orig.

Ne Iudæi iudices vel telonarij constituantur. Ex cōc. Matisconensi tempore Guntranni Regis, c. xvi. Matisc. cōc. 1. c. 13.

¶ CAP. 118.

Ne Iudæi Christianis * præliis iudices deputentur, aut telonarij esse permittātur, per quod illis (quod Deus auertat) Christiani videantur esse subiecti. * populis orig.

De pœnitentia eorum qui cum Iudæis cibum sumpserint. Ex conc. Eliberitano, c. l.

¶ CAP. 119.

Si aliquis clericus siue fidelis fuerit qui cum Iudæis cibum sumpserit, placuit eum à communione abstinere, vt debeat emendari.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DECRETI PARS DECIMA-QVARTA.

De Excommunicatione iusta vel iniusta, et quibus de causis, et quo ordine facienda sit.

Epist. j ad Iacobu fratrem domini statim post princi. Matth 16.

Qua discretione beatus Petrus docuerit in vno Clemente omnes Ecclesiæ præsules ligare & soluere.

¶ CAPVT PRIMVM.

LEMENTI trado, ait beatus Petrus, à Domino mihi traditam potestatem ligandi atque soluendi, vt de omnibus quibuscunque decreuerit in terris, hoc decretum sit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & soluet quod expedit solui: tanquam qui ad liquidum Ecclesiæ regulam nouerit.

Ibidem aliquãto post.

Item de eodem.

¶ CAPVT 2.

Omnes, ô Clemens, cum tanta reuerentia tua verba suscipiant, vt sciant legatum te & præconem esse veritatis, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlo, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlo, * quandoquidem (vt dixi) quæ oportet ligabis, & quæ expedit solues.

Matth. 16.
* quoniã- quidem orig.

Lib quadraginta hom.

Ne prælatus propriam sequens voluntatem aut soluere noxios, aut ligare conetur insontes. Gregorius in homilia xxvi.

¶ CAP. 3.

11. q. 3. cap. plerunque.

Plerumque contingit, vt hic iudicis locum teneat, cuius ad locum vita minimè concordat: ac sæpe agitur vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat. Sæpe in soluendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur pastor: vndè fit vt ipsa ligandi ac soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subditorum moribus exercet. Sæpe fit vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur pastor. Indicare autem dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Vnde rectè per Prophetam dicitur, Mortificabant animas quæ non moriuntur, & viuificabant animas quę non viuunt. *Ezech 13.* Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat: & non victurum viuificare nititur, qui reum à supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda: videndum quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos sentẽtia pastoris absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm interni arbitrium sequitur iudicis. Quod benè quatriduani Lazari illa resurrectio designat, quæ videlicet demonstrat quia prius mortuum dominus vocauit, & viuificauit dicens, Lazare veni foras, & postmodũ is qui viuens fuerat egressus à discipulis est solutus, sicut scriptum est, Cúmque egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis, soluite eum & finite abire, & ecce illum discipuli iam viuentem soluunt, quem magister resuscitauerat mortuum. *Ioan. 11.* Si enim discipuli mortuũ soluerent, fœtorem magis ostenderent quàm virtutem. Ex qua consideratione nobis intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem authoritatem soluere, quos authorem nostrum intelligimus per suscitantem gratiam viuificare. Quæ nimirum viuificatio ante rectitudinem operis in ipsa iam cogno-

ſcitur cõfeſſione peccati. Vnde & huic ipſi mortuo nequaquã dicitur, reuiuiſce, ſed veni foras. Omnis quippe peccator dum culpã ſuã intra cõſcientiã abſcõdit, introrſus latet, in ſuis penetralibus occultatur. Sed mortuꝰ venit foras, cũ peccator nequitias ſuas ſpõte cõfitetur. Lazaro ergo dicitur, Veni foras: acſi apertè cuilibet mortuo in culpa diceretur: cur reatum tuum intra conſcientiam abſcondis? foras iam per confeſſionem egredere, qui apud te per * cogitationem interius lates. Veniat itaque foras mortuus, id eſt culpam confiteatur peccator. Venientem verò * ſoluant diſcipuli, vt paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amouere, quam meruit qui non erubuit confiteri quod fecit. Hæc de ſolutionis ordine breuiter dixerim, vt ſub magno moderamine paſtores Eccleſiæ vel ſoluere ſtudeant, vel ligare.

* negationem. *orig.* * foras *inſeritur in orig.*

Quòd ſancti minimè delinquunt cùm peccantes maledicti ſententia feriunt. Gregorius in moralibus lib. iv. cap. vi.

¶ Cap. 4.

24. q. 3 c. cũ ſancti viri. Cùm ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt, non ad hanc ex voto vltionis, ſed ex iuſtitiæ examine * erumpunt. Intus ſubtile Dei iudicium aſpiciunt, & mala foris exurgentia, qua maledictione ferire debeant cognoſcunt, & eo maledicto non peccant, quo ab interno * iudice non diſcordant.

* prorũpunt. *orig.* * iudicio. *orig.*

Greg. moral. lib. 4. c. 5. *Item. Quòd duobus modis maledictum proferatur, & iniuſta vincula iuſto non eſſe metuenda.*

¶ Cap. 5.

Scriptura ſacra duobus modis maledictum memorat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iuſtitiæ, vt ipſo primo homine peccante prolatum eſt, cùm audiuit, Maledicta terra in opere tuo: & cùm Abrahæ dicitur, maledicentibus tibi maledicam. Rurſum quia maledictum non iudicio iuſtitiæ profertur, ſed liuore vindictæ promitur, voce Pauli prædicantis admonemur, qui ait, Benedicite & nolite maledicere. *Auguſtinus de verbo domini ſecundùm Matthæum, c. xvi.* Cœpiſti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra: ſed vt iuſtè alliges vide, nam iniuſta vincula dirumpit iuſtitia. Cùm autem correxeris & concordaueris cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terra: cùm ſolueris in terra, erit ſolutus & in cœlo.

Geneſ. 3. *Geneſ. 12.* *Rom. 12.* *11. q. 3. c. cœpiſti.*

Ad locum, Gratias ago Deo meo. *Quòd abominabilis ſit Deo qui vel iuſtum ligauerit, vel ſoluerit iniuſtum. Hieronymus ſuper epiſtolam Pauli ad Philemonem.*

¶ Cap. 6.

11. q. 3. c. Si quis dixerit Si quis dixerit iuſtum iniuſtum, & iniuſtum iuſtum, abominabilis vterque apud Deum eſt. Similiter qui ſanctum dicit eſſe non ſanctum, & rurſum non ſanctum aſſerit ſanctum, abominabilis apud Deum eſt.

Prou. 18.

In cap. 16. *Quòd apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed vnumquemque vita defendat aut damnet. Hieronymus ſuper Matthæum libro tertio.*

¶ Cap. 7.

Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cœlo: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlo. Iſtum locũ Epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur: cùm apud Dominum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à ſacerdote immundi fiant, non quò ſacerdotes immundos faciant, ſed quò habeant notitiam de leproſis, & non leproſis, & poſſint diſcernere qui mundus, quíue immundus ſit. Quomodo ergo ibi ſacerdos mundum vel immundum leproſum non facit, ſic & hic non alligat vel ſoluit Epiſcopus & presbyter eos qui inſontes ſunt vel noxij, ſed pro officio ſuo cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, qui ſoluendus. *Leuit. 14.*

Sententiam iniuſtè prolatam nullatenus eſſe metuendam. Gelaſius Epiſcopis Orientalibus, de communione Acatij vitanda. *Leuit. 14.*

¶ Cap. 8.

Cui eſt illata ſententia, deponat errorem, & vacua eſt. Si iniuſta eſt, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Eccleſiam eius neminem poteſt iniqua grauare ſententia. Ita ergo ea ſe non abſolui deſideret, qua ſe nullatenus perſpicit obligatum. *11 q. 3 c. cui eſt illata.*

Non impunè cedere ſi quis patitur iniuſtè. Auguſt. de ſummo bono. ¶ Cap. 9. *11. q. 3. c. ſecundùm Catholicam.*

Secundùm Catholicã fidem ſanámq; doctrinam, nec Dei naturæ nocere quiſquã poteſt, nec natura Dei iniuſtè nocere cuiquam, nec nocere iniuſtè patitur quẽquam. Qui enim nocet, ait Apoſtolus, recipiet hîc quod nocuit. *Coloſſ. 3.*

Nullum damnari niſi pro iniqua conſcientia. Aug. de ſermone Domini in monte. *Lib. 2. c. 29.*

¶ Cap. 10.

Temerarium iudicium plærumque nihil nocet ei de quo iudicatur temere. Ei autem qui temere iudicat, ipſa temeritas neceſſe eſt vt noceat. *11. q. 3. c. temerarium.*

Item. Auguſtinus in epiſtola ad clerum Hipponenſem. ¶ Cap. 11. *Epiſt. 137.*

Nunc ſi vobis placet vt nomen presbyteri non recitetur, ne iis qui ad Eccleſiam nolunt accedere, ſicut ait Apoſtolus, demus occaſionem, non erit hoc noſtrum factum. Quid enim obeſt homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, ſi de libro viuentium non eum deleat iniqua conſcientia? *2. Cor. 11.*

De eodem. Auguſtinus ad Secundinum Manichæum. ¶ Cap. 12. *Tomo 6. lib. cõtra Secundinum Manich. c. 1.*

Senti de Auguſtino quicquid libet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet. *11. q 3. c. ſent.*

In iudicio ſolam timendam eſſe conſcientiam. Aug. ſuper Pſal. xxxvi. ¶ Cap. 13. *Ad verſũ: Nec dãnabit eũ cùm iudicabitur illi.*

Etſi ad tempus damnaris ab homine, & ſi * dixeris ſententiam proconſuli in Cyprianum, aliud eſt ſella terrena, aliud tribunal cœleſte, ab inferiore accipit ſententiam, à ſuperiore coronam. *11 q. 3. c. etſi tempus* * dixeris ſententiam proconſulis.

Iusto pro maledicto iniustè illato, præmium fore sperandum. Augustinus super Psal. xxxvij. — Ad versū: Quoniā in te speraui.

§ Cap. 14.

11. q. 3. c. custodi. — Custodi intus innocentiam tuam vbi nemo opprimit causam tuam. Præualuit in te falsum testimonium, sed apud homines. Nūquid apud Deum valebit, vbi causa tua dicenda est? Quādo Deus erit iudex, alius testis quàm conscientia tua non erit. Inter iudicem iustum & conscientiam tuam noli timere, nisi causam tuam. *Item. Augus. super Psal* 102. Qui iustus est & iniustè maledicitur, præmium illi redditur. — Ad versū: Faciens misericordiam dominus.

Vt presbyter vel diaconus ab Episcopo suo quocumque modo deiectus à prouincialibus Episcopis discutiatur, & ante hoc à nemine in communionē recipiatur. Ex Sardicensi conc. c. xvij.

§ Cap. 15.

11. q. 3. c. Si Episcopus forte iracūdus. — Si quis Episcopus fortè iracundus (quod esse non debet) citò & asperè commouetur aduersùs presbyterum siue diaconum, & exterminare eū de Ecclesia voluerit: videndum est ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et ideo habeat potestatem is qui abiectus est, vt Episcopos finitimos interpellet, & causa eius audiatur, ac diligentius tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Episcopus qui iustè aut iniustè eum abiecit, patienter accipiat vt negotium discutiatur: vt vel probetur sententia eius à plurimis, vel emendetur. Tamen priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum qui fuerit à communione separatus, nullus debet præsumere vt communioni societ.

Vt Episcopis qui subiectis vehementes fuerint & implacabiles, à vicinis Episcopis communio denegetur. Ex Arelatensi concilio, c. xi. — Agath. conc. cap. 3.

§ Cap. 16.

11 q. 3 cap. episcopi. — Episcopi si sacerdotali moderamine postposito, innocentes ac minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserint, aut ad gratiam festinantes recipere fortassè noluerint, à vicinis Episcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur: & si parere noluerint, communio illis vsque ad tempus Synodi à reliquis Episcopis denegetur.

*Exemplum huius rei. Gregorius magno * Episcopo Mediolani.* — * presbytero habet Greg. Li. 2. indict. 11. epis. 26.

§ Cap. 17.

24. q. 3. c. cōperimus. — Comperimus, quòd Laurentius quondam frater & coëpiscopus noster, nullis te culpis extantibus communione priuauerit, ideóque huius præcepti nostri authoritate munitus officium tuum securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine.

Ne Episcopus præcipitem sententiam dictet. Gregorius Maximiano Syracusano Episcopo. — Li 12. regis. epist. 26.

§ Cap. 18.

Frequenter me admonuisse vos, recolo, vt in proferenda sententia esse præcipites nullatenus deberetis: & nunc ecce cognoui quia reuerendissimum virum Abbatem Eusebium commora furore vestra fraternitas excommunicauit: quod ego valde miratus sum.

Vt sana ratio corrigat quod mens turbata peccauerit. Augustinus ad Auxilium Episcopum. — Epist 75.

§ Capvt 19.

Precor vt ignoscas precanti veniam excommunicato, si agnouerit culpam. Si autem nihil eum peccasse prudenter aduertis, fac quod sanctum virum facere oportet, vt si tibi contigit tanquam homini, quod vtique homo dicit in Psalmo, Turbatus est præ ira oculus meus, exclames ad Deum, Miserere mei domine quoniam infirmus sum, vt porrigat tibi dextram suam, & comprimat iracundiam tuam, & tranquillet mentem tuam ad videndam faciendámque iustitiam. Aufer gesta Ecclesiastica quæ perturbatior quàm consideratior forsitan fecisti. — Psal 6.

Sugillatio sacerdotum qui ad persequendas culpas prosiliunt incautè. Rabanus de pressuris Ecclesiasticis, lib. 1.

§ Cap. 20.

Non in perpetuum damnamur cùm iniustè iudicamur, dicente Psalmista, Nec damnabit illum cum iudicabitur illi. Multi denique sacerdotum culpam zelo Dei se persequi profitentur, sed dum indiscretè hoc agunt, sacrilegij facinus incurrunt, & dum præcipites quasi ad emendandum ruunt, ipsi quoque multò magis deterius cadunt. — 24. q. 3 c nō in perpetuū. Psal. 36.

Qualiter in prælatum vindicari debeat, qui subiectum illicitè damnauerit. Ex Concilio Parisiensi tempore Ludouici.

§ Cap. 21.

De illicita excommunicatione lex Iustiniani Catholici Imperatoris, quam probat & seruat Ecclesia Catholica constitutione 118. capite CCCCLI. decreuit vt nemo Episcopus, nemo Presbyter, excommunicet aliquem, antequam causa probetur propter quam Ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus ea aliquem excommunicauerit, ille quidem qui excommunicatus est maioris sacerdotis authoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat. Is autem qui non legitimè excommunicauit, in tantum tempus abstineat à sacra communione, quantum maiori sacerdoti visum fuerit: vt id quod iniustè fecit ipse iustè patiatur. Et hinc sanctus Gregorius ad Ioannem Episcopum iniustè excommunicantem inter cætera scripsit, dicens, Cassatis prius, atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Petri Apostolorum principis authoritate, decernimus XXX. dierum spacio sacra te communione priuatum, ab omnipotenti Deo tanti excessus veniam cum summa pœnitentia ac lachrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius, non iam tantùm iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas iuuante domino, seueriùs puniendam: quia nemo præproperè vel præposterè scilicet non commonitus neque cōuentus est iudicandus, de conuentione huiusmodi, patratoris manifestorum criminum lex dicit: Quicumque tribus authoritatibus iudicis — 24 q. 3. c. de illicita. Lib. regist 2. c. 45. epist. 6. ad Ioannem episc. primæ Iustinianæ.

conuentus, vel tribus edictis fuerit ad iudicem prouocatus, aut vno pro omnibus peremptorio, id est quod causam extinguit, fuerit euocatus, & præsentiam suam apud iudicem à quo ei denunciatum est exhibere noluerit, aduersùs eum quasi in contumacem iudicari potest: quinimo nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum. Et hanc sententiam de tribus authoritatibus conuentis ex Euangelica veritate Cœlestinus ad Nestorium scribens, & Ephesina Synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Ioannem scribens comprobant. De peremptorio autem scripto, Aphricanum Concilium monstrat de Cresconio, vt si conuentus resipiscere detrectauerit, suo contemptu & contumacia faciente, authoritate iudiciaria protinus excludatur. Et item beatus Gregorius de sententia in contumacem, scribens ad Maximum præsumptorem Salonitanum episcopum dicit: Hortamur vt ad nos venire omni postposita excusatione festines, quatenus seruata iustitia hæc de quibus accusaris & cognoscere, & finire secundùm canonica instituta Christo reuelante, possimus. Ita autem fac vt ad veniendum amplius iam moras non ingeras, ne ipsa te magis absentia obnoxium his quæ dicuntur assignet, & nos in te hæc res non solùm propter dicta crimina quæ purgare subterfugis, sed etiã propter inobedientiæ culpam durius scilicet vt in contumacem, cogat ex Concilio ferre iudicium.

Epist conc. Ephesini ad Nestorium Cap. 44.

Lib. 5 regist. epist. 3 seu c. 103.

Quales subiecti erga eos esse debeant qui animum offenderint præsidentis. Ex epistola 1. Clementis ad Iacobum.

¶ CAP. 22.

Quædam ex vobis ipsis intelligere debetis, si qua sunt quæ Episcopus vester propter malorum hominum insidias non potest euidentius & manifestius proloqui. Verbi gratia: si inimicus est alicui pro actibus suis, nolite expectare vt ipse vobis dicat, Cum illo nolite amici esse: sed prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absque contentione obsecundare, & auertere vos ab eo cui ipsum sentitis aduersum. Sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, vt vnusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrorum amicitias ferre, festinet citius ei reconciliari qui omnibus præest. Et per hoc redeat ad salutem, cum obedire cœperit monitis præsidentis. Si quis verò amicus fuerit his quibus ipse amicus non est, & locutus fuerit his quibus ipse non loquitur, vnus est, & ipse ex illis qui exterminare volunt Dei Ecclesiam, & cùm corpore vobiscum esse videatur, & mente & anima contra vos est, & multo est nequior hostis hic, quàm hi qui foris sunt, & euidenter inimici sunt.

Epist 2. c. 2. *Vt communicans excommunicatis similem sortiatur vindictam. Calixtus Episcopus Galliæ.*

¶ CAP. 23.

11. q. 3. c. excommunicatos.

Excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis iustam examinationem, nec cum eis in oratione, aut cibo, vel potu, vel osculo communicet, nec Aue eis dicat. Quia quicumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem & ipse simili excommunicationi subiacebit. *Cap 11 canonũ Apost.*

De eadem re. Fabianus Papa Ecclesiæ comministris. *Epist. 1.*

¶ CAP. 24.

Cum excommunicatis non est communicandum. Et si quis cum excommunicato auertendo regulas scienter saltem in domo simul locutus fuerit vel orauerit, ille communione priuetur. *11. q. 3 c. Sicut Apostoli.*

Ne quis Episcopus alterius Episcopi presbytero vel diacono communione priuato scienter communicet. Ex Sardicensi concilio, c. xvi.

¶ CAP. 25.

Siue diaconus, siue presbyter, siue quis clericorum ab Episcopo suo communione fuerit priuatus, & ad alterum perrexerit episcopum, & scierit ille ad quem confugit, eum ab episcopo suo fuisse abiectũ, non oportet vt ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se conuocatis episcopis causam esse dicturum.

Vt quilibet Ecclesiastici ordinis ministri excõmunicatis communicantes communione priuentur. Ex Antiochensi conc. cap. ij. *Ant 1. sub Iulio 1.*

¶ CAP. 26.

Si quis de episcopis, vel presbyteris, vel diaconis, seu quilibet ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione, tanquam qui regulam confundit ecclesiæ.

Ne quis clericum communione priuatum recipiat, nisi aut suo Episcopo reconciliatum, aut Synodali satisfactione purgatum. Ex eodem conc. c. vi.

¶ CAP. 27.

Si quis à proprio Episcopo communione priuatus est, non ante suscipiatur ab aliis, quàm suo reconcilietur episcopo, aut certè ad Synodum quæ congregatur occurrens, pro se satisfaciat. *11. q. 3. c Si quis à proprio.*

Ab Ecclesia eliminatum quisquis clericorum in communionem receperit pari lege indicetur. Ex conc. ij. Carthag. cap. vij.

¶ CAP. 28.

Qui merito facinorum suorum ab ecclesia expulsi sunt, si ab aliquo episcopo, vel presbytero, vel * clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipsi pari crimine cum eisdem teneantur obnoxij. *De eadem re. Ex concilio iv. Carthag. Cap. 73.* Qui communicauerit vel orauerit cum excommunicato, siue clericus siue laicus, excommunicetur. *11 q. 3. qui merito.* * diacono *11 q 3. c. qui communicauerit.*

De eadem re. Ex Cæsaraugustensi conc. cap. v.

¶ CAP. 30.

Hi qui per disciplinam aut sententiam Episcopi ab ecclesia fuerint separati, ab aliis episcopis non sunt recipiendi. Quod si scientes episcopi fecerint, non habeant communionem.

De eadem re. Ex conc. Tolet. 1. c. xv. ¶ CAP. 30.

Si quis laicus abstinetur, ad hunc vel ad domũ eius, vel clericorum vel religiosorum nullus accedat. Similiter & clericus si abstinetur, à clericis deuitetur. Si quis cum illo colloqui aut conuiuari fuerit deprehensus, etiam ipse abstineatur. Sed hoc pertineat ad eos clericos qui * vnius sunt episcopi, & ad oẽs qui moniti fuerint de eo qui abstinetur siue laico quolibet siue clerico. *11. q. 3. c. Si quis laicus.* * eiusd ori.

Cap 24. *De eadem re. Ex canonibus Martini Episcopi ad laicos.* ¶ Cap. 31.

Non liceat communicare excommunicatis, neque in domos eorum introeuntes orare cum eis. Si autem aliquis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quilibet Ecclesiasticus excõmunicato communicauerit, quasi perturbans omnem disciplinam Ecclesiæ, excõmunicetur.

Lib. 3. regist. epist. 24. *Item de eod. Gregorius Ianuario Episcopo Sardiniæ.* ¶ Cap. 32.

Eis qui ab Ecclesiastica communione suspensi sunt, nullus religiosus secundùm canonum statuta iungatur.

Ne quis contra Ecclesiasticam satisfactionem excommunicatis communicet. Gelasius Maiorico, Serano, & Ioanni Episcopis. ¶ Cap. 33.

Cœlestinus presbyter fratris & coepiscopi nostri Serani, qui contra pontificale iudicium contráque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis cõmunicationem sacram ministrare præsumpsit, cùm non poterit ignorare sententiam proprij sacerdotis, ab officio protinus Ecclesiastico repellatur, vt nullus Ecclesiæ ministrorum contra pontificalia statuta venire contendat.

De eadem re. Ex Regula sancti Benedicti, c. xxvi. ¶ Cap. 34.

Si quis frater præsumpserit sine iussione Abbatis fratri excommunicato quolibet modo se iungere aut loqui cum eo, vel mandatum ei dirigere: similem sortiatur excommunicationis vindictam.

Vt excommunicatus ante examen non communicet, statuta misericorditer pœnitentia his qui aliter fecerint. Ioannes viij. clero & ordini Salernitano. ¶ Cap. 35.

11. q. 3. c. de illis presbyteris. De illis presbyteris qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri domini Papæ Nicolai excommunicati sacrum ministerium contingere præsumpserunt, ipsi in se damnationis (sicut sancti canones statuerunt) sententiam intulerunt. Tamen quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis, ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, vt sancta communione saginati studeant tribus continuis annis per hebdomadam * omni secunda & sexta feria, à vino aut aceto penitus ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere.

*omni tẽpore, 2. & 4. & 6. feria à vino & carne penitus ieiunare sic Grat.

Vt nullus Ecclesiæ Sacramenta ab excommunicatis accipiat. Ioannes viij. Michaeli Regi Bulgarorum. ¶ Cap. 36.

Si ab his quos excommunicatos habebamus sacramenta quæcumque suscipitis, constat quia idololatriam, non vt Catholici essetis, sed vt schismatici efficeremini, reliquisse videmini.

Item vt clericus siue laicus à suo Episcopo damnatus ab aliis non recipiatur. Ex conc. Niceno. c. v. ¶ Cap. 37.

De his qui communione priuantur, seu ex clero, seu ex laico ordine, ab Episcopis per vnãquamque prouinciam sententia regularis obtineat, vt hi qui abiiciũtur, ab aliis non recipiãtur.

De eadem re. Ex epistola Carthag. conc. ad Cœlestinum Papam. ¶ Cap. 38.

Deprecamur, vt deinceps ad aures vestras hinc venientes non facilius admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem vltrà velitis excipere: quia etiam hoc Niceno concilio definitum facilè aduertit venerabilitas tua. Nam si de inferioribus clericis vel laicis videtur ibi præcaueri, quantò magis hoc de Episcopis voluit obseruari, ne in prouincia à communione suspensi à tua sanctitate præproperè vel indebitè videantur communioni restitui? Presbyterorum quoque & sequentium clericorum improba refugia (sicut te dignum est) repellat sanctitas tua. Extat inter decreta cõc. African. c. 105. Cap 5.

Item de eadem re Nicolaus Epiphanio Episcopo. ¶ Cap. 39.

Sancimus, vt si quis presbyter pro aliquo neglectu aut crimine à proprio excommunicatus fuerit Episcopo, ab alio Episcopo non communicetur. Si verò ante audientiam communicare præsumpserit, dãnationis in se illatam cognoscat sententiam.

De eadem re. Ex Canon. Apostolorum cap. xi. ¶ Cap. 40.

Si quis excommunicato saltem in domo locutus fuerit, vel orauerit, iste cõmunione priuetur. *Exemplum cauendi: Ex lib. Pontificali.* Anastasius 2. natione Romanus sedit anno vno, mensibus xi. diebus 24. Et multi presbyteri atque clerici eiecerunt se à communione ipsius: eo quòd sine consilio eorum communicasset diacono Thessalonicen. qui communis erat Acacio: & quia occultè voluit reuocare Acacium, & non potuit, quia diuino nutu percussus est Acacius. 11 q. 3. c. sicut Apostoli. dist. 19. cap. Anastasius.

Quod nemo possit iustè damnari, nisi canonicè ad audientiam vocatus. Alexander ij. Geruasio Remensi Archiepiscopo. ¶ Cap. 41.

Iustè non potest fieri, vt prius quis à quoquam prælato excommunicetur, quàm missa synodica canonicè ad respondendum vocetur.

Vt prælatus si quem ante probationem causæ damnauerit, maiori audientiæ addictus recipiat & ipse quod fecit. Nouellarum constitut. xi. c. xx. ¶ Cap. 42.

Nemo episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur propter quam Ecclesiastici canones hoc fieri iubẽt. Si quis autem aduersùs ea excommunicauerit aliquem, ille quidem qui excommunicatus est, maioris sacerdotis authoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem qui non legitimè excommunicauit, in tantum abstineat tempus, quantum maiori sacerdoti visum fuerit, vt quod iniustè fecit, ipse iustè patiatur. 2 q. 1. c. nemo episcopus.

Quo moderamine sedes Apostolica in ferenda sententia qualitatibus hominum condescendat. Ex decretis Gregor. vij. ¶ Cap. 43.

Quoniam multos peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim 11 q. 3. c. quoniam multos.

nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate: deuicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus (prout possumus) temperamus. Apostolica itaque authoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet vxores, liberos, filios, seruos, ancillas seu mancipia, nec non rusticos, & seruientes, & omnes alios qui non adeo curiales sunt, vt eorum consilio scelera perpetrentur, & eos qui ignoranter excõmunicatis cõmunicant, siue illos qui cõmunicant cũ eis qui excommunicatis cõmunicant. Quicunq; autẽ aut arator, aut peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum deuenerit vbi non possit emere, vel non habeat vnde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non pro sustentatione superbiæ, sed humanitatis causa dare voluerit, non prohibemus.

Epist 75. *Vtrùm vno quolibet peccante tota domus eius anathemate ferienda sit. Ex epist. Augustini ad Auxilium episcopum.* ¶ CAP. 44.

24. q. 3. c. Si habes. Si habes de hac re sententiam certis rationibus vel scripturarum testimoniis exploratam, nos docere digneris quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti vxor, aut pro domini seruus, aut quisquam in domo etiam nondum natus, si eo tempore quo vniuersa domus est anathemate obligata nascatur, nec ei possit per lauacrum regenerationis in mortis periculo subueniri. * Hæc enim corporalis est pœna, qua legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quippe ad terrorem viuentium mortalia corpora perimebantur, quandoque etiam moritura. Spiritualis autem pœna, qua fit quod scriptum est, Quæ ligaueris super terram erunt ligata & in cœlo, animas obligat, de quibus dictum est, Anima patris mea est: & anima filij mea est: anima quæ peccauerit ipsa morietur. Audistis fortasse aliquos magni nominis sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantium. Ego autẽ si quis ex me quæsierit, vtrùm rectè fiat, quid ei respondeam non inuenio. Nunquam hoc facere ausus sum de quorundã facinoribus vnanimiter aduersùs Ecclesiam perpetratis, nisi grauissimè commouerer. *Item*. Quomodo possumus vel Deo vel hominibus iustam reddere rationem, si animas innocẽtes pro scelere alieno quod non trahũt, sicut ex Adam in quo omnes peccauerunt, originale peccatum spirituali supplicio puniamus? Etenim Classiciani filius etsi traxit ex patre noxam primi hominis sacro fonte baptismatis expiandam, tamen quicquid postea qui eum genuit, peccati pater eius admisit, vbi particeps iste non fuit, ad eum non pertinere quis ambigat? Quid dicam de coniuge? quid dicam de tot animabus in vniuersa familia?

[Margin: * Nec — Matth. 16. — Ezech. 18. — Paucu lis interiectis. — Rom 5.]

Apostolicæ sedis exemplum, quomodo quosdam excommunicatos publicè pronunciet, quosdam quasi dissimulet, quos tamen saluandos pœnitentiæ medicamento monet. Vrbanus 2. Gibehardo Constantiensi episcopo.

¶ CAP. 45.

Excommunicationis quæstione tractata, sancti prædecessoris nostri Gregorij sententiam cõfirmantes, ita eam domino inspirante determinauimus. Primo siquidem gradu Rauennatem Hæresiarcham Romanæ Ecclesiæ inuasorẽ ab omnibus catholicæ ecclesiæ membris alienum & excommunicatũ esse cẽsemus. Secundo eos qui armis, pecunia, consilio, aut obedientia ecclesiasticos maximè ordines aut honores ab eis accipiendo, eorum nequitiæ adminiculum subministrãt. Hos igitur principaliter anathematis vinculis adstringentes, in tertio gradu cõmunicantes eis nos quidem non excõmunicauimus, sed quia ipsi se eorũ * cõmunione condẽnant, in nostrã eos societatẽ sine pœnitentiæ vltione & absolutione nequaquam recipimus. Sanctis quippe canonibus cautum constat, vt qui excõmunicatis cõmunicauerit, excõmunicetur. Ipsi tamen pœnitentiæ atque absolutionis modos ea moderatione decreuimus, vt quicunq; seu ignorantia, seu timore, seu necessitate negotij cuiusquã maximi & maximè necessarij, eorũ se cõuictu, salutatione, oratione, osculóue contaminauerit, minoris pœnitentiæ medicina societatis nostræ participium sortiatur. Eos verò qui aut spontaneè aut negligenter inciderint, sub ea volumus disciplinæ coërcitione suscipi, vt cæteris metus incutiatur.

[Margin: * excõmunicatione]

De eadem re. Nicolaus Papa Hincmaro Remorum Archiepiscopo. ¶ CAP. 46.

Excellentissimus Rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his qui communicant cũ his qui cũ * Ingeltrude sæpe damnata cõmunicant fœmina, quoniã eam cum cõmunicatoribus & fautoribus suis pari vinculo anathematis retineri constat astrictã. Quapropter nunc beatitudini tuæ iniungimus, vt super hoc nostra authoritate freta curã de his sumere studeat. Et quia docta diuinitus sanctitas tua valde nouit aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod ex studio delinquitur, istúdq; posterius duobus prioribus strictius esse puniendum, idcirco solerter inuigilet, & cauta discretione singulorum modos diiudicet, quatenus hi ex necessitate vel ignorantia delinquunt authoritate nostra per te absoluantur, si tamen ipsa eorum ignorantia vel necessitas vera & non simulata, vel non ex voluntate, processerit. Quia vt benè nosti, plærique sunt qui possunt quidẽ, sed non volunt recta nosse. Vnde Psalmista de huiusmodi, Noluit, inquit, intelligere vt bene ageret. Illos autem qui studio suo obligantur & contẽptu interdicta nostra postponunt, non nisi digna satisfactione præueniente volumus à te prorsus absolui.

[Margin: 11 q 3. c. excellentissim*. — * Engiltrude — Psal 35.]

Quod ratum sit in cœlo Ecclesiæ iudicium. Augustinus super Ioannem parte 1. tract. xliv. ¶ CAP. 47.

Cùm excommunicat Ecclesia, in cœlo ligatur excommunicatus: cum reconciliat Ecclesia, in cœlo soluitur reconciliatus.

[Margin: Milleloquiũ August. ad titulum Excommunicationis tribuit c. 49. sed nec ibi legitur.]

Item de potestate Ecclesiæ. Chrysostomus super epistolam ad Hebræos, sermone iv.

¶ CAPVT 48.

Nemo contemnat vincula Ecclesiastica: non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

[Margin: Hom. 4. ad c. 2. epistolæ ad Hebr. — 11. q. 3 c. nemo contemnat.]

Quid sit anathematizari. Ex quinta Synodi actione v. ¶ CAP. 49.

Certum est quòd qui impius demonstratus est, omnimodò separatus est à Deo: sicut etiam ille

[Margin: 24. q. 3. c. certum est.]

ille qui anathematizatus tanquam impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema, nisi à Deo separatio. Actione viij. Iudiciũ anathematis nihil aliud est, nisi à Deo separatio, quod impius licet in verbo ab aliquo non suscepisset, tamen anathema reipsa sibi infert per suam impietatem, semetipsum à vera vita separans.

Milleloquiũ tribuit, c. 14. nec ibi reperitur.

Quàm graue sit periculum anathematizari. Augustinus de verbis Apost. serm. lxviij.

¶ Cap. 50.

11 q. 3 cap. omnis Christianus.

Omnis Christianus dilectissimi qui à sacerdotibus excommunicatur, Satanæ tradi dicitur. Quomodo? Scilicet quia extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc quasi diabolo tradi dicitur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vnde illos quos tunc Apostolus Satanæ esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat. 1. Tim. 1.

Quid intersit inter excommunicationem & anathema. Ioannes viij. Luitberto Archiepiscopo Maguntino.

¶ Cap. 51.

Engeltruden vxorem Bosonis noueris non solùm excommunicatione (quæ à fraterna societate separat) sed & anathemate, quod ab ipso corpore Christi, quod est ecclesia, recidit, crebiò percussam.

Quàm sit graue anathema. Ex historia Anastasij bibliothecarij Romanæ ecclesiæ.

¶ Cap. 52.

Tharasius patriarcha cùm eligeretur, dixit, Anathema procul à Deo emittit, & à regno cœlorum expellit, ducens in tenebras exteriores.

Epist. 2. post init.

Quòd regnum cælorum intercluditur quibus ecclesia clauditur. Eutychianus episcopis per Siciliam.

¶ Cap. 53.

Quibus regnum Dei præcluditur, proculdubio & ecclesia denegatur. De quibus dominus in Euangelio, potestatem Apostolorum eorúmque successorum annuncians ait; Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum alligaueritis peccata, alligata erunt, id est, quibus ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cœlestis clausa erit. Matth. 18.

Lib 3. regist. epist. 20.

Quòd ordinatio quæ ab excommunicatis fit nullam vim habet. Gregorius Maximo præsumptori Salonæ.

¶ Cap. 54.

Additur inauditum nefas, quòd post interdictionem quoque nostram, quæ sub excommunicatione quoque nostra ordinantiúmque te facta est, cæsis presbyteris, diaconibus, cæteróque clero manu militari ad medium diceris deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullo modo possumus: quia ab excommunicatis est hominibus * consecrata.

* al. celebrata.

De eadem re. Ex decret. vij. Gregorij Papæ.

¶ Cap. 55.

Gregorius Papa synodo præsidens dixit. Ordinationes illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum patrum sequentes vestigia irritas fieri censuimus.

Exemplum cauendi. Paulus in vita Greg. lib. iiij. cap. ix.

¶ Cap. 56.

Cum Dalmatinorum generalitas honoratum Archidiaconum, quem Gregorius ex presbytero in diaconum conuerterat, sibi præficiendum cõcorditer elegissent, eorúmque decretum pontifex approbasset, factione Malchi episcopi rectoris Apostolici patrimonij, manu militari, Maximus multis criminibus inuolutus episcopatum Salonitanæ ciuitatis inuasit. Quod Gregorius audiens Dalmatinis & Iadectinis episcopis, ne illi manus imponerent sub magna interminatione prohibuit. At vero Maximus, qui episcopatus sedem contra canones inuaserat, etiam sacerdotium contra Deum per symoniacam hæresin ab episcopis duntaxat excommunicatis precio corruptis, non timuit promereri.

Quod qui excommunicatus est alium excommunicare nequit. Alexander ij. Guillelmo Marcioni.

¶ Cap. 57.

Audiuimus quod Henricus, Rauennas dictus Archiepiscopus nisus sit te excommunicare: quod, quia excommunicatus te excõmunicare non potuit, apostolica authoritate te tuósque absoluentes, mandamus exinde non curare. 24 q. 1. c. audiuimus.

De eadem re. Nicolaus Papa Michaeli Augusto.

¶ Cap. 58.

Ait Cœlestinus Papa episcopis orientalibus scribens, Si quis ab episcopo Nestorio aut ab aliis qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus vel exutus est seu antistitis seu clerici dignitate, hûc in nostra communione & durasse, & durare manifestum est, nec iudicamus eum esse remotum: quia non poterat quemquam eius remouere sententia, qui se iam præbuerat ipse remouendum. 24 q. 1. c. ait Cœlestinus.

De eadem re. Item ad Clerum Constantinopolitanum.

¶ Cap. 59.

Apertè inquit, sedis nostræ sanxit authoritas nullum siue episcopum, siue clericum, seu professione aliqua Christianum qui à Nestorio vel eius similibus, ex quo talia prædicare cœperũt, vel loco suo vel communione deiecti sunt, vel eiectum vel excommunicatum videri. Sed hi omnes in nostra communione & fuerunt & huc vsque perdurant: quia neminem deijcere vel remouere poterat, qui prædicans talia titubabat. Intellexisti Imperator ex supra memoratis non potuisse, vt non dicamus prælatum suum saltem quemlibet remouere qui fuerant olim remoti, nec deijcere quemquam iam ante prostrati. 24 q. 1. c. apertè inquit

Nos non debere communicare defunctis quibus in vita non communicauimus. Leo Rustico Narbonensi episcopo.

¶ Cap. 60. Epist. 92. c.

De communione priuatis & ita defunctis, horum causa Dei iudicio seruãda est, in cuius manu fuit, vt talium obitus non vsque ad communionis remedium differretur. Nos autem quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus. 24. q. 2. c. de communione.

De eadem re. Gelasius Papa Fausto Magistro militiæ. Epist. 4.

¶ Cap. 61.

Mortuos suscitasse legimus Christum, in errore mortuos absoluisse non legimus. Et qui hoc certã faciendi solus habuit potestatẽ beato Petro Apostolo principaliter mandat, Quæcũque super terram ligaueris erunt ligata & in cœlo, & quæcumque solueris super terram erũt Matth. 16.

soluta & in cœlis. Super terram, inquit, nam in hac ligatione defunctum nusquam dixit absoluendum.

Quòd liceat hæreticos etiam post mortem anathematizari. Ex actione i. quintæ Synodi.

¶ CAPVT 62.

*24. q. 2. c. sanè profertur. Hac de re multa sub finem Edicti Iustiniani Imperatoris Ioãnni Papæ 2. trãsmissi: extat ad calcem tom. 1. Conc. * Theod. eccl. hist. lib. 5. c. 34. & 35. * In concilio Chalcedon. August. c. 3. lib. de vnitate Ecclesiæ. Ioan. 13. * Aug. sanctæ memoriæ cõsuluit & statuit teneri ab initio, &c. Sic Gratia.*

Sanè profertur à quibusdã, qui dicunt oportere post mortem hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinã sacrorum patrum, qui non solùm viuentes hæreticos condemnauerunt, sed & post mortem, vtpote in sua impietate mortuos, anathematizauerunt: sicut eos qui iniustè condemnati sunt reuocauerunt post mortem, & in sacris διπτύχοις scripserunt: quod factũ est in * Ioãne & in * Flauiano religiosæ memoriæ episcopis Constantinopolitanis. *Item August. ait.* Si fortè isti libri ita designant traditorem suum, sicut designauit dominus Iudam, legant in eis nominatim & expressè vel Cæcilianum vel * eius ordinatores eorumdẽ librorum fuisse traditores, & si non eos anathematizauero ipse cum eis iudicer tradidisse. *Item.* Quæ modò recitata sunt * à Gelasio sanctæ memoriæ, conueniunt statui teneri ab initio in ecclesia: impium dogma iam inculpatum & condemnatum, & eos qui tali dogmati obnoxij sunt anathematizari vult Ecclesiæ traditio, licet mortui essent. Ideo & sanctæ memoriæ Augustinus dicit, Si modo conuinceretur Cæcilianus de his quæ inferuntur ei, etiam post mortem illum anathematizo.

Conc. Afri. cap. 41.

Item. Multi episcopi congregati, & quædam de diuersis ad ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes, de episcopis statuerunt defunctis qui suas facultates hæreticis relinquunt, vt & post mortem anathemati subijciantur.

*August. epist. 50. ad Bonifacium. * Refert Liberatus Breuiarij sui cap. 10. ex epist. Ibæ ad Marim Persam, cuius fragmentum extat actione 10. Chalc. Cõc. * quatuor. * Locus vt apparet deprauatus vel mutilus, fortè: Quòd excommunicationẽ dictasset in Leonem, qui fuit, &c. * Socrates histo. eccl. li. 6. c. 10. & lib. 7. c. 45. Sozomenus li. 8. c. 14. Nicephorus li. 17. c. 27. & 28. Liberatus in breuiario, cap. 13.*

Item. Et si vera sunt quæ Cæciliano obiecta sunt, & nobis aliquando possent monstrari, ipsum mortuũ anathematizaremus. Sunt autem etiam Augustini sanctæ memoriæ epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua non rectè sapuerunt, licet non condemnati fuissent adhuc viuentes, vt demonstrato peccato, isti etiam post mortem anathemati subijciantur. *Item.* Dicis licere mihi etiam de mortuis iudicare, quia iudicium non tantùm de viuis, sed etiam de mortuis fieri potest. *Item.* * Rabulas sanctæ memoriæ episcop' factus Edessenæ ciuitatis, qui in sacerdotibus explenduit, Theodorum Mopsuestenum etiam post mortẽ, in ecclesia anathematizauit. *Item.* Etiam Romanorũ ecclesia ante * paucos annos Dioscorũ, * qui fuit Papa ecclesiæ eiusdem, & post mortem anathematizauit, cùm nec in fidem peccasset: & hoc sciunt omnes qui hic degunt Romani, & maximè qui in dignitatibus existunt, qui etiam eidem Dioscoro communicatores permanserũt vsque ad eius mortem. *Item.* Etiam * Origenem, si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliquis recurrerit, post mortem inueniet anathematizatum: quod etiam in isto fecit & vestra sanctitas, & Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. *Item.* Sacra Synodus dixit: Sufficiunt quidem quæ dicta & prolata sunt, ecclesiasticam traditionem demonstrare, quòd oportet hæreticos, & post mortem anathematizari.

De eadem re. Actione iiij. eiusdem synodi.

¶ CAP. 63.

Sacra synodus dixit: Augustini religiosæ memoriæ, qui inter episcopos Africanos splenduit, diuersæ epistolæ recitatæ sunt, significantes quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem ecclesiasticam traditionem & alij Africani reuerendissimi episcopi seruauerunt: sed & sancta Romana ecclesia quosdam episcopos & post mortem anathematizauit, licet pro fide in vita sua non essent accusati, & vtrumque apud nos habita gesta significant.

Vt qui sponsam alterius rapuerit, & reddere noluerit, cum ipsa quam rapuit excommunicetur, si ad sponsum illa redire contempserit. Ioannes viij. Rostanio Archiepiscopo.

¶ CAP. 64.

Atho præsentium lator dum in nostro seruitio fideliter excubaret, quendam virum fœminam sibi desponsatam queritur rapuisse: & ideo fraternitas tua authoritate nostra suffulta suffraganeos suos episcopos præsentialiter conuocet, sicque vnanimi sententia si sponsam huic raptor non reddiderit, tam idem quàm rapta, si ad sponsum pristinum remeare noluerit, omni communione priuentur. *27. q. 2. ca. Atho præsentium.*

Vt notentur excõmunicatorum nomina. Ioannes viij. in concilio apud Rauennam, cap. xij.

¶ CAP. 65.

Curæ sit omnibus episcopis, excommunicatorum omnino nomina tam vicinis episcopis quã suis parœcianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ foribus ecclesiæ cunctis venientibus inculcare: quatenus in vtraque diligentia excommunicatis vbique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur. *11. q. 3. c. curæ sit omnibus.*

De eodem. Ioannes viij. Petro episcopo.

¶ CAP. 66.

Si Deodatus & Gregorius statuto iam tempore ad nos venire, & omnia iustè atque canonicè emendare contempserint, grauioribus eos perpetui anathematis vinculis innodabimus, eorũque scelera & excommunicationes & anathemata scribentes, ante sanctissimam beati Petri Apostoli imaginem suspendemus, vt omnibus de toto mundo ad limina Apostolica venientibus illorum sit nota iniquitas, & consortio sacræ ecclesiæ videantur extranei.

Excommunicati munera non suscipienda. Ex Eliberit. conc. c. xxviij. ¶ CAP. 67.

Episcopum, placuit, ab eo qui non communicat munera non accipere debere.

Eleemosynam eius qui excommunicatus fuit, si resipuerit, accipiendam. Vrbanus Guimundo Auersano episcopo. ¶ CAP. 68.

Sanè quòd super Richardo Burrelli filio vestra fraternitas egisse innotuit pro zelo Dei & animarum charitate, laudamus: sed non adeo timẽdum, non adeo vobis ab eius eleemosynis abstinendum. Inter cæteros quippe nostræ fidei patres, beatus Leo doctor egregius, Quibus inquit, viuis non communicauimus, nec mortuis communicare debemus. Constat ergo, quoniam quibus viuis (vt ex opposito loquamur) *24. q. 2. c. Sanè quod. Epist. 91. c. 6.*

communicauimus, mortuis quoque communicare possumus. Nos planè inter duo oppugnantia positi, impiis quidem & schismaticis communicare nullo modo possumus, istis autem, licet peccatoribus & prædonibus, dispensatiuè * pro tempore communicamus: quia & hactenus Ecclesiam sustentauerunt, & se fideliores in posterum pollicentur: alioquin oportet nos de huius mundi partibus exire: sub qua etiã sponsione nos eis nuper in beati Petri natalitiis absolutionem indulsimus. Quia ergo prædictus vir neque nominatiuè excommunicatus, neque communicans excommunicatis ex nomine obiit, sed in domini sui fide atque seruitio: licet nobis eius, dispensatiuè, id est quamdiu eos nos patimur, eleemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis moribus adiuuare.

* Gratia. habet: propterea benedicamus. 1. Cor. 5.

Excommunicato non licere quempiam accusare. Ex Cartag. conc. vij cap. j.

¶ CAP. 69.

4 q. 1. c. diffinimus.

Definimus eum ritè ad accusationem non admitti, qui postea quam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc excommunicatione constitutus, siue sit clericus siue laicus, accusare voluerit.

De eadem re. Nicolaus Michaeli Imperatori.

¶ CAP. 70.

4. q. 1. cap. quod autẽ hi.

Quòd hi qui à fratre Ignatio depositi & excommunicati fuerant nullam aduersùs eum intorquere * damnationẽ potuerint, ex secunda vniuersali synodo declaratur, cùm dicitur, Si Ecclesiasticum fuerit crimen quod episcopo illatum fuerit, tunc probari oportet accusantium personas, vt primò quidem hæreticis non liceat accusationes contra orthodoxos episcopos pro ecclesiasticis negotiis facere. Sed ne hos hæreticos esse denegetis, audite sequentia, Hæreticos inquiunt, esse dicimus tam eos qui olim ab ecclesia proiecti sunt, quàm qui post hæc à nobis anathematizati sunt. Porro si adhuc nec sic creditis, quod subditur audite, Præter hos autem aiunt, & eos qui fidem quidem sanam simulant confiteri: schismaticos etiam & eos qui seorsum à communicantibus nobis episcopis collectas faciunt. Deinde verò & si quidam ab ecclesia super causis quibusdam fuerint reprehensi, & proiecti aut excommunicati, siue ex clero siue ex laicali ordine, nec his licere accusare episcopum, antequã proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos qui sub accusatione priori existunt, non ante esse acceptabiles in episcopi accusatione, n aut aliorum clericorum, quàm innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum.

* sententiam dãnationis. Conc. Constantinop. 1. c. 6 vtidem aliquantò superius admonet, apud nos non reperitur.

Cap. 70.

Quòd non liceat cuiquam alium excommunicare, nisi cui potestas fuerit concessa. Ex regula sancti Benedicti, c. lxvij.

¶ CAP. 71.

Ordinamus atque constituimus, vt nulli liceat quemquã fratrum suorum excõmunicare aut cædere, nisi cui potestas ab Abbate data fuerit. Peccantes autem coram omnibus arguantur, vt & cæteri metum habeant.

1. Timot. 5.

Epist. 2.

Vt nullus alterius subiectum excommunicare, nec metropolitanus aliquid in parœcia suffraganei agere præsumat. Calixtus episc. Galliæ. ¶ CAP. 72.

9 q. 2 c. nullus alterius.

Nemo alterius terminos vsurpet, nec alterius parœcianũ iudicare aut excommunicare præsumat: quia talis diiudicatio, aut excõmunicatio, vel dãnatio, nec rata erit, nec vires vllas habebit: quoniam nullus alterius iudicis nisi sui sententia tenebitur aut dãnabitur. *Item.* Nullus primas vel metropolitanus diœcesani ecclesiam, vel parœcianum, aut aliquem de eius parœcia præsumat excommunicare vel iudicare vel aliquid agere, absque consilio vel iudicio.

9 q. 3. c. nullus primas.

Vt pro qualitate peccati pœnitentia imponatur. Ex regula sancti Benedicti, c. xxiij. ¶ CAP. 73. Cap. 24.

Secundùm modum culpę, excõmmunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura: qui culparum modus * ex Abbatis pendet iudicio. Si quis tamen frater in culpis leuioribus culpabilis inuenitur, à mensæ participatione priuetur. Priuati autem à mensæ consortio, ista erit ratio, vt in oratorio Psalmum aut antiphonã non imponat, nec lectionẽ recitet, vsque ad satisfactionẽ. Refectionem autẽ cibi post fratrũ refectionem solus percipiat: vt si fratres, verbi gratia, reficiunt vi. hora, ille frater nona: si fratres nona, ille vespera, vsque dũ satisfactione congrua veniam consequatur. *Ibidem, c. xliij.* Qui pro graui culpa ab oratorio & à mensa excommunicatur, hora qua opus Dei in oratorio celebratur, ante fores oratorij prostratus iaceat, nihil dicens: * nisi tantum posito in terra capite prostratus pronus, omnium de oratorio exeuntiũ pedibus conculcetur, & hoc tam diu faciat, vsque dum abbas iudicauerit satisfactum esse. Qui dum iussus ante abbatem venerit, prouoluat se pedibus ipsius abbatis, deinde omnium vestigiis fratrum, vt orent pro eo. Et tunc, si iusserit abbas, recipiatur in choro, vel quo abbas decreuerit ordine: ita planè, vt Psalmum vel lectionem, vel aliud quid non præsumat in oratorio imponere, nisi iterum abbas iusserit. Et omnibus horis dũ completur opus Dei, proijciat se in terra in loco in quo stat, & sic satisfaciat vsque dum iubeat abbas vt quiescat iam ab hac satisfactione. Qui verò pro leuibus culpis excommunicantur tantum à mensa, in oratorio satisfaciant, & vsque ad iussionem abbatis hoc faciant, vsque dum benedicat eis, & dicat, sufficit.

* in abbatis pendeat arbitrio

Cap. 44.

* sed posito in terrã capite pronus sternatur omnium de oratorio exeuntiũ pedibus: Sic hodie codices excusi.

De sede Episcoporum, cur in Ecclesia altius cæteris sedere debeant. Ex epistola Vrbani Papa.

¶ CAP. 74.

Epist. Vrbani 1. ad omnes episc. de communi vita fideliũ c. 4.

Quòd autẽ sedes episcoporum non nisi in ecclesiis excelsè constitutæ, & præparatæ inueniũtur * in throno: speculationẽ & potestatẽ iudicandi, & soluendi atq; ligandi à Domino sibi datam maximè docent. Vnde ipse Saluator in Euangelio ait, Quæcunq; ligaueritis super terrã, erunt ligata & in cœlo: & alibi, Accipite spiritũ sanctũ, quorum remiseritis peccata, remittũtur eis, & quorũ retinueritis retenta sunt. Ideo ista prætulimus charissimi, vt intelligatis potestatẽ episcoporum vestrorum, in eisque Deum veneremini, & eos vt animas vestras diligatis, & quibus illi non communicant non communicetis, & quos eiecerint nõn recipiatis. Valde enim timenda est sententia episcopi licet iniustè liget, quod tamen summopere præuidere debet.

* al. vt thronus.

Matth. 18.

Ioan. 20.

Episcopus excommunicaturus aliquem qualiter alloqui debeat clerum & plebem. Ex conc. Rotomagensi, c. iij. ¶ CAP. 75.

Nouerit charitas vestra, fratres mei, quod

quidam vir nomine N. diabolo * suadente, postponens Christianam * promissionem quam in baptismo professus est, per apostasiam conuersus post sathanam cui abrenunciauit & omnibus operibus eius, vineam Christi, id est, ecclesiam eius deuastare & deprædari non pertimescit, pauperes Christi quos pretioso sanguine suo redemit, violenter opprimens & interficiens, & bona eorũ diripiens. Vnde quia filius huius nostræ ecclesiæ, cui Deo authore præsidemus, debuerat esse (quia in ea per aquã & spiritũ sanctũ renatus est, & inter adoptiuos filios Dei adnumeratus, quamuis modò filius * Dei non sit imitando diabolũ) solliciti ne per negligentiã pastoralem aliqua de ouibus nobis creditis deperiret, pro qua in tremendo iudicio ante principẽ pastorum dominum nostrum Iesum Christum rationẽ reddere compelleremur: iuxta quod ipse terribiliter nobis cõminatur dicens, Si non annunciaueris iniquo iniquitatẽ suam, sanguinem eius de manu tua requirã: misimus ad eum presbyterũ nostrum & literas cõmonitorias semel, & iterũ, atque tertiò, inuitantes eũ canonicè ad emendationẽ, & satisfactionem, & pœnitentiã, corripientes eũ paterno affectu. Sed ipse (proh dolor) diabolo cor eius indurante, monita salutaria * spreuit, & in incœpta malitia perseuerãs, ecclesiæ Dei, quã læsit superbiæ spiritu inflatus, satisfacere dedignatur. De talibus itaque transgressoribus, & sanctæ religionis pacisque quam Christus suis discipulis dedit atq; reliquit, violatoribus, præcepta dominica & Apostolica habemus, quibus informamur quid de huiuscemodi præuaricatoribus agere nos oporteat. Ait enim dominus in Euangelio: Si peccauerit in te frater tuus corripe eũ. Fratres in vnumquemq; nostrũ peccat, qui in sanctam ecclesiã peccat. Si enim sancta ecclesia vnũ corpus est, cuius corporis caput Christus est: singuli autem sumus alter alterius membra, & si cum patitur vnum membrum compatiuntur omnia membra, procul dubio in nos peccat qui mẽbra nostra lædit. Iubet ergo dominus, vt frater, id est Christianus, in nos peccans, primò secretè corripiatur, deinde cũ testibus redarguatur, nouissimè in conuẽtu ecclesiæ publicè * conueniatur. Quòd si has tres commonitiones & pias correptiones contẽnit, & satisfacere despicit, post hæc sit tibi, inquit, sicut ethnicus & publicanus, id est gentilis atque paganus: vt iam non pro Christiano, sed pro pagano hãbeatur. Et in alio loco, membrũ quod à sua cõpage resoluitur & à iunctura charitatis dissociatur, & omne corpus scandalizat, dominus & abscindi & proijci iubet, dicens, Si oculus, manus, vel pes tuus scandalizat te, erue eum & proijce abs te. Et Apostolus: Auferte inquit, malum ex vobis. *Et item*, Si quis frater nominatur, & est fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cum huiusmodi nec cibũ sumere licet. Et Ioannes dilectus præ cæteris Christi discipulis talem nefarium hominem salutare prohibebat, dicens, Nec ei aue dixeris, nec eum in domũ receperis: qui enim ei aue dicit, cõmunicat operibus eius malignis. Dominica itaque atque Apostolica præcepta adimplentes, membrum putridum & insanabile quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis à corpore ecclesiæ abscindamus, ne tam pestifero morbo reliqua membra corporis velut veneno, inficiantur.

[Marginal notes: * instigante; * professionem; * diaboli sit; Ezech. 3.; * spernit.; Matth. 18. Luca 17.; * corripiatur; Matth. 18.; 1. Cor. 5. Ibidem.; 2. Ioann.]

Prima excommunicatio. Ex eodem c. iv.

¶ Cap. 76.

Igitur quia monita nostra & crebras exhortationes contempsit, quia tertiò secundùm dominicum præceptum vocatus, ad emendationem & pœnitentiam venire despexit, quia culpã suã necdum cognouit, nec confessus est, nec missa nobis legatione, qui causam eius exquirimus, quia parœcianus noster est, veniam postulauit, quia in cœpta malitia diabolo cor eius indurante perseuerat, & iuxta quod Apostolus dicit, secundùm duritiam suam & cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ: idcirco nos eum cum vniuersis complicibus & communicatoribus fautoribúsque suis, iudicio Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & beati Petri Principis Apostolorum & omnium sanctorum, nec non & nostræ mediocritatis authoritate, & potestate nobis diuinitus collata ligandi & soluendi in cœlo & in terra, à preciosi corporis & sanguinis perceptione, & societate omnium Christianorum separamus, & à liminibus sanctæ matris ecclesię in cœlo & in terra excludimus, & excommunicatum & anathematizatum decernimus, & damnatum cum diabolo & angelis eius & omnibus reprobis in igne æterno iudicamus: nisi fortè à diaboli laqueis resipiscat, & ad emendationem & pœnitentiam redeat, & ecclesiæ Dei quam læsit satisfaciat. Et respondeant omnes tertiò amen, aut, fiat fiat, aut, anathema sit. Debent enim xij. sacerdotes episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusione anathematis vel excommunicationis proijcere debent in terram, & conculcare pedibus. Post hæc episcopus plebi ipsam excommunicationem communibus verbis debet explanare, vt omnes intelligant quàm terribiliter damnatus sit, & vt nouerint quòd ab illa hora in reliquum non pro Christiano, sed pro pagano habendus sit, & qui illi quasi Christiano communicauerit aut cum eo manducauerit, aut biberit, aut eum osculatus fuerit vel cum eo colloquium familiare habuerit (nisi fortè ad satisfactionem & pœnitentiam eum prouocare studuerit) aut in in domo sua eum receperit, aut simul orauerit cum eo, procul dubio similiter sit excommunicatus. Deinde epistolæ presbyteris per parœcias mittantur, continentes modum excommunicationis. In quibus iubeatur, vt dominicis diebus post lectionem euangelij, plebibus sibi commissis publicè annuncient ipsam excommunicationem, vt ne quis per ignorantiam communicet excommunicato. Oportet etiam vt alijs episcopis ipsa excommunicatio manifestetur. Præcepit enim Toletanum cõcilium, vt inuicem mox scripta percurrant per omnes prouinciæ episcopos quoscumque adire potuerint, vt excommunicatus audiatur. Seniori etiam eius ipsa excommunicatio debet nota fieri.

[Marginal notes: Rom. 2.; Tolet conc. 1. c. xi.]

Excommunicationis allocutio. Ex concilio Aureliano, c. 1.

¶ Cap. 77.

Audistis dilectissimi quanta & quàm horrida prauitatis & iniquitatis opera N. à diabolo instigatus perpetrare non timuerit, & quomodo per apostasiã à totius Christianæ religionis cultu profana mente recesserit. Audistis quemadmodum canonicè ad satisfactionem euocatus sit, sed venire distulerit: quomodo frequenter

admonitus vt resipisceret à diaboli laqueis quibus *tenetur astrictus, saluberrimas admonitiones * obduratis auribus cordis audire contempserit. Dominus dicit in Euangelio de tali contumaci fratre, qui ecclesiasticam renuit suscipere correptionem, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, id est, iam non est computandus inter Christianos, sed inter paganos. Hinc Paulus domini & magistri * doctrinam sequens, Corinthios redarguit, quare cum criminosis & sceleratis communionem haberent, dicens, Vos estis inflati, & non magis luctum habuistis, vt tollatur vir de medio vestrum, id est, separetur à vestro consortio, qui tale scelus operatus est: & adiungit, Ego quidē absens corpore, præsens autem spiritu iam iudicaui vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis in vnum & meo spiritu cum virtute Domini mei Iesu Christi tradere huiusmodi Sathanæ in interitum carnis. Et post pauca, Scripsi vobis, ne commisceamini fornicariis. Et statim infert, Si is qui frater nominatur (id est, Christianus) fornicator est aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et alibi, Auferte malum ex vobis. Et, Infidelis si discedit discedat. Vna enim ouis morbida omnem gregem contaminat: & modicum fermētum totam massam corrumpit: & plærumque vnum membrum putridum totum corpus inficit. Et ideo tam perniciosa pestis à corpore ecclesiæ radicitus euellatur.

* irretitus est
* obturatis.
Matth 18.
* vestigia
1. Cor. 5.
Ibidem.
1. Cor. 7.
1. Cor. 5.

Excommunicatio ij. Ex eodem concilio.

¶ CAP. 78.

Dominicis igitur atque Apostolicis informati præceptis, iudicio patris, & filij eius Domini nostri Iesu Christi, & spiritus sancti, & authoritate & potestate Apostolis apostolorúmq; successoribus à Deo concessa, vnà vobiscum prædictum virum pessimum à limitibus sanctæ matris ecclesiæ excludimus, & ab omni societate & communione Christiana separamus, separatúmque esse in æternum decernimus, id est, in præsenti seculo & in futuro. Nullus ei Christianus aue dicat, aut eum osculari præsumat. Nullus presbyter missam * celebrare cum eo audeat, vel sacrosanctum corpus & sanguinē Domini tradere. Nemo ei iungatur in consortio, neque in aliquo negotio. Et si quis ei se sociauerit, & communicauerit eius operibus malignis, nouerit se simili percussum anathemate: his exceptis, qui ob hanc causam ei iunguntur, vt eum reuocent ab errore, & prouocent ad satisfactionem. Nisi fortè resipuerit, & Dei gratia inspirante ad pœnitentiam & remedium conuersus fuerit, & digna emendatione Ecclesiæ Dei quam læsit, humiliter satisfecerit,

2 Ioan.
* eo præsente celebrare audeat.

Excommunicatio iij. Ex conc. Turonico, c. ij.

¶ CAP. 79.

Canonica instituta & sanctorum patrum exēpla sequentes, ecclesiarū Dei violatores, videlicet raptores, deprædatores, & homicidas, N. in nomine Patris & Filij, & virtute Spiritus sancti, nec non authoritate episcopis per Petrum principem Apostolorum diuinitus collata, à sanctæ matris ecclesiæ gremio segregamus, ac perpetuæ maledictionis anathemate condemnamus. Sintq; maledicti in ciuitate, maledicti in agro: maledictum horreum eorum, & maledictæ reliquiæ illorum: maledictus fructus ventris eorū, & fructus terræ eorum. Maledicti sint ingrediētes, & maledicti sint egredientes, sintque in domo maledicti, in agro profugi, veniántque super eos omnes illæ maledictiones, quas dominus per Moysen in populum diuinæ legis præuaricatorem se esse missurum interauit, sintque anathema, maranatha, id est, pereant in secundo aduentu Domini. Nullus eis Christianus aue dicat, nullus presbyter missam cum eis celebrare præsumat, vel sanctam communionem dare. Sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinium sint super faciem terræ. Et sicut hæ lucernæ de manibus nostris proiectæ hodie extinguntur, sic eorum lucerna in æternum extinguatur: nisi fortè resipuerint & ecclesiæ Dei quam læserunt, per emendationem & condignam pœnitentiam satisfecerint.

Deut. 28.
1 Cor. 16.
2. Ioan.
Hier. 22.
Hier 8. 16. 25.

De eadem re. Ex concilio Meldensi, c. iii. Cap. 56.

¶ CAP. 80.

Vt nemo episcoporum quemlibet sine certa & manifesta peccati causa communione priuet ecclesiastica. Sub anathemate autem sine conscientia Archiepiscopi aut coepiscoporum nullus ponat, nisi vnde canonica docet authoritas: quia anathema æterna est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet interponi crimine, & illi qui aliter non poterit corrigi.

11 q. 3. c. nemo episcoporum.

De eadem re. Ex concilio Agathensi, cap. iv. Cap. 3.

¶ CAP. 81.

Episcopi verò qui sacerdotali moderamine postthabito, innocentes, aut in minimis causis culpabiles excommunicare præsumpserint, & ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, à vicinis episcopis cuiuslibet prouinciæ literis moneantur, & si * parcere noluerint, à communione confratrum vsque ad proximam synodum suspendantur, & ibi rationem pro facto dent: ne fortasse * in excommunicatores peccatum excommunicati longo tempore morte præueniatur.

* parere
* per excommunicatoris peccatum. Sic codex concil.

Vt nullus episcoporum grauiter ferat si eius parœcianus ab alio episcopo pro certa culpa excommunicatus fuerit. Ex concilio apud Compendium, c. v.

¶ CAPVT 82.

Placuit etiam pro communi vtilitate & instanti necessitate, vt nullus episcoporum grauiter ferat, si eius parœcianum pro deprædationis causa, alter episcopus excommunicauerit.

6 q. 3. c. placuit.

De illis qui in parœcia consistentes aliquid contra Deum fecerint, quoties ab episcopo ad emendationem vocari debeant. Ex conc. Meldensi, c. iii.

¶ CAP. 83.

Episcopus in cuius parœcia aliquis consistens aliquid iniustè fecerit, semel, bis atque tertiò si necesse fuerit, vocabit illum sua admonitione per suum nuntium canonicè ad emendationem siue compositionem, & ad pœnitentiam, vt Deo & ecclesiæ satisfaciat, quam læsit. Si autem despexerit atque contempserit eius admonitionem & saluberrimam inuitationem, feriat illum pastorali virga, hoc est sententia excommunicationis, vt à communione sanctæ ecclesiæ omniúmque Christianorum sit separatus vsque

ad congruam satisfactionem, & dignam emendationem. Quam excommunicationem debet idem episcopus seniori illius notam facere, & omnibus suis coepiscopis, & omnibus suis parœcianis, ne eum recipiant, vsque ad satisfactionem.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. 6.

¶ CAP. 84.

Episcopus qui eos quolibet munere vel fauore aut negligentia monere, aut excommunicare * distulerit, qui contra Deum & ecclesiæ pacem faciunt, vt aut reuertentes suscipiat, aut contemnentes de ecclesia eijciat, excommunicatus habeatur à collegio cæterorum, quousque vel emendationis vel damnationis eorum ab eo sententia promulgetur.

* noluerit.

Quod aliud sit peccare in Deum, aliud in hominem. Ex dictis Augustini. ¶ CAP. 85.

Simile quid habet serm. de sanctis 47.

Matth 18. Attendendum est, quod dominus dicit, Si peccauerit in te frater tuus. Aliud est peccare in nos, aliud in Deum. Si in nos aliquis peccauerit, 1 Reg 2. non est nostri arbitrij. Scriptum quippe est, si peccauerit vir in vitum, placari ei potest Deus: si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? Nos è contrariò in Dei iniuria benigni & misericordes sumus, & Dei offensam (quasi in nostra potestate sit eius velle & eius nolle) impune absque congruenti pœnitentiæ vindicta donamus: cùm tamen quod in nobis commissum est, nec saltem verbum contumeliosum leuiterque prolatum, sine vindicta pertransire patimur. Dimittamus ergo propter Deum quod in nobis perpetratum est & quod commissum est Deo, quia dimittere nō, possumus, iuxta constitutiones sanctorum patrum, secundùm canonicam authoritatem vindicemus.

De eadem re. Ex concilio Meldensi, cap. v. Cap 61.

¶ CAP. 86.

Vt peruasores rerum ecclesiasticarum, qui easdem res contra authoritatem non solùm retinere, verùm & crudeliter depopulari noscuntur (quidam enim facultates etiam ecclesiæ in diuersa collaboratione & redditibus eas expoliant, sed & pauperes & vicinos & circummanentes immisericorditer affligunt, deuastant, & opprimunt) vt rapaces qui secundùm Aposto- 1. Cor. 6. lum à regno Dei excluduntur, ex criminali & publico peccato publicâ pœnitentiâ multentur. Quod si hoc agere noluerint, proferatur 1. Cor 5. contra eos Apostolica terribilisque sententia, qua dicitur: Si quis frater nominatur & est rapax, cum huiusmodi nec cibum quisquam sumere præsumat: quia iniquum & sacrilegum 3 Rom Syn sub Symmac c 3. est (vt Symmachus Papa, & post eū beatus Gregorius * Sabino subdiacono scribit) si quis quod Lib. 8 regist. epist 6. venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studiis suis compendiis tentauerit retinere, secundùm instituta canonum ab omni ecclesiastica communione vt sacrilegus debet arceri, donec studeat digna satisfactione quod admisit corrigere.

* Sauino habet: Gregor.

Quod sanctum sanctorum sit quicquid Deo offertur. Ex decretis Bonifacij Papæ, c. v. Additur ad calcē decret. Bonifa. 1.

¶ CAP. 87.

12 q. 2. c. nulli liceat. Nulli liceat ignorare, quòd omne quod Domino conseruatur siue fuerit homo, siue animal, Leuit. 27. siue ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum domino erit, & ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis qui quæ à domino & ecclesia cui competunt, aufert, vastat, inuadit, vel eripit: vsque ad emendationem ecclesiæque satisfactionem, vt sacrilegus diiudicetur: & si emendare noluerit excommunicetur.

De his qui Christi pecunias auferunt, vel rapiunt. Ex epistola Anacleti Papæ cunctis fidelibus missa. Epist. 1. Idem habet & Lucius Papa, epist. ad Gal. & Hisp. epist.

¶ CAPVT 88.

Qui abstulit, inquit, aliquid patri vel matri, & dicit hoc non esse peccatum, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui Prou. 28. nos creauit. Mater verò nostra ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter regenerauit. Ergo qui Christi pecunias & ecclesiæ aufert, rapit aut fraudat, homicida est, atque ante Deum homicida deputatur. Qui enim res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & vt sacrilegus iudicandus est.

De eadem re. Ex decretis Lucij Papæ, cap. 2. Epist. ad Galliæ & Hisp. episc. c. 6. Et Anacl. epist. 1.

¶ CAP. 89.

Rerum ecclesiasticarum & facultatum raptores, à liminibus sanctæ matris ecclesiæ anathematizantes Apostolica authoritate pellimus & 17. q. 4. c. omnes rapt. damnamus, atque sacrilegos esse iudicamus. Et Rom. 1. non solùm eos, sed etiam omnes consentientes eis: quia non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt, rei iudicantur. *Augustinus dicit.* Qui aliquid de ecclesia furatur aut rapit, Iudæ proditori comparatur.

De eadem re. Ex concilio Gangrensi, c. vij.

¶ CAP. 90.

Hic qui dederit vel acceperit oblationes altaris, præter episcopum vel eius missum: & qui dat & qui accipit, anathema sit.

De eadem re. Ex concilio apud sanctum Medardum, cap. 3. ¶ CAP. 91. Et Conc Gangren. c. 7.

Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam rapere vel dare voluerit præter conscientiam episcopi, vel eius cui huiusmodi officia commissa sunt, anathema sit.

Qui sacratis Deo locis vim inferunt, quomodo vindicentur. Ex decretis Ioannis Papæ, cap. x.

¶ CAP. 92.

Vt hi qui monasteria, & loca Deo sacrata, & ecclesias infringunt, & deposita & alia quælibet exinde abstrahunt, damnum nouies componāt, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonicæ sententiæ * subigantur. * subijciantur.

De his qui domum Dei contemptibilem ducunt. Ex concilio Magontiensi, cap. vij.

¶ CAP. 93.

Quisquis fastu superbiæ elatus domum Dei contēptibilem ducit, & possessiones Deo sacratas, atque ad honorem Dei sub regiæ emunitatis defensione cōstitutas, inhonestè tractauerit, vel infringere præsumpserit, aut incendia vel vastationes ausu temerario perpetrauerit: quasi inuasor & violator ecclesiæ Dei, quæ est domus Dei viui, à cōmunione omniū fidelium abscindatur.

De eadem re. Ex eodem, c. vi. ¶ CAP. 94.

Si quis cuiuscunque munuscula ecclesiæ sanctis scripturarum titulis collecta, nefaria calliditate abstulerit, fraudauerit, inuaserit, retentauerit, atque surripuerit, & non statim à sacer-

dote commonitus Deo collata reddiderit, ab ecclesiæ catholicæ communione pellatur.

Quòd cum excommunicato orare non liceat. Ex dictis Isidori. ¶ Cap. 95.

11. q. 3. c. cũ excommunicato. Ex regula magistri, c. 13. Cum excommunicato neque orare neque loqui, nisi ea quæ ad eãdem excommunicationem pertinent, neque vesci cuiquam liceat.

De eadem re, vnde suprà. ¶ Cap. 96.

11. q. 3. c. Si quis frater. Si quis frater aut palam, aut absconsè cum excommunicato fuerit locutus, communem statim cum eo excommunicationis contrahet pœnam.

Cap. 14. *De eadem re. Ex dictis Fructuosi episcopi.* ¶ Cap. 97.

Cum excommunicato nullus loquatur, neque qualibet eum compassione vel miseratione refoueat, neque ad contradictionem vel superbiam confortare præsumat.

De eadem re. Ex concilio Antiotheno, c. ij. ¶ Cap. 98.

Cum excommunicatis non licet communicare, nec cum his qui per domos conueniunt deuitantes orationes ecclesiæ, vbi simul orandum est. Si quilibet autem ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste priuetur communione.

Cap. 11. *De eadem re. Ex canonibus Apostolorum.* ¶ Cap. 99.

Si quis cum excommunicato saltem in domo simul orauerit, iste communione priuetur.

De eadem re. Ex concilio Nicano, cap. v. ¶ Cap. 100.

De his qui cõmunione priuantur, seu ex clero, seu ex laicali ordine ab episcopis, per vnãquamque prouinciã sentẽtia regularis obtineatur, vt hi qui abijciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiratur autem ne pusillanimitate, aut contentione, vel alio quolibet vitio episcopi videatur à communione seclusus.

De eadem re. Ex concilio Antiocheno, c. vi. ¶ Cap. 101.

11. q. 3. c. Si quis. Si quis à proprio episcopo communione priuatus est, non antè suscipiatur ab aliis episcopis, quàm suo reconcilietur episcopo.

Epist 2. ad episc Galliæ. *De eadem re. Ex decretis Calixti Papæ, cap. iv.* ¶ Cap. 102.

11 q. 3. c. excommunicatos. Excommunicatos quoque à sacerdotibus nullus recipiat ante vtriusque partis examinationem iustam, nec cum eis in oratione, aut cibo vel potu, aut osculo communicet, nec aue eis dicat: quia quicumque in his vel aliis prohibitis Cap. 11. Canonũ Apost. scienter excõmunicatis communicauerit, iuxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiaceat.

Ant. 2 sub Iulio 1. c. 2. *De eadem re. Ex concilio Antiocheno.* ¶ Cap. 103.

Non autem liceat communicare excommunicatis, neque per domos ingredi, & cum eis orare qui ecclesiæ in orationẽ non participant: nec in alteram ecclesiam recipi, qui ab alia excommunicantur. Quòd si visus fuerit quilibet episcoporum, vel presbyterorum, aut diaconorum, vel etiam qui in canone detinentur excommunicatis communicare, & hunc oportet communione priuari, tanquam ecclesiæ regulas confundentẽ.

De eadem re. Ex decretis Fabiani Papæ episcopis Gallia missis. ¶ Cap. 104.

Si quis * sponte excommunicato communicauerit verbo, oratione, in cibo vel potu, xl. dies pœniteat * in pane, sale, & aqua. Qui verò eis communicauerit in homicidiis vel flagitiis, reus erit iræ & vindictæ Dei omnipotentis quẽ spernit: quia hæc omnia diuina ei voce interdicta sunt, & secundùm Apostolum, obedire Deo oportet magis quàm hominibus: & secundùm quod deliquit dignè iuxta decreta canonum pœniteat: & si pœnitere noluerit, excommunicetur. * forte. * in pana & aqua. Actor. 5.

Vt excommunicati vbi fuerint exclusi ibidem consequantur communionem. Ex concilio Meldensi, c. x. ¶ Cap. 105.

De his qui pro delicto suo à communione separantur, ita placuit, vt in quibuscumque locis fuerint exclusi, eodem loco consequantur communionem.

Vt à proprio episcopo vel presbytero excommunicati, alibi in communionem non recipiantur. Ex conc. Rotomagensi, cap. iij. ¶ Cap. 106.

Sunt aliqui qui culpis exigentibus à proprio episcopo excommunicantur, & ab aliis ecclesiasticis vel laicis præsumptuosè in communionem accipiuntur: quod omnino sanctum Nicænum concilium, simul & Chalcedonense, nec non & Antiochenum, atque Sardicense fieri prohibent. Nicæ. c. 5. Antio. c. 2. Sardi. c. 16.

De eadem re. Ex concilio Carthaginensi, c. ix. ¶ Cap. 107. Conc. Carth. 2. cap. 7.

* Augustinus episcopus legatus Numidiæ prouinciæ dixit. Hoc statuere dignemini, vt si qui fortè merito facinorum suorum ab ecclesia pulsi sunt, si ab episcopo aliquo vel presbytero fuerint in communionem suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugientibus sui episcopi regulare iudicium. Ab vniuersis dictum est, omnibus placet. * Genedius episcopus dixit: sic in volumine Conc. 11 q. 3. cap. qui merito.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. lxxiij. ¶ Cap. 108. Conc. Carth. 4. c. 73.

Qui communicauerit, vel orauerit cum excommunicato, si laicus est, excommunicetur: si clericus, deponatur. 11. q. 3. c. qui communicauerit. Vide suprà c. 18.

De illis qui ex alia parœcia sunt, & deprædationes faciunt. Ex concilio Meldensi, cap. ij. ¶ Cap. 109.

De illis autem qui infra parœciam beneficiũ aut hæreditatem habent, & alterius episcopi parœciani sunt, & de loco ad locum iter faciũt, rapinas & deprædationes peragunt, placuit vt excommunicentur, nec ante ex parœcia exeant, quàm quæ perpetrarunt dignè emendent. Quorum excommunicatio seniori eorum & proprio episcopo significanda est: ne eos recipiant, antequam illuc redeant vbi rapinam fecerunt, & omnia plene niter emendent.

Ex regula orientalium. *De illis qui defendunt delinquentes. Ex dictis Basilij.*

§ CAP. 110.

Qui consentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & apud homines, & corripietur increpatione seuerissima. Hinc & quidam sanctissimus pater ait, Si quis errori alterius consenserit, sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum & excommunicandum.

De illis qui intra annum causam suam tractare neglexerint. Ex decretis Gelasij Papæ, c. ij.

§ CAP. 111.

11. q. 3. cap. quicumque. Quicumque igitur intra anni spatiū ciuiliter siue publicè causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi audientiæ clausisse aditum * videantur. Quòd si obstinato animo sine communione defuncti fuerint, nos illorum causam iuxta beati Leonis prædecessoris nostri sententiam, diuino iudicio reseruantes, quibus viuis non cōmunicauimus, mortuis communicare non possumus.

** iudicabuntur.* *Epist 92. c. 6.*

De eadem re. Ex decretis eiusdem, c. iij.

§ CAP. 112.

Hi sanè qui ante audientiam communicare tentauerint, donec per pœnitentiam reatum suum defleant, ad communionem nullo modo perducantur, excepto mortis interitu vrgente. Qui verò excommunicato scienter * communicauerit, & animo saltem in domo simul orauerit, atque latebras defensionis ne * quo minus ad satisfactionem perducatur, præbuerit: donec ab excommunicatore pœnitentiam suscipiat, corporis & sanguinis domini communione priuatum se esse cognoscat, & delictum secundùm canones pœniteat.

** se iunxerit* ** cominus.*

Vt notentur excommunicatorum nomina, & in foribus ecclesiæ præfigantur. Ex decretis Honorij Papæ, c. xi. § CAP. 113.

Alibi tribuitur Ioāni 8 in conc. Rauenna. c. 12. *11 q. 3. cap. curæ sit.*

Curæ sit omnibus episcopis, excommunicatorum omnino nomina tam vicinis episcopis, quam suis parœcianis pariter indicare, eáque in celebri loco posita præ foribus ecclesiæ cunctis conuenientibus inculcare: quatenus in vtraque diligentia & excommunicatis vbique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

Cap 28. *De illis qui excommunicati moriuntur. Ex concil. Epaunensi, c. x.* § CAP. 114.

11 q 3. c. Si episcopus. Si episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correptum aut pœnitentem successori licebit absoluere. *Et c. xi.* Si quis excommunicatus fuerit mortuus, qui iam sit confessus & testimonium habet bonum, & non * poterat venire ad sacerdotē, sed præoccupauit eum mors in domo, aut in via: faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captiuis.

** poterit.*

In fragm. *De illis qui colonorum flagella defendunt. Ex concilio Eliberitano, cap. 9.*

§ CAPVT 115.

Decreuit sancta synodus, vt episcopi ac ministri episcoporum pro criminibus colonos flagellare cum virgis potestatem habeant, propter metum aliorum: vt ipsi criminosi corrigantur, & vel inuiti pœnitentiam agant, ne æternaliter pereant. Si verò seniores ipsorum colonorum indignè tulerint, & aliquam vindictam exinde exercere voluerint, aut eosdem colonos ne distringātur defendere præsumpserint, sciant se excommunicationis ecclesiasticæ sententiā feriendos.

*De episcopis qui apud Romanam sedem accusati fuerant, quòd cum excommunicatis communicarent. Ex conc. apud * Altheum.*

** Altheim*

§ CAP. 116.

Regno Conradi piissimi & Christianissimi Regis quinto, congregata est sancta generalis synodus apud Altheum in pago Rethia, præsente videlicet domini Ioannis Papæ Apocrisiario, sanctæ Ostiensis ecclesiæ Petro venerabili episcopo: * aliquo modo diabolica femina in nostris partibus exorta extirpare, & nefandissimas machinationes quorundam peruersorum hominum sedare, & eliminando purgare debere. Trīsacto igitur triduano ieiunio, & sacris Litaniis more debito celebratis, conuenimus in ecclesiā sancti Ioannis Baptistæ, & mœsti consedimus. Tum demum præfatus S. Petri & Domini Ioannis Papæ missus protulit chartam Apostolicis literis inscriptam, qua commouebamur, arguebamur, & instruebamur de omnibus ad veram religionem Christianæ fidei pertinentibus. Quæ omnia (vt iustum & dignum erat) humiliter accepimus, diligenter tractauimus, & deuoto affectu omnimodò amplectebamur. Ergo Euangelicam præceptionem & institutionem saluberrimam lachrymabili voce protulimus, qua arguebantur Pharisæi & Scribæ, Mundate inquit, prius quæ intus sunt. *Et item*, Eiice primùm trabem de oculo tuo. Ac propheticū illud, Ruina populi sacerdotes mali: perpendentes & discutiendo nosmetipsos inspicientes, & in mediū pœnitentiæ sanctæ digno fructu ad terram nos proiicientes, defleuimus negligentias innumerabiles, & peccata nostra grauissima. Deinde hortatu Domini Petri contra nosmetipsos & vitia irati, adiuuante primò sancto spiritu & miserante, capitula infra notata ad correptionem tam nostram, quàm Christiani populi statuendo collegimus.

** Hoc quātenus aliquo, &c.* *Matth. 23. Luc. 6.*

De episcopis qui sibi subiectos seducunt, excommunicatis communicantes. Ex eodem conc. c. vi. cui interfuit Conradus Rex.

§ CAP. 117.

Scimus sacra authoritate scriptum, qui excommunicato communicauerit, excommunicetur. In hoc nos fatemur episcopi, & presbyteri, & clerici pœnaliter peccasse: quod in posterum Deo auxiliante, & emendare & euitare cupimus & præcipimus.

De eadem re. Ex eodem concilio, cap. vij.

§ CAP. 118.

Placuit sanctæ synodo, hunc errorem quasi impium ab ecclesia amouere, quia animarum curam à Domino accepimus, non pecuniarum. Inde & reddituri sumus domino rationem, & accepturi propter suam misericordiam æternam retributionem, vel iustam damnationem.

De episcopis, vt non sint malum exemplum populo. Ex eodem concil. cap. viij.

§ CAP. 119.

Bonū exēplum populis seipsos episcopi & sa-

cerdotes debent præbere, & ostendere non solùm dictis, verùm & factis. Propter hoc enim statuimus, minimè vnquam in posterum contra sacra statuta aliquo modo communicemus excommunicatis: & diiudicamus nosmetipsos, quatenus in futuro non iudicemur à domino. Sequi cupimus dicta & statuta sancti Gregorij Papæ, & pœnitentiam dignam agere volumus secretè in monasterio, quia publicè nequiuimus, in futuróque prædicta omnibus modis Deo propitio, vitare volumus. Eandémque legem statuentes presbyteris, diaconibus, & omni clero, si de gradu deponi noluerint, vt fideliter obseruent, & aliis seruare prædicent. 1. Cor 11.

De correctione Episcoporum qui cum excommunicatis communicauerint. Ex eodem concilio, cap. ix.

§ CAPVT 120.

Authoritate Apostolica firmamus dicta & præcepta sanctorum canonum, & interdicimus, quamdiu quis excommunicatus sit, vt nullus nostrorum episcoporum ei audeat communicare, vel cum eo in ecclesia orare. Et laici qui secuti sunt nos, vt dicunt, errando & sequendo nos modo: nos autem nosmetipsos per pœnitentiam macerantes corrigendo, & viam eis vitæ prædicantes & aperientes, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quibus per nostra mala exempla capti tenentur, & ad veram matrem Ecclesiam per pœnitentiam reuertantur. 2. Tim. 2.

De his qui contemnunt bannum ab Episcopis impositum. Ex concilio Triburiensi, cap. viij. cui interfuit Arnulphus Rex.

§ CAP. 121.

Nemo contemnat neque transgrediatur bannum ab Episcopis superimpositum. Sciat & abhorreat in epistola beati Clementis dictum, contra se scriptum: Si vobis episcopis non obedierint omnes tam maioris quàm inferioris ordinis, atque reliqui populi, tribus & linguæ, non solùm infames, sed & extorres à regno Dei & consortio fidelium, & à liminibus sanctæ Dei ecclesiæ alieni erunt. Et audiant ipsum dominum in Euangelio dicentem, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Quapropter nos Euangelicam & Apostolicam considerantes authoritatem, non quæstum pecuniarum, sed lucrum quærentes animarum, statuimus & confirmamus, vt si quis post hanc huius sancti concilij definitionem inuentus fuerit corrupisse ab episcopis bannum impositum, xl. dierum castigatione corripiatur, tantùm in pane, sale & aqua. *Epist. 3. de officio sacerdotis & clericorum.* *Luc 10.*

Pro quibus causis quemlibet hominem anathematis vinculo ligari oporteat. Ex eodem conc. c. xxx.

§ CAP. 122.

Quæsitum est in eadem synodo, pro quibus causis quemlibet hominem episcopali authoritate vinculo anathematis ligari oporteat. Atque vnanimi cunctorum sententia decretum est, pro his tribus criminibus fieri debere, cùm ad synodum canonicè iussus venire contemnit, aut postquàm illuc venerit sacerdotalibus respuit obedire præceptis, aut ante finitam causæ suæ examinationem à synodo profugus abire præsumit. *11 q 3 c. certum est.*

De illis qui rapinam & furtum exercuerint. Ex eodem concilio, cap. xxxii.

§ CAP. 123.

Tranquillitatem sanctæ Dei Ecclesiæ inquietari, & pacem fraternam infestari testantur fures & latrones, qui ambulant inter nos ouina pelle obumbrati, sed lupina mente recedunt alienati, sæua mente res ecclesiarum adducti rapientes, & gregem dominicum spoliando lacerantes. De quibus Saluator in Euangelio cõmemorat, Qui non intrat per ostium in ouile ouium, ille fur est & latro. Atque subiunxit. Fur non venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Vbi quamuis hæreticos qui fidem furantur ecclesiæ, designet, tamen insequutione furum & latronum turbatam monstrat pacem ecclesiarum. De talibus Apostolus ad Philippenses, Videte canes, videte malos operarios. Canes vocauit qui non habent verecundiam: Malos operarios qui nulla faciunt quæ pietati cõueniunt. Et dominus per Esaiam prophetam. Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam. Vnde nos quæ dominus diligit diligentes, & quę odit odio habentes, statuimus & iudicamus, vt si quis post hæc Euangelica & Apostolica, atque prophetica verba & definitionem pacatissimæ synodi inuentus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo præsumat orare, aut eleemosynam dare, & eleemosyna pro eo data in memoriam clericorum nec pauperum veniat, sed execrabilis sordescat. Beatus Augustinus de talibus horribilem profert sententiam, dicens, Nemo te post mortem tuam fideliter redimit, quia tu te redimere noluisti: Si autem ille fur vel latro vulneratus elabitur, & expectatione mortis desperatus putatur, atque reconciliari se mysteriis sacrosanctis habitu corporis & voluntate piæ mentis deprecatur, Deóque & sacerdoti vita comite, emendationem & actum confitetur: communionis gratiam non negamus tribuendam. *Ioan. 10.* *Philip. 3.* *Esai. 61.*

De illis qui in patibulis suspenduntur. Ex concilio Magontiensi, cap. v. *Cap 27. & Conc. Vormat sub Leone 4. c. 80.*

§ CAP. 124.

Quæsitum ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem Deo peractam, vtrùm cadauera illorum ad ecclesias deferenda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & missæ celebrandæ, an non. Quibus respondemus: si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & dignè pœnitentibus, communio in fine secundùm canonicum iussum, danda est, cur canones interdicunt eis, qui pro peccatis suis pœnam extremam persoluunt, & confitentur vel confiteri desiderant? Scriptum est enim, Non iudicat Deus bis in idipsum. *13 q. 2 cap. quæsitum.* *Naum 1. secundùm aliam literam.*

De Episcopis, qui cum excommunicatis communicauerint. Ex concilio apud Erphesfurt, c. ix. cui interfuit Rex Henricus.

¶ Cap. 125.

Decreuit sancta synodus cum consilio serenissimi principis, si deinceps aliquis Episcopus sui ministerij oblitus, sciens cum excommunicato communicauerit, siue in salutatione, siue in oratione, siue in iniusta confortatione, siue in cibo, siue in potu, excommunicatus habeatur tam à principe, quàm à cæteris omnibus, quousque in proxima synodo audiatur, & Deo & ecclesiæ suę satisfacere cogatur.

De clericis qui fugerint ecclesias suas, & de seruis, qui dominos proprios fugerint. Ex concilio apud Altheum habito, cui interfuit Conradus Rex, cap. xxvi.

¶ Cap. 126.

Sanctus Gregorius dicit, Clericum fugientem ab ecclesia sua, vel seruum fugientem proprium dominum, & nolentem reuerti, iudicamus communione priuari, quousque ad propriam ecclesiam, vel ad dominum suum redeat. *Et item.* Clericum fugitiuum suo episcopo decernimus Apostolica sententia restitui, vel excommunicari, vnàcum illis qui ei communicauerint.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DECRETI PARS DECIMA-QVINTA.

De Pœnitentia sanorum & infirmorum: Et qua commutatione leniri possit pœnitentia.

Hom. 34. Euangeliorum.

Quid sit Pœnitentia. Gregorius.

§ CAPVT PRIMVM.

De pœnit. dist. 3. c. pœnitentia.

OENITENTIA est peccata præterita deflere, & deflenda non admittere.

Cap. 4.

Vt Presbyter pœnitentem iussus ab Episcopo suo reconciliet. Ex conc. Carthag. ij.

§ CAP. 2.

26. q. 6. c. Aurelius Episcopus. Aurelius Episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari diuinis altaribus petierit: si Episcopus absens fuerit, debet vtique presbyter consulere Episcopum, & sic periclitantem eius præcepto reconciliare: quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab vniuersis Episcopis dictum est: Placet quòd sanctitas vestra necessariò nos instruere dignata est.

Vt pœnitentibus iuxta peccatum modus pœnitentiæ detur. Ex concilio Carthaginensi *iy. c. xxxi.*

§ CAP. 3.

26. q. 7. c. pœnitentibus. Vt pœnitentibus secundùm differentiam peccatorum, Episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur.

Ne Presbyter clam Episcopo reconciliet pœnitentem. Ex eodem concilio, c. xxxij.

§ CAP. 4.

26. q. 6. cap. presbyter. Vt presbyter inconsulto episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absente episcopo necessitate cogente. Cuiuscunque pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est quod vniuersam ecclesiam commouerit, ante absidam manus ei imponatur.

Vt ex pœnitentibus ordinatus clericus deponatur. Ex concilio Carthag. iv. c. lxviij.

§ CAP. 5.

Ex pœnitentibus (quamuis sit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur à clero: quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pœnitentem. Si autem sciens episcopus ordinauerit talem, etiam ipse episcopatus sui ordinandi duntaxat potestate priuetur. dist. 50. c. ex pœnitentibus.

De lege pœnitentium. Ex eodem concilio, c. lxxiv.

§ CAP. 6.

Vt sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione pœnitentiæ leges iniungat. 26. q. 7. cap. sacerdos.

De negligentibus pœnitentibus. Ex eodem conc. c. lxxv.

§ CAP. 7.

Vt negligentiores pœnitentes tardiùs reconcilientur.

De poscentibus pœnitentiam, si postea obmutescant. Ex eodem concilio, c. lxxvi.

§ CAP. 8.

Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesin versus fuerit: dent testimonium qui eum audierint, & accipiat pœnitentiam. Et si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. Si superuixerit, admoneatur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probauerit. 26. q. 6. c. is qui in infirmitate.

De pœnitentibus, vt in morte viaticum accipiant. Ex eodem concilio, c. lxxvj. ¶ CAP. 9.

Pœnitentes qui in infirmitate sunt, viaticum accipiant.

De pœnitentibus, si post viaticum superuiuant. Ex eodem concilio, c. lxxviij. ¶ CAP. 10.

Pœnitentes qui in infirmitate viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si superuixerint.

De pœnitentibus si casu aliquo moriantur. Ex eodem conc. c. lxxix. ¶ CAP. 11.

26. q. 7. c. sacerdos pœnitentiam. Pœnitentes qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis subueniri non possit, memoria eorũ & orationib⁹ & oblationibus cõmendetur.

Vt pœnitentes mortuos efferant & sepeliant. Ex eodem conc. c. lxxxi. ¶ CAP. 12.

Moruos ecclesiæ pœnitentes efferant & sepeliant.

Vt pœnitentes semper genua flectant. Ex eodem cõc. c. lxxxij. ¶ CAP. 13.

Pœnitentes etiam diebus remissionis genua flectant.

Vt pœnitentia coniugatis non nisi ex consensu detur. Ex concilio Arelatensi ii. c. xxii.

¶ CAP. 14.

33. q. 4. c. pœnitentiam Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

De apostatis si non reuertuntur. Ex eodem concilio, cap. xxv. ¶ CAP. 15.

Hi qui post sanctam religionis professionem apostatant, & ad sæculum redeunt, & postmodum pœnitentiæ remedia non requirunt, sine pœnitentia communionem penitus non accipiant. Quos etiam iubemus ad clericatus officium nõ admitti: Et quicumque ille sit, post pœnitentiam habitum sæcularem non præsumat: quòd si præsumpserit ab ecclesia alienus habeatur.

De clericis pœnitentiam petentibus. Ex concil. Arausico j. c. iv. ¶ CAP. 16.

Pœnitentiam desiderantibus * clericis non negandam.

** etiam orig.*

Qualiter maiores pœnitentiam accipiant, quæ iunioribus non facilè committenda est. Ex conc. Agath. cap. xv. ¶ CAP. 17.

dist 50. cap. pœnitentes. Pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum, & cilicium super capita à sacerdote (sicut vbique cõstitutum est) consequantur. Si autem comas non deposuerint, aut vestimenta non mutauerint, abiiciantur. Et nisi dignè pœnituerint, non recipiantur. Iuuenibus autem pœnitentia non facilè committenda est, propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positis non negandum.

Si presbyter aut diaconus pro reatu aliquo ab Eucharistia se suspenderit. Ex conc. Aurel. cap. viij. *Aurel. cõc. I. c 14.*

¶ CAP. 18.

dist. 81 c si diaconus. Si diaconus aut presbyter pro reatu suo se ab altaris communione sub pœnitentis confessione submouerint, sic quoque si alij defuerint, & causa certæ necessitatis exoritur, poscentem baptismum liceat baptizare.

De his qui pœnitentiam poscunt: si vir est, prius tondeatur: si fœmina prius habitum mutet. Ex conc. Toletano iij. c. xij. ¶ CAP. 19.

Quicunque ab episcopo, vel presbytero sanus vel infirmus pœnitentiam postulat, id ante omnia episcopus obseruet & presbyter: vt si vir est, si sanus vel infirmus, priùs eum tondeat, aut in cinere, & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat. Si verò mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, nisi priùs aut velata fuerit, aut mutauerit habitum. Sæpius enim laicis cum fœminis tribuendo desidiosè pœnitentiam, ad lamentanda rursum facinora post acceptam pœnitentiam relabuntur.

Qualiter lapsi quilibet de clero, & in monasterium pro agenda pœnitentia trusi, sustententur. Gregorius Petro subdiacono. ¶ CAP. 20. *Lib. 1. regist. epist 42.*

De lapsis sacerdotibus, vel quolibet ex clero, obseruare te volumus, vt in rebus eorum nulla contaminatione misceaeris, sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundùm Deũ viuere sciunt, & in eisdem monasteriis ad pœnitentiam lapsos trade: & res lapsorum in eo loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur, quatenus ipsi ex rebus eorum subsidium habeant, qui de correptione eorum sollicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita autem, vt eorũ stipendia, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeant procurari. Si qui verò ex familia ecclesiastica sacerdotes, vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint, similiter dari eos in pœnitentiam volumus, sed res eorum ecclesiastico iuri non subtrahi: ad vsum tamen suum accipiant, vnde ad pœnitentiam subsistant, ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint. *16. q. 6. c. de lapsis.*

Dimissa peccata denuo ad eum reuerti, qui non vult in se peccanti dimittere. Augustinus libro primo de baptismo. ¶ CAP. 21. *Lib. 1. de baptis. contra Donatist. c. 12.*

Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Euangelio docet, de illo seruo, quem cùm inuenisset debitorem decem milium talentorum, deprecanti omnia dimisit: ille autem conseruum suum qui ei debebat centum denarios, cùm miseratus non fuisset, iussit eum dominus reddere quæ ei dimiserat. *Matth. 18.*

De his, qui in vltimo pœnitentiam petunt. Ex dictis Augustini. ¶ CAP. 22. *Lib. 50 Homeliarum, hom 41. De pœnit. dist 7. c. si quis pos.*

Sanè quisquis positus in vltima necessitate ægritudinis suæ, acceperit pœnitentiam, & mox vt reconciliatus fuerit, exierit de corpore: fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumo dicere, quòd hinc benè exierit. Si securus hinc exierit, ego nescio. Pœnitentiam dare possumus securitatem autem dare non possumus. Numquid dico, damnabitur? Sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis quod incertum est euadere? Age pœnitentiam dum sanus es. Si sic agis, dico tibi, quia securus es: quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu peccata.

*Vt grauium criminum rei authoritate pontificis segregentur ab altari, & iterum reconcilientur. Item * Augustinus libro de pœnitentia.*

¶ CAP. 23.

** Ex pœnitẽtiarij cuiusdã præfatione, quã reperies in admonitione Beati Rhenani, ad calcẽ Tertul. ea quoniam penè tota ex Aug. consarcinata est, hic Aug. tribuitur. Porrò hic locus decerptus est ex Enchir. c. 65.*

In actione autem pœnitentiæ vbi tale cõmissum est, vt is qui commisit, à Christi etiam corpore separetur: non tã consideranda est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatũ Deus non spernit. Verùm quia plærũque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec

nec in aliorum notitiam per verba, vel quæcumque alia signa procedit, cùm sit coram illo, cui dicitur: Gemitus meus à te non est absconditus: rectè constituuntur ab his, qui Ecclesiis præsunt, tempora pœnitentiæ, vt satisfiat etiam Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: extra eam quippe non remittuntur. Ergo cùm tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamenta corporis & sanguinis Domini differenda sint: authoritate Antistitis debet se quisque ab altario remouere ad agendam pœnitentiam, & eadem authoritate reconciliari.

De pænitent. dist. 1. cap. in actione. Psal. 50. Psal. 37. Hactenus eo loci August.

Quantùm condescendi oporteat pœnitentibus. Item libro de pœnitentia.

¶ CAP. 24.

Lib. 50. homeliarum, home. 50 c. 11. de pænitent. dist. 1. c. iudicet.

Iudicet se ipsum in istis voluntate dum potest, & mores conuertat in melius: ne cùm iam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino iudicetur. Et cùm in se protulerit seuerissimæ medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per quos illi claues in Ecclesia ministrantur, & tanquam bonus iam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à præposito sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum, & inofferendo sacrificio contribulati cordis, persistat deuotus & supplex. Id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendā salutem, sed etiam cæteris ad exemplum: vt si peccatum eius non solùm in graui eius malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire vtilitati Ecclesiæ videtur antistiti, in notitiam multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset: non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Multi enim corriguntur vt Petrus: multi tolerantur, vt Iudas: multi nesciuntur donec veniat Dominus qui, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. *Item Augustinus in epistola ad Macedonium.* Quamuis cautè salubriterque prouisum sit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis esset ægrotis, quæ tantò magis salubris est, quantò minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat Deo dicere: Quare huic homini qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis † astringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere erga istos non agi, quod Apostolus ait, Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Aut istis exceptis esse definitum, quod scriptum est: Beati omnes qui confidunt in eum? Aut ad istos non pertinere quod dicitur, Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Dominum? Cùm igitur super peccatores tanta sit patientia, tanta misericordia Dei, vt in hac temporali vita motibus emendatis non damnetur in æternum, qui nullius, quæ sibi præbeatur expectat misericordiam, quoniam nemo est illo beatior, nemo potentior, nemo iustior: quales nos esse oportet homines erga homines, qui hanc vitam nostram, quantacumque laude † cumulemus, eam sine peccato esse non dicimus? Quod si dixerimus nosipsos (sicut scriptum est) decipimus, & veritas in nobis non est.

Cap. 12. 1. Cor. 4. Epist. 45. post init. dist. 50. c. quamuis. † obstringit. Rom. 2. Psal. 2. Psal. 30. † commendemus. or. 1. Ioan. 1.

Non posse perfectè pœnitere pro aliquo ablato, nisi restituatur, si potest restitui. Augustinus in epistola ad Armentarium & Paulinam.

Epist. 54. ad Macedonium post med. 14. q. 6. c. Si res aliena.

¶ CAP. 25.

Si res aliena, propter quam peccatum est, cùm reddi possit, non redditur: non agitur pœnitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, vt dixi cùm restitui potest.

Quòd vltima conuersio mente potius æstimanda sit, quàm tempore. Ex decretis Cœlestini Papæ, cap. xx.

¶ CAP. 26.

Epist. 2. ad Gallia Episc. cap. 2.

Vera ergo ad Deum conuersio in vltimis positorum, mente potius æstimanda est, quàm tempore, Propheta hoc taliter asserente: Si conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cùm ergo Dominus sit cordis inspector, quouis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti: cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia nouerit reuelari.

Ezech. 18. & 33.

Quòd omnis fidelis in vltimis positus sanctificato oleo vngi debeat. Ex decretis Calixti Papæ.

¶ CAP. 27.

Beatus enim Iacobus Apostolus in epistola sua scripsit: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eũ, vngentes eum oleo, in nomini Domini, & oratio fidei saluabit infirmum. Hoc & Apostoli in Euangelio fecisse leguntur, & nunc Ecclesiæ consuetudo tenet, vt infirmi oleo consecrato vngantur à Presbyteris, & oratione comitante sanentur. Non solùm Presbyteris vti licet hoc sacro oleo in suis infirmitatibus, sed, vt Innocentius Papa describit, etiam omnibus Christianis vti licet eodem oleo, in sua, aut suorum necessitate vngendo. Quod tamen oleum non nisi ab Episcopis licet confici. Nam quod ait: Oleo in nomine Domini, significat, oleo in nomine Domini consecrato: vel certè, quia etiam cùm vnguntur infirmum, nomen Domini super eum inuocare debent. Et si in peccatis sit, dimittuntur ei. Multi propter peccata in animam facta, infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis. Vnde ait Apostolus Corinthiis: Quia corpus Domini indignè percipere erant soliti, ideò inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc Presbyteris Ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea derelinquere atque emendare sategerint, dimittentur eis. Neque enim sine † confessione emendationis queunt dimitti. Vnde rectè subiungitur: Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.

Iacob. 5. Marc. 6. Innocent. 1. epist. 1. cap. 8. † confessionis emendatione. Iacob. 5.

De illis, qui propter timorem mortis in ipsa infirmitate confitentur peccata sua. Ex Concilio Nannetensi, cap. ij.

¶ CAP. 28.

Infirmus qui necessitate mortis vrgente confitetur peccata sua, sub ea conditione à sacerdote reconcilietur, vt si ei Dominus vitam donauerit, sanitatémque reddiderit, secundùm qualitatem delicti, & secundùm canonum statuta, & pœnitentialium probatorum pœniteat.

De illis qui in necessitatis tempore & pœnitentiam & reconciliationem desiderant. Ex decretis Leonis Papæ. cap. ix.

¶ CAP. 29.

Leon. Pap. 1. epist. vi. ad Theodorum. 26. q. 6. c. his qui in tēpore.

His autem, qui tempore necessitatis, & in

periculis vrgente instantia, præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorat: nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ Domini nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras * conuersio: dicente Domino per Prophetam, Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. & alibi: Dic tu iniquitates tuas prior vt iustificeris. Item. Quia apud Dominum misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque Dei donis, non debemus esse difficiles, nec se accusantium gemitus, lachrymasque negligere, cùm ipsam * pœnitenti afflictionem ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Ne fortè det illis Deus pœnitentiam, vt resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

* vera. Ezech. 18. & 33. Ephes. 43. Psal. 129. * al. pœnitendi affectionem. 2. Tim. 2.

De eadem re. Ex decretis Innocentij Papæ, cap. xxij. ¶ CAP. 30.

Innocen. Pap. 1. epist. 3. ad Exuperium, cap. 2.

Et hoc quæsitum est, quid de iis obseruari oporteat, qui post baptismum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ suæ pœnitentiam simul & reconciliationem communionis exposcũt. De his obseruatio prior durior, posterior interueniente misericordia, inclinatior est. Nam consuetudo prior tenuit, vt concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cùm illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non reuocaret à lapsu, meritò negata communio est concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur, & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, iam terrore depulso, communionem dari obeuntibus placuit, & propter misericordiam, quasi viaticum profecturis: & ne Nouatiani hæretici negantis veniam, asperitatem & duritiam subsequi videamur. Tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, vt homines eiusmodi, vel in supremis suis permittente Saluatore nostro, à perpetuo exitio vindicentur.

De illis qui ad exitum veniunt, vt vltimo & necessario viatico non priuentur. Ex Concil. Niceno, cap. xiij. ¶ CAP. 31.

26. q. 6. c. de his vero.

De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularisque seruabitur: ita vt si quis egreditur de corpore, vltimo & necessario viatico minimè priuetur. Quòd si desperatus & consecutus communionem oblationisque particeps factus, iterum conualuerit, sit inter eos, qui communionem orationis tantummodò consequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & poscenti sibi communionis gratiam tribui, Episcopus probabiliter ex oblatione debebit dare.

Quòd pœnitentia possint aboleri peccata, etiam si in vltimo vitæ spiritu quis pœniteat. Ex Conc. Magontiensi, cap. ij. ¶ CAP. 32.

August. id habet lib de Ecclesia. dogmati. cap. 80. † admissor. Luc. 19.

Pœnitentiam posse abolere peccata indubitanter credimus, etiam si in vltimo vitæ spiritu † admissorũ pœniteat, & vel publica lamentatione peccata prodantur: quia Dei propositum, quo decreuit saluare quod perierat, stat immobile. Et ideo, quia voluntas eius non mutatur, siue emendatione vitæ si tempus conceditur, siue supplici confessione, si continuò vita exceditur, venia peccatorũ fideliter præsumatur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur à perditione pœnitendo, † & saluetur miseratione Domini, vt viuat. Si quis aliter de iustissima pietate Dei sentit, non Christianus, sed Nouatianus est.

Ezech. 18. & 33. † & saluatus miseratione Domini viuat. Sic hodie August.

De lapsis in vltimo positis, vt viatico munere, si rogauerint, eis subueniri debeat. Ex epistola Siricij Papæ. ¶ CAP. 33.

Quicumque carnali fragilitate ceciderint, viatico munere cùm ad Dominum cœperint proficisci, si rogauerint, per communionis gratiam volumus subueniri.

De illis infirmis, qui dum pœnitentiam petierint, & antequam sacerdos veniat, officium oris amittunt. Ex epistola Leonis Papæ. Epistola 91.

¶ CAP. 34.

Ita ergo talium necessitati auxiliandum est, vt nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso † vocis officio per iudicia integri sensus quærere comprobentur. Quòd si ita aliqua ægritudine fuerint aggrauati, vt quod paulò ante poscebant, sub præsentia sacerdotis significare non valeant, testimonium fidelium circumstantium illis prodesse debet, † vt simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur.

† oris. † simul tamen et &c.

De eadem re. Ex decret. Eusebij Papæ, cap. x.

¶ CAP. 35.

Si quis pœnitentiam petens, dum sacerdos venerit, fuerit officio linguæ priuatus, constitutum est, vt si idonea testimonia habuerit, quòd ipse pœnitentiam petiisset, & ipse per motus aliquos suæ voluntatis aliquod signum facere potest, sacerdos impleat omnia, sicut suprà circa ægrotantem pœnitentem scriptum est, id est, orationes dicat, & vngat eum oleo sancto, & Eucharistiam ei donet, & postquam obierit, vt cum cæteris fidelibus ei subministret.

De infirmis in periculo mortis constitutis. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ CAP. 36.

Mogunt sub Leone 4. c. 26.

Ab infirmis in periculo mortis positis, per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum: non tamen illis imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studiis pondus pœnitentiæ subleuandum. Et si fortè migrauerint, ne obligati & à communione alieni, vel consortio veniæ fiant. A quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, pœnitentiæ modum à suo confessore impositum diligenter obseruet. Et ideo secundùm canonicam authoritatem, ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus Ecclesiasticis sacra cum vnctione olei animati, secundùm statuta sanctorum patrum communione viatici reficiantur.

26. q. 7. c. ab infirmis.

De quodam qui Christum negauerat, quomodo in extremis viatico liberatus est. Dionysius dicit in Ecclesiastica historia.

Euseb. Eccl. hist. lib 6. ca. 34. ex translatione Rufini.

¶ CAP. 37.

In historia Ecclesiastica Dionysius rescribens ad Fabianum, inducit quandam historiam, dicens, Serapionem quendam fuisse apud Alexan-

drian, vnum ex his qui lapsi sunt, eundémque sæpe deprecatum esse, vt susciperetur, nec tamen impetrasse. Oppressum deinde hunc ægritudine, ita vt tres dies sine voce prorsus iaceret, paululum verò quarto die respirantem, vocasse ad se filiolam suam, & dixisse fertur: Quousque me detinetis? quæso vos, citò aliquis Presbyterorum veniat, vt possim dimitti. Et cum hoc dixisset, rursum sine voce permansit. Abiit cito cursu ad Presbyterum puer noctis tempore. Infirmabatur Presbyter, venire non potuit: tamen quia præceptum fuerat, vt lapsis in exitu nemo reconciliationis solatia denegaret, & maximè his, quos prius id rogasse constabat, parum Eucharistiæ puero dedit. Regrediente puero, adhuc antequam ingrederetur domum, rursum Serapion, Redisti, inquit, fili? Licet Presbyter venire non potuit, tamen imple, quod tibi imperatum est, vt possim recedere. Cúmque accepisset Eucharistiam, velut cathenis quibusdam vinculisque diruptis, lætiorem iam spiritum reddidit. Ex quo constat huius boni auxilio nullũ debere fraudari.

Vt Presbyteri de occultis peccatis iussu Episcopi pœnitentes reconcilient. Ex decreto Euaristi Papæ, cap. iij. ❡ CAP. 38.

26 q 6 cap. Presbyteri.

Vt Presbyteri de occultis peccatis iussione Episcopi pœnitentes reconcilient, & (sicut suprà præmisimus) infirmantes absoluant & communicent.

De pœnitente, si in ipsa pœnitentia de corpore exierit, & reconciliari desiderat. Ex Conc. Arausico j. cap. iij. ❡ CAP. 39.

26 q 6. cap. qui recedunt. † reconciliationi.

Qui recedunt de corpore pœnitentes, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare: quod morientis sufficit † consolationi secundùm diffinitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruenter viaticum nomina- runt*. Vt si superuixerint, stent in ordine pœnitentum, vt ostensis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant. (* quod si. or.)

Vt quinta feria ante Pascha pœnitentibus sit remittendum: antè autem, si ad desperationem infirmitatis deuenerint. Ex epistola Innocentij Papæ, cap. vij. ❡ CAP. 40.

Inno. 1. epist. 1. ad Decentium, cap 7. de consec dist. 3. c. de pœnitentibus.

De pœnitentibus autem qui siue ex grauioribus commissis, siue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interuenit ægritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Cæterum de pondere æstimando delictorum, sacerdotis est iudicare, vt attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lachrymas corrigentis, ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam satisfactionem. Sanè si quis in ægritudinem inciderit, atque vsque ad desperationem deuenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de seculo absque communione discedat.

De illis qui in Ecclesia remitti peccata negauerint. Ex dictis August. ❡ CAP. 41.

In Enchi. c. 83.

Qui verò in Ecclesia remitti peccata non credens, contemnit diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in Spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit.

Quòd infirmis omni hora cibum sumere liceat. Ex Conc. Magontiensi, cap. xxiij. ❡ CAP. 42.

Infirmis licet omni hora cibum potúmque sumere, quotiescumque desiderant.

De illis sacerdotibus qui morientibus pœnitentiam denegauerint. Ex decretis Iulij Papæ. ❡ CAP. 43.

Ad calcem decretorum Iulij 26. q. 6. cap si Presbyter.

Si quis Presbyter pœnitentiam abnegauerit morientibus, reus erit animarum, quia Dominus dicit: Quacumque die fuerit conuersus peccator, vita viuet, & non morietur. Vera enim † conuersio in vltimo tempore potest esse, quia Dominus non solùm temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro vnius momenti pœnitentiâ meruit esse in paradiso in hora vltimæ confessionis. (Ezech. 18. † al. confessio. Luc. 23.)

Quòd nulli vltima pœnitentia sit deneganda. Ex decretis Cælestini Papæ, cap. x. ❡ CAP. 44.

Epist. 2. ad Epis. Galliæ c. 2. 26. q. 6. c. agnouimus.

Agnouimus enim pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum desideriis annui, qui obitus sui tempore hoc animæ suæ cupiunt remedio subueniri. Horremus, fateor tantæ impietatis aliquem reperiri, vt de Dei pietate desperet, quasi non possit ad se quouis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem, pondere quo se ille † expedire desiderat, liberare. Quid hoc rogo aliud est, quàm morienti mortem addere, eiúsque animam sua crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cùm Deus ad subueniendum paratissimus, inuitans ad pœnitentiam sic promittat peccatori: In quacumque die conuersus fuerit, peccata eius non reputabuntur ei. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, sed tantùm vt conuertatur, & viuat. Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore * pœnitentiam denegauerit, & desperauerit de clementia Dei, qui eum ad subueniendum morienti sufficere vel momento posse non credidit. Perdidisset latro in cruce præmium ad Christi dextram pendens, si illum vnius horæ pœnitentia non iuuisset. Cùm esset in pœna pœnituit, & per vnius sermonis professionem habitaculum paradisi Deo promittente, promeruit. († se expediri. or. Ezech. 33. Ezech. 18. & 33. * sperantam inseritur in orig. & gr.)

Vt in capite quadragesimæ omnes publicè pœnitentes in ciuitatem veniant, & ante fores Ecclesiæ nudis pedibus & cilicio induti Episcopo suo se repræsentent. Ex Conc. Agath. cap. ix. ❡ CAP. 45.

dist. 50. c. in capite.

In capite quadragesimæ omnes pœnitentes qui publicā suscipiunt aut susceperunt pœnitentiam, ante fores Ecclesiæ se repræsentent Episcopo ciuitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram prostratis, reos se esse ipso habitu, & vultu proclamantes. Ibi adesse debent decani, id est, Archipresbyteri parœciarum, & Presbyteri pœnitentum, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent, & secundùm modum culpæ pœnitentiam per præfixos gradus iniungant. Post hæc in Ecclesiam eos introducat, & cum omni clero septem pœnitentiæ Psalmos in terram prostratus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet. Tunc † resurgens ab oratione (iuxta quod canones iubent) manus eis imponat, aquam († exurgens.)

benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorum cooperiat, & cum gemitu & crebris suspiriis eis denunciet, quòd sicut Adam proiectus est de paradiso, ita & ipsi ab Ecclesia prò peccatis abjiciuntur. Post hæc iubeat ministris, vt eos extra ianuas Ecclesiæ expellant. Clerus verò prosequatur eos cum responsorio: In sudore vultus tui vesceris pane, &c. vt videntes sanctam Ecclesiam pro facinoribus suis tremefactam atque commotam, non parui pendant pœnitentiam. In sacra autem Domini cœna rursus ab eorum decanis, & eorum Presbyteris Ecclesiæ liminibus repræsententur.

Gen. 3.

Qua authoritate modus pœnitentiæ peccata confitentibus imponi debeat. Ex Concilio Maguntiensi, cap. x. ¶ Cap. 46.

Cabillon. 2. cap. 38.

Modus tempúsque pœnitentiæ peccata sua confitentibus aut per antiquorum canonum institutionem, aut per sanctarum scripturarum authoritatem, aut per Ecclesiasticam consuetudinem probatam imponi debet à sacerdotibus. Nam qui peccatis grauibus leues quosdam & inusitatos imponunt pœnitentiæ modós, consuunt puluillos secundùm Propheticum sermonem sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis, ad capiendas animas. Sed discretio seruanda est inter pœnitentes publicè, & absconsè. Nam qui publicè peccat, oportet vt publicè multetur pœnitentia, & secundùm ordinem canonum pro merito suo excommunicetur, & reconcilietur.

Ezech. 13.

Quòd diuersitas culparum diuersitatem faciat pœnitentiarum. Ex dictis August.

¶ Cap. 47.

Diuersitas culparum diuersitatem facit pœnitentiarum. Nam & corporum medici diuersa medicamenta componunt, vt aliter vulnera, aliter morbum, aliter tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter confractiones, aliter combustiones curent. Ita & spirituales medici diuersis curationum generibus animarum vulnera sanare debent. Sed quia hoc paucorum est, ad purum scilicet cuncta cognoscere & curare, & mederi, atque vt integrum salutis statum valeant reuocare, ideo solerter admonemus doctum quemque sacerdotem Christi, vt non ex suo sensu, sed secundùm canonum statuta, & traditiones patrum vniuersa disponat: & conditionem vtriusque sexus, ætatem, paupertatem, causam, statum, personam cuiusque pœnitentiam agere volentis, ipsum quoque cor pœnitentis inspiciat, & secundùm hæc vt sibi visum fuerit, vt sapiens medicus, singula quæque dijudicet.

Quòd multi sint fructus pœnitentiæ. Ex dictis eiusdem. ¶ Cap. 48.

Multi sunt pœnitentiæ fructus, per quos ad expiationem criminum peruenitur. Non enim tantùm simplici illo pœnitentiæ nomine salus æterna repromittitur, vt illud Apostolicum: Pœnitemini igitur, inquit, & conuertemini, vt deleantur peccata vestra. Et illud Propheticum: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Propter illum nudum gemitum, & propter illud nudum nomen pœnitentiæ nullus saluabitur, sed per veram confessionem, & sacerdotis intelligentis consilium, & per charitatis affectum, & per eleemosynarum fructum peccatorum moles subruitur.

Act. 3.

Esai. 30.

Cur canones non perfectè præfigant pro vnoquoque crimine tempus & mensuram pœnitentiæ. Ex dictis Hieronymi. ¶ Cap. 49.

Mensuram autem temporis in agenda pœnitentia, idcircò non satis apertè præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de singulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum sit: sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt. Quia apud Deum non tam valet mensura temporis, quàm doloris, nec abstinentia tantum ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Propter quod tempora pœnitentiæ fide & conuersatione pœnitentum abbreuianda præcipiunt, & negligentia protelanda † existimant. Tamen pro quibusdam culpis modi pœnitentiæ sunt impositi, iuxta quos cæteræ perpendendæ sunt culpæ: cum sit facilè per eosdem modós vindictam & censuram canonum æstimare.

Id habes in præfatione pœnitentiarij illius cuius supra meminimus ad cap. 23.

De pœnitent. dist. 1. c. mensuram.

† Extant tamẽ impositi.

De illis, qui pœnitentiam sibi iniunctam adimplere festinant. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 50.

Vnumquemque hominem accedentem ad pœnitentiam, si videris acriter & assiduè stare in pœnitentia, statim remissius age aduersùs eum. Qui verò potest implere, quod impositum est ei, noli prohibere, sed permitte. Magis enim laudandi sunt hi, qui celeriter debitum pondus persoluere festinant: quia ieiunium debitum est pondus, & sic amandum his, qui pœnitentiam agunt: quia si ieiunauerit, & compleuerit quod illi mandatum est à sacerdote, purificabitur à peccatis. Quod si iterum ad pristinam consuetudinem peccati reuersus fuerit, sic est, quomodo canis, qui reuertitur ad vomitum proprium. Omnis itaque pœnitens, non hoc solùm debet ieiunare quod illi mãdatum est à sacerdote, verùm etiam postquam compleuerit ea quæ illi iussa sunt, debet quantùm ipsi visum fuerit ieiunare. Si enim egerit ea, quæ illi sacerdos præceperit, illa peccata tantùm, quæ confessus est, remittentur. Si verò postea ex sua voluntate ieiunauerit, mercedem sibi acquiret, & regnum cœlorum. Qui ergo totam septimanam ieiunat pro peccatis, sabbato & dominica die manducet & bibat quidquid ei appositum fuerit. Custodiat tamen se à crapula & ebrietate. Quia omnis luxuria de ebrietate nascitur. Ideo beatus Paulus prohibuit dicens, Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: non quia in vino est luxuria, sed in ebrietate.

Prou. 26.

Ephes. 5.

Vt quotiescumque aliqui ad pœnitentiam accesserint, sacerdotes ieiuniis & orationibus cum eis communicare debeant. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ Cap. 51.

Quotiescumque Christiani ad pœnitentiam accedunt, ieiunia iniungimus, & nos communicare cum eis debemus in ieiunio vnam aut duas septimanas, aut quantùm possumus; vt non dicatur nobis, quod sacerdotibus Iudæorum dictum est à Domino: Væ vobis legis peritis, qui aggrauatis homines, & imponitis super humeros eorum onera grauia, & importabilia, ipsi autem vno digito vestro non tangitis sarcinas ipsas. Nemo enim potest subleuare cadentem sub pondere, nisi inclinauerit se, vt porrigat ei manum. Neque vllus medicorum vulnera infirmantium potest curare, nisi fœtoribus fuerit particeps. Ita quoque nullus sacerdotum vel pontifex peccatorum vulnera curare potest, aut animabus peccata auferre, nisi præstante sollicitudine & oratione

Luc. 11.

lachrymarum. Necesse est ergo vos fratres charissimi sollicitos esse pro peccantibus, quia sumus alterutrum membra. Ideoque & nos si viderimus aliquem in peccatis iacentem, festinemus eum ad pœnitentiam per nostram doctrinam reuocare: & quotiescumque dederis consilium peccanti, simul quoque da illi pœnitentiam statim, quantùm debeat ieiunare, aut eleemosynis redimere peccata sua, ne fortè obliuiscaris, quæ tibi iam dixerat, & iterum tibi necesse sit interrogare: & forsitan erubescat iterum peccata sua confiteri, & inuenietur iam amplius iudicari.

Quòd contingat hominem interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccare. Ex Concilio Cabilonensi ij. cap. xxxij.

¶ Cap. 52.

Sed & hoc emendatione indigere perspeximus, quòd quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plenè id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, vt ex vtrisque plena sit confessio: scilicet vt & ea confiteantur quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus itaque est peccatorum suorum confessor, vt de octo principalibus vitiis sine quibus in hac vita difficilè viuitur, confessionem faciat: quia aut cogitatione, aut (quod est grauius) opere eorum instinctu peccauit. Odium etenim, inuidia, superbia, & cæteræ huiusmodi animæ pestes tantò periculosius lædunt, quantò subtilius serpunt.

De incestis occultè commissis. Ex dictis August.

¶ Cap. 53.

Si quis incestum occultè commiserit, & sacerdoti occultè confessionem egerit, indicetur ei remedium* canonicum quod subire debuisset, si eius facinus publicatum fuisset. Verùm quia latet commissum, detur ei à sacerdote consilium, vt saluti animæ suæ pro occulta pœnitentia proficiat: hoc est, vt veraciter ex corde se grauiter deliquisse confiteatur, & per ieiunia & eleemosynas, vigilias atque sacras orationes cum lachrymis se purgare contendat, & sic se ad spem veniæ pro misericordia Dei peruenire confidat.

* canonum.

Quòd inter publicè & absconsè pœnitentes discretio obseruanda sit. Ex Concilio Maguntiensi, cap. xxj. ¶ Cap. 54.

Concil. Rhemensi, ca. 31. & Cabilo. 2. ca. 38.

Vt discretio seruanda sit inter pœnitentes, qui publicè, & qui absconsè pœnitere debeant.

Vt ex corde pœnitentem magna exhilaratione sacerdotes suscipiant. Ex dictis Basilij Episcopi.

In regulis breuioribus respon. ad interrog. 8.

¶ Cap. 55.

16. q. 7. c. pœnitentem. Luc. 15.

Pœnitentem ex corde ita oportet suscipi, sicut Dominus ostendit, cùm dicit: Quia conuocauit amicos suos, & vicinos dicens: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meã quam perdideram.

De his qui iam cessauerunt peccare, & perfectè pœnituerunt, vt communio eis in ipsa pœnitentia concedatur. Ex Conc. Laodicensi, cap. ij.

¶ Cap. 56.

16 q. 7. ca. his qui.

De his, qui facinoribus diuersis peccauerunt, & perseuerantes in oratione*, conuersionem à malis habuere perfectam, pro qualitate delicti, talibus post pœnitentiæ tempus impensum propter clementiam & bonitatem Dei communio concedatur.

* confessionis & pœnitentiæ. inseritur in orig.

De lapsis in ordinibus sacris, si restaurari possint. Augustinus ad Petrum diaconum de fide scribens, ait:

Cap. 3.

¶ Cap. 57.

Omni homini in hac vita esse potest vtilis pœnitentia, quam quocumque tempore homo egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, & pro eis in conspectu Dei non solùm corporis, sed etiam cordis lachrymas fuderit, & malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit; omnium peccatorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis Dominus prophetico promittit eloquio, dicens: Si conuersus fueris, & ingemueris saluus eris. Et alio loco dicitur. Fili peccasti, ne adjicias iterum: sed & de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. Nunquam peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si deprecanti non esset remissio concedenda. Sed etiam pœnitentia peccatori tunc prodest, si eam in Ecclesia Catholica gerat, cui Deus in persona beati Petri ligandi, soluendique tribuit potestatem, dicens: Quæ alligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: Et quæcumque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis. In quacumque igitur ætate homo veram peccatorum suorum egerit pœnitentiam, & vitam suam Deo illuminante correxerit, non priuabitur munere indulgentiæ: quia Deus, sicut per Prophetam dicit, non vult mortem peccatoris, quantùm vt reuertatur à via sua mala, & viuat anima eius. Veruntamen nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei in suis diutius remanere peccatis, cùm etiam in ipso corpore nemo velit sub spe futuræ salutis diutius ægrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, & sibi de Deo indulgentiam repromittunt, nonnunquam ita præueniuntur repentino Dei furore, vt nec conuersionis tempus, nec beneficium remissionis inueniant. Ideo vnum quemque nostrum sancta scriptura benignè præmonet, dicens: Ne tardaueris conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira eius, & in tempore vindictæ disperdet te. Dicit etiam beatus Dauid: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Cui beatus quoque Paulus concordat his verbis: Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à Deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Obdurato ergo viuit corde qui se non conuertit, desperans de indulgentia peccatorum: siue qui sic misericordiam Dei sperat, vt vsque in finem vitæ præsentis in suorũ criminum peruersitate remaneat. Proinde diligentes misericordiam Dei, metuentesque iustitiam, nec de remissione peccatorum desperemus, nec remaneamus in peccatis: scientes quia illa omnium hominum debita sit exactura æquitas iustissimi iudicis, quæ non dimiserit misericordia clementissimi redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit, absoluitque conuersos, ita iustitia repellet & puniet obduratos. Hi sunt, qui peccantes in Spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neque in futuro remissionem accipient peccatorum. Nam & de hoc

Esai. 30. Eccles. 21. Matth 18. Ezech. 33. Eccles. 5. Psal. 94. Heb. 3. Matth 12.

Hactenus August.

Dist. 50. Domino sancto.

Isidorus Hispalensis Episcopus ad inquisitionem Massonis Episcopi, ita rescripsit, dicens: Verùm quod sequenter in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, quòd alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hæc diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire canon præcipit, quos pœnitentiæ præcessit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio † corruptionis emendantur, atque hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiunt. Ergo ita est vtraque dirimenda sententia, vt necesse sit illos restaurari in locũ honoris, qui per pœnitentiam, reconciliationem meruerunt diuinæ pietatis: hi non immeritò consequuntur adeptæ dignitatis statum, qui per emendationem pœnitentiæ recepisse noscuntur vitæ remedium. Id autem ne fortè magis ambiguum sit, diuinæ authoritatis sententia confirmetur: Ezechiel enim Propheta sub typo præuaricatricis Hierusalem ostendit post pœnitentiæ satisfactionem pristinum restaurari posse honorem: Confundere inquit, ô Iuda & porta ignominiam tuam. Et post paululùm: Et tu, inquit, & filiæ tuæ reuertimini † ad antiquitatem vestram. Quòd dixit, Confundere: ostendit post cõfusionis, id est, peccati opus debere quemque erubescere, & † pro admissis sceleribus verecundam frontem humi prostratam demergere, pro eo quòd dignum confusionis perpetrauerat opus. Deinde præcepit vt portet ignominiam depositionis suæ, lugens cum humilitate quod peccauerat. Sicque reuocari secundùm Prophetam ad priorem statum poterit.

*† correpti *or.* corporis *Grat.**

Ezech. 16.

† ab iniquitate vestra.

† post confessionẽ, inferetur in or.

Quod anima multis gentibus nobilior, & multis vrbibus preciosior sit, ideóque si lapsa fuerit, admodum deflendam. Excerptum de libro S. Ioannis Constantinopolitani ad Theodorũ, cap. lix.

Tomo 5. ex paraenesi ad Theodorum lapsum, nisi quòd hæc vetus est tralatio. Porò numerum hunc capitis referendum puto ad pœnitentiarium, ex quo hæc videntur desumpta.

¶ Cap. 58.

Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum? Oportunius multò nunc à me, quàm tunc à Propheta Dei, dicitur. Licet enim non vrbes multæ, nec gens integra lamentanda sit, anima tamen flenda est multis gentibus nobilior, multisque vrbibus preciosior. Nam si vnus, qui fecerit voluntatem Dei melior est, quàm multitudo iniquorum, melior ergo & tu eras quondam, quàm multitudines Iudæorum. Propter quod nemo miretur, si fortè prolixioribus ego nunc vtar lamentationibus, & amariores profundum fletus, quàm tunc Propheta profudit. Non enim vrbis (vt dixi) captæ excidia defleo, nec vilis vulgi captiuitatem lamentor, sed insignis animæ lapsum, & templi in quo Christus habitabat, excidium. Hæc enim lamentatio insignis animæ, quam ego defleo, tantò est illa durior & amarior, quantò & verior. Inde vtique est quod ego irremediabiliter plango: quia noui, & incessabiliter lugeo dum recordor, vsquequò iterum te † tripudiare videam ad prioris gloriæ statum. Quod etsi apud homines impossibile videtur, apud dominum tamen omnia possibilia sunt. Ipse est enim qui alleuat de terra inopem, & de stercore erigit pauperem, vt collocet eum cum principibus populi sui. Ipse est qui sterilem facit matrem super filios lætantem. Non ergo dubites, neq; desperes mutari te posse in melius. Si enim tantùm potuit diabolus, vt à celsis virtutum fastigiis in profundum te duceret malorum, quantò magis poterit Deus ad bonorum verticem reuocare: & non solùm in id te restituere, quod fuisti, sed beatiorem multò quàm prius videbaris efficere? Tantùm ne concidas animo, neque spem abscidas bonorum. Ne quæso te, ne accidat tibi, quod impiis solet. Non enim peccatorum multitudo in desperationem adducit animam, sed impietas. Impiorum ergo est desperare salutem, non peccatorum. Vnde diuina misericordia pollicetur, dicens: Gaudium erit in cœlo coram Angelis Dei super vno peccatore. *Et post pauca.* Stantibus si ceciderint, minatur pœnam dominus: lapsis vt surgere appetãt, promittit misericordiam. Illos terret, ne præsumant in bonis: illos refouet, ne desperent in malis. Iustus es? iram pertimesce, ne corruas. Peccator es? præsume de misericordia, vt surgas. Et sicut † lapsus grauissimus ceruicibus animæ incumbens, eam semper deorsum in terram cogit aspicere, ad Deum verò sursum non finit oculos leuare: sic virilis est animi, ducere à ceruicibus animæ suæ pondus, vt canat cum Propheta Domino: Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum, donec misereatur nostri. Etenim mulier illa, quæ in Euangeliis drachmam quam perdiderat, inuenit, conuocat amicas & vicinas, vt congratulentur ei. Et ego cõuocabo amicos tuos, meosque, & vicinos nostros, deprecabor eos conuenire: non vt gaudeant, sed vt lugeant mecum, nec vt gratulentur, sed vt lamententur, & ingentem planctum subleuatis ad cœlum vnà mecum vocibus reddant, dicendo ad eos: Vlulate mecum amici, plangite, & profundite fontes fletuum: non quia auri pondus immensum, nec talenta auri perdiderim, sed quia horum omnium carior, & omni auro, omnique gemmarum nobilitate preciosior amicus, nescio quomodo lapsus, vsque in idipsum fertur perditionis profundum. Noli desperare de lapsu, ne cadas: qui enim alium desperat, habet veniam: qui verò desperauerit semetipsum, nullam: quia ille non est Dominus mentis alterius. Sicut ergo & anima, si semel salutem suam cœperit desperare, iam nec intelligit quomodo, vel in quæ mala præcipitetur: ita & qui desperatione capti sunt, intolerabiles fiunt, & per omnes malitiæ vias discurrunt. Exurge exurge quæso, expergiscere aliquando, & diabolicam hanc depone temulentiam. Parce cunctis, qui pro tua desperatione desperant, ne putent se viam virtutis incedere, si te ad eam redisse non videant. Respice quæso te, quantus nunc mœror omnium sanctorum fratrum habeat chorum, & quanta lætitia atque exultatio incredulis fiat, quantaque eis ad præcipitia luxuriæ † decrescat authoritas. Nec erit post hæc aliquis, qui quolibet lapsu deiectus non statim resurgere cupiat, & statim se reparare festinet.

Hierem. 9.
Eccl. 16.
Paulò pòst.
† repedare.
Luc. 1.
Psal. 112.
Hæc aliunde petita sunt.
Luc. 15.
De pœniten. homel. 80. ad populum Antiochenum.
Ex superiori lib. ad Theodorum.
† lapis.
Psal. 122.
Post pauca.
Luc. 15.
Post aliquot paginas non ita procul ab epilogo prioris paraenesis.
Aliquantò inferius, sed præter diuersam tralationem nõ nullis etiam immutatis.
† de te crescat.

Quòd nullus à consolatione vulnerati fratris se subtrahere debeat. Item Ioannis Constantinopolitani ad eundem Theodorum, de lapsu Baccharij, cap. lx.

Nisi mentitur inscriptio mutila est paraenesis ad Theodorum.

¶ Cap. 59.

Vbi est misericordia Christianę religionis, quam magister noster sacrificio docuit esse meliorem? Ecce iacet frater ab hoste percussus, adhuc forsitan palpitans, & vos quasi sine vulnere reuerti-

Matth. 9.

mini, nec consolationem plagæ illius deferre tentatis. Nolite esse sine formidine fratres: fortiorem percussit inimicus, vt facilior ei aditus esset ad reliquos. Vt quid ergo spernitis vulneratum, aut sicut putatis & mortuum?* Melior concubina Saul filia Respha, quæ corpora defunctorum, quos David pro Gabaonitarum vltione percusserat, eousque accincta sacco, hoc est, cilicio custodiuit, donec eis foraret aqua de cœlo, id est, donec provenia eorum misericordiæ cœlestis† scintilla defluxerat. Melior fuit ille Iudas Machabæus, qui etiam pro mortuis fratribus orationem credidit esse faciendam, quos damnata de Iamnia ciuitate idolorum dona prostrauerant. Vt quid rogo medicus noster inter librorum suorum loculos tot constituit genera pigmentorum, si nihil est ex emplastris eius quo sanari possit vulnus, quod percussit inimicus? Et si placet, aperiamus scholam medicinæ nostræ, & à principio canonis vulnerum ac medicaminum species perquiramus. Ecce in ipsius introitu scholæ, occurrunt illi seminis carnalis authores, qui venenato serpentis dente percussi, non statim pœnæ mortis addicti sunt, sed eiecti de paradisi delitiis, id est, de Ecclesiæ libertate & sacri communione† mysterij.

2. Reg. 21. * Locus corruptus, forte sic restituendus. Melior Respha filia Ahia concubina Saül. † stilla deflueret. 2. Mach. 12. † ministerij.

De eadem re. Ex epistola Ioannis Constantinopolitani ad Theodorum.

¶ CAP. 60.

Vnde vides quia peccati contagione maculamur? Ne quæso beatissime mi, fratrem nostrum in profundum putei sub iniqui principis potestate demersum, desperationis lapidibus obruamus. Imitemur illum Æthiopem qui sanctum Hieremiam in lacu ab iniquo rege demersum, assumptis xxx. hominum auxiliis, & missis ad eum pannis & funibus veteribus liberauit. Facilis esto ad lapsum ruinamq; miserorum. Porrige manum iacenti fratri, qui confusus pudore peccati nec erigere se, aut oculos audet attollere. Comple legem Moysi: Cecidit asinus fratris sub pondere, hoc est, caro euicta peccato: acclina re, & humilia, & subleua de ruina. Quid erubescis coniungi homini peccatori? Respice illum, qui dicit: Noli nimium esse iustus. Magister noster à latronibus vulneratũ, non solum cura dignum iudicat, verum etiam ad stabulum suum & ouile perduxit. Et tu ergo collige fratrem, quem diabolus latro percussit. Consigna stabulario, id est, beato Episcopo, qui si aliquid in eo impenderit, amplius à domino consequetur.

Deut. 22. Eccles. 7. Luc. 10.

De eadem re. Ex epistola eiusdem Ioannis Constantin. ad Theodorum.

¶ CAP. 61.

Nec hoc ibi reperitur.

Euangelicus sermo dixit, si peccauerit in te frater tuus, corripe eum solus. Si te audierit, lucratus es eum, & cætera quæ continet sermo præcepti. Vide quid dicat: Ne exhilarentur filij incircuncisorum. Filij enim incircuncisorum sunt homines seculi, in præputij sui errore & gentilitate viuentes. Hi ergo exhilarantur, cum audiunt ruinam militis Christi. Peccatum igitur celetur, & adhibeatur emendatio. Nos autem consolationis linteamina, & cœlestis spei pigmenta tribuamus. Ipse autem infra sepulchrum secreti sui confessus, peccati pudore contineatur, vbi conscientiæ verme laceretur, qui totas in eo † obliniat putredines peccatorum, donec nullum ex se fœtorem famæ turpis emittat.

Matth. 18. 2. Reg. 1. † oblingat.

De eadem re. Item ex epistola eiusdem Ioannis ad Theodorum. ¶ CAP. 62.

Et hæc desiderantur.

Qualiter rogo de misericordia Dei possumus desperare, qui etiam Pharaonem arguit, quare nequaquam pœnitere dignatus sit, dicens: Brachia Pharaonis Regis Ægypti contriui, & non est deprecatus vt daretur in eo sanitas, & redderetur ei virtus ad comprehendendum gladium? Salomon ille mirabilis, qui meruit astitrici Dei, hoc est, sapientiæ Dei copulari, in alienigenarum incurrit amplexus, & vinculo libidinis laqueatus, etiam sacrilegij horrore se polluit: quia simulachrum Cathmos Moabitico idolo fabricauit. Sed quia per Propheticam vocem culpam erroris agnouit, nunquam misericordiæ cœlestis extorris est. At forsitan dicas: In neutro testamento lego, neque eum pœnituisse, neque misericordiam consequutum, &c.

Ezech. 30. Sap. 9. 3. Reg. 10.

De eadem re. Ex decretis Siricij Papæ, cap. xiiij.

¶ CAP. 63.

Epist. 1. ad Himerium cap. 14. dist. 50. c. illud quoque.

Illud quoque nos par fuit præuidere, vt sicut pœnitentiam agere cuiquam † non conceditur clericorum: ita & post pœnitentiam ac reconciliationem nulli vnquam laïco liceat honorem clericatus adipisci. Quia quamuis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerant vasa vitiorum.

† solemniter non conceditur &c.

De eadem re. Ex decretis Gelasij Papæ, cap. xvij.

¶ CAP. 64.

Epist. 1. ad epis. per Lucaniam, c. 20.

Comperimus etiam horrendis quibusdam criminibus implicatos, tota discretione submota, non solum de factis atrocibus necessariam pœnitudinem non habere, sed nec aliqua correctione penitus succedente, ad diuinum ministerium honoremque contendere. Nonnullos autem in ipsis ordinibus constitutos, grauibus delinquentes facinoribus non repelli, cum & Apostolus clamet, nemini citò manus imponendas, neque communicandum peccatis alienis: & maiorum veneranda constituta pronuncient: huiusmodi etiam, si fortè subrepserint, tam qui ante peccauerunt, deiectos oportere depelli, quam sacræ † professionis oblitos, præuaricatoresque sancti propositi, proculdubio submouendos.

1. Tim. 5. Nicæni Cõcil. cap. 9. & 10. † promissionis.

De illis, qui loca sanctorum sub prætextu religionis inconsultè peragrant. Ex Concilio Cabilonensi, cui interfuit Carolus Rex, cap. xlv.

Cõc. Cabil. 2.

¶ CAP. 65.

Nam & à quibusdam qui Romam, Turonumue & [illegible]a quædam loca sub prætextu orationis inconsultè peragrant, plurimum erratur. Sunt Presbyter & Diacones, & cæteri in clero constituti, qui negligenter viuentes, in eo purgari se à peccatis putant: & ministerio suo fungi debere, si præfata loca attingant. Sunt nihilominus laïci, qui putant impunè se aut peccare, aut peccasse, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum qui acquirendi census gratiâ sub prætextu Romani siue Turonici itineris multa † acquirunt, multos pauperes opprimunt: & quod sola cupiditate faciunt, orationum siue sanctorum locorum visitationis causâ se facere videri affectant. Sunt pauperes qui vel ideo id faciunt, vt maiorem habeant materiam mendicandi: de

† conquirunt.

quorum numero sunt illi, qui circumquaque vagantes, illò se pergere mentiuntur: vel quia tantùm sunt vecordes, vt putent se sanctorum locorum sola inuisione à peccatis purgari, non attendentes quod ait beatus Hieronymus: Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis benè vixisse laudandum est. De quibus omnibus Imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia expectetur. Qui verò peccata sua sacerdotibus, in quorum sunt parœciis, confessi sunt, & ab his agendæ pœnitentiæ consilium acceperunt, si orationibus insistendo eleemosynas largiendo, mores componendo, vitam emendando, Apostolorum limina, vel quorumlibet sanctorum inuisere desiderant, horum est deuotio modis omnibus collaudanda.

Epist. ad Paulinum, cuius initium, Bonus homo.

De omni peccatore, quòd quoties ceciderit, toties resurgere debeat. Ex dictis Zosij cuiusdam Heremitæ. ¶ CAP. 66.

Dum quidam frater Abbatem Zosimum tali sermone frequenter requireret, dicens: Quid faciam pater, quoniam cecidi? Ille respondit. Surge inquit. Illo verò se exurrexisse, & iterum cecidisse professo: respondit, Iterum adhuc surge. Cùm autem frater se frequenter surrexisse, & frequenter cecidisse narraret, eodem verò senex vtebatur sermone, exclamans, Ne desistas surgendo. Cui frater ait: Vsquequò possum surgere pater? explana. Senex dixit: Vsquequò aut in bono opere, aut in malo † deprehensus occumbas. In quo enim opere fuerit homo † deprehensus, in eo iudicabitur.

† depressus.

Quòd iustum sit Dei homini, quòd se reprehendat. Ex dictis Pimenis cuiusdam heremitæ.

¶ CAP. 67.

Quidam frater requisiuit Abbatem Pimenem dicens: Quid est pater quod dicit Apostolus, Omnia munda mundis? At ille dixit ei: Si quis ad hunc sermonem peruenire potuerit, vt eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ. Cui frater. Et quomodò possum minorem me videre, ab eo qui homicida est: respondit senex. Si potuerit homo ad hunc sermonem Apostoli peruenire, & viderit hominem qui fortè occidit alium, dicit in semetipso: Iste quidem hoc solum fecit, ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum interficiens. Et cum frater requireret, quomodò hoc posset fieri, respondit: Hæc sola est hominis iustitia, vt semetipsum reprehendat. Tunc enim iustus est, cùm sua peccata condemnat.

Tit. 1.

Vt nullus fratrē condemnet antequàm Deus illum dijudicet. Ex dictis cuiusdam Heremitæ.

¶ CAP. 68.

Venit aliquando Abbas Isaac in cœnobio, & vidit illic fratrem negligentem & iratus iussit eum expelli de cœnobio. Cùm ergo regrederetur ad habitaculū suum, venit Angelus Domini, & stetit ante ostium cellulæ eius, dicens. Non te permitto ingredi. At ille rogabat, vt culpa eius manifestaretur. Et respondens Angelus dixit: Dominus transmisit me dicens: Vade dic Isaac, Vbi iubes vt mittamus illum fratrem qui peccauit? At ille egit mox pœnitentiam dicens, Peccaui Domine, indulge mihi. Et dixit ei Angelus. Exurge, † indulget tibi Dominus, sed ne iterum hoc facias, vt quemquam condemnes, antequam illum Dominus iudicet. Tulerunt homines sibi iudicium, & non mihi illud dimittunt, dicit Dominus. Hoc autem dictum est, quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in paruo peccare, non mox perdatur.

† indulgeat.

Quòd iusta obedientia iustis muneribus remuneretur. Ex dictis eiusdem.

¶ CAP. 69.

Quidam ex patribus in extasi positus, vidit quatuor ordines ante Deum: & primus quidem ordo erat hominum infirmantium, & gratias agentium Deo. Secundus verò erat eorum, qui hospitalitatem sectantur, & in hoc ministrant. Tertius autem illorum qui solitudinem † sectantur. Quartus verò eorum, qui propter Deum in obedientia subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior, qui obedientiam exhibebat, & habebat torquem auream, & maiorem gloriam præ cæteris possidebat. Dicit autem senex ei qui sibi hoc in extasi demonstrabat: Quare hic ordo quartus maiorem cæteris gloriam habet? Ille autem respondit ei dicens: quia isti alij omnes habent aliquam requiem † ad implendas proprias voluntates. Hic ergo qui obedientiam exercet omnes voluntates relinquens, totus pendet in voluntate patris iubentis: & ideo maiorem gloriam præ cæteris est sortitus.

† sectantur, & non vidēt homines.

† adimplendo quamuis in bonis operibus proprias &c.

De illis qui ex industria peccant, & promittunt sibi quandam impunitatem peccandi, propter largitionem eleemosynarum. Ex Concilio Cabilonensi, cap. xxxvj.

Cōc. Cabil. 1.

¶ CAP. 70.

Sed nec hoc prætereundum putauimus, quòd quidam ex industria peccantes, propter eleemosynarum largitionem quandam sibi promittunt impunitatem. Eleemosyna enim extinguit peccata, iuxta illud: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna extinguit peccata: sed ea quæ aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea verò quæ ex industria ad cuiuslibet libidinē explendam idcirco fiunt, vt eleemosynis redimantur, nequaquā eis redimi possunt: quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, vt eis impunè peccare liceat. Non ergo quis idcirco peccare debet, vt eleemosynam faciat, sed ideo eleemosynam facere debet, quia peccauit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

Eccles. 3.

De his qui peracta pœnitentia ad pristina redeunt volutabra. Ex decretis Siricij Papæ, cap. x.

Epist. 1. ad Himetium Episc. cap. 5. 33. q. 2. c. de his verò.

¶ CAP. 71.

De his verò non incongruè dilectio tua Apostolicam sedem credidit consulendam, qui actâ pœnitentiâ tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos & ad volutabra redeuntes, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & noua coniugia, & inhibitos denuò appetiere concubitus, quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filij prodiderunt. De quibus quia iam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt sola intra Ecclesiam fidelibus oratione iungantur. Sacræ ministeriorum celebritati (quamuis non mereantur) intersint: à Dominicæ autem mensæ conuiuio segregentur, vt hac saltem districtione correcti, & ipsi sua

Prou. 26. 2. Pet. 2.

errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur: quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere cùm ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subueniri. Quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus deuinxerunt, seruandam esse censemus.

De pœnitente fœmina, quæ defuncto viro alij nubere præsumpserit. Ex Concilio Arelatensi, cap. iij. ❡ CAP. 72. Conc. Arelat. 2. cap. 21.

Pœnitentes fœminæ, quæ defunctis viris aliis nubere præsumpserint, vel suspecta vel interdicta familiaritate cum extraneo vixerint, cum eodem ab Ecclesiæ liminibus arceantur. Hæc etiam de viris in pœnitentia positis placuit obseruari.

Quòd in danda pœnitentia nulla sit personarum acceptio. Ex Concilio Cabilon. cap. xxxiij. cui interfuit Carolus Rex. Conc. Cab. 2.

❡ CAP. 73.

Rom. 2. Ephes. 6. Coloss. 3. Act. 10. Quia igitur, Apostolo teste, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus iudiciis cauenda est: multò magis in hoc pœnitentiæ iudicio præcaueri debet, vt nullus sacerdotum vnquam aut gratia, aut odio alicuius personæ secus iudicet, quàm quod in canonibus sacris inuenerit, aut quod illi secundùm sanctarum scripturarum authoritatem, & Ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit. Si ergo medici qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter personæ cuiuslibet acceptionem, his quos sanare cupiunt cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt, multò magis his obseruandum est, qui non corporum, sed animarum medici existunt. Neque enim pensanda est pœnitentia quantitate temporis, sed ardore mentis, & mortificatione corporis. Cor autem contritum & humiliatum Deus non despicit. Psal. 50.

De illis qui peccata sua sine condigna pœnitentia sibi relaxari arbitrantur. Ex dictis August.

❡ CAP. 74.

Quisquis ergo malorum operum sine condigna pœnitentia quemquam veniam à Deo percipere posse dixerit, penitus errat: & cùm deceptus alios decipere festinat, duplici noxa constringitur, hoc est, proprij erroris, & alienæ deceptionis.

Quòd tamdiu laborare quisque debeat, donec possideat Christum. Ex dictis Gregorij.

❡ CAP. 75.

Vsque tunc laborare debet homo, vsquequò possideat Christum. Qui autem semel illum adeptus fuerit, iam non laboret. Permittit tamen Dominus laborare electos suos, vt rememorent tribulationum labores, vnde semetipsos custodiant, timentes ne tantos labores amittant. Nam & filios Israël ideo Deus per desertum xl. annis circumduxit, vt rememoratis tribulationibus, non redirent retrorsum.

Vt nullus Episcopus seu Presbyter alterius pœnitentem sine litteris sui Episcopi suscipiat. Ex epistola Fœlicis Papæ, cap. ij. Felix Papa 3. epist. Decretalis cap 6.

❡ CAP. 76.

Curandum verò maximè, & omni cautela prouidendum, ne quis fratrum coëpiscoporùmque nostrorum, aut etiam Presbyterorum in alterius ciuitate, vel diœcesi pœnitentem, vel sub manu positum sacerdotis, aut eum qui reconciliatum se esse dixit, sine Episcopi vel Presbyteri testimonio & litteris, ad cuius pertinet parœciam, suscipiat.

Quòd pœnitentes secundùm canones, nisi peracta pœnitentia, communicare non debeant. Ex dictis Pij Papæ, cap. x.

❡ CAP. 77.

Pœnitentes non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ.

Quòd pro ethnico & publicano sit habendus, qui pro peccato commisso pœnitere noluerit. Ex dictis August. ❡ CAP. 78.

Erga eum qui pro peccato commisso non pœnitet, tales esse debemus, sicut Dominus præcepit dicens: Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et sicut Apostolus iubet: Subtrahite vos, inquit, ab omni fratre inordinatè ambulante, & non secundùm traditionem quam tradidi vobis. 16 q. 7. c. erga eum. Matth. 18. 2. Thess. 3.

Quòd à licitis se abstinere debeat, qui illicita se commisisse meminerit. Ex dictis Gregorij Papæ. Homel. 10.

❡ CAP. 79.

Qui se illicita meminit commisisse, à licitis etiam studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa.

Quòd nulli post pœnitentiæ actionem ad militiam secularem redire liceat. Ex epistola Leonis Papæ, cap. xxv. ❡ CAP. 80. Epist 91 c. 10. De pœniten. dist. 5. c. contrariũ verò.

Contrarium est omnino Ecclesiasticis regulis post pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem, cùm Apostolus dicat: Nemo militans Deo implicat se sæcularibus negotiis. Vnde non est liber à laqueis diaboli, qui se militiæ mundanæ voluerit implicare. 2. Tim. 2.

De eadem re. Ex Concilio Arelatensi, cap. iij. Conc. Arela. 2. cap. 25. dist. 50. ca. hi qui.

❡ CAP. 81.

† Hi qui post sanctæ religionis propositum apostatant, & ad sæculum redeunt, & postmodùm pœnitentiæ remedia non requirunt: communionem non accipiant sine pœnitentia, quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti, & quicumque ille est, post pœnitentiam habitum sæcularem non præsumat. Quod si præsumpserit, alienus ab Ecclesia habeatur. † Si qui post sanctum religionis, &c.

Quòd nullus religiosus & sanctus careat peccato. Ex dictis August. ❡ CAP. 82. De Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 86.

Nullus sanctus & iustus caret peccato: nec tamen ex hoc desinit esse iustus, vel sanctus, cùm affectu teneat sanctitatem. Non enim naturæ viribus, sed propositi adiumento per gratiam Dei acquirimus sanctitatem, & ideo veraciter se omnes sancti pronunciant peccatores: quia in veritate habent quod plangant, & si non reprehensione conscientiæ, certè mutabilitate & mobilitate præuaricatricis naturæ.

Quòd pœnitentes à conuiuiis & ornamentis abstinere debeant. Ex decretis Lucij Papæ, cap. v.

❡ CAP. 83.

Quòd pœnitentes à conuiuiis & ornamentis

atque alba veste abstinere debeant: & discordes pellantur ab Ecclesia donec ad pacem redeant.

Vt Presbyter pœnitentes non reconciliet, nisi Episcopus suus iubeat. Ex Concilio Aphricano, cap. xxx. ¶ Cap. 84.

Cap. 10. & Carth. 3. c. 32. 26. q. 6 cap. Presbyter.

Vt Presbyter † non interrogato Episcopo non reconciliet pœnitentem, nisi absentia Episcopi, necessitate compellente.

† inconsulto orig.

Quòd ordinati in grauioribus peccatis deprehensi, non manus impositionem, vt laici, accipere debeant. Ex Conc. Carthaginensi, cap. xxvij. ¶ Cap. 85.

Conc. Carth. 5. cap 11. dist. 50. c. confirmatum est.

Item confirmatum est, vt si quando Presbyteri vel Diaconi in aliqua grauiore culpa conuicti fuerint, qua eos à ministerio necesse sit remoueri: non eis manus tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus laicis imponatur: neque vnquam permittendum vt rebaptizati ad clericatus gradum promoueantur.

De clericis, qui corporali delicto delinquunt, si restaurari possint. Ex epistola Isidori ad Masonem. ¶ Cap. 86.

Habetur suprà c. 57. & citatur dist. 50. Domino sancto.

Nulla est in huiusmodi sententiis decretorum diuersitas intelligenda, quòd alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum prioris ordinis meritum. Hæc enim diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officij gradus redire præcepit canon, quos pœnitentiæ præcesserit satisfactio, vel digna peccatorum confessio. At contra hi, qui neque à vitio corporis emendantur, & hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum vtique honoris, nec gratiam communionis recipiant.

De his qui altario Dei seruiunt, si subitò flenda carnis fragilitate corruerint. Ex Conc. Ilerdensi, cap. v. ¶ Cap. 87.

dist. 10 & 15. q. 8 ca. hi qui altario.

Hi qui altario Dei seruiunt, si subitò flenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente dignè pœnituerint, ita vt mortificato corpore, cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate pontificis vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiore tempore ab Ecclesiæ corpore segregare. Ita tamē vt sic officiorū suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia vlterius promoueri. Quòd si iteratò velut canes, ad vomitum reuersi fuerint, & velut sues in volutabris immersi fuerint, non solùm dignitate officij careant, sed etiam sanctam communionem non nisi in exitu percipiant.

Prou 26. 2. Pet. 2.

Quòd coniugati in quadragesima abstinere debeāt, ab vxoribus. Ex Conc. Eliberitano, cap. v. ¶ Cap. 88.

In fragm.

Qui in quadragesima ante Pascha cognouerit vxorem suam, & noluerit abstinere ab ea, vnum annum pœniteat, aut pretium videlicet xxv. solidorum ad Ecclesiam tribuat, aut pauperibus diuidat. Si per ebrietatem & sine consuetudine acciderit, xl. dies pœniteat.

De illis qui in quadragesima diebus carnem manducare præsumunt. Ex Concilio Toletano, cap. ix. ¶ Cap. 89.

Toleta. Conc. 8. cap. 9.

Quicumque sine ineuitabili necessitate atque fragilitate, & euidenti languore seu etiam impossibilitate ætatis, diebus quadragesimæ esum carnium attentare præsumpserit, non solùm reus erit resurrectionis Dominicæ, verùm etiam alienus ab eiusdem diei sancta communione. Et hoc illi cumuletur ad pœnam, vt in ipsius anni circulo ab omni esu carnium abstineat, quia sacris diebus abstinentiæ disciplinam oblitus est.

De fratre peccante non ad mortem. Ex epistola Ioannis Euangelistæ. 1. Ioan. 5. ¶ Cap. 90.

Qui scit fratrem suum peccare non ad mortem postulet pro eo, & dabit ei vitam Deus. Si quis vsque ad mortem peccat, quia est peccatum vsque ad mortem, non pro eo dico vt quis roget.

Quòd difficile sit grauiter peccanti sub gradu, manere in gradu. Ex dictis Hieronymi. ¶ Cap. 91.

Quicumque dignitatem gradus diuini non custodiunt, contenti fiant animam saluare. Reuerti enim in eum gradum in quo antea fuerant difficile est.

De eadem re. Item eiusdem. ¶ Cap. 92.

Qui sub gradu peccat, debet excommunicari, quia magna est dignitas huius nominis. Tamen potest redimere animam suam post pœnitentiam: ad priorem enim gradum venire difficile est.

De eadem re. Ex dictis Augustini. ¶ Cap. 93.

Qui sub gradu cecidit post pœnitentiam, contentus fiat baptizare, communionem dare infirmis, & altario tantummodò ministrare.

De eadem re. Ex dictis Isidori. ¶ Cap. 94.

Isidorus in Angelo Ephesi præposito, sacerdotem ostendit, iuxta Malachiam, qui dicit: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Candelabrum enim sacerdotis, quia charismata intelliguntur honoris, tunc penitus iuxta Ioannem mouetur, quando post delicta neglecta pœnitentia, admissa scelera non deflentur. Non enim dicit quia cecidisti, mouebo candelabrum tuum: sed nisi pœnitentiam egeris, mouebo candelabrum tuum.

Apoc. 2. Malac. 2.

Quòd post vij. annos pœnitentem sacerdotem censura canonum in pristinum statum remeare præcipiat. Item Isidorus. ¶ Cap. 95.

Canonum censura post septem annos remeare pœnitentem sacerdotē in statum pristinum præcipit, non expletione proprij arbitrij, sed potius ex sententia diuini iudicij. Nam legitur, quia Maria soror Aaron Prophetissa dum obtrectationis aduersùs Moysen incurrisset delictum, illico stigmate lepræ percussa est. Cúmque petisset † Moysen, vt emundaretur, Dominus præcepit eam extra castra egredi septem diebus, & post emundationem rursus eam castris reuerti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur sacerdotis, quæ dum superbiæ dedita, sordidissimis corruptionum

Num. 12. † Moyses.

maculatur erroribus, moretur extra castra septem diebus, id est, à collegio sanctæ Ecclesiæ septem annis projiciatur, quibus post emendationem † vitiorum expletis, loci, siue pristinæ dignitatis recipiat meritum. † vitæ.

De illis qui scabiem aut vermiculos comedunt, vel vrinam bibunt. Ex pœnitentiali Beda.

¶ CAP. 96.

Qui comedit scabiem aut vermiculos qui pediculi dicuntur, vel vrinam bibit, siue stercora comedit, si infantes sunt vel pueri, vapulent: si in virili ætate, septem dies pœniteant, & vtrique cum impositione manus Episcopi sanentur.

De illis qui animalia à bestiis dilacerata, vel laqueis strangulata comedunt. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ CAP. 97.

Animalia quæ à lupis seu à canibus lacerantur, non sunt comedenda, nec ceruus nec capreus, si mortui inuenti fuerint: nisi fortè ab homine adhuc viua occidantur prius, sed porcis & canibus dentur. Aues verò, & animalia cætera, si in retibus strangulantur, non sunt comedenda, nec si oppresserit accipiter, & si sic mortua inueniuntur: quia in Actibus Apostolorum præcipitur abstinere à fornicatione, à sanguine, suffocato, & idolatria. Act. 15.

De apibus si hominem occiderint. Item eiusdem.

¶ CAP. 98.

Apes si occidunt hominem, ipsæ quoque occidi festinentur, mel tamen manducetur.

De porcis & gallinis, si sanguinem hominis comederint. Item eiusdem. ¶ CAP. 99.

Si porci vel gallinæ sanguinem hominis comedunt; mox occidantur, & intralia projiciantur, & cætera caro manducetur. Si autem tardatur occisio, non comedatur. Si autem cadauera lacerauerint mortuorum, macerentur, & post anni circulum comedantur. Si autem porci occiderint hominem, statim interficiantur, & sepeliantur.

De illis qui carnem immundam, vel morticinam comedunt. Item eiusdem. ¶ CAP. 100.

Qui manducat carnem immundam, aut morticinam, aut dilaceratam à bestiis, xl. dies pœniteat. Si enim necessitate famis contingit, multò leuius est.

De illis qui cibum immunda manu tactum comederint: vel si canis, aut aliquod animal immundũ cibum tetigerit. Item eiusdem. ¶ CAP. 101.

Quòd si casu quis immunda manu cibum tangit, vel si canis vel pilax, aut catus, músue aut animal immundum sanguinem hominis edit, non nocet. Et qui pro necessitate famis manducat animal quòd immundum videtur, vel auem, vel bestiam, misericorditer pœniteat.

De illis qui sanguine aliquo immundo polluuntur. Item eiusdem. ¶ CAP. 102.

Qui sanguine, vel quacumque immundo polluitur, si nescit qui manducat, leue est. Si autem scit, pœniteat iuxta modum pollutionis.

De illis qui sanguinem aut semen biberint. Item eiusdem. ¶ CAP. 103.

Qui sanguinem aut semen biberit pro aliqua re, tres annos pœniteat.

De piscibus mortuis in flumine inuentis. Item eiusdem. ¶ CAP. 104.

Piscis mortuus in flumine inuentus, non est edendus, quia non est venatio hominis. Si verò piscando tactus fuerit, & ipso die inuentus fuerit, qui non hæsitat, manducet: qui autem dubitat, non manducet.

De clericis qui à dæmonio vexantur. Ex Concilio Aurelianensi, cap. vj. ¶ CAP. 105.

Si quis clericus vexatus fuerit à dæmonio, decem annos pœniteat, & inter audientes sit, & ad sacros ordines non adducatur. Si benè egerit, & per Dei † gratiam liberatus fuerit, sit in reliquis officiis Ecclesiasticis. † misericordiam.

De illis qui parentum honorem non seruant. Ex pœnitentiali Romano. ¶ CAP. 106.

Si quis inhonorauerit patrem aut matrem, tres annos pœniteat. Quòd si manum leuauerit, aut percusserit, septem annos pœniteat.

Quòd pœnitenti nulla negotia exercere conueniat. Ex decretis Leonis Papæ. ¶ CAP. 107. Epist. 92. ca 9. De pœniten. dist. 5. cap. qualitas.

Qualitas lucri negotiantem aut excusat, aut arguit: quia est honestus quæstus & turpis. Veruntamen pœnitenti vtilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi. Quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium, non interuenire peccatum.

Vt sacerdotes nulli pœnitentiam iniungant ex corde, sed authoritate. Ex Concil. Maguntiensi, cap. xxiiij. ¶ CAP. 108.

Omnibus his actis ventilata est ratio pœnitentiæ, vt sacerdotes certius intelligerent quomodò confessiones recipere, & pœnitentiam secundùm canonicam institutionem pœnitentibus deberent † indicare. † indicere.

Vt vnusquisque Presbyter octo principalia vitia per ordinem sciat. Ex eodem Conc. cap. v.

¶ CAP. 109.

Ventilata est ratio 8. principalium vitiorum, vt vnusquisque Presbyter diuersitatem illorum sciat, & ab illis Domino auxiliante, se intelligat custodire, & aliis prædicare.

Vt sacerdotes diligenter examinent confitentium peccata. Ex eodem, cap. vj. ¶ CAP. 110.

Vt Episcopi & Presbyteri examinent, qualiter confitentibus peccata diiudicent, & tempus pœnitentiæ constituant.

Vt singuli Presbyteri capitula authoritatiua habeant ad succurrendum pœnitentibus. Ex eodem, cap. xxvi. ¶ CAP. 111.

Vt vnusquisque Presbyter capitula habeat de maioribus & minoribus vitiis, per quæ cognoscere valeat, vel prædicate subditis, vt caueant ab insidiis diaboli.

De Presbyteris qui culpas peccantium reticent, vel minus dignè pœnitentes ad reconciliationem adducunt. Ex decr. Alexandri Papæ. Ad calcem decret. Alexand. 2.

¶ CAP. 112.

Vt nemo Presbyterorum xenium, vel quodcumque emolumentum temporale, immo detrimentum spirituale à quocumque † publicè peccante, vel incestuoso accipiat, vt Episcopo vel † publico vel orig.

ministris eius peccatum illius reticeat: nec pro respectu cuiusque personę, aut consanguinitatis, vel familiaritatis alienis communicans peccatis hoc Episcopo innotescere detrectet: nec à quoquam pœnitente aut gratiam, aut fauorem aut munus suscipere præsumat, aut minus dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat: vel quocumque liuore alium quemlibet ignius pœnitentem à reconciliatione remoueat: quia hoc simoniacum, & Deo & hominibus contrarium est.

De illis qui truncationes membrorum fecerint. Ex pœnitentiali Romano. ¶ CAP. 113.

Qui per rixam, ictu, debilem vel deformem hominem fecerit, reddat impensas medici, & medium annum pœniteat. Si non habuerit vnde reddat, vnum annum pœniteat. Si laicus per dolum sanguinem effuderit, reddat illi tantum, quantum nocuit: & si non habet vnde reddat, soluat in opera proximi sui, quamdiu ille infirmus est, & postea xl. dies pœniteat in pane & aqua.

De eadem re. Ex pœnitentiali Bedæ.

¶ CAP. 114.

Qui ictum proximo dederit, & non nocuerit, tres dies pœniteat in pane & aqua. Si clericus, annum vel dimidium. Si quis alicui quodlibet membrum † voluntare sua truncauerit, tres annos pœniteat, vnum ex his in pane & aqua. Paruuli inuicem se percutientes, tres dies. Si verò adolescentes, viginti dies pœniteant.

† voluntariè.

De illis qui ducatum præstant, & deprædatores super Christianos ducunt. Ex pœnitentiali Romano. ¶ CAP. 115.

Si quis præbet ducatum super Christianos, vt deprædentur, & non alciderit strages Christianorum, tres annos pœniteat. Sin verò, † eiectis armis vsque ad mortem mundo mortuus viuat.

† abiectis.

De illis qui per amorem venefici fiunt. Ex pœnitentiali Theodori. ¶ CAP. 116.

Si quis per amorem veneficus fit, & neminem perdiderit: si clericus est, vnum annū pœniteat in pane & aqua. Si subdiaconus 2. Si diaconus tres, vnum ex his in pane & aqua. Et laicus dimidium annum pœniteat, maximè si per hoc mulieris partum deceperit quisque, tres annos vnusquisque superaugeat in pane & aqua, ne homicidij reus sit.

De illis, qui hæreticis nescientes se in aliquibus commiscuerint. Ex decr. Eutychiani Papæ.

¶ CAP. 117.

Si quis dederit vel acceperit communionem de manu hæretici, & nescit quod Catholica Ecclesia contradicit: posteà intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & posteà pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat: alij iudicant septem: & humanius quinque annos pœniteat. Si quis permiserit hæreticum missam tuam celebrare in Ecclesia Catholica, & nescit, quadraginta dies pœniteat: Si pro reuerentia eius, annum integrū pœniteat: Si pro damnatione Ecclesiæ Catholicæ, & consuetudinis Romanorū, projiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, nisi habeat pœnitentiam. Si habuerit, decem annos pœniteat. Si recesserit ab Ecclesia Catholica in congregationem hæreticorum, & aliis persuaserit, & posteà pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, quatuor annos extra Ecclesiam, & sex inter auditores, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, vt decimo anno communionem sine oblatione recipiant. Si Episcopus aut Abbas iubet monacho suo pro hæreticis mortuis missas cantare, non licet, & non expedit obedire eis. Si Presbytero contigerit vbi missam cantauerit, & alius recitauerit nomina mortuorum, & simul nominauerit hæreticos cum Catholicis, si post missam intellexerit, hebdomada pœniteat: Si frequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Si quis autem pro morte hæretici missam ordinauerit, & pro religione sua eius reliquias ibi tenuerit, & nescit differentiam Catholicæ fidei, & posteà intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem scit & neglexerit, pœnitentia commotus x. annos pœniteat. Si quis à fide Catholica discesserit sine vlla necessitate, & posteà ex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra Ecclesiam, id est, inter audientes, iuxta Nicænum Concilium, septem annos in Ecclesiis inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœniteat. Cap. 11.

De illis qui comedunt aut bibunt ab immundis animalibus tactum vel intinctum. Ex pœnitentiali Romano.

¶ CAP. 118.

Qui comedit vel bibit intinctum à familiari bestia, id est, cane vel catto, & scit, centum psalmos cantet. Si nescit, duos dies ieiunet: vel si redimere voluerit, quinquaginta psalmos cantet. Qui dederit alicui liquorem, in quo mus, vel mustela mortua inuenta sunt: si laicus est, septem dies pœniteat. Si in cœnobiis contigerit, trecentos psalmos cantet. Qui posteà nouerit, quòd talem potum biberit, centum quinquaginta psalmos cantet. Si quis semicoctum comederit inscius, tres dies pœniteat, vel psalterium cantet: Sciens autem septem dies pœniteat. Pro modico furto xx. dies pœniteat, qui est xx. annorum. Puer qui est decem annorum, aliquid furti faciens, septem dies pœniteat. Si quis tinxerit manum in aliquo cibo liquido, & non idonea manu, c. palmatis emendetur. Si in farina, aut in aliquo cibo sicco, aut in pulte, aut in lacte coagulato mus vel mustela mortua inueniuntur, quod in circuitu eius est, totum projicietur foras, quod reliquum est manducetur.

Quòd diabolus internas cogitationes animæ non videat, sed ex motu quandoque corporis intelligat. Ex dictis August. De Eccl.siast. dogmat c. 81.

¶ CAP. 119.

Internas animæ cogitationes diabolum non videre certissimum est, motu verò has corporis ab illo & affectionum indiciis colligi, experimento didicimus: secreta autem cordis solus ille nouit, ad quem dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum. 2. Paral 6.

De eadem re. Item eiusdem. Ibid. cap 82.

¶ CAP. 120.

Non omnes malæ cogitationes nostræ semper diaboli instinctu excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. Bonæ autem cogitationes semper à Deo sunt.

De

De illis qui alios in culpa sua defendere nituntur. Item ex dictis eiusdem.

¶ Cap. 121.

Reos sanguinis non defendat Ecclesia, ne effusionis sanguinis particeps fiat.

De eadem re. Ex decretis Eusebij Papæ, cap. xv.

¶ Cap. 122.

Vt qui alium in culpa sua defendere vel excusare nititur, excommunicetur.

Conc. Arela. 2. cap. 22. *Vt pœnitentia coniugatis, non nisi ex consensu detur. Ex Concilio Arelatensi, cap. vj.*

¶ Cap. 123.

Pœnitentiam coniugatis non nisi ex consensu dandam.

August. lib. de cura pro mortuis, cap. 2. *Quot modis animæ defunctorum solui debeant. Ex dictis Gregorij.*

¶ Cap. 124.

Animæ defunctorum quatuor modis soluuntur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum.

De nutriendis infirmis. Ex dictis Hieronymi.

¶ Cap. 125.

Nutrire infirmos & fouere Christum nihil interest. Nutriendus enim est infirmus, quia Christus infirmum se esse profitetur.

Matth. 25. *Quod non noceant mala præterita, si non placeant præsentia. Ex dictis Augustini.*

¶ Cap. 126.

Non nocent mala præterita, si non placeant præsentia: præcipuè si multis eleemosynis sint expiata.

De illis, qui hospites recipere neglexerint. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 127.

Matth. 25. Quicunque hospites non recipit in domo sua, sicut Dominus præcepit, & propter hoc regna cœlorum promisit: quanto tempore hospitibus humanitatem denegauit, & mandata euangelica iuxta possibilitatem suam non adimpleuit, nec pedes lauit, nec eleemosynam dedit, tanto tempore pleniter in pane & aqua si non emendet, pœniteat.

Vt clerici superflua pauperibus erogent. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 128.

Clericus habens superflua, donet ea pauperibus. Sin autem, post pœniteat tempore quo viuat, in contritione, & in pœnitentia remotus viuat.

De illo, qui alicui fratri suum imputat peccatum, priusquàm seorsum eum arguerit. Item ex eodem.

¶ Cap. 129.

Qui peccatum imputando fratri imponit, priusquàm seorsum arguat eum, satisfaciens ei, tres dies pœniteat.

De illis, qui diu reticent peccata. Ex pœnitentiali Bedæ.

¶ Cap. 130.

Sciendum verò est, quanto quis tempore moratur in peccatis, tanto ei † augenda est pœnitentia. † agenda.

De illo qui aliquem in ira percusserit. Ex Concilio Rothomagensi, cap. viiij.

¶ Cap. 131.

Si quis alium per iram percusserit, & sanguinem effuderit: si laïcus est, xx. dies pœniteat: Clericus, xxx. Illi autem qui gradum habent, ampliùs compelli debent. Diaconus sex menses: Presbyter vnum annum: Episcopus duos annos & sex menses.

De illis, qui ad feriendum hominem surrexerint, volentes eum occidere, sed non potuerunt. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 132.

Qui ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere, tres hebdomadas pœniteat. Si clericus fuerit, vj. menses. Quod si vulnerauerit, xl. dies pœniteat. Si clericus clericum, annum totum: sed & pecuniam pro modo vulneris cui inflixit tribuat.

De illis qui reticuerint peccatum fratris, quod est ad mortem. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ Cap. 133.

Qui reticuerit delictum fratris quod est vsque ad mortem, neque eum corripuerit iuxta regulam Euangelicam, primò inter se & ipsum solum, deinde inter alios, deinde ad Ecclesiam culpam referens, si necesse fuerit; & quanto tempore fuit, tanto pœniteat. 1. Ioannis 5. Matth. 18.

Quod non liceat Decano pœnitentiam dare alicui. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 134.

Non licet diacono alicui dare pœnitentiam, sed Episcopus aut presbyter dare debet.

Vt pœnitentia quæ dilata est, cùm petita fuerit non denegetur. Ex decretis Leonis Papæ, cap. xxi. Epistola 92, cap. 7. De pœniten. dist. 1. c pœnitentia quæ.

¶ Cap. 135.

Dissimulatio hæc potest non de contemptu esse remedij, sed de metu grauius delinquendi. Vnde pœnitentia quæ dilata est, cùm studiosius petita fuerit, non negetur: vt quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perueniat.

De illis, qui despiciunt eos, qui fideliter agapas fecerint. Ex Concilio Gangrensi, cap. xi.

¶ Cap. 136.

Si quis despicit eos, qui fideliter agapas, id est, conuiuia pauperibus exhibent, & propter honorem Domini conuocant fratres, & noluerit communicare huiuscemodi vocationibus, paruipendens quod geritur, anathema sit. dist. 42. C. Si quis despicit.

Cap. 81. Et conc. Mileui. cap. 6.

De illis qui dicunt se non habere peccata. Ex Concilio Aphricano, cap. lxx.

¶ Cap. 137.

Item placuit, vt quod ait sanctus Ioannes Apostolus: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos decipimus, & veritas in nobis non est: quisquis sic accipiendum putauerit, vt dicat, propter humilitatem oportere dici nos habere peccatum, non quia verè ita est, anathema sit. Sequitur enim Apostolus, & adiungit: Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & iustus qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. Vbi satis apparet, hoc non tantùm humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim dicere Apostolus: Si dixerimus, non habemus peccatum, nosmetipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cũ ait, Nosmetipsos decipimus, & veritas in nobis non est: satis ostendit, eum qui dixerit se non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum. *1. Ioan. 1.*

Cap. 81. Et conc. Mileui. cap. 7.

De illis sanctis, qui dicunt in oratione Dominica: Dimitte nobis debita nostra. Ex eodem Conc. cap. lxxi.

¶ Cap. 138.

Item placuit, vt quicunque dixerit in oratione Dominica ideo dicere sanctos, Dimitte nobis debita nostra, vt non pro seipsis hoc dicant, quia nõ est eis necessaria ista petitio, sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores: & ideo non dicere vnumquemque sanctorum, dimitte mihi peccata mea, sed dimitte nobis debita nostra: vt hoc pro aliis potius, quàm pro se iustus petere intelligatur, anathema sit. Sanctus enim & iustus erat Apostolus Iacobus cùm dicebat: In multis offendimus omnes. Nam quare additum est, Omnes, nisi vt ista sententia conueniret & psalmo, vbi legitur: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in cõspectu tuo omnis viuens. Et in oratione sapientissimi Salomonis: Non est homo, qui non peccet. Et in libro S. Iob: In manu omnis hominis signum, vt sciat omnis homo infirmitatem suam. Vnde etiam Daniel sanctus & iustus cùm in oratione pluraliter diceret. Peccauimus, iniquitatem fecimus, & cætera quæ ibi veraciter & humiliter confitetur: ne putaretur (quemadmodum quidam sentiunt) hoc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis, posteà dixit: Cùm orarem & cõfiterer peccata mea, & peccata populi mei domino Deo meo: noluit peccata nostra dicere, sed populi sui dixit, & sua: quoniam futuros istos, qui tam malè intelligerent, tanquàm propheta, præuidit. *Matth. 6. Iacob. 3. Psal. 142. 3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Eccles. 7. Iob 37. Daniel. 9. Ibidem.*

De illis qui se affligunt de obitu charorum. Ex epistola Anastasij 1. Papæ, Neriano nobilissimo viro directa.

¶ Cap. 139. *Epistola 1.*

Nos autem qui nouimus, qui hoc credimus & docemus, contristari nimiùm de obeuntibus non debemus: ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis in culpa sit nobis. Nam diffidentiæ quodammodò genus est, * contra hoc agere quod quisque prædicator quærit iustitiam amans, dicente Apostolo: Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent. Hac itaque, frater charissime, ratione perspecta, studendum nobis est, vt (sicut diximus) non de mortuis affligamur, sed affectum viuentibus impendamus, quibus & pietas ad vtilitatem, & sit ad fructum dilectio. Depone ergo, charissime, mœrorem, & assume spiritualem fructum lætitiæ, ad vtilitatem sanctæ Dei Ecclesiæ, tuorúmque eius profectum: & vitæ huius quæcunque sunt spatia æternis diuinísque officiis illustrare contende, vt qui insignem te præstitit, reddat sibi per sæcula clariorem.

* Contra quod quis. præd. quæritur. *orig.* — *1. Thess. 4.*

De illis qui sibiipsis voluntariè mortem inferunt. Ex Concilio Bracarensi, cap. x. *Conc. Bracar. 1. cap. 34.*

¶ Cap. 140.

Placuit vt hi qui sibiipsis voluntariè aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per suspendium, vel quolibet modo inferunt mortem: nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurparunt. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur. *23. q. 5. c. placuit vt hi.*

De eadem re. Ex Concilio Cabilonensi, cap. v.

¶ Cap. 141. *Antisiodor. conc. cap. 17.*

Quicunque se propria voluntate aut in aquam deiecerit †, aut collum ligauerit, aut de arbore præcipitauerit, aut ferro percusserit, aut cuilibet voluntariè se morti tradiderit: istius oblatio non recipiatur.

† iactauerit, or. Paululum variat. in orig.

De illis, qui cum infidelibus cibum sumere præsumunt. Ex Conc. Æliberitano. *Cap. 50.*

¶ Cap. 142.

Si verò clericus vel fidelis cum Iudæis cibum sumpserit, placuit eum à communione abstinere, vt possit emendari.

De illis qui apostatant, & ad idololatriam se conuertunt. Ex eodem Conc. *Id habet Siricius Papa epist. 1. cap. 3.*

¶ Cap. 143.

Adiectum est etiam quosdam Christianos ad apostasiam (quod dici nefas est) transeuntes, & idolorũ cultu ac sacrificiorum contaminatione profanatos: quos à Christi corpore & sanguine, quo dudum redempti fuerant renascendo, iubemus abscindi: & si resipiscentes fortè aliquando fuerint, ad lamenta conuersi, his quamdiu viuunt, agenda pœnitentia est, & in vltimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda, dicente Domino: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. *Ezech. 18.*

De eadem re. Item ex eodem.

¶ Cap. 144. *Conc. Arelat. 1. cap. 23.*

De his qui apostatant, & rarò se ad Ecclesiam repræsentant, nec quidem pœnitentiam agere quærunt, & posteà infirmitate arrepti, petunt communionem: placuit non dandam eis communionem, nisi † reuelauerint fidem suam rectam, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.

† reuelauerint, & egerint. Sic codex Concili.

De illis qui Christiana mancipia captiuauerint. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ Cap. 145.

Si quis aliquem hominem quolibet ingenio

captiuauerit, aut transmiserit, tribus annis pœniteat.

De illis qui domum, vel aream proximi sui incenderint. Ex pœnitentiali Romano.

¶ Cap. 146.

Si quis domum vel aream cuiuscunque voluntariè igne cremauerit, sublata vel incensa omnia restituat, & tribus annis pœnitentiam agat.

De illis qui libidinosè obtrectauerint puellam aut mulierem. Ex eodem.

¶ Cap. 147.

Si quis obtrectauerit puellæ aut mulieris pectus, vel turpitudinem earum: si clericus est, quinque dies; si laicus, tres dies pœniteat. Monachus vel sacerdos à ministerio diuino suspensi, si aliquid tale fecerint, xx. dies pœniteant. Scriptum est enim: Neque tetigeritis neque obtrectaueritis turpitudinem fœminarum.

De illis qui in balneo cum mulieribus se lauerint. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ Cap. 148.

Si quis in balneo cum mulieribus se lauare præsumpserit, tres dies pœniteat, & vlterius non præsumat.

De administratione † xenodochiæ & decimæ. De eodem.

† synodochiæ. † synodochias. † rerum.

¶ Cap. 149.

Si quis † xenodochias pauperum administrat, vel decimas populi susceperit, & si quis exinde vel suis lucris sectandum aliquid subtraxerit, quasi rerum alienarum inuasor, † reus damnum restituat, & sub canonico iudicio reformetur, & agat pœnitentiam annis tribus. Scriptum est enim: Talem dispensatorem Dominus quærit, qui sibi de suis nihil vsurpet.

Vt fœminæ menstruatæ non offerant.

¶ Cap. 150.

Vt mulieres menstruo tempore non offerant, nec sanctimoniales, nec laicæ. Si præsumpserint, tres hebdomadas pœniteant.

De illis fœminis quæ ante mundum sanguinem Ecclesiam intrauerint, & quæ nupserint his diebus. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ Cap. 151.

Mulier quæ intrat Ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, si masculum genuerit, xxxiij. dies pœniteat: si fœminam, lvi. Si qua autem præsumpserit ante tempus præfinitum Ecclesiam intrare, tot dies pœniteat in pane & aqua, quot Ecclesia carere debuerat. Qui autem concubuerit cum ea his diebus, decem dies pœniteat in pane & aqua.

Quod monachi secularibus pœnitentiam dare non debeant. Ex Concilio Maguntiensi, cap. xxij.

¶ Cap. 152.

Liberi non sunt monachi ad dandam pœnitentiam secularibus.

Vt pœnitentes ante peractam pœnitentiam non reconcilientur. Ex eodem Concilio, cap. xxiij.

¶ Cap. 153.

Non reconcilientur pœnitentes, si necessitas non coëgerit, nisi post actam pœnitentiam.

Vt qui ad confessionem veniunt, primùm de liuore inuidiæ & auaritia interrogentur. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ Cap. 154.

Sanè quia de liuore inuidiæ, & de ira, necnon & de auaritia, vt superius digestum est, oriuntur homicidia, rectè (vt arbitror) censuimus de ipso vitio, primùm qualiter sacerdotali iudicio canonicè penitus sit corrigendum ostendere: ac deinde secundùm ordinem vitiorum ita remedium subsequatur, quo facilius vndecunque pœnitens purgari voluerit, sine dilatione in singulis capitulis inueniatur.

De illis, qui soli Deo peccata sua confitenda esse affirmant. Ex pœnitentiali Theodori. Et Conc. Cabilo. 2. c. 33. De pœniten. dist. 1. c. quidam Deo.

¶ Cap. 155.

Quidam Deo solummodò confiteri debere dicunt peccata, vt Græci: quidam verò sacerdotibus confitenda esse percensent, vt tota sancta Ecclesia. Quod vtrunque non sine magno fructu intra sanctam fit Ecclesiam, ita duntaxat, vt & Deo qui remissior est peccatorum, confiteamur peccata nostra, & hoc perfectorum est: & cum Dauid dicamus: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersùm me iniustitias meas domino & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed tamen Apostoli institutio nobis sequenda est, vt confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro inuicem, vt saluemur. Confessio itaque quæ Deo soli fit, quod iustorum est, peccata purgat. Ea verò quæ sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanitatis author & largitor, plerunque hanc præbet suæ potentiæ inuisibili administratione, plerunque medicorum operatione.

Psalm. 32. Iacob. 5.

De illis qui accipiunt pœnitentiam, & plus desiderant temporis constituti expletionem, quàm peccati remissionem. Ex pœniten. Bedæ. Conc. Cabilon. 2. ca. 35.

¶ Cap. 156.

Multi (quod non sine dolore dicendum est) in pœnitentia non tam peccati remissionem, quàm temporis constituti expectant expletionem. Et si carnium & vini vsus eis interdictus est, mutata non voluntate, sed eiusdem cibi aut potus perceptione, intantùm delitiis suis indulgent, vt deliciosius his interdictis aliorum ciborum, vel potionum appetitu viuere cognoscantur. Spiritualis autem abstinentia quæ in pœnitentibus potissimùm vigere debet, quorundam ciborum ac potionum † perceptiones, & desiderium fugere debet. Ille inquam magis parsimoniæ seruire censendus est, qui sibi non solùm quarundam rerum perceptiones, sed delectationes corporis penitus interdicit.

† illecebras.

Quod secundùm canonum & pœnitentialium statuta pœnitentiæ dandæ sunt. Ex Conc. Maguntiensi, c. xx. Cabilonen. 2. cap. 37.

¶ Cap. 157.

Cùm igitur omnia Concilia canonum quæ

Quibus temporibus etiam legitima coniugia contrahere non liceat. Ex eodem, cap. iij.

¶ CAP. 169.

De legitimis autem coniugiis ita visum est, quòd nullus Christianus vxorem ducere debeat ab aduentu Domini vsque in octauas Epiphaniæ, & à septuagesima vsque in octauas Paschæ: nec in supra notatis xiv. diebus ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, neque in prædictis ieiuniorum diebus, siue in omnium solennium dierum præcedentibus noctibus.

Vt presbyter qui post gallicantum bibit, nisi necessitas cogat, sequenti die missam celebrare non audeat. Ex eodem conc. capi. iiij.

¶ CAP. 170.

Decretum est etiam in eodem concilio, vt presbyter aliquis post gallicantum æstiuis noctibus bibens, proximo die missam non celebret: hyemalibus similiter, nisi necessitas cogat.

Vt presbyter non amplius quàm tres missas in die celebret. Ex eodem Concilio, cap. v.

¶ CAP. 171.

Item decretum est, vt vnusquisque presbyter in die non amplius quàm tres missas celebrare præsumat.

Vt nemo corporale ad extinguendum incendium in ignem proiiciat. Ex eodem concilio, cap. vi.

¶ CAP. 172.

Conquestum est etiam in sancto concilio de quibusdam stultissimis presbyteris, vt quando incendium videant, corporale dominico corpore consecratum, ad extinguendum incendium temeraria præsumptione in ignem proiiciant. Ideóque decretum est sub anathematis interdictione, ne vlterius fiat.

De hoc, si duo inculpati fuerint in adulterio & vnus negat, alter profitetur, quid inde agendum sit. Ex eodem, cap. vij.

¶ CAP. 173.

† Fuerint. Interrogatum, si duo in adulterio inculpati fierent †, & vnus profiteretur, & alter negaret, quid inde agendum esset. Decretum est etiam à sancto concilio, vt ille qui negauerit, probabili iudicio se expurget. Et qui professus fuerit, dignè pœnitentiam agat.

Vt nemo in Ecclesiam gladium portet. Ex eodem, cap. viij.

¶ CAP. 174.

Decretum etiam in eodem concilio vt nemo gladium in Ecclesiam portet, regali tantùm excepto.

Ne mala colloquia in Ecclesia, aut in atrio Ecclesiæ fiant. Ex eodem, cap. ix.

¶ CAP. 175.

Statuit etiam sancta synodus, vt mala consuetudo, quæ apud omnes penè iam inoleuit, omninò prohibeatur: hoc est, quòd colloquia sua in atrio alicuius Ecclesiæ constituunt habenda, & tunc ea in ipsa maximè exercent ecclesia, vbi orationes & diuina tantùm fieri æquum est officia.

De euangelio, In principio erat verbum, & Missis peculiaribus, ne fiant nisi suis temporibus. Ex eodem, cap. x.

¶ CAP. 176.

Quidam etiam laicorum, & maximè matronæ habent in consuetudine vt per singulos dies audiant euangelium, In principio erat Verbum, & Missas peculiares, hoc est, de sancta Trinitate, aut de sancto Michaële: & ideò sancitum est in eodem concilio, vt hoc vlteriùs non fiat, nisi suo tempore: & nisi aliquis fidelium audire velit pro reuerentia sanctæ Trinitatis, non pro aliqua diuinatione. Et si voluerint vt sibi Missæ cantentur, de eodem die audiant missas, vel pro salute viuorum, aut pro defunctis.

De computatione consanguinitatis. Ex eodem, cap. xi.

¶ CAP. 177.

Quidam etiam generationem consanguinitatis ita volunt numerare, vt frater & soror primi sint. Hoc autem statuit sancta synodus, sicut etiam ab antiquis Patribus decretum est, vt ita non esset, sed vt nepos & neptis, id est, filius fratris ac filia sororis primi habeantur.

Vt ædificia laicorum in atrio Ecclesiæ non ponantur. Ex eodem, cap. xij.

¶ CAP. 178.

Statutum est etiam, vt ædificia laicorum, quæ ecclesiis adiuncta sunt, auferantur, & nulla in atrio ecclesię ponantur, nisi tantum presbyterorum.

Vt nullus laïcus Ecclesiam suam presbytero commendet sine licentia Episcopi. Ex eodem, concil. cap. xiij.

¶ CAP. 179.

Item decretum est, vt nullus laicorum alicui presbytero suam commendet Ecclesiam, præter consensum Episcopi: sed cum priùs mittat episcopo suo, vel eius vicario, vt probetur si scientia, ætate, & moribus talis sit, vt sibi populus Dei commendetur.

Si duo de adulterio accusati fuerint, quid inde faciendum sit. Ex eodem, cap. xiiij.

¶ CAP. 180.

Statuit quoque sancta synodus, si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negauerint, & orant sibi concedi, vt alter illorum vtrosque diuino purget iudicio: si vnus in hoc deciderit, vt ambo rei habeantur.

Vt bannitum ieiunium ab omnibus diligentißimè obseruetur. Ex eodem, cap. xv.

¶ CAP. 181.

Decretum est etiam, vt omnes bannitum ieiunium, in quocunque Episcopio celebratur, diligentissimè obseruent. Et si quis illarum octo interdictarum rerum aliquam redimere voluerit, vnum pauperem, prout sua facultas erit, eadem die reficiat.

De illis qui Romam proficisci cupiunt. Ex eodem cap. xvj.

¶ Cap. 182.

Decreuit quoque sancta synodus, vt Romam nullus eat, nisi cum licentia sui episcopi, vel eius vicarij.

† For. carenam.

Vt † carina non diuidatur pœnitenti. Ex eodem cap. xvij.

¶ Cap. 183.

Et illud sub anathemate præceptum est, vt nullus presbyterorum cuiquam pœnitenti carinam diuidere præsumat, si infirmitas non interuenerit.

De illis qui pœnitentiam à sacerdotibus accipere nolunt. Ex eodem concil. cap. xviij.

¶ Cap. 184.

Quia multi tantâ mentis suæ falluntur stultitia, vt in aliquo capitali crimine inculpati, pœnitentiam à sacerdotibus suis accipere nolint, in hoc maximè confisi, vt Romam euntibus Apostolicus omnia sibi dimittat peccata: sancto visum est concilio, vt talis indulgentia illis non prosit, sed prius iuxta modum delicti pœnitentiam sibi datam à suis sacerdotib. adimpleant, & tunc Romam ire, si velint, ab Episcopo proprio licentiam & literas ad Apostolicum ex iisdem rebus deferendas accipiant.

Vt omnis pœnitens dum carinam suam ieiunat, de loco ad locum non migret. Ex eod. cap. xix.

¶ Cap. 185.

Decretum est etiam, vt omnis pœnitens dum carinam suam ieiunat, de loco ad locum non migret, sed ibi permaneat, vbi suam acceperit pœnitentiam, vt proprius sacerdos sibi præbeat testimonium. Si autem ibi propter hostiles * insidias ieiunare non poterit, suus sacerdos eum confratrum suorum alicui, vbi pacificè possit ieiunare, diligentissimè commendet.

* Iniurias or.

Vt nullus presbyter quenquam pœnitentem in Ecclesiam introducat. Ex eod. cap. xx.

¶ Cap. 186.

In eodem quoque concilio decretum est, vt nullus presbyterorum quenquam, nisi iussu episcopi in ecclesiam introducere præsumat, cui pro aliquo delicto illam ingredi non liceat.

Quanto tempore pœnitere debeat qui hoc vel illud fecerit. Ex pœnitentiali laicorum.

¶ Cap. 187.

Si quis hominem occiderit sponte, vij. annos pœniteat: si immeritum, x. annos pœniteat. Si diaconum, xiv. annos pœniteat. Si presbyterum, xxi. annos pœniteat. Si quis hominem non sponte occiderit, iij. annos pœniteat. Si in publico bello, annum vnum pœniteat. Si quis hominem debilitauerit, iij. quadragesimas pœniteat. Si membrum principale alicui tulerit, iij. annos & dimidium pœniteat. Si quis Sodomiticè, vel cum pecude semel peccauerit, † vii. annos pœniteat. Si consueuit, xiiij. annos pœniteat. Si fornicatur inter femora semel, iiij. quadragesi. pœniteat. Si consueuit, iij. annos pœniteat. Si paruulus oppressus hoc patitur, vna quadra. pœniteat. Si per semetipsum, duabus quadragesimis pœniteat. Si consueuit, vno anno pœniteat.

† duodecim.

Si quis adulterat semel, v. annos pœniteat. Si dupliciter, x. annos pœniteat. Si quis raptum fecerit, iij. annos, vno de his foris ecclesiam pœniteat. Si quis nonnam corruperit, vij. annos pœniteat. Si quis consanguineam, v. annos pœniteat. Si quis diuinos consulit, iij. annos pœniteat. Si quis sacrilegus vel periurus extiterit, septem annos pœniteat. Si quis iurat contra pacem, vno anno pœniteat, & cum eleemosynis redimat. Si quis pertinaciter odit, excommunicetur.

Pœnitentia mulierum.

¶ Cap. 188.

Si qua mulier duobus fratribus nupserit, v. annos pœniteat. Si qua partum necat, aut excutit sponte: si iam viuit, xij. annos pœniteat: si non viuit, sex annos pœniteat, & semper sexta feria ieiunet. Si mater dormiens filium vel filiam oppresserit, tribus annis pœniteat. Si infans alicubi ceciderit & obierit, parens vnum annum pœniteat. Si infans mortuus fuerit per negligentiam sine baptismo, tribus annis pœniteat, vno ex his foris Ecclesiam, & semper sexta feria ieiunet.

Pœnitentia illius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, isto ordine obseruari debet.

¶ Cap. 189.

Pœnitentia vnius anni, qui in pane & aqua ieiunandus est, talis esse debet. In vnaquaque hebdomada, iij. dies, id est, secundam feriam, quartam feriam, sextam feriam in pane & aqua ieiunet. Et tres dies, id est, tertiam feriam, v. & sabbatum à vino, medone, mellita cereuisia, à carne & sagimine, & à caseo & ouis, & ab omni pingui pisce se abstineat. Manducet autem minutos pisciculos, si habere potest. Si habere non potest, tantùm vnius generis piscem, & legumina, & olera, & poma si vult comedat, & cereuisiam bibat. Et in diebus Dominicis, in natali Domini illos quatuor dies, & in Epiphania Domini vnum diem, Et in Pascha vsque in octauum diem, & in Ascensione Domini, & pentecoste iiij. dies, & in missa sancti Ioannis Baptistæ, & sanctæ Mariæ, & xii. Apostolorum, & sancti Michaëlis, & sancti Remigij, & omnium sanctorum, & sancti Martini, & in illius sancti festiuitate qui in illo episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis, id est, vtatur eodem cibo & potu quo alij. Sed tamẽ ebrietatem, & vẽtris distentionem semper in omnib. caueat.

Modus pœnitentiæ secundi anni.

¶ Cap. 190.

Iste annus secundus est ab illo anno qui in pane & aqua obseruandus est, & post illum ieiunandus, qui etiam dandus est illis, qui viros ecclesiasticos spontè occidunt, & in consuetudine habent sodomiticum scelus, & in consuetudine habent contra naturam peccare, & in ecclesiis homicidia spontè committunt, & ecclesias incendunt, & in ecclesiis adulteria commit-

tunt, & qui alia huiusmodi perpetrauerint. Pœnitentia illius anni talis esse debet, vt duos dies, id est, ij. & iiij. feriam in vnaquaque hebdomada ieiunet, vsque ad vesperam, & tunc reficiatur de sicco cibo, id est, pane & leguminibus siccis, sed coctis, aut pomis, aut oleribus crudis, vnum eligat ex his tribus, & vtatur: & cereuisiam bibat, sed sobriè: & tertium diem, id est sextam feriam, in pane & aqua obseruet: & tres quadragesimas ieiunet, vnam ante natalem domini, secundam ante Pascha, tertiam ante missam sancti Ioannis. Et si totam quadragesimam ante missam sancti Ioannis implere non possit, post missam impleat. Et in his tribus quadragesimis ieiunet duos dies in hebdomada ad nonam, & de sicco cibo comedat, vt suprà notatum est, & sexta feria ieiunet in pane & aqua, & in diebus Dominicis, & in natali Domini illos iiij. dies, & in Epiphania Domini vnum diem, & in Pascha vsque in octauum diem, & in Ascensione Domini, & Pentecoste quatuor dies, & in missa sancti Ioannis Baptistæ, & sanctæ Mariæ, & xij. Apostolorum, & sancti Michaëlis, & sancti Remigij, & omnium Sanctorum, & sancti Martini, & in illius sancti festiuitate, qui in illo Episcopatu celebris habetur. In his supradictis diebus faciat charitatem cum cæteris Christianis. Sed tamen ebrietatem, & ventris distentionem semper in omnibus caueat.

De illis qui ieiunare possunt & adimplere quod in pœnitentiali scriptum est.

¶ CAP. 191.

Qui ieiunare potest & implere, quod in pœnitentiali scriptum est, bonum est, & Deo gratias referat. Qui autem non potest, per misericordiam Dei consilium damus tale, vt nec sibi, nec alicui necesse sit, nec desperare, nec perire.

De redemptione illius anni, quem in pane & aqua ieiunare debet.

¶ CAP. 192.

Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, quinquaginta psalmos genibus flexis in Ecclesia, si fieri potest, decantet. Sin autem, in loco conuenienti eadem faciat, & vnum pauperem pascat, & eodem die excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit.

Alio modo ex eodem.

¶ CAP. 193.

Si autem talis est, quod tam diu in genibus iacere non possit, faciat autem sic: infra Ecclesiam si fieri potest, sin autem, in vno loco stando intentè lxx. Psalmos per ordinem decantet, & pauperem pascat, & eo die excepto vino, & carne, & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo.

¶ CAP. 194.

Qui in Ecclesia genua flexerit centies, id est, si centies veniam petierit, si fieri potest vt in Ecclesia fiat, hoc iustissimum est. Si autem hoc fieri non potest, secreto in loco conuenienti eadem faciat. Si sic fecerit, eo die excepto vino, carne, & sagimine, sumat quicquid placeat.

Item alio modo.

¶ CAP. 195.

Qui Psalmos non nouit, vnum diem quem in pane & aqua pœnitere debet, diues tribus denariis, & pauper vno denario redimat: & eo die, excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit.

Item alio modo.

¶ CAP. 196.

Pro vno die quem in pane & aqua pœnitere debet, tres pauperes pascat, & eo die, excepto vino, carne & sagimine, sumat quod placet.

Item alio modo.

¶ CAP. 197.

Quidam dicunt xx. palmatas valere pro vno die.

De redemptione vnius hebdomadæ, qua in pane & aqua ieiunare debet. Ex eodem.

¶ CAP. 198.

Pro vna hebdomada quam in pane & aqua ieiunare debet, trecentos psalmos genibus flexis in Ecclesia decantet. Si autem hoc facere non potest, tria psalteria in Ecclesia, vel in loco conuenienti intentè decantet. Et postquàm psallerit, excepto vino, carne & sagimine, sumat quicquid velit.

De redemptione vnius mensis, quem in pane & aqua ieiunare debet.

¶ CAP. 199.

Pro vno mense, quem in pane & aqua ieiunare debet, psalmos mille ducentos flexis genibus decantet. Si autem hoc facere non potest, sine flexione genu, sedendo aut stando, in Ecclesia, si fieri potest; sin autem, in vno loco M. DC. LXXX. Psalmos decantet. Et omni die, si velit, & se abstinere non vult, reficiat se ad sextam, nisi quartam feriam & sextam ieiunet ad nonam. Et à carne & sagimine, & à vino totum mensem se abstineat: alium autem cibum postquàm psalmos supradictos decantauerit, sumat. Isto ordine totus ille annus redimendus est.

De illis qui ieiunare non possunt, & psalmos nesciunt, quomodo pœnitentiam vnius anni, quem in pane & aqua ieiunare debent, redimere possint.

¶ CAP. 200.

Qui verò psalmos non nouit & ieiunare non potest, pro vno anno, quem in pane & aqua ieiunare debet, det pauperibus in eleemosynam xxij. solidos, & omnes sextas ferias ieiunet in pane & aqua, & tres quadragesimas, id est, xl. dies, ante Pascha, & xl. dies ante festiuitatem sancti Ioannis Baptistæ. & si ante festiuitatem aliquid remanserit, pòst adimpleat, & xl. dies ante natalem Domini. In istis tribus quadragesimis quicquid suo ori præparatur in cibo vel potu, vel cuiuscunque generis sit, illud æstimet quanti precij sit vel esse possit, & medietatem illius precij distribuat in eleemosynam pauperibus & assiduè oret, & roget Deum vt oratio eius & eleemosynæ apud Dominum acceptabiles sint.

Item redemptio illius anni, quem in pane & aqua ieiunare debent. Ex pœnitentiali Theodori.

¶ CAP. 201.

Item qui ieiunare non potest, & obseruare quod in pœnitentiali scriptum est, faciat quod sanctus Bonifacius Papa constituit. Pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, roget Presbyterum vt missam cantet pro eo, nisi sint crimina capitalia, quæ confessa priùs lauari cum lacrymis debent: & tunc ipse adsit & audiat missam, & deuotè ipse offerat propriis manibus panem, & vinum manibus sacerdotis, & intentè respondeat, quantùm sapit, ad salutationes, & ad exhortationes sacerdotis, & humiliter Deum deprecetur, vt oblatio quam ipse & Presbyter pro se & pro peccatis suis Deo obtulerint, Deus omnipotens misericorditer per Angelum suum suscipere dignetur. Et eo die, excepto vino & carne & sagimine, comedat quicquid vult, & sic redimat reliquos anni dies.

De illis qui ieiunare non possunt, & habent vnde redimere possint.

¶ CAP. 202.

Si quis fortè non potuerit ieiunare, & habuerit vnde possit redimere: si diues fuerit, pro vij. hebdomadibus, det solidos viginti: Si non habuerit vnde tantum possit dare, det solidos decem: Si autem multùm pauper fuerit, det solidos tres. Neminem verò conturbet, quia iussimus dare solidos xx. aut minus: quia si diues fuerit, facilius est illi dare solidos xx. quàm pauperi tres. Sed attendat vnusquisque cui dare debeat, siue pro redemptione captiuorum, siue super sanctum altare, siue Dei seruis, siue pauperibus in eleemosynam.

De illis, qui non possunt adimplere quod in pœnitentiali scriptum est.

¶ CAP. 203.

Qui non potest sic agere pœnitentiam, vt superius diximus, faciat sic: Si tres annos continuos ieiunare debet, & ieiunare non potest, sic redimere potest. In primo anno eroget in eleemosynam solidos xxvj. In secundo anno eroget in eleemosynam solidos xx. In tertio anno, solidos xviij. hi sunt solidi lxiiij. Potentes enim homines plus dare debent: quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Et qui illicita committunt, etiam à licitis se abstinere debent: & corpus debent affligere ieiuniis, vigiliis, & crebris orationibus. Caro enim læta trahit ad culpam, afflicta autem reducit ad veniam.

De illis qui ieiunare non possunt, & non habent vnde redimere possint. Ex pœnitentiali Beda.

¶ CAP. 204.

Qui ieiunare non potest, & non habet vnde redimat, & psalmos nouit, pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, tribus vicibus Beati immaculati in via, vsque ad, Ad Dominum cùm tribularer, decantet. Et sexies, Miserere mei Deus. Et septuagies prosternat se in terram, & per singulas genuflexiones, Pater noster decantet. Qui autem Psalmos nescit, pro vno die quem in pane & aqua ieiunare debet, centies prosternat se in terram, & per singulas genuflexiones, Pater noster dicat.

De redemptione vij. annorum. Ex pœnitentiali Romano.

¶ CAP. 205.

Item alio modo xij. triduanæ singulæ cum psalteriis iij. impletis, & cum palmatis 300. per singula psalteria, excusant vnius anni pœnitentiam. Et xxiiij. biduanæ similiter cum iij. psalteriis, & cum 300. palmatis per singula psalteria, excusant duos annos: lxxv. Psalmi cum totidem veniis per noctem, & cum palmatis trecentis excusant biduanam. Centum Psalmi cum veniis per noctem, & cum palmatis ccc. excusant triduanam. Centum viginti missæ speciales singulæ cum iij. psalteriis, & cum trecentis palmatis excusant annum. Centum solidi dati in eleemosynam annum excusant.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI,

DECRETI PARS DECIMA-SEXTA.

DE OFFICIIS LAICORVM, ET causis eorundem.

ante medid. *TROPICA DISPVTATIO BEATI CLEMENTIS, Quanta vel qualia mundi discrimina patiatur Ecclesia.*

¶ CAPVT PRIMVM.

AIT beatus Clemens Petri successor Apostoli in epistola prima ad Iacobum fratrem Domini, Hierosolymitanum videlicet Episcopum. Mare hic mundus habeatur. Ventorum verò varietates, turbinum diuersis tentationibus conferantur. Persecutiones, tribulationes, & pericula fluctibus exæquentur. Terreni verò spiritus qui vel de torrentibus, vel de vallibus spirant, pseudoprophetarum & seductorum, seu prauæ doctrinæ verba dicantur. Promontoria verò & loca confragosa, hi qui in potestatibus sæculi sunt iudices, & pericula minantur & mortes. Bithalassa verò loca, quæ duplicibus vndæ fallacis æstibus verberantur, dubiis mente, & de promissionum veritate nutantibus conferantur*. Hypocritæ verò & dolosi, piratis similes habeantur. Iam verò rapidus vortex & tartarea charybdis, & saxis illisa naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliud æstimanda sunt quàm peccata? Restat igitur vt hæc nauis cursu prospero tuta possit portum desideratæ vrbis intrare, & ita Deo precem fundere, vt naufragantes mereantur audiri.

* atque his qui irrationabili fidem nostram ratione discutiunt. *inseritur in or.*

Vt Episcopi impositam à Deo sibi curam in populis protegendis non ambigant. Ex Concil. Toletano iiij. cap. xxxj.

¶ CAP. 2.

Episcopi in protegendis populis ac defendendis, impositam à Deo sibi curam non ambigant. Ideoque dum conspiciunt iudices ac potentes pauperum oppressores existere, priùs eos sacerdotali admonitione redarguant, & si contempserint emendare, anathematizentur.

De illis qui in Episcopiis prædam fecerint. Ex Concilio Carthaginensi, cap. viij.

¶ CAP. 3.

Vt si quis quemlibet expoliauerit, & admonente Episcopo non reddiderit, excommunicetur.

Vt Episcopi potestates admoneant, vt pauperes non opprimant. Ex Concilio Aurelianensi, cap. iiij. Conc. Turo. 2. cap. 17.

¶ CAP. 4.

Vt iudices aut* potestates qui pauperes opprimunt, si commoniti à pontifice suo non emendauerint, excommunicentur.

* potentes orig.

De eadem re. Ex Concil. Maguntiensi cap. viij. Magun. 1. sub Leone 3. c. 8.

¶ CAP. 5.

Vt Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas præuidere, regere, & gubernare, atque dispensare, secundùm canonum authoritatem, volumus vt laici in eorum ministerio obediant Episcopis, ad regendas Ecclesias Dei, viduas, & orphanos defendendos, & vt obedientes sint eis ad eorum Christianitatem seruandam: & Episcopi consentientes comitibus & iudicibus ad iustitias faciendas: & vt nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque per periurium, aut per præmium, lex iusta in aliquo deprauetur.

De sæcularibus Ecclesiam vel clericum iniustè calumniantibus. Ex Concilio Agathensi cap. xxxij.

¶ Cap. 6.

5.q.6.c.si quis verò sæcularium. Si quis sæcularium pro calumnia Ecclesiam aut clericum fatigare tentauerit, & euictus fuerit, ab Ecclesiæ liminibus, & catholicorum communione (nisi dignè pœnituerit) arceatur.

Vt contemptores canonum excommunicentur. Ex Concil. Carthaginensi cap. xv.

Cart. 1. sub Iul. 1. c. 14.

¶ Cap. 7.

Vt laïci contemptores canonum excommunicentur, clerici honore priuentur.

cap. 1. *De prævaricatoribus diuinarum legum. Ex Concil. apud Lauriacum cap. x.*

¶ Cap. 8.

Si quis publicus diuinæ legis præuaricator, vel pro manifestis criminibus sanctorum canonum contemptor repertus fuerit, ac sanctorum patrum constitutionibus Episcopalibus obtemperare distulerit, anathematizetur.

Quòd non liceat Imperatoribus vel cuiquam potentum aliquid agere contra diuinum mandatum. Ex Concil. Adriani Papæ cap. xvj.

Post Concilium Nicænum 2. ex diuersis collec.

¶ Cap. 9.

Non licet ergo Imperatori vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra mandata diuinitatis præsumere, nec quicquam quod euangelicis propheticisque seu Apostolicis regulis obuiet, agere. Iniustum enim iudicium & definitio iniusta, regio metu vel iussu à iudicibus ordinata non valeat. Nec quidquam quod contra euangelicam, & Propheticam, aut Apostolicam doctrinam, constitutionemque eorum siue sanctorum patrum actum fuerit, stabit: Et quod ab infidelibus, aut hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

Ex capitulis Adriani Papæ. *Vt nemo contra canones esse præsumat. Ex Concil. Triburiensi cap. x.*

¶ Cap. 10.

Vt constitutiones contra canones & decreta

Dist. 10. C. constitutiones. præsulum Romanorum, vel bonos mores, nullius sint momenti.

De Imperatoria lege. Ex decretis Pij Papæ. cap. iij.

¶ Cap. 11.

C. lege imperatorum. Lex Imperatorum non est supra legem Dei, sed subtus.

Quando canonica ventilantur, nisi sint religiosi, laïci non intersint. Ex Concilio Cabilonensi, cap. vj.

¶ Cap. 12.

Quando ea quæ canonica sunt ventilantur, vel quando regularia examinantur, neque aliquos laïcos interesse nisi religiosos, oportet: & nisi hos tantummodò, qui in propria appellantur persona.

Vt laïci in synodo, nisi clericis iubentibus, docere non audeant. Ex Conc. Carthaginensi iiij. cap. xcviij.

¶ Cap. 13.

Laïci in synodo præsentibus clericis, nisi ipsis iubentibus, docere non audeant.

Quòd populus docendus sit, non sequendus. Ex decretis Cælestini Papæ. cap. xxij. Epist. 3. c. 3.

¶ Cap. 14.

Docendus est populus, non sequendus: eosque si nesciunt quid liceat, quídue non liceat commonere, non his consensum præbere debemus. Quisquis verò conatus fuerit tentare prohibita, sentiet censuram canonicam minimè defuturam. Dist. 62. cap. docendus.

De illo qui contra decretum Episcopi venerit. Greg. dictum.

¶ Cap. 15.

Si quis venerit contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abjiciatur.

Quod admonendus sit Imperator, vt constitutis Apostolicæ sedis obtemperet. Ex decretis Anastasij Papæ. Anasta. 2. ad Anastasium August. cap. 6.

¶ Cap. 16.

Illud verò peculiarius pro amore imperij vestri, & beatitudine † quæ consequi poterit regnum, pro Apostolico officio prædicamus, vt (sicut decet, & spiritus sanctus dictat) monitis nostris obedientia præbeatur: vt bona omnia vestra respublica consequatur, sicut in Exodo promittitur, Si audieris vocem Domini Dei tui, & quæ placent feceris coram eo, & obedieris præceptis eius, & custodieris omnem iustitiam eius, omnem infirmitatem, quam importaui Ægyptiis, non importabo in te. Ego enim sum Dominus qui saluum facio te. Et illic iterum tuba potentissima canitur: Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus postulat à te aliud, quàm vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in omnibus viis eius, & diligas eum, & seruias Domino Deo tuo ex toto corde, & ex tota mente tua? Custodi præcepta Domini Dei tui, & iustitias quas ego mando tibi. Hæc me suggerentem frequentius non spernat pietas tua, ante oculos habens Domini in Euangelio verba: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Nam & Apostolus concinens saluatori nostro ita loquitur: Quapropter qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit spiritum suum sanctum in nobis. Pectus clementiæ vestræ sacrarium est publicæ fœlicitatis, vt per instantiam vestram, quam velut vicarium præsidere iussit in terris, Euangelicis, Apostolicisque præceptis non dura superbia resistatur, sed per obedientiam, quæ sunt salutifera, compleantur.

† qua. Exod. 15. Deut. 10. Luc. 10. 1. Thess. 4.

Generalis admonitio Regum. Ex registro sancti Gregorij ad Aldebertum Regem Anglorum, cap. cclxiij. Lib. regist. 9. epist. 60.

¶ Cap. 17.

Propter hoc omnipotens Deus bonos quos-

† pietatis. que ad populorum regimina perducit, vt per eos omnibus, quibus prælati fuerint, dona suæ † potestatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognouimus, cui vestra gloria idcirco est præposita, vt bona quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superno beneficio restaurentur. Et ideo gloriose fili, eam quam accepisti diuinitus gratiam sollicita mente custodi. Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequens fanorum ædificia euerte. Subditorum mores in magna vitæ munditia exhortando, terrendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando, ædifica, vt illum retributorem inuenias in cœlo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic enim Constantinus quondam piissimus Imperator Romanam Rempub. à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Deo Domino nostro Iesu Christo secum subdidit, seque cum subiectis populis tota ad eum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret, & tantò in opinione prædecessores suos, quantò & in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem vnius Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, vt & antiquos gentis suæ reges laudibus ac meritis transeat; & quantò in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tantò etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Præterea scire vestram gloriam volumus, quia sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxta est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquam poterit fine finiri. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent, quæ antea non fuerunt, videlicet immutationes aëris, terroresque de cœlo, & contra † ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca: quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies subsequentur. Vos itaque si qua ex his euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine sæculi præmittuntur, vt de animabus nostris debeamus esse soliciti, & de mortis hora suspecti, vt venturo iudici in bonis actibus inueniamur præparati.

Paulò post. Math. 24. Luc. 21.

† ordinem.

Alia admonitio principum. Ex registro Gregorij, ad Iustinum prætorem Siciliæ, cap. ij. Lib. 1. regist. epist. 2.

¶ Cap. 18.

Quod lingua loquitur, attestatur conscientia, quia dudum vos & nullius dignitatis occupationibus implicatos multùm dilexi, multúmque veneratus sum. Ipsa namque incessus vestri modestia quibusdam conatibus exigebat, vt diligi etiam à nolente debuisset. Et cùm vos venisse ad administrandam † præturam Siciliæ auditem, valde gauisus sum: & quia quandam inter vos atque Ecclesiasticos simulationem subrepere comperi, vehementissimè contristatus sum. Nunc verò quia & vos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat: in tantùm vos rectè diligere specialiter possumus, inquantùm generalitati minimè nocemus. Vnde per omnipotentem Dominum rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorum actuum posituri rationem sumus, vt eius respectum semper gloria vestra ante oculos habeat, & nunquam quodlibet ex quo inter nos vel parua dissensio proueniat, admittat. Nulla vos lucra ad iniustitiam pertrahant. Quàm sit vita breuis aspicite: ad quem quandoque ituri estis iudicem, qui iudiciariam potestatem geritis, cogitate. Solerter ergo intuendum est, quòd cuncta lucra hic relinquimus, & solas † dispensatiuorum lucrorum causas nobiscum ad iudicium deportamus. Illa ergo nobis sunt commoda quærenda, quæ nequaquam mors adimat, sed mansura in perpetuum præsentis vitæ finis ostendat.

† præfectuam.

† dispendiosorum.

Item adhortatio principum. Ex registro Gregorij, ad Gennadium patricium & exarchum, cap. lxxij.

¶ Cap. 19.

Si non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia, tanta excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summoperè miranda fuerant, cùm sciamus hæc etiam antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cùm futuras Deo largiente victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis, fit vt hoc in stuporem veniat, quòd gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente † descendat. Vbi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio, quæ & bella vos frequenter appetere non desiderio fundendi sanguinis, sed dilatandæ causa reipublicæ in qua Deum coli conspicimus, loquitur, quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat? Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt: ita & † internorum ornamenta ex corde mundo procedentia, in futura vita cœlestium gaudiorum participatione glorificant.

Lib. 1. regist. epist. 73. 23. q. 4. c. Si non.

† dispensat.

† interna morum, habet Greg.

Qualiter studendum sit Regibus, sacerdotum vel populi peccata vlcisci. Ex registro Gregorij ad Brunichildam Reginam Francorum, cap. cclxxij. Lib. 9. regist. epist. 64.

¶ Cap. 20.

Cùm scriptum sit: Iustitia eleuat gentem, miseros autem facit populos peccatum: tunc regnum stabiliri creditur, cùm culpa quæ cognoscitur, citius emendatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit (quod dicere sine afflictione cordis nimia non valemus) ita quosdam sacerdotes in illis partibus impudicè ac nequiter conuersari, vt & audire nobis opprobrium, & lamentabile sit referre. Ne ergo postquàm huius nequitiæ huc vsque se tetendit opinio, aliena prauitas aut nostram animam, aut vestrum regnum peccati sui iaculo feriat, ardenter ad hæc debemus vlciscenda consurgere, ne paucorum fames multorum esse post perditio. Nam causa sunt ruinæ populi sacerdotes mali. Quis enim pro populi peccatis se intercessor obijciat, si sacerdotes qui exorare debuerat, grauiora committat? Sed quoniam eos, quorum est locus hæc insequi, nec solicitudo ad requisitionem, nec zelus excitat ad vindictam, scripta ad nos vestra discurrant, vt personam si præcipitis cum vestræ authoritatis assensu transmittamus; quæ

Prou. 14.

vnà cum aliis sacerdotibus hæc & subtiliter quærere,& secundùm Deum debeat emendare. Nec enim dissimulanda sunt quæ dicimus, quia qui emendare potest, & negligit, participem se, proculdubio, delicti constituit. Prouidete ergo animæ vestræ, prouidete nepotibus, quos cupitis regnare fœliciter, prouidete prouinciis: & priusquàm creator noster manum suam ad feriendum excutiat, de correctione huius sceleris studiosissimè cogitate, ne tantò postmodum acrius feriat, quantò modò diutius & clementer expectat. Scitote autem quia magnum Deo nostro sacrificium placationis offeretis, si tanti labem facinoris de vestris citius finibus amputatis. Data die x. Cal. Iulij, Indictione iiij.

Lib. 9. regist. epist. 53. *Vnde supra: Ex registro ad Theodoricum Regem Francorum, cap. cclxxxiij.*

¶ CAP. 21.

Excellentiæ vestræ index cordis epistola, quanta in vobis fulgeat cum regia potestate prudentia, ita luculenti copia sermonis edocuit, vt dubium esse non valeat, quicquid laudabile de vobis fama narrauerit. Et quoniam exhortationem nostram adeo regiis animis per laudis prædicamenta placuisse signastis, vt quicquid ad Dei nostri cultum, quicquid ad Ecclesiarum reuerentiam, quicquid ad honorem pertinere cognoscitis sacerdotum, studiosè statui, & velitis in omnibus custodire: iterata vos † per vestram mercedem adhortatione pulsamus, vt congregari synodum iubeatis. Et sicut dudum scripsimus corporalia in sacerdotibus vitia, & simoniacæ hæresis prauitatem omnium Episcoporum definitione damnari, atque à regni vestri amputari finibus faciatis, nec plus † illic per pecuniam obtinere, quàm præcepta dominica præcipiunt, permittatis. Nam dum omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hanc in dandis honoribus & maximè Ecclesiasticis, vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni subjicitur, etiam si tenere fidem, quam negligit, videatur. Sicut ergo contra exteriores hostes, ita quoque contra interiores animarum aduersarios studete esse soliciti, vt per hoc quod Dei nostri inimicis fideliter repugnatur, & hic fœliciter ipsius protectione regnetis, & ad æterna postmodum gaudia eius duce gratia veniatis.

† pro vestra magna mercede.

† illis.

Coloss. 3.

Lib. 11. regist. epist. 17. *Quòd multorum solamen sit, si prudentes viri Regibus adhæreant. Ex registro Gregorij, ad Asclepiodotum patricium Gallorum, cap. cclxxj.*

¶ CAP. 22.

Prudentes viros (sicut estis) Regibus adhærere multorum solamen est. Nam dum præstari sibi locum ad animæ datum vtilitatem intelligunt: certum est, quia mercedis causas alias vbi inueniunt non præponunt.

Cap. 3. *Vt Regum aduersarij excommunicentur. Ex Concilio apud Lauriacum, cap. xiij.*

¶ CAP. 23.

Si quis potestati regiæ (quæ non est iuxta Apostolum, nisi à Deo) contumaci & inflato spiritu, contradicere vel resistere præsumpserit, & eius iustis & rationabilibus imperiis secundùm Deum, & authoritatem Ecclesiasticam obtemperare noluerit, anathematizetur.

Rom. 13.

De illis qui principi non obediunt. Ex Concilio Toletano.

¶ CAP. 24.

In libro Regum legitur: Qui non obedierit principi, morte moriatur. In Concilio autem Agathensi præcipitur, vt anathematizetur.

De illis qui in aduersitate propriæ gentis, aut patriæ, culpabiles inueniuntur. Ex eodem Concilio. Tolet. Conc. 6 c 12. quamquam non iisdem verbis.

¶ CAP. 25.

Nobis igitur ratio persuasit synodaliter decernere, vt quicunque laïcorum aduersitate propriæ gentis, aut patriæ, vel regiæ potestatis ad exteras partes se conferendo noxius fuerit, vltrà repertus perpetua sit excommunicatione damnatus: & nunquam illi præter in vltimo mortis suæ, communio tribuatur.

Vt nullus præsumat principe viuente alium eligere regem. Ex eodem Conc. Eiusdē Conc. cap. 17.

¶ CAP. 26.

Quanquam in * Concilio anteriori, quod anno primo gloriosissimi principis nostri habitum est, de huiusmodi re fuerit promulgata sententia: tamen placet iterata iuxta quod conuenit, custodire. Itaque regis vita constante, nullus sibi aliquo opere, vel deliberatione, seu cuiuscunque dignitatis laïcus, seu gradu Episcopatus, Presbyterij, aut Diaconij consecratus, cæterisque clericatus officiis deditus, futurũ regem prouideat contra viuentis regis vtilitatem, & proculdubio voluntatem, blandimento vel suasione per eandem spem, aut alios in se trahat, aut ipse in alium acquiescat. Iniquum enim & valde execrabile à Christianis debet haberi, futuri temporis illicitis prospicere, & vitæ suæ ignaros ventura disponere. Quòd si quisquam iam talia iniqua deliberatione cum quocunque est meditatus: hoc sibi nouerit esse sacerdotali moderamine concessum, vt si venialiter possit, hoc sine mora præsentis principis auribus studeat publicare. Si autem obticeat, & deliberationis suæ machinamenta noluerit dicere, pessimo plectatur anathemate.

* Cap. 4. Conc. Tolet. 5.

Vt nemo intendat in interitum Regis. Ex eodem Conc. vj. cap. xviij. * Cap 2. & 3. Tolet. Conc. 5.

¶ CAP. 27.

Iam quidem in * antecedente vniuersali synodo saluti nostrorum principum constat esse consultum, sed libet iterare benè sancita, & digna authoritate munire salubriter ordinata. Ideoque contestamur coram Deo, & omni ordine Angelorum, coram Prophetarum atque Apostolorum, vel omnium Martyrum choro, coram omni Ecclesia Catholica, & Christianorum cœtu, vt nemo intendat in interitum Regis, nemo vitam Principis nece attrectet, nemo regni eum gubernaculis priuet, nemo tyrannica præsumptione apicem regni sibi vsurpet, nemo quolibet machinamento in eius aduersitatem sibi coniuratorum manum associet. Quòd si in copiam horum quisquam nostrorum temeratio ausu præsumptor extiterit, anathemate diuino percussus, absque vllo remedij loco habeatur condemnatus æterno iudicio.

De

De fidelibus Regum. Ex eodem Concil. vj. cap. xiiij.

¶ CAP. 28.

Proinde vt anno primo serenissimi principis nostri decreuit * Concilium sanctum, omnes qui pro fideli obsequio, & syncero seruitio voluntatibus vel iussis paruerint principis, totaque intentione salutis eius, custodiam vel vigilantiam habuerint regni: à successoribus nec à dignitate, nec à rebus pristinis causa repellantur iniusta: sed & nunc ita pro vniuscuiusque vtilitate principis moderentur discretione, sicut eos prospexerit necessarios esse patriæ, & sic illis impartiatur benignitas, vt in cæteris maneat gratia & potestas: quatenus ita omnia in rebus iustè conquisita lucrentur, vt posteris relinquendi vel quibus voluntas eorum decreuit conferendi, spontaneo fruantur arbitrio. Cæterum si infidelis quisquam in capite regio, aut inutilis in rebus commissis extiterit, in clementiæ eius manu, posteritatis nutu constet huiusmodi moderatio. Nefas est enim in dubium deducere ius potestatis, cui omnium gubernatio superno constat delegata iudicio. Quòd si post eius discessum quispiam repertus fuerit eius vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in rebus habuit conquisitis, careat, confiscandum, & fidelibus largiendum.

* Cap. 6. Conc. Tolet 5.

De regum sobole. Ex eodem Concilio vj. cap. xvj.

¶ CAP. 29.

Sicut insolentia malorum Regum odiosa semper & execrabilis existit subiectis, ita bonorum prouida vtilitas amabilis efficitur populis. Quocirca quis ferat, aut quis talem errantem Christianum videat, qui regiam sobolem, aut posteritatem conetur expoliare rebus, aut priuare dignitatibus? Quod deinde ne fiat, generalis promatur de filiis principis sententia nostra, id est, de præsentis excellentissimi Chintillani Regis posteritate dentur apta nobis decreta, vt ea quæ * synodus præterito anno in hac Ecclesia habita constituit, circa omnem posteritatem eius vniuersitas regni sui conseruet: hoc est, vt præbeatur filiis * dilectio benigna & firma, & tribuantur vbi loci oportunitas exhibuerit, defensiones ad adminicula iusta, ne de rebus iustè profligatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principum, aut alienus impensis, aut etiam proprietate debitis, fraudentur qualibet insidia calliditatis: neue à quoquam lædendi eos præbeantur argumenta machinationis. Quia dignum est, vt cuius regimine habemus securitatem, eius posteritati decreto Concilij impertiamus quietem.

* Cap. 4. Conc. Tolet. 5.

* eius.

Quòd quicquid commotus animus fecerit, hoc iustum putat. Ex registro Gregorij ad Mauricium Augustum, cap. ccxiij.

Lib. 2. regist. epist. 61. seu cap. 100.

¶ CAP. 30.

Omnipotenti Deo reus est, qui serenissimo Domino, in omne quod agit, & loquitur, purus non est. Ego autem indignus pietatis vestræ famulus, in hac suggestione mea, neque vt Episcopus, neque vt seruus iure Reipublicæ, sed iure priuato loquor. Quia serenissime Domine, & illo iam tempore Dominus meus fuisti, quando adhuc Dominus omnium non eras. Illa propositorum solicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nil vendicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quicquam agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore, iustum putat ira quod fecerit.

D. Gregor. l. 8 registri epist. 11. ad Guidiscalcũ Ducē Campaniæ, & citatur 11. q. 3. c. illa præpositorum.

Quòd laïci Presbyteros, qui Ecclesias illorum tenent, non aliud quàm diuinum officium facere cogant. Ex dictis Augustini.

¶ CAP. 31.

Admoneo vos dilectissimi Deum timere, sacerdotes honorare, reddentes eis debitum sanctitatis, vt vobis adiuuantibus ipsi incontutbati valeant atque securi salutaria prædicare, & regulam atque vigorem Ecclesiasticum conseruare: ita vt clerici omnes suis subiaceant Episcopis, & ab illis doceantur. Præceptum quippe est à Domino: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Apostolicum præceptum vobis mando, vt nullus secularis clericum in suum habeat obsequium, sed illi, cuius signaculum in capite habet, mente deseruiat & corde, educatus in his quæ à suo præcipiuntur Episcopo. Detestabile est enim & iniquum opus, clericum in ludis inueniri, aut cum accipitribus vel venationibus degere vitam, tantisque scenicis causis sauciatum ad Episcopatum aut Presbyterium, vel quibuslibet sacerdotalibus officiis accedere, non bonis sed malis vitiis plenum. Scriptum namque est: Qui diligitis Dominum odite malum. Nam & hoc hortamur Christianitatem vestram, vt iuxta sanctorum canonum instituta, nec Ecclesiis à vobis fundatis aliunde veniens Presbyter suscipiatur, nisi à vestræ Ecclesiæ fuerit Episcopo consecratus, aut ab eo per commendatias literas suscipiatur. Multi enim sibimetipsi mendaces, multoties serui cuiusquam fugam arripientes dominis suis semetipsos quasi consecratos Presbyteros annunciant, dum non sint. Sunt autem ministri diaboli, & non Dei: & qui eos suscipiunt similiter. Quia scriptum est: Videbas furem, & cum eo currebas, &c.

Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.

Psal. 96.

Psal. 49.

Vt Iudæi super Christianos non ponantur. Ex Conc. Meldensi, cap. iij.

¶ CAP. 32.

Ne Iudæi administratorio vsu sub ordine villicorum atque exactorum Christianam familiam regere audeant, nec eis hoc à quoquam fieri præcipiatur. Si quis verò contra hæc agere præsumpserit: si Episcopus, Presbyter, aut Diaconus fuerit, proprio submoueatur gradu. Si verò monachus fuerit, communione priuetur. Similiter & laïcus. Et si perseuerauerint inobedientes, anathematizentur.

Quòd sancta Ecclesia vnum patrem habeat in cœlis. Ex Concil. Cabilonensi, cap. 51.

Cabil. Cōc. 2.

¶ CAP. 33.

Quia ergo constat, in Ecclesia diuersarum conditionum homines esse, vt sunt nobiles, & ignobiles, serui, coloni, inquilini, & cætera huiusmodi nomina: oportet vt quicumque eis prælati sunt, clerici siue laïci, clementer erga

eos agant, & misericorditer eos tractent, siue in exigendis ab eis operibus, siue in accipiendis tributis, & quibusdam debitis: sciantque eos fratres suos esse, & vnum habere Patrem Deum, cui sic clamant: Pater noster qui es in cœlis. Vnam matrem sanctam Ecclesiam, quæ eos intemerato sacri fontis vtero gignit. Disciplina igitur eis misericordissima, & gubernatio opportuna adhibenda est. Disciplinæ indisciplinatè viuendo authorem suum offendunt: gubernationes in quotidianis vitæ commeatibus prælatorum adminiculo destitutæ, fatiscunt.

De illo qui pro Catholica fide tribulationes patitur. Ex concil. Carthag. iiij. cap. xliij.

¶ Cap. 34.

Christianum Catholicum qui pro Catholica fide, & pro Ecclesiasticis rebus, & Christiana religione tribulationes patitur, omni honore à sacerdotibus honorandum: etiam & per Diaconum vt victus ei ministretur, decretum est.

De hæredibus, si iussa testatoris non impleuerint, vt Episcopus adimpleat. Ex concilio Maguntiensi, cap. j.

¶ Cap. 35.

Si hæredes iussa testatoris non adimpleuerint, ab Episcopo loci illius omnis res quæ his relicta est, canonicè interdicatur, cum fructibus & cæteris emolumentis, vt vota defuncti impleantur.

Conc. Roma. sub Symmacho. cap. 3. 16. q. 7. cap. laicis.

Vt laici, quamuis religiosi, Ecclesiastica non disponant. Ex eodem concilio, cap. v.

¶ Cap. 36.

Laïcis quamuis religiosis, nullo modo de Ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi vnquam attribuatur facultas.

De illis qui res Ecclesiæ à regibus petunt. Ex concilio Lugdunensi, cap. xj.

¶ Cap. 37.

Qui res Ecclesiæ petunt à Regibus, & horrendi cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt: irrita habeantur quæ obtinent, & à communione Ecclesiæ, cuius facultatem auferre cupiunt, excludantur.

De eo, si Episcopus Ecclesiasticum, & Comes sæculare placitum vna die condixerint. Ex concilio Triburiensi, cap. ix. cui interfuit rex Arnulfus.

¶ Cap. 38.

Cùm autem Episcopum Ecclesiam à Domino Deo sibi commissam regens, Episcopatum circumeundo perrexerit, & placitum canonicè constitutum decreuerit, populúmque sibi creditum illò inuitauerit, atque Comes eadem die sciens placitum ab Episcopo condictum, vel nesciens placitum cum populo suum condixerit, & banno illuc venire præceperit: placitum Comitis omnes postponant, & Comes ipse, idémque populus post episcopum festinè pergant: scientes se non illic seditiosa contentione decertare, sed pro fide catholica inuigilare, non cumulum pecuniarium, sed lucrum congregare animarum. Vnde in eadem epistola beati Clementis: Vestrum qui legatione domini fungimini, est docere populos: eorum verò est vobis obedire, vt Deo. Et in epistola Alexandri Papæ successoris Euaristi: Si quis autem legationem vestram impedit, non vnius, sed multorum profectum auertit. Et sicut multis nocet: ita à multis est arguendus. Et quia Dei causam impedit, & statum ecclesiæ conturbat, ideo à liminibus eius arceatur. Quapropter nullus comes, nullúsque iudex, nullus omnino in clericatu vel seculari habitu constitutus, legationem episcoporum impediat, vel conturbare præsumat. Vt autem vnanimitas & concordia sit inter episcopos & comites, placuit vt si quis episcopus domi residens conuentum populi esse voluerit, & Comes nihilominus in ipsa eadémque die placitum condixerit: effectum obtineat, qui prior indicauerat: salua tamen dignitate, & potestate episcopi.

De regibus bene regentibus. Ex dictis Isidori. Lib. 3. de summo bono. cap. 48.

¶ Cap. 39.

Qui in hoc sæculo benè temporaliter imperat, sine fine in perpetuum regnat, & de gloria sæculi huius ad æternam transmeat gloriam. Qui verò prauè regnum exercent, post vestem fulgentem, & lumina lapillorum, nudi & miseri ad inferna torquendi descendunt. Reges à rectè agendo vocati sunt, ideoque rectè faciendo regis nomen obtinetur, peccando amittitur. Nam & viros sanctos proinde reges vocari in sacris eloquiis inuenimus, eò quòd rectè agant, sensúsque proprios benè regant, & motus resistentes sibi rationabili discretione componant. Rectè igitur illi reges vocantur, qui tam semetipsos quàm subiectos benè regendo modificare nouerunt. Quidam ipsum nomen regiminis ad immanitatem transuertunt crudelitatis: dúmque ad culmen potestatis venerint, in apostasiam statim labuntur, tantóque se tumore cordis extollunt, vt cunctos subditos in sui comparatione despiciant, eósque quibus præesse contigit, non agnoscant. Quibus congruè per Ecclesiasticum dicitur: Ducem te constituerunt? noli extolli. Dum Eccl. 32. mundi reges se cæteris sublimiores sentiunt, mortales tamen se esse cognoscant: nec regni gloriam, qua in sæculo sublimantur aspiciant, sed opus quod secum ad inferos deportent, intendant. Si ergo carebunt huius temporis gloria, illa agant quæ post finem sine fine possideant. Dum Apostolus dicat: Non est pote- Rom 13. stas nisi à Deo: quomodo per Prophetam de quibusdam potestatibus dicitur. Ipsi regna- Osee 8. uerunt, sed non ex me? Quasi diceret: Non me propitio, sed * me irato. Vnde inferius per *etiam sumnè. orig. eundem Prophetam dicit: Dabo, inquit, tibi Osee 13. regem in furore meo. Quo manifestius elucet, bonam malámque potestatem à Deo ordinari, sed bonam propitio, malam irato. Reges quando boni sunt, muneris esse Dei, quando verò mali, sceleris esse populi. Secundùm meritum enim plebeium disponitur vita rectorum, testante Iob: Qui regnare facit hypocritam pro- Iob. 34. pter peccata populi. Irascente enim Deo talem rectorem populi suscipiunt, qualem pro peccato merentur. Nonnunquam pro malitia plebis etiam reges mutantur, & qui antè videbantur esse boni, accepto regno fiunt iniqui.

De eadem re. Ex dictis eiusdem.

¶ CAP. 40.

Ibid. c. 49. Qui rectè vtitur regni potestate, ita se præstare omnibus debet, vt quantò magis honoris celsitudine claret, tantò in semetipso humiliet mentem, proponens sibi exemplum humilitatis Dauid, qui de suis meritis non tumuit, sed humiliter sese dejiciens, dixit: Vilis incedam, & vilis apparebo ante Dominum qui me elegit. (2. Reg. 6.) Qui rectè vtitur regni potestate, formam iustitiæ factis magis, quàm verbis instituet. Iste nulla prosperitate erigitur, nulla aduersitate turbatur. Non innititur propriis viribus, nec à Domino recedit cor eius. Regni fastigio humili præsidet animo. Non eum delectat iniquitas, non inflammat cupiditas. Sine defraudatione alicuius ex paupere diuitem facit, & quod iuxta potestatem à populis extorquere poterat, sæpe misericordia clementia donat. Dedit Deus principibus præsulatum pro regimine populorum, & illis eos præesse voluit, cum quibus vna est eis nascendi moriendique conditio. Prodesse ergo debet populis principatus non nocere: nec dominando premere, sed condescendendo consulere: vt verè sit vtile hoc potestatis insigne, & dono Dei pro tuitione vtantur membrorum Christi. Membra enim Christi fideles sunt populi, quos dum ea potestate quam accipiunt, optimè regunt, bonam vtique vicissitudinem Deo largitori restituunt. Bonus rex faciliùs ad iustitiam à delicto regreditur, quàm de iustitia ad delictum transfertur. Vt noueris hoc esse casum, illud propositum. In proposito eius esse debet, nunquam egredi à veritate. Quod si casu titubare contigerit, mox resurgere.

Ibid. cap. 50. *De patientia Regum. Ex dictis eiusdem.*

¶ CAP. 41.

Plerumque Princeps iustus etiam malorum errores dissimulare nouit: non quòd iniquitati eorum consentiat, sed quòd aptum tempus correctionis expectet, quando eorum vitia vel emendare valeat, vel punire. Multi aduersùs principes coniurationis crimine deteguntur, sed probare volens Deus clementiam principum, illos malè cogitare permittit, istos non deserit. De illorum malo benè istis facit, dum culpas quas illi agunt, isti mira patientia indulgent. Reddere malum pro malo vicissitudo est iustitiæ. Sed qui clementiam addit iustitiæ, non malum pro mala culpatis reddit, sed bonum pro malo offensis impertit.

Ibid. *De derelictis regum. Ex dictis eiusdem.*

¶ CAP. 42.

Difficile est Principem regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus. Populi enim peccantes iudicem metuunt: Reges autem nisi solo Dei timore, metúque gehennæ coërcentur, liberè in præceps prouunt, & per abruptum licentiæ in omne facinus vitiorum labuntur. Quantò quisque in superiori constitutus est loco, tantò in maiori versatur periculo: & quantò splendoris honore quisque celsior est, tantò si delinquit peccato maior est. (Sap. 6.) Potentes enim potenter tormenta patientur. Cui enim plus committitur, plus ab eo exigitur, etiam cum *mensura pœnarum. (Luc. 12. *vsura.) Reges vitam subditorum facile exemplis suis vel ædificant, vel subuertunt, ideo principem non oportet delinquere, ne formam peccandi faciat, peccati eius impunita licentia. Nam rex qui ruit in vitiis cito viam ostendit erroris. Sicut legitur de Ieroboam, qui peccauit, & peccare fecit Israël. (3. Reg. 12.) Illi autem adscribitur, quicquid exemplo eius à subditis perpetratur. Sicut nonnulli bonorum principum Deo placita facta sequuntur, ita facilè multi praua eorum exempla sectantur. Plerique autem apud iniquos principes necessitate magis quàm voto, mali existunt, dum imperiis eorum obediunt. Nonnulli autem sicut prompti sunt sequi Reges in malum, sic pigri sunt imitari illos in bonum. Sæpe vnde mali reges peccant, inde boni iustificantur, dum præcedentium cupiditatem & malitiam corrigunt. Nam re vera peccatis eorum communicant, si quod illi diripuerunt, isti retentant. Cuius peccatum quisque sequitur, necesse est vt eius pœnam sequatur. Neque enim erit impar supplicio, cuius errore quisque par est, ac vitio.

Quòd Reges legibus teneantur. Ex dictis eiusdem. (Ibid. c. 51. dist. 9. c. Iustum est.)

¶ CAP. 43.

Iustum est Principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet: quando & ipse illis reuerentiam præbet. Principes legibus teneri suis, nec in se posse damnare iura, quæ in subiectis constituunt. Iusta est enim vocis eorum authoritas, si quod populis prohibent, sibi non licere patiantur. Sub religionis disciplina, sæculi potestates subiectæ sunt. Et quamuis culmine regni sint præditi, vinculo tamen fidei teneantur astricti, vt fidem Christi suis legibus prædicent, & ipsam fidei prædicationem moribus bonis conseruent.

De disciplina Regum in ecclesia. Ex dictis eiusdem. ¶ CAP. 44. (Ibid.)

Principes sæculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. (23. q. 5. cap. Principes sæculi.) Cæterùm intra ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi vt quod non præualet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc † imperet per disciplinæ terrorem. († impleat.) Sæpe per regnum terrenum cœleste regnum proficit: vt qui intra ecclesiam positi contra fidem & disciplinam ecclesiæ agunt, rigore principum † conterantur: († coerceantur.) ipsámque disciplinam, quam ecclesiæ humilitas exercere non præualet, ceruicibus superborum potestas principalis imponat: † & sic venerationem mereatur, vt virtutem potestatis impartiat. († & vt venerationem accipiat, virtutem, &c. Sic hodie Gratia. & Isi.) Cognoscant Principes sæculi Deo debere reddere se rationem propter ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam siue augeatur pax & disciplina ecclesiæ per fideles principes, siue soluatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam ecclesiam credidit.

Cur Deus alios ad libertatem, alios autem ad seruitutem discreuerit. Ex dictis eiusdem.

¶ Cap. 45.

Propter peccatum primi hominis humano generi pœna diuinitus illata est seruitutis, ita vt quibus aspicit non congruere † libertatem, his misericordius irroget seruitutem. Et licet peccatum humanæ originis per baptismi gratiam fidelibus cunctis dimissum sit, tamen æquus Deus ideo discreuit hominibus vitam, alios seruos constituens, alios Dominos, vt licentia malè agendi seruorum, potestate dominantium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset, qui à malis quempiam cohiberet? Inde & in gentibus Principes, Regesque electi sunt, vt terrore suo populos à malo coërcerent, atque ad rectè viuendum legibus subderent. Quantùm pertinet ad rationem, non est personarum acceptio apud Deum, qui mundi elegit ignobilia, & contemptibilia, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, ne glorietur omnis caro: hoc est, carnalis potentia coram illo. Vnus enim Dominus æqualiter & dominis fert consultum, & seruis. Melior est subiecta seruitus, quàm elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo liberè seruientes sub Dominis constituti flagitiosis, qui & si subiecti sunt illis corpore, prælati tamen sunt mente.

† *dignitatem.* — *Ephes. 6. Coloss. 3. 1. Cor. 1.*

Vt nullus seruus monachus fiat inuito Domino suo. Ex Chalcedonensi Conc. cap. iiij.

Actione 15. 16. q. c. qui vere paréque.

¶ Cap. 46.

Nullum recipi in monasteriis seruum obtentu monachi, præter Domini sui conscientiam volumus. Transgredientem verò hanc diffinitionem nostram, excommunicatum esse decreuimus.

De eadem re. Gelasius per Lucaniam, Brutios, & Siciliam Episcopis.

Epist. 1. c. 16.

¶ Cap. 47.

Quisquis Episcopus, Presbyter, & Diaconus, vel eorum qui monasteriis præesse noscuntur, seruiles, & originarias personas apud se tenentes non restituendas patronis, aut deinceps vel Ecclesiasticæ seruituti, vel religiosis congregationibus putauerint applicandas, nisi voluntate forsitan Dominorum, * & subscriptione, vel testimonio primitus absolutas, vel legitima transactione concessas: periculum se honoris sui non ambigant, communionisque subituros.

* *Sub scriptura testim. orig.*

Ne mancipia manumissa seruituti denuo mancipentur. Ex Concilio Aurelianensi tempore Childeberti Regis, cap. vij.

Aurel. 5.

¶ Cap. 48.

Quæcumque mancipia ab ingenuis Dominis seruitute laxantur, in ea libertate maneant, quam tunc à Dominis perceperunt. Huiusmodi libertas si à quocumque pulsata fuerit, cum iustitia ab Ecclesiis defendatur: præter eas culpas, pro quibus leges, collatas seruis reuocare iusserunt libertates.

Exemplum eiusdem rei. Gregorius Mariano Episcopo Rauennæ.

Lib. 7. regist. epist. 21.

¶ Cap. 49.

Ioannes præsentium portitor, queritur vxorem suam molestias Georgij cuiusdam refugientem, diu in septis venerabilibus residere, & nullum hactenus inuenire solatium. Cuius quia de conditione esse controuersiam asserit, & vestræ eam fraternitati petiit commendandam, his vos hortamur affatibus, vt eidem mulieri seruata æquitate tuitionem debeatis impendere, & à nullo eam contra rationis ordinem grauari aliquo modo permittatis.

De eo, si quem Ecclesiastica familia Episcopus seruitute laxauerit. Ex Agathensi Concilio, cap. vj.

Cap. 7.

¶ Cap. 50.

Si quos de seruis Ecclesiæ benè meritis Episcopus libertate donauerit, collatam libertatem à successoribus placuit custodiri, cum eo quod eis manumissor in libertate contulerit. Quod tamen iubemus xx. solidorum modum, in terrula, vineola, vel hospitiolo tenere. Quòd si amplius datum fuerit, post manumissoris mortem Ecclesiæ reuocetur.

12. q. 2. ca. si quos de seruis.

Vt libertos si opus fuerit, Ecclesia tueatur. cap. xxviij.

¶ Cap. 51.

Cap. 29.

Libertos legitimè à Dominis suis factos, Ecclesia si necesse fuerit, tueatur. Quòd si quis ante audientiam, aut peruadere eos, aut expoliare voluerit, vel præsumpserit, ab Ecclesia repellatur.

Dist. 87. c. libertos legitimi.

Exemplum huius rei. Ex Concilio Toletano iiij. cap. lxxiij.

Cap. 72.

¶ Cap. 52.

Liberti quicumque manumissi sunt, atque Ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum patrum constituerunt, sacerdotali defensione à cuiuslibet insolentia protegantur, siue in statu libertatis eorum, siue in peculio quod habere noscuntur.

Dist. 87. c. liberti qui à quibuscumque.

De eadem re. Ex vita beati Gregorij, lib. iij. cap. xlvij.

Authore Ioan. Diacono R. Ecclesiæ.

¶ Cap. 53.

Libertatem cuiusque hominis Gregorius contra Iudicum insolentias, liberis nihilominus vocibus defendebat.

De eadem re. Gregorius Leontio exconsuli.

¶ Cap. 54.

Vnum hoc benè & constanter noui, quia & si quam in rebus publicis fraudem fecit libertinus, substantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc quòd liberi cæduntur, vt taceam, quòd Omnipotens Deus offenditur, vt taceam, quòd vestra opinio vehementer grauatur, piissimi tamen Imperatoris nostri tempora omnino fuscantur. Hoc enim inter Reges gentium, & Imperatorem Regum distat, quia Reges gentium Domini seruorum sunt: Imperator verò, Romanorum Dominus liberorum. Vnde & vos quicquid agitis, prius

Lib. regist. 8. cap. 51.

quidem seruata iustitia, deinde custodita per omnia libertate, agere debetis.

De mancipiis fugitiuis, ne quis Ecclesiastico iure illa tueatur. Item, Petro subdiacono.

¶ CAP. 55.

Plærosque cognouimus de amissis mancipiis conqueri dicentes: quia si seruus cuiuspiam fortasse fugiens Dominum suum, iuris Ecclesiastici se esse professus est, rectores Ecclesiæ protinus hunc vt seruum Ecclesiastici iuris habeant, nullo agentes indicio, sed serui vocem defendentes. Quod mihi tantùm displicet, quantùm à veritatis iudicio abhorret. Vnde volo, vt experientia tua, quæcunque ita facta cognouerit, postposita tarditate corrigat, & talia quæque mancipia, si qua nunc iure Ecclesiastico habentur, sicut sine iudicio ablata sunt, ita restitui ante iudicium decet: & si quid in eis sanctæ Ecclesiæ legitimè comperit, tunc eorum possessores debent ordinata actione pulsari.

Quomodò defendere se debeat, qui libertate donatus ad seruitutem reuocatur. Capitularium lib. iij. cap. xliij.

¶ CAP. 56.

Si quis per chartam ingenuus dimissus fuerit, & à quolibet homine in seruum interpellatus fuerit, primum legitimum authorem suæ libertatis proferat, & in sua libertate perseueret. Si verò legitimus actor defuerit, testimonio bonorum hominum qui tunc aderant, quando liber dimissus fuerat, se defendere permittatur. Si verò testes defuerint, cum duabus aliis chartis, quæ eiusdem Cancellarij manu firmatæ sint vel scriptæ, suam chartam, quæ tertia est, veram & legitimam esse confirmet. Cancellarius autem talis esse debet, qui pagensibus loci illius notus fuisset & acceptus. Si autem qui interpellatus fuerit ad seruitium, nec actorem nec testimonia habuerit, neque alias duas chartas ad suam confirmandam inuenire potuerit: tunc is qui eum interpellauit, secundùm legem ipsam chartam falsam efficiat, & seruum conquirat.

Ne seruo credatur, cuipiam crimen imponenti. Capitular. lib. vj. cap. xlvj.

1 q. 7. & 8. de accusat. v. tan. si testes & per totam 4. q. 2. & 3.

¶ CAP. 57.

Seruo penitus non credatur, si super aliquem crimen obiecerit, aut si etiam Dominum suum crimine impetierit. Nam etiamsi in tormentis positus exponat quod obiecit, credi tamen illi non oportet.

Item, ne seruilis conditionis personæ contra aliquem testantur, nisi ingenui desint. Cap. clix.

¶ CAP. 58.

Libertus vel liberta in nullis negotiis contra quenquam testimonium dicere admittantur: excepto in aliquibus causis, vbi ingenuitas deesse cognoscitur, sicut permissum est & de seruis.

Serui testimonio aduersùs Dominum minimè standum. lib. vij. cap. ccviij.

¶ CAP. 59.

Si serui facinora Dominorum confessi sunt, nullo modo audiantur, nisi fortè eos deferant maiestati.

De eadem re. Codicum lib. iiij. cap. xx. titulo viij. Tit. 20. l. 7.

¶ CAP. 60.

Seruos pro Dominis, quemadmodum aduersùs eos, interrogari non posse: pro facto autem suo posse interrogari, non ambigitur.

Item de eadem re. Lib. ix. cap. j. tit. xx. Tit. 1. l. 20.

¶ CAP. 61.

Si quis ex familiaribus, vel ex seruis cuiuslibet domus, cuiuscumque criminis delator atque accusator emerserit, eius existimationem, caput, vel fortunas periturus, cuius familiaritati vel dominio inhæserit, ante examinationem iudicij in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, vltore gladio feriatur.

Liberti patronos accusantes, perinde puniendi ac serui. tit. xxj. Ibid. l. 21.

¶ CAP. 62.

Liberti si accusatores manumissorum, hæredumue eorum præsumpserint esse: eodem quo serui supplicio tenebuntur, luituri pœnas ante prohibitæ delationis exordium.

Libertum ob ingratitudinem erga patronum reuocari debere in seruitutem. Nouellarum constitutio. lxix. cap. ij.

¶ CAP. 63.

Si libertus contra patronum suum ingratus fuerit, rescindi debet libertas: cauere autem oportet ingratitudines, quæ legibus cognitæ sunt: veluti, si libertus manus suas contra patronum moueat, vel si contumelias atroces ei fecerit, vel si magnum & intolerabile damnum ei dederit: id est, si ad dedecus eius pertinentes iniurias effuderit. Si enim horum aliquid patronus vel liberi eius probauerint, ad pristinum statum conuictus reuertatur libertus.

Quæ personæ à publica accusatione arceantur. Ex Concilio Carthaginensi vij. cap. ij. 4. q. 1. c. diffinimus eum. & 4. q. 6. c. omnibus quibus.

¶ CAP. 64.

Omnes serui, vel proprij liberti ad accusationem publicè non admittantur, omnes etiam infamiæ maculis adspersi, id est, histriones, aut turpitudinibus subiectæ personæ: hæretici etiam, siue pagani, seu Iudæi. Sed tamen omnibus quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non neganda est.

Ne libertus Ecclesiam cuius antea seruus fuerat, accusare præsumat. Ex Tolet. Concil. iiij. cap. lxix. Cap. 67.

¶ CAP. 65.

Liberto aduersùs Ecclesiam, cuius iuris extitit, accusandi vel testificandi denegetur licentia. Quòd si præsumpserit, placet vt in seruitutem propriæ Ecclesiæ reuocetur, cui nocere conatur. 12. q. c. Episcopus qui mancipium.

Cap. 8. Conc. Hispalensis 2. 14. q. 2. cap. octaua distinct. o.

De eodem. Ex Hispalensi Conc. cap. ix.

¶ Cap. 66.

Libertorum statum, qui contra Episcopum suum, vel patronam Ecclesiam nituntur, decidi potius quàm conseruari conuenit: vt quorum libertas perniciosa est, sit salutifera seruitus: & qui superbire nouerunt adepta libertate * elati, perdita discant obedire subiecti.

** rediti, discunt orig.*

Liberti, eorumque posteri qualiter cum rebus ab Ecclesia sibi commissis agere debeant. Ex Toleta. Conc. ix. cap. xvj.

¶ Cap. 67.

Libertis Ecclesiæ eorumque propagini ex omnibus quæ de iure Ecclesiæ noscuntur habere, nihil licebit in extraneum dominium transactione quacunque deducere. Sed si ex his quælibet fortasse vendere voluerint, sacerdoti eiusdem Ecclesiæ offerent conuenienter emenda: earumque rerum pretia, vt eis placuerit, aut dispensent, aut habeant. Nam in dominium partis alterius rei suæ censum nullo modo transire permittimus. Suis autem filiis, vel propinquis eiusdem * vel seruitio vel patrocinio subiugatis, quæcunque vendere vel donare voluerint, aditus omnino patebit.

** Ecclesiæ inserimus erit.*

Famulos ad Ecclesiam confugientes contra voluntatem dominorum suorum non esse tuendos. Gregorius Bonifacio Episcopo.

¶ Cap. 68.

17. q. 4. cap. metuentes.

Metuentes famuli dominos si ad Ecclesiæ septa confugerent, intercessionem debent quærere, non latebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis temeritatem augeat renitendi. Filius etenim noster vir spectabilis Petrus queritur seruum suum in Ecclesia S. Clementis diutiùs commorari: cui cùm deputasset sacramenta præstari, illum egredi nulla ratione voluisse. Et ideo suptadictus homo de præsenti cum eo quem elegerit esse mittendum, cùm de impunitate eius sacramenta præbuerint, eum facias ad Dominum suum modis omnibus remeare. Aut si in hac peruicacia fortè perstiterit, post sacramentum sibi præstitum, reddatur inuitus.

De eadem re. Idem Petro subdiacono Campaniæ.

¶ Cap. 69.

Lib. regist. 1. epist. 1. seu cap. 40.

Mancipia si qua in monasterio sancti Seueri-ni, vel in alia Ecclesia eiusdem castelli de ciuitate refugerint, mox vt ad notitiam tuam peruenerit, nullo modo illic ea immorari permittas: sed intra ciuitatem in Ecclesiam reuocentur. Et si iustam contra Dominos suos querelam habuerint, congrua ordinatione de Ecclesiis exire necesse est. Si verò venialem culpam commiserint, Dominis suis accepto de venia sacramento, sine mora reddantur.

Ne quis mancipia clericorum pro suis occupet. Ex Arelatensi concilio, cap. vj.

¶ Cap. 70.

Si quis mancipia clericorum pro suis mancipiis ad Ecclesiam fugientibus, crediderit occupanda; per omnes Ecclesias districtissima damnatione feriatur.

Si quis fugitiuum seruum clam Domino suo susceperit, quo damno mulctetur. Codicum lib. vj. cap. j. titulo. iiij. *Tit. 1. l. 4.*

¶ Cap. 71.

Quicunque fugitiuum seruum in domo vel in agro inscio Domino eius susceperit, cum compari alio vel xx. solidis reddat.

Quòd furti reus sit, qui seruum à Domino suo quolibet modo alienauerit. tit. vj. *Tit. 1. l. 6.*

¶ Cap. 72.

Alienum seruum sine voluntate Domini qui sciens vendidit, seu donauit, vel alio modo alienauit, nihi ei diminuere potest. Et si contrecter, vel apud se detinuerit, furtum facit.

Ne quis Apostolicæ sedis censura manumissum, ad seruitium retrahat. Gregorius Anthemio subdiacono. *Lib. 1. regist. epist. 53.*

¶ Cap. 73.

Præsentium lator † Gaudentius insinuauit nobis, ab actoribus sanctæ Romanæ (cui Deo authore præsidemus) Ecclesiæ, sibi violentiam irrogari: asserens quòd filios suos iuri prædictæ velint Ecclesiæ vendicare. Oblatis etenim ab eo documentis, nouimus Siricam vxorem præsentium portitoris, ab Ætia quondam beatæ memoriæ, Morenæ cuidam fœminæ titulo donationis fuisse largitam, & ab eadem Morena per epistolam manumissam. Et ideo indecens esse credimus, vt progeniti ex libera muliere filij ad seruitium retrahantur. Propterea experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, vt his ipsis documentis, sicut & nos didicimus exuto à curis animo, diligenter intendat: quatenus si documenta nulla sint ab Ecclesiæ parte, quæ documentis huius hominis debeant obuiare, ab eius se molestia sine aliqua retractatione suspendat: Durum est enim, vt si alij pro mercede sua libertates tribuunt, ab Ecclesia, quam tueri hæc oportuerat, reuocentur.

† Gaudiosus est apud Gregor.

Seruum non esse fugitiuum qui ad amicum Domini sui, causa intercessionis confugerit. Pandectarum lib. xxj. tit. j. *Tit. 1. l. 43.*

¶ Cap. 74.

Qui ad amicum Domini deprecaturus confugit, non est fugitiuus. Imò si ea mente aut non impetrato auxilio, domum non reuertatur, nondum fugitiuus est.

Quòd seruus fugiens, serui per hoc iugum non abjiciat. lib. xliij. titulo secundo. *Lib. 41. tit. 3. l. 15. Si seruus quem.*

¶ Cap. 75.

Si seruus quem possidebam, fugerit, etiam si pro libero gerat, videbitur à Domino possideri. Sed hoc tunc intelligendum est, cùm si is apprehensus fuerit, nolit pro libertate sua litigare: nam si paratus est litigare, non videbitur à Domino possideri, cui se aduersarium præparauit.

De Dominis si famulis intolerabiles fiant. tit. viij.

¶ Cap. 76.

De his seruis qui ad ædem sacram vel statuam principum confugiunt, præcepit (Diuus Antoninus) vt si intolerabilis videatur dominorum sæuitia, cogantur seruos bonis conditionibus

vendere, vt precium Dominis detur. Et rectè; expedit enim Reipub. ne quis re sua malè vtatur. Cuius rescripti ad Ælium Martianum emissi verba sunt hæc: Dominorum quidem potestatem in seruos suos illibatam esse oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahatur. Dominorum interest, ne auxilium contra sæuitiam vel famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur his, qui iustè deprecantur. Ideoque cognosce de querelis eorum, qui ex familia Iulij Sabini ad statuam confugerint, & si vel durius habitos, quàm æquum est, vel infami iniuria affectos cognoueris, vendere iube: ita vt in potestatem Domini non reuertantur.

† Viennensi legit Gratia.

Exemplum vindictæ in eos qui se iustas habere causas mendaciter fingunt. Gelasius Ioanni Episcopo † Viuanensi. ¶ Cap. 77.

17. q. 4. c. Vxor Fœlicis.

Vxor Fœlicis & filia Romam (quia sic oportuit) peruenerunt. Siquidem hunc ipsum primum se ad barbarorum basilicam conferentem, seque bonas causas habere iactantem, egredi sub hac conditione præcepimus, vt si actus suos fideliter & rationabiliter allegaret, nihil contra eum prorsus asperum fieri, durumque pateremur. Alioqnin si contra fidem & vtilitatem Dominicam venisse probaretur, ipse sibimet imputaret atque ordinationi congruæ subiaceret. Qui superueniente filio nostro viro spectabili Orthasio, sic est ad singula quæque conuictus, vt os aperire non posset, & vera esse quæ huic objicerentur, propria voce fateretur. Ideoque teneatur mancipatus custodiæ.

Tit. 1. l. 4.

Quòd homicidij reus non sit, qui alienum seruum insidiantem sibi occiderit. Pandect. lib. ix. tit. ij.

¶. Cap. 78.

Si seruum tuum latronem insidiantem mihi, occidero, securus ero. Nam aduersùs periculum naturalis ratio permittit se defendere. Lex duodecim tabularum furem noctu deprehensum occidere permittit, vt tamen id ipsum cum clamore testificetur. Interdiu autem deprehensum, ita permittit occidere, si is telo se defenderit, vt tamen æquè cum clamore testificetur.

Tit. 4. l. 1.

Quòd Dominum par culpa constringat, si quem eo sciente seruus occiderit. tit. iiij.

¶ Cap. 79.

Si seruus sciente Domino occidit, in solidum Dominum obligat: ipse enim videtur Dominus occidisse. Si autem inscienter, noxalis est. Nec enim debuit maleficio serui in plus teneri, quàm vt noxæ eum dedat.

Cap. 62.

Pœnitentia eius qui proprium seruum extra iudicis conscientiam peremerit. Ex Agathensi Conc. cap. lx.

¶ Cap. 80.

Si quis seruum proprium sine conscientia iudicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia biennij, reatum sanguinis * emundabit.

† emend. or.

Lib. 1. regist. epist. 42. 16. q. 6. c. cognouimus.

Si quis peccauerit, in eo non in substantia eius vindicandum. Gregorius Petro subdiacono Siciliæ.

¶ Cap. 81.

Cognouimus quòd si quis ex familia Ecclesiæ culpam fecerit, non in ipso, sed in eius substantia vindicetur. De qua re præcipimus, vt si quis culpam fecerit, in ipso, sicut dignum est vindicetur: à commodo autem eius abstineatur. Nisi fortè parum aliquid, quod in vsum executoris qui ad eum mittitur, proficere † possit.

† non possit, habet Greg.

Parte 3. admonitione 6.

Qualiter admonendi sint serui. Greg. in Pastorali, lib. iij.

¶ Cap. 82.

Serui admonendi sunt, ne Dominos despiciant: ne Deum offendant, si ordinationi illius superbiendo contradicant.

Item admonitio seruorum. Ambrosius super epistolam primam ad Corinthios.

¶ Cap. 83.

Si qui sub iugo sunt serui, Dominos suos dignos omni honore existiment, ne nomen Dei & doctrina blasphemetur. Hęc de illis scribit Apostolus, qui infideles habent Dominos, præcipiens eis, vt omne obsequium suis præbeant Dominis, licet sit à pietate alieni. 1. Timoth. 6.

De eadem re. Eiusdem, In argumento epistolæ ad Philemonem. ¶ Cap. 84.

Seruos omne seruile obsequium suis Dominis præbere præcipit Apostolus cum omni solicitudine, siue impios habeant, siue pios Dominos.

Homel. 40. lib. quinquag. homil.

Qualiter dominus seruum placare debeat iniustè à se læsum. Sermo Augustini in quadragesima de fraterna concordia, qui sic incipit, Dies isti sancti.

¶ Cap. 85.

Aliquando Dominus homo peccat in seruum suum, quia etsi ille Dominus est, ille seruus, ambo tamen serui alieni sunt, quia ambo Christi sanguine redempti sunt: tamen durum videtur, vt hoc etiam iubeam, hoc præcipiam, vt si fortè Dominus peccat in seruum suum iniustè litigãdo, iniustè cædendo, dicat illi, Ignosce mihi, da mihi veniã: quia non debet facere, sed ne ille incipiat superbire. Quid ergo? ante oculos Dei pœniteat eum, ante oculos Dei puniat cor suum. Et si non potest seruo dicere, quia non oportet, Da mihi veniam, blandè illum alloquatur: Blanda enim appellatio, veniæ est postulatio.

De seruo qui res detinet alienas. Codicum libro iij. cap. xxxij. Tractat. xx. Tit. 32. l. 10.

¶ Cap. 86.

Non seruum, quem res tuas detinere asseueras, sed eius Dominum de rebus repetendis conueniendum esse perspicis.

Quòd mancipium furtim & iniustè distractum Dominus sine precio vindicabit. Tract. xxiij. L. 23.

¶ Cap. 87.

Si mancipium tuum per vim, aut per furtum ablatum alij ex nulla iusta causa distraxerunt, vindicanti tibi Dominum, soluendi precium nulla necessitas irrogetur.

De seruis furtim arbores succidentibus. Cap. xlj. Tract. ij. ¶ Cap. 88. Tit. 41. lib. 2.

Si serui vestri inscientibus vobis, aut etiam prohibentibus, furtim arbores cæciderunt, frustra veremini, ne ex persona eorum vltra noxæ

deditionem sitis obstricti: cùm ex delictis seruorum domini ignorantes, vel prohibentes, ita condemnati debeant, vt aut noxæ dedere seruum, aut condemnationes sufferre in sua habeant potestate.

Lib. 4. tit. 13. l. 5. *Quod patronis vel dominis peccantibus, liberti vel serui sint innocentes. Cap. xiij. Titulo v.*

¶ Cap. 89.

Ex patroni, vel ex domini contractu, liberti vel serui conueniri non possunt.

Tit. 25. l. 1. *Si seruus mutuam accepit pecuniam, quicquid ex ea in vsum domini transieris, domino soluendum. Cap. xx. tit. 1.*

¶ Cap. 90.

Seruus tuus pecuniam mutuam accipiens, ita demum te institoria actione obligauit, si cum eum officio alicui, vel negotiationi exercendæ præponeres, etiam vt faceret, ei permissum à te, probetur. Quòd si ea actio locum non habet, si quid in rem tuam versum probabitur, actionem eadem re proposita cogeris exoluere.

Tit. 25. l. 3. *De eodem. Titulo iij.*

¶ Cap. 91.

Institoria aduersus eum actio competit, à quo seruum mensæ præpositum dicis, si eius negotij causa, quod per eum exercebatur, depositam pecuniam nec redditam, potest probari.

Tit. 26. l. 3. *De eadem re. Cap. xxvj. tit. iij.*

¶ Cap. 92.

Etiam si neque mandante, neque subscribente, neque iubente domino pecuniam mutuam priscæ dedisses: tamen ea quantitas si in rem dominæ eius iustis erogationibus versa est, apud suum Iudicem eam conueni, consecuturus secundùm iuris formam, id quod tibi deberi apparuerit.

Lib. 4. ti. 6. l. 1. *Neminem contra patronum suum publicè posse clamare. Lib. vi. cap. vi. titulo i.*

¶ Cap. 93.

Contra patronum tuum famosam actionem instituere non potes.

Lib. 8. titul. 16. l. 8. *Nulli seruilis conditionis inscio domino vel inuito licere possessionibus praiudicium facere. Lib. ix. cap. xvi. tit. viij.*

¶ Cap. 94.

Nexum non facit prædiorum, nisi persona quæ iure potuit obligare. Per seruum autem, procuratorem, colonum, vel actorem, conductorémue præiudicium possessioni, inuito vel inscio domino, imponi non posse, & iure, & legum authoribus declaratur.

Tit. 51. l. 1. *De partu ancillæ, si inscio vel inuito domino expositus fuerit. Cap. lj. titulo i.*

¶ Cap. 95.

Si inuito vel ignorante te partus ancillæ tuæ expositus est, repetere eum non prohiberis: sed restitutio eius (si non à fure vindicaueris) ita fiat, vt si qua in alendo eo, vel fortè ad discendum artificium iustè consumpta fuerint, restituantur.

Item de partu seruili. Titulo ij. Tit. 51. l. 2.

¶ Cap. 96.

Vnusquisque sobolem suam nutriat: quòd si exponendam putauerit, animaduersioni quæ constituta est, subiacebit. Sed nec dominis vel patronis repetendi aditum relinquimus, si ab ipsis expositos quodammodò ad mortem, voluntas quæ misericordiæ est amica, non collegerit. Nec enim suum dicere poterit, quem pereuntem contempsit.

Ne quis puerum cuiuscunque conditionis expositum sibi vendicet in seruum. Titulo iij. Tit. 53. l. 3.

¶ Cap. 97.

Sancimus nemini licere, siue ab ingenuis genitoribus puer paruulus procreatus, siue à libertina progenie, siue seruili conditione maculatus, expositus sit, eum puerum in suum dominium vindicare, siue nomine dominij, siue adscriptione, siue colonariæ conditionis. Sed neque his qui eos nutriendos sustulerunt licentiam concedi penitus cum quadam † distinctione ita eos tollere, & educationem eorum procurare siue masculi sint siue fœminæ: vt eos vel loco liberorum, vel loco seruorum, aut colonorum habeant: sed nullo discrimine habito, hi qui ab huiusmodi hominibus educati sunt, liberi & ingenui appareant. † distinctione.

De seruis damnatis, quid rerum suarum ad dominos pertineat. Cap. 50. tit. j. Lib. 9. tit. 49. l. 1.

¶ Cap. 98.

Seruorum capitis criminibus damnatorum peculia dominis non auferri notum est: sed quod seruum dominus habuisse probauerit, recipiet.

Quod dominus seruum defendere possit in iudicio accusatum. Cap. ij. tit. ij. Lib. 9. titu. 2. l. 2.

¶ Cap. 99.

Si cuidam crimini seruus obnoxius postulatur, dominus eum defendere potest, & in iudicio sistere accusatoris intentionibus responsurum.

Quod libertatem non amittat, si quis territus apud iudicem seruum se esse mentiatur. Capitularium lib. vii. cap. ccc xlii.

¶ Cap. 100.

Qui metu & impressione alicuius terroris, apud acta Præsidis seruum se esse mentitus est, postea statum suum defendendi, non præiudicatur.

De eo qui à seruo alieno aliquid comparauerit nesciente domino suo. Lib. v. Cap. cccvi.

¶ Cap. 101.

Si quis ex seruo alieno aliquid comparauerit nesciente domino suo: si dominus infirmam voluerit esse emptionem, reddet precium emptori, vt emptio nihil habeat firmitatis.

Quod vterque anathema sit, & seruus qui Dominum suum superbè fugerit, & is qui eum ad huiusmodi fugam incitauerit. Hieronymus ad Paschasium Alexandrinum.

¶ Cap. 102.

De seruo qui fugerat Dominum suum interrogabas, si ille in illa fuga mortuus fuerit, vtrùm
1. Pet. 2. liceret pro eo orare, an non. Hoc in diuinis libris non inuenimus prohibitum: sed tamen ab Apostolis firmiter præceptum, vt serui sint subditi in omni timore Dominis, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis: & in Gan-
Cap. 3. grensi Concilio ita scriptum est: Si quis seruum sub prætextu diuini cultus doceat proprium Dominum contemnere, vt sic discedat ab eius obsequio, anathema sit. Vnde datur intelligi, quia si ille anathema meruit qui docet seruum proprium contemnere Dominum, & ab eius obsequio discedere: quantò magis ille qui Dominum spernit, & eius seruitio subdi noluerit? Sed tamen distantia est inter illum qui per superbiam fecerit, & illum qui per necessitatem coactus est crudelitate Domini sui.

Tit. 5. l. 4. *Ne patroni & liberti mutuo sese testimonio impetere cogantur. Pandect. lib. xxij.*

¶ Cap. 103.

Nec patroni patronæue aduersùs libertos, neque liberti aduersùs patronos cogantur testimonium dicere.

Dominos habere potestatem in seruos seruandi eos atque perdendi. lib. xliij. tit. viij.

¶ Cap. 104.

Apud omnes æquè gentes animaduertere possumus, Dominis in seruos vitæ necisque potestatem esse: & quodcumque per seruum acquiritur, id Domino acquiritur.

Quod furtum non faciat, qui rem ancillæ propriæ, quoquo modo donauerit. Instit. lib. ij. tit. vj.

¶ Cap. 105.

Si is ad quem ancillæ pertinet vsusfructus, partum suum esse credens, vendiderit aut donauerit, furtum non committit: furtum enim sine affectu furandi, non committitur.

Lib. 4. tit. 8. *De seruis malefacientibus. lib. iij. tit. xxx.*

¶ Cap. 106.

Ex maleficiis seruorum: velut si furtum fecerint, aut bona rapuerint, aut damnum dederint, aut iniuriam commiserint, noxales actiones proditæ sunt, quibus Domino damnato permittitur aut litis æstimationem sufferre, aut hominem noxæ dedere. Noxa autem est corpus quod nocuit, id est seruus: noxia ipsum maleficium, velut furtum, damnum, rapina, iniuria. Summa autem ratione permissum est noxæ deditione persungi. Namque erat iniquum nequitiam eorum vltra ipsorum corpora Dominis damnosam esse. Dominus noxali iudicio serui sui nomine conuentus, seruum actori quidem noxæ dedendo liberatur, nec minus perpetuum eius Dominium à Domino transfertur. Si autem damnum ei cui deditus est resarcierit, quæsita pecunia auxilio Prætoris inuito Domino manumittetur. *Item.* Si Dominus in seruum *aliquantò* suum aliquid commiserit, nec si manumissus vel *post.* alienatus fuerit seruus, vllam actionem contra Dominum habere potest.

De his quæ filij acquirunt & serui. lib. iij. tit. xxix.

¶ Cap. 107.

Admonendi sumus acquiri nobis non solùm per nosmetipsos, verùm etiam per eas quoque personas, quæ in nostra potestate sunt: veluti per seruos nostros, & filios: vt tamen quod per seruos quidem nobis acquiritur, totum nostrum fiat: quod autem per liberos quos in potestate habemus, ex obligatione fuerit acquisitum, hoc diuidatur secundùm imaginem rerum proprietatis, id est vsusfructus quem nostra decreuit constitutio: vt quod ab actione commodum perueniat, huius vsumfructum quidem habeat pater, proprietas autem filio seruetur.

Exemplum iustæ vltionis, ne quis alienum seruum corrumpere vel solicitare præsumat, lib. iiij. tit. j.

¶ Cap. 108. Tit. 2.

Illud quæsitũ est, cùm Titius seruum Mæuij solicitauerit, vt quasdam res Domino surriperet, & ad eum perferret, & seruus id ad Mæuium pertulerit: Mæuius dum vult Titium in ipso deprehendere, permisit seruum quasdam res ad eum perferre: vtrùm furti, an serui corrupti teneatur Titius, an neutro. Et cùm nobis super hac dubitatione suggestum est, & antiquorum prudentium super hoc altercationes perspeximus, quibusdam neque furti neque serui corrupti actionem præstantibus, quibusdam furti tantummodò: nos huiusmodi calliditati obuiam euntes, per nostram decisionem sanximus, non solùm furti actionem, sed etiam serui corrupti contra eum dari. Licet enim is seruus deterior à solicitatore minimè factus est, & ideo non concurrant regulæ quæ serui corrupti actionem introducant: tamen consiliũ corruptoris ad perniciem probitatis serui introductum est, vt sit ei pœnalis actio imposita, tanquam si re ipsa fuerit seruus corruptus: ne ex huiusmodi impunitate, & in alium seruum qui possit corrumpi tale facinus à quibusdam perpetretur.

De seruo cum quo negotiũ gestum fuerit. Tract. vj. Tit. 7.

¶ Cap. 109.

Si iussu Domini cum seruo negotium gestum fuerit, in solidum prætor aduersùs Dominum actionem pollicetur: scilicet quia qui ita contrahit, fidem Domini sequi videtur.

De Dominis & seruis quomodò sese sibi conformare debeant. Prosper lib. ij. de vita contemplatiua cap. iij.

¶ Cap. 110.

Domini seruos velut eorum in Christo conserui, misericorditer tractent: & serui Dominis ita ex corde deseruiant, vt voluntatem non solum Dominorum suorum, sed etiam Dei hoc ipsum iubentis efficiant.

De hominibus Ecclesiastici iuris, ne testamenti sibi paginam faciant. Gelasius Honorio Episcopo.

¶ Cap. 111.

Illud etiam synceritatem tuam non latere 13. q. 2. c. Illud etiam.

volumus, ad nos fuisse perlatum, quòd ampliatus conductor, quem non solùm seruum constat Ecclesiæ, sed ita rationibus à multis temporibus implicatum, vt etiamsi esset ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur: ausu temerario molitus fuerit condere paginam testamenti, cuius omne peculium Ecclesiastico iuri legibus non dubitetur obstrictum. Quapropter his præsumptionibus vice nostra, tua fraternitas contradicat, nec fieri prorsus aliqua surreptione permittat. Ac si eidem quicquam humanitatis fortè contigerit, quia grandæuus esse memoratur, mox eius sine dilatione substantiam vnanimitas tua filiis eius dumtaxat, quibus patrimonium probatur commissum, sub fideli descriptione contradat, donec temporibus vniuersis quibus hoc patrimonium gubernasse cognoscitur, partes dominicas cogatur reddere indemnes.

Ne quis seruum iudicet alienum. Thelesphorus Papa fratribus Episc.

¶ CAP. 112.

Rom. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Proculdubio transgressor es legis Dei & Apostolorum atque Prophetarum, & non solùm harum, sed etiam humanarum. Omnes enim leges tam diuinæ quàm humanæ alienum seruum iudicare prohibent.

De eadem re vberius. Institutionum lib. iiij. tit. iiij.

¶ CAP. 113.

Seruis ipsis quidem nulla iniuria fieri intelligitur, sed Domino per eos fieri videtur. Non tamen iisdem modis quibus etiam per liberos & vxores. Sed ita cum quid latrocinij commissum fuerit, & quod apertè ad contumeliam Domini respicit: veluti si quis alienum seruum verberauerit: & in hunc casum actio proponitur. At si quis seruo conuicium fecerit, vel pugno eum percusserit, nulla in eum actio Domino competit. Si communi seruo iniuria facta sit, æquum est non pro ea parte qua Dominus quisque est, æstimationem iniuriæ fieri, sed ex dominorũ persona, quia ipsis fit iniuria. Quòd si vsusfructus in seruo Titij est, proprietas Mæuij, magis Mæuio fieri iniuria intelligitur. Sed si libero qui tibi bona fide seruit, iniuria facta sit, nulla tibi actio dabitur, sed suo nomine id experiri poterit, nisi in contumeliam tuam pulsatus sit: tunc enim competit & tibi iniuriarum actio. Idem ergo est & in seruo alieno bona tibi fide seruienti, vt toties admittatur iniuriarum actio, quoties in contumeliam tuam ei iniuria facta sit.

Quod plerumque illicitè oppressi Ecclesiæ patrocinium quærunt subiecti. Aug. super Ioan. parte j. Tract. xliiij. ¶ CAP. 114.

Aliquando illicito iugo & improbo subiecti fugiunt ad Ecclesiam, qua retinentur ingenui à seruitute. Interpellatur Episcopus, & nisi curet operam impendere me ingenuitas opprimatur, immisericors deputatur.

De rebus defuncti testatoris. Nouellarum Iustiniani Constitut. j. cap. i.

¶ CAP. 115.

Si quis parentem, vel filium, vel fratrem, vel patronum hæredem constituerit, & legatum siue fideicommissum ab eo legibus non incognitum alicui reliquerit, si quidem voluntatem defuncti scriptus hæres impleuerit, & sine frustratione legatum exoluerit, habeat firmiter hæreditatem defuncti, & iudicio potiatur eius, cuius euerti iudiciũ passus non est. Si autem reluctandum esse voluntati testatoris existimauerit, & legatario moras fecerit: intantùm vt etiam legatarius iudicem adeat, & victricem sententiam capiat: & tamen nihilominus hæres moras similiter faciat, & post iudicialem calculum, annale prætereat spacium: tunc solam legitimam potionem sibi debitam hæres institutus habeat, & & reliquam partem amittat.

Vt infra annum hæres legata soluat. cap. iiij.

¶ CAP. 116.

Intra annum modis omnibus relictum præstetur legatum: initium autem anni esse oportet illud tempus, quo iudiciali sententia reus admonitus est propter legati solutionem: anno autem transacto hæres qui legata non soluerit, hæreditatem testatoris amittat.

Quid creditorem agere oporteat, cui debitum die statuto non soluitur. Const. iiij. cap. i.

¶ CAP. 117.

Si quis crediderit alicui, & fideiussorem vel mandatorem acceperit, vel eum qui pecuniam pro eo constituerit, non prius contra tales personas actiones moueat suas, quàm aduersùs ipsum reum principalem egerit, eumque inopem inuenerit vel in solidum, vel pro parte. Postquàm enim egentia laborare noscitur reus siue in solidum, siue pro parte, tunc contra fideiussores vel mandatores creditorem intendere oportet. *Item.* Hæc autem sic intelligenda sunt, vt nullam facultatem habeat creditor res vindicare, priusquàm personales actiones exerceat, tam contra ipsum reum principalem, quàm contra fideiussores eius & mandatores, eosque non soluendo esse appareat. *Ibid. c. 2.*

Qui mutuam acceperit pecuniam quid facere debeat, si pecuniam non habuerit quam reddat. cap. ij. *Ibid. cap. 3.*

¶ CAP. 118.

Si quis pecuniam mutuauerit, debitor autem pecuniam non habuerit, mobilem rem creditori præstet, si habet. Si autem rem mobilem non habeat, tunc immobilem rem suam si habet, vendere debet, & pecuniam debitam ex precio rei soluere. Sin autem emptorem non inueniat, tunc prædium quod optimum habet creditori suo præstet, & actione qua obstrictus est liberetur. Vbi autem emptorem prædij sui inuenerit, caueat creditori pecuniam debitam soluturum se, & post cautionem liceat ei constituere venditionis contractum. Creditoris autem appellatione significatur non solùm is qui mutuam dedit alicui pecuniam, sed etiam omnes qui aliquam actionem contra aliquem habent.

Quid fieri debeat de bonis capitaliter damnati. cap. x.

¶ CAP. 119.

Capitali crimine damnatorum bona, non ad lucrum præsidis perferri, sed cognatis punitorum reddi oportet.

Vt allegationes ligatorum permaneant vt sunt, donec princeps accipiat tempus iustitiam iudicandi. Constitutio xxiv. cap. ii.

¶ Cap. 120.

Si consultatio speretur, & princeps occupatus non possit senatum ad hoc ipsum colligere, allegationes litigatorum maneant in eadem figura, & nullum præiudicium patiantur, quamuis tempus statutum transactum sit, vsque eo videlicet donec princeps vacationem habens, senatores conuocauerit.

Vt lenones nusquam esse sinantur, immo & manuscripta eorum inania sint. Constitutio xxxi. cap. j. ¶ Cap. 121.

Constit. 14. § item si quis. Hæc constitutio iubet neminem lenonem esse, neque in vrbe imperiali, neque in prouinciis: & hoc prohibere debent Prætores & Præsides. Vltimo enim supplicio subiiciuntur, qui contra constitutionis normam lenones esse ausi sunt. Omnia autem instrumēta & fideiussiones apud lenones interpositas, vel à lenonibus contra bonos mores factas, infirmas atque inualidas esse constitutio iubet.

Quo supplicio plectatur incestum matrimonium. Constitutio xxxij. cap. j.

¶ Cap. 122.

Const. 12. §. 1. Si quis nefarium & incestum atque damnatum matrimonium contraxerit, liberos autem ex priore legitimo matrimonio non habuerit, statim suis facultatibus careat, & dos quæ data est ei, fisci iuribus vindicetur. Post publicationem autem & cinguli sui patiatur amissionem, & exilio puniatur. Quod si vilior sit, & corporali quæstioni subsistat, & vxor eius contra leges nupta, easdem pœnas patiatur: scilicet si nulla iusta excusetur ignorantia.

Qualiter nepotes & neptes aui vel auiæ hæreditates inter se partiantur. Constitutio xxxiv. cap. iv. ¶ Cap. 123.

Constit 18. §. neque illo quidem. Si quis nepotes ex filio reliquerit & ex filia, nepotes vel neptes pariter ad hæreditatem ab intestato aui defuncti vocentur: & non minus tertiam partem sicut antè capiant, sed integram portionem consequantur, nepotes ex filia talem accipiant nati, qualem accipiunt nepotes ex filio procreati.

Eodem §. *Item*, Si auia decesserit nepotibus ex filio, & neptibus ex filia derelictis: omnes pariter ad hæreditatem auiæ suæ vocentur: & omnino nulla sit differentia, vtrùm omnes nepotes sint an neptes, vtrùm ex filio an ex filia procreati sint.

Quid patiatur debitor qui tempore redditionis voluerit frustrare creditorem. Constitutio xxxv. cap. iv. ¶ Cap. 124.

§ studium vnò.

** Haloand. Et hoc habentem suas literas, vt in ea comprobanda magnis negotiis actor implicari cogatur. Ita quoque Græcus codex.*

Post pauca.

Si quis prolata manu sua negauerit & dixerit talem scripturam suam non esse: * postea actor probatione vexetur, & aliis difficultatibus: vel si literas quidem suas agnouerit, dixerit autem pecuniam sibi numeratam à creditore non esse: in vtrumque casum conuictus, in duplo debitam quantitatem præstet. Quòd si Iudex contra præsentem legem iudicauerit, ipse pœnam actoris reddat. Si quis autem dixerit sibi nullam annumeratam esse pecuniam, postea autem confessus sit, & dixerit se etiam particulares solutiones soluisse, quamuis re vera persoluerit, attamen nihilominus integram sortem exoluat.

De muliere nubente intra annum luctus, vt infamis sit. ¶ Cap. 125.

Si mulier post mortem mariti necdum annali spacio completo, ad secundas properauerit nuptias: omni quidem modo inter infames erit. Sed si quidem liberos ex priori matrimonio non habeat, infamiam quidem soluere poterit, si preces Imperatori porrexerit, & diuino principis nutu priori opinioni restituta fuerit: res autem à priori marito sibi relictas nullo modo lucrabitur. *Const. 22. §. at prima.*

De muliere quæ secundò nubens, res filiis suis antè donatas retrahere tentauerit. cap. xxxiii.

¶ Cap. 126.

Si mulier liberis suis res quasdam donauerit, posteáque ad secundas peruenerit nuptias, & ingratitudinis velamento donationem semel à se factam reuocare maluerit: nullo modo hoc poterit facere, nisi specialiter probauerit, vel quòd vitæ eius filius insidiatus sit, vel quòd ei manus impias intulerit, vel quòd tales insidias concinnauerit, vt facultatibus suis totis priuaretur. *§. mater sane.*

Quod mulier secundò nubens, priuilegia prioris mariti amittat. cap. xxiv.

¶ Cap. 127.

Mulier quæ ad secundas migrauerit nuptias, priuilegiis vel dignitatibus prioris mariti non vtitur. *§. neque item.*

De liberta patroni sui vxore. cap. xxv.

¶ Cap. 128.

Si liberta mulier patrono suo copulata nuptiis quidem eius renunciauerit, ad secundum autem matrimonium migrare voluerit: id facere inuito patrono non poterit, alioquin si contra voluntatem eius nupserit, non fiunt nuptiæ, sed vt meretrix coniuncta esse videtur. *§. huiusmodi eleganter autem.*

De muliere quæ liberorum suorum tutelam assumens, denuo nubere vult. caput xxvii.

¶ Cap. 129.

Si mulier liberorum suorum tutelam administrauerit, & post inchoatam administrationem ad secundas voluerit migrare nuptias: prius filiis suis impuberibus tutorem petere debet, eíque administrationis suæ rationem reddere, & pòst reddita ratione si debitrix appareat, debitum suum persoluere debet: deinde si velit, ad matrimonium secundum perueniat. Si autem hac obseruatione contempta secundas contraxerit nuptias, non solùm res ipsius, id est matris, liberis eius hypothecæ titulo supponatur, sed etiam res vitrici ex præsentis constitutionis authoritate. *§. adhæc si tutelam.*

De muliere quæ intra annum luctus citra matrimonium conceperit, vt perinde infamis sit ac si nupsisset. Constit. xxxviii. c. ij.

¶ Cap. 130.

Si mulier defuncto marito antequam annus legitimus transeat, ad secundas nuptias non *Const. 39. §. fin.*

migrauerit, more autem meretricum ab aliquo ſtuprata conceperit & pepererit, vt ſit clarum id quod natum eſt defuncti mariti non eſſe: eaſdem pœnas patiatur, quas ex ſuperiori conſtitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum nuptias ſecundas contraxerit.

Quales teſtes adeſſe oporteat hæretico contra hæreticum. vel orthodoxo contra hæreticum, aut certè catholicis inuicem litigantibus. Conſtitutio xlij. cap. ij.

¶ CAP. 131.

Conſtit 45. §. fin. Si hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuiuis eorum hæreticum teſtem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem hæretici etiam teſtimonium valeat: contra orthodoxum autem ſolius orthodoxi teſtimonium valeat. Orthodoxis autem litigantibus, ad teſtimonium nullus hæretico pateat aditus.

Quod ad dirimendam partium controuerſiam vnum ſufficiat iuſiurandum. Conſtitutio xlv. cap. ij. ¶ CAP. 132.

Conſtit. 50. § fin. Omnes litigatores poſtquàm iuſiurandum ſuum addunt, quia non delationis nec calumniæ cauſa, nec vexandi aduerſarij gratia probationes in tota cauſa ab aduerſario ſuo exigant: nam anteà in vnoquoque capitulo, cum litis litigator ab aduerſario ſuo probationes exegiſſet, iurare compellebatur, quòd non calumniæ cauſa complura ſacramenta præſtaret: ideoque vnum iuſiurandum ſufficiat.

Iudiciariè conuentus quanto ſecum ſpatio deliberare debeat, & ne quis iudicem ſpernat. Conſtitutio xlviij. cap. iij.

¶ CAP. 133.

Conſtit. 53. §. ſed & illud ſub finem. §. vbi verò. Si quis ex ſententia iudicis admonitus fuerit, habeat poſt admonitionem xx. dierum ſpatium. *Item.* Intra viceſimum diem litis conteſtatio facta nullius momenti eſt. Si quis autem iudicem recuſauerit, & alium pro eo petierit, cúmque iterum recuſare maluerit, vt aliquem ſibi iudicem petat, non audiatur.

Quid pati debeat qui debitorem ſuum ægrotantem moleſtare, vel defuncti funus impedire præſumpſerit. Conſtitutio lij. cap. j.

¶ CAP. 134.

Si quis debitorem ſuum ægrotantem & periclitantem mori, moleſtare voluerit pro debito ſuo, non liceat ei hoc facere: cùm neque vxori eius, neque liberis aliquã inquietudinem afferre permittatur, neque ſigna ædibus eius imponere, * niſi poſt mortem debitoris conſiſtente, iudicialis calculus probatus fuerit, & legitima ordinatio ſecuta ſit: ſed neque mortuo debitore deductionem eius, & funus impediat. Si enim tale aliquid perpetrauerit ſuis actionibus cadit, ſiue iuſtas habeat intentiones, ſiue non: & non ſolùm debitam ſibi quantitatem amittat, ſed etiam alterum tantum hæredibus eius pro iniuria defuncti præſtare compellatur: & non ſufficiunt iſtæ penæ, cum & tertia pars bonorum eius publicetur, & ipſe infamia notetur.

* Haloand. non prius decreto & legitimo ordine poſt eius mortem, qui debere dicebatur cuſtodito.

De tutoribus pupillorum. Conſtit. lxiij. cap. j.

¶ CAP. 135.

Conſtit. 72. § fin. Ab initio antequàm adminiſtrationi ſe immiſceant tutor vel curator cuiuſuis perſonæ, ſacramentum præſtare compellitur per diuinas ſcripturas, quòd omnia geſturus eſt quæ pupillo commoda eſſe putauerit. Eadem dicimus & de iis qui curas egerint.

De his qui res ſuas apud alios deponunt. Conſtitutio lxiv. cap. j.

¶ CAP. 136.

Si quis depoſitum in alicuius cautelam dare voluerit, neceſſarij ſunt ei tres teſtes. Nam literæ depoſitarij ſolæ non ſufficiunt depoſitori, ad pleniſſimam depoſiti dati probationem. Teſtimonia autem ſic exhiberi oportet: vt dicant teſtes quòd ſub præſentia ſua vel ſuſceptum eſt depoſitum, vel quòd depoſitarius ſuſcepiſſe conſcripſit. Conſt. 73. §. ſi quis igitur.

Qua cautela conficienda ſint inſtrumenta. cap. ij. ¶ CAP. 137.

Si quis ſine tabellione componere inſtrumentum maluerit, ſiue de mutuo, ſiue de depoſito, ſiue de aliqua quacunque cauſa, tres teſtes adhibeat. Alioquin literæ ipſius ſolæ credendæ non ſunt. Nulla autem differentia eſt, vtrùm ſubſcripſiſſent teſtes, an præſentibus eis inſtrumentum compoſitum eſſet. Poſt pauca.

Item de eodem, cap. v.

¶ CAP. 138.

Inſtrumenta quoque quæ apud tabelliones componuntur, ſubſcriptione teſtium ſicut dictum eſt, muniri præcipimus ante completionem ſcilicet à tabellione inſertam. § Sed & ſi inſtrumenta.

Quomodo manifeſtanda ſit veritas abſque ſcriptura, cap. x. CAP. 139.

Si ſine ſcriptura aliqui contraxerint, liceat eis vel teſtimoniis vel iuriſiurandi religione veritatem manifeſtare: ſcilicet actore quidem teſtes producente. § fin. ibi, Nam ſi quis.

Quod à principe confirmari debeat filiis teſtamentum defuncti patris naturalis, Item.

¶ CAP. 140.

Liceat patri in teſtamento ſuo legitimos ſucceſſores ſibi ſcribere filios naturales: vt tamen illi poſt mortem parentis ſupplicent Imperatori, & teſtamentum patris oſtendant, & principe annuente intantum capiant paternitatem, inquantum ſcripti ſunt. Conſt. 74. §. Si igitur licentia.

Quomodo filij naturales efficiantur legitimi. Item. ¶ CAP. 141.

Legitimis filiis natis non aliter legitimi naturales fiunt, niſi dotalia inſtrumenta pater cum matre eorum confecerit. Poſt pauca.

Matrimonium conſenſu contrahi, etiam ſine dotis promiſſione aut ſcriptura alia. Conſtitutio lxv.

¶ CAP. 142.

Si quis diuinis tactis ſcripturis, iurauerit mulieri legitimam ſe eam vxorem habiturum, vel ſi in oratorio tale ſacramentum dederit, ſit illa legitima vxor, quamuis nulla dos, nulla ſcriptura alia interpoſita ſit. §. illud quolibet que ibi. quoniam autem.

Quòd ei liceat Epiſcopum appellare, cui prouinciæ præſes fuerit infenſus. Conſtit. lxvj. Cap. ij. ¶ CAP. 143.

Si cui Præſes prouinciæ ſuſpectus eſſe videtur,

tur, & litigare apud eum solum noluerit, liceat ei ad Episcopum inuocare: vt cum ipso considente causam audiat, & vel amicali compositione litigatores transigere faciant, vel cognitionaliter: ita tamen vt sententia legibus consentanea imponatur.

De liberto qui patrono suo fuerit ingratus. Constit. lxix. cap. j. ¶ CAP. 144.

Const. 78. §. statuimus. Si libertus circa patronũ suum ingratus fuerit, rescindi debet libertas. Cauere autem oportet ingratitudines quæ legibus cognitæ sunt: veluti si libertus manus suas cōtra patronum moueat, vel si contumelias atroces ei fecerit, vel si magnum & intolerabile damnum ei dederit, id est si ad dedecus eius pertinentes iniurias effuderit: si enim horum aliquid patronus vel liberi eius probauerint, ad pristinum statum conuictus libertus reuertitur.

Ancillam si dominus manumiserit & vxorem duxerit, etiam filij eius liberi sint, quos de eo adhuc in seruitute genuit. cap. iij.

¶ CAP. 145.

Si quis liberram suam vxorem ducere voluerit, dotalia instrumenta cum ea componat, & habebit legitimam vxorem, quamuis ipse summa dignitate præfulgeat. Et si liberi ex tali connubio procreati fuerint, legitimi successores patri suo succedunt. *Cap. iiij.* Si quis ex ancilla sua liberos habuerit, eámque manumittere velit, & dotalibus instrumentis factis vxorem legitimam habere, compositione instrumentorum dotalium liberi eius manumitti videntur.

De eo qui cum monachis & sanctimonialibus causam habuerit. Constitutio lxx. cap. j.

¶ CAP. 146.

Si quis cum monachis aut sanctimonialibus habeat litigium, non audeat monachum vel sanctimonialem ad ciuilem iudicem accusare vel trahere: sed magis adeat ciuitatis Episcopum. Ille enim æstimabit vtrùm repræsentari* principalis persona debeat, an per œconomos, vel apocrisiarios defendi, cum omni scilicet honestate: ita vt Episcopus legibus & canonibus consentaneam sententiam proferat.

** principali personæ.*

Quomodo sententia proferatur. Constit. lxxiij. cap. v. ¶ CAP. 147.

Iudices sententiam scriptis dicant, & prouocationes condemnato non denegētur, nisi fortè ter appellare aliquis maluerit, vel contumax in absentia fuit: nam & tertia prouocatio præiudicata est, & contumaces condemnati appellare non possunt.

Ne cum litigatorum sacramento arbiter eligatur. cap. xij. CAP. 148.

In summa constituimus posthac licitum non esse, vt cum sacramento litigatorum arbiter eligatur. Etsi enim suam contra ius sententiam dederit, ipse denuo rationem daturus est.

Qualiter lites componi debeant. cap. xiv.

¶ CAP. 149.

Omnes lites secundùm leges & constitutiones dirimantur, quamuis iussio nostra vel pragmatica sanctio contrarium statuerit.

Quid faciat qui contra clericum querimoniam habuerit. Constitutio lxxiij. cap. j.

¶ CAP. 150.

Si quis cum clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat priùs Episcopũ, cuius iudicio clericus suppositus est. Ille autem sine damno, sine dilatione, competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit Episcopus litem dirimere, tunc ad ciuiles Iudices disceptatio causæ perueniat. Vbi autem causam dirimere Episcopus vult, sine scriptura omnia procedant, & definitiua sententia ab eo sine scriptis inferatur. Quòd si de criminali causa litigium emerserit, tunc competentes interpellati consentaneum legibus terminum causæ imponant: ita tamen, vt disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat, à litis contestatione numerandum. Non aliter autē puniatur clericus, nisi obnoxius repertus sacerdotio nudatus fuerit ab Episcopo suo, vel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est, tunc secundùm canones Episcopo soli causæ examinatio, & pœna procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

Neminem posse plures concubinas simul habere. Constit. lxxix. ¶ CAP. 151.

Nemo intelligatur concubinam habere, qui cum multis mulieribus concumbere solet. Nam quemadmodum qui legitimam vxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio non potest: ita & qui vnam concubinam habet, non potest alias eo tempore habere.

Quod non sit audiendus testis, nisi probabilis vitæ, & quomodò iudicandæ sint tergiuersationes debitorum. Constit. lxxx. cap. j. CAP. 152.

Nullius recipiatur testimonium, nisi eius qui sit bona opinione, vel quem dignitas commendat, vel militia, vel vitæ honestas, vel artis titulus laudabilis, vel etiam aliorum testium vox, de bona vita eius consentiens. Alius autem testis vilissimus si productus in iudicio fuerit, liceat iudici si hoc æstimauerit, tormentis eum subigere. Si quis autem scripserit se debere alicui pecuniam, postea autem dicat se sine scriptis eam soluisse: non audiatur quamuis testes produxerit, nisi secundùm obseruationem nostræ constitutionis: sic tamen, vt testes duorum alterum dicant, vel quòd præsentibus ipsis & ad ipsum rogatis debitor creditori pecuniā soluit: vel quòd ad hoc ipsum accepti audierint creditorem dicentem, pecuniam sibi solutam fuisse. Non admittimus autem testimonia eorum, qui dicere solent transeuntes se audisse aliquem dicentem, pecuniam sibi solutam esse: sed nec tabulariorum sola præsentia sufficit, nisi testes quoque rogati subscripserint. *Item.* Plurium & bonorum testimonia sequi oportet, & eos qui contraria dixerint si quidem per errorem, conuenit admittere: sin autem per astutias aliquas, tormentis subiicere.

Testis qui putatur ingenuus, quando seruus fuerit comprobatus, testimonium eius nihil valere. cap. iv.

¶ CAP. 153.

Si testis productus seruus esse dicatur, ille autem dicat se liberum esse, siquidē ingenuum: scribatur quidem testimonium eius, postea autē

si probatus fuerit seruus, nullius momenti sit. Sin autem libertinum se esse dixerit, siquidem instrumentum manumissionis suæ ostenderit, dicat testimonium: sin autem in alio loco dicat instrumenta sui status habere, scribatur quidem testimonium eius: postea autem si non produxerit instrumenta, nullius momenti sit.

Testem non audiendum, quem inimicum eius esse claruerit, contra quem productus est. Cap. v. ¶ Cap. 154.

Si quis dixerit testem productum inimicum suum esse, si quidem ex criminali causa, omnino non dicat testimonium. Sin autem ex alia occasione, dicat testimonium, sed præscriptio eius ei opponatur.

De eo qui se mediatorem partium profitetur.

¶ Cap. 155.

Si quis mediatorem partium se dixerit, ideóque se non oportere in dubium testimonium in alterutrum eorum dicere, illi autem consenserint vt producatur: consequens est vt in hoc casu etiam inuitus testimonium dicat.

Vt testes non producantur nisi præsentibus aduersariis. Cap. vij. ¶ Cap. 156.

Testium productio non aliter habeatur, nisi præsente quoque aduersaria parte, vel contumaciter non veniente: scilicet vt salua ei præscriptio competat, quam opponendam existimauerit. Contumaciter autem non videtur abesse, qui ex necessitate absfuit, fortè enim intra loca sanctorum fugerat.

De muliere quæ post obitum viri filiorum tutelam acceperit. Constit. lxxxiiij. cap. j.

¶ Cap. 157.

Si mater marito defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit, renunciet secundis nuptiis in iudicio sine iusiurando: res autem suas impuberi filio suo obliget, atque ita ei tutela committatur.

Vt nullus qui ecclesiæ non communicat, functiones publicas agat. Constitutio xcix. cap. j.

¶ Cap. 158.

Nullus hæreticus militet, vel curas publicas gerat. *Item.* Omnino eos qui non communicant in ecclesia hæreticos vocamus, quamuis nomen Christianorum vsurpent.

Maritus accusaturus vxorem adulterij, necesse habeat inscribere. Constit. cv. cap. vij.

¶ Cap. 159.

Si in adulterio maritus putauerit suam vxorem conuinci: priùs debet inscriptiones deponere vel contra mulierem vel contra adulterum, & si talis accusatio vera comprobata fuerit, tunc repudium mittat.

Quando mulier repudiū mittat marito. cap. viij.

¶ Cap. 160.

Si vitæ mulieris quocunque modo insidiatus fuerit maritus, vel si aliis hoc facientibus cōscius, non manifestauerit mulieri, & secundùm leges eam non vindicauerit, si castitati mulieris insidiatus fuerit, vel aliis eam in adulterium prodere conatus fuerit: item si maritus ei de adulterio inscriptiones posuerit, & adulteriū probare non poterit: liceat mulieri repudium mittere marito. *Item.* Illis pœnis subjiciatur maritus si adulterij accusationē non probauerit, quas mulier passura fuisset si conuicta fuisset. *Item.* Si in eadē domo in qua mulier cum ipso habitat, contemnens eam cum alia muliere inueniatur in domo manens, vel in eadem ciuitate degens in alia domo cum alia muliere frequenter manens conuincatur: & semel & bis criminatus, vel per parentes suos, vel per parentes mulieris, vel per alias idoneas personas huiusmodi turpitudine nisi abstinuerit, liceat mulieri dissoluere nuptias.

Quomodò maritus aduersùs eum quem habet suspectum adulterij procedere debeat. cap. xiv.

¶ Cap. 161.

Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suæ illudere, liceat ipsi marito testationes in scriptis habitas ad suspectum hominem mittere, & ter ei denunciare per ipsas testationes & idoneos testes continentes, ne cum vxore sua inueniatur: & si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habentes, inuenerit eum quem contestatus est, cum vxore sua, vel in sua domo vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in popina vel in prastino, liceat marito sine vllo periculo manibus suis eum occidere. Sin autem in alio loco deprehenderit eum colloquium habentem cum vxore sua: conuocatis idoneis testibus tribus, per quos possit probare apud Iudicem inuenisse eum cum vxore sua colloquium habentem, tradat eum iudici: & si iudex inuenerit post tres testationes hominem suspectum collocutum mulieri fuisse, nullo alio exquisito, quasi adulterum puniat.

De eadem re. cap. xv.

¶ Cap. 162.

Si post tres contestationes inuenerit maritus vxorem suam in sacro loco cum suspecto homine colloquium habentem, tradat eos ecclesiæ defensori vel aliis clericis, vt separatim custodiantur in periculo defensoris vel clericorum, vt auditos Iudex mittat ad religiosum eiuitatis Episcopum, & authoritate ipsius accipiat eos, & pœnis contra adulteros positis vtrosque afficiat, nullo alio requisito, si post tres contestationes inuentus est cum muliere locutus. Est autem iustissimum neque adulteros, neque raptores mulierum sacrorum septis vindicari: & multò magis si quis de ipso adulterio intra sacra alienæ mulieri locutus est. Et generaliter definimus, si quis inuenerit vxorem, vel filiam, vel neptem, vel nurum deprehenderit cūm aliquo colloquium habentem, & suspicatus fuerit turpitudinis causa eos conuenisse: liceat ambos tradere defensori ecclesiæ vel aliis clericis, periculo eorum separatim custodiendos, donec Iudici innotescere fecerit, & ille secundùm leges personas acceperit, & causam discusserit.

De his qui ad iudicium venire aliqua necessitate impediuntur. Pandectarum libro. Lib. 2. tit. 11. l. 2. §. si quis iudicio.

¶ Cap. 163.

Si quis iudicio se sisti promiserit, & valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis prohibitus se sistere non possit, exceptione adiuuatur. *Item.* Quòd diximus succurri ei etiam qui tempestate aut vi fluminis prohibitus non venit: tempesta- Paulò post. §. quod diximus.

tem sic intelligere debemus siue maritima siue terrestris sit, tempestatémque intelligere debemus talem, quæ impedimento sit itineri vel nauigationi. Vis fluminis etiam sine tempestate accipienda est. Vim fluminis intelligimus, si magnitudo eius impedimento sit, siue pons solutus sit, vel nauigium non stetit. Si quis tamen cum posset non incidere in tempestatem vel in fluminis vim, si antè profectus esset, vel tempore oportuno nauigasset, ipse se attauerit, nunquid exceptio ei minimè prosit? quod quidem causa cognita erit statuendum. Nam neque sic artandus erit, vt possit ei dici, cur non multo tempore antè profectus est, quàm dies promissionis veniret? Neque iterum permittendum est ei, si quid sit quod ei imputetur, causari tempestatem vel vim fluminis. Quid enim, si quis cùm Romæ esset ipso tempore promissionis sistendi, & nulla necessitate vrgente, voluntatis causa in municipium profectus sit, nonne indignus est cui hæc exceptio patrocinetur? Aut quid si tempestas quidem in mari fuit, terra autem iste potuit venire, vel flumen circumire? Æquè dicendum est nõ semper ei exceptionem prodesse, nisi angustię non patiebantur terra iter metiri vel circumire, cùm tamen vel flumen sic abundasset, vt impleßet omnem locum in quo sisti oportuit: vel aliqua fortuita calamitas eundem locum euertit, vel præscientiam venienti periculosam fecit: ex bono & æquo & hic exceptio ei accommodãda est. Simili modo exceptio datur ei, qui cum ad iudicium venire volebat, à magistratu retentus est, & retentus sine dolo malo ipsius. Nam si ipse hoc affectauit, vel causam præstiterit, non ei proderit exceptio, sed ipsi quidem dolus eius oberit, cæterorum non oberit qui malo dolo fecerunt vt retineretur: sed si priuatus eum detinuerit, nullo modo ei proderit hæc exceptio. *Item.* Si funere quis domestico impeditus non venit: debet ei exceptio dari. *Ibid l. 4. §. illud.*

Item. de ferijs. ¶ Cap. 164. *Lib. 2 tit. 12. l. 1.*

Ne quis messium vindemiarúmque tempore aduersarium cogat ad iudicium venire, oratione diui Marci exprimitur: quia occupati circa rem rusticam in forum compellendi non sunt. Sed si Prætor aut per ignorantiam vel socordiam euocare eos perseuerauerit, hi qui sponte venerint, siquidem sententiam dixerint, præsentibus illis & sponte litigantibus sententia valebit: tametsi rectè non fecerit, qui eos euocauerit. *Item.* Solet etiam messis, vindemiarúmq; tempore ius dici de rebus quæ tẽpore vel morte perituræ sunt: veluti furti, damni, iniuriæ, iniuriarum atrocium quæ de incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata rapuisse dicũtur, & si quæ similes sunt. *Ibid. l. 3.*

De pactis. Cap. 165. *Tit. 14. l. 27. § pacta quæ.*

Pacta quæ turpem causam continent, non sunt obseruanda. *Item.* Contra iuris ciuilis regulas pacta conuenta, rata non habentur. *Ibid l. 28.*

Item, Contrahentem matrimonium illicitum, infamem fieri. ¶ Cap. 166. *Lib. 3. tit. 2. l. 13. §. cum autem.*

Si cum ea quis nuptias vel sponsalia constituat, quam vxorem ducere vel non potest, vel fas non est, erit notatus.

De solutionibus. ¶ Cap. 167. *Tit. 5. l. 39.*

Soluendo quisq; pro alio licet inuito & ignorante, liberat eum. Quod autem alicui debetur, alius sine voluntate eius nõ potest iure exigere.

De eo quod metus causa fit. ¶ Cap. 168. *Lib. 4. tit. 2. l. 1.*

Quod metus causa gestum erit, ratum non habebo. *Item.* Vim accipimus atrocem, & eam quæ aduersùs bonos mores fiat: non eam quam magistratus rectè intulit, scilicet iure licito, & iure honoris quem sustinet. Metum autem pręsentem accipere debemus, non suspicionem inferendi eius. Metus autem causa abesse videtur, qui iusto timore mortis, vel cruciatus corporis conterritus abest. *Ibid l. 3. §. sed vim.* *Ibid l. 9.* *Lib. 4. tit. 6. l. 3.*

Quis reipublicæ causa absit. Cap. 169. *Lib. 4. tit. 7. l. 16.*

Reipublicæ causa eos solos abesse intelligimus, qui nõ sui commodi causa, sed coacti sunt.

Ne quis sit iudex vel arbiter in re propria. ¶ Cap. 170. *Lib. 4. tit. 8. l. 56.*

Item. Si de re sua quis arbiter factus sit, sententiam dicere non potest.

Nautæ, caupones, stabularij, vnde mercedem accipiant. Cap. 171. *Lib. 4. tit. 9. l. 5.*

Nauta, & caupo, & stabularius mercedem accipiunt non pro custodia: sed nauta vt traijciat vectores, caupo vt viatores manere in caupona patiatur, stabularius vt permittat iumenta apud eum stabulari: & tamen custodiæ nomine tenetur, nam & fullo & sarcinator non pro custodia, sed pro arte mercedem accipiunt: & tamen custodiæ nomine ex locato tenentur.

Quod securus sit qui alienum seruum sibi insidiantem occiderit, & de quibusdam aliis. Lib. ix. tit. ij. *Lib. 4.*

¶ Cap. 172.

Itaque si seruum tuum latronem insidiantem mihi occidero, securus ero. Nam aduersùs periculum naturalis ratio permittit se defendere. Lex duodecim tabularum furem noctu deprehensum occidere permittit: vt tamen id ipsum cum clamore testificetur. Interdum autem deprehensum ita permittit occidere, si is & telo defenderet, vt tamen æquè testificetur. *Item.* Qui occiderit adulterum deprehensum seruum alienum, hac lege non tenebitur. *Item.* Si quis in stipulam suam, vel spinam, comburendæ eius causa, ignem immiserit, & vlteriùs euagatus & progressus ignis alienam segetem vel vineam læserit, inquiramus num imperitia eius aut negligentia id accidit: nam si die ventoso id fecerit, culpæ reus est. Nam & qui occasionem pręstat, damnum fecisse putatur. In eodem crimine est, & qui non obseruauit ne ignis longiùs procederet. At si omnia quæ oportuit obseruauit, vel subita vis venti ignẽ longiùs produxit, caret culpa. *Item.* Qui pecus alienum in agro suo deprehenderit, non iure id includit, nec agere illud aliter quàm (vt supra diximus) quasi suum, sed abijcere debet sine damno, vel admonere dominum vt suum recipiat. *Ibid. l. 10.* *Ibid § in hac quoque.* *Ibid. l. 39.*

Quod dominus quoque culpabilis sit, quo sciente seruus aliquem occiderit. Titulo iiij. *Lib. 2.*

¶ Cap. 173.

Si seruus sciente domino occidit, insolidum dominum obligat: ipse enim videtur dominus occidisse. Si autem insciente eo, noxalis est actio: nec enim debuit ex maleficio serui in plus teneri, quàm vt noxæ eum dedat.

De conditione, causa data, causa non secuta. ¶ CAP. 174.

Item. Ob rem igitur honestam datum ita repeti potest, si res propter quam datum est secuta non est. Quòd si turpis causa accipientis fuerit, etiamsi res secuta sit, repeti potest.

Lib. 18. *Quod mandare intelligitur, qui mandari ab alio patitur vt sibi credatur. Lib. xvij. tit. j.* ¶ CAP. 175.

Qui patitur ab alio mandari vt sibi credatur, mandare intelligitur.

Lib. 3. §. societas. *Nullius momenti esse societatem dolo ac fraude compositam. Tit. ij.* ¶ CAP. 176.

Societas si dolo malo, aut fraudandi causa coïta sit, ipso iure nullius momenti est: quia fides bona contraria est fraudi & dolo. *Item.* (Ibid. l. 53.) Quod autem ex furto, vel ex alio maleficio quæsitum est, in societatem non oportere * conuerti, palam est: quia delictorum turpis ac fœda communio est. (* conferri.) *Item.* (Lib. 57.) Si maleficij societas coita sit, constat nullam esse societatem. Generaliter enim traditur rerum inhonestarum nullam esse societatem.

Lib. 43. §. qui ad amicum. *Non esse fugitiuum qui ad amicum deprecaturus confugerit. Lib. xxj. tit. j.* ¶ CAP. 177.

Qui ad amicum deprecaturus confugit, non est fugitiuus: immo si ea mente vt non impetrato auxilio domum non reuertatur, non est fugitiuus.

Rem non alienari quæ minoris venditur quam mandatur. Tit. ij. ¶ CAP. 178.

Si quis rem meam vendidit minoris quam mandaui, non videtur alienata.

Ad quem probatio causæ pertineat. Lib. xxij. tit. iij. CAP. 179.

Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat.

Lib. 4. *Qui testes sint cogendi, vel non. Tit. v.* ¶ CAP. 180.

Ne inuito denuncietur, vt testimonium litis dicat aduersùs socerum, generum, vitricum, priuignum, sobrinum, sobrinam, sobrino natum, eósue qui priori gradu sint. Item ne liberto ipsius, liberorum eius, parentum, viri, vxoris. Et ne patroni vel patronæ, aduersùs libertos, neque liberti aduersùs patronum cogantur testimonium dicere.

Lib. 6. *Qui testes non sint idonei.* CAP. 181.

Item. Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest vt testes sint. *Item.* (Lib. 9. Ibid. l. 16.) Testis idoneus pater filio, aut filius patri non est. *Item.* Qui falsò vel variè testimonia dixerunt, vel vtrique parti prodiderunt, à iudicibus puniuntur. *Item.* (Ibid. l. 17.) Pater & filius qui in potestate eius est: item duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt, testes vtrique in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi. *Item.* (Ibid. l. 18.) Ex eo quòd prohibet lex Iulia de adulteriis testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur etiam mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere.

Qualiter sponsalia fieri debeant. Item lib. xxiij. ¶ CAP. 182. Tit. 1. l. 11.

Sponsalia, sicut nuptiæ, consensu fiunt contrahentium: & ideo sicut nuptiis, ita sponsalib. filiamfamilias consentire oportet. *Item.* Quæ (Lib. 12.) patris voluntati non repugnat, consentire intelligitur. Tunc autem dissentiendi à patre licentia conceditur, si indignus moribus, vel turpis sponsus ei à patre eligitur.

Item, de diuersa qualitate & conditione nubentium. ¶ CAP. 183. Lib. 13.

Filiofamilias dissentiente, sponsalia eius nomine fieri non possunt. *Item.* In sponsalibus (Lib. 14.) contrahendis ætas contrahentium definita non est, vt in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis sponsalia effici possunt, si modò id fieri ab vtraque persona intelligatur: id est, si non sint minores quàm vij. annis. *Tit. ij.* Furor côtrahi (Lib. 16. § furor.) matrimonium non sinit, quia consensu opus est: sed rectè contractum non impedit. *Item.* In li- (Lib. 24.) beræ mulieris consuetudine, non concubinatus, sed nuptiæ intelligẽdæ sunt, si non corpore quæstum fecerit. *Item.* Quæ in adulterio deprehen- (Lib. 43. §. quæ in adulterio.) sa est, quasi publico iudicio damnata est. Proinde si adulterij condemnata esse proponatur, non tantùm quia deprehensa est, erit notata, sed quia & publico iudicio damnata. Generaliter definiendum est, donec certum est maritum viuere in captiuitate constitutum, nullam habere licentiam vxores eorum migrare ad aliud matrimonium.

Diuturnos mores plerumq; pro iure teneri. Instit. lib. j. tit. ij. ¶ CAP. 184.

Ex non scripto in ius venit, quod vsus proba- (§. ex non scripto.) uit. Nam diuturni mores consensu vtentium comprobati, legem imitantur. *Item.* Ea quæ (Paulò post.) ipsa sibi quæque ciuitas constituit, sæpe mutari solent, vel tacito consensu principis, vel alia postea lege lata.

De his qui de vtrisque parentibus ingenuis, vel diuersa conditione generantur. Tit. iiij. ¶ CAP. 185.

Ingenuus is est, qui statim vt natus est, liber (§. ingenuus.) est, siue ex duobus ingenuis matrimonio æditus, siue ex libertinis, siue ex altero libertino & altero ingenuo. Sed & si quis de matre libera nascitur patre seruo, ingenuus nihilominus nascitur: quemadmodum qui ex matre libera & incerto patre natus est, quoniam vulgò conceptus est. Sufficit autem liberam habuisse matrem eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit. Et econtrariò si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur, liberum nasci: quia non debet calamitas matris ei nocere qui in vtero est. Ex his & illud quæsitum est, si ancilla prægnans manumissa sit, deinde ancilla postea facta peperit, liberum an seruum pariat. Marcellus probat liberum nasci: sufficit enim ei qui in ventre est, liberam matrem vel medio tempore habuisse: quod & verum est.

Quod æquè puniri debeat qui sine causa proprium, quam qui alienum seruum occiderit, & varia causatio de fugitiuis seruis. Tit. viii. lib. j. ¶ CAP. 186.

Apud omnes peræquè gentes animaduertere (§. nam apud omnes.) possumus, dominis in seruos vitæ necísque po-

testatem esse: & quodcunque per seruum acquiritur, id domino acquiri.

§. sed hoc tempore. Post pauca. *Item.* Qui sine causa seruum suum occiderit, non minus puniri iubetur, quàm qui seruum alienum occiderit. Pius Antoninus consultus à quibusdam præsidibus prouinciarum, de his seruis qui ad ædem sacram, vel statuam principum confugiunt, præcepit, vt si intolerabilis videatur dominorum sæuitia, cogantur seruos bonis conditionibus vendere, vt pretium dominis detur. Et rectè, expedit enim Reipub. ne quis re sua malè vtatur. Cuius rescripti ad Ælium Martianum emissi verba hæc sunt, Dominorum quidem potestatem in seruos suos illibatam esse oportet, ne cuiquam hominum ius suum detrahatur: dominorum interest, ne auxilium contra sæuitiam, vel famem, vel intolerabilem iniuriam denegetur ijs qui iustè deprecantur. Ideoque cognosce de querelis eorum qui ex familia Iulij Sabini ad statuam confugerunt: & si vel duriùs habitos quam æquum est, vel infami iniuria affectos cognoueris: vendere iube, ita vt in potestatem domini non reuertantur.

Quod plures ex vna domo testes alieno negotio adhiberi possint. Libro ij. titulo x.

¶ Cap. 187.

§. pater. Duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt, vtrique testes in vno testamento possunt fieri: quia nihil nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi. In testibus autem non debet esse qui in potestate testatoris est.

Quinam testamenta facere possint. Lib. ij. tit. xij. ¶ Cap. 188.

§. non tamen. §. præterea testamentum. Non omnibus licet facere testamentum: statim enim ij qui alieno iuri subiecti sunt, testamenti faciendi ius non habent. *Item.* Testamentum facere non possunt impuberes, quia nullum eorum animi iudicium est. Item furiosi, quia mente carent. Neque ad rem pertinet, si impubes postea pubes factus, aut furiosus postea compos mentis factus fuerit, & decesserit. Furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum, quo furor eorum intermissus est, iure testati esse videntur. Item surdus & mutus non semper testamentum facere possunt. (§. item surdus.) Vtique autem de eo surdo loquimur, qui omnino non exaudit: non qui tardè exaudit. Nam & mutus is intelligitur, qui eloqui nihil potest, non qui tardè loquitur.

De filiis ancillæ quos de domino suo fortè genuerit, & postmodùm manumissa & legitimè copulata, alios liberos procreauerit. Libro ij. tit. ij. ¶ Cap. 189.

Si quis mulierem in suo contubernio copulauerit, non ab initio affectione maritali, ea tamen cum qua potuerit habere coniugium: & ex ea liberos sustulerit, postea verò affectione procedente etiam nuptialia instrumenta cum ea fecerit, filiósque vel filias habuerit: non solùm eos liberos qui post dotem æditi sunt, iustos, & in potestate esse patris, sed etiam anteriores, quia & iis qui postea nati sunt occasionem legitimi nominis præstiterunt, obtinere censuimus: etiam si non progeniti fuerint post dotale instrumentum confectum liberi, vel etiam nati ab hac luce subtracti fuerint.

Nihil valere quod turpi ex causa promittitur. tit. xviij. ¶ Cap. 190. Instit. lib. 3. tit. 20. §. quod turpi.

Quod turpi ex causa promissum est, veluti si quis homicidium vel sacrilegium se facturum promittat, non valet.

Vim atque iniuriam propellendam. Lib. j. tit. ij.

¶ Cap. 191.

Vt vim atque iniuriam propulsemus: nam iure hoc venit, vt quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse æstimetur. Pandect. lib. 1. tit. 1. l. 3.

Quòd lex præterita sic errata remittit, ne tale quid vlteriùs fiat. Item tit. ij. Tit. 3. l. 22.

¶ Cap. 192.

Cùm lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat.

De his qui diuersè nascuntur. titulo v. Lib. 12.

¶ Cap. 193.

Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est, propter authoritatem doctissimi viri Hippocratis: & ideo credendum est, eum qui ex iustis nuptiis septimo mense natus est, iustum filium esse. *Item.* Cùm legitimæ nuptiæ factæ sunt, patrem liberi sequuntur: vulgò quæsiti matrem sequuntur. (Ibid. l. 19.) *Item.* Vulgò concepti dicuntur, qui patrem demonstrare non possunt, vel qui possunt quidem, sed eum habent quem habere non licet. (Ibid. l. 23.) *Item.* Lex naturæ hæc est, vt qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur. (Lib. 24.) *Item.* Qui in vtero sunt, in toto penè iure ciuili intelliguntur in rerū natura esse: nam & legitimæ hæreditates his restituuntur: ita vt si prægnans mulier àb hostibus capta sit, id quod natum erit, quamuis apud bonæ fidei emptorem pepererit, tanquam furtiuum vsu non capitur. (Lib. 26.) *Item.* Furiosus licet ducere vxorem non possit, retinere tamen matrimonium potest. (Lib. 1. tit. 6. l. 8.)

De illicito pacto. Ex lege Theodosiana.

¶ Cap. 194.

Si inter aliquos conueniat, vt de admittendo crimine, vel inferenda violentia, vel faciendo quod leges aut honestas prohibet, aut de rebus alicuius, aut de bonis inuentis aliqui paciscantur: hæc pacta valere non possunt.

De re mediante scriptura, duobus diuersis temporibus tradita. Item li. v.

¶ Cap. 195.

Si aliquis vnam rem per legitimas scripturas duobus donauerit, vni priùs & alteri postea: non quærendum est in his donationibus qui priùs qui posteriùs acceperit, sed qui rem tradente donatore possederit, is eam cui est tradita possidebit. Nec interest vtrùm in parentes, an in extraneos facta sit talis donatio.

De petitione debiti. ¶ Cap. 196.

Licet prior petitor offerat sacramentum, tamen cùm nulla probatio est debiti, is qui accusatur potest fidem suam iusiurandi religione firmare.

De eadem re. ¶ Cap. 197.

Si quando pulsatus repetendi pecuniam obtulerit sacramentum, & ille ei iusiurandi ne-

cessitatem vltro concesserit, non potest postea ab eo debitum postulare.

Pro re obtinenda quis debeat iurare.

¶ Cap. 198.

Hæres eius cui pecunia credita dicitur, ad sacramentum vocari non potest, quia quid egerit actor suus ad integrum scire non potuit.

De impensis in res commodatas factis, & ad quid commodatarius teneatur.

¶ Cap. 199.

Quicquid in rem commodatam ob morbum, vel aliam rationem impensum est, à domino recipi potest. Si facto incendio, ruina, naufragio, aut quolibet simili casu res commodata amissa sit, non tenebitur eo nomine is cui commodata est, nisi fortè cùm possit rem commodatam saluam facere, suam prætulit. Si seruum vel equum vel quæcunque alia aliquis ab altero ad vsum tantùm seruienti commodata susceperit, & eos ad pugnam vel vbi vitæ periculum incurrant duxerit, ad redditionem commodatæ rei meritò à domino retinetur. Si facto pretio rem vendendam aliquis cuiuscunque crediderit, & dum ab eo vendenda profertur, quacunque occasione perierit, ei perit qui eam dederat distrahendam. Cæterùm si rem acceptam non rogante domino, sed permittente eo, qui accepit dum velit vænundare perdiderit, sibi rei perditæ ingerit detrimentum. Creditor si sine conditione pignus sibi depositum tenens ter debitorem suum conuenerit, vt soluto debito pignora sua recipiat. Quòd si debitor noluerit post tres admonitiones soluto debito pignora sua suscipere, creditor distrahendi pignoris liberam habebit potestaten..

De sociis. ¶ Cap. 200.

Sicut lucrum, ita damnum inter socios communicatur: nisi quid culpa socij vel fraude euersum sit.

De pactis. ¶ Cap. 201.

Pacta quæ ab inuitis contra leges constitutionésque fiunt, nullam vim habere indubitati est iuris. Item, pactum quod mala fide est factum, irritum esse debet. Priuata conuentio iuri publico nihil derogat.

Quæ actiones in hæredes transeant.

¶ Cap. 202.

In criminalibus causis si quis antequàm moriatur, non fuerit de facti sui scelere conuentus atque conuictus, si post eius obitum quod ab eo cuipiam reddendum erat, fuerit apud successores eius fortasse repertum, hoc tantùm ab hærede reddendum est, quod ad eum cognoscitur peruenisse. Cæterùm in tali re hæres nec ad pœnam, nec ad aliquam satisfactionem tenetur obnoxius.

Qui debeant iurare. ¶ Cap. 203.

Lex præcipit vt probatio non à possessore, sed à petitoris partibus requiratur: quia omnem probationem ab eo quæri debere dicit, qui petitam rem desiderat obtinere, non ab illo qui se iustè tenere contendit: præter illum tantùm casum, vbi interrogare necesse est possidentem, vtrum ex sua persona, an ex successione cœperit possidere.

De iuramento testium, & qualiter iudicabitur qui sic & sic deliquerit.

¶ Cap. 204.

Testes priusquàm de causa interrogentur, sacramento debent constringi, vt iurent se nihil falsi esse dicturos: honestioribus autem magis quàm vilioribus fides adhibeatur. Vnius autem testimonium quamlibet splendida & idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum. Si quis ingenuus ingenuum vel seruum percusserit, vt sanguis non exeat, pro vnoquoque ictu vsque ad tres solidos culpabilis iudicetur. Si verò homo ecclesiasticus aut regius hoc fecerit sol. 3. Similiter si seruus homini ecclesiastico, vel regio, vel franco hoc fecerit, solidos 3. aut cum sex iuret. Si seruus ingenuo aut regio, vel ecclesiastico homini sanguinis effusionem fecerit. v. solid. & dimidio culpabilis iudicetur, aut cum sex iuret. Similiter si ingenus, regius, aut ecclesiasticus homo seruo os fregerit ix. sol. culpabilis iudicetur, aut cum vj. iuret. Quòd si seruus homini franco hoc fecerit, xxxvj. sol. aut cum vj. iuret. Si verò regio aut ecclesiastico homini hoc fecerit, sol. ix. Quòd si seruus seruum percusserit bis vel ter: propter pacis studium iiij. denat. iudicetur. Si sanguinem effuderit sol. iij. & dimidium: si os ei fregerit v. sol. Quòd si oculum, auriculam, pedem, nasum excusserit, xviij. sol. aut cum vj. iuret. Si quis ingenuus ingenuam percusserit, xviij. sol. culpabilis iudicetur, aut cum vj. iuret. Si quis ingenuus ingenuo in quolibet membro os fregerit, vel si eum transpunxerit, vel intra coxas plagauerit, xxxvj. sol. culpabilis iudicetur, aut cum vj. iuret. Si pollicem ingenuus ingenuo excusserit, l. sol. si pollex ibidem pependerit xxxvj. sol. Si secundus digitus vnde sagittatur, excussus fuerit, xxxvj. sol. componatur. Si quis alicui manum vel pedem truncauerit, vel oculum effoderit, auriculam vel nasum amputauerit, c. sol. culpabilis iudicetur. In omni verò mancatione, si membrum mancatum pependerit, medietatem componat, quam componere debuerat, si ipsum membrum abscissum fuisset. Si medium digitum excusserit xv. sol. si quartum vel quintum, similiter: si dentem v. sol. Si quis hominem in capite ita plagauerit, vt sanguis ad terram cadat, xv. sol. culpabilis iudicetur. Ista omnia si negauerit, cum vj. iuret. Si quis hominem regium vel ecclesiasticum interfecerit, c. sol. culpabilis iudicetur, aut cum xij. iuret. Si seruum, xxxvj. sol. aut cum vj. iuret. Vnde autem liber homo xv. sol. persoluit, regius homo vel ecclesiasticus medietatē componat, vel deinceps quantumque culpa ascenderit. Si quis ingenuus ingenuum interfecerit, & eum cum ramis cooperuerit, vel in puteo, vel in quocunque loco celare voluerit, quod dicitur morrridum, Dc. sol. culpabilis iudicetur, aut cum lxxij. iuret. Vbicunque autem de solidis accedunt, simili modo lxxij. iuratores.

Lex de diuersis causis. De lege Theodosiana.

¶ Cap. 205.

Qui autem aliquem in carcerem detrusit, vt aliquid ab eo ei extorqueretur, quicquid ob hanc causam factum est, nullius est momenti. Dolus est cùm aliud agitur, aliud simulatur.

Qui dolum vel metum adhibuit, vt res ad alium transiret, vterque de vi & dolo actione tenebitur. Si quis id quod minori ætate gessit, postquã maior effectus est silentio suo & taciturnitate reuocare noluerit, de hac re integri restitutionem retinere non potest.

Vt anathema sit omnibus secularibus quicunque clerico cuilibet iniuriam fecerit. Capitular. lib. v. cap. cij. ¶ CAP. 206.

Quicunque iudex aut secularis, presbytero, aut diacono, aut cuilibet clerico, aut de iunioribus absque audientia Episcopi, vel Archidiaconi, vel Archipresbyteri iniuriam inferre præsumpserit: anathema ab omnium Christianorum consortio habeatur.

De latronibus, qui quali sententia paulatim mulctandi sint. Capitul. c. vj.

¶ CAP. 207.

De latronibus ita præcipimus obseruandum, vt pro prima culpa non moriatur, sed vnum oculum perdat. De alia verò culpa nasus ipsius latronis truncetur. De tertia culpa si non emendauerit, moriatur.

Ne infames personæ testes fiant. cap cccix.

¶ CAP. 208.

Placuit vt testes non admittantur qui sunt socij criminis, nec infames, nec calumniatores, vel cæteri quos canones & lex prohibet.

De eadem re. cap. cccxij.

¶ CAP. 209.

Placuit, vt qui de se confessus est, super alium non credatur.

Vnius testimonium non recipiendũ. cap. cccxiij.

¶ CAP. 210.

Vt testimonium vnius hominis non accipiatur. Nam si ex vtraque parte plures sint, veraciores atque religiosiores & honestiores eligantur, qui sacramento suum confirment testimonium, nihil se falsi esse dicturos.

Nequaquam homicidij esse reum, qui nocte furem res furtiuas gestantem occiderit. cap. cccxlij.

¶ CAP. 211.

Fur nocturno tempore captus in furto, dum res furtiuas secum portat, si fuerit occisus, nulla ex hoc homicidio querela nascatur.

Quid facto opus sit ei qui nesciens à fure aliquid comparauerit. cap. cccxliij.

¶ CAP. 212.

Si quis de fure nesciens aliquid comparauerit, quærat accepto spatio venditorem. Quem si non potuerit inuenire, probet se cum sacramento & testibus innocentem, & quod apud eum cognoscitur restituat, & furem quærere non desistat. Quod si furem celare voluerit, & periurans postea detectus fuerit, tanquam ille fur ita iste in crimine damnetur.

De eo qui alterius animal quodcunque occiderit. cap. cccxlv.

¶ CAP. 213.

Si quis occultè, vel in die, alterius caballum, aut bouem, aut aliquod animal occiderit, & negauerit, & postea exinde probatus fuerit, tanquam furtiuum componat.

De eodem. cap. cccxlvi.

¶ CAP. 214.

Si quis causa faciente occiderit alienum animal, & non negauerit, simile dare non tardet, & cadauer mortui accipiat.

De eo qui furtiuam rem scienter emerit. cap. cccxlvij. ¶ CAP. 215.

Si quis furtiuam rem scienter emere præsumpserit, & exinde probatus fuerit, similem reddat illi cuius pecuniam comparauit, salua videlicet eius iustitia in altero.

De eo qui latronis rem furtiuam scienter acceperit custodiendam. cap. cccxlviij.

¶ CAP. 216.

Si quis de latrone furtiuam rem scienter ad custodiendum acceperit, quasi fur componat.

De eo qui communem viam aliqui clauserit. cap. cccliij. ¶ CAP. 217.

Si quis viam publicam, aut litostratum, vel viam communem alicui clauserit contra legem, cum sua lege componat, & clausuram quam ibi fecit tollat. Quod si negare voluerit, cum xij. sacramenta talibus iuret.

De eodem. cap. cccliiij. ¶ CAP. 218.

Si quisquam conuicinalem vel pastoralem clauserit, cum sua lege componat, & ipsam viam aperiat. Similiter & de semita faciendum est.

De eo qui fontem vel puteum per inuidiam coinquinauerit. cap. ccclv.

¶ CAP. 219.

Si quis fontem quacunque inuidia coinquinauerit vel maculauerit, emendet eum primò, vt nulla sit coinquinationis in eo suspicio, & cũ lege sua vicinis hoc emendet. Si autem plurimorum vicinorum puteus fuerit, compositionem inter se mutuentur.

De eo qui metallum aliquod vel species aliqua fuerint commodata. cap. ccclvj.

¶ CAP. 220.

Si cui aurum, vel argentum, aut ornamenta, vel quæcunque species fuerint commodatæ, siue ad custodiendum traditæ sint, vel vendendæ, & in domo ipsius cum rebus suis forsitan fuerint incendio crematæ, vnà cum testibus qui commodata susceperant, præbeat sacramenta nihil exinde suis profuisse compendiis, & nihil cogatur exoluere, excepto auro & argento quod ardere non poterat. Si verò quæ commodata fuerant, furto probantur ablata, ei qui commodata perdiderat spacium tribuatur, donec furem sua inuestigatione perquirat: & si eum inuenerit, commodatori res proprias tãtummodò reformare procuret. Compositio verò furti ad eum qui habuit commodata pertineat. Quòd si fur non fuerit intra statutum tempus inuentus, medietas rerum commodatarum domino suscipiente reddatur. Damnum verò medium vtrique sustineant: & si postmodùm dominus apud eum qui commodauerit quæcunque fuerint suppressa, repererit, sicut furtiua ab eo exigantur.

De eo qui quamcunque rem alienam sine voluntate domini sui vendiderit. cap. ccclxv.

¶ Cap. 221.

Si quis vendiderit res alienas sine voluntate domini sui, aut seruum, aut ancillam, aut quãcunque rem, ipsam legibus reddat. Et si ipsam non potest inuenire, duos consimiles & æqualis meriti reddat.

De damno dato. cap. ccclxvj.

¶ Cap. 222.

Si quis alicuius caballo, vel boui, vel cuiuslibet quadrupedi vnum oculum excusserit, apprecietur illud pecus quod valet, & partem tertiam componat.

De eo qui latronem hospitio receperint. Capitularium lib. vj. cap. ccxciii.

¶ Cap. 223.

Quicunque post illam missam sancti Iohannis præteriti anni cuidam latroni * mansionem dederit: si Francus est, cum xij. similibus Francis iuret quòd latronem eum fuisse non scisset, licet pater eius sit aut frater, vel aliquis propinquus. Si hoc iurare non potuerit, & ab alio conuictus fuerit quòd latronem in hospitio suscepisset: quasi latro sit, quia infidelis est noster & Francorum: & qui illum suscepit similis est illi. Si autem audiuit quòd latro fuisset, & tamen non scit firmiter, iuret solus quòd nunquam eum audisset nec per veritatem nec per mendacium latronem: aut sit paratus, si ille postea de latrocinio conuincitur, vt similiter damnetur.

* manumissionem.

Seruum non audiendum crimen alicui impingentem. cap. cccxliiij.

¶ Cap. 224.

Seruo penitus non credatur si super aliquem crimen obiecerit, aut si etiam dominum suum in crimine impetierit. Nam si in tormentis positus exponat quod objicit, credi tamen illi nullo modo oportebit.

De his apud quos pars rapinæ deprehensa fuerit. cap. ccclv. Cap. 225.

Apud quem scelus agnoscitur, & pars rapinæ fuerit inuenta, statim socios suos nominare cogatur. Quos si nominare noluerit, teneatur ad vindictam. Quòd si honestior persona est, & pro scelere rationem reddat, & quæ ablata vel euersa fuerant quadrupliciter restituat. Quòd si certè apud seruum rapinæ pars repetiatur, centum quadraginta flagella publicè extensus accipiat, & socios suos nominare non differat.

De leuioribus peccatis dilationem esse præstandam, & de sceleribus conuictos si appellare voluerint, non audiendos. Capitular. lib. vii. cap. clxxxj.

¶ Cap. 226.

In ciuilibus causis vel leuioribus criminibus legum dilatio præstanda est. Homicidæ, adulteri, malefici, venefici conuicti si appellare voluerint, non audiantur.

Si quis alicui rem suam tradiderit venundandam. cap. ccxcviii.

¶ Cap. 227.

Si facto pretio rem vendendam aliquis cuicunque tradiderit, & dum ab eo vendenda profertur, quacunque occasione perierit, ei perit qui eam dederat distrahendam. Cæterùm si rem acceptam non rogante domino, sed permittente eo, qui accepit, dum vellet venundare, perdiderit, sibi rei perditæ ingerit detrimentum.

De creditis rebus. cap. ccxcix.

¶ Cap. 228.

Creditor si sine conditione pignus sibi depositum tenens, ter debitorem conuenerit vt soluto debito pignora sua recipiat, & debitor noluerit post tres admonitiones soluto debito pignora sua recipere, creditor distrahendi pignoris habebit liberam potestatem.

De debitis soluendis, & de compensatione. cap. ccciii. Cap. 229.

Si quis debeat alicui solidos decem, & ille qui debet de quacunque ratione debeantur illi à creditore suo solidi v. & veniens creditor totos x. solidos à debitore petat: si probauerit ille debitor sibi ab eo quinque solidos deberi, quare illum in solidum pro totis x. solidis conuenit, causam perdat, qui noluit debitum compensare. Similis ratio est de frumento, vel de aliis speciebus.

Si filiofamilias inscio patre pecunia fuerit commodata. cap. ccciiii.

¶ Cap. 230.

Qui filiosfamiliàs contra interdicta legum inscio patre pecuniam commodauit, eam nec viuente nec mortuo patre ab eodem poterit postulare.

De pignoris venditione. cap. cccxiii.

¶ Cap. 231.

Si quis creditor debitore in solutionem tardante, rem sibi pro debito positam distraxerit, si quid ampliùs acceptum fuerit quàm debebatur, quod ampliùs acceptum est restituatur debitori.

Si quis rem alienam minoris vendiderit. cap. cccviii. Cap. 232.

Si quis cuilibet mandet vt rem suam x. solid. vendat, & ille eam octo vendiderit, pretium quod ei mandatum est, quicquid minus ab emptore percepit mandatori complere compellatur: venditio tamen rescindi non potest.

Vt nemo contra voluntatem defuncti faciat. cap. cccxxvi. ¶ Cap. 233.

Omnibus qui contra voluntatem defuncti faciunt, vt indignis auferatur hæreditas.

De eodem. cap. cccxxvii.

¶ Cap. 234.

Qui per testamentum sibi aliquid derelictum acceperit & vindicauerit, & voluerit contra voluntatem defuncti agere, licentiam penitus non habebit.

De eo qui ad lædendam alterius famam, scripturam aut verba contumeliosa confixerit.

¶ Cap. 235.

Qui in alterius famam in publico scripturam aut verba contumeliosa * confinxerit, & repertus scripta non probauerit, flagelletur. Et ea qui prius inuenerit, rumpat: si non vult authoris facti causam incurrere.

* confixerit.

De pace seruanda. Capitularium lib. iij. cap. lxi. ¶ CAP. 236.

De latronibus qui magnam habent blasphemiam, quicunque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur.

De pace & iustitia intra patriam seruanda. ¶ CAP. 237.

De pace & iustitia intra patriam, sicut sæpe per alia capitula iussi adimpletum fiat.

De violata immunitate Ecclesiæ. Capitul. lib. iiij. cap. xiij.

¶ CAP. 238.

Si quis aut ex leui causa, aut sine causa hominem in Ecclesia interfecerit, de vita componat. Si verò foris rixati fuerint, & vnus alterum in Ecclesia fugerit, & ibi se defendendo eum interfecerit, & si huius facti testes non habuerit, cum xij. iuratoribus legitimis per sacramentum affirmet se defendendo eum interfecisse: & post hæc dec. sol. ad partem Ecclesiæ quam illo homicidio polluerat, & insuper bannum nostrum soluere cogatur. Is verò qui interfectus est, absque compositione iaceat. Ac deinde interfector secundùm iudicium canonicum congruã facinori quod admisit, pœnitentiam accipiat. Si proprius seruus hoc commiserit, iudicio aquæ feruentis examinetur, vtrùm hoc sponte, an se defendendo fecisset: et si manus eius exusta fuerit, interficiatur. Si autem non fuerit, dominus eius iuxta quod vvergelt illius est, ad ecclesiam persoluat: aut eum si voluerit eidem ecclesiæ tradat. De ecclesiastico & fiscalino beneficiario seruo volumus vt pro vna vice vvergeldis eius pro eo componatur: altera vice ipse seruus ad supplicium tradatur. Hæreditas tamen liberi hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos hæredes illius perueniat. Si in atrio ecclesiæ cuius porta reliquiis sanctorum consecrata est, huiuscemodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur, vel componatur. Si verò porta ecclesiæ non est sacrata, eodem modo componatur sicut componi debet, quod immunitate violata committitur.

purgatio vulgaris.

Liber homo seu seruus quomodò se de furto purgare debeat. cap. xxvii.

¶ CAP. 239.

Si liber homo de furto accusatus fuerit, & res proprias habuerit, in mallo ad præsentiam comitis se * adhramiat. Et si res non habet, fideiussores donet, qui eum * adhramire, & in placitum adduci faciant. Et liceat ei prima vice per sacramentum se secundùm legem idoneare, si potuerit: aut si alia vice duo vel tres eum de furto accusauerint, liceat ei contra vnum ex his cum scuto & fuste in campo contendere. Quòd si seruus de furto accusatus fuerit, dominus eius pro eo emendet, aut eum sacramento excuset: nisi tale furtum perpetratum habeat, propter quod ad supplicium tradi debeat.

* adharmiat.
* adharmire.

Vt iniustæ consuetudines nouiter illatæ tollantur. cap. xlv. ¶ CAP. 240.

De iniustis occasionibus & consuetudinibus nouiter institutis, sicut sunt tributa, & telonia in media via, vbi nec aqua, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit, vnde iustè census exigi possit, vel vbi naues subtus pontes transire solent, siue in medio flumine vbi nullum obstaculum est: vt auferantur. Antiqua autem ad nostram notitiam deferantur.

Vt forestæ nouæ dimittantur. cap. lxiij.

¶ CAP. 241.

De forestibus nostris, vt vbicunque fuerint, diligentissimè inquirant quomodo saluæ sint & defensæ: & vt comitibus denuncient, ne vllam forestem nouiter instituant: & vbi nouiter institutas sine nostra iussione inuenerint, dimittere debeant.

De pacto legum.

¶ CAP. 242.

Communes causas absentibus consortibus alij consortes agere possunt: si illi qui præsentes sunt caueant acceptum esse illis qui absentes sunt, quicquid fuerit iudicatum, aut in præsenti fideiussorem dederint, vt omnia quæ definita fuerint implere non differant.

De peruasore finium.

¶ CAP. 243.

Si quis peruasor finium fuerit approbatus, eò quòd priusquàm aliquid iudicio finiretur, id quod alter tenuerat inuasisset, non solùm illud quod malè peruasit, amittat: sed ne vnusquisq; rem alienam occupet, cùm fuerit in causa deuictus, peruasor iuris alieni tantùm spatij restituat, quantùm præsumpsit inuadere.

De rebus venalibus. CAP. 244.

Cùm inter ementem atque vendentem fuerit res definito pretio comparata, quamuis plus valeat quàm ad præsens venditur, hoc tantummodò requirendum est, si nihil fraudis vel violentiæ egit ille qui comparasse probatur: & si voluerit reuocare qui vendidit, nullatenus permittatur.

Item de eodem. ¶ CAP. 245.

Prior ordinatio legis fuerat, vt si vnus ex consortibus pro quacunque necessitate rem vendere voluisset, extraneus emendi licentiam non haberet: sed hoc melius probatur indultum, vt quicunque de suis rebus libero vtatur arbitrio, & prætermissis consortibus vel propinquis, cui voluerit vendendi liberam habeat potestatem.

De dotalibus. CAP. 246.

Si contigerit vt maritus vxore superstite moriatur, quæcunque à muliere marito in dote data fuerant, ad suum dominium fœminæ reuocabunt: nec hæredes defuncti mariti hoc vendicare præsumant.

De eo qui capitali obiectione pulsatur. Lib. ix.

¶ CAP. 247.

Quicunque alium de homicidij crimine periculosa vel capitali obiectione pulsauerit, non priùs à iudicibus audiatur, quàm se similem pœnam quã reo intendit, conscripserit subiturum: & si seruos alienos accusandos esse crediderit, se simili inscriptione constringat, futurum vt supplicia innocentum seruorum aut pœna capitis sui, aut facultatum amissione compenset. Ante inscriptionem nemo efficiatur criminosus, nam inscriptione per ordinem facta, tunc à iudice suscipiendus est reus, & custodiæ cum accusatore tradendus est: ea tamen ratione vt

tam accusati, quàm accusatoris dignitas æstimetur, & vnumquemque ante discussionem ita Iudex faciat custodire, vt eorum natalis aut dignitas patiuntur. Sanè ij qui crimina sua in quæstione confessi sunt, de aliis si dicere voluerint, à iudice non credantur: quia iure & legibus constitutum est, vt spontanea professione reus reum non faciat: neque illi de altero credatur, qui se criminosum esse confessus est.

De famosis libellis ¶ CAP. 248.

Qui famosam chartam ad cuiuscunque iniuriam & maculam conscripserit, & in secreto vel in publico affixerit, inueniendámque proiecerit, illum contra quem proposita est chartula non nocebit, nec famæ eius aliquid derogabit. Sed si inueniri potuerit qui huiusmodi chartulam fecit, constringatur vt probet quam conscripsit: qui si etiam quæ scripsit probare non potuerit, fustigetur: qui infamare maluit quàm accusare.

De eo qui per inscriptionem aliquem accusauerit. Lib. ix. ¶ CAP. 249.

Quicunque inscriptione præmissa cuiuscunque criminis reum accusare voluerit, ab eo die quo inscripsit intra annum peragat propositas actiones. Qui si distulerit, infamis effectus, bonorum suorum quarta parte mulctabitur.

Vt intra annum criminalia negotia terminentur. cap. xviij. ¶ CAP. 250.

Iudices qui inscriptione præmissa criminalia negotia audire cœperint, à die inscriptionis si inducias aut accusator aut reus petierit, intra annum præstare debebunt, vt hæc actio intra anni circulum finiatur. Quòd si accusator intra annum quæ proposuit probare distulerit, absoluto reo pœnam suscipiat legibus superioribus comprehensam. Quòd si talis persona sit ad cuius deformitatem infamia non pertineat, exilio deputetur. Tamen si inter accusatorem & reum ita iudice præsente conuenerit, vt pro inscriptione vtriusque partis integræ induciæ tribuãtur, debet à iudice non negari futurum, vt pars quæ post inducias fuerit superata, districtiori sententia feriatur.

Si quem pœnituerit se alium criminaliter accusasse. cap. xx. ¶ CAP. 251.

Si quem pœnituerit accusasse criminaliter, & inscriptionem fecisse de eo quod probare non potuerit: si ei cum accusato innocente conuenerit, inuicem se absoluant. Si verò iudex eum qui accusatus est criminosum esse cognouerit, & inter reum & accusatorem factum per corruptionem consensum, de collusio pœnam excipiat legibus constitutam. Abolitionem inuito reo postquàm fuerit officij custodiæ traditus, intra dies xxx. accusatori petenti dari permittimus: post hoc tempus nisi reus consentiat, censemus non esse tribuendam. Si criminis accusator intra xxx. dies abolitionem petierit, etiam inuito reo à iudice concedatur, & liberi & accusatus, & accusator abcedant. Post xxx. verò dies quàm accusatus custodiæ fuerit traditus, nisi abolitionem & reus & accusator à iudice petierint, accusatori soli non esse præstandam. Quòd si testes exhibiti ad petitionem accusatoris fuerit, & in custodiam missi fuerint, & abolitio præstita penitúque fuerint, sumptus quos fecerunt testes, eis accusator exoluat. Nam si testes exhibiti ab accusatore pœnæ subiacuerint, etiamsi consentiant partes, abolitio à iudicibus denegetur: sed aut in accusatum si conuictus fuerit, aut in accusatorem si non conuicerit, legibus sententia Iudicis pœnam quam passurus erat reus, accusator excipiat.

Vt iudices præcipites non sint ad explendam sententiam principis ira dictatam. cap. xxxj. ¶ CAP. 252.

Si princeps cuiuscunque graui accusatione commotus quemquam occidi præceperit, non statim à iudicibus quæ ab irato principe iussa sunt, compleantur: sed xxx. dies qui puniri iussus est, reseruetur donec pietas dominorum iustitiæ amica subueniat.

De eo si alienum animal damnum alicui fecerit. Ex lib. j. sententiarum Pauli. ¶ CAP. 253.

Si alienum animal cuiquam damnum intulerit, aut alicuius fructus læserit, dominus eius aut æstimationem damni reddat, aut ipsum animal tradat: quod etiam de cane similiter est statutum.

Si qualecunque animal ab aliquo irritatum damnum intulerit. Lib. iiij. ¶ CAP. 254.

Ei qui irritatu suo feram bestiam vel quancunque aliam quadrupedem in se irritauerit, eaque damnum dederit, neque in eius dominum, neque in custodem actio datur.

Vt fideiussores solutionem debiti æqualiter inter se diuidant. Lib. v. ¶ CAP. 255.

Cùm multi fideiussores instit erint, etiam si ad soluendum quæ promiserunt probantur idonei, & possint omnes insolidum retineri: tamen restitutio debiti inter eos diuidenda est, vt vnusquisque id quod eum pro portione sua contigit, exoluat.

De his qui in contumeliam alicuius scripturam composuerint. Ex libro v. ¶ CAP. 256.

In eos authores qui famosos libellos in contumeliam alterius proposuerint, extra ordinem vsque ad relegationem insulæ vindicatur ista temeritas.

Ne quis Iudici conuitium inferre præsumat. Cap. xi. ¶ CAP. 257.

Conuitium Iudici ab appellatoribus fieri non oportet; alioquin infamia notantur. Confessi debitores pro iudicatis habentur: ideóque ex die confessionis tempora solutionis præstituta computantur.

De eo qui legitimè vocatus ad iudicem venire noluerit. cap. xvi. ¶ CAP. 258.

Quicunque tribus * authoritatibus iudicis conuentus, vel tribus edictis ad iudicem fuerit prouocatus, aut vno pro omnibus peremptorio, id est quod causam extinguit, fuerit euocatus & præsentiam suam apud eum iudicem, à quo ei denunciatum est exhiberi noluerit: aduersùs *actionibus.

eum quasi in contumacem iudicari potest, quinimo nec retractari per appellationem negotia possunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum.

De eo qui in iudicio appellare voluerit. Cap. xix. ❡ Cap. 259.

Si quando dum causa à iudice auditur, sacramentum petente ex litigatoribus vno, alter obtulerit litigator qui iudicibus appellare voluerit, tunc appellare debet, quando sacramentum offertur, non postquàm iuratur.

De eo qui praeiudicium timens fideiussorem dare noluerit. Cap. xxx.

❡ Cap. 260.

Si quando inter litigatores de damno præsentiæ sui fideiussoris contentio est, si aliquis in cautione verborum præiudicium timeat, & propter hoc fideiussorem dare nolit, potest certum aliquid de rebus suis pœnæ causa deponere: sed si contra eum fuerit iudicatum, & ipse defuerit, perdet quod deposuit.

De personis à quibus non sunt res accipiendæ. Capitularium libro j. cap. lxxxiij.

❡ Cap. 261.

Statutum est, vt nullus quilibet ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere præsumat, quarum liberi aut propinqui hac inconsulta oblatione possunt rerum propriarum exhæredari. Quòd si aliquis deinceps hoc facere tentauerit, synodali vel imperiali sententia modis omnibus feriatur.

De mansis vniuscuiusque ecclesiæ. cap. lxxxv.

❡ Cap. 262.

Sancitum est, vt vnicuique ecclesiæ vnus mansus integer absque alio seruitio attribuatur, & presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis iuxta ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod seruitium faciant, præter ecclesiasticum: & si aliquid ampliùs habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendatur.

De villis nouis & ecclesiis in eis noniter constitutis. cap. lxxxvi.

❡ Cap. 263.

Sancitum est de villis nouis & ecclesiis in eis noniter constitutis, vt decimæ de ipsis villis ad easdem ecclesias conferantur.

Ne quis sacra vasa in pignus dare præsumat. cap. lxxxvii. Cap. 264.

De sacris vasis ecclesiæ quæ in pignus à nonnullis in quibusdam locis dari comperimus, inhibitum est ne deinceps à quoquam fieri præsumatur: nisi solummodò necessitate redimendorum captiuorum compellente.

De his quæ ad causam Dei res suas tradere volunt. cap. cxxxv.

❡ Cap. 265.

Qui res suas pro anima sua ad causam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram testibus legitimis. Et quæ honestæ factæ sunt traditiones, de quibus nulla est quæstio, stabiles permaneant.

De teloniis. Ex iij. lib. Capitularium. cap. xii. ❡ Cap. 266.

Placet nobis vt antiqua & iusta telonia à negotiatoribus exigantur, tam de pontibus quàm de nauigiis seu mercatis. Noua ergo seu iniusta vbi vel funes tenduntur, vel cum nauibus sub pontibus transitur, seu his similia in quibus nullum adiutorium itinerantibus præstatur: similiter etiam nec de his qui sine negotiandi causa substantiam suam de vna domo sua ad aliam, aut ad palatium, aut in exercitum ducunt, telonium nullatenus ab eis exigatur.

De seruo qui damnum quodlibet perpetrat. cap. xliv. Cap. 267.

Neminem liceat seruum suum propter damnum ab illo cuilibet illatũ dimittere, sed iuxta qualitatem damni dominus pro illo respondeat, vel eum in compositionem, aut pœnam peritori offerat. Si autem seruus perpetrato scelere fugerit, ita vt à domino penitus inueniri non possit, sacramento se dominus eius excusare studeat, quòd hoc suæ voluntatis nec conscientiæ fuerit, quòd seruus eius tale facinus commisit.

De bannitione secundùm legem ad mallum. cap. xlv. ❡ Cap. 268.

Si quis ad mallum legibus bannitus fuerit, & non venerit, si eum bannitus non tenuerit xv. sol. culpabilis iudicetur: sic ad secundam & tertiam. Si autem ad quartam venire contempserit, possessio eius in bannum mittatur, donec veniat: & de re qua interpellatus fuerit, iustitiam faciat. Si infra annũ non venerit, de rebus eius quæ in bannum missæ sunt rex interrogetur: vt quicquid inde iudicauerit, fiat. Prima bannitio super noctes vij. secunda super noctes xiv. tertia super noctes xxj. quarta super noctes xlij. fiat. Similiter & de beneficio hominis, si fortè res proprias non habuerit, mittatur in bannum vsque dum rex interrogetur.

De hominibus ad mortem iudicatis, & postea eis vita concessa, si iustitiam quæsierint. cap. xlvii. ❡ Cap. 269.

De illis hominibus qui propter eorum culpas ad mortem iudicati fuerint, & postea eis vita fuerit concessa, si ipsi iustitiam ab aliis requisierint, aut eis iustitiam quærere voluerint, qualiter inter illos iudicium terminetur. Primò omnium de illis causis pro quibus iudicatus fuerat ad mortem, nullam potest facere repetitionem: quia omnes res suæ secundùm iudicium francorum in publico fuerunt reuocatæ. Et si aliquid postmodum postquàm ei vita concessa est, cum iustitia acquirere potuerit, in sua libertate teneat & defendat secundùm legem: in testimonium autem non suscipiatur, nec inter Scabinos ad legem iudicandam teneatur. Et si ad sacramentum aliquid iudicatum fuerit quod iurare debeat, si aliquis ipsum sacramentum falsum dicere voluerit, * contendant. * cõcedatur.

De non cogendo ad pontem ire causa telonij. cap. liv. ❡ Cap. 270.

Vt nullus cogatur ad pontem ire vel ad fluuium transeundum propter telonij causas, quãdo ille in alio loco * compensius illud flumen * competentius.

transire potest. Similiter in plano campo vbi pons nec traiectus est, omnibus præcipimus, vt ibi telonium non exigatur.

De nimium blasphemis latronibus. cap. lxi.

¶ Cap. 271.

De latronibus qui magnam habent blasphemiam, quicunque aliquem ex his comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur.

De eo qui domum alienam cuiuslibet fregerit. cap. lxv. ¶ Cap. 272.

Si quis domum alienam cuiuslibet infregerit, quicquid exinde per vim abstulerit aut rapuerit, aut furatus fuerit, secundùm legem & vadios illi cuius domus fuerit infracta & spoliata, in triplum componat, & insuper bannum dominicum soluat. Si seruus hoc fecerit, *iustitiam superiorem accipiat, & insuper secundùm suam legem compositionem faciat. Si quislibet homo aliquod tale damnum alicui fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, semetipsum in vvadio pro seruo dare studeat, vsque dum plenam compositionem adimpleat.

*potentiam.

De vxoribus defunctorum quam partem post obitum maritorum de collaboratione accipere debeant. Ex lib. iv. cap. ix.

¶ Cap. 273.

Volumus vt vxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem collaborationis, quam simul in beneficio collaborauerunt, accipiant. Et de his rebus quas is qui illud beneficium habuit aliunde adduxit vel comparauit, vel ei ab amicis suis collatum est, has volumus tam ad orphanos defunctorum, quàm ad vxores eorum peruenire.

De viduis pupillis, & pauperibus. cap. xv.

¶ Cap. 274.

Præcipimus vt quandocunque in mallum ante comitem viduæ, pupilli & pauperes venerint, primò eorum causa audiatur & definiatur. Et si testes per se ad causas suas quærendas habere non potuerint, legémque nescierint, comes illos vel illas adiuuet, dando eis talem hominem qui rationem eorum teneat, vel pro eis loquatur.

De raptu viduarum. cap. xvj.

¶ Cap. 275.

Qui viduam intra primos xxx. dies viduitatis, vel inuitam, vel volentem sibi copulauerit, bannum nostrum, id est lx. sol. in triplo componat: & si inuitam eam duxerit, legem suam componat, illa verò vlteriùs non attingat.

De homine publicam pœnitentiam agente, interfecto. cap. xvij.

¶ Cap. 276.

Qui hominem publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & vvergelt proximis eius persoluat.

De homine libero vt potestatem habeat, vbicunque voluerit res suas dare, & qualiter hoc facere debeat. Cap. xviij.

¶ Cap. 277.

Si quis res suas pro salute animæ suæ, vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo suo, aut cuilibet alteri tradere voluerit, eo tempore quando intra ipsum comitatum fuerit, in quo illæ res positæ sunt, legitimam traditionem facere studeat. Quòd si eodem tempore quo illas tradere vult, extra eundem comitatum fuerit, siue in exercitu, siue in palatio, siue in alio quolibet loco, adhibeat sibi, vel de suis pagensibus, vel de aliis qui eadem lege viuant qua ipse viuit, testes idoneos, vel si illos habere non potuerit, tunc de aliis quales sibi meliores inuenire possit, & coram eis rerum suarum traditionem faciat. Et postquam hæc traditio ita facta fuerit, hæres illius nullam de prædictis rebus valeat facere repetitionem. Insuper & ipse fideiussorem per se faciat eiusdem inuestituræ, ne hæredi vlla occasio remaneat hanc traditionem immutandi: sed potius necessitas incumbat illam perficiendi: & si nondum res suas cum hæredibus suis diuisas habuit, non ei hoc sit impedimento: sed cohæres eius si sponte noluerit, aut per comitem aut permissum eius distringatur, vt diuisionem cum illo faciat ad quem defunctus hæreditatem suam voluit peruenire. Et si cuilibet ecclesiæ eam tradere rogauit, cohæres eius eam legem cum illa ecclesia de prædicta hæreditate habeat, quam cum alio cohærede suo habere debuit. Et hoc obseruetur erga patrem & filium & nepotem vsq; ad annos legitimos, postea ipsæ res ad immunitatem ipsius ecclesiæ redeant.

De adulteratoribus monetæ. cap. xxxj.

¶ Cap. 278.

Quicunque falsam monetam percussisse probatus fuerit, manus eius amputetur. Et qui hoc consensit: si liber est, lx. sol. componat: si seruus, lx. ictus accipiat.

De terra tributaria cap. xxxv.

¶ Cap. 279.

Quicunque terram tributariam vnde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad ecclesiam, cuilibet alteri tradiderit: is qui eam susceperit, tributum quod inde soluebatur, omni modo ad partem nostram persoluat: nisi fortè talem firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi per donatum possit ostendere.

De terra censuali. cap. xxxvij.

¶ Cap. 280.

Si quis terram censualem habuerit, quam antecessores sui, vel ad aliquam ecclesiam, vel ad villam nostram dederunt, nullatenus eam secundùm legem tenere potest: nisi ille voluerit ad cuius potestatem vel illa ecclesia, vel illa villa pertinet: nisi fortè filius aut eius nepos sit qui eam tradiderit, & ei eadem terra ad tenendum placitata sit. Sed in hac re considerandum est, vtrùm ille qui hanc tenet diues an pauper sit, & vtrùm aliud beneficium habeat, vel etiam proprium. Et qui horum neutrum habet, circa hunc misericorditer agendum est, ne ex toto dispoliatus in egestatem incidat, aut talem ille censum inde persoluat, qualis ei fuerit constitutus: vel portionem aliquam inde in beneficium accipiat, vnde se sustentare valeat.

De debito ad opus dominicum revuadiato. cap. lvj. ¶ Cap. 281.

Vt debito, quod ad opus nostrum fuerit revvadiatum, talis consideratio fiat: vt is qui ignoranter

tanter peccauit, non totum secundùm legem soluere cogatur, sed iuxta quod possibile visum est. Is verò qui tantùm mala voluntate peccauit, totam legis compositionẽ cogatur exoluere.

De eo qui per inuidiam, vel per dolum, liberi vel serui domum incenderit. Ex lib. v. Capitularium cap. ccclj.

¶ CAP. 282.

Si quis per aliquam inuidiam, vel dolum in nocte vel in die ignem imposuerit, & incenderit liberi vel serui domum, primò omnia ædificia restituat. Et quicquid ibi abstulerit componat, & insuper lx. solidis sit culpabilis, & publica pœnitentia secundùm iudicium sacerdotũ mulctetur. Et quanti homines de ipso incendio euaserint, vnicuique secundùm legem componat, & omnia quæ ibi perdiderint restituat.

Vt si quis seruum alienum iniustè accusauerit, domino simile mancipium pro hoc facto reddat. cap. ccclij. ¶ CAP. 283.

Si quis seruum iniustè accusauerit alienum, & innocens tormenta pertulerit, domino simile mancipium pro hoc facto reddat. Si verò innocens in tormentis mortuus est, duos seruos eiusdem meriti sine dilatione domino restituat.

De eo qui causam alterius tulerit de loco suo. cap. ccclx. ¶ CAP. 284.

Si quis causam alterius tulerit de loco suo, ipsam illæsam reddat aut similem. Si verò foras aliquam traxerit & absconderit, atque negauerit interrogatus, furtiuam componat.

De venditionibus vili pretio vel cum vitio distractis. cap. ccclij. ¶ CAP. 285.

Placuit in venditione hanc formam seruari: vt seu res seu mancipia, vel quodlibet genus animalium venundetur, nemo propterea venditionis firmitatẽ irrumpat, quòd dicit se vili pretio vendidisse: sed postquam factum est negotium, non sit mutatum, nisi fortè vitium sibi à venditore celatum inuenerit. Si autem venditor dixerit vitium, stet emptio, & non sit mutata. Si autem non dixerit, mutare potest in illa die, & in alia, siue in tertia die. Et si ampliùs de tribus noctibus illud habuerit, postea non potest mutare: nisi fortè eum inuenire intra tres dies non potuerit: tunc quando inuenerit, recipiat, quia vitium vendidit. Et si noluerit recipere, iuret cum suis sacramentalibus, quòd vitium ibi nullum sciebat in illa die, quando negotium fecit, & stet factum.

Vt qui arras dederit pro quacunque re, pretium reddere compellatur. Capitulo ccclxiij.

¶ CAP. 286.

Qui arras dederit pro quacunque re, pretium cogatur implere, quod placuit emptori.

Vt peregrinos transeuntes nemo inquietet. cap. ccclxiv. ¶ CAP. 287.

Placuit ne peregrinos transeuntes quis inquietare præsumat, eisque nocere audeat: quia alij propter dominum, alij propter suas discurrunt necessitates. Quòd si aliquis præsumptuosus fuerit, qui peregrino nocuerit vel eum afflixerit, aut dispoliauerit, læserit, plagauerit, ligauerit, vendiderit, vel occiderit: ipsi peregrino sigillatim dupliciter, sicut de alio homine solet componi, aut suo seniori vel socio cum sua lege componat. Quòd si mortuus fuerit, & seniorem ibi vel socium non habuerit, tunc Episcopus aut sacerdotes eiusdem pagi ipsam compositionem in duplo, sicut de indigena distringente iudice accipiant, & in suam eleemosynam illa tribuant, & insuper 60. sol. fisco cogatur persoluere. Et si peregrinum viuentem reliquerit, omnem iniuriam ei factam, & quicquid illi intulit, dupliciter (vt prædictum est) & per singula illi componat, sicut solet de infra prouinciam aliquem componere. Si autem eum occiderit, vt liberum hominem de ipsa prouincia, in duplo componat, & ipsa pecunia à memoratis sacerdotibus in sua detur eleemosyna. Quoniam dominus ait: Peregrinum & aduenam non contristabis. *Exod. 22.*

De eo qui alicuius quadrupedis vnum oculum excusserit. Cap. ccclxvi.

¶ CAP. 288.

Si quis alicuius caballo vel boui, vel quilibet de quadrupedibus vnum oculum excusserit, appretietur illud pecus quod valet, & partem tertiam componat.

De eo qui iussu regis vel ducis aliquem occiderit. Cap. ccclxvij.

¶ CAP. 289.

Si quis iussione regis vel ducis illius qui ipsam prouinciam regit, hominem occiderit, non requiratur ei, nec propterea faidosus sit, quia lex & iussio dominica occidit eum, & ipse non potuit contradicere. Princeps verò & successores eius defendant eum, & totam progeniem eius, ne ob hoc pereat, aut malum patiatur. Quòd si propterea ipse aut eius progenies aliquid mali passi fuerint, aut occisi, dupliciter componantur.

De eo qui scripturas protulerit, vt veritatem eius testibus probet. Cap. ccclxviij.

CAP. 290.

Si quis scripturam profert, veritatem eius testibus probare debet. Quia in omnibus causis constitutum est, vt scripturam prolator affirmet.

De asino, boue, oue, omnique iumento, amico ad custodiendum tradito. Cap. xxiij.

¶ CAP. 291.

Si quis commendauerit amico asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, & mortuum fuerit aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullúsque hoc viderit, iusiurandum erit in medium, quòd non extenderit manum in rem proximi sui, suscipiátque dominus iuramentum, & ille reddere non cogatur. Si furto sublatum fuerit, restituat damnum domino suo. Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restauretur. Qui à proximo suo quicquam horum mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præsente, reddere compellatur. Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituatur: maximè si conductus venerit pro mercede operis sui.

Qui seduxerit virginem desponsatam, vel dormierit cum ea. Cap. xxiv.

¶ Cap. 292.

Si seduxerit quis virginem desponsatam, & dormierit cum ea, dotabit eam & habebit vxorem.

De patre puellæ si eam dare noluerit, vt reddat pecuniam iuxta morem dotis. cap. xxv. ¶ Cap. 293.

Si pater noluerit virginem dare, reddat pecuniam iuxta morem dotis quam virgines accipere consueuerunt.

De eo qui propter Deum furtū confessus fuerit. cap. xxxviij. ¶ Cap. 294.

Si propter Deum confessus fuerit homo furtum quod fecit, reddat capitalem & quintam partem desuper ei in quem peccauit.

De his qui fidelium oblationes auferunt, vel vastant, aut sine proprij Episcopi iussione dant vel accipiunt. cap. lxxxiv.

¶ Cap. 295.

Qui fidelium oblationes ab ecclesiis vel à iure sacerdotum auferunt, vel ablatas accipiunt, non solùm aliena vota dirumpūt, sed & sacrilegium operantur, necnon & ecclesiæ Dei fraudatores existunt. Quia ecclesiæ aliquid fraudari, vel auferri sacrilegium esse à maioribus approbatur.

Ne Episcoporum vel reliquorum sacerdotū vita turbetur. cap. civ. ¶ Cap. 296.

Nullis vita Præsulum turbetur excessibus, quia valde indignum est, vt qui throni Dei vocantur, aliqua motione turbentur, aut iniquè tractentur. Vnde est illud: Qui vos tangit, quasi
Zachar. 2. pupillam oculi mei tangit. & illud: Qui vos au-
Luc. 10. dit me audit, & qui vos spernit me spernit. Et
Matth. 18. rursus: Qui scandalizauerit vnū de pusillis istis, melius est illi, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Quod sacrilegium sit auferre quæ à principibus concessa sunt ecclesiis, vel quæ singuli antistites impetrauerunt: & vt clerici non accusentur ad iudices seculares, sed ad Episcopos proprios. cap. cxj. ¶ Cap. 297.

Quæcunque à singulis regibus circa sacrosanctas ecclesias sunt constituta, vel singuli quique antistites pro causis ecclesiasticis impetrarunt, sub pœna sacrilegij iugi solidata æternitate seruentur. Clerici etiam non secularibus iudicibus, sed Episcopali audientiæ reseruentur: fas enim non est, vt diuini muneris ministri temporali potestati subdantur.

De his qui ecclesiastica priuilegia violant vel dissimulant. cap. cxvj. ¶ Cap. 298.

Si ecclesiæ venerabilis priuilegia cuiusquam fuerint temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum hoc in triplo iuxta legum sanctionem, ecclesiæ cui factum est, componatur: nobisque bannus noster in triplo, hoc est ter lx. sol. persoluatur.

Vt socios suos nominet apud quem pars rapinæ fuerit inuenta. Capitulo cxxxvij.

¶ Cap. 299.

Apud quem scelus agnoscitur, & pars rapinæ fuerit inuenta, statim socios suos nominare cogatur. Quòd si nominare noluerit teneatur ad vindictam.

Contra priorum definitionem filio vel hæredi non licere venire. cap. cl. Cap. 300.

Filio vel hæredi contra priorum iustam aut legitimam definitionem venire non liceat: quia iustè repellitur præsumptio illius qui facta seniorum iniustè conatur irrumpere.

De his qui furibus conscij fuerint. cap. clx.

¶ Cap. 301.

Non solùm ille qui furtum fecerit, sed etiam & quicunque conscius fuerit, vel furto ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, & simili vindictæ subiaceat.

De eo qui filios non habuerit, & in eorum locum alium sibi hæredem facere voluerit. cap. ccxij. ¶ Cap. 302.

Qui filios non habuerit, & alium quemlibet hæredem sibi facere voluerit, coram rege, vel coram comite & scabinis, vel missis dominicis qui ab eo ad iustitias faciendas in prouincia fuerint ordinati, traditionem faciat.

De fugitiuis & peregrinis, vt distringantur. cap. ccxxij. ¶ Cap. 303.

De fugitiuis ac peregrinis vt distringantur, vt scire possimus qui sint, aut vnde venerunt.

De armillis & bruniis negotiatoribus non dandis. cap. ccxxiij. ¶ Cap. 304.

Vt armillæ & bruniæ non dentur negotiatoribus.

Ne quis præsumat hominem sine causa ad iudicium mittere. cap. ccxxviij.

¶ Cap. 305.

Vt nullus præsumat hominem ad iudicium mittere sine causa: nisi iudicatum fiat.

Vt nullus præsumat teloneum rodaticum vel pulueraticum recipere. cap. ccxliij.

¶ Cap. 306.

Vt nullus homo præsumat teloninm per vias vel per villas rodaticum, nec pulueraticum recipere.

De eo cui non rectè iudicatur. cap. ccliij.

¶ Cap. 307.

Vt si aliquis voluerit dicere quòd iustè ei nō iudicetur, tunc in præsentiam nostram veniat, aliter verò non præsumat in præsentiam nostrā venire pro alterius iustitia dilatanda.

Ne aliquis ab ignoto homine equum, bouem, vel aliud animal emat. cap. ccxciv.

¶ Cap. 308.

Vt nullus comparet caballum, bouem, aut iumentum, vel aliud animal, nisi illum hominē cognoscat qui eum vendidit, & de quo est, & vbi manet, & quis est eius senior.

De Episcopo qui ab aliquo impetitur, vt si ipse quæstionem aliquam retulerit, per Episcopos iudices causa terminetur. cap. cccix.

¶ Cap. 309.

Si quis Episcopus à quoquam impetitur, vel ille aliquam quæstionē retulerit, per Episcopos iudices causa finiatur, siue quos eis primates dederint, siue quos ipsi vicinos ex consensu delegerint.

Si possessor per violentiam expellatur. Cap. cccliv. ¶ CAP. 310.

Quicunque violenter expulerit possidentem priusquàm pro ipso iudicis sententia procedat, si causam meliorẽ habuerit, ipsam causam de qua agitur perdat. Ille verò qui violentiam pertulit, vniuersa in statu quo fuerant recipiat, & quæ possedit securus teneat. Si verò illud inuadit quod per iudicium obtinere potuit, & causam amittat, & aliud tantum quantum inuasit reddat expulso.

Si ad diripiendum quisque alios inuitasse reperiatur. cap. ccclij.

¶ CAP. 311.

Si quis ad diripiendum alios inuitauerit, vt cuiuscunque rem euertat, aut pecora vel animalia quæcunque diripiat, illi cuius res direpta est in septuplum quæ sublata sunt restituat: si verò qui cum ipso fuerint, ingenui sint, quinos solidos componere compellantur. Aut si non habuerint vnde componant, 150. flagella suscipiant. Si verò serui hoc sine domini voluntate commiserint, centenis quinquagenis flagellis verberentur, & ab eis res omnes integro in statu reddantur.

Vt iudicandus si ita maluerit, ad episcopale iudicium dirigatur, & quicquid Episcoporum fuerit sententia definitum, immobile permaneat: & vt vnius etiam Episcopi testimonium ratum sit. cap. ccclxvi.

¶ CAP. 312.

Quicunque litem habens siue possessor siue petitor fuerit, vel in initio litis, vel decursis temporum curriculis, siue cum negotium peroratur, sine cum iam cœperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ legis antistitis, ilico sine aliqua dubitatione, etiamsi alia pars refragatur, ad Episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in iudicio captione præscriptionis vincula promi non patiuntur, inuestigat & promit sacrosanctæ religionis authoritas. Omnes itaque causæ quæ vel prætorio iure vel ciuili tractãtur, Episcoporũ sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis iure firmentur. Nec liceat vlteriùs retractari negotium quod Episcoporum sententiis deciderit. Testimonium etiam ab vno licet Episcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant: nec alius audiatur, cùm testimonium Episcopi à qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis authoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine consciẽtia mentis illibatæ protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes.

Ex libro legum Theodosij tertio, cap. xij. de incestis. cap. cccex.

¶ CAP. 313.

Quòd incesti non sint legitimi hæredes: sed infamia sint notatæ vtræque personæ.

Vt ita valeat commutatio, sicut & emptio. cap. cccexvij. ¶ CAP. 314.

Commutatio si non fuerit per vim & metum extorta, talem qualem & emptio habeat firmitatem.

De homicidis, maleficis, veneficis, conuictis, appellare volentibus non audiendis. Ex lib. vij. cap. clxxxi. ¶ CAP. 315.

In ciuilibus causis vel leuioribus criminibus legibus dilatio præstanda est. Homicidæ, adulteri, venefici, conuicti, si appellare voluerint, non audiantur.

De causis in iudicio conuincendis, & de sententia aduersus absentes infirmanda, & de causis in iudicio non reuoluendis, & vt absentes non damnentur, & quòd absentes per alium nec accusare nec accusari possint. cap. cciv.

¶ CAP. 316.

Conuinci nemo potest in iudicio sine testibus aut scriptura. Sententia absente parte alia, à iudice data, nullam obtinet firmitatẽ. Causa inter præsentes iudicata, post decendium reuolui non potest. Nec inter absentes post vicendium. In causa capitali absens nemo damnetur, neq; absens per alium accusatorem accusari potest.

Vt ea quæ ad perpetuam vtilitatem sunt instituta, inconuulsa permaneant. cap. ccxxvij.

¶ CAP. 317.

Quæ ad perpetuam vtilitatem sunt instituta, nulla commutatione varientur. Nec ad priuatũ trahantur commodum, quæ ad bonũ sunt commune præfixa. Et manentibus terminis quos statuerunt patres, nemo damnet alienum, sed intra fines proprios atque legitimos prout quis voluerit, in latitudine se charitatis exerceat.

De Iudicibus contra legem iudicantibus, & legem audire nolentibus. cap. ccxlix.

¶ CAP. 318.

Quicunque iudex oblatas sibi in iudicio leges vel iuris species audire noluerit, & contra eas iudicauerit, ex hac re conuictus, in carcerem deportetur.

Quod de criminibus definitis non liceat postmodùm mouere certamen. cap. ccxcj.

¶ CAP. 319.

De his criminibus de quibus absolutus est, ab eo qui accusauit refricari accusatio non potest.

De tenendis ad solutionem qui debitum promittunt. cap. ccxcvij. ¶ CAP. 320.

Si quis pro alterius debito se pecuniam promiserit redditurum, ad solutionem statutæ promissionis est retinendus.

De his qui ad vendendum alterius rem acceperint, quid agendum sit. cap. ccxcviij.

CAP. 321.

Si facto pretio rem vendendam aliquis cuicunque tradiderit, & dum ab eo vendenda profertur, quacunque occasione perierit, ei perit qui eam dederat distrahẽdam. Cæterùm si rem acceptam non rogante domino, sed promittente eo qui accepit dum vellet venũdare perdiderit, sibi rei perditæ ingerit detrimentum.

De his qui aliis aliquid debent, & ipsis ab eis aliquid debetur, vt in solutionem computentur. cap. ccciij.

¶ CAP. 322.

Si quis debeat alicui solidos decem, & ille qui debet de quacunque ratione debeantur illi à creditore suo solidi quinque, & veniat creditor totos decem solidos à debitore petat: si probauerit ille debitor sibi ad eo quinque solidos deberi quare illum in solidum pro totis decem solidis conuenit, causam perdit

qui noluit debitum compensare. Similis ratio est de frumento, vel de aliis speciebus.

De his qui filiisfamilias aliquid commodauerint quid agendum sit. Cap. ccciv.

¶ Cap. 323.

Qui filiofamilias contra interdicta legum inscio patre pecuniam commodauit, eam nec viuente nec mortuo patre ab eodem poterit postulare.

De peruasoribus finium priusquam causa iudicio terminetur. cap. ccccxxv.

¶ Cap. 324.

Si peruasor finium fuerit approbatus, eò quòd priusquàm aliquid iudicio terminetur, id quod alter tenuerat inuasisse, non solum illud quòd malè præsumpserit, amittat sed ne vnusquisque rem alienam occupet, cùm fuerit in causa deuictus peruasor iuris alieni, tantum spatij restituat, quantum præsumpserit inuadere.

Quòd non solùm qui furtum fecerint, sed & qui ad hoc perficiendum adiutorium aut consilium dederint, furti actione sunt tenendi. cap. cccxl.

¶ Cap. 325.

Non tantùm qui furtum fecerit, sed etiam is cuius opere aut consilio furtum factum fuerit, furti actione tenebitur.

Qui sint agnati & qui sint cognati. cap. cccxlj.

¶ Cap. 326.

Agnati sunt, qui per virilem sexum descendunt: Cognati autē qui per fœmineum. Et ideo patrui vel patruorum filij agnati sunt, & non cognati. Auunculi verò & auunculorum filij, cognati sunt & non agnati.

De his qui domos effregerint, vel villas expoliauerint, aut expugnauerint, vel rapinas fecerint, quid agendum sit. cap. cccxliij.

¶ Cap. 327.

Si qui ædes aliquas villásve expoliauerint, effregerint, expugnauerint, vel rapinas fecerint, si quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniantur. Telorum autem appellatione omnia ex quibus saluti hominis noceri possit, accipientur.

De his qui latrones vel reliquos malefactores susceperint. cap. cccxliv. ¶ Cap. 328.

Receptores aggressorum, itémque latronū, eadem pœna afficiuntur qua ipsi latrones. Sublatis enim susceptoribus grassantium cupido conquiescit.

De his qui incendium fecerint. cap. cccxlv.

¶ Cap. 329.

Si aliquis malitiæ studio incendium miserit, de hoc crimine conuictus pœnis grauissimis iubetur interfici. Quòd si per negligentiam factū incendium comprobatur, damnum quod cuicunque illatum fuerit, réique quæ incendio perierit dupli satisfactione farciatur.

Quòd hi qui pro iniuria mediocri damna subire compelluntur, infames efficiūtur. cap. cccliij.

¶ Cap. 330.

Qui pro iniuria mediocri æstimatæ iniuriæ damna subire compellitur, quamuis ciuiliter videatur addictus, tamen infamis efficitur.

De his qui res alienas violenter occupant, quicquid ibi perditum vel alienatum fuerit, eis quibus competebant pleniter restaurent. Cap. ccclv. ¶ Cap. 331.

Si ex rebus quas violenter aliquis occupauit, quælibet sub quacūque occasione perierint aut arserint, vel serui violēter occupati mortui fuerint, qualibet fraude illius qui occupauit id quod perit factum non videatur, tamen ab ipso quæcunque perierint reddenda sunt, qui rem iuris alieni violenter visus est occupasse.

De familiaribus, vel hominibus tam liberis quā seruis dominum accusantibus, vel secreta eius prodentibus, quid agendū sit. cap. ccccxl.

¶ Cap. 332.

Si quis ex familiaribus vel ex seruis cuiuslibet domus, cuiuscunque criminis delator atque accusator emerserit, eius existimationem, caput, atque fortunas petiturus cuius familiaritati vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, ante examinatum iudicium, in ipsa expositione criminū atque accusationis exordio vltore gladio feriatur. Vocem enim funestam potius intercidi quàm audiri oportet. Eorum verò accusandi sacerdotes vel testificandi in eos os obstruimus, quos non humanis sed diuinis vocibus mortuos esse scimus.

De causis definitis minimè renouādis. cap. ccccl.

¶ Cap. 333.

Flagitari iudicium non debet de causa quæ definita vel iudicata est.

De eo qui post veritatem repertam aliquid deinceps discutit. cap. ccclxx.

¶ Cap. 334.

Quisquis enim post veritatem repertam aliquid vlteriùs discutit, mendacium quærit. Idcirco ab omnibus cautè agendum est.

De his qui seruorum matrimonia dirimunt, cap. ccclxxij. ¶ Cap. 335.

Dictum nobis est, quòd quidam legitima seruorum matrimonia potestatiua quadā præsumptione dirimant, non attendentes illud euangelicum, Quod Deus coniunxit homo nō separet. *Matth 19.* Vnde nobis visum est, vt coniugia seruorum nō *Marc. 10.* dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant, sed in vno coniugio permanentes dominis suis seruiant. Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

De his qui ex industria peccant. cap. ccclxxv.

¶ Cap. 336.

Sed nec hoc prætereundum putamus, quòd quidam ex industria peccantes propter eleemosynarum largitionem quandam sibi promittunt impunitatem. Eleemosyna enim extinguit peccata: iuxta illud, Ardentē ignem extinguit aqua, *Eccl. 3.* & eleemosyna extinguit peccata: Sed ea quæ aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea verò quæ ex industria ad cuiuslibet libidinem explendam idcirco fiūt vt eleemosynis redimantur, nequaquā eis redimi possunt. Quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, vt eis impunè peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet vt eleemosynā faciat, sed ideo eleemosynam facere debet, quia peccauit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

Vt Comites & Iudices viles personas non admittant ad testimonium. Cap. ccclxxi.

¶ Cap. 337.

Summoperè admonendi sunt Comites & Iudices ne viles & indignas personas coram se permittant ad testimonium accedere: quoniam multi sunt qui periurare pro nihilo ducunt, in tantùm vt pro vnius diei satietate, aut pro quolibet paruo pretio ad iuramentum conduci possint, animas suas periurio perdere minimè formidant. Quamobrem tales nequaquā ad quodlibet testimonium admittendi sunt. Et hoc notandum quòd non solùm illi qui periurant, sed etiam qui periuris consentiunt, simili plectendi sunt damnatione.

De eo qui decimam dare neglexerit ecclesiæ cuius esse debet, alteri que ecclesiæ eandem dederit. cap. ccclxxvij.

¶ Cap. 338.

Quicunque decimam abstrahit de ecclesia ad quam per iustitiam dari debet, & eam præsumptuosè, vel propter munera aut amicitiam vel aliam quamlibet occasionem ad alteram ecclesiam dederit, à comite vel à misso nostro distringatur, vt eiusdem decimæ quantitatem cum sua lege restituat.

De malis scabinis eiiciendis. cap. ccclxxviij.

¶ Cap. 339.

Vt missi nostri vbicunque malos scabinos inueniunt eiiciant, & totius populi consensu in loco eorum bonos eligant: & cùm electi fuerint, iurare faciant vt scienter iniustè iudicare non debeant.

De melioribus & veracioribus eligendis. cap. ccclxxix. ¶ Cap. 340.

Vt omni comitatu hi qui meliores & veraciores inueniri possunt eligantur à missis nostris ad inquisitiones faciendas & rei veritatem dicendam, & adiutores comitum sint ad iustitias faciendas.

De scabinis qui propter munera aut amicitiam iniustè iudicauerint. cap. ccclxxx.

¶ Cap. 341.

Volumus vt quicunque de scabinis deprehensus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam iniustè iudicasse, per fideiussores missus ad præsentiam nostram veniat. De cætero omnibus scabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam iustum iudicium vendere præsumat.

De eo qui res alienas malo ingenio emptas filio suo aut cuilibet personæ legitimos annos non habenti tradiderit. cap. ccclxxxj.

¶ Cap. 342.

Quicunque res alienas cuilibet homini vendiderit, & ipse homo easdem res comparatas habet per malum ingenium, proprio filio aut alteri cuilibet necdum legitimos annos habenti iustitiæ tollendæ causa tradiderit, volumus atque firmiter præcipimus, vt si pater eiusdem paruuli vixerit, ipse intret in causam rationem reddendi pro filio suo. Si autem ipse pater mortuus est, tunc legitimus eius propinquus, qui iustè ei tutor, aut defensor esse videtur, pro ipso rationem reddere compellatur. Similiter de aliis omnibus iustitiis ad eum pertinentibus, excepta sua legitima hereditate quæ ei per successionem parentum suorum legitimè euenire debuit. Quòd si quis hanc nostram iussionem contempserit vel neglexerit, sicut de cæteris contemptoribus ita de eo agatur. Is verò qui easdem res primus inuasit, nec non & emptores excepta sola persona paruuli, hoc quod fraudulenter admiserunt intra patriam, emendare cogantur, & postea sicut contemptores iussionis nostræ sub fideiussoribus ad nostram præsentiam venire compellantur.

De eo qui de obiectis se expurgare noluerit. Cap. ccclxxxij. ¶ Cap. 343.

Probat illa vera esse, quæ aduersùm se dicta sunt: qui ad ea confutanda minimè vult adesse. Vnde in secularibus legibus inuenitur scriptum: Iniustè victus infra tres menses reparet causam, quòd si facere neglexerit, sententia quæ aduersùs eum collata fuerit perseueret. Et ne sit vobis contrarium, vel etiam ne miremini quòd de secularibus legibus locutus sum in nostro iudicio, quia ecclesiasticæ leges & diuinæ eas recipiunt.

Vt quos regia potestas in gratiam receperit, his etiam minores potestates communicent. cap. ccclxxxiij.

¶ Cap. 344.

Si quos culpatorum regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes effecerit, hos etiam sacerdotum & populorum conuentus suscipere in ecclesiastica communione debebit, vt quod principalis pietas recipit, nec à sacerdotibus Dei extraneum habeatur.

Vt seculari potentia compescantur qui monitis sacerdotem obedire contemnunt. Libelli secundi xl. cap. ccclxxxiv.

¶ Cap. 345.

Qui sacerdotum admonitionibus nolunt obedire; volentes in suis criminibus perdurare, oportet eos per disciplinam secularis potentiæ, à tam praua coërceri consuetudine.

De hominibus impari conditione coniugatis. cap. xvj. ¶ Cap. 346.

Homines liberi qui vxores fiscalinas regias, & fœminæ liberæ quæ homines fiscalinos regios accipiunt, nec de hæreditate parentum, nec de causa quærenda, nec de testimonio pro hac re abiiciantur.

De eo qui latroni dederit mansionē. cap. xxiij.

¶ Cap. 347.

Quicunque latroni mansionem dederit, si Francus, cum duodecim similibus Francis iuret, quòd ipse latronem eum fuisse non scisset. Si iurare non poterit, quasi latro iudicetur.

De rixantibus, si alter eorum quoquomodo percussus lecto decubuerit.

¶ Cap. 348.

Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, & ille mortuus non fuerit, & iacuerit in lecto, si surrexerit & ambulauerit foris super baculum suum,

innocens erit: ita tamen vt operas & impensas eius in medicis restituat.

Si in apertam negligenter cisternam quoddam ceciderit iumentum. Cap. xvi.

¶ Cap. 349.

Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium, quod autem mortuum est, ipsius erit.

Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit domino sciente, vitiosum esse bouem suum. cap. xvij. ¶ Cap. 350.

Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit, vendent bouem viuum, & diuident pretium & cadauer. Si verò sciebat dominus eius quòd bos vitiosus erat, & noluit eum custodire, reddat bouem pro boue, & cadauer integrum accipiat.

De eo qui furatus fuerit ouem aut bouem. cap. xviij. ¶ Cap. 351.

Qui furatus fuerit bouem, aut ouem, quinque boues pro vno restituat, & quatuor oues pro vna.

De fure, si inter furandum occisus fuerit. cap. xix. ¶ Cap. 352.

Si effregerit fur domum, siue suffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit.

De eo qui lędit agrum vel vineam, & sinit iumentum suum aliena depascere. cap. xx. Cap. 353.

Si læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit iumentum suum vt depascatur aliena, quicquid optimum habuerit in agro vel in vinea, pro damni æstimatione restituat.

De eo qui ignem accendi per quem alicui damnum euenit. cap. xxj.

¶ Cap. 354.

Si egressus ignis inuenerit spicas, & comprehenderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris, reddat damnum qui ignem succenderit.

Vindicta in aduocatum cupidum. cap. lvij.

¶ Cap. 355.

Si aduocatus in causa suscepta iniqua cupiditate fuerit repertus, à conuentu honestorum, iudiciorúmque communione separetur: & videant ne iudicis, & assertoris personam accipiat.

Pœna serui delatoris domini sui. cap. clxxvij.

¶ Cap. 356.

Seruus si super dominum suum fuerit delator, etiam si obiecta probauerit, puniatur.

Omnes qui sunt anathema ne publicam habeant vocem. cap. ccxv.

¶ Cap. 357.

Omnium anathematum vox in accusatione vel testimonio, aut humano iudicio pleniùs non audiatur.

Vt fures & malefactores idoneis testibus conuicti secundùm legem moriantur. cap. cclvii. ¶ Cap. 358.

De furibus & malefactoribus decreuimus obseruari, vt si quinque aut septem bonæ fidei homines absque inimicitia præposita. criminosum cum sacramenti interpositione esse dixerint, sicut contra legem fecit, sic secundùm legem moriatur.

Ne quis debitorem teneat contempto fideiussore. cap. cccxxxiv. ¶ Cap. 359.

Si quis contempto fideiussore debitorem suum tenere maluerit, fideiussor vt hæres eius à fideiussione liberatur.

De conscijs alienorum peccatorum. cap. cccxxxvi. ¶ Cap. 360.

Peccatorum alienorum conscij nisi emendationis & salutis causa prodiderint, delinquunt.

Vt contra extraneos parentela aut propinquitas testimoniũ minimè dicat. cap. ccxlviij.

¶ Cap. 361.

Fratres, sorores, vterini, patrui, auunculi, materteræ, seu eorum filij, item nepotes, neptes, consobrini, vel amitini, seu etiam quidam ex propria consanguinitate in iudicio aduersùs extraneos testimonium dicere non permittimus: nisi forsitan parentes eiusdem cognationis inter se litem habuerint, aut in causa de qua agitur aliam omnino ingenuitatem deesse constiterit.

Quod ea quæ domino consecrantur, ad ius ecclesiasticum pertineant. cap. cccxciv.

¶ Cap. 362.

Ea quæ domino offeruntur vel consecrantur ad ius pertinent sacerdotum. Et sacrilegi sunt omnes qui ea auferunt, vel in aliud transferunt.

D. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI,

DECRETI PARS DECIMA-SEPTIMA.

CONTINENS SPECVLATIVAS Sanctorum Patrum sententias de Fide, Spe, & Charitate.

Aug. tract. de primi hominis creatione, tom. 9.

QVANTA SIT DIGNITAS CONDITIONIS HVMANÆ, & ne quis ab ea seruili conditione degeneret.

¶ CAPVT PRIMVM.

TANTA dignitas humanæ conditionis esse dignoscitur, vt non solum iubentis sermone, vt alia sex dierum opera, sed consilio sanctæ Trinitatis, & opera diuinæ maiestatis creatus sit homo: vt ex primo conditionis honore intelligeret quantum suo conditori deberet, dum tantum in conditione mox dignitatis priuilegium præstitit ei conditor, vt tantò ardentius amaret conditorem, quantò mirabiliùs se ab eo conditum intelligeret. *Genes. 1.* Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Nec ob hoc solum quòd sanctæ Trinitatis consilio † sic ab excellentia conditoris conditus sit, sed etiam quòd ad imaginem & similitudinem suam ipse creator omnium eum creauit, quod nulli alij ex creaturis donauit. (*† sit excellenter à conditore conditus.*) Quæ imago diligentiùs interioris hominis nobilitate est consideranda. Primò siquidem, vt sicut Deus semper vbique totus est, omnia viuificans, mouens, & gubernans, sicut Apostolus confirmat dicens, *Act. 17.* quod in eo viuimus, mouemur, & sumus: sic anima in suo corpore vbique tota viget, viuificans illud, mouens & gubernans. Neque enim in maioribus sui corporis membris maior est, in minoribus minor: sed in minimis tota, & in maximis tota. Et hæc est imago vnitatis omnipotentis Dei, quam anima habet in se, quæ quoque quandam sanctæ Trinitatis habet similitudinem. Primò in eo, quia sicut Deus est, viuit, & sapit, ita anima secundum suum modum est, viuit, & sapit. Est quoque & alia Trinitatis similitudo in ea, qua ad imaginem sui conditoris perfectæ quidem & summæ Trinitatis, quæ est in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, condita est. Et licet vnius sit illa naturæ, tres tamen in se dignitates habet, id est, intellectum, voluntatem, memoriam. Quod idem licet aliis verbis, in Euangelio designatur, cum dicitur: Diliges Dominum Deum tuum *Matth. 22.* ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, id est, ex toto intellectu, & ex tota voluntate, & ex tota memoria. Nam sicut ex Patre generatur Filius, ex Patre & Filio procedit Spiritus sanctus, ita per intellectum generatur voluntas, & ex his item ambobus procedit memoria, sicut facilè à sapiente quolibet intelligi potest. Nec enim anima perfecta potest esse sine his tribus, nec horum trium vnum aliquid, quantum ad suam pertinet beatitudinem, sine aliis duobus integrum constat. Et sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus non tres dij, sed vnus est Deus, tres habens personas, ita & anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen tres animæ in vno corpore, sed vna anima tres habens dignitates: atque in his tribus eius imaginem mirabiliter gerit in sua natura noster interior homo, ex quibus quasi excellentioribus animæ dignitatibus iubemur diligere conditorem: vt quantum intelligitur, diligatur, & quatenus diligitur semper in memoria habeatur. Nec solum sufficit de eo intellectus, nisi fiat voluntas in amore: nec duo hæc sufficiunt, nisi memoria addatur, qua semper in mente intelligentis & diligentis maneat Deus, sic vt nullum possit esse momentum, quo præsentem eum non habeat memoria. Et hæc de imagine habeto. Nunc verò de similitudine aliqua intellige, quæ in moribus cernenda est, vt sicut *Similitudo Dei in homine.* Deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creauit charitas est, & bonus est, & iustus, patiens, † mundus, & misericors, & cætera virtutum insignia quæ de eo leguntur: ita homo creatus est, vt virtutes easdem haberet, quas quantò plus quisque in semetipso habet, tantò propinquior est Deo, & maiorem sui conditoris (*† multum & misericors.*)

gerit similitudinem. Quando vadit aliquis per deuia vitiorum & diuortia criminum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degener oberrat, tunc fiet de eo quod scriptum est: Et homo cùm in honore esset non intellexir, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quis maior honor potuit homini esse, quàm vt ad similitudinem sui conditoris conderetur, & eisdem virtutum vestimentis ornaretur quibus & conditor? [ita nullum debet esse momentum, quo homo vtens Dei bonitate & misericordia, non sit memor eius] de quo scriptum est: Dominus regnauit, decorem indutus est; id est, omnium virtutum & totius bonitatis decore ornatus. Sed quod maius homini potest esse dedecus, aut infœlicior miseria, quàm vt hac similitudinis gloria Dei conditoris amissa, ad informem & irrationabilem brutorum iumentorum dilabatur similitudinem? Quapropter quisque diligentiùs primæ conditionis suæ excellentiam, & verendam sanctæ Trinitatis in seipso imaginem agnoscat: honoremque similitudinis diuinæ ad quam creatus est, nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate meritorum habere contendat, vt quando apparebit qualis sit, similis ei appareat, qui se mirabiliter ad similitudinem suam in primo Adam condidit, mirabiliúsque in secundo reformauit.

Psal. 48. *Hæc in Aug. non leguntur.* *Psal. 92.*

Quòd anima cùm sit incorporea corporis tamen possit habere similitudinem. Augustinus ad literam. Cap. 2.

De Genesi ad literam lib. 12. cap. 33.

Animam verò non esse corpoream, non me putare sed planè scire, audeo profiteri: tamen habere posse corporis & corporalium omnino membrorum similitudinem quisquis negat, potest negare animam quæ in somnis videt vel ambulare se, vel sedere, vel hac atque illac gressu, aut etiam volatu ferri ac referri, quod sine quadam similitudine corporis non fit. Proinde si hanc similitudinem etiam apud inferos gerit, non corporalem sed corpori similem, ita etiam in locis videtur esse non corporalibus, sed corporalium similibus, siue in requie, siue in doloribus. Quamquam & illud me nondum inuenisse confiteor, inferos appellatos, vbi iustorum animæ requiescunt. Et Christi quidem animam venisse vsque ad ea loca in quibus cruciantur peccatores, vt eos solueret à tormentis, quos esse soluendos occulta sua nobis iustitia iudicabat, non immeritò creditur.

Quòd etiam Christus secundùm carnem fuit in lumbis Abrahæ quando Leui decimatus est. Augustinus. ¶ Cap. 3.

Ibid. lib. 10. cap. 20.

Me non parum mouet, quamuis nullius hominis anima sit in lumbis patris sui, secundum carnem tamen in lumbis Abrahæ constitutum Leui decimatum, & ibi constitutum secundùm carnem Christum non decimatum. Secundùm rationem quippe illam seminalem ibi fuit Leui, qua ratione per concubitum venturus erat in matrem, secundùm quam rationem non ibi erat Christi caro, quamuis secundùm ipsam ibi fuerit Mariæ caro. Quapropter nec Leui nec Christus in lumbis Abrahæ secundùm animam, secundùm carnem verò, & Leui & Christus. Sed Leui secundùm concupiscentiam carnalem: Christus autem secundùm solam substantiam corporalem. Cùm enim sit in semine & visibilis corpulentia, & inuisibilis ratio, vtrunque † concurrit ex Abraham, vel etiam ex ipso Adam vsque ad corpus Mariæ, † quod & ipsum eo modo conceptum & exortum est: Christus autem visibilem carnis substantiam de carne virginis sumpsit. Ratio verò conceptionis eius non à semine virili, sed de longè aliter ac desuper venit. Proinde secundùm hoc quod de matre accepit, etiam † in lumbis Abrahæ fuit. Ille est ergo decimatus in Abraham, qui licet secundùm carnem tantùm, sic tamen fuit in lumbis eius, quemadmodum in sui patris etiam ipse Abraham, id est, qui est sic natus de patre Abraham, quemadmodum de suo patre natus est Abraham: per legem scilicet in membris repugnantem legi mentis, & inuisibilem concupiscentiam, quamuis eam casta & bona iura nuptiarum non sinant valere, nisi quantùm ex ea possunt generi substituendo prospicere. Non autem & ille ibi decimatus est: cuius caro inde non feruorem vulneris, sed materiam medicaminis traxit. Nam cum ipsa decimatio ad præfigurandam medicinam pertinuerit, illud in Abrahæ carne decimabatur quod curabatur, non illud vnde curabatur. Eadem namque caro non Abrahæ tantum, sed ipsius primi, terrenique hominis simul habebat & vulnus præuaricationis, & medicamentum vulneris. Vulnus præuaricationis in lege membrorum repugnante legi mentis, quæ per omnem inde propagatam carnem seminali ratione quasi transscribitur. Medicamentum autem vulneris in eo, quod inde sine opere concupiscentiali in sola materie corporali per diuinam conceptionis, formationisque rationem de virgine assumptum est, propter mortis sine iniquitate consortium, & sine falsitate resurrectionis exemplum.

Heb. 7. *† cucurrit.* *† quia.* *† de.* *Rom. 7.*

Quòd omnia peccata in baptismo deleantur. Aug. in Enchiridio. ¶ Cap. 4.

Cap. 42. 43. 44.

A paruulo enim recens nato vsque ad decrepitum senem, sicut nullus est prohibendus à baptismo, ita nullus est qui non peccato moriatur in baptismo. Sed paruuli tantum originali, maiores autem etiam his omnibus moriuntur peccatis, quæcunque malè viuendo addiderunt ad illud quod nascendo traxerunt. Sed ideo etiam ipsi peccato mori plerumque dicuntur, cùm proculdubio non vni, sed multis peccatis omnibúsque moriantur, quæcunque iam propria commiserunt, vel cogitatione, vel locutione, vel opere. Quia etiam per singularem numerum pluralis numerus significari solet, sicut ait ille: Vterúmque armato milite complent, quamuis hoc multis militibus fecerint. Et in nostris literis legitur: Ora ergo vt auferat à nobis serpentem. Non ait serpentes, quos patiebatur populus, vt hoc diceret & innumerabilia talia. Cùm ergo & illud originale vnum † alio numero significatur, quando dicitur, in remissionem peccatorum baptizari paruulos, nec dicimus in remissionem peccati: illa contraria locutio est, qua per pluralem locutionem significatur numerus singularis, sicut in euangelio de Herode mortuo dictum est: Mortui sunt enim qui quærebant animam pueri. Non dictum est, mortuus est. Et in Exodo: Fecerunt, inquit, sibi deos aureos: cùm vnum vitulum fecerint tantùm, de quo dixerunt: Hi sunt dij tui Israël qui te eduxerunt de terra Ægypti. Et hic pluralem ponentes pro singulari.

Virg. 2. Æneid. *Num. 21.* *† plurali.* *Matth. 2.* *Exod. 32.* *Ibidem.*

Quòd in vno Adæ peccato plura inueniantur peccata. Ex eodem. ¶ CAP. 5.

Enchirid. cap. 45. Rom. 5.

Quamuis & in illo peccato vno, quod per vnum hominem intrauit in mundum, & in omnes homines pertransiit, propter quod etiam paruuli baptizantur, possint intelligi plura peccata, si vnum ipsum in sua quasi membra singula diuidatur. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quàm in Dei potestate dilexit. Et sacrilegium, quia Deo non credidit. Et homicidium, quia semetipsum præcipitauit in mortem. Et fornicatio spiritalis, quia integritas mentis humanæ serpentina suasione corrupta est. Et furtum, quia cibus prohibitus vsurpatus est. Et auaritia, quia plusquàm illi sufficere debuit appetiuit: & si quid aliud in hoc vno admisso diligenti consideratione inueniri potest. Gen. 3.

Paruulos ante baptismum parentum suorum peccatis obligari. Ex eodem. ¶ CAP. 6. Cap. 46.

Parentum quoque peccatis paruulos obligari, non solùm primorum hominum, sed etiam suorum de quibus ipsi nati sunt non improbaliter dicitur. Illa quippe diuina sententia: Reddam peccata patrum in filios, tenet eos vtique antequàm per regenerationem ad testamentum nouum incipiant pertinere. Quod testamentum prophetabatur, cùm diceretur per Ezechielem, non accepturos filios peccata patrum suorum: nec vlteriùs futuram in Israël parabolam illam, Patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Ideo enim quisque renascitur, vt † saluetur in eo quicquid peccati est cum quo nascitur. Nam peccata quæ malè agendo postea comittuntur, possunt & pœnitendo sanari, sicut etiam post baptismum fieri videmus. Ac per hoc non est instituta regeneratio nisi quia vitiosa est generatio, vsque adeo vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat: In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis mater mea me in vtero aluit. Neque hic dixit, in iniquitate vel peccato, cùm & hoc rectè dici possit, sed iniquitates & peccata dicere maluit. Quia etiam in illo vno quod in omnes homines pertransiit, atque tam magnũ est, vt in eo mutaretur & conuerteretur in necessitatẽ mortis humana natura, reperiuntur sicut supra disserui, plura peccata & alia parentum, † quæ non ita possunt mutare naturam, reatu tamen obligant filios, nisi gratuita gratia & misericordia diuina subueniat.

Exod. 34. Deut. 5. Cap. 18. Hier. 31. † soluatur. Psal. 50. † qui etsi.

De eadem re. Ex eodem. ¶ CAP. 7. Cap. 47.

Sed de peccatis aliorum parentum, quibus ab ipso Adam vsque ad patrem suum, progenitoribus suis quisque succedit, non immeritò disceptari potest: vtrum omnium malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus quis cum nascitur implicetur, vt tantò peiùs quantò posteriùs quisque nascatur. An propterea Deus in tertiam & quartam generationẽ de peccatis parentum eorum posteris comminetur, quia iram suam quantùm ad progeneratorum culpas, non extendit vlteriùs moderatione miserationis suæ: ne illi quibus regenerationis gratia non confertur, nimia sarcina in ipsa sua æterna damnatione premerentur, si cogerentur ab initio generis humani omnium præcedentium parentum suorum originaliter peccata contrahere & pœnas eis debitas pendere. An aliud aliquid de re tanta scripturis sanctis diligentiùs perscrutatis tractatis valeat vel non valeat reperiri; temerè affirmare non audeo. Exod. 20.

Originale delictum non posse solui, nisi per Christum. Ex eodem. ¶ CAP. 8. Cap. 48.

Illud tamen vnum peccatum, quod tam † magno in loco & habitatione fœlicitatis admissum est, vt in vno homine originaliter, atque vt ita dixerim radicaliter, totum genus humanum damnaretur, non soluitur ac diluitur, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum, qui solus potuit ita nasci, vt ei opus non esset renasci. † magnum in loco & habitu tantæ infœlicitatis, sic hodie August.

De resurrectione mortuorum. Item. Ex eodem. ¶ CAP. 9. Cap. 84.

Iam verò de resurrectione carnis non sicut quidam reuixerunt, iterumque sunt mortui, sed in æternam vitam, sicut Christus ipse resurrexit, quemadmodum possim breuiter disputare, & omnibus quæstionibus quæ de hac re moueri solent satisfacere, non inuenio. Resurrecturam tamen carnem omnium quicumque nati sunt hominum, atque nascentur, & mortui sunt atque morientur, nullo modo potest dubitare Christianus.

De abortiuis vel informibus partibus. Ex eodem. ¶ CAP. 10. Cap. 85.

Vnde primò occurrit de abortiuis fœtibus quæstio, qui iam quidem nati sunt in vteris matrum, sed nondum ita, vt iam possint renasci. Si enim resurrecturos eos dixerimus, de his qui iam formati sunt tolerari potest vtcunque quod dicitur. Informes verò abortus quis non procliuiùs perire arbitretur, sicut semina quæ concepta non fuerint? Sed quis negare audeat, etsi affirmare non audeat, id acturam resurrectionem, vt quicquid formæ defuit, impleatur? Atque ita iam non desit perfectio quæ accessura erat tempore, quemadmodum non erunt vitia quæ accesserant tempore: vt neque in eo quod aduersum atque contrarium dies attulerant, natura turpetur, sed integretur quod nondum erat integrum, sicut instaurabitur quod fuerat vitiatum.

Quòd resurrecturus sit infans, etiamsi recepto vitali spiritu mortuus fuerit antequàm natus. Ex eodem. ¶ CAP. 11. Cap. 86.

Ac per hoc scrupulosissimè quidem inter doctissimos quæri ac disputari potest, quod vtrùm ab homine inueniri possit ignoro, quando incipiat homo in vtero viuere. Vtrùm sit quædam vita occulta quæ nondum motibus viuentis appareat. Nam negare vixisse puerperia, quæ propterea membratim execantur, & ejiciuntur ex vteris prægnantium, ne matres quoque, si mortua ibi relinquantur occidant, impudentia nimia videtur. Ex quo autem incipit homo viuere, ex illo vtique iam mori potest. Mortuus verò, vbicumque illi mors potuit euenire, quomodò ad resurrectionem non pertineat mortuorum, reperire non possum.

Animam non humano semine propagari, sed formato iam corpore diuinitatis creari. Augustinus dicit. ¶ CAP. 12. De Ecclesi. dogmati. cap. 14.

Animas hominum non esse dicimus ab initio

inter cæteras intellectuales naturas, nec simul creatas, vt Origines finxit: neque cum corporibus per coitum seminari, sicut Luciferiani, Cyrillus & aliqui Latinorum præsumentes affirmant quasi naturæ consequentia seruiente: sed dicimus corpus tantum per coniugij copulam seminari, Dei verò iudicio coagulari in vulua, & compingi atque formari, formato iam corpore animam creari atque infundi, vt viuat in vtero homo ex anima constans & corpore, egrediaturque viuus ex vtero plenus humana substantia, creationem verò animæ solum creatorem omnium nosse.

Quòd duæ animæ non sint in vno homine, sed vna tantùm. Item Augustinus. — Ibid. cap. 15.

¶ CAP. 13.

Non duas animas esse dicimus in vno homine, sicuti quidam Iacobus & alij Syrorum disputatores scribunt, vt vna animalis sit, qua animetur corpus, & immixta sit sanguini: & altera spiritualis quæ rationem ministret: sed dicimus vnam esse eandemque in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrij, vt in sua substantia eligat cogitationem quam vult.

Quòd solus homo habeat substantiuam animam. Item Augustinus. ¶ CAP. 14. — Ibid. cap. 16.

Solum hominem credimus habere animam substantiuam † ex qua corpus viuit, & rationem suam & ingenia viuaciter tenet. Neque cum corpore moritur sicut † Arabs asserit, neque post modicum interuallum, sicut Zenon, quia substantialiter viuit.

† quæ exuta corpore viuit, & sensus suos atque ingenia &c. Sic hodie August.
† Aratus habet August.

Quòd pecudum animæ cum carne mortis finiantur. Item Augustinus. — Ibid. cap. 17.

¶ CAP. 15.

Pecudum animæ non sunt substantiuæ, sed cum ipsa carnis viuacitate nascuntur, & cum carne mortis finiuntur. Et ideo nec ratione reguntur, sicut Plato & Alexander putant, sed ad omnia naturæ incitamenta ducuntur.

Quòd anima humana cum carne non moriatur. Item August. ¶ CAP. 16. — Ibid. cap. 18.

Anima humana non cum carne moritur, quia non cum carne vt superiùs diximus seminatur, sed formato in ventre matris corpore, Dei iudicio dicimus eam creari & infundi, vt viuat homo intus in vtero, & sic natiuitate procedat in mundum.

Quòd homo constet duabus substantiis. August. — Ibid. cap. 19.

¶ CAP. 17.

Duabus substantiis constat homo: anima tantùm & carne. Anima cum ratione sua, & caro cum sensibus suis, id est, visu, auditu, gustu, odoratu, & tactu, quos tamen sensus absque animæ societate non mouet caro: anima verò & sine carne rationem suam integrè tenet.

Quòd non sit tertius in substantia hominis spiritus, vt quidam affirmant. August. — Ibid. cap. 20.

¶ CAP. 18.

Non est tertius in substantia hominis spiritus, vt Didymus contendit, sed spiritus ipsa est anima. Anima verò pro spirituali natura, vel pro eo quòd spiret in corpore, spiritus est appellata. Anima verò ex eo vocatur, quòd ad viuificandum animet corpus. Tertium verò qui ab Apostolo cum corpore & anima inducitur spiritum, gratiam sancti Spiritus esse intelligamus, quam orat Apostolus vt integra perseueret in nobis, nec nostro vitio aut minuatur aut fugetur à nobis, quia Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. — 1. Thess. 5. — Sap. 1.

Quòd Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit, per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparauit. Gregorius in suis Moralibus. — Lib. 4. Moral. cap. 8.

¶ CAP. 19.

Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparauit.

Hominem idcirco per Christum ad Dei gratiam reuocatum, quia carnis infirmitate peccauit: Apostatam verò Angelum non posse reparari, quia sponte cecidit. Ex eodem. — Cap. 9.

¶ CAP. 20.

Duas verò ad intelligendum se creaturas fecerat, Angelicam videlicet & humanam. Vtramque verò superbia perculit, atque ab statu ingenitæ rectitudinis fregit: sed vna tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestauit. Angelus namque solummodò spiritus, homo vero & spiritus est & caro. Misertus ergo creator vt redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse: & eò amplius debuit apostatam Angelum repellere, quò cùm à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit. Vnde & rectè Psalmista, cùm misertum redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit, dicens: Et memoratus est quia caro sunt. Ac si diceret: Quo eorum infirma vidit, eo districtè culpas punire noluit. — Psal. 77.

Quòd tres Deus vitales spiritus crearit, vnum, qui carne non tegeretur: alium, qui carne tegeretur, sed non cum carne moreretur: tertium qui carne tegeretur, & cum carne moreretur. Ibid. ¶ CAP. 21. — Lib. 4. cap. 2.

Habent etiam infideles fidem, sed vtinam in Deum. Quam si vtique haberent infideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguendi sunt, hinc ad fidei gratiam prouocandi: quia si de ipso suo visibili corpore credunt quod minimè viderunt, cur inuisibilia non credunt, quæ corporaliter videri non possunt? Nam quia post mortem carnis viuat anima, patet ratio, sed fidei admixta. Tres quippe vitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur: alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur: tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus namque est qui carne non tegitur, Angelorum. Spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominum. Spiritus qui carne tegitur & cum carne moritur, iumentorum, omniúmque brutorum animalium. Homo itaque, sicut in medio creatus est, vt esset inferior Angelo, superior iumento, ita ali- — Ibid. cap. 3.

quid habet commune cum summo, aliquid commune cum infimo: immortalitatem scilicet spiritus cum Angelo, mortalitatem verò carnis cum iumento, quousque & ipsam mortalitatem carnis gloria resurrectionis absorbeat, & inhærendo spiritui caro seruetur in perpetuum: quia & ipse spiritus inhærendo carni seruatur in Deum. Quæ tamen caro nec in reprobis inter supplicia perfectè deficit, quia semper deficiendo subsistit, vt qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter viuentes, & carne & spiritu sine fine moriantur.

Quòd homo in prima conditione sua libero arbitrio donatus sit. Augustinus.

Lib. de spiritu & anima cap. 48.

¶ CAP. 22.

Libertati arbitrij sui commissus est homo statim in prima conditione, vt sola vigilantia mentis annitente, etiam perfecta custodia perseueraret si vellet, in id quod creatus fuerat. Postquam verò seductione serpentis per Euam cecidit à naturæ bono, perdidit pariter vigorem arbitrij, non tamen electionem, ne non esset suum quod emendaret peccatum: nec immeritò indulgeretur quod arbitrio diluisset. Manet ergo ad quærendam salutem arbitrij libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente priùs Deo & inuitante ad salutem, [vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasionem salutis, hoc est, inspirationem Dei. Vt autem consequatur quod eligit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse, liberè confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus,] vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est. Vt adipiscamur † quod adquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris. Vt non labamur adepto salutis munere, solicitudinis nostræ est, & cœlestis pariter adiutorij. Vt labamur, potestatis nostræ est, & ignauiæ.

Gen. 3.

Hæc non leguntur in Augustino.

† quod adipisci desideramus.

Quòd omnes homines in præuaricatione Adæ naturalem possibilitatem perdidissent. Ex decretis Cœlestini Papæ, cap. v.

Epist. 1. ad epis. Galliæ cap. 4.

¶ CAP. 23.

In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei † miserentis erexerit, pronunciante beatæ memoriæ Papa Innocentio atque dicente in epistola sua ad Carthaginense Concilium: Liberum enim arbitrium olim ille perpessus, dum suis inconsultiùs vtitur bonis, cadens, in præuaricationis profunda demersus est: & nihil quemadmodum exinde resurgere posset inuenit, suaque in æternum libertate deceptus, huius † ruina iacuisset oppressus, nisi eum pòst Christi, pro sua gratia, releuasset aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium sui baptismatis lauacro purgauit.

† miserantis. *Epist. 23.*

† ruinæ latuisset.

De eadem re. Ex decretis eiusdem.

Ibid. cap. 7.

¶ CAP. 24.

Quòd nemo nisi per Christum libero bene vtatur arbitrio, idem magister in epistola ad Mileuitanum Concilium data, prædicat dicens: Aduerte tandem † prauissimarum mentium peruersam doctrinam, quòd primum hominem ita libertas ipsa decepit, vt dum indulgentius frænis eius vtitur, in præuaricationem præsumptionis ceciderit: nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis, statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset aduentus.

Epist. 26.

† ò prauissimarum mentium doctrina.

Quòd homo sic positus sit in paradiso si obediens permaneret, vt quandoque ad cœlestem patriam sine carnis morte transiret. Greg.

Lib. 4. moral. cap. 30.

¶ CAP. 25.

Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, vt si se ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem patriam Angelorum quandoque sine carnis morte transiret. Sic namque est immortalis conditus, & tamen si peccaret, & mori posset. Et sic mortalis est conditus, vt si non peccaret, etiam non mori posset, atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare vel mori non posset. Vbi igitur post redemptionis tempus carnis morte interposita, electi transeunt, illuc procul dubio parentes primi si in conditionis suæ statu perstitissent, etiam sine morte corporum transferri potuissent.

Quòd nos carnales in huius exilij cæcitate nati, puero in carcere nato & nutrito comparemur.

Lib. 4. dialog. cap. 1.

¶ CAP. 26.

Postquam de paradisi gaudiis culpa exigente pulsus est primus humani generis parens, in huius exilij atque cæcitatis quam patimur ærumnam venit: quia peccando extra semetipsum fusus, iam illa cœlestis patriæ gaudia quæ priùs contemplabatur, videre non potuit. Homo quippe in paradiso assueuerat verbis Dei perfrui, & beatorum Angelorum spiritibus cordis munditia, & celsitudine visionis interesse: sed postquàm huc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine recessit. Ex cuius videlicet carne, nos in huius exilij cæcitate nati audimus quidem esse cœlestem patriam, audimus eius ciues Angelos Dei, audimus eorundem Angelorũ socios spiritus iustorum & perfectorum: sed carnales quique quia illa inuisibilia scire non valent per experimentum, dubitant vtrúmne sit, quód corporalibus oculis non vident. Quæ nimirum dubietas primo parenti nostro inesse non potuit, quia exclusus à paradisi gaudiis, hoc quod amiserat, quoniam viderat, recolebat. Hi autem sentire vel recolere audita non possunt: quia eorum nullum, sicut ille saltem, de præterito experimentum tenent. Ac si enim prægnans mulier mittatur in carcerem, ibique puerum pariat: qui natus, in carcere nutriatur & crescat, cui si fortasse mater quæ genuit eum, solem, lunam, stellas, montes, & campos, volantes aues, currentes equos nominet, ille verò qui in carcere natus est & nutritus, nihil aliud quàm tenebras carceris sciat, & hæc quidem esse audiat, sed quia per experimentum non nouit, veraciter esse diffidat: ita in hac exilij sui cæcitate nati homines, dum esse summa & inuisibilia audiunt, diffidunt an vera sint, quia sola hæc in quibus nati sunt, infima & visibilia nouerunt. Vnde factum est, vt ipse inuisibilium & visibilium creator ad humani generis redemptionem vnigenitus Patris veniret, & Spiritum sanctum ad corda nostra mitteret, quatenus per eum viuificati crederemus, quæ † hic scire per experimentum non possumus. Quotquot ergo hunc spiritum hæreditatis nostræ pignus accepimus, de vita inuisi-

† adhuc ex

bilium non dubitamus. Quisquis autem in hac credulitate adhuc solidus non est, debet procul dubio maiorum dictis præbere fidem, eisque iam per Spiritum sanctum inuisibilium experimentum habentibus credere: quia stultus puer est, si matrem ideo æstimat de luce mentiri, quia ipse nihil aliud quàm tenebras carceris agnouit.

Quòd per semetipsum nemo bonis fieri possit. Ex decr. Cœlest. Papæ.

Epist. 1. ad Episcopos Galliæ c. 5.

¶ Cap. 27.

Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille donet qui solus est bonus. Numquid nos de eorum post hæc rectum mentibus æstimemus, qui sibi se putant deberi quòd boni sunt, nec illum considerant, cuius quotidiè gratiam consequuntur, qui sine illo tantum se assequi posse confidunt?

Ibid. cap. 6.

De eadem re. Ex decretis eiusdem.

¶ Cap. 28.

Neminem etiam baptismatis gratiâ renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad deuincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium Dei perseuerantiam bonæ conuersationis acceperit. Nam quamuis hominem redimeret à præteritis ille peccatis, tamen eum sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum & post ista corrigere, multa seruauit, quotidiana præstans illi remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necesse est enim vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur.

Ibid. cap. 9.

De eadem re. Ex decretis eiusdem.

¶ Cap. 29.

Quòd ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. *Ioan. 15.* Ad hanc enim nos professionem idem doctor instituit, qui cùm ad totius orbis Episcopos de diuinæ gratiæ opitulatione loqueretur, Quod ergo, ait, tempus interuenit quo eius non egeamus auxilio? *Zosimus Papa in epi. nobis ignota.* In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus est. Superbum est enim vt quicquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo: *Ephes. 6.* Non est nobis colluctatio aduersùs carnem & & sanguinem, sed contra principes & potestates aëris huius, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. *Rom. 7.* Et sicut iterum ipse dicit: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. *1. Cor. 15.* Et iterum: Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed plus illis omnibus laboraui. Non ego autem, sed gratia Dei mecum.

Quòd gratia diuina non solùm peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur. Greg. in Moralib.

Cap. 30.

Quòd gratia Dei non solùm peccata dimittat, sed etiam adiuuet ne committantur, & lex impleatur, non sicut Pelagius ait, facilè: quasi sine gratia Dei difficiliùs possit impleri. Inde etiam quod intra Carthaginensis synodi decreta constitutum est, quasi propriè Apostolicæ sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est: vt quicumque dixerit gratiam Dei qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad remissionem solam peccatorum valere quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, vt non admittantur: anathema sit. Et iterum quarto capitulo: Quisquis dixerit gratiam Dei per Iesum Christum, propter hoc tantū nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur & aperitur intelligentia mandatorum Dei, vt sciamus quid appetere & quid vitare debeamus: non autem per illam nobis præstari, vt quod faciendum cognouimus, etiam facere diligamus atque valeamus: anathema sit. *1. Cor. 8.* Cùm enim dicat Apostolus, Scientia inflat, charitas verò ædificat, valde impium est vt credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, & ad eam quæ ædificat non habere, cùm sit vtrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est, Qui docet hominem scientiam: *Psal. 93.* ita etiam scriptum est, Charitas ex Deo est. *1. Ioan. 4.* Item quinto capitulo: vt quisquis dixerit ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, faciliùs possimus implere per gratiam, quamquam & si gratia non daretur non quidem facilè, sed tamen possemus etiam sine illa implere diuina mandata: anathema sit. De fructibus † etiam mandatorum dominus loquebatur, vbi non ait, sine me difficiliùs potestis facere: sed ait, sine me nihil potestis facere. *† enim. Ioan. 15.*

Quòd prædestinatio Dei ita sit ordinata, vt ea nocitura quæ prædestinata sunt electorum precibus solui queant.

Lib. 1 dia. c. 8.

¶ Cap. 31.

Obtineri nequaquam possunt quæ prædestinata non fuerint: sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt vt precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, vt ad hoc electi ex laborē perueniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare. Petrvs. Probari mihi apertiùs velim si potest prædestinatio precibus adiuuari. Gregorivs. Hoc quod ego Petre intuli, concitè volet probari. Certè etenim nosti, quia ad Abraham Dominus dixit: *Gen. 21. Ibid. 17.* In Isaac vocabitur tibi semen. Cui etiam dixerat, Patrem multarum gentium constitui te. Cui rursum promisit dicens: *Ibid. 22. & 26.* Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenam quæ est in littore maris. Ex qua re apertè datur intelligi, quia omnipotens Deus semen Abrahæ prædestinauerat per Isaac multiplicare, & tamen scriptum est: Deprecatus est Isaac Dominum pro vxore *Ibid. 25.* sua eò quòd esset sterilis, qui exaudiuit eum, & dedit conceptum Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac prædestinata fuit, cur coniugem sterilem accepit? Sed nimirum constat quia prædestinatio precibus impleretur, quando is in quo Dominus multiplicare semen Abrahæ prædestinauerat, oratione obtinuit, vt filium habere potuisset.

De

De Dei praeuidentia & simul prouidentia. Aug. in lib. de Praedest. dicit.

¶ CAP. 32.

Omne iudicium secundùm sui naturam quae sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem semper Deo aeternus, ac praesentarius status. Scientia quoque omnem temporis supergressa motionem, in suae manet simplicitate praesentiae, infinitáque praeteriti ac futuri spatia complectens, omnia quasi iam gerantur in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praesentiam pensare quis velit qua cuncta dinoscit, non esse praesentiam, quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiae rectiùs aestimabit. Vnde non praeuidentia sed prouidentia potiùs dicitur, quòd porrò ab rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur dicendum est, vt necessaria fiant quę diuino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria faciant esse quae videant? Num enim quae praesentia cernuntur, aliquam eis necessitatem videntis addit intuitus? Minimè. Atqui si est diuini humanique praesentis digna collatio, vti homines hoc temporario pręsenti quaedam vident, ita ille omnia suo cernit aeterno. Quare haec diuina pręnotio naturam rerum proprietatémque non mutat, taliáque apud se praesentia spectat, qualia in tempore olim futura prouenient: nec rerum iudicia confundit, vnóque suę mentis intuitu tam necessariè quàm non necessariè ventura dinoscit. Sicuti aliquis cùm pariter ambulare in terra hominem, & oriri in caelo solem videt, quamquam simul sit, vtrumque in conspectu tamen discernit, & hoc voluntarium illud esse necessarium iudicat: ita igitur cuncta respiciens diuinus intuitus, qualitatem rerum minimè perturbat, apud se quidem praesentium, ad conditionem verò temporis, futurarum. Quo fit vt hoc non sit opinio, sed veritate potiùs nixa cognitio, cùm extaturum quid esse cognoscit, quod idem existendi necessitate carere non nesciat. Hîc si quis dicat quod euenturũ Deus videt id non euenire non posse, quod autem non potest non euenire, id ex necessitate contingere: respondebit illi, res quidem solidissimae veritatis, sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Firmatur namque idem venturum cùm ad diuinam notitiam refertur necessarium, cum verò in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duae etenim sunt necessitates, simplex vna, veluti qua necesse est omnes homines esse mortales, altera conditionis, vt si aliquem ambulare quis sciat, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque nouit, id esse aliter ac notum est nequit. Sed haec minimè secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem: quamuis eum tum cùm graditur, incedere necessarium sit. Eodem ergo modo si quid prouidentia praesens videt, id esse necesse est: tametsi nullam naturae habeat necessitatem. Atqui ea Deus futura quae ex arbitrij libertate proueniunt, praesentia contuetur. Haec igitur ad intuitum relata diuinum, necessaria fiunt per dispositionem diuinae notionis, per se verò considerata ab absoluta naturae suae libertate non desinunt. Fient igitur proculdubio cuncta quae futura Deus esse praenoscit: sed eorum quaedam de libero proficiscuntur arbitrio, quae quamuis eueniant existendo, tamen naturam propriam non amittunt, quia priusquàm fierent etiam non euenire potuissent.

Quòd diuina aeternitas nec fuisse, nec futurum esse habeat. Gregor. in Moral. Lib. 4. c. 32.

¶ CAP. 33.

Sed quia beatus Iob sancto aeternitatis spiritu impletur, & fuisse vel futurum esse aeternitas non habet: cui nimirum nec praeterita transeunt, nec quae futura sunt veniunt: quia cuncta per praesens videt.

Quòd cuncta quae hominibus fiunt, absque omnipotentis occulto consilio non veniant. Greg. in Moral. suis dicit. Lib. 12. c. 1.

¶ CAP. 34.

Nulla quae in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutura praesciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur.

De eadem re. Gregorius. Lib. 16. c. 6. quamquam non iisdem verbis.

¶ CAP. 35.

Nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur, nec dominica statuta conuulsa sunt, quia vt ex largitate Dei anni vitae crescerent, hoc quoque quod ante secula praefixum fuit, atque spatium vitae quod inopinatè foris est additum, sine augmento praescientiae Dei fuit intus statutum.

Quòd Deus singulis dies suos praefigat, vt nec minui nec augeri possint. Gregorius in Moralibus. Lib. 12. c. 2.

¶ CAP. 36.

Praefixi dies singulis ab interna Dei praescientia, nec augeri possunt nec minui, nisi contingat vt ita praesciantur, vt aut cum optimis operibus longiores sint, aut pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensione lachrymarum, & sicut de peruersis scriptum est: Indisciplinatis obuiat mors. Sed saepe iniquus quamuis in occulta Dei praesentia longa vitae eius tempora non sint praedestinata, ipse tamen qui carnaliter viuere appetit longos animo dies proponit, & quia ad illud tempus peruenire non valet quod expectat, quasi antequàm dies illius impleantur, perit. Quod tamen intelligere & aliter possumus. Plerumque enim quosdam cernimus & peruersè agere, & vsque ad senectutem vltimam peruenire. Quomodò enim dicitur: Antequam dies eius impleantur peribit, cùm in quibusdam saepe videamus, quia aetate longa iam membra deficiunt, & tamen prauitatem suam eorum desideria exequi non desistunt. 4. Reg. 20. 2. Para. 32. Esai 38. Iob. 15.

Quòd Deus peccata dissimulet. Greg. in Moral. Lib. 14. c. 18.

¶ CAP. 37.

Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse valeat sciens, dissimulat exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt purgetur vita per poenam, & quietis tranquillitas quae hic inueniri non valet, alibi quaeratur.

Lib.18.c.17. *Quòd Deus cuncta disponat, & consideret vniuersorum finem, Greg. in Moral.*

¶ Cap. 38.

Iob.18. Tempus ergo posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat. Vniuersorum nomine & electos voluit & reprobos comprehendi. Nam bona faciens & ordinans Deus, mala verò non faciens, sed ab iniquis facta ne inordinatè eueniant, ipse disponens, considerat vniuersorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quo ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quo de malo opere dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem per sequentis Saüli, quo prostratus diceret: Domine, quid me vis facere? Vidit finem quasi obsequentis discipuli, quòd pro commisso scelere guttur laqueo stringeret, seque & peccantem puniret, & deterius puniendo deciperet. Vidit Niniuitas delinquentes, sed considerauit finem delinquentium pœnitentia correctorum. Vidit quoque Sodomam delinquentem, sed considerauit finem ardoris luxuriæ, ignem gehennæ. Vidit gentilitatis finem, quòd possessa iniquitatum tenebris, quandoque fidei luce claresceret. Vidit etiam terminum Iudeæ, quòd ab ea luce fidei quam tenebat, obduratæ perfidiæ tenebris careretur.

Act.9. Matth.27. Iona 3. Gen.18. & 19.

Lib. de prædestinatione. *Item de prædestinatione. Ex dictis Fulgentij.*

¶ Cap. 39.

Neque enim est alia Dei prædestinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio. Et hîc præparationem prædestinationem nominauit. Proinde siue præparationem seu prædestinationem in sanctorum dictis positum inuenerimus, vnum idemque significare docemur.

Item de prædestinatione. Ex dictis Ambrosij.

¶ Cap. 40.

His omnibus testimoniis prædestinati ostenduntur mali ad pœnam, sed non prædestinati ad peccatum. Quoniam eorum quæ facturus est Deus, prædestinator est. Quæ verò non fecit nec facturus est, ea non prædestinauit. Quia autem iudicaturus est mundum & impios iusto supplicio pro iniquitatibus suis damnaturus: propterea & eos prædestinauit, ad pœnam, & pœnam prædestinauit illis. Ad peccatum autem eos non prædestinauit, quoniam non est Deus author iniquitatis. Quoniam sicut iustitia ex Deo est, & omne opus bonum, ita iniquitas & omne opus prauum ex diabolo.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 41.

Prædestinationis enim nomine non aliqua voluntatis humanæ coactitia necessitas exprimitur, sed misericors & iusta diuini operis sempiterna dispositio præiudicatur.

Item de prædestinatione. Ex dictis Isidori.

¶ Cap. 42.

Quia ergo Deus nulla necessitate compellitur, vt aliquid nolens promittat: nullius itaque aduersitatis impeditur obstaculo quo id quod promisit aut minùs quàm vult, aut tardiùs faciat. Proinde potuit sicut voluit quosdam prædestinare ad gloriam, quosdam ad pœnam. Sed quos prædestinauit ad gloriam, prædestinauit ad iustitiam. Quos autem prædestinauit ad pœnam, non prædestinauit ad culpam. Item paulò superiùs, In sanctis igitur coronat Deus iustitiam quam eis gratis ipse tribuit, gratis seruauit, gratisque perfecit. Iniquos autem condemnauit pro impietate vel iniustitia quam in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera sua condemnat.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 43.

Fidelibus congruit credere & fateri Deum bonum & iustum præscisse quidem peccatores homines: quia nihil eum latere potuit futurorum. Neque enim vel futura essent si in eius præsentia non fuissent, non tamen prædestinasse quemlibet hominem ad peccatum, quia si ad peccatum aliquod Deus hominem prædestinaret, pro peccatis hominem non puniret. Dei enim prædestinatione aut peccatorum præparata est pia remissio: aut peccatorum iusta punitio.

Item de prædestinatione. Ambrosius dicit.

¶ Cap. 44.

Iniquos itaque quos præsciuit Deus hanc vitam in peccato terminaturos prædestinauit supplicio interminabili puniendos. In quo sicut culpanda non est præscientia humanæ iniquitatis, ita prædestinatio iustissimæ laudanda est vltionis vt agnosceretur non ab eo prædestinatum hominem ad qualecumque peccatum, quem prædestinauit peccati merito puniendum. Deus itaque omnia hominum opera siue bona siue mala præsciuit, quia eum latere nihil potuit, sed sola bona prædestinauit, quæ se in filiis gratiæ facturum esse præsciuit. Mala verò futura opera illorum quos non prædestinauit ad regnum, sed ad interitum præsciuit potentissima diuinitate, & ordinauit prouida bonitate.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini.

¶ Cap. 45.

Dominus ipse suo sermone nos perdocuit in eo, quòd à se ostendit paratum non solum regnum vbi lætentur boni, sed & ignem æternum vbi crucientur mali. Bonis etenim dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est à constitutione mundi. Malis autem dicturus est: Ite maledicti Matth. 25. in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & Angelis eius. Ecce ad quid Deus iniquos & impios prædestinauit, id est, ad supplicium iustum, non aliquod opus iniustum, ad pœnam non ad culpam, ad punitionem non ad transgressionem, ad interitum quem ira iusti iudicis peccantibus reddidit, non ad interitū quo in se iram Dei peccantium iniquitas prouocauit. Quod beati Apostoli prædicatio manifestat, qui malos quos in æternum damnaturus est Deus, vasa vocat iræ non culpæ. Ait enim: Quòd Rom.9. si volens Deus iram ostendere, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ

præparauit in gloria. In hac extrema sententia notandum quòd de Euangelio sumens testimonium, ait prædestinatos malos in ignem æternum: eò quòd dicturus est Dominus in iudicio non solum bonis vt percipiant regnum Dei paratum à constitutione mundi, verum quòd malis dicturus est: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius. *Matth. 25.* Ex hoc enim approbat quòd iniquos & impios Dominus prædestinauerit ad supplicium, ex eò quòd illis dicturus est: Ite in ignem æternum. Vide qui volunt dicere quòd pœna prædestinata sit iniustis, non iniusti prædestinati ad pœnam, videant qualiter huius authoris dicta intelligant. Cui enim paratur pœna, is nimirum præparatur ad pœnam.

Item de eodem. Augustinus.

¶ CAP. 46.

Vasis verò iræ nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inueniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini iustè inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei cecidisset in culpam.

Item de prædestinatione. Ex dictis Fulgentij. *Lib. de Prædestinat.*

¶ CAP. 47.

Sicut enim præscientia Dei neminem compellit ad peccatum, cum vtique præscierit singulorum ante sæcula æterna peccata: ita quoque & prædestinatio eius neminem compellit ad pœnam, licet & antequam nascatur aliquis † prædestinatus, sit permansurus in iniquitate ad pœnam.

† prædestinatus sit, si permansurus est in iniquitate, &c.

Item de prædestinatione. Ex dictis Ambrosij.

¶ CAP. 48.

Sicut enim nemo potest imputare Deo quòd peccat, ita quoque quòd peccatis puniendus sit. Peccat enim propria voluntate delinquens, puniendus est autem iusto iudicio iudicantis. Et sicut peccati causa non ex Dei prescientia descendit, quia nullus idcirco peccat, quia Deus eum peccaturum præscierit, sed idcirco, quia magis propriæ concupiscentiæ obedierit, quam præcepto prohibentis Dei à peccato: ita quoque nullus idcirco ad pœnam vadit, quia hoc in prædestinatione Dei antè fuerat. Ex eo enim quòd præscitus est in peccatis permansurus, & sine pœnitentiæ fructu vitam præsentem terminaturus, ex eo deputatus est ad pœnam. Et sicut causa peccati concupiscentia est, qua magis obeditur voluntati carnis quam præcepto diuino, ita pœnæ deputatio causa est peccati perpetratio, & postea pro peccato nulla digna satisfactio.

Item de prædestinatione. Ex dictis eiusdem.

¶ CAP. 49.

Eccl. 7. Et scriptura dicit: Considera opera Domini, quia nemo potest corrigere, quem ille despexerit.

Item de prædestinatione. Ex dictis Augustini.

¶ CAP. 50.

Nemo quisquam bene credit in Deum, qui dubitat prescientia illius cœlum terramque contineri, mundumque prouidentia diuina regi. Et sicut nihil latet sapientiam eius, ita dispositio illius vniuersa moderatur & regit. Sicut nulla est creatura occulta in conspectu eius.

De creatione Angelorum. Idem Augustinus. *De Ecclesiast. dogma. cap. 10.*

¶ CAP. 51.

In principio creauit Deus cœlum & terram, *Genes. 1.* & aquam ex nihilo: & cùm adhuc tenebræ aquam ipsam occultarent, & aqua terram absconderet, facti sunt Angeli & omnes cœlestes virtutes, vt non esset otiosa Dei bonitas, sed haberet in quibus per multa antè spatia bonitatem suam ostenderet: & ita hic visibilis mundus ex † his quæ creata fuerant, factus est & ornatus.

† materia quæ à Deo facta fuerat, Sic hodie August.

Quòd nihil sit incorporeum & inuisibile præter solum Deum. August. *Ibid. cap. 11.*

¶ CAP. 52.

Nihil incorporeum & inuisibile in natura credendum, nisi solum Deum. Qui ideo incorporeus creditur, quia vbique est, & omnia implet atque constringit. Ideo & inuisibilis omnibus creaturis est, quia incorporeus est.

Quòd omnis creatura sit corporea. August. *Ibid. cap. 12.*

¶ CAP. 53.

Creatura omnis corporea est, Angeli & omnes cœlestes virtutes corporeæ, licet non carne subsistant. Ideo autem corporeas esse credimus intellectuales creaturas, quoniam localiter circumscribuntur: sicut & anima humana quæ carne clauditur, & dæmones, qui † substantia Angelicæ naturæ sunt.

† per substantiam.

Quòd omnes intellectuales naturæ immortales sint. August. ¶ CAP. 54. *Ibid. cap. 13.*

Immortales esse credimus intellectuales naturas, quia carne carent: nec habent quod cadat, vt resurrectione egeat post ruinam.

Quòd omnes apostatæ Angeli ante ruinam liberum arbitrium habuerint. *Gregor. lib. Mor. 5. c. 27.*

¶ CAP. 55.

Vnaquæque enim res quasi tot passibus ad aliud tendit, quot mutabilitatis suæ motibus subiacet. Sola autem natura incomprehensibilis ab statu suo nescit moueri, quæ ab eo quod semper idem est, nescit immutari. Nam si Angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab authore condita, nequaquã in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilem condidit, vt si qui permanere nollent, ruerent: & qui in conditione persisterent, tantò in ea iam dignius, quantò ex arbitrio starent, & eò maioris apud Deum meriti fierent, quò mutabilitatis suæ motum voluntatis statione fixissent.

Cur Angelorum spiritus irremissibiliter peccarint, homo verò peccans veniam meruerit. Gregor. in Moral. *Lib. 9. cap. 36.*

¶ CAP. 56.

Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt, quia tantò robustiùs stare poterant, quantò eos carnis admixtio non tenebat.

Homo verò idcirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset, accepit. Vnde & apud respectum iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis.

Quòd Angeli custodes hominibus præponantur. Gregorius. ¶ CAP. 57.

Moral. lib. 4. cap. 31.

Quia verò Angeli hominibus præsint per Prophetam testatur Angelus dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi. Quòd verò Angeli à superiorum Angelorum potestatibus dispensentur, Zacharias Propheta perhibet, qui ait: Ecce Angelus qui loquebatur in me egrediebatur, & Angelus alius egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre & loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem.

Dan. 10. Zach. 2.

Quòd singulis hominibus singuli Angeli dentur custodes. Ex dictis cuiusdam in vitis Patrum.

¶ CAP. 58.

Abbas Paulus simplex habebat gratiam vt ingredientes in Ecclesiam senes aspiceret, & ex ipsa facie eorum vniuscuiusque cogitationes siue malæ essent seu bonæ sentiret. Cùm ergo venissent ad Ecclesiam & ingrederentur senes, vidit eos clara facie & læto animo ingredi, & Angelos eorum cum gaudio pariter cum ipsis. Vnum autem nigrum & nebulosum habentem corpus, & dæmones hinc atque inde trahentes eum cum admisso freno in naribus, & Angelum sanctum eius de longè sequentem tristem. Beatus ergo Paulus cœpit flere amarissimè, & pectus suum tondere, sedens ante Ecclesiam, propter eum quem talem viderat. Omnes autem alij senes videntes eum sic flentem, cœperunt eum rogare, vt si quid in illis vidisset, cum eis ingrederetur in congregationem. Ille autem noluit ingredi, sed semper flebat propter eum quem sic viderat. Post paululum autem cum absoluta congregatio discederet, iterum omnium vultus circumspiciebat, si tales egrederentur quales ingressi sunt. Et vidit illum quem antea viderat nigrum & nebulosum, egressum de Ecclesia clara facie & candido corpore, & dæmones de longè sequentes eum, & sanctum Angelum eius prope eum hilarem & gaudentem super eum nimis.

Quòd dextra Dei sit Angelorum pars electa, sinistra autem eius, pars Angelorum reproba. Gregorius.

Lib. 2. Moralium, cap. 21.

¶ CAP. 59.

3. Reg. 22.

Quid est ergo quòd exercitus cœli à dextris & sinistris eius stare perhibetur? Deus enim qui ita est intra omnia, vt etiam sit extra omnia, nec dextra nec sinistra concluditur: sed dextra Dei, Angelorum pars electa, sinistra autem, Angelorum reproba pars designatur. Non enim ministrant Deo solummodò boni qui adiuuent, sed etiam † mali qui probent. Non solum qui à culpa redeuntes subleuent, sed etiam qui redire nolentes grauent. Nec quod cœli exercitus dicitur, Angelorum pars reproba in eo intelligi posse prohibetur. Quas enim suspendi in aëre nouimus, aues cœli nominamus. Et de iisdem spiritibus Paulus dicit: Contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Quorum caput enuncians ait: Secundum principem potestatis aëris huius. A dextera ergo Dei & sinistra Angelorum exercitus stat, quia & voluntas electorum spirituum diuinæ pietati concordat, & reproborum sensus suæ malitiæ seruiens, iudicio districtionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritus in medium prosiluisse describitur, per quem Achab rex exigentibus suis meritis deciperetur. Neque enim fas est credere bonum spiritum fallaciæ deseruire voluisse, vt diceret: Egrediar & ero mendax spiritus in ore omnium Prophetarum eius. Sed quia Achab rex peccatis præcedentibus dignus erat vt tali debuisset deceptione damnari: quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccatis laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris & sinistris Dei exercitus cœli astitisse describitur, hoc hic inter filios Dei Satan adfuisse perhibetur. Ecce à dextris Dei steterunt Angeli qui nominantur filij Dei: ecce à sinistris stant Angeli, quia adfuit inter eos etiam Satan.

† alii qui reprobent.

Ephes. 6.

Ibid. cap. 2.

3. Reg. 22. 2. Para. 18.

3. Reg. 22.

Quòd immundi spiritus in hoc cœli terræque medio vagentur. Gregor.

Lib. 2. Moral. cap. 34.

¶ CAP. 60.

Cœlum verò aërem dici paulò antè iam diximus: vnde & aues cœli nominamus. Et scimus quòd immundi spiritus qui è cœlo æthereo lapsi sunt, in huius cœli terræque medio vagantur, qui tantò magis corda hominum ascendere ad cœlestia inuident, quantò se à cœlestibus per elationis suæ immunditiam proiectos vident.

De hoc, si pax in sublimibus retineatur. Greg.

Lib. 17. Moral. cap. 7.

¶ CAP. 61.

Sed inter hæc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per Angelū Danieli dicitur: Ego veni propter sermones tuos, princeps autem regni Persarum restitit mihi xx. & vno diebus: & ecce Michaël vnus de principibus primis venit in adiutorium mihi. Et paulò post: Nunc reuertar vt prælier aduersùs principē Persarum. Cum enim egrederer, apparuit princeps Græcorū adueniens? Quos itaque alios principes gentium, nisi Angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent: Quæ ergo pax in sublimibus esse potest, si inter ipsos quoque Angelicos spiritus præliandi certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assistunt? sed quia certa Angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus prælata sunt, cum subiectorum mores aduersùs se vicissim præpositorum spirituum opem merentur, ipsi qui præsunt spiritus contra se venire referuntur. Is namque Angelus qui Danieli loquebatur, captiuis Israëlitici populi in Perside constitutis prælatus cognoscitur. Michaël autem eorum qui de eadem plebe in Iudæa terra remanserant, præpositus inuenitur. Vnde & ab hoc eodem Angelo paulò pòst Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaël princeps vester. De quo & hoc quod præmisimus, dicit: Et ecce Michaël vnus de principibus primis venit in adiutorium mihi. Qui dum nequaquam simul esse, sed venire in adiutorium dicitur, apertè ei populo prælatus agnoscitur, qui captus in alia parte tenebatur.

Dan. 10.

Quòd diaboli voluntas sit semper iniqua, potestas autem eius nunquam iniusta. Greg.

Lib. 2. Morali. cap. 10.

§ Cap. 62.

Sciendum verò est quia Satanæ voluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem, quod enim ipse facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non nisi iustè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul. Ecce vnus idemque spiritus, & Domini appellatur & malus: Domini videlicet per licentiam potestatis iustę, malus autem per desiderium voluntatis iniustæ. Formidari igitur non debet qui nihil nisi permissus valet. Sola ergo vis illa timenda est, quæ cùm hostem sæuire permiserit, ei ad vsus iusti iudicij & iniusta illius voluntas seruit. Paululum verò manum postulat extendi: quia exteriora sunt quæ expetit conteri. Neque enim Satan aliquid multum se facere putat, nisi cum in anima sauciat, vt ab illa patria feriens reuocet, à qua ipse longè telo superbiæ suæ prostratus iacet.

1. Reg. 18.

Quòd quatuor modis loquatur Deus ad diabolum, & tribus modis diabolus ad Deum. Gregor. § Cap. 63.

Lib. 2. Morali. cap. 7.

Sciendum verò est, quia sicut hoc loco discimus, quatuor modis loquitur Deus ad diabolum, tribus modis diabolus ad Deum: quia & vias iniustas eius arguit, & electorum suorum contra illum iustitiam proponit, & tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, & aliquando eum ne tentare audeat prohibet. Iniustas enim vias eius redarguit: sicut iam dictum est, Vnde venis? Electorrum suorum contra illum iustitiam proponit, cùm ait: Considerasti seruum meum Iob, quòd non sit similis ei super terram? Tentandam eorum innocentiam ei concedendo permittit, sicut dicit: Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt. Rursusque eum à tentatione prohibet cùm dicit: Tantum in eum ne extendas manum tuam. Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum, cùm vel vias suas insinuat, vel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, vel tentandam eandem innocentiam postulat. Vias quippe suas insinuat: quia ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Electorum innocentiam accusat, quia dicit: Nunquid frustra timet Iob Deum: Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamque substantiam per circuitum? Tentandam eandem innocentiam postulat, cùm dicit: Extende manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.

Quòd non sit palma victoriæ nisi labore certaminis. Gregorius.

Lib. 1. dia. cap. 10.

§ Cap. 64.

Sine labore certaminis non est palma victoriæ. Vnde ergo victores sunt, nisi quia contra antiqui hostis insidias decertauerunt? Malignus quippe spiritus cogitationi, locutioni, atque operi nostro semper assistit, si fortasse quid inueniat vnde apud examen æterni iudicis accusator existat. Vis etenim nosse quomodò ad decipiendum semper assistat? Quidam qui nunc nobiscum sunt, rem quam narro testantur, quòd vir vitæ venerabilis Stephanus nomine, Valeriæ prouinciæ Presbyter fuit, huius nostri Bonifacij Diaconi atque dispensatoris Ecclesiæ cognatione proximus. Qui quadam die de itinere domum regressus mancipio suo negligenter loquens præcepit dicens, Veni diabole discalcia me. Ad cuius vocem mox cœperunt se caligarum corrigiæ in summa velocitate dissoluere: vt aperte constaret quòd ei ipse qui nominatus fuerat ad extrahendas caligas diabolus obedisset. Quòd mox vt Presbyter vidit, vehementer expauit, magnisque vocibus cœpit clamare dicens, Recede miser recede, non enim tibi sed mancipio meo locutus sum. Ad cuius vocem protinus recessit: ita vt inuentæ sint magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ, ex parte remanserint. Qua in re colligi potest antiquus hostis, qui tam præsto est factis corporalibus, quàm nimiis insidiis nostris cogitationibus insistat.

De creatura, natura, ministerio Angelorum, & de casu Apostatarum. Sanctus Isidorus in libro Officiorum sic loquitur.

Lib. 1. de summo bono cap. 10.

§ Cap. 65.

Angelorum nomen officij est, non naturæ. Nam secundùm naturam spiritus nuncupantur. Quando enim de cœlis ad annunciandum hominibus mittuntur, ex ipsa annunciatione Angeli nominantur. Natura enim spiritus sunt. Tunc autem Angeli vocantur, quando mittuntur. Natura Angelorum mutabilis est: sed facit eos incorruptos charitas sempiterna. Gratiâ dicimus, non naturâ esse incommutabiles Angelos. Nam si naturâ incommutabiles essent, diabolus vtique non cecidisset. Mutabilitati itaque naturæ suffragatur in illis contemplatio creatoris. Inde & priuatus est apostata Angelus, dum fortitudinem suam non à Deo, sed à se voluit custodiri. Ante omnem creaturam Angeli facti sunt, dum dictum est: Fiat lux. De ipsis enim dicit scriptura: Prior omnium creata est sapientia. Lux enim dicuntur, participando luci æternæ: sapientia verò dicuntur, ingenitæ inhærendo sapientiæ. Et dum mutabiles sint naturâ, non tamen sinit eos contemplatio mutari diuina. Ante omnem* creaturam mundi creati sunt Angeli, & ante omnem creationem Angelorum, diabolus conditus est, sicut scriptum est: Ipse est principium viarum Dei. Vnde & ad comparationem Angelorum Archangelus appellatus est. Priùs enim creatus extitit ordinis prælatione nō temporis quantitate. Primatum habuisse inter Angelos diabolum excellentia prælationis constat, ex qua fiducia cecidit, ita vt sine reparatione laberetur: Cuius prælationis excellentiam Propheta his verbis annunciat: Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem illius. Omne lignum paradisi non est assimilatum ei: quoniam speciosiorem fecit eum Deus. Distat conditio Angeli à conditione hominis, homo enim ad Dei similitudinem conditus est: Archangelus verò qui lapsus est, signaculum Dei similitudinis appellatus est, testante Domino per Ezechielem: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delitiis paradisi Dei fuisti. Quantò enim subtilior est eius natura, tantò plenius extitit ad similitudinem diuinæ veritatis expressa. Priùs de cœlo cecidisse diabolum liquet, quam homo conderetur. Nam mox vt factus est, in superbiam erupit, & præcipitatus de cœlo est. Nam iuxta veritatis

Eccles. 1.

* creationem. or.

Iob. 40.

Ezech. 31.

Ezech. 28.

Ioan. 8. testimonium, Ab initio mendax fuit, & in veritate non stetit: quia statim vt factus est, cecidit. Fuit quidem in veritate conditus, sed non stando confestim à veritate est lapsus. Vno superbiæ lapsu dum Deo per tumorem se conferunt, & homo cecidit, & diabolus. Sed homo reuersus ad pœnitentiam Deo se inferiorem esse cognoscit: diabolus verò non solum hoc contentus quòd se Deo æqualē existimans cecidit, insuper etiam superiorem se Deo dicit, secundum Apostoli dictu, qui ait de Antichristo: Qui aduersa- *2.Thess. 2.* tur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Diabolus ideo iam non petit veniam, quia non compungitur ad pœnitentiam. Membra verò eius sæpe per hypocrisin deprecantur, quod tamen pro mala conscientia adipisci non merentur. Discat humana miseria quòd eâ causâ citiùs prouocetur Deus præstare veniam, dum infirmo compatitur homini, quia ipse homo traxit ex parte inferiori infirmitatē peccandi, hoc est ex carne, qua inclusa anima detinetur. Apostatæ verò Angeli ideo veniam non habent, quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate grauati sunt vt peccarent. Homines autem post peccatum idcirco reuertuntur ad veniam, propterea quòd ex lutea materia pondus traxerunt infirmitatis, ideoque pro infirma carnis conditione reditus patet homini ad salutem, sicut & Psalmista dicit: *Psal 102.* Ipse scit figmentum nostrum. Memento Domi- *Psal. 88.* ne quòd terra sumus. Et iterum: Memorare, inquit, quæ sit mea substantia. Postquàm apostatæ Angeli ceciderunt, reliqui perseuerantiâ æternæ beatitudinis solidati sunt. Vnde & post *Gen. 1.* cœli creationem in principio repetitur. Fiat fir- *Ibidem.* mamentum. Et vocatum est firmamentum cœlum. Nimirum ostendens quòd post Angelorum ruinam, hi qui permanserunt firmitatem meruerunt æternæ perseuerantiæ & beatitudinis, quam antea minus acceperant. Vnde oportet agnosci, quod malorum iniquitas sanctorum seruiat vtilitati: quia vnde mali corruunt, inde boni proficiunt. Bonorum Angelorum numerus, qui post ruinam Angelorum malorum est diminutus, ex numero electorum hominum supplebitur, qui numerus soli Deo est cognitus. Inter Angelos distantia potestatum est, & pro graduum dignitate ministeria eisdem sunt distributa, aliique aliis præferuntur, tam culmine potestatis, quam scientia virtutis. Subministrant igitur alij aliorum præceptis atque obediunt iussis. *Zach. 2.* Vnde & ad Prophetam Zachariam Angelus Angelum mittit, & quæcumque annunciare debeat præcipit. Nouem esse distinctiones, vel ordines Angelorum sacræ scripturæ testantur: id est, Angeli, Archangeli, Throni, Dominationes, Virtutes, Principatus, Potestates, Cherubim & Seraphim. Horum ordinum numerum etiam Ezechiel Propheta describit sub totidem nominibus lapidum, cum de primatu apo- *Ezech. 28.* statæ Angeli loqueretur: Omnis, inquit, lapis pretiosus operimentum tuum; sardius, & topazius, & iaspis, chrysolithus, & onyx, & beryllus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus: quo numero lapidum ipsi ordines designati sunt Angelorum: quos apostata Angelus ante lapsum, quasi in vestimento ornamenti sui affixos habuit, ad quorum comparationem dum se clariorem cunctis aspexit, confestim intumuit, & cor suum ad superbiam eleuauit. Angeli semper in Deo gaudent, non in se. Malus verò ideo est diabolus, quia non quæ Dei, sed quæ sua sunt requisiuit. Nulla autem maior iniquitas, quam non in Deo, sed in se velle quempiā gloriari. Angeli in verbo Dei cognoscunt omnia antequam fiant in re: & quæ apud homines adhuc futura sunt, Angeli iam reuelante Deo nouerunt. Præuaricatores Angeli etiam sanctitate amissa, non tamen amiserunt viuacem naturæ Angelicæ sensum. Triplici enim modo præscientiæ acumine vigent: id est, subtilitate naturæ, experientia temporum, reuelatione superiorum potestatum. Quoties Deus quocumquē flagello huic mundo irascitur, ad ministerium vindictæ apostatæ Angeli mittuntur: qui tamen diuina potestate coërcentur, ne tantum noceant quantum cupiunt. Boni autem Angeli ad ministerium salutis humanæ deputati sunt: vt curas administrent mundi, & regant omnia iussu Dei, testante Apostolo: Nonne omnes, inquit, sunt admi- *Heb. 1.* nistratorij spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Angeli corpora in quibus hominibus apparent de superno aëre sumunt, solidamque speciem ex cœlesti elemento induunt, per quam humanis obtutibus manifestiùs demonstrentur. Singulæ gentes præpositos Angelos habere creduntur: quod ostenditur testimonio Angeli Danieli loquentis. Ego, inquit, veni vt nunciarem tibi, sed *Dan. 10.* princeps regni Persarum mihi restitit. Et post alia: Non est qui me adiuuet nisi Michaël princeps noster. Item omnes homines Angelos habere probantur, loquente Domino in Euangelio: Amen dico vobis quia Angeli eorum sem- *Matth. 18.* per vident faciem patris mei, qui in cœlis est. Vnde & Petrus in Actibus Apostolorum cum *Act. 12.* pulsaret ianuam, dixerunt intus Apostoli: Non est Petrus, sed Angelus eius est. Si Deum Angeli contuentur & vident, cur Petrus Apostolus dicit: In quem desiderant Angeli Dei conspicere? Item si eum non contuentur, nec vident, *1. Pet. 1.* quomodò iuxta sententiam Domini Angeli eo- *Matth. 18.* rum semper vident faciem patris, qui in cœlis est? Sed bene vtrumque est. Nam veraciter credimus, quòd Deum Angeli & vident & videre desiderant, & habent & habere festinant, & amant & amare nituntur. Si enim sic videre desiderant, vt effectu desiderij non perfruantur, desiderium hoc necessitatem habet. Necessitas ista pœnalis est, † & beatis Angelis omnis pœna *† sed à or.* longè est: quia nunquam simul pœna & beatitudo conueniunt. Rursum si eos dicimus Dei visione satiari, satietas fastidium habere solet: & scimus illos Dei visionem, quam & desiderant, fastidire non posse. Quid ergo est, nisi vt miro modo simul vtrumque credamus, quia & desiderant, & satiantur? Sed desiderant sine labore, & satiantur sine fastidio. Ne enim sit in desiderio necessitas, desiderantes satiantur. Et iterum, ne sit in satietate fastidium, † satiati desiderant. *† satiati. or.* Vident ergo Angeli faciem patris per satietatem, sed quia satietas ista fastidium nescit, Angeli desiderant in eum prospicere semper. Vbicumque in scripturis sanctis pro Deo Angelus ponitur, non pater, non Spiritus sanctus, sed pro incarnationis dispensatione, solus filius intelligitur. Ante Dominicæ incarnationis aduentum, discordia inter homines & Angelos fuit: veniens autē Christus pacem in se & Angelis & hominibus fecit. Eo quippe nato clamauerunt *Luc. 2.* Angeli: In terra pax hominibus bonę voluntatis. Per incarnationem igitur Christi, non solū Deo reconciliatus est homo, verum etiam pax inter Angelos & homines reformata est. Discordia

igitur ante aduentum Christi Angelorum & hominum fuisse per id maximè intelligitur, quòd salutati in veteri testamento ab hominibus Angeli, despiciunt † se salutari ab eis. Quod in nouo testamento à Ioanne factum, non solum reuerenter Angelus suscipit, verum etiam ne faciat interdicit. Ob hoc homo in veteri testamento despicitur, nec resalutatur ab Angelo, eò quòd homo adhuc nondum transisset in Deum. Suscipitur autem homo à Deo, & reuerenter salutatur ab Angelo. Nam & Mariam Angelus Gabriel legitur salutasse, & Ioanni Angelum salutanti ab eodem Angelo dicitur: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum. Per quod agnoscitur per incarnationem dominicam pacem hominibus fuisse & Angelis redditam.

† resalutari. Apoc. 19. & 22. Luc. 1. Apoc. 19. & 22.

Quòd supernorum ciuium numerus & finitus sit, & infinitus. Greg. in Moral. Lib. 17. c. 7.

¶ CAP. 66.

Supernorum ciuium numerus & infinitus & definitus exprimitur, vt qui Deo est numerabilis esse nobis innumerabilis demonstretur: quamuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant verò hi qui ad explenda officia nunciorum veniunt, sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt, assistentium numerus quasi definitus, ministrantium verò infinitus ostenditur. Angelicos verò spiritus rectè Dei milites dicimus: quia decertare eos contra potestates aëreas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore sed imperio peragunt: quia quicquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt.

Ibid. cap. 8.

Quòd omnis culpa ante discessum munere oblationis soluatur. Ex Dial. Greg. Lib. 4. cap. 55.

¶ CAP. 67.

Sed neque hoc silendum existimo, quod actum in monasterio meo ante hoc triennium reminiscor. Quidam namque monachus Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto, sedulò obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaque languore corporis præuentus ad extrema deductus est. Cui in ipsa molestia sua frater germanus nomine Copiosus, seruiebat, qui ipse quoque nunc in hac vrbe per eandem medicinæ artem temporalis vitæ stipendia sectatur. Sed prædictus Iustus cum iam se ad extrema peruenisse cognouisset, eidem fratri suo Copioso quia occultos tres aureos haberet innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit celari. Sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos in medicamine inuenerunt absconsos. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantum malum de fratre qui nobiscum communiter vixerat, æquanimiter ferre non valui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regula fuerat, vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus, cogitare cœpi, vel quid ad purgationem morientis facerem, vel quid ad exemplum viuentibus fratribus prouiderem. Pretioso igitur eiusdem monasterij præposito ad me accito, dixi, Vide vt nullus ex fratribus se ad eum morientem iungat, nec sermonem consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cum in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus frater carnalis dicat, quia propter aureos quos occultè habuit, à cunctis fratribus abominatus sit, vt saltem in morte de culpa mentem ipsius amaritudo transuerberet, atque à peccato quod perpetrauit, purget. Cum verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur, sed quolibet fossam in sterquilinio facite, & in ea corpus eius projicite, ibique super eum tres aureos quos reliquit iactate, omnes simul clamantes, Pecunia tua tecum sit in perditionem: & sic eum terra cooperite. In quibus vtrisque rebus vnam morienti, alteram verò volui viuentibus fratribus prodesse: vt & illum amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio † misceri in culpa prohiberet. Quod ita factum est: nam cum idem monachus peruenisset ad mortem, & anxiè quæreret fratribus se commendare, nullusque è fratribus se ei applicare, & loqui dignaretur: ei carnalis frater cur ab omnibus esset abominatus innotuit. Qui protinus de reatu vehementer gemuit, atque in ipsa tristitia è corpore exiuit. Qui ita est sepultus vt dixi. Sed fratres omnes ex eadem eius sententia perturbati, cœperunt singuli extrema quæque & vilia, quæ eis semper habere regulariter licuerat, ad medium proferre, vehementerque formidare, ne quid apud se esset vnde reprehendi potuissent. Cum verò post mortem eius triginta iam essent dies euoluti, cœpit animus meus defuncto fratri compati, eiusque cum dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remedium quærere. Tunc euocato ad me eodem Pretioso monasterij mei præposito, tristis dixi, Diu est quòd frater ille qui defunctus est in igne cruciatur, debemus ei charitatis aliquid impendere, & eum inquantum possumus, vt eripiatur adiuuare. Vade itaque, & ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium stude, vt nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius salutaris hostia non † immoletur. Qui protinus abscessit, & paruit. Nobis autem alia curantibus, atque euolutos dies non numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano Copioso per visionem apparuit. Quem ille cum vidisset, inquisiuit dicens, Quid est frater? Quomodò es? Cui ille respondit, Nunc vsque malè fui, sed iam modò benè sum: quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens protinus fratribus in monasterio indicauit. Fratres vero solicitè computauerunt dies, & repererũt quòd ipse dies extitit, quo pro eo tricesima oblatio fuit impleta. Cumque & Copiosus nesciret quid pro eo fratres egissent, & fratres ignorarent quid de illo Copiosus vidisset: vno eodemque tempore, dum cognoscit ille quid isti egerant, atque illi cognoscunt quid ipse viderat: concordante simul visione & sacrificio res aptè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutarem hostiam supplicium euasit.

† terreret, & à culpa prohiberet. † offeratur.

Quòd sacra oblatio post mortem animabus prodesse possit, si non sint culpæ indissolubiles. Ex Dial. Greg. ¶ CAP. 68. Lib. 4. cap. 55.

Si culpæ post mortem insolubiles non sunt,

multorum solet animas etiam post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare: ita vt hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere videantur. Nam prædictus Fœlix Episcopus à quodam venerabilis vitæ presbytero, qui vsque ante biennium vixit, & in diœcesi Centumcellensis vrbis habitabat, atque ecclesiæ beati Ioannis quæ in loco qui Tauriana dicitur sita est, præerat, cognouisse se asserit, quòd idē presbyter in eo loco in quo aquæ calidæ vapores nimios faciunt, quoties necessitas corporis exigebat, lauari consueuerat. Vbi dum die quadam fuisset ingressus, inuenit quendam incognitum virum ad suum obsequium præparatum, qui sibi de pedibus calceamenta abstraheret, vestimenta susciperet, & exeunti de caloribus sabana præberet, atque omne ministerium cum magno famulatu perageret. Cumque hoc sæpius fieret, idem presbyter die quadam ad balnea iturus, intra semetipsum cogitans dixit. Viro illi qui mihi solet tam deuotissimè ad lauandum obsequi, ingratus apparere non debeo: sed aliquid me necesse est ei pro munere portare. Tunc duas secum oblationum coronas detulit. Qui mox vt peruenit ad locum, hominem inuenit, atque ex more eius obsequio in omnibus vsus est. Lauit itaque, & cum iam vestitus voluisset egredi, hoc quod secum detulerat, obsequenti sibi viro pro benedictione obtulit, petens vt benignè susciperet, quod ei charitatis gratia offerret. Cui ille mœrens afflictúsque respondit, Mihi ista quare das pater? Iste panis sanctus est, & ego hunc manducare non possum. Etenim quem vides, aliquando huius loci Dominus fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autem mihi præstare vis, omnipotenti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias, & tunc te exauditum esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè inueneris. In quibus verbis disparuit, & is qui homo esse videbatur, euanescēdo innotuit quia spiritus fuit. Idem verò presbyter hebdomada continua sese pro eo in lachrymis afflixit, salutarem quotidie hostiam obtulit: & reuersus postea ad balneum, eum minimè inuenit. Qua ex re quantum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur, quando hac & ipsi mortuorum spiritus à viuentibus petunt, & signa indicant quibus per eam absoluti videantur.

Quòd beatius sit quemque liberum hinc exire, quam post mortem libertatem quærere. (Ex Dialogis Gregorij lib. 4. c. 58.)

¶ Cap. 69.

Cunctis ostendatur, quia si insolubiles culpæ fuerint, ad absolutionem prodesse minimè etiam mortuis victima sacræ oblationis possit. Sed sciendum est, quia illis sacra victima mortuis prosit, qui hic viuendo obtinuerint, vt eos etiam post mortem bona adiuuent quæ hic pro ipsis ab aliis fiunt. Inter hæc autem pensandum est quod tutior via sit, vt bonum quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat dum viuit ipse per se. Beatius quippe est liberum exire, quam post vincula libertatem quærere.

Quòd nullus debeat rogare pro peccato quod est ad mortem. Gregor. in Moral. (Lib. 16. c. 31.)

¶ Cap. 70.

Peccatum quippe vsque ad infernos ducitur, quod ante finem vitæ præsentis per correctionē ac pœnitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato, per Ioannem dicitur: Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. (1. Ioan. 5.) Peccatum namque ad mortem est peccatum vsque ad mortem: quia scilicet peccatum quod hic non corrigitur, eius venia frustra postulatur. De hoc adhuc subditur: Obliuiscatur eius misericordia. (Iob. 24.) Omnipotentis Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotentis Dei iustitiam fuerit oblitus. Quisquis enim eum nunc iustum non timet, pòst inuenire non valet misericordem.

Quòd omnes animæ electorum credendæ sint esse in cœlo, & iniquorum animæ in inferno. Ex Dialogis Gregorij. (Lib 4. c. 28.)

¶ Cap. 71.

Inquisitioni meæ iam video sufficienter satisfactum: sed & hoc est adhuc quod quæstione animam pulsat, quia cum superius dictum sit, esse iam sanctorum animas in cœlo, restat proculdubio vt iniquorum quoque animæ esse non nisi in inferno credantur. Et quid de hac re habeat veritas ignoro. Nam humana æstimatio non habet peccatorum animas posse ante iudicium cruciari. Greg. Si esse sanctorum animas in cœlo sacri eloquij satisfactione credidisti, oportet vt per omnia esse credas & iniquorum animas in inferno, quia ex retributione æternæ iustitiæ ex qua iam iusti gloriantur, necesse est per omnia vt & iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est quòd à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Quòd sicut finis non est gaudio bonorum, sic finis non est tormentis malorum. Ex Dial. Gregor. (Lib. 4. c. 44.) Petrvs.

¶ Cap. 72.

Nunquid nam, quæso te, dicimus eos qui semel illic mersi fuerint semper arsuros? Gregor. Constat nimirum & incunctanter verum est, quia sicut finis non est gaudio bonorum, ita finis non erit tormentis malorum. Nam cùm veritas dicat, Ibunt hi in supplicium æternum, (Matth. 25.) iusti autem in vitam æternam, quia verum est quod promisit, falsum proculdubio non erit quod minatus est Deus.

Quòd non ita sit vt quidā affirmant, quòd Deus ob hoc pœnā minatus sit æternam peccantibus vt corrigeret à malis. Ex Dial. Greg. (Proximè pòst.)

Petrvs. ¶ Cap. 73.

Quid si quis dicat: idcirco Deus peccantibus æternam pœnam minatus est, vt eos à peccatorum perpetratione compesceret? Greg. Si falsum est quòd [illegible]natus est vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa est pollicitus, vt ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere, vel insanus præsumat? Et si minatus est quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem volumus, fallacem quod nefas est dicere, prædicare compellimur.

Cur peccata quæ cum fine perpetrata sunt, sine fine puniantur. Ex Dial. Greg. (Ibidem.)

Petrvs. ¶ Cap. 74.

Scire velim quomodò iustum sit, vt culpa

quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur. GREG. Hoc rectè diceretur si districtus iudex non corda hominum sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Nam voluissent vtique si potuissent sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim, quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

Ibidem. *Quòd pius sit Deus, & non pascatur cruciatu miserorum: iustus autem, & ideo non sedatur in perpetuum ab iniquorum vltione. Ex Dialog. Greg.* PETRVS.

§ CAP. 75.

Sed nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquens seruus à domino iusto idcirco cædi præcipitur vt à nequitia corrigatur. Ad hoc enim vapulat, vt emendari debeat. Iniqui autem gehennæ igni traditi, si ad correctionem non veniunt, quo fine semper ardebunt? GREGOR. Omnipotens Deus quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur. Quia autem iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati sua quidem iniquitate puniuntur: & tamen ad aliquid ardebũt, scilicet vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus in æternum tantò magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quantò magis in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt.

Lib. 4. c. 44. *De hoc, si ante restitutionem corporum animæ iustorum in cœlum recipiantur. Ex Dial. Greg.* PETRVS.

§ CAP. 76.

Placet quod dicis. Sed velim nosse si nunc ante restitutionem corporum, in cœlum recipi valeant animæ sanctorum. GREG. Hoc neque de omnibus iustis fateri possumus, neque de omnibus negare. Nam sunt quorundam iustorum animæ quæ à cœlesti regno quibusdam adhuc mansionibus differuntur. In quo dilationis damno quid aliud innuitur, nisi quòd perfectæ iustitiæ aliquid minus habuerunt? Et tamen luce clariùs constat, quia perfectorum iustorum animæ mox vt huius carnis claustra exeunt, in cœlestibus sedibus recipiũtur. Quod & ipsa per se veritas testatur dicens: Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Quia vbi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur & animæ iustorum. Et Paulus dissolui desiderat, & cum Christo esse. Qui ergo Christum esse in cœlis non dubitat, nec Pauli animam esse in cœlo negat. Qui etiam de dissolutione sui corporis atque in habitatione patriæ cœlestis dicit: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, sed æternam in cœlis.

Matth. 24.

Phil. 1.

2. Cor. 5.

Ibidem. *Quòd iusti in die indicij animarum simul & corporum gloria lætabuntur. Ex Dial. Greg.* PETRVS.

§ CAP. 77.

Si igitur nunc in cœlo sunt animæ iustorum, quid est hoc quod in die iudicij pro sua iustitiæ retributione recipient? GREG. Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quòd nunc animarum sola, postmodum verò etiam corporum beatitudine perfruantur: vt in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro domino cruciatúsque pertulerunt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc etiam ante resurrectionis diem de sanctorum animabus scriptum est: Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Qui itaque nunc singulas acceperunt, in iudicio binas stolas habituri sunt: quia modò animarum tantummodò, tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur.

Esai. 61.

Apoc. 6.

Lib. 4. cap. 33. *De hoc, si boni bonos in regno, vel mali malos in supplicio agnoscant. Ex Dial. Greg.*

PETRVS. § CAP. 78.

Nosse vellem si boni bonos in regno, vel mali malos in suppliciis agnoscant? GREG. Huius rei sententia in verbis est dominicis quam iam superiùs protulimus, luce clariùs demonstrata. In quibus cum dictũ esset: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè, & erat quidam mẽdicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat, sed & canes veniebant & lingebant vlcera eius: subiunctum est, quòd Lazarus mortuus portatus est ab angelis in sinum Abrahæ, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam vt refrigeret linguam meã. Cui Abraham dixit: Fili recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Diues autem de seipso iam spem salutis non habens, ad promerendam suorum salutem conuertitur, dicens: Rogo te pater vt mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Quibus verbis apertè declaratur, quia & boni bonos, & mali malos agnoscant. Si igitur Abraham Lazarum minimè recognosceret, nequaquam ad diuitem positum in tormentis de transacta eius contritione loqueretur dicens, quòd mala receperit in vita sua. Etsi mali malos non recognoscerent: nequaquam diues in tormentis positus fratrum suorum etiam absentium meminisset. Quomodo enim præsentes non posset agnoscere, qui etiam pro absentium memoria curauit exorare? Qua in re illud quoque ostenditur quod nequaquam ipse requisisti, quia & boni malos, & mali cognoscũt bonos. Nam & diues ab Abraham cognoscitur, cui dictum est, Recordare, quia recepisti bona in vita tua, & electus Lazarus à reprobo est diuite cognitus, quem mitti precatur ex nomine, dicens: Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam. In qua videlicet cognitione vtriusque partis cumulus retributionis excrescit, vt & boni ampliùs gaudeant, qui secum eos lætari conspiciunt quos amauerunt, &

Luc. 16.

mali dum cum eis torquentur quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt: eos non solum sua, sed etiam eorum pœna consumat. Fit autem in electis quiddam mirabilius, quia non solùm eos cognoscunt quos in hoc mundo nouerunt: sed velut visos ac cognitos recognoscunt bonos, quos nunquam viderunt. Nam cùm antiquos patres in illa æterna hæreditate viderint, eis incogniti per visionem non erunt quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Nam quidam noster vitæ venerabilis vir, religiosusque valde & laudabilis, cùm ante triennium moreretur, sicut religiosi alij qui præsentes fuerunt testati sunt, in hora sui exitus Ionam Prophetam Ezechielem quoque & Danielem cœpit aspicere. Quos dum venisse ad se diceret, & depressis luminibus eis reuerentiæ obsequium præberet, ex carne eductus est. Qua in re apertè datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili vita notitia, si vir iste adhuc in carne corruptibili positus, Prophetas sanctos quos nimirum nunquam viderat agnouit. Solet autem plærumque contingere, vt egressura anima eos etiam recognoscat, cum quibus pro qualitate culparum, vel etiam præmiorum, in vna est mansione deputanda: quod multi in eo exitu vident, quos aut in regno, aut in supplicio pares habebunt.

De hoc, si ignis purgatorius credendus sit qui post mortem animas à peccatis expurget. Ex Dialog. Gregor. PETRVS. Lib.4.c.39.

¶ CAP. 79.

Discere vellem si post mortem ignis purgatorius esse credendus est. GREGOR. In Euangelio Dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis. Per Prophetam quoque ait, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Paulus Apostolus exponens dixit, Ecce nunc tempus acceptabile, &c. Salomon quoque ait. Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quo tu properas. Dauid quoque ait, Quoniam in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirum sententiis constat, *quia qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio præsentatur.* Sed tamen de quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, eò quòd veritas ait, Quia si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo dimittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quòd enim de vno negatur, consequenter intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen (vt prædixi) hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris (quæ vix sine culpa ab ipsis agitur, qui culpas qualiter declinare debeant sciunt) aut non in grauibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam & cum Paulus dicat Christum esse fundamentum, atque subiungat: Si quis superædificauerit super hoc fundamentum, aurum, & argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus quale sit ignis probabit: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit: sic tamen quasi per ignem. Quamuis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, attamen si quis hæc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum solicitè est quia illum dixit per ignem posse saluari: non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque iam tunc insolubilia, sed ligna, fœnum, stipulam, id est, peccata minima atque leuissima, quæ ignis facilè consumit. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac vita adhuc positus vt illic obtineat promereatur.

Ioan.12. Esai.49. 2.Cor.6. Eccli.9. Psal.137. Math.12. 1.Cor.3.

Quòd vnus sit gehenna ignis, sed non vno modo omnes cruciet. Ex Dial. Greg. PETRVS. Lib.4.c.43.

¶ CAP. 80.

Quæso te: Vnus esse gehennæ ignis credendus est, an quanta peccatorum diuersitas fuerit, tanta quoque & ipsa æstimanda sunt incendia esse præparata? GREGOR. Vnus quidem est gehennæ ignis, sed non vno modo omnes eruciat peccatores. Vniuscuiusque etenim quantum exigit culpa: tantum illic sentietur pœna. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt, quia alius plus, atque alius minus æstuat, ita illic in vno igne non vnus est modus incendij, quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, vt & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Quot genera sint oblationis pro defunctis facienda. Ex dictis August.

¶ CAP. 81.

Quatuor sunt genera oblationis. Pro valde bonis gratiarum actiones sunt: hoc est, Deo gratias agunt quia bene vixerunt. Pro non valde bonis, vt plena remissio fiat. Pro non valde malis, propitiationes sunt: vt tolerabilior fit damnatio. Pro valdè malis etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescumque consolationes viuorum sunt. Enchi.c.110.

Cur sanctorum animæ pro peccatoribus non orent, quando eos in igne æterno ardere prospexerint. Ex Dial. Greg. PETRVS. Lib.4.c.44.

¶ CAP. 82.

Et vbi est quòd sancti sint, si pro inimicis suis quos tunc ardere viderint non orabunt: quibus vtique dictum est: Pro inimicis vestris orate? GREGOR. Orant pro inimicis suis eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atque in ipsa conuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc quod Apostolus ait, vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendã veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem? PETRVS. Et quomodò pro illis tunc orabit, qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari? GREGOR. Eadem itaque ratio cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc etiam causa est vt non orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis, nisi quia de eis quos vtique deputatos æter-

Math.5. 2.Tim.2.

no supplicio iam nouerint, ante illum iam iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt? Quòd si nunc quoque viuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi nouerunt, quantò districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitæ corruptione exuti, ipsi iam iustitiæ viciniùs atque arctiùs inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quod iustissimo iudici inhærent vis districtionis absorbet, vt omnino eis non † liceat quicquid ab illius æternæ regulæ subtilitate discordat.

† libeat.

Quòd duobus modis vita dicatur, duobus etiam mors intelligatur. Ex Dial. Gregor. Lib. 4. c. 45.

PETRVS. ¶ CAP. 83.

Non est iam quod responderi debeat apertæ rationi, sed hæc nunc quæstio mentem mouet: quomodo anima immortalis dicitur, dum constat quòd in perpetuo igne moriatur. GREGOR. Quia duobus modis vita dicitur, duobus etiam modis mors debet intelligi. Aliud est namque quòd in domino viuimus, aliud verò quòd in hoc quòd conditi vel creati sumus, id est, aliud beatè viuere, & aliud essentialiter. Anima itaque & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe, quia beatè viuere amittit. Immortalis autem, quia essentialiter viuere nunquam desinit, & naturæ suæ vitam perdere non valet, nec cùm in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beata esse perdet, & esse non perdet. Ex qua re semper † agitur vt & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur.

† cogitur.

Quòd electi seu reprobi ad loca communia deducantur in tormentis. Ex Dial. Greg. Lib. 4. c. 35.

¶ CAP. 84.

Quòd verò siue electi siue reprobi, quorum communis causa in opere fuerit, ad loca etiam communia deducantur, veritatis verba nobis satisfacerent, etiam si exempla deessent. Ipsa quippe veritas propter electos in Euangelio dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ioan. 14.
Si enim dispar in illa beatitudine æterna retributio non esset, vna potius mansio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines propter meritorum consortium communiter lætantur, & tamen vnũ denarium omnes laborantes accipiunt, qui multis mansionibus distinguuntur: quia & vna est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur. Quæ nimirum veritas iudicij sui diem denuncians ait: Tunc dicam messoribus, Colligite zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum. Messores quippe angeli zizania in fasciculos ad comburendum ligant, dum pares paribus in tormentis similibus sociant, vt superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant. Cum ergo similes in culpa ad tormenta similia adducantur, quia eos locis pœnalibus angeli deputant, quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant.

Matth. 20. Matth. 13.

De hoc, quod in domo Dei multa mansiones sunt. Gregor. in Moral. Lib. 4. c. 42.

¶ CAP. 85.

In Euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & non æquè laborantes in vinea, æquè cuncti denarium sortiuntur. Et quidem apud patrem mansiones multæ sunt: & tamen eundem denarium dispares laboratores accipiunt, quia vna cunctis erit beatitudo lætitiæ: quamuis non vna sit omnibus sublimitas vitæ.

Ioan. 14. Matth. 20.

Quòd illum quem semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlterius ad veniam non reducat. Greg. in Moral. Lib. 8. c. 14.

¶ CAP. 86.

Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos non ascendet. Nubes quippe ad altiora suspenditur, sed densata vento impellitur vt currat: calore autem solis dissipatur, vt euanescat. Sic nimirum corda sunt hominum quæ per acceptæ rationis ingenium ad alta emigrant: impulsa autem maligni spiritus flatu, prauis desideriorum suorum motibus huc illucque pertrahuntur: sed † districta respectu superni iudicis quasi solis calore liquefiunt, & semel locis pœnalibus tradita ad operationis vsum vltra non redeunt. Vir igitur sanctus elationis cursum defectumque humani generis exprimens dicit: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos non ascendet. Ac si aperte loqueretur, dicens: In altum currendo deficit, qui superbiendo ad interitum tendit: quem si semel culpa ad pœnam pertrahit, misericordia vlteriùs ad veniam non reducit.

Iob. 7. † districto.

Quòd Deus dicatur Zelans, dicatur iratus, dicatur pœnitens, dicatur misericors, dicatur præscius. Gregor. in Moral. Lib. 20. c. 24.

¶ CAP. 87.

Deus ergo quomodò zelans est, qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quomodò irascitur, qui in vlciscendis vitiis nostris nulla perturbatione animi commouetur? Quomodò est pœnitens, qui id quod semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodò habet misericordiam, qui nunquam cor miserum habet? Quomodò est præscius, dum nulla nisi quæ futura sunt præsciantur? Et scimus quia Deo nihil futurum est: ante cuius oculos præterita nulla fiunt, præsentia non transeunt, futura non veniunt: quippe quia omne quod nobis fuit & erit in eius prospectu præsto est, & omne quod præsens est, scire potest potius quàm præscire. Et tamen dicitur zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur misericors, dicitur præscius: vt quia castitatem animæ vniuscuiusque custodit, humano modo zelans vocetur, quamuis mentis cruciatu non tangatur: & quia culpas percutit dicitur irasci, quamuis nulla animi perturbatione moueatur: & quia ipse immutabilis id quod voluerit mutat, pœnitere dicitur, quamuis rem mutet, consilium non mutet: & cũ miseriæ nostræ subuenit, misericors vocatur.

Cur Deus suos electos sic permittat mori, vt in vita illorum non ostendat cuius sanctitatis sint. Ex Dial. Greg. PETRVS. Lib. 4. c. 24.

¶ CAP. 88.

Quid est hoc quæso te, quòd omnipotens

Deus sic permittit mori, quos tamen post mortem, cuius sanctitatis fuerint non patitur celari? Greg. Cùm scriptum sit: Iustus quacumque morte præuentus fuerit, iustitia eius non auferetur ab eo: electi qui proculdubio ad perpetuam vitam tendunt, quid eis obest si ad modicum durè moriantur? Et est fortasse nonnunquam eorum culpa, licet minima, quæ in eâdem debeat morte resecari. Vnde fit vt reprobi potestatem quidem contra viuentes accipiant, sed illis morientibus hoc in eis grauiùs vindicatur quòd contra bonos potestatem suæ crudelitatis acceperunt: sicut idem carnifex qui eundem venerabilem diaconum viuentem ferire permissus est, gaudere super mortuum permissus non est.

3. Reg 3. Quod sacta quoque testantur eloquia. Nam vir Dei contra Samariam missus, quia per inobedientiam in itinere comedit, hunc in eodem itinere leo occidit. *Ibidem.* Sed statim illic scriptum est: Quia stetit leo iuxta asinum, & non comedit de cadauere. Ex qua re ostenditur quòd peccatum inobedientiæ in ipsa morte fuit laxatum: quia idem leo qui viuentem præsumpsit occidere, contingere non præsumpsit occisum. Qui enim occidendi ausum habuit, de occisi cadauere comedendi licentiam non accepit: quia is qui culpabilis in vita fuit, punita inobedientia erat iam iustus ex morte. Leo ergo qui priùs peccatoris vitam necauerat, custodiuit postmodùm cadauer iusti.

Lib. 9. c. 48. *Quòd miseris mors sine morte fiat. Greg. in Mor.*

¶ Cap. 89.

Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine defectu: quia & mors viuit, & finis semper incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, sed nequaquam tenebras decutit, quantum ad notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent.

Quòd in inferno peccatoribus ad consolationem ignis non luceat, sed vt magis torqueat. Greg. in Moral. *Proximè post.*

¶ Cap. 90.

Ibid. cap. 49. Quamuis illic ignis & ad consolationem non lucet, & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam sequaces quosque suos secum in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt: quatenus qui eorum vitam carnalem contra præcepta conditoris amauerunt, ipsorum quoque eos interitus in augmento suæ damnationis affligat.

Eodem cap. *De eadem re. In Moralibus.*

¶ Cap. 91.

Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad solatium, & tamen ardere ad supplicium nescit, ita ediuersò gehennæ flamma reprobis & nequaquam lucet ad consolationis gratiam, & tamen lucet ad pœnam: vt damnatorum oculis supplicium & nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum qualiter crucientur ostendat. Quid hic mirum si gehennæ ignem credimus habere supplicium simul obscuritatis & luminis, quando experimento nouimus, quia & tædarum flamma lucet obscura? Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Tunc infinitè patens inferni barathrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat, atque qui quolibet ex vitio hîc voluntatem callidi persuasoris expleuerunt, tunc cum suo duce reprobi ad tormenta perueniunt. Et quamuis Angelorum atque hominũ longè sit natura dissimilis, vna tamen pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. *Ibid. cap. 50.*

Quòd humana anima ita immortalis sit vt & mori possit, & ita mortalis vt mori non possit. Greg. in Moral. *Lib. 4. c. 7.*

¶ Cap. 92.

Quia ergo nostræ mortalitatis hoc tempus non ita vt malè sit, sed ita perit vt non sit, quærendum est quid sit quod non ita vt non sit, sed ita perire optatur, vt malè sit. Humana enim anima seu Angelicus spiritus ita immortalis est, vt mori possit, ita mortalis vt mori non possit. Nam beatè viuere, siue per vitium, siue per supplicium perdit: essentialiter autem viuere, neque per vitium, neque per supplicium amittit. A qualitate enim viuendi deficit, sed omnimodò subsistendi interitum nec moriens sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.

Quòd corporeus sit ignis gehennæ, & non indigeat alia materia nisi reproborum cruciatu. Gregor. in Moral. ¶ Cap. 93. *Lib. 15. c. 14.*

Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ. Ignis namque corporeus vt esse valeat ignis, corporeis indiget fomentis. Qui cùm necesse est vt reseruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur: nec valet nisi succensus, esse, & nisi refotus, subsistere. At contra gehennæ ignis cùm sit corporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat: nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Benè ergo de hoc iniquo dicitur: Deuorabit eum ignis qui non succenditur. *Iob. 20.* Quia omnipotentis iustitia futurorum præscia ab ipsa mundi origine gehennæ ignem creauit, qui in pœna reproborum esse semel inciperet, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finiret. Sciendum verò est, quòd omnes reprobi quia & in anima & carne simul peccauerunt, illic in anima & carne pariter cruciantur.

Cur anima in corpore manens & egrediens videri non possit. Ex Dialog. Gregor. *Lib. 4. cap. 5.*

¶ Cap. 94.

Quid mirum Petre si egredientem animam non vidisti, quam & manentem in corpore non vides? Nunquidnam modò cùm mecum loqueris, quia in me videre non vales animam meam, idcirco me esse exanimem credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atque ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet. Petrus. Sed vitam animæ in corpore manentis pensare possum ex ipsis motibus corporis: quia nisi corpori anima adesset, eiusdẽ membra corporis moueri non possent. Vitam verò animæ post carnem in quibus motibus, quibúsue operibus videam, dicas: vt ex rebus visis esse colligam, quod videre non possum.

Quòd nullus dubitare debeat esse ea inuisibilia quæ Deo inuisibili subministrant. Ex Dial. Gregor. ¶ Cap. 95. *Proximè post.*

Sicut vis animæ viuificat & mouet corpus, sic vis

vis diuina implet quæ creauit omnia: & alia inspirando viuificat, aliis verò tribuit vt viuant: aliis hoc solummodò præstat vt sint. Quia verò esse non dubitas creantem & regentem, implentem, & circumplectentem, transcendentem, & subsistentem, incircumscriptum atque inuisibilem Deum: ita dubitare non debes hunc inuisibilia obsequia habere. Debent quippe ea quæ ministrant ad eius similitudinem tendere cui ministrant, vt quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quæ esse credimus, nisi sanctos Angelos & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, vitam animæ in corpore manentis perpendis animo, ita vitam animæ exeuntis à corpore perpendere debes à summo, quia potest inuisibiliter viuere, quam oportet in obsequio inuisibilis manere. PETRVS. Rectè totum dicitur, sed mens refugit credere, quod corporeis oculis non valet videre.

Quòd nulla visibilia videri vel cognosci possint, nisi per inuisibilia. Ex Dial. Gregor. Ibidem.

¶ CAP. 96.

Hebr. 11. Cùm Paulus dicat: Est enim fides sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Nam credi iam non potest, quod videri potest. Vt tamen te breuiter reducam ad te: nulla visibilia nisi per inuisibilia videntur. Ecce enim cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamen ipse corporeus oculus aliquid videret corporeum, nisi hunc res incorporea ad videndum acueret. Nam tolle mentem quæ non videtur, & incassùm patet oculus qui videbat. Subtrahe animam corpori, remanent proculdubio oculi in corpori aperti. Si igitur per se videbant, cur discedente anima nihil vident? Hinc ergo intellige, quia quoque ipsa visibilia non nisi per inuisibilia videntur. Ponamus quoque ante oculos mentis domum ædificari, immensas moles leuari, pendere magnas in machinis columnas, quisquæso te, hoc opus operatur? Corpus visibile quod illas moles manibus trahit, an inuisibilis anima quæ viuificat corpus: Tolle enim quod non videtur in corpore, & mox immobilia remanent cuncta, quæ moueri videbantur visibilia corpora metallorum. Qua in re pensandum est, quia in hoc quoque mundo visibili, nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando vel implendo ea quæ ratione subsistunt, & viuificat & mouet inuisibilia, ita ipsa quoque inuisibilia implendo mouent, atque † sensificant carnalia corpora quæ videntur. PETRVS. Istis fateor allegationibus libenter victus, propè nulla iam esse hæc visibilia existimare compellor: qui priùs in me infirmantium personas suscipiens de inuisibilibus dubitabam. Itaque placent cuncta quæ dicis: sed tamen sicut vitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco, ita vitam animæ post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus agnoscere cupio.

† sensim viuificant.

Quòd incorporeus spiritus in inferno à corporeo igne affligatur. Ex Dialog. Gregor. Lib. 4. c. 29.

¶ CAP. 97.

Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem cùm incorporeus spiritus sit, etiam corporeo igne teneatur? PETRVS. In viuente quolibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia viuificat corpus.

Quòd incorporeus spiritus viuificare possit, & ibi tenere, vbi à corporeo cruciatur igni. Ex Dial. Gregor. Proximè post.

¶ CAP. 98.

Si incorporeus spiritus Petre in hoc teneri potest quod viuificat, quare non pœnaliter & ibi teneatur vbi mortificatur? Teneri autem per ignem spiritum hominis dicimus, vt in tormento ignis sit viuendo atque sentiendo. Ignem namque eo ipso patitur, quòd videt, & quia cremari se aspicit, crematur. Sicque fit vt res corporea incorpoream exurat, dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: vt per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma crucietur. Quamuis colligere ex dictis Euangelicis possumus, quia incendium anima non solùm videndo, sed etiam experiendo patiatur. Veritatis etenim voce diues mortuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quia in igne teneatur insinuat vox diuitis qui Abraham deprecatur dicens: Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Dum ergo diuitem peccatorem damnatum veritas in ignibus perhibet, quis iam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? PETRVS. Ecce ratione & testimonio ad crudelitatem flectitur animus: sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodò enim res incorporea à re corporea teneri atque affligi possit ignoro. Luc. 16.

De apostatis spiritibus, quòd incorporei sint credendi. GREGOR. Ibidem.

¶ CAP. 99.

Dic quæso te, apostatas spiritus à cœlesti gloria deiectos, corporeos an incorporeos esse suspicatis? PETRVS. Quis sanè sapiens esse spiritus corporeos dixerit?

Quòd gehennæ ignis corporeus esse credendus sit. GREG. ¶ CAP. 100. Ibidem.

Gehennæ ignem esse corporeum, an incorporeum fateris? PETRVS. Ignem gehennæ corporeum esse non ambigo, in quo corpora certum est cruciari.

De hoc quod scribitur, Deum nemo vidit vnquam, & qualiter illud intelligendum sit. Greg. in Moral. Lib. 18. c. 37.

¶ CAP. 101.

Deum nemo vidit vnquam (Inquit Ioannes.) 1. Ioan. 4.
Rursumque cùm testamenti veteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Gen. 32.
Iacob Dominum: & ait, Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Vidit Moyses Dominum, de quo scriptum est: Lo- Exod. 33.
quebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, Iob. 42.
sicut loqui solet homo ad amicum suum. Vi- Esai. 6.
dit Dominum Iob qui dixit, Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Vidit Esaias Dominum qui ait: Anno quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum. Vidit Michæas 3. Reg. 22.
Dominum qui dicit: Vidi Dominum sedentem

super solium suum, & omnem exercitum cœli astantem ei à dextris & à sinistris. Quid ergo est quòd tot veteris testamenti patres Deum se vidisse testati sunt, & tamen de hac sapientia quæ Deus est, dicitur: Abscondita est ab oculis omnium viuentium. Et Ioannes ait: Deum nemo vidit vnquam, nisi hoc quod patenter datur intelligi, quia quamdiu hic mortaliter viuitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: vt anima gratia spiritus afflata per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim eius essentiæ non pertingat? Hinc est quòd Iacob qui Deum se vidisse testatur, hunc non nisi in Angelo vidit. Hinc est quòd Moyses qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet homo ad amicum suum, inter ipsa verba suæ locutionis dicit: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestè, vt videam te. Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur, ostende mihi Deum diceret, & non ostende temetipsum. Si autem Deus erat cum quo loquebatur facie ad faciem, cur petebat videre quem videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur, quia eum sitiebat per incircumscriptam naturæ suæ claritatem cernere, quem iam cœperat per quasdam imagines videre, vt sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderunt ergo patres testamenti veteris dominum, & tamen iuxta Ioannis vocem, Deum nemo vidit vnquam. Et iuxta beati Iob sententiam, Sapientia quæ Deus est, abscondita est ab oculis omnium viuentium: quia in hac mortali carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, & videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis. Sin verò à quibusdam potest in hac adhuc mortali carne consistentibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri, &c.

Iob. 28. 1. Ioan. 4. Genes. 32. Exod. 33. 1. Ioan. 4. Iob. 28. Ibid. cap 38.

De duplici pœna damnatorum. Ex dictis Isidori. *Lib. 1. de summo bono, cap. 28.*

¶ Cap. 102.

Duplex damnatorũ pœna est in gehenna, quorum & mentem vrit tristitia, & corpus flamma † iuxta vicissitudinẽ: vt qui mente tractauerunt quod perficerẽt corpore, simul & animo puniantur & corpore. Ignem gehennæ ad aliquid lumen habere, & ad aliquid non habere: hoc est, habere lumen ad damnationem, vt videant impij vnde doleant: & non habere ad consolationem, ne videant vnde gaudeant. Apta fit comparatio de camino trium puerorum, ad exemplum ignis gehennæ. Nam sicut ille ignis non arsit ad trium puerorum supplicium, & arsit ad comburenda ligamina vinculorum: ita ignis gehennæ & lucebit miseris ad augmentum pœnarum, vt videant vnde doleant: & non lucebit ad consolationem, ne videant vnde gaudeant. Inter huius vitæ & futuræ infœlicitatis miseriam, multa discretio est. Illic enim & miseria est propter cruciationem dolorum, & tenebræ propter lucis auersionem. Quorum vnum in hac vita, id est miseria, est, aliud non est. In inferno autem vtrumque est.

† iusta vicissitudine. Dan. 3.

De pœnis impiorum. Ex dictis eiusdem. *Ibid. cap. 19.*

¶ Cap. 103.

Sicut fasciculi lignorum ad combustionem de similibus colligantur, ita in die iudicij similis culpæ rei suis similibus iungentur: vt ex æquo pœna constringat quasi in fasciculũ, quos actio similes fecit in malum. Sicut vnusquisque sanctus in futuro iudicio pro quantitate virtutum glorificabitur, ita & vnusquisque impius pro quantitate facinorum condemnabitur. Nec deerit in supplicio futuro damnationis ordo, sed iuxta qualitatem criminum discretio erit pœnarum Propheta firmante. De charorum suorum quoque suppliciis additur etiam pœna defunctis: sicut apud inferos diuiti sermo prædicat Euangelicus, sicut pro augendo Iudæ supplicio dicit etiam Psalmus: Commotione moueantur filij eius, & mendicent. Impij ex hoc duriùs in iudicio puniendi sunt mentis dolore, ex quo visuri sunt iustos gloriæ beatitudinem meruisse. Cunctis videntibus est præcipitandus diabolus, quando sub aspectu omnium bonorum Angelorum & hominum, cum eis qui de parte eius erunt, in ignem æternum mittendus est. Dum sublatus fuerit diabolus vt damnetur, multi electi qui in corpore sunt inueniendi Domino ad iudicium veniente, metu concutiendi sunt, videntes tali sententia impium esse punitum, quo terrore purgandi sunt: quia si quid eis ex corpore adhuc peccati remanserit, metu ipso quo diabolum damnari conspiciunt, purgabuntur. Hinc est quòd ait Iob: Cùm sublatus fuerit timebunt Angeli, & territi purgabuntur. Multos perire posse ex eis in die iudicij, qui nunc electi esse videntur & sancti, dicente Propheta: Vocabit Dominus iudicium ad ignem, & deuorabit abyssum multam, & comedet partem domus. Pars quippe domus deuorabitur, quia illos etiam infernus absorbebit, qui nunc se esse in præceptis cœlestibus gloriantur. De quibus & Dominus ait: Multi dicent mihi in illa die: Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, in nomine tuo dæmonia eiecimus, virtutes multas fecimus? Tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Discedite à me qui operamini iniquitatem: nescio qui estis.

Luc. 16. Psal. 18. Iob. 41. Amos. 7. Matth. 7.

De Antichristo. Ex dictis eiusdem. *Ibid. cap. 25.*

¶ Cap. 104.

Omnis qui secundùm Christianæ professionis normam, aut non viuit aut aliter docet, Antichristus est. Plærique autem Antichristi tempora non visuri sunt, & tamen in membris Antichristi inueniendi sunt. Antequàm veniat Antichristus multa membra eius præcesserunt, & prauæ actionis merito caput proprium præuenerunt, secundum Apostoli sententiam, qui iam iniquitatis mysterium operari illum affirmat, etiam antequam reueletur. Magnitudo signorum faciet sub Antichristo, vt electi si fieri potest, in errorem mittantur. Sed si electi, quomodò sunt in errorem mittendi? Ergo ibunt in errorem titubationis ad modicum, propter multitudinem prodigiorum: non tamen deiiciendi sunt à stabilitate sua terrorum impulsu atque signorum. Vnde & ideo ponitur: Si fieri potest: quia electi perire non possunt, sed citò resipiscentes cordis errorem religione coërcebunt, scientes prædictum esse à Domino, vt dum hoc fecerint aduersarij, non conturbentur sancti. Tam mira facturus est prodigia & signa dum venerit Antichristus, vt etiam electis quoddam cordis gignatur scrupulum,

2. Thes. 2. Matth. 24.

quod tamē cito exuperet in illis ratio, per quam fcient in deceptionem reproborū, & electorum probationem eadem fieri signa. In quo tempore per patientiam gloriosi erunt sancti, non per miracula sicut sancti martyres fuerunt priores. Illi enim & persecutores sustinebunt, & facientes prodigia. Proinde & duriùs bellum sustinebunt, quia non solum contra persequentes, sed etiam contra miraculis coruscantes dimicaturi sunt. Grauius sub Antichristi temporibus contra Ecclesiam desæuiet Synagoga, quàm in ipso aduentu saluatoris Christianos est persecuta. Dum in martyres diabolus iam exercuerit magnam crudelitatem etiam ligatus, crudelior tamen erit sub Antichristi temporibus, quando etiam erit
Apoc.20. soluendus. Nam si tanta ligatus facere potuit, quanta solutus faciet? Quantò propinquiùs finem mundi diabolus videt, tantò crudeliùs persecutiones exercet: vt quia se continuò damnandum conspicit, socios sibi multiplicet cum qui-
Ibid.12. bus gehennæ ignibus addicatur. Quantò breue tempus videt diabolus sibi restare vt damnetur, tantò in magna persecutionis ira mouetur, diuina iustitia permittente, vt glorificentur iusti, sordidentur iniqui, & vt diabolo durior crescat damnationis sententia.

Quòd ante diem iudicij etiam electi periclitabuntur in aduentu Antichristi. Greg. in Mor. Lib.14.c.12.

¶ Cap. 105.

Iob.18. In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos
† nos. inuadet horror. Tanta enim tunc contra † iustos
Matth.24. iniquitate effrenabitur, vt etiam electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde scriptum est: Ita vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc verò contra eum certamen iustitiæ & nouissimi electi habere narrantur, & primi: quia videlicet & hi qui in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt: & illi etiam qui à prioribus mundi partibus pro-
Malac.4. cesserunt, Henoch scilicet & Elias ad medium
Matth.11 & 17. reuocabuntur, & crudelitatis eius sæuitiam in
Marc.9. sua adhuc mortali carne passuri sunt. Huius vires in tantam potestatem laxatas nouissimi obstupescunt, & primi metuunt: quia licet iuxta hoc quòd spiritu superbiæ subleuatur, omnem temporalem eius potestatem despiciunt: iuxta hoc tamen quòd ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipsa quæ fortiter tolerant, supplicia perhorrescunt: ita vt in eis vno eodemque tempore & constantia ex virtute sit, & pauor ex carne: quia etsi electi sunt, vt tormentis vinci nequeant, per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuunt tormenta, quæ vincunt.

Lib.15.cap.18. *Item de Antichristo. Greg. in Moral.*

¶ Cap. 106.

Vidit enim quòd in fine mundi Satan hominem ingrediens, quem sacra scriptura Antichristum appellat, tanta elatione extollitur, tanta virtute principatur, tantis signis & prodigiis in sanctitatis ostensione eleuatur, vt argui ab homine eius facta non valeant: quia cum potestate terroris adiungit etiam signa ostensæ sanctitatis.
Iob.21. Et ait: Quis arguet coram eo viam eius? Quis videlicet hominum illum increpare audeat, cuius visum ferre pertimescit? Sed tamen eius viam non solum Elias & Henoch, qui in eius exprobrationem ad medium deducuntur, sed etiam omnes electi arguunt dum contemnunt, dum virtute mentis eius malitiæ resistunt.

Item de Antichristo. Gregor. in Moral. Lib.15.c.30.

¶ Cap. 107.

Hoc in loco homo humana sapientia dicitur: sed cum plus sint omnes quam innumerabiles, Iob.21.
quærendum nobis est cur ante se innumerabiles, & post se omnes trahere dicatur: nisi quòd antiquus hostis reprobum tunc hominem ingressus, cunctos quos carnales inuenerit sub suæ iugum ditionis rapit: qui & nunc priusquam appareat, innumerabiles quidem, non tamen omnes carnales trahit: quia quotidie à carnali opere ad vitam multi reuocantur, adque statum iustitiæ, alij per breuem, alij per longam pœnitentiam redeunt: & nunc innumerabiles rapit cum falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet: cùm verò coram carnalium oculis miranda eis prodigia fecerit, post se tunc non innumerabiles, sed omnes trahit: quia qui bonis præsentibus delectantur, potestati illius se absque retractione subjiciunt. Sed sicut præfati sumus, quia plus est omnem hominem quàm innumerabiles trahere, cur priùs dicitur quòd omnem trahit, & pòst in augmento innumerabiles subjiciuntur? Ratio namque expetit, vt priùs quod minus est, & pòst in augmento quod maius est diceretur. Sed sciendum quia in hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse, quam omnes. Post se enim omnem hominem trahit, quia in tribus annis & dimidio omnes quos in studiis vitæ carnalis inuenerit, iugo suæ † dominationis astringit. † damnationis.
Ante se verò innumerabiles traxit, quia per quinque milia, & adhuc ampliùs annorum curricula, quamuis carnales omnes trahere minimè potuit, multò tamen plures sunt in tā longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quam omnes quos in tam breui tempore rapiendos inuenerit. Benè ergo dicitur: Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles: quia & tunc minus tollit, cum omnes tulerit: & nunc amplius diripit, cum corda omnium inuadit. Iob.21.

Quòd in nouissimis Israëlitæ omnes per prædicationem Eliæ conuerti debeant. Greg. in Mor. Decerptum videtur ex lib.35.c.15.

¶ Cap. 108.

Sed extremò Israëlitæ omnes ad fidem cognita Eliæ prædicatione concurrent, atque ad eius protectionem quem fugerant redeunt, & tunc illud eximium multiplici aggregatione populorum conuiuium celebratur.

De hoc, cur in hac vita sæpius bonis malè sit. Gregor. in Moral. Lib.5.cap.4.

¶ Cap. 109.

Cum valdè occulta diuina sint iudicia, cur in hac vita nonnunquam bonis malè sit, malis benè, tunc occultiora sunt, cum & bonis hic benè est, & malis malè. Nam cū bonis malè est, malis benè, hoc fortasse deprehenditur, quia & boni si qua deliquerunt hic recipiunt, vt ab æterna plenius damnatione liberētur, & mali bona quæ pro hac vita faciunt hic inueniunt, vt ad sola in posterū tormenta pertrahantur. Vnde & ardenti Luc.16.
in inferno diuiti dicitur: Memento fili quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter ma-

la. At cum bonis hic benè est, & malis malè, incertum valdè fit, vtrum boni ideo bona accipiant, vt prouocati ad aliquid meliùs crescant, an iusto latentique iudicio hic suorum operum remunerationem percipiant, vt à præmiis vitæ sequentis inanescant. Et vtrum malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis suppliciis corrigendo defendant: an hic eorum pœna incipiat, vt quandoque complenda eos ad vltima gehennæ tormenta perducat.

Lib. 26 c. 24. *Quòd etiam omnes resurgere debeant ad tormenta, non ad iudicium. Gregor. in Moral.*

§ CAP. 110.

Resurgunt etiam omnes infideles, sed ad tormenta ad iudicium. Non enim eorum tunc causa discutitur, quia ad conspectum districti iudicis iam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur vt pereant. Qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione non audiunt: quia præiudicati infidelitatis suæ tenebris, eius quem despexerant inuectione redargui non merentur. Illi saltem verba iudicis audiunt, quia eius saltem fidei verba tenuerunt: isti in damnatione sua æterni iudicis nec verba percipiunt, quia eius reuerentiam nec verbotenus seruare voluerunt. Illi legaliter pereunt, quia sub lege positi peccauerunt: istis in perditione sua de lege nihil dicitur, quia nihil legis habere conati sunt.

De Eccles. dogma. c. 7. *Quòd omnes homines resurgere debeant. August.*

§ CAP. 111.

Omnium hominum erit resurrectio. Si omnium erit, ergo omnes moriuntur, vt mors † in Adam data omnibus eius filiis dominetur: & maneat illud priuilegium in domino, quod de eo specialiter dicitur: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Hanc rationem maxima patrum turba tradente suscepimus. Verùm quia sunt & alij æquè Catholici & eruditi viri, qui credunt anima in corpore manente immutandos ad incorruptionem & immortalitatem eos, qui in aduentu Domini viui inueniendi sunt: & hoc eis reputari pro resurrectione ex mortuis, quòd mortalitatem immutatione deponant, non morte: quolibet quis acquiescat modo, non est hæreticus, nisi ex contentione hæreticus fiat. Sufficit enim in Ecclesiæ lege carnis resurrectionem credere futuram de morte.

† ab Adam ducta.

Psal. 15. Act. 2.

Ibid. cap. 8. *Quomodò intelligatur quòd viui & mortui dicuntur iudicandi. Idem Aug.*

§ CAP. 112.

Quòd autem dicimus in Symbolo, in aduentu Domini viuos & mortuos iudicandos, non iustos tantùm ac peccatores significari, sicut Diodorus putat, sed & viuos eos, qui in carne inueniendi sunt, credimus. Qui ob hoc morituri creduntur vel immutandi, sicut alij volunt, vt suscitati continuò vel reformati † à mortuis, iudicêtur.

† cum antè mortuis iudicentur. Sic hodie Aug.

Ibid. c. 9. *Quòd Angeli apostatæ & impij homines post tormenta quasi suppliciis expurgati, iustorum societate non donentur. Item Aug.*

§ CAP. 113.

Post resurrectionem & iudicium non credamus restitutionem futuram, quam Origenes delirat: vt dæmones vel impij homines post tormenta, quasi suppliciis expurgati, vel illi in Angelicam qua creati sunt redeant dignitatem, vel illi iustorum societate donentur: eò quòd hoc diuinę conueniat pietati, ne quid ex rationalibus pereat creaturis, sed quolibet modo saluetur. Sed nos credamus ipsi iudici omnium, & retributori iusto qui dixit: Impij ibunt in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam, vt percipiant fructum operum suorum. Et iterum: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius. Matth. 25. Ibidem.

Quòd resurrectio fieri debeat in ætate perfectæ iuuentutis quæ profectu non indigeat. Ex dictis Isidori. Lib. 1. de summo bono, cap. 26.

§ CAP. 114.

Inchoatio pacis sanctorum est in hac vita, non perfectio. Tunc autem erit plenitudo pacis, dum ad Dei contemplationem absorpta carnis infirmitate conualuerint. Resurrectio mortuorum, Ephes. 4. vt Apostolus ait, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi futura est: in ætate scilicet iuuentutis quæ profectu non indiget, & absque inclinatione defectus in perfectione ex vtraque parte & plena est & robusta. Quamuis nunc filiorum Dei nomine homines fideles vocentur, tamen ex eo quòd hanc seruitutem corruptionis patiuntur adhuc iugo seruitutis addicti, sunt accepturi plenam filiorum Dei liber- 1. Cor. 15. tatem, dum corruptibile hoc induerit incorruptionem. Nunc Deus per speculum agnoscitur, 1. Cor. 13. in futuro autem quisque electus facie ad faciem præsentabitur, vt ipsam speciem contempletur, quam nunc per speculum videre conatur. In hac vita electorum numero ad dexteram pertinentium, & reproborum qui ad sinistram ituri sunt, Matth. 13. Ecclesiam Dei compleri dicitur, in fine autem sæculi zizania à frumento disiungi.

Quòd districtus iudex ad iudicium veniens, peccatorem videat vt feriat, non vt saluet. Greg. in Moral. Lib. 8. c. 13.

§ CAP. 115.

Districtus Iudex ad iudicium veniens, & ad saluandum non videt, & ad feriendum videt: quia quem in præsenti vita dispensationis suæ miseratione non respicit, respiciendo postmodum per iustitiam extinguit. Nunc enim peccator quisque Deum non metuit, & viuit, blasphemat, & proficit: quia scilicet misericors creator quem expectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire, sicut scriptum est: Dissimulans pec- Sap. 11. cata hominum propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cùm respicitur non subsistit: quia cum districtus iudex merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Quamuis hoc etiam iustorum voci congruit, quorum mens semper solicita venturo examini intendit. Omne enim quod agunt metuunt, dum cautè considerant ante quantum iudicem stabunt. Intuentur potentiam illius magnitudinis, & pensant quanto reatu constricti sunt propriæ infirmitatis. Enumerant mala proprij operis, & contra hæc exaggerant bona gratiæ conditoris. Considerant praua quam districtè iudicet, bona opera quam subtilitet penset: & perituros se absque ambiguitate præsciunt, si remota pietate iudicentur. Quia hoc ipsum quoque quòd iustè videmur viuere culpa est, si vitam nostram cum iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat.

Quòd in die iudicij duo ordines in quatuor diuidentur. Ex dictis Isidori.

Lib. 1. de summo bono, cap. 27.

§ CAP. 116.

Duæ sunt differentiæ vel ordines hominum in iudicio, hoc est electorum & reproborum. Qui tamen diuiduntur in quatuor. Perfectorum ordo vnus est, qui cum Deo iudicat, & alius qui iudicatur. Vtrique tamen cum Christo regnabunt. Similiter ordo reproborum partitur in duo, dum hi qui intra Ecclesiam sunt mali iudicãdi sunt & damnandi. Qui verò extra Ecclesiam inueniendi sunt, non sunt iudicandi, sed tantum damnandi. Primus igitur eorum ordo qui iudicantur & pereunt, opponitur illi ordini bonorum, de quo sunt qui iudicantur & regnant. Secundus eorum ordo qui non iudicantur & pereunt, opponitur illi ordini perfectorum, in quo sunt hi, qui non iudicantur & regnant. Tertius ordo eorum qui iudicantur & regnant, illi ordini contrarius est, de quo sunt qui iudicantur & pereunt. Quartus ordo eorum qui non iudicantur & regnant, opponitur illi contrario ordini, in quo illi sunt qui non iudicantur & pereunt. Gemina punitur sententia impius, dum aut hic pro suis meritis cæcitate percutitur ne veritatem videat, aut dum in fine damnabitur vt debitas pœnas exoluat.

Quòd liber vitæ sit ipsa visio aduenientis Iudicis, quia quicquid quis fecerit, ipso viso statim intelliget. Gregor. in Moral.

Lib. 24. c. 9. vide August. lib. 10. de Ciuitate Dei, cap. 14. Apoc. 20.

§ CAP. 117.

Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quę scripta erant in libris. Liber namque vitæ est ipsa visio aduenientis Iudicis, in quo quasi scriptum est omne mandatũ, quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia quicquid non fecit intelligit. Libri aperti referuntur, quia iustorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata cœlestia opere impressa cernũtur. Et iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, quia in ostensa vita iustorum, quasi in expansione librorum legunt bonũ quod ipsi agere noluerũt, atque ex eorum qui fecerũt comparatione damnantur. Ne ergo vnusquisque tunc videns eos, quod non fecit defleat nunc in eis quod imitetur attendat: quod quidem facere electi non cessant.

De gloria sanctorũ post mortem. Ex dictis Isidori.

Lib. 1. de summo bono, cap. 33.

§ CAP. 118.

Non faciet in futurum cor miserum iustorum ex compassione damnatorum condolendi affectio: vbi tantum erit sanctorum de Dei contemplatione gaudium, vt tristitiæ nullum tribuat introitum. Sicut comparatus color candidus nigro colori fit pulchrior, ita sanctorum requies comparata damnationi malorum gloriosior erit: sic iustitia iniustitiæ, sic virtus vitio. Crescit ergo sanctorum gloria, dum debita damnantur impij pœna. Post resurrectionem sanctis in carne promissa est cœlorum ascensio, dicente ad patrem Christo: Volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum. Si enim membra capitis sumus, & vnus in se & in nobis est Christus: vtique vbi ipse ascendit, & nos ascensuri sumus.

Ioan. 17.

Quòd finito indicio incipiet esse cœlum nouum, & terra noua. Ex dictis eiusdem.

Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 14.

§ CAP. 119.

Vt ait beatus Augustinus, peracto finitóque iudicio tunc esse desinet hoc cœlum & hæc terra, quando incipiet esse cœlum nouum & terra noua. Mutatione namque rerum, non omnimodo interitu transibit hic mundus. Vnde & Apostolus dicit: Præterit enim figura huius mundi: figura ergo præterit, non natura.

Apoc. 21. 1. Cor. 7.

Contra eos, qui dicunt, si post factum iudicium erit conflagratio mundi, vbi tunc esse poterunt sancti, qui non continguntur flamma incendij. Ex dictis eiusdem.

Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 18.

§ CAP. 120.

Hanc quæstionem beatus Augustinus dissoluit. Quærat aii, forsitan aliquis, si post factum iudicium mundus iste ardebit, antequam pro illo cœlum nouum & terra noua reponantur, eo ipso tempore conflagrationis eius, vbi erunt sancti, cum eos habentes corpora in aliquo corporali loco esse necesse sit? Possumus respondere, futuros esse in superioribus partibus, quò ita non ascendet flamma illius incendij, quemadmodum nec vnda diluuij. Talia quippe illis erunt corpora, vt illic sint vbi esse voluerint: sed nec ignem conflagrationis illius pertimescent immortales atque incorruptibiles facti: sicut virorum trium corruptibilia corpora atque mortalia in camino ardenti illæsa viuere potuerunt.

Apoc. 21. Dan. 3.

Vt nullus se putet eleemosynis peccata sua posse redimere, nisi studeat vitam suam corrigere. Augustinus.

Enih. c. 70.

§ CAP. 121.

Sanè cauendum est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynis quotidie redimenda. In melius est quippe vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodò, vt ea semper liceat impunè committere. Nemini enim dedit laxamentũ peccandi, quamuis miserãdo deleat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

1. Cor. 6.

Leuia peccata Dominica nobis dimitti oratione, si tamen debitoribus nostris ita dimittimus, sicut & nobis dimitti volumus. Augustin.

Ibid cap. 71.

§ CAP. 122.

De quotidianis autem breuibus leuibúsque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fideliũ satisfacit. Eorum est enim dicere: Pater noster qui es in cœlis, qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & Spiritu sancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa à quibus vita fideliũ etiam sceleratè gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si quemadmodum veraciter dicitur: Dimitte nobis debita nostra, quoniam non desunt quæ dimittantur, ita veraciter dicatur: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, fiat quod dicitur: Quia & ipsa eleemosyna est veniam petenti homini ignoscere.

Matth. 6. Ioan. 3. Matth. 6.

Quòd non solum tunc eleemosyna detur, quando solatium aliquod indigenti, sed etiam quando vel veniã peccanti, vel disciplina datur erranti. Augustin.

Ibid. cap. 72.

§ CAP. 123.

Ac per hoc ad omnia quæ vtili misericordia fiunt, valet quod Dominus ait: Date elemosynã, & ecce omnia munda sunt vobis. Non solum autem qui dat esurienti cibum, sitienti potũ, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, fugienti latibulũ, ægro vel incluso visitationem, captiuo redemptionem, debili subiectionem, cæco dedu-

Luc. 11.

ctionem, tristi consolationẽ, non sano medelam, erranti viam, † deliberanti consiliũ, & quod cunque necessarium est indigenti, verumetiam qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat. Et qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coërcet aliqua disciplina, & tamen peccatum eius quo ab illo læsus aut offensus est, dimittit ex corde, vel orat vt ei dimittatur: non solum in eo quòd dimittit atq; orat, verumetiam in eo quòd corripit, & aliqua emendatoria pœna plectit, eleemosynã dat: quia misericordiã præstat. Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consulitur vtilitati non voluntati: quia ipsi sibi inueniuntur esse inimici, amici verò eorum potiùs illi quos inimicos putant, & reddũt errando mala pro bonis, cum reddere mala Christianus non debeat, nec pro malis. Multa itaque sunt genera eleemosynarum, quæ cum facimus, adiuuamur vt dimittantur nobis debita nostra.

† delinquenti.

Rom. 12. 1. Thess. 5. 1. Pet. 3. Matth. 6.

Perfectorum esse filiorum Dei, retribuere bona pro malis. August. ¶ Cap. 124.

Ibid. cap. 73.

Sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quis peccauit. Minus enim magnum est, erga eum esse beneuolum siue etiam beneficum, qui tibi nihil mali fecerit: illud multò grandius & magnificentissimæ bonitatis est, vt tuum quoque inimicum diligas, & ei qui tibi malum vult, & si potest facit, tu bonum semper velis, faciasque cùm possis, audiens dicentem Iesum: Diligite inimicos vestros: benefacite eis qui vos oderunt, & orate pro eis qui vos persequuntur. † Sed dona perfectorum sunt ista filiorum Dei, quò quidem se debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc affectum orando Deum, secumque agendo luctandoque perducere.

Matth. 5.

† Sed quoniam perfectorum. Sic August.

Quomodò ab imperfectis impleantur verba dominicæ orationis: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, &c. August. ¶ Cap. 125.

Proximè post.

Tamen quia hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non est, quantam credimus exaudiri, cùm in oratione dominica dicitur: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, proculdubio verba sponsionis huius implentur, si homo qui nondum ita profecit vt iam diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine qui peccauit in eum, vt ei dimittat, dimittit ei ex corde, quia etiã sibi roganti vult vtique dimitti cum orat, & dicit: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, sic dimitte debita nostra rogantibus nobis, sicut nos dimittibus rogantibus debitoribus nostris.

Matth. 6.

Quòd nihil valeat eleemosyna quando non corrigitur vita. August. ¶ Cap. 126.

Ibid. cap. 75.

Sanè qui sceleratissimè viuunt, nec curant talem vitam moresque corrigere, & inter ipsa facinora & flagitia sua eleemosynas frequentare non cessant, frustra sibi ideo blandiuntur, quoniã Dominus ait: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Hoc enim quàm latè pateat non intelligunt, sed vt intelligant, attendant quibus dixerit: nempe in Euangelio sic scriptũ est: Cum loqueretur, rogauit illum quidam Pharisæus vt pranderet apud se, & ingressus recubuit. Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis & catini mundatis, quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonne qui fecit id quod foris est, etiam id quod intus est fecit? Veruntamen quod superest, date elemosynã, & ecce omnia munda sunt vobis. Ita ne hoc intellecturi sumus, vt Pharisæis non habentibus fidẽ Christi, etiam si non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua & Spiritu sancto, munda sint omnia, tantũ si eleemosynas dederint, sicut isti eas dandas putant: cum sint immundi omnes quos non mundat fides Christi, de qua scriptum est: Mundans fide corda eorum. Et dicat Apostolus: Immundis autem & infidelibus nihil est mundum, sed polluta sunt eorum mens & conscientia. Quomodò ergo Pharisæis omnia munda essent, si eleemosynas darent, & fideles non essent? Aut quomodò † fideles essent, si in Christũ credere, atque in eius renasci gratia † noluissent? Et tamen verũ est quod audierant: Date eleemosynã, & ecce omnia mũda sũt vobis.

Luc. 11.

Ibidem.

Ioan. 3.

Act. 15. Tit. 1.

† infideles.

† voluissent.

Luc. 11.

Quòd non sit vocandus inimicus qui veniam rogare disponit. Aug. ¶ Cap. 127.

Ibid. cap. 74.

Iam verò qui eum in quem peccauit hominem rogat, si peccato suo mouetur vt roget, non est adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat.

Non remitti peccata nisi remittenti ex corde in se peccanti. Aug. ¶ Cap. 128.

Proximè post.

Quisquis autem roganti & peccati sui pœnitenti nõ ex corde dimittit, nullo modo existimet à Domino sua peccata dimitti, quoniam mentiri veritas non potest. Quem verò Euangelij lateat auditorem, siue lectorem quis dixerit, Ego sum veritas? Qui cum docuisset orationem, hanc in ea positam sententiam vehementer commendauit dicens: Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est. Et tamen potens est ille etiam mortuos excitare.

Ioan. 14.

Matth. 6.

Item quomodò largienda sit eleemosyna. Aug. ¶ Cap. 129.

Ibid. cap. 76.

Qui autem vult ordinatè dare eleemosynam, à seipso debet incipere, & eam sibi primùm dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimeq; dictum est: Miserere animæ tuæ placens Deo. Propter hoc renascimur, vt Deo placeamus, cui meritò displicet quod nascendo contraximus. Hæc est prima eleemosyna quam nobis dedimus, quoniam nosipsos miseros per miserantis Dei misericordiam requisiuimus, iustum iudiciũ eius confitentes, quo miseri effecti sumus, de quo dicit Apostolus: Iudicium quidem ex vno in condemnationẽ. Et magnæ charitati eius gratias agentes, de qua idem ipse dicit gratiæ prædicator: Commendat autem suam dilectionẽ Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est: vt & nos veraciter de nostra miseria iudicantes, & Dei charitatem quam donauit ipse, diligentes, piè rectéque viuamus. Quod iudicium & charitatem Dei cùm Pharisæi præterirent, decimabãt tamen † præter eleemosynas quas faciebant, etiã quæque minutissima fructuum suorum. Et ideo non dabant eleemosynam à seipsis incipientes: secúmque priùs misericordiam facientes, sicut isti eas dandas putant. Propter quem dilectionis

Eccli. 30.

Rom. 5.

Ibidem.

Matth. 23.

† propter.

Luc. 11.

Matth. 22. ordinem dictum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Cùm ergo increpasset eos quòd forinsecus se lauarent, intus autem rapina & iniquitate pleni essent, admonens quandā eleemosynam quam sibi homo debet primitus dare, & Luc. 11. interiora mundare: Veruntamen inquit, quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Deinde vt ostenderet quid admonuisset, & quid ipsi facere non curarēt, ne illum putarent eleemosynas eorum ignorare: Sed væ vobis inquit Pharisæis: tanquam diceret, Ego quidem commonui vos ad eleemosynam dandam, per quam vobis munda sint omnia: sed væ vobis qui decimatis mentham, & rutam, & omne olus: has enim noui eleemosynas vestras, ne de illis me vos nunc admonuisse arbitremini, & prçteritis iudiciū & charitatem Dei. Qua eleemosyna possetis ab omni inquinamento interiori mundari, vt vobis munda essent & corpora quæ lauatis, hoc est enim, Omnia, & interiora scilicet Luc. 11. & exteriora. Sicut alibi legitur: Mundate quæ intus sunt, & quæ foris sunt munda erunt. Sed ne istas eleemosynas quæ fiunt de fructibus terræ respuisse videretur, Hæc inquit, oportuit facere. Id est, iudiciū & charitatem Dei. Et illa non prçterire, id est, eleemosynas fructuum terrenorum.

Ne quis impunitatem sibi peccandi [illegible] putet, Ibid. cap. 77. *eleemosynam dando. Aug.* ¶ CAP. 130.

Non ergo se fallant, qui per eleemosynas quaslibet largissimas fructuum suorum, vel cuiusque pecuniæ impunitatē se emere existimant in facinorum suorū immanitate ac flagitiorum nequitia permanendo. Non solum enim hæc faciunt, sed ita diligūt vt in eis semper optent, tantum si possint, impunè versari. Qui autem dili-Psal. 10. git iniquitatem, odit animam suam: & qui odit animam suam, non est misericors, sed crudelis: diligendo eam quippe secundum seculum, odit eam secundùm Deū. Si ergo vellet ei dare eleemosynam, per quam munda illi essent omnia, odisset eam secundùm seculū, & diligeret secundum Deū. Nemo autē dat eleemosynā quamlibet, nisi vnde det ab illo accipiat qui nō eget. Et Psal. 58. ideo dictum est: Misericordia eius prçueniet me.

Pro inimicis similiter vt pro maximis peccatis Ibid. cap. 78. *orandum. Aug.* ¶ CAP. 131.

Quæ sint autem leuia, quæ grauia peccata, non humano, sed diuino sunt pensanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipsis quoque Apostolis ignoscendo fuisse concessa, quale illud est quod 1. Cor. 7. venerabilis Paulus coniugibus ait: Nolite fraudare inuicem, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum in idipsum reuertimini, ne vos tentet Satanas propter incontinentiam vestram. Quod putari posset non esse peccatum, misceri scilicet coniugi non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis: vt fornicationis, siue adulterij, siue cuiusquam alterius immunditiæ mortiferum malum, quod turpe est etiam dicere, quò potest tentante Satana libido pertrahere, incontinentium deuitet infirmitas. Posset ergo, vt dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Quis autem iam esse peccatum neget, cùm dari veniam facientibus 1. Cor. 6. Apostolica authoritas fateatur? Tale quiddam est vbi dicit: Audet quisquam vestrum aduersùs alterum negotium habens, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Et paulò pòst: Secularia igitur iudicia, si habueritis inquit, eos qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos colllocate ad iudicandum. Ad reuerentiam vobis dico. Sic non est inter vos quisquam sapiens, qui possit inter† fratrem suum iudicare. Sed frater cum fratre indicio contendit, & hoc apud infideles. Nam & hic posset putari iudicium habere aduersùs alterum non esse peccatum, sed tantummodò id extra Ecclesiam velle iudicari, nisi secutus adiungeret: Iam quidem omnino delictum est inter vos: quia iudicia habetis vobiscum. Et ne quisquam ita hoc excusaret, vt diceret iustum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam velit à se iudicum sententia remoueri: continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit atque ait: Quare non magis iniquitatem patimini? quare non potius fraudamini? Vt ad illud redeatur quod Dominus ait: Si quis voluerit tu- Matth. 5. nicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. Et alio loco: Qui ab- Luc. 6. stulerit inquit, tua, noli repetere. Prohibuit itaque suos de secularibus rebus cum aliis habere iudicium: ex qua doctrina Apostolus dicit esse delictum. Tamen cùm sinit in Ecclesia talia iu- 1. Cor. 6. dicia finiri inter fratres, fratribus iudicantibus, extra Ecclesiam verò terribiliter vetat, manifestum est etiam hic quid secundum veniam concedatur infirmis. Propter hæc atque huiusmodi peccata, & alia, licet iis minora, quæ fiunt verborum & cogitationum offensionibus, Apostolo Iacobo confitente ac dicente: In multis enim Iac. 3. offendimus omnes, oportet vt quotidie crebróque oremus Deum, atque dicamus: Dimitte no- Matth. 6. bis debita nostra, nec in eo quod sequitur mentiamur: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

† inter fratrem & fratrē iudicare.

Quædam esse peccata grauia, quæ ab hominibus leuia putantur. Aug. ¶ CAP. 132. Ibid. cap. 79.

Sunt autem quædam quæ leuissima putarentur, nisi in scripturis demonstrarentur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri suo, fatue, reum gehennæ putaret, nisi veritas diceret? Cui Matth. 5. tamen vulneri subiecit continuò medicinam, præceptum fraternç reconciliationis adiungens, mox quippe ait: Si ergo offers munus tuum ad Ibidem. altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te, &c. Aut quis çstima- Gal. 4. ret quàm magnum peccatum sit dies obseruare & menses, & annos, & tempora: sicut obseruant qui certis diebus, siue annis, siue mensibus, volunt vel nolunt aliquid inchoare, eò quòd secundùm vanas doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora: nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensaremus, qui talibus ait: Timeo vos, ne fortè sine causa labo- Ibidem. rauerim in vobis.

Quale peccatum clamor in scriptura sancta appelletur. Aug. ¶ CAP. 133. Ibid. c. 80.

Hinc accidit, quòd peccata quamuis magna & horrenda, cùm in consuetudinem venerint, aut parua, aut nulla esse creduntur? vsque adeò vt non solùm non occultanda, verumetiam iam prædicanda ac diffamanda videantur. Quando Psal. 9. sicut scriptum est, Laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Talis in diuinis libris iniquitas clamor vocatur: sicut habes apud Esaiam Prophetam de vinea mala: Expectaui inquit, vt faceret iudicium, Esai. 5.

Gen. 18. fecit autem iniquitatem, & non iustitiam, sed clamorem. Vnde est & illud in Genesi: Clamor Sodomorum & Gomorræorũ multiplicatus est. Quia non solum iam apud eos non puniebantur illa flagitia, verumetiam publicè velut lege frequentabantur. Sic nostris temporibus ita multa mala, etsi non talia in apertam consuetudinem iam venerunt, vt pro his non solum excommunicare aliquem laicum non audeamus, sed nec clericum degradare. Vnde cùm exponerem ante al quot annos epistolam ad Galatas, in eo ipso
Gal. 4. loco vbi ait Apostolus: Timeo vos, ne fortè sine causa laborauerim in vobis: exclamare compulsus sum, Væ peccatis hominum quæ sola insolita exhorrescimus, vsitata verò pro quibus abluendis filij Dei sanguis effusus est, quamuis tam magna sint, vt omnino claudi contra se faciant regnum Dei, sæpe viuendo omnia tolerare, sæpe tolerando nonnulla etiam facere cogimur, atque vtinam, ô Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus. Sed † vide vtrùm
† videro. me immoderatus dolor incautè aliquid compulerit dicere.

Ibid cap. 81. *Quòd duabus ex causis peccemus. August.*

¶ Cap. 134.

Hoc nunc dicam, quod quidem & in aliis opusculorum meorum locis sæpe iam dixi. Duabus ex causis peccamus, aut nondum videndo quid facere debeamus, aut non faciendo quod debere fieri iam videmus. Quorum duorum illud ignorantiæ malum est, hoc infirmitatis. Contra quæ quidem pugnare nos conuenit, sed profectò vincimur, nisi diuinitus adiuuemur, vt non solum videamus quid faciendum sit, sed etiam accedente sanitate delectatio iustitiæ vincat in nobis earum rerum delectationes, quas vel habere cupiendo, vel amittere metuendo, scientes videntésque peccamus: iam non solum peccatores, quòd eramus etiam cùm per ignorantiam peccabamus, verumetiam legis præuaricatores: cùm id non facimus quod faciendum esse iam nouimus, vel facimus quod non faciendum esse iam scimus. Quapropter non solùm si peccauimus vt ignoscat: propter quod dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: verumetiam ne peccemus † concedat, propter quod dicimus: Ne nos inferas in tentationem. Ille rogandus est, cui dicitur in Psalmo: Dominus illuminatio mea, & salus mea: vt illuminatio detrahat ignorantiam, salus infirmitatem.

Matth. 6. † vt regat. Ibidem. Psal. 26.

Ibid. cap. 82. *Sine misericordia Dei hominem infructuosam agere pœnitentiam. August.*

¶ Cap. 135.

Nam & ipsa pœnitentia quando digna causa est secundùm morem Ecclesiæ vt agatur, plerumque infirmitate non agitur. Quia & pudor timor est displicendi, dum plus delectat hominum æstimatio, quàm iustitia qua se quisque humiliat pœnitendo. Vnde non solùm cum agitur pœnitentia, verumetiam vt agatur Dei misericordia necessaria est. Alioqui nō diceret Apostolus de quibusdam: Ne fortè det illis Deus pœnitentiam. Et vt Petrus amarè fleret, præmisit Euangelista & ait: Respexit eum Dominus. 2. Tim. 2. Luc. 22.

Irremissibile fore peccatum illius, qui non credit in Ecclesia sancta posse omnia peccata dimitti. Augustinus. Ibid. cap. 83.

¶ Cap. 136.

Qui verò in Ecclesia remitti peccata non credens, contemnit tantam diuini muneris largitatem, & in hac obstinatione mentis diem claudit extremum, reus est illo irremissibili peccato in Spiritum sanctum, in quo Christus peccata dimittit. De qua quæstione difficili in quodam propter hoc solùm conscripto libello, enucleatissimè quantùm potui disputaui.

De rebus ad venerabilem locum pertinentibus, non alienandis. Nouel const. 7. § si verò, & sequent.

¶ Cap. 137.

Omnes omnino sacerdotes à rerum Ecclesiasticarum alienatione se abstineant, pœnas timentes quas Leoniana constitutio minatur, id est, vt is quidem qui comparauerit rem loco venerabili, reddat cuius & antea fuerat: scilicet cum fructibus aliisque emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt. Oeconomus autem Ecclesiæ qui præstare omne lucrum ex huiusmodi prohibita alienatione senserit, vel qui Ecclesiæ damnum effecerit, à ministerio submoueatur, ita vt in posterum œconomus non sit. Non solùm autem ipse, sed etiam successores eius hac lege teneantur, siue archiœconomus alienauerit, siue respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit, multò magis si consenserit. Tabellionem qui talia interdicta instrumento conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet. Magistratus autem qui eadem instrumenta admiserunt, & officiales qui operam dederunt, monumentis intimentur, & donationes vel certè alienationes actis interuenientibus infirmentur. Non solùm magistratus, sed etiam dignitates aliæ facultatibus suis cedant. Remittit autem constitutio ea quæ in præterito tempore acta sunt. Excipit autem quosdam contractus, quos in sequentibus exponit capitulis: per quos Ecclesiarum immobiles res alienari possunt. Xenodochium, id est, locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. Ptochotrophium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Nosocomium, id est, locus venerabilis, in quo ægroti homines curantur. Orphanotrophium, id est, locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur. Gerontocomium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes, & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium, id est, locus venerabilis in quo infantes aluntur.

FINIS

NOTÆ

IN DECRETVM IVONIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.

ECRETVM Iuonis, quod tamdiu delituerat, & à Theologis ac Iurisperitis omnibus citatum non visum tantopere desiberabatur, superiori sæculo vir clarissimus Ioannes Molinæus summo totius Ecclesiæ bono typis primum excudi curauerat, vt ipsemet in sua præfatione docuit. Sed quia vnicum ei suppetebat manuscriptum exemplar, nec satis otij ad conferenda cum illo Conciliorum & Patrum originalia, accuratum planè aut absolutum edere non potuerat. Quod erat peritorum omnium desiderium, qui tantum opus tot mendis scatere dolebant: nullus tamen de eo inuestigando restaurandóue cogitabat; cùm alij aliis operibus occuparentur; alij quorum hoc sæculo maxima pars, nouis authoribus operibúsque, neglectis penitus antiquis, quod maximè dolendum, toti incumberent. Nos, quia iamiam prælo subijciendum opus audieramus, ne cum suis iterum mendis cuderetur, tantáque Iuoni nostro imò Ecclesiæ fieret iniuria, manum operi licet ex abrupto admouimus. Etenim festinantibus Typographis & currente iam prælo opus aggressi, quicquid tantæ rei perficiendæ nostrisque votis satisfaciendo necessarium erat præstare non potuimus. Quid autem in hoc labore, quantum per angustias temporis licuit, præstitum sit, paucis Lector accipe. Primò nacti vetustissimum Iuonis Decretum manuscriptum ex illustri Bibliotheca S. Victoris Parisiensis, editum cum illo contulimus, ex eóque plura annotauimus & emendauimus. Deinde quia hodierna exemplaria Conciliorum ac Patrum in aliquibus discordant ab antiquis, singula fermè Decreti capita cum pluribus tam vetustis quàm hodiernis manuscriptis & excusis conferre studuimus: Quam discrepantiam tum in margine vbi leuis erat, tum vbi maior in hisce notis apposuimus. Vnde autem tot næui processerint facilis est coniectura. Etenim collectionis Canonum primus author non fuit Iuo: vnde plurimam Decreti sui partem ex præcedentibus Canonũ collectoribus mutuatus ipsissima eorum verba vtpote apud omnes recepta immutare non debuit. Cùm etiam & credibile sit istius sæculi exemplaria Iuoniano Decreto conformia fuisse: aut si quædam ab eo discreparent, id scribarum vitio euenisse, qui sæpe, vt fit in hodiernorum Typographorum maxima parte, cùm litteras non didicissent, emendatè scribere non valebant. Itaque exemplaribus, quæ sibi in manus deuenerant, vbi coactus erat Iuo, cùm emendatiora nancisci non posset. Sed & amplioribus codicibus diuersisque à nostris vsum in multis apparet. Quod autem ad citationum diuersitatẽ attinet, id ferebant istius sæculi exemplaria, in quo etiam Gratianus ipse Iuone nostro recentior allucinatus est. Sed hoc posteriora nostra sæcula non sine magno labore aliqua ex parte emendarunt. Quòd etiam plurima Conciliorum & Patrum testimonia, quæ hodie non extant, retulerit, mirum nemini videri debet, cùm multa hodie exciderint, quæ hisce temporibus habebantur, vt plura alia quæ iniuria temporum magno Ecclesiæ detrimento perierunt: multa etiam adhuc delitescant, quæ, vt plurima iam nostro sæculo, è tenebris aliquando studiosorum ope eruentur. Cæterum multæ citationes quæ generatim appositæ fuerant, suis locis restitutæ sunt, quas tamen ad marginem annotauimus, ne in edito exemplari, imo & in MSS. fieret immutatio multæ etiam tum ex sacra Scriptura tum ex Sanctis Patribus additæ sunt ad marginem. Plurimùm verò in hoc opere adiuti sumus tum illo insigni MS. S. Victoris Paris. tum compluribus MSS. & excusis nouæ & antiquæ editionis voluminibus Conciliorum & Patrum ex Bibliotheca S. Germani à pratis Paris. sine quibus hoc opus emendari vix potuisset. Porro quasdam notas quæ apud Gratianum habentur de industria hîc omisimus; Tum quia illud iam à correctoribus Romanis insigniter effectum est, & sic actum agere noluimus, quamquam illæ sint propriè huius loci, & ad Iuonem priùs quàm ad Gratianum pertineant; Tum quia non suppetiit tempus, quod tardius & festinante iam prælo opus aggresi sumus. Hæ ergo qualescumque sint sufficient, interim dum ampliores & lucubratiores ab eruditis, quod summopere exoptamus, parabuntur.

IN PROLOGVM.

Xcerptiones.) In præcedenti editione & in codice MS. S. Victoris Parisiensis, sicut etiam in omnibus Panormiæ & Epistolarum Iuonis MSS. & editis habetur *Exceptiones*. Sed quia recentiores dum illum citant, vt Antonius Augustinus & alij, posuerunt *Excerptiones*, ex quorundam iudicio hîc editum est. Cæterum præfationem hanc quæ verè est huius loci, vt nemini non liquet, in superioribus Iuonis Epistolarum editionibus ad calcem apposuerant Typographi, nec abs re, cùm & inter MSS. habeatur. quia tamen non est in epistola nec ad quemquam scripta reperitur, sed ad caput Decreti Iuonis, imo & Panormiæ, in omnibus tam MSS. quàm editis exemplaribus habetur, eam ex epistolis expunximus. Quod & rectè animaduertit Iuretus, qui inter epistolarum Iuonis notas huius etiam præfationis, quæ inter epistolas numero 288. edita fuerat, meminit, & eam notâ illustrauit: quam quia insignis est hoc loco inseruimus. Sic ergo ille.

Exceptiones Ecclesiasticarum regularum) Typographus in superiore editione hunc tractatum adiecit fini harum epistolarum: quem multi veteres codices non habent. In aliis nonnullis reperitur mediæ parti libri intertextus. Reuera non est propriè epistola, sed prologus quem olim præfixerat Iuo suo Decreto. nam se collegisse canones Ecclesiasticos testatur epist. 261. ad Pontium. extant duo diuersa volumina Iuonis nomine inscripta, eandemque habent præfationem; quorum vnum quod Pannormia dicitur, alterius maioris quod absolutè decretum inscribitur, quasi quædam est epitome. cuiusquidem meminit Vincentius Belloüacus in speculo lib. 26. cap. 84. vbi dicit Hugonem Catalaunensem ex eodem volumine Decretorum abbreuiato composuisse libellum portatilem, qui summa decretorum Iuonis appellabatur. Cæterum in prisco exemplari seruini sequens titulus præfixus est huic tractatui. *Præmium canonum domni Carnotensis Episcopi Iuonis, mirificam introductionem continens ad discretè intelligendum & suscipiendum sacrorum iudicia dispensationes canonum: cuius summa ac præcipua videtur esse intentio: quòd quicumque Ecclesiasticus doctor sacras regulas ita interpretatur & moderatur vt ad regnum caritatis cuncta que docuerit vel exposuerit, referat, nec peccat nec errat: cum saluti proximorum consulens, ad finem sacris institutionibus debitum peruenire intendat.* In aliis quibusdam exemplaribus strictiore verborum clausula sequens titulus apponitur. *de intelligentia, & dispensatione Ecclesiastica disciplina.* Quia igitur hic prologus additus fuerat primæ editioni, patior non inuitus hîc adiungi, ne quid lector desideret. Sanè enim lectu dignissimus est. obiter admonebo, superioribus annis hanc eandem præfationem sed tamen decurtatam magna sui parte, tributam fuisse Hildeberto Cenomanensi Episcopo, & illius epistolis adiectam in appendice Bibliothecæ sanctorum Patrum, quæ Lutetiæ primùm prodiit anno 1579. & aliis consequentibus. fucum fecit editoribus (quemadmodum suspicari licet) quòd illud fragmentum inuenerant insertum vetusto codici Ildeberti. adde quod Hildebertus in quadam sua epistola testatur se disposuisse in vnum volumen colligere, & ordinare decretorum exceptiones, nondum tamen ad finem perductas esse: opus enim hoc, liberum curis pectus desiderare cuius illum immunem Episcopatus fecit: bonam tamen partem expleuisse, atque ad id peragendum quod restat, Episcopum depositurum. Sed hæc præfatio magis redolet stylum Iuonis quàm Ildeberti. Deinde nulli antiquarij (quod sciam) adnotarunt ab Ildeberto decretorum collectanea vnquam fuisse diuulgata.

Salutem student augere) sic ex v. c.

Sed omnibus sanitatis remedium pro sua moderatione dispensare) hæc addita ex priscis exemplaribus.

Aut apparitibus vincitur. Spiritualis) correctum est fide vett. codd. malè antea cusum, *aut à parentibus vincitur. Spirituale.*

Illastenadere) ita meliùs ex v.c. quàm vt antea, *illi eu.*

Et superba fiunt) id rectius ex manuscripto quàm quod anteà, *& sup. sunt.*

Iniquorum populorum cùm facultas est) alij libri perturbato verborum ordine habent. *iniquorum cum facultas est populorum.*

Cum Nestorio vel sentiant. &c.) tota hæc periodus aucta & restituta fuit ope & fide antiqui exemplaris Seruini. nam in reliquis mendosa. Etiam apud Gratianum passim laborat in can. 14. cau. 1. q. 7. quod accidit culpa prisci interpretis S. Cyrilli.

Parum quid à debito foras exire) hæc etiam verba non satis aptè reddita, culpa eiusdem interpretis. sententia tamen facilè concipitur.

A synodo cui Carolus Rex interfuit) alij libri, *cui Carolus interfuit Rex.* Sunt plures similes loci in Decreto Iuonis vnde perspicuum fit, Reges eo sæculo inte fuisse synodorum Ecclesiasticarum celebrationi. Nam parte tertia, cap. 217. legitur. *Ex Concilio Beluacensi præsente Ludonico.* Et parte decima quarta. cap. 117. *Ex Concilio apud Atlheum cui interfuit Conradus Rex.* Et cap. 121. *Ex Concilio Triburiensi cui interfuit Arnulfus Rex.* Item cap. 125. *Ex Concilio apud Ephesfurt cui interfuit Rex Henricus.* Et cap. vlt. *ex Concilio apud Altheum cui interfuit Conradus Rex.* Nimirum Episcopi vtebantur consilio Principis. Nam in canone dicti Concilij apud Erphesfurt dicitur, *decreuit sancta synodus cum consilio serenissimi Principis.* Conuenire autem inter se debent Reges & Sacerdotes pacis & salutis publicæ causa.

Et Papa Gelasius dicit) sic v. c. Ineptè anteà, *& paparum glosa dicit.* nempe orto errore ex praua interpretatione compendiosæ scripturæ quam offendi in nonnullis membranis. *Et Pap. Gl. dicit.*

Ad partem I.

Cap. 1.) In codice MS. S. Victoris, generalis titulus huius primæ partis habetur tantùm ante tertium caput, quod incipit *credimus, & c.* sicut & in Panormia, in qua tamen prima pars incipit absolutè ab hoc capite *credimus*, omissis scilicet duobus præcedentibus capitibus.

Cap. 150) Ille locus non est Gregorij, sed Zachariæ Pap. epist. 9. ante medium, vbi sic ait. *nam similiter de isto fels. Ep. quem dixisti adulterati Cler. & homicida filium, &c. attrectare: sed neque pœnitens aut talis quem sacri canones prohibent esse sacerdotem. De B. p. & c.*

Cap. 180. *animarum.*) In originali additur, *quas eripi volumus.*

Cap. 246. *cum carne nascitur.*) Hic locus sic videtur restituendus ex D. Gregorio: *Cum carne*

non nascitur, cur in ea carne quæ de Adam prolata est, obligata peccatis tenetur?

Cap. 290. *vt Episc.*) sic videtur legendum: *vt vbi Episcopus, & conuentus &c.*

Cap. 293. *Pueris autem quibus, &c.*) variat hæc lectio in originalibus Conciliorum tomis. In Parisiensibus & Coloniensibus sic habetur. *Pueris autem, quibus quòd adhuc impuberes, à pubertate vocabulum est, &c.*

Quibus satis esse non debet.) In Paris. & Colon. deest particula *non*.

Quisquis hæc violauerit antistitum.) In Par. & Col. *quisquis hoc violauerit institutum.*

Cap. 295.) Hoc caput non videtur esse illius Concilij Triburiensis cuius canones extãt. Etenim caput 22. Concilij Triburiensis est de adhibendo diligenti examine si quis fidelis liber infamis cuiusdam criminis accusetur. Capite autem 16. prohibetur vt nemo sepulturam morientium vendat. De chrismate verò & cæteris, quæ in hoc capite continentur, nihil.

Cap. 297.) Epistola hæc, vt & multæ aliæ summorum Pontificum, non distinguitur per capita.

Authoritate.) In origin. Concil. habetur. *veneratione.*

Cap. 305. *Iniquis priorum dicta.*) In Conciliis Colon. & Paris. habetur. *Inq. priorum patrum nostrorum dicta.*

In Ecclesiâ Isauriæ.) In Parisiensibus Regiis habetur, *in Ecclesiis Isauriæ.* In Colon. *Ecclesia Isauriæ Ephes. Sim. Hierosol. & etiam aliarum ciuitatum. Episcopis etiam earum ciuitatum.*

Vt nullo modo coniugio se recip.) In orig. ita habetur. *vt nullo modo iam se in coniugium reciperent mulieres aut viri quicumque aliqua ratione susceperint natos proprios.*

Per mundum.) In Concil. additur, *& vniuersorum error accrescat.*

A primo ergo &c.) Sic legitur. *A primo pabulo sacrati salis, & ingressu sanctæ Ecclesiæ vsque ad confirmationem Spiritus sancti per chrisma. Ab hoc ergo primo Spiritus sancti dono vsque ad septimum.*

Ad partem II.

Cap. 25. *Si tamen, &c.* apud Augustinum ita legitur. *Si tamen mens sine affectu peccandi sit. nam habentem adhuc voluntatem peccandi, grauari magis, &c.*

De Domini mis.) lege sic. de Domini miseratione qui peccata piæ confessioni donare consueuit *accedat.* Porro locum istum etiam citant ex D. Aug. Algerus & Gratianus, licet aliqui dubitent esse D. Augustini. Sed de hac materia habet caput integrum D. Augustinus scilicet 3. lib. 1. ad Inquisitiones Ianuarij.

Cap. 63. *fermentum.*) post hoc verbum in Victorino habentur ista. *Hic inuenit Manichæos in vrbe, quos etiam exilio deportauit.*

Cap. 67.) hoc est secundum caput epistolæ 1. Decretal. Anacleti Pap. initio, & sic habetur. *Ipsi autem quando Domino sacrificant, &c.*

A fronte) in orig. est *in fronte.*

Cap. 68. *Aquam sale, &c.*) ante hæc verba habetur in Victor. hic titulus, *De conspersione salis & aqua.*

Cap. 70. Est hæc epistola 2. Sixti Pap. 1. cap. 1. In fine hæc addenda videntur ex originali, *& hi etiam, qui non peccauerunt mala patiantur, aut pereant, quia perit iustus sæpissimè pro impio.*

Cap. 74. *ministratur.*) additur in orig. cultusque diuinus omni cum honorificentia & honestate à sacerdotibus reliquisq; Ecclesię ministris celebratur.

Cap. 75. *Concedi.*) post illud postremum verbum hæc habentur in Victorino sicut & apud Gratianum. *His ergo frater charissime omnibus quæ tua dilectio voluit à nobis exponi prout potuimus, respondere curauimus.*

Cap. 123. *quod ad Episcopum pertineat.*) hæc non habentur in epistola Clementis.

Quicumque obediunt ei.) In origin. sic habetur: *Quicumque enim obediunt Episcopis suis, videntur quidem aliquid gratiæ conferre Deo; qui autem eis non obediunt, indubitanter, &c.*

Cap. 131. *pariterque vom.*) In orig. habetur, *parit, quæ vom. &c.* sicut & apud Gratianum.

Ad partem III.

Cap. 6.) In originali hoc caput variat paululùm in fine.

Cap. 45. *De Ecclesiis, &c.*) hoc quod in priori editione non habebatur suppletum est ex cod. MS. S. Victor.

Cap. 58. *aut aliquo tali &c.*) In Vict. habetur tantùm, *aut tali peccato discretos.*

Cap. 59. *fuerint incensæ.*) hoc caput quod in Conc. Paris. est nonum Concil. Moguntiacensis sub Stephano V. & Arnulpho Rege sic legitur: *fuerint incensæ, in capellis missas interim liceat celebrare donec ipsæ, &c.*

Aliter omnino interdicimus.) hæc non habentur in prædicto capite 9.

Cap. 60. *In libro regum legitur.*) hæc addidimus ex orig. & Gratiano quamquam non ita necessaria.

Cap. 61. *Diuinis habeb.*) in Concil. *diuinis supplicationibus consecrabant.*

Sic autem legitur, &c.) corruptus est hic locus, & ita restituendus. *Si autem vt legitur in Concil. Laod. c. 26. quòd hi qui ab, &c.*

Cap. 68.) in Conc. ita habet hoc caput, *vt institutio missarum sicut in metropolitana Ecclesia agitur ita in Dei nomine in omni Tarraconensi prouincia tam ipsius Missæ ordo quàm psallendo vel ministrando, &c.* in Paris. verò ita legitur. *De institutione missarum vt quomodo in metr. Ecc. fuerit, ita in omni, &c.* sicut suprà.

Cap. 72.) Hoc caput non habetur apud D. Augustinum, sed desumptum est ex Regula Tarnatensi c. 15. §. 4. vt doctissimè annotauit R. P. Hugo Maynardus Ordinis S. Benedicti, satis notus in concordia regularum c. 59. Quænam autem sit illa Regula Tarnatensis videndus idem Maynardus in præludiis huius concordiæ vbi de variis regulis earumque auctoribus agit luculenter.

Cap. 79. *Renati*) in orig. *Arenata.*

Cap. 92. *Dominis suis.*) hæc duo verba non habentur in Victor.

Cap. 99. *Inquirendum est.*) In Vict. est distinctum caput cui inest hic titulus: *De Presbyteris qui ex reditibus Ecclesiæ res sibi comparauerint, & structuras ibi fecerint, & mulieres ibi posuerint ex Conc. Rem. c. 10.*

Cap. 104. *De conf. cœm.*) In omnibus tam Conciliorum quàm Gratiani & Panormiæ codicibus hoc caput incipit ab his verbis: *Sicut antiquitus, &c.* in Panormia citatur ex Concil. Antiocheno c. 5. apud Gratianum verò titulus est, *excommunicetur qui confinia Ecclesiæ frangere tentauerit.*

Cap. 105.) Idem ferè habetur in Conc. Agathensi c. 66. sed pro *Diaconion* habet *Diaconicon.*

Cap. 149.) Idem habetur in Synodo sexta Romana sub Symmacho Papa in medio.

Ad partem IV.

Cap. 16.) Hoc caput in Conciliis paulò aliter

habetur sic enim habet Moguntiacum: *omnes dies Dominicos cum omni veneratione decreuimus obseruari, & à seruili opere abstinere: & vt mercatus in eis minimè sit, nec placitum, vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur.* In Conc. verò Francofordiensi c. 21. habetur, *vt dies Dominica à vespera vsque in vesperam seruetur.*

Cap. 18.) hoc caput est ex secunda versione huius Concilij ex Isidori mercatore: in priore autem sic habebatur. *Quoniam sunt in die Dominica quidam ad orationem genua flectentes & in diebus Pentecostes vt omnia in vniuersis locis consonanter obseruentur placuit sancto Concilio stantes Domino vota persoluere.* Ad marginem autem verbi *Concilio* cum asterisco habetur *à Pascha vsque ad octauas Pentecostes stantes, &c.* quam versionem sequutus est MS. cod. S. Victor. originale verò sic habet. Ἐπειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις, ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ φυλάττεσθαι, ἑστῶτας ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ.

Cap. 20 21. 22.) non habentur in hoc Concilio sed in capitulari Aquisgranensi Caroli Magni c. 81. & lib. 1. capitularis c. 81. licet aliquantùm diuersa.

Cap. 31. *Ieiunia.)* In Conc. Paris. Regiis habetur. *Ieiuniorum superpositiones per, &c.*

Cap. 32.) habetur hoc apud Palladium in historia Lausiaca cap. 52. In vita Abbatis Apollinis non autem Apollonij. Sic autem habet. *Catholica autem & generalia ieiunia non licet soluere sine ingenti necessitate. In quarta enim feria traditur Seruator, & in parasceue crucifigitur. Qui ea ergo soluit, Seruatorem vnà tradit, & vnà crucifigit.*

Cap. 65. *Actus etiam nomine Petri Apostoli, apocryphi)* hæc non leguntur in originali.

Euang. nom. Barnabæ.) ante hoc habetur in orig. *Euangelium nomine Matthiæ apocryphum. Euangelium nomine Petri Apostoli apocryphum. Euangelium nomine Iacobi minoris apocryphum.* Et ad marginem habetur, *mirum quia & hic non fiat mensio Euangelij Nicodemiani.*

Cap. 84.) ad calcem huius capitis in Victor. hæc adduntur nescio quamobrem. *Item. furtum non ex sua æstimatione sed ex comparatione peccati maioris id est adulterij non grandis esse culpa perhibetur.* Quæ nec sunt huius loci nec apud Bedam legere est.

Cap. 88.) desumptum est hoc caput ex capite 1. regulæ S. Benedicti iuxta Maynardum, cuius insignem notam videre est ad illud caput initio concordiæ Regularum §. 1. ad quem Lectorem remittimus quia commentarios hic non edimus.

Instrumenta virtutum) vulgò ex Smaragdo & S. Dunstano legitur. *Exempla & instr. virt.*

Cap. 109. *De capitul.)* In orig. Sic legitur. *De capitulorum namque veritate & numero Niceni Concilij, cui, &c.*

Cap. 152.) In fine huius capitis in MS. Victor. habentur & hæc: *Item celebritas vnius diei nonnisi accensis lampadibus intus & foris rectè colitur.*

Cap. 171.) In fine etiam istius hæc adduntur in Victor. *Item. Tunc apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis Grammaticæ artis profunda rimatus est.*

Cap. 225.) Hæ responsiones sunt ex epistola 14. Adriani vbi videnda nota Binij. Porro apud S. Ambrosium lib. de Tobia c. 20. ita habetur. *At de corporalibus quidem pignoribus sanctus etiam Esdras nos docuit, &c.* & ad marginem habetur *Nehemiæ* 5. id est 2. Esdr. 5. Libro autem 2. de Spiritu sancto c. 7. ita habet S. Ambrosius. *Esdras nos docuit dicens in quarto libro. Et in die secunda iterum creasti spiritum firmamenti.* ad marginem autem 3. *Esdr. 6.* in multis porro editionibus habetur in tertio libro sicut hîc, sed est error sicut videre est apud Esdram l. 4. c. 6. ex quo desumptum est hoc testimonium.

Cap. 243.) Totus hic canon ad sensum non ad verba citatus est.

Ad partem V.

Cap. 3.) Ante hoc caput habetur aliud in cod. MS. S. Victoris Paris. sed quia habetur infrà in 6. parte c. 316. inutile visum est hîc apponere.

Cap. 5.) non habetur hoc caput in Victor.

Cap. 8. *damnauerint)* post hoc verbum in Conciliis ita habetur. *quia in contumacia permanens erga prima sedis Romanæ priuilegium resipiscere à suis superstitionibus vt seruaretur à prima sede Apostolica noluit: & ponens, &c.*

Dioscorus ipsam, &c.) sic habet origin. *Ipsam iam factam Dioscorum excommunicationem dictasse.*

Cap. 11. *quia maioris, &c.)* hæc & quæ sequuntur vsque ad finem capitis non habentur in Victor.

Cap. 14.) De hoc & de aliis Leonis IV. ad Lotharium Imp. epistolis videnda nota Benij ad vitam Leonis IV.

Cap. 16.) hoc habetur ijsdem prope verbis initio vitæ Adriani II. in Concil. Paris.

Cap. 18. *existimas.)* In Paris. legitur, *existimetis.*

Cap. 19. hoc caput diuersum est in quibusdam ab originali.

Cap. 38.) ad calcem huius capitis habetur & illud in MS. cod. S. Victoris. *Benedictus vniuersis Episcopis per Galliam & Europam. Sit ruinæ suæ dolore prostratus quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis: nec locum deinceps inter Sacerdotes habeat, sed extorris à sancto fiat mysterio. Non de eius iudicio quisquam curam habeat, quoniam iam damnatus à sancta Ecclesia & Apostolica authoritate, suaque inobedientia atque præsumptione à quoquam esse non dubitatur. quia maioris excommunicationis deiectione est exigendus cui sancta fuerit Ecclesia commissa disciplina: qui non solùm prælatæ sanctæ Ecclesiæ iussionibus parere debuit, sed etiam alios ne præterirent insinuare. sitque alienus à diuinis & pontificalibus officiis, qui noluit præceptis obtemperare Apostolicis.*

Cap. 40.) Caput hoc est ex epistola Adriani Pap. ad Tharasium Patriarcham Constantinopolitanum in actione secunda Synodi septimæ: & totum ad sensum citatum est non ad verba.

Cap. 54. *Similiter)* ante hunc paragraphum habetur. In Victor. titulus eiusmodi. *Suspecta iudicia vel ad primatem vel ad sedem referantur Apostolicam.*

Cap. 75. *ordinatur.)* In Conc. Paris. habetur, *promouetur.* Quæ sequuntur vsque ad §. *& alibi. Dolens, &c.* non leguntur in orig.

Cap. 76. *arceri.)* post hoc verbum addenda sunt hæc ex originali: *non sine periculo facinus tale perpetrantes.*

Cap. 120.) paulò aliis verbis, sed eodem sensu habetur in orig.

Cap. 165. *Qui posterius, &c.)* hæc & quæ sequuntur non sunt in MS. Victor. nec in Panormia nec apud Gratianum.

Cap. 200.) hæc epistola habetur in libro tertio Concilij Nicæni.

Cap. 215.) habetur post Concilium Hispalense 1. in fragmentis cap. 1. & apud Burchardum l. 1. c. 115. sed pro *numerum* habetur in Concilio *numerus.*

Cap.216.) paulò aliter & breuius adhuc habetur in orig.

Cap.243. *Iniquè gessit.*) Ad calcem huius capitis, scriptorum incuriâ additæ fuerant quinque aut sex lineæ tumultuariæ. quæ non sunt huius loci, nec habentur etiam in MS. Victor. sed habentur superiùs c.54. huius partis propterea illas expunximus.

Cap.270.) paulò aliter habet orig. sed est idem sensus.

Cap.289. *Eos accusare.*) In orig. habetur, *maiores natu accusare* pro *noscitur* habetur *nescitur.* sicut & apud Gratianum.

Testimonium non dicant) In orig. & apud Gratian. legitur, *proferant, sed præsentes de his quæ viderunt & nouerunt, veraciter testimonium dicant, nec de, &c.*

Cap. 292. *Quòd si, &c.*) hæc vsque ad finem non sunt in orig.

Cap.296.) *Ne quis Domini sacerdotes.*) In orig. ita legitur. *Ne quis Domini sacerdotibus detractiones irroget, quantò magis accusationes non ex radice charitatis prolatas?*

Cap. 308) hic locus omnino varius est apud Gregorium, sensus tamen est idem.

Cap.313.) hoc caput paulò aliter quoad initium habetur apud Gratianum. Cæterum non reperitur in Decretis Leonis, sed in peruetustis pontificalibus, & habetur apud Baronium tomo 9. Annal. ad an.800. num.8.

Cap 358. *Regibus ministremus*) apud Gratiani nouissima exemplaria habetur *legibus ministremus.* In vetustis quibusdam excusis *legibus Religionis ministr.* In MS. S. Germ. *legibus.* In tomis autem Conciliorum Coloniensi an 1606. Regio Parisiensi an. 1644. habetur *Regibus.* De vtraque lectione videntur Archidiaconus in illum Gratiani locum. Cæterùm epistola hæc est 16. Pelagij I. vbi & habetur fides eiusdem quam misit ad Childebertum.

Ad partem VI.

Cap. 7. *vt memoria mandet.*) apud Isidorum habetur. *Et regnum Dei memoria commendat de scripturarum testimoniis, vnde exerceat donum.* Et in Conc. Aquisgran. sub Stephano V. & Ludouico Pio cap.4.

Cap.11. *ad solam, &c.*) apud Isidorum habetur. *sed sola propter authoritatem summo sacerdoti Clericorum ordinatio &c.*

Cap.20. *Archipresbyter, &c.*) hæc vsque ad illa verba, *Ad primicerium* non habentur in Victorino, cui conforme est quod ad marginem appositum est à Molinæo: *Hæc non habentur in codice Regio, suspectaque mihi perpetuò visa sunt quòd Archipresbyter subdatur Archidiaconis quod vetustum non esse in canonibus Conciliorum vel mediocriter versatus nemo ignorat. Ioannes Molinæus.* habentur tamen in fragmentis Conc. Toletani 1. fragmento 8. vide ad marginem istius fragmenti.

Cap.24.) paulò aliter habetur in orig. *Qui verò ex nostris parochiis aut ad titulum aut absolute ordinari petuntur nullatenus ordinentur nisi aut in Clero certo & religioso, &c.*

Cap.41.) hic canon multùm differt ab orig. est tamen eadem sententia: conuenit verò maximè cum capite 88.l.1. capitularium.

Cap.48. *claues desp.*) In orig. sic habetur. *Contra traditas claues disputare & agere videntur.*

Cap.70.71.) hæc duo capita erant inuersa in Iuone, sed ordini suo restituta sunt ex orig. & Gratiano.

Cap.103. *solus Moyses.*) In margine habetur cum asterisco *Aaron*, quod vnde acceperit Molinæus conjicere non possum nisi fortè ex codice quodam mendoso siquidem in Conciliorum tomis habetur *Moyses*, & ad marginem citatur *Exod.* 40. vbi agitur tantùm de Moyse, cui nimirum Deus erectionem illius altaris præceperat, non Aaroni, vt clarè liquet ex toto illo capite.

Cap.123.124.) hi duo canones non sunt propriè sextæ Synodi œcumenicæ, quæ scilicet nullos edidit canones. At verò centum & tres canones qui sub nomine illius sextæ Synodi circumferuntur, à Conciliabulo quodam editi sunt quod post decem annos habitū est Constantinopoli in Trullo quodque Quini sextum vulgo appellatur, & habetur in tomis Conciliorū sub nomine Conciliabuli Constantinopolitani siue Concilij Quini sexti sub Sergio. Ita Binius in notis ad hæc Concilia. Cæterùm paulò aliter habentur quoad verba apud Iuonem, sed tamen eodem sensu.

Cap.134.) Citatur ad sensum non ad verba vt in plerisque aliis.

Cap. 163.) Originale Græcum sic habet, πάντας τοὺς εἰδότας τινὰς ἢ τῶν ἱερέων ἀκούοντας μὴ ἀφοσιοῦντας ἢ τῇ ἱερωσύνῃ, ἢ τῇ ἁγίᾳ μεταλήψει, ὡς ἀπαξίαν ἐμποιοῦντας τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφορίζεσθαι χρή.

Cap.223.) non reperitur sed hab. tur alio prorsus sensu in Conc. Carthag. & apud Gratianum.

Cap 231.) habetur inter epistola Gregorij II. hoc modo. *De Presbytero verò si quilibet sacerdos à populo fuerit accusatus, &c.*

Cap. 238. *Qui autem suam. &c.*) hæc non habebantur in antiquo, sed visa sunt addenda ad sensum complendum.

Cap. 241.) Idem caput 15. sic in vetustis quibusdam libris legitur: *vt Episcopi Presbyteri & Diacones non sint cond. aut pr. prin. neque vllo tali negotio victum quærant, quò eos peregrinari vel ab Ecclesiasticis officiis auocari necesse fit.* Ita in Conc. Colon. notatur à Binio.

Cap. 243. *Si castig.*) In orig. habetur, *Si castigatus per satisfactionem veniam ab Episcopo noluerit promereri.*

Cap. 244. *Quia, &c.*) hæc propter sensum addita sunt ex orig.

Cap.283.) hoc non reperitur: sed simile quiddam habetur. In Conc. Metensi sub Stephano V. cap.6. *Et vt nemo Clericorum arma portet vel indumenta laïcalia induat, id est, cottos vel mantellos sine cappa non portet.*

Cap.262.) hoc caput desumptum est ex regula S. Aureliani cap.13. vt rectè annotauit Hugo Maynardus in concordia regularum c.75.§.3.

Cap.265.) Caput hoc est idem & eiusdem Concilij cum superiore, sed ex secunda editione, vt videre est in Conciliis. vide etiam epistolam Euaristi Pap. & Grat. dist. 93. c. Diaconi qui quasi.

Cap.356.) de hac re vide notam insignem Maynardi concordiæ Regularum cap.66. pag.985.

Com. 358.) Diuersa hæc sunt ab orig. Græco, sic enim habet. οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἐπισκόπων τὴν ἐξουσίαν κατὰ τὴν τῶν ἁγίων πατέρων παράδοσιν διαμενέτωσαν, καὶ μὴ κατὰ αὐθάδειαν ἀφηνιάτωσαν τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. οἱ δὲ τολμῶντες ἀνατρέπειν τὴν τοιαύτην διατύπωσιν, καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ μὴ ὑποταττόμενοι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, εἰ μὲν εἶεν κληρικοὶ, τοῖς τῶν κανόνων ὑποκείσθωσαν ἐπιτιμίοις· εἰ δὲ μονάζοντες οἱ λαϊκοὶ, ἔστωσαν ἀκοινώνητοι.

Cap. 359.) Est idem cum præcedenti sed ex antiqua versione quæ non extat in Conciliis, vt rectè notant correctores Romani apud Gratianum 18. q.2. c. *quidam monachorum.*

Cap. 362.) Tres primæ lineæ huius capitis vsque ad hæc, *item placuit* non reperiuntur in hoc Concilio.

Cap. 373. *Quos verò, &c.*) Locus hic corruptus erat, sed ex orig. restitutus est. Sic autem habebat. *Quos verò flagitiis ordinaverit*. & in Victorino aliquis qui voluerat emendare sic malè restituerat, *Quos verò in flagitiis obligauerit*.

Cap. 393.) hoc & tria sequentia capita paululùm variant in nostris S. Cypriani editis exemplaribus, sed tamen idem est sensus.

Cap. 397. & 398.) paululùm differunt in orig. & sic habetur. *Verùm quod sequenter in epistolis fraternitas tua nobis innotuit videlicet quod in canone Ancyritano capitulo 19. legitur post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam. Et alibi legitur post huiusmodi delictum, &c.*

Cap. 399.) vide notas Maynardi in concordiam regul. c. 34. pag. 542. hoc autem caput desumptum est ex regula S. Fructuosi de qua copiosè disserit idem Maynardus in præludiis ad concordiam regularum.

Cap. 400.) habetur in fine Concilij Ilerdensis nec ita rectè vt notat Antonius Augustinus in notis ad pœnitentiam librum Rabani Mauri vbi hic canon extat.

Qui autem de p.) Sic variat apud Rabanum & in Conciliis. *Qui autem de prædictis viris per occultam confessionem mala à se absconsè commissa coram, &c.*

Si se, &c.) In prædictis, *si veraciter pœnituerint & se, &c.*

Cap. 410.) non reperitur, sed habetur quiddam simile in Conc. Claromont. sub Vrbano II. cap. 25. his verbis. *Ne filij Presbyterorū, Diaconorum, vel Subdiaconorum Canonicorum ad ordines vel alios ordines Ecclesiasticos promoueantur, nisi monachus vel regularis Canonicus fuerit.* Et in additis ad hoc Concilium sic habet alius canon. *nec filios Presbyterorum aut aliter etiam ex concubinis susceptos liberos ad Presbyteratus gradum prouehi liceret, nisi aliquo in monasterio religionem professi essent.* Sic & in Pictauensi l. c. 9. & refertur cap. 1. de ætate & qualitate, &c.

Cap. 421.) omnino aliter in orig. Græco ad Latinum collato sic habetur. *Semel autem secundum hoc factos Diaconos aut Presbyteros nullomodo derelinquere sacerdotium. Quod non solùm in Diacono & Presbytero sancimus, sed etiam si Subdiaconus aut fortè Lector fiat aliquis hunc relinquere pristinum schema* (σχῆμα) *& ad alteram migrare vitam: scientem quia si tale aliquid egerit secundum quod à nobis iam sancitum est aut in curiam cum substantia aut sub inopia degens ad officialem deponetur fortunam.*

Cap. 428.) *Ante vnius anni*) De vnius anni probatione in monachis videnda est insignis nota Maynardi ad caput 65. regulæ S. Benedicti pag. 938. concordiæ regularum, vbi & huius capitis mentionem facit.

Cap. 429.) hoc caput paululùm differt ab orig. est tamen fusius in Iuone.

Ad partem VII.

Cap. 1. *Et neque communicare, &c.*) In vltimis Conciliorum editionibus sic habet. *Nec Ecclesiasticis verò nec sæcularibus negotiis communicent, vel in aliquo sint molesti.* Quod à textu Græco paululùm differt. μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρεισχέσθω πράγμασι, ἢ ἐπικοινωνεῖν καταλιμπάνοντας τὰ ἴδια μοναστήρια, &c.

Cap. 5. *Liber psal. &c.*) In orig. & apud Gratianum habetur. *Nunquam de manu & oculis recedat liber, discatur psalterium ad verbum, oratio sine intermissione, vigil sensus sit.* In Victor. pro *vigilet* habetur, *vigil & sensu*.

Cap. 33.) Capitis illius sensus habetur in orig. licet paulò aliis verbis.

Mundiburdis.) vox est Germanica quæ Tutores & Curatores significat.

Cap. 57. *Et incest.*) hæc postrema verba quæ etiam sunt in Victor. non habentur in Conc. nec apud Gratianum.

Cap. 62. *tenere cast.*) Alia lectio sic habet. *teneant castitatem, & nulla vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur.*

Cap. 65. Hoc caput habetur mancum & mutilatum in Conciliis & diuisum à Gratiano in duo. Vnde conjici potest eum, qui hæc rescripta Nicolai I. collegit ex Gratiano, & Conciliis inseruit, non vidisse Iuonem, ex quo locus ille integer restituendus videtur.

Cap. 68.) paulò fusius hîc habetur quàm in originali.

Cap. 85.) hoc caput paululùm differt ab orig. vbi habetur, *secundum regulam S. Benedicti.* In orig. & in MS. Vict. sicut & apud Gratianum habetur tantùm *secundum regulam.* Credo quia Regula S. Bened. quæ tunc temporis erat præcipua, κατ' ἐξοχὴν Regula dicebatur.

Cap. 95.) *Ab Episcopo custod.*) In Africano & Carthaginensi ita legitur. *Episcopi prouidentia vel Presbyteri, vbi Episcopus absens est, in monasterio virginum vel grauioribus fœminis, &c.*

Cap. 101.) In orig. & Grat. sic habetur. *Mulier quamuis docta & sancta viros in conuentu docere non præsumat.*

Cap. 109. *vel consensu parentum*) hæc absunt ab orig.

Cap. 127.) In aliquibus differt ab orig. sed præcipuè sunt ad marginem annotata.

Cap. 291.) Epistolæ S. Bonifacij martyris habentur impressæ Moguntiæ anno 1605. per Serrarium.

Cap. 139. *hinc potius admoneamur ita amitti, &c.*) Corruptus est hic locus & sic restituendus. *hinc pot. adm. ita non amitti corporis sanctitatem manente animi sanctitate etiam corpore oppresso*; amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate etiam corpore intacto.

Intuens enim, &c.) origin. sic habet. *Innuens enim in duorum corporum commixtione, &c.*

Cap. 153.) hoc caput multùm differt ab hodiernis exemplaribus, est tamen idem sensus.

Ad partem VIII.

Cap. 69. *Non licet.*) In origin. hæc adduntur. *Qui & Spurij appellantur* ἀπὸ τῆς σπορᾶς *I. à satione.* Glossa verò ad marginem habet. *vel* ἀπὸ τὸ σπείρειν, ἢ ἀπὸ τῆς σπορᾶς. *Plutarch.*

Cap. 73. *vidualis*) hæc vox non est in originalibus S. Augustini excusis, neque etiam in vetustissimo codice S. Germani à pratis.

Cap. 85. *Quanto, &c.*) hæc addidimus ex orig. quia sensum magis illustrant.

Cap. 90.) Titulus huius capitis, opinor, negligentiâ librariorum appositus fuerat ad calcem superioris capitis, quasi ad illud pertineret, sed eum loco suo restituimus.

Cap. 91.) Corruptus planè erat hic locus, sed ex originali est restitutus.

Cap. 98. *Fœminam sub viro esse.*) nonnihil differt ab originalibus tam MSS, quàm excusis. Sic autem habet. *Fœminam sub patre antequam nubat,*

& sub viro nuptam voluit lex louere, ita aliq. &c. suam, id est, in aliquarum rerum lat. con. abst. vt in eisdem votis fœminea non preualeat (MS. S. Germ. *valeat*) *authoritas. Ita vt* (MS. S. Germ.) *si adhuc innupta. &c. & sit omnino. Lex* non est in MS. nec in excusis.

Cap. 101.) In orig. sensus est integrior.

Cap. 103. *Ipsum corpus.*) orig. Sic habet. *Ipsum corpus tuum templum in te est Spiritus sancti.* Sicut ad marginem notatum est. Eodem modo habetur in MS. S. Germani à pratis.

Cap. 116. *cum persona.*) Ita legitur in orig. *Cùm personam quàm, &c. fatigat quotidie conterit, quando vult ad iudicium educit quando. &c. praeceperat. quis est qui dicere possit quantis malis introducta submittitur.*

Cap. 152.) *post pœnit.*) In vtraque versione huius Concilij sic habetur. *post annum sine pœnitentia reconciliari debebunt.*

Cap. 153. *Quod dico competentibus*) In orig. habetur. *Quod dico competentibus & fidelibus, audiant pœnitentes. Quod dico fidelibus, dico & competentibus & pœnitentibus.*

Sufficiant vobis vxores) In orig. sequitur *aut nec vxores.*

Cap. 162. *secund. Ecclesi. reg.*) In Græco est κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα. Canon autem ille Ecclesiasticus est ex Conc. Neocæsariensi memorato suprà ab Iuone c. 160. videndus hîc Binius ad hunc canonem Conc. Laodiceni.

Cap. 170. *rapiunt*) sequitur in orig. *vel consensu parentum accipiunt.*

Pœnitentia) In orig. additur: *& sponso legaliter multa componat* & ad marginem habetur, *forté mulctam.*

Propulsatus) additur: *& Canonicè nequiuerit approbari secundum sanctorum Patrum statuta, se purgare cogatur.*

Cap. 178.) Apud Grat. 27. q. 2. & 33. q. 1. cap. *quod autem interrogasti* citatur ex Gregorio iuniore: sic etiam capitul. l. 6. c. 55.

Cap. 181.) hoc caput non reperitur in Tribur. nisi quod idem ferè est sensus non tamen omnino similis. Differt etiam multùm apud Gratianum.

Cap. 203.) Ad calcem huius cap. hæc videntur addenda ex orig. *Si resuscitatus rursus fuerit mœchatus, placuit vlterius non ludere eum de communione pacis.* Ex ex altera versione, *non edere eum, &c.*

Cap. 213.) non sunt eadem verba in Tribur. est tamen ferè idem sensus.

Cap. 228.) *quæ est apost. precip.*) hæc addita sunt ad illustrationem huius loci.

Cap. 232. *Comparem s.*) In orig. habetur. *comp. s. & bos requirit & equus, &c.* & suprà loco *alius* habetur *frequenter*, pro *defecerit* est *defuerit.* Et sic in duobus MSS. S. Germani.

Cap. 235. *Ita manente in se vinculo.*) In orig. additur, *fœderis coniugalis vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamsi, &c.*

Cap 261.) hoc caput omnino deprauatum erat: vnde ad marginẽ in præcedenti editione Molinæus apposuerat *locus obscurus.* nempe quia hoc tempore nondum erant excusa Hincmari opera. Ipsum autem ex editis recens exemplaribus restituimus.

Cap. 286. *vxores duxerint.*) hæc duo verba non sunt in origin.

Cap. 295. *Expetendo honorem*) neque hæc duo habentur in orig.

Cap. 301. non habetur hoc caput loco citato, sed simile quid in eodem Concil. c. 7.

Cap. 303. *Et peccatum non est, &c.*) Corruptus est hic locus, & sic restituendus ex orig. & Gratiano. *Et quod peccatum non est soli inter peccata credi omnino non debet.*

Cap. 15. *Connubio.*) In Conc. habetur *conuiuio.* quod videtur aptius. Sic enim Græcum exemplar. εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι, *ad nuptias Bigamorum non conuiuari*: vel, *in nuptiis eius qui duas vxores ducit non conuiuari.* vel, *conuiuio secundarum nuptiarum interesse.* vel, *in nuptiis Bigami non prandere.* vt habent tres versiones.

Ad partem IX.

Cap. 1. *Cum his, &c.*) In orig. Sic habetur. *Cum his pater incertus sit.*

Cap. 8.) Hoc caput variat apud Baronium qui tom. 11. Annal. ad an. 998. num. 1. Ita illud refert. *Pater suus, &c. ab antec. nostro Gregorio V. cum Episc. qui placito interfuerunt reprehensi sunt, vt postea ad sedem, &c.* Alicubi autem in quodam MS. habetur *excommunicati.* vt in margine annotauimus, in qua sic legendum, *aliàs sensus non est integer.*

Cap. 16. *Et matris*) hæc addidimus ex orig. quia necessaria sunt ad sensum.

Cap. 46.) Ante hoc caput habetur illud in MS. S. Victoris Parisi. *Ex Epistola Gregorij Pap. Episcopis Gallia missa. Progeniem suam vnumquemque ad septimam decernimus obseruare generationem, & quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus.*

Cap. 69. *Nec ipsi, &c.*) In orig. habetur. *Nec illa adultera soror, nec ille vir qui cum illa adulterauit alios vnquam accipiant.*

Cap. 113.) Desumptum est hoc caput ex Palladio historia Lausiacæ c. 68. sed paulò expressius. Sic enim habet. *Videte ne quis qui noctu phantasiam habuit mulieris audeat accedere ad sancta sacramenta. ne quis ex vobis visis & phantasiis pulsus somniet. nam qui absque phantasiis fiunt fluxus seminis, casu fiunt, nec ex vniuscuiusque libero animi arbitrio insunt, sed absque voluntate. Procedunt enim ex natura, & ex redundanti materia excernuntur. Quocirca nec sunt peccato obnoxij. visa autem ac phantasiæ procedunt ex libera eligendi voluntate & sunt argumentum mali animi.* Hinc apparet caput hoc intelligendum esse de pollutionibus nocturnis, quæ ex præcedentibus turpibus cogitationibus accidunt, si culpâ nostrâ non ex infirmitate contingant, vt clarius patet ex testimonio D. Gregorij apud Iuonem nostrum par. 2. cap. 52. vbi hanc quæstionem mirabiliter elucidat. De hoc etiam vide Cassianum collat. 22. cap. 4. 5. & 6. & D. Thomam 3. par. q. 80. art. 7.

Cap. 120.) hoc caput diuersum est in textu D. Augustini.

Ad partem X.

Cap. 25. *perfect. consequi.*) In Græco habetur τῆς τελείας μετέχειν, quo verbo sæpius vtitur hîc Concilium pro communione ad quam scilicet pœnitentes post peractam pœnitentiam admittebantur, vt se cum cæteris fidelibus ad perfectam gratiam plenamque communionem admissos esse intelligerent. Ita Binius ad hoc Concilium ex Baronio. De hac re videndus canon 18. Conc. Nannetensis sub Formoso.

Cap. 31. *Treuia Dei.*) Ad marginem huius capitis in præcedenti editione habebatur, *Treua Dei videtur proprium nomen esse alicuius loci.* Sed non rectè, vt in lectione Conciliorum paulisper versatis constat: vnde hoc ex peritorum iudicio expun-

ximus. Erat autem Treua vel Treuia vel Treuga Dei induciæ quædam ab Ecclesia institutæ, quibus ab omni lite, hostilitate, & vexatione quacumque abstinere oportebat. De hac multa dici poterant, sed impediunt properantes Typographi. Omnium instar erit insignis nota quæ habetur in appendice ad Conc. Claromontanum sub Vrbano II. in fine tomi 26. Conciliorum editionis vltimæ Parisiensis ex Typographia Regia anno 1644. ad quam lectorem remittimus.

Ad partem XII.

Cap.77. *vnusquisque enim prop.*) In origin. ita habetur, *vnusquisque enim sicut ante altare stans Dei timorem habet præ oculis, & propriam conscientiam mundam seruat Deo, quod in memoria retinet, nullatenus habet intermittere, quoniam os quod ment. &c.*

Cap. 85. *iusserunt.*) post hæc additur in origin. *omnesque simul vtriusque ordinis viros infames esse censuerunt: & non solùm, &c.*

Ad partem XIII.

Cap.10. *Iuxta formam diuinitus datam.*) Hæc non habentur apud Iuonem, sed restituta sunt ex orig. & Gratiano ob sensum.

Cap.50.) hoc caput habetur in secunda regula Patrum codicis MS. Floriacensis, cuius initium est. *Cum in nomine Domini cum fratribus nostris conuenissemus.* vt rectè notat Maynardus.

Cap. 62. *à sacerdotibus, &c.*) hæc vsque ad *noluerint* addita sunt ex orig. ad pleniorem sensum.

Cap.77. In Regula S. Fructuosi c.17. in fine sic habetur de Monachis loquens. *Ebriosus quis si repertus in cœnobio fuerit, superiori sententiæ subiacebit, siue is qui citra permissum Abbatis siue præpositi alicubi litteras destinauerit, vel ab alio destinatas acceperit.* vt notat Maynardus ad caput 30. concord. Reg §.13.

Ad partem XIV.

Cap.3. *Iudicis*) origin. habet *iudicij.*

Ante rectitud. operat.) In origin. habetur, *ante rectitudinis operationem.*

Cap.4. *Interno*) In orig. inseritur per parenthesim, *quia maledicto debeant feriri.*

Cap.5. *Aliter enim &c.* orig. sic legit. *Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitiæ, aliter liuore vindictæ. Maledictum quippe iustitiæ iudicio, &c.*

Cap.34. *Mandatum ei dirigere*) Mandatum hoc loco idem est ac nuntium, significatio, legatio. Et sic hoc declarat aliquid per internuntium significare. Melius Gallicè, *luy mander quelque chose*, plura Maynardus in notis ad hoc caput.

Cap.75.) Ex hoc & sequenti cap. compendiosè collecta fuit forma publicandi anathematis, id est, excommunicationis solennis pro grauioribus culpis, quæ habetur parte tertia Romani Pontificalis cap. *De ordine excommunicandi & absoluendi.*

Cap.88. *matrim.*) In orig. additur, *& dicit hoc non esse peccatum.*

Cap. 95. *nisi ea, &c.*) Hæc non habentur apud Isidorum, sed à Burchardo & Iuone vnde sint addita non liquet.

Cap.107.) hoc caput paululùm differt ab originali.

Cap. 110.) Hoc caput apud Burchardum citatur etiam *ex dictis Basilij.* verùm *ex S. Isidoro* apud Grat. 11. q.3. c. *qui consentit.* Sed in neutro habetur, verùm in Regula Orientalium, & in Regula S. Pachomij vt rectè notauit antiquitatis studiosissimus indagator Maynardus in concord. regul. c.74. Ex quo huius capitis citationem restituimus.

Cap.124. *Cur canones interd. eis*) In orig. breuius, *cur non eis qui, &c.* Et sic in Moguntino & Wormatiensi legitur.

Ad partem XV.

Cap.19. *priùs eum tond.*) In origin. desunt hæc, *aut in cinere & cilicio habitum mutare faciat, nisi priùs aut.* Desunt etiam ista: *aut velata fuerit aut.*

Sæpius enim laïcis.) post hæc non habetur *cum fœminis.*

Cap. 22.) In origin. magna est differentia in verbis.

Cap. 29. *& in per, &c.*) hæc corrupta sunt. Melius originale *in periculi vrgentis instantia.*

Cap.36. *ne obl. &c.*) In Moguntino ità legitur, *ne obl. excommunicatione alieni ex consortio bonorum fiant.*

Vnct. olei.) In Moguntino habetur *vnct. Dei.* cætera sunt similia.

Cap. 57. in fine, *innotuit.*) In origin. & apud Gratianum sic habetur: *Innotuit, videlicet quòd in Canone Ancyritano cap.19. legitur, post lapsum corporalem restaurandum honoris gradum post pœnitentiam; alibi verò legitur post huiusmodi, &c.* vide suprà ad c.397. & 398. partis 6.

Cap.141.) Hoc caput paululùm variat in orig.

Ad partem XVI.

Cap.8. *Criminibus.*) nonnihil variat originale, quod sic habet: *criminibus erga Ecclesiastica iusta & rationabilia iudicia contemptor repertus fuerit, vel inflatus ac tumidus monitis Ecclesiasticis ac sanctorum Patrum constitutionibus contradictor vel subsannator comprobatus fuerit, si monitis Episcopalibus obtemp. &c.*

Cap. 23. *auctoritatem Ecclesiasticam.*) in orig. additur *ac ius ciuile.*

Partis decimæ septimæ plurima capita cum originalibus contulimus, sed per angustias temporis non licuit varietatem, quæ non maxima tamen est, annotare. vnde vrgentibus nimiùm Typographis finem hîc imponere coacti sumus.

FINIS

INDEX VNIVERSALIS EORVM OMNIVM QVÆ CONTINENTVR IN Decreto Iuonis Carnotensis Episcopi.

Prior numerus partem, Posterior caput demonstrat.

A.

Abbas & Abbatissa.

ABBAS auaritiam detestati debet, Pars 7. cap.150.
venditiones quas potest facere Abbas, quæ, 3.163
vnus Abbas duobus monasteriis minime præficiendus, 3.164
Abbas sui monasterij fundum dare non debet, 5.375
potest facere Lectorem in suo monasterio, 5.376
qualis & à quibus eligi debeat Abbas, 7.24.& 104
Abbas subiectus esse debet Episcopo, 7.85
non debet cogere Episcopus Abbatem vt se ad Synodum conferat, 7.91
Abbas suum potest relinquere locum, 7.104
indignus Abbas quomodo arcendus ac deponendus, 7.114
Abbatissa magnam de suo conuentu curam habere debet, 7.112
extra monasterium migrare non debet sine licentia Episcopi & moniales sine licentia Abbatissæ, 7.76.77

Abraham & Sara.

Cur Preshyter nominatur, 6.25
Christus secundum carnem fuit in lumbis Abrahæ quando Leui decimatus est, 17.3
excusatur ingressus Saræ vxoris Abrahæ ad Pharaonem, 8.267

Abstinentia.

Abstinentia carnis & vini laudabilis, 1.42. 1.206. 4.24.25.
carnis esurie non condemnandus, 4.30.& 48
de pœnitentia imponenda iis qui scabiem aut vermiculos, aut carnem immundam seu morticinam comedunt vel vrinam bibunt, 15.99.& 100
de illis qui comedunt aut bibunt aliquid ab immundis animalibus tactum vel intinctum, 15.101 2.118.
Abstinentia carnis & sanguinis quibus temporibus religiose obseruatur, 15.168
Gula seu ciborum auiditas omnino vitanda, 4.23. & 54.

Acolythus.

Acolythorum seu Acolathorum officium, 1. 69. 2.43. 6.8. & 20.
qualiter ordinentur Acolythi, 6.15

Accusator & accusatus.

Item Accusatio & condemnatio.

Accusator falsus condemnandus, 16.283. 6.240
inimicus non potest esse Accusator, 5. 55. & 239. necnon infamis, 13.111. nec etiam excommunicatus, 16.357
infamis ille qui prælatos accusat, 5.253
Accusatus non debet criminare accusatorem, priusquam se crimine obiecto purgauerit, 5.274
Accusatio à criminosis nequaquam fieri debet, 5.276
quis criminosus, quis infamis, 5.286.& 290
induciæ sex mensium Accusatis Episcopis concedendæ, 5.287.& 296
in Accusatione sacerdotum vulgus non admittendum, 6.314
Accusator clerici quomodo rejiciendus, 6.271
absente Accusato Accusario perscripta non recipiatur, 5.293. 6.228
nemo damnandus nisi confessus, & conuictus, 6. 122. & 38.88
Accusatus pœna mulctandus, qui negauit probare quod intendit, 6.276
examinandi Accusatores, 6.315
conuitia pro Accusatione non habenda, 6.324
Accusator non potest simul esse & testis & iudex, 6.321.& 337
vbi respondere debeant Accusati, 6.323
Accusator per seipsum debet Accusare, 6.326
quæ Accusationes rejici debeant, 6. 327. & 331
qui Accusatores excludendi, 6.333.16.64
sub quot fieri debeat testibus Accusatio, 6.334
modus & ordo Accusationis, 6. 332. & 321. & 347. &c.
infames Accusati propriam possunt causam disputare, 6.419. &c.
de duobus Accusatis de adulterio, 15.173.& 180
in Accusatione virginis quæ vitanda, 7.136
Accusatio adulterij licita tantum proximis & necessariis, 8.15
confessio quæ vi ab Accusata persona extorquetur nequaquam pro confessione habenda, 8.117

Accusatio & accusator.

Is peccatum condemnare potest, qui eiusdem peccati reus non est, 8.121
quomodo Accusandus seruus de adulterio, 8.123
homicida aut adulter Episcopum Accusare non potest, 10.36
homicidæ, venefici &c. ad Accusandum non admittendi, 10.37
quid agere debeat qui alium de homicidio Accusat, 16.247
de illo quem pœnitet se alium criminaliter Accusasse, 16.251
absentes Accusandi, nec condemnandi, 16.316
nemo de crimine quo absolutus est Accusandus, 16. 319
de eo qui de obiectis purgari se recusarit, 16.343

Adam & Heua.

Adam & Heua sine peccato creati, 1.25
Adam de paradiso eiectus, 5.320
per peccatum Adæ humano generi pœna illata est seruitutis, 16.45

in vno Adæ peccato plura inueniuntur peccata, 17.5
Adam carnis infirmitate peccauit, 17.20.& 56
in prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiā perdiderunt, 17.24

Adrianus Papa.

Aduersus desiderium Longobardorum Regem ad existentiam se muniuit, 9.82
eius pia cura in exornandis Ecclesiis, *ibid.*
præsente Carolo M. Imperatore Thalmonē quendam Ducem Bauariæ excommunicauit, 9.89

Adulterium.

Cauendum & aborrendū Adulterium, 6.42.8.105
quid sit Adulterium, 8.101.&c.& 106
enormitas & grauitas Adulterij, 8.99.& 103
qui alienam coniugem concupiscit, Adulterium committit, 8.104
quomodo perpetratur Adulterium, 8.107.& 255
Repudiandi Adulteri coniuges, 8.109
quomodo marito liceat interficere Adulterū, 8.111
Adulter post quinquennium accusari non potest, 8.113
vxor quæ Adulterum dimittit adultero non debet nubere, 8.199
Adulteris nisi resipuerint communio neganda, 8.203
de vxore quæ conscio marito, mœchatur, 8.206. & 264
quomodo maritus procedere debeat aduersus suspectum Adulterum, 16.159.& 161
de viro vxorem non habente, si cum alterius vxore mœchetur, 8.207
vxorem constupratam maritus perdere non debet si confugerit ad Episcopum, 8.216
Adulteri excommunicandi, 8.214.9.19
excommunicatio & abiuratio Adulterij, *ibid.* paulo post.
qui Adulterauit fratris sui vxorem nunquam cum ea matrimonij fœdus inire potest, 8.256
viuentibus vxoribus licet adulteris Concilium datur ne aliæ accipiantur, 8.258
abjicienda vxor Adultera, 8.299

Affinitas.

v. Gradus Consanguinitatis.

Alexandrina & Antiochena Ecclesia.

Post Romanam secundum inter omnes Ecclesiam locum obtinent, 5.45
fundatio Ecclesiarum Alexandriæ & Antiochenæ, *ibid.*

Alleluia.

Laïci non debent cantare Alleluia, 7.105

Altare.

In Altari debent reponi reliquiæ sanctorum, 3.270
quid offerri debeat ad Altare, 2.16. &c.& 34
Altare figura corporis Christi, 2.7
Altare quomodo ornandum, linteisque ac palliis cooperiendum, 2.132
Laïci iuxta Altare non sedeant nec ad illud mulieres accedant, 2.135
ab Episcopo Altare consecrandum, 3.20
debet esse lapideum,& chrismate vngendum, 3.30
quæ Altaribus afferuntur, ad quos pertinent, 3.202

Sanctus Ambrosius.

Imperatorem Theodosium propter cædem Thessalonicensium ab ingressu Ecclesiæ prohibuit, 5.48
quendam deffendit ne de Ecclesia raperetur, 10.81
eius Opuscula ab Ecclesia approbata, 4.64
in hoc decreto S. Iuonis sæpius citata inuenies.

Anathema vide Excommunicatio.

Angeli boni & mali.

Angelorum nomen, 3.250. est officij non naturæ, 17.65
Apostata Angelus non potuit reparari, quia sponte cecidit, 17.20.& 36
de creatione Angelorum, 17.51.& 65
Apostatæ Angeli ante ruinam liberum habuerunt arbitrium, 17.55
intellectuales naturæ, id est, Angeli sunt immortales, 17.54
homines habent custodes Angelos, 17.57.& 58
vtrum sit pax inter Angelicos spiritus, 17.61
de ruina Angelorum, 17.65.& 66
Apostatæ Angeli sunt incorporei, 17.99
Apostatæ Angeli & impij homines à suppliciis nunquam liberabuntur, 17.113

Angli.

Angli fœdas olim coniunctiones exercuerūt, 8.224

Anima.

Anima & inuisibilis, 17.94
formato corpori Anima infunditur, 10.5.17.12
nobilitas Animæ, 15.58.17.1
lapsus Animæ deflendus, 15.58
Anima est incorporea: potest tamen similitudinem corporis habere, 17.2
Anima non formatur humano semine, 17.12
vna Anima non duæ in vno homine, 17.13
solus homo habet substantiam Animam quæ est immortalis, 17.14.& 16
quomodo dicatur Anima mortalis & immortalis, 17.83. & 92

Antichristus.

Cum venerit quid faciet? Sabbatum custodiri iubebit, 4.6
omnis quis est contrarius verbo Christi Antichristus est, 12.19
de aduentu Antichristi, 17.104.& 106.&c.
Ælias cum Henoch, & omnes electi resistent ei, 17.106

Apostata.

de Apostatarum conuersione & peruersione seu induratione, 15.15.& 143.& 144

Apostoli.

Baptizauere Apostoli 1.309
quare in Iudæa Ecclesiam non construxerint, 3.4
vita Apostolica, 3.199
Apostolatus dignitas, 5.24
Canones Apostolorum, 4.105

Appellationes.

Sedes Apostolica libere Appellanda cum necessitas postulat, 5.3. & 257.& 261.& 295
quando formari debeat Appellatio, 5.284. 15.259
accipiendæ litteræ Appellationis, 5.282
quæ Appellationes rejici debeant, 5.283
de possessione Appellantium & iniust. appellant, 5.284. & 285
licet ad Episcopum Appellare, 15.143
pro quibus criminibus Appellatio non concedenda, 15.226. & 315

Arbitrium liberum.

Libero Arbitrio prædictus homo, 1.25.17 22
mala voluntas non est permittenda suæ libertati, 10.63

Aqua benedicta.

Aquæ benedictæ vsus. singulis Dominicis conficienda aqua benedicta, 2.118

Archidiaconus & Archipresbyter.

Archidiaconi officium, 3.134
Archidiaconus & Archipresbyter Episcopum parire debet quando visitat diœcesim, 5 196
Archipresbyter an subditus Archidiacono, 6.20
deponendus innuafor Archidiaconatus, 6.342

Arrius & Arriani.

Arrius sacrilegus & impius in Nicæno Concilio damnatur, 4.113. & 116
Concilium Sardicense Arrianorum, 4.8

Artes.

Magistri constitui debent, qui liberales artes doceant, 6.214

S. Augustini.

Humilitas sancti Augustini, 4.7 & 73
fugit consortia mulierum, 6.77
Augustinus vir doctus, 6.77
deffendit Cæcilianum, 14 62
eius opera Catholica & authentica, 4.64
Regula Sancti Augustini. 1.

Authoritas & Leges principum.

B.

Bannitio.

De Bannitione secundum legem admallum, Pars 17. cap. 268.

Baptismus.

Homo debet baptizari, 1.27
Baptismus sanguinis, *ibid.* item, 1.177. & 211
Baptismus extra Ecclesiã nihil prodest, 1.36 & 37
Baptismus sacramentum fidei, 1 30
seu fidelium, 1.76
effectus forma & tempus Baptismi, 1. 45. &c. & 107. &c.
Baptisandus minime celebrandus in Epiphania, 1. 47. & 58. nec in natiuitate Domini aut sanctorum festiuitatibus, nisi tempore Paschæ ac Pentecostes, citra necessitatem, *ibid.*
quid agendum cum ignoratur si quis sit baptizatus necne, 2.48. & 146. & 169. & 236. & 238
Circumcisio idem valebat apud veteres quod Baptismus, apud nos, 1.49. & 50
ministro Baptismi, 1.52. & 64. &c. & 150. & 191
cur Baptismus fiat in aqua, 1.64
an fieri possit cum vino, *ibid.*
error hæreticorum circa Baptismum, 1.53
Baptisterium seu fons pro baptizandis consecratur, 1.110. &c.
Baptisterium in monachorum Ecclesiis non permissum, 1. 55
vrgente mortis periculo, mulier nondum Baptizata, cum emiserit vel emittit fœtum potest Baptizari eiusque fructus viuens, 1.62
pro Baptismo pretium nullum exigendum, 1 71
adulti præmissa pœnitentia Baptizari debent, 1.76
in Baptismo abrenuntiandum diabolo, &c. 1.78. &c. & 189.
symbolum fidei credendum, *ibid.* cap. 81. & 88
ex sufflatur in Baptizandis & cur, 1.&c.90
item exorcisantur, *ibid.*
Baptizandi & Baptizati signantur Cruce, 1.95. & 142
Benedictum sal eis datur, 1.99. & saliua adhibetur ante Baptismum, 1.104. &c. vnguntur etiam chrismate & oleo sancto, 1.108. & 140. & 149. & 193
vtrum sanctificetur aqua per vitiosa verba, siue prolata à prophanis, malis, &c. 1.115
Baptizati veste candida amiciuntur, 1.143. &c.
Baptizati in nomine Christi an denuo Baptizandi, 1.148. & 261
diuersitas, seu ignorantia linguarum non impedit Baptismum, 1.149. & 237
Baptismus ab hæretico, seu alio indigno ministro collatus, vel simulatorie susceptus, validus est, 1.150. & 160. & 162
quid supp'endum post collatum tale Baptisma, *ibid.* item, 1.165
ad Baptismum vi non cogendi infideles, 1.181
Baptizandi non sunt in vtero paruuli. 1.184
Baptismi cerimoniæ explicantur, 1.193. & 229
per Baptismum peccata omnia delentur, 17.4
vide sanctum effectum Baptismi.
de Baptismo plura in 1. parte suis decret.

Basilica vide Ecclesia.

Basilicarius à matricula.

Basilicarij & matriculæ à primiori in Ecclesiis constituendi, 6.20

Benedictio.

Minor à maiore benedictionem petere debet, 6.17.

Benedictus panis.
v. panis Benedictus.

Sanctus Benedictus.

Scripsit luculentam & discretam monachorum Regulam, 4.91
in sepulchro quod sibi parauerat soror eius S. Scholastica sepulta est.

Bellum seu pugna.

Bellum ad tuendam patriam iustum est, 10.97
propter quem finem suscipienda Bella, 10.105
Bella omnia minime culpanda, 10.107. & 110
in pugna Deus orandus, 10.109
Quæ Bella iusta, 10.122
iusta Israëlitarum Bella contra Amoricheos, 10.119
qui arma in prælio projiciunt à communione abstinere debent, 10.122
de illis qui in Bello homicidia committunt, 10.152

Beneficiarius & Beneficium.

Obligatio Beneficiariorum, 3.35
res Ecclesiarum sibi traditarum commutare vel vendere aut sibi attribuere minime debent, 3. 161. & 166. & 169.
Presbyter titulum seu Beneficium vsurpare non debet, 3. 269
Presbyteri & Beneficiarij super eos soliti esse debent quorum donis & bonis participantur, 6.183
Beneficiarius qui se fieri monachum in infirmitate promisit, potest à sua promissione absolui, & beneficia recuperare, 6.428

Berengarius.

eius hæresis contra veritatem corporis Christi in Ecclesia anathematizata, 2.10

Bestiæ aues pisces, &c.

Suæ Bestiæ vel aues sint feræ, quæ non, 13. 95
de illis qui animalia à Bestiis dilacerata, aut strangulata comedunt, 15. 97
apes si hominem occiderint & ipsæ sunt occidendæ, 15. 98
si porci aut gallinæ humanum sanguinem comederint, occidantur, 15. 99
piscis mortuus in flumine non edendus, 15. 104
de illo qui occiderit proximi sui animal, 16. 213
aut illi damnum intulerit, etc. 222. 16. 288
de animalibus damnum inferentibus, 16. 253. & 254
de animalibus amico in custodiam traditis, 16. 291
pecudum animæ non sunt substantiæ, cum carne moriuntur, 17. 15

Bigamus & Bigamia.

Quis Bigamus seu digamus, 1. 292
non oportet promoueri Bigamum ad sacros ordines, 6. 134 & 139. & 382. 8. 159. & 287. & 298.
inter Bigamos censendi qui virginitatem promissam non seruant, 6. 35
in nuptiis Bigami Presbyter prandere non debet, 8. 48
Bigami orationibus & ieiuniis vacare debent, 8. 162
Bigamia non laudatur, 6. 268
Bigamus ante baptismum, nec ad sacros ordines accedere potest, 8. 291
Bigami vel viduarum mariti in sacerdotio non debent manere, 8. 293
mulctandus Episcopus qui Bigamum promouerit, 8. 301
Presbyter secundis nuptiis interesse non debet, 8. 48. & 315

Blasphemus & Blasphemia.

De pœnâ & supplicio Blasphemorum, 12. 32. & 72
Blasphemi comprehendendi, 16. 271

Boni & mali.

Bonum & malum.

Boni iustè malos prosequuntur, mali autem iniustè bonos, 10. 59
non est crudelitas malos punire, 10. 72
qui punit malum non persequitur, sed diligit, 17. 95
quid fieri debet de bonis; capitaliter damnatis, 16. 119
nemo per semetipsum potest fieri bonus, 17. 27
vtrum boni bonos in cœlis, vel mali malos in suppliciis agnoscant, 17. 78
cur sæpius boni hac in vita affliguntur, 17. 109
bona pro malis retribuenda, 17. 124

Sanctus Bonifacius.

Prædicit quendam Cymbalœdum breui periturum, 10. 67

C.

Caducus morbus.

Sacerdos Caduco morbos laborans, an celebrare possit, Pars 6. cap. 405

Calices v. vasa sacra.

Canones v. leges Ecclesiasticæ.

Canonici clerici seu regulares.

Quomodo in claustro degere debeant, 6. 418
stabilitas Canonicorum regularium, ibid.
de Canonicis cũ monachis degentibus, 7. 29. & 31
regula Canonicorum, & Clericorum, 6. 3

Cantus Cantor seu Psalmista.

Quomodo ordinandus Psalmista seu Cantor, 6. 19 & 20.
Cantus Ecclesiasticus, 2. 79
Canticum turpe ab Ecclesiis remouendum, 3. 77
Psalmi plebei in Ecclesia Cantari non debent, 3. 262

Captiui.

Quomodo liberandi Captiui, 3. 145. & 176
qui Captiuant hominem aliquem pœnitentiam agere debent tribus annis, 15. 145

Cardinales.

Cardinalis S. R. E. honorandus, 6. 299
Cardinalis damnari non potest nisi sub quadraginta quatuor testibus, 6. 334

Caro v. abstinentia.

Carolus Magnus.

Carolus Magnus Imperator occidentis Galliarum Rex laudatur, 3. 98. 4. 174
Carolus III. defensor Ecclesiæ, & adiutor sedis Apostolicæ nominatur, 5. 352
eius Capitula seu leges Apostolica authoritate approbatæ & firmatæ, 4. 174
Rogatu Adriani Papæ bellum aduersus Longobardos fœliciter suscepit, 10. 91

Catechismus.

Catechismi vsus, 1. 287
Patrinus Catechismi, 1. 218

Catholicus.

Qui Catholici saluabuntur, 1. 40
Catholici qui pro fide Catholica tribulationem patiuntur maxime sunt honorandi. 16. 34

Charitas fraterna.

Dimissa peccata redeunt vbi abest fraterna charitas, 15. 21

Childebertus.

Pelagius summus pontifex, ad Childebertum Francorum Regem confessionem fidei suæ misit, 5. 358
Laudat eundem Regem & legatum eius Ruffinum, ibid.

Chorea seu saltationes.

Prohibentur in nuptiis, 8. 148
& in excubiis funeris, 2. 59
item diebus festis, 2. 77

Chorepiscopi.

quid licitum est Chorepiscopis aut prohibitum, 6. 72
eorundem officium, ibid.

Chrisma.

Christus vetuit non adhibendum, 1. 266
Chrismatis vsus in baptismo, 1. 267. vide baptismum.
Chrisma conficitur feria vt in Cœna Domini, 1. 168
Chrisma quo tempore, à quo, & per quos conficiendum, 1. 270
Chrismatis pannus, 1. 288

manus

manus Presbyterorum & Diaconorum non debent chriſmate vngi, 6.121

Chriſtus.

Chriſtus vnus Deus nō Θεῷ φῶβος, id eſt, Deiter, 1.3
quid de eo credendum, *ibid.*
Chriſtus verè, *ibid.*
vna perſona in Chriſto, 1.17. & 26
Chriſtus ſe pro nobis obtulit ſacrificium, 1.19
quid eſt quod Chriſtus pro nobis factus ſit peccatum, 1.26
quid item ſignificat quod iudicaturus ſit viuos & mortuos, 1.28
Chriſtus impaſſibilis quotidie in ſacramento immolatur, & quomodo, 2.4
Chriſtus effigiem ſuam Abagaro Regi Ediſſenæ cæcitatis dirigit, 4.83
vitandi ſunt Chriſti inimici, 11.90
ſeruitium Chriſti voluntarium non coactum eſſe debet, 11.93
tamdiu quiſque laborare debet donec Chriſtum poſſideat, 15.75. plura de Chriſto, vide in Verbo Incarnationis.

Cibus & potus.
Itemque eſca v. Abſtinentia.
Circumciſio.

Quod apud nos valet baptiſmus hoc egit apud veteres circumciſio, 1.49. & 50

S. Clemens.

S. Clementij I. Pap. tropica diſputatio, 16.1
de poteſtate illi tradita à B. Petro Apoſt. 14.1
quæ eius epiſtolæ Catholicæ nominantur, 4.95
Clementis Alexandrini Opuſcula apocrypha, 1.65

Clericus ſeu Eccleſiaſticus.
& Clerus.

Clerici etymologia, 6.1
Clericorum diuerſa genera, 6.1
Clerici obligatio & officium, *ibid.*
tonſuram gerere debent, 6.4. & 46. & 378. 7.115
comam nutrire non debent, *ibid.* item, 6.265
habitus Clericorum, 6.283
quid agendum de Clericis incontinentibus, 6.50. & 57. & 76. & 86. & 193
quando deponendus Clericus, 6.51
pœnitens fieri non debet Clericus, 6.54. & 134. & 136 15.5
non debent admitti ad Clerum qui ab hæreticis fuerint ordinati, 6.59. aut qui viduam in matrimonium duxerint, 6.55
vſuras Clerici abhorrere debent, 6.65. & 195 & 369
continentes eſſe debent ac caſti, 6.68. & 76. 16. 422
inconſulto Epiſcopo vxores ducere non debent, 8.286
familiaritatem mulierum fugere debent, 6.191. & 3
ancillæ ab eadem manſione in qua Clericus manet, arceri debent, 6.190
Clerici negotiis ſæcularibus ſe implicare non debent, 6.3. & 218. & 242. & 264. & 275. & 393. 7.108
non ſolicitandi Clerici inuito eorū Epiſcopo, 6.69
illiterati eunuchi, curiales & perægre baptizati ad Clerū non admittendi, 6.75. & 37. & 349. & 352.
non excludendi laïci omnes à Clero, 6.95
Clerici ad bella procedere aut arma defferre non debent, 6.120. & 286. 7.28
Clericus occiſor ad maiorem gradum prouehi non debet, *ibid.*
ſcurrilis Clericus ab officio detrahendus, 12.79
Clericus ille non monere debet in Clerio, qui ab alio Epiſcopo, ſuo renitēte fuerit ordinatus, 6.141
non licet Clericum in pluribus Eccleſiis ſimul conſcribi, 6.173. & 174. & 311
controuerſiæ Clericorum coram Epiſcopo non ante iudices ſæculares dirimendæ, ac terminandæ, 6. 227. & 345. & 360. & 362. & 367. & 427. & 150. 16.297
Clericus iurare laïco non debet, 6.233
Clerici aliū accuſare non poſſunt niſi ſcripto, 6.241
apud principes conqueri non debent, 6.268
Canones noſce debent, 6.250
quomodo coërcendi & puniendi, 6.274. & 275. & 301. & 303. & 308. & 366. & 421.
Clericus à ſuo Epiſcopo excommunicatus, ab alio nequaquam recipiendus, 6.357
non licet Clericis tranſmigrare in aliam ciuitatem, aut Eccleſias ſuas deſerere, niſi perſecutionis tempore, 6.361. 14.126
de iudicibus Eccleſiaſticis, ad alios itidem Eccleſiaſticos poteſt Clericus appellare, 6.363
Clerici ſtipendia de Eccleſia percipientes vtiliter expendere debent, 6.372
vagari non debent, 7.74. & 75
qui ſecundas nuptias celebrarit, Clericus fieri non poteſt, 8.159
quid agendum de vxoribus Clericorum ſi peccauerint, 8.283
de pœnitentia adulterorum Clericorum, 8.295
Clerici non debēt eſſe incātatores aut malefici, 11.3

De Clericis, v. inſuper, Miniſtri Eccleſiaſtici.
Cœmiterium, v. mortui.
Cognatio & Conſanguinitas.
v. gradus Conſanguinitatis.
Commodatum.

de Commodato & Commodatorio, 16.199
de eo, cui aurum vel argentum, &c. accomodata ſunt, 16.220

Communio corporis Chriſti.
v. Euchariſtia.
Concilium ſeu Synodus.

Concilia quæ authentica, ac recipienda, & è contra, 4.72. & 76. & 80. & 115. & 134
quatuor SS. Conciliorum canones pro legibus haberi debent, 4.115
priora Concilia per poſteriora ſæpe emendantur, 4.138
Capitulum ſeu Concilium Triburienſe, 10.135
quæ Conciliis, aut conſuetudine vniuerſæ Eccleſiæ non ſunt ſtatuta, rejicienda, 4.206
particularis Synodus generalem indicare nequit, 4.240. 5.8
Concilia prouincialia bis in anno celebranda, 4.241. 5.156
inualida Concilia authoritate Apoſtolica deſtituta, 4.242. 5.41
in Hiſpania ſemel tantum per annum Concilium celebrandum, 4.244
ordo Synodi ab Epiſcopo cogendæ, 4.246. 5.155
Concilium ſine ſummi pontificis authoritate minime congregandum, 5.12. & 153
Concilium vniuerſale quando faciendum, 5.163
Concilia litteris Romani Pontificis authorizantur, 5.43
quando celebranda Concilia, 5.154. & 373
Concilio, vt ſit integrum intercedere debet metropolitanum, 5.150
Epiſcopi conuicti ad Conciliū venire debent, 5.157 & 160. & 162. maxime autem cum accuſati citantur, 5.286. & 271
quibus de cauſis venire excuſantur, 5.159. & 161. 248. & 286.
de dubiis in Conciliis metropolitanum ſeu primas conſulendus, 5.167
in Conciliis quæ proponenda, 5.168
Concilium conciliare debet diſſidentes Epiſcopos, 5.172

nullus in Concilio se proclamet nisi scriptis, 6.269
Concubina.
an fieri possint vxores, 8.10
filius Concubinæ, an admittendus ad sacros ordines, 6.39
prohibendæ sunt Concubinæ, 8.30
filij Concubinæ an legitimi accusandi, 8.32
Concubina potest fieri legitima, 8.36
plurimæ Concubinæ non habendæ, 8.60. 16. 151
quando Communione priuandus concubinarius, 8. 64.
Concubinatus an sit matrimonium, 8.65
nulli licet secum retinere Concubinam, 8.153
potest quis filiam suam Concubinario in matrimonium tradere, 8.139
Condemnatio, v. accusatio, Confessio.
modus, tempus quo pœnitentiæ peccata sua Confitentibus tempori debet, 15. 46. & 49
Sacerdotes diligenter examinare debent Confitentium peccata, & nosse canones ac vitia, 15. 109. & 110. & 111. & 117.
quomodo etiam Confessiones excipere, & pœnitentiam indicere intelligere debent, 15.108
qui ad Confessionem accedunt de quibus sunt interrogandi, 15.154
Deo & sacerdotibus confitenda peccata, 15. 155. & 167.
nullus præsumere debet Confessionem excipere, & pœnitentiam imponere nisi sit Presbyter aut Episcopus, 15. 161
de peccatis occultis, occulta Confessio, 15.160
peccata sæpius comissa, sæpius confitẽda, 15.166
Confessio non reuelanda, nec ex crimine in confessione manifestato potest quis manifestantẽ accusare, 5.363
Confirmationis sacramentum.
vnus patrinus in Confirmatione adhibetur, 1.218
quis ille, 1.302. & 304
sacramentum Confirmationis non reiteratur, 1. 244. & 303. propter caracterem.
quæ præparatio ante Confirmationem requiritur, 1. 254
Confirmatio dicitur & impositio manuum Episcopi, 1.255
ab omnibus Christianis suscipienda, *ibid.* item 1. 254. & 240. & 296.
locus & minister Confirmationis, 1.261
Coniuges & coniugium, v. matrimonium. Item vir & vxor.
Conscientia.
nullum damnari nisi pro iniqua Consciẽtia, 14.11
sola in iudicio timenda conscientia, 14.13
Deus iudex, Conscientia vero testis factorum nostrorum, 14.14
Constantinus magnus.
Constantinus M. factus Imperator potestatem construendi ecclesias Christianis cõncessit, 3.7
eius Concessio ecclesiæ Romanæ facta, 5.149
eius submissio, 5.378
Conspiratio.
abominanda Conspiratio, 6.346
de iis qui contra Episcopos conspirerint, 12.85
Constantia.
Constantia Galliæ Regina à sancto Gregorio Papa mirificè laudata, 13.36
Constitutiones & consuetudines, v. Leges.
Contentio, v. dissentio.
Continentia.
Continentia præcellentior matrimonio, 1.42
Continentia commendatur, 1.207. 2.32. 4.47
quibus temporibus continere debeat coniugati, 15.163.
Conuiuia.
Conuiuia Episcoporũ qualia esse debeant, 15.75
Presbyteri & clerici ebrietatem & epulationes fugere, & quomodo se in Conuiuis gerere debent, 6.252
Conuiuia secundum ritum Paganorum abhorrenda, 11. 61
Corpora Sanctorum, v. reliquiæ.
Corpora sua & Palla.
debent lauari in vase ad idolum deputato, 1.208
Corporale de linteo mundissimo sit compositum, 2.133. & 134. non ex serico aut panno sitque ab Episcopo consecratum, *ibid.*
Corporale in ignem non proiiciendum, vt ignis extinguatur, 15.172
Corpus Christi, v. Eucharistia. Item Incarnatio.
Corpus humanum.
de Corpore informato, 10.58
tutelam sui Corporis iustè quisquis procurare potest, 10.118
Correctio.
pro excessu Correctionis non est venia petenda à subditis, 6.384
Corripendi sunt homines, 10.64
Corripere proximũ, diligere est eum, 10.62. & 76
finis Correctionis, 17.75
culpabilis est qui non Corripit cum possit, 10.70
sana ratio Corrigere debet, quod mens turbata peccauerit, 14.19
non imputandum proximo peccatum, priusquam seorsim arguatur, 15.129
Crapula seu comessatio, v. ebrietas.
Creatura.
Creaturæ omnes corporeæ, 17.53
Creaturæ cur bonæ cur mutabiles, 1.21. & 22
Creator & creatura eiusdem naturæ, *ibid.*
Creaturæ quæ ratione præditæ mutabiles sunt, 1.23.
Creditor, v. debitor.
Crux.
Crucis signaculum, vbique applicatur, 1.114
Festum Inuentionis sanctæ Crucis, 4.5
Culpa.
veritas Culpæ diligenter inuestiganda ante pœnam, 9.126
maior culpa si inuidia innocens tradatur occidendus potestati, quam si illam et potestas metu cuiusdam magni aliquem occideret, 10.100
Culpabiles sunt qui relinquentes defendũt, 14.110
diuersitas Culparum, diuersitatem facit pœnitentiarum. 15.47
qui in Culpa sunt minime defendendi, 15.121
Curiositas.
Curiosa temporum obseruatio fugienda, 4.1
Catechumenus,
Catechumeni seu Cathecumini in Paschate seu Pentecoste baptizandi nisi ægrotent, 1.60. & 63. & 197. ante baptismum renuntiare debent diabolo, 1.78. & catechisandi sunt, 6.82
quid ante baptismum Cathecumenis fieri debet, 1.205. & 210.
Cathecumenus ante baptismũ saluatur per martyrium, 1.211
Cathecumeni manducare non debent cum baptisatis, 1.289
super Cathecumenos preces fundendæ, & quando, 6.165
Cathecumeni peccãtes an baptisandi, 1.125. & 215
de Cathecumenis lapsis, 1.107
D.
Dæmonium, v. diabolus.
Dæmoniacus, v. Energumenus.

Damnatio æterna & Infernus.
sancti non orant pro damnatis, part. 17. cap. 81
vnus gehennæ ignis, non vno modo omnes excrucians, 17. 80
ignis inferni non lucet, sed torquet, 17. 90
corporeus est, 17. 93
incorporeæ animæ à corporeo inferni Igne cruciantur, 17. 97. & 100
duplex damnatorum pœna & mentis & corporis, 17. 102.
Damnum.
de illis qui hominibus damnum inferunt, siue vias præludendo, siue fontes coinquinando, aut quid simile molliendo, 16. 217. & 219
de compositione damni à seruo illati, 16. 267
damna illata quo peccato resarcienda, 16. 281. & 349. & 353.
Damnum casuale, 16. 172
Debitum coniugale, v. vir & vxor, item matrimonium.
Debitum & creditor. Item & debitor.
de Debitoribus, 16. 28. & 322
Debitum promittens ad solutionem tenetur, 16. 322.
quid creditorem agere oporteat, cui debitum die statuto minime soluitur, 16. 117
quid debeat facere debitor, non habens quod debita persoluat, 16. 118
quid pati debeat debitor qui creditorem frustrare intendit, 16. 124
quid contra ferre illum oporteat qui debitorem suum ægrotantem molestat vel defuncti funus impedit, 16. 134
quomodo iudicandæ tergiuersiones debitorum, 16. 152.
ille liberat alium soluendo pro illo, 16. 167
res honesta data repeti potest, 16. 174
petitio debiti per iusiurandum, 16. 196
de debitis soluendis, de creditis rebus, & de compensatione, 16. 228. & 229
fidei iussores solutionem debiti æqualiter in se videre debent, 16. 255
nullus contempto fidei-iussore debitorem tenere debet, 16. 359
Decima.
Decimæ ecclesiæ persoluendæ, 3. 174. & 196. & 200.
Decimam non debent laïci accipere 3. 281
non est suis fraudanda Decimis ecclesia, 3. 284. 16. 338.
de administratione decimarum, 15. 149
Decimæ reddendæ etiam ecclesiis nouiter constitutis, 16. 263
Decreta & statuta.
Statuta patrum seruanda, 3. 142
quando temperanda statuta, 3. 141
si quis contra Episcopi Decretum veniat ab ecclesia ejiciendus, 16. 15
Decreta cum sententiis Episcoporum obseruanda, 16. 312
Decretales epistolæ summorum Pontificum venerabiliter suscipiendæ, 4. 64
Defunctus, v. mortuus.
Degradatio & depositio.
Degradandus Clericus maledicus seu maleficus, 11. 11. & 28.
Deponendus Clericus homicida aut diuinos consulens, 10. 174. 11. 73
Degradandi Clerici adulatores, & in nundinis, aut foro deambulantes, 6. 267
de Degradatis presbyteris, 6. 236
quid & irrecuperabiliter depositis agendū, 6. 124
quomodo restituendi iniustè degradati, 6. 237
Depositum.
si quis alicui det Depositum testes tres adhibeat, 16. 136. qui præiudicium timens, fidei-iussorē dare recusat, potest certum aliquid de rebus suis pœnæ causa deponere, 16. 260
Deus.
Deus est substantia, 1. 2
quid de Deo sentiendum, *ibid.* item 1. 4
Dei attributa, 1. 5. 17. 175
Dei scientia incommutabilis, 1. 33. & 34
de præuidentia & prouidentia Dei, 17. 32. & 38
quid est dextra & sinistra Dei, 17. 59
quid est iuramentum & pœnitentia Dei, 12. 67
de eius æternitate, 17. 33
nihil fit absque concilio Dei, 17. 34
quicquid iubet Deus implendum, 4. 178
cur Deus dicatur zelans, iratus, pœnitens, misericors, præscius, 17. 87
eius diuinitas videri non potest, 2. 7. & 10
de his qui ad causam Dei res suas tradere volunt, 16. 265.
Deus vitales tres spiritus creauit, 17. 21
Dij fictitij. v. Paganus.
Diabolus seu dæmonium.
natura dæmonum, 11. 70. de diuinatione eorum, 11. 71. & 72. infinitus dæmonum numerus diuersimodè homines infestans, 11. 106
Diabolus nomen operationis non naturæ, 11. 50
Diabolus internas cogitationes non videt, sed ex motu quandoque corporis intelligit, 15. 119
Spiritus immundi in aëre vagantur, 17. 60
Diabolus ad decipiendum semper paratus, exemplum huius rei, 17. 64
Diaboli voluntas semper iniqua, potestas autem eius nunquam iniusta, 17. 62
quatuor modis loquitur Deus ad diabolum, & diabolus tribus modis ad Deum, 17. 63
de his qui immolant dæmoniis, 11. 39. & 56
aut dæmones inuocant, 11. 55
nihil de area aut torculari dæmoniis sacrificandū, 11. 98. de nefando dæmonū coitu cum mulieribus, 11. 105. spiritualiter sunt homicidæ, qui baptizatos dæmoniorum sacrilegiis obstringere cōnantur, 11. 99
Diaconus.
Diaconorum officium, 1. 68. & 252. 2. 79. 6. 10. & 20. & 306.
Diaconus dicitur & Leuita potestque baptizare, 6. 79. sed non coram Episcopo & presbytero, 6. 99. etiam suspensus potest baptizare in necessitate, 6. 368. impellēte necessitatē possunt etiam corpus Christi fidelibus ministrare, 2. 23
non debent sacram Eucharistiam sacerdotibus porrigere, nec inter eos sedere, 2. 36
ætas consecrandis Diaconis requisita, 5. 365. 6. 31
qualiter ordinandi, 6. 13
Diaconi castitas ac continentia, 6. 68
Diaconi vxor legitima alteri nubere nequit, 6. 84
Diaconus ante presbiterum sedere non debet, 6. 123. & 296. & 375. numerus Diaconorum in ecclesiis constituendus, 6. 243. non licet Diacono cuiquam imponere pœnitentiam, 15. 134
absente presbytero licitum est Diacono necessitate compellente suscipere pœnitentem, 15. 162
quomodo lapsus Diaconus debeat recōciliari, 6. 67
Diffamare, detrahere, seu maledicere.
occultè infamans quomodo corrigendus, ac puniendus, 6. 381. & 404
nullus diffamandus ac præsertim sacerdos, 6. 430
Detractores sunt homicidæ, 10. 157
maledicentia grande scelus, 13. 52

murmuratores, Detractores ac contentiosi animaduertendi, 13.53. & 63. & 64
maledicus Clericus in sacerdotem, postulare debet veniam, 13.66
de pœnitentia Detractorum, 13.67
puellæ aut mulieres non obtrectandæ, 15.147

S. Dionysius Areopagita.

Laus sancti Dionysij Areopagitæ, 4.90
eius scripta ecclesiæ valde vtilia, *ibid.*
eiusdem præclarum dictum de oblatione missæ, 3.67.
eius item liber de diuinis nominibus à Carolo Rege Francorum ad Nicolaum Papam mittitur, 4.104.

Dioscorus.

Dioscorus Alexandriæ Patriarcha, condemnatus in Concilio Calcedonensi, eo quod potissimum sanctum Papam Leonem iniuriosè excommunicasset, 5.8. hic licet mortuus fuit nihilominus excommunicatus, 14.62

Dissentiones, rixæ, contentiones, & lites.

Contentiones quomodo terminandæ, 5.205. 4.192.
iurgia & Dissentiones non audiri debent diebus ieiuniorum, 4.46
ad pacem potius quam Dissentionem, & iudicium hortandi sunt populi, 5.203
Episcopi discordias clericorum debent reprimere, 6.290
malum grande est Dissentionis & discordiæ inter fratres, 5.229. & 251
contentiosi & litigantes coërcendi, 13.56. & 58
Dissidentes qui ad pacem nolunt reuerti sunt excommunicandi, 13.59
allegationes litigatorum nullum patiantur præiudicium propter occupationem principis, 16.120
de Rixantibus si alterutrum fuerit percussus, 16.348.

Diuinatio, v. Hariolus.
Diuinitas, v. Deus.
Diuites & Diuitiæ.

qui Diuites saluantur, 1.311

Diuortium seu dimissio vxoris.

si maritus sit horridus & incultus, non debet propterea interuenire diuortium inter virū & vxorem, 8.232
Diuortium fieri facilè non debet vxorati, 8.237
puniendus qui sine causa vxorem dimittit, 8.241
Dimittenda vxor si cogit Deum dimitti, 6.248
propter sterilitatem non est vxor abiicienda, 8.254
mulier non debet à marito proprio discedere, 8.317
extranei nisi ex necessitate dissidium inter consanguineos facere non debent. 8.57

Dominus noster, v. Deus siue Christus.
Dominicus dies.

die Dominico non ieiunandum, 4.7. & 27. & 51
nec genuflectendum, 4.18
solennitas diei Dominici, 4.13
die Dominico ab omni seruili illicito opere, maximè autem à mercatu & forensibus negotiis vacandum, 4.16. & 21. & 53
quæ opera fieri liceat diebus Dominicis, 4.20
Episcopus in die Dominico causas iudicare non debet, 5.204
Missa audienda die Dominico, 6.310
Dominica die à voluptate carnis cessandum, 8.83
sed nec tunc celebrandæ sunt nuptiæ, 15.165

Donatistæ.

cur emendati ministrare permissi sunt. 6.387

Demetria.

Nobilis virgo hortatu S. Augustini carnis suæ integritatem Christo consecrauit, 8.138

E.

Ebrietas seu comessatio & crapula.

Ebrietas fugienda, pars 6. cap.252. 13.70. & 84
quomodo tollenda ebrietas, 13.68
crapula Christianum maxime dedecet, 13.69
Episcopi eorum palinistri comessationibus & violentiis non debent incumbere, 13.71
vinum & venenum fugiendum, 13.80
de pœnitentia quam facere debent qui se vino ingurgitant, 13.79. & 81. vel qui alios inebriāt, 83.
de pœnitentia iniungenda ebriis ecclesiasticis, 13.76.
mala quæ de ebrietate, 13.45

Ecclesia.

solū in Ecclesia catholica sunt sacramenta, 1.36.37
in Ecclesia boni & mali admissi sunt, 1.43
vnitas Ecclesiæ, 5.361
potior vsus Ecclesiæ tenendus, 2.79
Ecclesia naui similis, 3.1
quid sit Ecclesia, 3.3. & quid in ea fieri debeat, 3.71. & 275.
potestas Ecclesiæ, 14.47
matrix Ecclesiæ, 3.4. & 27
cur Ecclesiæ dictæ sint basilicæ, 3.83
singulæ Ecclesiæ habere debent Prælatos, 5.356
Ecclesiæ aditus canibus præcludatur, 3.2
Ecclesiarum & monasteriorum constructio, 3.5
modus ritus & cerimoniæ ædificandæ basilicæ, 3.8
eius sunt potestatis Episcopi Ecclesiæ in cuius sunt diœcesi, 3.10
de Ecclesiis non consecratis, 3.11
de consecrandis Ecclesiis, 3.13. & 25. & 326
Ecclesia honoranda, 3.84. & 150. 6.283. 14.93
impunitas Ecclesiis & de confugientibus ad eam, 3.107. 6.370. 10.81. 16.238.
Ecclesia non debet esse auara, 3.180. & 251
Ecclesia gladium habet spiritualem, 8.333
Commutatio & translatio Ecclesiarū, 3,39. & 80
parochianæ Ecclesiæ quomodo ordinandæ, 3.47
de Ecclesiis hæreticorum consecrandis. 3.37
de Ecclesiarum reditibus nihil detrahendum, 3.12 & 29. & 56. & 140. & 148. 5.6.3.156. & 257. 14.94.
bona Ecclesiæ quomodo & quot in partes diuidenda, 3.203. 161. 262
quod Episcopo pro redemptione animarum tribuitur, Ecclesiæ est relinquendum, 5.351
dos Ecclesiæ ad ordinationem & potestatem Episcopi attinet, 3.23. & 209
Ecclesia non occidit, 10.7
nullus in Ecclesia gladium portare debet nisi rex, 15.174.
mala colloquia in atrio Ecclesiæ vel in ipsa ecclesia nunquam audiri debent, 15.175
ædificia laicorum in atrio Ecclesiæ poni non debent, 15.178
nemo laicus Ecclesiam suam commendare debet presbytero, nisi ex licentia Episcopi, 15.179
Ecclesiæ priuilegia nullatenus violanda, 16.238. & 298.
quanta & qualia discrimina patiatur Ecclesia, 16.1
sancta Ecclesia vnum habet patrem in cælis, 16.33
qui res Ecclesiæ à regibus petunt, irrita esse debent quæ obtinent, 16.37
qui Ecclesiæ non communicat publicas functiones agere non debet, 16.158

Ecclesiastici, v. Ministri Ecclesiastici.
Itemque Clericus.
Ecclesia Romana.

Ecclesia Romana sancta & impolluta apostolica, 1.87. 5.42

venerandæ ac seruandæ Ecclesiæ Romanæ leges & sanctiones, 1.135. 4.211. & 238. 5.31
fides S. E. R. 2.10. 3.4
consuetudo Ecclesiæ re sequenda, 3.47. 4.39
consuetudo Ecclesiæ Romanæ ex susceptoribus, 1.218
& Diaconis & Subdiaconis, 2.79
quæ respuit Ecclesia R. respuenda sunt, 4.75. & 79
statutorum Romanorum Pontificum infractores Excommunicandi, 4.205. 5.35
authoritas & primatia sanctæ R. Eccl. 4.101. 5.2. & 6. & 9. & 17. & 21. & 26. & 40.
vicarij sedis Romanæ non habent plenitudinem Apostolicæ potestatis, 5.11
dubia & difficiliores causæ ad sedem Apostolicam perferendæ, 5.30. & 294

Eleemosyna.

quomodo elargienda Eleemosina, 17.129
nihil valet Eleemosina quando non corrigitur vita, 17.121. & 126
ab agenda Eleemosyna tempore ieiunij, 4.44
oratio cum Eleemosyna bona valde, 6.166
Eleemosyna ab excommunicato non accipienda, 14.68.
Eleemosyna extinguit peccata, non tamen idcirco quis peccare debet vt eleemosynam faciat, sed ideo eleemosynam tribuat quia peccauit, 15.70. 17.130.
Eleemosyna multa mala expiat, 15.126
superflua pauperibus eroganda. 15.128

Emere & vendere.

de rebus venalibus, 16.244
difficile abest culpa ab ementibus & vendentibus, 13.25
Fraus est fruges reseruare in cara tempora vt carius vendatur. 13.26
res non alienatur quæ minoris venditur quam mandatur. 16.178
qui furtiuam rem scienter emerit, debet eam restituere, 16.215
de illo qui rem alienam minoris vendiderit, 16.232
nullus rem aliquam sine possessoris voluntate vẽdere debet, 16.221
ab ignoto nil Emendum, 16.308
de illo qui res alienas malo ingenio emptas vendiderit, 16.342

Energumenus seu dæmoniacus.

Energumeni baptisandi, 1.247
à dæmone vexatis non sunt committenda sacra mysteria, 2.88. 6.40
verrere debent ecclesiam Energumeni, 3.21
à diabolo vexati, quomodo liberati, 6.256
Energumenis victum administrare debent exorcistæ, 3.263
Energumeni sacris ordinibus initiari non debent, 6.135.
quomodo curari valeant dæmoniaci, 11.102
communio non est interdicta dæmoniacis, 11.103
clerici dæmoniaci ad superiores ordines conscendere non possunt, 11.104. 13.105

Epiphania seu Theophania.

festum Epiphaniæ venerabile, 1.47. 4.9
in Epiphania Domini lectiones tres de Isaia leguntur, 4.63

Episcopi seu Prælati Ecclesiæ.

Episcopi ecclesias suas & diœceses visitare debent, 1.75. 3.38. & 132. 136. 5.180. & 341
visitando quid inquirere debent: 1.75. 5.19
in visitationibus suis populum debent conuocare, 5.196.
si per se non possint visitare, per alios probabiles vitæ id licet illis præstare, 5.193
in vicis & modicis ciuitatibus non constituendi Episcopi, 5.142
de vitiosis Episcopis, 1.150
boni Pastoris officium & obligatio, 5.318. & 324 & 372. 6.20.
Episcopis obediendum, 5.225. & 233. & 360. & 238. 14.121.
translationes Episcoporum fieri non licet, 1.152
post primum consecratum Episcopum secundus esse non potest, 5.359
Episcopi ieiuni Confirmationem conferre tenentur, 1.261
prædicare debent, 5.198. & 209. & 370
& pauperes protegere, 16.2. & 4
turpe lucrum, etiam & fastum fugere, 1.287. & 271. 2.115. 3.42. & 132. & 141.
Episcopus in necessitate de thesauro ecclesiæ familiæ suæ potest subuenire, 2.141
de Episcopo in alterius diœcesi, 1.301. 5.210
sedes Episcoporum quando transferri possunt, 3.79. 5.125.
Episcopus qui vsus fuerit sæcularium authoritate ad obtinendam ecclesiam deponendus. 3.85
cum etiam res ecclesiæ alienauerit, 3.172
presbytero non committenda neque auferenda ecclesia, absque Episcopi consensu, 3.88
quo pacto Episc. facultates ecclesiæ administrare debent, 3.147. & 160. & 167. & 202. & 211. 16.5
has vendere non debent, 3.141. nec de his testamentare, 5.326. aut illas dare seu alienare, 5.127
in altari quo missam celebrarit Episcopus, nulli presbytero eo die celebrare licet, 3.170
Episcopi docere grammaticam nõ debent, 4.161. 5.199. nec libros gentilium legere, 4.160. & 165
Minister seu Vicarius Episcopi non laicus, 5.194. 195. qualis esse debeat, ibid.
Ordinis Episcopatus sublimitas, excellentia ac Potestas, 5.178. 14.1
quomodo illum exercere debeant, 14.3
viuente Episcopo nullus ordinari potest, 5.302. & 304. & 336. & 352.
nisi diu & grauiter laborante Episcopo, 5.301. & 307.
accusatus Episcopus quomodo se purgare debeat, 5.301. & 342. 6.272.
correptio Prælati concubinarij, 5.310
correptio senis Episcopi, 5.312
Episcopi non debent arma gerere, 5.332
pro propria iniuria non debent excommunicare, 5.351.
inuiti non ordinandi, 5.347
ordinatus ab Episcopo suo damnatus deffensari non debet, 6.230
accusatus Episcopus à suis deseri non debet, ante finem causæ, 6.340
propter quid Episcopus debet esse vnius vxoris vir, 8.294
interfecto Episcopo alter non subrogandus, nisi reis detectis ac punitis, 10.19
Episcopum præcipitem sententiam dictare non decet, 14.18
Prælati sunt throni Dei, 16.296
inquietandi sunt nullatenus, ibid.
ordo cœpit. ordo Episcopalis, 5.1
eius finis, 5.226. & 372
superior Prẹlatus ab interiori iudicandus minime, 5.8.
Episcopus quando pallio vti debeat, 5.20
menses tres ab Apostolica sede illud debet accipere, 5.136
Episcopi Apostolorum presbyteri discipulorum LXXII. locum obtinent, 5.58. & 98

qui ad Episcopatum sint promouendi, 5. 59. & 90
ordinandi Episcopi prius examinandi, 5. 62. & 105
ordinationes Episcoporum authoritate Apostolica à cunctis comprouincialibus fieri debent, 5. 65. & 69
doctrina & virtute præditus esse debet Episcopus, 5. 68. & 372
renuente clero aut populo, aut nesciente metropolitano Episcopus haud ordinandus, 5. 61. & 65
quomodo examinandi qui contradixerint prælati electioni, 5. 60
quando excommunicandus Episcopus, 5. 297 14. 16
Prælati superbi atque negligentes canes potius quam principes dicendi, 5. 67. & 317
triginta anni requiruntur laïco, vt in Episcopum eligatur, 5. 70
per gradus ecclesiasticos ad Episcopatum ascendendum, 5. 72. & 102
qui per ambitionem Episcopatum obtinuerit laïca communione priuetur, 5. 73
damnetur seuerissime, 5. 133
simoniam ab Episcopatu penitus elongari oportet, 5. 75. & 122
Excommunicandi simoniaci ordinatus & ordinator, 5. 78. & 127
vouere debet Prælatus se fidem Catholicam defensurum, &c. 5. 84
irrita sententia Archiepiscopi sine assensu Coepiscoporum, 5. 96. & 101
Idem sentiendū de sententia Episcopi absentibus clericis, 5. 214
maiorem sedem ambiens Episcopus & suam prædat, & illam non obtineat, 5. 103. 6. 73
Episcopus successorē sibi eligere non debet, 5. 104
qualiter Pontifex eligendus, ordinandus, & consecrandus. 5. 124. 138. 139. 140. & 338. 6. 113. qua ætate, 6. 29
non est faciendum Episcopum præmio, vel personarum patrocinio, 5. 129
in electione Episcopi commune bonum quærendum, 5. 130
Episcopi ordinatio diu non protrahenda, 5. 135. 137
abiiciendus Episcopus tantum à duobus Episcopis consecratus, 5. 141
sicut & seditionem commouens, vel ad Comissam Ecclesiam ire negligens, aut non suam inuadens reiiciendus & communione priuandus, 5. 147
Episcopi in suis diocœsibus maximè residere debent, 5. 148. & 176. & 217. & 340. & 350
ordo inter Episcopos seruandus, 5. 164. & 337
Episcopus diocœsim alienam inuadere, aut de sua ad aliam transire prohibendus, 5. 150. & 173. & 177. & 179. & 184. & 236
Episcopus propter persecutionem ad aliam potest migrare Ecclesiam, 5. 186. & 219. & 223
Ecclesiam suam cathedralem negligere non debet, 5. 187
probatæ vitæ sacerdotes & clericos secum habere debet, 5. 205
quasi hospes fieri debet, ibid.
qualiter suscipiendus peregrinus Episcopus, 5. 216. & 221
Episcopi à domino iudicandi, 5. 232
criminationes contra Episcopum facilè non admittendæ, 5. 234. & 237. & 243. & 250. & 364. & 271. & 299
quomodo & vbi iudicandi accusati Episcopi, 5. 245. & 258. & 260. & 270. & 280. & 335.
sine Romani Pontificis authoritate non condemnandi, 5. 292
accusator Episcopi, qui recipiendus, qui non, 5. 289

Euangelium.
præstat Euangelizare quam baptisare, 1. 70
in Euangelio est veritas, 2. 6
surgendum dum legitur Euangelium, 2. 138. 6. 93

Eucharistia.
Eucharistia recens baptisatis administratur, 1. 160
nihil proficit indignè eam suscipientibus, 1. 185
quomodo Eucharistia fit sacramentum Corporis & Sanguinis Christi, 2. 1. & 4
& quibus constat, 2. 9. & 68
Panis quem Deus Iesus fregit, & Calix quem porrexit Discipulis suis Corpus est & Sanguis eius, 2. 5
quomodo accedendum ad sacram cōmunionem, 2. 6. & 24. & 25. & 32
Corpus Christi in Eucharistia non diuiditur nec minuitur, 2. 7
proprietates & effectus huius sacramenti, ibid.
differentia communicantium, 2. 8
veritas Corporis Christi in sacramento, 2. 9. & 10
Corpus Domini in pixide recondendum, 2. 19
in Ecclesia semper haberi debet, 2. 20
quotidiana communio, 2. 25. 1. 28
quo tempore communicandum, ibid. Item, 2. 27. & 29
qui in Natali Domini Pascha & Pentecoste ad sacram Communionem non accesserint inter Catholicos haberi non debent, 2. 33
Cōmunio à sceleratis percepta nihil prodest, 1. 185
ieiuni ad communionem accedere debent, 2. 45
inueteratæ species Eucharistiæ comburendæ, 2. 45
Hostia sacra sanguine intincta populo nequaquam porrigenda, 2. 85
fragmenta hostiarum à laïcis non sumenda, 2. 86
pro sancta Communione distribuenda, vel exigenda, 2. 92
Eucharistia in manibus laïcorum minimè tradenda, 2. 129
forma verborum adhibenda in administratione sacræ Eucharistiæ, ibid.
hic non debet denegari Communio qui patibulis sunt affigendi, 14. 124
viaticum corporis Christi his qui in extremis cōstituti sunt administrandum, 15. 31. & 33
renegatus quidam virtute diuini viatici à graui infirmitate est sanatus, 15. 37

Eunuchus.
Ordinari non debet, 6. 37
quando potest Eunuchus, seu castratus ordinari, 6. 75. & 374

Eusebius Cæsariensis.
Eius Chronicon seu historia non respuenda, 4. 82
historia Eusebij Pamphili Apocrypha, 4. 65

Excommunicatio & anathema seu maledictum.
cuiusdam Excommunicati subdita punitio, 5. 378
quid est anathematisare, 14. 49
quàm graue sit periculum anathematisari, 14. 50. & 52
Excommunicati vita æterna priuabuntur, 2. 101. 14. 53
quæ distinctio inter Excommunicationem & anathema, 14. 51
cur fulminatur Excommunicatio, 3. 122. & 126
Excommunicati intra annum causam suam tractare debent, 14. 111
cum Excommunicato non communicandum, 14. 95. & 97
qui Excommunicandi, 3. 140. & 150. & 155. & 156. & 208. 14. 83. & 122
de illis qui Excommunicati moriuntur, 14. 114
ab Excōmunicatis non est celebranda cōsecratio, 5. 134

Excommunicatus se ipsum damnat communicando, 5.314
Excommunicati vbi fuerint exclusi ibi communionem consequantur, 14.105
nullus Excommunicandus nisi graui de causa & antequam excommunicationis ratio probetur, 5.371.14.21. & 41.& 42. & 80. & 81.
de ordinatis ab Excommunicatis quid agendum, 6. 406.
Excommunicatus puniendus, 5.314. & 362.14.79
non delinquunt sancti cum peccantes Excommunicant, aut maledicti sententia feriunt, 14.4
abominabilis Deo qui iustum ligat aut soluit iniustum, 14.6
duobus modis maledictum profertur, 14.5
Excommunicatus quando reconciliandus, 14.15
communicans cum Excommunicatis excommunicatur, 14.23
Ecclesiæ sacramenta ab excommunicatis non suscipienda, 14.36
Excommunicatus à suo Episcopo ab aliis nequaquam recipiendus, 14.37. & 206
an vno quolibet peccante familia tota anathemate sit percutienda, 14.44
Excommunicationis exemplum, 14.45. & 46
non valet Excommunicare excõmunicatus, 14.57
non communicandum defunctis quibus in vita non communicatum est, 14.60
nomina Excommunicatorum notari debent, 14.65
foribus Ecclesiæ præfigi, 14.113
non acceptandum Excommunicati, nisi resipuerit, munus, 14.67
Excommunicatus non potest accusare, 14.69
nullus nisi habeat potestatem Excommunicare potest, 14.71
Excommunicationis formula, 14.75

Exhæredare.

Exhæredata filio hæredem facere ecclesiam non licet, 3.177
non debent accipere ecclesiastici res ab illis quorum liberi aut propinqui propter hoc exhæredentur, 16.261

Exorcista.

Exorcistæ officium, 3.263. 6.7. & 20. & 298.
quomodo ordinandus, 6.16

Extrema vnctio, v. infirmus.

F.

Famulus, v. libertus.

Festum & festiuitas.

Festum dedicationis ecclesiæ cum octaua celebrandum, 3.24. 4.14
Festum Inuentionis S. Crucis, 4.5
Festa Paschæ, Natalis, Epiphaniæ & Ascensionis Domini. Item Pentecostes & Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ concelebranda, 4.9
Festa S. Stephani, Ioannis Euangelistæ, Innocentium, Siluestri, Circuncisionis, Purificationis, Assumptionis, & Natiuitatis B. M. duodecim Apostolorum, Michaëlis, Laurentij, omnium sanctorum & sancti Martini ferianda, 4.14
de celebritate Festorum, 6.36
Festa sanctorum in Quadragesima non celebranda, 4.43
Festa populo notificari debent per presbyteros, 4.14. & 15
hæreticorum Festiuitates Deo odibiles, 2.108

Fides.

Fides constantissimè tenenda ac seruanda, 1.44
Fidei necessitas ad salutem maxima, 6.158
si ad committendum peccatum Fides adhibeatur, an debeat dici fides, 12.14
bona Fides contraria fraudi, 16.176

Filij seu liberi.
Item pater & mater.

parentibus suis parere tenentur Filij, 6.163
Filij-familias inscio patre pecunia non commendanda, 16.230
inhonestas parentum honestè viuentibus Filiis non obest, 16.413
de damnatione Filiorum sacerdotum, 6.425
Filij legitimi de muliere cum qua quis consuetudinem habuerit ante pactum matrimoniũ, 8.54
illegitimus Filius à nobili & ancilla genitus, 8.67
qui sint Filij illi qui quæsiti nuncupantur, 8.69
Filij illegitimi matrem potius quam patrem sequuntur, 8.70
Filij occasione religionis parentes suos contemnere non debent, 8.319
excommunicandus qui proprios filios dereliquerit, 8.318
bona incestuosi patris liberis quamuis ex alia natis coniuge debentur, 9.4
de imponenda pœnitentia Filiis qui non seruant honorem parentum. 15.106
pueros expositos cuiuscunque conditionis nullus in suum dominium vindicare potest, 16.97
mulier quæ secundo nupserit res Filiis suis à se donatas retrahere non potest, 16.126
de his qui diuersè nascuntur, 16.193
quomodo naturales Filij legitimi efficiantur, 16.141.

Flagella Dei.

quomodo pestilentia, fames, inæqualitas & aliæ iniuriæ aëris cæteráque Flagella Dei propulsanda, 4.50. 6.166
à ieiuniis & oratione, ibid.

Fœmina seu mulier

non debet intrare sacrarium, aut ad altare accedere, aut corpus Christi tractare, 2.39. & 72. & 135.
enixa mulier communicare potest, 2.62
Fœminæ præparare curent linteamina pro altaribus, 3.91
sacra vasa attrectare eis prohibetur, 3.265
quæ Fœminæ cum clericis & presbyteris habitare queant, 6.52. & 81. & 189
vitanda Fœminarum familiaritas, 6.77. & 89
Fœminam habitum virilem induere non oportet, 7.178. 11.64
nec etiam docere aut aliquod ecclesiastici ordinis officium præstare, 7.101. & 102 8.224
aut etiam alicubi causas prosequi, 7.103
cur velant caput suum, 8.92
eorum capita tonderi non decet, 8.320
mulier Fœtum nondum editum suffocans, vel iam editum occidens grauissime punienda. 9.102. 10.181. & 186.
ad mulierem menstruosam non accedendum, 9.119.
pœnitens Fœmina, mortuo marito alteri nubere non debet, 15.72
Fœmina non debet ante mundationem sanguinis sui ecclesiam conuenire, 15.151
mulier infamis quæ, 16.125

Fœnerator & fœnus.

Ecclesiasticum maxime dedecet esse fœneratorẽ, 13.8. aliàs deponendus ac etiam excommunicandus, 13.17. & 14
qui Fœnerator, 13.17
quid sit Fœneratio, 13.21

Fornicatio seu impudicitia.

præter Fornicationem vxorem licet admittere, 8.43. & 218
Fornicatio prohibetur, 8.72

solutus cum soluta Fornicans tribus annis pœnitere debet, 8.265
infidelitas est fornicatio, 8.247
quid sit Fornicatio, 8.275
impudicitia & Fornicatio graue peccatum, 8.276. & 278.
Mœchia omnis nomine illicitus concubitus intelligitur. 8 279
maior post Euangeliū Fornicatio quam ante, 8 310
de mulieribus quæ Fornicatæ, partus suos necant, 8.314. & 331.
illa qua cum pater & filius Fornicati sunt nunquam debet iungi in matrimonio, 9 76
de mulieribus à sanctimonialibus inter se Fornicantibus, 9 83
de irrationabili concubitu Sodomia bestialitate & peccato contra naturam, 9,88. & 105. & 128
pœnitentia iis qui huiusmodi nefanda scelera perpetrant imponenda, 9.107
de pœnitentia clericis monachisue paruulorum impudice insectantibus imponenda, 9.93
horribilis cuiusdam fornicarij punctio, 9.98
vexatis spiritu Fornicationis non prosunt orationes sanctorum nisi & ipsi pro se ipsis orent, ieiunent, gemant, &c. 9 99
puerorum corruptores à communione arcendi, 9.109
naturalis vsus in vxore propria venialis damnabilis est in aliena, 9.110
inordinatus sine consensu membrorum motus, est absque culpa, 9.123
quid sit abuti vxore rerum inhonestatum nulla societas, 11.14.16.176
iis qui lasciua sunt lingua, pœnitentia dierum trium imponenda, 13.57
de clericis qui corporali delicto delinquunt, aut si subita fragilitate carnis corruunt, 14.86. & 87

Franci seu Galli.

Laus Francorum, 2.96
beneuolentia & propentio summorum pontificum in Gallorum reges, 5.378. & 358
Leo Papa ad exercitum Francorum scribit. quod consequentur regna cœlorum si pro Christianorum defensione fuerint occisi, 10.87
Adrianus Papa anathematizat Talmonem Bauariæ Ducem nisi Carolo Magno & genti Francorum obediat, 10.89
in galliis & quibusdam aliis prouinciis, nullus instituit Ecclesias nisi illi quos S. Petrus Apost. aut eius successores constituere sacerdotes, 4.67

Furiosus & Furor.

Non sunt puniendi furiosi, 13.86. & 91
furor non sinit contrahi matrimonium ritè autem contractum non impedit, 13. 87
furiosus incapax rerum gerendarum, 13.89
non potest testamentum facere, 13.93
quidquid iratus animus fecerit iustum hoc putat, 16.30

Fur seu latro & Furtum.

Furtum sine furandi affectu non committitur, 16.105
Furtum est ita in paruo vt in magno, 13.41
de pœnitentia Furis, 13.42
Furta ab Ecclesia non accipienda cum aliquo anitario Fures quomodo conuincendi, 13 5. & puniendi, 16.207
pro furibus in Furto occisis non orandum. 13.45
prædones excommunicandi, 14.82. & 109
de pœnitentia iis iniungenda qui captum latronem postea interfecerunt, 13.46. & 47
benefacit qui latronē aut pyratam debilitat, 10.113
qui procurant Christianos deprædari cui debeant pœnitentiæ subiacere, 13.115
quod ex Furto quæsitum est in societatem non debet conuerti, 16.176
non est homicidij reus qui Furantem occidit, 16. 211. & 352
si quis de Fure inscius, aliquid compararit quærere debet venditorem, 16.212
conscij receptores & conciliatores Furum, vt fures reputandi, 16.216
latrones hospitio non recipiendi, 16.223
nullum damnum pati debet, qui latronem comprehenderit, 16. 226
inuasor, illud quod inuasit amittat, 16 243
Furtum confessus ad quid obligatur, 16.294
si quis alios ad diripiendum inuitat, quid ei est faciendum, 16.311

G.

Gallia v. Franci.

S. Gelasius.

Multos cōscripsit libros vtilissimos, Pars 4. cap. 94
eius decreta de libris authenticis, &c. 4.64

Gentiles v. Pagani.

Genuflexiones.

Deus cum Genuflexionibus orandus, & adorandus, 3 276
non fiunt Genuflectiones in diebus solemnibus, 3.276
non Genuflectitur diebus Dominicis & die Pentecostes, 4.18
quando dicendum flectamus genua in missa, 4.36

S. Germanus.

S. Germanus Parisiensis Episcopus Regem Charibertum excommunicauit, 5.378

Gerontocomium.

Locus est venerabilis in quo pauperes, & propter solam senectutem infirmi homines morantur, 17.137
huiusce loci bona immobilia possunt alienari, secundum constitutionem Leonianam, *ibid.*

Hymni.

Gloria in excelsis Deo.

Te Deum laudamus.

Hymnus Gloria in excelsis, feria quinta in Cœna Domini ad Missam cantandus, Te Deum laudamus cantatur pro gratiarum actione, 10.135

Gratia.

Absque adminiculo Gratiæ diuinæ nihil boni valemus operari, 1.32
Gratia diuina, & peccata dimittit & ne iterum committantur, auxilium præstat, 17.30

Gradus cognationis seu consanguinitatis.

Item affinitatis seu propinquitatis spiritualis.

In quarto gradu coniugium fieri non potest, 9. 5. & 20
quomodo computandi sint gradus consanguinitatis, 9.6. & 13.15. 77
sex ramis consanguinitas terminatur, 9.7
nec eleemosynis nec ieiuniis, aut vlla ratione consanguineam suam potest aliquis secum retinere, 9.9
de propria cognatione coniunx non accipienda, 9.11. & 15. & 39. & 42.
notarium consanguineis copulari, 9. 12. & 30
iuxta gradus cognationis modus culpa tractandus, 9.14
quid sit: filij de cognatis nati, moriantur, 9.18
qui vxorem fratris sui cognatione duxerit, anathematizandus, 9. 19. duobus fratribus duas licet, ducere vxores, 9.27
quæ personæ ob cognationē duci non possint, 9.21
infames ac maledicti qui consanguineas ducunt vxores, 9.22

concubitus cum nouerca grande scelus, 9.28
non debet solui matrimonium propter consanguinitatem, 9.32
spiritalis est propinquitas inter compatrem & filiolum, 9.34
ne quis filiolum nec commatrem ducat, 9.36
vxore mortua commatrem suam ducere ne quis potest, 8.35
de illo qui concubinæ suæ consanguineam alteri licet desponsatam duxit, 9.37
in qua linea coniugia fieri possint, 9.46.& 54
vsque ad septimam generationem fideles coniungi non debent, 9.26
æqualiter vir non coniungitur tam suis quam vxoris suæ consanguineis, 9.43
vno modo parentela viri & vxoris consideranda, 9.44
quot testibus consanguinitas probanda, 9.52
quid faciendum si nemo consanguinitatem iuramento firmare velit, 9.53
infra septem Gradus omnia nomina propinquitatum continentur, 9.64
mulier quæ duobus fratribus nupsit excommunicanda, 9.67
de illo qui duas sorores polluit, 9.69
qui filiastram suam duxerit,&c. 9.71
an quis compatris deffuncti vxorem ducere possit, 9.96
an quis filiam commatris ducere queat, 9.97
qui sint agnati, & cognati, 16.316

S. Gregorius Papa.

De eius quadraginta homeliis & Synodico libello, 4.96
de eiusdem epistolis, 4.144

Gula v. de Abstinentia.

H.

Hæres.

Deum Hæredem facere debemus, Pars 3.cap.207
si hæredes iusta testatoris non impleuerint, adimplere debet Episcopus, 16.35
infra annum Hæredes soluat legata, 16.116
quæ actiones in Hæredes transeant, 16.202
vxor post mortem mariti possidere dotem suum debet, nec ad Hæredes deffuncti hoc pertinet, 16.246
Hæredi contra iustam priorum definitionem venire non licet, 16.300
de illo qui filiis carens in eorum locum alium sibi vult habere Hæredem, 16.302

Hæresis & Hæreticus.

Hæretici in ignem æternũ ituri, quare, 1.38. & 39
qui Hæretici, 16.158
cum seductoribus populi, id est, cum Hæreticis non communicandum, 2.95.15.117
quomodo conuersandum cum Presbyteris seductoribus,&c. 2.96.& 113
Hæreticorum festiuitates proiicit Deus, 2.108
Hæreticorum baptismus, 1.233
benedictiones Hæreticorum sunt maledictiones, 3.260
elogiæ ab iis minime accipienda, *ibid.*
ad Hæreticorum cæmiteria Ecclesiastici accedere non permittantur, 3.259
Hæreticorum libri à quibus legendi, 4.84
Hæretici dialecticæ studiosi, 4.229
cũ Hæreticis matrimonia non contrahenda, 8.204
non sunt culpandi iudices Hæreticos insectantes & bona eorum diripientes, 10.75
non debent publicas functiones administrare Hæretici, 16.158
etiam post mortem sunt anathematizandi, 14.62
de Hæreticis ad vnionem Ecclesiæ Catholicæ redeuntibus, 1.283.6.390.& 97
cur reuertentes ab Hæresi permittuntur suis fungi officiis,&c. 6.385.& 387
formula abiurandæ Hæresis, 5.344

Henricus Imperator.

eius constitutum cum Romano Pontifice, 5.52

Henricus Rex.

Henrico Francorum Regi, filio & hæredi Roberti Regis scribit Leo IX. Papa de Berta eius coniuge, 9.8

Hariolus & Haruspex seu diuinator, &c.

excommunicantur qui obseruant hariolos & eiusmodi homines, 11.1.& 35.& 37
quid sit spiritus Pithonicus, 11.6
dies, Calendæ, vel auguria minime obseruanda, 11.7.& 16.& 19.& 43
non credendum diuinatoribus, 11.10
malefici damnandi, 11.8
cursus astrorum vel volatus auium non obseruandus, 11.9.& 40
nec etiam dies Ægyptiaci obseruandi, 11.15
Planetarij (Gallicè vt puto, *faiseurs d'Almanachs*) Mathematici vaticinatores,&c. damnandi, 11.20.& 24.
sortibus fides nulla adhibenda, 11.21.& 52
qui sint sortilegi, 11.22
de correctione eius qui arte magica mulierem criminatus sit, 11.25
sortilegi & malefici exterminandi, 11.30 & 49
arbores non colendæ, si quæ vero sint queis vulgus honorem tribuat succindendæ sunt. 10.31.& 38
vanæ obseruationes circa herbas, & fontes vitandæ, 11.47. & 48. & 57
nihil portandum aut manducandum ad subuertendum Dei iudicium, 11.51
inuentores Magicæ & Negromantiæ, 11.67
varia diuinationum genera, 11.68
earum causæ &c. 69
de execrabilibus quibusdam remèdiis, 11.69
incantatores & cæteri huiusmodi nihil conferunt ad salutem hominum, sed potius veluti laquei sunt, quibus multos decipit diabolus, 11.65
de qualitate pœnitentiæ iniungendæ iis qui clamores & maleficia exercent, cum Luna obscuratur, 11.58
qui vtuntur præcantationibus, 11.74

Herodes.

Iniquum suum iusiurandum tenere non debebat, 12.53.& 73

S. Hieronymus Presbyter.

eius scripta ab Ecclesia recepta, 4.64
vitæ patrum, quas conscripsit omni cum honore, suscipiendæ, *ibid.* aliæ autem vitæ patrum sine probabilibus authoribus scriptæ nunquam sunt legendæ, 4.141
scriptorum Ecclesiasticorum, *ibid.* contexuit, 4.89

S. Hilarius Pictauiensis.

S. Hilarius Pictauorum Episcopus, & Doctor Ecclesiæ commendatur eiusque scripta, 4.236
eius opera inter authenticas Scripturas annumerantur, 4.64.& 87.& 92. & 99

Historia.

de authoritate historiæ Ecclesiasticæ, 4.143

Histrio.

Histriones perdunt pueros, 11.83
debent-ne admitti ad sacram communionem, 7.31
illos fugere debent Ecclesiastici, 5.339
Histrio quidam cymbalo pulsans, subito moritur, 10.67
vitium immane res suas Histrionibus dare, 11.84
nihil dandum Histrionibus venatoribus, 13.35

Homicidium & Homicida.
Tria genera Homicidarum, 10.157
qui vxorem suam occidit quomodo pœnitere debeat, 8.126
Leges omnes Homicidium prohibent, 10.1
qui se-ipsum perimit Homicida est, 10.4
debet porro talis oblationibus, ac Missis priuari, 10.5
Presbyteri interfecti Episcopo solui debent, 10.9. 10.140
de cōpositione Ecclesiasticæ personæ occisæ, 10.9
de pœnitentia eius, qui violentas manus in Ecclesiasticum intulerit, 10.10. & 12.& 16
quomodo purgare debeat se Presbyter de authore sui prælati defamatus, 10.15
puniendi ac excommunicandi percussores, Homicidæ, præsertim Ecclesiasticorum, 10.17.& 20. & 38. & 137. & 158
de correptione damnatione, & pœnitentia eorum qui grauiter percutiunt, aut mutilant aut perimunt alios, 10.21.& 33. & 39.& 42.& 50.& 153. & 155. 15.113.& 131.
de pœnitentia septem annorum pro non sponte commissis Homicidiis, 10.25.& 28.& 144
æque puniri debet qui proprium seu alienum seruum sine causa interficit, 16.186
Homicidæ sunt, qui dormientes opprimunt, 10.27
de illo qui iussu principis occidit, 16.289
venefici capite plectendi 11.26
de pœnitentia eius qui manum iniecit in Episcopum, 13.65
qui Homicidio non interfuere, sed tantū cum perpetraretur superuenere puniendi non sunt, 10.30
de diuersitate pœnarum iis qui vulnerant aut infundunt sanguinem intelligendarum, 16.204
mulier culpabilis, si mulæ eius hominem obtriuerint, 10.32
occidendi voluntas pro effectu sumitur, 10.46. 15.132
nō debet occidi homo nisi iubēte lege, 10.41.16.80
induciæ homini concedendæ priusquam inteficiatur, 10.47
de diuersis Homicidiis ac pœnis eorum, 10.49
excommunicandus& deponendus Homicida Episcopus, 10.52
Homicidæ non censendi illi, qui aut fures damnum perfodientes, aut excommunicatos zelo Ecclesiæ occidunt, 10.53.& 54
de illis qui fœtus in vtero occidunt, 10.55
puerperium non formatum ad Homicidium non pertinet, 10.56
non omnis occidens Homicida est, 10.65.16.78.& 172
non crudelis qui crudeles iugulat, 10.112
non est reus Homicidij qui potestati obediens occidit, 10.98.& 101.& 104
Minister iudicis, si sponte occidat Homicida est, 10.103
de Homicidiis voluntariis & modo pœnitentiæ eorum, 10.130.& 141.& 146
de Homicidiis & calumniis Episcoporum, & reliquorum Ecclesiæ ordinum, 10.134.& 135
de Homicidio, & damno casuali, 10.150.& 172
Homicidæ fiunt qui Concilium dant occidendi, 10.160
de pluribus vnum qui postea mortuus est impugnantibus, 10.170
qui Christianum vendidit Homicida est, 10.176
qui sibi mortem inferunt, & qui pro suis plectuntur facinoribus, nulla pro eis celebranda Missa neque cum cantu cadauera eorum sepelienda, 10.188.15.140.

Homo.
Homines ministri sunt & vltores iræ Dei, 10.111
tutelā sui corporis iuste procurare possunt, 10.118
omnis conditionis Homines Deo possunt placere, 11.82
hæc sola hominis iustitia, vt se ipsum reprehendat, 15.67
omnis Homo peccator, 15.137.& 138
dignitas conditionis humanæ, 17.1
constat Homo duabus substantiis, 17.17
spiritus non est tertius in substantia hominis, 17.18
miseriæ Hominis, 17.26

Hospitalitas.
A clericis à sacerdotibus colenda, 6.257
qui negligunt hospitalitatem debent pœnitentiam sibi iniunctam adimplere 15.127

Hostia sacra v. Eucharistia.

Humilitas.
Humilitatis praxis prælatis maxime cōpetit, 5.322
Humilitatis causa non est mentiendum, 12.42

Hypocrita.
Hypocritis & seductoribus populi non est communicandum, 2.95

I.

Ieiunium.
Ieiunium de consensu superiorum faciendum; pars 4.cap.59
Bannitum Ieiunium obseruandum, 15.181
de quodā Alcibiade, qui indiscretè Ieiunabat, 4.58
die Dominico non Ieiunatur, 4.7
indicta Ieiunia seruanda, 4.14.& 31.& 33
Ieiunium quatuor temporum non prætermittendum, 4.26.& 35.6.74

Ieiunium rogationum. v. rogationes.
Ieiunium haud soluendum feria sexta, 4.33
de Ieiunio feriæ quartæ, 4.32
anathematizandi Ieiunij contemptores, 4.73
Ieiunium eleemosynæ, id est, bonis operibus faciendum, 4.44
Ieiunium non fiat sine aliqua refectione, 4.55
vtilitas Ieiunij, 4.57
Ieiunia indiscreta haud quaquā suscipienda, & 58
nil prodest Ieiunare cibis, & errare peccatis, 13.34

Ignorantia.
Omnium mater errorum, 5.202

Illusio nocturna.
An post subsecutam Illusionem nocturnam quis possit celebrare aut communicare, 2.52
de causa pollutionum, 9.111

Imago.
Sacrarum Imaginum cultus, 3.41
reprobata est Synodus illa in qua Imagines sanctæ condemnatæ sunt, 4.142
Imago agni præcursoris Domini, 4.122
Imagines Domini nostri Iesu Christi depingi iubentur, ibid.
Imago Christi seruatoris Regi Edissinæ ciuitatis transmissa, 4.83

Immersio.
De trina Immersione in baptismo, 1.126.& 128. & 194
quid significet triplex illa Immersio, ibid.

Immobilia & mobilia.
res Immobiles vnitæ Ecclesiæ permutari possunt cum bonis alterius Ecclesiæ, 3.189
quorundam locorum sacrorum Immobilia alienari possunt, 17.137

Impudicitia v. Fornicatio.

Incarnatio.
De Incarnatione Verbi diuini quid tenendum; 1, 3.& 16. & 20.

solus filius Incarnatus, 1.15
filius seu Verbum diuinum conceptum, *ibid.* item. 1.18.
veram habet carnem, 1.20. veramque animā, 1.14
Christus per Incarnationem suam perdita bona recuperauit, 17.19

Incendiarius.

Pœnitentia Incendiariorum, 3.127
Ecclesiasticarum rerum Incendia & deprædationes emendandæ, 13.36
Incendiarij, & mutilatores arcendi à communione, 13.40
Incēdiarius restituere debet incensa omnia, 15.146
Incendiarij grauissimis, pœnis multandi, 16.329

Incensum.

Incensum in oblatione corporis & sanguinis Domini adhibetur, 3.267

Incestus.

De occulto Incestu, 15.53
corruptio virginis velatæ est Incestus. 7.124
quo supplicio plectendum Incestum matrimonium, 16.122
grauior sanctimonialium Incestus quam adulterium, 7.130
inter quas personas interueniat Incestus, 9.1
pœna Incestuosi, 9.3
quinam Incestuosi, 9.25
eorum infamia indelebilis, 9.23.16.313
licet eis post dignam pœnitentiam matrimonium contrahere, 8.31
excommunicandus Incestuosus, 9.40
& coërcendus, 9.65.& 125
de diuersis Incestibus, 9.77
quid agendum de illo Incestuoso, qui de alio Episcopatu ad alium transmigrat, 9.101

Infamare v. Diffamare.

Infantes & Impuberes.

Infantes & paruuli baptizandi sunt, 1.226.& 228
ignoti Infantes ante fores Ecclesiæ exponendi, 3.252.& 253
Infantes ante baptismum parentum suorum peccatis obligantur, 17.8
de abortiuis & informibus partubus, 17.9
Brephotrophium, locus in quo Infantes aluntur, 17.137
eius loci immobilia pro necessitate alienari licitum est, *ibid.*
Impuberes testementi faciendi incapaces, 13.93

Infernus v Damnatio.

Infideles & Idololatræ v. Pagani.

Infirmi.

De Baptismo Infirmorum v. Baptismus.

Infirmi per Presbyterum communicandi, 2.39
& oleo sacro vngendi, 2.75.15.27
nutriendi Infirmi, 15.125
de illis ob timorem mortis in ipsa infirmitate sua confitentur peccata, 15.28
Infirmitas abstinentiā & ieiunium impedit, 15.168
Nosocomij seu loci in quo ægroti curantur (Gallicè, *Hostel Dieu*, seu *Infirmerie, ou enfermerie.*) immobiles res possunt alienari, 17.137
Infirmi confiteri debent peccata sua, 15.36
singulis horis possunt bibere & edere, 15.42

Inimicus.

Familiares Inimici abijciendi, 6.339
Inimici & conciliari renuentes excommunicandi, 13.59
quomodo se gerendum erga Inimicum, 14.22
qui dimittit suo Inimico implet hæc verba orationis Dominicæ. Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, 17.125
non est deputandus Inimicus, qui veniam rogare disponit, 17.127
pro Inimicis orandum, 17.131

Iniuria.

depellenda Iniuria, 10.120
vis & Iniuria propulsanda, 10.191
qui pro mediocri Iniuria damna subire compellitur, infamis efficitur, 16.330

Innocentius Papa.

Arcadium Imperatorem excommunicauit, 5.378

Insania & stultitia.

Insanus homicida, 10.154
de pœnitente qui in insaniam seu phrenesim versus fuerit, 15.8

De Insania v. furiosus.

Instrumenta.

Instrumenta non subscriptione testium fieri debent, 16.137
Tabellio qui alienationes bonorum Ecclesiæ conscripsit exilio perpetuo eliminandus est, 17.137

Interdictum.

cur fulminatur interdictum, 3.122

Inuestitum.

nihil damnandum pro Inuestitura alicuius Ecclesiæ seu beneficij, 3.90

Iocus v. Ludus.

Isidorus.

eius capitula de septem gradibus consanguinitatis. Item arbor consanguinitatis, 9.64

Ismaël.

propter quod eiecit eum Abraham, 8.61

Israëlita.

cur non fecerunt furtum spoliando Ægyptios, 13.2
in nouissimis diebus per prædicationem Ecclesiæ conuertentur, 17.108

Iudas proditor.

Accepit Eucharistiā sicut & cæteri Apostoli, 2.105
qui aliquid de Ecclesia furatur Iudæ proditori comparatur, 14.89

Iudæi.

extra Ecclesiam Catholicam non saluantur, 1.38.& 99
publica officia Iudæis non committenda, 13.97.& 118
infirmandum eorum testimonia, 13.96
non violenter cogendi ad baptismum & fidem Christianam, 1.179.& 276.& 285.13.94.& 110
mansuetudine ad fidem Christianam sunt adducendi, 13.101
ante baptismum examinandi, 1.275
post ieiunium quadraginta dierum die Dominico baptizandi sunt Iudæi, 1.61
filij eorum baptizati à parentibus separandi, 1.277
de Iudæis Christianis apostatibus, 279
Iudæis postponi aut seruire non debent Christiani, 1.282.& 183.13.103.& 110
Iudæorum serui Christiani libertate donandi, 1.280.13.106.16.32
Iudæi mancipia Christiana emere non debēt, 13.98
quis Iudæus, 2.7
de pœnitentia illi imponenda qui Iudæum occidit, 10.162
cum eis non cōmunicandū in erroribus suis, 13.95
Christiani conuiuiis Iudæorum interesse non debent, 13.99.& 117
Iudæi à Cœna Domini vsque ad feriam secundam sequentem in publico comparere non debent, 13.100
veteres synagogas obtinere debent, 104
eorum serui ad Ecclesiam confugentes deffendendi, 13.102.& 110
à solennitibus suis arceri non debent, 13.105
infestandi non sunt, 13.107.& 104
Bellandi potestatem amiserunt, 13.108
condemnandi exilio perpetuo & proscribendi si

Christianum circumdederint, 13.109
diligenter examinandum est de seruis Iudæorũ, 13.115
à Iudæo medicina haud accipienda, 13.116
de pœnitentia eorum qui cum Iudæo cibum sumpserint, 13.119
conuersi Iudæi honorandi, 13.112

Iudex.

Vnde dicitur Iudex, 10.116
Iudex non spernendus, 16.133. eius potestas, 10.2
qui idoneus ad iudicandum, & diiudicandũ, 10.60
nemini occidere licet nisi Iudici, 10.78
Iudicium Ministri, & administratione sua non damnantur, 10.94
cum Iudex vindicat non reddit malum pro malo, 10.102. 4.114
potest Iudex vindicare, 10.106
Iudex non author sceleris, sed minister legis, 10.15
nemo alium debet iudicare antequam Deus illud diiudicet, 16.68
nullus sine consensu ad Iudiciũ mittendus, 16.345
Iudici non conuitiandum, 16.257
causæ monachorum & monialium, non ante Iudicem ciuilem, sed coram Episcopo tractandæ, 16.146
Iudices non debent esse præcipites ad explenda iussa principis, 16.252
sententiam scriptis proferre debent, 16.147
de iis qui ad Iudicium venire impediuntur, 16.163
vel qui legitime vocati recusant venire, 16.258
ne quis sit Iudex aut arbiter in re propria, 16.170
de eo qui iustè non iudicatur, 1.307
iniquus Iudex carceri mancipandus, 16.318
& puniendus, 16.339. & 341
non est flagitandum Iudicium de causa iudicata, 16.333

Iudicium supremum.

de Iudicio supremo, 1.28
in die Iudicij iusti animarum & corporum gloria perfruentur, 17.77
finito Iudicio erit cœlum nouum & terra noua, mundi conflagratio, 17.119. & 120
impij pro facinoribus suis condemnabuntur, 17.105
ante diem Iudicij periclitabuntur electi in aduentu Anti-Christi, 17.105
quomodo intelligendus ille articulus Symboli, venturus est Iudicare viuos & mortuos, 17.112
in die Iudicij peccatores feriendi, & 115. tunc quoque electi & reprobi diuidentur, & 116

Iurare Iuramentum & promissum.

quando Iurandum, 3.135
per creaturam non Iurandum, 6.266. sed per creatorem, 12.6.& 72
forma quædam Iuramenti, 9.61. 12.38. & necessitati non esse frequentanda Iuramenta, 12.7
Iuramentum non est contra præceptum Domini, 12.3
non Iurandum nisi magna necessitate, conditiones Iuramenti, 12.76
ad dirimendam partium controuersiam vnum sufficit iusiurandum, 16.132. non peierandum, 12.4. & 24. & 59.
Iuramenta contra naturam non sunt tuenda, 12.9. 15. & 84. vis Iuramenti, 12.2. & necessitas, 5.
iniustum, noxium, & turpe pactum non obligat, 16.165. & 190.
iniusta & noxia Iuramenta non seruanda, 12.77. & 53. & 64. & 75. & 80
Iuramentum sic accipit Deus, sicut ille cui iuratur intelligit, 12.36
differentia Iuramenti falsi aut veri, 12.39
grauiter delinquunt qui cogunt iurare. 9.67
ieiune Iurandum est, 12.69
non semper soluenda promissa. 12.17
de vindicta & pœnitentia periurij, 12.18. & 25. & 27. & 60. & 66. & 68. & 71.
quid sit periurium, 12.22. & 34
ferio comparatur, 12.21
infames sunt qui in peiurio consenserc, 12.26. & 79
super quibus rebus fieri possit Iuramentum, 12.31. & 58. & 62
homicida illa qui cogit periurare, 12.28. & 30
cui prodendus periurus, 12.29

Ius & Iustitia seu Iudicium.

de Iure diuino & humano, 3.194
incerta Iudicia vitanda & quomodo sunt credenda, 5.244. 6.329
iniusta Iudicia nullam vim habent, 6.343
quando iudicandum, 6.317. & 349. & 430
absens non Iudicandus, 6.319
iudex etiam Iudicari non formidet, 8.392
sacerdotum causa aliena non committenda Iudicio, 6.325
ad iudicium venienti induciæ concedendæ, 6.335
differentia causæ Ecclesiasticæ & secularis, 6.336
sententia electorum Iudicũ sperni non debet, 6.365
sentẽtia iniustè probata, nullatenus metuẽda, 14.8
de temerario Iudicio, 14.10
Iudicia peregrina, 5.260

Incantatio v. Hariolus.

L.

Labor manualis.

Vtilis est, pars 6. cap. 177. & 179
clericis & Presbyteris commendatur, *ibid.*

Laici & seculares.

nullam in Ecclesiasticos potestatem exercere debent, 3.87. & 102. & 138. 6.408
nec de eorum rebus disponere, 7.89. 16.36
non debent laici decimam percipere, 3.281
ad prælaturas Ecclesiasticas non sunt euehendi, 5.59. aut certe non temere nec ante annum trigesimum promouendi sunt, 5.70. & 71
non licet eis pro se facere electionem sacerdotum, 5.63
non debent à sacerdotibus confessionem extorquere, 5.241
quomodo promouendus laicus ad sacros ordines, 6.92. & 95
Laici præsentibus clericis docere nullatenus præsumant, 8.323. 16.13
testimonium eorum in accusatione clericorum non recipiendum, 6.277. & 313. & 220
apud seculares nequaquam accusandi Episcopi, 5.277
Ecclesiam aut clericum non debent iniuste calumniare laici, 16.6
quando Ecclesiastica negotia tractantur, interesse non debent, 16.12
docendus populus non sequendus, 16.14
quicumque Laicorum in aduersitate propriæ gentis aut patriæ noxius fuerit excommunicandus, 16.25
Laici Presbyteros Ecclesias suas deseruientes, non ad aliud quam ad celebrandum officium diuinum cogere possunt, 16.31
anathema sit omnis secularis qui iniuriam cuilibet clerico irrogarit, 16.206
per secularem potentiam coërcendi sunt qui sacerdotes aspernantur, 16.345

Lapsi.

De Lapsis & eorum pœnitentia, 6.48
Lapsi in peccato carnis post susceptum, S. Ordinem, ad altare accedere non debent, 6.78
Lapsi quomodo restituendi, 6.85. & 397
vtrum Lapsi in ordinibus sacris restaurari queant, 15.57

Lapsis in extremis positis viaticum sacrum administrandum, 15.33
de rebus lapsorum Sacerdotum & Clericorum quidnam agendum, 6.380

Latro bonus.

boni Latronis in cruce pendentis, baptismus & martyrium, 1.192
vnius momenti pœnitentia obtinuit paradisum, 15.43

Lectiani seu Selestiani.

hæretici fuere: eorum error circa baptismum, 1.53

Lectio, v. Liber 1.

Lector.

ab Abbate, à chorepiscopo constitui potest, 5.376
Lectoris officium, 6.6
quomodo Lector ordinatur, 6.17
Clericus in qua Ecclesiæ semel Lectoris officio functus fuerit, ab alia minime retinendus, 7.34
laicus non debet in Ecclesia Lectionẽ recitare, 7.105

Legatus seu Nuntius.

Legati potestas, 5.28
Legati Apostolici authoritas, 5.27

Lenones.

Lenones à ciuitatibus exterminandi, 8.305.16.121
quis quæstuaria mancipia habet, Lenocinia facit, 8.304
qui Lenocinium exercuerit communione priuandus, 8.306

Leges, consuetudines.

Canones seu constitutiones Ecclesiasticæ.

Lex vetus vmbra: Euangelium veritas, 2.6
Leges & consuetudines seruandæ fidei Catholicæ non contrariantes, 4.66
statuta Ecclesiastica obseruanda, 4.67.& 69.5.171
consuetudines Ecclesiasticæ pro Legibus tenendæ, 4.68.& 199
Leges Ecclesiasticæ principum Legibus dissolui nequeunt, 4.187.16.38
Canonum seu Legum Ecclesiasticarum contemptores anathematizandi, 4.219.16.7.& 8
Patrum statuta custodienda, 4.226
Canones à Clericis Sacerdotibus disci debent, 6.250
Lex Dei malum agere non cogit, 8.259

Leges Principum, vsus & consuetudines locorum.

Legibus Imperatorum in omnibus controuersiis Ecclesiasticis non vtendum, 4.86
diuturni mores Legem imitantur, 16.184
Lex in præteritum indulgens, in futurum vetat, 16.192
ea quæ ad perpetuam vtilitatem sunt instituta, inconuulsa permanere debent, 16.317
bonæ Leges & consuetudines facile non mutandæ, 4.204.& 210
malæ autem sunt euellendæ, 4.203.& 213.16.240
consuetudines in Leges transeunt, 4.194
non vincunt tamen Leges, 4.202
veritati manifestæ consuetudo cedit, 4.234
Legibus suis Reges tenentur, 16.43
Leges Principum subditæ esse debent Legi Dei, 4.86.& 190
quid sit Lex honesta, 4.168
Leges concordari debent cum ratione, 4.191
Leges temporales seruandæ, 4.169.& 186.16.242
Legum infractatores & contemptores puniendi, 4.181.& 183
quidquid Imperator per epistolam constituit Lex est, 4.173.& 184
Leges Christianorum Principum recipiendæ, 4.176.& 177
Leges terrenas assumere possunt Ecclesiastici ad suam deffensionem, 4.183
authoritati non contradicendum, 4.222
secundum Leges terminandæ lites & causæ, 4.192.16.149
Leges diuersæ contractum matrimonium non soluunt, 8.213
vsus authoritati cedere debet, 4.207

Leo Papa.

quomodo se de obiectis criminibus purgauerit, 5.113.& 342
S. Leonis epistola ad Flauianum inter scripta authentica connumeratur, 4.64

Liberi v. filij.

Liberti & serui, &c.

de Libertis manu-missis seruis Ecclesiæ, 3.237.& 244.16.50.& 67
de seruo qui fugerit Dominum suum, 13.48.16.55.74.& 75.& 102.& 186
serui non ordinandi, 6.41.& 64.& 100.
serui manu-missi possunt ordinari, 6.108
postea Dominos suos debent adhuc honorare, 6.302
seruus inscio Domino monachus fieri non debet, 7.44.& 48.& 154.16.46.
nec Dominum suum deserere, 14.126
ingenua quæ seruum duxerit fit ancilla & coniugium inter seruum & ancillam non dirimitur, 8.52.16.335.
legitimum matrimonium ancillę cum Domino, 8.150
matrimonia inter seruum & ancillam ex consensu Domini inita, non soluuntur, 8.157
matrimonium inter liberum & liberam non soluitur, si liber postea fiat seruus, 8.212
quomodo Liber res suas prout vult potest distribuere, 16.277
Liber seu quonam pacto se de furto purget, 16.239
de his qui de ingenuis quiue de diuersæ conditionis parentibus nascuntur, 16 185
manu-missi serui denuo mancipari non debẽt, 16.48 & 56.& 73
libertos si opus sit tueri debet Ecclesia, 16.51
seruorum testimonium an recipiendum, 16.57.& 103 & 224
pœna serui delatoris Domini sui, 16.356.& 332
liberti ingrati patronos accusantes puniendi sunt, 16.62.& 63.& 93.& 144
seruus non tuendus contra sui Domini voluntatem confugiens ad Ecclesiam, 16.68
seruus Clerici non debet ab aliquo pro suis occupari, 70
libertus non debet cuius fuit seruus Ecclesiam accusare, 16.65
puniendus qui fugitiuum seruum celauerit, 71
non debent Domini intolerabiles se exhibere seruis suis, 16.76.& 77
officium famulorum, 16.82
herus iniuste à se læsum seruum placare debet, 16.85
si sciente Domino occidit seruus, vterque manet culpabilis, 79
non seruus sed Dominus de repetendis conueniendus, 16.86.& 89
seruum iniuste raptum Dominus sine pretio vindicare potest, 16.87
de seruis insciis subditis malum inferentibus, 88.& 94.& 106
si mutuam acceperit seruus pecuniam quidquid ex ea in vsum Domini transierit Domino soluendum, 16.90
de partu ancillæ ignorante Domino, 16.95
aut de illo genito, 16.189
res damnati serui ad Dominum pertinet, 16.98
herorum officium & potestas in seruos, 16.99.& 104.& 210.
si quis ex alieno seruo inscio Domino compararit, si Domino ita placuerit nil habebit emptio validitatis, 16.101

aliorum serui non corrumpendi aut sollicitandi, 16.108

Liberum arbitrium.

Libri eorumque lectio.

qui Libri in Ecclesia Legendi, 3.251
de lectione in Ecclesia facienda, 3.250
excommunicantur, qui Libros legũt prohibitos, 251
Scriptura sacra in Ecclesia legenda, 3.262. 4.63
Libri authentici qui, 64.& 72
Libri apocryphi, 4.65
cui permittenda lectio Librorum hæreticorum, 4.84
Libri sæcularium omnino non respuendi, 4.85
Liber vitarum Patrum, 4.141
Libri apochryphi non legendi vel certè magna cautela reuoluendi, 4.153
excommunicandi qui Libros Catholicorum falsant, 5.158
libelli diffamatorij minime scribendi, 4.156
de libellis diffamatoriis, & punitione authorum talium libellorum, 16.235.7.248.& 249
quid sit Liber vitæ, 17.117
Gentilium Libri haud legendi, 16.160
Libri figmentorum Poëtarum legi prohibentur, 4.167
Libros hæreticorum legere possunt Episcopi pro necessitate, & tempore, 4.160
diuinæ lectionis vtilitas, 6.177
de lectione in diuina mensa habenda, 6.260
& scurrilibus item vitandis, 6.261. & 402.13.75

Lis, v. Discensio.

Litaniæ, v. Rogationes.

Litteræ dimissoriæ, &c.

Clericus in altera diœcesi sine Litteris proprij Episcopi ordinari non potest, 6.144
Presbyteri & Diaconi sine Litteris Episcopi ambulare non debent, 6.145. & 210.& 213
ordinatus Presbyter Litteras ab Ordinatore suo accipere debet, 6.147
commendatitiæ Litteræ honoratioribus personis congruunt, 6.216
Litteris pacificis pauperes exulantes præstat adiuuare, ibid.
de vsu Litterarum formatarum, 6.217
de modo illarum conficiendarum, 6.4.33
exemplum formatæ epistolæ, 6.434. & 435

Lotio.

pedes Lauantur recens Baptisatis, 1.195
hospitibus pedes Lauandi, 15.127.1.195
cærimonia mandatum vocatur, ibid.
ablutio seu Lotio corporalium atque pallarum, 1.208
iniungenda pœnitentia illi qui se cum mulieribus in balneo lauerit, 15.148

Lucrum.

sicut Lucrum ita damnum inter socios communicatur, 16.200
quid sit turpe Lucrum, 13.24

Ludouicus.

Ludouicus Francorum Rex, Romanorumque Imperator, pactum constitutionis cum Romano Pontifice iniit, 5.51
eius regia munificentia aut liberalitas erga Ecclesiam Romanam, ibid.

Ludus seu iocus

ante prælatos ioci turpes minime fieri debent, 7.110
Ludis non debent delectari Ecclesiastici, 11.76
diebus festis vanis Ludis non est vacandum, 11.77
ioci vitandi, 11.80

Loth.

excusatur Loth quòd filias suas prostituere voluerit, 9.114
vocatur sanctus, 115
de ebrietate culpandus perturbatione potiùs quam dispensatione filias suas prostituendas tradebat, 9.117

Lotharius.

Legitima vxore sua dimissa aliam duxerat, 8.225
corripitur & Prælati illi consentientes deponuntur, 8.226. & 227
adulterium perpetrauit, 8.261
examen causæ eius, 8.354
Waltrada illegitima illius vxor. ibid.

M.

Maledictum. v. Diffamare.

Item excommunicatio.

Manna.

Manna figura fuit S. Eucharistæ, pars 2. cap. 2
mortui sunt qui manducauerunt Manna, 2.7.& 2

Marcellinus Papa.

S. Marcellini Papæ & martyris lapsus, & iterùm gloriosa confessio, 5.8
ab interioribus Episcopis non condemnatur, ibid.

Marcellus Papa.

titulos Romæ constituit, propter baptismum, & pœnitentiam, 1.57

Maria Virgo.

qualis Virgo Maria, 1.196
Mariæ Virginitas & humilitas, 4.224
Liber qui vocatur Mariæ transitus, apocryphus est, 4.65.& 152.

Martyrium.

de Martyrio, 1.30. & 211
Martyres Ecclesiæ venerandi, 3.263
reliquiæ Martyrum in altaribus recondendæ, 270
gesta Sanctorum Martyrum qua cautela legenda, 4.64
Martyres multi cum corpore surrexerunt, 4.130
sæpe à dæmone corripiuntur qui peierant ad memorias Martyrum, 12.58
si quis fregerit idola, & ibidem occisus sit, Martyr nequaquam censendus, 10.172

Matrimonium seu coniugium.

de legitimis coniugiis, 8.40
Matrimonium quid sit, 8.1
consensus matrimonium facit, 8.17.16.142
quibus temporibus contrahendum, 15.169
inuiolabile coniugij sacramentum, 8.9.& 11.& 131
Matrimonium sine dote fieri non debet, 8.144
omne matrimonium est coniugium, 8.277
non soluuntur coniugia causa religionis, 8.129
inter separatos vinculum matrimonij manet, 6.131.8.335
matrimonio continentia melior, 1.42
clandestina matrimonia prohibita, 8.141
non potest quis contrahere cum spirituali commatre, 1.135.& 139. cum filiastra patris, 1.307
non soluitur coniugium si mulier nesciens votum viri nupserit, 7.10
excommunicandus qui velatam in matrimonium duxerit, 7.131
virgo vel vidua ad matrimonium non cogenda, 8.19
matrimonium inter cognatos prohibitum, 8.36
quomodo error dirimit matrimonium, 8.56.& 164
quando irritum fit matrimonium, 8.57.16.128
finis & vsus matrimonij, 8.82.& 88
qualis debeat vxor esse in matrimonio collocanda, 8.140
contrahens illicitum matrimonium fit infamis, 16.166
nullus vxorem aliquam ducere debet quam priùs per adulterium polluit, 8.201.& 211.& 261
si alter coniugum fiat amens non soluitur matrimonium, 1.168
legitima sunt seruorum matrimonia, 8.167
furiosi incapaces contrahendi matrimonij, 8.167

desponsatam ali puellam alter ducere non potest, 8.169
de coniugibus non valentibus connubere, 8.178.
quid faciendum sit, si huiusmodi concubitus permalesicos impeditur, 1.194
vxor quamdiu vir eius absens est, matrimonium cum altero contrahere haud quaquam potest, 8.189
si captis viris vxores aliis nupserint, redeuntibus de captiuitate maritis illis debet iterum copulari, 1.190.& 193. 8.244. aliàs sunt excommunicandæ, 8.192
de gentili qui vxorem suam gentilem dimittit, 8.195
de baptizato si vxor eius infidelis est, 8.196
crimina non coniugia per baptismũ soluuntur, 8.197
alter coniugum dimissus alteri non debet nubere, 8.200.& 221.& 230. & 236.& 239.
coniugati separati innupti manere debent, 8.208

Maximianus.

Episcopus Vagiensis, cur petiuit auxilium ab Imperatore, 10.59

Mendacium.

quid est mendacium, 12.48
octo genera Mendaciorum, 12.1
Mendacium omne cauendũ, 12.41.& 42.& 49.& 83
iocosum mendacium etiam vitandum, 12.43
& artificiosum, 44
de differentia intermentiri & verbũ occultare, 17.46
non est peccatum in quibusdam errare, 45
tropica locutio non est mendacium, 12. 47
quæ distinctio inter falli & mentiri, & voluntatem fallendi & falli, 51
mendacium quoddam vtile, 12.53

Meretrix.

quid sit meretrix & eiecta, 8.297
meretricibus honestam licet eligere vitam, 8. 37
censeri possunt in matrimonium duci, 38
fatui & iniusti sunt qui meretrices retinent, 8. 233
meretrici adhærens vnum cum ea corpus efficitur, 8.308.& 313.
quod meretrici datur repeti non potest, 8.307
correptus est Episcopus prostitutis consentiens, 309
prohibentur meretrices, 8.311

Metropolitanus Episcopus & metropolitana Ecclesia.

Ecclesiæ Metropolitanæ consuetudines à comprouincialibus obseruandæ, 3.68
Clerus de Episcopo apud metropolitanum conqueri potest, 3.137
Metropolitanus debet petere pallium à Summo Pontifice, 5. 354
res Ecclesiæ inconsulto metropolitano minime alienandæ, 3.153
quales ille epistolas mittere debeat, 5.158
comprouincialem Episcopum in sua causa audire debet, 8.169
sua iura conseruare debet metropolitanus, 5.146
non debet præsumptiuè vti pallio, 5.324
nec alterius parochianũ excõmunicare, 5.100.14.72
irrita eius sententia sine ascensu coëpiscoporum, 5. 99. 101. & 174
prouincia duobus metropolitanis minime diuidenda, 5. 146

S. Michaël.

Princeps est Angelorum. Angelus item quondam Synagogæ Iudæorum, 17.61

Miles.

Deo seruire debet & Ecclesiæ, 10.123
non debet admitti in monasterio nisi post probationem triennalem, 124
militare non est peccatum, 10.125.& 126
milites non ad Clerum, sed ad monachicum tantùm habitum sunt suscipiendi, 127
si conuerti voluerint impediri non debent, 10.128.& 129
neque pagani, neque hæretici militare debent, 11.92

Ministri Ecclesiastici.

quomodo honorandi sunt, 6.299
eorum officium, 6.20
in suis ordinandi diœcesibus, 5.178.6.42
officium suum si libitè non præstent, deponentur, & puniantur, 1.217.& 240. & 250
turpe lucrum abhorrere debent, 1.71.& 65.& 271.& 287
aliquando possunt arma portare vt se deffendant, 10. 68.10.71.& 73.& 82
percussores esse non debent, 5.315.6.235.& 291.& 3.
nihil sine licentia proprij Episcopi moliri debent, 2.123. 3.239. 4.90. 6.171
priuilegia & immunitas Ecclesiasticorum, 3. 56. & 100. & 151.& 154.& 175. & 181. 5.303
bona Ecclesiæ & Ecclesiasticorum & piorum locorum minime sunt alienanda, 3.183.& 192.& 243. 17, 137
de Episcopis, Presbyteris, & Diaconis iterum baptizatis, 1.293
Ministris ordinatis communicare, & ad altare accedere licet, 2. 42
quæ declinare debeant Ecclesiastici, 5.339. & 353.& 366. & 370. & 377. 6. 288
secundum dispositionem Episcopi in Ecclesiis sunt admittendi, 3.190
septem hebdomadas ante Pascha à carne & aliis delitiis abstinere debent, 4. 25
quos libros legere non debent, 4.162
quomodo examinandi & iudicandi quando accusantur, 6.280
quomodo componendæ iniuriæ, Clericis & Monachis illatas, 8.401
anathematizandi qui eas inferunt, 6. 403
singulis Ecclesiasticis singulæ Ecclesiæ tribuenda officia, 6. 344

Miseria hominis, v. Homo.

Misericordia.

non prohibenda est, 6.49
Misericordiæ officia erga afflictum proximum impendenda, 15.59

Missa.

quomodo celebranda, 2.15. & 63.& 117.3. 267
præparatio ante Missam adhibenda, 3. 279
ab illiterato aut reprobe ministro non facienda, 2. 44. & 90
quid agendum si aliquid de sanguine Domini in terram stillauerit, 2.56.& 61
Episcopi & Sacerdotes Missam celebrantes, ministros paratos secum habere debent, 2.67
numerus Missarum, 2.81. & 87
præfationes Missæ, 2.77.3.69
Corpus Domini cum Calice sumendum, 2.89. & 114
sacro-sancta mysteria, dæmone vel passione venatis minime sunt comittenda, 2.88
Missa in loco non sacrato nonnisi pro magna necessitate celebranda, 2.76.3.60.& 59
Missa noctu in natiuitate Domini tantum celebranda, 2.71. hora celebrandi Missam, *ibid.* Item, 2. 119.3. 65.
Missa die Dominico audienda, 2.121.6.310
Missæ publicæ, id est, parochiali populus assistere debet, 2.119
Missæ priuatæ, 2.119.15.176
Missa per alterum complenda si eam proprius Sacerdos compleri non valeat, 2.124.3.271
Missa cum ministro celebranda, 2.127.3.70
trentennium Missarum pro deffunctis, 17.167
quibus deffunctis prosint Missæ, & è contra, 17.69
Presbyteri Missa celebrata debẽt cõmunicare, 2.129
populus non debet discedere nisi peracta Missa &

data benedictione, 3.34.& 265
Missa Clericis quotidie audienda, 6.243
incensum adhibetur in celebratione Missæ, 3.267
in fine dicitur Euangelium, in principio, 15.176
ad celebrandum Missam cum baculo vel velato capite ire prohibetur, 3.172
ab Episcopis frequenter celebranda Missa, 5.207
quando celebrat Missam Sacerdos, circonstantes omnes illi debent respondere, 8.169.7.67
quando bis potest in die Missam celebrare, 3.268
Presbyter in die tres Missas celebrare potest & non amplius, 15.171
Presbyter qui post galli cantum bibebrit proximo die non debet, nisi vrgeat necessitas, Missarum solennia celebrare, 15.170
Missæ pro deffunctis, 17.66.& 68. exempla hac de re.

Monachus.

Monachi quieti esse, neque vagari per diuersa loca debent, 6.214. 7.8. & 11.& 150
qui Monachi ad Clerum non promouendi, 7.7
quomodo puniendi qui propositum Monachi deserunt, 7.19.& 28
quomodo probandi qui fieri volunt Monachi, 7.153
Clerici possunt fieri Monachi de licentia Episcopi, 6.370
baptisteria ab Ecclesiis Monachalibus excludenda, 1.55
nec in illis Missæ sunt publicæ peragendæ, 7.13
Monachis laïci prædicare non debent, 6 249
Ecclesiæ Monachorum Ecclesiis Episcoporum subiectæ, 3.280
& ipsi Monachi Episcopis obedire debent, *ibid.*
Item, 7.1. de vita & singularitate Monachorũ, 8.2
operari debent continuo, 7.5
visitatio monasteriorum Monachorum per Episcopos facienda, 7.14. & 84
Monachis ad sæculum redire non permittitur, 7.30
auaritiam & rapinas detestari debent, 7.150
non debent imponere pœnitentias sæcularibus, 15.152.
non debent possessiones conducere, & sæcularibus se negotiis immiscere, 6.218.7.23.& 107
Monachi & manachæ non debent habere compatres vel commatres, aut de baptismo filios suscipere 1.132.7.100. aut matrimonio copulari, 7.15& 49. & 122. cætero-quin seuerè sunt castigandi, *ibid.*
non debent Monachi fœminas osculari, 1.33.53
Monachus fieri potest Presbyter, 7.22. imo & Episcopus, 5 343
qui potest Monach⁹ Clericorũ officiis aggregari, 6.53
pueri inuiti non debent fieri monachi, 6.356
Episcopus factus Monachus non potest deinceps ad Episcopatum reuerti, 7.149

Monasterium.

Monasteria, Clericorum seu sæcularium habitacula esse non debent, 3.17.& 22
Monasteriorum commutatio, 3.28.& translatio, 31
de licentia Episcopi Monasteria astruenda, 3.157. & 165. 7. 92.
Monasteria monialium procul à Monachorum esse oportet, 3.158
Monasteria infestari aut grauari non oportet, 3. 183. 7.14. & 106
qui Monasterium intrat, de rebus suis postmodum disponere non potest, 6.426. sed ante, 7.58
non debet esse simul virorum ac mulierum Monasterium, 7.25.& 83.7
de ætate requisita ad egrediendum Monasterium, 7.27. & 116
de viris ac mulieribus propositum ingrediendi Monasterium deserentibus, 7.35
nullus incognitus cito in Monasterio admittendus, 7.41
de vna religione ad aliã propter districtiorem vitam potest trãsire religiosus, & etiã sanctimonialiũ, 7.42
in Monasteriis monialium virorum nemo hospitari debet, 7.88
in monialium Monasteriis non nutriendę puellæ nisi quæ religiosæ futuræ sint, sed nec ibidem admittendæ filiæ, 7.88. & 117
mulieres non decet ingredi virorum claustra, 7.119
de habitu religionem suscipiendum, 8.321
ad Monasterium pertinent bona Monachi apostatæ, 7.155

Moneta.

amputanda illi manus qui falsam Monetam percusserit, 16. 278

Monialis.

Seu Virgo sacra. Idem velamen sacrum.

quo tempore velandæ Virgines, 7.36
Episcopi super Moniales maxime vigilare debent, 7.93
quomodo viuere debeant Moniales, 95
cum sæcularibus manducare non debent, 7.113
ad Moniales sine causa non accedendum, 6.390.6.96
magna cautela cum eis loquendum, 7.71
res sacratas tractare non debent, 2.72
Monialium lubricitas quomodo reprimenda, 7.16. & 123. & 125
Monialis quæ lapsa fuerit non debeat sustinere pœnitentiam, 7.133.& 135
non licet illis matrimonium contrahere, 7.51.& 57
desponsata puella eligere potest monasterium, 7.40
Moniales ab Episcopo consecrandæ, 7.43
earum vestis & habitus, *ibid.*
Ianitrix Monialium quæ esse debeat, 7.97

Monomachia.

seu singulare certamen canitur, 8.187

Mors & Mortuus. Item sepultura & cœmiterium.

de hominibus ad Mortem iudicatis, & postea eis concessa vita si iustitiam quærunt, 16.263
vxores deffunctorum post mortem maritorum tertiam partẽ collaborationis accipere debent, 16.273
primus homo si obediens permansisset ad cœlum sine morte transiisset, 17.25
quot sint genera oblationis pro mortuis exequenda, 17.81
Missæ pro deffunctis celebrandæ, 3. 66
oblationes deffunctorum non retinendæ, 3.155.& 218
de cura pro mortuis habenda, 4.217
in excubiis funeris quid agendum. 11. 59
vsus, sepulturæ deffunctorum, 3.213. & 274. & 278
quid prosit sepultura Ecclesiastica, 3.214
pro sepulturæ loco nil exigendũ, 3.101. & 215.& 222
ad sepulchra defferre prandia non licet, 11.63
mortui non baptizandi, 1.231
nec excommunicandi, 2.40
mortuis non oportet osculum dare, 3.277
de cœmiteriis, & quot habere debeant spatia, 3.104
quot modis deffunctorum animæ solui debeant, 15.124
contra voluntatem deffuncti nil aggrediendum, 16.133
de obitu charorum non se affligendum, 15.139
cur nonnunquam electi durè moriantur, 17.88
mors miseris sine morte fit, 17.89

Moyses.

Moysis miracula, 2.72
constituit Presbyteros, 6.25. sanctitate commendat, 6.50

Mulier, v. Fæmina.

Murmurare, v. Diffamare.

Musica.

Sacerdotes ab aliquibus Musicorum generibus alieni esse debent, 5.339

Mutus.
quomodo baptizandus, 1. 230. & 232
de pœnitente Muto, 15.8.& 34

N.

Necessitas.
Necessitas non habet Legem, 2.76.3.141
cessante Necessitate, cessat quod necessitas reperit pro remedio, 6.350
in Necessitate licitum est Presbytero & Diacono suspensis baptizare, 6. 368

Negotiator & Negotium.
de differentia inter turpe lucrum & Negotium,13.21
Negotiator Clerici suspendendus, 13.11. & 28
infra annum criminalia negotia terminanda, 16.250
quæ sint sæcularia negotia, 17.108
armillæ negotiatoribus non sunt tradendæ, 17. 304

Neophytus.
Neophytorum abstinentia & continentia post baptismum, 1.207
Neophyti non promouendi ad ordinem sacrum, 1. 216. 2. 59. 5.131
quis neophytus, 5. 131

Nepos & Neptis.
Neptem suam non debet aliquis in matrimonium ducere, 9.58
in copulatione consanguinitatis Nepos & Neptis primo loco numerantur, 15.177
qualiter Nepotes & Neptes hæreditates inter se partiantur, 16.123

Nicænum Concilium.
trecenti & octodecim patres illi interfuere, 16.433
acta consilij Nic. ad S. Siluestrum Papam transmissa sunt, 4.209
Nicæni Conc. dignitas & authoritas, 4.72.3.128
quot sunt capitula, seu articuli Concilij Nic. 4 232. & 108.

Nouitates.
Nouitates Ecclesia nunquam approbat, 4.196

Nuptiæ.
à Deo institutæ & benedictæ, 1. 42
præstat Nuptiis continentia, ibid.
à nuptiis diuina mysteria abesse debent, 2.143
inter quas personas legitimæ fiant Nuptiæ, 9.1
mulier ad secundas Nuptias conuolans, res filiis suis à se donatas, retrahere non potest, præterea priuilegia primi mariti amittit, 16.126. & 127
quidquid gerunt vitiosum coniugati non est culpa coniugij aut Nuptiarum, 8. 234
qui Nuptias vitare debent, 6.206.8.50
nimirum Clerici, ibid.
Nuptiæ non abhorrendæ, 7.79. & 82
bonum Nuptiarum triplex, proles, fides, Sacramentum, 8. 15
Nuptiæ Christi & Ecclesiæ Sacramentum, 8.74
præmium Nuptiarum partus fœminarum est, 8.76
in quo consistat Nuptiarum veritas, 77
quo tempore celebrandæ, 8.142
nubentes à Sacerdote benedicendi, 8.143. & 146
qui pluris Nupserit debet pœnitentiam agere, 8.158 & 339
secundæ Nuptiæ sæcularibus conceduntur, 8.159. & 269
mater nutrix filiorum ad alias Nuptias transire non debet, 8.271

O.

Obedientia & inobedientia.
non Obedire grande est peccatum, 5. 36
iusta Obediẽtia iustis muneribus remuneratur, 15.69

Oblatio.
Oblationes in Ecclesia à Christianis faciendæ, 2.34. & 41.
Oblationes dissidentium fratrum repellendæ, 2.47. & 48. & eorum qui pauperes opprimunt, ibid.
quid prosint Oblationes, 2.113
fidelium Oblationes rapere, grande scelus, 3 140
quæ Deo offeruntur, consecrata sunt, 3.195
quidquid offertur Deo, Sanctum Sanctorum est, 14. 87. & ad ius sacerdotum pertinet, 16.362
fœminæ menstruatæ, moniales, aut laïcæ, non offerre debent, 15.150
qui offerunt fidelium Oblationem sunt sacrilegi, 16.295. & 362.

October.
hyperberethæus dicitur, 5.154
congreganda mense Octobri Synodus, ibid.
Dominicis Octobris leguntur libri Machabæorum, 4.63

Officium Diuinum, v. Oratio.

Opera bona.
non prosunt Opera sine fide, 11.89
non tantum professio vitæ aut habitus species Deo placet, quantum sinceritas, & affectio mentis & Operum probitas, 11.82

Oratio.
pro quibus fundendæ Orationes, 2.120
quomodo Orandum, 6.167
Oratio eleemosynæ vnita vtilis multum, 166
recitanda Oratio Dominica, 6.158.& 159
Orationis vtilitas, 6. 177
Officium diuinum à Clericis & Sacerdotibus recitandum, 6.181. & 243. qua hora, ibid.

Oratoria.
in priuatis Oratoriis nec celebrandæ Missæ, nec Clerici constituendi, 3. 76. sed nec ibi reliquiæ sanctorum reponendæ, 78
Oratoria de licentia Episcopi construenda, 3.192
in Oratoriis & Ecclesiis nil nisi orandum est, 3.275

Ordinis Sacramentum, seu Ordinationes sacræ.
quomodo & vbi celebrari debeant Ordinationes, 6.23. & 24. & quo tempore, 6.70. & 74. & 91. non autem coram Cathecumenis, 6.27
Ordines sacri à propriis Episcopis conferendi, 6.42. & 142. & 412
nulli Ordinandi sine titulo, 7.26
Ordines collati ab excommunicatis, aut ab illis qui se dicunt Episcopos, nil valent, 14.54.5.220
qui non sint Ordinandi, 6.35. & 379.8.302. & 303
qui viduam duxerit ad sacros Ordines promoueri non potest, 6.55
actores, & procuratores, executores etiam pupillorum an debeant Ordinari, 6. 137
reordinationes Ordinatorũ fieri non licet, 1.152.6.88
quando fit licitum, 6.117
in Ordinationibus crimina non auferuntur, 6.60
contra canones Ordinãs & Ordinatus deponẽdi, 62
pœnitens quis Ordinari non debet, 6.106
licite potest Ordinari cui ab hostibus digitus fuerit amputandus, 6.118
sacri Ordines non vendendi neque emendi, 2.84. 5. 85. & 91. & 95. & 109. & 122. & 208.
examinandi qui ad sacros Ordines prouehi cupiunt, 3.143. 6. 21. & 33.
qui indignos Ordinant, ius debent amittere consecrandi, 1.507
venditio Ordinum, inexpiabilis est culpa, 5. 132
illicitæ Ordinationes, non præsumendæ, 5.212
deponendi qui solum ab Episcopo manuum impositionem, & à Presbytero reliquam Ordinationem susceperint, 5.213

Origenes.
quomodo Legendus, 4.142
eius deliramenta de restitutione dæmonum, & impiorum, refutata ab Augustino, 17.113
eius Opuscula quædam suscipienda, reliqua suo cum authore repudianda, 4. 64

liber qui appellatur, pœnitentia Origenis, apocryphus est, 4.65
Originē appellauit schismaticū Gelasius Papa, 4.64

Originale peccatum.
v. peccatum originale.

Orphanus ac pupillus.

Orphanotrophium, id est, locus venerabilis, in quo Orphani nempe pueri illi parentibus orbati pascuntur, 17.137
pupillorum causæ primùm audiendæ ac definiendæ, 6.274

Osee Propheta.

non culpandus de ducta ab eo meretrice, 8.38

Ostiarius.

eius Officium, 6.5. quomodo ordinatur Ostiarius, 6.18. & 20

Otto.

Ottonis Imperatoris constitutum cum Romano Pontifice, 5.52

P.

Pagani seu Gentiles & Idololatræ itē Dij fictitij nec Gentiles, nec Iudæi plangendi, pars 11. cap. 100
baptizandi Pagani, si ita obsecrent, in infirmitate, 1.224
ad baptismum tamen vi non cogendi, 1.181
nulla iis salus extra Ecclesiam, 1.38. & 39
non vi, sed ratione reducendi, 11.85
Idololatria omnino execranda, ritus quoque Paganorum, 11.31. & 45
vanæ illorum obseruationes ac cerimoniæ reijciendæ, 11.40
de Idolotytis, 11.91
non est comedendum de animali quod Paganus aut occidit aut insecutus est, 11.87
exactio in rusticum Paganum facienda, 11.94
de zelo contra idololatros & haruspices, 95
minus malum per Deos tectos iurare veraciter, quam per Deum verum iurare fallaciter, 12.35
baptizatus à Paganis rebaptizandus, 11.91

Palla, v. Corporalia.

Panis benedictus.

Panis benedictus seu eucologiæ pro populo, 2.37
oratio ad benedicendum Panem, *ibid.*
Panis benedictus dicitur & oblationis corona, 17.68
qualem deceat esse panem in missa offerendum, 2.38

Papa seu summus Pontifex.

Papa Apostolicus nuncupatur, 15.184
Pontifices throni Dei appellantur, 16.296
authoritas summi Pontificis, 5.13. & 15. & 44. & 47. & 378.
eius electio canonica esse debet, 5.14
in electione Papæ Imperatoris Legati non sunt expectandi, 5.16
Summi Pontificis iudiciū à nemine retractandū, 5.19
Summus Pontifex voluit aliquando causam suam in præsentia Legatorum Imperatoris examinari, 5.22
Papa non redarguendus neque iudicandus, 5.8. & 23
nullus se à cōmunione eius segregare debet, 25. & 361
Episcoporum sententiæ, eius authoritate roborandæ, 5.29
decreta Romanorum Pontificum inprætermissè seruanda, 5.34. & 40
irritæ constitutiones contra decreta Papæ factæ, 5.37
Papa, Petri successor, 5.46
Simoniacus Papa excommunicandus, 5.80
Summus Pontifex in ferenda sententia qualitatibus hominum conscendit, 14.43
primæ sedis Episcopus Papa vocitandus 5.57
de eo qui falsam ab eo epistolam extorserit, 5.50
Summus Pontifex quomodo se purget super criminibus obtectis, 5.313. & 342
viuente Papa nullus eligendus, 5.336
profitetur fidem suam Summus Pontifex, 5.358
mira beneuolentia, & affectio Summorum Pontificum erga Reges Galliæ, 5.358. & 378
nomen Papæ in Ecclesiis recitandum, 6.305
finitiua iudicia Clericorū ad Papam deferenda, 6.316

Paphnutius.

S. Paphnutius orat pro quodam ignauo monacho, ab immundo spiritu diuexato, 9.99

Parochia & Parochus.

Parochiæ secundum Romanam Ecclesiam regendæ, 3.47
Parochia inter plures Presbyteros seu Parochos non est diuidenda, 3.48
de statu Parochiarum, 3.97
Parochiani diebus Dominicis in Ecclesia Parochiali sacro debent interesse, 2.122
Parochiam potest Episcopus in monasterium commutare, 3.168. & 170
Parochia Episcopo illi manet qui eam triginta annis gubernauerit, 3.106

Parricida.

de parricidio, & fratricidio, 10.163. & 177. & 184
pœnitentia illi imponenda, qui pro vindicandis parentibus occidit, 10.161
item iis qui infantes aut vxores suas interfecerint, 10.165
de vxore quæ maritum peremerit, 10.168
de matricidæ pœnitentia, 10.173

paruuli, v. infantes.

Pascha.

quomodo celebrandum, 2.111. 3.2. & 114

Baptizatus in Paschate, v. Baptismus.

quo die Pascha à Christianis agendum, 43. & 119
in Paschate resurrectionis ordines sacri conferendi, 6.70
feria quinta ante Pascha pœnitentibus remittendum est, 15.40
pro lectione quæ fit in Ecclesiis in die & infra octauam Paschæ, 4.63

Passio Domini

recolitur in missa, 2.15

Patena, v. vasa sacra.

Pater & mater.

Patrinus seu susceptor.

Patrinus & matrinus (quæ & matrina) in baptismo, quia susceptores seu gestantes dicuntur, 1.118
eorum prodest fides paruulis, *ibid.*
si possit baptizandus respondere Patrinus absit, 1.124
susceptorum munus & officium, 1.134
susceptores debēt esse confirmati, credere, &c. 1.220
de Patre & matre qui filios suos susceperint, 1.305. & 306
de illis qui suos infantes suscipiunt è baptismo, vt ab vxoribus seiungantur, 9.80
Vnus Patrinus vel matrina sufficit ad suscipiendum infantem, 1.218
Abbas aut monachus non possunt esse susceptores, 1.152
spiritualis proximitas ex baptismo oritur inter patres & filios spirituales, 1.135
ideoque matrimonium inter se contrahere non possunt, *ibid.*
de vxore quæ viri filium ex alia procreatum de fonte sacro leuauerit, an postmodùm possit cum eo vero copulari, 1.136
vir vnus duas spirituales commatres habere non potest, 1.137
fornicantes qui spirituali affinitate coniuncti sunt, anathematizantur, 1.138

Pauperes & paupertas. Item, vitium proprietatis.

Pauperum viduarum & pupillorum causæ primo audiendæ, & definiendæ, 16.274
tunc non solum Pauperi eleemosyna erogatur, cum

solatium illi aliquod datur, sed etiam quando vel venia peccanti, vel disciplina datur erranti, 17.123
res immobiles Ptochotrophij (locus in quo Pauperes pascuntur, Gallicè, *Hospital, ou Hostel-Dieu*) possunt alienari, 17.137
Monachus quidam S. Gregorij, nomine iustus, proprietatis vitio labefactatus, in loco sacro non sepelitur, 17.67

Pax.

Pax seruanda, 16.235

Peccatum originale.

nascitur omnis homo cum illo, 1.25.& 228.& 246
remedium peccati originalis, 1.25
non potest remitti nisi per Christum, 17.8

Peccatum mortale & veniale.

quæ Peccata pro quibus homo damnatur, 6.161
aliud est Peccare in Deum, aliud in hominem, 14.85
Leuia Peccata Dominica oratione dimittũtur, 17.122
nullus putet Peccata eleemosynis redimi, nisi etiam vitam suam corrigat, 17.121
non remittuntur Peccata nisi remittenti ex corde in se Peccanti, 17.128
Peccata quædã grauia sunt, quę eius putantur, 17.132
quale Peccatum in scriptura sacra, clamor vocatũ, 133
duabus ex causis oritur Peccatum, ex ignorantia & infirmitate, 17.134
homo interdum animi motu, carnis interdum fragilitate Peccat, 15.52
quoties ceciderit Peccator toties resurgere debet, 15.66
nullus sanctus & iustus caret Peccato, 15.82.& 138
quanto quis tempore moretur in peccatis, tanto ei augenda pœnitentia, 15.130
qui graue peccatum commisit, à Christi corpore separandus, 15.23
irremissibile est illius Peccatum qui negat in Ecclesia omnia posse peccata dimitti, 17.136
Peccata non sine condignâ pœnitentia relaxantur, 15.74
conscij alienorum peccatorum delinquunt non prodentes peccata, 16.360
Peccata dissimulat Deus, 17.37
cur omnia sine fine castigat, 17.74

Peregrinationes & Peregrini.

Peregrinationes ad loca sancta suscipientes à nullis opportet molestari, 4.60.15.287
de illis qui sub prætextu religionis peregrinãtur, 15.65
de Romipetis, id est, qui Romam petunt, 15.182.& 184
de Peregrinationibus Romanis & Turonicis, 15.65
Peregrini & fugitiui distringendi, 16.303
de administratione Xenodochij quod locus est in quo Peregrini suscipiuntur, 15.149
Xenodochij immobilia bona possunt alienari, 17.137

Permutatio & commutatio.

Precariæ vel commutationes viduæ Ecclesiæ non valent, 3.227
commutationes rerum Ecclesiasticarum, 3.231
quomodo licita mutatio Episcoporum, 5.183
de cõmutatione & redemptione pœnitentiarũ, 15.192
ita valet commutatio sicut & emptio, 16.314

Persecutiones.

Inimicus est Christi, qui Christianum iniquè persequitur, 10.61

S. Petrus Apostolus.

eius præeminentia & prærogatiua, 5.269
itinerarium Petri apocryphum item eius actus, 4.65
de morte beati Petri, 4.140

Plaga, v. flagella Dei.

Pœnitentia & Pœnitentes.

quid sit Pœnitentia, 15.1
peccatoribus nulla sine Pœnitentia salus, 1.30.& 31
pro qualitate peccati imponẽda Pœnitentia, 14.73.5.3
Pœnitentia quæ imponitur iis qui ieiuni non communicauerint, 2.25. qui per ebrietatem, Eucharistiam euomuerint, 2.35. qui vomuerint sacrificium, à canibus postea absumptum vel qui bene non custodiunt sacramentum, 2.57
pro Pœnitentibus orandum, 6.165
publici Pœnitentes ad clericatum non admittendi, 6.386
Pœnitentia septem annorum cur imposita, 6.398. 8.284.1.245.& 293.
Pœnitentia quinque annorum imposita vxoratis qui lapsi fuerint, 8.281
Pœnitentiam xiv. annorum ei qui filiam patrui sui corrupit, 9.10
x. autem annorum qui incestuoso consentit, 9.24
Pœnitentia incestuosorum parricidarum, 9.70
non debet iniungi Pœnitentia nimis aspera, 9.122
de Pœnitentium absolutione, 15.2.& 38
de Pœnitentium lege, 15.6.& 12.& 19
Pœnitentes in infirmitate viaticũ debẽt sumere, 15.9
Presbyter, inconsulto Episcopo suo Pœnitentem non debet reconciliare, nisi instante necessitate, 15.4.& 84.& 186.
de negligentibus Pœnitentibus, 15.7
Pœnitẽtia nonnisi ex cõsensu coniugatis danda, 15.14
Pœnitentia maiorum, iunioribus facile non iniungenda, 17
de Pœnitentiis Ecclesiasticorum, 15.20
de incertitudine salutis illius, qui in extrema necessitate Pœnitentiam acceperit, 22
conscendere opportet Pœnitentibus, 24
vera conuersio quæ, 15.26
de illis qui in necessitate Pœnitentiam desiderant, 29
Pœnitentiæ efficacia atque effectus, 15.32.& 48
de Pœnitente si in ipsa Pœnitentia moritur, 15.39
non neganda morientibus Pœnitentia, 15.43.& 44.
feria 4. cinerum publice Pœnitentes ante fores Ecclesiæ nudis pedibus & cilicio induti Episcopo sę repræsentare debent, 45
haud remissè adimplenda Pœnitentia, 50
iniungenda Pœnitentibus ieiunia, 51.& 185.& 191
discreta adhibenda Cœna illis qui in publico seu abscondito pœnitent, 15.54
à sacerdotibus sponte suscipiendi qui ex corde pœnitent, 55
Pœnitentibus impertienda communio post impletam pœnitentiam, 15.56.& 77
de iis qui peracta Pœnitentia ad pristina redeunt peccata, 15.71
de Pœnitentia imponenda, nulla esse debet personarum acceptio, 15.73
nulli post Pœnitentiam ad sæcularem militiam redire licet, 80
Pœnitentes à conuiuiis ornamentis & quibusdam etiam rebus illicitis abstineant, 15.79.& 83
nullus Episcopus aut Presbyter alterius Pœnitentẽ sine litteris proprij Episcopi suscipere debet, 15.76
impœnitens reputãdus, æthnicus seu publicanus, 78
difficile est sub gradu peccãti in gradu manere, 15.91
post 7. annorum pœnitentiam reuerti poterit Sacerdos ad statum pristinum, 95
nulla decet pœnitentem negotia exercere, 15.107
Sacerdotes nõ debẽt pœnitentiũ culpas rejicere, vel illos minus digne ad reconciliationẽ adducere, 112
de Pœnitentia veneficorum, 15.116
de ficta Pœnitentia, 15.156
de Pœnitentia imponenda matri circa filium suum negligenter se habenti, 15.159. vel quæ illum occiderit, 15.163
non debet carina diuidi pœnitenti, & dum ieiunat, carinam suam pœnitens de loco ad locum migrare non debet, 15.183.& 185
de duratione, & diuersitate pœnitentiarum, 187
de condemnatione eius qui publicè pœnitentem interfecit, 16.276

sine misericordia Dei infructuosam homo aget pœnitentiam, 17.135

Pollutio, v. Illusio nocturna.

Pondus & mensura.

nullus Pōdera, aut mēsuras iniustas dare debet, 15.158

Possessio & Possessor.

Triennalis Possessio obiectiones excludit, 3.99
haud repetenda Possessio 40. annorum, 3.148
quomodo valet Possessio, 3.179
Possessio alterius diocœsis per 50. annos & firma, 5.175
iusiurandum possessoria, 6.205
de his quæ à filiis & seruis acquiruntur, 16.107
qui rem tradente donatore, possederit, is eam cui est tradita possidebit, 16.194
de videnda possessione & occupatione rerum alienarum, 16.331
de possessore per vim expulso, 16.310
probatio non à possessore sed à petitoris partibus requirenda, 16.203

Potestas, v. Iudex. Item Rex.

Prædestinatio.

Prædestinatio gratuita donationis præparatio, 1.35
quomodo Prædestinatio ordinatur, 17.31

Prædicatio, v. Verbum Dei.

Prædo. v. Fur.

Prælatus, v. Episcopus.

Pragmatica sanctio.

per Pragmaticam sanctionem nihil de Ecclesiis est accipiendum, 3.188

Presbyter, v. Sacerdos.

Primas seu Patriarcha.

qui sint Primates, 5.54. & 273
ius Primatis, 5.56
de ordinatione Primatū, seu Patriarcharū, 5.53 & 288
quot sint ordine adeundi, 5.242
iudices Episcoporum, 245. & 258. & 267
non debent Episcopi Primati in iudicio respondere, nisi res oblatæ eis restituantur, 5.246. & 248. & 255
Primates ab Episcopis agnoscendi, 5.269
Primates & metropolitani à Romana Ecclesia sunt vocati in partē non in plenitudinē potestatis, 5.349
Primati consecrandi inest potestas, 348
quando ad Primates est appellandum, 6.330
corā Primatibus, causæ Episcoporū tractandę, 16.309

Princeps, v. Rex.

Psalmista, v. Cantor.

Pugna. v. Bellum.

Purgatorium.

quæ destinentur animæ in Purgatorio, per Missæ sacrificium subleuantur, 17.67. & 68
insigne hac de re exemplum apud S. Gregorium, de quodam eius monacho, qui à pœnis Purgatorij liberatis postquam pro illo Missarum trentenarium fuisset persolutum, *ibid.*
an detur Purgatorium, 17.79

Q.

Quadragesimale tempus.

Vnde trahat authoritatem, pars 4. cap. 2
quomodo celebrāda Quadragesima, 2.111. 4.1. 45. & 46
in ea ieiunandum est, 4.29. & 54. & 41
& à carne abstinendum, 15.89
item per Quadragesimam ieiunandum à carnis voluptatibus, 4.47. 15.88. & 163
Quadragesimali tempore à prælijs abstinendū, 10.93
vxores etiam tunc non ducendæ nec nuptiæ celebrandæ, 8.47. & 49. & 142
natalia Sanctorum Martyrum per totam Quadragesimam non celebranda, 4.43
singulis Dominicis Quadragesimæ communicandum, 2.29

Quinquagesima ante Pascha.

à Quinquagesima vsq; ad Pascha, ieiunandū, 4.29. 15

R.

Rebaptizare.

non Rebaptizandum, pars 1. cap. 137. & 152. & 160. & 162. & 172. & 233. & 234.
Rebaptizati non ordinandi, 1.245
cum iis minime communicandum, 1.249

Reconciliatio.

modus Reconciliandi, 6.407
Reconciliatio coniugatorum, 8.217
non est durum Reconciliari post adulterium, 8.142
non Reconciliandi pœnitentes, nisi peracta pœnitentia, 15.153

Reges, Principes, & Potestates.

diuinis Legibus subditi esse debent, 4.190. 16 11
pauperes non debent opprimere, alioquin excommunicationi subiacent, 16.4
Reges vnde dicti, 16.39
de officio & virtutibus Regis, 40
de peccatis Principum, 42
Reges & Principes Christiani, pro æterna Pontificibus vt Principibus Pontifices pro temporalibus, 4.188
nihil licet Regibus contra Leges diuinas attentare, 4.231. 5.235. 16.9
illis non obtemperandum si quid contra Deum percipiant, 5.7. 16.23. & 24. & 28
nulla dignitas sæcularis, sed nec Regalis, vel etiam Imperialis sublimitati Episcopali cōparanda, 5.378
quos Rex in gratiam recipit, his etiam alij communicare debent, 16.344
non debent Principes terræ Episcopos & Ecclesiasticos iudicare, 5.378
cum Ecclesia possunt per commutationem contrahere, 3.184
non debēt sua cōmittere negotia sacerdotibus, 6.222
qui Principis auribus molestiam intulerit clericus à commūnione & honore excludendus, 6.225
Rex mala punire debet, 10.96. & Ecclesiam deffendere, 10.99 frustra non est instituta potestas Regis iudicis, 10.108
Rex aliter vt homo, aliter vt Rex seruit Deo, 121
Rege viuente alter non eligendus, 16.26
de Regum sobole, 29
admonitio ad Principes ad officium suum debite exequendum, 16.16. & 18. & 20
de bonis Conciliariis Regiis, 16.22
nemo intendere debet in interitum Principum, 27

Regnum Cœlorum, v. vita æterna.

S. Rhaticius Augustodunensis.

seu Iduensis Episcopus, commentarium in Canticum Canticorum scripsit à S. Hieronymo plurimum commendatum, 4.103

Reliquiæ sacræ.

de earum veneratione, 3.54. & 57. & 78
Reliquiæ sanctorum, loca vbi sunt honorant, 3.81
corpora sanctorum non transferenda, 3.273

Remissio peccatorum.

omnibus apprimè est necessaria, 1.40
de redemptione & remissione pœnitentiarum, 15.192. & 193

Repudium.

vxor legitima minime Repudianda, 8.35
interueniente repudio aliis se in matrimonio collocandum non est, 8.209
quando vxor repudium mittat marito, 16.160

Respublica.

quis Reip. causa absens est, 16.169

Restitutio.

peruasores rerū alienarū Restituere debēt, 3.149. 13.1
res Ecclesiæ direptæ, aut illicitè emptæ vel retentæ, restituendæ, 3.182. & 185. & 206. 13.37
Episcopi res ablatæ debent illi reddi, 5.246
non deletur peccatum nisi restituatur ablatum, 13.4. 15.25

Ecclesia Presbytero ablata sine culpa sua est restituenda, 6.429

Resurrectio.

Resurgent boni & mali, 1.29
mortui Resurgent, 17.9
Resurget etiam infans quamuis mortuus ante quam natus, 17.11
Resurrectio fiet in ætate perfecta, 17.114

Rixæ, v. Dissentiones.

Robertus Rex Francorum.

affinem suam coniugem Episcoporum consilio reliquit, 9.8

Rogationes & Litaniæ.

Rogationes seu Litaniæ ante Ascensionis Dominicæ festum cum ieiunio & vacatione ab operibus seruilibus celebrandæ, 4.11. & 14. & 40
institutio Rogationum, 4.40
Litaniæ maiores celebrandæ secundum consuetudinem S.R.E. vigesimo quinto Aprilis, 4.39
vsus Litaniarum cum ieiunio, 14.116

Romana Ecclesia, v. Eccles. Rom.

Rapina.

quæ differentia inter Rapinam & furtum, 13.3
de compositione Rapinæ & furti, 16.272
de illis qui furtum & Rapinã exercent, 14.125.16.327
de aliis apud quos pars Rapinæ fuerit deprehensa, 15.225. & 299

Raptor & Raptus.

Raptores sanctimonialium quomodo puniendi, 7.70, & 143
Virgines per vim Raptæ & violatæ virginitatem non amittunt, 7.87
nullus Rapere mulierem inuitis parentibus præsumere debet, 8.23
Raptus pro stupro reputatur, 8.24. & 26
quid sit Raptus, ibid.
excommunicandi Raptores, 8.25. & 133. & 332.14.64
Rapta reddenda, 8.26
Rapta coniux fieri præcipitur, 8.28
de puellis Raptis nondum desponsatis, 8.174
Rapta sponsa excommunicanda, si ad sponsum noluerit reuerti, 14.64
de Raptu viduarum, 16.275

S.

Sabbatum.

Sabbato laborandum, pars 4. cap. 6.
& ieiunandum, 4.28
ieiunium Sabbati sancti vsque ad noctem producendum, 4.42

Sacerdos.

Sacerdotum officium & ministerium, 1.67. & 253. 2.69. & 120.3.129.6.11. & 45. & 151. & 310.389.
Sacerdotes iudiciis debent præsidere, 4.245
Cathechizare, prædicare, & docere populũ, 1.87.6.154. & 247. & 279. & 307
& baptizare, 1.90
non autem ordinare, aut Ecclesias consecrare, 6.102. & 103
qui manus imponunt dæmones ejiciunt, 1.103
Sacerdotum dignitas, 2.100.5.5. & 18. & 345.6.45
apud Deum non sententia Sacerdotum, sed vita eorum quæritur, 2.109
puritate, castitate & sobrietate, maxime pollere debent, 1.110.5.48. & 345. 6.68. & 94. & 98. & 352. & etiam doctrina, 5 202.6.22. & 245
Sacerdotes & ministri alij Ecclesiæ vitiosi, incontinentes, scelerati, dæmoniaci, &c. sacra mysteria attrectare, 1.150. 2. 90. & 125. 6.87
vitia Sacerdotũ non manẽt apud Deũ impunita, 2.116
nihil debent Sacerdotes, pro sacramentorum administratione exigere, 1.71. & 92. 5.126
Presbyter non ordinatur, qui in infirmitate fuerit baptizatus, 1.217.6.101
de Presbytero non baptizato, 1.268
Presbyteri coniugati, à populo non abjiciendi, 2.82. & 128. 3.258
polluti Sacerdotes non polluunt diuina mysteria, 2.83. & 93. & 98
Sacerdotum hæres Ecclesia, 3.94. 6.281. & 282
Sacerdotum grauitas ac sapientia, 6.245. & 161. & 25
quando deponendus Sacerdos, 3.86. & 103 6.96. & 185. & 193. & 234
quis ordo inter Sacerdotes seruandus, 5.17.6.299. & 3.55
ordo Sacerdotum bipertitus, 5.58. & 44
Sacerdotes locum 72. discipulorum, ibid.
ad exequias Episcopi conuenire tenentur, 5.330
de Sacerdotum ordinatione, 6.12. & 28. & 47
qua ætate facienda, 6.29
quomodo reconciliandi Diaconi & Presbyteri in crimine lapsi, 6.67
depositus Sacerdos amplius non debet sacrificare, 6.83. & 224
sauciatus Sacerdos in Sacerdotio ordinem non amittit, 6.107
Spiritus sanctus non aduenit inuocante criminoso Sacerdote, 110
laïcus Sacerdos ordinari non potest, 111
Sacerdos homicida ministrare non potest, 6.114.10.29. & 35. & 51.
Ecclesias suas deserere, & vagari non debent Sacerdotes, 6.170. & 172 & 176. & 270
orationi vacare debent, 6.177
eorum habitus, 178. & 283. 10.139
constituere debent, prope Ecclesiam domicilium suum, 6.184
quomodo corrigendus Sacerdos & purgare se debeat, 6.226. & 229. & 231 & 239. & 309. & 419
quid faciendũ Sacerdoti, qui ante, vel post sacrorum ordinum susceptionem generasse censetur, 6.149 & 400
singulis Presbyteris singulos habere clericos conuenit, 6.152
quot annis tenentur sui rationem ministerij Episcopo reddere, 6.246
& professionem facere, quando per parchos constituuntur, 248
quomodo iuramento purgare se debeant Sacerdotes, 12.40. & 77
licet iis contra impios mortem promulgare, 10.74
qui non honorat Sacerdotes, puniendus est, 6.304
pugnare non debet Sacerdos, 10.34
nec sanguinem fundere, 10.45
vel monogamus, vel virgo esse debet, quis vt in Presbyterum erigatur, 8.300

Sacramenta.

semper veneranda, etsi ab indignis ministrata, 2.93
effectus Sacramentorum, 2.97
non debent sacra tractare sauciati, aut debiles. Item à dæmonibus exagitati, 6.40

Sacrificium.

Sacrificium Ecclesiæ quale, & quibus constat, 9.2
virtus Sacrificij Ecclesiæ, 2.11. & 97
Sacrificium à Sacerdote sancto, si fieri valeat, perficiendum, 2.107

Sacrilegium, & Sacrilegus.

qui Sacrilegi, 3.146
infractor loci sacri est Sacrilegus, & vt talis puniendus, & excommunicandus, 13.38.14.88. & 92. & 89. 16.295. & 297. Idem de prædonibus Ecclesiarum sentiendum, ibid.
Sacrilegus est violator iuramenti, 12.78
& etiam sacræ fœminæ violator, 7.69. & 57. & 134
Sacrilegus etiam reputatur, qui sepulchra demolitur, 13.49
Clericus seu Monachus furtum faciens, Sacrilegus est, 50

Sacrilegi sunt, qui indiscretè carpunt vitam Sacerdotum, 14.20
de compositione, & destinatione sacrilegij, 3.98

Saculares, v. Laici.

Salus aterna. v. vita aterna.

Sancti & Iusti.

non Sancti illi censendi, qui in locis sanctis habitant, sed qui exercent opera sanctorum, 5.321
Sanctorum & electorum animæ sunt in Cœlo vbi gaudiis perfruuntur æternis, sicut animæ malorũ tormentis sempiternis in inferno cruciantur, 17.72
vtrum ante restitutionem corporum animæ Iustorum in Cœlum recipiantur, 17.76. & 84
de gloria Sanctorum post mortem, 17.118
Iustis & Sanctis pro maledictis iniustè illatis præmium redditur, 14.14
Sanctorum & Iustorum animæ conquiescunt in Cœlis, impiorum autem cruciantur in tenebris, 17.71

Schismatici.

Schismatici qui extra Ecclesiam Catholicam finiunt vitam, in ignem æternum ibunt, 1.38. & 39
Schismatici ad communionem cogendi, 10.92

Scholastici.

debent honorem tribuere Ecclesiasticis, 10.283

Scripta patrum, v. libri.

Scriptura sacra.

quid continetur in ea, & quem ob finem, 1.1
differentia Scripturæ sacræ & scriptorum SS. Patrum, 4.236
quid sunt Scripturæ sanctæ, 1.1
in Ecclesia legendæ, 3.262
cathalogus sacrorum librorum, 4.61. & 62
quando legendi libri sacri, 63
ad negotia sæcularia diuina oracula minime sunt conuertenda, 11.29
ad quid recurrendum cum sacræ Scripturæ authoritas, 4.70
qui Scripturæ sanctæ contemptores excommunicandi, 4.220
litteratum sacrarum authoritas, 4.227. & 233

Scrutinium.

ab Episcopo & clero faciendum, 1.290

Sepultura, v. mortui.

Seruus, v. libertus.

Simonia.

omnino est prohibita, 2.84
detestanda & exstirpanda quasi hæresis, 1.295. 5.92. & 108
triplicis generis Simonia, alia ab obsequio, altera manu, à lingua alia, 5.86
Simoniacæ ordinationes falsæ sunt, 5.81
ordinator, & ordinatus Symoniaci excommunicandi, 5.78. & 82
opus Simoniaci nil penitus valet, iram potius, quam Dei placationem prouocat, 5.111

Sixtus Papa.

Summo Pontifici Sixto, plurimum detulit Imperator Valentinianus, iudiciumque suum tribuit iudicare, 5.8

Sol.

Solem quidam reuerabantur, antequam Ecclesiam Apostolorum intrarent, 11.88

Sortilegus, v. Hariolus.

Zozomenus, seu Zolomenus.

eius historia rejicitur, 4.81

Spectacula.

sunt fugienda, 4.8
præsertim à Sacerdotibus, 11.8

Spiritus sanctus.

quid sit proferre verbum contra Spiritum S. 2.104
reus est peccato in Spiritum sanctum qui negat in Ecclesia Dei remitti peccata, 15.41

Sponsus, Sponsa, & Sponsalia.

Sponsus & Sponsa quomodo benedicuntur, 8.6
cur Sponsa velctur, 8.7
insignia Sponsarum quæ, & quid significent, 8
in Sponsalibus consensus qui repetitur, 8.20
non ætas, *ibid.*
Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissa fœdera, 8.6
Sponsaliorum fides nullatenus violanda, 8.46
qualiter fieri debeant Sponsalia & de conditionibus nubentium, 16.182. & 183
non statim maritis Sponsæ tradendæ, 8.33
de iis qui Sponsas recipiunt, 8.170
de ea quam fratri, desponsatam eius frater violauit, 9.100
seductor desponsatæ eam debet dotare & habere vxorem, 16.292

Statuta, v. Lex. Item Decreta.

Stephanus.

Presbyter fuit quidam quem tradit. S. Gregor. Papa fuisse à diabolo dilaceratum, 17.64

Subdiaconus.

eius officium, 2.43. & 79. 6.9. & 20.
quo ritu ordinandus, 6.4
non debent Subdiaconi intrare sacrarium, aut contingere vasa Dominica, 3.105
nec ducere vxores, 6.119. & 221

Superstitio.

Superstitiones & vanæ obseruationes fugiendæ, 4.1. & 24. 11. 41. & 42
Superstitiosa in lanificiis obseruatio vitanda, 8.330 11.46
Superstitiosa plurima hominum instituta, 11.13

Plura hac de re, v. in verbo Hariolus.

Suspensio.

Suspensus potest baptizare, 15.15
Suspenditur Presbyter qui Diaconum percusserit, 10.24
Suspensionem incurrunt Ecclesiastici percurientes, *ibidem*. Item, 10.21. & 28. & 35

Symbolum.

Symbolum fidei, 1.81
octo dies ante Pascha recitandum, 1.223
Symbolum cum oratione Dominica Parochianos Presbyter docere tenetur, 6.158
ephesinum Symbolum, 1.3

T.

Taberna.

Ecclesiastici Tabernas adire nõ debent, par. 6.c.203
caupones, nautæ, stabularij vnde mercedem accipiant, 17.171

Taurus seu bos.

de Tauro cornupeta si quem occiderit, 10.40
de boue qui alterum bouem vulnerarit, 16.350
qui furatus est bouem & ouẽ, quinq; boues pro vno, & oues quatuor pro vna restituere obligatur, 351

Telonia ac vectigalia.

Telonia à negotiatoribus exigi possunt, 16.266
nullus cogendus ad locum quendam ire Telonij soluendi gratia, 16.270
quæ Telonia prohibeantur, 16.306

Tempus.

curiosa Temporum obseruatio refugienda, 4.1
singulis dies suos præfixit Deus, vt nec minui quamuis nec augeri, 17.36

Terra.

de Terra tributaria, 16. 279. & censuali, 280

Testamentum & testator.

iuris Ecclesiastici homines non possunt condere testamentum, 16.111
de rebus deffuncti testatoriis, 16.115
princeps confirmare debet testamentum eius, qui pro legitimis successoribus sibi scribit filios naturales, 16.140
qui-nam possint testamenta facere, 16.188

Testis & Testimonium.
manifesta causa testibus non eget, 6.431
qui ad testimonium non admittendi, 6.364.16.181. & 337
falsi testes excommunicandi, 10.38
periurus non potest esse testis,12.23.sed nec infamis, 16.208. nec etiam excommunicatus, 16.357
qui sollicitauerit ad falsum proferendum testimonium, excommunicandus est, 12.26
de diuersitate testium pro personarum diuersitate, 16.131
debet esse probabilis vitæ testis, 16.152
testimonium serui inualidum, 153
inimicus testis non audiendus, 154
de teste mediatore partium, 16.155
non debent produci testes nisi præsentibus aduersariis, 156
qui testes sint cogendi vel non, 16. 80
plures ex vna domo testes alieno possunt negotio adhiberi, 16.187
de iuramento testium, 16.204
vnius testimonium haud quaquam recipiendum, 16.210
scriptura testibus probanda, 16.290
contra extraneos,parentes aut propinqui testes esse non debent, 16. 361
Theodorus Mopsuestenus.
licet mortuus, fuit nihilominus à Rabula Edessæ Episcopo anathematizatus, 14.62
Theodosius Imperator.
à beato Ambrosio excommunicatus, 5.378 10.48
Theophania, v. Epiphania.
Thesaurarius ac primicerius.
eorum dignitas & officium, 6.20. & 29
Timor seu metus.
Item vis.
de eo quod per vim, aut metum fit, 16.168
qui dolum aut metum adhibet,vt ad odium res transeat, vterque & vi & dolo actione tenebitur, 16.205
quisquis Deum nunc iustum non timet, eum postea non potest inuenire misericordem, 17.70
Titulus.
non debet Presbyter Titulum super titulum vsurpare, 3.269
Tonsura.
Tonsura Clericorum, v. Clericus.
nullus Tonsari debet, nisi in legitima ætate,& spontanea voluntate, 7.109. & 111
de illis qui ante ætatem legitimam Tonsuram accipiunt vel Religionem ingrediuntur, 7.26
Traditiones.
obseruandæ Ecclesiasticæ Traditiones, 4.67. & 195
minime sunt alterandæ, 4.197
earum contemptores excommunicandi, 198
multa sunt ab Apostolis tradita, & non scripta, 4. 209
Treuiri & Colonia.
nullus ibi inconsulto Romano Pontifice in Episcopum eligi debet, 5.357
Trinitas.
quid sit sanctissima Trinitas, 1. 2
sanctissima Trinitas incarnata non est, sed filius tantùm, 1.2. & 13
homo ad similitudinẽ summæ Trinitatis creatus,17.1
Tutela & Tutor.
Tutor pupillos bonis suis priuare non debet, 6.190
mulier tutrix liberorum suorum si vult secundo nubere filiis suis debet prouidere Tutorem, 16. 129 & 157
Tutor seu curator pupillorum debet iurare, quod omnia geret quæ pupillis commoda iudicauerit, 16.135.

V.
Vasa sacra, Calices, patena.
Vasa sacra à sacris contrectanda, pars 2. cap. 70. 3.264
materia Vasorum sacrorum, 2.131. 3.282
Vasa sacra non alienanda, 3.187
Vasa sacra vetusta quomodo tractanda, 3.266
quondam Secerdotes aurei ligneis vtebantur Calicibus nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis Calicibus vtuntur, 3.282
non licet cuilibet sacra Vasa tangere, 6.377
non sunt in pignus danda, 16.264
Velamen sacrum, v. monialis.
Velum sacrum.
Velum sacrum,quod & Syndon non vendendũ, 2.65
nec ad operiendum tumulum adhibendum, 2.12. 3.277
Venatio & piscatio.
Ecclesiastici venationes & huiusmodi exercitia vitare debent, 13. 29
nihil venatoribus & histrionibus dandum, 31
venatores fugiendi, 13.32
inueniuntur aliquot sancti piscatores, nulli venatores, 13.33
Vendere, v. emere.
Verbum diuinum, v. Incarnatio.
Verbum seu sermo Dei.
Aut prædicatio verbi Dei.
quomodo æstimandum & audiendum Dei verbum, 2.106
reus ille qui negligenter audit verbum Dei, æquè ac sua permitteret negligentia corpus Christi ad terram cadere, *ibid.*
debet populus Dominicis omnibus ad prædicationem Verbi diuini accedere, 2.119
prædicatio (Gallicè, *le Prosne*) intra Missarum solennia habenda, 120
Ecclesiæ aditus nemini interdicendus. Cum populo sermo Dei annuntiatur, 3.33
cum prædicatur Dei verbum non est de Ecclesia egrediendum, 9.162
Veritas & verum.
Verum loqui non sufficit nisi ex corde ita sentiatur, 12. 52
nonnunquam prodest veritatem facere, 54
scripturis vel testimoniis, sine iuramento, veritas manifestatur, 16.139
meliora & vera cura semper sunt eligenda, 16.340
comperta veritate alterius, non discutiendũ, 16.334
Vestes sacræ.
Vestes sacræ inueteratæ sunt cõburendæ,2.66.3.266
Vestimenta Ecclesiastica sacrata esse debent, 2.74
nec extra Ecclesiam detrahenda, 2.139. 6.88
Vidua.
quæ sit Vidua, 8.297
Viduæ non velandæ, 7.52.& 55
quando & quomodo velari possint, 60.& 61
Viduæ sacratæ permanere debent in proposito,8.54
ad nuptias non ire, 7.64. & 144
ante continentiæ professionem nubere possunt, 7. 62. 818
incontinens Vidua qualiter punienda, 7.58. & 63. & 65.& 68. & 152.
Vidua in vxorem minime est furanda, 8.149
ad secundas nuptias conuolare non debet nisi completo post mortem mariti anno, 8.272
debet Ecclesia adolescentulas viduas sustentare, 8. 326
Vigilius Papa.
Augustam Theodoram excommunicationis vinculo ligauit, 5.378
Origenem etiam anathemate percussit, quamuis iam deffunctum, 10.62

Vindicta.
non prohibenda, 10.171
qui vindicare potest peccata, & negligit, reus est peccati, 10.187
qui culpam fecit, in illo non autem in bonis eius vindicandum est, 16.81
vindicta in aduocatum cupidum, 16.355

Vinum, v. & ebrietas.

Vir & vxor.
conueniens est vxorem cum viro suo in eodem sepulchro sepeliri, 3.223
vir debet esse exemplum castitatis vxori, 8.263
quando possunt à debito coniugali abstinere, 4.47. & 83. & 87. & 89.
propter orationem non debent se coniuges debito carnali fraudare, 8.133
nisi ex consensu, *ibid.*
vxorem suam potest iterum vir ad coniugium recipere, si absque eius licentia sit velata, 8.185
de eo qui duxit vxorem antea velatam, 6.113
viro sine vxoris consensu viuere continenter non licet, 8.16.& 127.& 130
nec ad monasterium transire, 8.183
vxor sine viri licentia separanda non est, 8.220.& 229
propter fornicationem potest vir vxorem dimittere, 8.43
vxor sine causa maritum non relinquat, 8.198
vxor à marito suo non abstrahenda, 8.58
& si abstrahatur restitui debet, 8.118
non potest vxor continentię votum reddere abnuente viro, 8.98. 9.127
neque sine eius voluntate velari debet, 124
nulla vouenda sunt à coniugatis, nisi ex consensu, 8.134
vir qui vxorem suam velari permiserit, aliam ducere non potest, 8.184
vxor quomodo sit legitima, 8.44
crines tondere non debet, 7.80
talis sit vxori vir, qualem sibi vult esse vxorem, 8.45
nulli permissum duas simul habere vxores, 8.59.& 66. 5.135
& qui duas habuerit, posteriorem tenetur dimittere, & pœnitentiam agere, 65
de hominibus & vxoribus festiuis, 8.51
alter coniugum repudiandus coniugalis debiti reddendi incapax, 8.78
ad grauidæ mulieris concubitum, non debet vir accedere, 8.88.15,163
vxor viro esse subiecta debet, & vir vxori debitum subtrahere non debet, 8.86.& 85.& 90.& 93.
non debet interfici vxor adultera secundum Legem diuinam, 8.124
vir fidelis ab infideli muliere separari non debet, 8.147

Virginitas & Virgo.
Virginitas non est ex præcepto, 7.120
non corrumpitur corpus nisi anima corrumpatur, 7.137. 8.11.
Virginibus matrimonij vsus non permittitur, 8.72
furari nemo debet Virginem in vxorem, 8.150
de Virginitate non superbiendum, 8.316
de pœnitentia Virginum quæ Virginitatem non seruauerint, 8.152

Virgo sacra, v. Monialis.

Vis, v. timor.

Visibile & inuisibile.
signacula rerum diuinarum visibilia res autem ipsæ inuisibiles, 2.8
nihil inuisibile & incorporeum preter solum Deum 17.52
nulla visibilia videri, aut cognosci possunt, nisi per inuisibilia, 17.96
sunt inuisibilia quæ inuisibili Deo ministrant, 17.95

Vita æterna seu regnum cœlorum.
qui bene viuunt Catholici vitam æternam habebunt, 1.40
quomodo regnum Dei obtinuerunt, 6.160
illi cœlorum regna consequentur, qui pro Christianorum deffensione vitam suam profundunt, 10.87

Vita communis.
Laus vitæ communis, 3.139.5.229

Votum.
Votum ingrediendæ religionis implendum, 7.9. & 19.
Votum Virginitatis seruandæ seruandum, 20
Votum religiosi sine sui consensu superioris emissum est inualidum, 7.32
multa licent ante votum quæ postea non licent, 8.73. & 137
stulta vota non obseruanda, 12.64
votum illud tenendum quod ex consensu coniuges vouerint, 8.136

Vsura.
non licet Vsuram exercere, 6.65.& 195
quid sit Vsura, 200
infames sunt Vsurarij, 13.19
sine ferro dimicat, qui Vsuram flagitat, 13.27

Waldrada, v. Lotharius.

X.

Xenodochium.
de administratione Xenodochij pauperum, pars 15. cap. 149

Vide insuper Peregrinus.

Hucusque Index Decreti Iuoniani in hac Basilica Sancti Iuonis concinnatus ac consummatus.

Ann. D. CIↄ. IↄC. XLII. IV. Kalend. Septemb.

Laus Deo B. Mariæ Virg. & B. P. N. Iuoni, & omnibus Sanctis.